

లిశ్వ దర్శనం

భారతీయ చింతన
సంస్థాని
రామకృష్ణమఠం

విశ్వదర్శనం

సంఘాతి రూపకానకం

విక్టరీ పబ్లిషర్స్

డోర్. నెం. 30-17-3ఎ, వారణాశివారి వీధి, సీతారాంపురం,
విజయవాడ- 520 002. ఫోన్ : 0866 - 2444156.

విశ్వదర్శనం

నందూరి రామమోహనరావు

©Ln. I. Ramakumar, PMJF
Immadisetty Akkeswara Rao
Charitable Trust, Vijayawada.

ప్రథమ ముద్రణ - 2015

వెల. రూ.

Also available at:
www.newshunt.com
www.kinige.com
www.rockstand.in

సోల్ డిస్ట్రిబ్యూటర్స్ - ఆంధ్రప్రదేశ్

శ్రీ వెంకటేశ్వర బుక్ డిపా

30-17-3A, వారణాశివారి వీధి,
సీతారాంపురం, విజయవాడ - 2.
ఫోన్ : 0866 - 2444156

❖ ❖ ❖

సాయి వెంకటేశ్వర బుక్ డిపా

26-27-77, బాటా పోరూమ్ ఎదురు,
గాంధీనగర్, విజయవాడ-520 003.
ఫోన్ : (0866) 2570192, 2570309

సోల్ డిస్ట్రిబ్యూటర్స్ - తెలంగాణ

శ్రీ వెంకటేశ్వర బుక్ డిపా

ప్లాట్ నెం. 3, 103, 2-4-1085,
సాయిలక్ష్మీ నికేతన్,
రామకృష్ణ హాస్పటల్ ఎదురువీధి,
కాచిగూడ కుమార్ థియేటర్ దగ్గర,
నింబోలి అడ్డ, హైదరాబాద్-500027.
ఫోన్ : (040) 65528228, 24653879
(ఫాక్స్) 24745257, సెల్ : 9346771314

❖ ❖ ❖

దుర్గా బుక్ డిస్ట్రిబ్యూటర్స్

4-5-172, మొదటి అంతస్తు,
గోఖుల్ టవర్స్, గోఖుల్ చాల్ వెనుక,
హస్త్యత్ గంజ్, కోటి,
హైదరాబాద్ - 500 095
ఫోన్ : (040) 24752801, 64542801

లలితా బుక్ డిపా

15-1-515, షాపు నెం.1/బి. షికా ఎన్క్లేవ్
సిద్ధంబర్ బజార్, హైదరాబాద్ - 500012
ఫోన్ : 040-66825776
సెల్. నెం. 9290061323

మనవి : మాచే ప్రచురించబడిన అన్ని రకముల పుస్తకములు అన్ని ప్రముఖ బుక్ షాపులలోను, విశాలాంధ్ర మరియు ప్రజాశక్తి బుక్ హౌస్ అన్ని భ్రాంచీలలోను లభించును. లభించని యెడల మమ్ములను నేరుగా సంప్రదించగలరు. పుస్తకాలలో ఏదైనా లోపాలు, తప్పులు ఉన్నా తెలియచేసిన తదుపరి ముద్రణలో సరిచేయగలం. ఏ విషయమైన ramakumarimmadisetty@yahoo.com మెయిల్ కు తెలియ జేయవచ్చును. మీకు కావలసిన పుస్తకాలకు : **SBI online A/c. No. 32987503888** విక్టరీ పబ్లిషర్స్, విజయవాడ పేరున జమచేసి, మీకు దగ్గర గల ట్రాన్స్ పోర్టు వివరాలు తెలుపవలెను.

Published by : విక్టరీ పబ్లిషర్స్, విజయవాడ

We have made many efforts to present this book without errors. But some errors might have crept in. We do not take any legal responsibility for such errors and omissions. If you bring them to our notice we shall correct them in our next edition. All disputes are subject to Vijayawada Jurisdiction only.

మేధావి, దార్శనికుడు
శ్రీ వేంకటేశ్వర యూనివర్శిటీ మాజీ వైస్ ఛాన్సలర్
యూనివర్శిటీ గ్రాంట్ కమీషన్ మాజీ వైస్ చైర్మన్
పద్మవిభూషణ్, ప్రొఫెసర్
శ్రీ కొత్త సచ్చిదానంద మూర్తిగారికి
సగౌరవంగా
అంకితం

అధ్యాయ సూచిక

1. ముందుమాట	6
2. ఆర్యుల పూర్వరంగం	23
3. ఆర్యుల వలస; విభిన్న వాదాలు	37
4. విస్తారమైన వేద వాఙ్మయం	59
5. సప్త సింధులో ఆర్య గణాలు	76
6. ఋగ్వేదం; “అగ్నిమీశే పురోహితమ్...”	86
7. ఇంద్ర - వృత్ర సంగ్రామ కథ	93
8. మిత్రావరుణులు; ఇతర దేవతలు	97
9. ఉషస్సు, ఊర్భశి, సోమరసం	104
10. నాసదీయ సూక్తంలో విశ్వ సృష్టి వివేచన	113
11. అంతిమ సూక్తం	122
12. ఆశ్రమ వాటికలలో శాంతి పాఠాలు	130
13. కర్మ, జ్ఞాన మార్గాల సమన్వయం	135
14. ఈశావాస్యం	140
15. “కేనేషితం పతతి...” కేనోపనిషత్తు	157
16. ఆత్మతత్వం ఆవిష్కరించిన కరోపనిషత్తు	164
17. సంగ్రహంగా కొన్ని ఉపనిషత్తులు	170
18. ఛాందోగ్యోపనిషత్తు నుంచి కొన్ని కథలు	177
19. బృహదారణ్యకోపనిషత్తు	184
20. ఉపనిషత్తులు : సింహావలోకనం	192
21. కొన్ని అవైదిక వాదాలు	196
22. బుద్ధగాథ	203
23. బుద్ధబోధ	214
24. శాఖోపశాఖలుగా బౌద్ధమతం	222
25. బోధిసత్వుడు ఆదర్శంగా మహాయానం	226
26. నాగార్జునుడి మాధ్యమిక వాదం	230
27. విజ్ఞానవాదం	234
28. వజ్రయానం, వాచాచారం	238
29. జైనమతం, దాని విశ్వాసాలు	242
30. జైన దర్శనం, తర్క పద్ధతి	246

31. సాంఖ్య దర్శనం.....	251
32. అథయోగానుశాసనమ్	260
33. వైశేషిక దర్శనం.....	268
34. న్యాయదర్శనం	273
35. పూర్వమీమాంస.....	280
36. వేదాంత దర్శనం	285
37. భగవద్గీత	292
38. సంగ్రహంగా గీత	308
39. అద్వైత ప్రవక్త ఆదిశంకరుడు	334
40. శంకరాద్వైతం	345
41. శంకరుని మాయావాదం.....	352
42. శంకరుని ప్రభావము	367
43. విశిష్టాద్వైత ప్రవక్త రామానుజుడు	371
44. ద్వైతవాది మధ్వాచార్యుడు	380
45. భేదాభేదవాది నింబార్కుడు	384
46. శుద్ధాద్వైతి వల్లభాచార్యుడు	389
47. అచింత్య భేదాభేదవాది శ్రీకృష్ణచైతన్యుడు	393
48. వైష్ణవ భక్తకవులు	402
49. శైవం : పాశుపతం, కాపాలికం	412
50. శైవ సిద్ధాంతం, వీరశైవం, కాశీర్మ శైవం	417
51. శాక్తేయం, వామాచారం	422
52. నవీనయుగం.....	426
53. సంస్కర్త రామమోహనరాయ్	430
54. దయానంద సరస్వతి	438
55. స్వామివివేకానంద	443
56. దివ్యజ్ఞాన సమాజం.....	463
57. అరవిందుని దివ్య జీవన దర్శనం	482
58. విశ్వమానవుడు టాగోర్	509
59. మహాత్మాగాంధీ.....	531
60. నవ్య మానవతావాది ఎం.ఎన్.రాయ్.....	560
61. నిత్య సత్యాన్వేషి జిడ్డు కృష్ణమూర్తి	576

మొందుమాట

ప్రపంచదర్శన శాస్త్రాలను సంగ్రహంగా తెలుగు పాఠకులకు పరిచయంచేయడం “విశ్వదర్శనం” ముఖ్యోద్దేశం. ఈ ఉద్దేశం కొంతవరకే నెరవేరింది. రెండు భాగాలు మాత్రం పూర్తిచేయగలిగాను.

మొదటిభాగంలో పశ్చిమదేశాల తత్వవేత్తల, వారి సిద్ధాంతాల పరిచయం. రెండవ భాగంలో ప్రత్యేకించి భారతదేశపు తత్వవేత్తల, వారి బోధల పరిచయం.

మొదటగా ఈ రెండుభాగాలు “ఆంధ్రజ్యోతి” సచిత్రవారపత్రికలో 1980 - 1996 సంవత్సరాల మధ్యకాలంలో పెక్కు విరామాలతో సీరియల్ గా వెలువడ్డాయి. ఆ తరువాత ఆ వ్యాసాలను సంకలించి “విశ్వదర్శనం - పాశ్చాత్య చింతన”గా మొదటిభాగాన్ని, “విశ్వదర్శనం - భారతీయ చింతన”గా రెండవ భాగాన్ని రెండు సంపుటలుగా వెలువరించడం జరిగింది.

ఈ రెండుభాగాల రచనా ప్రణాళిక ఇది : పాశ్చాత్య చింతనకు మూలపురుషులు ప్రాచీనకాలపు గ్రీకులు. వారి పూర్వరంగంతో ప్రారంభమై థేలీస్, ప్లేటో మొదలైన వారి చింతనను వివరిస్తూ, దేకార్ట్ కాంట్, హెగెల్ మొదలైన నవీనయుగ దార్శనికుల సిద్ధాంతాలను పరిచయం చేసి, జాన్ పోల్ సార్త్ర అస్తిత్వవాదంతో మొదటిభాగం ముగుస్తుంది.

ఇక భారతీయ చింతనకు మూలపురుషులు ఆర్యులు. వారి పూర్వరంగంతో ప్రారంభించి వేదాలు, ఉపనిషత్తులు, బౌద్ధం, జైనం, చార్వాకం, భగవద్గీత మొదలైన వాటిని పరామర్శించి, జిడ్డు కృష్ణమూర్తి ఆధునిక చింతనతో రెండవభాగం సమాప్తమవుతుంది.

పాశ్చాత్య, భారతీయ తత్వవేత్తల జీవిత విశేషాలు, వారి తత్వచింతన సంగ్రహ సమీక్షగా ఈ రెండుభాగాల రచన సాగింది. సాధ్యమైనంత సంగ్రహంగాను, వీలయినంత సమగ్రంగాను ఆయా సిద్ధాంతాలను పాఠకులకు సరళంగా అందించడం రచయిత ఆశయం. ఈ ఆశయ సాఫల్య, వైఫల్యాలను బేరీజు వేయవలసినవారు పాఠకులు.

పాశ్చాత్య చింతన గ్రంథం మొదటి ఎడిషన్ 1988 ఆగస్టులోను, రెండవ ఎడిషన్ 1996 డిసెంబరు లోను వెలువడ్డాయి. ఇప్పుడు (2003 జనవరి) మూడవ ఎడిషన్ వెలువడింది.

మీ చేతిలో వున్న భారతీయ చింతన గ్రంథం మొదటి ఎడిషన్ 1997 జనవరిలో వెలువడగా, ఇప్పుడు (2003 జనవరి) ఇది రెండవ ఎడిషన్.

“విశ్వదర్శనం” నాచేత రాయించాలని పట్టుబట్టినవారు నామిత్రులు, ఆంధ్రజ్యోతి వారపత్రిక ప్రథమ సంపాదకులు పురాణం సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు. వారి సంపాదకత్వంలో మొదటిభాగం వ్యాసాలు వెలువడ్డాయి. వారి తరువాత సంపాదకులైన తోటకూర రఘుగారి సంపాదకత్వంలో రెండవభాగం వ్యాసాల సీరియలైజేషన్ జరిగింది. వీరిరువురి ప్రేరణ, ఒత్తిడి లేనిదే ఈ రచన జరిగేది కాదు.

అలాగే, ఈ రచన కొనసాగించడని, మానకుండా పూర్తిచేయడని అడుగడుగునా ఒత్తిడిచేస్తూ, ప్రోత్సాహమిచ్చిన మిత్రులలో ముఖ్యులు పొనుగోటి కృష్ణారెడ్డి, శ్రీరమణ, ఇంద్రగంటి శ్రీకాంతశర్మగార్లు. వీరికి, మొదటిభాగాన్ని పుస్తకరూపంలో మొదటగా ప్రచురించిన నవోదయ పబ్లిషర్స్కు, తరువాత ఈ రెండుభాగాలను ప్రచురించిన లిఖిత ప్రచురణల వారికి నా మనఃపూర్వక కృతజ్ఞత.

ఒకవైపు ఆంధ్రజ్యోతి దినపత్రిక సంపాదక బాధ్యతలు నిర్వర్తిస్తూ, మరొకవైపు “విశ్వదర్శనం” రచనచేయడం నా శక్తిసామర్థ్యాలకు, సమయపరిమితికి, ఆరోగ్యస్థితికి సవాలుగా పరిణమించింది. అయినా, నా ఆశయాన్ని కొంతవరకైనా నెరవేర్చగలిగానన్నది ఒక్కటే నా తృప్తి.

- నండూరి రామకౌముదరావు

విజయవాడ

జనవరి, 2003.

1. అవతారిక

ఈ ప్రపంచం ఏమిటి ? దీని తత్వం ఏమిటి? దీన్ని ఎవరైనా పనికట్టుకుని సృష్టించారా? లేక తనంతట తానే సృష్టి అయిందా ?

అసలు మనకు ఇంద్రియగోచరం అవుతున్న ఈ ప్రపంచం నిజంగా ఉందా ? లేక అది మన ఇంద్రియాలు, మనస్సు చేస్తున్న ఇంద్రజాలమా ?

మానవ జీవితానికి లక్ష్యం ఏమిటి ? అర్థం ఏమిటి ? అసలు మానవ జీవితానికి ఒక లక్ష్యం, అర్థం ఉన్నాయా ?

నేనెవరిని ? ఎక్కడినుంచి ఈ లోకానికి వచ్చాను ? ఇక్కడి నుంచి ఎక్కడికి పోతాను ? జననానికి ముందు నేను ఉన్నానా ? మరణానంతరం నేను ఉంటానా ? ఇంతకీ నాలోని ఈ 'నేను' ఎవరు ?

మానవుడు స్వతంత్రుడా? అస్వతంత్రుడా. అతనికి నిర్ణయస్వేచ్ఛ - Free will ఉందా?

మానవులు జన్మిస్తారు, పెరిగి పెద్దవారవుతారు, ఏవో వృత్తి వ్యాపారాలు చేపడతారు, పెళ్లి చేసుకుంటారు, పిల్లల్ని కంటారు, డబ్బు గడిస్తారు, సుఖదుఃఖాలు అనుభవిస్తూ జీవితం గడుపుతారు, వ్యాధులతోనో, వృద్ధాప్యంతోనో మరణిస్తారు. ప్రతి ప్రాణికి, ప్రతి మనిషికి ఈ జనన, జీవన, మరణచక్రక్రమం అనివార్యం. ఇంతేనా మానవ జీవితం ? లేక ఇంతకంటే పరమార్థం ఏదైనా ఉందా ? ఉంటే అదేమిటి ?...

... ఇవన్నీ మౌలిక ప్రశ్నలు, శతాబ్దాలుగా ఆలోచనాపరులైన మానవులు అడుగుతున్న ప్రశ్నలు, సమాధానాలను అన్వేషిస్తున్న ప్రశ్నలు.

వీటికి వివిధ కాలాలలో, వివిధ దేశాలలో, వివిధ తత్వవేత్తలు విభిన్న రీతులలో సమాధానాలు చెప్పడానికి ప్రయత్నించారు. ఒక్కొక్క తత్వవేత్త ఒక్కొక్క విధంగా సమాధానం చెప్పి తన సిద్ధాంత వ్యవస్థను నిర్మించాడు. తత్వవేత్తలు ఒకరి నొకరు ఖండించుకుంటూ ఉద్గ్రంథాలు వ్రాశారు. అవి తరతరాలుగా మానవుల ఆలోచనలను ప్రభావితం చేశాయి; ఈనాడు మనకు తెలియకుండానే మన ఆలోచనలలో అంతర్భాగమైపోయాయి.

పశ్చిమ దేశాల తాత్వికుల ఆలోచనలు ఒక విధంగా సాగాయి. వారిలో వారికి ఎన్ని విభేదాలున్నా, మొత్తంపై వారిది పరలోకం కంటే ఇహలోకానికి ఎక్కువ ప్రాధాన్యమిచ్చిన ఆలోచనా ధోరణి. పారలౌకిక యాథార్థ్యాన్ని గురించి వారు నిశితవివేచన చేయకపోలేదు.

కాని, దానికంటే ఎక్కువగా లౌకిక యాథార్థ్యానికి ప్రాముఖ్యమిచ్చారు. వారి చింతనలో అయిదు ప్రధాన విభాగాలున్నాయి. 1. మెటఫిజిక్స్ (పారభౌతిక శాస్త్రం) 2. లాజిక్ (తర్కశాస్త్రం) 3. ఎపిస్టెమాలజీ (జ్ఞాన శాస్త్రం) 4. ఎథిక్స్ (నీతి శాస్త్రం) 5. సైకాలజీ (మనస్తత్వ శాస్త్రం). ఇంకా రాజనీతిశాస్త్రం, ఆర్థికశాస్త్రం, విజ్ఞానశాస్త్రం, గణితశాస్త్రం మొదలైన వాటితో కూడా ప్రమేయం పెట్టుకుని పశ్చిమ తత్వవేత్తల ఆలోచనలు సాగాయి.

కాగా, భారతీయ తత్వవేత్తల చింతన ఇందుకు భిన్న దిశలో సాగింది. తమలో తమకు ఎన్ని విభేదాలున్నా వారి దృష్టి ఇహలోకంపై కంటే పరలోకం పైనే ఎక్కువగా ప్రసరించింది. ఐహికం కంటే ఆముష్మికానికే వారు ప్రాధాన్యమిచ్చారు.

ప్రాచీనకాలపు గ్రీకులతో (థేబీస్, సోక్రటీస్, ప్లేటో, అరిస్టాటిల్....) మొదలు పెట్టి, నవీనకాలం వరకు (కాంట్, హెగెల్.... సార్త్ర....) ముఖ్యులైన పాశ్చాత్య తత్వవేత్తల చింతనను సంగ్రహంగా పరిచయం చేస్తున్నట్టిది “విశ్వ దర్శనం” మొదటి సంపుటం.

ఇది భారతీయ తత్వవేత్తల, మత ప్రవక్తల చింతనను తెలియజేస్తున్న రెండవ సంపుటం. ఈ భాగం ఆర్యుల పూర్వరంగంతో ప్రారంభమై, వేద వాఙ్మయాన్ని, ఉపనిషత్తులను పరామర్శిస్తూ పోయి పోయి మధ్యయుగాల నాటి తాంత్రిక మత భావజాలాన్ని దాటి, దాని తర్వాత, ఇంకా, నవీన యుగప్రవక్తలైన రామమోహనరామ్, వివేకానందుడు, అరవిందుడు, రవీంద్రుడు, గాంధీ, జిడ్డు కృష్ణమూర్తి మొదలైనవారి చింతనతో ముగుస్తుంది.

“విశ్వదర్శనం” రచనను నేను మొదట్లో సంకల్పించినప్పుడు కొందరు నిరుత్సాహ పరిచారు. ‘ఈ రోజులలో ఫిలాసఫీ ఎవడిక్కావాలండీ? కావలసింది సైన్సు. ఆ పుస్తకాలే రాయండి. విశ్వరూపం, నరావతారం రాశారు కనుక టెలిఫోన్, టెలివిజన్, రేడియో, విమానం లాంటి సబ్బుక్కులు తీసుకొని తేలికభాషలో రాస్తే జనం చదువుతారు’ అని ఒకరు సలహా ఇచ్చారు. నాకూ ఫిలాసఫీ రచనపై ఆ సందేహమే కలిగింది గాని, టెలిఫోన్, టెలివిజన్ వగైరాలను నాకంటే సమర్థులైన రచయితలకు వదిలేసి, భవభూతిలా “కాలోహ్యాయం నిరవధి ర్విపులాచ పృథ్వి” అనుకుంటూ, నాకు ఆసక్తి, అభిరుచి ఉన్న తత్వ రచనకే ఉపక్రమించాను.

‘విశ్వదర్శనం’ అని పేరు పెట్టి, పాశ్చాత్య చింతనతో మొదలుపెట్టిన తర్వాత, ఒక పండితుడు ‘పాశ్చాత్యుల ఫిలాసఫీ ఎవడిక్కావాలోయ్ ? శంకరుడి ముందు ప్లేటో గీటో బలాదూర్. రాస్తే ఉపనిషత్తుల గురించి రాయ్. శంకరుడి గురించి రాయ్....’ అని సలహాఇచ్చాడు. “అలా అనకండి సార్. పాశ్చాత్యులలోనూ ఉన్నారు మహానుభావులు, వారి చింతన, వారి థాట్ కూడా చాలా ఆసక్తికరమైంది” అని సమాధానమిచ్చి పాశ్చాత్య తత్వ సంగ్రహ రచన సాగించాను.

ఆ తర్వాత కొన్నాళ్లకి ఈ భారతీయ దర్శన సంగ్రహం రచించాలని సంకల్పించుకుని, నేను చాలా గౌరవించే ఒక మిత్రునితో ప్రస్తావించగా, ఇండియన్లకి ఫిలాసఫీ ఏమిటండీ, నా మొహం!' అని ఆయన పెదవి విరిచారు. ఆయన ముఖం బాగానే ఉంటుంది కనుక, నేను అంతగా నిరుత్సాహపడలేదు. భారతీయ చింతనపై వ్రాయడానికే నిశ్చయించుకున్నాను.

మతం, తత్వం

నా మిత్రుడు అన్నదానిలో కొంత నిజం లేకపోలేదు. పాశ్చాత్యుల అర్థంలో మనకు ఫిలాసఫీ లేకపోవచ్చు. మనకు మతవిశ్వాసం, తత్వచింతన కలగలిసి పోయి ఉంటాయి. నిజానికి అది వేరు, ఇది వేరు. మత విశ్వాసం ప్రశ్నించడానికి వీలు లేనిది; బహుశా ప్రశ్నకు అతీతమైనది. తత్వ చింతన అలా కాదు; హేతువాదాన్ని, తర్కవాదాన్ని ఆలంబనంగా చేసుకుని సాగుతుంది. మతం 'కళ్లు మూసుకుని విశ్వసించు' అంటుంది. తత్వచింతన 'కళ్లు తెరచుకుని ప్రశ్నించు' అంటుంది. మతం సంశయాత్మా వినశ్యత' అంటుంది. కాగా, తత్వ చింతనకు సంశయమే ఆత్మ.

ఇంతకుముందు పాశ్చాత్య, భారతీయతత్వచింతనల భిన్న స్వభావాలను స్పృశించాను. ఇక్కడ మరొకసారి వాటి విభిన్నత్వాన్ని మరొక కోణంనుంచి వివరిస్తాను.

ప్రాచీన యుగంలో ప్లేటో గురువు సోక్రటీస్ ఏథెన్స్ పుర వీధులలో శిష్యులతో కలిసి తిరుగుతూ 'అదేమిటి, ఇదేమిటి, దీనికి నీ నిర్వచనం ఏమిటి;' అని ప్రశ్నిస్తూ, చర్చిస్తూ తత్వ చింతన చేశాడు. తమ విశ్వాసాలను అతడు ప్రశ్నించాడనే ఆగ్రహంతోనే ఎథీనియన్లు సోక్రటీస్కు మరణదండన విధించారు.

అలాగే నవీనయుగంలో పాశ్చాత్య దార్శనిక పితామహుడనదగిన డెక్కార్ట్ తిరిగి సంశయంతోనే తన చింతన ప్రారంభించాడు. చివరికి 'నేను అలోచిస్తున్నాను, కనుక ఉన్నాను' (Cogito ergo sum - I think, therefore I am) అనే ఒకే ఒక తిరుగులేని నిశ్చితత్వంతో తప్పు అతని తాత్విక సంశయం పరిష్కారం కాలేదు.

మొత్తంపై పాశ్చాత్య తత్వ చింతనకు సంశయమే ఆత్మ అయింది. 'పురాణ మిత్యేవ న సాధు నర్వమ్' అన్నట్లు పూర్వులు చెప్పినదైనంత మాత్రాన దేన్నీ గుడ్డిగా విశ్వసించనక్కరలేదు. ప్రతిదాన్ని తరచి తరచి వివేచించి నిగ్గు తేల్చుకోవాలి. సత్యాన్వేషణ అనేది అంతులేనిది. మత విశ్వాసం ప్రశ్నించే బుద్ధిని సంతృప్తి పరచలేదు - అని పాశ్చాత్యుల భావన. అందుచేతనే వారి తత్వచింతనలో మతవిశ్వాసం పాలు లేకపోలేదు గాని చాలా స్వల్పం. పెక్కు సందర్భాలలో మత విశ్వాసానికి విరుద్ధంగా కూడా వారి చింతన సాగింది.

కాని, భారతదేశంలో మతవిశ్వాసం, తత్వచింతన రెండూ క్షీరనీర న్యాయంగా (చార్వాకం మినహా) కలిసిపోయాయి. ఒకటి లేక మరొకటి లేదు. అందుచేత మత ప్రసక్తి, దైవ విశ్వాసం, లేదా ఒక సకలాతీత శక్తి ప్రమేయం లేకుండా భారతీయ చింతన గురించి తర్కించడం అసాధ్యం. భారతీయులకు మతం, తత్వ విచారం ఒకటే అని వలుపురు ఆరోపిస్తారు. ఈ ఆరోపణ చాలా వరకు నిజమేకాని, పూర్తిగా నిజం కాదు. క్షీర నీరాలను వేరు చేయగల హంసలవలె మతవిశ్వాసం నుంచి తత్వచింతనను సాధ్యమైనంతగా వేరుచేసి వ్యాఖ్యానించి ఉద్గ్రంథాలు రచించిన ఉద్బంధ పండితులు ఎందరో ఉన్నారు. వారి అడుగు జాడలలో 'విబుధవరుల వలన విన్నంత కన్నంత' అన్నట్లు సాగినట్టిదే నా ప్రయత్నం.

ఈ సందర్భంలో ఒక మనవి. మన ఇడియమ్ వేరు, వారి ఇడియమ్ వేరు, పాశ్చాత్యమైనంత మాత్రాననే అది గొప్ప అనుకోవడం భావదాస్యం క్రిందికి వస్తుంది. ఉదాహరణకు గ్రీకు చింతనకు పునాదులు వేసిన థేలీస్ ప్రపంచానికి మూలాధాతువు నీరు అని, నీటి నుంచే సమస్త విశ్వం జన్మించిందని భావించాడు. ఏ తర్కంతో అతడు అలా భావించాడో తెలియదు గాని, అది ఈనాడే కాదు, ఆనాడూ ఎవరూ అంగీకరించలేని భావన.

కాని, కొందరు భౌతిక వాదులు “చూశారా, పాశ్చాత్యుల గొప్పదనం, థేలీస్ చెప్పింది తప్పు కావచ్చు కాని, ప్రపంచానికి మూలకారణం భౌతికమని అతడు ఊహించాడు. ఆ తర్వాత కాలంలో గ్రీకుల తత్వదర్శనం ప్లేటో మూలంగా పెడదారి పట్టింది” అని వాదిస్తారు.

థేలీస్ క్రీస్తుపూర్వం ఆరవ శతాబ్దివాడు. అతని కంటే సుమారు వెయ్యేళ్ళ పూర్వమే ప్రాచీన భారతీయులు ఆనాటి పరిభాషలో, తమదైన ఇడియమ్‌లో - “అపోవా ఇదమగ్రే సలిల మాసీత్ తస్మిన్ ప్రజాపతి ర్వాయుభూత్వా చరత్స ఇమామ పశ్యతాం వరాహోభూత్వా హరతాం విశ్వకర్మా..”

ఇత్యాదిగా భావనచేసి - ఆదిలో ఈ సమస్తం జలరూపంలో ఉండేదని, దానిలో ప్రజాపతి వాయు రూపంలో ప్రవేశించి, వరాహ రూపం ధరించి భూమిని పైకి తీసుకువచ్చాడని అన్నారనుకోండి. దాన్ని అర్థంలేని చాదస్తం కింద కొట్టివేస్తారు. మిగిలిన వేద మంత్రాలతో పాటు ఈ యజుర్వేద మంత్రాన్ని కూడా ఈనాటికీ పరమ ప్రమాణంగా భావించడం సమర్థనీయం కాదు, నిజమే. కాని, మూడువేల సంవత్సరాలకు పూర్వం ఆనాటి వారికి ఒకప్పుడు ఇదంతా జలమయం, సృష్టికి ముందు జలమే ఉన్నది అనే భౌతికవాద భావన కలగడంలో ఆక్షేపించ దగిందేమీ లేదు. థేలీస్ వాదానికి ఈ భావన ఏమీ తీసిపోదు.

ఆధునికుల విమర్శ

సరే, భారతీయ చింతన అంటూ ఒకటి ఉండవచ్చు గాని, అది మనకు ఏం ఒరగబెట్టింది? పైగా అది మనకు, మన జాతికి ఎంతో హాని చేయలేదా ? అది ప్రధానంగా

అముష్మిక చింతన. నిరాశామయ చింతన. దానికి ఇహలోకం కంటే పరలోకం ముఖ్యం. 'జన్మ దుఃఖం జరా దుఃఖం, జాయా దుఃఖం పునఃపునః సంసారం సాగరం దుఃఖం తస్మాత్ జాగ్రతో జాగ్రతః అంటూ ఈ దుఃఖమయ ప్రపంచం నుంచి ఎంత త్వరగా విముక్తి పొంది, జన్మ రాహిత్యం పొందితే అంత మంచిది, మానవుడు జన్మించినదాదిగా ఈ లోకం నుంచి శాశ్వతంగా బయటపడే మార్గాన్ని అన్వేషించాలి. 'పునరపి జననం పునరపి మరణం పునరపి జననీ జరరే శయనం...' అన్నాడు శంకరాచార్యుడు - ఇదుగో, ఇటువంటి నిరాశామయ తత్వచింతన కారణంగానే మన జాతి నిర్వీర్యమై ఇంత అధోగతికి పోయింది. పాశ్చాత్య దేశాలు మానవ జాతి ఇంతవరకు కని విని ఎరుగని ఒక మహా నాగరికతను సృష్టించుకుని ముందుకు సాగిపోతుండగా, మనదీ ఒక బ్రతుకేనా అనిపించేటట్లు మనం ఇంకా మూఢవిశ్వాసాల రొచ్చులో పడి దొర్లుతున్నాము. సరే, అయిందేదో అయిపోయింది. ఆ చింతన గురించి ఈనాడు మళ్ళీ పనిగట్టుకుని తెలుపవలసింది, తెలుసుకోదగింది ఏముంది అని విమర్శించే వారున్నారు.

ఈ వాదనలో కాదనలేని నిజం కొంత ఉన్నది. భారతీయ చింతనలో నిరాశ (పెసిమిజం) పాలు ఎక్కువే. ముఖ్యంగా శంకరుని వేదాంత రచనలలో అది మరీ కొట్టొచ్చినట్లు కనిపిస్తుంది.

నిజానికి ఈ నిరాశావాదం అనబడేది శంకరునితోనే ప్రారంభం కాలేదు. అంతకు వేయి సంవత్సరాలకంటే ముందే సాక్షాత్తు గౌతమ బుద్ధునితోనే అది ప్రారంభమైంది. శంకరుడు ఆ భావననే మరింత ముందుకు తీసుకుపోయాడు.

అయితే పాశ్చాత్యులు, కొందరు మన ఆధునికులు బౌద్ధ, శంకర దర్శనాలను నిరాశా వాదంగా పరిగణించినప్పటికీ, స్థూల దృష్టికి అది నిజమని అనిపించినప్పటికీ, అది పాశ్చాత్యులు చెప్పే సాధారణ నిరాశావాదం కాదు. అది తాత్వికమైన, సాంకేతికార్థం గల వైరాగ్య వాదం. దానికి అపార్థం కల్పించి చెప్పడంవల్ల పాశ్చాత్యులే కాదు, ఆధునికులే కాదు, పూర్వకాలంలో కూడా భారతీయులు బౌద్ధ, శంకర దర్శనాలకు వక్రార్థాలు తీసి పెడదారి పట్టించినందువల్ల వాటికి చాలా అపకారం జరిగింది.

బుద్ధుడు నాలుగు పరమసత్యాలను కనుగొన్నాడు. మానవజీవితం దుఃఖభాజనం. దుఃఖానికి కారణం తృష్ణ. దుఃఖ నిరోధం సాధ్యమే. అది అష్టాంగ మార్గంవల్ల సాధ్యం ఇవి ఆయన ప్రవచించిన నాలుగు పరమసత్యాలు. ఆయన తర్కం పోయి పోయి అవిద్య వద్ద ఆగింది. అన్నిటికీ మూలం అవిద్య. దానిని తొలగించుకోవడమే నిర్వాణం.

ప్రపంచాన్ని దుఃఖమయంగా దర్శించిన శంకరుని వాదం కూడా పోయి పోయి అవిద్య వద్దనే ఆగింది. ఆయన మాయా వాదం విభిన్న మార్గంలో సాగినప్పటికీ బౌద్ధానికి దానికి కొన్ని పోలికలున్నాయి. ఈ కారణం చేతనే బౌద్ధాన్ని ఖండించిన శంకరునిపై ప్రచ్ఛన్న

బొద్దుడనే ఆరోపణ వచ్చింది. బుద్ధుడు, శంకరుడు దుఃఖాన్ని నొక్కి చెప్పినప్పటికీ దాని నివారణకు మార్గం ఉన్నదని చెప్పడంవల్ల బౌద్ధంగాని, శాంకరంగాని కేవలం నిరాశావాదం అని చెప్పడానికి వీలు లేదు. అంతిమంగా వాటిని ఆశావాదంగానే వర్ణించాలి.

చారిత్రక నేపథ్యం

క్రీస్తుపూర్వం ఆరవ శతాబ్దంలో బుద్ధుడు గాని, క్రీస్తుశకం ఎనిమిదవ శతాబ్దంలో శంకరుడు గాని ప్రపంచాన్ని దుఃఖ భాజనంగా దర్శించడానికి కారణాలేమై ఉంటాయి? బహుశా ఆయా కాలాల సాంఘిక, రాజకీయ, ఆర్థిక పరిస్థితులలోనే ఆ కారణాలను అన్వేషించాలి. ఆ పరిస్థితులను తెలుసుకోగలిగితే తప్ప వారి దర్శనాలకు వెనుక గల ప్రేరణలను అర్థం చేసుకోలేము.

ఒక విషయం గమనించాలి. బౌద్ధ, శంకర దర్శనాలలో దుఃఖానికి అంత ప్రముఖస్థానం ఉన్నప్పటికీ ఆయా కాలాలలో అవి ఎందుకు అంతగా ప్రచారం పొందాయి, ప్రజా సామాన్యంలోకి ఎందకు అంతగా చొచ్చుకుపోయాయి, ప్రజా జీవితాలపై ఎందుకు అంత ప్రభావం చూపించాయి అన్న ప్రశ్నలకు కూడా ఆయా కాలాల పరిస్థితులలోనే సమాధానాలను అన్వేషించాలి. బౌద్ధ మతం వెయ్యేళ్లపాటు భారతదేశంలో వర్ధిల్లడమే కాక, దేశాంతరాలకు కూడా విస్తరించింది. శంకరాద్వైతం కనీసం తార్కిక, తాత్విక స్థాయిలోనైనా నేటికీ పలువురి ఆమోదం పొందుతున్న దర్శనం.

ఋగ్వేద కాలంలో

భారతీయ చింతనలో నిరాశావాదంగా ముద్రవేయబడిన భావన, ప్రపంచం దుఃఖ మయం కనుక దాని నుంచి సత్వర విముక్తి మానవ జీవిత లక్ష్యమన్న భావన ఆది నుంచి లేదని పైన అనుకున్నాము. ఋగ్వేదకాలాన్ని తీసుకుంటే, ఆనాటి ఆర్యుల జీవనవిధానంలో నిరాశా వాదానికి ఎక్కడా తావులేదు. ప్రపంచాన్ని ఆనాటి ఋషులు దుఃఖమయంగా దర్శించలేదు. మానవజన్మ రోయవలసిందిగా, విముక్తి పొందవలసిందిగా వారు భావించలేదు. అసలు పునర్జన్మ భావమే ఆనాడు లేదు. మోక్షమనే భావమైనా లేదు.

ఋగ్వేదార్యులు ఇంద్రుడు, అగ్ని, వాయువు, సూర్యుడు, త్వష్ట, వరుణుడు, అశ్వినీ దేవతలు, మరుత్తులు, విశ్వే దేవతలు ఇంకా ఎందరెందరో దేవతల ప్రీత్యర్థం యజ్ఞయాగాలు చేసేవారు. ఆయా దేవతలను స్తోత్రం చేస్తూ ఋక్కులు రచించారు. సోమహాసం చేస్తూ సామగానం చేశారు. వారి యజ్ఞయాగాలకు వారి స్తోత్ర మంత్రాలకు ఒకటే లక్ష్యం. అది మోక్షం కాదు. కేవలం ఇహ లోకంలో భోగభాగాలు, ఆయురారోగ్యైశ్వర్యాలు! వానలు కురిపించమని, పంటలు బాగా పండేట్టు చేయమని, తమకు పశుధనం బాగా ఇవ్వమని, తాము, తమ వారు, సమస్త ప్రజలు సుఖ సంతోషాలతో తులతూగేటట్టు చేయమని,

తమకు విజయం చేకూర్చుమని ఇంకా ఇదే విధమైన కోర్కెలు కోరేవారు. తమ కోర్కెలను నెరవేర్చినందుకు దేవతలను పొగిడేవారు. నెరవేర్చకపోతే ఎందుకు నెరవేర్చలేదని ఆయా దేవతలు తమ ఎదురుగా ఉన్నట్టే భావించి నిలదీసి అడిగేవారు.

ఇహం పట్ల ప్రేమ

మొత్తం మీద వేదకాలపు ఆర్యులు ఇహ జీవితాన్ని అమితంగా ప్రేమించారు. మానవ జీవితం నిండుగా నూరేళ్లపాటు సంతోషంగా జీవించ దగిందిగా భావించారు.

ఉదాహరణకు - యజుర్వేదీయ మాధ్యాహ్నిక సంధ్యావందన సంకల్పంలో వచ్చే ఈ క్రింది మంత్రభాగాన్ని చూడండి.

...తచ్చక్షుర్దేవహితం పురస్తాచ్చుక్ర ముచ్చరత్ పశ్యేమ శరదశృతం, జీవేమ శరదశృతం, నందామ శరదర్కతం, మోదామ శరదశృతం భావామ శదరశృతం శృణవామ శరదశృతం, ప్రబ్రవామ శరదశృతం, అజీతాస్మామ శరదశృతం.... ఇత్యాదిగా అది సాగుతుంది.

అంటే దేవతలకు హితుడైన ఆ సూర్యుడిని నూరు శరత్తుల పాటు తిలకిస్తాము, నూరు శరత్తులపాటు జీవిస్తాము, నూరు శరత్తులపాటు ఉంటాము. నూరు శరత్తుల పాటు వింటాము, నూరు శరత్తుల పాటు పలుకుతాము....

- ఈ మంత్రం మానవ జీవితం పట్ల అనురాగాతిశయాన్ని, హర్షాతిరేకాన్ని సూచించడం లేదా ? అది ఆశావాదం కాదా ?

ఉపనిషత్తుల కాలంనాటికి వైదిక కర్మకాండల పట్ల నిరసన బయలుదేరి జ్ఞానమే ముక్తి మార్గమన్న భావం ప్రబలమైనప్పటికీ, జీవితం పట్ల అనురాగం సన్నగిలలేదు. జీవిత సుఖాలను వారు రోయలేదు. అయితే - “తేన త్యక్తేన భుంజీథాః” అని ఈశోపనిషత్తు బోధించినట్టు త్యాగ భావంతో వాటిని అనుభవించమన్నారు.

-కుర్వ న్నేవేహ కర్మాణి జిజీవిషే చృతగ్ం సమాః

ఏవం త్వయి నాన్యథేతోస్తి న కర్మలిప్యతే నరే -

అని బోధిస్తున్నది. అంటే మానవుడు కర్మలు చేస్తూ నిండు నూరేళ్ళు జీవించాలని కోరుకోవాలి. అలా చేసినప్పుడే కర్మల ఫలితం నరునకు అంటకుండా ఉంటుంది. ఇక్కడ కర్మలు అంటే ఏవో వైదిక కర్మకాండలని అర్థంకాదు. తనకు తాను నిర్దేశించుకున్న, లేదా సంఘం నిర్దేశించిన విధ్యుక్త ధర్మాలు, కర్తవ్యాలు అని అర్థం. వాటిని అనాసక్తితో నిర్వర్తించినప్పుడు వాటి ఫలితాలు మానవుడిని బాధించవు.

ఆ తర్వాత కాలంలో గౌతమబుద్ధుడు ప్రపంచాన్ని దుఃఖమయంగా, నిర్వాణం మానవ జీవిత లక్ష్యంగా నిర్దేశించే సిద్ధాంతాన్ని ప్రచారం చేసినా, దానివల్ల భారతీయుల సాంస్కృతిక,

రాజకీయ, సాంఘిక వికాసానికి ఏ ఆటంకం కలిగినట్లు లేదు. మౌర్య, శాతవాహన, గుప్త, హర్ష సామ్రాజ్యాలు బౌద్ధయుగం నాటివే. ఆ యుగంలో అద్భుతమనదగిన స్థాయిలో వాస్తుకళ, శిల్పకళ, చిత్రలేఖన కళ, సాహిత్యం మొదలైనవి వర్ధిల్లాయి. వైద్య శాస్త్రం, ఖగోళశాస్త్రం, రాజనీతి శాస్త్రం, వ్యాకరణ శాస్త్రం మొదలైన అనేక శాస్త్రాలు సయితం వర్ధిల్లాయి. ముఖ్యంగా అలంకార శాస్త్రం (సాహిత్య శాస్త్రం - ఈస్తటిక్స్) చిలవలు పలవలుగా వికాసం చెందింది.

అలాగే శంకరుని మాయావాదం, అద్వైత మతం సయితం హిందువుల సాంస్కృతిక సాంఘిక జీవనానికి హానికరమైనట్లుగా చెప్పడం కూడా అతిశయోక్తే. క్రమంగా బౌద్ధసిద్ధాంతం ఆచరణలో భ్రష్టమార్గం పట్టినట్టే, శంకరాద్వైతం కూడా కాలక్రమాన పెడదారి పట్టి ఉండవచ్చుగాని ఆ పరిణామం తాత్విక చింతనగా దాని విలువను కించపరచలేకపోయింది. క్రమంగా దేశం విదేశీయుల దండ యాత్రలతో నిస్తేజం. నిర్వీర్యమైపోయి భారత జాతిని స్తబ్ధత ఆవహించి, పురోగతి నిలిచిపోయిన మాట మాత్రం నిజం.

నవీన యుగం

ఆ తర్వాత ఎన్నో శతాబ్దాల అంధకార యుగం తర్వాత బ్రిటిష్ వారి రాకతో, వారి పరిపాలన, వారి విద్యా విధానం, ఇంగ్లీషు భాషా, సంస్కృతీ, నాగరికతా సంపర్కంతో భారతీయ సమాజంలో తిరిగి కదలిక కలిగింది. చర్చి ప్రభావ ప్రాబల్యాల కారణంగా యూరప్ లో సుమారు వెయ్యేళ్ల మధ్యయుగాల అంధకారం తర్వాత 16వ శతాబ్ది నాటికి పునరుజ్జీవనం - రినేజాన్స్ - ప్రారంభమైంది. దేశంలోకి కొత్త గాలులు వీచాయి, కొత్త వెలుగులు ప్రసరించాయి. కొత్త భావాలు ప్రవేశించాయి. వాటి ప్రభావంలో మన ప్రాచీన సంస్కృతి ఔన్నత్యాన్ని, ఆ తర్వాత సంభవించిన పతనాన్ని గుర్తించడం, నిద్రిత జాతిని పునర్జాగృతం చేయడానికి రాజా రామమోహనరాయ్, స్వామి వివేకానంద, రవీంద్రనాథ్ టాగోర్, ఈశ్వర చంద్ర విద్యాసాగర్, మహదేవ్ గోవింద రణడే, కందుకూరి వీరేశలింగం వంటి మహామహాలు సంస్కరణోద్యమాలు నడపడం జరిగింది. అందరిలోకి మేరు శిఖరోన్నతంగా నిలబడి జాతి పునరుజ్జీవనోద్యమంలో ప్రముఖపాత్ర వహించిన మహావ్యక్తి స్వామివివేకానంద. ఆయన ఉపనిషత్తులకు, శంకరాద్వైతానికి నూతన భాష్యం చెప్పి, జాతిని నీరసంపజేసే విపరీతార్థాలను ఖండించి, మన వేదాంతం బోధించేది నిరాశను కాదని, అకర్మణ్యత్వం అంతకంటే కాదని, వైరాగ్య భావంతో కూడిన కర్తవ్య పరాయణత్వమే మన వేదాంత సారమని బోధించి, జాతికి తిరిగి జవసత్వాలు చేకూరే విధంగా ఆత్మ విశ్వాసాన్ని పొదుకొల్పాడు.

ఇదంతా ఎందుకు చెప్పవలసి వచ్చిందంటే, భారతీయ చింతనాధ్యయనం నిస్సారం, నిరుపయోగం కాదని స్పష్టం చేయడానికే. భారతీయ చింతనలో, దృక్పథంలో, సంస్కృతిలో,

సంప్రదాయంలో, జీవనవిధానంలో ఈనాడు నిరాకరించదగినది ఎంతో ఉంది. అలాగే స్వీకరించదగింది, కొనసాగించదగింది కూడా ఉంది.

అసలు అదంతా అలా ఉంచి ఈ రచయిత ఉద్దేశంతో జిజ్ఞాస పరిధికి అవతలగా, అతీతంగా ఉండే విషయం అంటూ సృష్టిలో లేదు. విశ్వంలోని ప్రతిది తరచి తరచి పరిశోధించి తెలుసుకోదగిందే. భారతీయ తత్వదర్శనం కూడా అలాంటిదే.

చరిత్ర అధ్యయనం

ఏ దేశ చరిత్ర అయినా ఎందుకు చదువుతాము? మన పూర్వులు ఎవరు, ఏం చేశారు. ఎలా జీవించారు, ఏ విజయాలు సాధించారు, ఏ అపజయాలు పొందారు, మనకు ఏ వారసత్వం మిగిల్చి వెళ్లారు అనేది తెలుసుకోవడానికే కదా? అశోకుడు ఏం చేస్తే ఎవడిక్కాలి, ఎలా చేస్తే ఎవడిక్కాలి, ఆ విజ్ఞానం నా కెందుకు పని కొస్తుంది అని -

- ఏ దేశ చరిత్ర చూచినా

ఏమున్నది గర్వకారణం

సరజాతి చరిత్ర సమస్తం

పరపీడన పరాయణత్వం

అనుకుంటూ మనం నిరాశా నిర్వేదాలతో, మనదేశ పూర్వచరిత్రను చదవకుండా, తెలుసుకోకుండా త్రోసి పుచ్చడం లేదు కదా ?

-చారిత్రక విభాత సంధ్యల

మానవ కథ వికాసమెట్టిది ?

ఏ దేశం ఏ కాలంలో

సాధించినదే పరమార్థం ?

ఏ శిల్పం ? ఏ సాహిత్యం ?

ఏ శాస్త్రం ? ఏ గాంధర్వం ?

ఏ వెల్లులకీ ప్రస్థానం ?

ఏ స్వప్నం ? ఏ దిగ్విజయం ?

అని ప్రశ్నలు వేసుకుని చరిత్ర పఠనానికి కుతూహలంతో ఉద్యమిస్తాము కదా ?

దేశ చరిత్ర బాహ్య ప్రపంచ సంఘటనల వర్ణన అయితే, తత్వ చరిత్ర అంతః ప్రపంచపు సంఘటనల - అంటే మానవుని ఆలోచనా వ్యవస్థల - పరిణామ చరిత్ర. అది తెలుసుకోవడం ఎంత అవసరమో, ఇదీ అంతే అవసరం.

మన పూర్వులు ఏమి ఆలోచించారు, ఎలా ఆలోచించారు, ఎందుకు అలా ఆలోచించారు, మనం వద్దు పొమ్మని తిరస్కరించగోరినా మన రక్తాస్థి మాంస మజ్జాగతమైన

ప్రాచీనుల ఆలోచనలు మన వర్తమాన జీవితంపై, జీవన విధానంపై, జీవన దృక్పథంపై ఎలాంటి ప్రభావం కనబరుస్తున్నాయి, వాటి నుంచి ఎంత పరిహరించాలి, ఎంత స్వీకరించాలి, వారి ఆలోచనల పరిణామ, పర్యవసానాలు ఏ దిశగా సాగాయి - మొదలైన అనేక ప్రశ్నలకు సమాధానాల కోసం తత్వశాస్త్ర చరిత్ర చదువుతాము.

చరిత్ర వారసత్వం

ఎందుకంటే, మనం మన దేశ చరిత్రకు మాత్రమే కాదు, మన పూర్వుల ఆలోచనల చరిత్రకు కూడా వారసులమే.

ఏ జాతీ తన గత చరిత్ర ప్రభావం నుంచి పూర్తిగా తప్పించుకోలేదు. ఒక వ్యక్తి తన గత జీవితపు నీడల నుంచి ఎలా తప్పించుకోలేదో, అలాగే ఒక జాతి కూడా.

-గతం

ఆగతం

అనాగతం -

ఈ మూడూ నిరంతర త్రయం. గతం జరిగిపోయింది (Past). ఆగతం అంటే వచ్చి నట్టిది (Present). అనాగతం అంటే ఇంకా రానట్టిది (Future). ఈ మూడూ పరస్పరాశ్రితులు, గతం ఆగతంలోనికి చొరబడుతుంది. ఆగతం అనాగతంలోకి చొచ్చుకుపోతుంది. అలాగే అనాగతం ఆగతంగా, ఆగతం గతంగా మారుతాయి.

ఆంగ్లకవి టి.ఎస్. ఇలియట్ తన (Four Quartets) లో అంటాడు :

- Time present and time past

Are both perhaps present in time future

And time future contained in time past.

అందుచేత గత చరిత్ర తెలుసుకుంటే తప్ప వర్తమానం ఇలా ఎందుకుందో, భవిష్యత్తు ఎలా రూపొందబోతున్నదో తెలియదు. అంత మాత్రాన గతం నుంచి విముక్తి అసలు లేదని, పరిణామ వికాసాలు ఉండవని అర్థం కాదు. అలా అనుకోవడం కర్మ సిద్ధాంతపు వలలో పడిపోవడమే అవుతుంది. మానవుడు స్వతంత్రుడు, స్వేచ్ఛాజీవి. తన నిర్ణయ స్వేచ్ఛను (Free will) ఉపయోగించుకోలేనంత వరకే అతడు గతకాలపు శృంఖలాలకు బద్ధుడై ఉంటాడు. నిర్ణయ స్వేచ్ఛను ఉపయోగించుకున్నప్పుడు గతంలో ఏది మంచిదో దాన్ని స్వీకరిస్తాడు. ఏది చెడో దాన్ని పరిహరించుకుంటాడు.

వివేచనా శీలం

అదంతా అలా ఉంచండి. మానవుడు స్వభావ సిద్ధంగా వివేచనాశీలి. రేషియోసినేషన్ (ratiocination) - వివేచన - అనే లక్షణం అతడిని జంతువుల నుంచి వేరు చేస్తున్నది.

జంతువులు తమ సహజ సంవేదనల సహాయంతో పనులు చేస్తాయి. మానవుడు మాత్రమే బుద్ధిని ఉపయోగించి వివేచిస్తాడు. జంతువులు ప్రశ్నలు వేయవు. మానవుడు ప్రశ్నలు వేస్తాడు. కొన్ని విశ్వాసాలు ఏర్పరచుకుంటాడు.

ఈ ప్రపంచం ఏమిటి? ఎందుకు ఇలా ఉంది? ఇంకొక విధంగా ఎందుకు లేదు? నేను ఎవరు? ఎక్కడి నుంచి వచ్చాను? ఎక్కడికి వెడతాను? నా జననానికి ముందు నేను ఉన్నానా? మరణం తర్వాత ఉంటానా? స్వర్గం, నరకం, పూర్వజన్మ, పునర్జన్మ అంటూ ఉన్నాయా ?

(క్వాంటమ్ థియరీని ప్రతిపాదించిన జర్మన్ శాస్త్రవేత్త మాక్స్ ప్లాంక్ సరిగా ఇలాంటివే ప్రశ్నలు వేసుకున్నాడు.

"Whence came I and whether I go ? That is the great unfathomable question"

నేను ఎక్కడి నుంచి వచ్చాను ? ఎక్కడికి పోతాను ?

అదీ సమాధానం దొరకని గొప్ప ప్రశ్న.

ఈ ప్రపంచానికి ఆది, అంతం ఉన్నాయా ? ప్రాణం అంటే ఏమిటి ? పాపం అంటే ఏమిటి? పుణ్యం అంటే ఏమిటి ? ఏది తప్పు ? ఏది ఒప్పు ? లోకంలో ఎందుకింత క్రొర్యం ఉంది ? ఎందుకింత స్వార్థం, ఇంత నైచ్యం, ఇంత హైన్యం, ఇంత దైన్యం ? వీటిని పరిహరించి లోకాన్ని ఇంతకంటే మేలైనదిగా తీర్చిదిద్దడానికి వీలున్నదా ?

మానవులలో ఒకవైపు క్రొర్యం, హింసా రిరంస, దారుణమైన అమానుషత్వం అదే సమయంలో మరొకవైపు చీమను కూడా చంపడానికి చేతులు రానంత దయాళుత్వం “యస్తు సర్వాణి భూతాన్యాత్మ న్యేవానుపశ్యతి - సర్వ భూతేషు చాత్మానం...” అన్నట్టు. అన్ని భూతాలను తనలోన తనను అన్ని భూతాలలోను చూచుకోగలిగినంత ఆధ్యాత్మిక కౌన్నత్యం, బుద్ధత్వం, క్రీస్తుత్వం.... ఆశ్చర్యకరమైన ఈ ద్వంద్వ ప్రవృత్తులు ఎలా వచ్చాయి, ఎందుకు వచ్చాయి? ఆ ద్వంద్వ ప్రవృత్తి నివృత్తికి మార్గం ఏమిటి? అసలు మానవ జీవిత పరమార్థం, పరమావధి ఏమిటి?

ప్రశ్నోపనిషత్తు

ఇవీ, ఇంకా ఇలాంటి ప్రశ్నల పరంపర. ఎందుకు? ఏమిటి? ఇలా ప్రశ్నలు వేయడం సమాధానాలు అన్వేషించడం, అవి విశ్వాసాలుగా పరిణమించడం, అవి కొంతకాలం తర్వాత సంతృప్తి ఇవ్వకపోతే కొత్త ప్రశ్నలకు, కొత్త సమాధానాలతో కొత్త విశ్వాసాలు ఏర్పరచుకోవడం... ఇదొక చక్రనేమి క్రమం.

ప్రశ్నలు వేయడం పాశ్చాత్యుల గుత్త సొత్తుకాదు. వారి కంటే ఎంతో ముందు మన పూర్వులు కూడా ప్రశ్నలతోనే తమ తత్వయాత్ర ప్రారంభించారు.

కేనోపనిషత్తు వినాటిదో తెలియదుగాని, అది వేసే ప్రశ్నలు చూడండి :

-కేనేషితం పతతి ప్రేషితం మనః

కేనప్రాణః ప్రథమః ప్రైతియుక్తః

కేనేషితం వాచమిమాం వదన్తి

చక్షుశ్శ్రోత్రం క ఉదేదో యునక్తి -

“ఎవరి ఆనతి వల్ల ఈ మనస్సు ఆలోచిస్తోంది? ఎవరి వల్ల ఈ ప్రాణం ప్రేరణ పొందుతోంది? ఎవరి ప్రేరణ వల్ల వాక్కు చక్షువులు, శ్రవణేంద్రియం, ఇవన్నీ పని చేస్తున్నాయి?”

అలాగే శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు వినాటిదో తెలియదుగాని, అది ప్రశ్నించే తీరు చూడండి:

-బ్రహ్మవాదినో వదన్తి -

కిం కారణం బ్రహ్మ కుతఃసృజాతాః

జీవాను కేన క్వచ సంప్రతిష్ఠా

అధిష్ఠతాః కేన సుఖేతరేషు

వర్తమహే బ్రహ్మ విద్యో వ్యవస్థాం -

“ఈ మహాసృష్టికి కారణం ఏమిటి? ఎక్కడ నుంచి ఎందుకు మనం జన్మించాము? దేని వల్ల మనం జీవిస్తున్నాము? తుదకు మనకు విశ్రాంతి స్థలం ఎక్కడ? మన సుఖదుఃఖాలన్నీ ఎవరి వల్ల, దేని వల్ల నిర్ణయం అవుతున్నాయి? ఏ శాసనాలు మనల్ని నడుపుతున్నాయి? పరబ్రహ్మ అంటే ఏమిటి?”

చిత్రం ఏమిటంటే ఇన్ని వేల ఏళ్ళ తర్వాత ఇప్పటికీ ఇలాంటి ప్రశ్నలు ఏ మాత్రం వివేచనాశీలి అయిన ఏ మానవుడైనా ఏదో ఒక సందర్భంలో తనకు తాను వేసుకోవడం, లేదా విజ్ఞులైన వారిని అడగడం, సమాధానాలు సంతృప్తి కలిగించకపోతే, ఆశాంతితో పునః పునర్వన్వేషించడం జరుగుతూనే ఉంది.

ఈ అసంతృప్తి, ఆశాంతి, అన్వేషణ క్రమంలో ఉద్భవించినట్టిదే తత్వ చింతన. కొన్ని ప్రశ్నలకు సైన్సు భౌతిక సూత్రాల రూపంలో సమాధానం చెప్పడానికి ప్రయత్నిస్తుంది. కొన్నిటికి మతం విశ్వాసాల రూపంలో సమాధానం చెప్పడానికి ప్రయత్నిస్తుంది. మరికొన్నిటికి తత్వచింతన అనేది హేతుబద్ధమైన బౌద్ధిక వివేచన రూపంలో సమాధానం చెప్పడానికి (intellectual reasoning) ప్రయత్నిస్తుంది.

సైన్సు - మతం - తత్వం

సైన్సు అన్ని ప్రశ్నలకు సమాధానం ఇవ్వలేదు. ఇవ్వడానికి ప్రయత్నించదు కూడా. దాని పరిధి పరిమితం. అలాగే మతం, అలాగే తత్వ చింతన. ఈ మూడూ పరస్పరాశ్రితాలుగా సాగవలసిందే. అప్పటికైనా సంతృప్తికర సమాధానాలు లభిస్తాయా అన్నది చెప్పలేము. అందుచేత మానవుని సత్వాన్వేషణ అనంతంగా, నిరంతరంగా సాగవలసిందే.

అయితే, భారతదేశంలో మాత్రం తమ సత్వాన్వేషణ ఫలించిందని, తాము అంతిమ సత్వాన్ని - అంటే ఏ ఒక్క సత్వాన్ని కనుగొంటే మిగిలిన సమస్తం తెలిసినట్టు కాగలదో (“కస్మిన్ భగవో విజ్ఞాతే సర్వమిదం విజ్ఞాతం భవతి” - ముండకోపనిషత్తు) దాన్ని తెలుసుకున్నట్టు మన మహర్షులు ప్రకటించారు. బౌద్ధికంగానో, భౌతికంగానో కాక అంతర్బుద్ధి (intuition) ద్వారా తాము పరమసత్వాన్ని కనుగొన్నామని వారు చెప్పారు: - “వేదాహమేతం పురుషం మహాంతం

ఆదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్ - (శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు) అంటూ తమస్సుకు ఆవలి తీరాన ఆదిత్యవర్ణంలో ప్రకాశించే మహాపురుషుడిని (పరమసత్వాన్ని) నేను తెలుసుకోగలిగాను అని ఒక ఋషి సగర్వంగా, ఎలుగెత్తి ఉద్ఘాటించాడు.

‘లోకంబులు లోకేశులు

లోకస్థులు తెగిన తుది నలోకంబగు పెం

జీకటి కవ్వల నెవ్వం

దేకాకృతి వెలుగు నతని నే సేవింతున్” - అని పోతన.

మన దేశంలో ఏ కాలంలో, ఏ విధంగా తత్వాన్వేషణ జరిగిందో సాధ్యమైనంత సంగ్రహంగాను, అవసరమైనంత సవిస్తరంగాను, సుబోధకమయ్యేటంత సరళంగాను తెలియజేయడమే ఈ గ్రంథ రచన ఉద్దేశం. వేదయుగంతో మొదలుపెట్టి, బౌద్ధయుగం మీదుగా మధ్య యుగాన్ని పరామర్శించి, ఆధునిక యుగంలో వివేకానందుడు, అరవిందుడు, రవీంద్రుడు, గాంధీ, జిడ్డు కృష్ణమూర్తి - ఇలా ఇటీవలికాలం వరకు భారతీయ తత్వ ప్రపంచంలోని చిన్న, పెద్ద శిఖరాల సందర్భనంగా విశ్వదర్శనం రచన సాగించాలన్నది సంకల్పం.

ఇది పేరాసగా, నమలగలిగిన దానికంటే ఎక్కువ కొరకడం (biting off more than one cashew) గా కనిపించవచ్చు. కాని అదే సమయంలో బహుశా -

“నేను సైతం

భువన ఘోషకు

వెరిగొంతుక విచ్చి మ్రోశాను”

సుమా అనిపించుకోవాలన్న తపనతో కూడానేమో ఇది మొదలుపెడుతున్నాను.

ఆసక్తి, అభిరుచి

ఈ రచనకు నాకు గల అర్హతలు తత్వచింతన పట్ల నాకుగల ఆసక్తి, అభిరుచి, అభినివేశం. వీటికి తోడు చిన్నతనంలో మెదడులో పడి ఆ స్థితిలోనే మిగిలిపోయిన వేపకాయంత వేదాంత బీజం (ఇది ఏదో సందర్భంలో పడని దెవరికి?) కాని ఇంత బృహద్రచనకు ఈ అర్హతలు చాలకపోవచ్చు. భారతీయ దర్శనాలన్నీ నా ఫింగర్ టిప్స్ పై ఉన్నాయని చెప్పుకోగల పాండిత్యోత్సర్గ నాకు లేదు. నా ప్రయత్నం ఎలా సాగుతుందో నాకే తెలియదు. అజ్ఞాత సముద్రాలపై అదొక సాహస యాత్ర - ఒక ఎక్స్ ప్లోరేషన్. యాత్రా ఫలితం సంతృప్తికరం కాకపోతే అప్పుడు కాళిదాసంతటి మహాకవి చెప్పుకున్న

- మందః కవి యశః ప్రార్థీ

గమిష్యా మ్యపహాస్యతామ్

ప్రాంశు లభ్యే ఫలే లోభా

దుద్భాహురివ వామనః-

అనే రఘువంశ శ్లోకం నాకూ ఉపయోగపడుతుంది.

మన పూర్వుల చింతనలో ఎంతో త్యాజ్యమైనది ఉన్నట్టే పూజ్యమైనది ఎంతో ఉన్నది. పరిహార్యమైనది ఎంత ఉన్నదో, స్వీకరార్హమైనదీ అంతే ఉన్నది. రెండింటి నిగ్గు తెల్చుకోవాలి.

ముఖ్యంగా ఈనాడు నైతికంగా సంక్షుభితమై పోయిన సమకాలిక ప్రపంచంలో, ఆత్మికంగా ఏది గమ్యం, ఏది మార్గం అనే సందేహాల శృంగాటకంలో నిలబడి ఆధునిక మానవుడు కింకర్తవ్యతా విమూడుడై తర్కించుకుంటున్న సమయంలో, ఈనాటి యువ పౌరులు తమకు తాము తమ మార్గాన్ని నిర్దేశించుకోవడంలో మన పూర్వుల చింతనలోని ఉత్తమోత్తమ మూల్యాలు, వారి విశాల మానవతావాదం తోడ్పడగలవేమోనన్న ఆశాలేశం ఈ రచనకు మరొక ప్రేరణ.

పాశ్చాత్యుల నాగరికత గొప్పదే. అద్భుతమైన వైజ్ఞానిక సత్యాలు వారు ఆవిష్కరిస్తున్నారు. సాంకేతిక విజయాలు సాధిస్తున్నారు. చంద్రలోకానికి వెళ్లి వస్తున్నారు. అణువు నుంచి అనంత విశ్వం వరకు అనేక రహస్యాలను ఛేదిస్తున్నారు. విశ్వ సృష్టినాటి పరిస్థితులను ఊహించడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు.

కాని ఒక విషయం మాత్రం విస్మరించరాదు. బాహ్య ప్రపంచాన్ని జయిస్తున్న మానవుడు తన అంతః ప్రపంచాన్ని జయించలేకపోతున్నాడు. తనను తాను జయించుకోలేకపోతున్నాడు. పాశ్చాత్యుల నాగరికత భౌతిక విజయాల దిశగా సాగింది. సాగుతున్నది; సాగవలసిందే. కాని, అదే మానవ జీవిత పరమార్థం కాదు, కారాదు.

రెండు భిన్న సంస్కృతులు

మానవుడు తనను తనలో నుంచి తెలుసుకోవాలి. బాహ్యంగా ఎంత తెలుసుకున్నా అది నాణేనికి ఒక వైపే అవుతుంది. రెండవ వైపున వున్నదే తత్వవివేచన.

పాశ్చాత్యుల సాంకేతిక (టెక్నలాజికల్) నాగరికతకు, భారతీయుల నైతిక, ఆత్మిక సంస్కృతికి సమన్వయం జరిగి ఒక కొత్త మానవతా మతం ఆవిష్కృతమైతే ఎంత బాగుండును!

- Oh, East is East, and West is West,

And never the twain shall meet

(తూర్పు తూర్పు, పడమర పడమరే, ఆ రెండూ ఎన్నటికీ కలియవు)-

అని రుద్యార్డ్ కిప్లింగ్ బ్యాండ్లోని ఈ పంక్తులను మాత్రమే సాధారణంగా ఉదహరిస్తారు. కాని, ఆ తర్వాతి పంక్తులను ఎందుకు ఉదహరించరో తెలియదు.

But there is neither East nor West,

Border, nor Breed, nor Birth,

When two strong men stand face to face

Though they come from the ends of earth !

(కాని, ప్రపంచపు చివరల నుంచి వచ్చినప్పటికీ, ఇరువురు బలాద్యులు ఎదురెదురుగా నిలబడినప్పుడు, తూర్పులేదు, పడమరా లేదు, సరిహద్దు లేదు, కులీనత లేదు, కుటుంబోన్నతీ లేదు -) త్రవ్వితీసి వెల్లడించినందుకు, మన చరిత్ర రచనకు పునాదులు వేసినందుకు వారికి మనం కృతజ్ఞులమై ఉండాలి.

2. ఆర్యుల పూర్వరంగం

భారతీయ చింతన చరిత్ర న్యాయంగా ఉపనిషత్తులతో ప్రారంభం కావాలి. అయితే, ఉపనిషత్తులతో మొదలుపెట్టడానికి ముందు వాటికి జన్మనిచ్చిన వైదిక వాఙ్మయాన్ని, ముఖ్యంగా ఋగ్వేదాన్ని పరామర్శించాలి. కాగా, ఋగ్వేద పరామర్శకు ముందు ఋగ్వేద స్రష్టలు, లేదా 'ద్రష్టలు' అయిన ఆనాటి ఆర్యుల గురించి తెలుసుకోవాలి.

ఆర్యుల గురించి తెలుసుకోవడానికి ముందు వారి నివసించి, వేదాలు వెలయించి, వైదిక సంస్కృతిని సృష్టించిన వేద భూమి భారత వర్షం గురించి తెలుసుకోవాలి. ఆర్యులు మొదటి నుంచి భారతవర్షానికి చెందిన వారా, లేక ఇతర ప్రదేశాల నుంచి వలస వచ్చిన వారా, వలస వచ్చిన వారైతే ఎప్పుడు, ఎక్కడి నుంచి ఇక్కడికి వచ్చారు అనేది తెలుసుకోవాలి. వారు వలస వచ్చి స్థిరపడినవారైతే, వారికి ముందు ఈ దేశంలో నివసించినవారెవరు, వా కథా కమామీష ఏమిటి అనేది తెలుసుకోవాలి.

తీగ, డొంక :

అందుచేత కదిలిస్తే డొంకంతా కదలినట్టు, మనం చరిత్రకు అందీ అందని పురాతన కాలానికి వెళ్ళి అక్కడి నుంచి ప్రారంభించాలి. మొదటి నుంచి మొదలు పెడితే తప్ప భారతీయ చింతన నేపథ్యం ఆవిష్కృతం కాదు.

ఒక గొప్ప చిక్క ఏమిటంటే గ్రీకులకు, తక్కిన యూరోపియన్ జాతులకు ఉన్నంతగా భారతీయులకు మొదటి నుంచి చారిత్రక దృక్పథం తక్కువ. చరిత్రను, కట్టు కథలను, పుక్కిటి పురాణాలను కలగలపివేశారు. దీని వల్ల అనేక సందర్భాలలో ఏ సంఘటన ఎప్పుడు జరిగిందో కాల నిర్ణయం చేయడం, అసలు ఆ సంఘటన ఆ విధంగా జరిగిందో లేదో, ఏ పురాణం ఎంత వరకు నమ్మదగిందో తేల్చుకోవడం కష్టమవుతున్నది.

అయితే, బాగా ప్రాచీన కాలానికి వెడితే ఏ జాతికీ లిఖిత చరిత్ర తేదేలు, సంవత్సరాలతో సహా ఉండదనుకోండి. కాని, ఈజిప్టు, మెసపొటేమియా, క్రీట్, గ్రీస్, రోమ్ మొదలైన దేశాల చరిత్రను కొంత అటూ-ఇటూగానైనా వ్రాయడం సాధ్యపడింది. యూరోపియన్ జాతులు మనకంటే అర్వాచీనమైనవి కనుక, వారికి చారిత్రక దృక్పథం తగు మాత్రంగా ఉంది కనుక వారి చరిత్ర రచన సుకరమైంది.

మన పూర్వులకు చారిత్రక దృక్పథం తక్కువ కావడం వల్ల బాగా ఇటీవలి చరిత్రలో సయితం కాల నిర్ణయం చేయడం కష్టమైంది. మొత్తంపై అనేక విధాల పరిశోధనల ద్వారా, వాటిని ఒకదానితో ఒకదాన్ని పోల్చి చూడడం ద్వారా, మన ప్రాచీన చరిత్రను ఒక మోస్తరుగా పునర్నిర్మించడం సాధ్యమైంది. అయినా, పెక్కువ విషయాలలో ఇప్పటికీ భిన్నాభిప్రాయాలు ప్రచారంలో ఉన్నాయే తప్ప ఖచ్చితమైన కాల నిర్ణయం జరగలేదు. పురాతత్వ పరిశోధనలు,

శ్రుతులు, స్మృతులు, ఇంకా ఇతర శాస్త్ర గ్రంథాలు, సాహిత్యం, ముఖ్యంగా పురాణాలు, ఇతిహాసాలు, ఆయా కాలాలలో రాజులు జారీ చేసిన శాసనాలు, నాణాలు, బొద్ద స్థూపాలు, దేవాలయాలు, వివిధ కాలాలలో మన దేశం సందర్శించిన విదేశ యాత్రికులు రచనలు, మన దేశంలోనే బాణుని హర్ష చరిత్ర, కల్వణుని రాజతరంగిణి, బిల్హణుని విక్రమాంక దేవ చరిత్ర వంటి చారిత్రక గ్రంథాలు మొదలైన అనేక ఆధారాలను బట్టి అతి కష్టం మీద చరిత్రను కూర్చవలసి వచ్చింది.

మన చరిత్ర పునర్నిర్మాణంలో పాశ్చాత్య పండితులు కృషి ఎన్నటికీ మరువరానిది. పోర్చుగీసు, డచ్చి, ఫ్రెంచి, ఇంగ్లీషు జాతుల వారు మన దేశానికి వర్తక వాణిజ్యాల నిమిత్తం వచ్చి, సైన్యాలను పోగుచేసి, నెమ్మదిగా మన రాజులలో రాజులకు తంపులు పెట్టి, పట్టాపొరు పట్టాపొరు పిల్లి తీర్చిన చందంగా దేశాన్ని కాస్త కాస్తగా ఆక్రమించుకున్నారు. వీరిలో చివరికి ఇంగ్లీషు వారికి దేశంలో అత్యధిక భాగం హస్తగతమైంది. మనలను బానిస జాతిగా పరిగణించి మన దేశ సంపదను కొల్లగొట్టి తమ దేశాన్ని అభివృద్ధి చేసుకున్నారు.

కాని అదే సమయంలో మన దేశాన్ని పరిపాలించడానికి పూనుకున్నారు. కనుక, మన గురించి, మన పూర్వ చరిత్ర, మతం, సంస్కృతి, ఆచార వ్యవహారాలు, భాషలు, వాఙ్మయం, కళలు, శాస్త్రాలు మొదలైనవి అధ్యయనం చేయడం వారికి అవసరమైంది. దీని కోసం వారు పరిశోధనలు సాగించారు. దీనితో ఇండాలజీ - భారతీయ శాస్త్రం- అనే ఒక పరిశోధనాశాఖ ప్రారంభమైంది. సర్ విలియం జోన్స్, మాక్స్ ముల్లర్, జాకాబీ, మాక్డొనాల్, కీత్, వింటర్నిజ్, వీబర్- ఇంకా ఎందరెందరో పండితులు, పరిశోధకులు మన భాషా వాఙ్మయాలపై ఉద్గ్రంథాలు రచించారు. వారు ఆ రంగంలో అంత గొప్ప కృషి చేయకపోతే, మన ప్రాచీన చరిత్ర మనకు గాని, ఇతరులకు గాని తెలిసేది కాదు.

అయితే, పాశ్చాత్య చరిత్రకారులలో, పరిశోధకులలో కొందరు అప్రయత్నంగా పొరపాట్లు చేసి ఉండవచ్చు. లేదా మన చరిత్రను, సంస్కృతిని, మతాన్ని, జీవిత విధానాన్ని తమ దృష్టి ఉంచి మాత్రమే చూడడం వల్ల వక్రభాష్యానికి అవకాశం కలిగి ఉండవచ్చు. కొందరు నిజంగానే మన జాతి ప్రాచీనత పట్ల, ఔన్నత్యం పట్ల అసూయతో, అసహనంతో మన చరిత్రను, సంస్కృతిని దుర్బుద్ధితో వక్రీకరించి ఉండవచ్చు. కాని, పాశ్చాత్య పరిశోధకులందరు, లేదా వారిలో ఎక్కువమంది, మన చరిత్రను వక్రీకరించి అసత్యాలు ప్రచారం చేశారని భావించడం తప్పు. వారిలో పలువురు భారతీయ చరిత్ర, చింతన, సంస్కృతి పట్ల గౌరవాభిమానాలతోనే పరిశోధనలు చేశారు. మన చరిత్ర మనకే తెలియని రోజులలో, మన సంస్కృతి వైశిష్ట్యం పట్ల మనకే సరైన అవగాహన లేని కాలంలో వాటిని గురించి పరిశోధన సాగించి, అనేక అజ్ఞాత విషయాలను త్రవ్వి తీసి వెల్లడించినందుకు, మన చరిత్ర రచనకు పునాదులు వేసినందుకు వారికి మనం కృతజ్ఞులమై ఉండాలి.

మాక్స్ ముల్లర్ భారతదేశాభిమానం

ఇండియా కంటే ఇంగ్లండు విస్తీర్ణంలోగాని, జనసంఖ్యలోగాని చాలా చిన్నదేశం. అయినా, ఇంగ్లండు ఇండాయీను క్రమంగా జయించి తనకు బానిసదేశంగా చేసుకున్నది. దాదాపు రెండువందల యేళ్లు పరిపాలించింది. ఇండియా వంటి సువిశాల భూభాగాన్ని ఇంగ్లండు అంతకాలం పరిపాలించగలిగిందంటే - జవహర్ లాల్ నెహ్రూ ఇనుపచట్రంగా వర్ణించిన ఐ.సి.ఎస్. (ఇండియన్ సివిల్ సర్వీస్) యంత్రాంగం ఒక ముఖ్యకారణం.

ఐ.సి.ఎస్. అభ్యర్థులకు 19వ శతాబ్దంలో ఇంగ్లండులో పరీక్షలు పెట్టి, తర్ఫీదుఇచ్చి ఇండియాలో పనిచేయడానికి పంపించే పద్ధతివుండేది, ఇండియాలో అధికారులుగా పని చేయాలంటే అభ్యర్థులకు ఇండియా ప్రాచీన, నవీన చరిత్రగురించి, మతం, ఆచార వ్యవహారాలు, సాంఘిక పరిస్థితులగురించి, మొత్తం ప్రజలగురించి బాగా అవగాహన వుండాలి. అటువంటి అవగాహన కలిగించే తర్ఫీదులో భాగంగా భారత ప్రాచీన నాగరికత, మతం, తత్వశాస్త్రం మొదలైన వాటి గురించి అభ్యర్థులకు క్షుణ్ణంగా తెలియజేయడానికి ఆనాటి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం 1883లో మాక్స్ ముల్లర్ ను నియోగించింది.

మాక్స్ ముల్లర్ జన్మతః జర్మన్ అయినా, లండన్ లో స్థిరపడ్డాడు. వైదిక, లౌకిక సంస్కృతం బాగా అభ్యసించి వేద వాఙ్మయాన్ని, లౌకికసంస్కృత సారస్వతాన్ని అధ్యయనం చేసి ఇండో-ఫైల్ గా, ఇండాలజిస్టులలో అగ్రేసరుడుగా పేరుపొందాడు. ఇండియా గురించి అవగాహన కలిగించడానికి గాను ఐ.సి.ఎస్. అభ్యర్థుల కోసం వరుసగా కొన్ని ఉపన్యాసాలను ఇచ్చాడు. ఆ ఉపన్యాస పరంపరకు “ఇండియా మనకు ఏమి బోధించగలదు? - What India can teach us - అని శీర్షిక పెట్టాడు. ఆ ఉపన్యాసవ్యాసాలు అదే శీర్షికతో పుస్తకరూపంలో కూడా వెలువడి ఎంతో ప్రాచుర్యం పొందాయి. వాటిలో మాక్స్ ముల్లర్ తన భారతదేశాభిమానం అంతా పొందుపరిచాడు.

ఇండియా ఎంత పురాతన నాగరికత, సంస్కృతి, మతం, తత్వశాస్త్రం కలిగిన దేశమైనా, తమ బానిసదేశం కనుక, దానిపట్ల చిన్నచూపు కలిగిన బ్రిటిష్ అధికారులు, ప్రజలు ఎందరో ఆ రోజులలో వుండేవారు. వారు ఇండియా వంటి అనాగరికదేశం ప్రపంచంలో లేదని నమ్మి ప్రచారం చేసేవారు. ఇండియాను, భారతీయులను బాగా కించపరుస్తూ ఎందరెందరో అడ్డమైన రాతలు రాసేవారు. భారతీయనాగరికత నిజంగా ఏమంత పురాతనమైనది కాదని, గొప్పదికాదని, అంతకంటే ఈజిప్టు, మెసపొటేమియా, మత, సాహిత్య, సంస్కృతులు గొప్పవని వారు సామ్రాజ్యవాద దురుహంకారంతో నమ్మేవారు, ఇతరులను నమ్మింపజూసేవారు.

వారి వాదాలను మాక్స్ముల్లర్ తన గ్రంథాలలో ఖండించాడు. అలాగే జర్మన్, ఫ్రెంచ్ జాతీయులైన ఇండాలజిస్టులు కూడా ఖండించారు. కాని, అందరిలోకి మాక్స్ముల్లర్ భారతదేశాభిమానం చాలా గొప్పది. అతడు తనపై వచ్చిన విమర్శలకు జంకిపోకుండా, నిజంగా భారతనాగరికత, మతం, చరిత్ర ఎంతగొప్పవో “వాట్ ఇండియా కెన్ టీచ్ అజ్” అనే గ్రంథంలో చాటి, విమర్శకుల నోళ్లు మూయించాడు. అతడి అభిప్రాయాలకు మచ్చుగా ఈ క్రింది పేరాలను ఇక్కడ పొందుపరుస్తున్నాను. ఇవి పైన పేర్కొన్న గ్రంథంలోనివి :

“మొత్తం ప్రపంచంలో ప్రకృతి తానివ్వగలిగిన సంపద, శక్తి, శోభ ఏదేశానికి అత్యధికంగా ఇచ్చిందో, ఏ దేశాన్ని కొన్ని విషయాలలో భూతలస్పర్థంగా పరిగణించవచ్చునో, చూపించమంటే నేను ఇండియానే చూపిస్తాను. ఏ గగన తలం క్రింద మానవుని మేధ తన గొప్ప శక్తులను గరిష్ఠస్థాయికి అభివృద్ధి పరచుకుందో, జీవితంలో మనం ఎదుర్కొనే గొప్ప సమస్యల గురించి ఎంత లోతుగా ఆలోచించిందో, వాటిలో కొన్నిటికి పరిష్కారాలను - ప్లేటో, కాంట్లను అధ్యయనం చేసినవారి దృష్టిని కూడా ఆకర్షించగలిగినంతగా - కనుగొన్నదో చూపమని నన్నెవరైనా అడిగితే - నేను ఇండియా వైపే చూపిస్తాను. ఇక్కడ యూరప్లో వున్న మనం - దాదాపు పూర్తిగా గ్రీకుల, రోమన్ల, సెమిటిక్ జాతీయులైన యూదుల భావాలు ఆకళించు కున్న మనం మన ఆంతరిక జీవితాన్ని పరిపూర్ణం చేసుకొనడానికి, విశాలంగా, సార్వజనీనంగా, నిజమైన మానవత్వంతో కూడినదిగా చేసుకొనడానికి, ఇహలోక జీవితాన్నికాక, పరివర్తిత, అమరజీవితాన్ని ఏ సారస్వతం నుంచి పొందగలమో అని నన్ను నేను ప్రశ్నించుకోగోరితే - నేను తిరిగి ఇండియా వైపే చూపిస్తాను.

నేను చెప్పేది మీకు ఆశ్చర్యం కలిగించవచ్చు. ముఖ్యంగా కలకత్తా బొంబాయి, మద్రాసులలో చాలాసార్లు చురుగ్గా గడిపిన మీలో కొందరు - ఆ దేశపు బజార్లలోగాని, న్యాయస్థానాలలో గాని, అక్కడి సంఘంలో తటస్థపడే ప్రజలనుంచి గాని మనం నేర్చుకోదగిన పాఠాలెన్నో వున్నాయని అంటే విభ్రాంతులైపోతారు, నాకు తెలుసు.

ఐ.సి.ఎస్. అభ్యర్థులలో కొందరు ఏళ్ల తరబడి ఇండియాలో సివిల్ ఉద్యోగులుగా అధికారులుగా, మిషనరీలుగా, వర్తకులుగా గడిపివుండవచ్చు. ఎప్పుడూ ఆర్యావర్తం గడ్డమీద కాలుమోపి ఎరగనివాడు ఇలా చెప్పడం వారికి ఆశ్చర్యం కలిగించవచ్చు. కాని, మనం రెండు విభిన్న భారతదేశాల గురించి తలపోస్తున్నామని మాత్రం నేను చెప్పదలచాను. వారు ఈ నాటి ఇండియాను గురించి ఆలోచిస్తున్నామని మాత్రం నేను చెప్పదలచాను. వారు ఈ నాటి ఇండియాను గురించి ఆలోచిస్తున్నారు. నేను వెయ్యి, రెండువేలు, బహుశా మూడువేల ఏళ్ల క్రిందటి ఇండియా గురించి మాట్లాడుతున్నాను. వారు ఈ నాటి ఇండియా గురించి - అంటే కలకత్తా, బొంబాయి, మద్రాసు, లేదా ఇతర భారతీయ పట్టణాల గురించి ఆలోచిస్తున్నారు. కాని, నేను భారతీయుల నిజమైన ఇండియాను, గ్రామీణుల ఇండియాను దృష్టిలో పెట్టుకొని మాట్లాడుతున్నాను....”

ఇదీ మాక్స్ముల్లర్ భారతదేశం పట్ల తన అభిమానం ప్రకటించుకొనడానికి చేసిన ఒక ప్రసంగంలోని ఒక భాగం.

పురాణాలు, చరిత్ర

కొందరు సాంప్రదాయక పండితులు మనకు చారిత్రక దృక్పథం లేదంటే అంగీకరించరు. రామాయణ, మహాభారతాలు, అష్టాదశ పురాణాలు మొదలైనవి నూటికి నూరుపాళ్ళు చరిత్ర అనేవారు విశ్వసిస్తారు. విశ్వసించని వారిని పాశ్చాత్య మానస పుత్రులుగా నిందిస్తారు.

మన పురాణాల పరిశోధకుల లెక్కల ప్రకారం కలియుగం ఇప్పటికి అయిదు వేల సంవత్సరాల కంటే ముందే ప్రారంభమైంది. సంధ్యావందన సమయంలో చెప్పుకునే సంకల్పాన్ని బట్టి - (శ్వేత వరాహ కల్పే, వైవస్వత మన్వంతరే, కలియుగే ప్రథమ పాదే...) - మనం ఇంకా కలియుగం ప్రథమ పాదంలో ఉన్నాము. కలియుగం కాలపరిమితి 4 లక్షల 32 వేల ఏళ్లు.

పురాణాలలో కాలమానం

కలియుగానికి రెట్టింపు ద్వాపరయుగం, మూడు రెట్లు త్రేతాయుగం, నాలుగు రెట్లు కృతయుగం. ఈ నాలుగు యుగాలు కలిసి ఒక మహాయుగం. (43,20,000 సంవత్సరాలు) అటువంటి వెయ్యి మహాయుగాలు ఒక కల్పం (432 కోట్ల సంవత్సరాలు). అది బ్రహ్మాదేవునికి ఒక పగలు. ఆయన పగలంతా సృష్టి చేసి, రాత్రి చీకటి పడగానే మరొక కల్పం పాటు విశ్రమిస్తాడు. అంటే రెండు కల్పాలు కలిస్తే బ్రహ్మకు ఒక దినం. బ్రహ్మకు రాత్రి చీకటి పడగానే ఒక కల్పం ముగుస్తుంది. అప్పుడు ప్రళయం వస్తుంది. తెల్లవారగానే లేచి మళ్ళీ సృష్టి ప్రారంభిస్తాడు. అటువంటి బ్రహ్మాదినాలు 360 అయితే ఒక బ్రహ్మ సంవత్సరం. అటువంటి నూరు సంవత్సరాలైతే ఒక బ్రహ్మ ఆయుర్దాయం పూర్తి అయి మరొక బ్రహ్మ వస్తాడు. ఇలా సాగింది మన పురాణాల కల్పన.

మరొక కల్పన ప్రకారం 71 మహాయుగాలు ఒక మన్వంతరం. అంటే ఆ కాలంలో ఒక మనువు ప్రపంచాన్ని పాలిస్తాడు. అటువంటి మనువులు 14 మంది ఉన్నారు. స్వాయంభువ మనువు మొదటివాడు. ఆయన పుట్టుక వివరం ఇది : ప్రళయకాల సముద్రంలో వటపత్రశాయిపై యోగనిద్రలో ఉన్న శ్రీమన్నారాయణుడి నాభిలో నుంచి ఒక కమలం ఉద్భవించింది. దానిలో నుంచి బ్రహ్మ జన్మించాడు. ఆయనకి స్వాయంభువుడనే మనువు పుట్టాడు. అతనికి ప్రియవతుడు, ఉత్తానపాదుడు అని ఇరువురు కుమారులు. ప్రియవ్రతుని కుమారులలో ఒకడు అగ్నిధ్రుడు. అతడిని సప్తద్వీపాలలో అన్నిటిలోకి చిన్నదైన జంబూద్వీపానికి (దాని పొడవు లక్షయోజనాలు) అధిపతిగా చేశాడు. అతని కుమారుడు ఋషభుడు. అతని

పుత్రుడు భరతుడు. అతడిని హిమగిరి దక్షిణాన ఉన్న భూభాగానికి రాజుగా చేశాడు. ఆ భూమి అసలు పేరు అజనాభం. భరతుడు పాలించడం వల్ల ఆ దేశానికి భరత వర్షం అని పేరు వచ్చింది. అందుకే సంధ్యావందన సంకల్పంలో “జంబూ ద్వీపే, భరతవర్షే, భరతఖండే...” అని చెప్పుకుంటారు.

విష్ణు పురాణంలో మన దేశాన్ని ఇలా వర్ణించారు :

-ఉత్తరమ్ యత్ సముద్రస్య

హిమాద్రేశ్చైవ దక్షిణమ్

వర్షమ్ తద్ భారతమ్ నామ

భారతీయత్ర సంతతిః-

అంటే సముద్రానికి ఉత్తరంగాను, హిమాద్రికి దక్షిణంగాను ఉన్న దేశం భారతం. దానిలో నివసించే ప్రజలు భారతీయులు.

కనుక మన దేశం అసలు పేరు భారత వర్షం, లేక భారతదేశం. మరి ఇండియా అనే పేరు ఎలా వచ్చింది? (ఇండియా దటీజ్ భారత్ అని మన రాజ్యాంగం పేర్కొంటున్నది.)

పర్షియన్ భాషలో ‘స’ ‘హ’ గా మారుతుంది. అందుచేత ప్రాచీన పాఠసీకులు మన సింధునదిని హిందునదిగా వ్యవహరించారు. సింధునది చుట్టు ప్రక్కల, దానికి ఆవల ఉన్న దేశాన్ని హిందూ స్థానం, హిందూదేశం అన్నారు. గ్రీకులు ‘ఎచ్’ అనే అక్షరం వదిలేసి హిందు నదిని ఇండస్ అన్నారు. ఆ నదిపేరు మీదుగా హిందూదేశాన్ని ఇండస్ అని పిలిచారు. అదే ఇండియా అయింది. అదీ విషయం.

స్వాయంభువ మనువు 71 మహాయుగాల పాటు భూలోకాన్ని పాలించాడు. అతని తర్వాత స్వారోచిష మనువు. ఇతని జన్మ వృత్తాంతమే మార్కండేయ పురాణం నుంచి తీసుకుని పెద్దన మనుచరిత్ర వ్రాశాడు. (వరూధినికి మాయా ప్రవరుని వల్ల పుట్టిన స్వరోచికి, వన దేవతకు జన్మించినవాడు స్వారోచిషుడు). అతని తర్వాత ఉత్తముడు, తామసుడు, రైవతుడు, చాక్షుషుడు మనువులయ్యారు. ప్రస్తుతం ఏడవవాడైన వైవస్వతుని మన్వంతరం (71 మహా యుగాలకాలం) గడుస్తోంది. మనువు సృష్టికర్త. అతని సంతతి వారు మానవులు (ఇంగ్లీషులో man పదం మనువుకు సంబంధించిందే)

బెజవాడ నివాసి, పండితుడు, కీర్తిశేషుడు కోట వెంకటాచలం గారు పురాణాలన్నీ పరిశోధించి ఇప్పటికి 195 కోట్ల 58 లక్షల 85 వేల 48 ఏళ్ల నాటికే భారతదేశంలో మానవులు నివసిస్తున్నారని వ్రాశారు.

అంతేకాదు, అసలు మానవుడు పుట్టడమే ఆర్యుడుగా పుట్టాడట, భూమండలంపై ఆర్యావర్తమే అన్నిటిలోకి ప్రాచీనమైన జనావాస ప్రాంతమట.

శ్రీరాముని పూర్వదైన హరిశ్చంద్రుడు ఇప్పటికి 11,95,24,232 ఏళ్ల నాటివాడు. రామావతారం పరిసమాప్తమై ఇప్పటికి 1,46,16,006 సంవత్సరాలు గడిచాయి. (అప్పటిదన్నమాట ఇప్పుడు వివాదంలో పడిన అయోధ్య!)

భారత యుద్ధం క్రీస్తుపూర్వం 3138 సంవత్సరంలో జరిగినట్లు పురాణాల వల్ల తేలింది. ఆ సంవత్సరమే ధర్మరాజు పట్టాభిషేకం, పరీక్షిత్తు జననం. శ్రీ కృష్ణావతార పరిసమాప్తి క్రీస్తు పూర్వం 3102లో. ఆ వెంటనే కలియుగం ప్రారంభమైంది. ఖచ్చితంగా చెప్పాలంటే క్రీస్తు పూర్వం 3101 ఫిబ్రవరి 20వ తేదీన అర్ధరాత్రి దాటాక 2 గంటల 27 నిమిషాల 30 సెకండ్లకు కలి ప్రవేశించింది. మన కాలమానం ప్రకారం ఆనాడు ప్రమాది నామ సంవత్సర చైత్రశుద్ధ పాడ్యమి.

- జనమేజయుని పట్టాభిషేకం క్రీస్తుపూర్వం 3042లో. ఖగోళవేత్త ఆర్యభట్టు క్రీ.పూ. 2742 నాటివాడు. బుద్ధ జననం క్రీ.పూ. 1887, ఆయన మహాపరినిర్వాణం క్రీ.పూ. 1807లో. నందవంశం క్రీస్తు పూర్వం 1634-1534 సంవత్సరాల మధ్య పరిపాలించింది. చంద్రగుప్త మౌర్యుని కాలం క్రీ.పూ. 1534 అశోకుని పట్టాభిషేకం క్రీ.పూ. 1472. మౌర్యవంశం క్రీ.పూ. 1218 వరకు ఉంది.

ఆంధ్ర శాతవాహనుల మూలపురుషుడైన శ్రీముఖుడు క్రీస్తుపూర్వం 833 నాటివాడు. ఆదిశంకరాచార్యుడు క్రీస్తుపూర్వం 509లో జన్మించి 477లో నిర్వాణం చెందాడు.

మరి అలెగ్జాండరు భారతదేశంపై క్రీస్తుపూర్వం 327లో దండెత్తి వచ్చాడు కదా? ఆ తర్వాత నందవంశాన్ని నిర్మూలించి మౌర్య సామ్రాజ్యాన్ని స్థాపించినట్లు చెప్పబడుతున్న చంద్రగుప్తుడు ఎవరు?

అతడు క్రీస్తు శకం 320-335 మధ్య కాలానికి చెందినట్లు ఆంగ్లేయులు తమ తప్పుడు చరిత్రలో వ్రాసిన గుప్త సామ్రాజ్య స్థాపకుడు గుప్తచంద్రగుప్తుడు తప్ప మౌర్య చంద్రగుప్తుడు కాదు.

అతని కుమారుడు సముద్రగుప్తుడు. అతని పుత్రుడు చంద్రగుప్త విక్రమాదిత్యుడు. వారినే మౌర్యులుగా పాశ్చాత్య చరిత్రకారులు పొరబడ్డారు. గ్రీకులు పేర్కొన్న శాండ్రకోటస్ గుప్తచంద్రగుప్తుడు.

తాము ఇంత కష్టపడి లెక్కలు వేసి మన చరిత్రను - అసలు మానవ చరిత్రను కూడా - కొన్ని కోట్ల సంవత్సరాలకు (మన్వంతరాలకు, కల్పాలకు) జరిపితే, ఇదంతా పురాణాల పుక్కిటి కథ అని ఇప్పటివారు కొట్టివేస్తున్నారని సాంప్రదాయిక పండితులు నిందిస్తారు. ఈ నిందను మనం లెక్కలోకి తీసుకోకుండా వారికి ఒక నమస్కారం పెట్టి ముందుకు పోవలసిందే.

సైన్స్ చెప్పేది

ఆధునిక విజ్ఞాన శాస్త్రవేత్తల లెక్క ప్రకారం విశ్వసృష్టి రెండు వేల కోట్ల ఏళ్లనాడు (ఒక లెక్క ప్రకారం 1500 కోట్ల ఏళ్లనాడు) ఒక మహా విస్ఫోటం (Big bang) తో ప్రారంభమైంది. ఆ విస్ఫోటంలో పుట్టిన పదార్థ శకలాలతో గ్యాలక్సీలు, నక్షత్రాలు మొదలైనవి ఆవిర్భవించాయి. సూర్యుడు పుట్టి సుమారు 500 కోట్ల ఏళ్లు. భూగోళం వయస్సు 450 కోట్ల ఏళ్లు. భూమిపై జీవోత్పత్తి జరిగి 70 కోట్ల ఏళ్లు. విశ్వంలోని ఇతర నక్షత్రాలకు చెందిన గ్రహాలలో మానవులను పోలిన వారు ఉన్నారో లేదో, అనలు ఏ రూపంలోనైనా జీవం, జీవకోటి ఉన్నాయో లేదో, ఇప్పటి వరకు తెలియదు కాని అంగారక గ్రహంలో ఒకప్పుడు జీవం (Life) ఉండేదని ఈ మధ్యనే శాస్త్రవేత్తలు ప్రకటించారు.

ఇక ఆధునిక రూపంలో - అంటే మనలను ముమ్మూర్తులా పోలిన మానవులు (హోమోసేపియస్ - మానవ జాతి) ఈ భూమిపై పుట్టి, అంటే పరిణామం చెంది, రెండు మూడు లక్షల ఏళ్ల కంటే ఎక్కువ కాలేదు.

చరిత్రకు అందని ఆ కాలాన్ని మానవ సంస్కృతీ పరిణామం దృష్టి నుంచి పాతరాతి యుగంగా మానవ శాస్త్రజ్ఞులు పరిగణిస్తారు. అనాటి ఆదిమానవులు క్వార్ట్జైట్ అనబడే రాళ్ళతో పనిముట్లు, ఆయుధాలు తయారు చేసుకునేవారు. రాతి గదలు మొదలైన ఆయుధాలతో జంతువులను వేటాడి పచ్చి మాంసం తినేవారు. వారు దాదాపు జంతు దశలోనే ఉండే వారు. పాత రాతియుగంలో రాతి పనిముట్లు మొరటుగా, మరీ ముతకగా ఉండేవి. రాను రాను మానవుల పనివాడితనం పెరిగింది. రాతి పనిముట్లు నాజుకైనాయి. రాతి ఆయుధాలు పదునెక్కిాయి. వైవిధ్యం కూడా పెరిగింది. దాన్ని కొత్త రాతియుగం అంటారు.

సుమారు క్రీస్తుపూర్వం పదివేల ఏళ్లనాడు కొత్త రాతియుగం ప్రారంభమైంది. వ్యవసాయం చేసి ఆహారం ఉత్పత్తి చేసేవారు. గోధుమ, మొక్కజొన్న, కాయగూరలు, పళ్ళు పండించేవారు. నిప్పు చేయడం నేర్చి, వండిన ఆహారం తినేవారు. ఆవులు, గొర్రెలు మొదలైన జంతువులను మచ్చిక చేశారు. కుండల తయారీ కూడా మొదలైంది. ఆ యుగం చివరిలో గుహల నుంచి మట్టితో, రాళ్ళతో నిర్మించిన గృహాలకు మారారు. మృతులను పాతిపెట్టేవారు. సముద్రాలలో పడవలపై ప్రయాణం చేసేవారు. పత్తితోను, ఉన్నితోను నేసిన వస్త్రాలు ధరించేవారు.

ఆ తర్వాత లోహయుగం క్రీస్తుపూర్వం మూడు వేల ఏళ్లనాడు ప్రారంభమైంది. మానవ చరిత్రలో మొదట రాతియుగం, తర్వాత కంచుయుగం. కాని ఇండియాలో కంచుయుగం చిహ్నాలు చాలా తక్కువ. వెండి, బంగారాలు మాత్రం బాగా వాడుకలో

ఉండేవి. ఉత్తర భారతదేశంలో రాతియుగం తర్వాత రాగి యుగం. తర్వాత ఇనుప యుగం. దక్షిణ భారత దేశంలో రాతియుగం తర్వాత సరాసరి ఇనుప యుగం.

ఋగ్వేద కాలానికి ఇనుప యుగం వచ్చేసింది. దానికి ముందు రాగి యుగం ఉండాలి గదా? అదే సింధు నాగరికతా యుగం.

సింధునాగరికత

చాలాకాలం పాటు భారతదేశంలో నాగరికత ఋగ్వేద ఆర్యులతోనే ప్రారంభమైందని చరిత్ర కారులు భావించారు. కాలదని 1922-24 ప్రాంతాలలో దేశ పశ్చిమోత్తర ప్రాంతంలో ఆకస్మికంగా ఒక పురాతన నాగరికత బయల్పడడంతో మన దేశ చరిత్ర స్వరూపం మారిపోయింది. దాన్ని సింధు నాగరికత అంటారు. దానితో భారతదేశం చరిత్ర సుమారు 1500 ఏళ్ళు వెనక్కి జరిగింది. అంటే సుమారు క్రీస్తుపూర్వం 3000 ఏళ్లనాటికి. అది దాదాపుగా మెసపొటేమియాలోని సుమేరియన్ నాగరికతకు సమకాలికం.

సింధునాగరికత స్థూలంగా క్రీస్తు పూర్వం 2300-1700 మధ్య కాలానిదని రేడియో కార్బన్ పద్ధతి ప్రకారం నిర్ణయమైంది. ఆ నాగరికత క్రీస్తు పూర్వం సుమారు 3000 ఏళ్లనాడు ప్రారంభమై 2500 ఏళ్లనాటికి ఉచ్చస్థితిలో వుండేదని పెక్కుమంది చారిత్రకులు అభిప్రాయపడుతున్నారు.

ఆ నాగరికత అవశేషాలు మొదట సింధు, దాని ఉపనదుల తీరాలలో కానవచ్చాయి. అందుచేత దానికి సింధులోయ నాగరికత (ఇండస్ వ్యాలీ సివిలైజేషన్) అని పేరు వచ్చింది. ఆ తర్వాత కాలంలో పంజాబులోనే కాక, బలూచిస్థాన్, రాజస్థాన్, గుజరాత్, హర్యానా మొదలైన పెక్కు చోట్ల చాలా సువిశాలమైన భూభాగంలో అవి కానవచ్చాయి. వాటన్నిటికి సింధు (లోయ) నాగరికత అనే పేరు పెట్టారు.

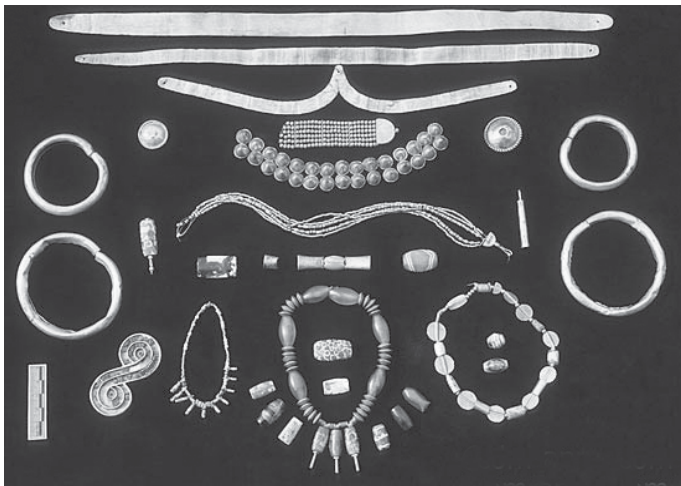
మొదటగా కనుగొన్న సింధు నాగరికత అవశేషం హరప్పా శిథిల నగరం. (అందుచేత సింధు నాగరికతను హరప్పన్ నాగరికత అని కూడా అంటారు.) అది ఇటీవల పాకిస్తాన్లోకి పోయిన పంజాబు భూభాగంలో ఒకనాడు రావి నది ప్రవహించి, ఇప్పుడు ఎండిపోయిన ప్రదేశంలో ఉంది. ఆ నగర శిథిలాలలో దొరికిన ఇటుకలను ఆ చుట్టు ప్రక్కల గ్రామాల వారు ఎత్తుకుపోయి తమ ఇళ్లకు వాడుకునేవారట. 1853-73 మధ్య ఆ ప్రాంతంలో రైల్వే లైను వేయడానికి బ్రిటిష్ ఇంజనీర్లు కూడా ఆ శిథిలావశేషాలను వాడుకుని పాడు చేశారు. దాన్ని మొదటగా ఆ రోజులలో కనుగొన్నవాడు జనరల్ కన్నింగ్ హామ్. కాగా, 1920-34 మధ్య కాలంలో ఆర్కియలాజికల్ సర్వే ఆఫ్ ఇండియా సంస్థవారు సర్ జార్జ్ మార్షల్ నాయకత్వాన త్రవ్వి ఆ శిథిలాలను వెలుగులోకి తెచ్చారు.

రెండవ శిథిలనగరం మొహెంజోదారో పాకిస్తాన్‌లో ఉన్న సింధు రాష్ట్రంలోని లార్హనా జిల్లాలో సింధునదీ తీరాన బయల్పడింది. హరప్పా, మొహెంజోదారోల మధ్య దాదాపు 700 మెళ్ల దూరం ఉంది.

కాలిబంగా అనేది మరొక మృత నగరం. అది ఉత్తర రాజస్థాన్‌లో ఇప్పుడు ఎండిపోయిన షుగర్ నది తీరాన ఉంది. గుజరాత్‌లోని కథియవార్ జిల్లాలో సముద్ర తీరాన గల లోధాల్ మరొకటి. మొత్తం ఆ నాగరికత వర్ధిల్లిన ప్రాంతపు విస్తీర్ణం తూర్పు నుంచి పడమరకు 1,000 మైళ్లు, ఉత్తర దక్షిణాలుగా 700 మైళ్లు.

అన్నిటిలోకి మొహంజోదారో పెద్ద నగరం, పురాతన నగరం కూడా. (మొహంజోదారో అంటే మృతుల దిబ్బ. పాతకాలపు శిథిలాలున్నందున ఆ పేరు వచ్చి వుంటుంది.) దాని తర్వాత పెద్ద నగరం హరప్పా. మిగిలినవి అదే కాలానివి. లేక ఇంకా తర్వాతవి.

ప్రపంచంలోని పురాతన నాగరికతలలో మొదటిది మెసపొటేమియా కాగా, తర్వాతది ఈజిప్టుది. ఆ పిదప సింధు నాగరికత వస్తుంది. ఈ పురాతన నాగరికతలన్నీ నదీ తీరాలలోనే వర్ధిల్లడం గమనార్హం. ఈజిప్టుకు నైల్ నది, మెసపొటేమియాకు టైగ్రిస్, యూఫ్రటీస్ నదులు కాగా, సింధు నాగరికతకు సింధు నది, దానిఉపనదులు.

మొహంజోదార్లో శ్రవ్యకాలలో దొరికిన ఆనాటి ఆభరణాలు

సుమేరియన్

సింధునాగరికతకు, సుమేరియన్ నాగరికతకు గల పోలికలను బట్టి, ఇవి ఇంచుమించు ఒక కాలానివే అని భావిస్తున్నారు. దీన్ని బట్టి బహుశా సుమేరియన్లు సింధు ప్రాంతానికి

వచ్చి తమ నాగరికతను స్థాపించుకుని వుంటారని కొందరు ఊహించారు. కాని, గార్డన్ చైల్డ్ అనే చరిత్రకారుడు అది సరి కాదని, సింధునాగరికత స్థానికమైనదేనని దృఢాభిప్రాయం వెలిబుచ్చాడు. ఒక ముఖ్య కారణం మొహెంజోదారోలో దొరికిన ముద్రల (సీల్స్ - పై వున్న లిపికి, సుమేరియన్, అక్కేడియన్ లిపికి పోలికలేదు. ఇంకా మరికొన్ని రుజువుల వల్ల కూడా సింధునాగరికత భారతీయమేనని భావించడానికి వీలుంది.

సింధు నాగరికత ఈ నాటికీ ఆశ్చర్యం గొలిపేటంత గొప్పది. నాగరికత అనే మాట నగరం అనే మాట నుంచి ఏర్పడింది. సింధు లోయ ప్రజలది అక్షరాలా నగర నాగరికత.

మొహెంజోదారో

మొహెంజోదారో నగరం చాలా విశాలమైనది. ఆరేడు మైళ్ల విస్తీర్ణంలో వుంది. తక్కిన సింధునగరాల వలె అది కూడా ఒక ప్లాన్ ప్రకారం ఒక పద్ధతిలో తీర్చిదిద్ది నిర్మించిన నగరం. ఈనాటి మన పట్టణాలు ఒక ప్లానూ పాడూ లేకుండా అడ్డదిడ్డంగా ఎలా పెరిగిపోతున్నాయో చూస్తే అయిదువేల ఏళ్లనాటి ఆ నగరం (నగరాలు) అంత ప్రణాళికా బద్ధంగా నిర్మాణం కావడం ఆశ్చర్యమే మరి. అంతేకాదు. ఈనాటి యూరోపియన్, అమెరికన్, ఇతర ఆధునిక నగరాల వలె దాన్ని బ్లాక్స్ గా విభాగించి నిర్మించారు.

మొహెంజోదారో నాగరికతనాటి ఒక పురవీధి

ప్రతి బ్లాకు 400 గజాల పొడుగు, 200 గజాల వెడల్పు వుంటుంది. మొత్తం నగరం సుమారు 50వేల మంది నివసించడానికి అనువుగా వుంది.

గృహాలు చూస్తే క్రింది తరగతి ప్రజలు నివసించే వాటికి ఒకటి, రెండు గదులే వుంటే, ధనికులు నివసించేవి విశాలంగాను, ఎత్తుగాను వున్నాయి. అన్ని ఇళ్లు కాల్చిన ఇటుకలతోనే కట్టారు. ఒక్కొక్క ఇటుక రెండున్నర అంగుళాల మందం, పదకొండు అంగుళాల పొడుగు, అయిదున్నర అంగుళాల వెడల్పు వున్నది.

(సుమేరియాలో అలా కాక ఎండబెట్టిన ఇటుకలే ఉపయోగించేవారు. ఈజిప్టులో రాళ్లతో నిర్మించేవారు.)

పెద్ద ఇళ్లకు రెండు, మూడు అంతస్తులున్నాయి. నేల గచ్చు చేసి వుండేది. ఇంటి వెనుక పెరడు వుండేది. ద్వారాలు, కిటికీలు, పై అంతస్తులకు వెళ్లడానికి ఇరుకైన మెట్లు వుండేవి.

సింధు నాగరికతలో అన్నిటికంటే ఆశ్చర్యకరమైన ఒక గొప్ప విశేషం - దానికి చెందిన ప్రజలు వ్యక్తిగత శుచి శుభ్రతలకు, నగర పారిశుద్ధ్యానికి ఇచ్చిన అనన్యప్రాధాన్యం. ఈనాడు కూడా మనదేశంలో మంచినీరు లభ్యంకాని గ్రామాలు వేలాదిగా వున్నాయి. మురుగునీటి పారుదల సౌకర్యాలు లేని పట్టణాలు కూడా వేలాదిగా వున్నాయి. ఈ విషయం గుర్తు పెట్టుకుంటే సింధు ప్రజల నాగరికతా ప్రాశస్త్యం తెలుస్తుంది.

స్నాన ఘట్టం

మొహెంజొదారోలో ప్రతి ఇంటికి మంచినీటి బావివుండేది. ఇళ్ళ క్రింద మురుగు నీరు పారడానికి తూములున్నాయి. అవి పోయి పోయి వీధుల ప్రక్కగా భూగర్భంలో త్రవ్విన మురుగు కాల్వలలో కలుస్తాయి.

మొహెంజొదారో నగర శిథిలాలు

ప్రతి ఇంటికి స్నానానికి ప్రత్యేకించి గది తప్పనిసరి. ఇవి కాక నగరంలో ప్రత్యేకంగా ప్రజల ఉపయోగార్థం నిర్మించిన మహాస్నానఘట్టం (The Great Bath) ఒకటి కనబడింది. అది నలు చదరంగా వుంది. దాని చుట్టూరా మెట్లున్నాయి, గదులున్నాయి. ఒక గదిలోని బావి నుంచి నీటి ఊట కొలనులోకి వస్తుంది. మురికినీరు మరొక తూము గుండా బయటికి పోతుంది. ఆ కొలను 12 మీటర్ల పొడవు, 7 మీటర్ల వెడల్పు, మధ్య సుమారు రెండున్నర మీటర్ల లోతు వుంది. మొత్తం ఆ స్నాన ఘట్టం నేటికీ చెక్కు చెదరకుండా వుంది.

సింధు ప్రజలు రాతితో చెక్కిన తూకాలు కొలతలు ఉపయోగించేవారు. వారికి ఎన్నో రకాల కుటీర పరిశ్రమలు, హస్తకళలు వున్నాయి. వారు చేసిన జంతువుల, పక్షుల ఆటబొమ్మలు, వెండి, బంగారాలతోను, రాగితోను, మణులతోను చేసిన నగలు అక్కడ దొరికాయి. వారు కాళ్లకు కడియాలు, చేతులకు, గాజులు, వేళ్లకు ఉంగరాలు ధరించేవారు. సౌందర్యపోషణకు ముఖలేపనాలు, చూర్ణాలు వాడేవారు. ఆట వస్తువులు మంచి నైపుణ్యంతో తయారు చేసేవారు. జూదపు పాచికలు కూడా దొరికాయి.

నివాస గృహాలే కాక, విశాలమైన వేదికపై నిర్మించిన మండపాలు కూడా వుండేవి. ఒక మండపం 24 మీటర్ల చదరంగా వుంది. అది ఏదైనా కళా క్షేత్రమో, ప్రార్థనా మందిరమో, పురపాలక భవనమో, రాజ దర్బారో అయి వుండవచ్చు.

సింధు ప్రజలు గోధుమ, బార్లీ, పత్తి పండించడమే కాక, మిగులు పంటను ఎగుమతి చేసేవారు.

సింధు నగరాలలో ముద్రలు దాదాపు 500 దాకా దొరికాయి. వాటిలో కొన్నిటిపై బొమ్మలు చెక్కారు. కొన్నిటిపై ఏదో లిపిలో వ్రాసివుంది. అది చిత్ర లిపి. (Hieroglyphy) కాగా సుమేరియన్ లిపిని (cuneiform) లిపి అంటారు. మొత్తం 400 అక్షరాలు ఉపయోగించారు. ఆ లిపి చదవడానికి ప్రయత్నాలు ఇంకా జరుగుతున్నాయి. అవి ఫలించి ఆ వ్రాత తెలుసు కోగలిగితే మరెన్నో విషయాలు తెలుస్తాయి.

వారి మతం ఏమైనదీ తెలియలేదు. బహుశా దేవీపూజ చేసేవారు. కొన్ని ముద్రలపై ఏవో మత చిహ్నాల వంటివి వున్నాయి. తరచుగా కనబడే ఒక బొమ్మ వృషభం. అలాగే మూడు తలల ఒక దేవుడు, ఒక దేవీ మూర్తి, ఒక పిప్పల వృక్షం బొమ్మలు చెక్కిన ముద్రలు కనబడ్డాయి. ఆ వృషభం నంది, ఆ దేవుడు శివుడు, ఆ దేవి శక్తి కావచ్చు. యోగముద్రలో వున్న మూర్తి శివుడై వుండవచ్చు. అలాగే లింగ రూపంలోని శిలలు దొరికాయి.

ఇంతకీ వారెవరు?

సింధు నాగరికులు ఎవరు, వారి భాష ఏమై వుంటుంది. అనే ప్రశ్నలకు ఇదమిత్యమైన సమాధానాలు దొరకలేదు. వారు సుమేరియా నుంచి వలస వచ్చినవారై వుంటారని ఒక ఊహ, అలాకాదు, భారతదేశం నుంచే సింధు నాగరికతకు చెందిన ప్రజలు సుమేరియాకు వలస వెళ్లి అక్కడ గొప్ప నాగరికతను స్థాపించారని మరొక వాదం.

ఈ రెండూ నిజం కాదని, సింధు ప్రజలు స్థానికులేనని, అంతేకాక వారు ద్రవిడులని పెక్కుమంది చరిత్రకారులు భావిస్తున్నారు. సింధునాగరికత పతనం తర్వాత ఆ ప్రజలు దక్షిణ భారతానికి తరలివెళ్లి స్థిరపడ్డారని, వారి సంతతి వారే ఈనాటి తమిళులు, ఆంధ్రులు, కన్నడిగులు, మళయాళీలు అని కూడా చారిత్రకుల భావన.

సింధు ప్రజలు ద్రవిడులు కావచ్చునన్న వాదానికి ఒక ఆధారం బలూచిస్థాన్‌లో వాడుకలో వున్న భాషలలో ఒకటైన బ్రాహుయీ భాష ద్రవిడ భాషా కుటుంబానికి చెందినది. అయితే సింధు ముద్రలపై లిపిని చదవగలిగితే తప్ప ఆ ప్రజలు ఎవరు, వారి భాష ఏది అనేది సుబోధకం కాదు.

ఏమైనా వారికి, సుమేరియన్‌లకు మధ్య రాకపోకలు, వర్తక వాణిజ్య సంబంధాలు వుండేవి తప్ప జాతి బాంధవ్యం లేదని, అసలు వారి సంస్కృతి వేరు, వీరి సంస్కృతి వేరు అనే చివరికి చారిత్రకులు నిర్ణయించారు. ఉదాహరణకు సింధు లిపికి, సుమేరియన్ లిపికి పోలిక లేదు. (ఈ విషయం ఇంతకుముందు పేర్కొనబడింది.) అదీకాక, సింధులోయలోని డ్రైయనేజ్ వ్యవస్థ, స్నాన సౌకర్యాల వ్యవస్థ మెసపొటేమియన్ నాగరికతలో లేవు. అలాగే, అక్కడి దేవాలయాలైన 'జిగ్గరత్'లు ఇక్కడ కానరావు. సింధు దేవతా మూర్తులను పోలిన దేవతలు అక్కడ లేరు.

అంత మహోచ్చస్థితిలో వర్ధిల్లిన గొప్ప నాగరికత తన శిథిలాలు మాత్రం మిగిల్చి ఎలా నశించి పోయింది? క్రీస్తుపూర్వం 1700 తర్వాత కాలంలో ఆ నాగరికతా చిహ్నాలు ఎక్కడా కనబడలేదు. అంటే వెయ్యేళ్లకు పైగా అది పరిధవిల్లింది.

సింధునదికి, దాని ఉపనదులకు వచ్చిన వరదలలో ఆ నగరాలు మునిగిపోయి వుండవచ్చునా? అది కొంత నిజం కావచ్చు. కాని అంత పూర్తిగా అంతర్ధానం కావడానికి బలమైన కారణం వేరే ఏదైనా వుండవచ్చు.

ఆ కాలంలోనే పశ్చిమోత్తర దిశలో హిందూకుష్ పర్వతశ్రేణిలోని కనుమలను దాటి ఇండియాలో ప్రవేశించడం మొదలు పెట్టిన ఆర్యులు సింధు నగరాలను ధ్వంసం చేసి, ఆ భూభాగమంతటిని ఆక్రమించుకుని వుంటారన్న వాదాన్ని చరిత్రకారులలో ఎక్కువమంది బలపరుస్తున్నారు. వారి వాదం ప్రకారం ఆర్యులు కెరటాలు కెరటాలుగా వలస వచ్చారు. నాటి ఆర్యులకు నగర జీవనం తెలియదు. పైగా వారు నగర ద్వేషులై వుండాలిట. వారు మొదట దేశద్రిమ్యులు, తరువాత స్థిర నివాసం నేర్చుకున్నారు. వారిది గ్రామీణ సంస్కృతి. సింధు నగరాలను ధ్వంసం చేసి ఆ ఘనతను తమ దేవుడైన ఇంద్రుడికి ఆపాదించి వుంటారు. ఇంద్రుడికి పురందరుడనే పేరు అందుకే వచ్చి వుండవచ్చు. మొత్తంపై సింధునాగరికత ఎలా అవతరించిందో, అలాగే అర్ధంతరంగా అంతరించింది. దాని శిథిలావశేషాలు మాత్రమే నేడు మిగిలాయి.

సింధునాగరికత విధ్వంసానికి కారకులని కొందరు భావిస్తున్న ఆర్యుల గురించి ఇప్పుడు తెలుసుకుందాము.

3. ఆర్యుల వలస - విభిన్న వాదాలు

I

అసలు ఆర్యులు ఎవరు? ఎక్కడి నుంచి భారతదేశానికి వలస వచ్చారు? ఏ కాలంలో వలస వచ్చారు? వారు రచించిన వేదాలు ఎప్పటివి? వేదాలలో మొదటిదైన ఋగ్వేదం ఏనాటిది?

ఈ ప్రశ్నలు భారతీయ చింతన గురించి తెలుసుకొనడానికి ఒక నేపథ్యంగా ఉపకరిస్తాయి. వాటికి సమాధానాలను అన్వేషిద్దాము:

ఆర్యులు ఎక్కడివారు, ఎప్పటి వారు అనే ప్రశ్నలపై చాలా వాదభేదాలున్నాయి. ఆర్యులు ఎక్కడో వెలుపలి నుంచి రాలేదని, ఇక్కడ వారేనని ఒక వాదం.

కాదు, వారు వేరే ప్రాంతం నుంచి వలస వచ్చి ఇక్కడ స్థిరపడ్డారని వేరొక వాదం. ఈ రెండవ వాదాన్నే అధిక సంఖ్యాకులైన చరిత్రకారులు, పరిశోధకులు అంగీకరించారు. అయితే, వారు ఎక్కడి నుంచి, ఏ కాలంలో ఇక్కడికి వచ్చారన్న దానిపై తిరిగి భిన్నవాదాలున్నాయి. కొందరు ఆర్యుల కాలాన్ని బాగా వెనుకకు జరిపారు: కొందరు ముందుకు జరిపారు.

ఆర్యులు ఎక్కడి నుంచో రాలేదని, భారతదేశమే వారి అసలు జన్మస్థానమని వాదించడం బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ కాలంలో దేశభక్తికి చిహ్నంగా వుండేది. దాన్ని కాదనడం బ్రిటిష్ వారికి మానసిక దాస్యం చేయడంగా కొందరు నిందించేవారు.

అయితే, లోకమాన్య బాలగంగాధరతిలక్ దేశభక్తిని ఎవరూ శంకించలేరు కదా? 'స్వరాజ్యం నా జన్మహక్కు' అని సింహగర్జన చేయడమే కాక, భారతీయులలో స్వదేశభక్తిని, స్వసంస్కృతీ రక్తిని పొదుకొల్పడానికి బహుముఖంగా ఆయన చేసిన కృషి చాలాగొప్పది. అటువంటి తిలక్ సయితం ఆర్యులు బయటినుంచి వచ్చి స్థిరపడిన వారేనన్న వాదాన్ని అంగీకరించాడు.

తిలక్ వాదం

తిలక్ వాదం ప్రకారం ఆర్యులు క్రీస్తుపూర్వం పదివేల ఏళ్ళనాడు ఉత్తర ధ్రువ ప్రాంతంలో నివసించేవారు. ఆ కాలంలో ఆ ప్రదేశం మానవనివాస యోగ్యంగా వుండేదని ఆయన అభిప్రాయపడ్డాడు. క్రమంగా భౌగోళిక, శీతోష్ణస్థితులు అనుకూలంగా మారాయి. అక్కడ మానవ నివాసం రానురాను కష్టమైపోయింది. దానితో ఆర్యులు అలలు అలలుగా దక్షిణానికి వలస బయలుదేరారు. ఒక అల ఒక చోట ఆగి స్థిరపడితే, మరొక అల మరొక చోట ఆగి స్థిరపడేది. వేరొక అల ఇంకా ముందుకు పోయి మరొక అనువైన చోటు చూసుకుని స్థిరపడేది.

ఆ విధంగా వారు యూరప్ అంతటా వ్యాపించారు. కొందరు మధ్య ఆసియా మీదుగా పర్షియా వచ్చారు. ఆ పిదప కొందరు ఇంకా ఆగ్నేయంగా పోయి ఇండియాలో ప్రవేశించారు. అక్కడ వారు స్థిరపడ్డారు. అది క్రీస్తు పూర్వం 5000-3000 మధ్య కాలంలో జరిగింది.

అలా వచ్చినవారే ఋగ్వేద ఆర్యులు. కొన్ని భూభౌతిక, ఖగోళ భూగోళ ఆధారాలను బట్టి తిలక్ ఈ అభిప్రాయానికి వచ్చాడు. అంతేకాదు. వేదాల నుంచి తన వాదానికి సాక్ష్యాలు చూపించడానికి ఆయన ప్రయత్నించాడు. వాటిలో కొన్ని అందరికీ పరిచితమైనవే.

మానవ కాలమాన ప్రకారం చూస్తే, మన దేవతలకు ఆరు నెలల పాటు పగలు, ఆరు నెలలపాటు రాత్రి. అంటే ఒక మానవ సంవత్సరం దేవతలకు ఒక దినం.

ఉత్తర ధ్రువ ప్రాంతంలో అలాగే వుంటుంది. ఆరు నెలలు వెలుగు, ఆరు నెలలు చీకటి. అందుచేత ఆ ప్రాంతం నుంచి వలస వెళ్ళిన ఆర్యులకు 'జాతిపూర్వస్మృతి' వాదాన్ని బట్టి, తమ పూర్వులు ఏనాడో నివసించిన ప్రాంతమే దేవలోకమని, వారి కాలమానం ప్రకారం ఒకరోజు గడిస్తే మనకు ఒక సంవత్సరం గడుస్తుందని అనుకొని వుంటారు. మనది మనుష్యమానం. వారిది దేవమానం.

ఇటువంటి వివిధ సాక్ష్యాలతో, ఊహలతో తిలక్ ఆర్యుల ఉత్తర ధ్రువ (ఆర్కిటిక్ హోమ్) ప్రాంత నివాసవాదాన్ని లేవదీశాడు. వారు సుమారుగా క్రీస్తుపూర్వం ఆరువేల సంవత్సరాలనాడు ఇండియా రావడం మొదలుపెట్టారని, క్రీస్తు పూర్వం 4000 సంవత్సరాలనాడు ఋగ్వేదం విరచితమైందని ఆయన భావించాడు.

ఋగ్వేద కాలం విషయంలో ప్రొఫెసర్ జాకాబీ అనే జర్మన్ పండితుడు కూడా తాను వేరుగా చేసిన పరిశోధనలను బట్టి తిలక్ తో ఏకీభవించాడు. అయితే, మిగిలిన పండితు లెవ్వరూ తిలక్ లేవదీసిన ఉత్తర ధ్రువ నివాసవాదాన్ని గాని, ఆయన ఋగ్వేద కాలనిర్ణయాన్ని గాని అంగీకరించలేదు. తిలక్ చూపించిన ఖగోళ విషయిక సాక్ష్యాలకు ఆయన చెప్పిన అర్థాలు అస్పష్టంగా వున్నాయని, అవి నమ్మడానికి వీలులేనివని కొట్టి వేశారు.

భాషలలో పోలిక

అసలు ఆర్యులు ఇండియాకు వెలుపలి నుంచి వచ్చారన్న వాదం రావడానికి కారణం ఏమిటి? ఆ వాదానికి మొట్టమొదటగా ఆధార భూతమైంది సంస్కృత భాషకు, యూరప్ లోని ముఖ్య భాషలకు గల పోలిక. ఈ విషయాన్ని (అంతకు ముందు ఒక పోర్చుగీసు పండితుడు గమనించి ఆశ్చర్యపడినప్పటికీ) గుర్తించి, ఆశ్చర్యపడడమే కాక, ఆ పోలికలకు కారణం - వాటికి మూలమైన ఏదో ప్రాచీనభాష ఒకటి వుండి వుండాలని, దాని నుంచే సంస్కృతం, తదితర భాషలు ఏర్పడి విడిపోయి వుండవచ్చునని భావించినవాడు సర్ విలియం జోన్స్.

ఆయన (1746-1794) ఆ భాషా సముదాయానికి ఇండో - యూరోపియన్ భాషలని పేరు పెట్టాడు. తాను కలకత్తాలో (1784) స్థాపించిన ఏషియాటిక్ సొసైటీ ఆఫ్ బెంగాల్ సమావేశంలో 1786లో ఈ వాదాన్ని వివరించాడు. ఆయనతోనే ఇండియా ప్రాచీన భాషా వాఙ్మయ చరిత్రల గురించిన పరిశోధనలు ప్రారంభమయ్యాయి. ఆ పరిశోధనా కృషికి ఇండాలజీ అని పేరు. మొదటిసారిగా అభిజ్ఞాన శాకుంతలం నాటకాన్ని ఇంగ్లీషులోకి అనువదించి కాళిదాస ప్రతిభను యూరోపియన్లకు పరిచయం చేసిన ఘనత సర్ విలియంజోన్స్దే. ఆయన మొదటగా మనుస్మృతిని కూడా అనువదించాడు.

నరజాతికి, వానరజాతికి గల పోలికలను బట్టి, వాటికి మూలమైన పూర్వజాతి ఒకటి వుండి వుండాలని పరిణామ వాదులు విశ్వసించినట్లుగానే, సంస్కృతానికి, యూరోపియన్ భాషలకు గల పోలికలను బట్టి, వాటికి మూలమైన భాష వేరే వుండేదన్న వాదం బయలుదేరింది. అందుచేత ఆ మూలభాషను మాట్లాడినవారు ఆర్యులని అనుకుంటే - వారు కాలక్రమాన తెగలుతెగలుగా విడిపోయి, వేర్వేరు ప్రాంతాలలో నివాసం ఏర్పరచుకుని, స్థిరపడి, వేర్వేరు జాతులుగా పరిణామం చెందివుండాలి. దానితో వారి మౌలిక భాష కూడా మార్పుచెంది, క్రమంగా వైదిక సంస్కృతం, పూర్వపు ఇరానియన్, ఇంకా వివిధ ఐరోపీయ భాషలు పరిణామం చెందడం జరిగి వుండాలి.

సంస్కృతానికీ, యూరోపియన్ భాషలకు గల పోలికలు అందరు ఎరిగినవే. అయినా అవి ఒకసారి జ్ఞాపకం చేసుకోదగినవి. ఉదాహరణకు బంధుత్వాలకు సంబంధించిన మాటలు చూడండి.

సంస్కృతంలో పిత అంటే తండ్రి. ఇది లాటిన్లో పేతర్, గ్రీకులో పేతిర్, జర్మన్లో వేతర్, ప్రాచీనాంగ్లం (ఓల్డ్ ఇంగ్లీష్) లో ఫీడర్, మధ్యకాలిక ఆంగ్లం (మిడిల్ ఇంగ్లీష్) లో ఫేడర్, ఆధునికాంగ్లంలో ఫాదర్ అయింది.

తల్లికి సంస్కృతం మాత. ఇంగ్లీషు మదర్, డేనిష్ మొయిడర్, జర్మన్ మట్టర్, ఐస్ల్యాండ్‌కిలో మోథిర్, లాటిన్లో మేటర్, గ్రీకులో మీతిర్.

సంస్కృతంలో దూహిత (కుమార్తె) దుహ్ (పాలు పితకడం) అనే ధాతువు నుంచి వచ్చిన మాట. అది ప్రాచీనాంగ్లంలో దోహ్తర్, ఆధునికాంగ్లంలో డాటర్ అయింది. జర్మన్లో టాక్టర్.

సంస్కృతంలో సూనః అంటే కుమారుడు. ప్రాచీనాంగ్లంలో సూను, మధ్యకాలిక ఆంగ్లంలో సోన్, ఆధునికాంగ్లంలో సన్, డేనిష్లో జాన్, జర్మన్లో సోన్, ఐస్ల్యాండ్‌కిలో సూన్, గోథిక్‌లోను లిథువేనియన్‌లోను సూనున్. సంస్కృతంలో మనుష్య శబ్దం గోథిక్‌లో మనుస్ కావడం గమనించదగింది. (మనువు సంతతి మానవులు, మనుజులు, మనుష్యులు వగైరా)

ఈ విధంగా లెక్కలేనన్ని సందర్భాలలో సంస్కృత పదాలకు, యూరోపియన్ భాషల పదాలకు పోలికలు కనిపించాయి. అలాగే పర్షియన్ల మత గ్రంథమైన జెండ్ అవెస్తాలోని ఇరానియన్ భాషకు, ఋగ్వేద భాషకు గల పోలికలను కూడా గమనించారు. (ఈ పోలికలతోనే కంపారిటివ్ ఫైలాలజీ అనే భాషాశాస్త్ర విభాగం బయలుదేరింది.)

ఈ భాషలు మాట్లాడేవారందరూ ఆర్యులని, వారికి మూల భాష ఒకటి వుండేదని, వారు ఒకప్పుడు ఒకచోట నివసించేవారని భావించడానికి ఈ శబ్ద సాదృశ్యమే కారణం. అందుచేతనే భారతదేశంలోని ఋగ్వేదకాలపు ఆర్యులు స్థానికులు కారని, వెలుపలి నుంచి వచ్చి స్థిరపడిన వారని భావించడానికి ఆస్కారం కలిగింది.

అయితే, ఆర్యులు ఇండియా నుంచే పశ్చిమ దేశాలకు వలస వెళ్ళిఉండవచ్చు కదా? ఏదో మరొక ప్రాంతం నుంచే ఇక్కడికి వచ్చి ఉండాలనుకోవడం ఎందుకు?

దానికి పలువురు చరిత్రకారులు చెబుతున్న కారణం ఇది: ఇండియా అనేది ఒక ఉపఖండం. దానికి ఉత్తరాన, వాయవ్యాన, ఈశాన్యాన పెట్టని కోటలుగా ఉన్నత పర్వత శ్రేణులున్నాయి. మూడు వైపుల సముద్రం ఉంది. అందుచేత ఇండియా నుంచి ఇతర దేశాలకు, ముఖ్యంగా పశ్చిమ దేశాలకు వెళ్ళడం అంత సులభంకాదు. అసలు సాధ్యంకాదని కాదుగాని, కష్టమైన పని. అందుచేత ఇండియా నుంచి - అంటే తాము మొదటగా (ఋగ్వేద సాక్ష్యాన్ని బట్టి) తూర్పుకు - అంటే గంగా, యమునా మైదానం వైపు వెళ్ళి ఉండేవారు. దాన్ని ముందు ఆర్యీకరించి ఉండేవారు. తర్వాత దక్షిణానికి వ్యాపించి ఉండేవారు. కాని, ఆ విధంగా భారతవర్షపు ఆర్యీకరణ బాగా తర్వాత కాలంలోగాని జరగలేదు.

ఋగ్వేద కాలం ఆర్యులకు సప్త సింధుకు ఆవల తూర్పుగా వున్న ప్రాంతం చూచాయగా తప్ప తెలియదు. తర్వాత కాలంలో హిందువులకు ఎంతో పవిత్రమైన గంగానది ప్రస్తావన ఋగ్వేదంలో అరుదుగా తప్ప లేదు. యమున పేరు కూడా మూడుసార్లే వస్తుంది. ఎంతోసేపు సింధు, దాని ఉప నదులు, సరస్వతి, ధృషద్వతి వంటి నదులు మాత్రమే దానిలో కనిపిస్తాయి.

II

పోతే, ఆర్యులతోనే భారతీయ నాగరికత, చరిత్ర ప్రారంభం కాలేదు. వారికి పూర్వం సింధునాగరికత ఉండేది. అది క్రీస్తు పూర్వం 3000 నాటిది. క్రీస్తు పూర్వం సుమారు 1700 వరకు అది ఉంది. ఆనాటి మొహెంజొదారో, హరప్పా వంటి నగరాల శిథిలాలు చూస్తే సింధునాగరికులు ఆర్యులుకారని స్పష్టంగా తెలుస్తుంది. వారిది ఆర్యేతర జాతి. వారు అనార్యులు. అలాగని భావించడానికి ముఖ్యకారణం - ఋగ్వేదార్యులకు నగర జీవనం తెలియదు. పైగా వారు నగర ద్వేషులై ఉండాలి. నగరాలను పాడుచేసినట్టు వారి ప్రసక్తి ఉంది. కాగా, సింధు ప్రజలు పూర్తిగా నగరజీవనములు. అది అలా ఉంచి మతం తీసుకున్నా సింధు ప్రజలది భిన్న జాతి అని తెలుస్తుంది. ఉదాహరణకు, వారు

విగ్రహారాధకులు, ఋగ్వేదంలో విగ్రహపూజ ప్రసక్తి లేదు. తర్వాత కాలంలో సింధు నాగరికత, జీవన విధానం, మతం, భాష మొదలైన వాటి ప్రభావం ఆర్యులపై పడింది.

సింధు ప్రజలు లింగపూజ, దేవి పూజ, శివ విగ్రహారాధన చేసినట్లు కనబడుతుంది. రుద్రునికి ఋగ్వేదంలో కొన్ని సూక్తాలు లేకపోలేదు కాని, అవి చాలా కొద్దిగానే ఉన్నాయి. రుద్రుడు ఋగ్వేదంనాటి ఆర్యులకు అప్రధాన దేవత. బహుశా తమ విరోధులకు దేవత కనుకనే అతడిని ఆర్యులు భయంకరుడుగా కూడా వర్ణించారు.

ఇక సింధు ప్రజలకు వృషభం ముఖ్యం. ఎద్దు ప్రతిమలు సింధు ప్రాంతపు త్రవ్వకాలలో చాలా కనిపించాయి. వారి దేవత శివుడు కనుక ఆయన వాహనానికి ప్రాధాన్యం వుండడంలో ఆశ్చర్యం లేదు. కాగా ఆర్యులకు గోవు, గుర్రం ముఖ్యం. వారు ప్రధానంగా గోపాలకులు.

ఆర్యులు బయటి ప్రాంతంనుంచి వచ్చి సింధునాగరికతను ధ్వంసించినట్లు కనబడుతుంది. తాము జయించిన సింధు ప్రజలను వారు దన్యులని, దాసులని, అనార్యులని, కృష్ణ వర్ణులని, అనాసులని (చట్టి ముక్కు కలవారు) వ్యవహరించారు.

మొత్తంపై ఆర్యుల అసలు జన్మభూమి భారత వర్షమే అయితే వారు ఋగ్వేదకాలంలో నివసించిన సప్త సింధు ప్రాంతంలో ఒకనాడు (క్రీస్తు పూర్వం 3000 నుంచి సుమారుగా 1700 వరకు) ఆర్యేతర నాగరికత ఎలా వర్ధిల్లింది? అందుచేత ఆర్యులు అన్యప్రాంతాల నుంచే వచ్చి ఉంటారని భావించడమే సముచితం. కనీసం సింధులిపిని చదివి ఆనాటి ముద్రల (సీల్స్) లో ఏముందో, అసలు సింధు ప్రజలు ఎవరో తెలుసుకోగలిగితే తప్ప, అంత వరకు ఆర్యులు బయటి నుంచి వలస వచ్చినవారే అయిఉంటారని భావించక తప్పదు.

ఎప్పుడు, ఎక్కడినుంచి?

సరే, ఆర్యులు బయటినుంచి వచ్చినవారైతే, ఎక్కడి నుంచి ఎప్పుడు వచ్చారన్నది ప్రశ్న. దీనిపై కూడా విభిన్న వాదాలున్నాయి. ఎక్కువ మంది చరిత్రకారులు మధ్య ఆసియా నుంచి ఆర్యులు అన్నివైపులకు విస్తరించారన్న వాదాన్నే బలపరిచారు.

హెచ్. జి. వెల్స్ తన ప్రపంచ చరిత్రలో ఆర్యులు మధ్య యూరప్, ఆగ్నేయ యూరప్, మధ్య ఆసియాలలో నివసిస్తుండేవారని, వారు దేశ ద్రిమ్మరులుగా సంచరిస్తుండేవారని, వారి అసలు భాష ఒకటే అయినా మాండలిక భేదాల వల్ల వేర్వేరు భాషలు రూపొందాయని అంటాడు. అటు రైన్ నదీ ప్రాంతం నుంచి ఇటు కాస్పియన్ సముద్రం వరకు వారు వ్యాపించారు. ఒకవైపు మెసపొటేమియా, నైల్, సింధు నాగరికతలు వర్ధిల్లుతుండగా, మరొకవైపు ఆర్యులు ఇంకా దేశద్రిమ్మరులుగా ఉండేవారు. సుమారు క్రీస్తుపూర్వం 2000 ప్రాంతాలలో వారు ఫ్రాన్సు, బ్రిటన్, స్పెయిన్, ఇటలీ, గ్రీసులలో ప్రవేశించారు. మరొక ఆర్య ఉపజాతి దక్షిణంగా ప్రయాణం చేసి ఇరాన్లోను, ఇండియాలోను ప్రవేశించింది. ఇది వెల్స్ వాదం.

ఆర్థర్ ఎ.మెగ్డోనెల్ వాదం ప్రకారం ఆగ్నేయ యూరప్ ఆర్యుల అసలు జన్మస్థానం. అంటే హంగరీ, ఆస్ట్రీయా, బొహీమియా వగైరాలున్న ప్రాంతం. కొందరు జర్మన్ పండితుల ఊహ ప్రకారం జర్మనీ, లేదా స్కాండినేవియా ఆర్యుల జన్మభూమి. అసలైన ఆర్యులు జర్మన్లే. నాజీజిమ్ ను బలపరచడానికి హిట్లర్ ఈ వాదాన్ని వాడుకున్నాడు.

మాక్స్ ముల్లర్ మధ్య ఆసియా ఆర్యభూమి అన్నాడు. అక్కడి నుంచి వారు యూరప్ లోకి, దక్షిణ ఆసియాకు వ్యాపించారు. ఇండియాలోకి సుమారు క్రీస్తుపూర్వం 1400 ప్రాంతాలలో ప్రవేశించి ఉంటారని, ఋగ్వేదం క్రీస్తుపూర్వం 1200 నాటిదని అతని ఊహ.

మరొక ప్రముఖ చరిత్రకారుడు డి.డి. కోశాంబి (మార్క్సిస్టు) అభిప్రాయం ప్రకారం ఋగ్వేదం క్రీస్తుపూర్వం 1500-1200 మధ్యకాలం నాటిది.

మహాపండిట్ రాహుల్ సాంకృత్యాయన్ కూడా ఆర్యులు క్రీస్తు పూర్వం 1500 ప్రాంతంలో ఇండియాకు వచ్చారని, ఋగ్వేద రచన 1200 నాటిదని అభిప్రాయపడ్డాడు. వారి అసలు జన్మస్థానం రష్యాలోని వోల్గా నదీ తీర ప్రాంతమని భావిస్తూ ఆయన “వోల్గానే గంగా” అనే ఐతిహాసిక రచన వ్రాశాడు.

ఎక్కువమంది చరిత్రకారులు అభిప్రాయం ఆర్యులు మధ్య ఆసియా ప్రాంతం నుంచి వివిధ దిశలలో విస్తరించినవారు. మధ్య ఆసియా అంటే, పామీర్ పర్వతాలలో పుట్టి 1600 మైళ్ళు ప్రవహించి ఆరల్ సముద్రంలో కలిసే ఆమూ దర్యానదికి, దక్షిణ రష్యాలో 1400 మైళ్ళ దూరం ప్రవహించి ఆరల్ సముద్రంలోనే కలిసే సిర్ దర్యానదికి మధ్య భూభాగం కావచ్చు.

పశ్చిమ ఆసియాలో దొరికిన కొన్ని శాసనాలను బట్టి ఆర్యులు కాలాన్ని ఉజ్జాయింపుగా ఊహించవచ్చునని మరొక చరిత్రకారుడు ఆర్.సి.మజుందార్ అంటున్నాడు. హిట్లయిట్ అనే ఒక ఆర్యజాతివారు క్రీస్తుపూర్వం సుమారు 2000 ప్రాంతంలో టర్కీలోని అనటోలియాలో ప్రవేశించి దాన్ని స్వాధీనం చేసుకున్నారు. వారికి, ఉత్తర మెసపొటేమియాలో మితన్ని జాతివారిని పాలించిన మర్యాన్ని రాజులకు క్రీస్తుపూర్వం 15వ శతాబ్దిలో కుదిరిన ఒక సంధి ఒడంబడిక శాసనం బోఫుజ్ క్యూయ్ అనే చోట లభించింది. ఒడంబడికకు సాక్షులుగా దానిలో పేర్కొన్న దేవతల పేర్లు ఇందర (ఇంద్ర), ఉరున్నా (వరుణ), మితర (మిత్ర), నాసత్య (అశ్వినీ దేవతలకు మరొక పేరు) మొదలైనవి - ఋగ్వేద దేవతల పేర్లను పోలి ఉన్నాయి. మితన్ని భాష ప్రాచీన కాలపు ఇండో - ఇరానియన్ భాషను పోలి ఉంది. అంకెలు ఐక, తేరా, పాంజా, సత్తా మొదలైన వాటిలో కూడా పోలికలున్నాయి.

అలాగే ఈజిప్టులో ఎల్ అమర్నా అనే చోట దొరికిన శాసనాలను బట్టి క్రీస్తుపూర్వం 1500 ప్రాంతంలో సిరియాలో పాలించిన రాజవంశాల పేర్లు అర్తమన్య, అర్జనీయ, యశ్దతా, సుత్తర్జ మొదలైనవి - ఇండో ఇరానియన్ల పేర్లను పోలి ఉన్నాయి.

అంతమాత్రాన క్రీస్తుపూర్వం 1400 ప్రాంతం నాటికి ఇండో ఇరానియన్లు ఇంకా పశ్చిమ ఆసియాలోనే ఉన్నట్టు కాదని, ఒక ఆర్యశాఖ అక్కడ స్థిరపడితే, మరొక శాఖవారు అంతకు ముందే దక్షిణంగా పయనించి ఇరాన్, ఇండియాలో స్థిరపడి ఉండవచ్చునని ఆర్.సి.మజుందార్ అభిప్రాయం.

ఇండో ఇరానియనుల, ఇండో యూరోపియనుల అసలు జన్మస్థానంపై ఎందరో పండితులు, పరిశోధకులు చేసిన వాదాలన్నిటినీ కూలంకషంగా పరిశీలించి మజుందార్ చివరికి తేల్చిన విషయం ఇది: ఇండో - యూరోపియన్ల అసలు జన్మస్థానం దక్షిణ రాష్ట్రా అయి ఉంటుంది. ముఖ్యంగా కిర్గిజ్మైదాన ప్రాంతంనుంచి వారు బయలుదేరి ఉంటారు. అందరిలోకి ముందుగా హిట్టయిట్ తెగవారు క్రీస్తుపూర్వం 2000 ప్రాంతంలో పశ్చిమంగా పయనించి టర్కీ భూభాగంలో ప్రవేశించి దాన్ని ఆక్రమించుకున్నారు. మరొక శాఖ దక్షిణంగా మధ్య ఆసియా ప్రాంతాన్ని చేరుకుని ఉంటుంది. అదే ఇండో-ఇరానియన్ శాఖ.

ఇండో - ఇరానియన్ శాఖ మధ్య ఆసియా, రష్యన్ తుర్కమెనిస్తాన్ ప్రాంతంలో నివసించి తర్వాత దక్షిణంగాను, పశ్చిమంగాను పయనించింది. ఇరాన్లో ఒక ఉపశాఖ స్థిరపడగా, మరొక ఉపశాఖ హిందూకుష్ పర్వతశ్రేణిలోని కనుమలగుండా పంజాబులో ప్రవేశించింది. అయితే ఈ ఉపశాఖలో కొందరు తిరిగి పశ్చిమంగా ప్రయాణించేసి మెసపొటేమియా సిరియా, పాలస్తీనా ప్రాంతాలను చేరుకుని ఉండవచ్చు. ఆయా ప్రాంతాలలో ఇండో ఆర్యనుల దేవతల పేర్లతో శాసనాలు కనబడడానికి ఇదే కారణమై ఉండవచ్చు. మొత్తంపై క్రీస్తుపూర్వం 1500 ప్రాంతంలో ఆర్యులు సప్తసింధు భూభాగంలో ప్రవేశించి స్థిరపడ్డారని చెప్పవచ్చు.

అసలు ఆర్య అనే మాట జాతివాచకం కాదని ఒక వాదం ఉన్నది. ఆర్యులు అనే ఒక జాతి లేదని, అది భాషకు సంబంధించినదని మాక్స్ ముల్లర్ అభిప్రాయపడ్డాడు. బహుశా శ్వేత వర్ణం. తెల్లని జుత్తు, దీర్ఘ నాసికలు, నీలిరంగు కళ్ళు మొదలైన లక్షణాలు కల నార్దిక్ ప్రజలకు, నల్లని వారైన బెంగాలీలు, ఇతర ఉత్తర భారతీయ ప్రజలకు కల తేడాను బట్టి వీరందరిని ఒకే జాతి వారుగా జమకట్టడం కష్టమనిపించి ఈ వాదం బయలుదేరి వుంటుంది. ఈ వాదం ప్రకారం దగ్గర పోలికలు కల భాషలను, లేదా ఒకానొకప్పుడు వాటన్నింటికీ మూలమైన ఒకానొక భాషను కొందరు మాట్లాడినంత మాత్రాన వారందరిని ఒక జాతివారుగా భావించనక్కరలేదు. వేర్వేరు జాతులవారు కూడా ఒకే భాష మాట్లాడవచ్చు.

ఆర్యజాతి

కాని, ఈ వాదాన్ని తర్వాత కాలపు పండితులు అంగీకరించడం లేదు. ఆర్యులు అనే ఒక జాతి నిశ్చయంగా ఉన్నదని, వారు ఒకానొకకాలంలో ఒకేచోట నివసించి తర్వాత

విడిపోయారని, సాధారణంగా ఒక జాతివారికే ఒక మాతృభాష ఉంటుందని పలువురు అభిప్రాయపడ్డారు.

ఋగ్వేదంనాటి ప్రజలు తమ్ము తాము ఆర్యులని వ్యవహరించుకున్నారు. ఇతరులు కూడా వారిని ఆర్యులనే పిలిచారు. ఆర్యులు తమ వైరులను అనార్యులని వ్యవహరించారు కూడా. ఆర్య అంటే తర్వాత కాలంలో గౌరవనీయుడు, సచ్చరిత్రుడు మొదలైన అర్థాలు వచ్చినప్పటికీ ఋగ్వేదకాలంలో మాత్రం అది జాతివాచకంగానే వాడడం జరిగిందని పండితుల అభిప్రాయం.

అలాగే ఇరాన్ లో స్థిరపడినవారు కూడా తమ్ము తాము ఆర్యులుగానే భావించుకున్నారు. అభిమెనిడ్ వంశ చక్రవర్తి మొదటి డెరియస్ తాను ఆర్య సంతతివాడైన ఆర్యుడినని చెప్పుకున్నాడు.

III

ఆర్యులు అన్య ప్రాంతాల నుంచి వచ్చినవారు కారని, వారు భారతదేశపు ఆదిమవాసులేనని వాదించే వారు లేవనెత్తే మరికొన్ని సందేహాలను ఇప్పుడు పరిశీలిద్దాము.

ఆర్యులు క్రీస్తుపూర్వం 1500 నాటికి భారతదేశం వచ్చి 1200-1000 సంవత్సరాల మధ్యకాలంలో వేదాలు రచించారని, వాటిలో మొదటిదైన ఋగ్వేదం 1200 సంవత్సరాల నాటిదని కొందరు చారిత్రకులు అభిప్రాయపడుతున్నారు కదా? ఇదే నిజమైతే సప్తసింధులో నివసించిన ఋగ్వేద కవులు తమ పూర్వులు అన్య ప్రాంతంనుంచి వచ్చినవారని ఎక్కడా చెప్పుకోలేదే?

కేవలం రెండు మూడు వందల ఏళ్ళలోనే వారు తమ జాతి పుట్టుపూర్వాలను మరిచిపోయి ఉంటారా? నాలుగు వేదాలను వేల ఏళ్ళపాటు కంఠస్థం చేసి పదిలపరచి, తరం నుంచి తరానికి అందజేసిన జాతివారు తమ జాతి పుట్టుపూర్వాలను అంత స్వల్పకాలంలో విస్మరించి ఉంటారా? ఎక్కడా సూచనప్రాయంగానైనా వారు ఆ విషయం ప్రస్తావించలేదే?

ఇండో - యూరోపియన్ భాషలన్నిటిలోకి ఋగ్వేదమే ప్రాచీనతమ వాఙ్మయమని చారిత్రకులు ఏకాభిప్రాయానికి వచ్చారు. మాక్స్ ముల్లర్ దాన్ని (the first word uttered by the Aryan Man) ఆర్యుని నోట వినవచ్చిన మొదటి మాట అని వర్ణించాడు. పైగా ఋగ్వేద రచన పూర్తిగా సప్తసింధు ప్రాంతంలోనే జరిగిందని అంటున్నారు కదా?

క్రీస్తుపూర్వం 1500 ప్రాంతంలో సప్త సింధు తీరానికి వచ్చి స్థిరపడిన ఆర్యులే మొదటి వాఙ్మయ నిర్మాతలు ఎందుకు కావాలి? వారితో పాటుగా మరికొన్ని ఆర్య వర్గాలవారు వివిధ దిశలుగా, వివిధ దేశాలకు వలస వెళ్ళారు కదా? వారెవరికి అంత ప్రాచీన వాఙ్మయం లేదే?

భారతీయార్యులు సుమారుగా క్రీస్తుపూర్వం ఏ 2000 ప్రాంతంలోనో తమ మాతృభూమి నుంచి బయలుదేరి అక్కడక్కడ అయిదారు వందల ఏళ్ళపాటు నివసించి, 1500 ప్రాంతంలో ఇండియాలో ప్రవేశించిన వారైతే 1200 సంవత్సర ప్రాంతం వరకు - ఎందుకు వాజ్మయ సృష్టిచేయలేదు. సప్త సింధు ప్రాంతంలోనే ఆ పని ఎందుకు చేశారు? అంతకు ముందు వారు నివసించిన ఏ ప్రాంతంలోను వారు వాజ్మయ సృష్టి ఎందుకు చేయలేదు?

పాశ్చాత్య పండితుల సంగతి సరేకాని, ఆర్.సి.మజుందార్, వటకృష్ణ ఘోష్ వంటి భారతీయ పండితులు, చరిత్రకారులు కూడా ఋగ్వేద రచన కాలాన్ని బాగా ఇటీవలికి, అంటే క్రీస్తుపూర్వం 1000 నాటికి జరుపుతున్నారు. భాషా దృష్టి నుంచి చూస్తే అంతకు ముందు ఆ వేదం రచన జరిగివుండడానికి వీలులేదని అంటున్నారు.

ఎందుకంటే పర్షియాకు చెందిన ప్రాచీన మత గ్రంథం అవెస్థాలోని భాషకు, ఋగ్వేద భాషకు అవి ఒకదాని కొకటి మాండలికాలా అన్నంతగా దగ్గర పోలికలున్నాయి. ముఖ్యంగా అవెస్థాలో అన్నిటి కంటే పురాతన భాగాలైన గాథలకు, వేద ఋక్కులకు భాష రీత్యా పెద్ద తేడా లేదు. అందుచేత ఇరానియన్ల అవెస్థా భారతీయుల ఋగ్వేదం భాష రీత్యా చూస్తే ఒక కాలానివే అయివుండాలని మజుందార్, ఘోష్ అభిప్రాయపడ్డారు.

వేదం, అవెస్థా

ఇరాన్లో చరిత్ర పరిశోధకులు కనుగొన్న కొన్ని ప్రాచీన శాసనాలు క్రీస్తుపూర్వం 6వ శతాబ్దినాటివని తేలింది. వాటిలోని భాషకు, అవెస్థా భాషకు తేడా వున్నది కాని, ఆ తేడా మరీ ఎక్కువగా లేదు. భాషా పరిణామ సూత్రాల ప్రకారం విశ్లేషిస్తే బహుశా 6వ శతాబ్దినాటి శాసనాల భాష కంటే, అవెస్థా భాష మూడు నాలుగు వందల ఏళ్ళ పూర్వపుదై వుంటుంది. అంటే అవెస్థా క్రీస్తుపూర్వం 900-1000 సంవత్సరాల నాటిదై వుంటుంది. అందుచేత భాషా సామ్యాన్ని బట్టి ఋగ్వేదం కూడా దాదాపు ఆ కాలానిదే - అంటే క్రీస్తుపూర్వం 1000 సంవత్సరాల నాటిదే అయివుండాలి.

ఇదీ మజుందార్, ఘోష్ల వాదం, అయితే దీనికొక ప్రతివాదం. అవెస్థాలో అన్నిటికంటే పురాతన భాగాలైన గాథలలో పెక్కింటిని స్వయంగా వ్రాసినవాడు పర్షియన్ మత ప్రవక్త జరతూస్త్ర. అతడు క్రీస్తు పూర్వం ఏడవ శతాబ్ది, లేదా ఆరవ శతాబ్దివాడని, మచ్చుకు ఒక మినహాయింపు అయినా లేకుండా అన్ని చరిత్ర గ్రంథాలు ఘోషిస్తున్నాయి. పర్షియన్లు స్వయంగా సాంప్రదాయకంగా చెప్పుకునే లెక్క కూడా అదే. చరిత్రకారులు మరింత స్పష్టంగా జరతూస్త్ర క్రీస్తు పూర్వం 682-551 సంవత్సరాల మధ్య జీవించి వున్నవాడని అంటున్నారు కూడా.

అయినప్పుడు జరతూస్త్ర గానం చేసిన గాథలు, ఋగ్వేదం ఒక కాలానివి ఎలా అవుతాయి? ఒక కాలానివే అయివుండాలంటే ఋగ్వేదాన్ని కూడా క్రీస్తుపూర్వం 7వ శతాబ్దానికి దిగలాగాలి. అలా దిగలాగితే ఋగ్వేదం ఇండో - యూగోషియన్ భాషలన్నిటిలోకి పురాతన వాఙ్మయం ఎలా అవుతుంది? గ్రీకు మహాకవి హోమర్ రచన ఇలియడ్ క్రీస్తుపూర్వం 850 నాటిదని, అంటే 9వ శతాబ్దినాటిదని చారిత్రకులు తేల్చారు. దానికంటే అర్వాచీనమైనదా ఋగ్వేదం?

లేదంటే అవెస్తా గాథలనే ఋగ్వేద కాలానికి - అంటే మజుందార్, ఘోషలు భాషదీత్యా నిర్ధారించిన క్రీస్తుపూర్వం 1000 నాటికి - వెనక్కి జరపాలి. అలా అయితే జరతూస్త్ర కూడా ఆనాటి వాడే కావాలి. అది చరిత్రకు, పార్సీ సంప్రదాయానికి కూడా విరుద్ధం కాదా? అదీకాకపోతే జరతూస్త్ర అవెస్తా గాథల కర్త కాడనుకోవాలి. కాని దాన్ని పర్షియన్ సంప్రదాయం ఒప్పుకోదు కదా?

అందుచేత అవెస్తా, ఋగ్వేదం భాషలను బట్టి అవి రెండూ ఒక కాలానివే అని వాదించడం ఎంతవరకు సమర్థనీయమో తెలియడం లేదు. ఋగ్వేదం క్రీస్తుపూర్వం 1500 నాటిది కావచ్చునన్న వాదమే ఎక్కువ అంగీకార పాత్రమవుతున్నది. (కాని, జరతూస్త్ర క్రీస్తు పూర్వం 700 నాటివాడు కాక 1200 నాటివాడని ఇటీవల కొందరు పరిశోధకులు అభిప్రాయ పడుతున్నారు.)

బుద్ధుని కాలం

ఇందుకు మరొక కారణం కూడా కనబడుతున్నది. గౌతమబుద్ధుడు క్రీస్తుపూర్వం ఆరవ శతాబ్దవాడు. ఆయన కాలానికి అపారమైన వైదిక వాఙ్మయమంతా వచ్చేసింది. ఋగ్వేదం క్రీస్తుపూర్వం 1000 నాటిదైతే బుద్ధునికి, ఋగ్వేదానికి మధ్య 500 ఏళ్ళు మాత్రమే తేడా వుంటుంది. అంటే బుద్ధుడు వేదకాలానికి బాగా దగ్గర వాడవుతాడు. అతని కాలంనాటికి ప్రధాన వైదిక వాఙ్మయమంతా వచ్చేసింది. కనుక, ఋగ్వేదం మరికొంత ముందు కాలానిదై వుంటే తప్ప అపారమైన వైదిక వాఙ్మయమంతా సృష్టికావడానికి తగినంత వ్యవధి వుండదు. అందుచేత ఋగ్వేదం పెక్కుమంది చరిత్రకారులు భావిస్తున్నట్లు క్రీస్తుపూర్వం 1500 నాటిదో, ఇంకా ముందు నాటిదో అయివుండాలి తప్ప 1000 సంవత్సరాల నాటిదై వుండదు.

నిజానికి 1500 సంవత్సరాలకు ముందునాటిది కావడానికే అవకాశం ఎక్కువ. ఎందుచేతనంటే సింధు నాగరికత క్రీస్తుపూర్వం 1700 నాటికి అంతరించినట్లు చారిత్రకులు చెబుతున్నారని ఇంతకు ముందు చూశాము. దాన్ని నాశనం చేసినవారు అన్య ప్రాంతాల నుంచి అలలు అలలుగా దండెత్తి వచ్చిన ఆర్యజాతివారని కూడా అంటున్నారు. వారు సరిగా 1700లో వచ్చి 1700లోనే సింధు నాగరికతను ధ్వంసంచేసి వుండరు కదా? అన్ని

ఆర్య గణాలవారు ఒకేసారి కూడా వచ్చి వుండరు. వారు ఒకరి తర్వాత ఒకరు ఇండియాలో ప్రవేశించడం, సింధు నాగరికులను క్రమంగా జయించి వారి భూములను ఆక్రమించుకొనడం అంతకు ముందు ఒకటిరెండు వందల ఏళ్ళపాటు జరిగి వుండవచ్చు. అంటే వారి ప్రవేశకాలం క్రీస్తుపూర్వం 1900 ప్రాంతాల అయివుండాలి.

సింధు నాగరికతా వినాశనం తర్వాత ఋగ్వేద రచన జరిగిన మాట నిజమైతే కనీసం క్రీస్తుపూర్వం 1000 సంవత్సరాల ప్రాంతంలో ఋగ్వేద రచన జరిగి వుంటుందన్న వాదం ప్రకారమైతే ఏడేనిమిది వందల ఏళ్ళ వ్యవధి ఖాళీగా ఎందుకు వుండిపోయినట్టు అని సందేహం కలుగుతుంది.

అయితే ఎన్ని విధాల ఎందరు పండితులు ఎన్ని వాదాలు లేవదీసినా ఏ ఒక్కటి పూర్తిగా సంతృప్తికరమైనదిగా లేదనే పరిశోధకులు, పండితులు అభిప్రాయపడుతున్నారు. ప్రతి వాదానికి ప్రతివాదం వుండడమే దీనికి కారణం. అందుచేతనే భారతదేశ ప్రాచీన చరిత్రలో ఇప్పటికీ మిస్టరీగా మిగిలిపోయిన రెండు సమస్యలలో ఒకటి సింధు ప్రజలు ఎవరు, వారి నాగరికత ఎప్పుడు, ఏ కారణాల వల్ల నశించింది అనేదొకటైతే ఆర్యులు ఎవరు, ఎప్పుడు, ఎక్కడినుంచి ఇండియాకు వచ్చారు. లేదా వారు స్థానికులే కావచ్చునా అనేది మరొకటి.

ఆ మాటకు వస్తే భారతీయార్యుల విషయమే కాదు. ఇండో - యూరోపియన్ జాతా పుట్టుపూర్వాలు కూడా ఇప్పటికీ పూర్తిగా విడిపోని మిస్టరీగానే మిగిలింది. అన్నీ ఊహగానాలే. ఏదీ పూర్తిగా నిర్ధారణ కాని దశలోనే వుండిపోయింది.

ఈ దశలో దాన్ని అలాగే విడిచిపెట్టి అంతకంటే స్పష్టంగా నిర్ధారించదగిన విషయాలు ఎత్తుకుందాము. అవి ఆర్యులు అన్య ప్రాంతాల నుంచి ఇండియా వచ్చిన తర్వాత వారు స్థిరపడిన ప్రాంతానికి, వారు నిర్మించిన వైదిక సంస్కృతికి, వాఙ్మయానికి, జీవన విధానానికి సంబంధించిన విశేషాలు.

ఈ విషయానికి ఏకైకాధారం ఋగ్వేదం, అది చరిత్ర కాదు. తమ గురించి అనంతర తరాలవారు తెలుసుకోవడానికి వీలుగా స్పష్టంగా, వివరంగా ఆర్యులు వ్రాసిపెట్టిన గ్రంథం కాదు. నిజానికి అది ఏక సూత్రత కలిగిన ఒక గ్రంథం కూడా కాదు; అందులోను ఎందరో కవులు, ఋషులు, వారి సంతతివారు తమ యజ్ఞయాగాది అవసరాల కోసం, తమ ఇష్టదేవతా ప్రీత్యర్థం కూర్చిన ప్రార్థన గీతాలు. వాటినుంచి ఈనాటి పరిశోధకులు, పండితులు ఎంత వీలైతే అంత ఆర్యజాతి చరిత్ర, జీవన విధానం, సంస్కృతి పిండి వడబోసి మనకు

అందజేస్తున్నారు. ఒక చరిత్రగానే కాక ఆనాటి ఆర్యుల ఆలోచనా విధానం, వారి చింతన కూడా ఋగ్వేదం ద్వారానే మనకు లభ్యమవుతున్నది. అంతకంటే వేరే ఆధారమేదీ లేదు. కనీసం సింధునాగరికతకు లభించినట్టుగా పురాతన నగర శిథిలాల ద్వారానైనా మనకు ఆర్యుల గురించి తెలిపే ఆధారాలు లభించడం లేదు.

IV

ఇప్పుడు వేద వాఙ్మయ ప్రపంచంలో పాదం మోపబోయే ముందు మనం హిందూ సమాజం ప్రత్యేకతలు కొన్ని తెలుసుకోవాలి.

ప్రపంచంలోని పురాతన నాగరికతలలో ఒకటి నైల్ నదీ తీరాన వెలసిన ఈజిప్షన్ నాగరికత. అది ఈనాడు మచ్చుకైనా లేదు. బ్రహ్మాండమైన పిరమిడ్లను మాత్రం మిగిల్చి అది కాలగర్భంలో కలిసిపోయింది.

మరొకటి టైగ్రిస్ - యూఫ్రటిస్ నదుల మధ్య మెసపొటేమియాలో వర్ధిల్లిన సుమేరియన్ నాగరికత. అదీ ఈనాడు లేదు. ఆనాటి జిగ్గరత్లు నేడు కేవలం ఆసక్తికరమైన చారిత్రక చిహ్నాలే.

ఇంచుమించు వాటితో పోలికకు తేదగినంత ప్రాచీనమైనది సింధునాగరికత. అదీ నేడు కానరాదు. (ఆ నాగరికతకు ప్రధాన చిహ్నమైన నగర పారిశుధ్యం పట్ల శ్రద్ధాసక్తులు కూడా నేడు మన నగరాల నుంచి చిత్రంగా మాయమై పోయాయి.)

అలాగే క్రీట్ ద్వీపంలో మినోవన్ నాగరికత, గ్రీసులో మైసీనియన్ నాగరికత - ఇవన్నీ కాలసాగర తీరంలో అస్పష్టమైన అడుగుజాడలను మాత్రం మిగిల్చి చెరిగిపోయాయి.

కాని, ఒక ప్రాచీన సంస్కృతి మాత్రం నేటికీ మిగిలి వుంది. ప్రారంభమైనప్పుడు ఎలా వుందో, దాదాపు నేటికీ అలాగే నిలబడి వుంది. అది భారతదేశవ్యాప్తంగా విలసిల్లిన ఆర్య సంస్కృతి, ఆర్య జీవనవిధానం.

శతాబ్దాలు పోయి శతాబ్దాలు వస్తున్నా అది మాత్రం చెక్కుచెదరలేదు.

"Men may come and men may go

But I go on for ever"

అని టెన్సిస్ వర్ణించిన అవిచ్ఛిన్న స్రవంతిలా అది ప్రవహిస్తున్నది. పారసీకులు, యవనులు, శకులు, సిథియన్లు, పర్షియన్లు, బాక్ట్రియనులు, హూణులు, కుషాణులు, పహ్లావులు, ఇంకా ఎందరో ఇతరేతర జాతులవారు మనదేశానికి వచ్చారు. తనకు ముందున్న సింధు సంస్కృతిని వలె వీరిని, వీరి సంస్కృతులను కూడా ఆర్యసంస్కృతి తనలో విలీనం చేసుకున్నది. కాని తాను మాత్రం తానుగానే మిగిలిపోయింది.

ఫ్రెంచి కవి ఫ్రాన్స్వా విల్లాన్

"Where are the snows of yesteryear?"

(ఏవీ తల్లీ, నిరుడు కురిసిన
హిమ సమూహములు?)

అని వాపోయాడు. ఇదిగో, ఇక్కడ భారతదేశంలో మాత్రం నిరుడు కురిసిన హిమసమూహాలు నిరుడు కురిసినట్టే కరుడుకట్టి మిగిలిపోయాయి.

ఈ సంస్కృతీ స్రవంతి అవిచ్ఛిన్నత ఇంత చక్కగా, ఇంత గాఢంగా మరి ఏ దేశంలోను కానరాదు. అది భారతదేశపు ప్రత్యేకత; ఎంతైనా అచ్చెరువుగాలిపే ప్రత్యేకత.

గాయత్రీ మంత్రం

మూడువేల ఏళ్ళనాడు సరస్వతీ నదీ తీరాన ఉదయసంధ్యా సమయాన భారతీయుడు సూర్యునికి అభిముఖంగాతిరిగి అర్ఘ్యం విడుస్తూ,

“ఓం భూ ర్భువ స్సువః

తత్సవితు ర్వరేణ్యం

భర్గో దేవస్య ధీమహి

ధియో యోనః ప్రచోదయాత్”

అని ఏ గాయత్రీ మంత్రం జపించాడో అదే గాయత్రీ మంత్రాన్ని ఆ భారతీయుని వారసుడు రెండువేల ఏళ్ళనాడు గంగా తీరాన, వెయ్యేళ్ళనాడు గోదావరీ తీరాన, ఈనాడు కృష్ణా తీరాన అదే విధంగా జపిస్తున్న దృశ్యపు సాదృశ్యం చాలా చిత్రమైనది. ఆశ్చర్యవహమైనది.

ఆ గాయత్రీ మంత్రమే కాదు. ఇంకా ఎన్నో ఆచారాలు, కర్మకాండ మూడు, లేదా మూడున్నర వేల ఏళ్ళనాటి వేదకాలం నుంచి నేటి వరకు ఒకింత అయినా పొల్లుపోకుండా కొనసాగుతున్నాయి. ఉపనయనం, వివాహం, ఇంకా మానవుడు జన్మించిన నాటినుంచి మరణించే వరకు, మరణించిన తర్వాత కూడా, ఆయా సందర్భాలలో ఏయే మంత్రాలు పఠించడం జరిగిందో ప్రాంత భేదాలను బట్టి చిన్న చిన్న మార్పులతో నేటికీ అవే మంత్రాలు అలాగే పఠించడం జరుగుతున్నది. ఈ అవిచ్ఛిన్నత ఇంత ప్రాచీనమైన యథాతథాత్వంతో ఇంకే దేశంలోను కనబడదు.

దీనికి కారణం ఏమిటి? భారతదేశాన్ని మూడు వైపుల సముద్రం, ఒకవైపున ఈ అత్యున్నత దుర్గమ పర్వతశ్రేణి పరివేష్టించి వుండడం వల్ల చాలాకాలం పాటు ఇతర దేశాలతో సంబంధం లేకుండా ఒంటరిగా వుండిపోవడం వల్ల, ఈ అవిచ్ఛిన్నతా స్రవంతి కొనసాగి వుంటుందని కొందరు వాదించవచ్చు. కాని, అది పూర్తి నిజం కాదు.

ఇంతకు ముందు పేర్కొన్నట్లు ఎందరు ఎన్నెన్నో దేశాలవారు, జాతులవారు, భాషలవారు, మతాలవారు వాయవ్య దిశనుంచి కొండల నడుమ కోనల మీదుగా ఈ

దేశానికి యాత్రికులుగానో, దండయాత్రికులుగానో రాలేదు? ఆర్య సంస్కృతిని వారు ఎంతగా ప్రభావితం చేయలేదు? ఆర్య సంస్కృతితో తాము ఎంతగా ప్రభావితము కాలేదు? అయినా, ఒకానొక అనిర్వచనీయ భారతీయత, ఒకానొక మౌలిక అవిచ్ఛిన్నత వేల ఏళ్ళుగా కొనసాగుతూ వస్తున్నే వున్నది.

వేద మంత్రం తర్వాత వేద ప్రామాణ్యాన్ని అంగీకరించక నాస్తికం అనిపించుకున్న చార్యాకం, జైనం, బౌద్ధం ఇంకా ఎన్నో వాదాలు, మతాలు వచ్చాయి. తమ అవశేషాలు మిగిల్చి వచ్చిన దోవనే పోయాయి. వేద మతం మాత్రం పైపై మార్పులతో, చేర్పులతో అలాగే కొనసాగింది.

అవిచ్ఛిన్నత

ఈ అవిచ్ఛిన్నత ఒక విధంగా హిందూ సమాజానికి గర్వకారణమే. ఒక వ్యక్తిత్వం, ఒక 'ఐడెంటిటీ' అలా వేల ఏళ్ళుగా కొనసాగడం ఒక మహత్తర విశేషమే. ఆర్య సంస్కృతిలో, సభ్యతలో, చింతనలో బలీయమైన ఆకర్షణ, కాలాబాధితమైన, శాశ్వతమైన విలువ లేకపోతే అలా కొనసాగి వుండేది కాదు.

అందుకే రాయప్రోలువారు -

“సూర్యుని వెలుతురు సోకునందాక

ఓడల జెండాలు ఆడునందాక

నరుడు ప్రాణాలతో నడుచునందాక

అందాక గల ఈ యనంత భూతలిని

మన భూమి వంటి చల్లని భూమి లేదు!

.....

అవమానమేలరా, అనుమానమేల

భరత పుత్రుడనంచు భక్తితో బలుకా!” అని పారవశ్యంతో గానం చేశారు.

నిజమే కాని, మరొక దృష్టినుంచి ఆ అవిచ్ఛిన్నత ఒక అనర్థంగా, అవాంఛనీయంగా కూడా పరిణమించింది.

ఎప్పుడూ ఎడతెగక పారే ఎరు ఎప్పుడూ నిర్మలంగా వుంటుంది. నిలవనీటి నిశ్చలతటాకం అలా కాక, మురుగుతో, బురదతో, నానావిధ కశ్యలంతో నిండిపోయి కంపుకొడుతుంది. అనారోగ్య హేతువౌతుంది.

హిందూ సమాజంలో ఒక భాగం స్రవంతీ సదృశం. మరొక భాగం కదలిక లేని కాసార జలంలాంటిది. అది కొన్ని వేల ఏళ్ళపాటు స్తబ్ధమై పోయింది. ఎన్నో విజాతీయ సంస్కృతులతో సంపర్కం కలిగినప్పటికీ, వివిధ కాలాలలో వివిధ సంస్కరణ ప్రయత్నాలు

జరిగినప్పటికీ, కొన్ని మార్పులు అనివార్యంగా దాన్ని ప్రభావితం చేసినప్పటికీ, మొత్తంపై హిందూ సమాజం నిలవనీటి కొలనులా స్తబ్ధంగా నిలబడిపోయింది.

ఈ స్తబ్ధతవల్ల, మార్పును సులభంగా అంగీకరించని యథాతథ మితవాదం (కన్సర్వేటిజం) వల్ల, సంప్రదాయపు అనూచానత్వాన్ని హేతువాదంతో ప్రశ్నిస్తే సహించలేని ఛాందస మౌఢ్యం (అబ్స్యూరాంటిజం) వల్ల ఎన్నో అనర్థాలు మన సమాజాన్ని పట్టుకుని పీడించాయి.

కుల వ్యవస్థ

వాటిలో ప్రథమంగా, ప్రధానంగా ఎన్ను దగింది మరెక్కడా లేని కులవ్యవస్థ. ఒకే మతం, ఒకే జీవనవిధానం కల సమాజాన్ని అది శకల శకలాలుగా చీల్చివేసింది. మనిషికి, మనిషికి మధ్య అడ్డుగోడలు నిర్మించింది; ఎన్నో విభేదాలు, వ్యత్యాసాలు సృష్టించింది.

చిత్రం ఏమిటంటే “చాతుర్వర్ణ్యం మయా సృష్టం.....” అని శ్రీకృష్ణుడు తర్వాత కాలంలో ఎప్పుడో గీతలో చెప్పినా, ఆదిమ వైదిక సమాజంలో కులవ్యవస్థ లేదు. కొంతకాలం తర్వాత వర్ణ వ్యవస్థ పేరుతో వర్గ విభజన జరిగింది. ఋగ్వేదంలో వరుస క్రమంలో చివరిది కావడమే కాక, కాలక్రమంలో కూడా అర్వాచీనమని చెప్పబడే దశమ మండలంలోని పురుష సూక్తంలో చతుర్వర్ణ వ్యవస్థ మొదటిసారిగా వినబడుతుంది.

మొదట్లో ఏకవర్ణంగానే వుండే ఆర్యసమాజంలో తర్వాత కాలంలో వర్ణవిభజన సామాజికవిధుల పరంగానే జరిగి వుంటుందని పండితులు ఊహిస్తున్నారు.

వర్ణం అంటే రంగు అని అర్థం. అయితే శరీరవర్ణంలో తేడాలను బట్టి నాలుగు వర్ణాలు ఏర్పడి వుంటాయని అనుకోలేము. అందరు ఆర్య జాతీయులే అయినప్పుడు, అందరు ఇంచుమించుగా ఒకే రంగులో వుండి వుండాలి కదా? అగ్ర వర్ణాలుగా భావించబడే బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య వర్గాలలో ఒకదానికి మరొకదానికి మధ్య రంగు తేడాలు ఎక్కడి నుంచి, ఎందుకు, ఎలా వచ్చి వుంటాయి?

అందుచేత రంగు తేడాలను బట్టి వర్ణవిభజన జరిగిందనుకోవడం హాస్యాస్పదం.

“వృ” అనే ధాతువు నుంచి వచ్చిన వర్ణం అనే మాటకు వరించడం, ఎంచుకోవడం అనే అర్థం వున్నట్టు వేద పండితుడు స్వామి దయానంద సరస్వతి వ్రాశారు. అంటే జీవనోపాధికి ఎంచుకునే వృత్తిని బట్టి వర్ణాలు ఏర్పడి వుంటాయని, అనే జన్మసిద్ధంగా స్థిరపడిపోయి వుంటాయని అనుకోవాలి.

వేదాధ్యయనం, శాస్త్ర విజ్ఞాన సముపార్జన, యజ్ఞ యాగాది క్రతు నిర్వహణ, సమాజానికి మేధాపరమైన నాయకత్వం - వీటి కారణంగా బ్రాహ్మణ వర్ణం (అసలు బ్రాహ్మ అనే మాటకు మొదట్లో మంత్రం అనే అర్థం వుండేది. వేదమంత్రాన్ని బ్రాహ్మ అనేవారు. కనుక దానిని

పరించేవాడు (బ్రాహ్మణుడు); యుద్ధాలు చేయడం, రాజ్యాలు పాలించడం, ప్రజలను శత్రుబాధ నుంచి రక్షించడం వంటి విధుల కారణంగా క్షత్రియ (క్షత్+త్ర=క్షతి నుంచి రక్షించడం) వర్ణం; వ్యవసాయం, వాణిజ్య ఇత్యాది విధుల కారణంగా వైశ్య (విశ్ అంటే నివాసం, గృహం. అంటే ఒకచోట స్థిరనివాసం చేసి వ్యవసాయాది విధులు నిర్వహించడం. ఆ ధాతువు నుంచి వచ్చిన మాట వైశ్య) వర్ణం ఏర్పడగా, మిగిలినవారు శూద్ర వర్ణం అయ్యారు. (శూద్ర శబ్దం ఎలా ఏర్పడిందో ఎవరూ వివరించలేక పోయారు)

తొలి రోజులలో అసలు మూడు వర్ణాలే వుండేవని, ఆ తర్వాత ఆర్యులు జయించిన భారతదేశపు ఆదిమవాసులను దాసులుగా, దుస్సులుగా పరిగణించి చతుర్థవర్ణంగా చేర్చుకోవడం జరిగిందని ప్రతీతి.

వర్ణ పరివర్తన

అయితే వర్ణ విభజన తొలి రోజులలో ఏమాత్రం మార్పులేని వ్యవస్థగా వుండేది కాదని, ఒక వర్ణం నుంచి మరొక వర్ణానికి మారే అవకాశం వుండేదని అంటారు. దీనికి రుజువుగా “చాతుర్వర్ణ్యం మయా స్పష్టం గుణ కర్మ విభాగశః...” అనే గీతా వాక్యాన్ని ఉదాహరిస్తారు. అంటే గుణాలను బట్టి, కర్మలను బట్టి చతుర్వర్ణ విభాగం జరిగింది తప్ప జన్మను బట్టి కాదన్నమాట.

సాధారణంగా వర్ణ పరివర్తనకు ఉదాహరణంగా విశ్వామిత్రుని కథ ప్రస్తావిస్తారు. ఆయన క్షత్రియ వర్ణంలో పుట్టినా బ్రాహ్మణుడుగా, బ్రహ్మర్షిగా పరివర్తన చెందాడు. అయితే అతడు బ్రహ్మర్షి అనిపించుకొనడానికి తలకిందులుగా తపస్సు చేయవలసివచ్చింది. అంతేకాదు, అతడిని ఎంత చేసినా బ్రహ్మర్షిగా మారిన క్షత్రియుడుగానే పరిగణిస్తారు తప్ప అసలైన బ్రాహ్మణుడుగా కాదు. అలాగే సత్యకామ జాబాలి. అతడు జాబాల అనే దానికి జన్మించినవాడు. అంటే కేవలం స్వశక్తివల్ల మహర్షిగా మారిన దాసీ పుత్రుడు. అటువంటి వాడే ఐతరేయ బ్రాహ్మణకర్త అయిన మహీదాస మహర్షి. అతడు ఇతర అనే దాసి పుత్రుడట.

అయితే కాలం గడుస్తున్న కొద్దీ హిందూ మతంలో కులం చట్రం అతి కఠినంగా మారింది. ఒక కులంలో పుట్టిన వ్యక్తి కాలాంతరాన మరొక మతంలోకి మారినా, అతడికి కులం వదలదు. ఫలానా మతం పుచ్చుకున్న ఫలానా కులంవాడు అనే అతడిని పరిగణిస్తారు. అన్య మతంలో కూడా అతడు అగ్రకులం నుంచి వచ్చినవాడైతే ఒక గౌరవం పొందుతాడు. లేకపోతే తక్కువ స్థాయిలోనే వుండిపోతాడు. కుల ప్రాబల్యం అంత దారుణమైంది. గర్వమైంది.

కాలక్రమాన హిందూ సమాజంలోని నాలుగు వర్ణాలలోను ఎన్నో శాఖాభేదాలు ఉప్పతిల్లాయి. ఎన్నో ఉపకులాలు బయలుదేరాయి. ఉదాహరణకు బ్రాహ్మణులలో ఎన్నో

శాఖలు, ఉపశాఖలు వున్నాయి. కాగా, చతుర్థవర్ణంలో కులాలు, ఉప కులాలు మరీ ఎక్కువ. చేసే వృత్తిని బట్టి, వృత్తి కొకటి చొప్పున కులాలు, ఉప కులాలు బయలుదేరాయి. ఈ విధంగా కేవలం వెనుకబడిన తరగతులుగా పేర్కొనబడుతున్నవే భారతదేశంలో నాలుగువేలకు పైగా పుట్టుకొచ్చాయి.

శ్రీ కృష్ణుడు నాలుగు వర్ణాలు “సృష్టిస్తే” హిందూసమాజం నాలుగువేలకు పైగా కులాలను, కుల భేదాలను, కుల వ్యత్యాసాలను సృష్టించుకున్నది. మొదట్లో వర్ణ విభజనకు బాధ్యత ప్రాచీనార్య సమాజానిది కావచ్చు. కాని, వృత్తిని బట్టి వందలు, వేలుగా కులవిభజన జరిగి, వాటిలో హెచ్చు తగ్గులు ఏర్పడడానికి, ఒక కులానికి మరొక దానికి అడ్డు గోడలు లేవడానికి, పంక్తి భోజన, కులాంతర వివాహ నిషేధానికి బాధ్యతను, నిందను అనంతర కాలపు హిందూ సమాజం యావత్తు భరించక తప్పదు.

ఈ కులాల విభజన చాలదన్నట్టు చాలా ప్రాచీనకాలం నుంచి హిందూసమాజానికి అంటుకున్న మరొక ఘోర కళంకం - అస్పృశ్యత. తోటి మానవులలో కొందరిని అంటరానివారుగా పరిగణించి, వారిని పంచమ వర్ణంలో చేర్చిన మహాపాపం హిందూసమాజం మొత్తానిది. ఒక జాతి నైతిక పతనానికి ఇంతకంటే వేరే నిదర్శనం అక్కరలేదు.

ఈనాటికీ ఈ కుల విభేదాలు మనల్ని విడిచి పెట్టడం లేదు. విడిచి పెట్టకపోవడమే కాదు, కాలం గడుస్తున్న కొద్దీ సాంఘిక కారణాలవల్ల కంటే, రాజకీయ స్వార్థ ప్రేరిత కారణాలవల్ల కులవ్యవస్థ, కుల విభేదాలు, మరింత కఠినంగా బిగుసుకు పోతున్నాయి. జాతిని ముక్కలు ముక్కలుగా చీల్చివేస్తున్నాయి. సమాజంలో పరస్పర అసహనాన్ని, విద్వేషాన్ని రెచ్చగొడుతున్నాయి.

V

ప్రాచీనార్య సంస్కృతి, అవిచ్ఛిన్నత ఒక విధంగా మనకు ఎంత గర్వకారణమో, మరొక విధంగా అంత లజ్జాకారణమైందని, అంత అపకారకమైందని గ్రహించడానికి కులవ్యవస్థ ఒక ఉదాహరణ మాత్రమే.

అయితే కులవ్యవస్థ ఇన్ని వేల ఏళ్ళుగా కొనసాగుతూ, ఇంకా ఇంకా బలపడడానికి బాధ్యతను ఏ ఒక్క వర్ణానికో అంటగట్టడం మాత్రం భావ్యం కాదు. తిలాపాపం తలా పిడికెడు అన్నట్టు హిందూసమాజం యావత్తు ఆ నిందను సమానంగా భరించాలి.

ఈనాడు చరిత్రను తిట్టుకుని లాభం లేదు. చారిత్రక సంఘటనలను, చారిత్రక వ్యక్తులను, చారిత్రక వ్యవస్థలను నిందించి ప్రయోజనం లేదు. చరిత్ర చరిత్రే. అయితే, ఆ చారిత్రక ప్రభావం నుంచి ఈనాటికీ బయటపడలేకపోతున్నందుకు మనల్నే మనం నిందించుకోవాలి.

“ప్రాచీన కాలంలో ఒకానొక అగ్రవర్ణం వారు దారుణమైన కుల వ్యవస్థను, అస్పృశ్యతను ఏర్పరచి ఘోరాపకారం చేశారు. దానికి ఇప్పుడు మనం చేసేదేముంది? దాన్నే మేము కొనసాగిస్తున్నాము తప్ప ఇందులో మా తప్పు ఏముంది? తప్పంతా ఆనాటి అగ్రవర్ణానిదే” అని నిందించి, అత్యవంచనాత్మక సంతృప్తితో చేతులు దులుపుకొని, అత్యంత హేయంగా కులవ్యవస్థను, కుల విభేదాలను, వ్యత్యాసాలను పాముకు పాలు పోసి పెంచినట్లు రాజకీయ, సాంఘిక, స్వలాభం కోసం పెంచి పోషిస్తున్న మన సంఘ నాయకులే అసలైన నేరుస్థులు.

అంతమాత్రాన హిందూ సంస్కృతిని, జీవన విధానాన్ని జీవన దృక్పథాన్ని సమూలంగా నాశనం చేసి, శ్వేత జాతుల వైజ్ఞానిక, శుద్ధ భౌతిక సంస్కృతిని ఆలింగనం చేసుకుని, పూర్తిగా పాశ్చాత్యులను, వారి జీవనవిధానాన్ని అనుకరించాలని కోరుకోవడం కంటే మానసిక దాస్యం వేరే వుండదు.

భారతదేశం పట్ల, భారతీయ జీవం పట్ల రోతతో ఇంగ్లండుకు వలసపోయి ఆంగ్ల మానస పుత్రుడైన నీరద్ చౌధురిలాంటి వాళ్ళు కొందరుంటారు. అలాగే వి.ఎస్.నయిపాల్ లాంటి వారికి ఇండియా ఒక ‘ఏరియా ఆఫ్ డార్మినెస్’గానే కనిపిస్తుంది.

కాని, ఏ దేశచరిత్రలో, ఏ జాతి జీవనవిధానంలో చీకటి కోణాలు లేవు? నూటికి నూరుపాళ్ళు ఆదర్శప్రాయమైన జీవనవిధానం గల జాతి ఏదైనా ప్రపంచంలో అప్పుడుగాని, ఇప్పుడు గాని వుందా? పాశ్చాత్య జీవన సంస్కృతిలోని కేవలం భౌతిక సుఖాన్వేషణాత్మక దృక్పథం పట్ల ఏవగింపుతో ఎందరు పాశ్చాత్యులు భారతీయ ఆధ్యాత్మికత పట్ల ఆకర్షణతో, అమెరికన్ మహాకవి వాల్ట్ విట్మన్ వలె

Passage O soul to India!

Eclaircise the myths Asiatic, the primitive fables

Nor you alone proud truths of the world,

Nor you alone ye facts of modern science,

But myths and fables of eld, Asia's Africa's fables,

The far-darting beams of the spirit, the unloos'd dreams,

The deep diving bibles and legends,

The daring plots of the poets, the elder religions,

.....

You too with joy I sing.

అంటూ గానం చేయలేదు?

“ప్యాసేజ్ టు ఇండియా” అనే అదే కవితలో విట్టన్ ఇంకా

Passage to India

On one side China and on the other Persia and Arabia,

To the south the great seas and the bay of Bengal,
the flowing literatures, tremendous epics, religions, castes,
Old occult Brahma interminably far back, the tender and
Junior Buddha,

.....

అని కూడా కీర్తించాడు.

ఒక జాతిని అంచనా వేసేటప్పుడు ఆ జాతిలోని నికృష్ట లక్షణాలను మాత్రమే చూసి చీదరించుకోరాదు. నికృష్టతలేని జాతి అంటూ ప్రపంచంలో వుందా? నేటి ప్రపంచానికి ఒక అద్భుత నాగరికతను ప్రసాదించిన యూరప్ లోనే జర్మన్ నాబీజం, ఇటాలియన్ ఫాసిజం, సోవియట్ టొటాలిటేరియనిజం, అమెరికా, దక్షిణాఫ్రికాలలో జాతి విద్వేషం ఎంత దారుణదానవత్వానికి దారితీయలేదు?

సరైన అంచనా

హిందూసమాజంలో బలహీనతలు, దుర్లక్షణాలు లజ్జాజనకాలు కావని సమర్థించడం నా ఉద్దేశం కాదు కాని, ప్రతి జాతిలోను ఏదో రూపంలో అవి వుంటాయని, ప్రపంచంలో ఒక్క మన జాతి మాత్రమే ఏవగించుకోదగిందని భావించరాదని మాత్రమే నేను చెప్పదలచింది.

ఒక వ్యక్తిని ఎలా అంచనా వేస్తాము? కేవలం అతని బలహీనతలను, వైఫల్యాలను బట్టి మాత్రమేనా? కాదు. అతడు మొత్తం మీద సాధించిన ఔన్నత్యాన్ని బట్టి, విజయాలను బట్టి అంచనా వేస్తాము. గాంధీలో వ్యక్తిగా కొన్ని బలహీనత లుండవచ్చు. అలాగే నెహ్రూలో. అలాగే మరొక మహా వ్యక్తిలో. కొందరు అల్పబుద్ధులు పనికట్టుకుని బలహీనతలు మాత్రమే చూపించి తమ అల్పత్వాన్ని చాటుకుంటారు. నేనొకసారి ఎక్కడో చదివాను- మహా సంగీత విద్వాంసుడు బీతోవెన్ ను అతని సింఫనీల గొప్పదనాన్ని బట్టి గుర్తుంచుకుంటాము తప్ప, అతడు బ్రేక్ ఫాస్ట్ తీసుకుంటూ, వంటిమీద కోడిగుడ్డు సొన పోసుకుని బట్టలు పాడుచేసుకునేవాడని ఏవగించుకోము కదా అని.

అలాగే ఒక జాతిని గురించి కూడా. హిందూసమాజానికి అస్పృశ్యత ఒక ఘోర కళంకం. (అమెరికన్ లకు నల్లజాతివారిపై అసహనం వలె, జర్మన్ నాజీలకు యూదులపై ద్వేషంవలె.....) కులవ్యవస్థ మరొక మాలిన్యం. దాన్ని నిర్మూలించాలి. అంతవరకు హిందూ సమాజాన్ని క్షమించడానికి వీలులేదు.

కాని, అదే సమయంలో హిందూనాగరికత ఒకప్పుడు సాధించిన ఘన విజయాలను - వాస్తు కళలో, సాహిత్యంలో, శిల్ప, చిత్రలేఖనాలలో, తాత్వికచింతనలో, రాజనీతిలో అధిరోపించిన జైన్నత్వాలను విస్మరించి, నాణానికి ఒక వైపునే చూడడం, చీకటి కోణాలనే చూడడం, బురద గుంటలనే వెదకడం కూడా క్షమార్హం కాదు.

వెనకటికి మిస్ మేయో అనే ఆమె ఇండియా వచ్చి చూసిపోయి, “మదర్ ఇండియా” అనే పుస్తకం వ్రాసి భారతీయ సమాజంలోని చెడును మాత్రమే గుదిగుచ్చి జుగుప్సిత దృక్పథంతో చిత్రించింది. ఆమె సంకుచిత దృష్టికి నొచ్చుకున్న గాంధీజీ మిస్ మేయోను “డ్రెయినేజ్ ఇన్ స్పెక్ట్రెస్ ఆఫ్ ఇండియా” (మురుగు కాల్వలను తనిఖీ చేయడానికి వచ్చిన మహిళ) గా వర్ణించాడు. ఆమె పుస్తకం చదివి వళ్ళు మండిన కె.ఎల్.గౌబా అనే రచయిత టిటీ ఫర్ ట్యాట్ గా అమెరికన్ సమాజంలోని చెడును మాత్రమే చిత్రిస్తూ “అంకుల్ శామ్” అనే గ్రంథం వ్రాశాడు.

“చెడు వినరాదు. కనరాదు, అనరాదు” అనే సూక్తి ఎల్లవేళలా స్వీకార్యం కాదు. చెడును తప్పక తెలుసుకోవలసిందే. తెలుసుకుంటే తప్పు దాన్ని తొలగించుకోలేము. కాని, కొందరు సంకుచిత దృక్పథం గల పండితమ్మన్యులు మొత్తం హిందూ సంస్కృతిలోని చెడును మాత్రమే ఎత్తిచూపుతూ, దుమ్మెత్తిపోయడం జరిగింది. జరుగుతున్నది. అది అనంగీకార్యమని చెప్పడానికి, నా హేతువాదం, నా నిరీశ్వరవాదం, నా ఐహిక దృక్పథం, నా మానవతావాదం అడ్డురావు.

ఈ రచన “అవతారిక”లో చెప్పినట్లు గతం లేనిదే ఆగతం లేదు; ఆగతం లేనిదే అనాగతం లేదు. ఒకదాని ప్రభావం మరొక దానిపై ఎంతోకొంత పడుతుంది. అది పొమ్మంటే పోయేది కాదు. వాల్ట్ విట్మన్ కవిత “ప్యాసేజ్ టు ఇండియా” ను మరొకసారి ఉదాహరించాలంటే -

The Past - the unfathom'd retrospect!

The teeming gulf - the sleepers and the shadows!

The Past - the infinite greatness of the past!

For what is the present after all but a growth out of the past

.....

నేను ఛాందస హిందూత్వ పునరుద్ధరణ వాదిని కాను. హిందూసమాజంలోని అనేక దుర్లక్షణాలను నేను ఏవగించుకునే క్షణాలను ఎన్నిటినినైనా చెప్పగలను. కాని హిందూత్వంలో, హిందూ సంస్కృతిలో, సభ్యతలో ఏదో ఒక అనిర్వచనీయాకర్షణ, సాటిలేని సౌందర్యం, మరువరాని మహాన్నత్యం వున్నాయి. వాటిని నేను ప్రేమించకుండా, అభిమానించకుండా వుండలేను.

సుందర స్వప్నాలు

హిందూమతంలోని అన్ని మూఢ విశ్వాసాలను, అన్ని హేతువిరుద్ధ భావాలను, నేను ఏనాడో తిరస్కరించుకున్నాను. కాని, అదే సమయంలో వైదిక మతంవల్ల, ఆర్షధర్మంవల్ల, పురాణేతిహాస వాఙ్మయంవల్ల ప్రేరితాలైన అనేక సుందర స్వప్నాలకు ముగ్ధుడిని కాకుండా వుండలేను కూడా.

కేవలం హిందూత్వంలోని అవలక్షణాల కారణంగా - అలనాటి వేద ఋషులు ఆనంద పారవశ్యంతో గానం చేసిన ఉషస్సుక్తాల ఉజ్వల కవితా సౌందర్యాన్ని వదులుకోలేను.

ఆధునిక వైజ్ఞానికులు ఈనాడు సృష్టి రహస్యం గురించి ఏ మౌలిక ప్రశ్నలు అడుగుతున్నారో అవే మౌలిక ప్రశ్నలను మూడువేల ఏళ్ళనాడు గగన చక్రం వైపు కుతూహల దృక్పథాలు సారించి అడిగిన ఒకానొక ఋక్సవి రచించిన అద్భుతమైన సృష్టి సూక్తాన్ని అంతకంటే వదులుకోలేను. అలాగే

కూజంతం రామరామేతి

మధురం మధురాక్షరం

ఆరుహ్య కవితా శాఖాం

పందే వాల్మీకి కోకిలం -

అన్నారు. ఆ వాల్మీకి కోకిల పంచమ స్వరంలో ఆలపించిన అనుపమాన రామాయణ కవితా రామణీయకాన్ని వదులుకోలేను.

-అసతో మా సద్గమయ

తమసో మా జ్యోతిర్గమయ

మృత్యోర్మా అమృతం గమయ -

అని ఏకాకి మానవుడు సంక్షుభిత జీవన సాగరతీరంలో నిలబడి ఎలుగెత్తి ఆక్రోశిస్తూ చేసిన గావు కేకను వదులుకోలేను. ఎవరెన్ని విపరీతార్థాలు తీసి హేళన చేసినా. 'కర్మణ్యే వాధికారస్తే మా ఫలేషు కదాచన' అంటూ మార్గోపదేశం చేసిన గీతను వదులుకోలేను.

కాల్మీదాస మహాకవి ఉపమా నిరుపమత్వం, భవభూతి కవితా విభూతి రెండూ నాకు కావాలి. యమునా కూలంలో రాధా మాధవ రహాకేళిని. 'మధుర భావ తన్మయతలో గిరిధర గోపాలుడి కోసం తన మాట కీర్తనగా, తన మనికి నర్తనగా జీవించిన మీరా గీత సమీరాలకు పులకించి పోవడం నాకెంత ఇషటమో చెప్పలేను.

అదే మధుర భక్తి ప్రేరణతో అతిలోక సుందర చిత్రాలను సృష్టించిన రాజపుత్ర; కాంగ్రా చిత్రకారులను మెచ్చుకోకుండా వుండలేను. శిల్పకళా సరస్వతికి కాంచన కాంచినవంటి సాంచిస్తూప నిర్మాణ వైదగ్ధ్యానికి అచ్చెరువొందకుండా వుండలేను.

ఇవన్నీ, ఇంకా ఇలాంటివన్నీ, నాకు కావాలి. వీటికి సముచిత, సగౌరవ స్థానం ఇవ్వని హేతువాదం నాకు అక్కరలేదు. వీటిని తుంగలో తొక్కాలనే వాదాన్ని నేను గంగలో గిరాటేయకుండా వుండలేను.

వీటన్నిటికీ మీలాగే నేనూ వారసుడిని. అందుకే ఆంధ్రకవి రాయప్రోలులా -

“ఏ మంచి పూవులన్ ప్రేమించినావో

నిను మోచె నీ తల్లి కనక గర్భమున” - అని నేను పాడుకుంటాను.

అందుకే ఆంగ్ల కవి సర్ వాట్సర్ స్కాట్లా

- Breathes there the man with soul so dead,

Who never to himself hath said,

This is my own, my native land -

(“ఇది నా జాతి, నా మాతృభూమి! అని తనకు తాను ఒక్కసారైనా సగర్వంగా చెప్పుకోని పాషాణ హృదయుడు ఎక్కడైనా వుంటాడా?”) అని నేనూ ప్రశ్నిస్తాను.

విజ్ఞాన శాస్త్రాలది హేతువాదం. అది నాకూ కావాలి.

కాని, అదే అన్నీ అని, అదే అన్నిటికీ సమాధానాలు చెబుతుందనే భ్రమ నాకు లేదు. విజ్ఞాన శాస్త్రాలు చాచిన చేతులకు ఎన్నటికీ అందనంత దూరంగాను, మార్మికానుభూతికి దగ్గరగాను ఒక హేత్వతీత ప్రపంచం వున్నది. దాని కోసం మానవుడు అనాదిగా అన్వేషిస్తున్నాడు.

ఈ అనంత యాత్రాపథంలో తొలి పథికులు వేద ఋషులు. వారు తమ యాత్రలో దర్శించిన సత్యశకలాలు వేదసకలాలు.

ఇప్పుడు ఒక్కసారి ఆ వేద వాఙ్మయ కవాట విపాటనం చేద్దాము.

4. విస్తారమైన వేద వ్యాయం

అనంతావై వేదా! అని అర్చ్యక్తి. అంటే వేదాలు అనంతం, అసంఖ్యాకం.

మరొక సంప్రదాయం ప్రకారం వేదం ఒకటే. బహుశా వేద మంత్రాలు కాసట బీసటగా కలగలిసిపోయి, అవ్యవస్థితంగా వుండిపోయిన కాలం ఒకటి వుండివుండాలి. అప్పుడు ఆ అవ్యవస్థిత వాఙ్మయాన్ని ఒక పద్ధతి, ఒక క్రమం ప్రకారం విభజించి, నాలుగు వేదాలుగా సంకలనం చేసినవాడు కృష్ణ ద్వైపాయనుడు. వ్యాసః అంటే విభజన. వేద విభజన చేసినవాడు కనుక ఆయనకు వ్యాసుడని, వేద వ్యాసుడని పేరు వచ్చిందని ప్రతీతి.

వ్యాసుడు సంకలించిన నాలుగు వేదాలు - ఋగ్వేదం, యజుర్వేదం, సామవేదం, అథర్వవేదం.

ఒక సంప్రదాయం ప్రకారం వేదాలు అసలు మూడే. అని ఋగ్యజుస్సామ వేదాలు.

“యమ్ ఋషయ స్త్రివిధా విదః

ఋచస్సామాని యజుంషి...” అని తైత్తిరీయ బ్రాహ్మణం.

“త్రయీ వైవిద్యా, ఋకో యజుంషి సామాని...” అని శతపథ బ్రాహ్మణం.

వేదాలు మొదట మూడే అనే సంప్రదాయాన్ని బట్టి ‘త్రయీ విద్య’ అనే మాట పుట్టింది.

అథర్వవేదం తర్వాతి కాలంలో ఎప్పుడో వచ్చి చేరింది. మొదట్లో దానికి వేదస్థాయి లేదు. మొదటి మూడింటికి, దానికి స్వభావతః భేదం వున్నది. దాన్ని యజ్ఞయగాలలో ఉపయోగించేవారు కారు. దాన్ని నాల్గవ వేదంగా అంగీకరించడానికి కొంత కాలం పట్టింది. దాని విషయం తరువాత.

వేదయతీతి వేద : తెలియజేసేది కనుక వేదం. విద్-తెలుసుకోవడం- అనే మాట నుంచి పుట్టిన మాట వేదం.

నాలుగు విభాగాలు

వేదాలు నాలుగు వున్నట్టే, ప్రతి వేదంలోను నాలుగు విభాగాలుంటాయి.

మొదటిది సంహిత, రెండవది బ్రాహ్మణాలు. మూడవది ఆరణ్యకాలు. నాల్గవది ఉపనిషత్తులు.

సంహిత అంటే మంత్రాల సంకలనం. (యాంధ్రాలజీ). నాలుగు వేదాలకు నాలుగు సంహితలు. ఋక్సంహిత, యజుస్సంహిత, సామసంహిత, అథర్వసంహిత, అసలు వేదం అంటే సంహితా విభాగమే. అంటే మంత్రాల సముదాయం.

ఋక్సంహితలోని మంత్రాలను ఋక్కులు అంటారు. ఋచ్ అనే ధాతువు నుంచి పుట్టిన మాట ఋక్. అంటే స్తోత్రంగా ఉపయోగించే మంత్రం.

యజుర్వేదంలో యజుస్సులు, సామవేదంలో సామాలు. అథర్వవేదంలో అంగిరస్లు అనబడే మంత్రాలు వుంటాయి.

ఋగ్వేద మంత్రాలన్నీ ఛందోబద్ధాలు. గాయత్రి, అనుష్టుప్, త్రిష్టుప్, బృహతి, జగతి మొదలైన పేర్లుగల సుమారు 17 రకాల ఛందస్సులలో ఋజ్యంత్రాలున్నాయి.

కాగా యజుర్వేదంలో ఛందోభాగమే కాక, గద్యభాగం కూడా చాలా వుంది. అయితే గద్యవాక్యాలను కూడా మంత్రాలవలె పరిస్తారు.

అన్నిటిలోకి ప్రథమం, ప్రధానం, ప్రాచీనం అయిన వేదం ఋగ్వేదం. ఋక్కులతో కూడినది కనుక ఋగ్వేదం. అగ్ని, ఇంద్రుడు, వరుణుడు, సవిత, వాయువు, సోముడు, ఇంకా ఎందరో దేవతలను స్తోత్రం చేసేవి ఋక్కులు.

ప్రతి వేదానికి అనేక శాఖలున్నాయి. అధ్యేత్య భేదం వల్ల శాఖల భేదం ఏర్పడిందట. ఉదాహరణకి ఋగ్వేదానికి 21 శాఖలుండేవట. అన్ని శాఖలు కాలగర్భంలో కలిసిపోగా ఒకే ఒక శాఖ మిగిలింది. దానికి శాకలశాఖ అని పేరు. దాన్నే ఐతరేయశాఖ అని కూడా అంటారు. ఇప్పుడు మనం ఋగ్వేదంగా వ్యవహరిస్తున్నది శాకల శాఖ ఋగ్వేదమే.

యజుర్వేదం రెండు విధాలు. ఒకటి కృష్ణ యజుర్వేదం. రెండవది శుక్ల యజుర్వేదం. వీటిలో మొదటిది ప్రాచీనతరమైంది.

యజుర్వేదానికి 101 శాఖలుండేవట. వాటిలో ఇప్పుడు కృష్ణ యజుర్వేదానికి సంబంధించిన తైత్తిరీయ, మైత్రాయణీయ, కరశాఖలు, శుక్ల యజుర్వేదానికి సంబంధించిన కాణ్వ, మాధ్యందిన శాఖలు మాత్రం లభ్యం అవుతున్నాయి. తైత్తిరీయశాఖ అన్నిటిలోకి ఎక్కువ ప్రసిద్ధం, ఎక్కువ ప్రచారంలో వున్నది.

వేదాలను నాలుగుగా విభజించిన వ్యాసుడు ఒక్కొక్క వేదాన్ని ఒక్కొక్క శిష్యుడికి బోధించాడట. ఋగ్వేదం పైల మహర్షి, యజుర్వేదం వైశంపాయనుడు, సామవేదం జైమిని, అథర్వవేదం సుమంతుడు అలా నేర్చుకున్నారు. వారి శిష్య, ప్రశిష్యకోటి ద్వారా నాలుగు వేదాలు లోకంలో వ్యాప్తి చెందాయి.

యజుర్వేదానికి ఒక కథ వుంది. దాన్ని వైశంపాయనుడి వద్ద యాజ్ఞవల్క్యుడు అభ్యసించాడు. ఒకసారి గురుశిష్యులకు ఏదో వివాదం వచ్చింది. తనను అధఃకరించినందుకు యాజ్ఞవల్క్యుడిపై కినిసిన వైశంపాయనుడు తన వద్ద నేర్చిన విద్యను తిరిగి ఇచ్చివేయమన్నాడట. యాజ్ఞవల్క్యుడు అలాగే తాను నేర్చినదంతా కక్కివేయగా ఆ ఉచ్చిష్టాన్ని తిత్తిరి పక్షులు భుజించాయట. దానికి తైత్తిరీయమని పేరు వచ్చింది. దాన్నే కృష్ణ యజుర్వేదమని అంటారు.

ఆ పిదప యాజ్ఞవల్క్యుడు పట్టుదలతో సూర్యుడికై తపస్సు చేశాడు. సూర్యుడు అతడికి తిరిగి యజుర్వేదం ప్రసాదించాడు. ఆ విధంగా యాజ్ఞవల్క్యునిచే ప్రచారితమైనదే శుక్ల యజుర్వేదం. దానికే ఆదిత్య సంప్రదాయమని, వాజసనేయమని, మాధ్యందినమని కూడా పేర్లు.

మామూలుగా వేదంలో ముందు సంహిత, దానికి అనుబంధంగా బ్రాహ్మణాలు వస్తాయి. కృష్ణ యజుర్వేదంలో అలాకాక సంహిత, బ్రాహ్మణాలు కూడా కలిసి వస్తాయి. అందుచేత అది యజుర్వేదపు మొదటి రూపమని, బ్రాహ్మణాలను విడదీసిన తర్వాత శుక్ల యజుర్వేద సంహిత ఏర్పడిందని అంటారు.

శుక్ల యజుర్వేదం ఉత్తర భారతంలో ఎక్కువగా వ్యాప్తిలో వుంది. కాగా, దాక్షిణాత్యులు బహుళంగా ఉపయోగించేది కృష్ణ యజుర్వేదం.

ఋగ్వేదం మొదటిది, ప్రాచీనమైనది కదా? తొలుతగా ఆ మంత్రాలను యజ్ఞ యాగాదులలో ఉపయోగించడానికి ఉద్దేశించలేదని, ఆయా ఋషులు ఆయా దేవతలను భక్తి ప్రపత్తులతో ప్రస్తుతిస్తూ కవితావేశంలో వాటిని రచించారని, ఆ తర్వాతనే వాటిని యజ్ఞార్థం ఉపయోగించడం జరిగిందని ఒక వాదం.

రాను రాను యజ్ఞకర్మ సంక్లిష్టమైపోగా, దాన్ని సులభం చేయడానికి, ఋక్కులతోపాటు ఉపయోగించడానికి, యజుర్మంత్రాలు రచించడం జరిగింది. యజుస్ అనే మాటే అది యజ్ఞ సంబంధమైనదని తెలుపుతున్నది. అశ్వమేధ, రాజసూయాది అనేక యాగాలను, నిర్వర్తించే విధానాలను యజుర్వేదం తెలుపుతుంది.

ఇక సామవేదంలో వేయి శాఖలుండేవట. వీటిలో అన్నీ లుప్తమైపోగా కౌఠుమ, జైమిని, రాణాయణీయ శాఖలు మాత్రం మిగిలాయి.

స్వతంత్ర వేదాలు

నాలుగు వేదాలలో ఋగ్వేదం, అథర్వవేదం, ఈ రెండే స్వతంత్రమైనవి. ప్రధానమైనవి. మిగిలిన రెండు వేదాలు ముఖ్యమైనది కాదు. నిజానికి యజ్ఞ యాగాదులలో అవే ప్రధానమైనవి. కాని, వాటికి అంతగా స్వతంత్ర ప్రతిపత్తి లేదు. ముఖ్యంగా సామవేదంలోని 1530 మంత్రాలు ఋగ్వేదంలో నుంచి సంగ్రహించి ఒక క్రమపద్ధతిలో సంహితీకరించినవే. ఆ ఋక్కులన్నీ సోమయాగ సందర్భంలో ఉపయోగించే మంత్రాలు; గాన యోగ్యంగా కొన్ని మార్పులు చేసి సంకలించారు.

అసలు సామవేదమే గాన ప్రధానమైన వేదం. మన సంగీత శాస్త్రానికి అదే మూలం అని ప్రతీతి. సామ మంత్రాలు పవమాన సోముడిని ప్రస్తుతిస్తూ గానం చేయడానికి ఉద్దేశించినవి.

నాల్గవ వేదం. అథర్వవేదం, దానికి మొదట వేద ప్రతిపత్తిగాని, యజ్ఞార్హతగాని లేదని, తర్వాత ఎప్పుడో దాన్ని వేద శ్రేణిలో చేర్చారని ఒక వాదం. దానిలో కూడా చివర కొన్ని ఋక్కులను సంకలించి చేర్చడంతో యజ్ఞార్హత చేకూరిందట.

అనంతరకాలంలో వేదంగా గుర్తించినదైనప్పటికీ అథర్వవేదం ప్రాముఖ్యంలో మాత్రం దేనికి తీసిపోదు. పైగా యజుస్సామాలకంటే ఎక్కువగాను, ఋగ్వేదంతో సమంగాను అది ప్రముఖత్వం వహించింది.

ఆర్యులు భారతవర్షానికి వలస వచ్చి, స్థిరపడిన తొలిరోజులలో వ్రాసిన కవితలు ఋక్కులు. వాటిలో వారు ఉద్దేశించినా, ఉద్దేశించక పోయినా, ఆనాటి ఆర్యజీవన విధానం, సంఘపరిస్థితులు, విశ్వాసాలు అన్నీ ప్రతిబింబిస్తూ వుంటాయి.

ఋగ్వేదం నుంచి స్వీకరించిన మంత్రాలతోనే యజుస్సామ వేదాలు ఎక్కువభాగం నిర్మితమైనాయి. వాటికి స్వతంత్ర ప్రతిపత్తి లేదు. అందుచేత వాటినుంచి ఋగ్వేదం వల్ల తెలియవచ్చిన దానికంటే కొత్తగా తెలియవచ్చేదేమీ లేదు.

అథర్వవేదం

అథర్వవేదం అలాకాదు. అది దాదాపు పూర్తిగా స్వతంత్ర వేదం. దానిలో ఋగ్వేదం నుంచి స్వీకరించినది చాలా తక్కువ. అందుచేత దానిలో నుంచి ఎన్నో కొత్త విశేషాలు తెలుసుకోవడానికి వీలు కలుగుతున్నది.

అయితే ఋగ్వేదంలోని ఆర్య సమాజం దాదాపు అంతా పై తరగతులకు చెందినట్టిది. దానిలోని విశ్వాస వ్యవస్థ అంతా పై తరగతుల వారికి సంబంధించినదట.

కాగా అథర్వవేదంలో కానవచ్చే జనజీవితం ఎక్కువగా క్రింది తరగతులకు సంబంధించినదని, బహుశా అది అనార్య సమాజానికి చెందినదని కొందరు పరిశోధకులు అభిప్రాయపడుతున్నారు. దాని మంత్రాలలో క్షుద్ర శక్తులకు, భూతప్రేత పిశాచోచ్ఛాటనకు సంబంధించినవి ఎక్కువ కనబడతాయి.

అథర్వవేద సంహితకు తొమ్మిది శాఖలుండేవని ప్రతీతి. కాని, ఇప్పుడు మాత్రం శౌనకీయ, పైపులాద శాఖలు రెండు మాత్రమే లభిస్తున్నాయి. ఈ రెంటిలోను పైపులాద శాఖ దాదాపుగా ప్రచారంలో లేనట్టే. అధిక ప్రచారంలో వున్నది శౌకకీయశాఖ మాత్రమే.

అథర్వవేద శౌనకీయశాఖలో 20 కాండలు, 732 సూక్తాలు, 5987 మంత్రాలు వున్నాయి. అయితే వాటిలో సుమారు 1200 వరకు ఋగ్వేదం నుంచి సంగ్రహించినవే. బహుశా అథర్వవేదాన్ని మొదట్లో వేదంగా అంగీకరించని కారణాన దానికి ఆ స్థాయిని సంతరించిపెట్టడానికి, యజ్ఞంలో ఉపయోగించడానికి ఆ తర్వాత కాలంలో దానిలో ఋగ్వేద మంత్రాలను చొప్పించి వుంటారని కొందరు పండితుల మతం. మొత్తం మీద అది

విలక్షణమైన - మిగిలిన మూడింటికంటే విభిన్న స్వభావం గల - వేదం. దానితో కలిసి చివరికి నాలుగు వేదాలైనాయి.

యజ్ఞంలో నలుగురు ఋత్విజులు ప్రధానంగా వుంటారు. ఋగ్వేద మంత్రాలు పఠించే ఋషిని హోత, యజుర్మంత్రాలు పఠించే ఋషిని అధ్వర్యుడు, సామగానం చేసే ఋషిని ఉద్గాత, అథర్వాంగిరస్సులను పఠించే ఋషిని బ్రహ్మ అంటారు. ఈ నలుగురూ యజ్ఞ వేదికకు నాలుగు వైపుల వుంటారు. వీరిలో అధ్వర్యుడు యజ్ఞ వేదిక నిర్మాణం దగ్గర్నించి హవిస్సులను వ్రేల్చడం వరకు అన్నీ చేస్తూ వుంటాడు. అంటే యజ్ఞ యాగాలలో యజుర్వేదానిదే ప్రధాన పాత్ర. యజుర్వేత్త అయిన ఋషికే అధిక ప్రాధాన్యం.

VI

ఋగ్వేదాన్ని రెండు విధాలుగా విభాగించడం సంప్రదాయం. ఒక పద్ధతి ప్రకారం దాన్ని ఎనిమిది అష్టకాలుగా విభాగిస్తారు. మరొక పద్ధతి ప్రకారం పది మండలాలుగా విభజిస్తారు. ఈ రెండవ పద్ధతే ఎక్కువగా వాడుకలో వుంది.

ప్రస్తుతం ప్రచారంలో వున్న ఋగ్వేదశాకలశాఖ సంహితలో పది మండలాలున్నాయి. వాటిని మొత్తం 85 అనువాకాలుగా విభజించారు. వాటిలో 11 వాలఖిల్య సూక్తాలనబడే వాటితో కలిపి 1028 సూక్తాలు ఉన్నాయి. అవి కాక ఖిల సూక్తాలు అనబడే 32 తో కలిపి మొత్తం 1060 సూక్తాలు అవుతాయి. అన్ని సూక్తాలలోను కలిపి మొత్తం 10,580 ఋక్కులు వున్నాయి.

అష్టకాల లెక్కలో చూస్తే ఋగ్వేదంలో ఎనిమిది అష్టకాలు, ప్రతి అష్టకానికి 8 అధ్యాయాలు, ప్రతి అధ్యాయానికి అనియత సంఖ్యలలో మొత్తం 2008 వర్ణాలు వున్నాయి.

ఒక మండలానికి ఇన్ని సూక్తాలు, ప్రతి సూక్తానికి ఇన్ని ఋక్కులు వుండాలన్న నియమం లేదు. కాని ఒక విశేషం ఏమంటే ఋగ్వేదం ప్రథమ మండలంలో 191 సూక్తాలుండగా, ఆఖరిదైన పదవ మండలంలో కూడా 191 సూక్తాలే వున్నాయి. ఆఖరున వచ్చి చేరిన మండలం కనుక సరిగా ప్రథమ మండలంలో ఎన్ని వున్నాయో అన్నే సూక్తాలను దశమ మండలంలో కూడా చేర్చి వుండవచ్చునట.

ప్రతి సూక్తంలోను కొన్ని ఋక్కులుంటాయి కదా? అవి సాధారణంగా ఒకే ఛందస్సులో వుంటాయి. ఒక సూక్తంలోని ఋక్కులన్నీ అనుష్టుప్ లో వుంటే మరొక సూక్తంలోని ఋక్కులన్నీ జగతీఛందస్సులో వుండవచ్చు.

ద్రష్ట, దేవత

ప్రతి సూక్తానికి ఒక ఋషి ద్రష్టగా వుంటాడు. అంటే ఆ సూక్తాన్ని ఆ ఋషి దర్శించాడన్నమాట (వ్రాశాడని అనకూడదట సంప్రదాయం ప్రకారం. దీన్ని తర్వాత చర్చిద్దాము.) ఋగ్వేద మంత్రాల మొత్తం ద్రష్టలు 391 మంది.

అలాగే ప్రతి సూక్తానికి ఒక దేవత వుంటాడు. లేక వుంటుంది. అంటే ఆ సూక్తం ఆ దేవతను ఉద్దేశించి స్తోత్రం చేస్తూ చెప్పిన దన్నమాట.

ఉదాహరణకు ఋగ్వేదం ప్రథమ మండల ప్రథమ సూక్తం అగ్ని దేవతాకమైనది. అంటే అగ్ని దేవుడిని ఉద్దేశించి చెప్పినది. దాని ద్రష్ట విశ్వామిత్రపుత్రుడైన మధుచ్ఛందసుడు. దాని ఛందస్సు గాయత్రి. ప్రప్రథమ సూక్తమే అగ్నికి అంకితమైంది. అంతేకాదు, పది మండలాలలోను, ఎనిమిదవ, తొమ్మిదవ మండలాలు తప్ప మిగిలినవన్నీ అగ్ని దేవతాకమైనవి. దాన్ని బట్టి ఆనాటి ఋషులు అగ్నికి ఎంత ప్రాధాన్యమిచ్చారో గ్రహించవచ్చు.

ఋగ్వేదంలో మొట్టమొదటి సూక్తంలోని అగ్ని దేవతాకమైన తొమ్మిది ఋక్కులలో మొదటిది ఈ విధంగా వుంటుంది.

- అగ్ని మీశే పురోహితమ్

యజ్ఞస్య దేవ మృత్విజమ్

హోతారమ్ రత్నధాతమమ్

ఋగ్వేద ఋషులకు గాయత్రీ ఛందస్సు చాలా ప్రీతిపాత్రమైనదై వుండాలి. మొత్తం 10580 ఋక్కులు కాగా. ఆ ఛందస్సులో 2451 ఋక్కులున్నాయి. సుప్రసిద్ధ సంధ్యా వందన మంత్రం గాయత్రీఛందస్సే.

మరొక ముఖ్య విశేషం ప్రథమ మండలంలోని 191 సూక్తాలను పలువురు మహర్షులు దర్శించారు. అవన్నీ విభిన్న దేవతలకు అంకితమై నట్టివి. అలాగే 8,9,10 మండలాలకు కూడా పలువురు ద్రష్టలైన ఋషులున్నారు. తొమ్మిదవ మండలానికి ద్రష్టలు పలువురైనప్పటికీ దేవత మాత్రం ఒక్కడే. అతడు పవమాన సోముడు. ఒక్క ఆ దేవుని కోసమే మొత్తం ఆ మండలం అంతా అంకితమైంది.

ఇక రెండు నుంచి 7 వరకు మండలాలన్నిటికీ ద్రష్టలు ఒకే ఋషి, లేదా అతని వారసులు, వంశీకులు మాత్రమే. ఉదాహరణకు ద్వితీయ మండలం అంతా గృత్సమద మహర్షి దర్శించినట్టివి. తృతీయ మండలం విశ్వామిత్రుడు, లేదా వైశ్వామిత్రులైన ఋషులు దర్శించినట్టిది. చతుర్థ మండలం వామదేవునికి సంబంధించినది. పంచమ మండలం అత్రి మహర్షికి, లేదా ఆత్రేయులైన వారికి, షష్ఠమ మండలం భరద్వాజ మహర్షికి లేదా భరద్వాజులైన వారికి సంబంధించినవి. కాగా 104 సూక్తాలు కలిగిన సప్తమ మండలం అంతా వసిష్ఠుడు ద్రష్టగా కలిగినట్టిది. అయితే వీటన్నిటిలోను కొద్దిపాటి సూక్తాలు ఇతరులవి కూడా వున్నాయి.

నాలుగు వేదాలలోను మొదటిదైన ఋగ్వేదం, ఆఖరిదైన అథర్వవేదం మాత్రమే చారిత్రక,

సాంస్కృతిక దృష్టి నుంచి ముఖ్యమైనవి కనుక వాటిని గురించి మరి కొంత వివరంగా తర్వాత చూద్దాము. ప్రస్తుతానికి సంహితలను వదలివేసి, వేద వాఙ్మయంలో రెండవ విభాగమైన బ్రాహ్మణాలను గురించి క్లుప్తంగా తెలుసుకుందాము.

బ్రాహ్మణాలు

బ్రహ్మ అంటే మొదట్లో మంత్రం అనే అర్థమే రూఢంగా వుండేది. అటువంటి బ్రహ్మలకు, అంటే వేద మంత్రాలకు, వివరణగా ఉద్భవించిన విభాగం కనుక ఆ సాహిత్యానికి బ్రాహ్మణాలని పేరు వచ్చింది.

వేదసంహితలలో యజుస్సంహితలో మాత్రమే గద్యభాగం ఎక్కువగా వున్నది. ఋక్సంహిత, సామసంహిత పూర్తిగా గద్య వాఙ్మయం అయినా వాటిని కూడా మంత్రాల వలె పరిస్తారు.

ప్రతి వేదసంహితకు కొన్ని బ్రాహ్మణాలు అనుసంధితాలై వుంటాయి. వివిధ యజ్ఞాలలో వాటికి సంబంధించిన మంత్రాల అర్థాలను వివరిస్తూ, వ్యాఖ్యానిస్తూ యజ్ఞాన్ని ఏ విధంగా నడపాలో విశదపరచడం బ్రాహ్మణాల పని. సంహితలు అవతరించిన తర్వాత చాలా కాలానికి వేదపదాల అర్థాలు, వాటి ఉద్దేశాలు, ప్రయోజనాలు కాల ప్రభావంలో మారిపోవడం జరిగింది. అందుచేత ఋత్విక్కుల సౌకర్యార్థం మంత్రార్థ విధులను విశదీకరించడానికి బ్రాహ్మణ విభాగం అవసరమైంది.

ప్రతి వేదానికి ఉపాంగాలుగా కొన్ని బ్రాహ్మణాలుంటాయి. ఉదాహరణకు ఋగ్వేదానికి గల బ్రాహ్మణాలలో ఐతరేయ, కౌషీతకీ (శాంఖాయన) బ్రాహ్మణాలు సుప్రసిద్ధమైనవి. ఐతరేయ బ్రాహ్మణం 'ఇతరా' పుత్రుడైన మహీదాసు విరచితమైన గ్రంథం కనుక దానికి 'ఐతరేయ' బ్రాహ్మణమనే పేరు వచ్చింది. (ఇతరా అంటే ఆర్యేతర స్త్రీ అని, వేద వాఙ్మయ కర్తలలో ఆర్యేతర మహర్షులున్నారనడానికి ఇది నిదర్శనమని ఒక వాదం). ఈ బ్రాహ్మణంలో అగ్నిష్టోమ, రాజసూయాది యజ్ఞాలు, ఇంద్రాభిషేక, సామ్రాజ్యాభిషేక కార్యాలవంటివి వర్ణించబడ్డాయి.

ఉపాఖ్యానాలు

బ్రాహ్మణాలను గురించి వ్రాసిన పండితులందరు అవి వట్టి పేలవమైనవని, పఠనానికి ఎంతో విసుగు కలిగించేవని వర్ణించారు. అయితే ఒక విశేషం ఏమంటే ఈ బ్రాహ్మణాలలోనే ఆర్యుల ఆనాటి ఆచార, వ్యవహారాలను, జీవన విధానాన్ని, విశ్వాసాలను ఆసక్తికరంగా వివరించే కథలు, ఉపాఖ్యానాలు వస్తాయి. వీటికి ఒక ఉదాహరణ ఐతరేయ బ్రాహ్మణంలోని శునశ్శేఫ ఉపాఖ్యానం.

హరిశ్చంద్రుడనే రాజు తనకు వచ్చిన ఒక వ్యాధిని పోగొట్టుకొనడానికి ఒక యాగం తలపెట్టి అజీగర్తుడనే మునికి కొన్ని గోవులిచ్చి అతని కుమారుడైన శునశ్శేపుడిని యాగ పశువుగా కొనుక్కుని యూపస్తంభానికి కట్టివేయిస్తాడు. శునశ్శేపుడు వరుణ దేవుడిని, ఇంకా ఇతర దేవతలను ప్రార్థించి బంధవిముక్తుడవుతాడు. (శునశ్శేపుడు ఈ సందర్భంలో చెప్పిన వరుణ, తదితర దేవతాక సూక్తాలను ఋగ్వేదంలో చేర్చడంతో అతడు వేదర్షి అయ్యాడు.)

తనను బలిపశువుగా విక్రయించిన తన తండ్రి వద్దకు తిరిగి వెళ్ళడానికి శునశ్శేపుడు ఇష్టపడక, విశ్వామిత్రుడిని తన తండ్రిగా వరిస్తాడు. విశ్వామిత్రుడు అతడిని తన జ్యేష్ఠ కుమారుడుగా అంగీకరిస్తాడు. కాని, విశ్వామిత్రుడి నూరుగురు కుమారులలో మొదటి ఏబైమంది శునశ్శేపుడిని సోదరుడుగా అంగీకరించరు. విశ్వామిత్రుడు ఆగ్రహించి తన మొదటి ఏబైమంది పుత్రులను నీచ జాతులతో కలిసి పొందని శపిస్తాడు. వారే పుళిందులు, ఆంధ్రులు, పుండ్రులు, మూతిబులు, శబరులు మొదలైన సంకర జాతివారు అయ్యారు. మధుచ్ఛందుడు (ఋగ్వేద ప్రథమ సూక్త ద్రష్ట) మొదలైన మిగిలిన ఏబై మంది శునశ్శేపుడిని సోదరుడుగా అంగీకరిస్తారు. (ఐతరేయ బ్రాహ్మణం నాటికే ఆంధ్రులున్నారని గొప్పగా చెప్పుకోవడమే కాని, ఈ కథను బట్టి అదేమంత ఘనమైన ప్రసక్తిగా కనబడదు.)

ఇలాంటివే ఎన్నో ఆఖ్యాన, ఉపాఖ్యానాలకు బ్రాహ్మణాలు, ఇతర వైదిక వాఙ్మయశాఖలు ఆలవాలాలు. అంతేకాక, వీటిలో క్లుప్తంగా చెప్పిన కథలే తర్వాత కాలంలో పురాణేతిహాసాలకు ఇతి వృత్తాలుగా ఉపయోగపడ్డాయి. పురాణ కర్తలు ఈ వేద కథలనే చిలవలు పలవలుగా విస్తరించి గొప్ప మైథాలజీని సృష్టించారు.)

కృష్ణ యజుర్వేదానికి చెందిన బ్రాహ్మణాలలో ప్రసిద్ధమైనది తైత్తిరీయ బ్రాహ్మణం. ఇది అన్నిటిలోకి (ఋగ్వేద బ్రాహ్మణాలకంటే కూడా) పురాతనమైనదని నిర్ణయించారు.

శుక్ల యజుర్వేదంలోని బ్రాహ్మణాలలో శతపథ బ్రాహ్మణం సుప్రసిద్ధమైంది. దానిలో కూడా అనేక విధాలైన యజ్ఞాలను, వాటి నిర్వహణ విధానాలను వివరించారు. ఇందులోనే దుష్యంత, భరత కథలు, ఉద్దాలక ఆరుణి కథ, ఊర్వశీ పురూరవ కథ మొదలైన వెన్నో వస్తాయి. మత్స్య పురాణంలో వచ్చే ప్రాచీన జలప్రళయం, మత్స్యావతార ఘట్టం, వైవస్వత మనువు చరిత్ర సవిస్తరంగా కనబడతాయి.

సామవేదంలోని అనేక బ్రాహ్మణాలలో తాండ్య బ్రాహ్మణం ప్రసిద్ధమైంది. అథర్వణ వేదానికి కూడా గోపథం అనే ఒక బ్రాహ్మణం వున్నది.

మొత్తంపై బ్రాహ్మణాలన్నిటిలోను యజ్ఞయాగాలే ప్రధానంగా వర్ణించబడ్డాయి. అంటే దేవతలను సంప్రీతులుగా చేసుకొనడానికి రచించిన సంహితా మంత్రాలను తర్వాత కాలంలో యజ్ఞయాగాది కర్మకాండకు అనువుగా వినియోగించడానికి, వాటికి వివరణలు, వ్యాఖ్యానాలు ఇవ్వడానికి రచించినవే బ్రాహ్మణాలు.

ఆరణ్యకాలు

పోతే, ప్రతి వేదంలోను సంహిత, బ్రాహ్మణాల తర్వాత ఆరణ్యకాలు అనే విభాగం వస్తుంది. వాటి పేరును బట్టి అవి ఆరణ్య సంబంధమైనవని అర్థం చేసుకోవచ్చు. అది

వర్ణాశ్రమ ధర్మాలు స్థిరపడిన కాలం. బ్రహ్మచర్య, గృహస్థాశ్రమాల తర్వాత వానప్రస్థాశ్రమం. అంటే వనవాసం చేయడం. మనిషి బ్రతికి వున్నంతకాలం కర్మాచరణతప్పదు కనుక, వానప్రస్థంలో చేయదగిన తపోధ్యానాది కర్మలకు సంబంధించిన విధులను నిర్దేశించేవి అరణ్యకాలు.

కృష్ణ యజుర్వేదానికి సంబంధించిన తైత్తిరీయారణ్యకం, శుక్ల యజుర్వేదానికి సంబంధించిన బృహదారణ్యకం చాలా ప్రసిద్ధమైనవి. తైత్తిరీయారణ్యకంలోని ఒక కథలో భర్తతో సహగమనం చేయబూనిన ఒక స్త్రీని వారిస్తూ, అతడి ధనుర్బాణాలను తీసుకుని చితినుంచి వెలికిరావలసిందని ఉద్ఘోషించే ఇతివృత్తం వుంది. దీన్ని బట్టి సహగమనానికి వేద ప్రామాణ్యం లేదని, తర్వాత కాలంలో ఎవరో ఆ దుర్మార్గపు ఆచారాన్ని కల్పించారని భావించవచ్చు.

సామవేదానికి చెందిన ఆరణ్యకాలలో తలవకార ఆరణ్యకం ప్రసిద్ధమైనది. కాగా, అథర్వవేదానికి చెందిన ఆరణ్యకం ఏదీ లభ్యం కాలేదు. బహుశా అసలు వుండి వుండక పోవచ్చునట.

ఉపనిషత్తులు

వేదవాఙ్మయంలో చతుర్థ విభాగం ఉపనిషత్తులు. ప్రతి వేదానికి ముందు సంహిత, తర్వాత బ్రాహ్మణాలు, తర్వాత ఆరణ్యకాలు, ఆఖరున ఉపనిషత్తులు వస్తాయి. వేదాల ఆఖరులో వస్తాయి కనుక, ఉపనిషద్వాఙ్మయానికి వేదాంతం అనే పేరు వచ్చింది.

అంతేకాక, “వేదవిజ్ఞానానికి పారమ్యం” అనే అర్థంలో కూడా వేదాంతం అనే మాటను వాడుతారు. మిగిలిన మూడు విభాగాలు దేవతల స్తోత్రాలు, యజ్ఞయాగాది కర్మకాండకు సంబంధించినవైతే, ఉపనిషత్తులు కేవలం జ్ఞానకాండకు సంబంధించినవి.

ఒక విధంగా ఉపనిషత్తులు వేదాలపై తిరుగుబాటు వంటివని కూడా వర్ణించవచ్చు. అంటే అవి బాహ్యంగా తిరుగుబాటు చేశాయని కాదు. అవి కూడా వేదాలలోని అంతర్భాగాలే, వేద ప్రామాణ్యాన్ని అంగీకరిస్తాయి. అయితే, అంగీకరించినట్టే అంగీకరించి వైదిక కర్మకాండను నిరసిస్తాయి. వేదాలు నిర్దేశించిన యజ్ఞయాగాలు ఐహిక సుఖ సౌభాగ్యాల కోసం (పై అధికారులకు లంచాలిచ్చి పబ్బం గడుపుకున్నట్టు) దేవతలను ప్రార్థించి, స్తోత్రం చేసి. వారిని వశపరచుకొనడానికి ఉద్దేశించినవి. అంతేకాక యజ్ఞయాగాలు జంతు బలులతో, శునశ్చేవుని కథలోవలె ఒక్కొక్కసారి సరమేధం వంటి అనేక అనాచార, దురాచార, క్రూరాచార, మూఢాచారాలతో కూడినవి. అందుచేత ఆ కర్మకాండ కంటే ఉన్నత స్థాయికి చెందిన జ్ఞానకాండను ఉపనిషత్తులు అభిమానించి ప్రచారం చేశాయి. భారతీయతత్వ శాస్త్రానికి అవే మూలం.

ఉపనిషత్ అంటే “దగ్గర కూర్చోవడం”. ఎవరి దగ్గర? గురువు దగ్గర. ఎందుకు కూర్చోవడం? తత్వ చర్చ కోసం, బ్రాహ్మజ్ఞాన సముపార్జన కోసం. ఈ విశ్వం ఏమిటి? ఎవరు దీన్ని సృష్టించారు? మానవుడు ఎందుకు జన్మిస్తున్నాడు. ఎందుకు మరణిస్తున్నాడు? మరణించి ఎక్కడికి వెళుతున్నాడు? మానవ జీవితలక్ష్యం ఏమిటి? అంతిమ సత్యం ఏది? ఏ ఒక్క సత్యం తెలుసుకుంటే సమస్తం తెలిసినట్లు అవుతుంది? తెలుసుకునేది ఎవరు? తెలుసుకోబడేది ఏది?

ఇవీ, ఇంకా ఇటువంటివే అనేక ప్రశ్నలు వేసుకుని వాటికి సమాధానాలను అన్వేషించారు ఉపనిషత్పూరులు. ప్రపంచ తాత్విక వాఙ్మయంలో ఉపనిషత్తులకు ఈనాటికీ ఉన్నతమైన స్థానం వున్నది.

పది ఉపనిషత్తులు

ఉపనిషత్తులు 108 అని చిరకాలపు సంప్రదాయం. అయితే వాటిలో అత్యధిక భాగం బాగా అర్వాచీనమైనవి. తత్వవిచారం చేసే ప్రధానోపనిషత్తులు పది. ఏకాదశోపనిషత్తులను, ద్వాదశోపనిషత్తులను కూడా పేర్కొనడం వున్నది కాని, శంకరాచార్యుడు భాష్యం వ్రాయడానికి ఎంచుకున్నవి పది మాత్రమే. కనుక వాటినే ప్రామాణికమైన దశోపనిషత్తులుగా పరిగణిస్తారు. శంకరుడు భాష్యం వ్రాసిన ఉపనిషత్తులు ఈశ, కేన, ప్రశ్న, ముండక, ఐతరేయ, తైత్తిరీయ, కఠ, ఛాందోగ్య, మాండూక్య, బృహదారణ్య కోపనిషత్తులు. భారతీయ వేదాంత సారమంతా ఈ పదింటిలోనే వున్నది.

క్రీస్తుపూర్వం సుమారు 1000 నుంచి 300-200 వరకు ఉపనిషత్తుల యుగం కావచ్చు. బుద్ధుని నాటికి ప్రధానోపనిషత్తులన్నీ వచ్చాయనే ప్రతీతి. అయితే ఆ తర్వాత కూడా కొన్ని వందల ఏళ్ళ వరకు ఉపనిషత్తులు వచ్చి చేరుతూనే వున్నాయి. ప్రధానమైన ఉపనిషత్తులు నిర్గుణ బ్రహ్మతత్వవిచారం చేసేవి కాగా, తర్వాత వచ్చిన ఉపనిషత్తులలో సగుణోపాసనను ప్రబోధించేవే ఎక్కువ.

VII

ఇప్పటికీ ప్రధానమైన వేదవాఙ్మయ వర్ణన ముగిసింది. కాని వైదిక వాఙ్మయం అపారమైనది. ఇప్పటి వరకు చెప్పినదంతా శ్రుతి వాఙ్మయం. కాని, దీనికి అనుబంధంగా వివరణాత్మకంగా విస్తారమైన ఇతర వాఙ్మయం వృద్ధి చెందింది.

ఆ వాఙ్మయం గురించి తెలుసుకొనడానికి ముందు రెండు మూడు ఆసక్తికర విషయాలను చర్చిద్దాము. అని వివాద గ్రస్తమైనవి కూడా.

వీటిలో ఒకటి - వేదాలు పౌరుషేయాలా, అపౌరుషేయాలా అన్నది. అంటే వేదాలు మానవులు రచించినవా కావా అని, వేదాలు అపౌరుషేయాలని, అంటే మానవులు రచించినవి

కావని ఒక ప్రాచీన సంప్రదాయం ప్రబలంగా వున్నది. మరి మానవులు కాకపోతే ఎవరు రచించారు? ఎవరూ రచించలేదు. అని ఒకప్పుడు వున్నాయి, ఒకప్పుడు లేవు అనేది లేదు. అవి నిశ్శృంగ, శాశ్వతం, అనాది. అసలు సృష్టికి ముందు నుంచి వున్నాయని ఒక వాదం; పరమేశ్వర నిశ్వాసం నుంచి వెలువడినవని మరొక విశ్వాసం.

బ్రహ్మదేవుని నాలుగు ముఖాల నుంచి నాలుగు వేదాలు వెలువడగా, వాటిని విని ఆయా ఋషులు వాటిని భద్రపరచి ప్రచారం చేశారని మరొక వాదం. (“నాలుగు మోములన్ నిగమనాదము లువృత్తిలన్ బ్రచండ వాతూలహతిన్ జనించు రొదతోడి గుహావళినొప్పుమేరువుంబోలి...” అని బ్రహ్మను పెద్దన తన మను చరిత్రలో వర్ణించాడు.

బ్రహ్మ ముఖాలనుంచి వెలువడగా ఋషులచే వినబడినవి కనుక వేదాలకు శ్రుతులు అనే పేరు వచ్చిందని సంప్రదాయం. ఋగ్వేదంలోని ప్రతి సూక్తానికి ఒక దేవత వుంటాడు. ఆ సూక్తం ఆ దేవతను ఉద్దేశించి చెప్పబడినట్టిది. అలాగే ప్రతి సూక్తానికి ఒక ఋషి ద్రష్టగా వుంటాడు. అంటే ఆ సూక్తాన్ని దర్శించాడని అర్థం. ఇది ఒక విధమైన నమ్మకం. వేదాలకు సంబంధించినదేన్నీ ప్రశ్నించరాదన్న నిరంకుశమైన కట్టడి ఒకటి వుంది కనుక వేదాల అపౌరుషేయత్వాన్ని గురించి సాంప్రదాయకులను ప్రశ్నించి ప్రయోజనం లేదు. అది వృథా ప్రయాస.

నిజానికి వేదాలలో వున్న విషయాన్ని బట్టి అవి అపౌరుషేయాలు కావలసిన అగత్యం ఏమీ కనబడదు. వాటిలో ప్రధానంగా వున్నది అగ్ని, ఇంద్రుడు, వరుణుడు, సూర్యుడు ఇత్యాది దేవతలను గురించిన స్తోత్రాలు. అవి మానవులు తమకు ఆ ఐహిక సుఖాలివ్వండి, ఈ లౌకిక విజయాలివ్వండి, మాకు ధన ధాన్యాలివ్వండి. భోగ భాగ్యా లివ్వండి, ఆ రోగాలు పోగొట్టండి, ఈ శత్రువులను నిర్మూలించండి, అని వివిధ దేవతలను ప్రార్థిస్తూ చేసిన స్తోత్రాలు.

వాటిని మానవుల తరపున బ్రహ్మ చేయవలసిన అవసరం ఏమిటి? లేదా పరమేశ్వరుడి నిట్టూర్పు నుంచి రావలసిన అవసరం ఏమిటి? లేదా సృష్ట్యాది నుంచో, సృష్టికి ముందునుంచో అవి వుండవలసిన అవసరం ఏమిటి? సృష్టికి ముందు మానవులే లేనప్పుడు మానవులకు సంబంధించిన ప్రార్థనలు, కథలు, గాథలు వగైరాలతో కూడిన వేదాలు సృష్టికి ముందు నుంచి ఎలా వుంటాయి? కేవలం ఐహికం, లౌకికం, మానవీయం అయిన కోర్కెలను భగవంతుడు ఎందుకు సూక్తాలుగా వ్రాయాలి?

భాష సాక్ష్యం

అది అటుంచి వేదసంహితల భాషను బట్టి వాటిలో, ప్రాచీనత, అర్వాచీనత స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నదని, అంటే అవి ఒకేసారిగా, ఒకేకాలంలో రచించినవి కావని, వాటిని ప్రారంభించడానికి, పూర్తి కావడానికి మధ్య కొన్ని వందల ఏళ్ల వ్యవధి వుండవచ్చునని

పరిశోధకులు ఏకగ్రీవంగా అభిప్రాయపడుతున్నారు. ఉదాహరణకు ఋగ్వేదం ప్రథమ మండలం అన్నిటికంటే ముందుదై వుండాలి కదా? కాదు. దానిలోని ప్రథమ సూక్తంలోని భాషే అది మరికొన్నిటి కంటే తర్వాతదని చెప్పకనే చెబుతున్నది. (అగ్నిమీశే పురోహితం ఇత్యాది)

‘శ్రుతులు’ అంటే వినబడినవి. ఎవరి నుంచి వినబడినవి? గురువు నుంచి శిష్యుని చేత వినబడినట్టివి. ఆ శిష్యుడి నుంచి అతని శిష్యునిచేత వినబడినట్టివి. అలా పరంపరగా వినబడుతూ వచ్చినవి కనుక వేదాలు ‘శ్రుతులు’ అయినాయి.

ఈ సందర్భంలో ఒక ఆశ్చర్యకరమైన విశేషం ఏమిటంటే అపారమైన శ్రుతి వాఙ్మయం కొన్నివేల ఏళ్ళపాటు ముఖస్థంగానే వుండిపోయింది గాని, గ్రంథస్థం కాలేదు. సుమారుగా క్రీస్తుశకం 14వ శతాబ్ది వరకు వేదాలు లిపిగతం కాలేదట. అందుచేతనే గురుశిష్య పరంపరగా వేదవాఙ్మయాన్ని కంఠస్థం చేసి కాపాడుతూ రావడం జరిగింది. ప్రపంచంలో ఏ ఇతర దేశంలోను ఈ విధంగా అంత విస్తృత వాఙ్మయాన్ని అలా కంఠస్థం చేసి భద్రపరచడం జరగలేదు.

లిపి తెలియదా?

దీన్ని బట్టి వేదకాలపు ఆర్యులకు లిపి తెలియదని కొందరు అంటున్నారు. అప్పటికే సుమేరియా, ఈజిప్టు, తదితర నాగరికతలలో లిపి వుండగా, ఆఖరికి ఆర్యులకు ముందు వాయవ్య భారతదేశంలో నివసించిన సింధునాగరికులకు సయితం లిపి తెలిసివుండగా, ఆర్యులకు లిపి లేకపోవడం ఏమిటి? ఒకవేళ సప్తసింధు ప్రాంతానికి వచ్చిన రోజులలో లిపి లేకపోయినా, ఆ తర్వాతనైనా లిపి నేర్చి వుండాలి కదా? సింధునాగరికుల నుంచి వారి దేవతలను, పూజా విధానాన్ని, విగ్రహారాధన మొదలైన వాటిని, అనేక భాషా శబ్దాలను సయితం స్వీకరించి తమవిగా చేసుకున్న ఆర్యులు సింధులిపిని ఎందుకు స్వీకరించకుండా వుండిపోయారు? అందుచేత నిత్య వ్యవహారానికి ఆ రోజులలో లిపి వుండాలని అనుకోవడమే సముచితం.

ఒకవేళ మొదటి వేయేళ్ళో, పదిహేను వందల ఏళ్ళో ఆర్యులకు లిపి తెలియదని అనుకున్నా ఆ తర్వాత కాలంలో లౌకిక సంస్కృత వాఙ్మయాన్ని లిపిగతం చేసిన భారతీయులు వేదాలను మాత్రం గ్రంథస్థం చేయకుండా మౌఖికంగానే ఎందుకు కొనసాగించారు?

అందుచేత ఆర్యులకు లిపి తెలియదని అనడానికి వీలులేదని, బుద్ధిపూర్వకంగానే వేద వాఙ్మయాన్ని మౌఖికంగా, శ్రుతంగా, అనుశ్రుతంగా కొనసాగించారని అనుకోవలసివస్తుంది. ఈ సందర్భంలో ఒక వాదం ఇలా వున్నది. వర్ణం అంటే రంగు అని

ఒక అర్థం, అక్షరం అని ఒక అర్థం వుంది. అక్షరం అనేదాన్ని వర్ణం అని ఎందుకు అనవలసి వచ్చింది? బహుశా అక్షరాలను ఏదో రంగుగల సిరాతో వ్రాసి వుండవచ్చు. రంగుగలవి కనుక అక్షరాలకు వర్ణ సమామ్నాయం అని పేరు వచ్చి వుండవచ్చు.

సరే, లిపి సంగతి అలా వుంచి, వేదాన్ని మౌఖికంగానే ఎందుకు వుంచారు?

వేదమంత్రాలు ప్రధానంగా ఉచ్చరించడానికి, గానం చేయడానికి ఉద్దేశించినవి. వాటిని ఉదాత్తం, అనుదాత్తం, స్వరితం అనే ఉచ్చారణ పద్ధతిలో గానం చేసేవారు. అంటే అవి స్వరయుక్తంగా వుండేవి. స్వరంలో పొరపాటు రాకూడదు. ఉచ్చారణ మారకూడదు. అలా మారితే అర్థం కూడా మారిపోతుందనే భయం, లేదా నమ్మకం వుండేది.

దీనికి ఒక ఉదాహరణగా ఒక కథ చెబుతారు. (ఇది కీర్తిశేషులు మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారి సంస్కృత వాఙ్మయ చరిత్ర నుంచి తీసుకున్నది) పూర్వం త్వష్ట ఇంద్రునికి హాని తలపెట్టి అభిచార హోమం చేశాడు. ఆ సమయంలో 'స్వాహేంద్ర శత్రుర్వర్షస్వ' అనే మంత్రం ఉచ్చరించడంలో పొరపాట్లువల్ల దాని అర్థం మారిపోయింది. 'ఇంద్రునికి ఘాతకుడవై, శత్రువువై వర్షిల్లు' అనే తప్పురుష సమాసం రావడానికి బదులు, 'ఇంద్రుడు ఘాతకుడుగా, శత్రువుగా గలవాడవు కమ్ము' అనే బహువ్రీహి సమాసం వచ్చింది. దీనివల్ల ఇంద్రునిచే చంపబడదగిన వృత్రుడు అనేవాడు జన్మించాడట.

మొత్తంపై వేదమంత్రాలు సరైన ఉచ్చారణ మీదనే ఆధారపడినవి కనుక వాటిని ఒక ప్రతి నుంచి ఎత్తి, మరొక ప్రతి వ్రాసుకొనేటప్పుడు లేఖన ప్రమాదాలు తటస్థించి, మాటలు మారిపోవచ్చు కనుక, (బహుశా గ్రంథ రూపంలో వుంటే వేదాలు చదవరాదని, వినరాదనే నిషేధం గల కులాలవారు, స్త్రీలు కూడా చదివే అవకాశం వుంటుంది కనుక) ఇంకా ఏవేవో వివిధ కారణాల వల్ల వాటిని వేల ఏళ్ళపాటు ముఖస్థంగానే వుంచారట.

మంత్రద్రష్టలుగా పేర్కొన్న ఋషులు నిజంగా తామే మంత్ర స్రష్టలు కాగా, వారి నుంచి వారి శిష్యులు నేర్చుకున్నారు. అలా శిష్య ప్రశిష్య పరంపరగా వేద విద్య కొనసాగింది.

VIII

విస్తారమైన వేదవాఙ్మయాన్ని కొన్ని వేల ఏళ్లపాటు లిపిబద్ధం చేయకుండా, ముఖస్థంగా కొనసాగించడం ప్రపంచ సారస్వత చరిత్రలోని మహద్భూతాలలో ఒకటి. ఆ వాఙ్మయ కర్తలు ఆ మహద్భూతాన్ని ఏ విధంగా సాధించారో మరి కొంత వివరంగా ఇక్కడ పరిశీలిద్దాము. ఉదాహరణకు వేదాలలోని కొన్ని భాగాలను కొన్ని కుటుంబాలకు చొప్పున ప్రత్యేకించి ఆ విధంగా కూడా పరంపరను కొనసాగించారు. ఋషులు గురుకులాలను ఏర్పాటు చేసేవారు. బ్రహ్మచారులైన శిష్యులు వారి వద్ద చేరి వేదాభ్యాసం చేసేవారు.

అటువంటి ఋష్యాశ్రమాలలోను, గురుకులాలలోను నిదంతరవేదవిద్యాభ్యాసం జరుగుతూ వుండేది. కాగా వేదమంత్రాలు తరంనుంచి తరానికి మారిపోయి, రూపాంతరం చెంది భ్రష్టమైపోకుండా కాపాడ్డానికి అనేక పద్ధతులను ఋషులు అనుసరించేవారని మేగ్డొనెల్ పండితుడు పేర్కొన్నాడు. వాటిలో పదపాఠం ఒకటి. ఇంకా క్రమ, జటా, ఘనా మొదలైన రకరకాల సంక్లిష్ట పద్ధతులుండేవి.

ఉదాహరణకు ఒక ఋక్కులోని మొదటి నాలుగు మాటలు ఎ.బి.సి.డి అనుకోండి. వాటిని ఏ మాటకు ఆ మాటగా ఎ.బి.సి.డి అని విడదీసి చదవడాన్ని పదపాఠం అంటారు. అంటే పదవిభాగం చేయడం.

ఋగ్వేదంలోని ప్రథమ ఋక్కు :

అగ్నిమీశే పురోహితమ్

యజ్ఞస్య దేవమృత్విజమ్

హోతారమ్ రత్న ధాతమమ్ -

దీన్ని అగ్నిమ్, ఈశే, పురోహితమ్, యజ్ఞస్య.... ఇలా విడదీసి చదువుతూ పోతే అది పదపాఠం.

క్రమ పాఠంలో ఒకమాట తర్వాత వెనుకమాటను, ముందుమాటను కూడా అందుకుంటూ, ప్రతి మాటను రెండుసార్లు ఉచ్చరిస్తారు. అంటే ఎబి. బిసి, సిడి....ఇలా.

ఉదాహరణకు 'అగ్నిమీశే, ఈశే పురోహితమ్, యజ్ఞస్య.....' ఇలా చదువుకుంటూ పోతారు.

జటాపాఠం కొంచెం క్లిష్టమైంది. ఇది ఎబి, బిఎ, ఎబి, బిసి, సిబి, బిసి....ఇలా సాగుతుంది.

పై ఋక్కును అప్పుడు 'అగ్నిమీశే, ఈశేగ్ని, మగ్నమీశే, ఈశే పురోహితమ్, పురోహిత మీశే, ఈశే పురోహితమ్.....' అంటూ చదవ వలసివుంటుంది. ఇందులో ప్రతి మాట ఆరుసార్లు రావాలి.

ఘనాపాఠం మరి క్లిష్టంగా వుంటుంది. అది ఎబి, బిఎ, ఎబిసి, సిబిఎ, ఎబిసి; బిసి, సిఇ, బిసిడి....' ఇత్యాది ఘర్మలలో చదువుకుంటూ పోవాలి. అది ఇలా వుంటుంది. అగ్నిమీశే ఈశేగ్నిమ్ అగ్నిమీశే పురోహితమ్ పురోహితమీశేగ్నిమ్ అగ్నిమీశే పురోహితమ్ ఈశే పురోహితమ్ యజ్ఞస్య.....'

క్లిష్ట పద్ధతులు

ఇవి కాక ఇంకా క్లిష్టతరం అయిన పాఠ పద్ధతులున్నాయట. అన్ని విధాలుగా వేదాలలో ప్రతి ఒక్క మంత్రాన్ని కంఠస్థం చేయడంవల్ల అన్ని వేల మంత్రాలను వేలాది

ఏళ్ళపాటు ఒక్క మాటకూడా పొల్లు పోకుండా కాపాడడం జరిగింది. ఈ విధంగా వేదాన్ని చదివి, అభ్యాసం, అధ్యయనం చేసిన వారినే జటాంతస్వాధ్యాయి, ఘనాపారి ఇత్యాదిగా వ్యవహరిస్తారు. అందుకే ఘనాపారి అంటే ఉద్ధండ పండితుడు అనే అర్థం మామూలు వాడుక లోకి కూడా వచ్చింది. ఇన్ని రకాలుగా వేదాన్ని పరించాక అది విస్మృతం ఎలా అవుతుంది? ఇవే కాదు. ఇంకా ఎన్నో వేదరక్షణ పద్ధతులుండేవి. వాటిలో అతి ముఖ్యమైనది అనుక్రమణిక పద్ధతి. అంటే వేదంలోని ప్రతి వివరానికి ఇండెక్సులు తయారు చేసి వుంచే పద్ధతి. అటువంటి రకరకాల అనుక్రమణికలు చాలావుండగా అన్నిటిలోకి సర్వానుక్రమణి అనేది చాలా గొప్పది, ఉపయోగకరమైనది అంటారు.

ఈ రకరకాల అనుక్రమణికలవల్ల ఏ వేదంలో ఎన్ని మండలాలు, ఎన్ని అష్టకాలు, ఎన్ని కాండలు, ఎన్ని అధ్యాయాలు, ఎన్ని అనువాకాలు, ఎన్ని సూక్తాలు, ఎన్ని వర్గాలు, ఎన్ని మంత్రాలు, ఎన్ని ఛందస్సులు, ఎన్ని మాటలు, ఆఖరికి ఎన్ని అక్షరాలు వున్నాయి. ఎందరు దేవతలు, ఎందరు ఋషులు మొదలైన వివరాలన్నీ తెలుస్తాయి.

వేదాంగాలు

ఇప్పటి వరకు మనం చూసింది శ్రుతి వాఙ్మయం. ఇదికాక ఇంకా విస్తారమైన శ్రౌత వాఙ్మయం - అంటే శ్రుతులకు (వేదాలకు) సంబంధించిన వాఙ్మయం వుంది. దాన్ని గురించి క్లుప్తంగా తెలుసుకొని ఈ అధ్యాయం ముగిద్దాము

ఈ వాఙ్మయ విభాగంలో ముఖ్యమైనవి వేదాంగాలు. ఇవి ఆరు: శిక్ష, వ్యాకరణం, ఛందస్సు, నిరుక్తం, జ్యోతిషం, కల్పం, వీటి ప్రయోజనం కూడా వేదాల పరిరక్షణే.

వేదమంత్రాల రచనకు, వాటి సంహితీ కరణకు మధ్య చాలా కాలం గడిచి వేదయుగం ముగిసే నాటికే వేదభాషకు, అప్పటి వ్యావహారిక సంస్కృత భాషకు చాలా తేడా వచ్చేసింది. వేదభాష ఉచ్చారణ, శబ్దార్థం, వినియోగం మొదలైన వాటిపై విభిన్న వాదాలు, వివాదాలు ఏర్పడ్డాయి. అందుచేత వాటిని ప్రమాణీకరించడానికి వేదాంగాల పేరుతో ఆరు శాస్త్రాలు క్రమక్రమంగా ఏర్పడ్డాయి.

శిక్ష అంటే వేదమంత్రాల స్వర, వర్ణ, మాత్రాదుల ఉచ్చారణ విధాన పరిరక్షణకు ఉద్దేశించిన శాస్త్రం. ఈ వేదాంగంలో అనేకులు వ్రాసిన అనేక శిక్షా గ్రంథాలున్నాయి. వీటిలో ప్రాతిశాఖ్య గ్రంథాలు అన్నిటికంటే ప్రాచీనం. వేదసంహితల వివిధ శాఖలకు సంబంధించిన ఉచ్చారణ విధానాన్ని ఈ గ్రంథాలు బోధిస్తాయి.

రెండవ వేదాంగం వ్యాకరణం. ఇందులో కూడా అనేక వ్యాకరణ సూత్రగ్రంథాలు ఒకప్పుడు వుండేవి. కాని, అన్నీ నశించిపోగా ఈనాడు మనకు లభ్యమవుతున్నది ఒక్క

పాణిని 'అష్టాధ్యాయి' అనబడే సూత్రగ్రంథం మాత్రమే. కాని, ఇది అంతకు పూర్వపు గ్రంథాల సహాయంతో నిర్మించిన దైనప్పటికీ, వేదభాషకు సంబంధించిన వ్యాకరణానికంటే లౌకిక సంస్కృత వాఙ్మయానికి సంబంధించిన సూత్రాలనే ఎక్కువగా వివరిస్తున్నది. బాషా శాస్త్రానికి సంబంధించినంత వరకు ప్రపంచంలోనే పాణిని వ్యాకరణ మంత గొప్పది లేదని ప్రసిద్ధి.

మూడవది నిరుక్తం. ఈ శాస్త్రానికి కూడా అనేక ప్రాచీన గ్రంథాలుండేవట. కాని, చివరికి మిగిలినది అన్నిటిలోకీ మహత్తరమైనది యాస్కుని నిరుక్తం ఒక్కటే. వేద శబ్దాల వ్యుత్పత్తి అర్థాలను ఈ సూత్రగ్రంథం వివరిస్తుంది.

నాల్గవది ఛందస్సు, వేదాలలో వివిధ ఛందస్సులను ఋషులు ఉపయోగించారు. వాటి లక్షణాలను ఈ ఛందస్సూత్రాలు వివరిస్తాయి. వేదఛందస్సులనే కాక, లౌకిక కావ్యాలలోని ఛందో లక్షణాలను కూడా ఈ సూత్రాలు తెలియజేస్తాయి.

అయిదవది జ్యోతిషం. ఇది వేదాలలో నిర్దేశించిన ఏయే యజ్ఞాలను ఏయే దినాలలో, ఏయే ముహూర్తాలలో ప్రారంభించి నిర్వర్తించాలో తెలియజేసే ఖగోళశాస్త్ర పరిజ్ఞానం పై ఆధారపడిన వేదాంగం.

ఆరవది కల్పం. సంస్కృత వాఙ్మయంలో సూత్రాలనబడేవి ఒక విలక్షణ విభాగం. సూత్రం అంటే ఫార్ములా. ఒక విస్తృతమైన విషయాన్ని క్లుప్తంగా, కొద్దిపాటి పొడిపొడి మాటలలో నిక్షిప్తంచేసి వుంచే ప్రక్రియ సూత్రరచన. ఈ సూత్ర వాఙ్మయంలో అన్నిటికంటే ప్రాచీనమైనవి కల్పసూత్రాలు.

కల్ప సూత్రాలు

ఇవి మూడు రకాలుగా వున్నాయి. వాటిలో శ్రౌత సూత్రాలు మొదటివి. ఇవి యజ్ఞయాగాది కర్మకాండకు ఉద్దేశించిన బ్రాహ్మణాలకు సంబంధించిన సూత్రాలు. బ్రాహ్మణాలలో వున్న వాటిని, కొత్త వాటిని కూడా ఇవి సూత్రీకరించాయి. తిరిగి శ్రౌత సూత్రాలలో వివిధ మహర్షి ప్రోక్తాలైనవి ఎన్నో వున్నాయి. అలాగే వివిధ వేదాలకు సంబంధించిన ఆశ్వలాయన, కాత్యాయన, ఆపస్తంబ, బోధాయన ఇత్యాది శ్రౌత సూత్ర గ్రంథాలు ఎన్నో వున్నాయి.

కల్ప సూత్రాలలో రెండవ విభాగం గృహ్యసూత్రాలు. ఇవి అన్నిటికంటే ముఖ్యమైనవి. మానవుడు జన్మించినదాదిగా మరణించే వరకు, మరణానంతరం కూడా, ఆచరించదగిన విధులను ఈ విభాగంలో సూత్రబద్ధం చేశారు. ఇవి గృహస్థులకు సంబంధించినవి కనుక గృహ్యసూత్రాలన్నారు. ఇవ్వుడు మనం అనుసరించే వివాహ మంత్రాలతో ఇవి ప్రారంభమవుతాయి. ('మాంగల్య తంతునానేన మమజీవన హేతునా కంఠే బధ్నామి సుభగే త్వంజీవ శరదాం శతమ్')

ఇంకా వీటిలో నిషేకం, గర్భాధానం, పుంసవనం (పురుష సంతానార్థం). సీమంతం, జాతకర్మ, నామకరణం, అన్నప్రాశనం, ఉపనయనం, పాణిగ్రహణం, ఆఖరికి గృహనిర్మాణం, కూపనిర్మాణం మొదలైన వాటితో సహా ఎన్నో నిత్య నైమిత్తిక కర్మలను నిర్వహించడానికి అవసరమైన సూత్రాలు ఇందులో వున్నాయి. కల్ప సూత్రాలలో మూడవ విభాగం ధర్మ సూత్రాలు. ఇవి రాజ్య పరిపాలనకు, పౌరవిధులకు సంబంధించిన విధానాలను నిర్దేశిస్తాయి. ఇందులో దండ నీతి ప్రధానం. పన్నుల చెల్లింపు, వారసత్వ నిబంధనలు, స్త్రీల ప్రతిపత్తి మొదలైనవి కూడా ఇందులో వుంటాయి. అత్యాచారాలు, వ్యభిచారం, దొంగతనాల లాంటి నేరాలకు విధించే శిక్షలు కుల వ్యత్యాసాలను బట్టి మారుతాయని వీటిని బట్టి గ్రహించవచ్చు.

శ్రౌత వాఙ్మయంలో ఇంకా అనేక విభాగాలున్నాయి కాని, ముఖ్యంగా పేర్కొనదగినవి వేదాలకు భాష్యలు. వేదాలకు భాష్య కర్తలు అనేకులున్నారు. అన్ని భాష్యాలు లభించడం లేదు. కాని, అన్నిటిలోకి యావద్భారత ఖ్యాతి గడించి ప్రామాణికమైనదిగా, సర్వోత్కృష్టమైనదిగా అందరూ అంగీకరించినది సాయణ భాష్యం. సాయణాచార్యుడు ఆంధ్రుడు. విజయనగర రాజ్య సంస్థాపకుడైన బుక్కరాయల కాలంవాడు. సమస్త వేద వాఙ్మయాన్ని ఆయన కాచి వడబోసి అమిత శ్రమతో, అద్భుత ప్రతిభతో భాష్యం రచించాడు. వేదయుగానికి కొన్ని వేల ఏళ్ళ తర్వాత రచించిన భాష్యమైనా, అంతకు రెండువేల ఏళ్ళ ముందునాటి యాస్క మహర్షి నిరుక్తం కంటే కూడా సాయణ భాష్యమే వేదార్థాన్ని విశదపరచడంలో ఎక్కువ సహాయకరమని అందరూ అంగీకరించారు.

ఇక్కడితో వేదవాఙ్మయ స్థూల పరిచయం ముగిసింది. భారతీయ చింతనకు, తత్వశాస్త్రాలకు మూలాధారం అని చెప్పదగింది ఋగ్వేదం. ఇండో యూరోపియన్ భాషలలో కెల్లా అదే అత్యంత పురాతన సాహిత్యం కూడా. భారతీయ చింతనను పరిచయం చేసుకొనడానికి ముందు ఋగ్వేదార్థుల గురించి కొన్ని అసక్తికర విశేషాలు తెలుసుకుని, ఋగ్వేదంలోకి తొంగి చూద్దాము.

5. సప్తసింధులో ఆర్య గణాలు

ఆర్యులు భారతదేశానికి ఒక్కసారిగా దండెత్తి రాలేదు. ఒకతెగ తర్వాత ఒకతెగ - తరం తర్వాత తరం, అల తర్వాత అల - వాయవ్య దిశ నుంచి కొండలు, కోనలు, నదులు దాటి వచ్చారు. నదీ తీరాలలో స్థిరపడ్డారు.

ప్రపంచంలో అన్ని మహానాగరికతలకు నదీ తీరాలే జన్మస్థానాలు. అవి అక్కడే ప్రభవించి, అక్కడే వర్ధిల్లాయి. ఆర్య నాగరికత కూడా అంతే.

ఆర్య జీవనవిధానాన్ని, సంస్కృతిని, మతాన్ని, అన్నిటిని తెలుసుకొనడానికి ఋగ్వేదమే ఏకైకాధారం. ముందుగా వారి జీవనవిధానం మొదలైన వాటిని క్లుప్తంగా తెలుసుకుందాము.

ఆర్యులు స్థిరపడిన ప్రాంతాన్ని సప్తసింధు అనేవారు.

“య ఋక్షాదం హసోముచద్,

యోవార్యాత్ సప్త సిన్ధుషు

వధరా సస్య తులిన్యష్ట నీనమః”

ఇది ఋగ్వేదం 8వ మండలంలోని 24వ సూక్తంలో ఇంద్రస్తవమైన 27వ ఋక్కు. దీనికి కీర్తిశేషులు వేమాని వెంకటనరసింహశాస్త్రిగారి తెనిగింపు :-

“ఎవడు రాక్షస కృత పాపమెల్ల గొట్టి

సప్త నదులందు నివసించు జనులకెల్ల

ధనము నొసగునో! యెవ్వడు దాత? యతడు

దాసు జంపంగ నస్తము దాల్చుగాక” -

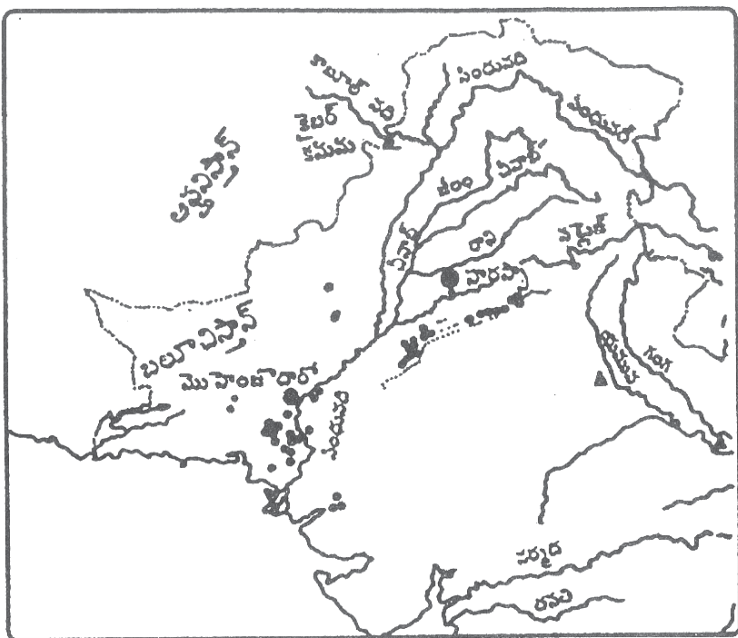
సప్త సింధు అంటే ఏడు నదులు ప్రవహించే ప్రదేశం. అక్కడి వారిని తరిమి వేసి, లేదా దాసులుగా చేసుకుని ఆర్యులు ఆక్రమించుకున్నారు.

ఆ విధంగా ఇప్పుడు ఆఫ్ఘనిస్తాన్ అని పిలుస్తున్న ప్రాంతం, వాయవ్య సరిహద్దు ప్రాంతం, సింధు రాష్ట్రంలో కొంత, కాశ్మీర్‌లో కొంత, పంజాబు, హర్యానా, ఇంకా తూర్పున సరయూ నదీ తీరం వరకు ఆర్యులు క్రమక్రమంగా జయించి ఆక్రమించుకుంటూ విస్తరించారు. ఆ విశాల భూభాగంలోని ప్రధాన భాగానికే సప్తసింధు అని పేరు.

ఆ ఏడు నదులలో అన్నిటిలోకి పెద్దది, ముఖ్యమైనది సింధునది. సింధు అంటే నీరు. ఆర్యులు అంతకు ముందు అంత మహా వాహినిని చూసి వుండరు. అందుచేత దానికి సింధు అని పేరుపెట్టారు. ఆ తర్వాత అదే మాట విశాల జలరాశి అయిన సముద్రానికి కూడా వాడారు.

సరస్వతి

సింధు తర్వాత ముఖ్య సరస్వతి. సింధు కంటే బహుశా సరస్వతే ముఖ్యమైనది. గంగ, యమున, సరస్వతి ఈ మూడూ హిందువుల పవిత్ర నదులు. వీటిలో గంగ, యమున ఇప్పటికీ జీవన్ముఖేకాని, సరస్వతి ఇప్పుడు మృతనది. అది అదృశ్యమైపోయింది. ఒకప్పుడు అది పశ్చిమ సముద్రంలో కలిసేది. కాని క్రమంగా అది రాజస్థాన్ ఎడారిలో ఇంకిపోయి, ఎండిపోయింది. నేలలోకి ఇంకిపోయింది కనుక, అది అంతర్వాహినియై, పోయి పోయి, ప్రయాగ (అలహాబాదు) వద్ద గంగా, యమునలతో కలిసి త్రివేణీ సంగమంలో ఒక వేణి అయిందని జనశ్రుతి.

సరస్వతీ నది ఎంతో పవిత్రమైనది కూడా, దాని తీరంలోనే ఆర్యుల యజ్ఞయాగాలు ఎక్కువగా జరిగేవి.

ఇవి కాక, ఇంకా అయిదు నదులున్నాయి. అవి ఇప్పటికీ వున్నాయి. కాని, వాటి పేర్లు మారిపోయాయి. వాటి ప్రవాహ గతులు కూడా మారిపోయాయి.

అయిదు నదులు

ఋగ్వేదకాలంలో వాటి పేర్లు - శతద్రి (నేటి సట్లెజ్), విపాస్ (బియాస్), పరుష్ణి (రావి), అసిక్ని (దీనికి చంద్రభాగ అనే పేరుండేది. ఇప్పుడు చీనాబ్ అంటున్నారు).

వితస్స (జీలం)

ఇవన్నీ సింధునదికి ఉపనదులు. అన్నీ సింధుకు తూర్పు వైపునే వున్నాయి. వీటి మూలంగానే ఆ భూభాగానికి పంజాబ్ అని పేరు వచ్చింది. “పంచాప” (పంచ+ఆప=అయిదు నదులు) అనే మాట7కు పంజాబ్ పర్షియన్ పదం.

ఈ ఏడు నదులు కాక ఇంకా తూర్పున, పడమరన మరికొన్ని నదులను ఆర్యులు ఎరుగుదురు. వేదాలలో మొత్తం 31 నదుల పేర్ల ప్రస్తావన వుండగా వాటిలో 25 నదుల ప్రసక్తి ఋగ్వేదంలో వస్తుంది.

వాటిలో తూర్పున వున్న వాటిలో యమున అప్పటికే బాగా తెలిసిన నది. కాని, తర్వాత కాలంలో విష్ణు పాదోద్భవగా, శివ జటాజూట వినిర్ముక్త దేవనదిగా, హిందువులకు పరమ పవిత్రమైనది అయిన గంగానది ప్రసక్తి ఋగ్వేదంలో చాలా అరుదు. అంటే ఆనాడు ఆ నది అప్రధానమైనది.

ఇంకా తూర్పునకు పోతే అయోధ్య వద్ద సరయూ (నేటి సర్జూ) నది.

సింధునదికి పడమరగా పోతే రసానది అనేది తగులుతుంది. (ఇప్పుడిది సిర్దర్గా నది అని ఒక ఊహ. అయితే ఆనాటి వారికి అమూదర్గా నది తెలియకుండా వుంటుందా? దానికి ఆనాటి పేరు?) అలాగే కుభా మరొకటి. ఇది ఈనాటి కాబూల్ నది. దాని రెండు ఉప నదులలో ఒకటి సువాస్తూ (నేటి స్వాత్), మరొకటి గౌరి.

ఇంకా దిగువన క్రుమూ నది (కుర్రం) గోమతి (నేటి గోమల్) నదులు సింధులో కలుస్తాయి. మరొక ముఖ్యనది ధృషద్వతి. అది ఇప్పటి ఘగ్గర్ నది కావచ్చునట. సరస్వతికి, ధృషద్వతికి మధ్యగా, సరస్వతికి ఉప నదిగా, ఆపయా అనే నది వుండేది.

మూజవంతం

ఇకపోతే కాళిదాసు ‘కుమార సంభవం’లో అస్తుత్తరస్యాం దిశి దేవతాత్మా, హిమాలయోనామ నగాధిరాజః.....” అంటూ వర్ణించిన హిమవన్మగం ఆర్యులకు తెలియకుండా వుండడానికి వీలు లేదు కదా? ముఖ్యంగా దానికి చెందిన మూజవంత శిఖరం మరీ ప్రసిద్ధం. ఎందుకంటే కాశ్మీర్ నైఋతి మూలలో వుండే ఆ పర్వతం సానువులు సోమ లతకు ప్రధాన నిలయాలు. ఆర్యులు సోమలత అనే ఓషధి నుంచి సోమరసం తీసి యజ్ఞయోగాలలో తమ దేవతలకు ముందుగా అందజేసి తర్వాత తాము మన్నగా సేవించేవారు. ముఖ్యంగా దేవత లందరికి అధినాథుడైన ఇంద్రుడికి సోమరసం మరీ ప్రీతిపాత్రమైనదని, ఎన్ని యోజనాల దూరం నుంచి అయినా అతడు సోమరసం వాసన పసికట్టి, పిలిచినా పిలవకపోయినా క్షణంలో వచ్చి వ్రాలేవాడని వేదం వర్ణించింది. (తమ

అభిరుచినే ఆర్యులు ఇంద్రుడికి ఆపాదించి వుంటారు.) మాదక ద్రవమైన సోమరసం ఆయుస్తేజో బలవర్ధకమని. అమృతోపమానమని ఆర్యుల నమ్మకం. (ఇప్పుడు ఈ సోమలత ఏమైపోయిందో తెలియదు).

ఇక ఋగ్వేద కాలపు ఆర్యగణాలు : ఆర్యజాతి ఒకటైనా, ఎన్నో తెగలుండేవి. వాటిలో ప్రసిద్ధమైన వాటిని “పంచ జనాః” అనేవారు. ఆ అయిదు తెగలు - యదువులు, తుర్వసులు, అనులు, ద్రుహ్యులు, పూరులు. ఈ పంచజనులలో పూరులు ప్రసిద్ధులు. కాగా అంతే ప్రసిద్ధులైన తెగవారు భరతులు. వీరి పేరు మీదుగానే మన దేశానికి భరతవర్షం, భరత ఖండం, బారతదేశం అనే పేర్లు వచ్చాయని, అంతే తప్ప దౌష్యంతి అయిన భరతుని పేరు మీదుగా కాదని పండితులు తేల్చారు.

తృత్యులు అనే మరొక తెగ వున్నది. అయితే, అది వేరే తెగ కాదని, భరతులలోనే రాజరికానికి అర్హమైన వంశం మాత్రమేనని ఒక వాదం. భరతులకు సన్నిహిత మిత్రులైన సృంజయులు మరొక గొప్ప తెగ.

దాశరాజ్యం

ఋగ్వేద కాలానికి సంబంధించినంత వరకు ప్రధాన చారిత్రక ఘట్టం దాశరాజ్య యుద్ధం. అంటే పదిమంది రాజుల యుద్ధం. అది పరుష్ణినదీ తీరాన భరత గణానికి, మరొక పది మంది రాజులకు జరిగిన మహా సంగ్రామం.

భరతులకు అప్పటి వరకు విశ్వామిత్రుడు కులగురువుగా వుండేవాడు. కాని, ఆయన సారథ్యంలో జరిగిన ఒక యుద్ధంలో భరతులు ఓడిపోయారు. దానితో అప్పటి భరతరాజు సుదాసు విశ్వామిత్రుడిని తొలగించి వసిష్ఠుడిని గురువుగా నియమించుకున్నాడు. పురాణ ప్రసిద్ధమైన వసిష్ఠ. విశ్వామిత్రుల వైరానికి అది నాంది.

విశ్వామిత్రుడు వసిష్ఠునిపై పగతో, పది తెగల రాజులను సమీకరించాడు. వారిలో పంచజనులైన పూరు, యదు, తుర్వసు, అను, ద్రుహ్యులే కాక అంత ప్రసిద్ధులు కాని ఘక్కులు (ఈనాటి ఘక్కునులు?), భలానులు (ఈనాటి బొలాన్ కనుమ ప్రాంతంవారా?) శివులు, అలినులు, విషాణులు అనే మరి అయిదు తెగల వారిని కూడా చేర్చుకున్నాడు. సృంజయులు భరతులవైపు చేరారు. పరుష్ణినదీ తీరన “దాశరాజ్యం” అనబడే సంకుల సమరం జరిగింది. దానిలో వసిష్ఠుని ఆధ్వర్యంలో భరతులు గెలిచారు.

దాశరాజ్యం అంతటి ప్రముఖమైనదే మరొక ఘట్టం సుదాసు తండ్రి, లేక తాత అయిన దివోదాసు అంతకు ముందు యమునా నదీ తీరాన అనార్యులైన తెగల వారిపై సుదీర్ఘ కాలం జరిపిన యుద్ధం. ఆ యుద్ధంలో ప్రధాన శత్రువు కిరాత రాజు అయిన శంబరుడు. అతడు మహాపరాక్రమశాలి. అతనికి నూరు పురాలుండేవి. ఇంద్రుడు తన భక్తుడైన దివోదాసుకు సహాయం చేయగా 40 ఏళ్ళపాటు యుద్ధం జరిగింది. చివరికి

ఇంద్రుడు శంబరుడిని సంహరించి (శంబరరాతి అని ఇంద్రుడి బిరుదు) అతడి నూరు ఆయసీ (లోహ) దుర్గాలను నాశనంచేయడమో, దివోదాసుకు అప్పగించడమో (అందుకే పురందరుడనే బిరుదు ఇంద్రుడికి వచ్చింది) చేశాడు.

అనార్యజాతులు

ఇదే విధంగా ఋగ్వేదార్కులు అనార్యులైన జాతుల వారితో అనే యుద్ధాలు చేసి వారిని జయించి కొండలలోకి తరిమి వేశారు. ఆ యుద్ధాలలో తమకు జయం చేకూర్చుమని దేవతలను ప్రార్థిస్తూ, వారిని సంప్రీతులను చేసుకొనడానికి గాను యజ్ఞయాగాలు చేసేవారు. ముఖ్యంగా వారు జయించిన అనార్య జాతులలో కీకటులు (దక్షిణ బీహార్), పర్వత ప్రాంతీయులైన కిరాతులు మొదలైన వారున్నారు.

ఆర్యులు జయించిన సింధుజాతి ప్రజలలో పణులు ఒక తెగ. పణి అనే మాటకు లోభి అనే అర్థం వున్నదట. పణం, పణ్యం, పణిక్, వణిక్, వణిజ, వాణిజ్యం, విపణి మొదలైన శబ్దాలన్నీ ఈ పణి శబ్ద జన్మాలే. పణులు ధనికులు, వర్తక వాణిజ్యాలలో ఆరితేరిన వారు. అయితే వారి ప్రసక్తి వచ్చినప్పుడు ఆర్యులు వారిని అయజ్ఞులు, అనింద్రులు, అప్రతులు, అన్యప్రతులు, దురాశాపరులు, గురువులకు దక్షిణ లిప్సనివారు, పశుతస్కరులు మొదలైన మాటలతో నిందించడం జరిగేది. పణులు దొంగిలించిన గోవులను తిరిగి ఇమ్మని అడగడానికి ఇంద్రుని దూతిగా వెళ్ళిన దేవశుని (దేవతల కుక్కు) సరమకు, పణులకు జరిగిన సంవాదం (ఋగ్వేదం పదవ మండలం 108వ సూక్తం) చాలా ప్రసిద్ధమైనది. ఆసక్తికరమైనది.

ఇక ఆర్యులు జయించిన అనార్య జాతులను దాస, దస్య శబ్దాలతో పేర్కొన్నారు. వీరిని ఆర్య శత్రువులు, కృష్ణవర్ణులు (నల్లని వారు) అనాసులు (చట్టిముక్కులు కలవారు) మృద్రవాక్కులు (అసత్య భాషణులు) మొదలైన నిందా శబ్దాలతో పేర్కొనేవారు. తర్వాత కాలంలో వారినే మాయావులుగా, అసురులుగా, రాక్షసులుగా వ్యవహరించేవారు.

ఆర్యుల ప్రధాన వృత్తులు పశుపోషణ, వ్యవసాయం అంటే పాడి, పంట.

గోవులు ఆర్యజీవితంలో చాలా ప్రాధాన్యం కలిగినవి. ఎంత అంటే గోశబ్దం నుంచి చాలా మాటలు వచ్చాయి. గవేషణ అంటే గోవులను వెదకడం. గవిష్టి అంటే (గోవులకై) యుద్ధం చేయడం. గోష్ఠం అంటే గోవులను వుంచే చోటు. గోత్రం అన్నా అదే అర్థం. అయితే ఒక గోత్రంలో వుండేవారంతా ఒక వంశానికి చెందిన వారని కూడా అర్థం. వచ్చింది. సగోత్రులు అంటే ఒకే మూలపురుషుడుకల కుటుంబాల వారన్నమాట. దుహిత అంటే కుమార్తె. కాని అసలు అర్థం పాలు పితికేది. గోధనం అంటే ఆ రోజులలో వస్తువుల కొనుగోలుకు గోవులనే ధనంగా వాడేవారు. గోదక్షిణ అంటే ఋత్విక్కులకు, ఋషులకు రాజులు గోవులను దక్షిణగా ఇచ్చేవారు. ఎవని వద్ద ఎన్ని గోవులుంటే అంత ధనవంతుని క్రింద లెక్క

ఋగ్వేదకాలపు ఆర్యులు ప్రధానంగా శాకాహారులైనా, వర్ణవిభేదం లేకుండా మాంసాహారులు కూడా. గోమాంసం, అశ్వమాంసంతో సహా రకరకాల మాంసాహారాలను వారు భుజించేవారు.

గోవును అతి పవిత్రమైన జంతువుగా భావించేవారు. కాని, అదే సమయంలో గోమాంస భక్షణాచారం వుండేది. అతిథి వచ్చాడంటే గోమాంసం వండేవారు. అందుకే అతిథికి గోఘ్నుడు అనే పేరు వచ్చింది. ఆ విధంగా గో సంపద తరిగిపోతుండడం వల్లనేమి, బౌద్ధ, జైన మత ప్రభావాలవల్లనేమి తర్వాత కాలంలో గోవధ హిందువులలో పూర్తిగా నిషిద్ధమైంది. అంతేకాక, కొన్ని కులాలలో మాంసాహారం పూర్తిగా నిషిద్ధమైంది.

వ్యవసాయంలో యవల (బార్లీ) పంట ముఖ్యమైనది. భూమిని ఎడ్లతో దున్నడం, విత్తడం, నూర్చడం మొదలైనవన్నీ వేదంలో వర్ణించారు. గోధుమ, ప్రీహి కూడా వుండేవి. ప్రీహి అనే మాటే తెలుగులో వరి అయింది. బహుశా 'అర్చి' (రైస్) అనే ద్రవిడ పదానికి సంస్కృతీకరణమే ప్రీహి కావచ్చునట.)

ఆర్యులకు నగరాలు లేవు. వారు ప్రధానంగా గ్రామవాసులు. కొన్ని కుటుంబాలు కలిసి ఒక గ్రామంలో నివసించేవారు. గ్రామ ముఖ్యుడిని గ్రామణి అనేవారు. కొన్ని గ్రామాలు ఒక రాజ్యం. రాజరికం వంశపారంపర్యం అయినా రాజులను ఎన్నుకోవడం కూడా వుండేది. సమితి అనేది మాత్రం సర్వసభ్య సమావేశం, సభ, సమితి గ్రామానికి సంబంధించిన ఆర్థిక, రాజకీయ సాంఘిక నిర్ణయాలు చేసేవి.

స్త్రీల ప్రతిపత్తి

ఆర్యులది పితృస్వామ్య సమాజం. అయినా స్త్రీలకు తొలిరోజులలో సంఘంలో గౌరవ ప్రదమైన ప్రతిపత్తే వుండేది. విద్యార్హత, వేదార్హత మాత్రమే కాదు. వేదమంత్ర ద్రష్టలలో లోపాముద్ర, ఘోషపంటి పలువురు స్త్రీలున్నారు. అలాగే ఉపనిషత్కాలంలో పురుషులతో సమంగా బ్రహ్మవాదినులు తత్వచర్చలలో పాల్గొనేవారు.

స్త్రీలు యజ్ఞాలలో భర్తలతోపాటు పాల్గొనే వారు. బాల్య వివాహాలు, రజస్వలా త్సూర్వ వివాహాలు వుండేవి కావు. పూర్తిగా యుక్త వయస్సులైన కన్యలే వివాహమాడేవారు. వితంతు పునర్వివాహాలకు అనుమతి వుండేది. భర్త నిస్సంతుగా మరణిస్తే వితంతు భార్య భర్త సోదరునితో సంగమించి సంతానం కనే ఆచారం వుండేది. దాన్ని నియోగం అనేవారు. సహగమన దురాచారం ఆనాడు లేదు. ఎవరైనా సహగమనానికి యత్నించినా వారిని వారించేవారు. ఆ తర్వాతనే ఎప్పుడో ఆ ఘోరాచారం హిందూ సమాజంలో, అది కూడా ఏవో కొన్ని ప్రాంతాలలో, అప్పుడు కూడా సకృత్తుగా, ప్రవేశించింది.

ఇక వర్ణ వ్యవస్థ : ఇంతకు ముందే చెప్పినట్లు మొదట్లో వర్ణ వ్యవస్థ లేదని పండితుల అభిప్రాయం. తాము జయించిన సింధు ప్రజలనుంచి ఎన్ని ఆచార వ్యవహారాలలో స్వీకరించినట్లు వర్ణ వ్యవస్థను కూడా ఆర్యులు స్వీకరించారని, అది మొదట అనార్య వ్యవస్థ అని ఆధునిక పరిశోధకుల అభిప్రాయం.

మూడే వర్ణాలు

ఋగ్వేదంలో ఆఖరిది, అర్వాచీనమైనది అయిన దశమ మండలం (పురుష సూక్తం)లో తప్ప, చతుర్వర్ణ ప్రసక్తి రాదు. కాని, మొదట్లో నాలుగు కాక మూడే వర్ణాలు వుండేవనడానికి నిదర్శనంగా ఋగ్వేదం అష్టమ మండలం 35వ సూక్తంలో శ్యావాశ్వఋషి అశ్వినులను ప్రార్థిస్తూ చేసిన 16,17,18 ఋక్కులను కొందరు పేర్కొంటున్నారు.

16వ ఋక్కు “బ్రహ్మ జిన్వతముత జిన్వతం....” అని, 17వ ఋక్కు “క్షత్రం జిన్వతముత జిన్వతం...” అని, 18వ ఋక్కు “ధేనూర్జిన్వతముత జిన్వతం విశోహతం రక్షాంసి సేధ తమ మీవా:” అని ప్రారంభమవుతాయి. వీటిలోని బ్రహ్మ, క్షత్ర, విశ్ అనే శబ్దాలు త్రివర్ణ (మూడు కులాల) సూచకాలుగా పండితులు వ్యాఖ్యానించారు.

అయితే వర్ణవ్యవస్థ మొదట్లో కేవలం వృత్తి పరంగానే ఏర్పడి వుంటుందనడంలో, అటువంటి వ్యవస్థ అన్ని జాతులలో, అన్ని కాలాలలో వుండేదనడంలో సందేహం లేదు. ఆఖరికి గ్రీకు తత్వవేత్త ప్లేటో కూడా తన యుటోపియన్ ‘రిపబ్లిక్’ గ్రంథంలో సమాజాన్ని (బహుశా పూర్వపు స్పార్టా నగర రాజ్య సమాజాన్ని ఆదర్శంగా పెట్టుకుని) వృత్తి ధర్మాలను బట్టి మూడు వర్గాలుగా (బంగారం, వెండి, ఇనుము వర్ణాలుగా) విభజించాలని ప్రతిపాదించాడు.

అలాగే వేదకాలంలో కూడా మొదట్లో ఎవరి అభిరుచిని బట్టి వారు వృత్తిని ఎన్నుకునేవారు తప్ప జన్మను బట్టి వర్ణం అనే నిర్ణయం ఏర్పడలేదని పండితుల అభిప్రాయం. నిజంగా ఋగ్వేద ఆర్యులలో వర్ణ వ్యవస్థ ఒక కఠిన వ్యవస్థగా వుండి వుంటే దాన్ని ఒకటి, రెండు చోట్ల మాత్రమే ఎందుకు ప్రస్తావించడం జరిగింది? కాని, బ్రాహ్మణాల కాలం వచ్చేసరికి వర్ణాశ్రమ వ్యవస్థ పూర్తిగా బలపడి, స్థిరపడి, ఘనీభవించింది. వర్ణవ్యవస్థ వంశ పారంపర్యం అయింది.

వృత్తిని బట్టి వర్ణం

అంతకు ముందు వృత్తిని బట్టి వర్ణం నిర్ణయమయ్యేది తప్ప జన్మను బట్టి కాదు. ఆ తర్వాతనే జన్మను బట్టి వర్ణనిర్ణయం మొదలైంది. ఉదాహరణకు ఒక ఋషి తాను మంత్రద్రష్టనని, తన తండ్రి వైద్యుడని, తన మాతామహుడు రాతి కార్మికుడని చెప్పుకొన్నాడు.

ఉపనిషత్తుల కాలానికి కూడా బ్రహ్మ విద్య అనేది కేవలం బ్రాహ్మణులకే పరిమితం అనే నియమం ఎక్కడా లేదు. బ్రహ్మజ్ఞానులలో పలువురు క్షత్రియులు -కేకయ అశ్వపతి, ప్రవాహణ జైవాలి, జనకుడు మొదలైనవారు ఇందుకు ఉదాహరణలు. 'ఇంకా తర్వాత కాలానికి వస్తే క్షత్రియులైన గౌతమబుద్ధుడు, వర్ధమాన మహావీరుడు సాక్షాత్తు నూతన మత ప్రవక్తలే అయి తత్వబోధ చేశారు కదా?

అలాగే వివిధ వర్గాల వివాహ, పంక్తి భోజన సంబంధాలు కూడా వుండేవి. అసలు వేద ఋషులలో పలువురి జనన, వివాహ వృత్తాంతాలే చాలా విచిత్రంగా, వర్ణ సాంకర్య చిహ్నాలుగా వుంటాయి. ఉదాహరణకు ఋగ్వేద సప్తమ మండల కర్త అయిన వసిష్ఠుడు దేవవేశ్య ఊర్వశి పుత్రుడు. ఒకసారి మిత్రావరుణులకు ఊర్వశీ సౌందర్యాన్ని చూడగానే రేతః పతనమైందట. ఊర్వశి ఆ రేతస్సులను ఒక కుండలో భద్రపరచగా దాని నుంచి వసిష్ఠుడు, అగస్త్యుడు జన్మించారని కథ. ("గణికా గర్భ సంభూతో వసిష్ఠశ్చమహామునిః తపనా బ్రాహ్మణోజాత స్సంస్కార స్తత్ర కారణమ్")

వసిష్ఠుని భార్య, మహా పతివ్రత అరుంధతి పంచమ జాతి మహిళ అని ఐతిహ్యం. ఆమె పౌత్రుడైన పరాశరుడు మత్స్యగంధిని మోహించగా వ్యాసుడు జన్మించాడు. ఆ మత్స్యగంధినే క్షత్రియుడైన శంతనుడు వివాహమాడాడు.

కుంభ సంభవుడైన అగస్త్యుని భార్య, వేద మంత్ర కర్తరి అయిన లోపాముద్ర క్షత్రియవనిత. అత్రి మహరిషి పౌత్రుడైన శ్యావాశ్వుడు స్వయంగా వేద సూక్త కర్త. అతడు రథవీతి అనే రాజు కుమార్తెను వివాహ మాడాడు. అలాగే మరొక ఇరువురు వేదర్షులు (మంత్రకర్తలు) కణ్వుడు, అంగిరసుడు నల్లనివారట. అందుచేత వారు సంకర జన్మలై వుంటారని డి.ఎన్.ఝా అనుమానం(?) ఐతరేయ బ్రాహ్మణ కర్త మహిదాసు 'ఇతరా అనే ఆర్యేతరరస్త్రీ పుత్రుడట.

వర్ణ వ్యత్యాసాలు

వర్ణవ్యవస్థ ఏర్పడడం ఒక ఎత్తు. దానిలో కులం హెచ్చుతగ్గులు మరొక ఎత్తు. బ్రాహ్మణ వర్ణాధిక్యం ఇందుకు ఉదాహరణ. అది ఇన్నివేల ఏళ్ళపాటు ఎలా కొనసాగిందనేది, అసలు అది ఎలా వచ్చిందనేది ఒక మిస్టరీ, సమాజంలో నాటికి, నేటికి బ్రాహ్మణ వర్ణానికి అల్ప సంఖ్యాక వర్గం. ఆర్థికంగా, రాజకీయంగా బలహీనవర్గం. సాధారణంగా సమాజంలో పాలకవర్గానికి పైచేయిగా వుంటుంది. అలాగే వర్తక వాణిజ్యాలు, రకరకాల లాభసాటి వృత్తుల ద్వారా ధనాధ్యమైన వర్గాది కూడా తప్పనిసరిగా పైచేయి అవుతుంది. అంతేతప్ప కేవలం వేద విద్య, యజ్ఞయాగాది క్రతువుల నిర్వహణ, వివిధ శాస్త్రాల పరిజ్ఞానం, వాటిని వృత్తి సాధనాలుగా చేసుకుని జీవనోపాధి సంపాదించుకోవడం తప్ప ఏ విశేషం లేని బ్రాహ్మణ కులానికి వేల ఏళ్ళపాటు సమాజంలో పైచేయి ఎలా అయిందనేది సాంఘిక చరిత్రకారులు

పరిశోధించవలసిన విషయం. అందుకు బాధ్యత ఆ ఒక్క కులానిదే అయి వుండదు. సమాజంలో ఎప్పుడూ పై చేయిగా వుండే పాలక, సంపన్న వర్గాలు తమ స్వప్రయోజనాల కోసం వర్ణ వ్యవస్థలోని హెచ్చుతగ్గులు కొనసాగడంలో ప్రముఖ పాత్ర, నిర్ణాయక పాత్ర వహించి వుండాలి. ఆ వర్గాల సహాయ, సహకార ప్రోత్సాహాలు లేనిదే ఆర్థిక, రాజకీయ, జనసంఖ్యాపరంగా ఏమంత బలీయస్థానంలో లేని బ్రాహ్మణ వర్గం సాంఘికంగా అగ్రతమ వర్ణంగా అంత కాలం కొనసాగడం అసంభవం.

అయితే ఒక ఆశా రేఖ ఇటీవలి కాలంలో వర్ణ వ్యవస్థలోని హెచ్చు తగ్గుల వ్యత్యాసం క్రమంగా తగ్గిపోతున్నది. దీనికి ప్రధాన కారణం పాశ్చాత్య సంస్కృతీ సంపర్కంతో, ప్రజాస్వామ్య భావాల ప్రభావంతో సాంఘిక సమానత్వం, వ్యక్తి స్వేచ్ఛ, వ్యక్తి ప్రాధాన్యం వంటి భావనలు పెంపొందడం. అంతేకాదు. పారిశ్రామిక విప్లవాగమనంతో మనదేశంలో నగరీకరణ (అర్బనైజేషన్) త్వర త్వరగా అధికమై వర్ణ వ్యత్యాసాల పట్ల అసహన భావం పెంపొందడం, అసలు ఆ వ్యత్యాసాలను తూ.చ తప్పక పాటించడం అనేది అసాధ్యం కావడం కూడా మరొక ముఖ్యకారణం.

దీనికి తోడు దేశ స్వాతంత్ర్య సిద్ధి తర్వాత భారత రాజ్యాంగం కులాన్ని బట్టి విచక్షణ చూపే విధానాన్ని నిషేధించడం, వర్ణాల హెచ్చు తగ్గులను గుర్తించకపోవడం కూడా వ్యత్యాస భావన వెనుకంజ వేయడానికి కారణమైంది. ఈనాడు ఏ ఒక్క కులం ఏ ఇతర కులాన్ని నీకంటే నేను అధికం అంటే రాజకీయంగా, ఆర్థికంగా, రాజ్యాంగపరంగా, సాంఘికంగా చెల్లుబాటు కానేరదు.

కొనసాగుతున్న కులవ్యవస్థ

ఇంతవరకు ఇది నిజమే. కాని, అసలు కులవ్యవస్థ అనే దానిలో మాత్రం మార్పు లేకపోవడమే దురదృష్టం. మార్పు లేకపోవడమే కాక కులవ్యవస్థ మరింత బిర్రబిగిసిపోవడం కూడా జరిగింది. ఇంకా జరుగుతున్నది. చాలా చిత్రమైన విషయం ఏమిటంటే, కుల వ్యత్యాసాల వల్ల ఎన్నో అగచాట్లకు గురి అయిన కులాలతో సహా ఏ ఒక్క కులం కూడా తన ప్రత్యేక అస్తిత్వాన్ని వదలకొనడానికి ఇష్టపడకపోవడం, కులాల మధ్య అనతిక్రమణీయంగా అంతకంతకు ఎత్తయిన గోడలు లేవడం. ఇందుకు హిందూసమాజం మొత్తం బాధ్యత వహించాలి. ముఖ్యంగా కులవ్యవస్థ నుంచి ప్రయోజనం పొందుతున్న రాజకీయ వర్గాలు ప్రథమ బాధ్యత వహించాలి.

ఇంతకంటే ఒకనాటి ఆర్య సమాజమే నయమేమో. ఆ రోజులలో కనీసం ఒక కులం నుంచి మరొక కులానికి మారడానికి వెసులుబాటు -Mobility- అయినా వుండేది. తర్వాతి రోజులలో అది మృగ్యమైపోయింది. కులవ్యవస్థ కాలక్రమేణా బలహీన పడడానికి

బదులు బలపడుతున్న దనిపిస్తున్నది. అంతేకాక, అది కులాల మధ్య విద్వేషాలకు, విరోధాలకు దారి తీసి ఈనాడు ఒక పెనుభూతంగా తయారైంది. సమాజ పురోగతికి అవరోధమైంది.

సరే, ఇదంతా విషయాంతరం. వర్ణవ్యవస్థ తర్వాత ఆశ్రమ వ్యవస్థ. వర్ణాశ్రమ ధర్మాలనే మాట ఒక ద్వంద్వ సమాసం. ఆర్యసమాజంలో ఆశ్రమ వ్యవస్థ ముఖ్యమైనదే కాని, అది వర్ణ - కుల వ్యవస్థ అంతగాకరినమైనది కాదు.

బ్రహ్మచర్యం, గార్హస్థ్యం, వానప్రస్థం, సన్యాసం - ఈ నాలుగింటిని ఆశ్రమాలంటారు. మొదటిది విద్యాభ్యాస కాలం నాటిది, రెండవది సాంసారిక దశ. మూడవది పట్టణాలను విడిచి అముష్మిక చింతనతో వనవాసంలో గడిపే దశ. నాల్గవది సర్వసంగ పరిత్యాగం. మొదటి రెండూ ఎవరికైనా తప్పనిసరి అవసరాలు. చివరి రెండూ ఐచ్ఛికమైనవే తప్ప, నిర్బంధాచరణీయాలు కాదు.

ఇక ఋగ్వేదం ప్రపంచంలోనే అతి ప్రాచీనతమ వాఙ్మయమని కొందరు పాశ్చాత్యులు కూడా అభిప్రాయపడ్డారు. కాని, మెనపాటేమియన్లకు చెందిన 'గిల్గమేష్' మతేతిహాసం క్రీస్తుపూర్వం 2000 నాటిదని చరిత్రకారులు తేల్చారు. కనుక ఋగ్వేదం దాని తర్వాతదే కావాలి కదా?

ఋగ్వేద ప్రాచీనత అటుంచి, అంత మహత్తరమైన, అసక్తికరమైన ప్రాచీన వాఙ్మయం మాత్రం ప్రపంచంలోనే లేదు. అదంతా ఛందోబద్ధమే కాకుండా, చాలా చోట్ల అద్భుత కవిత్వావేశంతో రచించిన రమణీయ ఘట్టాలు కనిపిస్తాయి. అవి ఆధునిక పాఠకులను సయితం ముగ్ధులను చేస్తాయి.

“ఈ రెయిళ్ళూ గెయిళ్ళూ అన్నీ వేదాల్లోనే వున్నాయిష” అని గురజాడ హేళనగా అగ్నిహోత్రావధానుల చేత అనిపిస్తే అనిపించాడు కాని, నిజంగానే అందులో (మామూలుగా మహాభారతం గురించి ఈ మాట అంటారు) లేని విషయం ఇంకెక్కడా లేదని, ఇతరత్రా వున్నదంతా అందులో వున్నదని కొందరు అంటారు. గొప్ప కవిత్వం, సంగీతం, ఛందస్సు, శిల్పాది కళల ప్రస్తావన, ప్రాకృతిక, భౌగోళిక, భాగోళిక, జ్యోతిష, వాతావరణ, పర్యావరణ, వ్యావసాయిక, ఆర్థిక, రాజకీయ, తాత్విక, తాంత్రిక, మాంత్రిక, యోగాది సమస్త విషయాల పరిజ్ఞానానికి అది ఆటపట్టు అని పండితాభిప్రాయం.

అదికాక, అద్భుతమైన ఆఖ్యాన, ఉపాఖ్యానాలకు అది అలవాలం. ఆనాటి ఆర్యుల జీవనోత్సాహానికి అది ప్రతీక, ఐహిక జీవితాన్ని వారు ఎంతగా ప్రేమించారో, దాన్ని సుఖమయం చేసుకొనడానికి వారు ఎంత తాపత్రయపడేవారో, వారు ఎంత ఆశావాదులో, ఎంత కార్యవాదులో ఋగ్వేదం తెలియజేస్తుంది. ఒక మహత్తర పురాతన వాఙ్మయంగా, మానవజాతి సాంఘిక పరిణామ పరిణాహంలో ఒక ముఖ్యఘట్టంగా దాని విలువ ఎనలేనిది, ఎన్నటికి తరగనిది.

6. ఋగ్వేదం : “అగ్నిమీకే పురోహితమ్...”

మానవజాతిలో అధిక సంఖ్యాకులకు మతం ఒక నిత్యావసరం. జంతు జాలం నుంచి వేరుపడి మానవజాతి పరిణామం చెందిన క్రమంలో అత్యంత ప్రాచీన కాలంలోనే మతానికి బీజాలు పడ్డాయి. అసలు జంతువుల నుంచి మానవులను వేరు చేసిన (కరచరణాల వేర్పాటు, పరికరాల ఉపయోగం, భాష మొదలైన) లక్షణాలలో మతం కూడా ఒకటి.

మతం అంటే ఏమిటి? ఇంగ్లీషులో ‘రెలిజన్’ అనే మాటకు సమానార్థకంగా మతం అనే తెలుగు మాటను వాడుతున్నాము. మతం అత్యంత ప్రాచీనకాలం నుంచి వున్నప్పటికీ, అది ఆవిర్భవించిన ఆనాటి ఆదిమ స్థితిలోనే వుండిపోలేదు. ప్రపంచంలో ప్రతిదీ పరిణామం చెందుతూ వస్తున్నట్టే మతం కూడా క్రమపరిణామం చెందింది. తొలినాటి మొరటుతనాన్ని వదిలి నాజుకు తేలింది. క్రమంగా ఆదర్శ జీవితానికి, ధార్మిక నిష్ఠకు, నైతిక మూల్యాలకు సాధనంగా రూపొందింది. ఒక ఉన్నతమైన, ఉదాత్తమైన ఆధ్యాత్మికత్వాన్ని (Spirituality) పుణికి పుచ్చుకుంది.

అయితే, నాటికి నేటికీ కూడా అది బలీయమైన విశ్వాసం (faith) లేదా విశ్వాసాల వ్యవస్థ (System of beliefs) పై ఆధారపడి వుంది. ఇప్పటి మత, ధార్మిక, నైతిక విశ్వాసాలను అటుంచి, తొలినాళ్ళలో మతావిర్భావ క్రమాన్ని కొంచెం పరిశీలిద్దాము.

మతం అంటే విశ్వాసం, దేనిపై విశ్వాసం? అలౌకిక, అభౌతిక శక్తులపై విశ్వాసం. ఆ విశ్వాసం కలగడానికి ఏది కారణం? అలౌకిక శక్తులపట్ల భయంనుంచి, భక్తి నుంచి మత విశ్వాసం వర్ధిల్లింది.

అలౌకిక శక్తులు

ఆదిమ మానవుడు ఆలోచించడం నేర్చిన నాటి నుంచి తన చూట్టూ వున్న చరాచర ప్రకృతిలో మానవ ప్రమేయం లేకుండా, మానవ శక్తికి అతీతంగా జరిగే అనేక సంఘటనలను చూసి వాటికి కారణాలుగా ఏవో అలౌకిక, అభౌతిక శక్తులు వుండి వుండాలని ఊహించుకున్నాడు. వాటిపై నమ్మకం పెంచుకున్నాడు.

నదీ నదాలు, వాగులు, వంకలు, సరస్సులు, బావులు - ఇవన్నీ మానవునికి ప్రాణాధారమైన నీరు ఇస్తాయి. వాటికి నీరు మేఘాలు కురిపించే వర్షాల నుంచి వస్తుంది. ఒక్కొక్కసారి అనావృష్టివల్ల జలాశయాలు ఎండిపోయి ఎక్కడా నీరు పుట్టదు. ఒక్కొక్కసారి అతివృష్టివల్ల నదులు మొదలైనవి పొంగి వరదలై మానవ నివాసాలను ముంచెత్తి జలప్రళయం సృష్టిస్తాయి. సకాలంలో పర్జవ్యం వర్షిస్తే పృథివి సస్యశాలిని అవుతుంది. అకాలంలో ఆ పర్జవ్యమే గర్జిస్తే అంతా తుడుచుకుపోతుంది.

జీవులకు మరొక ప్రాణాధారమైన వాయువు వుండుండి ప్రళయ ప్రభంజనమై అంతా ఊడ్చి పెడుతుంది. తుపానులు, ఉప్పెనలు, మెరుపులు, ఉరుములు, పిడుగుపాట్లు, మహారణ్యాలలో తనంత తాను రగులుకుని సమస్తాన్ని దహించే దవానలం, అగ్నిపర్వతాలు, భూకంపాలు, అంతులేనట్టు కనబడే సముద్రం, నిజంగానే అంతులేని ఆకాశం, భూమి, సూర్యుడు, చంద్రుడు, నక్షత్రాలు, సూర్య, చంద్ర గ్రహణాలు, అనంత వైవిధ్యంగల జీవకోటి ... ఇంకా ఎన్నిటికో ఆదిమానవుడు చూశాడు. వివేచించాడు. వీటిలో ప్రతిదానికి ఏదో ఒక అదృశ్య, అలౌకిక, అతీత శక్తి కారణమై వుంటుందని నిశ్చయించుకున్నాడు.

సమస్త ప్రాణికోటితోపాటు మానవుడికి కూడా ప్రథమ వ్యావృత్తి ఆహారాన్వేషణ; ఆహారం కోసం ఆరాటం, పోరాటం.

మానవుడిని బాధించే వాటిలో ముఖ్యమైనవి ఎందుకు, ఎప్పుడు, ఎలా, ఎక్కడి నుంచి వస్తాయో తెలియని భయంకర వ్యాధులు. వాటికి కూడా ఏవో అలౌకిక శక్తులే కారణాలై వుండాలి. అలాగే జననం, బాల్యం, యౌవనం, వృద్ధాప్యం, అనివార్యంగా మరణం....

ప్రకృతిలో ఒక క్రమం వుంది. సూర్యుడు ప్రతిదినం ఒక వైపునే ఉదయించి, ఒక వైపునే అస్తమిస్తాడు. చంద్రుడూ అంతే. చంద్రుడికి పక్షాని కొకసారి వృద్ధి క్షయాలు తప్పనిసరిగా సంభవిస్తాయి. అలాగే క్రమం తప్పకుండా సంభవించే ఋతుచక్ర పరిభ్రమణం : గ్రీష్మం, వర్షకాలం, శీతఋతువు.....

అన్నిటిలోకి ఆశ్చర్యకరం, భయంకరం, అనివార్యం అయినది మరణం. పుట్టిన ప్రతిదీ, పురుగు నుంచి నరుని వరకు అన్నిటికీ మరణం తప్పదు. మరణం అంటే ఏమిటి? అప్పటి వరకు సచేతనంగా వున్న మనిషి క్షణంలో ఎందుకు నిశ్చేతనుడు అవుతున్నాడు? దేహాన్ని వదిలి ప్రాణం ఎక్కడికి పోతున్నది?

ఈ ప్రకృతిలోని వివిధ సంఘటనలకు ఎవరు కారకులు? వీటిని ఎవరు శాసిస్తున్నారు?

వీటన్నిటికి కారణంగా ఏదో అలౌకిక శక్తి, లేదా శక్తులు వుండేవుండాలి. చెట్లలో, పుట్టలలో, గుట్టలలో, మబ్బులలో, పిడుగులలో, అగ్నిలో, నదులలో, కొండలలో, అడవులలో, వాయువులో, సూర్యునిలో, చంద్రునిలో అన్నిటిలోను అలౌకిక శక్తులు వుండి వుండాలి. అలాగే జనన మరణాలకు, ఆధివ్యాధులకు కారణమైన శక్తులుండి వుండాలి.

దైవిక శక్తులు

ఆదిమ నరుడు ఆ అరూప శక్తులకు రూపం కల్పించాడు. వాటిని మూర్తీకరించాడు. లేదా దైవీకరించాడు. (Personification or Deification). ఆ ప్రకృతి శక్తులను ప్రసన్నం

చేసుకుంటే అవి మనకు మేలు చేస్తాయి. ఆగ్రహం కలిగిస్తే కీడు చేస్తాయి. ఏం చేస్తే ఆ శక్తులకు ఆగ్రహం కలుగుతుందో, అనుభవం ద్వారా తెలుసుకున్నాననుకున్న మానవుడు కొన్ని పనులను నిషేధించాడు. కొన్నిటిని నిర్బంధ విధిగా చేసుకున్నాడు.

యూనిమిజం, మానా, టోటెమిజం, టాబూ, మ్యాజిక్ - ఇంకా రకరకాల విశ్వాసాలతో కూడిన వ్యవస్థ ఈ జాతి, ఆ జాతి అనికాక, ప్రపంచ వ్యాప్తంగా అన్ని ఆదిమ జాతులలోను వుండేది. ఒక్కొక్క జాతిలో ఒక్కొక్క విధంగా విశ్వాసాలు రూపుదాల్చేవి. కాలక్రమంలో పరిణామం చెందేవి. అవే క్రమంగా మతాలుగా మారాయి. ఏదో విధమైన మతం, విశ్వాస వ్యవస్థ అంటూ లేని జాతి నాటి నుంచి నేటి వరకు ఒక్కటైనా ప్రపంచంలో లేదు.

ఆ మాటకొస్తే తమకు ఏవిధమైన మత విశ్వాసం లేదని చెప్పుకునే వారు కూడా ఏదో ఒక విధమైన విశ్వాసం - అది మానవునిపై విశ్వాసం కావచ్చు. మానవజాతి బంగారు భవిష్యత్తుపై కావచ్చు. తమ రాజకీయ సిద్ధాంతమే అన్నిటి కంటే గొప్పగి, తిరుగులేనిది అనే విశ్వాసం కావచ్చు. మొత్తంపై ఏదో ఒక విశ్వాసం లేకుండా - వుండరు. అయితే తాము నమ్ముతున్నంత మాత్రాన తమ విశ్వాసాలు పూర్తిగా హేతుబద్ధమైనవి, ఇతరులవి హేతు విరుద్ధమైనవి, అనే భ్రమకు మాత్రం వారు లోనవుతుంటారు. మానవుడికి హేతువాదం ఎంత అవసరమో విశ్వాసం కూడా అంత అవసరం, అనివార్యం కూడా.

ఆదిమకాలపు ఆర్యులలో కూడా ఈవిధమైన విశ్వాసాలుండేవి. అవే వైదిక మతంగా రూపొందాయి. అత్యంత ప్రాథమికావస్థ నుంచి ఎంతో ఉన్నతం, ఉదాత్తం అయిన స్థాయి వరకు ఆర్యుల విశ్వాస వ్యవస్థ పురోగమించింది. దాని ఫలితమే వేదాలు, ఉపనిషత్తులు మొదలైన వైదిక వాఙ్మయం.

భారతదేశపు వాయవ్య, ఉత్తర భూభాగాలలో స్థిరపడిన, ప్రాచీనార్యులు ఇక్కడి నూతన పరిసరాలలో ప్రకృతి వైవిధ్యాన్ని, వైచిత్ర్యాన్ని చూసి ఆశ్చర్యపడ్డారు. ఇక్కడి జీవ నదులు, సమున్నత పర్వతశ్రేణి, విశాలమైన పచ్చిక మైదానాలు, కీకారణ్యాలు, ఇక్కడి నీలకాశం, ఇక్కడి ప్రాతస్సంధ్యలు, ఇక్కడి సాయం సంధ్యలు, ఇక్కడి తుపానులు, వరదలు, తడితర ప్రకృతి వైపరీత్యాలు మొదలైనవి చూసి వాటిలో అలౌకిక శక్తులను ఊహించుకుని, వాటిని అతీత దేవతా మూర్తులుగా భావించుకుని వాటిని ప్రసన్నం చేసుకొనడానికి వివిధ ప్రక్రియలను రూపొందించుకున్నారు.

యజ్ఞయాగాలు

ఆ ప్రక్రియలలో ముఖ్యమైనవి యజ్ఞయాగాది క్రతువులు. హోమగుండం నిర్మించి, దానిలో అగ్నిని ప్రజ్వరిల్లజేసి, ఆ అగ్నిలో ఆయా దేవతలకు ఇష్టమని తాము భావించిన హవిస్సులను వ్రేల్చి, జంతువులను బలి ఇచ్చి, ఆ దేవతలను స్తోత్రం చేసే గీతాలను గానం

చేసి ప్రాచీనార్కులు ప్రపంచంలో ఇంకెక్కడా లేని, ప్రత్యేకంగా తమదైన ఒక మతాన్ని స్థాపించారు. అందుకోసం ఉద్భవించినవే వేదాలు. వాటికి అనుబంధంగా వచ్చినదే వైదిక వాఙ్మయం. ఆ వాఙ్మయం కర్తలు గొప్ప ఊహశాలురు, భావుకులు, కవులు. వారు ఆనాడు సృజించిన మత విశ్వాస వ్యవస్థ ఎన్ని మార్పులు చెందినా, నేటికీ సజీవంగా వుండడం ఒక విశేషం.

ఆ వాఙ్మయానికి శ్రీకారం చుట్టింది ఋగ్వేదం. ఋక్కులతో కూడినది కనుక ఋగ్వేదం. అది పది మండలాలుగా వుంటుంది. వాటిలో మొత్తం 1060 సూక్తాలు (hymns), వాటిలో పదివేలకు పైగా ఋక్కులు (ఒక పాటలో చరణాల వంటివి), లేదా మంత్రాలు వుంటాయి. ప్రతి సూక్తానికి ఒక ఋషి, ఒక దేవత (దేవతలు). ఆ దేవతలను ఆ సూక్తాలు ఆవాహన చేస్తాయి. ఈ వివరాలన్నీ ఇంతకు ముందు వేద వాఙ్మయం' అనే అధ్యాయంలో తెలుసుకున్నాము.

ఎందరో దేవతలు

దేవతల సంఖ్య క్రమంగా పెరుగుతూ పోయింది. మొదట ముగ్గురు దేవతలు. తర్వాత 33 మంది. ఆ పిదప 3339 మంది. తర్వాత మూడు కోట్ల మంది. ఇంకా తర్వాత 33 కోట్ల మంది. అయినా ప్రధాన దేవతలు 33 మందే.

ఈ దేవతలు మూడు లోకాలకు చెందినవారు. మొదటిది అన్నిటికంటే పైన వుండే ద్యౌలోకం (అంటే కాంతితో కూడిన లోకం.) అది సూర్యుడు వుండే లోకం. దాని క్రింద అంతరిక్ష లోకం. అది ఇంద్రుని స్థానం. మూడవది భూలోకం. అది అగ్నివంటి దేవతలుండే స్థానం.

ఒక్కొక్క లోకానికి పదకొండుగురు దేవతలు. వీరిలో అష్ట వసువులు, ఏకాదశ రుద్రులు, ద్వాదశాదిత్యులు, ద్వావాపుథివీ దేవతలు మొత్తం 33 మంది వుంటారు.

అందరిలోకి ప్రధాన దేవత ఇంద్రుడు. అతడిది ఋగ్వేదంలో ప్రథమ స్థానం. మొత్తం 250 సూక్తాలకు పైగా అతడికి అంకితమైనాయి. తర్వాత స్థానం అగ్ని దేవునిది. అతడికి 200 సూక్తాలు. ఆ తర్వాత ముఖ్యుడు సోముడు. అతని పేరిట నూటికి పైగా, విశ్వేదేవతలకు 60 వరకు సూక్తాలున్నాయి.

ఇంకా మిత్రవరుణులు, సూర్యుడు, సవిత, పూషుడు, వాయువు, మరుత్తులు, ద్వావా పృథ్వీలు, అశ్వినీ దేవతలు, అదితి, త్వష్ట, ప్రజాపతి, విశ్వకర్మ, విష్ణువు, రుద్రుడు మొదలైన వారు.

వీరిలో మొదటగా చెప్పుకోవలసింది అగ్నిని గురించి. ఆర్య జీవితంలో అగ్నికి విశేష ప్రాధాన్యం వుంది. వేదాల ఆవిర్భావానికి ముందే ఆర్యులు అగ్నిని దైవీకరించారు.

ఋగ్వేదంలోని పది మండలాలలో 8,9 మండలాలు తప్ప మిగిలినవన్నీ అగ్ని సూక్తంతోనే ప్రారంభమవుతాయి.

అగ్ని సూక్తాలు

ఋగ్వేదం ప్రథమ మండలంలోని ప్రథమ సూక్తం రచించినవాడు వైశ్వామిత్రుడైన మధుచ్ఛందనుడు. పేరు మధుచ్ఛందన్ అయినా ఆయన పెక్కుసూక్తాలను తన తండ్రి ప్రసిద్ధం చేసిన గాయత్రీ చృందస్సులోనే రచించాడు. మచ్చుకు కొన్ని చూద్దాము.

ప్రథమ సూక్తంలో ప్రథమ ఋక్కు :

అగ్నిమీశే పురోహితమ్

యజ్ఞస్య దేవమృత్విజమ్

హోతారమ్. రత్న ధాతమమ్

“అగ్ని పురోహితుడు, దేవత, యజ్ఞానికి ఋత్విజుడు, ఋక్కులను గానం చేసే హోత, రత్న భూషణాది సంపదలు కలిగినవాడు. అటువంటి అగ్నిని ప్రార్థిస్తున్నాను.”

రెండవ ఋక్కు :

-అగ్ని : పూర్వేభి రృషిభి

రీడ్యో నూత నైరుత

స దేవాగ్ం ఏహవక్షతి -

“ఈ అగ్నిని పూర్వ ఋషులు స్తోత్రం చేశారు. నూతన ఋషులు ప్రస్తుతిస్తున్నారు. అతడు దేవతలను ఇక్కడకు (ఈ యజ్ఞానికి) తీసుకు రాగోరుతున్నాను.”

మూడవ ఋక్కు :

-అగ్ని నా రయి మశ్వతే

పోషమేవ దినేదినే

యశసం వీర వత్తమం -

“అగ్ని దిన దిన ప్రవర్ధమానమయ్యే యశస్సును, వీరులైన సుతులను యజమానుడికి ఇవ్వగలడు”

నాల్గవ ఋక్కు :

- అగ్నేయం యజ్ఞ మధ్వరం

విశ్వతః పరిభూరసి

న ఇదే దేవేషు గచ్ఛతి -

“అగ్ని విశ్వతోముఖంగా ప్రజ్వలిస్తుండగా యజ్ఞం దేవతల వైపు వెడుతుంది.”

అగ్ని సూక్తాలు చెప్పిన వారందరు అగ్నిని దూతగా, హోతగా వర్ణించారు. ఎవరికి దూత అంటే దేవతలకు దూత, మానవులు చేసే యజ్ఞాలకు దేవతలను ఆతడు పిలుచుకుని వస్తాడు. లేదా హోమ గుండంలో ప్రేల్చిన హవిస్సులను దేవతలకు తీసుకువెడతాడు. అందుకే అతడు హవ్య వాహనుడు అయ్యాడు.

అగ్ని అసలు ఒకడే అయినా మూడు లోకాలలో మూడు రూపాలలో వుంటాడు. భూమిపై హోమాగ్ని. అంతరిక్షంలో వైద్యుతాగ్ని (మెరుపులలో అగ్ని). ద్యులోకంలో బంగారంలా ప్రకాశించే సూర్యాగ్ని.

ఋగ్వేద కవుల వర్ణన ప్రకారం అగ్ని జ్వాలా కేశుడు, ధూమకేతనుడు. అతనివి బంగారు దంష్ట్రలు, అతడిని అశ్వంలాగా యజ్ఞశాలా స్తంభానికి కట్టివేస్తే రెక్కలతో ఎగిరి దేవతల వద్దకు హవ్యాలను తీసుకువెడతాడు.

అగ్ని సూర్యకిరణాలవంటి తేజస్సు కలవాడు. వర్షమేఘాలలోని మెరుపును పోలినవాడు. అతని ప్రయాణ మార్గం నల్లబడిపోతుంది. అతని అశ్వాలు నల్లని చారికలు చేస్తూ పయనిస్తాయి. వాయు ప్రేరితుడై అతడు అడవులపై దాడిచేసి నమిలి తినేస్తాడు. అతని జ్వాలలు సాగర తరంగాల వలె ఉరుకుతాయి. అడవులపై దుమికేటప్పుడు వృషభంవలె అరుస్తాడు. వచ్చికను దహించేటప్పుడు ఎగసే విస్ఫులింగాలను చూసి వక్షులు భయపడిపోతాయి.

అతని పొగ స్తంభంలా ఆకాశం పడిపోకుండా నిలబెడుతుంది. వాత ధూతమైన అరుణాశ్వాలు పూన్చిన తేజో రథంపై దేవతల వద్దకు దూతగా వెడతాడు. అతడు యజ్ఞరథికుడు.

రెండు అరణికాష్టాలను బలంగా రాపాడిస్తే అగ్ని జన్మిస్తాడు. ఆ కాష్ట ద్వయం అగ్నికి తల్లి దండ్రులు. పుట్టగానే తన తల్లిదండ్రులను తానే కబళిస్తాడు.

ప్రతి ఉదయం యజ్ఞానికి అగ్ని రగిలించబడుతుంది. కనుక అతడు ప్రాతఃకాలమే మేలుకుంటాడు. దేవతలలో అగ్ని నిత్య యౌవనుడు. అయినా అందరికంటే జ్యేష్ఠుడు. ఎందుకంటే అగ్ని లేనిదే యజ్ఞం లేదు. మొట్టమొదటి యజ్ఞానికి అతడే పురోహితుడు. అందుచేత అగ్ని వృద్ధుడు, యువకుడు కూడా.

అతనికి మూడు జన్మలు, మూడు లోకాలలో (భూమి, అంతరిక్షం, ద్యులోకం) నివాసం, మూడు రూపాలు. భూలోకాగ్ని అనేక విధాలుగా వుంటుంది. ప్రతి గృహంలో, ప్రతి కుటుంబంలో వుంటాడు. ఎన్ని జన్మలున్నా అగ్ని ఒకడే. అనేక రూపాలు ధరించి అనేక నామాలు ధరిస్తాడు. అతనిలో అందరు దేవతలున్నారు. అతడు మర్త్యలోకంలో నివసించినా అమర్త్యుడు. మానవ నివాసాలకు అతిథి, గృహపతి.

భూదివాలకు దూత, హోత, వరదాత. తనకు హవ్యాలు ఇచ్చేవారిని సహస్రనేత్రుడై చూస్తాడు. శత్రువులను ఎండిన పొదలవలె భక్షిస్తాడు. చెట్టు నుంచి కొమ్మలు వచ్చినట్టు

అతడి నుంచి వరాలు వస్తాయి. అగ్ని ఆకాశం వరకు వ్యాపిస్తాడు. భూ దివాల మధ్య అతడు వంతెన.

అగ్నిని క్రోధం అవేశిస్తే తన వినాశక శక్తి ప్రదర్శిస్తాడు. అతని భీకర పథం నుంచి అన్ని ప్రాణులు పారిపోతాయి. అగ్ని తాను స్పృశించిన ప్రతిదాన్ని సమతలంగా చేస్తాడు. మహారణ్యాలనైనా క్షురధారతో గడ్డం గొరిగినట్టు తొలగించి వేస్తాడు.

ఎప్పుడూ అదే రూపంలో వుండదు. మానవ గృహాలలో సాధు రూపంలో ప్రకాశిస్తాడు. మానవులను అనుగ్రహిస్తాడు. తనకు ఇష్టమైన ఎందు కట్టెలను, ఘృతాన్ని కష్టించి తెచ్చినవారిని దయతో చూస్తాడు.

ఈ విధంగా అగ్నిని అనేక సూక్తాలలో అనేక విధాలుగా వేద ఋషులు స్తోత్రం చేశారు.

7. ఇంద్ర - వృత్ర సంగ్రామ కథ

అగ్నివరెనే ఆర్యులకు వేద కాలానికి ముందునుంచి ఆరాధ్యుడైన దేవత ఇంద్రుడు.

అతడు దేవతలందరిలోకి శక్తిమంతుడు. పరాక్రమశాలి, ఆర్యశత్రు సంహారకుడు, అతనికి అంకితమైన సూక్తాలు 250 పైగా వున్నాయి. దాన్ని బట్టే అతని ప్రాధాన్యం గ్రహించవచ్చు.

అయితే, ఒకటి గమనించాలి, వేద ఋషులు ఏ దేవతను స్తోత్రం చేసేటప్పుడు ఆ దేవతే అందరిలోకి గొప్పవాడని, సాటిలేనివాడని ప్రస్తుతించడం పరిపాటి. ఈ ధోరణిని హెనోథీయజం (Henotheism) అంటారు. ఇది ఇతర ప్రాచీన మతాలలో కూడా వున్నది.

ఇంద్రుడు అంతరిక్ష దేవత, వర్షాధిపతి, అతడి ఆయుధం వజ్రం, గ్రీకుల జూస్ -జూపిటర్‌కు మెరుపు (lightning), పిడుగు (thunderbolt) ఆయుధం. ఇంద్రుడి వజ్రాయుధాన్ని దానితో పోల్చారు. తన వజ్రాయుధంతో అతడు మేఘాన్ని ఛేదించి అది దాచి వుంచిన వర్షాన్ని విడుదల చేస్తాడు.

ప్రతి వర్ష సమయంలోను జరిగే ఈ సహజ సంఘటనను వేద ఋషులు ప్రతీకాత్మక (symbolic) మైన ఒక కథలో వర్ణించారు. నల్లని వర్షమేఘాన్ని వారు వృత్రుడు అనే రాక్షసుడుగా, అహి (మహాసర్పం) గా భావించారు. వృత్రుడితో ఇంద్రుడు యుద్ధంచేసి సంహరిస్తాడు. అప్పుడు జలధారలు జలజల ప్రవహిస్తాయి. వేదంలో ఇంద్రుడికి సంబంధించిన ప్రస్తావనలన్నిటిలోకి ఇది ముఖ్యమైనది, ప్రసిద్ధమైనది, తరచుగా ప్రసక్తమయ్యేది.

ఇంద్రసూక్తం

ఋగ్వేదం ప్రథమ మండలం 32వ సూక్తం హిరణ్యస్థూపుడనే ఋషి ప్రోక్తం. ఇంద్ర వృత్ర సంఘర్షణ దానిలో ఆసక్తికరంగా ఇలా వర్ణితమైంది:

మొదటి ఋక్కు (1-32-1) ఇది :

ఇంద్రస్య న వీర్యాణి ప్రవోచం యానిచ కార ప్రథమానివశ్రే

అహన్నహి మన్వ పస్తతర్దప్ర వక్షణా అభివత్ పర్వతానామ్.

ఇంద్రుని వీరకృత్యాలు నేను (హిరణ్యస్థూపుడు) వర్ణిస్తాను. అతడు మేఘాన్ని ఛేదించాడు. నీటిని క్రిందికి (నేలకు) పారించాడు. కొండపై నుంచి జల ప్రవాహానికి మార్గం చేశాడు.

రెండవ ఋక్కు

అహన్నహిం పర్వతే శిశియాణాం త్వష్టాస్మై వజ్రం స్వర్యం తతక్ష

వాశ్రా ఇవధేనవః స్యందమానా అంబః సముద్ర మవ జగ్మురాపః

ఆ మేఘం పర్వతాన్ని ఆశ్రయించి వుంది. త్వష్ట ఇంద్రునికి వజ్రాయుధం నిర్మించి ఇచ్చాడు. దానితో అతడు మేఘాన్ని ఛేదించాడు. అప్పుడు విముక్త జలధారలు ఆవులు అంభారవం చేస్తూ తమ దూడల కేసి పరుగులు తీసినట్లు సముద్రాన్ని చేరడానికి ప్రవహించాయి.

మిగిలిన ఋక్కులు ఇవి :

3. మదించిన వృషభంలా యజ్ఞత్రయంలోని సోమరసం త్రాగి మఘవుడు (ఇంద్రుడు) తన సాయకమైన వజ్రాయుధం తీసి ప్రథమ మేఘాన్ని ఛేదించాడు.
4. ప్రథమ మేఘాన్ని ఇంద్రుడు ఛేదించి, అసుర మాయను నిర్జించి, సూర్యుడిని, ఉషస్సును, ఆకాశాన్ని విముక్తం చేసి, శత్రువును నిశ్చేషం చేశాడు.
5. తన గొప్ప వజ్రాయుధంతో ఇంద్రుడు నల్లని వృత్రుడిని తాకాడు. కులిశంతో కొట్టిన వృక్షం మొదలు తెగి పృథ్విపై పడిపోయినట్లు వృత్రాహి కూలిపోయాడు.
6. దుర్మార్గుడైన వృత్రుడు దర్పించి మహావీరుడు, శత్రు సంహారకుడు అయిన ఇంద్రుడితో తలపడ్డాడు. ఇంద్ర శత్రుడులందరి గతే వాడికీ పట్టింది. వాడు పడడంతో నది గట్లు తెగిపడ్డాయి.
7. పాదాలు గాని, హస్తాలు గాని లేని వృత్రుడు ఎదిరించడంతో గిరిసానువుల లాంటి వాడి భుజాలను ఇంద్రుడు వజ్రంతో కొట్టాడు. వీర్యవంతుడైన పురుషునివలె నటించే షండుడి మాదిరిగా వృత్రుడు నిహతుడై నేలపై పడ్డాడు.
8. వృత్రుడి పై నుంచి జలాల ప్రవహించి భూమిపై పడ్డాయి. గట్లు తెగిన నది వలె ప్రవహించాయి. తాను నిర్బంధించిన నీరు విడుదల కావడంతో అహి వాటి అడుగున పడిపోయాడు.
9. వృత్రుని తల్లి కుమారుని రక్షించాలని వాడిపై వంగి చూస్తుండగా ఇంద్రుడు ఆమె పృష్ఠ భాగాన్ని తన ఆయుధంతో కొట్టాడు. ఆవు తన దూడ ప్రక్కన పడుకుని వున్నట్లుగా ఆమె తన తనయుని ప్రక్కన పడిపోయింది.
10. జలజల ప్రవహించే జలధారల మధ్య వృత్రుని శరీరం పడి కొట్టుకుపోయింది. ఇంద్రశత్రువు దీర్ఘ తమస్సులో దీర్ఘ నిద్ర పొందాడు.
11. పణులు గోవులను బంధించినట్లు, దాన పత్నుల వంటి జలాలను వృత్రుడు నిరోధించగా ఇంద్రుడు వాడిని సంహరించి నీటిని దాచిన గుహను తెరిచి ప్రవహింపజేశాడు.
12. వృత్రుడు తిరిగి దెబ్బకొట్టగా, ఇంద్రుడు అశ్వవాలం వలె విజృంభించి వజ్రాయుధంతో కొట్టాడు. ఇంద్రుడు గోవులను విడిపించాడు. సోమరసాన్ని జయించాడు. సప్త సింధువులను ప్రసరింపజేశాడు.

13. అహితో, ఇంద్రుడు తలపడినప్పుడు వృత్రుడు ప్రయోగించిన విద్యుత్తుగాని, ఉరుముగాని, వర్షం గాని, పిడుగు గాని ఇంద్రుడిని ఏమీ చేయలేకపోయాయి. మఘవుడు అన్నిటిపై విజయం సాధించాడు.
14. అహిని సంహరించబోతూ ఇంద్రుడు ఇంకెవరిని చూసి కలవరపడి శ్యేనంవలె తొంభై తొమ్మిది స్రవంతలను లంఘించాడు?
15. అప్పుడు వజ్రబాహుడైన ఇంద్రుడు సకల చరాచర లోకానికి, శృంగ సహిత, శృంగరహిత పశువులకు రాజయ్యాడు. చక్రపు అకులకు శకటనేమి ఆధారమైనట్టు సమస్తానికి అతడు రాజై తనలో ఇముడ్చుకున్నాడు.

ఇది ప్రసిద్ధమైన ఇంద్రసూక్తం. తర్వాత కాలంలో పురాణేతిహాసాలలో చిలవలు పలవలైన వృత్రాసుర సంహార కథకు ఇదే ఆధారం.

నిరుక్తకారుడైన యాస్కుడి నుంచి వేద భాష్యకారులందరు వృత్రుడు అంటే వర్ష మేఘమని, దాన్ని ఛేదించి జలాలను ఇంద్రుడు విడిపించాడని ఈ సూక్తంలో వర్ణితమైనట్టు చెప్పారు. కాని, ఈ భాష్యాన్ని కాదని ప్రముఖ చరిత్రకారుడు డి.డి.కోశాంబి చెప్పిన అర్థం మరీ దూరాన్వయంగా కనబడుతుంది. ఆయనకు ఎందుకోగాని ఆర్యులంటే తీవ్రమైన అసహనం. అసలైన రాక్షసులు వారేనన్నట్టుగా వ్యాఖ్యానిస్తూ తమ మానాన తాము బతుకుతున్న సింధు ప్రజలను, వారి నాగరికతను ఆర్యులు నిష్కారణంగా నిర్మూలించారని, వారు చాలా అనాగరికులని వ్రాశాడు.

కోశాంబి వ్యాఖ్యానం ప్రకారం వృత్రుడు అంటే సింధు ప్రజలు నదులకు కట్టిన ఆనకట్టలు. నీరు నిల్వచేసి కాల్వలు త్రవ్వి వారు వ్యవసాయం చేసుకొంటుండగా కేవలం పశుపాలకులైన ఆర్యులు తమ పశువులకు కావలసిన పచ్చిక భూములు మునిగి పోయినందున సహించలేక ఆనకట్టలన్నిటినీ (డైనమైట్ తోనా?) బద్దలు కొట్టి నదుల నీటిని వృధాగా సముద్రం పాలు చేశారట. కొండచరియకు అడ్డంగా పడి వున్న వృత్రుడు అంటే డామ్ అన్నమాట.

పారాణ కథలు

ఈ విధంగా కల్పిత కథలకు, ప్రతీకాత్మక కవితలకు ఇప్పటి పరిజ్ఞానంతో అర్థం చెబుతూపోతే హాస్యాస్పదంగా వుంటుంది. ఈ రెయిళ్ళూ గియిళ్ళూ వేదాల్లోనే వున్నాయి అన్నట్టు ఈ ఆనకట్టలు, రిజర్వాయర్లు సింధునాగరికత కాలంలోనే వున్నాయి అనుకోవాలి. వసిష్ఠుడు, అగస్త్యుడు కుంభసంభవులన్నారు కనుక, టెస్ట్‌ట్యూబ్ బేబీల పద్ధతి ఆ రోజులలోనే వున్నదని చెప్పడం లాంటిదే ఇది. ఇలా మన “మైథాలజీ” లోని కట్టుకథలకు ఆధునికార్థాలు

చెప్పుకుంటూపోతే పరిహాసాస్పదంగా వుంటుంది. ఆ దారిని పోతే మనం ఎక్కడా తెమలము. వేద కథలు, పురాణ కల్పనలు అంత ఏకసూత్రత కలిగినవి కావు.

“మైథాలజీ” అనేది భారతీయార్థ్యులకే కాదు. ప్రపంచంలో అన్ని దేశాలలో, అన్ని కాలాలలో, అన్ని జాతులకు వున్నదే. మైథలాజికల్ కథలు అభూత కల్పనలుగా కనిపిస్తాయి నిజమే. వాటిని ప్రత్యక్షర సత్యాలుగా నమ్మడం ఎంత అజ్ఞానమో, ఎందుకూ పనికిరాని పుక్కిటి పురాణాలుగా ఈసడించడం అంతే పొరపాటు. ఆ కథలు చాలావరకు ప్రతీకాత్మక (సింబాలిక్) కథలు. ఏదో ఒక గూఢార్థంతోనే అవి బయలుదేరి వుంటాయి. కాలక్రమాన ఆ గూఢార్థపు సూత్రం తెగిపోయి మనకు కట్టుకథలుగా కనిపిస్తాయి. వాటిలోని సాగసును, కవితాగుణాన్ని, నైతిక ప్రయోజనాన్ని ఆస్వాదించడమే మనం చేయగలిగింది. మన గత సంస్కృతికి అవి ప్రతీకలు.

కాలం గడిచిన కొద్దీ ఇంద్రుడి పాత్ర చిత్రణ విచిత్రంగా మారిపోయింది. ఋగ్వేదంలో అంత ప్రముఖుడు, ప్రథముడు అయిన ఇంద్రుడు తర్వాత కాలంలో తన ప్రాధాన్యం కోల్పోయాడు. అతడు దేవతల రాజుగా, స్వర్గాధిపతిగానే వున్నాడు కాని, పూర్వపు బలపరాక్రమాలు లేవు. పురాణాలలో అతడు చీటికి మాటికి రాక్షసుల చేతిలో ఓడిపోవడం, బ్రహ్మవద్దకో, విష్ణు వద్దకో పారిపోయి శరణు పొందడం, వారు రాక్షసులను సంహరించి అతడి స్వరాజ్యాన్ని అతడికి అప్పగించడం జరిగేది. అతడిని నిత్యసోమపీరిగా వేదంలోనే వర్ణించారు. పురాణాలను వచ్చేసరికి అతడు సాధారణ మానవుల స్థాయికి, లేదా ఇంకా కిందికి దిగిపోయాడు. జారుడుగా, అధికార దర్పితుడుగా, అసూయాగ్రస్తుడుగా అతడిపై చాలా కథలు వచ్చాయి. మొత్తంపై అతని పట్ల వేదాల నాటి గౌరవం తర్వాత కాలంలో లేదు. అతడిని ఆరాధించే సంప్రదాయం కూడా ఆగి పోయింది. శ్రీకృష్ణుడు తన వారిచేత, ఇంద్ర పూజను మాన్పించినట్టు కథ వుంది.

అసలు వేదకాలపు దేవతలలో చాలామంది తర్వాత కాలంలో అప్రధానులయ్యారు. వారి స్థానాన్ని విష్ణువు, శివుడు, వినాయకుడు, కుమారస్వామి, లక్ష్మి, పార్వతి మొదలైనవారు ఆక్రమించారు. వైదిక మతం అంటే బ్రాహ్మణ మతం. అది చాలాకాలం క్రిందటే చాలా వరకు తగ్గిపోయింది. దాని స్థానంలోకి బ్రాహ్మణేతర కులాల మనస్సులను ఆకర్షించిన పాపులర్ దేవతల ఆరాధనా మతం వచ్చింది. శైవం, వైష్ణవం, గాణాపత్యం, శాక్తేయం మొదలైనవి ప్రజాసామాన్యపు మతాలు, క్రమంగా అవి అన్ని కులాల, అన్ని వర్గాల ప్రజల ఆదరణ పొందాయి. వాటినే మూకుమ్మడిగా హిందూమతం అంటున్నాము.

8. మిత్రావరుణులు, ఇతర దేవతలు

ఋగ్వేదంలోని దేవతలలో వరుణుడిది ఒక ప్రత్యేక స్థానం. ఇంద్రుడి తర్వాత వరుణుడు ముఖ్యుడైన దేవత. అనేక విషయాలలో ఇంద్రుడి కంటే కూడా వరుణుడిది విశిష్టమైన స్థానం కూడా.

పర్షియన్ల అవెస్థాలోని 'అహూర్ మజ్దా'కు ఋగ్వేద వరుణుడికి స్వభావ రీత్యా పోలికలున్నాయని పాశ్చాత్య పరిశోధకులు అంటారు. అలాగే శబ్ద రీత్యా చూస్తే గ్రీకుల యురేనస్కు వరుణుడికి పోలిక వుంది.

నిజానికి యురేనస్ వలె వరుణుడు కూడా మొదట్లో గగన దేవతే. తర్వాత కాలంలో మాత్రం సముద్రానికి అధేదేవతగా మారాడు. అంటే గ్రీకుల నెప్ట్యూన్.

ఋగ్వేదంలో అన్నిటిలోకి వరుణునికి ఉద్దేశించిన సూక్తాలు చాలా ఉదాత్త గంభీరమైనవని, భక్తి భావపూరితమైనవని పండితుల అభిప్రాయం. అతడు ప్రధానంగా ఋత రక్షకుడు. ఋతం అంటే క్రమం, నియమం, ధర్మం. వరుణుడు ఆకాశదేవత కనుక, ఋతంతో అతనికి తాదాత్మ్యం జరిగి వుండవచ్చు. ఆకాశంలో సూర్యం, చంద్ర, నక్షత్ర, గ్రహ గోళాలు ఒక నియమం ప్రకారం రావడం, పోవడం జరుగుతుంది. అంటే అవి ఒక నియమాన్ని, ఒక ఋతాన్ని పాటిస్తాయి. ఆ ఋతాన్ని రక్షించేవాడు వరుణుడు.

అతడు భూదివాలను సృష్టించి, వాటిని వేరుచేసి దూరంగా నిలిపాడు. సూర్యుడి ప్రయాణ మార్గాన్ని విశాలం చేశాడు. అతని ఆజ్ఞతోనే చంద్రుడు ప్రకాశిస్తాడు. నక్షత్రాలు రాత్రి ప్రకాశించి పగలు అంతర్ధాన మవుతాయి. నదులు అతని ఆనతి ప్రకారం ప్రవహిస్తాయి. మేఘాలు వర్షిస్తాయి. అతని నేత్రం సూర్యుడు. యజ్ఞ సమయంలో కనకాంబరాలు ధరించి వచ్చి దర్శాసనంపై కూర్చుంటాడు.

సర్వసాక్షి

గుర్రాలు పూన్చిన వరుణ రథం సూర్యునిలా ధగధగ ప్రకాశిస్తుంది. తన గగన సౌధంలో కూర్చుని అతడు మానవుల పనులను పరికిస్తూ వుంటాడు. అతని దృష్టిని ఏదీ తప్పించుకుని పోలేదు. అధర్వ వేదం ప్రకారం (4వ కాండ, 16వ సూక్తం) వరుణుడు ఎవడు అభిముఖుడై వున్నాడో, ఎవడు తిరోముఖుడై వున్నాడో, ఎవడు మోసగిస్తున్నాడో, ఎవడు దాగి ఉన్నాడో అందరిని దగ్గర నుంచి చూస్తుంటాడు. ఏ ఇరువురు కూర్చుని గుసగుస లాడుతున్నా అతనికి తెలుస్తుంది. వారి పక్కన వున్న మూడవవాడు అతడే. వరుణుడు సర్వజ్ఞుడై అన్నీ తెలుసుకుంటాడు.

పాపులను అతడు నిర్దయగా పాశ బద్ధులను చేసి శిక్షిస్తాడు. కాని, పశ్చాత్తప్తులను క్షమిస్తాడు.

అతని సూక్తాలన్నిటిలోను ఈ క్షమాభిక్ష కోరడం వుంటుంది.

తర్వాత కాలంలో హిందూమతంలో ప్రముఖ స్థానం వహించిన భక్తి భావానికి, శరణాగతికి వరుణ సూక్తాలలో బీజాలున్నాయని పండితుల భావన.

శునశ్శేపుని సూక్తాలు ఇందుకు ఉదాహరణ. అజీగర్తుని పుత్రుడైన శునశ్శేపుడిని హరిశ్చంద్రుడు వరుణునికి బలి ఇవ్వబోతాడు. అప్పుడు యూపస్తంభానికి కట్టబడిన శునశ్శేపుడు మొదట ప్రజాపతిని, అగ్నిని, సవితను, చిట్ట చివరకు వరుణుని ప్రార్థిస్తాడు. (ఋగ్వేద ప్రథమ మండలం 24వ సూక్తం 6నుంచి 15 వరకు ఋక్కులు).

“గగనంలో ఎగిరే ఈ పక్షులకు, ఓ వరుణ దేవా! నీ శక్తి, నీ పటిమ లేదు. నీ క్రోధానికి అవి తాళలేవు. ప్రవహించే జలాలు, వీచే వాయువు నీవేగాన్ని అధిగమించలేవు.

యూపస్తంభ బద్ధుడైన శునశ్శేపుడు ఆదిత్యుడైన వరుణుడిని ప్రార్థిస్తున్నాడు. వరుణ రాజు నన్ను బంధ విముక్తుని కావించ గోరుతున్నాను.

ఓ వరుణా! నన్ను పైన, మధ్య, క్రింద కట్టి వుంచిన పాశాలను ఛేదించి విడిపించు. ఓ ఆదిత్యా! మా భక్తి చేత మేము పాప విముక్తులము కాగలము” అంటూ శునశ్శేపుడు వరుణుడి సర్వజ్ఞత్వాన్ని ఇంకా ఇలా ప్రస్తుతిస్తాడు.

“వేదాయో వీనాం పద మంతరిక్షేణ

పతతాం వేద నావః సముద్రియః”

(1-25-7)

పై మంత్రానికి శ్రీ సూరంపూడి భాస్కరరావు శునశ్శేపు నాటకంలోని పద్యానువాదం ఇది.

అతడెరుంగును విపుల మహాంతరిక్ష

మందు పర్వెత్తు పక్షుల మార్గములను

అతడెరుంగును పృథు సాగరమ్మునందు

తేలియాడెడు నావల తీరు గూడ

ప్రత్యేకంగా వరుణ దేవతాకమైనవి పన్నెండు సూక్తాలు కాగా, అతడి మిత్రుడైన మిత్రుడితో కలిపి మరి చాలా సూక్తాలున్నాయి. మిత్రావరుణులను సాధారణంగా కలిపి వ్యవహరిస్తారు.

అయిదవ మండలం 69వ సూక్తంలో (1,2) ఆత్రేయుడైన ఉరుచక్రి అనే ఋషి ఇలా ప్రార్థించాడు.

“ఓ మిత్రా వరుణులారా! మీరు మూడు భూలోకాలను, మూడు ఊర్ధ్వ లోకాలను, మూడు ద్యులోకాలను భరిస్తున్నారు. యజ్ఞం చేసేవారికి మీరు పుష్టిని, తుష్టిని కలగజేస్తారు.

ఓ మిత్రా వరుణులారా! మీరు ఆనతిస్తేనే ధేనువులు పాలిస్తాయి. మీ ఆజ్ఞానుసారమే సింధువులు (నదులు) మధుమంతాలైన జలాల నిస్తాయి. మీరు శాసిస్తేనే వాయువు, అగ్ని, ఆదిత్యుడు వర్షం కురిపిస్తారు”.

మిత్రదేవుని పేరుతో మాత్రం ఒకే సూక్తం వున్నది. (ఋగ్వేదం తృతీయ మండలం 59వ సూక్తం). తన పేరులో మిత్ర శబ్దం గల విశ్వామిత్రుడు దాని కర్త.

మిత్రుడు భూదివాలకు ఆధార భూతుడు. మానవులను, వారి పనులను నిశ్చల నేత్రంతో వీక్షిస్తాడు. వారిని కర్మలకు ఉత్సుకులను చేస్తాడు.

ఇతడు కూడా ఇండో - ఇరానియన్ దేవతలలో ఒకడు అని అవెస్థాలోని మిత్రా అనే దేవతతో కల నామ సామ్యాన్ని బట్టి భావించవచ్చు. మిత్రా పర్షియన్ల సూర్యుడు. తర్వాత కాలంలో భారతీయులకు కూడా ఈ మిత్రుడే సూర్యుడు అయ్యాడు.

సూర్యుడు

సౌర దేవతలలో సూర్యుడు ముఖ్యుడు. ప్రత్యక్ష దైవం. అతనిది ఏడు గుర్రాలు పూన్చిన రథం. చరాచర ప్రపంచానికి అతడు ఆధారం. అతడు చీకటిని, నరుల వ్యాధులను, దుస్వప్నాలను పారద్రోలుతాడు. దీర్ఘాయువిస్తాడు. సౌర బింబం సూర్యనేత్రం. నరుల పాప పుణ్యాలను అతడు చూస్తూ వుంటాడు; కర్మ సాక్షి.

ఉషస్సు సూర్యుడిని బహిర్గతం చేస్తుంది. ప్రియుడై అతడు ఆమెను అనుసరిస్తాడు. నరులను దిన చర్యకు ప్రేరేపిస్తాడు. అతడు ద్యౌవాపుత్రుడు; అంతరిక్షాన్ని దాటే పక్షి, వృషభం, తేజోహయం, నభోరత్నం, రథచక్రం. సూర్య దేవతాక సూక్తాలు పది వరకు వున్నాయి.

సవిత

మరొక సౌర దేవత సవిత. ఈయనకు 11 సూక్తాలు, ఇంకా అక్కడక్కడ ఋక్కులు వున్నాయి. ఇతడు అంతా బంగారపు మయం. తెల్లని గిట్టలుగల రెండు గుర్రాలు పూన్చిన బంగారు రథంపై మిట్ట పల్లాలతో కూడిన మార్గాన ప్రయాణిస్తాడు. నిద్రిత నరులను జాగృతులను చేసి దీవిస్తాడు. అతని తేజస్సు ఆకాశాన్ని కాంతిల్ల జేస్తుంది. అతడు పీత కేశుడు. తూర్పు దిక్కున వెలుగు దివ్యే వెలిగిస్తాడు. అన్ని ప్రాణులను చూస్తూ వుంటాడు. దుస్వప్నాలను, పాపాలను, రక్తసులను, మాంత్రికులను తరిమి వేస్తాడు. పగటికి, రాత్రికి అతడే కారకుడు. ఇతర దేవతలు అతని ఆజ్ఞానువర్తులు.

సవిత ప్రధానంగా ప్రచోదకుడు. ఇప్పటికీ నైష్ఠికులు త్రిసంధ్యలలో అతడిని జపిస్తారు. (సంధ్యావందనం, సంధ్య వార్చడం). దాన్ని గాయత్రీ (ఛందస్సును బట్టి) మంత్రమని, సావిత్రీ (దేవత పేరును బట్టి) మంత్రమని అంటారు. దాని ఋషి (కర్త) విశ్వామిత్రుడు. అది ఋగ్వేద తృతీయ మండలంలో 62వ సూక్తంలోని 10వ మంత్రం.

“తత్సవితు ర్వరేణ్యం

భర్గో దేవస్య ధీమహి

ధియో యోనః ప్రచోదయాత్” -

(ఏ తేజస్సు అయితే మన బుద్ధులను ప్రచోదితం (ప్రేరితం) చేస్తున్నదో ఆ సవిత్తు దేవునికి సంబంధించిన మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైన తేజస్సును పొందగలముగాక!)

పూషుడు

ఇంకొక సౌర దేవత పూషుడు. ఇతడు ప్రాణులకు పోషకుడు, సంవర్ధకుడు. అతడిది గొర్రెలు పూన్నిన రథం. అంబలి అతడి భోజనం. ప్రధానంగా పశు పాలకుల దేవుడు. ముల్లకర్రతో పొడుస్తూ పశువులను నడిపిస్తాడు. తప్పిపోయిన పశువులను ఇళ్ళకు చేరుస్తాడు. ఉషస్సుకు ప్రియుడు, సూర్యాదేవి భర్త. అన్ని ప్రాణులను, విశ్వమంతటిని పరికిస్తాడు. స్వర్లోక మార్గాలు అతనికి తెలుసు. మృతులను పితృదేవతల వద్దకు తీసుకుపోతాడు.

ద్వాపా పృథ్వులు

ఋగ్వేదంలో ఈ ఇరువురిని తరచుగా కలిపి వ్యవహరిస్తారు. వీరికి ఆరు సూక్తాలున్నాయి. పృథ్వికి విడిగా కూడా సూక్తాలున్నాయి. ద్వౌః అంటే ఆకాశదేవత, లేదా స్వర్గలోకం. పృథ్వి అంటే భూమి. గ్రీకుల జ్యూస్, రోమన్ల జూపిటర్, ఋగ్వేద ద్వౌః పితృదేవత ఒకరే. ద్వాపా పృథ్వులు భార్యాభర్తలు. దేవతలతో సహా అందరికీ తల్లిదండ్రులు; ప్రాణులను వారు కష్టాల నుంచి రక్షిస్తారు. ఒకరు వృషభమైతే, ఒకరు గోవు. అన్న దాతలు, భాగ్యదాతలు, జ్ఞానులు, పుణ్య సంవర్ధకులు. వారికి వృద్ధాప్యం లేదు.

ఋగ్వేదం ప్రథమ మండలం 185వ సూక్తం ఇలా ప్రశ్నిస్తున్నది :

“కతరా పూర్వా కతరా పరయోః

కథా జాతే కవయః కో వి వేద

విశ్వం త్మనా బిభృతో యర్ధనామ

వివర్తతే అహనీ చక్రియేవ”

(వారిలో ఎవరు పెద్ద, ఎవరు చిన్న? ఎలా జన్మించారు? ఓ ఋషులారా! ఓ కవులారా! ఎవరు చెప్పగలరు? అన్ని ప్రాణులను వారు భరిస్తున్నారు; రాత్రిని, పగటిని చక్రనేమి క్రమంలో ప్రవర్తింప జేస్తున్నారు.)

పర్జన్యుడు

ఋగ్వేదంలో పర్జన్య దేవతాక సూక్తాలు మూడున్నాయి. అతడు వర్షాధిదేవత. వర్షాలు కురిపించి పుడమిని పునరుజ్జీవింప జేస్తాడు. భూమిని ఓషధీ సమృద్ధం, శాద్వల శ్యామలం చేస్తాడు. తరు లతా గుల్మాలకు పోషకుడు. జంతుకోటి సంతానవంతం అయ్యేటట్లు దీవిస్తాడు. తర్వాత కాలంలో పర్జన్యుడు తన ప్రత్యేకత కోల్పోయి ఇంద్రుడిలో కలిసిపోయాడు. ఇప్పుడు పర్జన్యుడు అంటే ఇంద్రుడు.

అశ్వినీ దేవతలు

అశ్వినులు కవలలు. ద్వావా పుత్రులు, సూర్యమిత్రులు, నిత్య యౌవనులు, సుందరాకారులు, వీరిపై ఋగ్వేదంలో చాలా సూక్తాలున్నాయి. వీరిని నాసత్వులని కూడా అంటారు. సూర్యపుత్రి అయిన సూర్యాదేవిని వివాహమాడారు. వారి రథంపై ఆమె కూడా వుంటుంది. ఋభువులు నిర్మించి ఇచ్చిన ఆ రథాన్ని పక్షులు, లేదా రెక్కల గుర్రాలు లాగుతాయి. అది భూమ్యాకాశాలను ఒక రోజులో చుట్టి వస్తుంది. వారి బాట బంగారు బాట. వారు ప్రధానంగా దేవ వైద్యులు. నరులను వ్యాధుల నుంచి, గాయాల నుంచి రక్షిస్తారు. దృష్టి దానం చేస్తారు. యౌవనం ఇస్తారు. ఉషస్సు వారిని మేల్కొలుపుతుంది. ఉషోదయానికి, సూర్యోదయానికి మధ్య వచ్చే రెండు నక్షత్రాలు అశ్వినీ దేవతలు కావచ్చునట. వారు రథికులు కనుక అశ్వినులు అనే పేరు వచ్చి వుండవచ్చునని ఒక ఊహ, ఈ ఇరువురు భాయిలు మామూలుగా మధుపాయాలు, అడపాతడపా సోమపాయాలు. ఋగ్వేదంలో ఇంద్రుడు, అగ్ని, సోముడు తర్వాత వీరినే ఎక్కువ సూక్తాలు. అవి 50 వరకు వుంటాయి.

వాయు, జల దేవతలు

ఋగ్వేదంలో వాయుదేవునికి, వాతదేవతకు వేర్వేరు సూక్తాలున్నాయి. కాని ఆ పేర్లను పర్యాయ పదాలుగా ఉపయోగించారు. వాయువు దేవతాత్మ అయితే, వాత దేవత పంచభూతాలలో ఒకటైన గాలికి అధిదేవుడు, వాయువు రెండు అరుణాశ్వాలు పూన్చిన ప్రకాశమాన రథంపై అమిత వేగంతో పయనిస్తాడు. సోమరసం ఇష్టం. నరులకు కీర్తి, భాగ్యం, సంతానం ఇస్తాడు. శత్రు నిర్మూలన చేసి దుర్బలులను రక్షిస్తాడు. అతడు వీచితే వ్యాధులు నశిస్తాయి. దీర్ఘాయురారోగ్యాలు కలుగుతాయి.

వాత దేవుని రథం ఉరుములా ధ్వని చేస్తూ మహావేగంతో పోతుంది. ఆకాశాన్ని తాకుతూ అది పయనిస్తుంది. ధూళి ఎగ జిమ్ముతూ లోయల మీదుగా పోతుంది. ప్రియసమాగమానికి స్త్రీలవలె వాయు వీచికలు వేగంగా వాతదేవుని వద్దకు వెడతాయి.

వేద ఋషులు జల దేవతను నాలుగు సూక్తాలలో స్తోత్రం చేశారు. జలాలు ఇంద్రుడు తన వజ్రంతో త్రవ్విన చాళ్ళలో ప్రవహిస్తాయి. ఇంద్రుడి ఆజ్ఞలను అనుసరిస్తాయి. వాటికి సముద్రం గమ్యం. జలం తల్లి, ఆమె కుమారుడు అగ్ని. చరాచర ప్రకృతికి నీరే ఆధారం. అన్ని పాపాలను జలాలు కడిగివేస్తాయి. వ్యాధులను నయం చేస్తాయి. బలం, ఆరోగ్యం, దీర్ఘాయువు, అమరత్వం ఇస్తాయి.

తృప్త మరొక ముఖ్య దేవత. అతడు ద్వాదశాదిత్యులలో ఒకడు. దేవ శిల్పి. దేవతలకు పాన పాత్రలు, రథాలు, పనిముట్లు తయారు చేసి ఇస్తాడు. మానవ, జంతు శరీరాల ఆకృతులను రూపొందిస్తాడు. వివస్వతుని భార్య, యమ, యమి కవల దేవతల తల్లి అయిన సరణ్యా దేవికి తృప్త తండ్రి.

ఇంకా ప్రజాపతి, విశ్వకర్మ, ధాత, విధాత, మన్య, శ్రద్ధ, అనుమతి, అరమతి, సూనృత, అసునీతి మొదలైన అనేక దేవతలున్నారు.

కొంత ఎక్కువ ప్రాధాన్యం కల ఒక దేవత అదితి. ఈ మాటకు అర్థం ఆమెయమైన- అనంతమైన- అని. భౌతిక ప్రపంచపు అనంతత్వానికి ప్రతీక. ఆమె పుత్రులు ద్వాదశాదిత్యులు.

ఆమె గగన చక్రం. ఆమె తల్లి, తండ్రి, తనయుడు, సృష్టి సమస్తం ఆమెయేనని, సృష్టి కారణం కూడా ఆమెయేనని ఋషులు కీర్తించారు. తర్వాత కాలంలో ఆమె కశ్యప ప్రజాపతి భార్య అయింది. అతని మరొక భార్య దితి.

విష్ణువు, రుద్రుడు

హిందూ మత వ్యవస్థలో విష్ణువుకు, శివునికి కల ప్రాముఖ్యం మరి ఏ దేవునికి లేదు. సృష్టికర్త బ్రహ్మ కాగా, స్థితికారుడు విష్ణువు, లయకారుడు శివుడు. ఈ ముగ్గురు త్రిమూర్తులు. బ్రహ్మకు పూజార్హత లేదు కనుక ఆలయాలు లేవు. కాని విష్ణువుకు ఆయన అవతారాలైన రామునికి, కృష్ణునికి, అలాగే శివునికి వున్నన్ని ఆలయాలు ఇంకే దేవునికి లేవు.

ఇంత ప్రముఖ దేవతలైనా శివ, విష్ణువులకు ఋగ్వేదంలో మాత్రం ప్రాధాన్యం లేదు. విష్ణువుకు ఆరు సూక్తాలుండగా, శివునికి పూర్వరూపమైన రుద్రునికి మూడే సూక్తాలు. వారి కంటే ఇంద్రాగ్ని వరుణ సోములకే ప్రాముఖ్యం ఎక్కువ. కాని, చారిత్రక కాలం వచ్చేసరికి వీరి ప్రాబల్యం తగ్గిపోయింది. శివ, విఘ్నవుల ప్రాధాన్యం విపరీతంగా పెరిగిపోయింది.

విష్ణువును ఋగ్వేదం త్రివిక్రముడుగా వర్ణించింది. అంటే అతడు మూడు లోకాలను మూడు అడుగులతో ఆక్రమించాడు. ఒకటి ద్యులోకం, రెండవది అంతరిక్షం, మూడవది

భూమి. ఈ త్రివిక్రమత్వం తరువాత కాలంలో వామనావతారానికి ప్రాతిపదిక అయింది. విష్ణు శబ్దానికి సర్వ వ్యాపకత్వం అని అర్థం. విష్ణువు త్రివిక్రమత్వానికి ఈ శబ్దార్థమే ఆధారం అయి వుంటుంది.

రుద్రుడు గౌరవర్ణుడు, సూర్యసమ తేజుడు, స్వర్ణాభరణ భూషితుడు, జటాజూటధారి, దనుర్బాణ పాణి. రుద్రుడిని ఎక్కువగా మహాభయంకరుడైన దేవుడుగా ఋగ్వేద ఋషులు భావించారు. అతడు మత్త వృషభంలా విధ్వంసకరుడు. అతడి పరాక్రమానికి ఎదురులేదు. రౌద్రమూర్తి, హానికరుడైనా రుద్రుడు జగత్ప్రీత. అతడిని తేలికగా ప్రసన్నుడిని చేసుకోవచ్చు. భక్త సులభుడు; కోరిన వరాలిస్తాడు; వ్యాధులను నయంచేసే భిషగర్వుడు.

ఆయన సంతానమే మరుద్గుణాలు. వీరు ఝంఝూమారుతానికి ప్రతీకలైన దేవతలు. ఋగ్వేదంలో వీరికి చాలా ప్రాధాన్యం వుంది. వారికి 33 ప్రత్యేక సూక్తాలున్నాయి. వారి సంఖ్య 21(3×7) లేదా 180(3×60) వీరు సమవయస్కులు. ఒకచోట పుట్టి, ఒకచోట నివసిస్తారు. రోదసీ దేవత వారి రథంలో పయనిస్తుంది. ఆమె వారి ప్రియురాలు. వారు తేజో దేవతలు. విద్యుచ్ఛూల ధారులు. స్వర్ణ శిరోవేష్టనం, స్వర్ణ పరశువులు, స్వర్ణాభరణాలు, హారాలు, పీతాంబరాలు ధరిస్తారు. వారి రథాలు మెరుపులవలె ప్రకాశిస్తాయి. మేఘగర్జనలా వారు శబ్దిస్తారు. ఆ శబ్దానికి పర్వతాలు కంపిస్తాయి. మదపుటేనుగులవలె వృక్షాలను కూల్చివేస్తారు. వర్షం కురిపిస్తారు. వర్షామేఘంతో సూర్యనేత్రాన్ని కప్పివేస్తారు. ఇంద్రుడికి వృత్రాసుర సంహార సమయంలోను, ఇతర రాక్షస వధలలోను వారు తోడ్పడ్డారు. మరుత్తులు గొప్ప గాయకులు. ఇంద్రుడిని స్తుతిస్తూ గానం చేస్తారు.

9. ఉషస్సు, ఊర్వశి, సోమరసం

సూర్యోదయానికి ముందు తూర్పు నుంచి ఆకాశంలో వ్యాపించే తెల్లని వెలుగే ఉషస్సు. దాన్ని ఋగ్వేద ఋషులు దేవతగా భావించి ఇరవై సూక్తాలలో కీర్తించారు.

ఉషస్సును గ్రీకులు ఇవోన్ అన్నారు : లాటిన్‌లో అరోరా.

ఉష : కాలం మనోహరంగా, ఆహ్లాదకరంగా వుంటుంది. చీకట్లు విచ్చిపోయి, మంచు తెరలు తెరలి పోతుంటాయి. మెల్లమెల్లగా రవి కిరణాలు తొంగి చూస్తూ ప్రవేశిస్తాయి. అంతటా ఒకే ప్రశాంత కాంతి.

మూడు వేల ఏళ్ళకు ముందు ఆర్యర్షులవలె ఉషోదయాన్ని అంత గొప్ప కవితా కల్పనతో, రమణీయ భావనతో గానంచేసిన వారు మరెవరూ లేరు. ఆనాటి కవుల భావుకత నేటికీ నిత్య సూతనంగా మనల్ని ముగ్ధుల్ని చేస్తుంది.

ఉషస్సును బుక్కవులు అందమైన స్త్రీ మూర్తిగా భావించారు. గగనంలో ఏడు గుర్రాలుపూన్చిన కాంతిరథంపై ఆమె జన్మిస్తుంది. ఆమె దివోదుహిత (దుహితర్దివః) నల్లని రాత్రికి తెల్లని సోదరి. ధవళాంబరధారిణియై ప్రాద్విశాంచలాన ఉదయించి తన అందాలన్నీ ఆవిష్కరిస్తుంది.

ఉషోదేవి తూర్పు వాకిలి తెరవగానే, గోశాల నుంచి ఆలమందలు వెలికి ఉరికి వచ్చినట్టు వెలుగులు పరుగులు తీస్తాయి. ఆమె నిశావసనాలను వినర్జించి, చీకట్లను తరిమి వేస్తుంది. ద్విపాత్తులను, చతుష్పాత్తులను మేల్కొలుపుతుంది. పక్షులను ఎగిరిస్తుంది. ఆమె రాగానే పక్షులు కిలకిల కలస్వనాలతో ఎగిరిపోతాయి. నరులు తమ పనులలో నిమగ్నులవుతారు. ప్రతిదినం ఆమె వస్తుంది. ఋజుమార్గంలో పయనిస్తుంది. క్రమం తప్పదు. త్రోవ మారదు.

మరల మరల ఉషస్సు నవనవోన్మేషంగా ఉదయిస్తుంది. ఎంత నిత్యసూతనరాలో అంత నిత్యపురాతనరాలు. అంగిరసుడైన కుత్స మహర్షి ఉషస్సును ఇలా వర్ణించాడు; (ఒకటవ మండలం, 113వ సూక్తం)

“అన్ని జ్యోతిస్సులలోను శ్రేష్ఠమైన ఉషస్సు తూర్పున అందంగా ఉదయించింది. సూర్యుడు ఉదయించడానికి ఉషస్సు కారణమైనట్టు ఉషస్సు ఉదయించడానికి రాత్రి పరభాగం కారణమవుతున్నది. గతించిన అసంఖ్యాక ఉషస్సులలో ఇది ఆఖరిది. రానున్న అసంఖ్యాక ఉషస్సులలో ఇది మొదటిది. చీకటిని హరించి అన్ని ప్రాణులను మేల్కొలుపుతున్నది. నరులను తమ పనులకు ప్రేరిస్తున్నది. నిద్రిత జనులారా! మీ పడకలు విడిచి లేవండి. ఉషస్సు

వచ్చింది. తమస్సు విచ్చింది. ఉషఃకాంతి సూర్యునికి మార్గాన్ని సుగమం చేసింది. మన భుక్తి ఎక్కడ వుందో అక్కడికి పోదాం పదండి.”

ఈ ఋషి మరొక ఋక్కులో ఉషస్సును వర్ణించిన తీరు చూడండి:

“ఈయుష్టేయే పూర్వతరా మపశ్యన్

వ్యుచ్చన్నీ ముషసం మర్త్యాసః

అస్మాభిరూ ను ప్రతి చక్ష్యా భూదో

తే యన్తియే అపరీషు పశ్యాన్”

(ఋగ్వేదం 1-113-11)

“మనకంటే ముందు అసంఖ్యాకమైన ఉషోదయాలను తిలకించి ఎందరు మానవులు ముగ్ధులు కాలేదు? ఇప్పుడు మనం ఈ ఉషోదయాన్ని చూసి ముగ్ధులమవుతున్నట్టే, మన తర్వాత ఎందరు రాబోయే ఉషస్సులను చూసి ముగ్ధులుకాబోవడం లేదు?”

కక్షీవంతుడనే కవి (ఋగ్వేదం 1-123-1) “ఆమె రథానికి అశ్వాలను అప్పుడే పూన్చారు. అమర్తులైన దేవతలు దాన్ని అధిరోపించారు. తపస్సు నుంచి ఉషస్సు ఉదయించింది. మానవులకు ఆరోగ్యాన్ని ప్రసాదిస్తున్నది” అంటూ మొదలు పెట్టి, మొదట సూర్యుని సోదరిగా ఉషస్సును వర్ణించిన వాడల్లా క్రమంగా రోహంటీక్ మూడ్ లో పడ్డాడు.

“కన్యేవ తన్వా శాశదానాగ్ం

ఏషి దేవి దేవ మియక్షమాణం

సంస్మయమానా యువతిః

పురస్తాదా విర్వక్షాంసి కృణుషే విభాతీ”

(ఋగ్వేదం 1-123-10)

–హే ఉషా! నట్టింట నగ్నంగా సంచరిస్తూ నీ సర్వాంగ సౌందర్యాన్ని స్పష్టంగా ప్రదర్శిస్తున్నావు. తర్వాత నీ ప్రియుడైన సూర్యుని ఎదుట నీ అనాచ్ఛాదిత వక్షస్థలాన్ని ఆవిష్కరిస్తున్నావు-

–తల్లి జలకమాడించి అలంకరించిన యోషామణివలె నీ తనూలావణ్యం సర్వజనులకు కనబడేట్టు చూపిస్తున్నావు. ఓ భద్ర శీలా! ఓ ఉషా! అన్యోషస్సులు నీవలె తొలగించలేవు కనుక నీవే ఈ తమోవరణాన్ని తొలగించు!

రాత్రి, సినీవాలి, రాకా

ఉషస్సును వర్ణించిన కవులు రాత్రిని వదిలి పెడతారా? రాత్రిని కూడా మూర్తీకరించి ఒక ఋక్కువి ఇలా గానం చేశాడు:

“రాత్రీ వ్యఖ్య దాయతీ

పురుత్రా దేవ్యక్షభి:

విశ్వా అధిశ్రియోధిత”

(ఋగ్వేదం 10-127-1)

“- రాత్రి దేవత వస్తూ వస్తూ అన్ని దిశలా తన నక్షత్ర నేత్రాలతో చూసింది. ఎంతో శోభస్వరంగా అలంకరించుకుంది.

అమర్త్య అయిన ఆ దేవి ఆకాశమంతా వ్యాపించింది. నేలపైని తీవలను, పైన గల తరువులను కూడా చూస్తున్నది. ఆ తర్వాత తన (నక్షత్ర) జ్యోతిస్సుతో తమస్సును తరిమి వేస్తున్నది.

వస్తున్న రాత్రి తన సోదరి ఉషస్సుకు దారిని సుగమం చేసింది. అప్పుడు చీకటి నిష్క్రమిస్తుంది.

రాత్రి రాగానే పక్షులు వృక్షాగ్రంపై తమ గూటిని చేరుకున్నట్టు మనం మన గృహాలలో పునః ప్రవేశిస్తాము.

ఓ రాత్రీ! తోడేళ్ళ నుంచి, దొంగల నుంచి మమ్మల్ని కాపాడి ఇళ్ళకు చేర్చు.

హే రాత్రీ! చేసిన ఋణం లాంటి ఈ చీకటిని తొలగించు.

ఓ నిశీధినీ! దివో దుహితా! ఈ గీతాలను (ఋక్కులను) ధేనువుల వలె తీసుకువచ్చాను.

శత్రువిజేత స్తోత్రాన్ని, హవ్యాన్ని స్వీకరించు-”

ఈ సూక్తంలో వర్ణించింది నక్షత్ర ఖచితమై వెలుగిచ్చే రాత్రిని కాగా ఇంకా వేద ఋషులు చంద్రకళ కనిపించీ కనిపించనంత అస్పష్టంగా వుండే “సినీవాలి” అనబడే అమావాస్య రాత్రిని, చంద్రరేఖ అనలే గోచరించని “కుహూ” అనబడే అమవసనిసిని, పండు వెన్నెల కాసే “రాకా” అనబడే నిండు పున్నమి రాత్రిని కూడా వర్ణించారు.

సోముడు

ప్రాచీనార్య ఋషులకు ప్రకృతిలో ప్రపంచంలో ప్రతి చిన్న, పెద్ద వస్తువు దేవతా మయంగా, దేవతగా కనిపించింది. అందుచేత వారు పంచభూతాలను, సూర్యుడిని, వజ్ర పాణి ఇంద్రుడిని, గగన దేవత వరుణుడిని, అగ్నిని, ఇంకా అనేక దేవతలతోపాటు తాము దేవతలకు హవ్యంగా అర్పించే సోమరసాన్ని కూడా మూర్తీకరించి, దైవీభావంతో నింపి, ఎన్నో సూక్తాలలో కీర్తించారు. ఇంద్రాగ్ని దేవతల తర్వాత ఋగ్వేదంలో ఎక్కువ సూక్తాలు - 120 వరకు -సోమదేవుడివే. తొమ్మిదవ మండలం మొత్తం పవమాన సోమునికే అంకితమైంది. యజ్ఞానికి అగ్ని తర్వాత సోమరసమే ముఖ్యమైనది కనుక దానికి ఋషులు అంత ప్రాముఖ్య మిచ్చారు.

సోమ దేవతకు గొప్ప ధనుస్సు, సహస్రముఖ బాణం వున్నాయి. అతడు దివ్య రథారూఢుడు. ఇంద్రుని రథంలో సోముడు కూడా వుంటాడు. (ఇంద్రునికి సోమరసం వుంటే ఇంకేమీ అక్కరలేదు కదా?)

సోముడు మహారథికుడు. యజ్ఞ హవిస్సులను స్వీకరించడానికి వచ్చి దర్శాసనంపై కూర్చుంటాడు.

సోమానికే ఇందు అనే పేరుంది. సోముడు తర్వాత కాలంలో చంద్రుడుగా మారినప్పుడు అతనికి ఇందుడు అనే పేరు కూడా వచ్చింది. ఇందువు అంటే బిందువు. అంటే చుక్క (చుక్కేసుకోవడం?).

సోమరసం గోధుమ, ఎరువు, నలుపు రంగులలో వుంటుంది. సోమలతను రాతి బండలపై నలగ గొట్టి రసం తీస్తారు. అది ఉన్ని వస్త్రంలో వడబోసి దారు పాత్రలలోకి ప్రవహింప జేస్తారు.

దాన్ని రుచి కోసం నీటిలో, లేదా పాలలో మిశ్రం చేస్తారు. నీరు దాని తల్లి, అది పాత్రలోకి ప్రవహించే గుడ గుడ శబ్దం మేఘగర్జగా, అశని ధ్వనిగా వినిపిస్తుంది. సోముడు జవనాశ్వంలా, గూటికి చేరే పక్షిలా త్వరమాణుడు.

సోమాన్ని అమృతం అన్నారు. అది అమరత్వం ఇస్తుంది. దేవతలు సోమపానం చేసి అమరులయ్యారు. నరులు కూడా అమరులవుతారు. అది వ్యాధులు నయంచేసే ఔషధం కూడా. గుడ్డి వాడికి చూపు, కుంటి వాడికి నడక ఇస్తుంది. సోమరసం నాల్కపై పడితే వాక్కు కూడా విజృంభిస్తుంది. సోముడు బుద్ధిని కూడా జాగృతం చేస్తాడు. అందుచేత అతడు కవులకు రాజు. సోమ రసాస్వాదనం ఉంచి సూక్తాలు వెలువడతాయి.

ఇంద్రుడు సోమపానం వల్లనే విజృంభించి వృత్రుడిని సంహరించాడు. అంటే సోమునిదే ఆ ఘనత అంతా. అతనికి అపజయం అనేది లేదు. పోరాటానికే అతడు జన్మించాడు!

పర్యతంపై సోముడు జన్మించాడు. అక్కడే నివసిస్తాడు. స్వర్గ పుత్రుడు, స్వర్గాధిపతి, ఓషధీపతి.

సోమరసం అంటే ఆర్య ఋషులకు ఎంత ఇష్టం అంటే ఒకరు వర్ణించినట్టు ఒకరు వర్ణించకుండా అనేక విధాలుగా దాన్ని ప్రస్తుతించారు.

అడవులలోకి మహిషాలవలె, గూళ్ళలోకి పక్షులవలె దారు పాత్రలలోకి సోమరసం ప్రవహిస్తుందట.

సోమాన్ని మధువుగా, అమృతంగా వర్ణించారు. మధువు ఓల్డ్ ఇంగ్లీష్ లో మెడూ (Medu) ఇప్పటి ఇంగ్లీషులో మీడ్ (Mead). గ్రీకుల అంబ్రోజియా (Ambrosia) అదే. మన అమృతాన్ని మన దేవతలు ఆస్వాదించి ఎలా అమరులు అయారో గ్రీకు దేవతలు

అంబ్రోజియా సేవించి అలాగే అమరులయ్యారు. గ్రీకుభాషలో (Ambrotos) (అంబ్రతస్) అంటే అమృతత్వం, అమరత్వం. పర్షియన్లు సోమాన్నే హోమా (Haoma) అన్నారు.

ఋగ్వేదం 8వ మండలం 48వ సూక్తంలో కణ్వపుత్రుడైన ప్రగాథ మహర్షి సోమపానం చేసి పరవశించి బహుశా మాంచి (Psychodelic state) లో ఇలా గానం చేశాడు:

“మేము సోమపానం చేశాము. మేము అమరుల మయ్యాము. స్వర్గ కాంతిలో ప్రవేశించాము. దేవతలను దర్శించాము. ఇప్పుడు శత్రువు మమ్మల్ని ఏం చేయగలడు?

ఓ సోమా! మేము నిన్ను సేవించాము. పుత్రుని చూసి తండ్రి, స్నేహితుని చూసి స్నేహితుడు సంతోషించినట్టు మా హృదయాలను సంతోషంతో నింపు. ఓ సోమా! మాకు దీర్ఘాయువును ప్రసాదించు.

ఓ సోమరాజా! మాకు శ్రేయస్సును కూర్చు. మేము నీ భక్తులము. మమ్మల్ని అనుగ్రహించు. శత్రువు నుంచి మమ్మల్ని రక్షించు.

ఓ సోమా! అన్ని దిశల నుంచి మాకు అన్నం ప్రసాదించు. స్వర్గ సుఖా లిప్పు. మాలో ప్రవేశించు. మమ్మల్ని వెనుక నుంచి, ముందు నుంచి రక్షించు.”

పురాణ కాలం వచ్చే సరికి సోముడు చంద్రుడుగా మారాడు. క్షీరసాగర మథనంలో చంద్రుడు జన్మించాడు. అందుకే పెద్దన మనుచరిత్రలో

“కలశ పాథోరాశి గర్భ వీచిమతల్లి

కడుపార నెవ్వాని కన్నతల్లి.....

సకల దైవత బుబుక్షా పూర్తి కెవ్వాడు

పుట్టు గానని మేని మెట్టపంట.....

.....

మిసిమి పరసీమ వలరాజు మేనమామ

వే వెలుంగుల జోడు రే వెలుంగు....

అంటూ హృద్యంగా వర్ణించాడు.”

సోమా లిజెండ్ ఆంగ్ల రచయిత ఆల్బన్ హక్స్లీకి చాలా ఇష్టమల్లే వుంది. “బ్రేవ్ న్యూ వరల్డ్” అనే తన పూచరిస్టిక్ సైటర్ నవలలో ‘సోమ’ అనే టాబ్లెట్‌ను అతడు ప్రవేశపెట్టాడు. ఆ నవలలో పాత్రలు తమకు చిరాకు, కోపం, దుఃఖంలాంటి ఉద్వేగాలు కలిగినప్పుడు ఒక సోమా టాబ్లెట్ నోట్లో వేసుకుంటారు. దాంతో వారి ఉద్వేగాలు తగ్గిపోయి మళ్ళీ తాము జీవించే టోటాలిటేరియన్ సమాజానికి తగిన బుద్ధిమంతులైన పౌరులుగా మారిపోతారు.

అరణ్య దేవత

ఋగ్వేదం ప్రకృతి సమస్తాన్ని దేవతామయంగా దర్శించింది కదా? అందుచేత అరణ్యం కూడా దేవతే. 'అరణ్యాని' అనే ఆ దేవతను (10వ మండలం 146వ సూక్తం) ఇరమృద పుత్రుడైన దేవముని ఇలా సంబోధించాడు.

“ఓ అరణ్యానీ! అరణ్యానీ! నీవు దారి తప్పి పోయావా? గ్రామానికి దారి ఏదని ఎవర్నీ అడగవేం? నీకు భయం కలుగుతున్నదా? గ్రామాలలో గాయకులు వీణ మొదలైన వాద్యాలతో సంగీతం పలికిస్తుండగా దానికి సమాధానంగా అడవిలో చిచ్చిక అనే కీటకం ధ్వని చేస్తున్నది. అడవిలో గోవులు మొదలైనవి మేత మేస్తుంటాయి. ఎక్కడో ఒక నివాస గృహం కనిపిస్తుంది. ఓ అరణ్యానీ! నరులు సాయంత్రం కాగానే అడవిలో చెట్లు కొట్టి కలపను శకటాలపై వేసుకొని ఇండ్లకు చేరుతారు.

నీవున్న అడవిలో ఒకడు గోవును పిలుస్తాడు. ఒకడు కట్టెలు కొడుతూ వుంటాడు. సాయంత్రం పూట అడవిలో వుంటే ఎవరో ఏవో కేకలు వేస్తున్నట్టు వినిపిస్తుంది.

మరీ దగ్గరకు పోతే తప్ప అరణ్యాని ఎవరికీ అపకారం చేయదు. ఆమె స్వాదువులైన ఫలాలను భుజించి తనకు తానే విశ్రమిస్తుంది.

అంజనగంధి, సురభి, అకృషీపలమైనా (సేద్యం చేయకపోయినా) బహ్వన్నం కలిగినది, మృగాలకు మాత అయిన అరణ్యాని దేవతను నేను ఆశంసిస్తున్నాను.”

ఋగ్వేదంలో అక్కడక్కడ అతి మనోహరమైన సంవాద సూక్తాలు కనిపిస్తాయి. అయితే అవి చాలా వరకు తలా తోకా, పూర్వాపరాలు లేకుండా కేవలం సంవాద రూపంలోనే కనిపిస్తాయి. బహుశా ఒకప్పుడు ఆ సంవాదాలకు ఆధారమైన కథలు గద్య రూపంలో వుండేవని, ఋగ్వేద సంహితలో చేర్చడం కోసం మంత్రభాగాన్ని మాత్రం తీసుకుని చేర్చి, గద్య కథా భాగాన్ని ఆయా కవులు వదిలివేసి వుంటారని కొందరు వ్యాఖ్యాతలు భావిస్తున్నారు. అలా వదిలివేసిన గద్య భాగాలే తర్వాత కాలంలో వివిధ బ్రాహ్మణాలలోను, పురాణేతిహాసాలలోను చిలవలు పలవలతో కథలుగా విస్తరించి కనిపిస్తున్నాయి.

నదీ సూక్తం

అటువంటి వాటిలో ఒకటి ఋగ్వేద తృతీయ మండలంలో విశ్వామిత్ర ప్రోక్తమైన 33వ సూక్తం. సుదాసరాజు పురోహితుడైన విశ్వామిత్రుడు రాజు నుంచి అశేష ధనం కానుకగా పొంది స్వగృహానికి తిరిగి వెడుతూ, విపాశ్, శుతుద్రీ నదీ సంగమ స్థలం వద్దకు వస్తాడు. వాటిని త్రోవ ఇమ్మని ప్రార్థిస్తూ అతడు ఇలా అంటాడు:

“పర్వత సానువుల నుంచి సముద్రాన్ని చేరడానికి కళ్ళెం సడలించిన జవనాశ్వాలలా, దూడలను సాకడానికి ఊరికే ధేనువులలా ఒకదాన్ని మించి ఒకటి విపాశ్, శుతుద్రీ నదీ ద్వయం పరుగులు తీస్తూ కలిసిపోయి ప్రవహిస్తున్నాయి.

ఇంద్రుడు తొందరపెట్టగా, మీరిరువురు సముద్రాన్ని చేరడానికి రథికద్వయంలా ఉత్తుంగ తరంగాలతో ప్రవహిస్తున్నారు.

వెడల్పుయిన, సుభగ అయిన మాతృమూర్తి వంటి విపాశ్ నదిని చేరాను. ధేనువు తన వత్సను నాకుతున్నట్టు నదీద్వయం ఒకదాని నొకటి ఒరసి ప్రవహిస్తున్నాయి.”

అప్పుడు నదులు అతడిని ప్రశ్నిస్తాయి. “దేవతలు త్రవ్విన మార్గంలో వయోభారంతో మేము ప్రవహిస్తున్నాము. ప్రవాహ మధ్యంలో మేము ఆగలేము. విప్రుడు మమ్మల్ని ఎందుకు పిలుస్తున్నాడు?”

అప్పుడు విశ్వామిత్రుడు వాటితో “ఓ ఋజు మార్గములైన నదులారా! నేను కుశిక సూనుడనైన విశ్వామిత్రుడను. మిమ్మల్ని ప్రార్థిస్తున్నాను. ముహూర్త మాత్రం ఆగి సోమ మధురాలైన నా వచస్సులను ఆలకించి పారండి” అంటాడు.

అప్పుడు ఆ నదులు “ఓ కవీ! నీవు బహుదూరం నుంచి రథంపై అలసి సొలసి వచ్చావు. తన పయోధారలను బిడ్డకు కుడిపే తల్లివలె, కన్య తన ప్రియుడిని వలె మేము నీ మాటలను వింటాము” అని అతనికి శ్రోవ ఇస్తాయి.

యమ, యమి సంవాదం

మరొక ఆసక్తికరమైన సూక్తం ఋగ్వేదం దశమ మండలంలో యమ-యమి సంవాద రూపంలో మూడవ సూక్తం:

వివస్వతునికి (సూర్యుడు), సరణ్యాదేవికి పుట్టిన కవల అన్నాచెల్లెళ్ళు యముడు, యమి. సంఘనీతికి విరుద్ధంగా యమి తన సోదరుడైన యముడిని కామిస్తుంది. తన కోర్కె తీర్చవలసిందిగా ఆహ్వానిస్తుంది. యముడు అది నీతి విరుద్ధమని తిరస్కరిస్తాడు. వారిరువురి మధ్య సుదీర్ఘంగా సాగిన సంవాదమే ఆ సూక్తం. సోదరుడిని ఒప్పించడానికి యమి రకరకాల వాదాలు చేస్తుంది. “మర్త్యులకు ఇటువంటి సంబంధాలు నిషిద్ధమైనా అమర్త్యులకు కాదుకదా? బ్రహ్మ తన కుమార్తెతో సంభోగించ లేదా? త్వష్ట మనల్ని మాతృగర్భంలోనే భార్యభర్తలుగా కలిసి వుంచా”డని ఆమె అంటుంది.

యమి ఎంతకూ వదలదు. ఈ ఒక్క కోర్కెను తీర్చమని కోరుతుంది. అంతటి తప్పు తాను చేయనని, సోదరిని కూడిన వాడిని పాపాత్ముడుగా పరిగణిస్తారని, అందుచేత ఆమె మరొకడిని లత వృక్షాన్ని అల్లుకున్నట్టు ఆలింగనం చేసుకోవచ్చునని, వేరొకని అనురాగాన్ని కోరవలసిందని గట్టిగా చెప్పి తిరస్కరిస్తాడు.

ఊర్వశి పురూరవ

అన్ని సంవాద సూక్తాలలోకి ప్రసిద్ధమైనది ఋగ్వేద దశమ మండలంలోని ఊర్వశీ పురూరవ సంవాదం (10-95), ఈ సూక్తంలో ఊర్వశీ పురూరవ సంభాషణం మాత్రమే వుంది తప్ప, దానికి పూర్వోత్తర కథాంశమేమీ లేదు. అది శతపథ బ్రాహ్మణంలో వివరంగాను, పురాణేతిహాసాలలో చిలవలు పలవలతో మరింత విస్తృతంగాను కనబడుతుంది. ఆ కథను ఆధారంచేసుకుని కొంత స్వకపోల కల్పనతో కాళిదాస మహాకవి విక్రమోర్వశీయమనే గొప్ప నాటకం రచించాడు. ఇటీవలి కాలంలో రవీంద్రనాథ్ టాగోర్ ఊర్వశిని యుగయుగాల ప్రేయసిగా, నిత్య యౌవనిగా సంబోధిస్తూ ఒక ఉజ్వల ఖండకావ్యం వ్రాశాడు. అలాగే అరవింద ఘోష్ ఒక ఊర్వశి కావ్యం వ్రాశాడు. తెలుగులో పలువురు రచయితలను ఊర్వశీ గాథ ఉత్తేజితులను చేసింది. దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి ఊర్వశిని (తొలి వియోగిని నేనె, తొలి ప్రేయసివి నేనె) ప్రణయైకమూర్తిగా సంభావించి మృదుమధుర గీతాలు వ్రాయగా, చలం “పురూరవ” నాటకం వ్రాశాడు.

ప్రతిష్ఠానపురం రాజధానిగా పరిపాలించే పురూరవ చక్రవర్తి దేవ వేశ్య ఊర్వశిని ప్రేమించాడు. అంతకుముందే మిత్రావరుణుల శాపానికి గురి అయి భూలోకంలో ఒక మానవునికి భార్యగా గడవవలసి వున్న ఊర్వశి ఒక షరతుపై అతని ప్రేమను అంగీకరిస్తుంది. అతడు సంభోగ సమయంలో తప్ప ఇతర వేళలలో నగ్నంగా ఆమె కంటపడరాదన్నది ఆమె షరతు. అతడు సరే నంటాడు. వారిరువురు నాలుగేళ్ళు కాపురం చేస్తారు. ఒక రాత్రి ఊర్వశికి చెందిన రెండు గొర్రెపొట్టేళ్ళను దేవతలు దొంగతనంగా తీసుకుపోతుండగా వాటి అరుపులు విని పురూరవుడు శయ్య నుంచి చివాలున లేచి, నగ్నంగానే ఆ జంతువులను రక్షించడానికి వెడతాడు. అప్పుడు మెరుపు వస్తుంది. ఆ కాంతిలో అతని నగ్నరూపం ఊర్వశి చూస్తుంది. షరతు ప్రకారం ఆమె తిరోహితురాలవుతుంది. ఆమెను వెతుక్కుంటూ పురూరవుడు కొండలు, కోనలు తిరుగుతూ వుంటాడు. చివరకు మానససరోవరంలో ఆమె చెలికత్తెలతో జలకాలాడుతూ కనిపిస్తుంది. ఆమెను తిరిగి తన వద్దకు రమ్మంటాడు. ఆమె రాదు. అతని మరణానంతరం స్వర్గంలోనే తమ కలయిక అని చెప్పి వెళ్ళిపోతుంది. వారిరువురి సంభాషణ ఋగ్వేదంలో నాటకీయంగా వస్తుంది.

సరమ -పణి

అటువంటిదే మరొక చక్కని సంవాదం సరమ-పణి సూక్తం. (దశమ మండలం 108వ సూక్తం) పణులు అనే అనార్య జాతివారు గోవులను దొంగిలించుకుపోతారు. వాటిని తిరిగి ఇచ్చి వేయవలసిందిగా కోరడానికి సరమ అనే దేవతా శునకం ఇంద్రుడి దూతిగా

వెడుతుంది. సరమకు, పణులకు జరిగిన సంభాషణ ఆ సూక్తంలో నాటకీయ ధోరణిలో కనబడుతుంది.

ఋగ్వేదంలో ఎడనెడ కనిపించే ఇలాంటి సంవాద సూక్తాలే తర్వాత కాలంలో నాటక రచనా శిల్పానికి బీజప్రాయాలైనాయని అంటారు.

ఈ సంవాద సూక్తాలకు మత ప్రాముఖ్యం ఏమీ లేదు. మరి వాటిని ఉదాత్త గంభీరం, భక్తి భావ బంధురం అయిన ఋగ్వేదంలో ఎందుకు ఆనాటి ఋషులు చేర్చారో తెలియదు. వాటిలో అశ్లీలంగా భావించదగిన భాగాలు కూడా వున్నాయి. అలాగే అశ్లీల మనిషిచే మంత్రాలు కూడా ఋగ్వేదంలో కనబడతాయి. ఉదాహరణకు రోమశ అనే ఋషిక తన మర్మావయంతో సహా శరీరమంతా రోమపూరితమని భర్తతో చెబుతుంది. అపాల అనే ఆమె చర్మరోగంతో బాధపడుతూ తన మర్మావయవంపై రోమాలు మొలిచేటట్లు చేయమని ఇంద్రుని కోరుతుంది. లోపాముద్ర తన భర్త అగస్త్యుడు తనకు శరీర సౌఖ్యం ఇవ్వనందుకు కోపించి నిష్ఠురోక్తులతో తన కోర్కెను తెలియజేస్తుంది. ఇంకా ఇటువంటి ప్రస్తావనలు పరమ పవిత్రంగా భావించబడే ఋగ్వేదంలో చాలా వున్నాయి. బహుశా వీటన్నిటిని ఋగ్వేదకాలంనాటి ఆర్యుల జీవనోత్సాహానికి, ఇహ జీవితం పట్ల వారి గాఢానురక్తికి నిదర్శనాలుగా తీసుకోవాలి - అంతే తప్ప వీటికి ఏవో నిగూఢార్థాలు, ఆధ్యాత్మికార్థాలు వున్నాయని, అవి ప్రశ్నించరానివని వాదిస్తే అంగీకరించడం కష్టం.

10. నాసదీయ సూక్తంలో విశ్వ సృష్టి వివేచన

సృష్ట్యాదిలో ఏమి వుండేది? అసలు సృష్టికి అది అంటూ వుందా?

భూమి, దానిపై సముద్రాలు, పర్వతాలు, నదులు, చెట్లు, చేమలు, జంతువులు, మానవులు, ఆకాశంలో సూర్య చంద్ర నక్షత్రాలు, ఇంకా దూరంగా గెలాక్సీలు మొదలైన వాటితో కూడిన ఈ మహావిశ్వం-ఫలానా క్షణంలో ప్రారంభమైందని చెప్పగలమా? అలా ఒకానొక క్షణంలో సృష్టి ప్రారంభమైతే, అంతకు ముందు ఏమి వుండేది?

అలాగే ఈ విశ్వం ఇక్కడితో ఆఖరు, దానికి అవతల ఏమీ లేదు అని చెప్పగలమా? ఇక్కడితో ఆఖరు అంటే ఆ అవతల ఏదో వుండాలి కదా? ఏదో వుంటే అది కూడా విశ్వంలో భాగమే అవుతుంది కదా?

అది సరే. ఈ విశ్వం ఎలా ఉద్భవించింది? తనంతట తానే సృష్టి అయిందా? ఎవరైనా సృష్టించారా? ఏదైనా తనంతట తానే ఎలా సృష్టి అవుతుంది? ప్రతిదానికి ఏదో ఒక కారణమంటూ వుండాలి కదా? ఎవరో సృష్టించారంటే ఆ ఎవరో ఒకరిని ఎవరు సృష్టించారు? సృష్టి కర్త అయిన దేవుడు స్వయంభువు-తనంతట తానే జన్మించినవాడు-అని సమాధాన మిచ్చేట్టుయితే, ఆయన అది మధ్యాంతరహితుడు కారణరహితుడు అయితే, ఈ మహావిశ్వం కూడా స్వయంభువం, కారణరహితం, ఆద్యంతరహితం అని చెప్పడానికి అభ్యంతరం ఎందుకుండాలి?

భౌతిక పదార్థం ముందా? మనస్సు ముందా? మనస్సు పదార్థాన్ని సృజించిందా? నిర్జీవ పదార్థంలో నుంచే ప్రాణం, జీవజాలం, మానవులు, మనస్సు, ఇవన్నీ పరిణామం చెందివచ్చాయా?

ఇలాంటి ప్రశ్నలను మానవుడు అనాదిగా - భౌతిక, జాంతవ జీవితంతో తృప్తిపడక, లోతుగా, ఉన్నతంగా ఆలోచించడం మొదలు పెట్టిన నాటినుంచి -తనకు తాను వేసుకుంటూనే వున్నాడు. ఇలాంటి ప్రశ్నలే మతానికి, తత్వ వివేచనకు, భౌతిక విజ్ఞాన శాస్త్రాలకు మూలం.

సృష్టికి కారణంగా మానవులు తొలిరోజులలో దేవతలను ఊహించుకున్నారు. వారి చుట్టూ కథ లల్లుకున్నారు. అవి తృప్తి నివ్వకపోతే ఆ దేవతలకు కూడా కారకుడుగా ఒకే ఒక సృష్టికర్తను ఊహించుకున్నారు. అప్పటికీ తృప్తి కలగకపోతే ప్రాకృతిక కారణాలను అన్వేషించారు. ఇదంతా ఒక ఎడతెగని జిజ్ఞాస, అంతులేని అన్వేషణ.

ప్రాచీనకాలపు గ్రీకు తత్వవేత్తలలో ఒకడు సృష్టి సమస్తం నీటిలో నుంచి వచ్చిందన్నాడు. మరొకడు అగ్ని మూలకారణమన్నాడు. మరొకడు వాయువు అన్నాడు. చివరికి పంచభూతాత్మకమైనది ఈ సృష్టి అన్నారు. పరమేశ్వరుని భావంలో నుంచి ఈ సృష్టి అంతా వచ్చిందని కొందరు, కాదు, భౌతిక విశ్వమే ముందు, ఆ తర్వాతనే మనస్సు, చైతన్యం అని మరికొందరు అన్నారు.

ఋగ్వేదార్యులు కూడా సృష్టిని గురించి వివేచన చేశారు. దీనికి సంబంధించిన కొన్ని గొప్ప, గంభీర భావయుక్తమైన, కవితాత్మకమైన, ప్రతీకాత్మకమైన సూక్తాలు ఋగ్వేదంలో వున్నాయి.

హిరణ్యగర్భ సూక్తం

వీటిలో ఒకటి ఋగ్వేదం దశమ మండలంలోని హిరణ్యగర్భ సూక్తం (121వ సూక్తం)

హిరణ్య గర్భః సమవర్త తాగ్రే

భూతస్య జాతః పతిరేక ఆసీత్

సదాధార పృథివీం ద్యాముతేమాం

కస్మై దేవాయ హవిషా విధేమ (10-121-1)

- సృష్టికి మొదట హిరణ్యగర్భుడే వున్నాడు. అతడు జన్మించగానే సర్వ భూతమయమైన జగత్తుకు ఏకైక ప్రభువు అయ్యాడు. ద్యావా పృథ్వులను ఇంకా ఈ సమస్తాన్ని ధరించాడు. అతడిని తప్ప ఇంకే దేవుడిని మనం హవ్యాలతో సేవిస్తాము? -

య ఆత్మదా బలదా యస్య విశ్వం

ఉపాసతే ప్రశిషం యస్యదేవాః

యస్యచ్ఛాయామృతం యశ్య మృత్యుః

కస్మై దేవాయ హవిషా విధేమ (10-121-2)

- ఏ హిరణ్యగర్భుడు ప్రాణం (breath) అనే దాన్ని సృష్టిస్తున్నాడో, ఎవడు శక్తిని ప్రసాదిస్తున్నాడో, ఎవని శాసనాన్ని సమస్త ప్రాణులు, దేవతలు అనుసరిస్తున్నారో, ఎవనికి అమృతత్వం, మృత్యువు ఛాయలై వుంటున్నాయో అతడిని తప్ప ఇంకే దేవుడిని సేవిస్తాము? (10-121-3)

ఎవడు నిశ్చసిస్తున్న, నిమేషిస్తున్న ఈ జగత్తునకు తన మహిమ చేత ఏకైక ప్రభువై వెలుగుతున్నాడో, ఎవడు కంటి కగపడే ద్విపాత్తులకు, చతుష్పాత్తులకు ప్రభువో అట్టి హిరణ్యగర్భుని తప్ప ఇంకే దేవుడిని సేవిస్తాము? (10-121-4)

ఎవని చేత అంతరిక్షం గహనంగా వుందో, భూమి స్థిరంగా వుందో, సూర్యచంద్రులతో కూడిన దివి పడిపోకుండా వుందో, ఎవడు అంతరిక్షంలో ఉదకాలను సృజిస్తున్నాడో అట్టి దేవుడిని తప్ప వేరవరిని సేవిస్తాము?(10-121-5)

ఓ ప్రజాపతీ! నీవు తప్ప ఇంకెవరూ ఇప్పుడు ఏర్పడిన ఈ సర్వ భూతాలను విశ్వాలను సృజింపజాలరు. ఇట్టి సర్వ శక్తి మంతుడవైన నిన్ను ఏ కోర్కెలతో భజిస్తామో అవి మాకు లభించాలని కోరుతున్నాము. (10-121-10)

ఋగ్వేద ఋషులు ఇంద్రాగ్ని వరుణాది అనేక దేవతలను తమ సూక్తాలలో కీర్తించారు. ఏ దేవతను ప్రస్తావిస్తున్నప్పుడు ఆ దేవతనే మహామహాదుగా కీర్తించారు. కాగా, ఈ సూక్తంలో సృష్టి సమస్తానికి కర్త అయిన ఒకే హిరణ్యగర్భ ప్రజాపతిని (కః ప్రజాపతిని) వారు సంభావించారు. అయితే ఈ సూక్తంలో సృష్టి కర్తకు కూడా జననం వున్నదనడం గమనించదగింది. మరి ఆ సృష్టికర్త జననానికి ఎవరు కారకులు అనే ప్రశ్నకు ఈ సూక్తం సమాధానం చెప్పకుండా వదిలివేసింది.

పురుష సూక్తం

మరొక సృష్టికర్త సూక్తం పురుషసూక్తం (10-90) పేరుతో జగత్ప్రసిద్ధమైంది. దానికి ఋషి నారాయణుడు. దేవత పురుషుడు. అంటే సృష్టి కర్తను విశ్వమంతా తానే అయిన ఒక మహా పురుషుని రూపంలో దర్శించడం జరిగిందన్నమాట.

దానిలో ఈ మొదటి బుక్కు వినని వారుండరు.

సహస్ర శీర్షాపురుషః సహస్రాక్షః సహస్రపాత్

సభూమిం విశ్వతో వృత్వా త్యతిష్ఠ ధృశాంగులమ్

- పురుషుడు సహస్ర శీర్షుడు, సహస్రాక్షుడు, సహస్రపాదుడై, భూమినంతా వ్యాపించి దాని కంటే దశాంగుళ పరిమాణం అధికుడై విరాజిల్లుతాడు -

సహస్ర శీర్షుడు ఇత్యాదిగా వర్ణించడంలో కవి ఉద్దేశం ఆ విశ్వ మహాపురుషునికి అసంఖ్యాక శిరస్సులు, నేత్రాలు, పాదాలు ఇతర అవయవాలు కలవని; అంటే ఈ జగతి సమస్తం అతడేని భావం. ఇందులో పరమాత్మను ఒక శరీరధారిగా, విరాట్ స్వరూపుడుగా, సమస్త విశ్వం మూర్తి కట్టిన వాడుగా ఊహించడం జరిగింది.

ఆ విశ్వపురుషుని మహిమ ఎంత గొప్పదంటే ఈ కనబడుతున్న సమస్తం కంటే అతడు అధికుడు. సర్వపాణులు అతనిలో నాల్గవంతు. మిగతా మూడు వంతులతో అతడు శాశ్వతుడై స్వర్గంలో వుంటాడు. (10-90-3)

ఆ పురుషునిలో మూడుభాగాలు ఊర్ధ్వ గతి కలవి. నాల్గవభాగం భూమి మీద వుంటుంది. అది వివిధ రూపాలతో చరాచర (సాశన, అనశన) జగత్తు అంతా తానే అయింది.

(4)

ఆ పురుషుడి నుంచి విరాట్ జనించాడు. విరాట్ నుంచి పురుషుడు జన్మించాడు. అతడు జన్మించగానే మూర్తీభవించాడు. తర్వాత భూమిని, ఇతర దేహగత ప్రాణులను సృజించాడు.

దేవతలు యజ్ఞం చేసినప్పుడు పురుషుడిని యజ్ఞపశువుగా చేశారు. వసంతర్తువు ఆజ్యం. గ్రీష్మం ఇధ్మం (ఇంద్రం) శరత్తు హవిస్సు(6)

దర్భ శయ్యపై పురుషుడిని పరుండబెట్టారు. అతడితోపాటు సాధ్యులైన దేవతలు, ఋషులు కూడా వున్నారు. సర్వ హుతాలు వచ్చాయి. పెరుగు, నేయి మిశ్రం వచ్చింది. ప్రాణవాయువు పీల్చే వన్యవృక్షాలు, పెంపుడు జంతువులు, పశువులు వచ్చాయి. అతడి నుంచి ఋక్కామ యజుస్సులు, ఛందస్సులు వచ్చాయి. అశ్వాలు, రెండు వరుసల పశువుల ఇతర జంతువులు, గోవులు, మేకలు, గొర్రెలు వచ్చాయి. పురుషుడిని వారు ఎన్ని భాగాలు చేశారు? అతడి నోరు, బాహువులు, ఊరువులు, పాదాలు ఏవైనాయి? (10-90-6,7,8,9,10,11)

నాలుగు వర్ణాలు

బ్రాహ్మణోన్యముఖ మాసీద్భాహారాజన్యఃకృతః

ఊరూతదన్య యద్వైశ్యః పద్భ్యాం శూద్రో అజాయతే (10-90-12)

ఋగ్వేదంలోను, ప్రత్యేకించి పురుష సూక్తంలోను, చాలా ప్రసిద్ధమైన ఋక్కులలో ఇదొకటి. ఎంతో వివాదాస్పదమైనది కూడా. ఋగ్వేదంలో ఈ ఋక్కు నాలుగు వర్ణాలను మొదటిసారిగా పేర్కొంటున్నది. దశమ మండలం ఋగ్వేదంలో చివరిది. అంటే మిగిలిన వాటికంటే తర్వాత కాలంలో విరచితమైనట్టిది. దానిలో మొదటిసారిగా ఒకానొక సూక్తంలో చతుర్వర్ణ ప్రసక్తి వచ్చినంత మాత్రాన అంతకు ముందు ఆర్య సంఘంలో వర్ణవ్యవస్థ లేదని, ఆ సూక్త రచన జరిగినప్పుడే అది ఏర్పడిందని చెప్పలేము. అంతకుముందే వర్ణవ్యవస్థ ఏర్పడి, దాని ప్రస్తావన మాత్రం ఈ సూక్తంలో జరిగి వుండవచ్చు.

ఆ ఋక్కు అర్థం ఇది -

“అతని ముఖం బ్రాహ్మణులు, బాహువులు రాజన్యులు (క్షత్రియులు), ఊరువులు (తొడలు) వైశ్యులు, పాదాలు శూద్రులు.”

మానవ శరీరంలోని వివిధావయవాలను తరతమ విభేదంతో ఈ ఋక్కు పేర్కొంటూ, వాటితో ఆయా వర్ణాలను పోల్చడంవల్ల, లేదా వాటినుంచి ఆయా వర్ణాలు ఉద్భవించాయని

పేర్కొనడంవల్ల వర్ణ వ్యవస్థలోని హెచ్చుతగ్గులను కూడా పేర్కొనడం జరిగిందనే వ్యాఖ్యానానికి ఈ ఋక్కు ఆస్కారం ఇచ్చింది. చతుర్థ వర్ణం విశ్వ పురుషుని పాదోద్భవ మనడం. ఆ వర్ణాన్ని కింఛపరచడమేనని నిరసించడం కూడా జరిగింది.

అయితే కొందరు పండితులు మానవ శరీరంలో పాదాలే తక్కిన అన్ని అవయవాల కంటే పరమ పూజనీయాలని, కనుకనే మనం ఎవరికైనా గౌరవ సూచకంగా నమస్కరించవలసి వచ్చినప్పుడు పాదాలు తాకిగాని, వినమిత శిరస్సులమైగాని పాదాభివందనం ఆచరిస్తామని, అంతేతప్ప ముఖానికి, బాహువులకు, ఊరువులకు కాదని, దీన్ని బట్టి వృత్తిరీత్యా కాయకష్టం చేసి సమాజ సమస్తాన్ని పోషించే చతుర్థ వర్ణ పూజనీయత గ్రహింప వచ్చునని వ్యాఖ్యానించారు.

ఏ వ్యాఖ్యానం ఎలావున్నా, హిందూసమాజంలో శతాబ్దాల తరబడి చతుర్థవర్ణం అనబడే అనేక కులాలవారు తక్కిన కులాల కంటే తక్కువ వారుగా అణగ ద్రొక్కుబడి, దోపిడికి గురి అయిన మాట మాత్రం వాస్తవం. అది విషయాంతరమైన చరిత్ర.

అదే పురుష సూక్తం విశ్వపురుషుడు యజ్ఞపశువైన తర్వాత చంద్రుడు అతని మనస్సు, సూర్యుడు నేత్రం, ఇంద్రాగ్నులు అతని నోరు, వాయువు శ్వాస, ఆకాశం అతని నాభి, స్వర్గం అతని తల, భూమి అతని పాదాలు, నాల్గు దిక్కులు అతని చెవులు అయినాయని వర్ణిస్తున్నది.

సృష్టిని గురించి వివేచించిన మరొక సూక్తం విశ్వకర్మ సూక్తం ఇలా ప్రశ్నిస్తున్నది (10-81)

విశ్వసృష్టి చేసినప్పుడు విశ్వకర్మకు ఏది ఆధారం? అతడు ఎక్కడ ఆసీనుడై విశ్వాన్ని సృజించాడు? ఎప్పుడు ఎలా సృష్టి ప్రారంభించాడు? పైన ఆకాశాన్ని ఎలా వ్యాపింపజేశాడు? క్రింద భూమిని ఎలా పరిచాడు? అతని కళ్ళు, ముఖం, చేతులు, పాదాలు అంతటా వున్నాయి. అతడు తన చేతులను, రెక్కలను కదుపుతూ భూమ్యాకాశాలను సృజించాడు. కుంభకారుడు ఎట్టి మొదలైన వాటిని తెచ్చి కుండ నిర్మించినట్టు విశ్వకర్మ భూదివాలను సృజించడానికి ఉపయోగపడిన వనం ఏది? కర్ర కోసం ఉపయోగపడిన వృక్షం ఎక్కడుంది? ఓ ఋషులారా! మీ మనస్సులో ఈ ప్రశ్నలు అడగండి. ఈ విశ్వసృష్టి ఎలా జరిగిందో కనుకొనండి.

కిం స్విదాసీదధిష్ఠాన మారంభణం

కతమత్స్యేత్ కథా సీత్

యతో భూమింజనయన్ విశ్వకర్మా

విద్యా మౌర్థో మహినా విశ్వచక్షాః (10-81-2)

సృష్టిసూక్తం

కాని, ఋగ్వేదానికి, వేద వాఙ్మయానికి తలమానికం, బహుశా ప్రపంచ వాఙ్మయ చరిత్రలోనే విలక్షణం, విశిష్టం అయిన ఒక గొప్ప సూక్తం దశమ మండలంలోని 129వ

సూక్తం. దాన్ని సృష్టి సూక్తం (hymn of creation) అంటారు. నా సదాసీత్ అని ప్రారంభం అవుతుంది కనుక దాన్ని నాసదీయ సూక్తం అని కూడా వ్యవహరిస్తారు.

ఇది ఈనాటికీ ఆశ్చర్యం కొలిపేటంత గంభీరమైన తత్వ వివేచనతో అలరారుతున్నది. మూడువేల ఏళ్ళనాడు సప్తసింధునదీ తీరాలలో నక్షత్ర ఖచిత విశల వినీలాకాశం క్రింద, ఉషోదేవి తూర్పున బంగారు వాకిళ్ళు తెరుస్తున్న సమయాలలో, నిబిడారణ్యాల తమాలతరుచ్ఛాయలలో, ఆశ్రమ వాటికలలో, సూర్యునికి అర్ఘ్యం విడుస్తూ, హోమగుండాన్ని పరివేష్టించి ఆసీనులై, భారతీయులైన కవులు, ఋషులు విశ్వరహస్య ద్వారాలను తెరవడానికి ప్రయత్నం చేస్తూ తెరమరుగున దాగిన సత్యాన్ని కనుగొనడానికి తహతహలాడుతూ, ఈ సూక్తం పరిస్తూ వుండేవారా అన్న ఊహ మనస్సులను ఏదో ఔదాత్త్యంతో నింపివేస్తుంది.

అంత ప్రాచీనకాలంలో ఒక వైపు యజ్ఞయాగాలు, పశుబలులు, ఇంద్రాగ్న్యాది దేవతా స్తోత్రాలు జరుగుతున్న కాలంలోనే ఇంత విచిత్రమైన ఊహ ఆనాటివారికి ఎలా స్ఫురించింది? ఇది ఇటు భారతీయులను, అటు పాశ్చాత్య పండితులను కూడా ఆశ్చర్య చకితులను చేసిన ప్రశ్న.

ఆ సూక్తం ఇలా ప్రారంభ మవుతుంది.

1. నాసదాసీన్నోసదాసీత్ తదానీం

నాసీద్రజో నోవ్యోమా ప రోయత్

కిమా వరీవః కుహకస్య శర్మన్

అంభః కిమాసీద్గహనం గభీరమ్ (10-129-1)

అప్పుడు (సృష్ట్యాదిలో, సృష్టికి ముందు) సత్తు (ఉండడం existence) లేదు, అసత్తు (ఉండకపోవడం, non-existence) అనేది లేదు. భూమి లేదు ఆకాశం లేదు. దాన్ని ఏది ఆవరించి వుంది? ఎక్కడ? దానికి ఏది ఆశ్రయ మిచ్చింది? అక్కడ గభీరం, గహనం అయిన జలరాశి (chaos) వుందా?

2. న మృత్యు రాసీ దమృతం న తర్మి

న రాత్ర్యా అహ్నా ఆసీత్ ప్రకేతః

అనీదవాతం స్వధయా తదేకం

తస్మాద్ధ్యాన్నన్న పరః కించనాస (10-129-2)

అప్పుడు మృత్యువు లేదు. అమృతత్వం లేదు. రాత్రి లేదు. పగలు లేదు. అద్వితీయమైన 'అది' మాత్రం తన స్వశక్తి చేత (తన స్వభావానుసారం) వాయువు లేకుండా శ్వసిస్తున్నది. అది తక్కు మరేదీ అక్కడ, అప్పుడు లేదు.

3. అప్పుడు తొలుతగా చీకటి చేత ఆవరించబడిన చీకటి మాత్రం వుంది. ఈ సమస్తం అప్రజ్ఞాతం, అవ్యవస్థితమైన సలిలం. తపస్సు (వేడిమి) చేత శూన్యావృతమైన 'అది' జన్మించింది.
4. అన్నిటికంటే ఆదిలో కామం (సృష్టించాలనే కోర్కె) వుంది. అదే మనస్సులో భావిసృష్టికి ప్రథమ బీజం అయింది. కవులు తమ మనీష చేత తమ హృదయాలను శోధించి సత్తుకు, అసత్తుకు కల అవినాభావ సంబంధాన్ని తెలుసుకోగలిగారు.
5. సూర్యుడుదయించగానే అంతటా తక్షణం కాంతి ప్రసరించినట్టు. క్షణంలో వాటి రశ్మి తిర్య గవస్థితమై వ్యాపించింది, దాని క్రింద ఏది వుంది? ఏది పైన వుంది? అది సృష్టికి బీజమైంది. సృష్టి కారణమైన శక్తి అయింది. భోగ్య ప్రపంచం నికృష్టం అయింది. భోక్త ఉత్పృష్టదయ్యాడు.
6. సృష్టి రహస్యం స్పష్టంగా ఎవరు తెలుసుకోగలరు? ఎవరు వివరించి చెప్పగలరు? ఇది అంతా ఎక్కడినుంచి వచ్చింది. ఎలా జన్మించింది? ఈ జగత్సృష్టికి తర్వాతనే కదా దేవతలందరూ కూడా జన్మించారు? అందుచేత వారికి కూడా విశ్వోత్పత్తి విధానం తెలియదు. మరి ఇదంతా ఎలా ఆవిర్భవించిందో ఎవరికి తెలుస్తుంది?
7. ఈ జగత్తు ఎలా ఉద్భవించిందో తెలుసుకోగలవారు ఎవరూ లేరు. అతడు ఈ విశ్వాన్ని సృజించాడో లేదో ఎవరికీ తెలియదు. పరమ వ్యోమానికి (స్వర్గానికి) అధ్యక్షుడు అయిన పరమాత్ముడు మాత్రమే బహుశా సృష్ట్యారంభ రహస్యం తెలిసి వుంటుంది. బహుశా అతడికి కూడా తెలియదేమో.

ఈ సప్త ఋక్కుల సూక్తాన్ని పరిశీలిస్తే తొలినాటి వేద ఋషులు విశ్వసృష్టిని గురించి ఎంత లోతుగా, విస్మయంతో వివేచించారో బోధపడుతుంది. ఈ ఋక్కులలోని భావాలతో స్థూలంగా ఈనాటి అత్యాధునిక వైజ్ఞానిక వాదం ఏకీభవించడం మనకు ఎంతైనా ఆశ్చర్యం కలగజేస్తుంది.

బిగ్ బ్యాంగ్ వాదం

మహావిస్ఫోటవాదం (Big Bang theory) గురించి పాఠకులకు స్థూలంగా తెలిసే వుంటుంది. అయినా ఇక్కడ సంగ్రహంగా దాన్ని తెలియజేస్తాను. ఈ వాదం ఇలా అంటుంది.

విశ్వం విస్తరిస్తున్నది. క్షణ క్షణం విస్తరిస్తున్నది. ఎక్కడికి విస్తరిస్తున్నది? అప్పటికప్పుడు స్థలాన్ని (space) సృష్టించుకుని విస్తరిస్తున్నది. మనకు దగ్గరలో వున్న గెలాక్సీలు ఒక మోస్తరు వేగంతో దూర దూరాలకు పరిగెడుతుండగా, దూరదూరాలలో, ఇంకా విశ్వాంచలాలలో వున్న గెలాక్సీలు దాదాపుగా కాంతితో సమానమైన మహావేగంతో ఇంకా దూరంగా పరిగెడుతున్నాయి. దీన్ని 'ఎక్స్ పాండింగ్ యూనివర్స్' అంటారు.

విశ్వం విస్తరిస్తున్నదంటే. విశ్వంలోని కోటాను కోట్ల గెలాక్సీలు దూర దూరాలకు పరిగెడుతున్నాయంటే, ఇంతకుముందు అవన్నీ ఒకే చోటవుండి వుండాలి. గురుత్వాకర్షణ శక్తి మూలంగా గెలాక్సీలు, వాటిలోని నక్షత్రాలు, వాటి మధ్య దృగ్గోచరం కాని విశ్వదూళి మొత్తం విశ్వ పదార్థమంతా అంతకంతకు కుదించుకుపోయి ఒకే ముద్దగా, పరమాణు పరిమాణంలో వుండి వుంటుంది. ఈ స్థితి సుమారు 1500 కోట్ల, లేదా 2000 కోట్ల సంవత్సరాలకు పూర్వం వుండేదని ఆధునిక విశ్వశాస్త్రవేత్తలు (కాస్మాలజిస్టులు) గణిత రీత్యా లెక్కలు వేసి ఊహించారు.

అప్పుడు - విశ్వ పదార్థమంతా గురుత్వాకర్షణశక్తి కారణంగా అలా ఒక బిందు పరిమాణంలో కుంచించుకుపోయిన ఆ సూక్ష్మ, గణిత బిందువు (mathematical point) కు వెలుపల ఏమీ లేదు. ఈ విశ్వం, గెలాక్సీలు ఏమీ లేవు. స్థలం (space) లేదు. కాలం (time) లేదు.

బ్లాక్ హోల్స్ (black holes) గురించి పాఠకులు విని వుంటారు. సూర్యుని కంటే పెద్దవైన నక్షత్రాలు తమలోని అణు ఇంధనం (nuclear fuel) అంతా ఖర్చయిపోయిన తర్వాత గురుత్వాకర్షణ శక్తి కారణంగా తమలోకి తాము పడిపోయి కేంద్రంలో ఒకే బిందువుగా తయారవుతాయని, ఆ బిందువు (singularity) ఎంత శక్తి మంతమైనదంటే దాని ఆకర్షణ నుంచి కాంతి కిరణం కూడా తప్పించుకు పోలేదని శాస్త్రవేత్తలు కనుగొన్నారు. సృష్ట్యాదికి ముందు ఈ సమస్త విశ్వం ఒకే బ్లాక్ హోల్లాగా వుండేది.

అప్పుడు ఆ సింగ్యులారిటీ అనబడే బిందువు తప్ప మరేమీ వుండేది కాదు. దానికి లోపల, వెలుపల అంటూ లేదు. స్థలం, కాలం లేవు. అప్పుడు జీరోటైమ్, జీరోస్పేస్. అప్పుడు ఒక మహా విస్ఫోటం - గొప్ప ప్రేలుడు - జరిగి విశ్వసృష్టి ప్రారంభమైంది. దాన్నే బిగ్ బ్యాంగ్ అంటారు. నోబెల్ బహుమతి గ్రహీత స్టీవెన్ వెయిన్ బర్గ్ “ది ఫస్ట్ త్రి మినిట్స్” అనే తన పుస్తకంలో జీరో టైమ్ లో విశ్వం ఎలా వుండేదో తెలియదు. కనుక, జీరోటైమ్ తర్వాత మొదటి సెకండులో వందోవంతుకాలం వద్ద విశ్వావరంభ కథను మొదలుపెట్టాడు. అప్పుడు విశ్వోష్ణోగ్రత పదివేల కోట్ల (కెల్విన్) డిగ్రీలు. ఇది అనూహ్యమైన ఉష్ణోగ్రత. ఆ స్థితిలో పదార్థం (మేటర్) అనే దానికి అస్తిత్వమే వుండదు. అణువులు, అణుకేంద్రాలు, ఎలక్ట్రాన్లు, క్వార్కులు, న్యూట్రినోలు ఏమీ లేవు. అప్పటి విశ్వసాంద్రత నీటికి 400 కోట్ల రెట్లు ఎక్కువ. (భూమి సాంద్రత నీటికి అయిదున్నర రెట్లు ఎక్కువ.)

ఇక ఆ తర్వాత విస్ఫోటంలో ప్రేలిపోయిన విశ్వపదార్థం అమిత వేగంతో స్థలాన్ని, కాలాన్ని సృష్టించుకుంటూ విస్తరిస్తున్న కొద్దీ ఉష్ణోగ్రత తగ్గుతూ క్వార్కులు, ఎలక్ట్రాన్లు, ఫోటాన్లు, న్యూట్రినోలు, ప్రోటాన్లు, న్యూట్రాన్లు, ఇంకా ఇతర అణుశకలాలు, అణువులు, హైడ్రోజన్ వంటి ధాతువులు రూపొంది, క్రమ క్రమంగా నక్షత్రాలు, గెలాక్సీలు మొదలైనవి ఏర్పడ్డాయి. అదే ఇప్పుడు మనం చూస్తున్న ఈ మహావిశ్వం.

(ఇది మరికొంత వివరంగా తెలుసుకోగోరిన వారు ఈ రచయిత వ్రాసిన “విశ్వరూపం” గ్రంథంలో కాస్మాలజీకి సంబంధించిన అధ్యాయాలు చూడవచ్చు.)

పోలికలు

ఆధునిక శాస్త్రవేత్తలు ప్రతిపాదిస్తున్న ఈ బిగ్ బ్యాంగ్ థియరీని ఇంతకు ముందు మనం చదివిన ఋగ్వేద నాసదీయ సూక్తం అనబడే సృష్టి సూక్తాన్ని పోల్చి చూడండి. కొన్ని అంశాలలో ఎంత పోలిక కనిపిస్తుందో చూస్తే ఆశ్చర్యం కలుగుతుంది.

విశ్వ పదార్థమంతా ఒక బిందువులో కేంద్రీకృతమైన స్థితిలో ఏమి వుండేది? ఏమీ లేదు. అంటే ఏమీ లేకపోవడం అనేది వుండేది. అంటే ఇది సత్. ఇది అసత్ అనే భేదం లేని పరిస్థితి. దాన్ని ఎలా ఊహించుకోవడం? స్థల, కాల రాహిత్యాన్ని, జీరోస్పేస్, జీరోటైమ్ లను ఎలా ఊహించుకోవడం? అంటే అది కేవలం గణితరీత్యా గ్రహింప వలసిందేనని శాస్త్రజ్ఞులు అంటున్నారు. మరి ఋగ్వేద ఋషులు ఆ స్థితిని, లేదా సత్, అసత్ లు రెండూ లేని, అంటే రెండూ వున్న విచిత్ర స్థితిని, ఎలా దేని సహాయంతో ఊహించారు? మన సాంప్రదాయిక పండితులు చెబుతున్నట్టు తమ దివ్యదృష్టితోనా, జ్ఞాన నేత్రంతోనా?

మహావిస్ఫోట వాదంలో విస్ఫోటం (explosion) చెందింది ఏమిటి? విస్ఫోటం ఎందువల్ల జరిగింది? దీనికి ఆధునిక శాస్త్రజ్ఞులు తమకు తెలియదని మాత్రమే సమాధానం చెబుతున్నారు. బహుశా ఒకానొక అస్థిర స్థితి (unstable state) లో ఏదో తెలియని కదలిక ప్రారంభమై క్షణంలో సగంలో సగంలో విస్ఫోటం జరిగి వుంటుందని అంటున్నారు. ఆ కదలిక ఎందువల్ల కలిగిందో మాత్రం తెలియదు. ఆ తర్వాత ఏమి జరిగిందో, అణువులు, నక్షత్రాలు, గెలాక్సీలు ఎలా ఏర్పడ్డాయో మటుకు గణితరీత్యా ఊహిస్తున్నారు.

ఋగ్వేద ఋషులు కూడా సృష్ట్యాదికి ముందు స్థితిని గురించి తమకు గాని, దేవతలకుగాని తెలియదన్నారు. బహుశా మొదటగా సృష్టించాలనే కోరిక (దీన్ని ‘సిస్మక్ష్’ అంటారు) కలిగి వుంటుందని, అదే సృష్టి కారణమని, అది పరమాత్మకే తెలియాలని బహుశా ఆ పరమాత్మకు కూడా తెలియదని నాసదీయ సూక్తం ఆఖరి ఋక్కు ప్రవచిస్తున్నది.

ఇదంతా ఋగ్వేద నాసదీయ సూక్తానికి, ఆధునికమైన బిగ్ బ్యాంగ్ థియరీకి కల ఒక పోలికను చూపడానికే వ్రాయడం జరిగింది తప్ప “అన్నీ వేదాల్లోనే వున్నా” యనే భ్రమతో కాదు. ఈ పోలిక విజ్ఞులు విచారింపదగింది.

ఋగ్వేదంలో సృష్టి వివేచనకు సంబంధించిన సూక్తాలే తర్వాత కాలంలో ఉపనిషత్తులు ప్రతిపాదించిన జ్ఞానకాండను ప్రేరించాయి.

11. అంతిమ సూక్తం

ఋగ్వేదార్కులకు ప్రపంచంలో దేవత కానిది ఏమీ లేదు. ప్రతిదీ దేవతే. జగత్తు సమస్తం దేవతా మయం. అనేక సాధారణ వస్తువులను, భావాలను సయితం దేవతలుగా భావించి సూక్తాలలో కీర్తించారు.

ఉదాహరణకు సోమలతను నలగగొట్టి సోమరసం తీయడానికి ఉపయోగించే రుబ్బురోలు, పొత్రం కూడా ఋగ్వేద ఋషుల దృష్టిలో దేవతలే. వాటిని గ్రావాణః అన్నారు. అలాగే ఓషధులు దేవతలు. అన్నం ఒక దేవత. అగస్త్యుడు అన్నాన్ని తండ్రితో పోల్చి, “తినదగిన, త్రాగదగిన అన్న స్వరూపం ధరించిన తండ్రి! నిన్ను సేవిస్తున్నాము. మమ్ము రక్షించు” అని ప్రార్థిస్తాడు. అక్ష సూక్తం అనే దానిలో దేవత జూదంలో ఉపయోగించే పాచికలు, వాటితోపాటు జూదరి (కితవుడు) కూడా దేవతే. వేదకాలంలో జూద వ్యసనం వుండేదని, జూదంలో సర్వం కోల్పోయిన వారు అనేక బాధలు పడేవారని ఆ సూక్తం వల్ల తెలుస్తుంది (0-34).

“నా భార్య ఎప్పుడూ నాపై కోపగించి ఎరుగదు. తాను జూదరి భార్యనని చెప్పుకోవడానికి సిగ్గుపడేది కాదు. మిత్రులు ఇంటికి జూదం ఆడడానికి వస్తే వారిని కూడా గౌరవించేది. అలాటి యోగ్యురాలైన భార్యను ద్యూత వ్యసనంలో పడి ఇంటి నుంచి వెడలగొట్టా”నని ఒక జూదరి బాధపడతాడు.

మరొక జూదరి తన అత్తగారు తనను ద్వేషించేదని, భార్య జూదం ఆడవద్దని వారించేదని అంటూ, జూదంలో గెలిచినవారు ఓడినవాడిని డబ్బు తీసుకురా అని ఒత్తిడి చేస్తారని, డబ్బు తేకపోతే అతడి భార్యను జుట్టుపట్టుకొని ఈడ్చుకుని వచ్చి వివస్త్తను కూడా చేసి అవమానించే వారని (మహాభారత కథకు బీజం ఋగ్వేదంలో వున్నదా?) ఓడిన వాడిని తాళ్ళతో కట్టి తీసుకుపోతుంటే తల్లిదండ్రులు, సోదరులు, ఇతర బంధువులు “వీడూ మా వాడు కాదు, వీడు మా వాడు కాదు.” అంటూ తిరస్కరించేవారని వాపోతాడు.

ఇంకొక జూదరి ఇకపై జూదం ఆడను అని ఒట్టు పెట్టుకుని కూడా పాచికల ధ్వని వినబడగానే మళ్ళీ జూదానికి తయారయ్యేవాడు. సాటివారి భార్యలు చక్కగా అలంకరించుకుని, ఇల్లు తీర్చిదిద్దుకుని వుంటారు. వారితో పోల్చి తన ఇంటిని, ఇల్లాలును చూసుకుని వాడు పరితపిస్తాడు. పశ్చాత్తాపపడతాడు కాని, తెల్లవారగానే మళ్ళీ వెడతాడు. జూదానికి డబ్బు లేకపోతే దొంగతనానికి కూడా సిద్ధపడతాడు.

చివరికి ఒక జూదరి సర్వం కోల్పోయిన తర్వాత బుద్ధి తెచ్చుకుని, ఇతరులకు బుద్ధి చెబుతాడు. జూదం ఆడవద్దని, శుభ్రంగా వ్యవసాయం చేసుకుంటూ, ఇల్లును, ఇల్లాలును తీర్చిదిద్దుకోమని, కష్టపడి సంపాదించుకొమ్మని హితవు చెబుతాడు.

విచిత్ర సూక్తాలు

ఋగ్వేదంలో మరి కొన్ని విచిత్ర సూక్తాలున్నాయి. ఒక దానిలో ఇంద్రాశ్వాలు (ఇంద్రుని గుర్రాలు) దేవతలు. పురోహితులకు దక్షిణలిచ్చే దాత ఒక దేవత. ధనాన్నదానం ఒక దేవత. ఆ సూక్తంలో అన్నదాన ప్రాశస్త్యాన్ని ఋషి ప్రస్తుతిస్తాడు. “ఎవడు ఆకలితో వున్న వాడికి వున్న వాడికి అన్నం పెట్టకుండా తనొక్కడే తింటాడో వాడిని మృత్యువు తింటుంది. అన్నమో అని ఆక్రోశించే దుర్బలుడికి, పేదవాడికి, ఇంటికి వచ్చిన అతిథికి ఎవడు తిండిపెట్టడో వాడికి సుఖం అనేది దుర్లభ”మని ఆ సూక్తం బోధిస్తుంది.

ఒక సూక్తంలో శ్రద్ధ దేవత. ఏ పని చేసినా శ్రద్ధతో చేయాలని ఆ సూక్తభావం. మరొక దానిలో “మన్యూ” (క్రోధం) దేవత. ఇంకొక దానిలో మృత్యువు దేవత.

యజుమానుడు అంటే యజ్ఞం చేయించేవాడు. యజమాన ప్రవర్తనం అనేది ఒక దేవత. అలక్ష్మి నాశకరుడు అంటే దురదృష్టాన్ని పారద్రోలే దేవతకు ఒక సూక్తం వుంది. రాజయక్షు (క్షయ) రోగ నాశనం. గర్భస్రావ నివారణం, సపత్నీ బాధానాశనం (సవతి పోరు తప్పించే దేవత), సపత్నీఘ్నం (తన భార్య రంకుమగని వినాశనం), దుస్వప్న నాశనం - ఇలాంటి “దేవతలను” కూడా కీర్తిస్తూ సూక్తాలున్నాయి.

నిజానికి ఇవన్నీ అధర్వవేదంలో వుండవలసిన సూక్తాలు. అధర్వవేదం ఇటువంటి ప్రార్థనలతో, విషజ్వరాలు, జలోదరం మొదలైన రోగాల నివారణ, స్త్రీ వశీకరణ, తేలు మంత్రం, పాము మంత్రం మొదలైన ఎన్నో రకరకాల మంత్రాలతో కూడినది. వాటిలో నుంచి పైన చెప్పిన మంత్రాలు, నూక్తాలు దారి తప్పి ఋగ్వేదంలోనికి వచ్చాయేమోననిపిస్తుంది. బహుశా ఇవన్నీ తర్వాత కాలంలో చేర్చబడినవని కొందరి అభిప్రాయం. అలాగే ఋగ్వేదంలో వుండవలసిన మనోహరం, గంభీరం, భక్తిభావ బంధురం అయిన గొప్ప ప్రార్థనలు, మంత్రాలు అధర్వ వేదంలో చాలా చోట్ల కనిపిస్తాయి. అధర్వవేదం మొదట్లో వేదస్థాయి లేనిదని, ఆ స్థాయిని దానికి కల్పించడానికి ఋగ్వేదం నుంచి తీసుకొని కొన్ని, ఇతరత్రా కొన్ని మంత్రాలను చేర్చడం జరిగిందని ఒక అభిప్రాయం.

ఈ విధంగా ప్రతిదాన్ని ఒక దేవతగా చేయడమే కాక, చివరకు విశ్వే దేవులు అనే పేరుతో సమస్త దేవతానీకాన్ని ఉమ్మడిగా ప్రార్థించే గొప్ప సూక్తాలు అనేకం ఋగ్వేదంలో చాలా ప్రముఖంగా కనబడతాయి.

కప్పల సూక్తం

ఒక ఆసక్తికరమైన, కవితాత్మకమైన సూక్తం కప్పల సూక్తం. భారతదేశానికి ఇప్పటివలె ఋగ్వేదకాలంలో కూడా వర్షఋతువు (monsoon) అతి ముఖ్యమైనది. వర్షాలు పడితేనే సరస్సులు, నదులు, వాగులు నిండుతాయి. పంటలు పండుతాయి. 'వానాలు కురవాలి వరిచేలు పండాలి' అనేది ఇప్పటివలె అప్పుడూ ప్రజల కోర్కె.

వర్ష ఋతువు రాగానే, ఆకాశంలో నల్లని మబ్బులు పొడచూపగానే, జల్లులు కురవగానే, చెరువులు, దొరువులు నిండగానే, అప్పటివరకు ఎక్కడెక్కడో దాక్కున్న కప్పలు బయటికి వచ్చి ఎలుగెత్తి బృందగానం చేస్తున్నట్టు బెకబెక లాడుతాయి. ఆ మనోహర సమష్టిగానాన్ని ఒక గొప్ప సూక్తంలో ఎలా వర్ణించారో చూడండి-

“సంవత్సరం శశయానా బ్రాహ్మణా

వ్రత చారిణః

వాచం పర్జన్య జన్వితం

ప్ర మండూక అవారిషః.”

మౌనవ్రతం పట్టిన బ్రాహ్మణుల లాగా ఏడాది పాటు నిశ్శబ్దంగా విశ్రాంతి తీసుకున్న మండూకాలు పర్జన్య (మేఘ) ఘోష విని, ఎలుగులు విప్పాయి.

2. దివ్యాంబువులు జల్లులుగా మీద పడగానే, అప్పటివరకు సరస్సులలోని గుంటలలో శుష్కించి పోయి శయించి వున్న కప్పలు దూడలతో కలిసి ధేనువులు అంభారావం చేస్తున్నట్టు అరుపులు మొదలుపెడతాయి.
3. వర్ష ఋత్వాగమనంతో తృప్తిత మండూకాల మీద వాన చినుకులు పడి, అవి తడుస్తాయి. అప్పుడు కుమారుడు తండ్రి వద్దకు పరుగిడి పోయినట్టు ఒక కప్ప మరొక కప్ప వద్దకు పోతుంది.
4. వర్షం కురిస్తే తడుస్తూ మండూక ద్వయంలో ఒకటి రెండవ దాన్ని రమ్మని పిలుస్తుంది. ధూప్ర వర్షంలో వున్న కప్ప హరితవర్ష మండూకాన్ని గెంతుతూ వెళ్లి కలుస్తుంది.
5. గురువు పాఠం చెబుతుంటే శిష్యుడే అతడిని అనుకరించినట్టు, ఒక కప్ప రెండవదాని అరుపును అనుకరిస్తుంది. అప్పుడు నీళ్లలో ఎగురుతూ వుంటే, అప్పటివరకు శుష్కించిన దాని దేహం బలం పుంజుకుంటుంది.
6. ఒక కప్ప అరుపు గోవు అంభారావాన్ని పోలి వుంటే, మరొకదాని అరుపు మేక కేకలాగా వుంటుంది. ఒక కప్ప ధూప్ర వర్షంలో వుంటుంది. మరొకటి ఆకుపచ్చగా వుంటుంది. అన్నీ పేరుకు కప్పలైనా, వేరు వేరు రంగులలో వుంటాయి. వేర్వేరుగా అరుస్తాయి. వేర్వేరు ప్రదేశాలలో వుంటాయి.

7. అతిరాత్రమనే సోమయాగంలో సోమకుంభం చుట్టూ బ్రాహ్మణులు మంత్రాలు పఠిస్తున్నట్టు, జల సమృద్ధమైన సరస్సు చుట్టూ కప్పలు కూర్చుని వర్షకాలపు రాత్రులప్పుడు బెకబెక లాడుతున్నాయి.
8. సోమయాగంలో సోమరసం తయారుచేస్తున్న బ్రాహ్మణులు సంవత్సరమంతా మంత్రాలు పఠిస్తారు.
9. పన్నెండు నెలల క్రమాన్ని మండూకాలు రక్షిస్తాయి. ఋతు ధర్మాలను అవి ఎన్నడూ అతిక్రమించవు. సంవత్సరం పూర్తి అయి వర్షపు జల్లులు పడగానే నిదాఘతప్త మండూకాలు గుంటల నుంచి బయటికి వస్తాయి.

1. ఆవులా అరిచే మండూకం, మేకలా కేక పేట్టే భేకం. ముదురు పసుపురంగు కప్ప. ఆకుపచ్చని కప్ప అన్నీ మాకు ధానధాన్య సమృద్ధిని కలిగించగోరుతున్నాము. సహస్రాషధులను వృద్ధి చెందించే వర్షకాలంలో కప్పలు వందలాది ఆవులను ఇచ్చి మాకు ఆయుర్వృద్ధి, కలిగించగోరుతున్నాము.

భారతదేశపు వర్షర్తు వాతావరణాన్ని ఈ సూక్తం చాలా గొప్పగా పట్టుకున్నది. ఇందులో కప్పలే దేవతలు, అంటే ఏ సూక్తంలో ఎవరి ప్రసక్తి వుంటే వారే దేవతలన్నమాట.

ఏకం సత్

ఇలా లోకంలో ప్రతిదాన్ని దేవతగా పూజించడంలోని అసంబద్ధత పట్ల వైముఖ్యంతో కాబోలు ఋగ్వేదం ఒక చోట అనేకత్వంలోని ఏకత్వాన్ని (యూనిటీ ఇస్ డైవర్సిటీ) ఒక మహత్తర మంత్రంలో ఇలా కీర్తించింది.

(1-104-46)

“ఇంద్రం మిత్రం వరుణ మగ్ని మాహు

రథో దివ్యస్సువర్ణో గురుత్మాన్

ఏకం సత్ విప్రా బహుధా వదన్తి

అగ్నిం యమం మాతరిశ్వాన మాహుః”

దీని అర్థం: ఇంద్రుడు, మిత్రుడు, వరుణుడు, అగ్ని, సుపర్ణుడైన గురుత్మంతుడు, యముడు, వాయువు ఇత్యాదిగా వివిధ నామాలతో విజ్ఞులైనవారు పేర్కొంటున్నప్పటికీ ఉన్నది ఒకటే.

ఏకం సత్ - అంటే ఉన్నది ఒకటే, సత్యం ఒకటే పరమేశ్వరుడు ఒకడే కాని, విప్రులు బహువిధాలుగా ఆ ఏకసత్యాన్ని పేర్కొంటూ వుంటారు.

ఇత్తడితో బిందె, కలశం, పాత్ర, పళ్లెం ఇంకా ఎన్నో వస్తువులు తయారుచేయవచ్చు. వేర్వేరు వస్తువులను వేర్వేరు పేర్లతో పిలుస్తాము. వేర్వేరు పనులకు వాటిని ఉపయోగిస్తాము. అయినా వాటిలోని లోహం ఒకటే కదా? ఆ ఒకే లోహానికి ఉపయోగించే పనినిబట్టి వేర్వేరు పేర్లు వ్యవహారంలోకి వస్తాయి.

అలాగే బంగారంతో కలశం, పాత్ర, ఉంగరం, హారం, గాజులు, ముక్కుపుడక ఇత్యాదిగా అనేక వస్తువులు తయారుచేసి ఆయా పేర్లతో పిలుస్తాము. కాని వాటిలోని లోహం ఒక్కటే కదా?

అలాగే ఉన్నది ఒకటే. అది సత్యం, లేదా పరమేశ్వరుడు, పరమాత్మ. అయితే, ఒక్కొక్క సందర్భాన్ని బట్టి ఆయా రూపాలలో ఆ ఏకేశ్వరుడు చేసే పనులను బట్టి వేర్వేరు పేర్లతో - ఇంద్రుడని, మిత్రుడు, వరుణుడు, అగ్ని, గరుడుడు, యముడు, వాయువు ఇత్యాదిగా పేర్లతో - వ్యవహరిస్తాము. నిజానికి చేసే పనులలో భేదం వున్నా, ఈ దేవతలందరు ఒకరే.

ఇదే పై మంత్రంలోని భావం. ఇదే తర్వాత తర్వాత కాలంలో ఉపనిషత్తత్వ చింతనకు ఆధారభూతమైన భావన.

అంటే ఋగ్వేదంలో వందలాది రకరకాల విచిత్ర దేవతల స్తోత్రాలతో పాటు, ఏకేశ్వర భావన కూడా చోటు చేసుకుంది.

సుఖానురక్తి

పోతే, మరొక దృష్టి నుంచి చూస్తే ఋగ్వేదార్థాలు భౌతిక జీవితానికి, ఐహిక, సుఖాలకు, భోగభాగ్యాలకు అత్యంత ప్రాధాన్యం ఇచ్చారని గ్రహించవచ్చు. వారు లౌకిక జీవితం దుఃఖమయమని, నిరాశాపూరితమని రోయలేదు. ఐహిక జీవితం క్షణ భంగురం, దుఃఖ భాజనం కనుక విముక్తి పొందదగినదనే భావన వారిలో లేదు. సన్యాసాశ్రమ ప్రసక్తే లేదు., అది తర్వాత కాలంలో వచ్చింది. స్వర్గ ప్రస్తావన, మరణానంతర జీవిత ప్రస్తావన వున్నప్పటికీ నరక ప్రసక్తిలేదు.

ఐహిక జీవితంలో సుఖాల కోసమే వారు దేవతలను స్తోత్రం చేశారు. యజ్ఞయాగాలు చేశారు. అదే సమయంలో నైతికత్వానికి అత్యధిక ప్రాధాన్యమిచ్చారు. మానవుడు జీవించినంత కాలం తోటివారి కోసం, సంఘం కోసం, జగత్కల్యాణం కోసం కృషిచేయాలని, త్యాగం చేయాలనే భావాన్నే వారు ప్రచారం చేశారు. ప్రజలందరి సుఖసంతోషాలను వారు కోరారు. నిత్యశుభాన్నే కోరారు. ఇది ఋగ్వేదం అంతటా కనిపిస్తుంది. అంతమాత్రన వారికి శత్రువులు లేరని కాదు. శత్రువులను ద్వేషించలేదని, వారి వివాశాన్ని కోరలేదని కాదు. అలాగే, వారు

చేసినదంతా నైతికమని, ఎక్కడా అనీతి లేదని కాదు. కాని, సర్వజగద్ధితం ఆదర్శం, సర్వమానవ కళ్యాణం వారి ధ్యేయం నూటికి నూరుపాళ్ళు తన వారి ఆదర్శాలను అనుసరించే జాతి భూలోకంలో ఎక్కడా కనబడదు. పైన పేర్కొన్న జీవితానురక్తికి, శుభకామనకు ఉదాహరణగా ఈ ప్రసిద్ధ మంత్రం చూడండి -

భద్రం కర్ణేభిః శృణు యామదేవా

భద్రం పశ్యేమాక్ష భిర్యజత్రాః

స్థిరై రంగై స్తుష్ట వాగ్ం సస్తనూభిః

వ్యశేమ దేవహితం యదాయుః (1-89-8)

ఓ దేవతలారా! మేము బ్రతికి వున్నంత కాలం మా చెవులతో భద్ర వాక్యాలే వినగోరుతున్నాము. మా కళ్లతో భద్ర దృశ్యాలే కనగోరుతున్నాము. (అలాగే మిగతా ఇంద్రియాలతో కూడా మంచి పనులే చేయగోరుతున్నామని అర్థం విస్తరించుకోవాలి.) దృఢావయవాలు గల తనువుతో ఈ జగత్తును సేవిస్తూ దేవతలు మాకు ప్రసాదించిన ఆయుష్షాలమంతా గడప గోరుతున్నాము.

వేద వాఙ్మయంలో నూరు శరత్తుల థీమ్ చాలా చోట్ల వస్తుంది. అంటే మానవుడు నూరు సంవత్సరాల పాటు కర్మలు చేస్తూ సుఖంగా బ్రతకాలని ఆనాటి వారు కోరుకునేవారు, దేవతలను ప్రార్థించేవారు.

పైన ఉదహరించిన మంత్రం తరవాత దానిలో ఋషి అయిన రాహుగణ గోతముడు విశ్వేదేవులను ఇలా ప్రార్థించాడు.

శతమిన్ను శరదో అన్తి దేవా

యత్రా నశ్చక్రా జరసం తనూనాం

పుత్రా సో యత్ర పితరో భవన్తి

మానో మధ్యారీ రిషతాయుర్గన్తో: (1-89-9)

-మానవ జీవితం నూరు శరత్తులుగా నిర్ణీతమైంది. కనుక, అంతకాలం, ఓ దేవతలారా! మా తనువులకు ఎట్టి ప్రమాదం లేకుండా, మా పుత్రులు మా పితరులయ్యే విధంగా, మమ్మల్ని జీవించ నివ్వండి. -

వేదాలను మెచ్చుకోవడం ఈ రోజులలో ఫ్యాషన్ కాదు. వేదాలలో అసలు ఏమీలేదని, ఒకవేళ ఏదైనా వున్నా అదంతా అభివృద్ధి నిరోధకం, మూఢ విశ్వాసపూరితం, అనాగరికం అని ఒక అభిప్రాయం హేతువాదం పేరిట చెలామణి అవుతున్నది. ఇది పూర్తిగా నిజం కాదు. పాక్షిక సత్యం మాత్రమే. ఆ రోజులను గుర్తులో వుంచుకుంటే, ఎంతో అభ్యుదయ

సూచకం అనదగిన భావాలు అక్కడక్కడ వేదాలలో దర్శనమిస్తాయి. దురదృష్టవశాత్తు వేద వాఙ్మయాన్ని సాంప్రదాయక పండితులు సాంప్రదాయకమైన అర్థాలతో మాత్రమే వ్యాఖ్యానం చేసి, దానిపై ఆధునికులలో గౌరవం కలిగించలేకపోతున్నారు. వేదాలను క్షుణ్ణంగా అధ్యయనం చేసిన పండిత ప్రకాండు లెవరైనా ఆధునిక, అభ్యుదయకర దృక్పథంతో - వ్యాఖ్యానించగలిగితే సంఘానికి, వేదాలకు, భారతీయ ప్రాచీన సంస్కృతికి గొప్ప సేవ చేసినవారు అవుతారు.

సమానత్వ సూక్తం

ఋగ్వేదం ప్రథమ మండలంలో 191 సూక్తాలున్నాయి. దాని మండలీకరణం ప్రణాళికాబద్ధం అనడానికి వీలులేదు. ఆఖరిదైన దశమ మండలం కూడా 191వ సూక్తంతోనే ముగియడం ఒక పద్ధతి ప్రకారమే జరిగి ఉంటుందా? ఆ సూక్తద్రష్ట అంగిరసుడైన సంవనసుడు అనే ఋషి, వేద వాఙ్మయానికి ఆది అయిన ఋగ్వేదంలో కట్టకడపటి సూక్తం ఏమంటున్నదో చూడండి:

“సంగచ్ఛద్వం సంవదద్వం

సంవోమనాంసి జానతాం

దేవాభాగం యథాపూర్వే

సంజానానా ఉపాసతే” (10-191-2)

- ఓ నరులారా! మీరు ఒకేచోట, ఒకమాటగా, కలసి నడవండి, కలసి పలకండి. మీ మనస్సులన్నీ కలబోసి ఒకే విధంగా ఆలోచించండి. ప్రాచీనులైన దేవతలు ఏ విధంగానైతే ఐకమత్యంతో మన హవిర్భాగాలు స్వీకరించేవారో మీరూ అలాగే విభేదాలు మాని కలసి మెలసి ధనం పంచుకోండి. -

సమానో మంత్రః సమితిః సమానీ

సమానం మనః సహచిత్త మేషాం

సమానం మంత్ర మభిమంత్రయేవః

సమానేన వో హవిషా జుహోమి. (10-191-3)

- ఇక్కడ సమావిష్టులైన వారందరి ప్రార్థన సమానంగా (ఒకే విధంగా) వుండాలి. ఈ సమితి మనకందరికీ సమానంగా చెందుతుంది. మన అందరి ధ్యేయం, ప్రయోజనం అందరికీ సమానం కావాలి. మన కోరికలు కూడా సమానమై వుండాలి. అందరికీ సమానమైన హవిస్సుతో ఈ యజ్ఞం చేద్దాము. -

సమానీవ ఆకూతిః

సమానా హృదయానీ షః

సమాన మస్తువో మనో

యథావః సుసహాసతి (10-191-4)

- ఓ యజమానులారా! (యజ్ఞం చేసేవారు) మన సంకల్పం సమానం కావాలి. మన హృదయాలు సమానం కావాలి. మన అంతఃకరణం సమానం కావాలి. మన ఏకీభావానికి ఏ విధమైన అంతరాయం కలగరాదు.

బహుశా ఋగ్వేదకాలంలో గ్రామస్థులందరు ఒకచోట కూడి తీర్చే “సమితి” అనబడే సర్వసభ్య సమావేశంలో పై మంత్రాలను ప్రార్థన గీతాలుగా ఉపయోగించే వారేమో. సర్వ సమానత్వాన్ని బోధించే ఈ మంత్రాలను ఇప్పుడు కూడా సభలు, సమావేశాలలో సభాప్రారంభ ప్రార్థన మంత్రాలుగా ఎందుకు ఉపయోగించరాదు?

12. ఆశ్రమ వాటికలలో శాంతి పాఠాలు

అభిజ్ఞాన శాకుంతలం నాటకంలో దుష్టంతుడు రథం దిగి కణ్వాశ్రమంలో ప్రవేశిస్తూ “అకథితం”గానే, అంటే ఎవరూ చెప్పుకుండానే, అది తపోవనం అని తెలుస్తున్న దంటాడు. ఎలా తెలుస్తున్నదని సూతుడు అడిగితే, దుష్టంతుడు తపోవనాన్ని ఇలా వర్ణిస్తాడు.

నీవారాః శుక గర్భకోటరముఖ భ్రష్టా స్తరూణా మధః

ప్రస్నిగ్ధాః క్వచిదింగుదీ ఫలదిదః సూచ్యంత ఏవో ఫలా!

విశ్వాసోపగమా దభిన్న గతయః శబ్దం సహంతే రేఖాంకితాః

తోయాధార పథాశ్చ వల్మల శిఖా నిష్యన్త రేఖాంకితాః

- చెట్ల తొర్రలలో దాగిన చిలుకల నోళ్ల నుంచి జారి నివ్వరి ధాన్యపు గింజలు ఆ చెట్ల కింద పడివున్నాయి. అక్కడక్కడ రాతి పలకలు ఇంగుదీ ఫలాలు చితక్కొట్టడం వల్ల నూనె జిడ్డుతో కనిపిస్తున్నాయి. ఆశ్రమంలో బాగా నమ్మకంతో మెసులుతూ వుండడం అలవాటైన లేళ్ళు మన అడుగుల చప్పుడు విని కూడా భయపడడం లేదు. నీటి పడియల వైపు వెళ్లేదారులు తడిసిన వల్మలాల కొసల నుంచి జారిన జల ధారల చారికలతో నిండి వున్నాయి. -

ఆ తర్వాతి శ్లోకంలో దుష్టంతుడు ఇంకా ఇలా వర్ణిస్తాడు. కణ్వాశ్రమ దృశ్యాన్ని:

- గాలి తాకిడికి చలించే కాల్వ నీటిలో చెట్ల మొదళ్లు స్వచ్ఛంగా కడిగినట్టు కనిపిస్తున్నాయి. హోమగుండాలలో నెయ్యి పోయడం వల్ల పైకి లేచిన పొగవల్ల చెట్ల చివుళ్ల రంగు మారింది. ఇదిగో ఇక్కడ తోటలో దర్భగడ్డి కోసిన చోట నెమ్మదిగా నిస్సంకోచంగా లేడి కూనలు తిరుగాడుతున్నాయి.

కాళిదాస మహాకవి ఈ రెండు శ్లోకాలతో కణ్వాశ్రమ కమనీయ దృశ్యాన్ని బొమ్మ కట్టి మన కట్టెదుట నిలిపాడు. ‘శాంత మిదమాశ్రమ పదం’ అనుకుంటూ దుష్టంతుడు ముందుకు అడుగు వేస్తాడు.

ఒక సుందర దృశ్యం

అది ఏ మూడు వేల ఏళ్లనాటి దృశ్యమో, అటువంటి ప్రశాంత మున్యాశ్రమాలలోనే ఉపనిషత్తులు ఉద్భవించి వుంటాయి.

ఆ రోజులలో భారతదేశంలో ఇప్పటంత జనాభా లేదు. చాలా పల్చగా జనం వుండి వుంటారు. జనపదాలు, గ్రామాలు, పట్టణాలు కూడా అంతే; అక్కడొకటి అక్కడొకటి

విసిరేసినట్టుండేవి. ఎక్కువ భూభాగం ఆరణ్యావృతమై వుండేది. అటు అరణ్యాలకు, ఇటు జనపదాలకు, లేదా పట్టణాలకు అందుబాటులో, పచ్చని పొలాల మధ్య మున్యాశ్రమాలుండేవి. ఆశ్రమం అంటే ఒక పర్ణ కుటీర సముదాయం. సముదాయ మధ్యంలో గురువుగారుండే పర్ణశాల. దానికి కొంత దూరంలో ఎదురుగా, ఎత్తుగా ఎదిగి చల్లటి నీడనిచ్చే వేపచెట్టో, రావిచెట్టో, మరొకటో. దాని చుట్టూ రచ్చబండలాంటి అలికిన అరుగు. అక్కడ బ్రహ్మవాదులు కొందరు చేరి “కేనేషితం పతతి ప్రేషితం మనః....” అంటూ తత్వ విచారం సాగిస్తూ వుంటారు. దానికి అటూ ఇటూ అలికి ముగ్గులు పెట్టిన ముంగిళ్లలో శిష్యుల లోగిళ్ళు. వాటిలో నుంచి శ్రావ్యమైన కంఠంతో “అసతో మా సద్గమయ, తమసో మా జ్యోతిర్గమయ, మృత్యోర్మా అమృతం గమయ” అనో, “సహనావవతు, సహనాభునక్తు, సహవీర్యం కరవావహై, తేజస్వినావధీ తమస్తు, మా విద్విషావహై” అనో - శాంతి పారాలో, మరొకటో వినిపిస్తూ వుంటాయి. ఇంకా అవతల కాయగూరల తోటలు, పళ్ళ తోటలు, ఓమూల గోశాల. నడక దూరంలో -

“అకర్షమ మిదం తీర్థం భరద్వాజ నిశామయ

రమణీయం ప్రసన్నాంబు సన్మనుష్య మనోయథా”

ఓ భరద్వాజా! సత్పురుషుని మనస్సు లాగా నిష్పంకమై, నిర్మలమైన జలంతో రమణీయంగా వున్న ఈ రేవును చూడు - అని రామాయణంలో వాల్మీకి వర్ణించిన తమసా నది లాంటినది, లేదా సరస్సు, లేదా “జల జల మంజులార్భటుల జాల్మోను సెలయేరు”, పంట కాల్వ, పిల్ల కాల్వ, ఏదో ఒక జలాశయం.

దూర దూరాల నుంచి గురువు వద్ద బ్రహ్మ విద్య నేర్చుకొనడానికి విద్యార్థులు వచ్చేవారు. అధ్యయన కాలంలో శిష్యులు గురువుగారి మొక్కులకు నీళ్లు పోయడం, గోపాలనం, గో దోహనం, (పాలు పితకడం), బట్టలుతికి పెట్టడం, ఇంటి పనులు మొదలైన శుశ్రూష చేసేవారు. విద్యా పరిసమాప్తి పిదప గురువుకు తోచినదేదో దక్షిణగా ఇచ్చి వెళ్లేవారు.

ఉపనిషత్తులు

బ్రహ్మ విద్య అంటే పరావిద్య. అంటే ఆత్మానాత్మ విచారం, బ్రహ్మతత్వ వివేచనం ఇత్యాది. ఇందుకు పాఠ్య గ్రంథాలుగా బహుశా ఉపయోగపడేవి ఉపనిషత్తులు. అంటే ఈనాటి టెక్స్ లా బుక్స్ లా నీట్ గా అచ్చువేసి వుండేవని కాదు. తాళ, భూర్జ పత్ర గ్రంథాలుగానైనా వుండేవి కావు. అవి కూడా మౌఖిక సాహిత్యమే. గురు ముఖతః పరమార్థం శిష్యులు వినేవారు. గురువుగారు చెప్పగా శిష్యులు భట్టియం వేస్తే అవే ఉపనిషత్తులు అయ్యేవి. లేదా అదివరకే ప్రవదితమైన ఉపనిషత్తులపై చర్చల ద్వారా అధ్యయనం చేయగోది.

ఉపనిషత్ అనే శబ్దం ఉప-ని-సద్ అనే మాటల కలయికతో ఏర్పడింది. అంటే సమీపంలో కూర్చోవడం. గురువు సమీపాన శిష్యులు కూర్చుని విద్యాభ్యాసం చేయడం. ఆ విద్యాభ్యాస కాలంలో తయారైన వాఙ్మయమే ఉపనిషత్తులు.

ఈ రచయితకు ఉపనిషత్తుల పేరు చెబితే పైన వర్ణించిన మున్యాశ్రమ వాతావరణమంతా మనో నేత్రాల ముందు ఒక సుందర స్వప్నంలా కదలాడుతుంది.

ఇక ప్రకృతానికి వచ్చి ఉపనిషద్ వాఙ్మయాన్ని గురించి సంగ్రహంగా తెలుసుకుందాము.

ఉపనిషత్తులు వేదాలకు చివర-సంహిత, బ్రాహ్మణాలు, ఆరణ్యకాల తర్వాత - వస్తాయి. అందుచేతనే వాటికి వేదాంతం అనే పేరు వచ్చింది. సమస్త విశ్వ విజ్ఞానం వేదాలలోనే వున్నదని పూర్వురల నమ్మకం. ఆ విజ్ఞాన సారాంశమంతా ఉపనిషత్తులలో వున్నది కనుక కూడా వాటికి వేదాంతం అనే పేరు వచ్చింది.

భారతీయ తత్వచింతన సమస్తం ఉపనిషత్తుల నుంచే వచ్చింది. వాటి ప్రభావం ప్రత్యక్షంగానో, పరోక్షంగానో దానిపై వుంది. అందుచేతనే స్థూలంగా భారతీయ చింతన సమస్తానికి వేదాంతం అనే మరో పేరు వచ్చింది.

ఉపనిషత్తులు ఎన్ని? ఒక లెక్క ప్రకారం 223 అయితే, వాటిలో చాలా భాగం ఇటీవలి కాలంలో వెలువడినవి. ఆఖరికి అక్బర్ కాలంలో ఆయన ఆదేశానుసారం ఒక “అల్లోపనిషత్” కూడా వెలువడింది.

ముక్తికోపనిషత్తు అష్టోత్తర శత (108) ఉపనిషత్తులను పేరు పేరునా పేర్కొంది. కాని అందులో అత్యధిక భాగం సగుణోపాసనకు, వివిధ దేవతాకంగా వినిర్మితమైనవే. అందుచేత అవి కూడా అర్వాచీనమైనవి. అప్రధానమైనవి, అసలైన ఉపనిషద్వాఙ్మయంగా పేర్కొనబడదగనివి.

మరి ఏది సాధికారమైన, ప్రాచీనమైన, అసలు సినలైన ఉపనిషద్వాణి? అంటే ఆదిశంకరాచార్యుడు (క్రీస్తు శకం 788-820) భాష్యం వ్రాయడానికి అర్హమైనవిగా ఎంచుకున్న పది ఉపనిషత్తులను అసలైనవిగా పండితులు పేర్కొంటారు.

అవి ఇవి :

1. ఐతరేయోపనిషత్తు (ఋగ్వేదం)
2. ఈశావాస్యోపనిషత్తు (శుక్ల యజుర్వేదం)
3. బృహదారణ్యకోపనిషత్తు (శుక్ల యజుర్వేదం)
4. తైత్తిరీయోపనిషత్తు (కృష్ణయజుర్వేదం)
5. కఠోపనిషత్తు (కృష్ణ యజుర్వేదం)
6. ఛాందోగ్యోపనిషత్తు (సామవేదం)
7. కేనోపనిషత్తు (సామవేదం)
8. ప్రశ్నోపనిషత్తు (అథర్వవేదం)
9. మాండూక్యోపనిషత్తు (అథర్వవేదం)
10. ముండకోపనిషత్తు (అథర్వవేదం).

కొందరు కౌషీతకి (ఋగ్వేదం), శ్వేతాశ్వతరం (కృష్ణ యజుర్వేదం) కూడా చేర్చి అసలైనవి ద్వాదశోపనిషత్తులని పేర్కొంటారు. నిజానికి ఈ రెండూ కూడా చాలా గొప్ప ఉపనిషత్తులే. ముఖ్యంగా శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తులో గొప్ప మంత్రాలున్నాయి. “వేదాహమేతం పురుషం...” అనేది దానిలోనిదే. అలాగే మాయ అనే మాట మొదటిసారిగా ఆ ఉపనిషత్తులోనే కనిపిస్తుంది.

కాల నిర్ణయం

ఇక, ఉపనిషత్తుల కాల నిర్ణయం ఎలా చేయడం? సాంప్రదాయిక పండితులు ఇవి కూడా శ్రుతులలోని భాగాలే కనుక వేదాల కాలమే ఉపనిషత్తుల కాలమని, ఇవి కూడా బ్రహ్మ ముఖోద్గతాలే కనుక అనాది అని అంటారు. కాని, వేద ఋక్కులకైతే ద్రష్టలున్నారు. వీటికి ఎవరూ లేరు. అన్నీ అనామకంగానే వున్నాయి. ఏమైనా అపౌరుషేయవాదాన్ని అసంబద్ధమైనదిగానే కొట్టి వేయాలి.

కొందరు చారిత్రకులు ఉపనిషత్తుల కాలం క్రీస్తుపూర్వం 2580-1800 మధ్య అంటారు. కాని, అసలు ఆర్యుల భారతదేశ ప్రవేశమే క్రీస్తుపూర్వం 1750 ప్రాంతాలైతే, ఉపనిషత్తులను ఇంకా వెనక్కి ఎలా తీసుకు వెళ్లడం? అందుచేత మహా అయితే రాధాకృష్ణన్ వలె క్రీస్తుపూర్వం వెయ్యి సంవత్సరాల నాటికి వాటిని తీసుకుపోవచ్చు.

కాని, ఎక్కువ మంది పండితులు, పరిశోధకులు ఉపనిషత్తులను క్రీస్తుపూర్వం 800తో మొదలుపెడతారు. క్రీస్తుపూర్వం 200 నాటికి ముఖ్యమైన ఉపనిషత్తుల రచన పూర్తి అయి వుంటుందని భావిస్తున్నారు. ఏమైనా ప్రధానమైన ఉపనిషద్వేదాంతం బుద్ధుని (క్రీస్తుపూర్వం 6వ శతాబ్ది) నాటికే వచ్చేసిందని నిరాఘటంగా చెప్పవచ్చు. అయితే కొన్ని ముఖ్యోపనిషత్తులు మాత్రం బుద్ధుని తర్వాతవి, బహుశా క్రీస్తుపూర్వం 400-300 మధ్య కాలానివి అని రాధాకృష్ణన్ అభిప్రాయం.

మరొక ప్రశ్న - ఉపనిషత్తులలో ఇది ముందు కాలానిది, ఇది తర్వాత కాలానిది అని ప్రాచీనార్వాచీనతలను నిర్ణయించడానికి వీలుందా? అంటే వాటి భాషను బట్టి కొంతవరకు నిర్ణయించవచ్చు.

ఋక్సంహితలోని సంస్కృతానికి, ఆ తర్వాత ఏ రెండు వేల ఏళ్ళనాటికో వచ్చిన పురాణేతిహాస, కావ్య, నాటకాలలోని సంస్కృతానికి పోలిక చాలా తక్కువ. వ్యాకరణం నుంచి శబ్ద స్వరూపం వరకు అన్నీ మారిపోతాయి.

ఉపనిషత్తుల భాష :

కాగా, ఉపనిషత్తుల సంస్కృతం వేద సంస్కృతానికి, తాకిక సంస్కృతానికి మధ్యస్థంగా వుంటుంది. ఉపనిషత్తులలో ప్రాచీనమైనవాటి భాష వేద సంస్కృతానికి, తరవాతవాటి భాష లౌకిక సంస్కృతానికి దగ్గరగా వుంటాయి.

ఉపనిషత్తులలో బాగా ప్రాచీనమైనవి గద్యంలో వున్నాయి. అవి ఐతరేయ, కౌషీతకి, తైత్తిరీయ, ఛాందోగ్య, బృహదారణ్యక ఉపనిషత్తులు, కేనోపనిషత్తులోని కొన్ని భాగాలు. తక్కినవి ఛంద ఆత్మకమైనవి. అన్నిటిలోకి కఠోరపనిషత్తు తర్వాత కాలానిదని, దానిలో సాంఖ్య, యోగ దర్శనాల బీజాలున్నాయని రాధాకృష్ణన్ అభిప్రాయపడ్డారు. భగవద్గీతలో నుంచి కూడా అది ఉదాహరణలు తీసుకున్నదని ఆయన అంటారు. కాని, ఉపనిషత్తుల, దర్శనాల సారాంశమైన భగవద్గీత బాగా అర్వాచీనమైనదై వుండాలి. అదే కఠోపనిషత్తులో నుంచి శ్లోకాలను తీసుకుని వుండాలి. మాండూక్యం కఠం కంటే తర్వాతదని కూడా రాధాకృష్ణన్ అంటారు. భాషను బట్టి చూస్తే అంతే అయివుండాలి.

శతాబ్దాలుగా భారతీయ ఆధ్యాత్మిక చింతనపై, జీవితంపై ఉపనిషత్తుల ప్రభావం ఇంతా అంతా కాదు. అసలు ఆ రచనా ప్రక్రియ ప్రభావమే గణనీయమైంది. ప్లేటోనిక్ డైలాగ్స్ ప్రక్రియ వలె ఉపనిషద్వచనా ప్రక్రియ కూడా ఎందరినో ప్రభావితం చేసింది. ఇంతకు ముందు పేర్కొన్న ఉపనిషత్తుల ఒరవడిలో తర్వాతి కాలంలో అనేక ఉపనిషత్తులు వెలువడడమే ఇందుకు నిదర్శనం.

ఇక ఉపనిషచ్చింతన ప్రభావం చెప్పనక్కరలేదు. బాదరాయణ బ్రహ్మసూత్రాలు, భగవద్గీత ఉపనిషత్సారాంశాలే. ఉపనిషత్తులు, బ్రహ్మసూత్రాలు, భగవద్గీత - ఈ మూడింటిని “ప్రస్థానత్రయం” అంటారు. మొత్తం భారతీయ తత్వ చింతనను ఆ మూడూ ఎంతో ప్రభావితం చేశాయి. ఇప్పటికీ అసంఖ్యాక భారతీయులు ఉపనిషత్పఠనంలో, మననంలో ఉపశమనం పొందడం జరుగుతున్నది.

భారతీయులనే కాక పాశ్చాత్యులను కూడా ఉపనిషత్తులు ఎంతో ప్రభావితం చేశాయి. జర్మన్ తత్వవేత్త షోపెన్‌హూవర్ ఉపనిషత్తులు చదివి ముగ్ధుడయ్యాడు. ఉపనిషత్సారస్వతం గురించి అతడు ఇలా అంటాడు :

It has been the solace of my life, it will be the solace of my death. (ఔపనిషత్ (ఉపనిషత్తులు) నా జీవితంలో ఉపశాంతిగా ఉపయోగపడింది. అలాగే నా మరణంలో కూడా ఉపశాంతిగా ఉపయోగపడుతుంది)

ఇంకా ఆల్ఫ్రెడ్ హక్స్‌లీ, టి.ఎన్. ఇలియట్ వంటి రచయితలను, మేధావులను ఎందరినో ఉపనిషచ్చింతన ప్రభావితం చేసింది.

13. కర్మ జ్ఞానమార్గాల సమన్వయం

వేదాలు ఇంద్రాగ్ని వరుణాది దేవతలకు, యజ్ఞయాగాది కర్మకాండకు ప్రాధాన్యమిచ్చాయి. యజ్ఞయాగాది క్రతువులతో దేవతలను ప్రసన్నులను చేసుకోవడం, కామితార్థాలను పొందడం వేదమత ప్రధాన లక్ష్యం.

కాని, శతాబ్దాలు గడుస్తున్న కొద్దీ వేదాలు, వైదిక కర్మలు, మేధావులకు (ఇంటలెక్చువల్గా) తృప్తినివ్వలేకపోయాయి. జంతు బలులు, ఇంకా ఇతర అనాచారాలతో కూడిన యజ్ఞయాగాది కామ్య కర్మలను, వాటివల్ల లభించే ఐహిక ప్రయోజనాలను తుచ్చమైనవిగా, అధమ స్థాయికి చెందినవిగా వారు నిరసించారు. వారి నిరసన ఉపనిషత్తుల రూపంలో వ్యక్తమైంది.

ఉపనిషత్తులు వేదాలపై, వేద మతంపై తిరుగుబాటు. ఉపనిషత్తులు బోధించిన మతం వేదమతం కంటే భిన్నమైనది. వేదమత లక్ష్యమైన ఐహిక భోగభాగ్యాలు లేదా పరలోక సౌఖ్యాలు అశాశ్వతమైనవి. శాశ్వతానందాన్ని మానవునికి చేకూర్చేది అసలైన మతం.

వేదమతం కర్మ మార్గావలంబిని. అంటే యజ్ఞయాగాది కామ్యకర్మలను అవలంబించినది. కాని కర్మమార్గాన శాశ్వతానందం లభ్యం కాదు.

శాశ్వతానందం జ్ఞానమార్గావలంబన వల్లనే లభిస్తుంది. కర్మకాండ కంటే జ్ఞానకాండ ఉత్తమమైనది. మానవుని ఏకైక లక్ష్యం సిద్ధి మాత్రమే. మరి జ్ఞానం ఎలా లభిస్తుంది? అసలు జ్ఞానం అంటే దేన్ని గురించిన జ్ఞానం? శాశ్వతానందం అంటే ఏమిటి?

వినూత్న మతం

ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానాలే ఉపనిషత్తులు. ఈ సమాధానాలు వేదాలలో చెప్పబడిన వాటికంటే భిన్నమైనవి. ఉపనిషత్తులది ఒక వినూత్న మతమని కూడా చెప్పవచ్చు.

అయితే, తమది వేదబాహ్య మతమనే నింద పొందడానికి ఉపనిషత్కారులు సాహసించలేదు. వేద ప్రామాణ్యాన్ని అంగీకరిస్తూనే, వేదాలు వదలిపెట్టిన చోటు నుంచి ముందుకు పోవడానికి వారు ప్రయత్నించారు. అంతేకాదు వేదాలలో సకృత్తుగా కనబడే విశ్వ వివేచనను, అంతమ సత్యాన్వేషణను మరింత ముందుకు తీసుకుపోవడానికి వారు ప్రయత్నించారు.

ఉదాహరణకు ఋగ్వేదంలో సదసత్సంశయ వితర్కం చేసిన నానదీయ సూక్తం, ఇంకా పురుష సూక్తం, హిరణ్యగర్భ సూక్తం మొదలైనవి ఉపనిషత్కారులకు ప్రాతిపదికలుగానో, ఇన్స్పిరేషన్గానో ఉపయోగపడ్డాయి.

అలాగే ఋగ్వేదంలోని ఒక మహావాక్యం కూడా ఉపనిషత్పూరులకు ప్రాతిపదికగా ఉపయోగపడింది. అది “ఏకం సత్ విప్రా బహుధా వదంతి” అనే మహత్తర వాక్యం. అంతే “సత్యం ఒక్కటే. విజ్ఞులు దాన్ని బహు విధాలుగా పేర్కొంటారు.” అని. ఈ వాక్యంలో అద్వైత సిద్ధాంతానికి మూల బీజం వుంది. దీన్ని స్వీకరించి ఉపనిషత్పూర్వులు బహు నామ రూపాలతో గోచరించే ఈ నశ్వర విశ్వంలో అనశ్వరం, అవ్యయం, అక్షరం అయిన ఏకైక సత్యం కోసం అన్వేషించారు.

మౌలిక ప్రశ్నలు

ఈ జగత్తు ఎక్కడి నుంచి వచ్చింది, ఎందుకు వచ్చింది, ఎలా వచ్చింది? దీని సృష్టికర్త ఎవరు? జగత్తు స్వభావం ఏమిటి? దానిలో మానవుని పాత్ర ఏమిటి? మానవుడు ఎక్కడ నుంచి, ఎలా, ఎందుకు వచ్చాడు? మరణానంతరం ఎక్కడికి పోతాడు? తిరిగి జన్మిస్తాడా? జన్మిస్తే జనన మరణ బాధా చక్రనేమి క్రమంనుంచి జీవుడు విముక్తి పొందే మార్గం లేదా? మానవ జీవన పరమార్థం ఏమిటి?

ఏవంవిధ మౌలిక ప్రశ్నలు వేసుకుని ఉపనిషత్పూర్వులు తమ ధ్యాన వివేచన ఫలితంగా కనుగొన్న, తాము దర్శించిన, తాము స్వయంగా అనుభూతిలోకి తెచ్చుకున్న, సమాధాన సత్యాలను వివరించడానికి, ఇతరులకు బోధించడానికి ప్రయత్నించారు. వారి ప్రయత్నాల ఫలితమే ఉపనిషత్తులు.

నిరంతరం వృద్ధిక్షయాది నానావిధ పరిణామాలకు లోనయ్యే ప్రపంచంలో మార్పులేనిది, స్థిరమైనది, శాశ్వతమైనది తాము కనుగొన్నామని ఉపనిషద్వ్రుషులు చాటి చెప్పారు. దాన్ని వారు బ్రహ్మ అన్నారు. బ్రహ్మ నుంచి ఈ దృశ్యమాన సమస్త విశ్వం వచ్చింది. బ్రహ్మలోనే అది స్థితి వహిస్తున్నది. చివరికి బ్రహ్మలోనే అది లయిస్తుంది. (బ్రహ్మ అంటే త్రిమూర్తులలోని బ్రహ్మ కాదు. ఇక్కడ బ్రహ్మ అంటే త్రిమూర్తులతో సహా, దేవతలు, మానవులు, సకల చరాచర జగత్తుకు కారణ భూతంగా, ఆధారభూతంగా నిలిచిన పరబ్రహ్మ, పరమాత్మ. బ్రహ్మ, లేదా పరబ్రహ్మ అంటే, సర్వ సృష్టికి మూలం అయిన అనిర్వచనీయం, అమానస గోచరం, సర్వాతీతం అయిన నిర్గుణ, నిరాకార, నిరంజన పదార్థం. (Brahman as world soul.)

బ్రహ్మ పదార్థం

బ్రహ్మ అనే శబ్దాన్ని ఋగ్వేదం స్తోత్రం, ప్రార్థన, మంత్రం, యజ్ఞం మొదలైన అర్థాలలో ఉపయోగించింది. ఉపనిషత్తుల కాలం వచ్చేసరికి అది నిర్గుణ, నిరాకార, నిర్వికార,

నిర్వపనాతీత పదార్థంగా అర్థం మార్చుకున్నది. దాన్ని అన్వేషించి, శాశ్వతంగా బ్రహ్మపదం పొందడమే మానవజీవిత పరమార్థంగా ఉపనిషత్తులు బోధించాయి.

అదే సమయంలో ప్రతి జీవిలోను క్షణ క్షణ పరివర్తనకు, జనన మరణాలకు, సుఖ దుఃఖాలకు, ఉద్రేకోద్వేగాది వికారాలకు వెనుక, వాటికి అతీతంగా, సాక్షిమాత్రంగా నిలిచిన ఆత్మ పదార్థాన్ని ఉపనిషద్వేత్తలు కనుగొన్నారు. పరబ్రహ్మ మొత్తం విశ్వమంతా తానేయై, దానికి అతీతంగా వుండే సత్పదార్థం. కాగా, ఆత్మ అంటే ప్రతి జీవిలోను సచ్చిదానంద స్వరూపమై నిత్యమై, సత్యమై వెలిగే అక్షర వ్యక్తి.

విశ్వాత్మలో, లేదా పరమాత్మలో జీవాత్మ విలీనమై తాదాత్మ్యం చెందడమే ముక్తి అని, పునర్జనన, పునర్మరణ చక్రబంధం నుంచి శాశ్వత విమోచనమని కూడా ఋషులు ప్రతిపాదించారు. అదే మానవ జీవిత పరమార్థం. దాన్ని పొందడానికి కఠోర నియమ నిష్ఠలతో, సదాచారంతో, సత్కర్మలతో కూడిన జీవితమే మార్గమని కూడా ఉపనిషత్తులు ఘోషించాయి.

ఆత్మ పదార్థం

ఆత్మ అనే పదాన్ని ఋగ్వేదం జీవునిలోని శ్వాస (breath) అనే అర్థంలో ఉపయోగించింది. కాలక్రమాన అది ప్రతి జీవిలో పాంచ భౌతికమైన శరీరం నశించినా, ఏ శుద్ధ చైతన్య స్వరూపం అనశ్వరంగా మిగులుతుందో ఆ సకలాతీత నిర్గుణ, నిరాకార పదార్థంగా అర్థం మార్చుకున్నది. బ్రహ్మ పదార్థానికి గల లక్షణాలన్నీ ఆత్మకూ వున్నాయి. అందుచేత బ్రహ్మ, ఆత్మల అభేదాన్ని ఉపనిషత్తులు ప్రతిపాదించాయి. నాలుగు ప్రధానోపనిషత్తులలో దీనికి సంబంధించిన ఆ నాలుగు ప్రతిపాదనలను ఈ నాలుగు సుప్రసిద్ధ మహా వాక్యాలు వెల్లడిస్తున్నాయి.

1. ఛాందోగ్యోపనిషత్తులోని “తత్త్వమసి” (తత్ త్వమ్ అసి) అంటే - అది నీవే అయి వున్నావు Thou art that. నీకు, పరబ్రహ్మ పదార్థానికి తేడా లేదు.
2. బృహదారణ్యకోపనిషత్తులోని “అహం బ్రహ్మస్మి” (అహం బ్రహ్మ అస్మి) అంటే - “నేనే బ్రహ్మను అయి వున్నాను.” I am Brahman. పరబ్రహ్మకు, జీవాత్మకు భేదం ఏమీ లేదని, రెండూ ఒకటేనని అర్థం.
3. మాండూక్యోపనిషత్తులోని “అయమాత్మా బ్రహ్మ” (అయం ఆత్మ బ్రహ్మ) ఈ ఆత్మయే పరబ్రహ్మ. This Atman is Brahman itself.
4. ఐతరేయోపనిషత్తులోని “ప్రజ్ఞానమ్ బ్రహ్మ” - Brahman is pure consciousness. ప్రతి మానవునిలో, జీవిలో వుండే స్వస్వరూపానికి సంబంధించిన ఎరుకయే బ్రహ్మ.

ఈ నాలుగు మహావాక్యాల విస్తరణయే ఉపనిషత్తులు. నాలుగు చిన్న వాక్యార్థాలలో మొత్తం ఉపనిషత్సారాన్ని నిబిడీకృతం చేయడం జరిగింది.

ఈ నాలుగు మహావాక్యాలను పూరికే జపమాల తిప్పుతూ టేప్ రికార్డర్ లాగా పునశ్చరణ చేసినంత మాత్రాన, లేదా ఏవేవో యాజ్ఞిక కర్మల యాంత్రిక అనుష్ఠానం ద్వారా పరించినంత మాత్రాన వాటి అర్థం అనుభూతిలోకి రాదు. వాటిని నిత్యజీవితంలో ప్రతి క్షణం అనుభూతిలోకి తెచ్చుకోవాలి. అప్పుడే అవి మనకు త్రోవ చూపిస్తాయి.

రెండు మార్గాలు

ఉపనిషత్తుల వేదాంతంలో రెండు భాగాలున్నాయి. ఒకటి జ్ఞాన మార్గం-నాలెడ్జ్. రెండవది నీతిమార్గం - ఎథిక్స్.

ఈ రెండూ పరస్పర సంపూరకాలు (mutually complementary). ఒకటి మరొక దానికి ఆధారం. ఒకటి లేనిదే రెండవది లేదు. ఒకదాని ద్వారా రెండవది సాధించాలి.

కర్మమార్గం ద్వారా జ్ఞానమార్గం. జ్ఞానమార్గం ద్వారా కర్మమార్గం.

ఉపనిషత్తులు కేవలం జ్ఞానమార్గాన్నే బోధించాయంటారు. నిజమే, కాని ఆ జ్ఞాన మార్గంలో కర్మమార్గాన్నే బోధించాయంటారు. నిజమే, కాని ఆ జ్ఞానమార్గంలో కర్మమార్గం కూడా క్షీర నీర న్యాయంగా సమ్మిళితమైపోయివుంది.

ఉపనిషత్తులపై, మొత్తం హిందూ వేదాంతంపై ఒక ఆరోపణ వుంది. ఉపనిషద్విజ్ఞానం వ్యక్తి శ్రేయస్సుకు, లేదా నిశ్రేయస్సుకు ఇచ్చిన ప్రాధాన్యం సమాజానికి, సమష్టికి ఇవ్వలేదని. అది నిజం కాదు. వ్యక్తి లేనిదే సమాజంలేదు. అలాగే సమాజం లేనిదే వ్యక్తి లేదు. అదే వేదాంత సారం, అదే ఉపనిషద్బోధ.

కర్మ అంటే యజ్ఞ యాగాది కామ్య కర్మలు కావు. వాటి వల్ల ప్రయోజనం లేదు. అంతమాత్రాన ఏ విధమైన కర్మ చేయకుండా వుండలేదు. దేహం వున్నంతవరకు ఏదో ఒక పని చేస్తూ వుండవలసినదే. శరీరాన్ని రోయరాదు. శరీర మాద్యం ఖలుధర్మ సాధనం.

జ్ఞానమార్గం కంటే కర్మమార్గం తక్కువ స్థాయిదైనప్పటికీ, మానవుడు మానవ జన్మ ఎత్తినందుకు, సంఘంలో ఒకడుగా జీవిస్తున్నందుకు కొన్ని కనీసపు కర్మలు అనివార్యంగా చేయక తప్పదు. కర్మ నుంచి మానవుడు తప్పించుకోలేదు.

అయితే అలా చేయకతప్పని కర్మలను స్వార్థం కోసం కాక పరార్థం కోసం, బ్రహ్మార్పణంగా చేయాలి. అప్పుడు అవి కర్మలు కాకుండా పోతాయి. కర్మమాలిన్యం నరునికి అంటకుండా పోతుంది. అదీ ఉపనిషత్తుల వేదాంత బోధ.

అయితే, మానవుడు అనాసక్త కర్మలను ఎందుకు చేయాలి?

ఈ ప్రశ్నకు సమాధాన మివ్వడానికి యత్నించింది ఈశావాస్యోపనిషత్తు. అసలు ఉపనిషత్తులే కమనీయ కవితా సౌందర్యంతో అలరారుతూ వుంటాయి. ఈశావాస్యోపనిషత్తు మరీని.

అది సర్వ సమగ్రం, సంపూర్ణం అయిన ఉపనిషత్తు. మొత్తం ఉపనిషత్తుల సారమంతా అందులో పిండికృతమై వుంది. అది పూర్తిగా మననం చేసినవారు తక్కిన ఉపనిషత్తులను పరించనక్కరలేదేమో నన్నంత సమగ్ర సుందరమైనది. అయితే, ఏ ఉపనిషత్తు అందం, ఏ ఉపనిషత్తు చందం దానిదేననుకోండి.

అందుకే తిలక్, గాంధీలకు, టాగోర్‌కు, రాధాకృష్ణన్‌కు ఇంకా మరెందరో ఆధునిక చింతకులకు, పండిత పామరులకు చాలా ఇష్టమైనది ఈశావాస్యోపనిషత్తు.

14. ఈశావాస్యం

సమగ్ర సుందరమైన ఉపనిషత్తు ఈశావాస్యోపనిషత్తు. అది సకలోపనిషత్సారం, సమస్త వేదాంత సుధాపూరం. అద్భుత కవితాత్మకం. అంత కంటే ఎక్కువగా మానవజీవన మార్గదర్శకం.

షేక్స్పియర్ 36 నాటకాలు, ఇంకా కొన్ని పెద్ద కావ్యాలు, లఘుకావ్యాలు వ్రాశాడు. వాటి ప్రతులన్నీ దురదృష్టవశాత్తు తగలబడిపోతున్నాయనుకోండి. వాటినుంచి ఒకే ఒక రచనను రక్షించడానికి అవకాశం కలిగిందనుకోండి “నీవు ఏ ఒక్క రచనను రక్షించడానికి ఎంచుకుంటావు? అని ఒక షేక్స్పియర్ అభిమాని మరొక అభిమానిని ప్రశ్నించాడట. “టెంపెస్ట్ నాటకాన్ని ఎంచుకుంటాను” అని రెండవవాడు సమాధాన మిచ్చాడు.

అంటే షేక్స్పియర్ రచనాశక్తి పారమ్యానికి, జీవితానుభవ పారంగతత్వానికి ఏకైక ప్రతీకలాంటిది “టెంపెస్ట్” నాటకం. అదొక్కటే చాలు షేక్స్పియర్ నాటక నిర్మాణ ప్రాగల్భ్యాన్ని రూపించడానికి అని పై ఉదంతం భావం.

అలాగే అష్టోత్తర శతోపనిషత్తులలో ఏ ఒక్క దాన్ని ఖిలం కాకుండా రక్షించుకుంటావని ఏ ఉపనిషదభిమానిని అడిగినా తడుముకోకుండా రహీమని సమాధానం చెప్పడానికి వీలైన ఉపనిషత్తు ఈశావాస్యోపనిషత్తు. దాని మహనీయత అంతటిది.

అది శుక్ల యజుర్వేదంలోనిది. సాధారణంగా ఉపనిషత్తులన్నీ ఏ బ్రాహ్మణానికో, ఏ అరణ్యకానికో మధ్యనో, చివరనో అనుబంధాలుగా చేర్చినట్టివి కాగా. ఈశావాస్యోపనిషత్తు ఒక్కటే సాక్షాత్తు శుక్ల యజుస్సంహితలోనే భాగంగా (అంతిమాధ్యాయంగా) చేర్చినట్టిది. ఇది కూడా దాని మహనీయతకు నిదర్శనం.

ఈ ఉపనిషత్తులోని మొదటి మంత్రం “ఈశావాస్యం...” అని ప్రారంభమవుతుంది. అందుచేత దీనికి ఈశావాస్యోపనిషత్ అని పేరు వచ్చింది. ఇంకా క్లుప్తంగా ఈశోపనిషత్ అని కూడా అంటారు.

అన్ని ఉపనిషత్తులలోకి చిన్నది మాండూక్యోపనిషత్. దానిలో 12 మంత్రాలే కాగా, దాని కంటే ఆరు మంత్రాలు ఎక్కువ ఈశోపనిషత్తు. అంటే లఘు ఉపనిషత్తులలో ఇది ఒకటన్నమాట. (అన్నిటిలోకి దీర్ఘోపనిషత్తు బృహదారణ్యకం. దాని తర్వాత పెద్దది ఛాందోగ్యం..)

ఉపనిషత్తులను వేదాంతం అంటారని ఇంతకు ముందు తెలుసుకున్నాము. అంటే సమస్త వేదసారం నింపిన గ్రంథాలని అర్థం. (కాని, ఇంతకు ముందే చెప్పినట్లు నిజానికి

వైదిక కర్మకాండను వ్యతిరేకించి ఒక నూత్న మతాన్ని స్థాపించిన ఘనత ఉపనిషత్తులది. అది విషయాంతరం)

వేదాంతం అనగానే మెట్టవేదాంతం అనేమాట జ్ఞాపకం వస్తుంది. సత్తు, చిత్తు లాంటి వ్యర్థ, శుష్క వితర్కంతో కాలక్షేపం చేయడానికి తప్ప వేదాంతం దేనికీ, కొరకాదని, అది జీవితం నుంచి పలాయనాన్ని (escapism) బోధిస్తుందని కొందరు వాదిస్తారు. అది అపోహ

ఒకానొక దశలో, ముఖ్యంగా శంకరాచార్యుని తర్వాత, వేదాంతానికి శుష్క పలాయన వాదం, కాషాయ వస్త్రాలు ధరించి, భిక్షాటన, దేశాటన చేస్తూ, నిర్వాహరంగా, ఇహాన్ని, దేహాన్ని అలక్ష్యం చేస్తే కాలం గడపడమనే దురర్థం వచ్చినమాట నిజమే. గంజాయి దమ్ము లాగుతూ జీవిత నిరాసనాన్ని బోధించడం అనే అపార్థం వచ్చిన మాట కూడా యథార్థమే. శంకరాచార్యుడు స్థాపించిన సన్యాసాశ్రమ ధర్మం వట్టి బైరాగి తత్వానికి (ఆయన దానికి ప్రత్యక్ష బాధ్యుడని కాదు.) దారితీసిన మాట సయితం కాదనలేము.

కానీ, ఇటీవలి కాలంలో స్వామివివేకానంద వేదాంతం పట్ల ఈ దురభిప్రాయాన్ని పోగొట్టడానికి తన జీవితమంతా వినియోగించాడు. వేదాంతం మానవుడు ఇహలోకంలో సకల సత్కర్మలను ఆచరిస్తూనే ఏవిధంగా జీవిత చరమ గమ్యాన్ని చేరుకోవాలో బోధిస్తుందన్న వాదాన్ని తన అమోఘ తర్క బలంతో ఆయన స్థాపించాడు.

ఆ వాదానికి ప్రథమంగాను, ప్రత్యక్షంగాను దోహదం చేసే ఏకైకోపనిషత్తు ఏదైనా వుంటే అది ఈశోపనిషత్తు. వేదాంతం అనగానే చాలామంది “బాబోయ్ ఆ వైరాగ్యం మాకొద్దు. అది మనకెక్కడ సాధ్యమవుతుంది?” అని భయపడి ఓ నమస్కారం పెట్టి తప్పుకుంటారు.

వేదాంత బోధలోని ప్రతి చిన్న వివరాన్ని ప్రతిఒక్కరూ పూర్తిగా ఆచరణలో పెట్టడం సాధ్యం కాకపోవచ్చు. అంత మాత్రంతో మొత్తం వేదాంత భావనకు దూరంగా ఉండనక్కరలేదు. ఏ కొంచెం వేదాంతార్థాన్ని మననం ద్వారా అవగాహన చేసుకోగలిగినా, అవగాహన అయిన దాన్ని మనం చేసే ప్రతి ప్రాపంచిక కార్యానికి నేపథ్యం (background) లో జ్ఞాతాజ్ఞాతంగా, స్పష్టాస్పష్టంగానైనా సరే నిలిపి వుంచుకోగలిగినా, సమకాలీన సంఘ జీవితం ఇప్పటి అధః పతనం నుంచి ఒక అరసెంటీమీటరు ఎత్తుకైనా లేచి నిలబడుతుంది.

చిత్రం ఏమిటంటే, సమకాలిక సంఘ జీవితాన్ని ఏవగించుకోనివారు లేరు. అనుదినం పత్రికలలో కనబడే ఘోరాలు, నేరాలు, అవినీతి, అత్యాచారాలు, హత్యాకాండలాంటివి చూస్తుంటే మనం నివసించేది మానవ లోకమా, దానవ లోకమా అనిపిస్తుంది. అయినా, అలా ఆ ఘోరాలను తిట్టుకుంటూ, మరు నిమిషంలో వాటిని మరచిపోయి ఎవరి పనులలో

వారు మునిగిపోతారు. కొన్ని సందర్భాలలో తామూ ఆ ఘోరాలకు ప్రత్యక్షంగానో, పరోక్షంగానో కారకులవుతారు.

అలాంటి సమయంలో ఎవరైనా వేదాంత బోధలాంటిది చేస్తే “ఆ అదంతా ఎవరికి కుదురుతుందండీ? ఈ మెట్ట వేదాంతం నా దగ్గర చెప్పకండి. ఎవడి లాభం వాడు చూసుకుని బతకాల్సిందే” అన్నట్టు మాట్లాడతారు. సమకాలిక జీవితాన్ని ప్రతివాడూ తిట్టుకుంటాడు కాని, ఈ జీవన తిమిరంలో ఒక చిన్న దివ్వెను వెలిగించడానికైనా ఎవరికీ శ్రద్ధ వుండదు.

ఇంతకీ చెప్ప వచ్చిందేమిటంటే ఉపనిషత్తులు బోధించేది మెట్ట వేదాంతాన్ని కాదు, పలాయన వాదాన్ని కాదు; కార్యవాదాన్ని. ముఖ్యంగా ఈశోపనిషత్తు జ్ఞాన, కర్మయోగాల సమన్వయాన్ని బోధిస్తుంది. జ్ఞానావలంబనం, కర్మాచరణం, రెండూ మానవజీవితానికి సమానంగా అవశ్యకాలు. ఒకటి లేనిదే రెండవది లేదు. ఆ పరస్పరాశ్రితాలు, పరస్పర సంపూరకాలు (Mutually complementary)

ఈశోపనిషత్తు బోధించిన కర్మ వేదాలలోని యాజ్ఞిక కర్మకాండ కాదు. అవి అశాశ్వతమైన ఐహిక సుఖాలను, లేదా అనిత్యమైన స్వార్థిక సుఖాలను కోరి చేసే కర్మలు. ఈశోపనిషత్తు బోధించే కర్మ అలాకాక నిస్వార్థంగా, నిష్కామంగా చేసే కర్మ. అందుచేత అది కర్మ కాని కర్మ. అకర్మ.

ఈశోపనిషత్తు నిర్దేశించే జ్ఞానం ఆత్మజ్ఞానం, బ్రహ్మజ్ఞానం.

ఉత్తమకర్మ జ్ఞానానికి దారితీస్తుంది. జ్ఞానం ఉత్తమకర్మకు దారితీస్తుంది. వాటి మధ్య అవినాభావ సంబంధం వుంది.

ఇప్పుడు ఈశోపనిషత్తు ఏమి చెబుతున్నదో తెలుసుకుందాము.

ప్రతి ఉపనిషత్తుకు ముందు ఒక శాంతి మంత్రం వుంటుంది. అదే శాంతి మంత్రంతో అది అంతమవుతుంది. శాంతి - శాంతి అని ఈ రోజులలో కోరనివారు లేరు. కాని అది ఈనాటి ప్రత్యేకత కాదు. ప్రపంచశాంతి, మానవజాతి కల్యాణం ఆ రోజులలో ఉపనిషత్పూరుల ప్రగాఢాశంసనం కూడా.

ఈశోపనిషత్తు “పూర్ణ మదః పూర్ణ మిదం...” అనే శాంతి పాఠంతో ప్రారంభమవుతుంది. అయితే, దాని వివరణం ఈ అధ్యాయం చివర ఇస్తే మరింత సుబోధకం, సముచితం కాగలదని చివరి వరకు అట్టే పెడుతున్నాను.

ఈశోపనిషత్తు ప్రారంభ మంత్రం మొత్తం ఉపనిషత్తులకు, మొత్తం వేదాంతానికి సంక్షిప్త రూపం లాంటిది.

1. ఈశావాస్యమిదం సర్వం

యత్కించ జగత్యాం జగత్

తేన త్యక్తేన భంజీధాః

మాగృధః కస్యస్మిద్ధనం

జ్ఞాన కర్మ మార్గాలు రెండూ క్షీర నీర న్యాయంగా కలిసి వున్న ఈ సుప్రసిద్ధ మంత్రం సర్వోపనిషత్సారం.

అర్థం : ఈ చరాచర జగత్తు సర్వమున్నూ ఈశునిచే (పరమాత్మచే) ఆచ్ఛాదితమైవుంది. అంటే ఒక వస్తువును దుప్పటి కప్పినట్టు కప్పివున్నదని కాదు. “యత్కించ జగత్యాం జగత్” అంటే మొత్తం జగత్తునే కాక, జగత్తులోని ప్రతి వస్తువులోపలి ప్రతి అణువును, అణువు లోపలి భాగాలను అన్నిటిని, అంతటిని ఈశ్వరుడు (పరమాత్మ) ఆవరించివున్నాడు. అంటే జగత్తులో ఈశుడు కానిది, ఈశుడు లేనిది, ఈశాచ్ఛాదితం కానిది ఏ కొంచెమైనా లేనే లేదు. ఈ సర్వం ఈశ్వరమయమే.

అందుచేత సకల చరాచర ప్రపంచాన్ని, సుఖ దుఃఖమయ జీవితాన్ని, దానిచే పరిత్యక్తుడవై (పరిత్యక్తురాలవై), అనుభవించు (భుంజీథాః- భుజించు) సకల జగత్తును పరిత్యాగంచేసి మరీ దాన్ని అనుభవించు.

ఈ ఉపనిషత్తు చాలా చిత్రమైనది. పరస్పర విరుద్ధమైన ప్రతిపాదనల ద్వారా ఉన్నత తరమైన సత్యాన్ని ఆవిష్కరిస్తుంది. ఉపదేశిస్తుంది. (థీసిస్, యాంటీ థీసిస్, సింథెసిస్ అనబడే హెగెలియన్ పద్ధతిలో).

త్యాగం చేసి అనుభవించడం ఏమిటి?

మానవజన్మ అన్న తర్వాత కర్మాచరణం, కర్మానుభవం తప్పవు. కర్మ చేయక తప్పదు, దాని ఫలం అనుభవించక తప్పదు. “నేను సన్యాసం వుచ్చుకున్నాను. అడవులలోకి పోయి ముక్కు మూసుకుని తపస్సు చేసుకుంటాను” అనే సర్వసంగ పరిత్యాగి కూడా శారీరక విధులను, ఏవో కొన్ని ప్రాపంచిక కర్మలను చేయక తప్పదు. కనీసం ‘కాపీన సంరక్షణార్థం అయం పటాటోపః అనేదైనా తప్పదు.

అయితే, ఈ సర్వమున్నూ ఈశ్వరమయం. అంతా ఈశ్వరమయం. అంతా ఈశ్వరుడే కనుక, ఆ ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో, ఇది నాది కాదు. నా ఒక్కడిదీ కాదు అనే మానసిక సన్యాస బుద్ధితో సుఖ దుఃఖాలను అనుభవించాలి, సత్కర్మలు చేయాలి. ‘తేన త్యక్తేన భుంజీథాః’ అంటే అదీ అర్థం.

అంతేకాదు: “మాగృధఃకస్యస్విద్ధనం”- మరొకరి ధనాన్ని ఆశించవద్దు. నీదైన ధనాన్ని కూడా నిష్కాను బుద్ధితో అనుభవించు. ఇక నీది కాని ధనాన్ని అసలు ఆశించనే ఆశించకు. ఇతరుల ధనాన్ని ఆశిస్తే నీలో స్వార్థం ప్రవేశిస్తుంది. ఇతరులను కష్టపెట్టినవాడవు అవుతావు. అంటే సర్వం ఈశ్వరమయం అనే భావానికి వ్యతిరేకంగా ప్రవర్తించినవాడివి అవుతావు.

నీకు న్యాయంగా చెందిన, చెందవలసిన దాన్నే అనుభవించు, మిగిలిన దాన్ని పరిత్యాగం చెయ్యి. అంటే అది న్యాయంగా ఎవరికి చెందాలో వారికి ఇచ్చివెయ్యి.

ఈ మంత్రంలో జ్ఞాన, కర్మ, నైతిక యోగాలు మూడూ ముప్పేట వేసుకుని వున్నాయి.

ఈ విశ్వం సమస్తం ఈశ్వరమయం - ఇది జ్ఞాన యోగం.

దాన్ని నిష్కామబుద్ధితో అనుభవించు - ఇది కర్మ యోగం.

పరుల ధనాన్ని ఆశించకు - ఇది నీతియోగం.

ఈ మూడు యోగాల త్రివేణీ సంగమం ఈ మంత్రం.

మహాత్మాగాంధీ ఈ మంత్రం నుంచే తన బ్రిటీష్ షిప్ సిద్ధాంతాన్ని సాధించాడు. ఒకడు ఒక పరిశ్రమ నెలకొల్పుతాడు. కార్మికుల శ్రమశక్తితో దానిపై లాభాలు ఆర్జిస్తాడు. ఆ లాభాలన్నీ అతని ఒక్కడివే కావు. అందులో కార్మికులకు వాటావుంది. ఆ లాభాలు అందరి సొత్తు. పెట్టుబడిదారు ఆ ధనానికి బ్రిటీష్ మాత్రమే.

ఇది కుహనా నీతి అని, దాని వెనుక క్యాపిటలిస్టు దోపిడికి సమర్థన వుందని, పెట్టుబడిదారుకు చెందిన లాభాలలో కార్మికులు వాటా కోరరాదనే ఈ సూత్రం బోధిస్తుందని కొందరు వాదించవచ్చు. కాని అది అపవ్యాఖ్య మాత్రమే. ఇవాళ 'మార్క్సిజం' ఔటాఫ్ ఫ్యాషన్' అయినప్పటికీ మార్గధః కన్యస్సిద్ధనమ్ - పరుల ధనాన్ని ఆశించరాదు - అనే నీతివాక్యంలో మార్పు నిర్వచించిన సర్ప్లస్ వాల్యూ ఎక్స్ప్లాయిటేషన్ థియరీ లాంటిది గర్భితమై వుందని వ్యాఖ్యానించవచ్చు.

ఈ "త్రివేణీ" శ్లోకాన్ని ప్రపంచ సారస్వతంలోని మహావాక్యాలలో ఒకటిగా నేను పరిగణిస్తున్నాను.

దీని తర్వాత వచ్చే శ్లోకం మరింత స్పష్టంగా ఈ ఉపనిషత్సారాన్ని ఉపదేశిస్తుంది.

2. కుర్వన్నే వేహ కర్మాణి

జిజీవిషేచ్ఛతగ్ం సమాః

ఏవం త్వయి నాన్యథేతోస్తి

న కర్మ లిప్యతే సరే.

భగవద్గీతాకారుడిని ఉత్తేజపరచిన మహా శ్లోకం ఇది. గాంధీజీకి ఇది జీవిత మార్గదర్శిని. బహుశా ఈ శ్లోకంతో ఉద్దిప్తి పొందే, ఆయన నూరు కాదు, 125 ఏళ్ళు జీవించాలని ఒకప్పుడు కోరుకున్నాడు.

ఉపనిషత్తులలోని గొప్పదనం ఏమిటంటే అవి అల్పాక్షరాలలో అనల్పార్థాన్ని దట్టించాయి. అది గొప్పే కాని. దానివల్ల ఒక చిక్కు రాకపోలేదు. ఆ కొద్ది అల్పాక్షరాలకు ఎవరికి తోచిన అర్థాన్ని వారు చెప్పి, ఎవరి మతాన్ని వారు ప్రతిష్ఠించుకున్నారు. శంకరుడు, రామానుజుడు, ఇంకా ఇతరులు విభిన్న విరుద్ధార్థాలు చెప్పారు. కొందరు శివపరంగా, కొందరు వైష్ణవపరంగా ఇలా రకరకాలుగా అర్థాలు చెప్పారు కూడా.

ఆధునికులకు సాంప్రదాయికార్థాలు రుచించవు. అసంబద్ధంగా, చాదస్తంగా కనిపిస్తాయి కూడా. అందుచేత ఈశోపనిషత్తులోని ఈ శ్లోకానికి కూడా సాంప్రదాయికేతర అర్థం చెప్పుకోవలసి వుంది.

తాత్పర్యం : మనిషి అయినవాడు కర్మలు చేస్తూ నూరేళ్ళు బతకాలని కోరుకోవాలి. ఆ ఒక్క మార్గం ద్వారానే నరునికి కర్మఫలం అంటుకోడు. వివరణ : ఇక్కడ కర్మ అంటే యజ్ఞ యాగాది కర్మలని సాంప్రదాయికులు అర్థం చెబుతారు. కాని అది సరికాదు. యజ్ఞాదులకు ఉపనిషత్తులు వ్యతిరేకం.

ఈ శ్లోకంలో కర్మలు అంటే ప్రాపంచికమైన సమస్త సత్కర్మలు, అంతేకాదు. మామూలు దేహ సంబంధమైన కర్మలు మాత్రమే కాదు. వాటితో పాటు కౌటుంబిక, సామాజిక కర్తవ్యాలు కూడా. అంటే మనిషి అయినవాడు తన దేహం పట్ల, తన కుటుంబం పట్ల, తాను నివసించే సమాజం, దేశం, ప్రపంచం పట్ల ఏ కర్తవ్యాలు అయితే చేయవలసి వుంటుందో, ఆ కర్తవ్యాలను కష్టమైనా, నిష్ఠురమైనా, అప్పటికి బాధకలిగించినా, ఇష్టమైనా, కాకపోయినా, చేసి తీరాలి.

ఏ కర్తవ్యం అని ప్రశ్న. కొన్ని కర్తవ్యాలను అర్జునుడి క్షాత్రధర్మం వలె సమాజమే నిర్ణయిస్తుంది. కొన్ని కర్తవ్యాలను దైహికావసరాలే నిర్ణయిస్తాయి. కొన్ని కర్తవ్యాలను మన అంతరాత్మ నిర్ణయిస్తుంది. వాటితో తాత్కాలికానందం పొందుదామనే కాంక్ష వల్లకాక, కేవలం విధుక్త ధర్మం కనుకనే చేయడంవల్ల వాటి ఫలితం తాలూకు మాలిన్యం మనిషికి అంటుకోడు.

నిస్వార్థంతో చేసిన విధుక్త కర్మ కర్మకాదు. అది అకర్మ. అందుచేత కర్మ చేయనట్టే లెక్క. కనుక దాని ఫలితం మంచిదైనా, చెడ్డదైనా నీకు అంటదు.

ఉదాహరణకు యుద్ధంలో సైనికుడు తన విధి నిర్వహణలో శత్రుసైనికుడిని సంహరిస్తాడు. అందులో స్వార్థంలేదు, దేశరక్షణ విధి ఒక్కటే వుంది. అందుచేత హత్యా దోషం అతడికి అంటదు. అదే గీతలో కృష్ణుడు అర్జునుడికి బోధించింది.

ఉదాహరణకు - నీవు ప్రభుత్వోద్యోగివి. ప్రభుత్వ నిబంధనల ప్రకారం నీ విధి నీవు చేయాలి. కాని ఒక్కొక్కసారి ఆ నిబంధనలు సంఘానికి హానికరంగా వుండవచ్చు. అప్పుడు ఆ నిబంధనలను ఉల్లంఘించడం, అమలు చేయకపోవడం నీ కర్తవ్యం అవుతుంది. అప్పుడు ఆ నిబంధనోల్లంఘన దోషం ఉన్నత దృష్టితో చూచినప్పుడు నీకు అంటుకోడు.

ఈ శ్లోకాన్ని బట్టి ఈశోపనిషత్తు కర్మకు, కర్తవ్యానికి ఎంతటి ప్రాధాన్యం ఇచ్చిందో గ్రహించవచ్చు. భారతీయ వేదాంతం అకర్మణ్యత్వాన్ని, సోమరితనాన్ని, పెసిమిజాన్ని బోధిస్తుందని కొందరు చేసే వాదం అబోధ ప్రేరితమని కూడా గ్రహించవచ్చు. భారతీయ వేదాంతం కర్మ మార్గాన్ని బోధించింది. కర్తవ్య మార్గాన్నే నిర్దేశించింది. దీనికి ఆధార సూత్రం ఈ ఉపనిషత్తులోనే వుంది.

II

క్లుప్తతతో క్లిష్టత

వైదిక, ఉపనిషద్వాఙ్మయంతోను, తాత్విక, తదితర సూత్ర వాఙ్మయంతోను ఒక గొప్ప చిక్కున్నది. ఆ బుక్కులుగాని, శ్లోకాలు కాని, సూత్రాలు కాని, ఎంత క్లుప్తంగా, ఎంత అందంగా వుంటాయో అంత క్లిష్టంగా, కష్టంగా వుంటాయి. ఒక మంత్రాన్ని, సూత్రాన్ని ఎన్ని విధాలుగా నైనా అర్థం చేసుకోవచ్చు ఎన్ని విధాలుగా నైనా అర్థం చెప్పవచ్చు. ఎవరి అర్థం వారికి రుచిగా వుంటుంది. ఎదుటివారి అర్థం అరుచిగా, అసమ్మతంగా వుంటుంది కూడా. అందుకే ఉపనిషత్తులు, భగవద్గీత, బ్రహ్మసూత్రాలు మొదలైనవాటిని వచ్చినన్ని భాష్యాలు, వ్యాఖ్యానాలు ఇంకా ఏ వాఙ్మయానికి రాలేదు. పిండికొద్దీ రొట్టె అన్నట్టు పాండిత్యం కొద్దీ వ్యాఖ్యానం.

ఈశోపనిషత్తు కూడా దీనికి మినహాయింపు కాదు. ఈ పరిస్థితిని గుర్తించి ఇక చదవండి.

ప్రాచీనార్యులు మానవుని సహజాయుర్దాయాన్ని నూరు సంవత్సరాలుగా నిర్ణయించారు. వైదిక వాఙ్మయంలో శరదశృతమ్, శతమానం భవతి శతాయుష్యః ఇత్యాది పలుకులు తరుచుగా వినవస్తాయి.

ఈశోపనిషత్తు రెండవ మంత్రం జీజీవిషేచ్ఛతగ్ం సమాః అని నిర్దేశించింది. అంటే మానవుడు సూరేళ్ళు జీవించాలని కోరుకోవాలి అన్నది. అంటే అయాచితంగా లభించిన-సృష్టిలో కెల్లా ఉత్తమమైన - మానవ జీవితాన్ని రోయరాదు. దాన్ని నిండుగా, పండుగగా జీవించాలి. తప్ప, జీవితం నుంచి వేళకాని వేళలో తప్పించుకునిపోవాలని ప్రయత్నించరాదు. అంటూ ఆత్మహననానికి పాల్పడేవారిని ఈ ఉపనిషత్తృతీయ మంత్రం ఇలా నిరసిస్తున్నది.

3. అసుర్యా నామతే లోకా

అంధేన తమసావృతాః

తాగ్మస్తే ప్రేత్యాభి గచ్ఛంతి

యేకే చత్వహనో జనాః

ఈ మంత్రంలో ఒక పారభేదం పానకంలో పుడకలాగా అడ్డువస్తుంది. “అసుర్యా నామతే....” అనే పాఠాంతరం కొన్ని ప్రచురణలలో కనిపిస్తున్నది. అంటే అసురులతో కూడిన లోకాలు అని అర్థం. అది నాకు అంతగా రుచించలేదు. “అసుర్యానామతే....” అనే పారభేదమే సముచితంగా వున్నది. అంటే అసుర్యమైన (సూర్యరహితమైన), చీకటైన- అని అర్థం. ఎందుకంటే “అంధేన తమ సావృతాః” అని తమస్సు ప్రసక్తి వుండగా, “అసుర్యం” (సూర్యరహితం) అనే పాఠమే సముచితంగా వుంటుంది తప్ప ఇక్కడ అసురుల ప్రమేయం ఎందుకు వస్తుంది?

అయితే, శత శరత్తులు, శత వసంతాలు జీవించాలని కోరుకోకుండా జీవితం పట్ల విరక్తితో, నిరాశతో ఆత్మహత్యకు పాల్పడే జనులు ఏమవుతారు? వారు మరణానంతరం అంధ తమస్సు చేత అవరించబడిన, “అసూర్యా” అని పిలవబడే -చీకటి లోకాలకు వెడతారు.

ఇది నాకు తోచిన అర్థంకాగా, సాంప్రదాయికార్థంలో ఆత్మహనులు (ఆత్మహంతలు) అంటే అనశ్చరమైన ఆత్మ అంటూ ఒకటి ఉన్నదని ఎరుగని, ఆత్మజ్ఞానం లేని, ఆత్మ నిత్యత్వాన్ని గుర్తించలేని అశాశ్వత, ఐహిక సుఖలాలసులైన అజ్ఞానులు. వారు ఆత్మహంతలతో సమానులని, మరణానంతరం అంధతమో లోకాలకు వెడతారు అని అర్థం.

కాని నూరేళ్ళ కర్మణ్య జీవితాన్ని పేర్కొన్న రెండవ శ్లోకం తర్వాత ఈ శ్లోకం వచ్చినందున, జీవితం పట్ల విరక్తితో ఆత్మహత్యా పాపానికి పాల్పడేవారు అని కూడా అర్థం చెప్పవచ్చునని విజ్ఞులైనవారికి విన్నపం. ఆత్మజ్ఞానం లేనివారిని ఆత్మహంతలుగా నిందించడం కంటే ఈ అర్థమే బాగున్నదని, ముఖ్యంగా రెండవ మంత్రంతో కలిపి చదివినప్పుడు ఆ అర్థం చక్కగా నప్పుతుందని నా అభిప్రాయం.

మొత్తంపై మానవుడు ఆత్మజ్ఞాన సాధనలో నిమగ్నుడై తనకు ప్రకృతి నిర్ణయించిన శతాయుర్దాయాన్ని సత్కర్మలతోను, నిర్దిష్ట కర్తవ్య నిర్వహణలోను గడపాలన్నది దీని అంతరార్థమని, అలా గడపనివారు ఆత్మహనులనీ, లేక ఆత్మహత్య చేసుకునేవారితో సమానులని, లేదా ఆత్మ ఉనికిని తిరస్కరించేవారు అని ఈ మంత్రార్థం.

ఈ క్రింది రెండు సూత్రాలతో ఆత్మపదార్థ స్వభావాన్ని గురించి ఈశోపనిషద్బుష్టి ఇలా చెబుతున్నాడు.

పేరడాక్యులు

4. అనేజదేకం మనసో జవీయో

నైనద్దేవా ఆప్సువన్ పూర్వమర్షత్

తద్దావతోన్యానత్యేతి తిష్ఠత్

తస్మి న్న పో మాతరిశ్వా దధాతి

ఉపనిషత్తులలో మరొక విశిష్టత ఏమంటే విరుద్ధ వాక్యాలను ఢీకొట్టించడం ద్వారా సత్యాన్ని ఆవిష్కరించడం. ఈ పద్ధతి గ్రీకులలోనూ వుండేది.

వివరణ : ఆత్మ ఏక పదార్థం. అంటే దానిలో భాగాలు అంటూ లేవు. (ఉన్నా అవి సముద్రంలో అలల లాంటివి) అది ఒకటే. It is a whole. అది అనేజత్. అంటే కదలదు. నిశ్చలం. ఎందుకని? ఏ వస్తువైనా ఎక్కడికి కదులుతుంది? తాను లేని చోటులోకి కదులుతుంది. మరి మొత్తం వున్నదంతా ఆత్మ ఒకటే అయినప్పుడు, అది లేనిచోటు అంటూ లేనప్పుడు ఆత్మ ఎక్కడికి కదులుతుంది? కనుక It moves not.

అయితే, అది మనోధిక వేగవంతం కూడా. మనోవేగాన్ని మించినది లేదు కదా? కాని ఆత్మ మనస్సు కంటే వేగవంతం. ఎందుకంటే అంతటా ఆత్మే నిండివున్నప్పుడు అది ఫలానా చోటినుంచి ఫలానా చోటికి బయలుదేరడం అనే ప్రశ్న లేదు. ఏమంటే అది బయలుదేరే సమయానికి చేరవలసిన చోట కూడా అదివరకే వున్నది. ఇది ఆత్మ సార్వత్రికతను ఉద్ఘాటించడానికి ఉపయోగించిన ఒక Paradoxical way of expression - విరోధాభాస పద్ధతిగా అర్థం చేసుకోవాలి.

ఇందులో దేవా అనే మాటవచ్చింది. అంటే దేవతలు అని కొందరు అర్థం చెబుతారు. కాని, దానికి ఇంద్రియాలు అని కూడా అర్థం చెప్పుకోవచ్చు. ఆత్మను ఇంద్రియాలు కూడా పరుగెత్తి అందుకోలేవు. ఎందుకంటే అవి ఫలానా చోటికి వెళ్ళేసరికి అక్కడ ఆత్మ వుంటుంది.

అది (ఆత్మ) నిశ్చలంగా వుంటుంది. కాని అన్నిటిని దాటి పరుగెడుతుంది. అది వుండడం చేతనే విశ్వశక్తి లేదా ప్రాణశక్తి (మాతరిశ్వా) సర్వ ప్రాణుల కార్యకలాపాలన్నిటిని భరిస్తున్నది. అంటే సమస్తానికి ఆత్మయే శక్తిదాయిని అని అర్థం.

సుప్రసిద్ధమైన అయిదవ శ్లోకం పై భావాన్నే మరింత విస్తరిస్తూ మరింతగా విరుద్ధ వాక్యాలు కలిగివున్నది. చూడండి:

5. తదేజతి తన్నైజతి

తద్దారే తదంతికే

తదంతరస్య సర్వస్య

తదు సర్వస్యాస్య బాహ్యతః

అర్థం : అది చలిస్తున్నది, అది చలించడంలేదు. అది దూరాన వున్నది. అది దగ్గరలో వున్నది. అది అన్నిటి లోపల వున్నది. అది అన్నిటి వెలుపల వున్నది.

వివరణ : అది అంటే ఆత్మ పదార్థం. (పదార్థం అంటే మామూలు వస్తువని కాదు. పదం యొక్క అర్థమే పదార్థం. ఆత్మ అనే పదం ఏ అర్థాన్ని అయితే సూచిస్తున్నదో ఆ అర్థం స్ఫురింపజేసే వస్తువు అన్నమాట)

ఆ ఆత్మ పదార్థం కదులుతున్నది. అంటే ఆత్మ యొక్క అభివ్యక్తి అయిన ఈ నామరూప జగత్తు. దానిలోని ప్రతి వస్తువు కదులుతుంది.

కాని నిజంగా అది కదలడంలేదు. ఎందుకంటే జగత్తులో ఎంత నామరూప వస్తు వైవిధ్యం కనిపించినప్పటికీ అన్నీ ఏకాత్మ పదార్థమే కనుక ఈ మొత్తం కదలడంలేదు. కదలడం అంటే తాను లేని చోటుకే కదా? అది లేని చోటు లేదు కనుక, ఆ విషయం ఎరిగినవాడు అది కదలడం లేదనే గుర్తిస్తాడు.

అది దూరంగాను, దగ్గరగాను కూడా వున్నది. ఆత్మస్వభావం ఎరుకలేనివాడికి ఆత్మ ఎంతో దూరంగా, అనభిగమ్యంగా వుంటుంది. కాని, ఎరుక కలవానికి ఆత్మ తన సమీపంలోనే, తనలోనే, తానుగానే వుంటుంది.

ఆత్మ అన్ని వస్తువుల లోపల వున్నది. బాహ్య దృష్టికి కనిపించే వస్తువులన్నిటి లోపల అది వున్నది. అలాగే అన్ని వస్తువుల వెలుపల కూడా వున్నది. అంటే అది లేని చోటు లేదని అర్థం.

ఇంతవరకు చెప్పినదంతా పారభౌతికతత్వం - మెటఫిజిక్స్. మరి దాని జ్ఞానం - అంటే దాన్ని తెలుసుకోవడం - మానవునికి జీవితంలో ఏ విధంగా ఉపయోగపడుతుంది? పైన చెప్పిన మెటఫిజికల్ సత్యాలను వాటి తార్కిక పర్యవసానం (logical conclusion) వరకు ఈ క్రింది రెండు శ్లోకాలు తీసుకుపోతున్నాయి.

అధునికులు తరుచుగా ప్రయోగించే మాటలలో ఒకటి హ్యూమనిజం. మానవతావాదం. అంటే మానవుడు తోటి మానవుడుగా మొదట తోటి మానవుడిగు గుర్తించాలి. తర్వాతనే తక్కిన భేదాలన్నీ.

కాగా, కొన్నివేల ఏళ్ళనాటి ఈ క్రింది రెండు శ్లోకాలలో మానవతావాదం ఎంత ఉన్నతంగా, ఉదాత్తంగా వ్యక్తమైందో, మానవతావాదాన్ని కూడా అతిక్రమించి సమస్త ప్రాణి సమానత్వవాదంగా ఎలా అభివ్యక్తమైందో చూడండి :

6. యస్తు సర్వాణి భూతా

న్యాత్మన్యేవానుపశ్యతి

సర్వ భూతేషు చాత్మానం

తతో న విజుగుప్సతే.

అర్థం : ఎవరైతే అన్ని భూతాలను (ప్రాణులను) తనలోనే దర్శిస్తాడో, అన్ని భూతాలలోను (సమస్త జీవులలోను) తననే దర్శిస్తాడో వాడు దేనివల్లను జుగుప్సితుడు కాడు. అంటే దేన్నీ, ఎవరినీ ద్వేషించడు.

వివరణ : ఇంతకంటే మహత్తర మానవతావాదం మరిలేదు. ఇంతవరకు చెప్పినదేమంటే ఆత్మ (తాను) కానిది అంటూ లేదు. అన్నీ తానే. ఈ ఎరుకతో అన్ని ప్రాణులలో, అందరు మానవులలో తానే వున్నావని ఎవడైతే “అనుభవ” పూర్వకంగా తెలుసుకుంటాడో, అలాగే అన్ని ప్రాణులు, అందరు మానవులు తనలోనే వున్నట్లు గ్రహిస్తాడో, అట్టివాడు ఎవరిని ద్వేషిస్తాడు? తనను తాను ఎవడూ ద్వేషించుకోడు కదా? అంటే ఆ విధమైన ఆత్మ జ్ఞానానుభవంతో సమస్త ప్రాణులను ప్రేమించాలని ఈ శ్లోక భావం.

ఈ భావాన్నే మరొక విధంగా పునరుద్ఘాటన చేస్తున్నాడు ఈశావాస్య ఋషి.

7. యస్మిన్ సర్వాణి భూతాన్యా

త్రైవా భూద్విజానతః

తత్ర కోమోహః కఃశోక

ఏకత్వ మనుపశ్యతః

అర్థం : జ్ఞాని అయినవాడు సర్వభూతాలు (ప్రాణులు) ఆత్మగానే (తానుగానే) తెలుసుకో గలుగుతాడు. అటువంటివాడికి, అంటే ఈ లోకంలోని అనంత వైవిధ్యంలో ఏకత్వాన్ని దర్శించిన వాడికి మోహం (attachment) ఏమిటి? శోకం ఏమిటి?

ఈ లోకంలో అన్నీ నీవే, అంతటా నీవే. నీవు కానిది లేదు. ఈ జ్ఞానాన్ని అనుభవం ద్వారా దర్శించినవాడికి ఇది నాది, ఇది నీది, ఇది నాకు కావాలి అనే మోహం వుండదు. నాకు చెందిన ఈ వస్తువు పోయిందే అనే దుఃఖం వుండదు.

ఈ క్రింది శ్లోకం ఆత్మ ఎటువంటిదో, ఎటువంటిది కాదో నిరూపించడానికి ప్రయత్నిస్తున్నది. భగవద్గీతను ప్రభావితం చేసిన శ్లోకాలలో ఇదొకటి.

8. సపర్యగా చ్ఛుక్ర మకాయ మప్రణ

మస్మావిరం శుద్ధ మపాపవిద్ధం

కవిర్యనీషీ పరిభూః స్వయంభూర్యాధా

తథ్యతోర్థాన్ వృదధాచ్ఛతీభ్యః సమాభ్యః

అర్థం : ఆత్మ సర్వవ్యాపి. ప్రకాశించేది. అది ఆ కాయం (శరీరం లేదు). అది అప్రణం (గాయం తగలనిది). అమాంసలం, పరిశుద్ధమైనది. పాపంచేత కలుషితం కానిది.

ఆత్మ కవి అయినది. అంటే క్రాంతదర్శిని. అది మనీషి, అంటే సమస్తం తెలిసిన జ్ఞాని. అన్నింటితో కూడినది. స్వయంభువమైనది. యథావిధిగా అనాదిగా, అనంత సంవత్సరాల వరకు ఈ సమస్త విశ్వంలోని అన్ని వస్తువులకు, ప్రాణులకు తమ తమ విధులను నిర్దేశించినట్టిది.

ఇప్పుడు ఆరు విచిత్ర మంత్రాలు వస్తాయి. జ్ఞాన, కర్మమార్గాల ఏకత్వాన్ని, అవిభాజ్యతను, పరస్పరాధారితత్వాన్ని ఇవి బోధిస్తాయి. ఉపనిషత్తులు కేవలం మెట్ట వేదాంతమని, ఐహిక, దైహిక జీవితాన్ని అవి అలక్ష్యం చేసి కేవలం మోక్షం పట్లనే దృష్టిని కేంద్రీకరించాయని వాదించే వారికి ఈ శ్లోక షట్కం కనువిప్పు కలిగిస్తుంది.

9. అంధం తమః ప్రవిశన్తి

యేవిద్యా ముపాసతే

తతోభూయ ఇవతే

తమో య ఉ విద్యాయాం రతాః

అర్థం : ఎవరైతే అవిద్యను ఉపాసిస్తారో వారు అంధ తమస్సు (కారు చీకటి) లో ప్రవేశిస్తారు. కాని, ఎవరైతే విద్యారతులై, అంటే విద్యలోనే ఆనందం పొందేవారై వుంటారో వారు అంతకంటే ఎక్కువైన నిబిడాంధకారంలో పడిపోతారు.

వివరణ : ఈ శ్లోకం మొదట చదవగానే కొంచెం తికమక కలుగుతుంది. ఉపనిషత్పర్వ ఉద్దేశం గ్రహిస్తే ఇందులోని వైచిత్రీ కాస్తా విచ్చిపోతుంది.

మామూలుగానే వేదాంత పరిభాషలో విద్య అంటే బ్రహ్మజ్ఞానం, ఆత్మజ్ఞానం, అవిద్య అంటే విద్యకానిది. కనుక యజ్ఞయాగాది కర్మకాండ, దానికి సంబంధించిన పరిజ్ఞానం. ఆధునిక కాలానికి తగినవిధంగా అర్థం చెప్పుకోవాలంటే అవిద్యకు అర్థం నిత్యజీవితానికి సంబంధించిన కర్మలు, కర్తవ్యాలు, వాటికి సంబంధించిన విజ్ఞానం.

వేదాంతం ప్రాపంచికకర్మలు, వ్యవహార జ్ఞానం కంటే బ్రహ్మజ్ఞానానికి ఎక్కువ స్థానమిస్తుంది కదా? అయినా, పై మంత్రంలో అవిద్య (ప్రాపంచిక కర్మలు, వ్యవహార జ్ఞానం) ను ఉపాసించేవారు చీకటిలో ప్రవేశిస్తారని, విద్య (బ్రహ్మవిద్య, ఆత్మజ్ఞానం)ను ఉపాసించేవారు దానికంటే అధికమైన తమస్సులో పడిపోతారని చెప్పబడిందే? ఇదెలా పొసగుతుంది? అవిద్య కంటే విద్య గొప్పదికదా? అయినా, అవిద్యావంతునికంటే ఎక్కువ చీకటిలో విద్యావంతుడు ఎందుకు పడిపోతాడు?

దీనికి ఇలా అర్థం చెప్పుకోవాలి. బ్రహ్మజ్ఞానం గొప్పదే. కాని కర్మతో సమన్వయించనప్పుడు అది అసంపూర్ణంగానే వుండిపోతుంది. దాన్ని మాత్రమే ఉపాసించేవాడు ప్రాపంచిక కర్మలను మాత్రమే అనుష్ఠించేవాడి కంటే ఎక్కువ చీకటిలో పడిపోతాడు.

10. అన్య దేవాహుర్విద్యయా

అన్యదాహు రవిద్యయా

ఇతి శుశ్రుమ ధీరాణాం

యేనస్త ద్విచచక్షిరే.

అర్థం : విద్య (బ్రహ్మ విద్య) చేత ఒక ఫలితం లభిస్తే అవిద్య (ప్రాపంచిక విద్య) చేత మరొక విధమైన ఫలితం మానవునికి లభిస్తుంది. ఈ విషయం ధీమంతులైనవారు వివరించగా విని వున్నాము.

11. విద్యాం చావిద్యాంచ యస్త

ద్వేదోభయం సహ

అవిద్యయా మృత్యుం తీర్త్వా

విద్యయామృతమశ్నుతే

అర్థం : ఎవడైతే విద్యను, అవిద్యను కూడా అధ్యయనం చేస్తాడో, అతడు అవిద్య (ప్రాపంచిక విద్యలు) చేత మృత్యువును జయిస్తాడు. విద్య (బ్రహ్మజ్ఞానం) చేత అమృతత్వాన్ని పొందుతాడు.

వివరణ : ఈ శ్లోకంలో ఇంతకుముందు కలిగిన తికమక తొలగిపోవడమే కాక ఒక ఉదాత్తార్థం కూడా సిద్ధిస్తుంది. అవిద్య - అంటే భౌతిక ప్రపంచానికి సంబంధించిన సమస్త విద్యలు, అలాగే నిత్య జీవితంలో విధిగా అనుష్ఠించవలసిన సాధారణ కర్మలు, నైతిక కర్తవ్యాలు మొదలైనవి ఎన్నటికీ విస్మరించరానివి. ఆ విద్యలను అధ్యయనం చేయవలసిందే. వాటి సహాయంతో నిత్య జీవితాన్ని సుఖమయం చేసుకోవలసిందే. మానవుడు తనకు తాను అంతరాత్మ ప్రబోధానుసారం నిర్దేశించుకున్న కర్తవ్యాలను, లేదా సంఘం నిర్దేశించిన విధులను నిర్వర్తించవలసిందే. అయితే అంతటితోనే తృప్తి పడినవారు తిరిగి తిరిగి జనన, మరణ చక్రనేమి రూపమైన సంసార తమస్సు నుంచి విముక్తి మాత్రం పొందలేరు.

అలాగే ఒక మానవుడు ఐహిక, దైహిక జీవితాన్ని రోసి, దానిపట్ల జుగుప్సతో, విరక్తితో, కేవలం బ్రహ్మజ్ఞానం నమ్రపార్జించుకుని ముముక్షు మార్గాన పయనించదలచుకున్నవాడైతే, అతడు మొదటివాని కంటే ఎక్కువ గాఢమైన తమస్సులో పడిపోతాడు. ఎందుకంటే ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం ఎంత ముఖ్యమో ఆధిభౌతిక విజ్ఞానం అంతే ముఖ్యమైనది. ఏ ఒక్కదాన్ని అలక్ష్యం చేయరాదు. ఆ రెండింటిని సమాన భక్తి శ్రద్ధలతో ఉపాసించినవాడే అమృతత్వాన్ని అధిగమించగలుగుతాడు. విద్య, అవిద్యల ఏకకాల సంయుక్త మాత్రమే మోక్ష ప్రాప్తిహేతువు కాగలదు.

12. అంధం తమః ప్రవిశన్తి

యేసంభూతి ముపాసతే

తతోభూయ ఇవతే తమో

య ఉ సంభూత్యాం రతాః

అర్థం : వివరణ : ఇదీ, దీని తర్వాత వచ్చే రెండు మంత్రాలు ఇంతకు ముందటి మూడు మంత్రాలలోని విషయాన్నే పునరుద్ఘాటిస్తున్నాయి. కాని, మాటలు, అర్థం తిరగబడ్డాయి.

ఎవరైతే అసంభూతి (అవ్యక్త నిర్గుణ పరబ్రహ్మ) ని మాత్రమే ఉపాసిస్తారో వారు అంధకారంలో ప్రవేశిస్తారు. కాగా, సంభూతిని (సగుణ, సాకార బ్రహ్మాన్ని, లేదా పాంచభౌతిక జగతిని మాత్రమే ఉపాసించేవారు అంతకంటే గాఢమైన అంధకారంలో పడిపోతారు.

13. అన్యదేవాహుః సంభవా

దన్య దాహు రసంభవాత్

ఇతి శుశ్రుమ ధీరాణాం

యేనస్త ద్విచపక్షిరే

అర్థం : సంభూతి (జగత్తుని) ఉపాసించడంవల్ల ఒక ఫలితం, అసంభూతి (పరబ్రహ్మ) ని ఉపాసించడంవల్ల మరొకవిధమైన ఫలితం సంభవిస్తాయని విజ్ఞులైనవారు చెప్పగా మేము విన్నాము.

14. సంభూతించ వినాశంచ

యస్త ద్వేదోభయగ్ం సహ

వినాశేన మృత్యుం తీర్త్యా

సంభూత్యామృత మశ్నుతే

అర్థం : వివరణ : ఈ మంత్రం అన్నిటికంటే తికమక కలిగిస్తున్నది. పై రెంటిలో వలె సంభూతి, అసంభూతి అనికాక, సంభూతి, వినాశం అని ఋషి పేర్కొన్నాడు. సంభూతి అంటే పుట్టుక కలిగిన ప్రపంచం అయితే, వినాశం ఏమిటి? అది కూడా ప్రపంచమే కావాలి కదా? ఈ సందిగ్ధతను తొలగించడానికి శంకరుడు తన భాష్యంలో మంత్రాదిలో సంభూతిని 'అ' లోపించిన అసంభూతిగా చదువుకోమన్నాడు. అప్పుడు మానవుడు వినాశం - అంటే పాంచ భౌతిక జగత్తు ఉపాసనవల్ల మృత్యువును తరించి, అసంభూతి (నిర్గుణ పరబ్రహ్మ) వల్ల అమృతత్వం పొందుతాడు. అని అర్థం సమకూరుతుంది. (ఒక పదంలోని ప్రథమాక్షరాన్ని ఇలా వదలి వేయడాన్ని భాషా శాస్త్రంలో (aphesis) అంటారు)

ప్రార్థన మంత్రాలు

15. హిరణ్యయేన పాత్రేణ

సత్యస్యాపిహితం ముఖం

తత్ త్వం పూషన్నపావుణు

సత్యధర్మాయ దృష్టయే

అర్థం : ఇది చాలా గొప్ప ప్రార్థన శ్లోకాలలో ఒకటి. ఇందులో పూషుడు (పోషకుడు) అయిన సూర్యుని ఉద్దేశించిన ప్రార్థన వుంది. సత్యం అనే దాని ముఖం హిరణ్యయమైన (బంగారపు) పాత్ర చేత మూసివేయబడి వుంది. ఓ సూర్యుడా! దాన్ని దర్శించడానికి వీలుగా ఆ ప్రలోభకారకమైన కాంచన పాత్రను తొలగించు.

వివరణ : ఇంద్రియ, మనోగోచర మవుతున్న - ఎన్నో ఆకర్షణలతో, ప్రలోభాలతో కూడివున్న - ఈ పాంచభౌతిక లోకం అనే బంగారు మూత అన్నిటికి అతీతమైన సత్యపదార్థం యొక్క అసలు స్వరూపాన్ని దర్శించనీయకుండా మూసివేసింది. అంటే ఈ భౌతిక సుఖాలనేవి ఆముష్మికానుభవానికి అడ్డుపడుతున్నాయి. అలా అవి అడ్డుపడకుండా, వాటినుంచి నాకు

అనురక్తిరహితమైన అనుభవాన్ని మాత్రమే కలగజేయవలసిందని ఈ ఉపనిషత్పర్వ సూర్యుడిని వేడుకుంటున్నాడు. చర్మ చక్షువులకు దుర్నిరీక్ష్యుడైన సూర్యుడిని ఇక్కడ పారమార్థిక సత్యానికి మార్గదర్శి అనే సంకేతంగా గ్రహించాలి.

16. పూషన్నేకర్షే యమసూర్య ప్రాజాపత్య

వ్యూహ రశ్మీన్ సమూహ

తేజోయత్తే రూపం కల్యాణ తమం

తత్తే పశ్యామి యోసావసౌ పురుషః సోహమస్మి

అర్థం : ఉపనిషద్భూషి ఇలా ప్రార్థిస్తున్నాడు : ఓ సూర్యుడా! ఏకర్షి! సమస్తాన్ని నియంత్రించే వాడా! ప్రజాపతినుతుడా! నీ కాంతిని ఉపసంహరించుకో! (నీ కాంతి చేత నిన్ను చూడలేకపోతున్నాను) నీ కాంతిని తగ్గిస్తే నీ కల్యాణతమరూపాన్ని చూడగలను. నీలో వుండే తత్వం నేనే అని గ్రహించగలను.

17. వాయురనిల మమృత

మథేదం భస్మాంతం శరీరం

ఓం క్రతోస్మర కృతగ్ం స్మర

క్రతోస్మర కృతగ్ం స్మర

అర్థం : ఈశావాస్య ప్రవక్త అయిన ఋషి అవసానకాలం ఆసన్నమైన సమయంలో కోరదగిన కోర్కెను ఇలా ఉద్ఘాటిస్తున్నాడు.

“నా ప్రాణం అనంతవాయువులలో లీనమైపోవాలి. నా యీ శరీరం భస్మాంతమైనట్టిది. (అంటే అది చివరికి బూడిదగానే మిగులుతుంది.) ఓ మనసా! పరమాత్మను స్మరించుకో, నీ పూర్వకర్మలను స్మరించుకో. ఓ మనసా! పరబ్రహ్మను మరొకసారి స్మరించుకొని నీ పూర్వ కర్మలను మరొకసారి స్మరించుకో.”

18. అగ్నేనయ సుపథారాయే అస్మాన్

విశ్వాని దేవవయునాని విద్యాన్

యుయోధ్య సమజ్జహు రాణమేనో

భూయిష్ఠాం తే నమ ఉక్తిం విధేమ

అర్థం : ఈశోపనిషత్తు ఈశావాస్యమైన ఈ జగత్తులో మానవుని త్యాగపూర్వక జీవితానుభవ బోధనతో ప్రారంభమైంది. ఇప్పుడు జీవితావసానదశ ఆసన్నమైనప్పుడు మరణానంతరం భౌతికకాయాన్ని దహించేది అగ్ని కనుక - అగ్నిని ఉద్దేశించి చేస్తున్న ప్రార్థనతో అది అంతమవుతున్నది.

“ఓ అగ్నీ! మమ్మల్ని ఇక ఎన్నటికి తిరిగి రాని మంచి మార్గాన తీసుకుపో. నీకు మా పూర్వకృత కర్మలన్నీ తెలిసినవే. వంచనపూరితమైన పాపాల ఆకర్షణ నుంచి మమ్మల్ని రక్షించు. ఇందుకోసం నీకు మరల మరల అనేక సమోహకాలను తెలియజేస్తున్నాము.”

ఈ అంతిమ శ్లోకంలో ఈశావాస్య ఋషి జన్మరాహిత్య స్థితిని, శాశ్వత విముక్తిని కోరుకుంటున్నాడని భావం.

ఇప్పుడు ఈశావాస్యోపనిషత్తుకు ప్రారంభంలోను, అంతంలోను గురువు, ఆయన సన్నిధిని ఉపస్థితుడైన శిష్యుడు కలిసి పఠించే సుప్రసిద్ధ శాంతిమంత్రం గురించి తెలుసుకుందాము.

1. ఓం పూర్ణ మదః పూర్ణ మిదం

పూర్ణాత్ పూర్ణ ముదవ్యతే

పూర్ణస్య పూర్ణ మాదాయ

పూర్ణ మేవావశిష్యతే.

ఈ మంత్రంలో ఉపనిద్యుషులు మొత్తం అద్వైత వేదాంత సారమంతా పూరించారు.

అర్థం : పూర్ణమదః : అది పూర్ణం, పూర్ణమిదం - ఇదీ పూర్ణమే. ఆ పూర్ణం నుంచి ఈ పూర్ణం ఉద్భవించింది. ఆ పూర్ణం నుంచి ఈ పూర్ణాన్ని తీసివేస్తే తిరిగి పూర్ణమే మిగులుతుంది.

వివరణ : అది అంటే విశ్వమంతా నిండి విశ్వానికి అతీతంగా, ఆధారంగా, కారణంగా వున్న పరబ్రహ్మ, అది సంపూర్ణం. దానిలో కించిత్తయినా కొరతలేదు.

ఇది అంటే ఆ పరమాత్మ తన్ను తాను అభివ్యక్తం చేసుకున్న ఈ సమస్త జగత్తు ఇది సాక్షాత్తు పరమాత్మ అభివ్యక్తియే, కనుక దానివలె ఇది కూడా పరిపూర్ణం. ఇందులోను కొరత, లేదా పూరించవలసింది ఏమీ లేదు.

ఆ పరిపూర్ణమైన బ్రహ్మం నుంచే ఈ పరిపూర్ణమైన జగత్తు ఉద్భవించింది. విశేషం ఏమిటంటే ఆ పూర్ణ బ్రహ్మ నుంచి ఈ పూర్ణ జగత్తును తీసివేస్తే మిగిలేది కూడా పూర్ణమే. (బ్రహ్మమే)

దీనికి ఇంకొక అర్థం కూడా చెప్పవచ్చు. పూర్ణమదః అంటే పరమాత్మ పూర్ణం. పూర్ణమిదం అంటే ఈ జీవాత్మ పూర్ణం. ఆ పరమాత్మ నుంచే ఈ జీవాత్మ ఆవిర్భవించింది. ఆ పరమాత్మ నుంచి ఈ జీవాత్మను తీసివేస్తే మిగిలేది కూడా పూర్ణాత్మ మాత్రమే. అంటే పరమాత్మ, జీవాత్మ ఒకటేనని, వాటి మధ్య భేదం లేదని అర్థం.

ఈ మంత్రం తర్వాత ఈ ఉపనిషత్తు “ఈశావాస్యమిదం సర్వం....” ఈశుని (పరమాత్మ) చేత ఈ సమస్త జగత్తు ఆచ్ఛాదితమై వుంది... అనే ప్రతిపాదనతో ప్రారంభమవుతుంది. అంటే ఈ శాంతి మంత్రానికి అది వివరణ అన్నమాట.

అలాగే ఆ అనంతాత్మతో జీవాత్మ విలీనమైపోయి తాదాత్మ్య స్థితిని పొంది, పూర్ణత్వాన్ని పొందాలనే ఆకాంక్షపూర్వక ప్రార్థనతో ఈ ఉపనిషత్తు ముగుస్తుంది. ఈ విధంగా ఈశోపనిషత్తు ఒక సార్థకమైన అది, ఒక సార్థకమైన అంతం కలిగి, సకలోపనిషత్తులకు మకుటాయమానమై విరాజిల్లుతున్నది. రెండున్నర వేల సంవత్సరాలకు పైగా తరతరాల వారిని ముగ్ధులను, ఉత్తేజితులను చేస్తూ, నేటికీ నిత్య నూతనార్థానీకాన్ని స్ఫురింపచేస్తూ, మార్మికతా ధార్మికతల రథ్య మధ్య, నిరంతరాకర్షణతో ప్రకాశిస్తూ, ప్రబోధిస్తూ భారతీయ జిజ్ఞాసువులను ప్రచోదిస్తూ అలరిస్తున్నది.

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః

15. “కేనేషితం పతతి...” : కేనోపనిషత్తు

ముక్తికోపనిషత్తు పేర్కొన్న ఉపనిషత్తులలో కేనోపనిషత్తు రెండవది.

ఈశావాస్యం అని ప్రారంభమైనందున ఈశావాస్యోపనిషత్ అని పేరు వచ్చినట్టే, ఈ ఉపనిషత్తు ‘కేన’ అని ప్రారంభమవుతుంది. కనుక కేనోపనిషత్ అని పేరు వచ్చింది.

ఇందులో ఉపనిషద్బోధ గురుశిష్య సంవాద రూపంలో వున్నది. గురువు ఆశ్రమం అరుగుమీద కృష్ణాజినంపై పద్మాసనస్థుడై కూర్చుని వుండగా, శిష్యుడు సమీపస్థుడై కూర్చుని వినయంగా కొన్ని ప్రశ్నలు అడుగుతాడు అని ఈ ఉపనిషత్తున్నీవేశాన్ని బట్టి ఊహించుకోవచ్చు.

తన సమాధానాలకు నిరూపణగా గురువు చివరలో ఒక పేరబుల్ (సోదాహరణ కథ) చెబుతాడు. అది చాలా ఆసక్తికరమైన కథ.

ప్రతి ఉపనిషత్తు శాంతి మంత్రంతో ప్రారంభమవుతుంది. అసలు ఉపనిషత్తు ఎంత అందమైనదో శాంతి మంత్రం అంత అందంగా, అర్థస్ఫోరకంగా వుంటుంది.

ఈ ఉపనిషత్తుకు రెండు శాంతి మంత్రాలున్నాయి. గురుశిష్యు లిరువురూ ఈ క్రింది మంత్రం ఏక కాలంలో పఠిస్తారు :

ఓం

సహనావవతు సహనౌ భునక్తు

సహ వీర్యం కరవా వహై

తేజస్వినావధీతమస్తు

మా విద్విషా వహై

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః

అర్థం : అతడు (పరమాత్మ) మా గురుశిష్యులను కాపాడుతాడు గాక. మేమిరువురం బ్రహ్మానందం అనుభవిస్తాముగాక. మేమిరువురం బ్రహ్మానంద ప్రాప్తికి కావలసిన బలం పొందుతాము గాక. మా అధ్యయనం తేజస్వంతం అవుతుందిగాక. మేము పరస్పరం ద్వేషించుకొనకుండా వుంటాముగాక.

ఇదీ, దీని తర్వాత వచ్చేదీ ఆకాంక్షా మంత్రాలు. అంటే తాము ఏవిధంగా ప్రవర్తించాలో సంకల్పం చెప్పుకునే (self - suggestion) కోర్కెల వంటి మంత్రాలు.

ఓం

ఆప్యాయస్తు మమాంగాని

వాక్ ప్రాణశ్చక్షు శ్రోత్ర

మథోబలమింద్రియాణిచ సర్వాణి

సర్వం బ్రహ్మాపనిషదం

మాహం బ్రహ్మనిరాకుర్యాం

మామా బ్రహ్మ నిరాకరో

దనిరాకరణ మస్తు

నిరాకరణం మేస్తు

తదాత్మని నిరతే

య ఉపనిషత్సుధర్మ

అర్థం : ఇది శిష్యుని ప్రార్థన : నా అవయవాలన్నీ దృఢంగా వుంటాయి గాక. అలాగే నా వాక్కు, శ్వాస, చక్షువులు శ్రోత్రాలు, ఇంకా నర్వేంద్రియాలు బలోపేతాలవృత్తాయిగాక, ఉపనిషత్తులో చెప్పబడినదంతా బ్రహ్మమే. (నా జీవిత వ్యాపృతులన్నీ సాధించడానికి కావాలసిన సామర్థ్యం నాకు కలుగుతుంది గాక).

నేను బ్రహ్మను నిరాకరించను (వదిలి పెట్టను) నన్ను బ్రహ్మ నిరాకరించకుండా వుంటాడు గాక (వదలకుండా వుంటాడు గాక). మేము పరస్పరం నిరాకరించుకొనకుండా వుంటాముగాక. ఉపనిషత్తులు ఏయే ఉత్తమ ధర్మాలను ప్రవచిస్తున్నాయో అవన్నీ ఆత్మ నిరతుడనైన నాలో స్థిరంగా వుంటాయిగాక.

ఔపనిషదమైన జ్ఞానంపట్ల శిష్యునికి గల శ్రద్ధాసక్తులు ఈ మంత్రంలో సుస్పష్టం. అంతేకాదు. శరీరమాద్యం ఖలు ధర్మసాధనం అన్నట్లు శరీర మాద్యం ఖలు జ్ఞాన సాధనంకూడా. శరీరం, దాని అంగోపాంగాలు అన్నీ శక్తిమంతాలై, దృఢంగా, బలిష్ఠంగా వుంటేనే బ్రహ్మజ్ఞానార్జనకు మానవుడు అర్హుడు అవుతాడు. ఈసురోమని మనుషులుంటే ప్రాపంచిక కర్మలకు ఎలా అనర్హులవుతారో, అలాగే బ్రహ్మజ్ఞానానికిన్నీ, ఉపవాసాలు చేస్తూ, వాయు భక్షణ చేస్తూ, శరీరాన్ని కృశింపజేసి తపస్సు చేస్తేనే మోక్షప్రాప్తి అవుతుందన్న అపోహ వేదకాలంలోగాని, ఉపనిషత్కాలంలోగాని లేదు. తర్వాత కాలంలో ఎప్పుడో ఎలాగో వచ్చింది.

నిజానికి శరీరం, అవయవ వ్యాపారాలు ఎంత బలిష్ఠంగా వుంటే అంతగా బ్రహ్మనిరతి ప్రాప్తిస్తుందని పై మంత్రం బోధిస్తున్నది. బుద్ధుడు సయితం మొదట శరీరాన్ని శుష్కింపజేసి, తర్వాత దాని అవాంఛనీయతను గ్రహించాడు. ఇటీవలి కాలంలో స్వామి

వివేకానంద సయితం మోక్షసాధనకు దేహాన్ని శుష్కింపజేయడాన్ని నిరసిస్తూ అలా చేసేవాడి కంటే ఒక పుట్బాల్ ఆటగాడు బ్రహ్మజ్ఞానానికి ఎక్కువ అర్హుడని వాక్రుచ్చాడు. దేవాలయాన్ని ఎంత పవిత్రంగా, పరిశుభ్రంగా వుంచుకుంటామో దేవాలయాన్ని (ఆత్మకు దేహం ఆలయం వంటిది) కూడా అంతే శుచిగా, శుభ్రంగా, పరిపుష్టంగా వుంచుకోవాలన్నది పై మంత్రం ఆంతర్యం. అంతే తప్ప మన చిలుంపట్టు బైరాగుల్లాగా, హిప్పీల్లాగా మలిన దేహాలతో వుండడం సరైన పద్ధతి కాదన్నమాట.

ఇక కేనోపనిషత్తు : దీనిలో నుంచి మొదటి కొన్ని శ్లోకాలను (మంత్రాలను) తెలుసుకుందాము.

1. కేనేషితం పతతి ప్రేషితం మనః

కేనప్రాణః ప్రథమః ప్రైతి యుక్తః

కేనేషితం వాచమిమాం వదన్తి

చక్షుః శ్రోత్రం క ఉ దేవోయునక్తి

అర్థం : దేని చేత ప్రేరితమై మనస్సు తాను ఆలోచించే విషయాలమీద ప్రసరిస్తున్నది? దేని చేత ప్రేరిపించబడి అతి ముఖ్య వ్యాపారమైన ప్రాణం తన పని తాను చేస్తున్నది? దేని ఇచ్చా శక్తి చేత మానవులు మాట్లాడగలుగుతున్నారు? అలాగే కన్నులు, చెవులు ఎవని ఆజ్ఞానువర్తినులై తమ పనులు తాము చేస్తున్నాయి?

ఇవన్నీ శిష్యుడు గురువుగారిని అడిగిన ప్రశ్నలు. ఎప్పుడో ఒకప్పుడు ఆలోచనాపరుడైన ప్రతి మానవుడికి ఈ అనుమానాలు రాక మానవు. భౌతికశాస్త్రాలు కళ్ళు, చెవులు తదితరేంద్రియాలు ఎలా పనిచేస్తున్నాయో చక్కగా వివరిస్తాయి. నిజమే, మెదడు ఆజ్ఞాపించడంవల్ల ఈ అవయవాలన్నీ పనిచేస్తున్నాయని అంటామనుకోండి. మరి మెదడు ఎవరి ఆజ్ఞవల్ల పనిచేస్తున్నదని ప్రశ్న వస్తుంది. అలా ఎంతగా భౌతికశాస్త్ర దృష్ట్యా ఎంత చక్కని సమాధానం చెప్పినా ప్రశ్న మిగులుతూనే వుంటుంది. అలా చిట్టచివరి వరకు మిగిలే ప్రశ్నలకు సైన్సు చిట్టచివరి సమాధానం చెప్పలేదని, తాను చెప్పగలనని వేదాంతం అంటుంది.

మానవశరీరం, దానిలోని భాగాలు ప్రాణం వున్నంతవరకే తమ విధులు తాము నిర్వర్తిస్తాయి. ప్రాణం లేకపోతే అవన్నీ జడ వస్తువులే. అందుకే మృతదేహాన్ని 'కట్టె' అంటాము.

అంతశ్శక్తి

కంటికి తనంతట తాను చూసే శక్తి లేదు. చెవికి వినే శక్తిలేదు. అలాగే మిగిలిన ఇంద్రియాలు. ఏదో అంతశ్శక్తి ప్రేరణతో అవి తమ పనులు నిర్వర్తిస్తున్నాయి. (సైన్సు) ఎంత అభివృద్ధి చెందినా భౌతిక సమాధానాలు లేని ప్రశ్నలు మిగులుతూనే వుంటాయి.

అందుచేత ఉపనిషత్తులుగాని, ప్లేటో, కాంట్, హెగెల్ మొదలైన తత్వవేత్తలు గాని లేవనెత్తిన మౌలిక ప్రశ్నలకు సైన్సుల ద్వారా ఇప్పటికీ సమాధానాలు లభించలేదు).

మరి ఏమిటా అంతశ్శక్తి? బహిర శక్తులకు (కంటికి చూచే శక్తి చెవికి వినే శక్తి వగైరా) ఏ అంతరిక శక్తి నుంచి ప్రేరణ లభిస్తున్నది? ఇది నాటికి నేటికి ప్రశ్నగానే మిగిలింది.

ఈ ప్రశ్ననే జిజ్ఞాసువైన శిష్యుడు గురువును అడిగాడు. గురువు తన శక్తి కొలది సమాధానం చెప్పాడు.

2. శ్రోత్రస్య శ్రోత్రం మనసో మనో

యద్వాచోహ వాచం స ఉ ప్రాణస్య ప్రాణః

చక్షుషః చక్షు రతి ముచ్య ధీరాః

ప్రేత్యాస్మాల్లోకా దమృతా భవన్తి

అర్థం : (పరమాత్మ) చెవికి చెవి, మనస్సుకు మనస్సు, వాక్కునకు వాక్కు, ప్రాణానికి ప్రాణం. కన్నుకు కన్ను. ఈ విషయాన్ని తెలుసుకున్న ధీరులైనవారు ఈ ఇంద్రియాలు, మనస్సే అసలైన సత్యం అనే భ్రాంతిని వదిలిపెట్టి అవసానానంతరం అమృతత్వం (జన్మరాహిత్య స్థితి) పొందుతారు.

వివరణ : మానవ దేహంలో అనేకమైన అంగోపాంగాలు, అంతర్భాగాలు వున్నాయి. అవి వేటి పని అది చేయడం చూసి అవే సర్వమూ అని, అవి తప్ప వేరే ఏమీ లేదనే భ్రాంతికి లోనవుతాడు మానవుడు. కాని, వాటిని పనిచేయించే శక్తి వేరే వుంది. ఈ ఇంద్రియా లేవీ స్వతంత్రాలు కావు. ఈ ఇంద్రియాలకు వెనుకగల అంతశ్శక్తి చూడమంటేనే కన్ను చూస్తుంది. వినమంటేనే చెవి వింటుంది. ఆలోచించమంటేనే మనస్సు ఆలోచిస్తుంది. అలాగే మిగిలిన ఇంద్రియాలు. ఆ అంతశ్శక్తినే బ్రహ్మంగా తెలుసుకున్న ధీమంతులు ఇంద్రియానుభవ భ్రాంతిని వదిలి, ప్రాణోత్క్రమణ వేళ అమృతత్వం పొందుతారు.

మెదడు పనిచేస్తే, లేదా గుండె పనిచేస్తే దేహం, ఇంద్రియాలు పనిచేస్తాయని విజ్ఞాన శాస్త్రం చెబుతుంది. కాని, మెదడును, గుండెను కూడా పనిచేయించే అంతశ్శక్తి వేరే వుంది. అదే పరబ్రహ్మం.

ఇంద్రియ లౌల్యాన్ని విసర్జించాలంటే, నిర్వాపారంగా వుంటూ కేవలం బ్రహ్మధ్యాన తత్పరతలోనే గడపాలని అర్థం చేసుకోరాదు. ఇంద్రియ సౌఖ్యానుభవం మీద వ్యామోహాన్ని మాత్రమే విడిచిపెట్టి, నిత్య నైమిత్తిక కర్మలన్నిటినీ అనుష్ఠిస్తూనే జ్ఞానాన్వేషణ చేయాలి.

3. సతత్ర చక్షు ర్గచ్ఛతి

న వాగ్గచ్ఛతి నో మనః

న విదోయ నవిజానీమా

యథైత దనుశిష్యాత్

అర్థం : అక్కడికి (పరమాత్మ వద్దకు) కన్నుపోలేదు. వాక్కు మనస్సు పోలేవు. దాన్ని మేము ఎరుగము. దాన్ని గురించి ఇతరులకు ఎలా బోధించాలో కూడా మాకు తెలియదు. అది మనకు తెలిసిన దానికంటే భిన్నమైనది. తెలియని దానికంటే కూడా భిన్నమైనది.

వివరణ : ఇందులో నిజమైన జ్ఞాత గురించి ఋషి చెబుతున్నాడు. కన్ను దాన్ని చూడలేదు. ఎందుకంటే కన్ను తనంతట తాను వట్టి జడపదార్థం. దానికి చూచే శక్తి దానికి ఆధారభూతమైన ఆత్మనుంచి వస్తుంది. మరి తనకు చూచే శక్తిని ఇచ్చే శక్తినే తాను ఎలా చూడగలుగుతుంది?

అలాగే మిగిలిన అవయవాలు, ఇంద్రియాలు, మనస్సు కూడా, అవన్నీ తమను పనిచేయించే ఆత్మ వల్లనే తమ పనులు నిర్వర్తిస్తున్నాయి. అందుచేత అవి పనిచేయడానికి కారణమైనదాన్ని గురించి అవి తెలుసుకోలేవు. ఆత్మ వాటి కన్నటికి అతీతమైనది.

అటువంటి ఆత్మను గురించి ఎలా విశదపరచాలో తనకు తెలియదని గురువు అంగీకరిస్తున్నాడు. ఎందుకంటే అది మాటలకు పట్టుబడదు. ఆలోచనకు దొరకదు.

4. అన్య దేవ తద్విదితా దథో అవిదితాదధి

ఇతి శుశ్రుమ పూర్వేషాం యేనస్తద్ వ్యాచచక్షిరే

అర్థం : అది మనకు తెలిసిన దానికంటే భిన్నం. అంతేకాదు, తెలియని దాని కన్నా అతీతం. అలాగని మా పూర్వులు చెప్పగా విన్నాము.

5. యత్ వాచా నభ్యుదితం

యేన వాగభ్యుద్యతే

తదేవ బ్రహ్మత్వం విద్ధి

వేదం యదిద ముపాసతే

అర్థం : ఏదైతే మాటల ద్వారా తెలపడానికి వీలులేదో, మాటలనే ఏదైతే తెలియజేస్తున్నదో అది మాత్రమే బ్రహ్మ అని తెలుసుకో. అంతే తప్ప, ఈ జనులు ఉపాసించే దేవుళ్ళు పరబ్రహ్మం కాదు.

వివరణ : ప్రధానమైన ఉపనిషత్తులు సగుణోపాసనను తిరస్కరించాయి. బ్రహ్మం నిర్గుణ మనే అవి బోధించాయి. కేనోపనిషత్తులోని పై మంత్రం, అలాగే దాని తర్వాత వచ్చే 6,7,8,9 మంత్రాలు కూడా నిర్గుణ బ్రహ్మనే ఉద్దేశిస్తున్నాయి.

నిర్గుణబ్రహ్మ

ఏదైతే మనస్సు చేత గ్రహింపబడదో, దేని చేత మనస్సు గ్రహించగలుగుతున్నదో, ఏదైతే కళ్ళచేత చూడబడదో, దేనిచేతనైతే కళ్ళు చూడగలుగుతున్నాయో, ఏదైతే చెవుల

ద్వారా వినజాలమో, దేనివల్ల చెవి వినగలుగుతున్నదో, ఏదైతే నాసిక చేత శ్వాసించబడదో, దేనివల్లనైతే నాసిక శ్వాసించగలుగుతున్నదో అదే పరబ్రహ్మమని తెలుసుకో, అంతే తప్ప ఈ మానవులు ఉపాసించే చిల్లర దేవుళ్ళు కాదు - అని గురువు చాలా స్పష్టంగా శిష్యుడికి ఉపదేశిస్తున్నాడు.

ఈ భావన వేదకాలం నాటికి లేదు. వేదకాలంలో ఇంద్రాగ్ని వరుణాది దేవతల ఉపాసనకే ప్రాముఖ్యం. పరబ్రహ్మ భావన లేదు. ఉపనిషత్కాలంలోనే ఆ భావన వచ్చింది. అందుకే ఉపనిషత్తులలో బ్రహ్మ భావనకు పెద్ద పీట వేసి, చిల్లర దేవుళ్ళను హేళన చేయడం, నిరసించడం కూడా కనిపిస్తుంది.

ఉదాహరణకు పై భావాన్నే మరింత విశదపరచడానికి 'కేనర్షి' ఈ క్రింది పేరబుల్ చెప్పాడు.

ఒక కథ

పూర్వం ఒకానొకప్పుడు దేవదానవులకు గొప్ప యుద్ధం జరిగింది. పరబ్రహ్మ సాహాయ్యం వల్ల దేవతలు దానవులను ఓడించగలిగారు. అయితే, అజ్ఞానంవల్ల తామే తమ భుజ బలంతోనే ఆ యుద్ధంలో గెలువ గలిగామని వారు విర్రవీగసాగారు.

అప్పుడు పరబ్రహ్మ దేవతల గర్వాన్ని అణచి, బుద్ధి చెప్పాలనుకుంది. ఒక మహాయక్ష రూపంలో అది వారికి కొంత దూరంలో ప్రత్యక్షమైంది. దాని రూపం చూసి దేవతలు విభ్రాంతులయ్యారు. ఆ శక్తి ఏమిటో వారికి తెలియలేదు. అప్పుడు వారు అగ్నిదేవుడిని పిలిచి “ఓ అగ్ని! నీవు జాతవేదుడవు (సర్వజ్ఞుడవు) కదా? వెళ్ళి ఆ మహాశక్తి ఏదో తెలుసుకుని రా” అని పంపించారు. అగ్ని విర్రవీగుతూ ‘ఓస్ ఇదో లెక్కా’ అనుకుని యక్షాన్ని సమీపించాడు.

యక్షం అగ్నిని “ఎవరు నీవు?” అని అడిగింది.

“నేను అగ్నిని. నాకు జాతవేదుడనే బిరుదు వున్నది.” అని అగ్ని బదులిచ్చాడు.

“సరే నీ గొప్పదనం ఏమిట?” అన్నది యక్షం.

“నేను ఈ పృథ్విపైగల సమస్త వస్తువులను త్రుటిలో దహించగలను. అదీ నా శక్తి” అన్నాడు అగ్ని.

అప్పుడా శక్తి “అలాగా, అయితే ఈ గడ్డి పోచను కాల్చి నీ శక్తి కాస్త నా కెరగించు” అన్నది.

అగ్ని ఆ గడ్డి పోచను కాల్చబోయాడు. అది కాలలేదు. ఎంత యత్నించినా అది దగ్ధం కాలేదు. అతడు సిగ్గుతో తల వంచుకుని దేవతల వద్దకు తిరిగి వెళ్ళి “అదేదో మహాశక్తి. అదేమిటో నాకు తెలియలేదు. దాని ముందు నా శక్తి పారలేదు” అన్నాడు.

దేవతలు ఆశ్చర్యపడి ఈసారి వాయుదేవుడిని పిలిచి “వాయూ! నీవు వెళ్లి ఆ శక్తి ఎవరో తెలుసుకుని రా” అని పంపించారు. వాయువు వాయువేగంతో ఆ శక్తిని సమీపించాడు.

“ఎవరోయ్ నీవు?” అని అడిగింది యక్షం.

“నేను వాయువును. ఆకాశంలో సంచరిస్తాను. కనుక మాతరిశ్వుడని కూడా అంటారు నన్ను” అన్నాడు వాయువు.

“మరి నీ శక్తి ఏమిటి?” అని అడిగింది యక్షం.

“నేను ఈ పృథ్వీతలంపై గల సమస్త వస్తువులను త్రుటిలో ఎగరగొట్టగలను” అన్నాడు వాయువు.

“ఓ అలాగా? అయితే ఈ గడ్డిపోచను ఎగరగొట్టు చూద్దాం” అన్నది యక్షం.

వాయువు సమస్త శక్తిని ఉపయోగించాడు గాని గడ్డి పోచ ఉన్న తావునుంచి కదలలేదు. సిగ్గుతో తలవాల్చి తిరిగి దేవతల వద్దకు వెళ్ళి జరిగింది చెప్పి అదేమిటో తనకూ తెలియలేదన్నాడు.

దేవత లవుడు తమ రాజైన ఇంద్రుడిని “ఓ ఇంద్రదేవా! ఆ శక్తిని తెలుసుకని రావడానికి నీవొక్కడివే సమర్థుడవు” అని ఆయనను కోరారు. ఇంద్రుడు సరేనని బయలుదేరి యక్షాన్ని సమీపిస్తుండగానే అది అంతర్ధానమైంది. ఆ స్థలంలో దివ్య సౌందర్యవతి అయిన హైమవతి (పార్వతీదేవి) ప్రత్యక్షమైంది. ఆమెను ఇంద్రుడు ఇంతకు ముందు తిరోహితమైన శక్తి ఎవరో చెప్పమని ప్రార్థించాడు.

ఉమాదేవి ఆ శక్తియే పరబ్రహ్మమని, “మీరు అసురులను గెలిచింది ఆ పరబ్రహ్మ శక్తివల్లేనే తప్ప మీ స్వశక్తివల్లకాదు. మీకు ఆ సంగతి తెలిపి బుద్ధిగరపడానికే ఆ పరబ్రహ్మ మీకు ఆ రూపంలో ప్రత్యక్షమయ్యాడు” అని చెప్పింది. దేవతలు తమ అజ్ఞానానికి, అహంభావానికి పశ్చాత్తప్తులయ్యారు.

అగ్ని, వాయువు, ఇంద్రుడు పరబ్రహ్మను సమీపించగలిగినందుకు వారు గొప్పవారేనని ‘కేసర్ల’ చెప్పినప్పటికీ, వైదిక దేవతల కంటే జెపనిషద బ్రహ్మమే గొప్పదని, అదే అన్నిటికీ మూలాధార శక్తి అని స్పష్టం చేయడం గమనార్హం.

16. ఆత్మతత్వం ఆవిష్కరించిన కఠోపనిషత్తు

కృష్ణ యజుర్వేదానికి సంబంధించినది కఠోపనిషత్తు, కరుడనే ఋషిచే ప్రోక్షమైనది కనుక కఠోపనిషత్ అనే పేరు వచ్చిందట.

భాషను బట్టి దశోపనిషత్తులలో అర్వాచీనమైన వాటిలో ఒకటిగా దీన్ని పరిగణిస్తారు. దీని ప్రభావం భగవద్గీతపై చాలా వుంది.

ఈ ఉపనిషత్తు జీవాత్మ, పరమాత్మలను గురించి విచికిత్స చేస్తుంది. వాటి తత్వాన్ని ఆవిష్కరిస్తుంది. వాటిని తెలుసుకొనడానికి అవసరమైన కఠోర సాధనకు అత్యధిక ప్రాముఖ్యం ఇస్తుంది. ఆత్మ, పరమాత్మలను అంగీకరించని వారు కూడా ఈ ఉపనిషత్తు బోధించే ఇంద్రియ, మనో నిగ్రహాల ఆవశ్యకతను, అత్యున్నత నైతికత్వాన్ని కాదనలేరు.

కఠోపనిషత్తులోని ముఖ్యాకర్షణ నచికేతోపాఖ్యానం. ఆ ఉపాఖ్యానంతో ఈ ఉపనిషత్తు ప్రారంభమవుతుంది. బ్రహ్మజ్ఞానోపదేశానికి ఒక వాహికగా ఉపదేష్ట ఆ ఉపాఖ్యానాన్ని ఉపయోగించుకున్నాడు.

పూర్వం వాజశ్రవసుడు అనే ఒక ఋషివుండేవాడు. అతడు విశ్వజిత్ అనే యాగం చేశాడు. దానికే సర్వమేధం అనే మరొకపేరుంది. ఆ యాగకర్త తన సర్వస్వాన్ని దానం చేయాలి.

వాజశ్రవసుడు తన ఆస్తి పాస్తులన్నిటితో పాటు ఎందుకూ కొరగాని, పాలివ్వని, తిండిసరిగా తినలేని, నీరు సరిగా త్రాగలేని ముసలి ఆవులను కూడా బ్రాహ్మణులకు దక్షిణలుగా ఇచ్చివేశాడు.

అతనికి నచికేతుడనే కుమారుడున్నాడు. అతడు తండ్రి ఎందుకు పనికిరాని ముసలి ఆవులను కూడా దానం చేయడం చూశాడు. అటువంటి వాటిని దానం చేస్తే పాపం చుట్టుకుంటుందని అతనికి తెలుసు.

అందుచేత నచికేతుడు తండ్రికి అలాంటి దుర్గతి కలగరాదని భావించి, తండ్రిని సమీపించి “తండ్రి! మరి నన్ను ఎవరికి దానమిస్తావు?” అని అడిగాడు.

దక్షిణల గొడవలో వున్న తండ్రి పుత్రుని మాట వినిపించుకోలేదు. నచికేతుడు మళ్ళీ అదే ప్రశ్న అడిగాడు. దాంతో తండ్రికి కోపం వచ్చింది. “నిన్ను మృత్యువుకు దానమిస్తాను ఫో” అని కసురుకున్నాడు.

నచికేతుడు చకితుడయ్యాడు. “నేను కొంతమందితో పోల్చితే శ్రేష్ఠుడిని. చాలామందితో పోల్చితే మధ్యముడిని. అంతే తప్ప అధమశ్రేణి వాడిని కాను. మరి నన్ను నా తండ్రి

మృత్యువుకు ఎందుకిస్తానన్నాడు? అయినా పితృవాక్యం అనుల్లంఘనీయం కదా” అని తలపోసి తొందరపడి మృత్యువుకు ఇచ్చేస్తానని అన్నందుకు పశ్చాత్తాపంతో విచారించవద్దని తండ్రిని ఊరడించి యముని వద్దకు బయలుదేరాడు.

నచికేతుడు వెళ్ళిన వేళకు యముడు స్వగృహంలో లేడు. ఏదో పనిపై ఎక్కడికో వెళ్ళాడు. నచికేతునికి అతిథి మర్యాదలు చేసే వారెవరూ లేకపోయారు. యముని కోసం మూడు రోజులు నిరీక్షించాడు. నాలుగవ రోజున యముడు వచ్చాడు. అతని పరిచారకులు “బ్రాహ్మణుడైన అతిథి వైశ్వానరుని (అగ్ని)లా ఇంటికి వచ్చాడు. అతడిని అతిథి మర్యాదలతో శాంతింప జేయాలి కనుక అర్హుపాద్యాలు తీసుకురండి” అని సలహా ఇచ్చారు.

అప్పుడు యముడు “బ్రాహ్మణాతిథి ఎవని గృహంలో నిరాహార్యుడై వుంటాడో ఆ గృహస్థు చేసిన పుణ్య కర్మల ఫలం, పుత్ర, పశు, తదితర సంపదలన్నీ నశించిపోతాయి. నీవు నా యింట నిరశనుడవై మూడు రాత్రులున్నావు కనుక ఒక్కొక్క రాత్రికి ఒకటి చొప్పున మూడు వరాలిస్తాను. కోరుకో” అనా అన్నాడు.

అప్పుడు నచికేతుడు సంతృప్త చిత్తుడై “ఓ మృత్యా! నా తండ్రి గౌతముడు (వాజశ్రవనుడి మరొక పేరు) నా మీద కోపగించి నీ వద్దకు నన్ను పొమ్మన్నాడు. నేను తిరిగి ఇంటికి వెళ్ళినప్పుడు ఆయన కోపం శాంతించి, నన్ను తన పుత్రునిగా తిరిగి గుర్తించి, ఆదరించేటట్టు వరమివ్వ” అని మొదటి వరం అడిగాడు, యముడు అలాగే నన్నాడు.

రెండవ వరంగా “స్వర్గలోకంలో నీవుండవు కనుక మృత్యు భయం లేదు జరాభయం లేదు. ఆకలిదప్పులుండవు. అంతా సుఖమే. మానవులకు అటువంటి స్వర్గాన్ని లభింప జేయగల యజ్ఞ క్రియ నీకు తెలుసు. అది నాకు ఉపదేశించు. ఆ యజ్ఞం చేసినవారు స్వర్గంలో చిరకాలం సుఖాలను పొందుతారు కదా!” అని అడిగాడు నచికేతుడు.

యముడు సరేనని, ఆ యజ్ఞ ప్రక్రియ అంతా వివరంగా నచికేతునికి బోదించాడు. అంతే కాక ఇక నుంచి ఆ యజ్ఞం నచికేతుని పేరుతో నచికేతాగ్ని అని ప్రసిద్ధమవుతుందని అదనంగా మరొక వరం కూడా ప్రసాదించాడు. తన వద్ద నున్న ఒక రంగు రంగుల మాల తీసి కాసుకగా ఇచ్చాడు.

ఇక మూడవ వరంగా నచికేతుడు ఇలా అడిగాడు.

“మానవుడు మరణించిన తర్వాత ఏమైనా మిగులుతుందా? ఏమీ మిగలదని కొందరు, మిగులుతుందని కొందరు అంటారు. ఏది నిజం? నీ నుంచి తెలుసుకోవాలనుకుంటున్నాను.”

యముడు కాసేపు ఆలోచించి “నచికేతా! ఈ సందేహం ఇది వరకు దేవతలకు కూడా వచ్చింది. ఇది ఎంతో సూక్ష్మమైన, గోఢ్యమైన విషయం. దాన్ని అర్థం చేసుకోవడం కష్టం. అందుచేత వేరే ఏదైనా వరం కోరుకో. ఇది మాత్రం నున్న అడగ వద్దు” అన్నాడు.

నచికేతుడు “ఇది దేవతలకు కూడా తెలియని సందేహమని, అర్థం చేసుకోవడం కష్టమని నీవే అన్నావు కదా? నాకు నీకంటే మంచి ఆచార్యుడు ఎక్కడ లభిస్తాడు? ఇది నీవే చెప్పాలి. నాకు అదే కావాలి” అన్నాడు.

“నీకు నూరేళ్ళు జీవించే పుత్ర పౌత్రులను ప్రసాదిస్తాను. ఇంకా పశు సంపద, గజాశ్వసంపద, బంగారం ఎంతైనా ఇస్తాను. నీ ఇష్టమైనంత కాలం జీవించి పరిపాలించుకో, నీకు కావలసినంత ధనమిస్తాను. నీవు కోరినవన్నీ ఇస్తాను. మానవులకు ఏది చాలా ఇష్టమో, ఏది సులభంగా లభ్యం కాదో అది అడుగ, ఇస్తాను. దివ్య రథాలలో, సంగీత వాద్యాలు వాయిస్తూ విహరించే రమణీ మణులను బహూకరిస్తాను. కాని, నీ వడిగిన ఆ వరం మాత్రం వదులుకో” అన్నాడు యముడు.

కాని, నచికేతుడు తన పట్టుదల వదలలేదు. “నీవు చెప్పేవన్నీ తుచ్చ సుఖాలు. నీవిచ్చే సకల సంపదలు తాత్కాలికాలు. ఎంత దీర్ఘాయువు కలిగిన వాడికైనా అంతం తప్పదు. ఈ భోగ్య వస్తువులన్నీ ఇంద్రియాల జవసత్వాలను క్షీణింపజేసేవే. అవన్నీ నీవే వుంచుకో. నిన్ను దర్శించి వెళ్లిన నాకు ఎలాగూ అపార ధనధాన్య, భోగభాగ్య సమృద్ధి లభిస్తుంది. అందుచేత నీవు నేను కోరిన దానికి బదులుగా ఇస్తానన్నవి ఏవీ నాకు అవసరం లేదు. నేను కోరిన జ్ఞానమే నాకు కావాలి. నాకు అది ప్రసాదించు” అని అతడు యముడిని మళ్ళీ మళ్ళీ అడిగాడు.

అప్పుడు యముడు తాను ఎంత ప్రలోభ పెట్టినా, లొంగకుండా, అంతటి వైరాగ్యభావం ప్రదర్శించిన నచికేతుడు ఆత్మజ్ఞానం పొందడానికి అర్హుడుగా, సరైన అధికారిగా గుర్తించి, ఉపదేశం చేయడానికి నిశ్చయించుకున్నాడు.

“మానవులకు శ్రేయోమార్గం, ప్రేయోమార్గం అని రెండు మార్గాలున్నాయి. మొదటిది ముక్తి సాధనం. రెండవది ప్రాపంచిక సుఖాలకు సంబంధించినది. బుద్ధిశాలి మొదటి దాన్ని ఎంచుకుంటాడు. మందబుద్ధి సుఖాలనుండై రెండవ మార్గం కోరుకుంటాడు. నిన్ను ఎంత ప్రలోభపెట్టినా లోబడక నీవు శ్రేయోమార్గం కోరుకున్నావు. కనుక నీవు ఈ ఉపదేశానికి తగినవాడివి. నీవు ఉత్తమ శిష్యుడివి. అలాగే ఉత్తములైన ఆచార్యులు కూడా వుంటారు. ఆత్మతత్వాన్ని అసమర్థుడైనవాడు ఉపదేశిస్తే గ్రహించడం సాధ్యంకాదు. అది తర్కంవల్ల, చర్చలవల్ల లభ్యం కాదు. ఉత్తముడైన ఆచార్యుడు బోధిస్తేనే అది లభ్యం కాగలదు. మరొక మార్గం లేదు” అంటూ యముడు నచికేతునికి ఆత్మతత్వం ఉపదేశించాడు. ఆ ఉపదేశమే కరోపనిషత్తు. దానిలోని కొన్ని ముఖ్యశ్లోకాలను మాత్రం ఇక్కడ తెలుసుకుందాము.

సజాయతే మ్రియతే వా విపశ్చి

న్నాయం కుతశ్చిన్న బభూవ కశ్చిత్

అజోత్స్వః శాశ్వతోయం పురాణో

స హన్యతే హన్యమానే శరీరే” (2-18)

(ఈ మంత్రాన్ని భగవద్గీత కొద్ది మార్పులతో స్వీకరించింది.)

అన్నీ తెలిసినదైన ఈ అత్మ జన్మించదు, మరణించదు, అది ఎక్కడినుంచి పుట్టుకుని వచ్చినదీ కాదు. దానినుంచి ఏదీ పుట్టలేదు కూడా. అది జన్మరహితం, నిత్యం, శాశ్వతం, పురాతనం, సనాతనం, శరీరం నశించినా అది నశించదు.

హంతా చేన్మన్వతే హంతుం

హతశ్చే నృన్మతే హతమ్

ఉభౌతౌ న విజానీతో

నాయం హంతి న హన్యతే (2-19)

(హంత అయినవాడు తాను వధిస్తున్నానని అభిప్రాయ పడినట్లయితే, అలాగే హతుడైన వాడు తాను నిహతుడనైనానని భావించినట్లయితే, ఉభయులు కూడా పొరబడుతున్నారన్నమాటే. నిజానికి అది చంపేదీ కాదు. చంపబడేదీ కాదు. (ఈ రెండు మంత్రాలు భగవద్గీతను బాగా ప్రభావితం చేశాయని వేరే చెప్పనక్కరలేదు.

అణో రణీయాన్ మహతో మహీయా

నాత్మాన్య జంతో ద్విహితం గుహాయాం

తమక్రతుః పశ్యతి వీశోకో

ధాతు ప్రసాదా నృహిమాన మాత్మనః (2-20)

అత్మ అణువు కంటే సూక్ష్మమైనది. బ్రహ్మాండం కంటే పెద్దది. అందుచేత సర్వవ్యాప్తం. అది జీవుల హృదయకోశంలో వుంటుంది. దాని మహిమను వీతరాగుడు. వీతశోకుడు అయినవాడు ప్రసన్నచిత్తంతో ధ్యానించి తెలుసుకోగలుగుతాడు.

ఆసీనో దూరం ప్రజతి

శయానో యాతి సర్వతః

కస్తం మదామదం దేవం

మదన్యో జ్ఞాతు మర్హతి (2-21)

(ఇది ఈశావాస్యంలోని “తదేజతి....” ని జ్ఞాపకం చేస్తుంది)

అత్మ ఒకచోట కూర్చున్నట్టే వుండి ఎంతో దూరం వెడుతుంది. శయనించి నట్టే వుండి అన్ని చోట్లకు ప్రయాణిస్తుంది. ఆనందమయం, ఆనందరహితం అయిన ఆ తేజశ్శాలిని తెలుసుకొనడానికి నేను తప్ప ఎవడు అర్హుడు?

అశరీరం శరీరే ష్వనవస్థేష్యవస్థితమ్

మహాంతం విభుమాత్మానం మత్వా ధీరో న శోచతి (2-22)

అశాశ్వతాలైన శరీరాలలో వున్నట్టిది. అశరీరమూ, మహాంతమూ, సర్వగతమూ అయిన అత్మను తెలుసుకున్న తర్వాత ధీరుడైన వాడెప్పుడు కూడా శోకించడు.

నాయమాత్మా ప్రవచనేన లభ్యో
 న మేధయాన బహునా శ్రుతేవ
 యమే వైష వృణుతే తే నలభ్య
 స్తస్యైష ఆత్మా వివృణుతే తమాం స్వామ్

వేదాధ్యయనం చేతగాని, మేధాశక్తి చేతగాని పాండిత్యం వల్లగాని ఆత్మ పొందరానిది. అది ఎవరిని కోరుకుంటుందో అతనికే లభ్యమవుతుంది. అతనికే అది తనను తాను ప్రకటించుకుంటుంది.

నా విరతో దుశ్చరితా
 న్నా శాంతో నా సమామితః
 నా శాంతమాన సోవాపి

ప్రజ్ఞా నేనైన మాపుయాత్ (2-24)

దుష్కర్మలను విరమించనివాడు, ఇంద్రియనిగ్రహం లేనివాడు, ఏకాగ్రచిత్తుడు కాని వాడు, అశాంత మనస్సుడు, ఎంత విజ్ఞానవంతుడైనప్పటికీ ఆత్మజ్ఞానం పొందలేడు.

ఆత్మానం రథినం విద్ధి
 శరీరం రథమేవతు
 బుద్ధింతు సారథిం విద్ధి
 మనః ప్రగ్రహ మేవచ (3-3)

ఈ శరీరం రథంలాంటిది. జీవాత్మ రథికుడు, బుద్ధి సారథి. మనస్సు పగ్గం. (దీని తర్వాత వచ్చే మరికొన్ని శ్లోకాలలో కూడా ఈ ఉపమానం చక్కగా పొడిగించబడింది)

మనుష్యులైనవారు ఇంద్రియాలను గుర్రాలు గాను, ఇంద్రియ విషయాలను అవి సంపరించేమార్గాలుగానూ వర్ణిస్తారు. ఇంద్రియాలతో, మనస్సుతో కూడిన జీవుడిని భోక్తగా చెబుతారు.

ఎవడైతే తన మనస్సును స్వాధీనంలో వుంచుకోలేక ఆజ్ఞానంలో వుండిపోతాడో అటువంటివాడికి - దుష్టాశ్వాలు సారథికి స్వాధీనం కానట్టు - ఇంద్రియాలు వశంలో వుండవు. కాని ఎవడైతే ఎల్లప్పుడు మనస్సును స్వాధీనంలో వుంచుకొని, విజ్ఞానవంతుడు అవుతాడో, అటువంటి వాడికి సారథికి మంచి అశ్వాలు స్వాధీనమైనట్టు ఇంద్రియాలు వశంలో వుంటాయి.

ఉత్తిష్ఠత జాగ్రత
 ప్రాప్య వరాన్ని భోధత
 క్షురస్య ధారా నిశితా దురత్యయా
 దుర్గం పథస్తత్ కవయో వదంతి (3-18)

లెండి, అజ్ఞానం అనే నిద్రనుంచి మేలుకోండి. శ్రేష్ఠులైన ఆచార్యుల నుంచి జ్ఞానం పొందండి. జ్ఞానమార్గం పడునైన కత్తివాదర (క్షురధార) వంటిది. కష్టమీద తప్ప దాటలేనిది. కవులైనవారు (ద్రష్టులు) ఆ మార్గం అతి కష్టంతో తప్ప నడవలేనిదిగా వర్ణిస్తారు.

సూర్యో యథా సర్వలోకస్య చక్షుః

నలిప్యతే చాక్షుషైర్ బాహ్యదోష్టైః

ఏకస్తథా సర్వ భూతాంతరాత్మా

నలిప్యతే లోకదుఃఖేన బాహ్యః (5-11)

సూర్యుడు సర్వలోకాలకు చూడ్డానికి కారకుడైనప్పటికీ (నేత్రంవంటి వాడైనప్పటికీ) అతడికి బాహ్య దోషాలేవీ అంటవు. అలాగే పరమాత్మ సర్వభూతాలలోను అంతర్నిహితుడై వున్నప్పటికీ లోక దుఃఖాలేవీ అంటనివాడై దోష రహితుడుగానే వుంటాడు.

న తత్ర సూర్యోభాతి న చంద్ర తారకం

నేమా విద్యుతోభాంతి కుతోయమగ్నిః

తమేవ భాంత మనుభాతి సర్వం

తస్యభాసా సర్వమిదం విభాతి

ఆ పరబ్రహ్మ వున్నచోట సూర్యుడు ప్రకాశించలేడు, చంద్రుడు ప్రకాశించడు, నక్షత్రాలు ప్రకాశించవు. విద్యుత్ ప్రకాశం కూడా అక్కడ పనిచేయదు. ఇక అగ్ని సంగతి చెప్పేదేముంది? ఆ పరబ్రహ్మ ప్రకాశాన్ని అనుసరించే ఈ సర్వం భాసిస్తున్నది. దాని ప్రకాశం వల్లనే సూర్య, చంద్ర, నక్షత్ర, విద్యు దగ్గులన్నిటికీ ప్రకాశం కలుగుతున్నది.

మృత్యుప్రోక్తమైన బ్రహ్మవిద్యను, దానికి అవసరమైన యోగవిధిని పొందినవాడై సచికేతుడు నిర్మలుడు, మృత్యురహితుడు అయ్యాడు. ఆ విధంగా బ్రహ్మజ్ఞానం పొందిన వాడెవడైనా అదే విధంగా జననమరణ చక్ర విముక్తుడు అవుతాడు. అంటూ కఠోపనిషత్తు ముగుస్తుంది.

మృత్యువు తర్వాత ఏమవుతుంది. ఏమి మిగులుతుంది. అనేది ఒక మిస్టరీ. అది అనాదిగా జిజ్ఞాసువులను బాధిస్తున్న ప్రశ్న. దానికి సమాధానాన్ని చెప్పవలసిందిగా మృత్యువునే కోరడం ఈ ఉపనిషత్తులోని సాగసు.

17. సంగ్రహంగా కొన్ని ఉపనిషత్తులు

దశోపనిషత్తులలో మరి కొన్నిటిని గురించి ఇప్పుడు సంగ్రహంగా తెలుసుకుందాము:

కరోపనిషత్తు తర్వాత వచ్చేది ప్రశ్నోపనిషత్తు. ఇందులో ఆరు ప్రశ్నలున్నాయి కనుక ఆ పేరు వచ్చింది. ఇది అథర్వవేదానికి సంబంధించిన ఉపనిషత్తు.

పరబ్రహ్మతత్వం గురించి తెలుసుకోవాలనే కుతూహలంతో ఆరుగురు జిజ్ఞాసువులు పిప్పలాదుడనే మహర్షి వద్దకు వెళ్ళారు. తమకు కొన్ని సందేహాలు కలవని, వాటిని తీర్చమని అడిగారు.

“మీకొక ఏడాది పాటు తపస్సు, బ్రహ్మచర్యం, శ్రద్ధ అవలంబించి రండి. అప్పుడు మీరు అవగాహనకు తగిన అధికారం పొంది వుంటారు” అన్నాడు పిప్పలాదుడు. వారు అలాగే ఒక సంవత్సరం నిష్ఠతో గడిపి తిరిగి ఆయనను ప్రశ్నలు అడిగారు.

వారు అడిగిన ప్రశ్నలకు ఆయన యథోచితంగా సమాధానాలు చెప్పి వారి సందేహ నివృత్తి చేశాడు. వారు అతడిని అర్పించి, “మమ్మల్ని అవిద్య అవతలి తీరానికి చేర్చావు. తండ్రీ! నీకు మా నమస్సులు” అని సెలవు తీసుకున్నారు.

వారిలో మొదటి ప్రశ్న అడిగిన వాడు కాత్యాయన కబంధి. అతడి ప్రశ్న దానికి మహర్షి సమాధానం ఆసక్తికరంగా వుంటాయి.

ప్రశ్న : ఈ జీవరాసులన్నీ ఎక్కడి నుంచి జన్మిస్తున్నాయి?

సమాధానం : ప్రజాపతి సంతానం కోసం తపస్సు చేశాడు. ఆ తపశ్శక్తితో రయి అనబడే అన్నాన్ని, దానితో పాటు ప్రాణాన్ని సృజించాడు. అన్నం అంటే భౌతిక పదార్థం (matter). ప్రాణం అంటే ప్రాణశక్తి (life force). పదార్థం స్త్రీ, ప్రాణం పురుషుడు. ఆ మిథున సంయోగం నుంచి ఈ సమస్త జీవకోటి ఆవిర్భవించింది.

ఇది ఆధునిక కాలంలో వైటలిజం అనబడే యూరోపియన్ తత్వశాఖకు దగ్గరగా వున్నదని రాధాకృష్ణన్ అభిప్రాయపడ్డారు.

విదర్భ దేశీయుడైన భార్గవుడు అడిగిన రెండవ ప్రశ్న, దాని సమాధానం కూడా ఆసక్తి కలిగిస్తాయి.

ప్రశ్న : ప్రాణికోటిని భరించే దేవతలు ఎందరు? దాన్ని ఎందరు ప్రకాశింపజేస్తారు? వారిలో ఎవరు గొప్ప?

సమాధానం : ఆకాశమే ఆ దేవత. అలాగే వాయువు, అగ్ని, జలం, పృథ్వి, వాక్కు, మనస్సు, కళ్ళు, చెవులు కూడా. అవి శరీరాన్ని ప్రకాశింపజేసి, తామే దాన్ని భరిస్తున్నామని

విద్రవీగాయి. అప్పుడు అన్నిటిలోకి శ్రేష్ఠమైన ప్రాణం “మీరు పొరబడుతున్నారు. నేనే నన్ను అయిదుభాగాలుగా (ప్రాణోదాన వ్యానోపాన సమానాలు) విభజించుకుని ఈ శరీరాన్ని భరిస్తున్నాను” అన్నది. కాని, అవి దాని మాట వినలేదు. అప్పుడు ప్రాణం కోపగించి పైకి వెళ్ళిపోయింది. దానితో పాటు - రాణి తేనెటీగ గూడు నుంచి బయటికి వెడితే మిగిలిన ఈగలు బయటికి వచ్చి, రాణి ఈగ తిరిగి రాగానే తామూ లోనికి తిరిగి వచ్చినట్టు - వాక్కు, మొదలైనవి కూడా పైకి పోయి, ప్రాణం తిరిగి శరీరంలో ప్రవేశించగానే తామూ ప్రవేశించాయి. అప్పుడు అవి తమ తప్పిదం తెలుసుకుని, ప్రాణాన్ని స్తుతించాయి. అంటే అన్నిటిలోకి ప్రాణమే గొప్పదని, అది లేకపోతే తక్కినవేవీ పనిచేయవని భావం.

ప్రశ్న : సూర్యుని మనుమడైన గార్ఘ్యుడు అడిగిన నాల్గవ ప్రశ్న : మానవుడిలో నిద్రపోయేవి ఏవి? ఏవి మేలుకుని వుంటాయి? ఏ దేవుడు కలలు కంటాడు? ఆ సుఖం ఎవరిది? ఎవనిపై ఇవన్నీ ఆధారపడి వున్నాయి?

సమాధానం : అస్తమించే సూర్యుడిలో అతని కిరణాలన్నీ లీనమైనట్టు తిరిగి ఉదయించగానే సూర్యుడినుంచి కిరణాలన్నీ విస్తరించినట్టు, నిద్రలో మానవుని ఇంద్రియ వ్యాపారాలన్నీ మనస్సులో విలీన మవుతాయి. అప్పుడు మనిషి వినలేడు, చూడలేడు, వాసన, రుచి, స్పర్శ తెలుసుకోలేడు. మాట్లాడలేడు, ఏదీ స్వీకరించడు, సంతోషించడు, వదలలేడు, కదలలేడు, అంటే అతడు నిద్రిస్తున్నాడని అర్థం.

స్వప్నావస్థలోనైతే, మనస్సు అదివరకు చూసిన దాన్ని చూస్తుంది. విన్నవన్నీ వింటుంది. అనుభవించినవన్నీ అనుభవిస్తుంది. అవన్నీ తానే కనుక, చూసిన దాన్ని, చూడనిదాన్ని, విన్నదాన్ని, విననిదాన్ని, అనుభవించినదాన్ని, అనుభవించనిదాన్ని, వున్నదాన్ని, లేనిదాన్ని అన్నిటిని చూస్తుంది.

ఇక స్వప్నరహిత గాఢనిద్రలో మనస్సు తేజస్సుతో నిండిపోయి భౌతికశరీరంలో వుండగానే ఆనందం అనుభవానికి వస్తుంది. అప్పుడు పక్షులు ఎక్కడెక్కడో తిరిగి తిరిగి చివరికి చెట్టుపై తమ గూళ్లకు చేరుకున్నట్టు అన్నీ ఆత్మలో చేరిపోతాయి. అన్ని ఇంద్రియాలు, మనస్సు, బుద్ధి, అహంకారం, చిత్తం, కాంతి, ప్రాణం అన్నీ గాఢనిద్రలో జీవాత్మలో విలీన మవుతాయి. చూసేది, తాకేది, వినేది, వాసన చూసేది, రుచి చూసేది, అలోచించేది, తెలుసుకునేది, పనులు చేసేది ఆత్మ అయిన పురుషుడే. అక్షరమైన ఆత్మలో అతడు సుప్రతిష్ఠితుడై వుంటాడు.

ముండకోపనిషత్తు

ఇదీ అధర్వవేదానికి చెందినదే. అవిద్య తొలగిపోవడం కేశముండనం లాంటిది. అందువల్ల దీనికి ఈ పేరు వచ్చిందని ఒక అభిప్రాయం.

శౌనకుడు అనే జిజ్ఞాసువు అంగిరస మహర్షి వద్దకు వచ్చి అడిగాడు :

“కస్మిన్ భగవో విజ్ఞాతే సర్వమిదం విజ్ఞాతం భవతి : - ఏది తెలుసుకుంటే సర్వమూ తెలుసుకున్నట్లు అవుతుంది?

అంగిరసుడు, “పరావిద్య, అపరావిద్య అని రెండు రకాలు తెలుసుకోవలసినవి వున్నాయని బ్రహ్మవిదులు అంటారు. పరావిద్య అంటే పరబ్రహ్మకు సంబంధించిన జ్ఞానం. అపరా విద్య అంటే లౌకికమైన ధర్మాధర్మాలకు సంబంధించినది. రెండవ దానికంటే మొదటిది గొప్పది. దాన్ని తెలుసుకున్నవాడు సంసారచక్రం నుంచి విముక్తుడవుతాడు” అని చెబుతాడు.

ఇందులో జగత్ సృష్టిని వర్ణించే రెండు శ్లోకాలు చూడండి :

యథోర్థ నాభిః సృజతే గృహ్ణతేచ

యథా పృథి వ్యామోషధయః సంభవన్తి

యథా సతః పురుషాత్ కేశ లోమాని

తథాక్షరాత్ సంభవతీహ విశ్వమ్ (1-1-7)

సాలెపురుగు తన శరీరంలో నుంచే సన్నని దారాలను ఎలా సృజిస్తోందో, వాటిని ఎలా తిరిగి లోనికి లాగుకొంటోందో, ఈ పృథ్వి మీద ఓషధులు ఎలా ఉద్భవిస్తున్నాయో, వ్యక్తి శరీరం మీద రోమాలు ఎలా వుడుతున్నాయో అలాగే పరమాత్మ నుంచి ఈ నిఖిలవిశ్వం ఉద్భవిస్తున్నది.

ఊహకు కూడా అందనంతగా, అనంతంగా విస్తరించివున్న ఈ సమస్త విశ్వం ఒకానొక కాలంలో - నిజానికి కాలంగాని, స్థలంగాని ఇంకా ఏర్పడనప్పుడు ఒక బ్లాక్ హోల్ రూపంలో వుండేదని, అది విస్ఫోటం చెందగా - అంటే పేలి పోగా - ఆ విస్ఫోట శకలాలు పదార్థంగా ఘనీభవించగా, ఈ సమస్త విశ్వం ఏర్పడిందన్నది ఆధునిక విశ్వశాస్త్రజ్ఞుల సిద్ధాంతం. తిరిగి ఎప్పుడో ఒకప్పుడు ఈ విశ్వం సమస్తం కుంచించుకుపోయి బ్లాక్ హోల్ గా పరిసమాప్తం అవుతుందట. అంటే పై మంత్రంలోని సాలెపురుగు లాంటి దన్నమాట ఆధునిక శాస్త్రవేత్తల బ్లాక్ హోల్ (?) దీన్నే బిగ్ బ్యాంగ్ థియరీ అంటారు.

యథా సుదీప్తా త్వావకా ద్విస్ఫులింగా

సృహస్రశః ప్రభవన్తే సరూపాః

తథాక్షరా ద్వివిధా స్సోమ్యభావాః

ప్రజాయన్తే తత్రచైషాపియన్తి (2-1-1)

బాగా ప్రజ్వలిస్తున్న అగ్నినుంచి దాని మాదిరివే అయిన విస్ఫులింగాలు వేలాదిగా ఎలా ప్రభవిస్తున్నాయో, అలాగే అక్షరమైన పరమాత్మనుంచి వివిధ జీవులు పడుతున్నాయి. తిరిగి ఆయనలో లీనమవుతున్నాయి.

“బిగ్ బ్యాంగ్” సమయంలో ఏ అజ్ఞాత కారణం వల్లనో ప్రేలిపోయిన విశ్వబిందువు (singularity) నుంచి అణుభాగాలు, అణువులు, వాటినుంచి విశ్వానికి మూలమైన ఎలిమెంట్స్, నక్షత్రాలు, గెలాక్సీలు, ఇవన్నీ ఏర్పడి విశ్వం సమస్తం విస్తరిస్తున్నదని, ఆధునిక శాస్త్రజ్ఞులు చెబుతున్నారు. దీన్ని విశ్వ విస్తరణ - థియరీ ఆఫ్ యూనివర్సల్ ఎక్స్ పాన్షన్ - అంటారు. కొన్ని వందల కోట్ల సంవత్సరాల తర్వాత గెలాక్సీలు, నక్షత్రాలు, మొత్తం విశ్వపదార్థం అంతా గురుత్వాకర్షణ కారణంగా తిరిగి ఒక చోటికి చేరుకుని విశ్వబిందువు (బ్లాక్ హోల్) లో విలీనమవుతుందట.

జీవాత్మ, పరమాత్మల మధ్య ఎటువంటి సంబంధం వున్నదో వివరించే ప్రసిద్ధ మంత్రం దీనిలోనిదే.

ద్వాపరపర్ణా సయుజా సఖాయా

సమానం వృక్షం పరిషన్వజాతే

తయోరన్యః పిప్పలం స్వాద్వత్వ

నశ్చ స్సన్యో అభిచాకశీతి (3-1-1)

సమానమైన స్వభావం కలిగి శాశ్వత సఖులైన రెండు పక్షులు ఒకే వృక్షంపై నివసిస్తున్నాయి. (ఒకటి జీవాత్మ, రెండవది పరమాత్మ. ఆ వృక్షం శరీరం). ఒకటి అజ్ఞానం వల్ల రుచిగా వుందని భ్రమించి సుఖదుఃఖ గుణాత్మకమైన కర్మ ఫలాన్ని భుజిస్తున్నది. రెండవ పక్షి భుజించకుండా సాక్షి మాత్రంగా చూస్తున్నది.

మరొక ప్రసిద్ధమైన సుభాషితం “సత్యమేవ జయతే, నాన్యతం” - సత్యమే జయిస్తుంది. అసత్యం కాదు - అనేది ఈ ఉపనిషత్తులోనిదే.

మాండూక్యోపనిషత్తు

ఇది సయితం అథర్వవేదానికి చెందినదే. మండూక మహర్షి ప్రోక్తమైనందున దీనికి మాండూక్యోపనిషత్తు అని పేరు వచ్చిందని ప్రతీతి. ఇది అన్నిటిలోకి చిన్న ఉపనిషత్తు. ఇందులో పన్నెండుమంత్రాలు మాత్రమే వున్నాయి. అయినా మొత్తం అన్ని ఉపనిషత్తుల సారమంతా ఇందులో నిక్షిప్తమై వుంది. మూలం అతి క్లుప్తం కనుక, దాన్ని వ్యాఖ్యానిస్తూ గౌడ పాదాచార్యుడు కాఠికలు రచించాడు. వాటితో సహా ఈ ఉపనిషత్తుకు ఆయన ప్రశిష్యుడైన శంకరాచార్యుడు విస్తృత భాష్యం రచించాడు. తన అద్వైత సిద్ధాంతానికి ఈ ఉపనిషత్తునే ఆధారంగా చేసుకున్నాడు. ఇది పూర్తిగా తాత్వికమైన ఉపనిషత్తు. నాలుగు మహా వాక్యాలలో ఒకటైన ((అయమాత్మా బ్రహ్మ” అనేది ఈ ఉపనిషత్తులోనే వస్తుంది.

ఓమిత్యే తదక్షర మిదం సర్వం... అని ప్రారంభమయ్యే ఈ ఉపనిషత్తు ఈ సమస్త జగత్తు ఓంకారమేనని పేర్కొంటుంది. అలాగే భూత వర్తమాన భవిష్యత్తులు కూడా

ఓంకారమేనని, ఈ త్రికాలకు అతీతమైనది ఏదైనా వుంటే అది కూడా ఓంకారమేనని అంటుంది. అంటే ఈ జగత్తుకు, దానికి అతీతమైన పరమ సత్యానికి అన్నిటికీ ఓంకారం శబ్దరూపమైన ప్రతీక అన్నమాట.

ఈ ఓంకారం దేనికైతే ప్రతీకగా వున్నదో అదే బ్రహ్మ. ప్రతి జీవుడిలోను వున్న ఆత్మే బ్రహ్మ. అటువంటి ఆత్మకు నాలుగు పాదాలున్నాయి.

మొదటి పాదం (అంటే నాలుగవ భాగం) వైశ్వానరుడు. ఇతడు బాహ్యజగత్తును తన అనుభవంలోకి తెచ్చుకుంటాడు. అందుచేత అతడు జాగ్రదవస్థలో సంచరిస్తాడు. రెండవ పాదం తైజసుడు. ఇతడు జీవుని స్వప్నావస్థలో సంచరిస్తాడు. జాగ్రదవస్థలో వైశ్వానరుడు చూచిన, అనుభవించిన వాటినన్నిటిని అతడు స్వప్నావస్థలో సూక్ష్మరూపంలో చూస్తాడు. అనుభవిస్తాడు. ఆత్మ యొక్క మూడవపాదం ప్రాజ్ఞుడు. అతని సంచార స్థానం సుషుప్తి. అంటే స్వప్నరూపాన్ని గాఢనిద్ర, ఆ అవస్థలో అతడు జాగ్రత్తస్వప్నావస్థలు రెంటిని విలీనం చేసుకుంటాడు. అందుచేత అతనికి ఆ రెండు అవస్థలలోను అనుభవించిన సుఖదుఃఖాలు ఏవీ అనుభవానికి రావు. కేవలం ఆనందాన్నే అనుభవిస్తాడు. ఎందుకంటే ఆ స్థితిలో జీవునికి ఏ కోరికలు వుండవు. కోరికలుంటేనే సుఖదుఃఖాది అనుభవాలన్నీ కలుగుతాయి. ఇక నాల్గవ పాదం తురీయావస్థ. దానిలో మొదటి మూడు అవస్థలువిలీనమైపోయి ఆత్మ ఏకాకృతిని, అంటే స్వస్వరూపాన్ని పొందుతుంది. అది మొదటి మూడింటికి భిన్నం, అతీతం, దేనితోను పోల్చడానికి, వర్ణించడానికి వీలులేని స్థితి. అదే ఆత్మ, అదే పరమాత్మ.

దానికి శబ్దరూప ప్రతీక అయిన ఓంకారానికి కూడా నాలుగు పాదాలున్నాయి. అ,ఉ,మకారాలు ఒకదానిలో ఒకటి కలిసిపోవడం వల్ల ఓంకారం ఏర్పడింది. అకారం జాగ్రదావస్థకు, ఉకారం స్వప్నావస్థకు, మకారం సుషుప్తావస్థకు శబ్ద రూప ప్రతీకలు, ఇక వాటికి అతీతమైన తురీయావస్థకు ప్రతీక శబ్దరహితమైన ఓంకారం. దాన్ని గ్రహించినవాడు తనను పరమాత్మతో ఏకం చేసుకోగలుగుతాడు.

ఇదీ మాండూక్యోపనిషత్తు సారాంశం.

తైత్తిరీయోపనిషత్తు

కృష్ణ యజుర్వేదానికి తైత్తిరీయశాఖ అనే పేరుంది. ఆ శాఖకు చెందినది కనుక తైత్తిరీయోపనిషత్తు అని పేరు వచ్చింది.

ఇది మూడు వల్లులుగా, ప్రతి వల్లి కొన్ని అనువాకాలుగా, విభాగమై వుంది. మొదటిది శిక్షావల్లి, రెండవది బ్రహ్మానందవల్లి, మూడవది భృగువల్లి.

శిక్షావల్లిలో మంత్రాల సరైన ఉచ్చారణకు, ఉపాసన పద్ధతులకు సంబంధించిన బోధన వుంది. గురువు తన గురుకులంలో చదువుకునే విద్యార్థులకు చేసే విద్యాబోధతో కూడినది. కనుక దానికి శిక్షావల్లి అనే పేరు వచ్చింది.

బ్రహ్మనందపల్లిలో మానవుని అస్తిత్వం ఒక దాని కంటే ఒకటి ఉన్నతమైన అయిదు కోశాలలో వుంటుందని చెప్పబడింది. మొదటిది అన్నమయ కోశం. అన్నం అంటే భౌతిక పదార్థానికి ప్రతీక; దాని నుంచే అన్ని జీవులు జన్మిస్తాయి. అన్నమయకోశం అంటే ఇంద్రియాలతో, అవయవాలతో కూడిన భౌతిక శరీరం. దాని లోపల ప్రాణమయకోశం. దానిలోపల మనోమయ కోశం. మనస్సు ద్వారానే ఆలోచన అంతా జరుగుతుంది. దాని లోపల విజ్ఞానమయ కోశం. అది బుద్ధికి సంబంధించిన స్థితికి నిలయం.

భృగువల్లిలో దీన్నే ఒక కథగా చెప్పడం జరిగింది. భృగువు తన తండ్రి అయిన వరుణుని సమీపించి తనకు బ్రహ్మను గురించి ఉపదేశించమని అడుగుతాడు. వరుణుడు “దేని నుంచి ప్రాణులు జన్మిస్తున్నాయో, దేని వల్ల జీవిస్తున్నాయో, మరణానంతరం దేనిలో లీనమవుతున్నాయో అదే బ్రహ్మ. దాన్ని గురించి తపస్సు చెయ్యి” అని చెప్పాడు.

భృగువు తపస్సు చేసి అన్నమే బ్రహ్మ అని తెలుసుకుంటాడు. ఎందుకంటే అన్ని జీవులు అన్నం నుంచే పుట్టి, అన్నం వల్ల జీవించి, అన్నంలోనే కలిసిపోతున్నాయి. కాని, ఆ జ్ఞానం అతనికి తృప్తి కలిగించలేదు. ఎందుకంటే అన్నం అనేది కేవలం భౌతికమైనది. అది తనంతట తానుగా అచేతనం, అనిత్యం అయినది. అది బ్రహ్మ కాజాలదు. అందుచేత భృగువు మళ్ళీ వరుణుని ప్రార్థిస్తాడు బ్రహ్మను తెలుపవలసిందని. “తపస్సు చేసి తెలుసుకో, తపస్సే బ్రహ్మ” అని వరుణుడు చెబుతాడు. ఇలా మరి మూడు సార్లు జరుగుతుంది. రెండవసారి భృగువు ప్రాణమే బ్రహ్మ అని, మూడవసారి మనస్సే బ్రహ్మ అని, నాల్గవసారి విజ్ఞానమే బ్రహ్మ అని మొదట భ్రమించి, సందేహ నివృత్తి కాక, అయిదవసారి తపస్సు చేసి ఆనందమే బ్రహ్మ అని తెలుసుకుంటాడు. ఎందుకంటే జీవులు ఆనందంనుంచి జన్మించి ఆనందంవల్ల జీవించి, మరణానంతరం ఆనందంలో లీనమవుతున్నాయి. (ఆనందో బ్రహ్మైతి వ్యజ్ఞానాత్, ఆనందాద్వేద్యం ఖల్విమాని, భూతాని జాయంతే, ఆనందేవ జాతాని జీవంతి, ఆనందం ప్రయంత్యభిసంవిశంతీతి...)

అయితే అన్నం మొదలైనవి నశ్వరమైన తత్వాలైనప్పటికీ, వాటివల్లనే, వాటి ద్వారానే, వాటిని అధిగమించడం చేతనే ఆనంద స్థితిని చేరుకోవడం, బ్రహ్మజ్ఞానం పొందడం జరుగుతుంది. కనుక వాటిని తృణీకరించరాదని ఈ ఉపనిషత్తు చెబుతుంది. ఉదాహరణకు అన్నం గురించి చెబుతూ, “అన్నం ననిన్హాత్, తద్రుతం” (అన్నాన్ని నిందించరాదు). “అన్నం న పరిచక్షీత, తద్రుతం (అన్నాన్ని పారవేయరాదు), “అన్నం బహుకుర్వీత, తద్రుతం (అన్నాన్ని వృద్ధి చేయాలి) అంటూ అన్న ప్రాశస్త్యాన్ని ఈ ఉపనిషత్తు బహువిధాలుగా ప్రస్తుతిస్తుంది.

ఐతరేయోపనిషత్తు

ఇది ఋగ్వేదానికి చెందిన ఐతరేయ బ్రాహ్మణ ఐతరేయారణ్యకంలోని ఉపనిషత్తు. మహిదాస ఐతరేయుడు అనే ఋషి రచించినవి కనుక ఈ బ్రాహ్మణానికి, ఆరణ్యకానికి, ఉపనిషత్తుకు ఆ పేర్లు వచ్చాయని ప్రతీతి.

ఆదిలో ఇదంతా ఆత్మ మాత్రమే. అది తప్ప ఇంకేమీ లేదు. అప్పుడు అది లోకాలను సృజించాలనుకున్నది. (ఆత్మావా ఇదమేక ఏవాగ్ర ఆసీత్, నాన్యత్ కించనమిషత్, స ఈక్షత లోకాన్ను సృజాఇతి) అని ఈ ఉపనిషత్తు ప్రారంభమై సృష్టిక్రమాన్ని వివరిస్తుంది. చివరలో ఆత్మను నిర్వచిస్తుంది.

మనం ఉపాసించగోరే ఈ ఆత్మ అనేది ఏమిటి? రెండింటిలో (పరబ్రహ్మ, అపరబ్రహ్మ) ఏది ఆత్మ?

దేనివల్ల జీవి చూస్తున్నదో, వింటున్నదో, వాసన చూస్తున్నదో, మాట్లాడ గులుగుతున్నదో, ఏది స్వాదువు, ఏది అస్వాదువు అని గ్రహించగలుగుతున్నదో అదే ఆత్మ. ఏది హృదయమో, ఏది మనస్సో అది కూడా ఆత్మ. సంజ్ఞానం, అజ్ఞానం, విజ్ఞానం, ప్రజ్ఞానం, మేధ, దృష్టి, దృతి, మతి, మనీష, వ్యథ, స్మృతి, సంకల్పం, దీక్ష, శ్వాస, కోర్కె, స్వాధీనత - ఇవన్నీ ప్రజ్ఞానం (consciousness) అనేదానికి పేర్లు.

అదే బ్రహ్మం, ఇంద్రుడు, ప్రజాపతి, ఈ దేవతలందరూ అదే. పంచభూతాలైన పృథ్వి, వాయువు, ఆకాశం, జలం, జ్యోతిస్సు. అండజాలు, యోనిజాలు, స్వేదజాలు, వృక్షాలు, గుర్రాలు, ఆవులు, మానవులు, ఏనుగులు, ఇంకా శ్వాసించేవి, జంగమాలు, విహంగమాలు, స్థావరాలు - ఇవన్నీ ప్రజ్ఞానంలోనే వున్నాయి. లోకాన్ని శాసించేది ప్రజ్ఞానం. జగుత్తుకు ఆధారం ప్రజ్ఞానం. ప్రజ్ఞానమే బ్రహ్మ. ఈ ఆత్మను తెలుసుకున్నవాడు ప్రపంచానికి అతీతుడై, స్వర్గలోకంలో అన్ని కోరికలు తీరినవాడై, అమృతత్వం పొందుతాడు.

నాలుగు మహావాక్యాలలో మరొకటైన “ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ” అనేది ఈ ఉపనిషత్తులోనిదే.

18. ఛాందోగ్యోపనిషత్తు నుంచి కొన్ని కథలు

ఛాందోగ్యోపనిషత్తు సామవేదానికి చెందినది. ఉపనిషత్తు లన్నిటిలోకి పెద్దది పేరుకు తగినట్టు బృహదారణ్యకోపనిషత్తు కాగా, దాని తర్వాత పెద్దది ఛాందోగ్యం.

ఇంతేకాదు. ఉపనిషత్తులన్నిటిలోకి ప్రాచీన తమమైంది ఛాందోగ్యమేనని కొందరి అభిప్రాయం. ఇందులో దేవకీపుత్రుడైన కృష్ణుడిని గురించి, వైచిత్ర్య వీర్ముడైన ధృతరాష్ట్రుడిని గురించి వచ్చే ప్రస్తావనల తీరును బట్టి ఈ ఉపనిషత్తు భారతకాలానికి కొంత దగ్గర దేననే అభిప్రాయాన్ని అరవించుకు వెల్లడించారు. నాలుగు మహావాక్యాలలో ఒకటైన తత్త్వమసి (That thou Art) అనేది ఈ ఉపనిషత్తులోనిదే.

ఎనిమిది అధ్యాయాలకు విస్తరించిన ఈ ఉపనిషత్తులో ఆసక్తి కలిగించే కథలు చాలా వస్తాయి. ఆ కథల ద్వారా ఈ ఉపనిషత్తు తాను చెప్పదలచినది చెబుతుంది.

ఇందులో బ్రహ్మజ్ఞానులు, బ్రహ్మ జిజ్ఞాసువులు అయిన బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియులు వస్తారు. ఆ కాలంలో ఆలోచనాపరులైన వారు తత్వజ్ఞానం కోసం ఎంతగా తహతహలాడేవారో, దాన్ని అన్వేషిస్తూ ఎలా దేశమంతా తిరిగేవారో, ఎంత శ్రమకోర్చి సత్యాన్వేషణ చేసేవారో ఈ ఉపనిషత్తుధల ద్వారా తెలుసుకోవచ్చు. వారు తెలుసుకున్నది ఈ కాలానికి, ఈనాటి సంఘ పరిస్థితులకు ఎంతవరకు ఉపయుక్తం. ఎంతవరకు అనుపయుక్తం అనేది అటుంచితే, ఆనాటి మేధావుల జ్ఞాన తృప్తి, వారి ఆలోచనా నైశిత్యం, చిత్తశుద్ధి మాత్రం కొనియాడదగినవి.

ఛాందోగ్య కథలలో ఒకటి జానశ్రుతి, రైక్వుల కథ. జాన శ్రుతి అనే రాజు, విరివిగా దానధర్మాలు చేసేవాడు. అన్ని చోట్ల సత్రాలు కట్టించి ప్రతిచోట నేను వండించి పెట్టే అన్నమే అందరూ తినాలి అనుకునేవాడు.

లెక్కకు మిక్కిలిగా అతడు చేసిన పుణ్యకార్యాలు అతడికి ఎంత సంతృప్తి కలిగించాయో చెప్పడానికి శక్యం కాదు. సంతృప్తితో పాటు కించిత్ గర్వం కూడా కలిగింది. ఇక జనంలో కూడా జానశ్రుతి పట్ల ఎంతో గౌరవాభిమానాలు కలిగాయి. అంత గొప్ప రాజు మరి లేదని అనుకునేవారు. ఇలా వుండగా-

రైక్వుని కథ

ఒకరోజు రాత్రి ఆకాశమార్గాన కొన్ని హంసలు పోతున్నాయి. వాటిలో ఒకటి తనకు ముందు పోతున్న దానితో “ఓ భల్లాక్షా! (హ్రస్వ దృష్టి) జాన శ్రుతి (అన్నదాన మహిమ వల్ల కలిగిన) తేజస్సు ఆకాశమంతా వ్యాపించింది. దాన్ని తాకవద్దు. మాడిమసైపోతావు” అని హెచ్చరించింది.

ముందున్న హంస “ఎవరా జానశ్రుతి? అతడు బండివాడైన రైక్వుని కంటే గొప్పవాడా?” అన్నది.

“ఎవరా రైక్వుడు? ఏమా కథ?” అని మొదటి హంస అడిగింది.

“జూదంలో ఎక్కువ సంఖ్యకల పాచిక వేసినవాడికి తక్కువ సంఖ్యకల పాచికలన్నీ చెందినట్టు, సజ్జనులు చేసే మంచి పనుల పుణ్యమంతా రైక్వునికే చెందుతుంది” అని రెండవ హంస అన్నది.

ఆ సమయంలో తన సౌధాగ్ర భాగాన కూర్చుని విశ్రాంతి తీసుకుంటున్న జానశ్రుతి మహారాజు హంసల సంభాషణ విన్నాడు. ఆ రాత్రి అంతా అదే ఆలోచిస్తూ తెల్లవారిన తర్వాత వందిమాగధస్తోత్రాలు వింటూ లేచి సేవకుడిని పిలిచి రైక్వుని సంగతి అడిగాడు. సేవకుడు రాజ్యంలో చాలా చోట్ల తిరిగి, వెదికి, రైక్వుడు అనే వ్యక్తి కనబడలేదని చెప్పాడు.

అప్పుడు రాజు జానశ్రుతి “బ్రహ్మజ్ఞానం లెక్కడ వుంటారో, అక్కడ వెదుకు” అని చెప్పాడు.

సేవకుడు మళ్ళీ అంతా కలయ తిరిగి చివరికి ఒక బండి కింద కూర్చుని దురదప్రట్టి వళ్లు గోక్కుంటున్న ఒకడిని చూసి “సయుగ్వా (బండి కలిగిన) రైక్వ అంటే మీరేనా?” అని అడిగాడు. “అవును నేనే” అన్నాడు బండివాడు.

సేవకుడు తిరిగి వచ్చి రాజుతో “సయుగ్వా రైక్వుడు కనబడ్డాడు.” అని చెప్పాడు. అప్పుడు జానశ్రుతి ఆరువందల ఆవులను, ఒక స్వర్ణ హారం, ఆడగుర్రాలు పూన్చిన రథం తీసుకుని వెళ్ళాడు. “ఓ రైక్వు మహాశయా! ఇవన్నీ నీకు ఇస్తాను. నీవు ఉపాసించే దేవుడిని గురించి నాకు చెప్పు” అన్నాడు.

రైక్వుడు “ఈ కానుకలన్నీ నీకే వుంచుకో” అని తిరస్కరించాడు.

జానశ్రుతి ఈసారి వేయి ఆవులు, స్వర్ణహారం, రథంతో పాటు తన కుమార్తెను కూడా తీసుకువచ్చి రైక్వుడు నివసించే గ్రామాన్ని కూడా ఇచ్చాడు. అవి తీసుకుని ఉపదేశం చేయమన్నాడు. అప్పుడు రైక్వుడు రాజుకు విరాట్ తత్వం బోధించాడు.

జాబాలి కథ

మరొకటి సత్యకామ జాబాలి కథ. ఆ కథలో సత్యకాముడు అనే బాలుడు వుంటాడు. అతడు తన తల్లి జబాలతో “నేను విద్యాభ్యాస నిమిత్తం బ్రహ్మచర్యం అవలంబించి గురుకులవాసం చేద్దామనుకుంటున్నాను. గురువు నా గోత్రం ఏమిటని అడిగితే ఏమని చెప్పాలి?” అని అడిగాడు.

తల్లి జబాల “నాయనా! నీది ఏ గోత్రమో నాకూ తెలియదు. నేను యౌవనంలో ఎవరెవరి ఇళ్లలోనో పరిచారికగా అతిథి సేవలు చేస్తూ వుండే రోజులలో నీవు నాకు లభించావు.

అందుచేత నీ తండ్రి ఎవరో, నీ గోత్రమేదో నాకు తెలియదు. అయినా నాపేరు జబాల. నీవు సత్యకాముడివి. కనుక నీపేరు సత్యకామ జాబాలి అవుతుంది” అన్నది.

సత్యకాముడు హరిద్రుమత గౌతమ మహర్షి వద్దకు వెళ్ళి “అయ్యా! నేను స్వాధ్యాయం కోసం వచ్చాను. నన్ను విద్యార్థిగా స్వీకరించండి” అన్నాడు. హరిద్రుమత గౌతముడు “నీ గోత్రం ఏమిటి?” అని అడిగాడు.

సత్యకాముడు తన తల్లి చెప్పినదే తిరిగి చెప్పాడు. “నా తల్లి యౌవనంలో పరిచారికగా అతిథి మర్యాదలు చేస్తూ వుండే రోజుల్లో నేను లభించానట. అందుచేత నా గోత్రం నా తల్లికే తెలియదు. కాని ఆమె పేరు మీదుగా నా పేరు సత్యకామ జాబాలి అవుతుంది” అన్నాడు.

“ఇలా వున్నదన్నట్టు దాపరికం లేకుండా చెప్పేవాడు బ్రాహ్మణుడే అయి వుంటాడు” అంటూ అతడి సత్యసంధతను మెచ్చుకుని హరిద్రుమతుడు అతడిని శిష్యుడిగా స్వీకరించాడు. (పుట్టుక వల్ల కాక సత్యసంధత వల్ల, మంచిగుణాలు లేనివాడు బ్రాహ్మణునికి పుట్టినా, బ్రాహ్మణుడుగా పరిగణించనక్కరలేదని భావం.)

అయితే, హరిద్రుమతుడు వెంటనే అతనికి విద్య నేర్పలేదు. తన వద్ద బక్కచిక్కి వున్న 400 ఆవులను చూపించి వాటిని వెయ్యి అయ్యేవరకు బాగా మేపుకుని తీసుకురావలసిందిగా ఆదేశించాడు. ఆ విధంగా జాబాలి కొన్ని సంవత్సరాల పాటు అవి వెయ్యి గోవులు అయ్యేవరకు మేపి తీసుకువచ్చాడు. అప్పుడు గురువు హరిద్రుమతుడు సంతోషించి అతడికి విద్యాబోధ చేశాడు.

సత్యకాముని కథ ఛాందోగ్యోపనిషత్తు అంతటిలోకి చాలా ముఖ్యమైంది. అది నాల్గవ ప్రపాఠకంలో నాలుగునుంచి తొమ్మిదవ ఖండం వరకు విస్తరించి వుంది.

శ్వేతకేతువు

మరొకటి శ్వేతకేతువు కథ. ఆరుణేయుడైన (ఆరుణుని పౌత్రుడు) శ్వేతకేతువు ఒకసారి పాంచాల రాజు, జీవల పౌత్రుడైన ప్రవాహణుని సభాస్థలికి వెళ్ళాడు. రాజు ప్రవాహణ జైవలి అతడిని “నీ తండ్రి నీకు బాగా చదువు చెప్పాడా?” అని అడిగాడు. “చెప్పాడు” అని శ్వేతకేతువు బదులు చెప్పాడు.

“అయితే నిన్ను కొన్ని ప్రశ్నలు అడుగుతాను, చెప్పు, మానవులు ఇక్కడి నుంచి ఎక్కడికి పోతారు? వారు ఇక్కడికి ఎలా తిరిగి వస్తారు? దేవయానం, పితృయానం ఎక్కడ వేరుపడతాయి? ఇక్కడి నుంచి ఎందరు వెళ్ళినా ఆ లోకం ఎందుకు నిండిపోదు? పంచమాహుతి అయిన జలం పురుష రూపం ఎలా పొందుతుంది?”

అవీ ప్రవాహాడు అడిగిన ప్రశ్నలు. వాటికి శ్వేతకేతువు సమాధానం చెప్పలేకపోతాడు. ప్రవాహణ జైవలి “మరి నీ తండ్రి నీకు బాగా చదువు చెప్పాడన్నావు కదా? ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానం తెలియనిది ఏం చదువు?” అని హేళనగా అన్నాడు.

శ్వేతకేతువు చిన్నపుచ్చుకున్నాడు. తన తండ్రి గౌతముని వద్దకు వెళ్ళి ప్రవాహణ ఆజసభలో జరిగినదంతా చెప్పి “తండ్రి! నీవు నాకు ఆ విద్య ఎందుకు చెప్పలేదు” అని అడిగాడు. తండ్రి గౌతముడు “నాకు కూడా ఆ ప్రశ్నలకు సమాధానాలు తెలియవు. తెలిస్తే నీకు ఎందుకు చెప్పకుండా వుంటాను?” అన్నాడు.

ఆ పిదప గౌతముడు స్వయంగా రాజాస్థానానికి వెళ్లాడు. ప్రవాహణ జైవలి గౌతముడిని చాలా మర్యాద చేసి “మీకు ఏ సంపదలు కావాలో కోరుకోండి, ఇస్తాను” అన్నాడు.

గౌతముడు “నాకు ఏ సంపదలూ వద్దు. నా కుమారుడు శ్వేతకేతువును మీరు కొన్ని ప్రశ్నలు అడిగారు. వాటికి సమాధానాలు నాకూ తెలియవు. అవి మీ నుంచి తెలుసుకోగోరుతున్నాను”- అన్నాడు. అది విని రాజు తెల్లబోయాడు.

“ఓ గౌతమా! మీరు చెప్పినదాన్ని బట్టి ఈ విజ్ఞానం ఇంతవరకు బ్రాహ్మణుల దాకా చేరనట్టు కనిపిస్తోంది. అంటే ఈ విద్య కేవలం క్షత్రియులదే నన్నమాట” అన్నాడు రాజు. ఆ తర్వాత పంచాహతులను గురించి, దేవ యాన, పితృయానాల గురించి రాజు గౌతమునికి వివరించాడు.

కేకయ రాజు

అలాగే మరొక కథలో అయిదుగురు మహాశ్రోత్రియులైన విప్రులు ఒక చోట చేరి “ఆత్మ అంటే ఏమిటి? బ్రహ్మ అంటే ఏమిటి?” అని వితర్కిస్తారు. చివరకు “ఉద్దాలక ఆరుణి వైశ్వానరుని గురించి బాగా అధ్యయనం చేసినవాడు. ఆయనను కనుక్కుందాము” అని ఆయన వద్దకు వెళ్ళారు.

కాని ఉద్దాలకునికి కూడా ఆ విషయం అంత బాగా తెలియదు. అందుచేత ఆయన “ఇప్పుడు కేకయుని కుమారుడైన అశ్వపతి మహారాజు వైశ్వానరాత్మను గురించి బాగా తెలిసినవాడు. అందుచేత మనం అందరం ఆయన వద్దకు వెళ్ళి అడుగుదాము” అని వారందరిని వెంట పెట్టుకుని వెళ్ళాడు. అశ్వపతి మహారాజు వారికి వైశ్వానరుని గురించి ఉపదేశం చేస్తాడు.

క్షత్రియులే గురువులు

ఇవీ ఇంకా ఇటువంటి మరికొన్ని కథలలో బ్రాహ్మణులు ఆత్మతత్వం గురించి క్షత్రియుల వద్దకు వెళ్ళి ఉపదేశించవలసిందిగా కోరడం, రాజులు బ్రాహ్మణులకు ఉపదేశం

చేయడం కనబడుతుంది. అంటే ఉపనిషత్తుల విజ్ఞానం అంతా మొదట కనుగొన్నది క్షత్రియుల, వారి వద్ద నుంచి బ్రాహ్మణులు నేర్చుకున్నారని, ఆ తర్వాతనే వారు ఆ విజ్ఞానాన్ని విస్తరించి వేదాంత శాస్త్రం నిర్మించారని కొందరు పండితులు అభిప్రాయపడ్డారు. కాని, “హిస్టరీ ఆఫ్ ఇండియన్ ఫిలాసఫీ” వ్రాసిన ఎస్.ఎన్.దాస్ గుప్త ఈ అభిప్రాయాన్ని ఖండించాడు. ఈ కథలలో దేనిలోను, అసలు సిసలైన ఆత్మతత్వాన్ని, బ్రహ్మజ్ఞానాన్ని మొదటగా క్షత్రియులు తెలుసుకున్నారనడానికి దాఖలాలు లేవని, వారు ఉపదేశించింది వైశ్వానరాన్ని గురించి, దేవయానం, పితృయానం మొదలైనవాటి గురించే తప్ప అసలైన బ్రహ్మజ్ఞానం కాదని ఆయన అభిప్రాయపడ్డాడు. అయితే, ఆనాటి క్షత్రియ కులంలో తత్వచింతన చేసినవారు ఎందరో వుండే వారనడానికి ఆ కథలు నిదర్శనాలని ఆయన అంటాడు.

ప్రజాపతి కథ

ఛాందోగ్యంలోని మరొక ఆసక్తికరమైన కథ ప్రజాపతి వద్ద ఇంద్రుని శుశ్రూషకు సంబంధించింది. ఒకసారి ప్రజాపతి ఇలా ప్రకటించాడు: పాపం ఎరగనిది, జరామృత్యువులు లేనిది, దుఃఖం, ఆకలి, దప్పిక లేనిది, సత్యమే కోర్కెగా, సత్యమే సంకల్పంగా కలిగినది కోరుకోవాలి. ఆత్మజ్ఞానం పొందినవాడు అన్ని లోకాలను, అన్ని కోర్కెలను పొందుతాడు.”

ఈ విషయం దేవతలు, అసురులు విన్నారు. అదేదో ఆత్మట, అది చాలా గొప్పదట, దాన్ని తెలుసుకుంటే అన్ని కోర్కెలు నెరవేరుతాయట అని, దాని గురించి తెలుసుకోవాలని ఆశపడ్డారు. దేవతల పక్షాన ఇంద్రుడు, అసురుల పక్షాన వారి రాజు విరోచనుడు ఆత్మ రహస్యం తెలుసుకోవాలనే కోర్కెతో ప్రజాపతి వద్దకు వెళ్ళారు. అక్కడ 32 సంవత్సరాలు బ్రహ్మచర్యం అవలంబించి, శుశ్రూష చేస్తూ గడిపారు. అప్పుడు ప్రజాపతి వారిని అడిగాడు: “మీరిక్కడ ఎందుకు వుంటున్నారు?” అని.

“ఆత్మతత్వం తెలుసుకున్నవారు అన్ని లోకాలను, అన్ని కోర్కెలను పొందుతారు అన్నారు కదా మీరు? అది తెలుసుకోవడానికి వచ్చాము” అని వారు సమాధానం చెప్పారు. ప్రజాపతి వారితో “ఈ కంటిపాపలో ఏ పురుషుడు కనిపిస్తున్నాడో, అతడే ఆత్మ. అదే మృత్యువు లేనిది, భయం ఎరగనిది. అదే బ్రహ్మ” అని చెప్పాడు.

“అయితే నీటిలో, అద్దంలో కనబడేది ఎవరు?” అని వారు అడిగారు.

“అదే ఆత్మ, అదే బ్రహ్మ” అని, “ఈ నీటిలో చూడండి. ఏమి కనబడుతోంది?” అని ప్రజాపతి అడిగాడు.

వారు తాము ఎలా వుంటే అలా కనిపిస్తోందని, తమ పూర్తి రూపం దానిలో కనిపిస్తోందని చెప్పారు. “ఇప్పుడు మీరు ఆభరణాలు, మంచి వస్త్రాలు ధరించి,

అలంకరించుకుని చూడండి” అన్నాడు ప్రజాపతి. వారు అలాగే చేసి తాము ఎలా అలంకరించుకుంటే అలా అలంకృతమైన రూపం నీటిలో కనబడుతోందని చెప్పారు. “అదే ఆత్మ. అదే మృత్యువు లేనిది, భయంలేనిది. అదే బ్రహ్మ” అని ప్రజాపతి అన్నాడు.

అప్పుడు ఇంద్రుడు, విరోచనుడు తమ దేహమే ఆత్మ. బ్రహ్మ అని భావించి సంతృప్తి పొంది సెలవు తీసుకుని వెళ్ళిపోయారు.

ప్రజాపతి “పాపం వీరు ఆత్మ అంటే ఏమిటో తెలుసుకొనకుండానే వెళ్ళిపోతున్నారు. అలా తెలుసుకొనిన వారు నశించిపోతారు” అనుకున్నాడు.

కాని, ఇంద్రుడు దేవతల వద్దకు తిరిగి వెళ్ళడానికి ముందే, కొంత దూరం వెళ్ళగానే ఆగి ఆలోచించి, అశాంత మనస్సుడయ్యాడు. అతనికి తాను తెలుసుకున్నది తృప్తి ఇవ్వలేదు. తన దేహాన్ని ఎలా అలంకరించుకుంటే అలా ప్రతిబింబం కనబడుతోంది. మరి అలాగే ఈ దేహం గుడ్డిదైతే ప్రతిబింబం కూడా గుడ్డిది అవుతుంది కదా? దేహానికి అంగవైకల్యం కలిగితే ప్రతిబింబమూ అంతే అవుతుంది కదా? దేహం, నశిస్తే అదీ నశిస్తుంది కదా? ఇటువంటి ఆత్మ వల్ల ఏం ప్రయోజనం?” అనుకున్నాడు. ప్రజాపతి వద్దకు తిరిగి వెళ్ళాడు. తన సంశయం వెలిబుచ్చి తనకు అసలైన ఆత్మను గురించి చెప్పమని ప్రార్థించాడు. ప్రజాపతి అతడిని మరి 32 సంవత్సరాలు అక్కడ వుండమన్నాడు.

నిష్ఠా కాలం పూర్తి అయిన తర్వాత ప్రజాపతి చెప్పాడు : “స్వప్నంలో ఎవరైతే సుఖానుభవం పొందుతూ వుంటాడో అతడే ఆత్మ; అతనికి చావు లేదు. భయం లేదు. అతడే బ్రహ్మ.”

ఇంద్రుడు సరేనని వెళ్ళిపోయాడు. కాని, కొంత దూరం వెళ్ళాక మళ్ళీ అనుమానం కలిగింది. “నిజమే. స్వప్నంలోని ఆత్మ దేహం గుడ్డిదైనప్పుడు గుడ్డిది కాదు. కంటికి దెబ్బ తగిలితే దానికి తగలదు. దేహ దోషాలేవీ దాన్ని అంటడం లేదు. కాని, స్వప్నంలోనే అది కూడా బాధపడుతోంది. దుఃఖిస్తోంది. దాని వల్ల ఏం ప్రయోజనం?” అనుకుని మళ్ళీ తిరిగి వచ్చాడు. తన సందేహం ప్రజాపతికి తెలియజేశాడు.

ప్రజాపతి, అతడిని మరొక 32 సంవత్సరాలు అక్కడ బ్రహ్మచర్య నిష్ఠలో వుండమన్నాడు. ఆ తర్వాత అతడితో ప్రజాపతి ఇలా అన్నాడు “స్వప్నరహితమైన గాఢ నిద్రాస్థితిలో వుండగా ఎవరు ఆ స్థితిని అనుభవిస్తూ వుంటారో అతడే ఆత్మ. అతడికి చావు లేదు. భయం లేదు. అదే బ్రహ్మ.”

అది విని ఇంద్రుడు సరేనని సంతృప్తితో వెళ్ళిపోయాడు. కాని, కొంతదూరం వెళ్ళాక అతడికి తిరిగి సందేహం కలిగింది. “గాఢ సుషుప్తిలో వున్నప్పుడు ఏ బాహ్య విషయాలు

వ్యక్తిని బాధించవు. నిజమే కాని, ఆ స్థితిలో ఏమీ తెలియదు కదా? నేను అనే స్పృహ కూడా వుండదు కదా? దాని వల్ల ప్రయోజనం ఏమిటి?” అనుకుని ప్రజాపతి వద్దకు తిరిగి వచ్చాడు. మళ్ళీ తన సందేహం చెప్పి దాన్ని తీర్చమని ప్రజాపతిని కోరాడు.

ప్రజాపతి అతడిని మరి అయిదు సంవత్సరాలు అక్కడ వుండమని చెప్పాడు. అప్పుడు ఇంద్రుడు తన నుంచి ఉపదేశం పొందడానికి తగిన అర్హత సాధించినట్టు భావించి అతనికి ఆత్మతత్వం బోధించాడు.

“ఈ శరీరం నశ్వరమైనది. అవసానం ఆసన్నమైనప్పుడు మృత్యువు దాన్ని కబళిస్తుంది. అశరీరం, అనశ్వరం అయిన ఆత్మకు ఈ శరీరం ఒక ఉపాధి మాత్రమే. ఆత్మ ఎంత కాలమైతే ఈ శరీరంలో నివసిస్తూ ఈ శరీరాన్ని అంటిపెట్టుకుని వుంటుందో, అంతకాలం దానికి సుఖదుఃఖానుభవాలు తప్పవు. నిజానికి అశరీరమైన ఆత్మను సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వాలేవీ బాధించలేవు. రూపం, ఆకారం లేని ఆకాశంలో వాయువు, మేఘం, తటిత్తు కొద్దిసేపు ఏవో రూపాలతో, ఆకారాలతో సంచరిస్తాయి. వాటి పని కాగానే అంతరిస్తాయి. అలాగే శరీరాలు ఆత్మకు ఆధారాలుగా వుండి, తమ అవసరం తీరిపోగానే నశిస్తాయి. శరీరాలను అంటిపెట్టుకున్నంత కాలం ఆత్మ కూడా పరమాత్మ కలదిగా కనిపిస్తుంది. శరీరం నశించగానే ఆత్మ అనంతాత్మలో విలీనమైపోతుంది. కన్ను, చెవి, మనస్సు మొదలైనవి ఆత్మ చూడడానికి, వినడానికి, ఆలోచించడానికి ఉపయోగపడతాయి. ఆత్మ వల్లనే కన్ను చూస్తుంది. చెవి వింటుంది. మనస్సు ఆలోచిస్తుంది. అన్నిటికీ మూలం ఆత్మ. అదే సత్యం. అదే నీవు. తత్త్వమసి. (తత్ త్వం అసి)”.

18. బృహదారణ్యకోపనిషత్తు

ఉపనిషత్కాలపు ప్రాచీన భారతదేశంలో యాజ్ఞవల్క్యుడు గొప్ప ఋషిగా, మహా మేధావిగా, బ్రహ్మతత్వవేత్తగా గణన కెక్కాడు. అతని తండ్రి వాజసుడు. కనుక అతడు వాజసనేయుడయ్యాడు. వ్యాసశిష్యుడైన వైశంపాయన మహర్షికి అతడు శిష్యుడు. గురువు వద్ద యజుర్వేదం అభ్యసించాడు. ఒకసారి గురువుతో ఏదో తగాదా పడ్డాడు. గురువు కోపగించి అతడు నేర్చుకున్న విద్య అంతా తనకు తిరిగి అప్పగించమన్నాడు. అతడు అదంతా కక్కివేసి, ఆ తర్వాత సూర్యుడిని గురించి తపస్సు చేశాడు. సూర్యుడు యాజ్ఞవల్క్యుడికి యజుర్వేద మంతా తిరిగి నేర్పాడు. యాజ్ఞవల్క్యుడు తాను సూర్యుడి నుంచి నేర్చిన యజుర్వేదాన్ని లోకంలో ప్రచారం చేశాడు. దానికే యజుర్వేద వాజసనేయ శాఖ అని, శుక్ల యజుర్వేద మని పేర్లు వచ్చాయి. అతడు గురువుకు అప్పగించి వేసిన దానికి కృష్ణ యజుర్వేదం అని పేరు.

దశోపనిషత్తులలో ఆఖరిది, పరిమాణంలోనే కాక ప్రమాణంలో కూడా గొప్పది అయిన బృహదారణ్యకోపనిషత్తులో యాజ్ఞవల్క్యుడు ప్రధాన పాత్ర, ఆసక్తి కలిగించే పాత్ర. ఈ ఉపనిషత్తు శుక్లయజుర్వేదంలోనిది.

అతడికి ఇరువురు భార్యలు, ఒక భార్య పేరు కాత్యాయని, ఆమె సాధారణ స్త్రీ. గృహకృత్యాల నిర్వహణలో నిమగ్నురాలై వుండేది. కాగా, రెండవ భార్య మైత్రేయి. ఆమె బ్రహ్మవాదిని, తత్వజిజ్ఞాస కలిగిన మహిళ.

ఒకసారి యాజ్ఞవల్క్యుడు సాంసారిక జీవితాన్ని వదలిపెట్టి సన్యాసాశ్రమం స్వీకరించగోరి మైత్రేయితో “నా సంపద అంతా మీ ఇరువురికి పంపకాలు చేయదలచాను” అన్నాడు. (యాజ్ఞవల్క్యునికి ముందు ఋషులెవ్వరూ సన్యాసాశ్రమం స్వీకరించినట్లు లేదని, దానికి బహుశా అతడే ప్రారంభకు వచ్చునని కొందరు పండితుల అభిప్రాయం)

అప్పుడు మైత్రేయి “ఈ సంపదలు, ఆస్తిపాస్తులు నాకెందుకు? వాటివల్ల నాకు అమృతత్వం కలుగుతుందా?” అన్నది.

“నిజమే. ధనం వల్ల, సంపదల వల్ల అమృతత్వం సిద్ధించదు” అన్నాడు యాజ్ఞవల్క్యుడు.

అయితే వాటివల్ల నాకేమి ప్రయోజనం? నాకు అమృతత్వం పొందే విధానం ఉపదేశించండి” అన్నది మైత్రేయి. యాజ్ఞవల్క్యుడు ఆమె వైరాగ్య భావానికి ఎంతో సంతోషించి ఉపదేశం చేశాడు.

తత్వోపదేశం

ఆయన ఈ సందర్భంలో చేసిన ఉపదేశం ఉపనిషద్వాఙ్మయంలో చాలా ప్రసిద్ధమైన భాగం.

“సహకోవాచ,

నవా అరే పత్యః కామాయ పతిః ప్రియో భవతి

ఆత్మ నస్తు కామాయ పతిః ప్రియో భవతి.

నవా అరే జాయాయై కామాయ జాయా ప్రియా భవతి.

ఆత్మనస్తు కామాయ జాయా ప్రయా భవతి.

నవా అరే పుత్రాణాం కామాయ పుత్రాః ప్రియా భవన్తి

ఆత్మ నస్తు కామాయ పుత్రాః ప్రియా భవన్తి...” ఈ విధంగా ఈ ఉపదేశ మంత్రం ప్రారంభమై “అత్మావా అరే ద్రష్టవ్యః శ్రోతవ్యో, మంతవ్యో, నిధి ధ్యాసితవ్యో మైత్రేయి ఆత్మని ఖిల్వరే దృష్టే శ్రుతే మతే విజ్ఞాత ఇదం సర్వం విదితం” అని ముగుస్తుంది.

“ఓ మైత్రేయీ! భార్య తన భర్తను భర్తకోసం ప్రేమించడంలేదు. తన కోసమే అంటే తనాత్మ కోసమే (తనలోవలెనే తన భర్తలో కూడా వున్న తన ఆత్మ కోసమే) భార్య భర్తను ప్రేమిస్తున్నది. భర్త భార్యను భార్యకోసమే ప్రేమించడం లేదు. భర్త భార్యను తన కోసమే (ఆత్మ కోసమే) ప్రేమిస్తున్నాడు. పుత్రులను తల్లిదండ్రులు ప్రేమించేది పుత్రుల కోసం కాదు. వారు తమ ఆత్మ కోసమే పుత్రులను ప్రేమిస్తున్నారు. అలాగే ధనాన్ని, బ్రాహ్మణుడిని, క్షత్రియుడిని, లోకాలను, సమస్త భూతాలను మన కోసమే (ఆత్మ కోసం) ప్రేమిస్తున్నాము. ఇంతెందుకు? మనం దేన్ని ప్రేమించినా మన ప్రయోజనం కోసమే వాటిని ప్రేమిస్తున్నాము. అందుచేత ప్రియులారా! ఆత్మ ఒక్కటే దర్శించదగినది, వినదగినది, ఆలోచించదగినది, ధ్యానించదగినది. దాన్ని చూడడం వల్ల, వినడం వల్ల, ఆలోచించడం వల్ల, తెలుసుకోవడం వల్ల ఈ సమస్తం విదితం అవుతుంది.

ఎందుకంటే దుందుభిని మ్రోగించినప్పుడు దాని నుంచి వెలువడే వివిధ శబ్దాలను దుందుభి నుంచి వేరుగా గ్రహించలేము. అవన్నీ దుందుభి ధ్వానంలో లీనమైన శబ్దాలే. అలాగే శంఖం పూరించినప్పుడు జనించే శబ్దాలు శంఖధ్వని కంటే భిన్నమైనవి కావు. అవి శంఖధ్వనిలో అంతర్భాగాలైన శబ్దాలే. అలాగే వీణావాదనం చేసినప్పుడు వినబడే ప్రత్యేక స్వరాలు వీణావాదనం కంటే వేరైనవి కావు. అవన్నీ దానిలోని భాగాలే. (సయథా వీణాయై వాద్య మానాయైన బాహ్యస్థ భ్దాన్ధక్కుయా ధ్రహణాయ, వీణాయైతు గ్రహణేన - వీణావాదస్య వా శబ్దో గృహీతః)

అన్ని నదులకు సముద్రమే గమ్యస్థానం. అవి దానిలో విలీనమై తమ ప్రత్యేక అస్తిత్వాన్ని త్యజిస్తాయి. అలాగే అన్ని స్పర్శలకు గమ్యం త్వగిందియం. అన్ని వాసనలకు నాసిక, అన్ని

రుచులకు నాల్గ, అన్ని శబ్దాలకు చెవులు, అన్ని ఆలోచనలకు మనస్సు, అన్ని విద్యలకు హృదయం, అన్ని కర్మలకు చేతులు, అన్ని సుఖాలకు జననేంద్రియం, అన్ని వినర్జనలకు పాయువు, అన్ని దారులకు కాళ్ళు, అన్ని వేదాలకు వాక్కు ఒకే ఆయతనంగా వుంటాయి.

నీటిలో ఉప్పు వేస్తే కరిగిపోతుంది. ఆ ఉప్పునీటి నుంచి ఉప్పును వేరుచేయలేము. ఉప్పునీటిలో ఏ భాగాన్ని రుచి చూచినా ఉప్పు రుచే వుంటుంది. అంటే ఆ ఉప్పునీటిలో ఉప్పు సర్వవ్యాప్తమై వుంది. అలాగే పరమాత్మ కూడా అనంతం, అపారం, విజ్ఞాన ఘనం. ఈ దేహం మూలంగా ఆత్మ ప్రత్యేకంగా వున్నట్టు కనపడుతుంది. కాని, దేహ త్యాగంచేసిన తర్వాత నేను అనే భిన్న సంజ్ఞయే వుండదు. అద్వైత భావమే మిగులుతుంది. తెలుసుకునేది, తెలుసుకునేవాడు వుండదు.

ద్వైత భావం వున్నప్పుడే ఒకడు వేరొక దాన్ని వాసన చూస్తాడు. ఒకడు ఇంకొక దాన్ని కళ్ళతో చూస్తాడు. ఒకడు చెప్పినదాన్ని మరొకడు వింటాడు. ఒకడు ఇంకొకదాన్ని ఆలోచిస్తాడు. ఒకడు ఇంకొక దాన్ని తెలుసుకుంటాడు.

అద్వైత స్థితిలో, మరొకటి లేనప్పుడు, అంతా తానే అయినప్పుడు, ఎవడు దేన్ని వాసన చూస్తాడు? ఎవడు దేన్ని దర్శిస్తాడు? ఎవడు దేన్ని వింటాడు; ఎవడు ఎవడికి నమస్కరిస్తాడు? ఎవడు దేన్ని ఆలోచిస్తాడు? ఎవడు దేన్ని తెలుసుకుంటాడు? వాసన చూచేవాడు. చూడబడేది, దర్శించేవాడు, దర్శించబడేది, వినేవాడు, వినబడేది, నమస్కరించేవాడు, నమస్కరింపబడేవాడు, ఆలోచించబడేది, తెలుసుకునేవాడు, తెలుసుకోబడేది ఏవీ వుండవు. ఎవరూ వుండరు. అంతా అద్వయం, అదే ఆత్మ.

జనకరాజ సభ

విదేహరాజు జనకుడు బ్రహ్మవాదిగా, జిజ్ఞాసువుగా, రాజర్షిగా ప్రసిద్ధుడు, ఆయన కొలువు కూటంలో నిత్యం తాత్విక చర్చలు సాగుతూ వుండేవి. బ్రహ్మజ్ఞాను లైనవారిని ఆయన భూరి దక్షిణలతో, కాన్మలతో సత్కరిస్తూ వుండేవాడు.

ఒకసారి ఆయన ఒక గొప్ప యాగం చేశాడు. దానికి కురు, పొంచాల దేశాల నుంచి పిలవబడినవారు, పిలవబడనివారు బ్రాహ్మణులనేకులు వెళ్ళారు. వారిలో సర్వశ్రేష్ఠుడైన బ్రహ్మజ్ఞాని ఎవరో తెలుసుకోగోరి అక్కడ వేయి గోవులను నిలిపాడు. వాటి కొమ్ములకు పదేసి బంగారు నాణాల చొప్పున కట్టి అలంకరించి వుంచాడు. “మీలో బ్రహ్మవిద్య ద్వరిష్టుడైనవాడు ఈ గోసహస్రం తోలుకుపోవచ్చు” అని జనకుడు ప్రకటించాడు.

చూస్తే చాలా గొప్ప సంభావన. అందుచేత ఆశ వుడుతోంది. కాని, బ్రహ్మజ్ఞానిత్వ నిరూపణ సామాన్యం కాదు. అందుచేత ఎవరూ సాహసించి ముందుకు రాలేదు.

చివరికి యాజ్ఞవల్క్యుడు తన శిష్యుడు సామశ్రవసునితో “ఆ వేయి గోవులూ తోలుకుని మన ఇంటికి తీసుకువెళ్ళు” అన్నాడు. బ్రాహ్మణులంతా చకితులయ్యారు. “ఇందరం తత్వవిదులం వుండగా వాటిని తోలుకుపోవడానికి నీకెన్ని గుండెలు? నీవు మా కంటే గొప్పవాడివా?” అని కోపగించారు.

దానికి యాజ్ఞవల్క్యుడు సూటిగా సమాధానం చెప్పకుండా సవినయంగా “మీరు చాలా గొప్పవారు. కాని, నాకు ఈ గోవులు చాలా అవసరం” అన్నాడు. అతని పలుకులలో సవాలు గర్భితమై వుంది.

“అయితే నా ప్రశ్నలకు సమాధానం చెప్పు” అని జనకరాజు చేసే యాగానికి హోత అయిన అశ్వలుడు అన్నాడు. అలాగే నన్నాడు యాజ్ఞవల్క్యుడు. అశ్వలుడే కాదు. మిగిలిన బ్రాహ్మణులు అడిగిన ప్రశ్నలన్నిటికి తదుముకోకుండా టకటకా సమాధానాలు చెప్పి వారందరిని విరుత్తులన చేశాడు. వారిలో వాచక్కుని కుమార్తె బ్రహ్మవాదిని అయిన గార్గి “నా ప్రశ్నలకు సమాధానం చెప్పు” అన్నది. ఆ ప్రశ్నలు ఆసక్తికరంగా వుంటాయి.

“ఈ సమస్తం పదుగు, పేకవలె జలంలో పరివ్యాప్తమై వున్నది కదా? జలం దేనిలో పర్యాప్తం?”

“వాయువులో”

“వాయువు?”

“అంతరిక్షలోకంలో”

“అంతరిక్షం?”

“గంధర్వలోకంలో”

“గంధర్వలోకం?”

“ఆదిత్య లోకంలో”

“ఆదిత్య లోకం?”

“చంద్రలోకంలో”

“చంద్రలోకం?”

“నక్షత్రలోకంలో”

“నక్షత్రలోకం?”

“దేవలోకంలో”

“దేవలోకం?”

“ప్రజాపతి లోకంలో”

“ప్రజాపతి లోకం?”

“బ్రహ్మలోకంలో”

“బ్రహ్మలోకం?”

ఇలా గార్గి రెట్టించి అడుగుతుండగా యాజ్ఞవల్క్యుడికి కోపం వచ్చింది. అడిగే వాడికి చెప్పేవాడు లోకువన్నట్టు భావించి

“గార్గీ! చొప్పదంటు ప్రశ్నలు వేస్తున్నావు. ఏదో ఊహించుకుని, అనుమానాధారంతో పరబ్రహ్మను గురించి పిచ్చి ప్రశ్నలు వేస్తున్నావు. ఇక అడగవద్దు. అడిగితే నీ తల తెగిపడుతుంది” అని బెదిరించాడు. గార్గి మౌనం వహించింది. తర్వాత మరికొందరు ప్రశ్నలు వేశారు. అవన్నీ అయిన తర్వాత గార్గి “ఈసారి రెండు క్లిష్టమైన ప్రశ్నలు వేస్తాను” అని అడిగింది. వాటికి యాజ్ఞవల్క్యుడు ప్రత్యుత్తరాలిచ్చాడు. మొత్తం బ్రాహ్మణులందరూ ఆయన విజ్ఞాన ధాటికి పరాజితులై నిరుత్తరులయ్యారు. బహుశా ఈ సంఘటన తర్వాతనే జనకుడు యాజ్ఞవల్క్యునికి శిష్యుడై వుంటాడు.

బాలాకి, అజాతశత్రువు

గార్హ్య వంశంలో జన్మించిన బాలాకి అనే దృష్టుడైన బ్రాహ్మణుడు తనకు తెలియనిది లేదని అహంకరించేవాడు. ఒకసారి అతడ కాశీరాజు అయిన అజాతశత్రువు వద్దకు వెళ్ళాడు. “నీకు బ్రహ్మతత్వం ఉపదేశిస్తాను” అన్నాడు.

అజాత శత్రువు రాజర్షి బ్రహ్మవేత్త. అయినా ఆసక్తి కలిగి బాలాకికి వేయిగోవులు దక్షిణగా ఇచ్చి “అలాగే ఉపదేశించండి. ఈ రోజులలో ప్రతివాడూ జనకుడు అంటూ ఆయన వద్దకే పరుగులు తీస్తున్నారు. నేను ఆయనంత సంపన్నుడిని కాకపోవచ్చు గాని నాకు చేతనైంది నేను దక్షిణగా ఇస్తున్నాను. నాకు బ్రహ్మోపదేశం చేయండి” అన్నాడు.

గార్హ్య బాలాకి “సూర్యునిలో వుండే పురుషుడే బ్రహ్మ. అతడిని నేను ఉపాసిస్తున్నాను. అన్నాడు.

“నాకు ఆ సూర్యుడి గురించి చెప్పవద్దు. అతడి గురించి నాకూ తెలుసు. అందరికీ, అన్నిటికీ మూర్ఖస్యుడుగా సూర్యుడిని నేనూ ఉపాసిస్తాను. ఆ విధంగా సూర్యోపాసన చేసేవాడు అందరిని మించినవాడై రాజు అవుతాడు” అని అజాతశత్రువు అన్నాడు.

అప్పుడు బాలాకి “చంద్రుడిలో వుండే పురుషుడిని బ్రహ్మగా నేను ఉపాసిస్తున్నాను” అన్నాడు.

“చంద్రుడిని గురించి నాకు చెప్పవద్దు. ఆ బ్రహ్మ నాకూ తెలుసు....” అన్నాడు.

అజాత శత్రువు

అలాగే బాలాకి ఆ తర్వాత వరసగా విద్యుత్తును, అకాశాన్ని, వాయువును, అగ్నిని, జలాన్ని, అద్ధంలో ప్రతిబింబాన్ని, మనిషి నడిచేటప్పుడు వెనుక నుంచి వచ్చే ధ్వనిని, దిక్కులను,

మనిషి నీడను, బుద్ధిని పేర్కొని, ఆయా వస్తువులలో వుండే పురుషుడిని బ్రహ్మగా పేర్కొని ఆ బ్రహ్మను తాను ఉపాసిస్తూ వుంటానని చెప్పాడు. అన్నిటిని “అది బ్రహ్మకాదు, కాదు, దాన్ని గురించి నాకు చెప్పనక్కరలేదు” అని అజాత శత్రువు ఖండించాడు. చివరకు ఇక ఏమీతోచక బాలాకి మౌనం వహించాడు.

“ఇంతేనా నీకు తెలిసింది? ఇంకా ఏమైనావుందా?” అని అజాతశత్రువు అడగగా “అంతే” అన్నాడు బాలాకి.

“ఇంతే అయితే అది అసలైన బ్రహ్మజ్ఞానం కాదు. ఈ మిడిమిడి జ్ఞానంతో నాకు ఎందుకు ఉపదేశిస్తానన్నావు?” అని అజాత శత్రువు అనగా “నేను మీ శిష్యుడినౌతాను. నాకు బ్రహ్మను గురించి చెప్పండి” అని బాలాకి రాజును అడిగాడు.

అప్పుడు అజాత శత్రువు “బ్రాహ్మణునికి క్షత్రియుడు బ్రహ్మజ్ఞానోపదేశం చేయడం సంప్రదాయ విరుద్ధం. అయినప్పటికీ నీవు అడిగావు కనుక నీకు చెబుతాను” అని ఉపదేశం చేశాడు.

అజాత శత్రువు, బాలాకి నిద్రపోతున్న సోమరాజు అనే ఒక వ్యక్తివద్దకు వెళ్ళారు. అజాత శత్రువు అతడిని తట్టి లేపడానికి ప్రయత్నించాడు. సోమరాజు గాఢ నిద్రలో వున్నందున కొంతసేపటికి గాని లేవలేదు.

“చూశావా?” ఈ వ్యక్తి నిద్రలో వుండగా అతనిలోని విజ్ఞానతత్వం అన్ని జ్ఞానేంద్రియాల చైతన్యాన్ని తనలోకి తీసుకుని, అతని హృదయాకాశంలో విశ్రాంతి తీసుకుంటున్నది. అప్పుడు ఆ వ్యక్తి నిద్రిస్తున్నాడంటారు. ఆ స్థితిలో అతని వాక్కు ప్రూణేంద్రియం, కళ్ళు, చెవులు, మనస్సు కూడా విశ్రమిస్తాయి. అతడే స్వప్న స్థితిలో వుండగా, ఒక మహారాజు కావచ్చు. మహాబ్రాహ్మణుడు కావచ్చు. దేవత కావచ్చు. ఒక రాజు తన ప్రజలను పరిపాలిస్తూ తన రాజ్యంలో యథేచ్ఛగా సంచరించినట్టు స్వప్నంలోని వ్యక్తి కూడా జ్ఞానేంద్రియాలను తనలోకి తీసుకుని, వాటి సహాయంతో వివిధ స్థితులను యథేచ్ఛగా కల్పించుకుని తన దేహంలో సంచరిస్తాడు. కాని, వ్యక్తి గాఢనిద్రలో వున్నప్పుడు అతనికి స్వప్నానుభవం, ఏ ఇతర అనుభవం వుండదు. అతడు పూర్ణమైన ఆనందం అనుభవిస్తాడు. అలా అనుభవించేదే విజ్ఞానమయమైన ఆత్మ. సాలెపురుగు తనలో నుంచి వచ్చిన దారాల మీదుగా నడిచినట్టు ఒక అగ్నిజ్వాల నుంచి నిప్పురవ్వలు రేగినట్టు, ప్రపంచంలోని సమస్త వస్తువులు, ప్రాణులు, దేవతలు అన్నీ, అందరు ఆ పరబ్రహ్మతత్వం నుంచే ఉద్భవించారు అని అజాత శత్రువు చెప్పాడు.

మేఘగర్జనలో ద ద ద

ప్రజాపతి పుత్రులైన దేవతలు, అసురులు, మనుష్యులు తమ తండ్రి వద్ద శుశ్రూష చేస్తూ, బ్రహ్మచర్య వ్రతం అవలంబించి కొంతకాలం గడిపారు. ఆ తర్వాత ముందుగా దేవతలు ప్రజాపతిని “తండ్రి! మాకు ఏదైనా ఉపదేశం చేయండి” అని ప్రార్థించారు.

ఆయన సరేసని “ద” అనే అక్షరం ఉచ్చరించాడు. “ఇదే నేను మీకు ఇచ్చే ఉపదేశం, దీని అర్థం బోధపడిందా?” అని అడిగాడు.

దేవతలు “బోధపడింది. ద అంటే దామ్యత (దమం). దేవతలమైన మేము ఇంద్రియ సౌఖ్యాల పట్ల అమితాసక్తులము కనుక ఇంద్రియనిగ్రహం అవలంబించమని మీరు ఉపదేశించారు. అంతేకాదా?” ప్రజాపతి అవునన్నాడు.

తర్వాత మానవులు ప్రజాపతిని ఉపదేశానికైన అర్థించారు. ప్రజాపతి తిరిగి “ద” అని “ఇదే నా ఉపదేశం. మీకు అర్థమైందా?” అన్నాడు.

“అర్థమైంది. ద అంటే దత్త. దానం, మానవులు సహజంగా లోభులై వుంటారు. కనుక దానగుణం అలవరుచుకోమని మీరు మాకు బోధించారు. అవునా?” అని మానవులనగా ప్రజాపతి అవునన్నాడు.

తర్వాత అసురులు ప్రజాపతిని తమకు కూడా ఉపదేశం చేయమన్నారు. ప్రజాపతి మళ్ళీ “ద” అన్నాడు. అని “ఇదే మీకు నా ఉపదేశం. అది అర్థమైందా?” అని అడిగాడు.

అసురులు “అర్థమైంది ద అంటే దయధ్వం, దయాగుణం. మేము సహజంగా అదయ స్వభావులము కనుక దయాగుణం నేర్చుకోమని మీరు మాకు బోధించారు. అంతేనా?” అన్నారు. ప్రజాపతి “అవును మీరు సరిగానే అర్థం చేసుకున్నారు” అన్నాడు.

ఆనాటి నుంచి ఈనాటి వరకు వర్షమేఘం ఉరిమినప్పుడు దాని గర్జన “ద ద ద” అని వినిపిస్తుంది. ఎందుకని? అంటే వర్షమేఘం దామ్యత, దత్త, దయధ్వం (దమం, దానం, దయ) అనే మూడు సుగుణాలను అలవరుచుకోవలసిందిగా సర్వులకు బోధిస్తున్న ప్రజాపతి వాణిని అనుసరిస్తూ వుంటుంది. కనుక, ప్రతి ఒక్కడు ఈ మూడు సద్గుణాలను అలవరుచుకోవాలి.

బృహదారణ్యకోపనిషత్తు పంచమాధ్యాయం, రెండవ బ్రాహ్మణంలోని ఈ ఉదంతం ఆంగ్ల కవి టి.ఎస్. ఎలియట్‌ను ఎంతో ఆకర్షించింది. అతని “వేస్ట్ ల్యాండ్” కవితా సంపుటిలోని “వాట్ ది థండర్ సెడ్ (What the Thunder Said) కు ఈ కథ ప్రేరణ.

".....

Ganga was sunken, and the limp leaves
Waited for Rain, while the black clouds
Gathered far distant, over Himavanta.
The jungle crouched, humped in silence.
Then spoke the thunder
Da

Datta : What have we given.?

.....

Datta, Dayadhvam. Damyata

Shantih Shantih Shantih" అని ఆ కవిత ముగుస్తుంది.

ఈ అధ్యాయంతో దశోపనిషత్తుల సంగ్రహపరిచయం పూర్తి అయింది. నిజానికి సమస్త హిందూ చింతనకు ఆధారప్రాయమైన ఉపనిషత్తుల గురించి ఇంతకంటే లోతుగా, విస్తృతమైన వివరణ ఇస్తే తప్ప, వాటికి న్యాయం జరగదు. కాని, ఈ రచయిత తలపెట్టిన భారతీయచింతన సర్వస్వంలో ఉపనిషత్తుల ప్రస్తావన ఒక భాగం మాత్రమే. అందుచేత క్లుప్తంగానే ఈ ప్రస్తావన చేయడం జరిగింది.

20. ఉపనిషత్తులు : సింహావలోకనం

ఇప్పుడు ఒకసారి ఉపనిషత్తుల ఉపదేశసారం సంగ్రహంగా చూద్దాం. ఉపనిషత్తుల బోధలకు బీజాలు చాలా వరకు ఋగ్వేదంలోనే వున్నాయి. వాటిని విస్తరించి ఒక ప్రత్యేక తత్వంగా తీర్చిదిద్దింది మాత్రం ఋగ్వేదానికి చాలా కాలం తర్వాత, అంటే సుమారు వెయ్యేళ్ళ తర్వాత.

వేదాలలో ప్రాముఖ్యం వహించిన యజ్ఞయాగాది కర్మకాండకు ఉపనిషత్తులలో తావు లేదు. యజ్ఞయాగాలు ఇహ, పరలోక సుఖాలను ఆశించి మాత్రమే చేయబడేవి. ఆ సుఖాలు అశాశ్వతం. అందుచేత అవి చివరికి దుఃఖ కారణాలవుతాయి. పైగా యజ్ఞాలలో క్రూరమైన జంతుబలులు తప్పనిసరి. ఉపనిషత్తులు ఆ విధమైన హింసాపద్ధతికి వ్యతిరేకం.

శాశ్వతానంద ప్రాప్తికి యజ్ఞాది కర్మకాండ కాక, జ్ఞానమే ఏకైక మార్గమని ఉపనిషత్తులు బోధించాయి. కర్మలను అనాసక్తంగా చేసినప్పుడు వాటి ఫలితాలు మానవునికి అంటవనే విశ్వాసం కూడా ఉపనిషత్తులలో కనిపిస్తుంది. అయితే, కర్మకంటే జ్ఞానమే ముఖ్యమని, జ్ఞానార్జనకు కర్మ ఒక సాధనమని, జ్ఞాన చర్చకే ఉపనిషత్తులు అధిక ప్రాధాన్యమిచ్చాయి.

అంతమాత్రాన వేద సంహితలలో తత్వచింతన అసలు లేదని కాదు. ప్రపంచంలోని వైవిధ్యానికి అడుగున., దానికి కారణంగా, ఆధారంగా ఏకత్వం వుందని, ఏదో ఒక మూలతత్వం వుందని వేద ఋషులు కూడా విశ్వసించారు. దీర్ఘతముడు అనే ఋషి ప్రవచించిన “ఏకం సత్ విప్రా బహుధా వదంతి” అనే వాక్యం ఇందుకు తార్కాణం. అలాగే ప్రపంచానికి ఆది ఏది అని వివేచించిన నానదీయ సూక్తం మరొక ఉదాహరణ. “తదేకం” (తత్+ఏకం) అనబడేది ఏదో వున్నదని, అది తప్పమరేదీ లేదని అంటూ, ఈ ప్రపంచాన్ని ఎప్పుడు, ఎలా, ఎవరు సృజించారో ఎవరికి తెలుసు, దేవతలు కూడా సృష్టికర్త తర్వాతి వారే కనుక వారికి కూడా తెలియదని, ఆ పరమేశ్వరుడికైనా తెలుసునో తెలియదో అని ఋగ్వేదమే సందేహించిందంటే సంశయంతో ప్రారంభమయ్యే తత్వచింతన అప్పటికే వున్నదని గ్రహించవచ్చు. ఇక ఉపనిషత్తుల కాలం వచ్చేరికి తత్వచింతన (spirit of inquiry, philosophical thinking) పరిపూర్ణవికాసం చెందింది.

ఉపనిషత్తుల ప్రధాన ప్రతిపాదన ఆత్మ (self), బ్రహ్మ (universal soul) ఋగ్వేదంలో ఆత్మ అనే పదం వచ్చినప్పటికీ అది ఉపనిషదర్థంలో లేదు. ఋగ్వేదంలో ఆత్మను ప్రాణం అనే అర్థంలో ఉపయోగించారు. (దశమ మండలం, 16వ సూక్తం, మూడవ ఋక్కులో “సూర్యం చక్షుర్గచ్ఛతువాతమాత్మా..”) కాని, ఉపనిషత్తులలో ఆత్మ అంటే మానవుని మరణంతో ఇంద్రియాలు, మనస్సు, ప్రాణం అన్నీ నశించగా, అన్నిటికీ వెనుక శాశ్వతంగా మిగిలే అనిర్వచనీయమైన మూలతత్వం ఏదైతే వుందో అది.

అలాగే బ్రహ్మ అనే పదాన్ని వేదంలో మంత్రం, స్తోత్రం, ప్రార్థన అనే అర్థంలో ఉపయోగించారు. ఉపనిషత్తులలో అది సమస్త విశ్వానికి కారణంగా, ఆధారంగా, ఉత్పత్తి స్థానంగా వుందే పరమతత్వం అని అర్థం. చివరికి ఆత్మకు, బ్రహ్మకు అభేదం చెప్పబడింది. బ్రహ్మ ఏకమేవాద్వితీయం అయినప్పుడు, అది తప్ప మరేదీ లేనప్పుడు, ఆత్మకు మాత్రం ప్రత్యేక అస్తిత్వం ఎక్కడ వుంటుంది? ఆత్మ వేరుగా వున్నదని భావించడం ఒక భ్రమ. ఆ భ్రమ తొలగినప్పుడు ఆత్మకు, బ్రహ్మకు భేదం లేదని, రెండూ ఒకటేనని తెలుసుకోవడం జరుగుతుంది. ఉపనిషత్తులు ఈ విషయాన్ని పదేపదే ఉద్ఘాటించాయి. అయమాత్మా బ్రహ్మ (ఈ ఆత్మయే బ్రహ్మ), తత్త్వమసి (అదే నీవు), అహం బ్రహ్మాస్మి (నేనే బ్రహ్మను), సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ (ఈ సర్వం బ్రహ్మమే అయివున్నది) మొదలైన మహావాక్యాలతో ఆత్మ, బ్రహ్మల అభిన్నత్వాన్ని ఉపనిషత్తులు బోధించాయి.

ఆత్మ, లేదా బ్రహ్మ నిత్యం, శాశ్వతం, అనశ్వరం, అక్షరం, అనాదిమధ్యాంతం, నామరూప గుణరహితం. దాన్ని సత్, చిత్, ఆనందం అని గాని, మరొక విధంగా గాని ఎన్ని విధాలుగా వర్ణించినా, అది చివరకు అనిర్వాచ్యం, అనిర్వచనీయం, అని ఉపనిషత్తులు పేర్కొన్నాయి. అయితే అది ఆనందస్థితి అని కూడా పలుచోట్ల వర్ణించాయి. ఉదాహరణకు తైత్తిరీయోపనిషత్తులోని ఈ క్రింది సుప్రసిద్ధ శ్లోకం :

యతోవాచో నివర్తతే

అప్రాప్య మనసా సహ

ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వాన్

న బిభేతి కదాచన

- వాక్కు, మనస్సు కూడా దేన్ని చేరలేక తిరిగి వచ్చేస్తాయో ఆ బ్రహ్మయే ఆనందమని ఎరిగిన జ్ఞానికి భయం అనేది వుండదు-

చివరికి ఆత్మను “నేతి నేతి” - ఇది కాదు, ఇది కాదు (అదొక రకం singularity) అని తప్ప మరొక విధంగా చెప్పడానికి వీలులేదని ఉపనిషత్తులు బోధిస్తాయి. మానవునిలో అయిదు కోశాలున్నాయి. మొదటిది అన్నమయకోశం. దానిలో ప్రాణమయ కోశం, దానిలో మనోమయ కోశం, దానిలో విజ్ఞానమయ కోశం. దానిలోపల అంతిమంగా ఆనందమయ కోశం. అయితే ఆనందం కూడా ఒక గుణమే. అందుచేత దాన్ని కూడా దాటిపోతే తప్ప నిర్గుణ బ్రహ్మ లభించదు. అది అనిర్వాచ్యం. కాంట్ ‘నూమినస్’ వెల అది వున్నదని సూచించడం తప్ప దాన్ని ఇంకే విధంగాను ఊహించలేము.

ఉపనిషత్తులలో మరొక ముఖ్య ప్రతిపాదన కర్మవాద, పునర్జన్మవాదం. ఋగ్వేదంలో మానవుడు తన కర్మల పుణ్య, పాపాలను బట్టి పరలోకాలలో సుఖ, దుఃఖాలను అనుభవిస్తాడని వున్నప్పటికీ, పునర్జన్మ భావన స్పష్టంగా లేదు. భావం ఉపనిషత్తులలో సంపూర్ణం వికాసం చెందింది. సహస్రార్థాలుగా అది భారతీయ చింతనకు, మతానికి ప్రాతిపదిక అయింది. ఆత్మను త్రోసిపుచ్చిన భౌద్ధం కూడా పునర్జన్మను అంగీకరించింది.

కర్మఫలం అనుల్లంఘీయం. సత్కర్మ వల్ల ఉత్తమగతులు, దుష్కర్మ వల్ల అధమగతులు ప్రాప్తిస్తాయి. ఏ కర్మ అయినా పునః పునర్జన్మలకు కారణం అవుతుంది.

ఛాందోగ్యోపనిషత్తులో ఒకచోట పునర్జన్మ విధానం వర్ణితమైంది. మానవుని మరణానంతరం ఆత్మ రెండు విధాలుగా ప్రయాణిస్తుంది. ఒకటి దేవయానం, రెండవది పితృయానం.

అరణ్యాలలో శ్రద్ధాకువులై తపోనిష్ఠలో గడుపుతూ జీవితం చాలించేవారు వరసగా తేజోమార్గాన పగటిని, తర్వాత శుక్లపక్షాన్ని, ఉత్తరాయణాన్ని, సంవత్సరాన్ని, సూర్యుడిని, చంద్రుడిని, విద్యుత్తును ప్రవేశిస్తారు. అక్కడ అమానవుడైన పురుషుడు వుంటాడు. అతడు ఆత్మను బ్రహ్మలోకి తీసుకుపోతాడు. అక్కడినుంచి ఇక తిరిగిరావడం అనేది వుండదు. అది జన్మరాహిత్యస్థితి. అదే ముక్తి, మోక్షం. ఆత్మ ఈ విధంగా ప్రయాణం చేసేది దేవయానం.

ఇక పితృయానం : గ్రామాలలో యజ్ఞయాగాలు చేస్తూ, దానధర్మాల వంటి సత్కర్మలు చేస్తూ, బావులు త్రవ్వించడం వంటి ప్రజాహితకార్యాలు చేస్తూ జీవితం గడిపినవారు ధూమంలో ప్రవేశించి, అక్కడి నుంచి రాత్రిలోకి, రాత్రి నుంచి కృష్ణపక్షంలోకి, దాని నుంచి దక్షిణాయంలోకి ప్రవేశిస్తారు. కాని సంవత్సరాన్ని చేరుకోలేరు. అక్కడి నుంచి వారు పితృలోకంలోకి ప్రవేశిస్తారు. దానినుంచి ఆకాశంలో, అక్కడి నుంచి చంద్రునిలో ప్రవేశిస్తారు. అది దేవతల అన్నం, దేవతలు దాన్ని భుజిస్తారు. అది పితృయానం.

చంద్రలోకంలో తమ పుణ్యకర్మల ఫలం హరించి పోయే వరకు ప్రేతులుగా నివసిస్తారు. పిదప తిరుగు ప్రయాణం ప్రారంభమవుతుంది. మొదట ఆకాశంలోకి, ఆ తర్వాత వాయుమండలంలోకి ప్రవేశిస్తారు. వాయువుగా మారి, పిదప ధూమంగా, ఆ పిమ్మట మేఘంగా, వర్షంగా మారి భూమిపైకి దిగుతారు. ఆ తర్వాత పరి ధాన్యంగానో, యవధాన్యంగానో, ఓషధీలతలుగానో, వృక్షాలుగానో, తిలలుగానో, చిక్కుడులుగానో జన్మిస్తారు. ఆ ధాన్యాదులను భుజించిన వారిలో రేతస్సుగా మారి తిరిగివచ్చిన వారికి బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య జన్మలలో ఏదో ఒకటి ప్రాప్తిస్తుంది. దుష్కర్మలు చేసినవారికి శునక, సూకర, ఛండాల జన్మల వంటివి ప్రాప్తిస్తాయి.

అలాకాక జితేంద్రియులై, కరోరతపస్సు చేసి జ్ఞానమార్గాన ఆత్మతత్వాన్ని తెలుసుకోగలిగినవారు శాశ్వత ముక్తి పొందుతారు. వారికి జననమరణ పునరావృత్తి వుండదు. తాము దేహమాత్రులు కాదని, తమ అసలు తత్వం ఆత్మ అని తెలుసుకున్నవారు బ్రహ్మైక్యం చెందుతారు. తాను వేరు, బ్రహ్మ వేరు అన్నది అవిద్య వల్ల, అజ్ఞానం వల్ల కలిగే భ్రాంతి. జ్ఞానం వల్ల అవిద్య తొలగి బ్రహ్మస్థితి లభిస్తుంది. ఇది ఉపనిషత్తుల మరొక ముఖ్యోపదేశం.

ఉపనిషత్తులు ప్రతిపాదించిన ఈ వివిధ భావాలను - ఆత్మ, బ్రహ్మ, పునర్జన్మ, ముక్తి మొదలైన వాటిని- హేతువాదులు, భౌతికవాదులు, నాస్తికులు అంగీకరించరు. మానవుని మరణానంతరం దేహమంతా నశించినా ఆత్మ అనేది ఏదో మిగులుతుందని

ఎందుకు నమ్మాలి? ఆ నమ్మకానికి ఆధారం ఏమిటి? అలాగే ఈ విశ్వానికి సృష్టికర్త అయిన పరబ్రహ్మ అనేది వుందనడానికి ఆధారం ఏమిటి? అది కేవలం ఊహ కాదా? ఒక మూఢ విశ్వాసం కాదా?

నిజానికి ఆత్మ అనేది మరణానంతరం మిగులుతుందనేది అన్ని జాతులలోను, అన్ని మతాలలోను వున్న భావనే. అదే భారతదేశంలో ఒక క్రమపరిణామం చెంది ఆత్మ-బ్రహ్మల ఏకత్వ సిద్ధాంతంగా రూపుదాల్చింది తప్ప వాస్తవంగా అది అశాస్త్రీయమైన ఒక కల్పన మాత్రమే. దాన్ని నమ్మడం మూఢత్వం అని హేతువాదులు, నాస్తికులు నిరసిస్తారు.

ఇలా వాదించేవారు విజ్ఞానశాస్త్రాలు వికాసం చెందిన ఈ కాలంలోనే కాక, అవి చాలా ప్రాథమిక దశలో వున్న ప్రాచీనకాలంలో కూడా వుండేవారు. అసురులు దేహాత్మవాదులుగా ఛాందోగ్యం వర్ణించింది. ఈశావాస్యం ఆత్మహనులను (ఆత్మను నిరాకరించేవారిని) పేర్కొన్నది. కఠోపనిషత్తు కొందరు మరణానంతరం ఏమీ మిగలదని వాదిస్తారన్న విషయాన్ని ఉటంకించింది. బ్రహ్మలోకం ఎందులో ఓతప్రోతమై (పడుగు, పేకగా) వుంటుందని సందేహబుద్ధితో ప్రశ్నించిన గార్గిని అటువంటి పిచ్చి ప్రశ్నలు వేస్తే నీ తల తెగిపోతుందని యాజ్ఞవల్క్యుడు భయపెట్టాడు. ఆ సందర్భంలోనే అటువంటిదే ఒక అడగరాని ప్రశ్న అడిగినందుకు శాకల్యుడు అనే బ్రాహ్మణుడి తల నిజంగానే తెగిపడిందని బృహదారణ్యకోపనిషత్తు పేర్కొన్నది.

శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు విశ్వసృష్టి కారణాలను గురించి తన కాలంనాటికి ప్రచారంలో గల రకరకాల కారణాలను వరసగ పేర్కొన్నది.

- కాలం (time) ప్రకృతి (nature) నియతి (necessity) యదృచ్ఛ (chance), పదార్థం (matter), శక్తి (energy), పురుషుడు (intelligence), ఇవి వేర్వేరుగా గాని అన్నీ కలిపిగాని విశ్వసృష్టికి కారణాలు కావచ్చునా అని ప్రశ్నించి అవేవీ కాదని ఆ ఉపనిషత్తు అంటుంది.

(కాలం: స్వభావో నియతి ర్యదృచ్ఛా భూతాని యోనిః పురుష ఇతిచింత్యా...)

అంటే రకరకాల నాస్తిక వాదాలు ఆ కాలం నాటికే వున్నాయని అవగత అవుతుంది.

మొత్తంపై ఆత్మను, పరబ్రహ్మాన్ని, కర్మ సిద్ధాంతాన్ని, పునర్జన్మను, పరలోకాలను, వేదాలను, ఉపనిషత్తులను విశ్వసించనివారు, ప్రశ్నించినవారు, ఎగతాళి చేసినవారు, అదంతా బ్రాహ్మణుల కుక్షింభరత్నపు మోసమని ప్రచారం చేసినవారు ఉపనిషత్కాలంలోను, ఆ తర్వాతను వుండేవారు. అసలు ఆత్మవాదం ఎప్పుడు పుట్టిందో దానికి 'యాంటి థీసిస్'గా అనాత్మవాదం కూడా అప్పుడే పుట్టింది. అలాంటి అనాత్మవాదులను లోకాయతులని, చార్వాకులని అనేవారు.

21. కొన్ని అవైదిక వాదాలు

భారతీయ చింతన మొత్తంపై ఆధ్యాత్మికమైనదే కాని, మొత్తంగా ఆధ్యాత్మికమైనది కాదు. అందులో అనాత్మికమైనది కూడా కొంత వుంది. దాన్ని గురించి కూడా స్థూలంగా తెలుసుకోవాలి. ఎందుకంటే దాని ప్రభావం భారతీయ మతాలపై, దర్శనాలపై ఎంతో వున్నది.

స్థూలంగా దాన్ని నాస్తికవాదం (ఎథీయిజం) అనవచ్చు. కాని, నాస్తికత్వానికి అర్థం చారిత్రకంగా చూస్తే రకరకాలుగా మారుతూ వస్తున్నది. ముఖ్యంగా ఇప్పుడు నాస్తికత్వం అంటే ఆత్మ లేదు, దేవుడులేదు, పరలోకం, పునర్జన్మ లేవు - మొదలైన భావాలను ప్రతిపాదించేవాదమని అర్థం చేసుకుంటున్నాము. కాని, ఒకప్పుడు నాస్తికత్వానికి నిర్వచనం వేరుగా వుండేది. “నాస్తికో వేదనిందకః” అనేవారు. ఈ వాక్యాన్ని బట్టి వేదాలను నిందించేవారిని, అంటే వేద ప్రామాణ్యాన్ని అంగీకరించనివారిని, నాస్తికులుగా భావించే వారని అర్థమవుతున్నది. అంటే అవైదిక వాదమే నాస్తిక వాద మన్నమాట. అంతే తప్ప ఒక వైపు వేదాలను తిరస్కరిస్తూనే, పరలోకాన్ని, పునర్జన్మను, ఇంద్రుడు మొదలైన దేవతలను విశ్వసించేవాడిని ఆస్తికుడు అనేవారు కాదు.

మొత్తంపై పూర్వకాలంలోని మతవాదాలకు, దర్శనాలకు నాస్తిక, ఆస్తిక విభజన వర్తింపజేయడం కంటే, వాటిని వైదిక, అవైదిక విభాగం చేయడమే సముచితం.

అవైదిక దర్శనాలలో, మతాలలో బౌద్ధ, జైనాలు ముఖ్యమైనవి. అయితే, వాటి కంటే ముందుగా పుట్టి, వాటికి పూర్వరంగాన్ని సిద్ధం చేసి, వాటికి సమకాలికంగాను, వాటి తర్వాత కొంతకాలం వరకు, వర్ధిల్లిన కొన్ని అవైదిక, నాస్తిక దర్శనాలున్నాయి. వాటిలో లోకాయతం, లేదా చార్వాకం అనబడేది ముఖ్యమైనది.

లోకాయతం అంటే లోకంతో కూడినది. అంటే మనకు కనబడే ఈ లోకం ఒక్కటే యథార్థంగా వున్నదని, ఇది తప్ప మరొక లోకం ఏదీ లేదని చెబుతుంది. కనుక దానికి లోకాయతమని, దాన్ని అనుసరించేవారికి లోకాయతికులని పేరు వచ్చింది.

వీరినే చార్వాకులని కూడా అంటారు. చార్వాకుడు అనే పేరుగల ఒక వ్యక్తి ప్రబోధించినది కనుక దానికి చార్వాక మతమని పేరు వచ్చిందట. మహాభారతం శాంతిపర్వంలో చార్వాకుడనే రాక్షసుడు బ్రాహ్మణవేషంలో వచ్చి, యుద్ధంలో బంధుమిత్రులందరిని వధించి నెత్తుటి కూటికి పాల్పడినందుకు ధర్మరాజును నిందిస్తాడు. మరి ఆ కథలోని చార్వాకుని పేరు మీదుగానే చార్వాక దర్శనం వచ్చిందో లేక మరొక చార్వాకుడున్నాడో, అసలు చార్వాకుడనే వ్యక్తి పేరు మీదుగా కాక వేరే విధంగా ఆ పేరు

వచ్చిందో తెలియదు. చార్వాకులు అంటే తీయని మాటలు, ఇష్టమైన మాటలు చెప్పేవారు అనే అర్థం వుంది. తిను, తాగు, తందనాలాడు, సుఖాలనుభవించు, అదే జీవిత లక్ష్యం అని చెవులకు ఇంపైన మాటలు చెబుతారు కనుక అలా చెప్పే చారువాక్కులు అనే మాట మీదుగా ఆ వాదానికి చార్వాకం అని పేరు వచ్చి వుండవచ్చు కూడా.

అయితే ఈ సందర్భంలో ఒక మాట చెప్పుకోవాలి. ఇది లోకాయతం, ఇది చార్వాకం అని స్పష్టంగా చెప్పే దర్శన గ్రంథాలేవీ లేవు. ఒకవేళ ఒకప్పుడు అవి వుండి వుంటే, వాటిని నిరసించిన అస్తికులు వాటిని నాశనంచేసి వుంటారు. అసలు లోకాయతికులు, నాస్తికులు చెప్పిన దాన్ని యథాతథంగా కాక, దానిపై ద్వేషం కలిగించడానికి గాను వారు దాన్ని వక్రీకరించి తమ గ్రంథాలలో ఉటంకించడం జరిగింది తప్ప, అసలు లోకాయతికులు, చార్వాకులు అంత విశ్వంఖలవాదం చేసి వుండరని వారి ఆధునికాభిమానులు అంటున్నారు. ఇది నిజమే కావచ్చు.

లోకాయతికులు భౌతిక వాదులు. ఆత్మను వారు అంగీకరించరు. ప్రత్యక్షాన్ని మాత్రమే, అంటే ఇంద్రియాలకు గోచరించేదాన్ని మాత్రమే వారు అంగీకరిస్తారు. ఇంద్రియ గోచరం కానిది అసత్యం. దానికి ఉనికి లేదు. అనుమాన ప్రమాణం కూడా లేదు. ప్రత్యక్షమే ప్రమాణం. అలాగే ఆప్త వాక్యం (మనం గౌరవించేవారు చెప్పే మాటలు) కూడా ప్రమాణం కాదు. ప్రత్యక్షం నుంచే జ్ఞానం కలుగుతున్నది. అందుచేత భౌతిక ప్రపంచమే సత్యం.

భౌతిక ప్రపంచం అంటే నాలుగు మౌలిక భూతాలతో నిర్మితమైన ప్రపంచం. అవి పృథ్వీ, అపే, తేజ, వాయువులు. అవి శాశ్వతాలు ప్రపంచ నిర్మితికి అవి చాలు. వాటినుంచే శరీరం, చైతన్యం, మనస్సు వస్తున్నాయి. చతుర్భూత నిర్మిత శరీరం నశించగానే మనస్సు, చేతన కూడా నశిస్తాయి.

మరి చతుర్భూతాలు నిర్ణీతాలు, లేదా అచేతనాలు కదా? వాటి నుంచి ప్రాణం, చైతన్యం ఎలా వస్తున్నాయి? దానికి చార్వాకుల సమాధానం :- మద్యాన్ని ఉదాహరణగా తీసుకోండి. కొన్ని రకాల రసాయన పదార్థాలను వేర్వేరు పాళ్ళలో కలిపి మద్యం తయారుచేస్తారు. ఆ పదార్థాలలో దేన్ని విడిగా పరిశీలించినా అందులో మాదకత్వం వుండదు. కొన్ని ప్రత్యేకమైన పాళ్ళలో వాటిని కలిపి పులియబెట్టితేనే మాదకత కలుగుతుంది. అలాగే నిర్ణీతమైన నాలుగు భూతాలు విధిన్న విధాలుగా కలియడంతో ప్రాణం ఏర్పడుతున్నది. అలాగే ప్రాణులు కొన్ని విధాలుగా పరిణామం చెందడం వల్ల చైతన్యం, మనస్సు అనేవి ఏర్పడుతున్నాయి.

శరీరం, ఆత్మ వేర్వేరు కావు. రెండూ ఒకటే. శరీరం లేని ఆత్మను ఎవరైనా విడిగా చూశారా? శరీరం వుంటేనే చేతన వుంటుంది. చేతన వున్నచోట శరీరం కూడా విధిగా వుండాలి.

భౌతికవాదులలో కొందరు ఆత్మ దేహం ఒకటే నంటారు. కొందరు ప్రాణమే ఆత్మ అని, కొందరు మనస్సే ఆత్మ అని అంటారు. ఏమైనా ఆత్మ అనేది భౌతికమనే చార్వాకులు వాదిస్తారు. అందుచేత మరణానంతరం ఆత్మ కర్మఫలం అనుభవిస్తుందనేది అబద్ధం. ప్రాణికి పునర్జన్మ లేదు. పరలోకాలు లేవు. ఇహలోకం తప్ప, మరొక లోకం లేదు. దేవుడు లేదు. ఈ లోకం ఉనికికి సృష్టికర్త అనేవాడి అవసరం లేదు. తన స్వభావాన్ని అనుసరించి, తన ప్రకృతిని అనుసరించి ఈ లోకం ఏర్పడింది, అలాగే లోకంలోని సమస్త జీవులు జన్మించాయి. దైవభావం తప్ప. అదొక రకమైన జబ్బు. దేవతల్ని మనుషులే సృష్టించారు. దేవతలతో నిమిత్తం లేకుండానే లోకం నడిచిపోతున్నది.

అయితే సుఖదుఃఖాలున్నాయి. దుఃఖాల్ని వినర్జించి, సుఖాలను అనుభవించాలి. ఈట్, డ్రింక్, అండ్ బి మెర్రి, పుట్టిన ప్రతి ప్రాణికి మృత్యువు తప్పదు. పాప, పుణ్యాలు లేవు. ఇంద్రియ నిగ్రహం అనవసరం. సుఖం దుఃఖానికి దారితీస్తుంది కదా అని సుఖాన్ని వదులుకోవడం అవివేకం.

వేదాలన్నీ తప్పు. వాటిని ఏ మాత్రం గౌరవించనక్కరలేదు. అవన్నీ అబద్ధాలు. జ్యోతిష్టోమం అనే యజ్ఞంలో బలి ఇచ్చిన పశువుకు పుణ్యలోకాలు కలిగేటట్లయితే, యజ్ఞం చేసేవాడు తనతండ్రినే బలి ఇవ్వకూడదూ, శుభ్రంగా స్వర్గానికి పోతాడు కదా? పరలోకాలనేవి పైన ఎక్కడోవుంటాయని, ఇక్కడ మరణించినవారు అక్కడికి పోతారని, ఏటేటా శ్రాద్ధం పెట్టేటట్లయితే, పరలోకంలోని పితరులకు భోజనాదికాలు అందుతాయని నమ్మేటట్లయితే, నేల మీద పిండాలు పెడితే సౌధోపరిభాగాన వున్నవారికి అవి అందాలి కదా, అందుతున్నాయా మరి? ఇవన్నీ కుక్షింభరులైన బ్రాహ్మణులు కల్పించిన మూఢ విశ్వాసాలు.

ఇలాగ లోకాయతికులు రకరకాల వాదాలు చేసేవారని వారి వ్యతిరేకులు పేర్కొనేవారు. అయితే, ఈ వాదాలన్నీ వ్యతిరేకులు దుష్ప్రచారం కోసం కల్పించినవే తప్ప అసలు లోకాయతికుల వాదులు కావని, కొన్ని శతాబ్దాల పాటు భారతీయ ప్రజాజీవితంపై ప్రభావం చూపించిన లోకాయతం అంత పసలేని వాదాలతో కూడినదై వుండదని పండితులు అభిప్రాయపడుతున్నారు.

లోకాయతికులు, చార్వాకులు కాక, స్వల్ప వాద భేదాలతో ఇతర భౌతికవాదులుండే వారు. వారిలో కొందరు సుప్రసిద్ధ దార్శనికులను గురించి ఇక్కడ తెలుసుకుందాము.

వారిలో ఒకనిపేరు పూరణ కశ్యప. (పూర్ణకాశ్యపుడు). పేరును బట్టి ఇతడు బ్రాహ్మణుడు అయివుండాలి. ఇతని దృష్టిలో పాపపుణ్యాలు లేవు. ఇతరులను హింసించినా, వధించినా, దొంగతనాలు చేసినా, అబద్ధాలు చెప్పినా, పర స్త్రీ గమనం చేసినా పాపం అంటదు. అలాగే దాన ధర్మాలు చేసినా, యజ్ఞాలు చేసినా, ఇంద్రియాలను నిగ్రహించినా, సత్యవ్రతాన్ని పాటించినా మనిషికి పుణ్యం రాదు.

పూర్ణ కాశ్యపుడు అక్రియావాది. అంటే ఆత్మ అకర్త. దానికి కర్మఫలం అంటదని, సాంఖ్యుల వాదంలోని 'పురుషుని' వలె అది అనాసక్త సాక్షి మాత్రమేనని అతని సిద్ధాంతం అయివుంటుంది తప్ప, నిజంగా అతడు మంచి పనికి, చెడుపనికి తేడా లేదని చెప్పి వుండదు. అతని సిద్ధాంతాన్ని వక్రీకరించి వ్యతిరేక భావం కలిగించడానికే అతడిని పై విధంగా బౌద్ధ, జైన గ్రంథాలు ఉటంకించి వుంటాయి.

గోశాలుడు

మరొక ప్రసిద్ధ దార్శనికుడు ముక్తలి గోశాలుడు. ఇతని అనుయాయులను అజీవకులు అంటారు. వీరిది దిగంబర సంప్రదాయం. వీరు ఇంద్రియ నిగ్రహాన్ని, భూతదయను బోధించారు. మద్య, మాంసాది పంచ 'మకారాలు' నిషేధించారు. ఎవరైనా తమంతట తాము భిక్ష వేస్తే తినేవారు తప్ప బిచ్చం ఎత్తేవారు కారు. స్నానం చేయక అశుభ్రంగా వుండేవారు. వారిది దేశ ద్రిమ్మరి జీవితం, కాని నియమనిష్ఠలుండేవి.

ముక్తలి గోశాలుడు ఒక గోశాలలో జన్మించినందువల్ల ఆ పేరు వచ్చిందట, అలాగే అతడు ఏదైనా వస్తువు తీసుకు వస్తుంటే యజమాని 'మాఖలి' అనేవాడట. అంటే తడబడకుండా నడు, లేకపోతే వస్తువు పడేస్తావు అని అర్థం.

ఆ జీవకులు దిగంబరంగా కాక చాపలు చుట్టుకునేవారని, నెమలి ఈకల గుత్తిధరించే వారని మరొక ప్రతీతి, నెయ్యి నిషిద్ధమట. ఆహారం ఎలావున్నా తినేవారట.

ముక్తలి గోశాలుడికి మంఖలిగోశాలుడని, మస్కరి గోశాలుడని కూడా పేర్లున్నాయి. అతడు శ్రావస్తిలో జన్మించాడని, మొదట్లో వర్ణమాన మహావీరునికి శిష్యుడుగా వుండేవాడని, మహావీరుని శిష్యురకం వల్ల తనకు సిద్ధులేవీ లభించనందున ఆగ్రహంతో ఆయనను చంపబోయాడని, చివరకు పిచ్చివాడయ్యాడని ఒక కథ వుంది, జైన గ్రంథాలు అతడి గురించి అసహ్యం కలిగేటట్లు వ్రాయగా, బౌద్ధ గ్రంథాలు మాత్రం సమకాలికుల చేత సమ్మానితుడైన గొప్ప తీర్థంకరుడుగా పేర్కొన్నాయి.

గోశాలుడు నియతివాది. అంటే అతని దృష్టిలో విశ్వమంతా నియమబద్ధమై నడుస్తున్నది. ఏదీ యాదృచ్ఛికంగా జరగదు. ఒక నియమం ప్రకారం జగత్తు అంతా పరిణామం చెందుతున్నది. అలాగే సమస్త ప్రాణులు కూడా పరిణామం చెందుతున్నాయి. రాళ్లు కూడా జీవంకలవేనట. కొన్ని వస్తువులలో ఒకే ఇంద్రియం వుంటే మరికొన్నిటిలో రెండు, మూడు, నాలుగు, అయిదు ఇంద్రియాలుంటాయి. ప్రతీదీ జన్మిస్తూ, మరణిస్తూ, తిరిగి జన్మిస్తూ వుంటుంది. ఆ విధంగా ప్రపంచంలోని ప్రతి వస్తువు 84 లక్షల మహాకల్పాల కాలంపాటు జన్మలు ఎత్తుతుంది. ఆ తర్వాత కూడా మరికొన్ని జన్మలు ఎత్తి, చివరకు జినత్వం చెంది, మోక్షం పొందుతుంది.

ఏ ప్రాణి ఎప్పుడు మోక్షం (పునర్జన్మ రాహిత్యం) పొందాలో అప్పుడు పొందుతుంది తప్ప వేరేమార్గం లేదు. సచ్చీలం వల్ల ఒరిగేదేమీ లేదు. అసలు మన చేతిలో ఏమీలేదు. పురుషకారం వృథా. ఎప్పుడు దుఃఖవిముక్తి పొందాలో అప్పుడు తప్ప, అంతకుముందు ఎంత తన్నుకున్నా ఏమీ ప్రయోజనం లేదు. నియతికి అందరూ వశులే, దాన్ని ఎవరూ తప్పించుకో లేరు. ప్రతి వస్తువు చివరకు తీర్థంకరుడు అవుతుంది. అయితే ఎప్పుడు అవాలో అప్పుడు అవుతుంది తప్ప, దాన్ని త్వరితం చేయలేము, ఆలస్యమూ చేయలేము, నివారించనూ లేము.

అజితకేశ కంబలి

బౌద్ధ గ్రంథాలు పేర్కొన్న ఆరుగురు తీర్థంకరులలో మూడవవాడు అజితకేశ కంబలి. ఇతడు మానవకేశాలతో నేసిన వస్త్రాలు ధరించేవాడు కనుక ఆ పేరొచ్చిందట. అతని అనుయాయులను శ్రమణకులంటారు.

దాసధర్మాలు వృథా, యజ్ఞయగాలాలు వృథా, పాపంలేదు, పుణ్యంలేదు, ఇహంలేదు, పరంలేదు, తల్లీ లేదు, తండ్రి లేదు.

మనిషి నాలుగుభూతాల (వృథి, జలం, అగ్ని, వాయువు) కలయిక, మనిషి మరణిస్తే ఏ భూతం ఆ భూతంలో విలీనమవుతుంది. మరణం పిదప ఏమీ మిగలదు. దహనంతో అంతా ఒక విధంగానే అంతరించిపోతారు. అన్నిటికీ, అందరికీ మరణమే గమ్యం.

మంచి పనిచేసినా ఒకటే, చెడు పనిచేసినా ఒకటే. తల్లిదండ్రుల సేవచేస్తే పుణ్యం రాదు, చేయకపోతే పాపం రాదు. సన్మార్గం, దుర్మార్గం ఎవడైనాసరే మరణించాక తిరిగి రాదు. మరణానంతరం ఏమి జరుగుతుందో తిరిగొచ్చి చెప్పినవాడు లేడు. (“ఎవ్వరయిన వచ్చినారె మృతి వాకిటి కేగిన పూర్వ యాత్రికుల్?” అన్నాడు ఒమర్ ఖయ్యాం.)

అజిత కేశకంబలి క్రీస్తుపూర్వం 523 ప్రాంతాలవాడని, బుద్ధునికి సమకాలికుడని ప్రతీతి. అతడి నైతిక నిష్ఠను అన్ని బౌద్ధ గ్రంథాలు ప్రస్తావించాయి. ఇంద్రియ నిగ్రహం పాటించేవాడని, కఠోర బ్రహ్మచర్యాన్ని అవలంబించాడని అవి పేర్కొన్నాయి. ఇహం లేదని, తల్లిదండ్రులు లేరని, ఇంద్రియ సుఖాలను అనుభవించడని అన్నాడని కొన్నికోట్ల వ్రాసినా అది నమ్మదగింది కాదని పండితులు అభిప్రాయపడ్డారు. మొత్తంపై ఇతడుభారతీయ భౌతికవాదానికి మూలపురుషుడనే ప్రతీతివుంది.

కాత్యాయనుడు

నాల్గవ తీర్థంకరుడు ప్రకృథ కాత్యాయనుడు. ఇతడిని ప్రక్రుద్ధ కాత్యాయనుడని, పకుథకచ్చాయనుడని, కకుద కచ్చాయనుడని రకరకాల పేర్లతో వ్యవహరించడం జరిగింది.

మొత్తంపై కాత్యాయనుడనేది గోత్రనామమై వుండాలి. ఇతడు గూనివాడని, చన్నీటిని ఎన్నడూ తాకలేదని, ఏ నదిని ఎన్నడు దాటలేదని వర్ణనలున్నాయి.

ఈ కాత్యాయనుడు అణువాది. అతని వాదం ప్రకారం ఏడు మౌలిక ధాతు పదార్థాలున్నాయి. వాటిని ఎవరూ నిర్మించలేదు, నిర్మించమని ఎవరూ ఎవరినీ ఆజ్ఞాపించనూ లేదు.

ఆ ఏడు పదార్థాలు ఇవి :

పృథ్వి, జలం, అగ్ని, వాయువు, సుఖం, దుఃఖం, జీవం. వీటిని సప్తకాయాలుగా కూడా పేర్కొంటారు. అందుచేత అతనిది సప్తకాయవాదం.

ఈ ఏడు కాయాలు శాశ్వతంగా, స్థిరంగా వుంటాయి. అందుచేత అతనిది శాశ్వత వాదం కూడా. ఈ కాయాలు చలించవు, మారవు, వాటిని ఎవరూ తయారుచేయనట్లే, వాటి నుంచి ఏవీ తయారుకావు.

ఈ ఏడు కాయాలతో సమస్త విశ్వం నిర్మితమైంది. వాటి మధ్య ఖాళీ జాగాలున్నాయి. కనుక ఎంత పదునైన కత్తితో నరికినా ఆ వేటు ఆ మౌలిక కాయాలకు తగలదు. కత్తివేటు ఖాళీలోకే వెడుతుంది. అందుచేత ఒకడు ఒకడిని చంపడానికి నెత్తిన కత్తితో నరికితే అతడు హంతకుడు కాదు, ఇతడు హతుడు కాదు. అసలు వినేవాడు, చెప్పేవాడు, తెలుసుకునేవాడు, తెలియజేసేవాడు లేడు.

మరికొన్ని ప్రస్తావనల ప్రకారం ప్రకృథ కాత్యాయనుడిది షష్టకాయవాదం, సుఖదుఃఖాలను తీసివేసి వాటిబదులు ఆకాశాన్ని చేరిస్తే ఆరు కాయాలు అవుతాయి. మరొక ప్రస్తావన ప్రకారం జీవం బదులు ఆత్మను పేర్కొనడం జరిగింది. ఆత్మ ఆకర్త, అవధ్యం, నిత్యం, శాశ్వతం.

ఏడు మౌలికకాయాలు తమంతట తామే అప్రేరితంగా సంయోగం చెందితే వివిధ వస్తువులు, జీవులు ఏర్పడుతున్నాయి.

చిక్కడు, దొరకడు

ఆరుగురు తీర్థంకరులలో అయిదవవాడు సంజయ వేలట్టిపుత్ర. ఇతడిని అనేకాంతవాది అని, సంశయవాది అని పేర్కొంటారు. ఇతడి వాదం మరింత చిత్రంగాను, గందరగోళంగాను వుంటుంది.

అతనితో వాదం పెట్టుకుంటే ప్రశ్నోత్తరాలు ఇలా నడుస్తాయని బౌద్ధగ్రంథాలు పేర్కొన్నాయి

“పరలోకం వుందా?”

“పరలోకం వుంది అని నేను నమ్మితే వుంది అని అంటాను. కాని, అలా అనను. అది ఇలా, ఇది అలా అని నేను అనను, అదీ కాదు, ఇదీ కాదు అని కూడా అనను. అది కాదు అనను, అది కాదు అనేది కాదు అని కూడా అనను.”

“పోనీ పరలోకం లేదా?”

“పరలోకం లేదు అని నేను నమ్మితే లేదు అని అంటాను. కాని, అలా అనను...” అని మొదటి ప్రశ్నకు వలెనే సమాధానం అంతా నడుస్తుంది.

“పోనీ, పరలోకం వున్నదని, లేదని కూడా నీ ఉద్దేశమా?” (అత్తిచ, నత్తిచ పరలోకో?)

“పరలోకం వున్నదని, లేదని కూడా నేను నమ్మితే అలాగనే చెబుతాను. కాని, అలా చెప్పను..”.... ఇత్యాది.

(పోనీ, పరలోకం వుండకపోవడం గాని, లేకపోవడం గాని లేదా?) (నేనత్తి, నోనత్తి, పరలోకో?)

“పరలోకం వుండకపోవడం గాని, లేకపోవడం గాని లేదు అని నేను నమ్మితే అలాగనే చెబుతాను. కాని, అలా చెప్పను..” ఇత్యాది...

ఇటువంటి వారిని అమరావిక్షేపికు లంటారట. ఏదైనా ప్రశ్న అడిగితే జలగలా చేతిలోంచి జారిపోతారు. తప్పు చిక్కరు, దొరకరు.

ఆరవ తీర్థంకరుడు నిగంఠనాతపుత్ర. ఈయన జైనమత స్థాపకుడైన వర్ధమాన మహావీరుడు, ఈయన గురించి తర్వాత ఒక ప్రత్యేకాధ్యాయంలో తెలుసుకుందాము.

ఈ భౌతిక, అనాత్మ, అవైదిక వాదాలను, వాటి ప్రవక్తలను ఇంతగా వివరించడానికి కారణం గౌతమబుద్ధుని కాలంనాటికి భారతదేశంలో ప్రచారంలో వున్న తత్వశాఖలను, తాత్విక వాతావరణాన్ని తెలియజేయడమే, మొత్తంపై ఆనాడు ఒక వైపు వైదిక కర్మకాండ, ఉపనిషచ్చింతన, మరొక వైపు అనాత్మవాదం, భౌతికవాదం ఇవన్నీ భారతీయ జీవనాన్ని ప్రభావితం చేస్తున్నాయి. ఈ నేపథ్యంలో నుంచి గౌతమబుద్ధుడు ధర్మచక్ర ప్రవర్తనం చేయ నారంభించాడు. ఆయన బోధలు భారతదేశంలో దాదాపుగా అంతర్ధానమైనా, చైనా, మంగోలియా, జపాన్, శ్రీలంక, ఇంకా అనేక అగ్నేయాసియా దేశాలలో నేటికీ సజీవంగా వున్నాయి. భారతీయ చింతనలోనే కాక, ప్రపంచ చింతనలోనే బౌద్ధమతం, బౌద్ధ దర్శన శాఖలు అమితాసక్తికరమైనవి.

22. బుద్ధగాథ

మానవ చరిత్రలో అత్యంత ప్రేమాస్పదులైన మహావ్యక్తులలో అగ్రతమ శ్రేణికి చెందిన కొద్దిమందిలో ఒకడు గౌతమబుద్ధుడు. దుఃఖిత మానవాళిని దుఃఖవిముక్తులను చేయగల మార్గాన్ని అన్వేషించడానికి తన రాజ్యాన్ని, సమస్త భోగభాగ్యాలను, సర్వసుఖాలను త్యజింపబ్రామాలుగా త్యజించి, సుదీర్ఘ కఠోర తపోదీక్షానంతరం బుద్ధత్వం పొందిన ఆ మహానుభావుని జీవితచరిత్ర స్థూలంగా అందరికీ తెలిసిందే. ప్రతి చరిత్ర పుస్తకంలోనూ కనబడేదే. అయినా, బౌద్ధమత, దర్శనాల గురించి తెలుసుకొనడానికి ముందు బుద్ధుని మహాద్భుత చరిత్రను ప్రస్తావించకుండా ముందుకు సాగలేము.

బుద్ధుడు క్రీస్తుపూర్వం 563 ప్రాంతంలో జన్మించాడన్నది ఎక్కువమంది పండితులు అంగీకరించిన విషయం. ఇప్పటి నేపాల్, ఇండియా సరిహద్దులలోని కపిలవస్తు గణతంత్ర రాజ్యంలో క్షత్రియ శాక్య వంశంలో శుద్ధోదన మహారాజుకు, పట్టపు రాణి మహామాయాదేవికి అతడు జన్మించాడు.

ఒకానొక రాత్రి మాయాదేవికి ఒక కల వచ్చింది. ఒక తెల్ల ఏనుగు కుడివైపు నుంచి తన గర్భంలో ప్రవేశించినట్లు ఆమె ఆ స్వప్నంలో దర్శించింది. మర్నాడు ఆమె స్వప్న వృత్తాంతాన్ని రాజు దైవజ్ఞులకు చెప్పగా, వారు అతనికి కుమారుడు జన్మిస్తాడని, అతడు అయితే చక్రవర్తి అవుతాడని, లేకపోతే సర్వసంగపరిత్యాగి అయి బుద్ధుడుగా చరిత్ర ప్రసిద్ధుడవుతాడని జోస్యం చెప్పారు.

నవమాసాలు గడిచాక పూర్ణగర్భవతి అయిన మాయాదేవి మేనాలో కపిలవస్తుకు కొంత దూరంలో గల తన పుట్టినింటికి బయలుదేరి మార్గాయాసం తీర్చుకొనడానికి లుంబిని అనే వనంలో ఆగింది. అక్కడ ఆమె సర్వ శుభలక్షణ లక్ష్మితుడైన కుమారుని ప్రసవించింది. ఆ రోజు వైశాఖ పూర్ణిమ. (లుంబినీ వనం ఇప్పుడు నేపాల్ లో వుంది. అక్కడ అశోకుడు నెలకొల్పిన శిలాస్తంభం నేటికీ వుంది.)

పుత్రోదయమైన అయదవ రోజున నామకరణ మహోత్సవం జరిగింది. సిద్ధార్థుడని పేరు పెట్టారు. అప్పుడు మరొకసారి దైవజ్ఞులు అతడు ఇంటిపట్టునే వుంటే చక్రవర్తి అవుతాడని, అలా కాక బాధామయ దృశ్యాలను చూస్తే విరాగి అయి, ఇల్లు విడిచి సన్యసిస్తాడని జోస్యం చెప్పారు.

ప్రసవానంతరం ఏడవ రోజున మాయాదేవి మరణించింది. ఆమె సోదరి, శుద్ధోదనుని మరొక రాణి అయిన మహాప్రజాపతి గౌతమి సిద్ధార్థుడిని పెంచి పెద్దవాడిని చేసింది. ఆమె పేరు మీదుగానే అతడికి గౌతముడనే మరొక పేరు వచ్చింది.

తన కుమారుడు ఎక్కడ విరాగి అయి ఇల్లు విడిచి వెళ్ళిపోతాడో అనే భయంతో శుద్ధోదనుడు అతడిని అతి గారాబంగా, ఎట్టి బాధా దృశ్యాలు కంట పడకుండా జాగ్రత్తపడుతూ, అంతులేని భోగభాగ్య విలాసాల మధ్య పెంచాడు.

రాచనగరులో మూడు కొలనులుండేవి. ఒక దానిలో ఎర్ర తామరలు, రెండవ దానిలో నీలి కలువలు, మూడవదానిలో శ్వేత పద్మాలు. సిద్ధార్థుని కోసం రాజు మూడు సౌధాలు కట్టించాడు. ఒకటి శీత ఋతువులో నివాసానికి, ఒకటి వేసవి విడిది, మరొకటి వర్షర్తువు గడపడానికి, వర్షర్తువు నాలుగు నెలలూ సిద్ధార్థుడు ఆ సౌధాన్ని విడిచి క్రిందికి వచ్చేవాడు కాడు. సుందరాంగులైన యువతుల సృత్య, గీతాది వినోదాలలో, విలాసాలలో మునిగితేలేవాడు.

పదహారవ ఏట సిద్ధార్థునికి పదహారేళ్ల అతిలోక లావణ్యవతియైన యశోధరతో వివాహమైంది. ఆమెతో కలిసి సకల సౌఖ్యాలను చూరగొన్నాడు. కాని ఎన్ని సౌఖ్యాల మధ్యనైనా సిద్ధార్థుని మనస్సులో ఏదో ఒక మూల ఒక చింతాతరంగం పొడచూపుతూనే వుండేది. అప్పుడూ అన్యమనస్కుడుగా, అలోచనామగ్నుడుగా వుండేవాడు.

నాలుగు దృశ్యాలు

అప్పుడు సిద్ధార్థునికి 29 సంవత్సరాలు. ఒకనాడు రథారూఢుడై పురవీధులలో విహరిస్తుండగా, కృశించి ముడతలు పడి వంగిపోయిన దేహంతో, లోతుకుపోయిన కళ్ళతో, కర్రపట్టుకుని నడపీనుగులా వున్న ఒక వృద్ధుడు కనబడ్డాడు. అంతటి పండు ముదుసలిని అతడు ఎన్నడూ చూడలేదు. ఆ వ్యక్తి ఎందుకలా వున్నాడని అడగ్గా సారథి అతడు వృద్ధుడని, ప్రతి మానవుడు వృద్ధాప్యంలో అలాగే అవుతాడని చెప్పాడు. ఆ దృశ్యం సిద్ధార్థుడి మనస్సును కలచి వేసింది.

మరొకనాడు సిద్ధార్థుడు అలాగే పురవీధులలో రథంపై వెడుతుండగా, బాధతో మూలుగుతూ తన మలమూత్రాలలో తానే పడిపోయి లేవడానికి కూడా శక్తిలేని ఒక వ్యాధిగ్రస్తుడిని చూశాడు. అతని ప్రశ్నకు సమాధానంగా, మానవుడన్న వాడికి ఏదో వ్యాధి రాకుండా వుండదని, ఆ వ్యక్తి ఏదో పెద్ద జబ్బుతో బాధపడుతున్నాడని సారథి చెప్పాడు.

ఇంకొకనాడు సిద్ధార్థుడు పురవీధులలో ఒక శవాన్ని నలుగురు వాహకులు మోసుకువెడుతూ వుండడం చూసి అదేమిటని అడిగాడు. ఆ వ్యక్తి మరణించాడని, పుట్టిన ప్రతి నరుడు, ప్రతి ప్రాణి ఆ విధంగా మృత్యుచెందక తప్పదని సారథి చెప్పాడు.

ఈ దృశ్యాలు చూసి సిద్ధార్థుడు అంతులేని చింతలో మునిగిపోయాడు. ఈ ప్రపంచంలో ఎందుకింత దుఃఖం వుంది, ఎందుకింత బాధవుంది, జీవులకు వీటినుంచి విముక్తి లేదా అన్న ప్రశ్నలు అతడిని కలచివేశాయి.

మరొక రోజున నగర వీధులలో విహరిస్తుండగా సిద్ధార్థునికి ముండిత శిరస్సుడు, కాషాయాంబరధారి అయిన ఒక శ్రమణుడు కనబడ్డాడు. అతని వదనంలో ఎక్కడా బాధా చిహ్నం లేదు. అది ప్రశాంత గంభీరంగా వుంది. ఏదో దీర్ఘలోచనలో మునిగి ఆ సన్యాసి తన చుట్టూ ప్రపంచాన్ని గమనించనట్లు నడిచిపోతున్నాడు. అతడిని చూసి సిద్ధార్థుడు ఆశ్చర్యచకితుడయ్యాడు. అతడు సర్వసంగ త్యాగి అని, ఏ ప్రాపంచిక సుఖదుఃఖాలు అతడిని అంటవని, నిర్విచారంగా అతడు భిక్షమెత్తుకుని జీవిస్తూ వుంటాడని సారథి చెప్పాడు.

పరివర్తన

ఇంటికి తిరిగివచ్చిన సిద్ధార్థుని మనస్సులో అవే ఆలోచనలు సుళ్లు తిరుగుతున్నాయి. ప్రపంచంలో ఇంత బాధ, ఇంత దుఃఖం ఎందుకు వుండాలి? ప్రతివాడు ఆ శ్రమణునివలె నిర్విచారంగా ఎందుకు జీవించలేదు? తాను కూడా ఒకనాటికి ఆ ముదుసలి వలె కృశించి పంగిపోయి నడవవలసిందేనా? అలా వ్యాధిగ్రస్తడై, అలా మరణించాల్సిందేనా? తాను కూడా ఆ సర్వసంగత్యాగి అయిన భిక్షువులా ఎందుకు జీవించకూడదు? ఈ దుఃఖిత జనావళికి తరణోపాయాన్ని కనుగొని ఎందుకు బోధించరాదు?

ఈ తలపులలో మునిగి వున్న సిద్ధార్థుడికి పరిచారకులు పుత్రుడు కలిగాడని శుభవార్త చెప్పారు. సిద్ధార్థుడి మనస్సు అప్పటికే వైరాగ్యంతో నిండిపోయివుంది. అతనికి ఆ వార్త సంతోషం కలిగించలేదు. తనకు మరొక సాంసారిక బంధం తగులుకున్నదనే భావంతో తన కుమారుడికి రాహులుడని పేరు పెట్టాడు.

మహాభినిష్క్రమణం

అతడు గృహం విడిచి సత్యాన్వేషణ యాత్రకు బయలుదేరాలని నిశ్చయించుకున్నాడు. ఆనాటి రాత్రి నగరంలో తన పుత్రజననోత్సవ కోలాహలం సద్దుమణిగిన తర్వాత, రాచనగరులో కూడా సృత్యగీతాది సంరంభమంతా ముగిసి అందరు నిద్రితులైన నిశ్శబ్ద వేళ, సిద్ధార్థుడు లేచాడు. ఆఖరుసారిగా అభ్యంతర మందిరంలో, శిశువుపై చేయి వేసి ఆదమరచి నిద్రిస్తున్న యశోధరా సతిని చూసి, శిశువును ముద్దిడుకుందామా అనుకుని, దాని వల్ల భార్యకు నిద్రాభంగం, తనకు ప్రయత్న భంగం కాగలవని విరమించి తలుపులు తెరచుకుని బయటకు వచ్చాడు. తన సారథి ఛన్నుడిని లేపి తన నిశ్చయం తెలిపాడు. కంటకం అనే తన ఇష్టాశ్వాన్ని సన్నద్ధం చేయమని చెప్పాడు. సిద్ధార్థుడు దాన్ని అధిరోహించి రాచనగరు గడచి, నగర ద్వారాలు దాటి ఛన్నుడు వెంటరాగా, “మహాభినిష్క్రమణం” చేశాడు.

తెల్లవార్జ్లా ప్రయాణం చేసి ఒక అడవిని, ఒక నదిని దాటి వేరొక రాజ్యంలో ప్రవేశించాడు. తన ఆభరణాలను విలువైన రాజ వస్త్రాలను తీసివేసి ఛన్నుడికిచ్చి తాను

కాపాయాంబరాలు ధరించాడు. కత్తితో తన దీర్ఘ శిరోజాలను ఖండించుకున్నాడు. ఛన్నుడిని, కంటకాశ్వాన్ని వెనుకకు పంపివేసి, తాను ముందుకు సాగిపోయాడు.

దక్షిణ దిశగా పయనించి మగధ రాజధాని రాజగృహం చేరుకున్నాడు. ఊరి బయట ఎవరో వర్చస్వి, తేజస్వి అయిన యువ సన్యాసి విడిదిచేసి వున్నాడని పరిజనులవల్ల విని, మగధరాజు బింబిసారుడు చూడవచ్చాడు. సిద్ధార్థుని వృత్తాంతమంతా విని రాజు చలించి పోయాడు.

“స్వామీ! మీకు ఈ వయస్సులో ఈ విరాగ జీవితం తగదు. నాతో రండి. నా రాజ్యం మీకిచ్చివేస్తాను. నన్ను ధన్యుడిని చేయండి” అన్నాడు.

కాని, సిద్ధార్థుడు “రాజా! నేను వదిలిపెట్టి వచ్చిందే ఒక రాజ్యాన్ని, రాజోచిత విలాస జీవితాన్ని, తిరిగి అది నాకెందుకు? నేను జీవిత పరమార్థాన్ని కనుగొనాలని బయలుదేరాను. నా ధ్యేయం నెరవేరేవరకు విశ్రమించను” అని బదులుచెప్పి, తాను నిజంగా “సిద్ధార్థుడు” (సిద్ధించిన కోర్కె గలవాడు) అయిన తర్వాత తప్పక తిరిగి వస్తానని మాట ఇచ్చి వెళ్ళిపోయాడు.

రాజగృహం నుంచి బయలుదేరి తనకు తగిన గురువు కోసం అన్వేషణ సాగించాడు. అతనికి తారసిల్లిన మొదటి గురువు ఆలార కాలాముడనే సాంఖ్యుడైన యోగి పుంగవుడు. అతని వద్ద యోగ విద్యలో నేర్వగలిగినదంతా నేర్చాడు. ‘అకించ న్యాయతనం అనబడే శూన్యతా సమాధిస్థితిని సాధించాడు. కాని, అది సిద్ధార్థునికి తృప్తి కలిగించలేదు. సెలవు తీసుకున్నాడు. మరొక గురువు కోసం అన్వేషిస్తూ, రుద్రక రామపుత్రు (ఉద్ధక రామపుత్ర) డనే ఋషిని కలుసుకున్నాడు. అతని వద్ద నైవసంజ్ఞా నాసంజ్ఞాయతనం’ అనబడే మరింత ఉన్నత సమాధిస్థితిని సాధించాడు.

అయితే, ఇవన్నీ తన జీవితాశయ సాధనకు ఉపయోగపడేవి కావు. తిరిగి అసంతృప్తితోనే రెండవగురువు వద్ద కూడా సెలవు తీసుకుని ఉరువేల అనే ప్రదేశం చేరాడు. అది చాలా రమణీయ స్థలం. ఒక చక్కని వనం, దగ్గరలో రెండు పాయలుగా చీలిన నది, కొంత దూరంలో సేనానీ అనే గ్రామం.

కఠోర తపస్సు

అక్కడ అతనికి అయిదుగురు యోగులు తారసిల్లారు. వారితో కలిసి సిద్ధార్థుడు ఆరేళ్లు గడిపాడు. అత్యంత కఠోర, కర్మశ పద్ధతులలో తపస్సు చేశాడు. నిరాహారంగా, నిర్జలంగా, నిర్వాతంగా, నిర్లిద్రంగా ఇంకా ఎన్ని రకాలుగా శరీరాన్ని హింసించవచ్చునో అన్ని రకాలుగా దాన్ని హింసించాడు. ఎముకలగూడు, దాన్ని కప్పి ముదతలు పడి నల్లబడిన చర్మం మిగిలింది. వీసమైనా రక్తమాంసాలు లేని ఆ దుర్బలాకారంతో అతడు ఇంకా అలాగే తపస్సు సాగించాడు.

ఒక రోజున స్పృహతప్పి పడిపోయాడు. అతడు చనిపోయాడనే సహచరులు అనుకున్నారు.

స్పృహ వచ్చిన తర్వాత సిద్ధార్థుడు సత్యశోధనకు శరీర హింస తగిన సాధనంకాదని గ్రహించాడు. కొద్ది కొద్దిగా ఆహారం తీసుకోసాగాడు. కొద్ది రోజులలో కొద్దిగా కోలుకున్నాడు. క్రమంగా రక్తం చేరింది. తిరిగి మాంసలుడయ్యాడు. సత్తువ చేశారంది. మామూలు మనిషి అయ్యాడు. అతని అయిదుగురు సహచరులు అది చూసి అతడు యోగసాధన విరమించి, సాధారణ జీవితంలో ప్రవేశించి, పతితుడయ్యాడని ఆగ్రహించి, అతడిని విడిచి వెళ్లిపోయారు.

ఒక ఉదయాన సిద్ధార్థుడు ఒక వటవృక్షచ్ఛాయలో కూర్చునివుండగా సుజాత అనే పల్లె పడుచు అతడిని చూసి జాలిపడి ఒక గిన్నెలో పాయసం తీసుకువచ్చి ఇచ్చింది. అది భుజించి ఆకలి తీర్చుకున్నాడు. ఆ పిదప ఒక అశ్వత్థ తరుమూలంలో పద్మాసనాసీను డయ్యాడు. జ్ఞానోదయమయ్యే వరకు మరి లేవకూడదనుకున్నాడు.

అతడికి తపోభంగం కావించాలని 'మారుడు' (దుష్టదేవత, సైతాను వంటివాడు) తన పిశాచగణంతో అతడిని చుట్టుముట్టి ఎన్నో రకాలుగా ప్రలోభపెట్టాడు. సుఖమయ జీవితం వదలి పెట్టడం దండగ అని, తాను అన్ని రకాల విలాసాలను అతనికి సమకూరుస్తానని ఆశ చూపాడు. సిద్ధార్థుడు లొంగలేదు. ధ్యానం కొనసాగించాడు. మారుడు ఓడిపోయి మాయమయ్యాడు.

సంబోధి

ఆ రాత్రి మొదటి జాములో సిద్ధార్థునికి పూర్వజన్మల స్మృతి కలిగింది. రెండవ జాములో దివ్యదృష్టి కలిగింది. మూడవ జామున అన్ని వాసనలను, మాలిన్యాలను, అవిద్యను తొలగించుకున్నాడు. అజ్ఞానాంధకారం తొలగింది, జ్ఞానతేజం వెలిగింది, సంబోధి పొందాడు. బుద్ధుడయ్యాడు.

సిద్ధార్థుడు బుద్ధత్వం పొందిన ప్రదేశమే నేటి బుద్ధగయ. అది క్రీస్తు పూర్వం 528. ఆనాడు వైశాఖ పూర్ణిమ. అతని వయస్సు 35 ఏళ్లు.

సంబోధి తర్వాత గౌతమబుద్ధుడు అయిదారు వారాలపాటు అదే ప్రదేశంలో వున్నాడు. తిరిగి తిరిగి సమాధిలోకి వెడుతూ, తాను కనుగొన్న జీవిత సత్యాన్ని గురించి మళ్లీ మళ్లీ మననం చేశాడు.

సంబోధి (జ్ఞానోదయం) పొందడానికి బుద్ధుడు కనుగొన్నది మధ్యమమార్గం. లేదా మధ్యమ ప్రతిపదం-అంటే-మానవుడు కేవలం సుఖాలనున్నదై, ఇంద్రియ లోలుడై జీవించడం తప్పు. అలాగే కఠోర నియమాలను అనుష్ఠిస్తూ, శరీరాన్ని ఘోరంగా హింసించి తపస్సు

చేయడం కూడా తప్పు. ఈ రెండుమార్గాల మధ్యస్థంగా యుక్తాహార విహారాదుల ద్వారా సత్యాన్వేషణ చేయాలి. అదే ఆర్య అష్టాంగిక మార్గం.

తాను కనుగొన్న సత్యాన్ని ఏం చేయాలి? నలుగురికీ చెప్పాలా? తనలోనే దాచుకోవాలా? తన సత్యం చాలా క్లిష్టమైంది. ఎవరికి పడితే వారికి అది ఒకంతట అర్థం కాదు; తెలియజెప్పడం కష్టం.

అయితే, తాను ఇల్లు వదలి పెట్టింది దేనికి? సంబోధి పొందింది దేనికి? దుఃఖ కారణాన్ని, కారణ నివారణోపాయాన్ని కనుగొని దుఃఖిత మానవాళిని సముద్ధరించాలనే కదా? తన సత్యాన్ని తానే వుంచుకుంటే తాను పడిన శ్రమ అంతా వృథా కదా?

చివరికి ధర్మప్రచారం చేయడానికే బుద్ధుడు నిశ్చయించాడు. ముందుగా ఎవరికి బోధించాలి? తన ప్రథమగురువు ఆలార కాలాముడు జ్ఞాపకం వచ్చాడు. కాని, విచారించగా అతడు అప్పటికే చనిపోయాడని తెలిసింది. ద్వితీయ గురువు రుద్రక రామపుత్రుడి కోసం వెదికాడు. అతడూ చనిపోయాడని తెలిసింది.

తథాగతుడు

ఇక ఒకనాటి తన అయిదుగురు సహచరులున్నారు. వారిని వారణాసి సమీపంలో వెదికి పట్టుకున్నాడు. దూరం నుంచి నడిచి వస్తున్న తథాగతుడిని వారు చూశారు. ముందుగా వారికి అతని పట్ల అసహనం కలిగింది - సుఖజీవనం కోరి తపస్సు మాని వెళ్ళిపోయాడని. కాని, దగ్గరకు వస్తున్న కొద్దీ అతని ముఖంలోని ప్రశాంత గంభీరత, ఏదో అనిర్వచనీయమైన తేజస్సు, నడకలోని గొప్పఆత్మవిశ్వాసం వారి అసహనాన్ని పోగొట్టాయి. “మిత్రమా! ఆర్యగౌతమా!” అని సంబోధించాడు.

బుద్ధుడు తనను అలా సంబోధించవద్దని మందలించాడు. “నేను సంబోధి పొందాను. నేనిప్పుడు అర్హుణ్ణి, తథాగతుణ్ణి, బుద్ధుణ్ణి. నేను కనుగొన్న సత్యం మీకు బోధించాలని వచ్చాను” అన్నాడు.

మూడుసార్లు అతడు అవే మాటలు చెప్పాడు. మూడు సార్లు వారు అతడి బుద్ధత్వాన్ని నిరాకరించారు. చివరికి ఒకేమాట అన్నాడు. “నేను మీతో ఇదివరకెన్నడైనా ఇలా మాట్లాడానా? నేను సత్యం దర్శించానని చెప్పానా?”

“లేదు” అన్నారు వారు - “అయితే వినండి నా మాటలు” అని అతడన్నాడు. అతని మాటలలోని శక్తిని, అతని కన్నుల లోని దృఢసంకల్పాన్ని చూసి వారు “భంతే” అంటూ వినమ్రులై పాదాభివందనం చేశారు. అతడు వారికి ధర్మప్రబోధం చేశాడు.

బుద్ధుడు మొదటిసారిగా ధర్మ ప్రబోధం చేసిన ఆ ప్రదేశం పేరు ఋషిపత్తన మృగదావం. ఆ ఋషి పత్తనమే ఈనాటి సారనాథ్.

ఆ అయిదుగురు యోగులు భిక్కులయ్యారు. బుద్ధుడు స్థాపించిన సంఘంలో ప్రథమ సభ్యులు వారే.

ఆర్య సత్యాలు

బుద్ధుడు తన సంబోధిక్రమంలో దర్శించిన నాలుగు ఆర్య సత్యాలను వారికి బోధించాడు. మొదటిది-లోకంలో దుఃఖం వున్నది. జన్మ దుఃఖం, వ్యాధి దుఃఖం, మృతి దుఃఖం, ప్రియా వియోగం దుఃఖం, అప్రియ సంయోగం దుఃఖం. దుఃఖం కానిది లోకంలో లేదు. సుఖం కూడా దుఃఖానికే దారి తీస్తుంది. సుఖం లభించకపోతే దుఃఖం. లభించిన సుఖం నశిస్తుందనే భయం దుఃఖం. అతిలాలస దుఃఖం...

రెండవది - దుఃఖానికి కారణం వున్నది. అది తృష్ట (తన్న) మూడవది -దుఃఖ నిరోధం సాధ్యం. నాల్గవది - దుఃఖనిరోధానికి మార్గం వున్నది.

దుఃఖం, దుఃఖ సముదయం, దుఃఖ సముదయ నిరోధం, దుఃఖ సముదయ నిరోధ మార్గం - ఈ నాలుగు బుద్ధుడు కనుగొన్న ఆర్య సత్యాలు.

బుద్ధుడు బోధించిన దుఃఖ నిరోధమార్గం - ఆర్యాష్టాంగిక మార్గం. అంటే ఎనిమిది అంశాలతో కూడిన మార్గం. ఆ ఎనిమిది ఇవి: సమ్యక్ దృష్టి, సమ్యక్ సంకల్పనం, సమ్యక్ వచనం, సమ్యక్ కర్మ, సమ్యక్ జీవనం, సమ్యక్ ప్రయత్నం, సమ్యక్ స్మృతి, సమ్యక్ సమాధి.

ఈ అష్టాంగ మార్గాన్నే మధ్యమ మార్గమని, మధ్యమ ప్రతిపదమని అంటారు. అంటే భోగలాస, కాయక్లేశం - ఈ రెండు అతివర్తనాలకు మధ్యస్థంగా వుండే సముచిత మార్గం. ఈ మార్గమే మానవుడిని దుఃఖ విముక్తిడిని చేస్తుంది. నిర్వాణాన్ని సిద్ధిపజేస్తుంది.

గౌతముడు 'సమ్మాసంబుద్ధి' పొందిన తర్వాత ప్రప్రథమంగా చేసిన ఈ ధర్మ ప్రబోధాన్నే "ధర్మచక్ర ప్రవర్తనం" అంటారు.

బుద్ధుని రెండవ ప్రవచనం "అనాత్మ లఖ్యన సుత్త" (అనాత్మ లక్షణ సూత్రం). దేనికి కేవలత్వం లేదు. ఏదీ శాశ్వతం కాదు. అత్య అనే శాశ్వత పదార్థమేదీ లేదు. ప్రతిదీ క్షణభంగుర సదృశం. ప్రతిదీ సాపేక్షం. అన్నీ పరస్పరాధారితాలే.

త్రిరత్నాలు

వారణాసిలో వుండగా యశుడనే ధనిక యువకుడు తన భోగాలాలస విలాస జీవితంపై విరక్తి పుట్టి బుద్ధుని వద్దకు వచ్చి ఆయన ఉపదేశ ప్రభావంతో శిష్యుడయ్యాడు. అతడిని వెదుక్కుంటూ వచ్చిన అతని తల్లి, తండ్రి. భార్య వరసగా బుద్ధుని శరణుజొచ్చి శిష్యులయ్యారు. బౌద్ధమతంలో జగత్ప్రసిద్ధమైన త్రిరత్నాలను మొదటగా స్వీకరించింది ఈ కుటుంబమే. ఆ త్రిరత్నాలు ఏవంటే-

సంఘం శరణం గచ్ఛామి” -

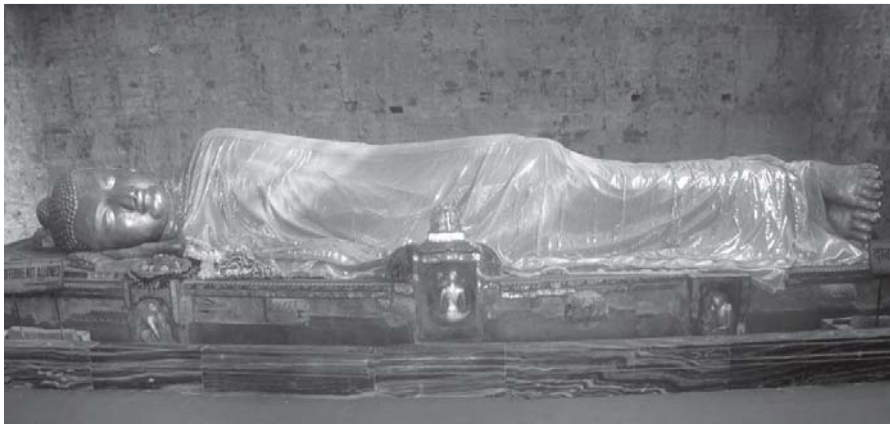
వారణాసి నుంచి బుద్ధుడు ఉరువేల దిశగా ప్రయాణం అయ్యాడు. అతని కాలంలో ఇంతకుముందు అధ్యాయంలో పేర్కొన్న వాటిని పోలిన 62 రకాల అవైదిక, అనాత్మిక, భౌతిక వాదాలు, ఇంకా ఏవోవో వుండేవట. వాటి ఆచార్యులతో బుద్ధుడు వాదించి, ఓడించి, ఎందరినో తన శిష్యులుగా చేసుకున్నాడు. ముఖ్యంగా ఎన్నడగినవారు జటిలరు అనబడే జడదారులు. బౌద్ధ వాఙ్మయంలో ప్రసిద్ధమైన “ఆదిత్య పరియాయసుత్త” (Fire Sermon) అనబడే సూత్రాన్ని వారికి బుద్ధుడు గయాశీర్షం అనే చోట ఉపదేశించాడు.

(ఈ విధంగా సాగే ఈ ఆదిత్య పర్యాయసూత్రం ప్రేరణతోనే అంగ్ల కవి టి.ఎన్.ఎలియట్ తన “వేస్ట్ ల్యాండ్” కావ్యంలోని మూడవ సర్గకు Fire sermon అని పేరు పెట్టాడు. ఆ సర్గలోని చివరి పంక్తులకు కూడా ఈ సూత్రమే ప్రేరణ : (Burning burning burning burning burning burning))

ఉరువేల నుంచి బుద్ధుడు తన సంబోధికి పూర్వం మగధరాజు బింబిసారునికిచ్చిన మాట ప్రకారం రాజగృహానికి వెళ్లాడు. బింబిసారుడు, ఆయన, పరివారం బుద్ధుని ఉపాసకులయ్యారు. రాజు బుద్ధుని సంఘానికి వేణువనం అనే ఆరామాన్ని కానుకగా ఇచ్చాడు. సుమారుగా ఆ సమయంలోనే సారిపుత్ర (శారిపుత్ర), మొగ్గల్లాన (మౌద్గల్యాయన) అనే ఇరువురు బ్రాహ్మణ సన్యాసులు బుద్ధునికి శిష్యులని ప్రతీతి. వారు బౌద్ధులు కావడం బౌద్ధమత చరిత్రలో ఒక ముఖ్య సంఘటన.

పునరాగమనం

ఆ తర్వాత తండ్రి కోర్కెపై బుద్ధుడు అసంఖ్యాక శిష్య సమేతుడై కపిలవస్తుపురం సదర్శించాడు. 'బుద్ధ చర్య'లో హృదయాన్ని ద్రవింపజేసే ప్రసిద్ధ సంఘటనలలో అదొకటి. ఆ నగరంలో అతడు మహాభినిష్క్రమణానికి ముందు రాజభోగాలతో, ఎంతో గారాబంగా

బుద్ధుని మహాపరినిర్వాణం (11వ శతాబ్ద - శ్రీలంక)

పెరిగి పెద్దవాడయ్యాడు. పెళ్ళాడాడు. పెళ్ళి తర్వాత పదమూడేళ్లు అక్కడ సకల సౌఖ్యాలు అనుభవించాడు. పుత్ర జననం తర్వాత భార్యాసుతులను విడిచిపెట్టి సత్యాన్వేషణకై విశాల లోకంలోకి నిష్క్రమించాడు.

అదే నగరానికి ఆ రోజున పరివ్రాజకుడై, సుగతుడై, తథాగతుడై, శిష్యులకు బుద్ధ భగవానుడై, భిక్షా పాత్రను చేత పట్టుకుని ఏతెంచాడు. శుద్ధోదనుడు అతడిని చూసి ఎంతో దుఃఖించాడు. తన ప్రాసాదానికి భిక్షకు తీసుకువెళ్లాడు. భోజనానంతరం రాజకాంత లందరు అతడిని చూడవచ్చారు. తనను పెంచిన సవతి తల్లి మహా ప్రజాపతి గౌతమి కూడా వచ్చింది. అందరు బుద్ధుని ఉపాసకులయ్యారు.

భార్య యశోధర మాత్రం అంతఃపుర మందిరం దాటి బయటికి రాలేదు. తాను సద్గుణవతి, సచ్చీల అని నమ్మకం వుంటే తథాగతుడే తన వద్దకు వస్తాడని ఆమె అన్నది. ఆ మాట విని బుద్ధుడు తానే ఆమె మందిరానికి వెళ్ళాడు. ఆమె శోకం కట్టలు తెంచుకున్నది. బుద్ధ పాదాలను బాష్పాభిషేకంతో తడిపివేసింది. ఆమె కూడా ఉపాసక అయింది. తన పుత్రుడు రాహులుడికి, తన సవతి తమ్ముడు నందుడికి, అతని భార్యకు, (ఈ ఉదంతమే అశ్వఘోషుని “సౌందరనందం” సంస్కృత కావ్యానికి, కాటూరి - పింగళి “సౌందరనందం” తెలుగు కావ్యానికి ఇతివృత్తం) ప్రప్రజన దీక్ష ఇప్పించాడు.

తన తర్వాత రాజు కావలసిన రాహులుడు కూడా సన్యాస దీక్ష పుచ్చుకోవడం చూసి శుద్ధోదనుడు ఖిన్నుడై బుద్ధుడిని ఒక వరం - తల్లిదండ్రుల ఇరువురి అనుమతి లేకుండా ఏ కుమారునికి ప్రప్రజనం ఇవ్వరాదని - అడిగాడు. బుద్ధుడు సరేనన్నాడు.

తర్వాత బుద్ధుడు కోసల రాజధాని శ్రావస్తి వెళ్లాడు. రాజు ప్రసేనజిత్తు అతని శిష్యుడయ్యాడు. ఆ నగరంలో అపర కుబేరుడైన అనాథ పిండకుడు అనే ధనిక శ్రేష్ఠి వున్నాడు. అతడు బుద్ధుని భక్తుడై ఆయన కోసం జేతవనం అనబడే ఒక గొప్ప ఆరామాన్ని కొనుగోలు చేసి దానంచేశాడు. నాటి నుంచి బుద్ధునికి జేతవనారామం ప్రధాన నివాస స్థానమైంది.

అర్హతలు కావడానికి స్త్రీలకు అర్హత లేదా? బుద్ధున పెంచిన సవతి తల్లి గోతమి లేవనెత్తిన ఈ ప్రశ్నను బుద్ధుని మరొక సవతి తమ్ముడు, ప్రియ శిష్యుడు, పరిచారకుడు అయిన ఆనందుడు (ఇతని ఒక ఉదంతమే టాగోర్ 'ఛండాలిక, నాటకానికి ఇతివృత్తం) బుద్ధునికి నివేదించగా ఆయన తీవ్రంగా తిరస్కరించాడు. కాని, ఆనందుడు గట్టిగా వాదించి బుద్ధుని ఒప్పించాడు. నాటి నుంచి స్త్రీలకు కూడా కొన్ని షరతులతో బౌద్ధ సంఘంలో సభ్యత్వం లభించింది. స్త్రీలను భిక్కునీ సంఘంలో చేర్చుకోకుండా వుంటే తాను స్థాపించిన నూతన ధర్మం శాశ్వతంగా వుండేదని, చేర్చుకోవడం వల్ల దానికి కొన్ని వందల ఏళ్లలోనే పతనం తప్పదని బుద్ధుడు అన్నాడట.

ఆ విధంగా బుద్ధుడు 45 ఏళ్లపాటు ధర్మచక్ర ప్రవర్తనం చేస్తూ భారతావనిలో సంచరించాడు. లిచ్చవుల రాజధాని వైశాలీనగరం సందర్శించినప్పుడు ఆయన ధనిక, కులదర్పిత, పురప్రముఖుల ఆతిథ్యాన్ని తిరస్కరించి ఆమ్రపాలి (అంబపాలి) అనే ఒక నర్తకి ఆహ్వానాన్ని మన్నించి ఆమె ఇంటికి వెళ్లి భిక్ష స్వీకరించాడు. ఆమ్రపాలి బుద్ధునికి తన ఆమ్రవనాన్ని విరాళంగా ఇచ్చింది.

అవసాన ఘడియలు

బుద్ధునికి 80 ఏళ్లు వచ్చాయి. అవసానం సమీపించిందని తెలుసుకున్నాడు. బాగా జబ్బు పడ్డాడు. ఆనందుని పరిచర్యతో కోలుకున్నాడు. అయితే, మరి మూడు నెలలలో తాను తనూ త్యాగం చేయవలసి వుంటుందని ఆనందునితో చెప్పాడు. వైశాలి నుంచి బయలుదేరి పల్లెలు, పట్టణాలు గడచి, పావా అనే గ్రామంలో చుందుడు బుద్ధునికి, శిష్యులకు భోజనంలోకి “సూరక మద్దనం” అనే పదార్థం తయారుచేసి వడ్డింపబోయాడు. దాన్ని శిష్యులకు పెట్టవద్దని చెప్పి తాను మాత్రం భుజించాడు. తాను తినగా మిగిలిపోయినదాన్ని పాతిపెట్టమని చెప్పాడు.

పంది మాంసంతో చేసిన ఆ పదార్థం తిన్నప్పటి నుంచి బుద్ధునికి విపరీతమైన ఉదరకోశ వ్యాధి వచ్చింది. అమితంగా బాధపడ్డాడు. అయినా ప్రశాంతంగా బాధ భరించాడు. ఆనందుడితోను, భిక్షులతోను బయలుదేరి కుశీనారా (కుశీనగరం) అనే మల్ల రాజ్య రాజధాని సమీపంలో ఆగాడు. ఒక చోట రెండు సాల వృక్షాల మధ్య శయ్య పరిపించుకుని కుడివైపు తిరిగి ఒక కాలిపై ఒక కాలు వేసుకుని పవ్వళించాడు.

ఆ రోజు వైశాఖ పూర్ణిమ. తన గురువు, సోదరుడు అయిన బుద్ధునికి అవసానం ఆసన్నమైందని గ్రహించి ఆనందుడు అవతలికి పోయి ఏడుస్తున్నాడు. అది తెలిసి బుద్ధుడు అతడిని దగ్గరకు పిలిపించి “ఎందుకేడుస్తావు ఆనందా? లోకంలోని ప్రతి వస్తువుకు వినాశం తప్పదు. జన్మించిన ప్రతి ప్రాణి జన్మతోపాటు మరణాన్ని కూడా వెంట తెచ్చుకుంటుంది.” అని అతడిని ఊరడించాడు. తర్వాత భిక్షు లందరిని దగ్గరికి పిలిచి “సందేహాలేమైనా వుంటే అడగండి. నాకు ఆఖరి ఘడియ సమీపించింది. అడగలేదే అని తర్వాత బాధపడి ప్రయోజనం లేదు” అని మూడుసార్లు కోరాడు. అంతా నిశ్శబ్దంగా ఏడుస్తున్నారు.

- “సృష్టిలో ప్రతిదీ నశించేదే. మీరు మాత్రం మీ జీవితధ్యేయాన్ని సాధించడానికి నిరంతర సాధన చేయండి.”

- ఇవే తథాగతుని ఆఖరి మాటలు. ఆ తర్వాత సమాధి స్థితిని పొందాడు. కొంతసేపటికి అంతిమ శ్వాస విడిచాడు. అదే గౌతమ బుద్ధుని “మహా పరినిర్వాణం”

నిర్వాణం అంటే ఆరిపోవడం. ఏది ఆరిపోతుంది? దీపం. అది ఆరిపోతే ఏం మిగులుతుంది? చీకటి! అలాగే సంబుద్ధి పొందినవాడికి ప్రాణ పరినిర్వాణం తర్వాత ఏం మిగులుతుంది? శూన్యం! జనన మరణ పునరావృత్తి రహిత శూన్యం!

23. బుద్ధబోధ

లోకంలో దుఃఖం వుంది. సుఖం కంటే దుఃఖమే ఎక్కువ వుంది. దుఃఖమే వుంది.

గౌతమ బుద్ధుడు మహా సంబోధిలో కనుగొన్న నాలుగు ఆర్య సత్యాలలో ఇది మొదటిది. ఆయన ఉపదేశాలకు అది ప్రాతిపదిక. సిద్ధార్థుడు ఇల్లు విడిచి సన్యసించి బుద్ధుడు కావడానికి ప్రేరణ ఈ సత్యమే. దుఃఖనివారణకు మార్గాన్వేషణ కోసమే ఆయన కఠోర తపస్సు చేశాడు.

బుద్ధుడు దుఃఖానికి ఇచ్చిన ఈ అమిత ప్రాధాన్యమే బౌద్ధమతం నిరాశావాదమని పాశ్చాత్యపండితులు పరిగణించటానికి కారణమైంది.

కాని, ఒక విషయం గుర్తుంచుకోవాలి. బౌద్ధమతం లోకంలోని దుఃఖాన్ని కొంత అతిశయోక్తిగా ప్రస్తావించి వుండవచ్చు గాని, ప్రపంచంలోని ప్రధాన మతాలన్నీ జీవన దుఃఖాన్ని నొక్కి వక్కాణించాయి, దుఃఖ నివారణే తమ లక్ష్యమని చెప్పాయి.

(Pleasure is oft a visitant but clings cruelly to us)

(సుఖం చుట్టపుచూపుగా వచ్చిపోతుందిగాని దుఃఖం మటుకు నిర్ధయంగా అంటిపెట్టుకుని వుండిపోతుంది) అని కీట్స్ (ఎండిమియాన్ కావ్యంలో) వూరికే అనలేదు.

(Pleasure is frail like a dew drop, while it laughs it dies. But pain is strong and abiding.)

(సుఖం హిమకణంలా దుర్బలమైంది. అది నవ్వుతూ నవ్వుతూనే నశిస్తుంది. దుఃఖం మాత్రం బలంగా కరచి పట్టుకుని వుండి పోతుంది.)

అని విశ్వకవి రవీంద్రుని (గార్డినర్) సుభాషితం.

దుఃఖ కారణం తృప్తి. ఇది బుద్ధుడు కనుగొన్న రెండవ ఆర్య సత్యం. తృప్తి అంటే దాహం. సుఖదాహం, ధన దాహం, కామ దాహం, ఇంకా అనేక విధాల దాహం. ఈ దాహానికి, తృప్తికు అంతులేదు. తాత్కాలికంగా తృప్తి లభించినా, తిరిగి ఇంతలోనే తృప్తి పీడిస్తుంది. తృప్తి, తృప్తి - ఇవి రెండూ ఒకదానినొకటి తరుముకుంటూ వస్తాయి. చివరకు తృప్తి ఓడిపోతుంది. తృప్తి మిగిలిపోతుంది. ఇంకా ఇంకా పెరిగిపోతుంది. దానివల్లదుఃఖం ఇంకా ఇంకా అధికమైపోతుంది.

దుఃఖ కారణం

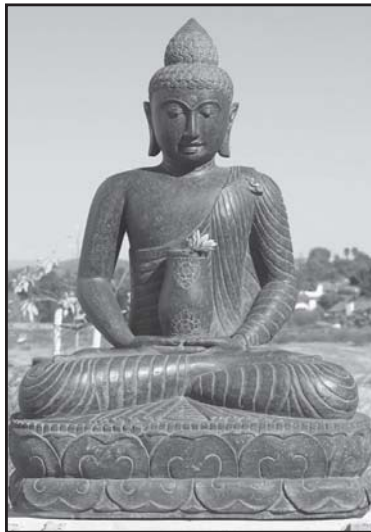
మత్తుమందుకు అలవాటుపడినవారు దానివల్ల కలిగే తాత్కాలిక సుఖం కోసం ఇంకా ఇంకా అధికంగా సేవించాలని కోరుతారు. అదొక వ్యసనమవుతుంది. ప్రతి వ్యసనం వెనుక

దుఃఖం పొంచి వుంటుంది. ధన సంపాదన కూడా ఒక వ్యసనమే. సంపాదించినకొద్దీ ధన తృప్తి పెరుగుతుంది. కోటి సంపాదించినవాడికి ఇంకోటి సంపాదించే వరకు తృప్తి కలగదు. ఈ తృప్తి దుఃఖాన్ని ఇంకా పెంచుతుంది. అదే విధంగా లైంగిక సౌఖ్య వ్యసనం, ఇతర వ్యసనాలు. ఇవన్నీ దుఃఖకారణాలు.

అంతటితోనే అగిపోతే బుద్ధుడు నిరాశావాదాన్ని బోధించినవాడయ్యేవాడు. కాని, అంతటితో ఆగక దుఃఖకారణమైన తృప్తిను నిరోధించాలన్నాడు. అది మూడవ ఆర్య సత్యం. తృప్తిను నిరోధించడానికి మార్గం వుందన్నాడు. అది నాల్గవ ఆర్య సత్యం.

దుఃఖం, దుఃఖకారణం, దుఃఖకారణ నిరోధం, దుఃఖకారణ నిరోధ మార్గం - ఇవి బుద్ధబోధకు ప్రాతిపదికలు.

మానవుని దుఃఖానికి కారణమైన తృప్తిను, కోర్కెను నిర్మూలించుకుంటే శాశ్వత సుఖం కలుగుతుంది. ఆ శాశ్వత సౌఖ్యమే నిర్వాణస్థితి, జన్మరాహిత్యస్థితి.

బుద్ధుడు (5వ శతాబ్ది - మధురశిల్పం)

జీవితంలో దుఃఖం వుంది కదా అని సుఖాలను కూడా వదులుకోవడం- ఎందుకు? అని ప్రశ్నించేవారుంటారు. అలా ప్రశ్నించేవారు నిరభ్యంతరంగా సుఖాన్వేషణ సాగించవచ్చు. కొంతకాలానికి వారికే తెలిసివస్తుంది - సుఖాలనేవి ఎండమావులని, సుఖపు ముసుగు వేసుకున్న దుఃఖాలని.

దుఃఖం మరణంతో కూడా అంతం కాదు. పునర్జన్మలో అది వెంటాడుతుంది. ఆ విధంగా జన్మ తర్వాత జన్మలో దుఃఖం వెంటబిస్తుంది. కనుక జన్మరాహిత్యస్థితిని సాధించాలి.

ప్రతీత్యసముత్పాదం

బుద్ధుడు హేతువాది, సృష్టిలో ప్రతి దానికి కారణం వుందని, కారణం లేనిదే ఏ క్రియ జరగదని అన్నాడు. దుఃఖం వుందని అనుకున్నప్పుడు దానికి కారణం వుండాలి కదా? ఆ కారణానికి మరొక కారణం వుండాలి కదా? బుద్ధుడు ఇలా ఆలోచిస్తూ ద్వాదశ కారణతోరణాన్ని కనుగొన్నాడు. దాన్ని ద్వాదశ నిదానాలని, ప్రతీత్య సముత్పాదం అని అంటారు. ఏది వుంటే ఏది వుంటుంది, ఏది జరిగితే ఏది జరుగుతుంది, ఏది లేకపోతే ఏది లేకపోతుంది అని తర్కించాలి. అంటే లోకంలో ఏదీ తనంతట తాను సంభవించదు. మరొకదానిపై ఆధారపడి, దానినుంచి సముత్పన్నమవుతుంది. అది మరొక దానిపై, అది మరొక దానిపై... ఇదొక కారణాల తోరణం.

ఉదాహరణకు దుఃఖం అనేది వుంది. అయితే, ఏది వుండడం వల్ల దుఃఖం కలుగుతున్నది?

‘జాతి’వల్ల. అంటే జననమరణాలతో కూడిన జన్మవల్ల.

ఏది వుండడం వల్ల ‘జాతి’ కలుగుతున్నది? భవం వల్ల. అంటే పూర్వజన్మ వల్ల.

భవం దేనివల్ల కలుగుతున్నది? ఉపాదానం వల్ల. అంటే లభించిన సుఖం పట్ల, లభించని సుఖం పట్ల గాఢ వ్యామోహం, గట్టిగా దాన్ని పట్టుకుని వుండడం.

ఉపాదానం దేనినుంచి ఉత్పన్నమవుతున్నది? తృష్ణనుంచి, అంటే ప్రాపంచిక వస్తువుల పట్ల, సుఖాల పట్ల అంతులేని కోరిక.

తృష్ణకు ఏది ఆధారం? స్పర్శ. అంటే ప్రాపంచిక వస్తువులను పంచేంద్రియాలతో స్పృశించడం, గ్రహించడం.

స్పర్శకు ఆధారం? షడాయతనాలు, అంటే కన్ను, చెవి, ముక్కు, నాలు, త్వక్కు అనే అయిదు జ్ఞానేంద్రియాలు, మనస్సు, ఇవే స్పర్శకు ఆధారమవుతున్నాయి.

ఈ ఆరు ఆయతనాలకు ఆధారం? నామ, రూపాలు, నాలుగు భూతాల (పృథ్వి, జలం, అగ్ని, వాయువు) వల్ల కలుగుతున్న నామరూప సహిత ప్రపంచం.

నామరూపాలకు ఏది ఆధారం? విజ్ఞానం. అంటే నేను అనే స్పృహ, చేతనత్వం.

విజ్ఞానం ఎలా కలుగుతున్నది? సంస్కారాల వల్ల; అంటే కర్మల వల్ల, మానసిక స్థితుల వల్ల. ఏది వుండడం వల్ల సంస్కారాలు కలుగుతున్నాయి? అవిద్య, అజ్ఞానం.

అవిద్యను తొలగించుకుంటే సంస్కారాలుండవు. సంస్కారాలు నశిస్తే విజ్ఞానం వుండదు. విజ్ఞానం లేకపోతే నామరూప ప్రపంచం వుండదు. అది లేకపోతే షడాయతనాలు, అవి లేకపోతే స్పర్శ, అది లేకపోతే తృష్ణ, అది నశిస్తే ఉపాదానం, అది లేకపోతే దుఃఖం వుండవు. కనుక దుఃఖం నుంచి శాశ్వత విముక్తి పొందాలంటే అవిద్యను నశింపజేయాలి. జ్ఞాన సంబుద్ధి పొందాలి.

మరి అన్నిటికీ మూలమైన అవిద్యను ఎలా తొలగించుకోవడం.

అష్టాంగమార్గం

దీనికి బుద్ధుడు ఎనిమిది అంశాలతో కూడిన మార్గం ఉపదేశించాడు. అదే ఆర్య అష్టాంగిక మార్గం.

మొదటిది సమ్యక్ దృష్టి, సమ్యక్ అంటే సరైన, యోగ్యమైన.

జీవితం దుఃఖమయమని, దానికి కారణం వున్నదని, దాన్ని తొలగించుకొనడమే మానవ జీవిత లక్ష్యమని తెలుసుకోవడమే సమ్యక్ దృష్టి.

రెండవది సమ్యక్ సంకల్పం. అంటే కోరికలను విసర్జించాలని, ఏ ప్రాణికి అపకారం చేయరాదని సంకల్పించుకోవడం.

సమ్యక్ వచనం-ఎట్టి పరిస్థితులలోను అసత్యం చెప్పరాదు. అప్రియ వాక్కులు పలకరాదు. ఎవరిని తూలనాడరాదు. అవహేళన చేయరాదు.

సమ్యక్ కర్మ-అహింస, అపరిగ్రహం, బ్రహ్మచర్యం, మద్యనిషేధం ఇత్యాది సత్కర్మానుష్ఠానం.

సమ్యక్ జీవనం - ఆయుధాలను, జంతువులను, మద్య, మాంస, విషాలను విక్రయించే వ్యాపారం చేయరాదు. వృత్తిలో వంచన తగదు. అవినీతి మార్గాన్ని విసర్జించాలి.

సమ్యక్ వ్యాయామం (మంచిప్రయత్నం) - మనస్సులోకి ఎట్టి చెడుతలపులు రానివ్వరాదు. మానసిక దౌర్బల్యాలను, అవ్యవస్థను, నందిగ్ధతలను అరికట్టాలి. ఉదాత్తాలోచనలనే అభ్యసించాలి.

సమ్యక్ స్మృతి - మనస్సును ఎప్పుడూ నిర్మలంగా, నిశితంగా వుంచుకోవాలి. ఐంద్రియ, ప్రాపంచిక సుఖాలపై మక్కువను త్యజించాలి.

సమ్యక్ సమాధి - యోగ్యమైన విధానంలో ధ్యానించాలి. మనస్సును దుష్టాలోచనలకు దూరంగా వుంచాలి. తృప్తను పూర్తిగా త్యజించాలి. మనస్సును ఏదో ఒక మంచి ఆలోచనపై లగ్నంచేసి దాని ధ్యానంవల్ల లభించే సంతోషాన్ని అనుభవించాలి. అప్పుడు మనస్సు సుఖ దుఃఖాది ద్వంద్వాలకు అతీతమై, ఒక నైర్మల్యాన్ని, ఒక ఎరుకను, ఒక సంబోధిని పొందుతుంది. అదే నిర్వాణం, శాశ్వతానంద స్థితి.

పైన పేర్కొన్న అష్టాంగిక మార్గ వివరణను బట్టి బుద్ధుడు నైతికత్వానికి, సత్కర్మకు, సచ్చీలానికి, సదాలోచనకు, సన్మార్గావలంబనకు ఎంత విలువ ఇచ్చాడో తెలుస్తుంది. బుద్ధునిది అన్నిటిలోను మధ్యమవాదం. భోగలాలన పనికిరాదన్నాడు. అలాగే శరీరాన్ని హింసపెట్టే కఠోర తపస్సు కూడా పనికిరాదన్నాడు. ఈ రెండు అతి ధోరణులకు మధ్యస్థంగా ఉన్నత నైతిక జీవనాన్ని ఆయన బోధించాడు. సమ్యక్ అంటే సరియైన, యోగ్యమైన, సముచితమైన,

సమతుల్యమైన అని అర్థం. అందుచేత మానవుడు సమ్యగాచరణను, సమ్యగ్జీవనాన్ని అలవరచుకోవాలి. ఆ మార్గమే (అష్టాంగిక మార్గం) అవిద్యానిర్మూలనకు, నిర్వాణానికి, శాశ్వతానందానికి దారి తీస్తుంది. ఆత్మ గురించి, పరమాత్మ గురించి, పరలోకం గురించి, మరణానంతర జీవితం (Life after Death) గురించి శుష్కచర్చలతో కాలం గడపడం కంటే నీతిమంతమైన జీవితం గడపడం ముఖ్యమని, అదే నివృత్తి మార్గమని బుద్ధుడు బోధించడం వల్లనే బౌద్ధ మతానికి దేశదేశాలలో అంత ప్రాచుర్యం కలిగింది.

- బుద్ధ బోధలో మరికొన్ని విశేషాలున్నాయి. “నేను చెబుతున్నాను కనుక మీరు వినాలి. గుడ్డిగా నమ్మాలి” అని ఆయన అనలేదు. తాను తన జీవితంలో ఆచరించి, నిగ్గు తేల్చుకుని, నిజమని నమ్మిన తర్వాతనే తన మార్గాన్ని ఇతరులకు బోధించాడు. తనకు ఆచరణసాధ్యమైనది ఇతరులకు కూడా ఆచరణసాధ్యం కాగలదని భావించి మాత్రమే బోధించాడు. తనవలె ఎవరికి వారు తన ఉపదేశాలను ఆచరించి అవి సరైనవో కావో తేల్చుకోవాలి. ఎవరూ ఎవరికీ గురువు, మార్గదర్శి కాలేదు. ఎవరికి వారే గురువు, మార్గదర్శి. ఎవరంతట వారే సత్యాన్ని కనుగొనాలి. “ఆత్మ దీపో భవ” (నీకు నీవే దీపం కావాలి) అన్నది ఆయన ఉపదేశం.

వర్ణ వ్యవస్థ ఖండన

బుద్ధుడు వర్ణవ్యవస్థను, వర్ణ వ్యత్యాసాలను ఖండించాడు. వర్ణవ్యవస్థ వైదిక మతానికి పట్టుగొమ్మ కాగా బుద్ధుడు దాన్ని తిరస్కరించాడు. సర్వమానవ సమానత్వాన్ని బోధించాడు. యజ్ఞ యాగాది క్రతువులను, వాటిలో జరిగే జంతు బలులను నిరసించాడు. అహింసను. భూతదయను నొక్కి వక్కాణించాడు. ఆత్మ, పరమాత్మ, పరలోకం మొదలైనవాటి ప్రస్తావన వస్తే సాధారణంగా మౌనం వహించేవాడు.

అంతేకాదు. బుద్ధుడు ప్రధానంగా అనాత్మవాది. బౌద్ధ చింతనలో అనాత్మవాదం ముఖ్యమైనది. ఆత్మ అనే శాశ్వత తత్వం ఏదీలేదని బుద్ధుడు బోధించాడు. ఉపనిషత్తులలోని ఆత్మ శాశ్వతతత్వం. ఆత్మ పదార్థం, బ్రహ్మపదార్థం రెండూ ఒక్కటే.

అనాత్మవాదం

కాని, బుద్ధుడు ఆత్మపదార్థాన్ని తిరస్కరించాడు. అతడు దేనికీ శాశ్వతత్వాన్ని అంగీకరించలేదు. ప్రపంచంలో ప్రతిది అశాశ్వతం, క్షణికం. ప్రపంచం, జీవితం క్షణ క్షణ పరివర్తనల స్రవంతి. ప్రతిది మార్పుకు లోనవుతుంది. ఏదీ క్షణంలో సగంలో సగం సేపు కూడా నిలవదు. ఒకటి నశిస్తుంది. అది నశిస్తూనే మరొకటి జన్మిస్తుంది. దానికీ దీనికీ మధ్య అంతరం వుండీ లేనంత స్వల్పం. మానవుడు కూడా క్షణక్షణ పరివర్తనశీలి. ఎప్పుడూ ఒక స్థితి నుంచి మరొక స్థితికి మార్పు జీవితం.

(బుద్ధుడు ప్రవచించిన ఈ నిత్య పరివర్తన వాదానికి గ్రీకు తత్వవేత్త హెరాక్లిటస్ వాదానికి కొన్ని పోలికలున్నాయి. హెరాక్లిటస్ కూడా శాశ్వత యాధార్థ్యాన్ని ఒప్పుకోలేదు. ప్రతిదీ మార్పు చెందుతున్నదని, మార్చే అంతిమ యాధార్థ్యం అని హెరాక్లిటస్ వాదం).

మరి ఆత్మవాదం, ఆత్మభావం ఎలా వచ్చాయి? పంచస్కంధాల కలయిక ఆత్మభావానికి మూలం. ఆ కలయికతో ఏర్పడే జీవుడినే శాశ్వతమైన ఆత్మ అని భ్రమిస్తున్నారు.

పంచస్కంధాలలో మొదటిది రూపస్కంధం. అంటే పృథ్వి, జలం, అగ్ని, వాయువు అనే నాలుగు మహాభూతాలు, వాటితో ఏర్పడే సమస్త వస్తుజాలం, మానవ భౌతిక శరీరం, రూపం, పంచేంద్రియాలు.

మిగిలిన నాలుగు స్కంధాలు నామస్కంధాలు.

రెండవ స్కంధం వేదన. అంటే ఇంద్రియానుభూతులు. (Sensations)

మూడవది సంజ్ఞ-ఇంద్రియానుభూతుల మానసిక గ్రహణం వల్ల, భావీకరణం (Ideation) వల్ల ఏర్పడేది సంజ్ఞాస్కంధం.

నాల్గవది సంస్కారాల స్కంధం-అవి మన మానసిక స్థితులు (mental states), మనం చేసే కర్మలు. అయిదవది విజ్ఞానం (consciousness) - అంటే చేతన, చైతన్యం, నేను అనే భావం కలిగించే స్పృహ.

కాంతివలయం

ఈ అయిదు స్కంధాలలో ఏదీ శాశ్వతంకాదు. అందుచేత ఈ అయిదు స్కంధాలతో ఏర్పడే జీవుడు కూడా శాశ్వతం కాదు. (బౌద్ధమతంలో జీవుడిని పుద్గలుడు అంటారు. బౌద్ధులది అనాత్మవాదం, పుద్గలవాదం). ప్రపంచంలో వలె జీవునిలో కూడా మార్పులు గుర్తుపట్టడానికి వీలులేనంత వేగంగా జరుగుతూ వుండడం వల్ల జీవుడు స్థిరంగా వున్నట్టు కనిపిస్తుంది. నదిలో నీరు నిరంతరం ప్రవహిస్తూ మారిపోతున్నప్పటికీ ఆ నైరంతర్యం వల్లనే నది స్థిరంగా వున్నట్టు అనిపిస్తుంది. ఒక కొరకంచును గుండ్రంగా, అతి వేగంగా తిప్పితే ఒక కాంతి వలయం కనిపిస్తుంది. నిజానికి అటువంటి స్థిరమైన కాంతివలయం ఏదీ లేదు కదా? కొరకంచు తిరిగే వేగం వల్ల కాంతివలయం స్థిరంగా వున్నట్టు కనిపిస్తుంది. జీవుడు కూడా అంతే. క్షణక్షణ పరివర్తన వేగం వల్ల జీవుడు స్థిరంగా వున్నట్టు, మరణానంతరం కూడా జీవుడు ఆత్మగా కొనసాగుతున్నట్టు భ్రమ కలుగుతుంది.

బుద్ధుడు ఆత్మ శాశ్వతత్వాన్ని తిరస్కరించినా పునర్జన్మను, జన్మ పరంపరను అంగీకరించాడు. ఇది బుద్ధబోధలోని ఒక ముఖ్య వైరుధ్యమని కొందరు విమర్శిస్తారు. ఆత్మ అనే శాశ్వత పదార్థం లేకపోతే., మరణం తర్వాత, పాంచభౌతిక శరీరం నశించిన తర్వాత, పునర్జన్మించేది ఎవరు?

బుద్ధుడు కర్మసిద్ధాంతాన్ని పూర్తిగా అంగీకరించాడు. సత్కర్మ వల్ల మంచి జన్మ, దుష్కర్మ వల్ల చెడు జన్మ కలుగుతాయంటాడు. అయితే ఆత్మ అనే శాశ్వత పదార్థం ఏదీ లేకపోతే పునర్జన్మించేది ఏది? పునర్జన్మించి తన కర్మఫలాన్ని అనుభవించేది ఎవరు?

తృప్త వల్ల, తిరిగి జన్మించి ప్రాపంచిక సుఖాలు అనుభవించాలనే తీవ్రమైన కోర్కెవల్ల పునర్జన్మ కలుగుతుందని బౌద్ధులంటారు. కాని, తృప్త అనేది ఒక గుణం మాత్రమే. అది తనంతట తాను జన్మించదు కదా? తృప్త ఎవని గుణమో వాడు తిరిగి జన్మిస్తాడు. అటువంటి శాశ్వతత్వం కలిగిన పదార్థం ఏదీ లేనప్పుడు పునర్జన్మ ఎలా సాధ్యం? ఈ విధమైన విమర్శ బౌద్ధ చింతనపై వున్నది.

పోలికలు

గౌతమబుద్ధుడు ఉపదేశించింది నూటికి నూరుపాళ్లు నూతన మతం కాదు. అందులో కొంతమాత్రమే నూతనత్వం. బౌద్ధం వైదిక మతంలో నుంచి, ఉపనిషత్తుల నేపథ్యంలో నుంచి ఆవిర్భవించింది. బుద్ధుడు తన కాలంనాటికి ప్రచారంలో వున్న అనేక విశ్వాసాలను యథాతథంగా స్వీకరించాడు. యజ్ఞయాగాదులను, వర్ణవ్యవస్థను తిరస్కరించడం కొత్తదనమే. అయితే ఉపనిషత్తులు కూడా యజ్ఞాది కర్మకాండను త్రోసిపుచ్చి జ్ఞానానికి పట్టం కట్టాయి. వర్ణ వ్యవస్థను అంగీకరిస్తూనే. పుట్టుక వల్ల కంటే గుణంవల్లనే వర్ణ నిర్ణయం జరగాలన్నదాన్ని సూత్రప్రాయంగా పేర్కొన్నాయి.

నిజానికి బుద్ధుని బోధకు, ఉపనిషద్బోధకు ఇంకా పెక్కు పోలికలను పండితులు పేర్కొన్నారు. బుద్ధుడు లోకం దుఃఖమయం అన్నాడు. లోకంలో ప్రతిది అనిత్యమన్నాడు. అవిద్య తొలగితే నిర్వాణసిద్ధి అన్నాడు. పునర్జన్మను అంగీకరించి, కర్మను బట్టి పునర్జన్మ నిర్ణయ మవుతుందన్నాడు. సన్యాసాశ్రమం, భిక్షాటనం ఉత్తమ జీవనవిధానంగా భావించాడు.

ఇవేవీ ఆయన కాలంనాటి ఉపనిషద్బోధలకు వ్యతిరేకం కావు; పైగా ఉపనిషత్తులలో వున్నవే. ఆయన పేర్కొన్న నిర్వాణం ఉపనిషత్తులు చెప్పిన ముక్తిని పోలినదే. రెండింటికి జన్మరాహిత్యమే లక్ష్యం. బుద్ధుడు బోధించిన ఉన్నత నైతిక నిష్ఠ కూడా ఉపనిషత్తులు ఉద్ఘాటించిన శ్రేయోమార్గం (కరోపనిషత్తు) వంటిదే.

వైదికమత నేపథ్యంలో నుంచి, ఉపనిషద్బోధల ప్రభావ వాతావరణంలో నుంచి జన్మించినా, అనతికాలంలోనే బౌద్ధం వైదికమతాన్ని పక్కకు నెట్టివేసి ఒక ప్రత్యేక మతంగా భారతదేశంలో విస్తరించి వేయేళ్లుపాటు వర్ధిల్లింది. ఉపనిషత్తులు కూడా వైదికమతంపై తిరుగుబాటుగా వచ్చినవే అయినా, అవి పూర్తిగా వేదప్రభావం నుంచి బయటపడకపోవడం, అవి సంస్కృతంలో వుండడం, ఎక్కువగా ఒకటి రెండు అగ్రపర్వాలకే పరిమితం కావడంవల్ల

ప్రజాసామాన్యంలోకి అవి అంతగా చొచ్చుకుపోలేదు. బుద్ధుడు అలా కాక, వేద ప్రామాణ్యాన్ని తిరస్కరించి, సంస్కృతంలో కాక ప్రజల భాషలో ధర్మప్రచారం చేశాడు. వర్ణవ్యవస్థను నిరసించి సర్వమానవ సమానత్వాన్ని, మానవతావాదాన్ని, జీవకారుణ్యభావాన్ని ప్రబోధించడంతో అన్ని వర్ణాలవారు ఆయన బోధల ఆకర్షణకు లోనయ్యారు. దానికి తోడు బుద్ధుని నాటి వాతావరణంలోనే వేద నిరాసం వున్నది. జైనం, చార్వాకం వంటి ఎన్నో అవైదిక మతాలు, వాదాలు బుద్ధుని బాటను సుగమం చేశాయి. బౌద్ధానికి అనుకూల వాతావరణం కల్పించాయి. జైనం మినహా, మిగతా అవైదిక వాదాలు అంతగా సువ్యవస్థితమైనవి కాకపోవడంతో వైదికమతం పట్ల వైముఖ్యం పెంచుకున్నవారికి బౌద్ధం ఎక్కువగా ఆదరణీయమైంది.

వీటన్నిటిని మించి గౌతమబుద్ధుని లోకోత్తర వ్యక్తిత్వం, అద్భుత జీవిత గాథ ప్రజాసామాన్యాన్ని అమితంగా ఆకర్షించాయి. భారత వర్షంలోని ఎందరో రాజులు, సార్వభౌములు వివిధ కాలాలలో బౌద్ధమతావలంబులై దాని ప్రచారానికి పాటు పడడం కూడా దానికి తోడ్పడింది. వ్యక్తిగా బుద్ధుని చుట్టూ, ఆయన ఉపదేశాల చుట్టూ పెరిగిన అపార మత, తాత్విక వాఙ్మయం కూడా బౌద్ధవాప్తికి ఒక కారణం.

మాతృదేశంలో క్రమంగా క్షీణించి అడుగంటినా బౌద్ధమతం చైనా, మంగోలియా, కొరియా, టిబెట్, జపాన్, బర్మా, థాయ్‌లాండ్, కంబోడియా, సింహళం మొదలైన దేశాలలో ఈనాటికీ సజీవంగా నిలిచింది. భారతదేశంలో బౌద్ధం ఒక మతంగా దాదాపు అంతరించినా, నిజానికి అది 'హిందూ' మతంలో విలీనమై, దాన్ని, మొత్తం భారతీయ తాత్వికచింతనను విశేషంగా ప్రభావితం చేసినందున అది నేటికీ సజీవమే అని చెప్పాలి.

24. శాఖోపశాఖలుగా బౌద్ధమతం

బుద్ధ నిర్యాణం తర్వాత కొంతకాలానికి బౌద్ధ సంఘం రెండుగా చీలిపోయింది.

ఈ రెండు చీలికల నుంచి లెక్కకు మిక్కిలిగా శాఖోపశాఖలు బయలుదేరాయి. ఇంచుమించుగా హిందూమతంలో ఎన్ని శాఖలు, ఉప శాఖలు ఉన్నాయో బౌద్ధమతంలో అన్ని నికాయాలు (శాఖలు) ఉన్నాయి.

అలాగే కాలం గడిచిన కొద్దీ బుద్ధుని చుట్టూ, ఆయన ఉపదేశాల చుట్టూ ఎన్నో కథలు, గాథలు, మత వాఙ్మయం పెరిగాయి. మొత్తం బౌద్ధ వాఙ్మయం హిందూమత వాఙ్మయానికేమీ తీసిపోదు. మూలగ్రంథాలు, వాటికి కారికలు, భాష్యాలు, వ్యాఖ్యానాలు, టీకలు, వివరణలు ఎన్నెన్నో బయలుదేరాయి. బుద్ధుడు దేవుడి గురించి మౌనం వహించగా, బౌద్ధులు బుద్ధుడినే “దేవుడు” చేశారు. బుద్ధుడు లోకంలో అవతరించడానికి ముందు ఆయన బోధిసత్వ జన్మలపై విస్తారంగా ‘జాతక కథలు’ వెలువడ్డాయి.

బుద్ధుడి నిర్యాణం తర్వాత అదే సంవత్సరంలో ఆయన శిష్యుల ప్రథమ సదస్సు మగధరాజధాని రాజగృహంలో జరిగింది. ఆ సదస్సును సంగీతి అంటారు. దానికి బుద్ధ శిష్యులలో ప్రముఖుడైన మహాకశ్యపుడు అధ్యక్షత వహించాడు. మరొక బుద్ధశిష్యుడు ఆనందుడు బుద్ధుడు ఉపదేశించిన ధర్మాలను, ఉపాళి అనే వేరొక శిష్యుడు బౌద్ధ సంఘానికి సంబంధించిన నియమ నిబంధనలను సదస్సులకు వివరించారు. వాటిపై చర్చలు జరిగాయి. వాటన్నిటిని సంఘసభ్యులు క్రోడీకరించి, కంఠస్థం చేసుకుని ప్రచారం చేశారు. కాలం గడిచిన కొద్దీ వాటికి ఎన్నో కథలు, గాథలు చేరుస్తూ పోయారు.

త్రిపిటకాలు

బుద్ధుని ధర్మోపదేశాలకు సంబంధించిన వాఙ్మయాన్ని సుత్తపిటకం అంటారు. బౌద్ధ సంఘ ఆచారనియమాలకు సంబంధించిన దాన్ని వినయ పిటకం అంటారు. కొంతకాలం తర్వాత సుత్తపిటకంలోని ధర్మాలకు వివరణగా అభిధమ్మ పిటకం అని మరొకటి చేరింది. ఈ మూడింటిని త్రిపిటకాలు అంటారు. బౌద్ధ మత వాఙ్మయంలో ఇవే అతి ప్రాచీనమైన గ్రంథాలు. వీటి ఆధారంగానే మిగతా వాఙ్మయమంతా బయలుదేరింది. పాలీభాషలో వున్న ఈ త్రిపిటకాలు క్రీస్తుపూర్వం ఒకటవ శతాబ్ది నాటికి గాని లిపిబద్ధం కాలేదు.

మూడు పిటకాలలో సుత్త (సూత్ర) పిటకం ముఖ్యమైనది. చాలా విస్తారమైనది. దాన్ని అయిదు నికాయాలు (సంపుటాలు)గా విభజించారు. వాటిని దీఘ నికాయం, మజ్జిమనికాయం, సంయుత్త నికాయం, అంగుత్తర నికాయం, ఖుద్దక నికాయం అంటారు.

ఖుద్దక నికాయంలోనే సుప్రసిద్ధమైన ధమ్మపదం వుంది.

రాజ గృహంలో జరిగిన ప్రథమ సంగీతిలో జరిగిన చర్చలను సంగ్రహించిన వారిని స్థవిరులు (పెద్దలు, వృద్ధులు) అంటారు. వారు ప్రచారం చేసినదే స్థవిరవాదం (థేరవాదం).

ప్రథమ సంగీతి బింబిసారుని పుత్రుడైన అజాతశత్రుని కాలంలో జరిగింది. ద్వితీయ సంగీతి నూరేళ్ల తర్వాత అదే శిశునాగవంశానికి చెందిన కాలాశోకుని కాలంలో వైశాలిలో జరిగింది. అందులోనే బౌద్ధ సంఘం స్థవిరవాదులుగా, మహాసాంఘికులుగా చీలిపోయింది. ప్రాచ్య భారతానికి చెందిన బౌద్ధ సంఘీయులు సంఘ నియమాలను సడలించాలని వాదించారు. కాని పశ్చిమ భారతం నుంచి వచ్చినవారు ఆ వాదాన్ని తిరస్కరించారు. బుద్ధుని ఉపదేశాలను యథాతథంగా పాటించాలన్నారు. మొదటి వర్గంవారు మహా సాంఘికులయ్యారు. రెండవ వర్గంవారు స్థవిరవాదులయ్యారు.

మతప్రచారం

తృతీయ సంగీతి మరొక నూరేళ్లకు పైగా గడిచిన తర్వాత, అశోక చక్రవర్తి పసుపున, అతని గురువైన మొగ్గలిపుత్త తిస్స అధ్యక్షతన, మగధ రాజుదాని పాటలీపుత్రంలో క్రీస్తుపూర్వం 250 ప్రాంతాలలో జరిగింది.

అశోకుని కాలంలో మౌర్య సామ్రాజ్యం దక్షిణాన పాండ్య, చోళ రాజ్యాలు మినహా మిగతా భారతదేశ మంతటా విస్తరించింది. పడమట ఆఫ్ఘానిస్తాన్, ఉత్తరాన కాశ్మీర్, నేపాల్ కూడా అతని సామ్రాజ్యంలోనివే. తూర్పున కలింగ రాజ్యాన్ని కూడా ఆక్రమించగోరి అశోకుడు చేసిన దండయాత్రలో లక్షమంది మరణించారు. మరొక లక్షన్నర మంది క్షతగాత్రులయ్యారు. అంతటి మహాఘోరానికి తాను కారకుడనయ్యాననే పశ్చాత్తాపంతో అప్పటి వరకు శైవుడైన అశోకుడు ఇక యుద్ధం చేయనంటూ బౌద్ధ మత దీక్షను స్వీకరించాడు. బౌద్ధ ధర్మాన్ని ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ప్రచారం చేయడానికి సంకల్పించాడు. తృతీయ సంగీతి తర్వాత, త్రిపిటకాల సహాయంతో ప్రచారంచేయడానికి అన్ని వైపులకు ధర్మ ప్రచారకులను పంపించాడు. తన సామ్రాజ్యంలో మారుమూలలలో కూడా స్తూపాల ద్వారా, శిలా స్తంభాలపై శాసనాల ద్వారా బౌద్ధమత ప్రచారం చేయించాడు. ప్రచార నిమిత్తం ప్రత్యేకంగా ధర్మ మహామాత్రలు మొదలైన అధికారులను నియోగించాడు. పశ్చిమాసియా, మధ్యాసియాలకు కొందరిని పంపించాడు. దక్షిణాన సింహళానికి బౌద్ధ భిక్షువైన తన కుమారుడు మహేంద్రుడిని, కుమార్తె సంఘమిత్రను పంపించాడు.

అశోకుడు ప్రచారం చేసింది బౌద్ధ స్థవిరవాదం, అది థేరవాదం పేరుతో సింహళం (శ్రీలంక)లో ఈనాటికీ కొనసాగుతున్నది. అక్కడి నుంచి అది బర్మా, కంబోడియా, లావోస్ మొదలైన చోట్లకు వ్యాపించింది.

తృతీయ సంగీతిలోనే స్థవిర వాదంనుంచి సర్వాస్తి వాదం అనే పేరుతో ఒక వర్గం చీలిపోయింది.

చతుర్థ సంగీతి క్రీస్తుశకం ఒకటవ శతాబ్దిలో కుషాణ చక్రవర్తి కనిష్కుని కాలంలో రాజధాని పెషావర్లో జరిగింది. కనిష్కుడు బౌద్ధ మతావలంబియై అశోకుని అడుగు జాడలలో బౌద్ధధర్మ ప్రచారంచేశాడు. అతని ఆస్థాన విద్వాంసులలో కెల్లా ప్రసిద్ధుడు అశ్వఘోష మహాకవి. ఆయన బుద్ధ చరిత, సౌందరనందం మొదలైన అనేక ఉద్గ్రంథాలు రచించాడు.

కనిష్కుని నాటికే బౌద్ధ మతం మహాయానం, హీనయానం అనే ప్రధాన శాఖలుగా చీలిపోయింది.

బౌద్ధ శాఖలు

ఇప్పుడు కొన్ని ముఖ్య బౌద్ధశాఖల గురించి క్లుప్తంగా తెలుసుకుందాము.

మొదటిది, అతిప్రాచీనమైనది - స్థవిరవాదం. దీన్ని విభజ్యవాదం అని కూడా అంటారు. వీరు బుద్ధుని అసలు ఉపదేశాలు తాము పాటిస్తున్నామని చెప్పుకుంటారు.

స్థవిరుల ప్రధాన విశ్వాసాలు దుఃఖం, అనిత్యత, అనాత్మత.

బుద్ధుని ఉపదేశాలను విశ్వసించి అనుసరించే వాడు నాలుగు దశలలో అర్హతుడు అవుతాడు. మొదటిదశలో సాధకుడు భిక్షుమార్గాన, లేదా జ్ఞానమార్గాన సాధనచేస్తాడు. అతనికి పునర్జన్మించే అవకాశం బాగా తగ్గిపోతుంది. రెండవ దశలో ఒక్కసారే పునర్జన్మ కలుగుతుంది. మూడవ దశలో జన్మరాహిత్యం సిద్ధిస్తుంది. నాల్గవ దశలో అర్హతుడు అన్ని కోరికలను, బంధాలను జయించి మృత్యువు నుంచి శాశ్వత విముక్తి పొందుతాడు. బుద్ధదశలో నిర్వాణ సిద్ధి కలుగుతుంది. అది జననమరణాలకు, కార్యకారణాలకు అతీత స్థితి. అది హిందువుల జీవన్ముక్తి లాంటి స్థితి. బుద్ధుడు జీవించి ఉండగానే ఆయన కర్మావశేషాలు నిశ్శేషంగా నశిస్తాయి. ఆ తర్వాత బుద్ధుడు నిర్వాణం చెంది పరినిర్వాణం పొందుతాడు.

గౌతమ బుద్ధునికి ముందు ఆరుగురు బుద్ధులు అవతరించారని, గౌతముని తర్వాత మరొక బుద్ధుడు వస్తాడని, అతడే తుషిత స్వర్గంలో వున్న మైత్రేయుడని, ఈ యుగాంతంలో అధర్మం పెరిగిపోయినప్పుడు అతడు అవతరిస్తాడని స్థవిరవాదులు విశ్వసిస్తారు.

కాలం కల్పాలుగా చక్రనేమి క్రమంలో గడుస్తుంది. ప్రతి కల్పంలో కృత, త్రేతా, ద్వాపర, కి అనే నాలుగు యుగా లుంటాయి. సృష్టి, స్థితి, లయం ఇవి మళ్ళీ మళ్ళీ జరుగుతాయి.

అనేక లోకాలున్నాయని, వాటిచుట్టూ సముద్రాలు, కొండలు ఉన్నాయని కూడా వారు నమ్ముతారు.

2. సర్వాస్తి వాదులు : వీరు సూత్రాల కంటే వాటి విభాష (వ్యాఖ్యానం) కు ఎక్కువ ప్రాముఖ్యం ఇస్తారు. అందుచేత వీరిని వైభాషికులని కూడా అంటారు. వీరు సర్వం అస్తి-అన్నీ ఉన్నాయని-అంటారు. కనుక సర్వాస్తి వాదులని పేరు వచ్చింది. వీరికి నామరూప జగత్తు, దాన్ని నిర్మించిన ధాతువులు అన్నీ యథార్థమైనవి. ఏ ప్రత్యేక వస్తువుకు అస్తిత్వం లేకపోయినా, అన్నీ కలిసిన సంఘాతానికి అస్తిత్వం కలదని అంటారు. మానవుడు పంచస్కంధాలతోను, 75 ధాతువులతోను ఏర్పడతాడు. వ్యక్తి నశించినా ఈ ధాతువులు నిత్యం, అన్ని జన్మలలోను అవి కొనసాగుతాయి. పూర్వజన్మలోని ధాతువుల ఫలితమే ఈ జన్మ. దీని ఫలితమే వచ్చే జన్మ.

3. సౌత్రాంతికులు: స్థవిరవాదులనుంచి సర్వాస్తి వాదులు చీలిపోయినట్టు, సర్వాస్తివాదుల నుంచి సౌత్రాంతికులు చీలిపోయారు. పంచస్కంధాల వల్ల జనన మరణాలు కలుగుతాయని, పంచస్కంధాలు నిర్వాణంలో నశిస్తాయని, నిర్వాణంతో అంతా అంత మవుతుందని వీరు నమ్ముతారు. వీరికి సంస్కారాలు, కర్మలు ఏమీ లేవు. అన్నీ క్షణికం, అనిత్యం, అవి వస్తూ పోతూ ఉంటాయి. మనిషి ఎప్పుడూ ఒక స్థితినుంచి మరొక స్థితికి మార్పు చెందుతూ వుంటాడు. ప్రతి మార్పు కొత్తదే కాని పూర్వపు స్థితితో దానికి పోలిక ఉంటుంది. పుద్గలం (పంచ స్కంధ నిర్మితమైన జీవి) నిత్యం కాదు. అయితే ప్రతి కర్మ, ప్రతి భావం మరొక కొత్త కర్మకు, భావానికి కారణం అవుతుంది. ప్రతి మనిషికి బోధిసత్వుడు అయ్యే అవకాశం వుందని వీరు నమ్ముతారు. సూత్ర పిటకానికి, సూత్రాంతానికి వీరు ప్రాముఖ్యం ఇస్తారు. అందుచేత సౌత్రాంతికులని వీరికి పేరు వచ్చింది. సౌత్రాంతికవాదమే మహాయానానికి దారితీసింది.

4. మహీశాసకులు : అర్హుడైనవాడు తిరిగి జన్మించాడని, పునర్జన్మించే పదార్థం అంటూ ఏమీ లేదని వీరు భావిస్తారు.

5. ధర్మ గుప్తికులు. వీరు మొగ్గల్లాన (మౌద్గల్యాయనుడు) అనే బుద్ధశిష్యుని అనుయాయులు. పుద్గలం (జీవి) అనేక శారీరక, మానసిక స్థితుల సంఘాతంగా ఏర్పడింది. కనుక అది అన్యం, వీరికి స్థూన నిర్మాణం పట్ల మక్కువ ఎక్కువ.

6. సమృతీయులు : మనిషి చేసిన కర్మ అంతరించినా, దాని ఫలితం కొనసాగుతుందని వీరు అంటారు. దానధర్మాల వంటి పుణ్య కార్యాలవల్ల వచ్చే ఫలితం గొప్పది. మృత్యువుకు, పునర్జన్మకు మధ్య మరొక స్థితి వుంటుంది. పుద్గలుడు పునర్జన్మిస్తాడు. విజ్ఞానం (చేతన) విడిగా ఎలా వుంటుంది? పుద్గల ఆధారంతోనే విజ్ఞానం కొనసాగుతుంది. బోధిసత్వుడు తన వర్తమాన జన్మలోనే బుద్ధుడు కాగల అవకాశం వుందని వీరి నమ్మకం.

25. బోధిసత్వుడు ఆదర్శంగా మహాయానం

కాలం గడుస్తున్న కొద్దీ బౌద్ధమతం దేశంలో విస్తరించింది. విస్తరించిన కొద్దీ దానిలో శాఖోపశాఖలు బయలుదేరాయి. ఈ విభిన్న శాఖలు, ఉపశాఖలు రెండు ప్రధాన శాఖలుగా రూపు ధరించాయి.

ఒకటి హీనయానం, రెండవది మహాయానం.

హీనయానం అంటే తక్కువ స్థాయి వాహనం. మహాయానం ఉత్తమ స్థాయి వాహనం.

అయితే ఎవరూ తమది తక్కువ స్థాయి అని భావించరు కదా? హీనయానం అనేది ఆ శాఖవారు పెట్టుకున్న పేరు కాదు. వారి శాఖ అసలు పేరు స్థవిరవాదం (థేరవాదం). వారిని బుద్ధ బోధలకు, త్రిపిటకాలకు బాగా సన్నిహితమైన విశ్వాసాలు, ఆచార వ్యవస్థ.

అయితే, కాలక్రమాన బౌద్ధులలోనే కొందరు స్థవిరవాదానికి, దానిలోని విభిన్న ఉపశాఖలకు దూరంగా జరిగి తమదే అసలైన బౌద్ధం అని, తమదే బౌద్ధ గమ్యానికి చేర్చే అసలైన ఉత్తమ వాహనమని భావించి తమది మహాయానమని, స్థవిరవాదులది హీనయానమని పేరు పెట్టారు. చరిత్రలో ఆ పేర్లు స్థిరపడిపోయాయి.

మహాయాన బౌద్ధానికి పుట్టినిల్లు ఆంధ్రదేశం. మహాయానం పూర్తిగా కొత్తది కాదు. స్థవిరవాదానికి చెందిన కొన్ని ఉపశాఖలలో మహాయాన లక్షణాలు కనిపిస్తాయి. క్రమంగా క్రీస్తుశకం ఒకటవ శతాబ్ది నాటికి ఆ లక్షణాలు చిలవలు పలవలుగా విస్తరించి మహాయాన విశ్వాస వ్యవస్థ ఏర్పడింది. అయితే కాలక్రమాన మహాయానంలో కూడా అనేక ఉపశాఖలు బయలుదేరాయి.

మహాయానులు త్రిపిటకాలకు ప్రాధాన్యం ఇవ్వరు. వారు అనుసరించి అనుష్ఠించేది, వారి విశ్వాసాలకు ఆధారమైంది “బుద్ధవచనం” అనే గ్రంథం. గౌతమబుద్ధుడు సంబుద్ధి పొందిన తర్వాత తాను కనుగొన్న సత్యాన్ని ఇతరులకు బోధించడమా మానడమా అని తర్కించి, చివరకు అతిక్లిష్టమైన, అందరికీ సులభంగా బోధపడని కొన్ని మార్మిక విషయాలను కొద్దిమంది అర్హులకు మాత్రమే ఉపదేశించాడని అనే “బుద్ధవచనం” అని, ఆ పిదప సామాన్యులందరికీ బోధపడే విషయాలను వేరే ఉపదేశించాడని మహాయానులు విశ్వసిస్తారు.

ముఖ్య భేదాలు

హీనయానం, మహాయానం రెండింటికి బుద్ధుని బోధలే ఆధారమైనా, హీనయానం బుద్ధ బోధలకు సాంప్రదాయికార్థాలు చెప్పగా, మహాయానం సరికొత్త వ్యాఖ్యానాలు చేసింది. మహాయానంతో బౌద్ధమతం చాలా విచిత్రంగా మారిపోయింది. ఈ రెండింటికి కొన్ని

ముఖ్య భేదాలను చూద్దాము: స్థవిరవాదం (హీనయానం) అర్హత్వమైన వానికి పెద్ద పీట వేసింది. అర్హత్తుడు నిర్వాణానికి అర్హుడైనవాడు. అతడు బుద్ధుడై జననమరణ రహిత స్థితిని పొంది, శాశ్వతంగా నిర్వాణపదం చేరుకుంటాడు. ఇక అతడు తిరిగి రాడు.

అయితే, ఎవరికి వారు అర్హత్తులై, బుద్ధత్వం పొంది, నిర్వాణం చేరుకుంటే అది స్వార్థం క్రిందికి రాదా? తమ బాగు తాము చూసుకోవడం కాదా? లోకంలో దుఃఖం వున్నంతవరకు, దుఃఖితులున్నంతవరకు ఎవరూ నిర్వాణాన్ని ఆశించరాదని మహాయానులు విశ్వసిస్తారు. ఈ విశ్వాసానికి బోధనత్వ భావం ఉపయోగపడింది, బోధనత్వం అంటే బుద్ధత్వం పొందడానికి ముందు దశలను క్రమంగా అతిగమిస్తూ, బుద్ధత్వ మార్గంలో పయనిస్తున్న మహనీయుడు. గౌతమబుద్ధుడు కూడా ఎన్నో బోధనత్వ జన్మలెత్తి, చివరి జన్మలో సిద్ధార్థుడుగా జన్మించి సంబుద్ధి పొందాడు. ఆయన బోధనత్వ జన్మల గాథలే జాతక కథలు. ఈ కథలు మహాయాన మతానికి ప్రాతిపదికలైనాయి.

ప్రతివాడు బుద్ధత్వాన్ని ఆశించడంకంటే బోధనత్వంకా కొనసాగడమే ఉత్తమాదర్శమని మహాయానులంటారు. బోధనత్వం లోకంలో, దుఃఖం వున్నంతవరకు దుఃఖ నివృత్తి కోసం త్యాగాలు చేస్తాడు. మానవుల కన్నీరు తుడవడమే తన ధర్మంగా భావిస్తాడు. లోకంలో దుఃఖం పూర్తిగా అంతరించే వరకు అతడు తన నిర్వాణాన్ని వాయిదా వేసుకుంటాడు. మళ్ళీ మళ్ళీ జన్మలెత్తుతాడు. మానవుడుగానే కాదు, పక్షిగా, జంతువుగా ఏ ప్రాణిగానైనా బోధనత్వం జన్మించవచ్చు.

పది పారమితలు

ప్రతి బోధనత్వం దశ పారమితలను (పది గొప్ప గుణాలను, లేదా శక్తులను) సాధించడం తన ధ్యేయంగా భావిస్తాడు. ఆ పది పారమితలు ఇవి; దానం, శీలం, క్షాంతి (ఓర్పు), వీర్యం, ధ్యానం, ప్రజ్ఞ, ఉపాయ కౌశలం (నేర్పు), ప్రణిధానం (దృఢనిశ్చయం), బలం, జ్ఞానం.

ఇవన్నీ సాధించినవాడు. వాటిలో పరిపూర్ణత్వం పొందినవాడు బుద్ధత్వానికి అర్హుడవుతాడు. ముందుగా మొదటి ఆరు పారమితలను సాధిస్తాడు. ఇక ఆ తర్వాత అతడు వెనుదిరిగి చూడడు. ముందుకు సాగిపోతాడు. అప్పుడు బుద్ధత్వ సాధన తేలిక అవుతుంది. అంటే అతడు ప్రయత్న పూర్వకంగా మిగిలిన నాలుగు పారమితలను సాధించడు. అప్రయత్నంగా, తన సహజ స్వభావంగా, చివరి నాలుగు పారమితలను తనవిగా చేసుకుంటాడు.

ఈ బోధనత్వ సాధన మహాయానులకు పరమాదర్శమైంది. నిజంగా అది గొప్ప భావన, లోకంలో ఆఖరి మానవుని కన్నీరు తుడిచేవరకు, ఆఖరి ప్రాణి కూడా నిర్వాణానికి అర్హుడయ్యే వరకు తాను నిర్వాణం ఆశించకూడదనుకొనడం చాలా ఉదాత్తాదర్శం.

మరి గౌతమబుద్ధుడు మహాపరినిర్వాణం పొందాడు కదా? అంటే ఇక ఎప్పటికీ తిరిగిరాని, పునర్జన్మ లేని స్థితిలోకి వెళ్లిపోయాడు కదా? అంటే ఆయన తన స్వార్థం తాను చూసుకుని వెళ్లిపోయినట్టేనా?

మూడు శరీరాలు

దీనికి మహాయానులు ఒక విచిత్ర సమాధానం లేవదీశారు. గౌతమబుద్ధుడు అసలు బుద్ధుడు కాడు. బుద్ధునికి మూడు శరీరాలు (త్రికాయాలు) వుంటాయి. మొదటిది ధర్మకాయం. ఆ శరీరంలో బుద్ధుడు విశ్వమంతటా వ్యాపించి సర్వాంతర్యామిగా ఉంటాడు. అతడు లేనిది వుండదు. అన్నిటికీ బుద్ధుని ధర్మకాయమే కారణం.

రెండవది సంభోగ కాయం. ఆ శరీరంలో బుద్ధుడు స్వర్గానందం అనుభవిస్తూ వుంటాడు. మూడవది నిర్మాణకాయం. ఈ శరీరంలో బుద్ధుడు మానవుడై సంచరిస్తాడు. నిజానికి అది మాయా శరీరం. ఉన్నట్టు కనబడుతుంది. కాని నిజంగా వుండదు. తోటి మానవులను ఉద్ధరించడానికి బుద్ధుడు ఈ మాయా శరీరం ధరిస్తాడు. గౌతమ బుద్ధుని నిర్మాణకాయమే. అంటే పంచస్కంధాలతో నిర్మితమైన శరీరమే.

సంభోగకాయం (ఆనందం అనుభవించే శరీరం) లో ఉండే బుద్ధులు చాలామంది వుంటారు. మన లోకానికి సంబంధించినంతవరకు అమితాభుడు సంభోగకాయ బుద్ధుడు. ఆయన అంశ కలిగిన బోధిసత్వుడు అవలోకితేశ్వరుడు (పద్మపాణి). ఆయన మానవావతారమే గౌతమ బుద్ధుడు.

ఈ మూడు శరీరాల భావన హీనయానంలో కూడా ఉన్నా. మహాయానంలో చాలా ప్రముఖ స్థానం వహించింది.

ఎందరో బుద్ధులు

కొన్ని మహాయాన శాఖలవారికి అనంతకోటి బుద్ధులుంటారు. వారందరూ ధర్మకాయ బుద్ధుని అంశలు.

ఒక శాఖప్రకారం బుద్ధులందరికీ అత స్థానంలో ఆదిబుద్ధుడు వుంటాడు.

చారిత్రక (గౌతమ) బుద్ధునికి ముందు 24 మంది బుద్ధులు వుండేవారని, మొట్టమొదటి బుద్ధుడు దీపంకరుడు అని ఒక నమ్మకం.

అతిప్రముఖులైన బుద్ధులు అయిదుగురు: వైరోచనుడు, అక్షోభ్యుడు, రత్నసంభవుడు, అమితాభుడు, అమోఘసిద్ధి.

మహాయానుల విశ్వాసం ప్రకారం మూడు రకాల బుద్ధులున్నారు: ఒకరకం వారు అర్హత బుద్ధులు: వీరు గురువు నుంచి ఉపదేశం పొంది సత్యం దర్శిస్తారు. రెండవ రకంవారు

ప్రత్యేక బుద్ధులు: వీరు తమంతట తామే సత్యం దర్శిస్తారు కాని, ఆ సత్యాన్ని ఇతరులకు బోధించకుండా తమకే వుంచుకుంటారు. మూడవ రకం వారు సమ్యక్ సంబుద్ధులు: వీరు తమంతట తాము సంబుద్ధి పొంది సత్యం దర్శించడమే కాక, దాన్ని లోక శ్రేయస్సు కోసం ఇతరులకు బోధిస్తారు.

బుద్ధుడి జీవితకాలంలోనే ఆయనను దైవ స్వరూపుడుగా శిష్యులు భావించేవారు. కాగా క్రమంగా ఆయనను అంతకంతకు ఎక్కువగా దైవీకరించడం జరిగింది. మహాయానంలో ఆయన పూర్తిగా దేవుడు అయ్యాడు. క్రీస్తుశకం ఒకటవ శతాబ్ది నాటికి ఆయన విగ్రహాలు వెలిశాయి. వాటికి పూజా పురస్కరాలు చేసేవారు. ధర్మచక్రం, త్రిశరణాలు, బుద్ధపాదాలు మొదలైన వాటిని కూడా శిల్పించి పూజించేవారు. బౌద్ధమతంతోనే విగ్రహారాధన ప్రారంభమై వుండవచ్చు. బౌద్ధమతం ఆధారంగా భారతదేశంలో ఈనాటికీ అచ్చెరువు గొలిపే అద్భుత శిల్పాలు, వాస్తు నిర్మాణాలు, స్తూపాలు, చైత్యాలు వెలిశాయి. శిల్ప, చిత్ర కళలకు బౌద్ధమతం ఆధారంగా భారతదేశంలో ఈనాటికీ అచ్చెరువు గొలిపే అద్భుత శిల్పాలు, వాస్తు నిర్మాణాలు, స్తూపాలు, చైత్యాలు వెలిశాయి. శిల్ప, చిత్ర కళలకు బౌద్ధం ఇచ్చిన ప్రోత్సాహం ఇంతా అంతా కాదు. భారతదేశంలోనే కాక, బౌద్ధం వ్యాపించిన అన్ని దేశాలలోను బౌద్ధ శిల్ప, చిత్రకళలు అద్భుత సౌందర్యంతో అలరారుతున్నాయి.

ఇవన్నీ బౌద్ధమతానికి సంబంధించిన విశేషాలు. ఈ నేపథ్యంలో బౌద్ధతాత్విక చింతనను స్థూలంగా పరికిద్దాము.

26. నాగార్జునుడి మాధ్యమిక వాదం

భౌరతీయ చింతనలో బౌద్ధ దర్శనాలకు ఒక ప్రత్యేక స్థానం వున్నది. వాటిపై ఉపనిషత్తుల ప్రభావం వున్నట్టే, హిందూ దర్శనాలపై కూడా వాటి ప్రభావం వున్నది.

బౌద్ధ దర్శనాలలో అగ్రగణ్యమైనది మాధ్యమికవాదం. దాని ప్రవక్త ఆర్య నాగార్జునుడు. ఆయన క్రీస్తుశకం ఒకటవ శతాబ్దంలో విదర్భలో ఒక బ్రాహ్మణ కుటుంబంలో జన్మించాడు. వేద వేదాంగాలు సాంగోపాంగంగా అభ్యసించాడు. బౌద్ధమతం ఆయనను ఆకర్షించింది. మహాయాన బౌద్ధం స్వీకరించాడు. గుంటూరు జిల్లాలోని శ్రీపర్వత ప్రాంతంలో నివసించాడు. ఆయన పేరు మీదుగానే ఆ పర్వతానికి నాగార్జున కొండ అనే పేరు వచ్చింది. అక్కడ ఆయన ఒక విశ్వవిద్యాలయం స్థాపించాడు. దేశ దేశాల నుంచి విద్యార్థులు విజ్ఞానార్జన కోసం వచ్చేవారు. అప్పటి శాతవాహన చక్రవర్తి గౌతమీపుత్ర యజ్ఞశ్రీ నాగార్జునుడికి మిత్రుడు, చక్రవర్తికి నీతీనియమాలను ఉపదేశిస్తూ సుహృద్భేష అనే రచన చేశాడు. అతని కృతులలో ముఖ్యమైనవి మహాప్రజ్ఞాపారమితా శాస్త్రం, మూల మాధ్యమికా కారికలు, శూన్యతా సప్తతి, యుక్తిషష్టిక, విగ్రహ వ్యావర్తని, వ్యవహార సిద్ధి మొదలైనవి.

నాగార్జునుడు యోగాభ్యాసం చేసి, అణిమాద్యష్ట సిద్ధులు పొంద, అనేక మహిమలు చూపించాడని అంటారు. రసప్రక్రియ (ఆల్కెమి) కూడా నేర్చినవాడని, వైద్యశాస్త్ర నిష్ణాతుడని కూడా ప్రతీతి. కాని, ఆ ప్రతీతితగల నాగార్జునుడు వేరొకడై వుంటాడని, అలాగే సిద్ధనాగార్జునుడు కూడా మరొకడై వుంటాడని, మాధ్యమికవాది అయిన ఆర్యనాగార్జునుడు వేరని పండితుల అభిప్రాయం.

మాధ్యమికవాదం చాలా క్లిష్టమైన దర్శనం : దురవగాహమైనది, అతి సూక్ష్మమైన వాద నైశిత్యం, వాద వైచిత్ర్యం కలిగినట్టిది.

(నాగార్జున కృతి అయిన విగ్రహవ్యావర్తని కీర్తిశేషులు జి.వి.కృష్ణారావుగారు తెలుగులో పద్యరూపంలో అనువదించి వ్యాఖ్యానించారు. దానికి వ్రాసిన ప్రస్తావనలో నాగార్జున మాధ్యమికవాదాన్ని తేటతెల్లం చేయడానికి కృష్ణారావుగారు ప్రయత్నించి సఫలరయ్యారు. ఆయన భాష్యాన్ని, ఇంగ్లీషులోని ఇతరుల రచనలను అనుసరించి కొండంత మాధ్యమిక వాదాన్ని కొంచెంగా చెప్పడానికి చేసిన ప్రయత్నం ఇది:)

మాధ్యమిక వాదానికి శూన్యవాదం అని మరొక పేరుంది. ఇంకా ప్రతీత్య సముత్పాదవాదం, అధ్వయవాదం, అజాత వాదం వంటి పేర్లు కూడా వున్నాయి. దీని ప్రభావం శంకరునిపై వున్నదనడం నిర్వివాదం.

నాగార్జునాచార్యుడు తన దర్శనంలో విపరీతవాదాలను (extreme positions) పరిహరించి (బుద్ధుడు ఇంద్రియ లౌల్యానికి, కఠోర నిష్ఠకు మధ్యమ మార్గాన్ని అనుసరించాలని

బోధించినట్లు), ఒకానొక మధ్యమమార్గం (middle path) అనుసరించాడు. అందుచేతనే ఆయన దర్శనానికి మాధ్యమిక వాదం అని పేరు వచ్చింది.

ఆభాస మాత్రమే

ఇంద్రియ గోచరమవుతున్న ఈ ప్రపంచం ఒక ఆభాస (appearance) ఉన్నట్లు కనబడుతుంది. కాని, అంతిమ దృష్టినుంచి అది శూన్యం, అవాస్తవం, అయథార్థం.

ఎందుచేతనంటే ప్రపంచంలో ప్రతిదీ ప్రతీత్య సముత్పన్నం. అంటే ప్రత్యయాల నుంచి ఉత్పన్నమవుతున్నట్టిది. ప్రతిది హేతు ప్రత్యయం మీద ఆధారపడి వుంది. అంటే ఒక వస్తువు వుండడంవల్ల మరొక వస్తువు సిద్ధిస్తున్నది. మొదటి వస్తువు లేనిదే రెండవ వస్తువు లేదు.

ఉదాహరణకు ఒక కుండవున్నది. అది స్వతస్సిద్ధమైన వస్తువు కాదు. దాని ఉత్పత్తికి మట్టి కావాలి. కుంభకారుడు కావాలి, అతని శ్రమశక్తి, నైపుణ్యం కావాలి, సారె కావాలి. ఇంకా ఎన్నో కావాలి. ఇలా ఎన్నో వున్నప్పుడు గాని, కుండ తయారుకాదు. అందుచేత దానికి స్వతస్సిద్ధమైన ఉనికి లేదు. అందుచేత అది శూన్యం. అలాగే దాన్ని తయారుచేయడానికి అవసరమైన అన్ని వస్తువులు కూడా శూన్యమే. ఎందుకంటే అవి తమ ఉనికికి ఇతర వస్తువులపై ఆధారపడి వున్నాయి.

మరొక ఉదాహరణ : అద్దంలోని ప్రతిబింబాన్ని తీసుకోండి. అది నిజమైన వస్తువు కాదు, ఉన్నట్టు కనబడుతున్నా అంతిమ దృష్టి నుంచి అది శూన్యం, అద్దం వుండాలి. దాని ముందు ఒక వస్తువు వుండాలి. అద్దంలో ఆ వస్తువు ప్రతిఫలించడానికి వెలుగు వుండాలి. దాన్ని చూడడానికి ద్రష్ట (చూచేవాడు) వుండాలి. ఇందులో ఏది లేకపోయినా ప్రతిబింబజ్ఞానం లేదు. ప్రపంచంలో అన్ని వస్తువులు ఇలాంటివే, వాటికి స్వభావం లేదు. అవి నిఃస్వభావాలు.

వస్తువులకు స్వభావత్వం లేదు. కనుక అవి ఉత్పత్తి కావడం లేదు, నాశనం కావడం లేదు. అవి రావడం లేదు, పోవడం లేదు. మాధ్యమికవాది దృష్టిలో ఆభాసమాత్రమైన ఈ లోకంలో దేనికీ స్వతస్సిద్ధమైన ఉనికి లేదు, స్వభావం లేదు. ఒకటి వున్నందున ఒకటి కలుగుతున్నది. అగ్నికి ఉష్ణత స్వభావం కాదు. మంచుకు చల్లదనం స్వభావం కాదు. అనేక పరిస్థితుల కలయిక వల్ల అవి ఏర్పడుతున్నాయి. అలా అనేక పరిస్థితుల సంయోగం వల్ల, ప్రత్యయం వల్ల ఏర్పడే ఏ వస్తువుకు స్వతస్సిద్ధత లేదు, స్వభావత లేదు. దేని మీద ఆధారపడకుండా తనంతట తాను వుండగలిగింది మాత్రమే నిజంగా వున్నదని చెప్పడానికి వీలైంది. అలాంటిది లోకంలో ఏదీ లేదు. కనుక లోకంలో ఏమీ లేదు, అంతా శూన్యం.

అంతా శూన్యం అయితే, అంతా అవాస్తవం అయితే, అలాగని చెప్పే మాధ్యమిక వాదం కూడా అవాస్తవం కావాలి కదా? అవును, అవాస్తవమే. మరి ఈవాక్యం కూడా అవాస్తవమేనా? అవును, అవాస్తవమే, ఇలా ఎంత వెనక్కి వెళ్ళినా, అవాస్తవమే మిగులుతుంది.

అన్నీ అవాస్తవాలే

మరి అసలైన వాస్తవం లేదా? అసలైన వాస్తవం సంపూర్ణ మౌనమే. అందుకే బుద్ధుడు ఆత్మ, ఈశ్వరుడు, నిర్వాణం, శూన్యం మొదలైనవాటి ప్రస్తావన వచ్చినప్పుడు మౌనం దాల్చేవాడు. ఎందుకంటే అవి మాటలతో నిర్వచించడానికి వీలులేనివి. అవి అనిర్వాచ్యం, అనిర్వచనీయం. వాటికి ఏ గుణాలను, ఏ లక్షణాలను ఆపాదించలేము. అన్ని గుణాలు, లక్షణాలు ఈ ఆభాసా జగత్తులోనివే. అవి అవాస్తవాలు, వాస్తవానికి అవాస్తవ లక్షణాలను ఎలా ఆపాదిస్తాము? నిర్వాణం అవాస్తవ జగత్తుకు అతీతమైనది. దాన్ని పొందగలమే తప్ప, ఇలా వుంటుందని వర్ణించలేము. అన్ని వర్ణనలు, అన్ని నిర్వచనాలు అవాస్తవ జగత్తుకు మాత్రమే వర్తిస్తాయి. అవన్నీ ఉపశమిస్తేనే నిర్వాణసిద్ధి. నిర్వాణం పొందడానికి అవిద్య తొలగాలి. ఈ ఆభాసా ప్రపంచం నిజంగా వున్నదనుకోవడమే అవిద్య. అవిద్య తొలగినప్పుడు ఆభాసిత ప్రపంచం కూడా తొలగిపోతుంది; ఎండమావిలా, స్వప్నంలా, గారడీవాడు సృష్టించిన వస్తువులా మాయమవుతుంది. అది అసలు వున్నదనే జ్ఞానం కూడా మిగలదు.

అంతా శూన్యం, అవాస్తవం, నిఃస్వభావం అయితే ఈ కనిపిస్తున్నదంతా వట్టిదేనా? అలాగైతే పాపం, పుణ్యం, సుఖం, దుఃఖం, జననం, మరణం - ఈ ద్వంద్వాల్లేవీ లేవన్నమాట. పాప పుణ్యాలు లేకపోతే, మనిషి ఏ పనైనా నిస్సంకోచంగా చేయవచ్చునా? ఉహు. చేయరాదు. ఎందుకంటే ఈ జగత్తు శూన్యమని అన్నప్పుడు ఆ మాటను మాధ్యమికులు ఒక సాంకేతికార్థంలో ఉపయోగించారు. ఇక్కడ శూన్యం అంటే పూర్తి అభావం అని కాదు. హేతు ప్రత్యయం మీద ఆధారపడి ఉత్పన్నమై, హేతు ప్రత్యయం లేనప్పుడు లేకుండా పోయే స్థితినే మాధ్యమికులు శూన్యం అంటున్నారు.

రెండు రకాల సత్యాలు

సత్యం రెండు విధాలైనది. ఒకటి వ్యావహారిక సత్యం. రెండవది పారమార్థిక సత్యం.

వ్యావహారిక దృష్టినుంచి మాత్రమే ఈ ఆభాసా జగత్తు (phenomenal world) వున్నది. అంతిమ దృష్టినుంచి కాదు; పారమార్థిక దృష్టినుంచి కాదు. వ్యావహారిక సత్యం సాపేక్షమైనది అంటే కారణాన్ని ఆపేక్షించేది, కాగా పారమార్థిక సత్యం నిరపేక్షం. స్వభావసిద్ధం, స్వతస్సిద్ధం. అందే నిర్వాణం.

నిర్వాణం అంటే ఏమీ లేకపోవడం, శూన్యం.

మరి ఈ ప్రపంచం కూడా అంతిమ దృష్టినుంచి శూన్యమేనని మాధ్యమికులు అంటున్నారు కదా? నిర్వాణం, ఈ ప్రపంచం రెండూ శూన్యమైతే రెండూ ఒకటేనా? అవును.

మాధ్యమికవాదుల దృష్టిలో రెండూ ఒకటే. నిర్వాణ శూన్యత, ప్రపంచ శూన్యత ఒకటే. ఈ ప్రపంచమంతా అంతిమ దృష్టినుంచి నిర్వాణమే. ఈ ప్రపంచం, ఆ నిర్వాణం ఒకటే. ప్రతి వస్తువుకు ఆధారంగా నిర్వాణం ఉన్నది. అవిద్య తొలగినప్పుడు ఆ విషయం అనుభవంలోకి వస్తుంది. ఈ విధమైన వాదాలతో నాగార్జునుడు తన మాధ్యమిక సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిష్ఠించాడు. ఆయన మూల మాధ్యమిక కారికలలో 27 పరిచ్ఛేదాలున్నాయి. వాటిలో మనం సాధారణంగా సత్యమని విశ్వసించే వివిధ భావాలను తీసుకుని, అవి నిజంగా లేవని, అన్నీ శూన్యమని, అవాస్తవమని, ఆభాసలని నాగార్జునుడు తర్కబలంతో నిరూపిస్తాడు. ఆ విధంగా ఆయన దృష్టిలో కారణం (Cause), కార్యం (effect), గతి (motion), గమనం (movement), గంత (mover), అవాస్తవం. ఆత్మ (soul), లేదు. ఈశ్వరుడు (తథాగతుడు) లేదు. ఇలా అన్నిటిని నాగార్జునుడు తిరస్కరించి సర్వం శూన్యం అని ప్రతిపాదించాడు. అందుకని ఆయన వాదానికి శూన్యవాదమనే పేరు వచ్చింది. ఆయన తర్క ప్రతిభ అచ్చెరువు గొలుపుతుంది.

27. విజ్ఞానవాదం

మహాయాన దర్శనాలలో మాధ్యమిక వాదం తర్వాత ప్రముఖమైనది విజ్ఞానవాదం.

దీనికే యోగాచారం అనే మరొక పేరు కూడా వున్నది.

విజ్ఞానవాదానికి మూల పురుషుడు క్రీస్తుశకం రెండవ శతాబ్దికి చెందిన మైత్రేయనాథుడు.

దీని మూల గ్రంథాలు లంకావతార సూత్రం, అశ్వఘోషుని మహాయాన శ్రద్ధోత్పాద శాస్త్రం.

విజ్ఞాన వాదాన్ని విస్తరించి బహుళ ప్రచారంలోకి తెచ్చినవారు అసంగుడు, అతని తమ్ముడు వసుబంధుడు. వీరు క్రీస్తుశకం నాల్గవ శతాబ్దికి చెందినవారు. విజ్ఞానవాదాన్ని గురించి సంగ్రహంగా తెలుసుకొనే ముందు ఈ అన్నదమ్ములకు సంబంధించిన ఈ ఉదంతం పాఠకులకు ఆసక్తి కలిగించవచ్చు.

వసుబంధుని పరివర్తన

మహాయాన బౌద్ధ చరిత్రలో అసంగుడు, వసుబంధుడు చిరస్మరణీయులు. వీరిద్దరూ అన్నదమ్ములు. పురుషపురం (పెషావర్)లో ఒక బ్రాహ్మణ పండిత వంశంలో జన్మించారు. చిన్నతనంలోనే వేద వేదాంగాలలో, సకల శాస్త్రాలలో నిష్ణాతులైనవారు.

మహా మేధావులు, పరమ కరుణాళువులు అయిన వీరిని బౌద్ధధర్మం అమితంగా ఆకర్షించింది.

ఇరువురూ హీనయాన బౌద్ధం స్వీకరించారు. అసంగుడు క్రమంగా మహాయాన మతానుయాయైనాడు. మహాయానతత్త్వశాఖ అయిన విజ్ఞానవాదానికి స్థాపకుడు, ఆచార్యుడు అయినాడు.

“బాహ్యప్రపంచం అంతా శూన్యం. మనస్సు ఒకటే ఉన్నది. ఈ మనస్సు నుంచే బాహ్య ప్రపంచం యావత్తు జనిస్తున్నది.” అనే వాదాన్ని అసంగుడు ప్రచారం చేశాడు.

అతని సోదరుడు వసుబంధుడు హీనయాన మతానుయాయి. సర్వాస్తివాదంలో విశ్వాసం గలవాడు. అనతికాలంలో అతడు బౌద్ధ తత్త్వంలోని వివిధ వాదాలన్నీ కరతలామలకం చేసుకున్నాడు.

అయితే ఈ వాదాలేవీ జిజ్ఞాసాక్రాంతమైన అతని మననస్సుకు తృప్తి చేకూర్చలేకపోయాయి. అసంగుడు తన సోదరుని ఏ విధానమైనా తన మతానికి త్రిప్పివేయాలని ప్రయత్నిస్తున్నాడు. కాని అతని వాదాలన్నిటినీ నిశిత బుద్ధియైన వసుబంధుడు పరాస్తం చేసి వేస్తూ వచ్చాడు.

అది అయోధ్యా నగరం. సువిశాలమైన ఆశ్రమవనంలో చక్కని బౌద్ధ విహారం వున్నది. విహారంలో పలువురు శ్రమణకులు నివసిస్తున్నారు. విహారంలో ఎందరెందరో మహాశిల్పులు చెక్కిన సుందర శిల్పాలున్నాయి. అచేతనా లైనప్పటికీ ఆ శిల్పాకృతులు సజీవంగా కదలాడుతున్నట్టు, ఏవో గడిచిపోయిన, గాఢలను, ఏవో మహత్తర సందేశాలను మాటలు లేని భాషలో వివరిస్తున్నట్టు భాసించాయి. వాటిని చెక్కి అంత చైతన్యవంతాలుగా చేయగలిగిన శిల్పుల సంస్కార పరిపాకాన్ని మెచ్చుకుంటూ వసుబంధుడు వాటి మధ్య తిరుగాడుతున్నాడు. ఇంతలో అసంగుడు లోనుంచి వచ్చి తమ్ముని విహారోపరితలానికి తీసుకువెళ్ళాడు. ఇప్పుడే వస్తానని చెప్పి కనుచాటైనాడు.

ఎదురుగా నదీ ప్రవాహం వున్నది. అది శరత్కాలం. క్రమంగా చీకటి పడింది. కొంత సేపటికి చంద్రుడుదయించాడు. మందమందంగా మలయ పవనాలు వీస్తున్నాయి. చిన్నచిన్న మేఘ శకలాలు చంద్రునితో దాగుడు మూతలాడుతున్నాయి. చంద్రికాశీకరన్నాతమై లోకమంతా ఏదో అలౌకిక కాంతితో ప్రకాశిస్తున్నది. ఆ ఏకాంత ప్రశాంతిని భంగం చేస్తూ పక్షుల అస్పష్ట కలకలస్వనాలు వినవస్తున్నాయి. ఆ ధ్వనులు నిశ్శబ్దాన్ని మరింత గాటం చేస్తున్నట్టున్నాయి.

ఈ అపూర్వ రామణీయకం తిలకిస్తూ వసుబంధుడు మంత్రముగ్ధుడైనట్టు తన్మయుడైనాడు. ఆ క్షణంలో జగమొక మిథ్యగా, స్వప్నంగా, జీవితం ఆ స్వప్నాంతర స్వప్నంగా వసుబంధుని మానస సరోవరంలో ఒక భావతరంగం కదలాడింది.

విహంగ కలకల ధ్వనాలకు శ్రుతిగా, విహారంలోని తరునికుంజాలమధ్య దాగివున్న అసంగాచార్య శిష్యుడొకడు గురు ప్రణీత శ్లోకభాగాలను మధుర కంఠస్వరంతో గానం చేయసాగినాడు. వసుబంధుని మనస్సులో బయలుదేరిన స్వప్నభావ తరంగం మరింత విస్తృతమైంది. శిల్పకారుని భావనలో జనించి మనోజ్ఞాకృతితో భాసించే శిల్పంవంటి ఈ సకల చరాచర జగత్తు యొక్క నిజతత్వం అతని మనస్సులో గాఢంగా నాటుకున్నది.

ఈ సత్యాన్ని ఇంతవరకూ కాదంటినే అన్న పరివేదన, వశ్చాత్తాపం అతన్ని దహించివేయసాగాయి.

వెంటనే అతడు తన దోషానికి ప్రాయశ్చిత్తంగా నాలుక ఛేదించుకోవడానికి ఉద్యుక్తుడైనవాడు.

ఇదంతా చాటునుంచి కనిపెడుతున్న అసంగాచార్యుడు గభాలున వచ్చి అడ్డగించాడు. “నాయనా! నాలుక పెరుక్కోవడం అజ్ఞానలక్షణం. ఏ నాలుకతో సత్యాన్ని ఖండించావో ఆ నాలుకతోనే సత్యాన్ని ప్రచార చెయ్యి. దుఃఖపారావారంలో తలమున్నెలాతున్న దీనమానవ కోటిని తరింపజేయడానికి నీ జీవిత నౌకను ఆయత్తం చెయ్యి. ఇంతకంటే పరమధర్మం లేదు” అని ఉద్బోధించాడు.

నాటినుంచి వసుబంధుడు మహాయాన మతానుయాయుడైనాడు. అభిధర్మ కోశం, విజ్ఞప్తి మాత్రతా త్రింశిక మొదలైన ఉద్గ్రంథాలు రచించి ధర్మప్రచారం చేశాడు.

వసుబంధుడు క్రీస్తుశకం 270 ప్రాంతంలో జన్మించి, 350 ప్రాంతంలో మరణించాడని, చంద్రగుప్త విక్రమాదిత్యుని సమకాలికుడని చెబుతారు.

విజ్ఞానమే సత్యం

సర్వాస్తివాదానికి, సౌత్రాంతిక వాదానికి వ్యతిరేకంగా వచ్చింది విజ్ఞానవాదం, బాహ్య జగత్తు వున్నదని, దాన్ని ప్రత్యక్షంగా గ్రహించవచ్చునని చెప్పేవారు సర్వాస్తి వాదులు: బాహ్య జగత్తు వున్నప్పటికీ దాన్ని అనుమాన ప్రమాణంతోనే గ్రహింపగలమని వాదించేవారు సౌత్రాంతికులు.

విజ్ఞానవాదం ఈ రెండు వాదాలకు వ్యతిరేకమైనది. బాహ్య జగత్తులేదు. విజ్ఞానం ఒకటే సత్యం. విజ్ఞానం అంటే చేతన, బుద్ధి, మనస్సు (consciousness). అది తప్ప మరేదీ లేదు. బాహ్య ప్రపంచం మిథ్య, బాహ్య ప్రపంచంలోని వస్తువులు భ్రమ. మనస్సుకు వెలుపల ఏమీ లేదు. “సర్వం బుద్ధిమయం జగత్”

విజ్ఞానం (consciousness) తప్ప మరేమీ లేదని ఈ సిద్ధాంతం చెబుతుంది. కనుక, దీనికి విజ్ఞానవాదం అనిపేరు వచ్చింది. బాహ్య ప్రపంచం వున్నదనే భ్రాంతిని తొలగించుకొనడానికి యోగమే మార్గమని చెబుతుంది కనుక, దీనికి యోగాచారం అని కూడా పేరు వచ్చింది. మాధ్యమికవాదం కేవలం తర్కబలంతో సత్య నిరూపణ చేస్తుంది. కాగా విజ్ఞానవాదం ధ్యానయోగ మార్గాన సత్య స్వరూపాన్ని దర్శిస్తుంది.

ఈ వాదాన్ని పాశ్చాత్య తత్వశాస్త్రంలో బర్క్లీ, హ్యూమ్ల వాదాలతో పోల్చుతారు. బర్క్లీ మనస్సు ఒక్కటే నిజం అన్నాడు. హ్యూమ్ మనస్సు అంటూ వేరే ఏమీ లేదని, ఉన్నదంతా మన ఆలోచనల పరంపరేనని అన్నాడు.

అలాగే విజ్ఞానవాదం కూడా బాహ్య ప్రపంచాన్ని తిరస్కరిస్తుంది. బాహ్య ప్రపంచాన్ని కల్పిస్తున్నది మన మనస్సేనంటుంది. ధ్యానసమాధిలో వున్న యోగి తన మనస్సుకల్పించేత తాను కోరుకున్న దృశ్యాలను, వస్తువులను సృజించుకోగలడు. అవి ఎంత నిజమో ఈ బాహ్య వస్తువులు, దృశ్యాలు కూడా అంతే నిజం. అవి కేవలం భ్రాంతి జన్మాలు.

ఆలయ విజ్ఞానం

ఈ భ్రాంతికి కారణం ఏమిటి? వాసనలు అనాది సిద్ధం. అవి జన్మ జన్మాంతర పరంపరాగతంగా వస్తాయి. ఆ వాసనా పరంపరనే ఆలయ విజ్ఞానం అంటారు. ఆలయ విజ్ఞానం ఒక సముద్రం లాంటిది. సముద్రంలో తరంగాల వలె ఆలయవిజ్ఞానంలో భావ

తరంగాలు వస్తూ పోతూ వుంటాయి. అవి జన్మ నుంచి జన్మకు మనిషికి సంక్రమిస్తాయి. వాటిని తొలగించుకుని నశింపజేసుకోవాలి. అలా వాసనలు పూర్తిగా నశించడమే నిర్వాణం. దాన్నే విజ్ఞాన వాదులు “తథతా” స్థితి అన్నారు. తథతా అంటే ఆ విధమైనది అని అర్థం. ఏ విధమైనది అంటే దానికి ఆ విధమైనది అనే తప్పు వేరే సమాధానం లేదు. అది మాటలలో వర్ణించరానిది, అనిర్వచనీయం, అనిర్వాచ్యం.

బాహ్యప్రపంచం అంతా భ్రాంతే అయితే, వ్యక్తికి మనః కల్పితమే అయితే, ఒకడికి కనిపించిన బాహ్యప్రపంచమే మరొకడికి ఎలా కనిపిస్తున్నది? దీనికి కారణం ఆలయ విజ్ఞానం. ఇది అందరికీ సమానంగా వుంటుంది. మానవులందరి మనస్సులు ఆలయ విజ్ఞానంలోని భాగాలే. వారి ఇంద్రియాలు, మనస్సులు ఒకే విధమైన నిర్మాణం కలిగినవి కనుక, అవి ఒకే రకమైన ఆలోచనలు, భ్రాంతులు కలిగి వుంటాయి.

అయితే, విజ్ఞానవాదులు బాహ్య ప్రపంచాన్ని భ్రాంతిజనిత ప్రపంచం అంటారు తప్పు అసలు లేదనరు. భ్రాంతి అనేది నిజమే. ప్రపంచం భ్రాంతి రూపంలో ఆభాసిస్తుంది. అంటే రజ్జుసర్ప భ్రాంతి మాదిరిగా అన్నమాట! చీకటి (అవిద్య)లో తాడును చూసి పాము అని భ్రమిస్తాము. జ్ఞాన కాంతిలో దాని నిజస్వరూపం కనిపించే వరకు పామే కనిపిస్తుంది. ఆ తర్వాత పాము మటుమాయమై తాడే కనిపిస్తుంది. అలాగే విజ్ఞానవాది కూడా ధ్యాన యోగ మార్గాన ప్రపంచ భ్రాంతిని తొలగించుకుని తథతా స్థితిని పొందుతాడు. ఈ భ్రాంతి వాదాన్ని మాధ్యమికులు అంగీకరించరు.

మరొక ఉదాహరణ : మందుతున్న కొరకంచును చీకటిలో గుండ్రంగా తిప్పండి, కాంతి వలయం కనిపిస్తుంది. నిజంగా అది వుందా? లేదు. అదొక భ్రాంతి మాత్రమే. భ్రాంతి అని గ్రహించే వరకు మనం వలయాకార కాంతినే చూస్తాము. అది అభూతపరికల్పం మాత్రమే.

వస్తు స్వభావం మూడు విధాలుగా వుంటుంది. ఒకటి పరికల్పిత స్వభావం. ఇది మనస్సు కల్పించిన బాహ్య ప్రపంచం, రెండవది పరతంత్ర స్వభావం. ఇది సాపేక్షమైనది. మూడవది పరినిష్ఠున్న స్వభావం. ఇది అసలైన సత్య స్వరూపం.

28. వజ్రయానం, వామాచారం

కాలక్రమంలో బౌద్ధమతం చాలా మార్పులకు లోనైంది. బుద్ధుడు బోధించింది ఒకటైతే, ఆయన బోధలకు రకరకాల వ్యాఖ్యానాలు బయలుదేరాయి. వైదిక మతంలో పోటీలో నిలదొక్కుకోవడానికి గాను బౌద్ధం బుద్ధుని ఉపదేశాల నుంచి పక్కదార్లు పట్టింది. వాటిలో ఒకదారి మహాయానం.

బుద్ధుడు దేవుడిని తిరస్కరించాడు. దేవతారాధనను వ్యతిరేకించాడు. కాగా మహాయాన బౌద్ధులు బుద్ధుడినే దేవుడిని చేశారు. ఆయన విగ్రహాలు చెక్కి ఆలయాలు నిర్మించి, పూజలు చేశారు. చారిత్రక బుద్ధుడితో తృప్తి చెందక ఆదిబుద్ధుడిని, మరొక అయిదుగురు బుద్ధులను కల్పించారు. ఎందరో బోధనత్వులను, వారి కుటుంబాలను, అయిదు వందల మందికిపైగా స్త్రీ పురుష దేవతలను, స్వర్గాలను సృష్టించారు. బుద్ధుడు తన బోధలకు హేతువాదంపై ఆధారపడగా, బౌద్ధులు అనేక మూఢవిశ్వాసాలను అవలంబించారు.

మహాయానం నుంచి బయలుదేరిన మరొక బౌద్ధశాఖ వజ్రయానం. ఇది తంత్ర శాస్త్రంపై ఆధారపడింది కనుక తంత్రయానం. మంత్రశక్తిపై విశ్వాసం కలది కనుక మంత్ర యానం.

వజ్రయానంలో తంత్రాలది ప్రథమస్థానం. తంత్రమార్గం ఎప్పుడు ఎలా బయలు దేరిందోగాని, అది హిందూమతానికి, బౌద్ధమతానికి కొద్ది తేడాలతో సమానమే. తంత్రాలలో అనేక విధాలున్నాయి. - పాశుపతం, వైష్ణవం, శాక్తేయం, కాపాలికం, బౌద్ధం, జైనం - ఇలాగ్.

తంత్రమార్గంలో కూడా గొప్ప తాత్విక వాఙ్మయం వచ్చిందికాని, ఎక్కువగా అది అపమార్గంగా పరిణమించింది. ఆ అపమార్గాన్నే వామాచారం అంటారు.

వజ్రయానులు మాధ్యమిక, విజ్ఞానవాదాల నుంచి పెక్కు తాత్విక విషయాలను స్వీకరించారు.

ఉదాహరణకు వారు కూడా వస్తు ప్రపంచమంతా శూన్యమని, మిథ్య అని నమ్ముతారు. అయితే అంతమాత్రాన ప్రపంచాన్ని, ప్రపంచ సుఖాలను తృణీకరించరాదని, వాటిని అనుభవించడం ద్వారానే వాటిని జయించి నిర్వాణ సిద్ధి పొందాలని వారి విశ్వాసం.

దశ పారమితలలో ఉపాయం ఒకటి; ప్రజ్ఞ మరొకటి. ఉపాయం పుంలింగం. ప్రజ్ఞ స్త్రీ లింగం. ఈ రెండూ సంయోగం చెందితే నిర్వాణం సిద్ధిస్తుంది. ఈ సంయోగానికి భౌతిక ప్రతీక స్త్రీ పురుష సంభోగం.

పంచ మకారాలు

తంత్రవాదులు క్రమంగా పంచ‘మ’కారాల ఉపాసనను అవలంబించారు. పంచ‘మ’ కారాలు అంటే-మధ్యం, మాంసం,మత్స్యం, ముద్ర, మైథునం, వీటికి సంకేతార్థాలు కల్పించి ఆత్మ పంచనకు, పర పంచనకు పాల్పడ్డారు. దానితో బౌద్ధ విహారాలు వ్యభిచారానికి, ఇతర వ్యసనాలకు నిలయాలయ్యాయి. హఠయోగం ద్వారా అణిమాది అష్టసిద్ధులు పొందవచ్చునని, కుండలినీ యోగం ద్వారా నిర్వాణ సిద్ధికి చేరువ కావచ్చునని వజ్రయానులు విశ్వసించారు. మలభక్షణం వంటి వికృత చర్యలకు, నరబలుల వంటి ఘోరాలకు కూడా కొందరు పాల్పడేవారు. ఈ వికృత చేష్టలన్నీ రాత్రి వేళలలో, విజన స్థలాలలో, రహస్యంగా చేసేవారు. మంత్ర, తంత్రాలవల్ల అలౌకిక శక్తులు పొందవచ్చునని నమ్మేవారు. వారి మంత్రాలలో “ఓం మణి పద్మేహం” అనేది ప్రసిద్ధమైంది.

ఇటువంటి వామాచార అనాచారాలతో బౌద్ధ మతం అపఖ్యాతి పాలైంది, అయితే, మన దేశంలో బౌద్ధమతం క్షీణించి, క్రమంగా అంతర్ధానం కావడానికి కేవలం అపఖ్యాతి ఒకటే కారణం కాదు.

ఎందుకంటే హిందూసమాజంలో కూడా వామాచారం వుంది. మరి హిందూ మతం కొనసాగి విస్తరించిందే తప్ప, క్షీణించలేదు కదా?

బౌద్ధమతం బాగా ఉచ్చస్థితిలో వున్నప్పుడు కూడా దానితో వైదిక మతం సహజీవనం చూస్తూ వుండేది. ప్రజలు బౌద్ధ దేవతలను, హిందూ దేవతలను కూడా పూజించేవారు. రాజులు బౌద్ధమతాన్ని అవలంబించినా, హిందూ మతాన్ని కూడా ఆదరించేవారు. అయితే, బౌద్ధమతం ఎక్కువగా రాజాశ్రయంలోనే వృద్ధి చెందింది. ఎందుకంటే బౌద్ధంలో భిక్షువులకు, వారి సంఘానికి, ఎక్కువ ప్రాధాన్యం వుండేది. బౌద్ధ సంఘానికి కేంద్రం ‘విహారం’. రాజులు విహారాలు నిర్మించి, మడిమాన్యాలిస్తేనే సంఘం వర్ధిల్లేది. హిందూమతం అలా కాక సామాన్య, పామరజనంలోకి కూడా చొచ్చుకు పోయింది. సామాన్య జనం జననం నుంచి మరణం దాకా అన్ని నిత్య నైమిత్తిక కర్మలకు బ్రాహ్మణ పురోహితులపైనే ఆధారపడేవారు. ఇటువంటి కర్మకాండకు బౌద్ధంలో స్థానం లేదు. కాని, పామరజనం ఆ కర్మకాండను వదులుకోలేకపోయారు.

వైదిక మతానికి పటిష్ఠమైన దార్శనిక ప్రాతిపదికను ఏర్పరచి, దాన్ని పునరుద్ధరించినవాడు క్రీస్తుశకం ఎనిమిదవ శతాబ్దానికి చెందిన శంకరాచార్యుడు. ఆయన అద్వైతవాదాన్ని స్థాపించడానికి బౌద్ధ మాధ్యమికుల తర్క ప్రక్రియను పూర్తిగా ఉపయోగించుకున్నాడు.

అందుచేత శంకరాద్వైతం బౌద్ధమతానికి దర్శనాలకు ఎంతైనా ఋణపడి వుంది. అయినప్పటికీ, శంకరుడు బౌద్ధమతానికి బద్ధవిరోధి. దాన్ని ఖండించి, వైదికమతాన్ని పునరుజ్జీవింప జేయడానికి ఆయన తన జీవితాన్ని అంకితం చేశాడు. ఆయన అసహనం బౌద్ధ మతఖండనతో ఆగక బౌద్ధ మతస్థుల శిరఃఖండనకు కూడా దారి తీసిందని, శంకరుడు, ఆయన వృద్ధ సమకాలికుడైన కుమారిలుడు బౌద్ధులనేకుల సంహారానికి కారకులయ్యారని ఒక ప్రథ ఊంది. దీన్ని వైదిక మత విరోధులు ప్రచారం చేసిన అసత్యంగా పండితులు ఖండిచారు. నిజానికి శంకర, కుమారిలభట్టుల వంటి మహా మేధావులు, సర్వసంగ పరిత్యాగులు అటువంటి దారుణాలకు పాల్పడి వుంటారంటే నమ్మడం సాధ్యంకాదు. బౌద్ధమతం క్రమంగా క్షీణించడానికి శంకరాద్వైత ప్రాచుర్య ప్రభావం ఒక కారణం కావచ్చు. బౌద్ధమతంలోనే ప్రవేశించిన అనాచారాలు మరొక కారణం కావచ్చు. చాలా మంది చారిత్రకుల అభిప్రాయం ప్రకారం తురుష్కదండయాత్రలలో బౌద్ధ విహారాలు, చైత్యాలు, ఆరామాలు, స్తూపాలు ధ్వంసం కావడం ముఖ్య కారణమై వుండవచ్చు. ఎందుకంటే శంకరుని తర్వాత కూడా బౌద్ధం బిహార్, బెంగాల్ లో పాలవంశ రాజుల పోషణలో కొనసాగింది. క్రమంగా పన్నెండవ శతాబ్ది చివర నుంచి అది క్షీణించి, ఆఖరికి అంతరించింది.

పరస్పర ప్రభావం

అయితే, బౌద్ధం ప్రచున్నంగా హిందూమతంలో కొనసాగిందని, కొనసాగుతున్నదని పండితుల అభిప్రాయం, బౌద్ధం వైదికమతం నుంచి కొన్ని అంశాలను స్వీకరించినట్టే, హిందూ మతం బౌద్ధం నుంచి ఎన్నో అంశాలను తీసుకున్నది. బుద్ధుడు వైదిక మతంపై తిరుగుబాటు చేసినవాడైనా, ఆయన బోధలలో ఉపనిషత్తుల ప్రభావం కనిపిస్తుంది. అలాగే బౌద్ధ దర్శనాలపై కూడా ఉపనిషత్తుల ప్రభావం వుంది. కాగా హిందూమతం బౌద్ధమతం నుంచి చాలా స్వీకరించింది.

ఉదాహరణకు: విగ్రహారాధన హిందూమతంలో మొదటినుంచీ లేదు. బౌద్ధులు బుద్ధుడిని దేవుడుగా చేసి విగ్రహాలు చెక్కారు. ఆలయాలు నిర్మించారు. ఈ సంప్రదాయం హిందూ మతంలోకి కూడా ప్రవేశించింది.

బౌద్ధ మతంలోకెల్లా గొప్ప ఆదర్శం బోధిసత్వాదర్శం. వ్యక్తి తోటి మానవుల సుఖం కోసం స్వసుఖాన్ని త్యాగం చేయాలని, ఇతరుల దుఃఖ నివారణకు పాటుపడడమే మానవ జీవిత సార్థక్యమని, ప్రపంచంలో ప్రతివాడు ముక్తిని పొందే వరకు వ్యక్తి తన ముక్తిని వాయిదా వేసుకోవాలని చెప్పడమే బోధిసత్వాదర్శంలోని ప్రధానాంశం. ఇంతకంటే ఉన్నతాదర్శాన్ని ఊహించడమైనా కష్టం. దీని ప్రభావం హిందూమతంపై ఎంతైనా వుంది.

భారత జాతి అనర్థాలన్నిటికి కారణం శంకరాచార్యుని మాయావాదమే నని, శంకరుని తర్వాతనే భారతదేశం నిర్వీర్యమై పరదేశీయుల దండయాత్రలకు లొంగిపోయి పారతంత్ర్యంలో మునిగిపోయిందని కొందరు విమర్శించడం కద్దు. ఇది అతిశయోక్తి. భారతజాతి నిరాశానిస్పృహలలో మునిగిపోవడానికి బౌద్ధమతం కూడా ఒక కారణం కావచ్చు కదా? దుఃఖ ప్రస్తావన అన్ని మతాలలోను వున్నదే కాని, బౌద్ధమతంలో అది మరీ ఎక్కువ. మొత్తం మానవ జీవితమే దుఃఖమయమని, దుఃఖ శాశ్వత నివారణకు జనన మరణ చక్రం నుంచి తప్పించే నిర్వాణమే మార్గమని బుద్ధుడు బోధించాడు. జీవన దుఃఖాన్ని బుద్ధుడు ఎక్కువ చేసి చెప్పాడని, అది నిరాశావాదానికి దారి తీసిందని కొందరు చరిత్రకారుల అభిప్రాయం. మొత్తంపై ఆ నిరాశావాదం, కర్మసిద్ధాంతం, శూన్యవాదం, మాయావాదం మొదలైనవన్నీ కలిసి భారత జాతిని బలహీన పరిచాయని, దేశం పరదేశీయులకు అంత సులభంగా పాదాక్రాంతం కావడానికి అవన్నీ కలిసి ఒక కారణమైనాయని చెప్పడం సత్యానికి చేరువగా వుంటుంది.

29. జైన మతం, దాని విశ్వాసాలు

అవైదిక భారతీయ మతాలలో బౌద్ధం తర్వాత ఎన్నడగింది జైనమతం. బౌద్ధమతం తర్వాత జైనమతాన్ని ప్రస్తావించినా, నిజానికి బౌద్ధం కంటే జైనమే ప్రాచీనమైంది. ఆ మాట కొన్నే అది దాదాపు వైదిక మతమంత ప్రాచీనమని ప్రతీతి.

జైన సంప్రదాయం ప్రకారం ప్రతికల్పంలోను 24 మంది తీర్థంకరులు పరంపరగా వస్తారు. ప్రస్తుత కల్పంలో మొట్టమొదటి తీర్థంకరుడు ఋషభదేవుడు. ఈయన పేరు భాగవతంలోను, విష్ణుపురాణంలోను వస్తుంది. ఋషభుడు నారాయణావతారమని, ధర్మనిష్ఠతో రాజ్యంచేసి తన సూర్యుడు పుత్రులలో మొదటి వాడైన భరతునికి పట్టాభిషేకం చేసి, సన్యసించి దిగంబరుడై సంచరిస్తూ సిద్ధి పొందాడని భాగవత కథ. ఆయన రాజ్యం పేరు అజనాభం. భరతుడు పాలించినందున దానికి భరతవర్షం అని పేరు వచ్చింది. అదే భారతదేశమైంది.

ఋషభుడు, అతని తర్వాత వచ్చిన 21 మంది తీర్థంకరులు పురాణ పురుషులే తప్ప. చారిత్రక వ్యక్తులు కారు. ఇరవై రెండవవాడైన అరిష్టనేమినాథుడు ద్వాపరాంతంలో శ్రీకృష్ణునికి తత్వబోధ చేశాడట. ఇక 23వ తీర్థంకరుడు పార్శ్వనాథుడు మాత్రం చారిత్రక వ్యక్తేనని పండితులు అభిప్రాయపడుతున్నారు. అతడు క్రీస్తుపూర్వం 800 ప్రాంతంవాడని చారిత్రకులు నిర్ణయించారు. అతని తండ్రి కాశీరాజు అశ్వసేనుడు. తల్లి వామాదేవి, భార్య ప్రభావతి. ముప్పదేళ్లు గార్వస్థ్య జీవితం గడిపి, సన్యసించి తీర్థంకరుడై 70 ఏళ్ళపాటు ధర్మ ప్రచారం చేశాడు.

వర్ధమానుడు

పార్శ్వనాథుని తర్వాత 250 ఏళ్లకు జైనమత ప్రవక్త వర్ధమానుడు వైశాలీనగర సమీపంలోని కుంద గ్రామంలో జన్మించాడు. అతని తండ్రి సిద్ధార్థుడు. తల్లి త్రిశలాదేవి, వారిది జ్ఞాతృవంశం. నిర్లంధ సంప్రదాయం. నిర్లంధ అంటే గ్రంథి రహితమైన, బంధ విముక్తమైన అని అర్థం. ఈ కారణనే వర్ధమానుడికి నిర్లంధ జ్ఞాతృపుత్ర (పాలీ భాషలో నిగంధనాతపుత్ర) అని పేరు వచ్చింది. బౌద్ధులు బుద్ధుని సమకాలికులుగా పేర్కొన్న ఆరుగురు తీర్థంకరులలోని నిగంధ నాతపుత్ర ఈ వర్ధమాన మహావీరుడే.

వర్ధమానుడు క్రీస్తుపూర్వం 549లో జన్మించాడు. బుద్ధుని సమకాలికుడైనా అతనికంటే పెద్దవాడు. బుద్ధుని కంటే ముందుగా క్రీస్తుపూర్వం 477లో నిర్యాణం చెందాడు. బౌద్ధ గ్రంథాలు వర్ధమానుడిని పేర్కొంటున్నాయి. కాని, జైన గ్రంథాలలో బుద్ధుని ప్రస్తావన లేదు.

వర్ధమానుడు లిచ్చవీ రాజవంశానికి చెందిన యశోదను వివాహం చేసుకుని కొన్నాళ్లు గృహస్థజీవితం గడిపాడు. తల్లితండ్రుల మరణానంతరం తన 30వ ఏట గృహపరిత్యాగం చేసి, సన్యసించాడు. పదమూడు నెలల తర్వాత వృధారణ వర్జించి దిగంబరుడై పన్నెండేళ్లపాటు ఋజుపాలికా నదీతీరాన జృంభిక గ్రామ సమీపంలో ఒక సాల వృక్షం క్రింద కఠోర తపోదీక్ష వహించి, తీర్థంకరుడై, కేవల జ్ఞానం పొందాడు. అన్నిటిని జయించినవాడు కనుక అతడిని 'జినుడు' అన్నారు. ఆ మాట మీదుగానే ఆయన ప్రబోధించిన మతానికి జైనం అని పేరు వచ్చింది. ఆ పేరుకు కారణం వర్ధమాన మహావీరుడైనా, జైనమత సంప్రదాయాలు, విశ్వాసాలు అంతకు ముందునుంచి ప్రచారంలో వున్నాయి. వర్ధమానుడు వాటికి కొన్ని మార్పులు, చేర్పులు చేసి విశేషవ్యాప్తి కలిగించాడు. ముప్పదేళ్లపాటు దేశసంచారం చేస్తూ మతబోధ చేశాడు. అనేకులు రాజులు, సామంతులు, సామాన్యులు అతనికి శిష్యులయ్యారు. శ్రావకులు, శ్రావికలతో పటిష్ఠమైన జైన సంఘాన్ని ఏర్పాటు చేశాడు.

ఆ రోజులలో ఆజీవక సంప్రదాయ స్థాపకుడైన మక్ఖలి గోసాలుడు మహావీరునికి శిష్యుడయ్యాడు. ఇరువురు కలిసివున్నారు. మధ్యలో వారికి మతవిశ్వాసాల గురించి అభిప్రాయభేదాలు వచ్చి, కలహించుకుని విడిపోయారు. గోసాలుడు మహావీరుడిని చంపబోయాడని కూడా ఒక కథ ఉంది. తర్వాత మరొకసారి వారు కలుసుకున్నారు. కాని, తిరిగి కలహించుకుని విడిపోయారు. మహావీరుడు తన 72వ ఏట పాటలీపుత్ర (పాట్నా) సమీపంలోని పావా అనే గ్రామంలో హస్తిపాలుడు అనే రాజు గృహంలో నివసిస్తూ జబ్బుపడి నిర్యాణం చెందాడు.

బౌద్ధ, జైన మతాలకు, వాటి ప్రవక్తలకు కొన్ని పోలికలున్నాయి. రెండూ అవైదిక మతాలే, వేద ప్రామాణ్యాన్ని తిరస్కరించినవే. వర్ధమానుడు, బుద్ధుడు దాదాపు ఒకే కాలంలో, ఒకే రాజ్యాలలో, ఒకే పట్టణాలలో సంచరిస్తూ ధర్మ ప్రబోధించేశారు. వారు కలుసుకున్నట్టు లేదు కాని వర్ధమానుని శిష్యులు బుద్ధుడిని కలిసినట్టు ప్రతీతి. ఒకే రాజులు ఇరువురిని, ఇరువురి మతాలను, ఉపదేశాలను సమాదరించారు. అయితే, రెండు మతాలకు మధ్య పోలిక తెన్ని వున్నాయో, భేదాలు కూడా అన్ని వున్నాయి. నిజానికి భేదాలే ఎక్కువ. రెండూ పూర్తిగా భిన్నమతాలు.

రెండు శాఖలు

బౌద్ధంలో హీనయాన, మహాయానాల పేరుతో రెండు ప్రధాన శాఖలున్నట్టు, జైనంలో కూడా దిగంబర, శ్వేతాంబర శాఖలని రెండు విభాగాలున్నాయి. అయితే, బౌద్ధం చీలిపోయినన్ని శాఖోపశాఖలుగా జైనం చీలిపోలేదు. నిజానికి దిగంబర, శ్వేతాంబర శాఖల తర్వాత దానిలో చీలిక లేనేలేదు. రెండు వేల ఏళ్ళకు పైగా అది ఎట్టి మార్పు చెందలేదు.

బౌద్ధమతం భారతదేశంలో ఒకప్పుడు ఎంతో ఉచ్చదశలో వుండి ఈనాడు అంతరించి పోయింది. కాగా బౌద్ధమతం కాకపోయినా, జైనం కూడా ఒకప్పుడు భారతదేశంలో బహుళ వ్యాప్తిలో వుండేది. క్రమంగా దాని ప్రాభవం తగ్గిపోయినా, బౌద్ధం వలె అంతరించకుండా ఈనాటికి కూడా దేశంలో సజీవంగా వుంది. ఇప్పుడు జైనుల సంఖ్య సుమారు 15 లక్షల వరకు వున్నట్లు అంచనా, ఒక ముఖ్యమైన తేడా బౌద్ధం ఇక్కడ అంతరించి ఆసియా దేశాలలో వ్యాపించింది. జైనం ఇక్కడ సజీవంగానే వుంది గాని, దేశం సరిహద్దులు దాటి వెళ్లనే లేదు.

మహావీరుని తర్వాత జైన సంఘం గణధరులు అనబడే వారి నాయకత్వాన వుండేది. పదకొండవ గణధరుడు భద్రబాహుడు. అతడు మౌర్యచంద్రగుప్తుని సమకాలికుడు. చంద్రగుప్తుడు జైనమతాన్ని ఆదరించాడు. ఒకసారి మగధలో కాటకం ఏర్పడింది. భద్రబాహుడు వేలాది తన శిష్యులతో దక్షిణాదికి వలస వెళ్లాడు. కొందరు జైన సంఘీయులు అతనితోపాటు వెళ్లడానికి నిరాకరించి మగధలోనే వుండిపోయారు. భద్రబాహుడు మైసూరులోని శ్రావణబెళగోళ కేంద్రంగా జైనమతాన్ని ప్రచారం చేశాడు. కొన్నాళ్ల తర్వాత తిరిగి మగధ వచ్చాడు. అప్పటికి అక్కడ వున్న జైనసంఘం స్థూలభద్రుడు అనే గణధరుని నాయకత్వాన ఎంతో మారిపోయింది. జైనసంప్రదాయానికి విదుద్ధంగా ఉత్తరాది జైనులు శ్వేతాంబరాలను ధరించడం ప్రారంభించారు. అనాటి నుంచి జైనులలో కొందరు దిగంబరులు, కొందరు శ్వేతాంబరులు అయ్యారు.

వస్త్రధారణ విషయంలోనే కాక ఉభయ శాఖలకు మరికొన్ని విశ్వాస భేదాలున్నాయి. మహావీరుడు గృహస్థాశ్రమంలో కొన్నాళ్లు గడిపాడని, కొన్నాళ్లు వస్త్రాలు ధరించాడని, పన్నెండేళ్లు తపస్సుచేసి కేవలదయ్యాడని, మామూలుగానే ఆహారం తీసుకునేవాడని శ్వేతాంబరులు అంటారు. దిగంబరులు దాన్ని ఒప్పుకోరు. మహావీరుడు గృహస్థుడుగా ఎప్పుడూ లేదని, తపస్సు చేయకుండానే కేవలం జ్ఞానం పొందాడని, తీర్థంకరుడైన తర్వాత ఆయన ఆహారం తీసుకోలేదని దిగంబరుల నమ్మకం. దిగంబరులు మాత్రమే మోక్షార్హులని, స్త్రీలు దిగంబరులు కాలేరు కనుక వారికి మోక్షార్హతలేదని, వారు పురుష జన్మ ఎత్తిన తర్వాతనే మోక్షప్రాప్తికి అర్హులని దిగంబరులు అంటారు. శ్వేతాంబరులు అలాకాక స్త్రీలు తెల్లని వస్త్రాలు ధరించవచ్చునని, వారు కూడా మోక్షార్హులేనని అంటారు.

జగత్తు ఆత్మలమయం

బౌద్ధులు, జైనులు నిరీశ్వరవాదులు, సృష్టికి కర్తలేదని అంటారు. బౌద్ధులు ఒక అడుగు ముందుకు వేసి ఆత్మ అనేది లేదని కూడా అంటారు. వారు అనాత్మవాదులు, జైనులు అలాకాక, ఆత్మను అంగీకరించారు. నిజానికి వారు అనంతకోటి ఆత్మలున్నాయని అంటారు. ఆత్మ అంటే వారి భావం 'జీవం' అని. ప్రతి జీవిలోను ఆత్మ వుందని, జీవి కానిది లేదు కనుక ప్రపంచమంతా ఆత్మల మయమని జైనుల విశ్వాసం.

అహింస బౌద్ధులకు, జైనులకు సమానమే. అయితే జైనులు అహింసా ప్రతాన్ని విపరీత స్థాయికి తీసుకువెళ్లారు. దీనికి కారణం ప్రపంచం జీవాత్మలమయం కావడమే. జంతువులలో, వృక్షాలలోనే కాదు, అచేతన, జడపదార్థాలలో కూడా జీవం వుంటుందని వారి విశ్వాసం.

జీవులు రెండు రకాలు : స్థావర జీవులు, త్రసజీవులు.

స్థావరజీవులు అయిదురకాలు. మట్టి, రాళ్ళు, లోహాలు మొదలైనవి పృథ్వీజీవులు. నీరు, మంచు మొదలైనవి జలజీవులు. అగ్ని, నక్షత్రాలు మొదలైనవి తేజోజీవులు. గాలులు వాయుజీవులు. చెట్లు చేమలు వృక్షజీవులు. ఇవన్నీ స్పర్శ మాత్రమే వుండే ఏకేంద్రియ జీవులు.

త్రసజీవులు కదలగలిగిన జీవులు. అవి అయిదు రకాలు. వీటిలో క్రిమికీటకాలు, జలగలు, వానపాములు స్పర్శ. రుచి రెండు ఇంద్రియాలే కలిగినవి; చీమలు, నల్లులు, చెద పురుగులు మొదలైనవి స్పర్శ. రుచి, వాసన, దృష్టి, నాలుగు ఇంద్రియాలు కలిగినవి. పెద్ద జంతువులన్నీ స్పర్శ, రుచి, వాసన, దృష్టి, వినికిడి అనే అయిదు ఇంద్రియాలు కలిగినవి. మానవులకు, దేవతలకు, నారకులకు (నరకలోకవాసులు) పంచేంద్రియాలతోపాటు మనస్సు కూడా వుంటుంది.

అహింసా వాదం

ఈ విధంగా ప్రపంచమంతా జీవమయమైనందున ఏ జీవికి హాని జరగకుండా చూడడానికి జైనులు అహింసాప్రతాన్ని అతి జాగ్రత్తగా అనుష్ఠిస్తారు. మాంసాహారం వారికి సర్వదా నిషిద్ధం. చెట్ల నుంచి కూరగాయలను, పళ్ళను తమంతట తాము కోయరు. ఎవరైనా కోసి ఇస్తే స్వీకరిస్తారు. నీటిలో సూక్ష్మజీవులుండవచ్చు కనుక నీటిలో నీటిని వడబోసి గాని త్రాగరు. మాట్లాడేటప్పుడు నోటిలోకి సూక్ష్మజీవులు పోయి చనిపోవచ్చు కనుక, నోటికి అడ్డంగా గుడ్డ కట్టుకుని మరీ సంభాషిస్తారు. నడిచేటప్పుడు కాళ్ళ క్రింద చీమలు మొదలైనవి పడి చనిపోతాయేమోనని జాగ్రత్తగా నడుస్తారు. పచ్చగడ్డిని కూడా తొక్కురు. అంతేకాక పృథ్వీజీవానికి నొప్పి కలగకుండా మెల్లగా నడుస్తారు. కాలితో నేలను గట్టిగా తట్టరు. భిక్షపాత్ర మొదలైనవి నెమ్మదిగా నేల మీద వుంచుతారు. ఆహారంలో పురుగులు మొదలైనవి పడకుండా జాగ్రత్తగా చూసి మరీ భుజిస్తారు. వ్యవసాయం చేస్తే భూమిని దున్నవలసి వస్తుంది కనుక, వ్యవసాయం జైనులకు నిషిద్ధం. అందుకే జైనులు ఎక్కువగా వర్తక వ్యాపారాల వృత్తిని అవలంబిస్తారు.

౩౦. జైన దర్శనం, తర్క పద్ధతి

జైనుల దర్శన శాస్త్రం ప్రకారం సమస్త విశ్వాన్ని రెండు ప్రధానతత్వాలుగా

విభజించవచ్చు. ఒకటి జీవం. రెండవది అజీవం.

జీవం అని జైనులు అనేది వైదికదర్శనాలలోని ఆత్మవంటిది. అయితే వేదాంతుల ఆత్మకు, పరమాత్మకు భేదం లేదు. కాని, జైనులు జీవం అని, ఆత్మ అని అనేది అలా కాదు. అది పరిమితం; ఆత్మ ఒకటి కాదు, అనేకం, జైనుల దృష్టిలో ఆత్మలు అసంఖ్యాకంగా ఉంటాయి. అందుచేత అవి పరిమిత పరిమాణం కలిగినవి. ఆత్మ ఎంత చిన్న పదార్థాన్ని ఆశ్రయించుకుని వుంటే అంత చిన్నదిగా వుంటుంది. మరొక జన్మలో పెద్ద వస్తువును ఆశ్రయించవలసివస్తే ఆత్మ పరిమాణం పెరుగుతుంది. అంటే చీమలో చీమంత ఆత్మ. ఏనుగులో ఏనుగుంత ఆత్మ ఉంటాయి.

జైనులకు పరమాత్మలో, ఈశ్వరుడిలో, సృష్టికర్తలో నమ్మకం లేదు. బౌద్ధులవలె వారు నిరీశ్వరవాదులు. అయితే బౌద్ధులవలె కాక జైనులు యథార్థవాదులు (realists) పదార్థవాదులు (materialists).

జీవం, అజీవం

జైనులు చెప్పే రెండవ తత్వం అజీవం (non-soul, non-life). జీవం, అజీవం రెండూ అనాదిగా ఉన్నాయి. రెండూ స్వతంత్ర తత్వాలు. అయినా పరస్పరాధారితాలు, జీవం లేనిదే అజీవం, అజీవం లేనిదే జీవం లేవు. అజీవాన్ని ఆశ్రయించుకుని జీవం ఉంటుంది. అజీవం నుంచి జీవం ఎప్పుడైతే విముక్తం అవుతుందో అప్పుడు దానికి మోక్షం, నిర్వాణం, శాశ్వతానందం.

అజీవం అయిదు విధాలు. ఇందులో నాలుగు అస్తికాయాలు. పుద్గలాస్తి కాయం, ధర్మాస్తికాయం, అధర్మాస్తికాయం, ఆశాస్తికాయం, అయిదవది కాలం.

జీవం చేతన ద్రవ్యం కాగా, అజీవం అచేతన ద్రవ్యం. పైన చెప్పిన అయిదు ద్రవ్యాలలో పుద్గలం ఒక్కటే మూర్తద్రవ్యం (రూప సహితం). మిగిలిన నాలుగు అమూర్త రూపరహిత ద్రవ్యాలు.

పుద్గలం అంటే భౌతిక నిర్జీవ పదార్థం (matter). దాన్ని మనం పంచేంద్రియాల తోను, మనస్సుతోను గ్రహించవచ్చు. అంటే అది కంటికి కనబడేది. చెవికి వినబడేది, ఇత్యాది. కనుక అది రూపసహితం, మూర్తం అయిన ద్రవ్యం (sensible matter).

మిగిలిన నాలుగు-దర్శనం, అధర్మం, ఆకాశం, కాలం రూపరహితం. కనుక పంచేంద్రియాలకు గోచరంకావు. మనస్సు చేత గ్రహించాల్సిందే.

పుద్గలం అంటే భౌతిక పదార్థం. అది పరమాణువులు (atoms) సంఘాతం చేత ఏర్పడుతుంది. అలా ఏర్పడే పదార్థాన్ని స్కంధం అంటారు. రెండు పరమాణువులు కలిసినట్టిది అతి సూక్ష్మస్కంధం. కాగా, అనంత విశ్వం అనంతకోటి పరమాణువుల కలయికచేత ఏర్పడుతుంది. కనుక, అది మహాస్కంధం. పరమాణువులను విభజించడానికి వీలులేదు. అవి ఇద్రియ గోచరం కావు.

పుద్గల ద్రవ్యాన్ని జీవద్రవ్యం ఆధారం చేసుకుని వుంటుంది. అవి రెండూ అనాదిగా కలిసి వున్నాయి. పుద్గలం నుంచి జీవం (ఆత్మ) శాశ్వతంగా విడిచిపోవడమే నిర్వాణం, మోక్షం.

అజీవంలోని రెండవ ద్రవ్యం ధర్మాస్థికాయం. ఇది వస్తువుల చలనానికి దోహదం చేస్తుంది. అధర్మాస్థికాయం వస్తువుల నిశ్చలతకు దోహదం చేస్తుంది. ఆకాశాస్థికాయం అంటే శూన్యస్థలం, వస్తువులుండే శూన్య స్థలం (space). అయిదవది కాలం (time).

యుగధర్మాలు

జైనులు కాలాన్ని పన్నెండు ఆకులు కల చక్రంతో పోలుస్తారు. అది రెండు భాగాలుగా ఉంటుంది. ఒక అర్థభాగంలోని ఆరు ఆకులు పైకి పోతుండగా, మరొక అర్థభాగంలోని ఆరు ఆకులు క్రిందికి దిగుతుంటాయి. పైకి పోయే అర్థభాగం ఉత్పర్పిణీ. క్రిందికి పోయే అర్థభాగం అవసర్పిణీ, ఒక కల్పం గడిచేసరికి కాలచక్రం ఒక పరిభ్రమణం చేస్తుంది.

అవసర్పిణీలోని ఆరు ఆకులలో మొదటి దాని పేరు సుషమ సుషమ. ఆ కాలంలో మానవులు నిత్య సుఖులు, దీర్ఘకాయులు, బలాధ్యులు, ధర్మాత్ములు అయి వుంటారు. (అది హిందూపురాణాలలోని కృతయుగంలాంటిదన్నమాట) దాన్ని అనుసరించి వచ్చేది సుషమ. దీనిలో ప్రజల సౌఖ్యం కొంచెం తగ్గుతుంది. (ఇక్కడి నుంచి వచ్చే కాలాలలో సుఖం క్రమంగా తగ్గిపోతూ వుంటుంది). తర్వాత సుషమ దుషమ, పిదప దుషమ సుషమ, దాని పిమ్మట దుషమ, చివరగా దుషమ దుషమ వస్తాయి. అందులో ఆఖరిదైన దుషమ దుషమ కాలంలో దౌష్ట్యం, దుఃఖం తప్ప ఇంకేమీ వుండవు. దుషమ 21వేల ఏళ్ళు, దుషమ దుషమ 21 వేల ఏళ్ళు వుంటాయి. దుషమ దుషమ యుగంలో మానవులు ఒకటిన్నర అడుగుల ఎత్తు వుంటారు. వారు అల్పాయుష్కులు, అవినీతిపరులు, దుఃఖభాగులు. ఆ తర్వాత ప్రళయం వచ్చి సృష్టి నాశనమవుతుంది. కాని కొందరు మిగులుతారు. మళ్లీ వ్యతిరేక క్రమంలో దుషమ దుషమ, దుషమ, దుషమ సుషమ, దుషమ సుషమ, దుషమ సుషమ, సుషమ సుషమ యుగాలు వస్తాయి.

ఇప్పుడు జరుగుతున్నది అవసర్పిణిలో దుషమ యుగం. ఇది ప్రారంభం కావడానికి మూడేళ్ల ముందు మహావీరుడు నిర్యాణం చెందాడు. మూడవదైన సుషమ దుషమ యుగంలో మత ధర్మ ప్రచారం అవసరమై ప్రథమ తీర్థంకరుడైన ఋషభనాథుడు జన్మించాడు.

నవతత్వాలలో రెండు (జీవం, అజీవం) అయ్యాయి. మూడవది పుణ్యం, నాల్గవది పాపం. సమ్యక్దర్శనం, సమ్యక్ జ్ఞానం, సమ్యక్చర్య, పుణ్యకర్మలు కాగా, మిథ్యాజ్ఞానం, మిథ్యాదర్శనం, అసత్యం, హింస, ఇత్యాదులు పాపకర్మలు.

జైన మతంలో కర్మ సిద్ధాంతం చాలా ముఖ్యమైనది. కర్మ కూడా పరమాణు రూపంలో వుంటుంది. అది జీవునిలో ప్రవేశించడమే అయిదవ తత్వమైన ఆస్రవం. కర్మవల్ల జీవునికి కలిగే స్థితి ఆరవ తత్వమైన బంధం.

జీవం అజీవం నుంచి వేరుకావడం సంవత్సరం (7) కర్మ నుంచి జీవుడు పాక్షికంగా విముక్తి పొందడం నిర్జరం (8) జీవుడు పూర్తిగా కర్మబంధ విముక్తుడు కావడం మోక్షం (9).

విచిత్ర తర్కం

జైనుల తర్కం విచిత్రమైనది, సూక్ష్మమైనది, నిశితమైనది. వారి తర్కం పేరు అనేకాంతవాదం. అంటే ఏ ప్రతిపాదనను పూర్తిగా అవునని గాని, కాదని గాని చెప్పలేము. ఏదైనా కొన్ని పరిస్థితులలో, కొన్ని పరిమితులలోనే నిజం. ఉదాహరణకు ఒక బంగారు వస్తువును తీసుకోండి. అదొక ద్రవ్యం. అయితే అది అణు సంఘాతం వల్ల ఏర్పడిన ద్రవ్యం తప్ప ఆకాశాన్ని పోలిన ద్రవ్యం కాదు. అంటే ఆకాశాన్ని ద్రవ్యంగా పరిగణించే అర్థంలో బంగారు వస్తువు ద్రవ్యం కాదు. కనుక బంగారు వస్తువు ఏకకాలంలో ద్రవ్యం, ద్రవ్యం కాదు కూడా.

బంగారు వస్తువు అణు సంయోగంతో ఏర్పడినదైనా పృథ్వీ అణువుల కలయికతో ఏర్పడింది తప్ప, నీటి అణువులతో ఏర్పడింది కాదు; పృథ్వీ అణువులైనా లోహం అణువులు తప్ప మట్టి అణువులు కాదు; బంగారు అణువులైనా శద్ధి చేసిన బంగారు అణువులు తప్ప శుద్ధి చేయని ఖనిజ రూప అణువులు కాదు; శుద్ధి చేసిన బంగారమైనా దేవదత్తుడు అనే స్వర్ణకారుడు చేసిన వస్తువు తపప యజ్ఞదత్తుడు చేసింది. కాదు; దేవదత్తుడు చేసిన బంగారు వస్తువు అయినా అది బంగారు ఆభరణం కాదు, బంగారు పాత్ర.

ఈ విధంగా ఏ ప్రతిపాదన అయినా ఒక పరిమితార్థంలోనే తప్ప, అన్ని అర్థాలలోను నిజం కాదు. అంటే ఒక వస్తువును గురించి అనంతమైన ప్రతిపాదనలు చేయవచ్చు. దానికి అనంతమైన లక్షణాలుంటాయి. కాని, ఒకే దృష్టి నుంచి చూస్తే అన్నీ నిజం కావు. ఒక దృష్టి నుంచి ఒక ప్రతిపాదనే నిజం కనుక ఏ ప్రతిపాదన పూర్తి సత్యం కాదు. ప్రతిది పాక్షిక

సత్యం, సాపేక్ష సత్యమే తప్ప, సమగ్ర సత్యం కాదు. సమగ్ర, సంపూర్ణ సత్యాన్ని దర్శించడం సామాన్య మానవులకు సాధ్యం కాదు. కేవలం జ్ఞానికే అది సాధ్యం. మామూలు మానవులకు లభించేది అసమగ్ర జ్ఞానం. పరిమిత జ్ఞానం.

నయ జ్ఞానం

అటువంటి అసమగ్రజ్ఞానమే నయ జ్ఞానం. ఇది జైన తర్కంలో ముఖ్యమైన విభాగం. నయం అంటే దృక్పథం. ఏదో ఒక దృక్పథం నుంచి మాత్రమే తెలుసుకోబడుతుంది, కనుక దాన్ని నయజ్ఞానం అంటారు.

నయజ్ఞానం రెండు రకాలు : ద్రవ్య నయం, పర్యాయ నయం.

ద్రవ్య నయం మూడు రకాలు : నైగమ నయం, సంగ్రహ నయం, వ్యవహార నయం.

1. నైగమనయం : ప్రతి వస్తువుకు కొన్ని సామాన్య లక్షణాలు, కొన్ని విశేష లక్షణాలు వుంటాయి. ఒక వస్తువును గురించి తెలుసుకో గోరినప్పుడు దాని సామాన్య లక్షణాలను - అంటే అటువంటి ఇతర వస్తువులకు, దానికి గల సమాన గుణాలను, -, దానికి ప్రత్యేకంగా గల విశేష లక్షణాలను కూడా పరిగణనలోకి తీసుకోవాలి. అప్పుడే ఏ వస్తువు గురించి అయినా సమగ్రజ్ఞానం లభిస్తుంది. ఉదాహరణకు-

ఒక మనిషిని గురించి ఆలోచించేటప్పుడు అతనిలోని ప్రత్యేక లక్షణాలను, మానవులందరికి సామాన్యమైన లక్షణాలను కూడా పరిగణనలోకి తీసుకుని, వాటి మధ్య గల భేదాలను పరిగణించామనుకోండి. అది నైగమనయ ద్రవ్య జ్ఞానం అవుతుంది.

2. ఒక మనిషిలో మానవజాతి అంతటికి వర్తించే సామాన్య లక్షణాలను మాత్రమే పరిగణనలోకి తీసుకుని విశ్లేషిస్తా మనుకోండి. అది సంగ్రహనయం.

3. అలా కాక ఒక మనిషిలో అతనికి మాత్రమే ప్రత్యేకంగా వున్న లక్షణాలను వేరుచేసి పరిగణిస్తా మనుకోండి. ఆ విశ్లేషణను వ్యవహార నయం అంటారు.

ఇక పర్యాయ నయజ్ఞానం నాలుగు రకాలుగా వుంటుంది. ఋజుసూత్రనయం, శబ్దనయం, సమభిరూఢ నయం, ఏవంభూత నయం.

4. ఒక మనిషిని గురించి ఆలోచించేటప్పుడు అతని గత జీవితాన్ని, భావి జీవితాన్ని వదలివేసి అతని వర్తమానం గురించే ఆలోచించవచ్చు. అది ఋజుసూత్రనయం.

5. ప్రతి వస్తువుకు ఒక పేరు వుంటుంది. ఆ పేరు ఉచ్చరిస్తే ఆ వస్తువు స్ఫురిస్తుంది. ఒక్కొక్కసారి ఒక వస్తువుకే వేర్వేరు పేర్లు వుండవచ్చు. ఉదాహరణకు కరి, గజం, హస్తి, మత్తేభం, మత్తగజం, దంతి-ఇవన్నీ, సమానార్థక పదాలు. ఆ అర్థ సమానత్వాన్ని మాత్రమే తీసుకుని ఒక వస్తువును పరిగణిస్తే అది శబ్దనయం అవుతుంది.

6. కరి, గజం, హస్తీ, దంతి, మత్తేభం మొదలైన మాటలు ఒకే జంతువును స్ఫురింప జేస్తున్నా, వాటి అర్థాలలో స్వప్న భేదాలున్నాయి. ఆ విభేదాల దృక్పథం నుంచి ఆ జంతువును గురించి తెలుసుకుంటే అది ఏవంభూతనయజ్ఞానం అవుతుంది. హస్తీ అంటే హస్తం (తొండం) గలది. దంతి అంటే దంతాలు గలది. వ్యుత్పత్తి అర్థం తీసుకుని విశ్లేషించినప్పుడు అది ఏవం భూతనయం.

స్వాద్వాదం

జైన దార్శనికుల తర్క ప్రక్రియలో స్వాద్వాదం ప్రముఖమైనది, ప్రసిద్ధమైనది. జైనులు ఏ విషయంలోను ఆత్యంతికవాదులు (extremists, absolutists) కారు. రెండు ఆత్యంతిక వాదాలుంటే వాటి మధ్య సమన్వయం కోసం వారు అన్వేషిస్తారు. వారి దృష్టిలో ప్రపంచంలో ఏదీ కేవలం కాదు. అన్నీ సాపేక్షం. హేళనగా అన్నారో, ప్రశంసగా అన్నారోగాని, జైనుల సమన్వయం, సాపేక్షవాదం గురించి కొందరు ఇలా అంటారు. జైనులు అహింసావాదులు. అహింస విషయంలో మాత్రం వారు రాజీపడరు. వారి అహింసావాదం ప్రకారం ఏ జీవిని భౌతికంగా గాని, మానసికంగా గాని హింసించరాదు. ఎదుటివాడి మనస్సుకు నొప్పి కలిగించినా అది హింసే అవుతుంది. అందుచేత ఎవరిని ఏ విధంగాను నొప్పించరాదు. కనుకనే ఒక తీవ్రవాదాన్ని సమర్థిస్తే రెండో తీవ్రవాదాన్ని నొప్పించినట్లు అవుతుంది. దీనికి పరిష్కారం మధ్యమ మార్గం అనుసరించడం. అదే స్వాద్వాదం (స్వాత్వాదం), లేదా అనేకాంతవాదం.

దేనివైనా ఒక దృష్టి నుంచి చూస్తే అది ఒప్పు, మరొక దృష్టి నుంచి అది తప్పు. అంతే తప్పు ప్రపంచంలో ఇదొక్కటే ఒప్పు అవడానికి వీలులేదు. అన్నీ ఒప్పే. అన్నీ తప్పే. ఒక దృక్పథం నుంచి ఒకటి రైటు, ఇంకొక దృక్పథం నుంచి అది తప్పు. సత్యం ఏకముఖం కాదు, బహుముఖం. అదే అనేకాంతవాదం.

వారి స్వాత్వాదం కూడా అలాంటిదే. స్వాత్ అంటే బహుశః లేదా కావచ్చు, (May be) జైనులది (May beism) కావచ్చు స్కూల్ ఆఫ్ థాట్”

ఏ ప్రతిపాదన అయినా పూర్తిగా నిజం కాదు, పూర్తిగా తప్పు కాదు. నిజం కావచ్చు, తప్పు కావచ్చు. ఏదీ కాకపోవచ్చు. ఇదమిత్యమని చెప్పలేకపోవచ్చు. దీన్ని సప్తభంగివాదం అని కూడా అంటారు.

1. స్వాదస్తి (స్వాత్ ఆస్తి) నిజం కావచ్చు.
2. స్వాన్వాస్తి (స్వాత్ నాస్తి) నిజం కాకపోవచ్చు.
3. స్వాదస్తి స్వాన్వాస్తి (స్వాత్ అస్తి స్వాత్ నాస్తి) నిజం కావచ్చు, కాకపోవచ్చు.

4. స్యాదవక్తవ్యం (స్యాత్ అవక్తవ్యం) అది అవక్తవ్యం, అంటే ఇదమిత్యమని చెప్పడానికి వీలుపడనిది.
5. స్యాదస్త్యవక్తవ్యమ్ (స్యాత్ అస్తి అవక్తవ్యమ్) నిజం కావచ్చుగాని అలాగని గట్టిగా చెప్పలేము.
6. స్యాన్నాసత్యవక్తవ్యమ్ (స్యాత్ నాస్తి అవక్తవ్యమ్) నిజం కాకపోవచ్చుగాని అలాగని ఖచ్చితంగా చెప్పలేము.
7. స్యాదస్యాస్త్యవక్తవ్యమ్ (స్యాత్ అస్తి స్యాత్ నాస్తి అవక్తవ్యమ్)
నిజం కావచ్చు, కాకపోవచ్చు, కాని అలాగని నిశ్చితంగా చెప్పలేము.

దీనికి నిత్య జీవితంలో అనేక ఉదాహరణలు కనబడతాయి. ఉదాహరణకు మిట్టమధ్యాహ్నం సినిమాకు వెళ్లి తలుపులు మూసి వున్న హాలులోకి వెళ్ళగానే అక్కడ అంతా కటిక చీకటిగా వుండి వస్తువులు కనబడవు, మనుషులు కనబడరు. కాని, అక్కడే కూర్చున్న వారికి అన్నీ కనిపిస్తూనే వుంటాయి. ఏకకాలంలో ఒకరికి ఏమీ కనబడదు. ఒకరికి అన్నీ కనబడతాయి. వస్తువులు కనబడడం లేదు. కనబడుతున్నాయి. రెండూ నిజమే, రెండూ నిజం కనుక దాని అసలు స్వభావం అవర్ణనీయం.

జైనుల జ్ఞాన మీమాంస ప్రకారం ప్రతి జీవిలోను జ్ఞానం స్వతస్సిద్ధంగా వుంటుంది. కాని, కర్మావరణం వల్ల జ్ఞానం నిపురుగప్పిన నిప్పులా వుంటుంది. కర్మ నశింపగానే జ్ఞానం ప్రకాశిస్తుంది.

జ్ఞానం అయిదు విధాలు : మతిజ్ఞానం, శ్రుతిజ్ఞానం, అవధిజ్ఞానం, మనః పర్యాయ జ్ఞానం, కేవల జ్ఞానం.

మతిజ్ఞానం : మామూలుగా జ్ఞానేంద్రియాల ద్వారా, మనస్సు ద్వారా లభిస్తుంది.

శ్రుతి జ్ఞానం: వినికిడి వల్ల, జైన పవిత్ర గ్రంథాల ద్వారా, సర్వజ్ఞులైన తీర్థంకరుల బోధల ద్వారా లభిస్తుంది. అవధిజ్ఞానం : అంటే అతీంద్రియ జ్ఞానం. అంటే దివ్యదృష్టి, దూరశ్రవణం వంటి అతీత శక్తుల ద్వారా లభించే జ్ఞానం. ఇది దీర్ఘసాధన వల్ల లభిస్తుంది. మనఃపర్యాయ జ్ఞానః ఇతరుల మనస్సులలో ఏమున్నదో తెలుసుకొనడం. ఇది యోగులకు, తపస్యులకు లభిస్తుంది. కేవల జ్ఞానం : సర్వజ్ఞులైన తీర్థంకరులకు లభించే జ్ఞానం.

వీటిలో తిరిగి ప్రతిదానిలోను ఎన్నో విధాలున్నాయి. జైనుల దర్శనంలోని ఒక వైచిత్రీ ఏమిటంటే ప్రతిదాన్ని సూక్ష్మాతి సూక్ష్మంగా విభజిస్తూ, విశ్లేషిస్తూపోతారు. ఉదాహరణకు 'కేవల జ్ఞానం' తీసుకోండి. కేవలమైన, లేదా కేవలమియొక్క జ్ఞానం కేవల జ్ఞానం. అది రెండు విధాలు : భవస్థ కేవల జ్ఞానం, సిద్ధకేవల జ్ఞానం. కైవల్యం పొందికూడా జీవించి వున్నవారికి గల జ్ఞానం భవస్థకేవల జ్ఞానం. కాగా, సంపూర్ణసిద్ధి పొందిన వారి జ్ఞానం సిద్ధకేవల జ్ఞానం. భవస్థ కేవల జ్ఞానం రెండు విధాలు. అయోగి భవస్థ కేవల జ్ఞానం,

సయోగి భవస్థ కేవల జ్ఞానం. అయోగి భవస్తు కేవల జ్ఞానం రెండు విధాలు : ప్రథమ అయోగి భవస్థ కేవల జ్ఞానం, అప్రథమ అయోగి భవస్థ కేవల జ్ఞానం. అలాగే సయోగి భవస్థకేవల జ్ఞానం రెండు విధాలు : ప్రథమ సయోగి భవస్థ కేవల జ్ఞానం, అప్రథమ సయోగి భవస్థ కేవల జ్ఞానం.

సిద్ధ కేవల జ్ఞానం రెండు విధాలు : అనంతర సిద్ధ కేవల జ్ఞానం, పరంపర కేవల సిద్ధ జ్ఞానం. అనంతర సిద్ధకేవల జ్ఞానం 15 రకాలు, పరంపర సిద్ధ కేవల జ్ఞానం 8 రకాలు... ఇలా చెప్పుకుంటూ పోతే శిష్యా, ఇది అనంతం...

31. సాంఖ్యదర్శనం

ప్రపంచం దుఃఖమయం - ఇదే ఏ మతం చెప్పినా, మానవజీవితం బాధాభాజనం ఇదే ఏ మత ప్రవక్త ప్రవచించినా.

దుఃఖ నివారణ, బాధానివృత్తి - ఇదే ఏ మతానికైనా ఏకైక లక్ష్యం.

సాంఖ్యమతానికీ అంతే. ఎటొచ్చీ సాంఖ్యాన్ని మామూలు అర్థంలో మతంగా పరిగణించము.

హిందూ మతం అనబడే విశాల వ్యవస్థకు చెందిన షడ్దర్శనాలలో అదొకటి. అదొక దర్శనం. ఒక తాత్విక చింతన (philosophy). మానవునికి శాశ్వతంగా దుఃఖ నివృత్తి, దానికి మార్గదర్శనం - ఇదే సాంఖ్య దర్శన లక్ష్యం.

షడ్దర్శనాలు మూడు జంటలుగా వుంటాయి. ఒకటి సాంఖ్య, యోగ దర్శనాలు. రెండవ జంట వైశేషిక, న్యాయదర్శనాలు. మూడవ జంట పూర్వ, ఉత్తర మీమాంసా దర్శనాలు.

ఈ ఆరు దర్శనాలలోను అన్నిటిలోకి ప్రాచీనమైనది సాంఖ్యం అని పండితుల అభిప్రాయం. బుద్ధునినాటికే అది వున్నదని కొందరు అంటారు. మరి కొందరు బుద్ధుని తర్వాతి దంటారు. అయితే సాంఖ్యదర్శన బీజాలు శ్వేతాశ్వతరం, మైత్రాయణీ ఉపనిషత్తులలో కనిపిస్తాయి. వాటికి ఒక గొప్ప దర్శనంగా తీర్చిదిద్ది ప్రపంచానికి ప్రసాదించిన ప్రవక్త కపిల మహర్షి అని ప్రతీతి. అందుకే దానికి కపిల సాంఖ్యమని పేరు వచ్చింది.

“నాస్తి సాంఖ్యసమం జ్ఞానం” అనిలోకోక్తి. సాంఖ్యదర్శనంతో సమానమైన జ్ఞానం వేరేలేదని దాని అర్థం. కపిలుడు చారిత్రక వ్యక్తి అవునో కాదో, ఏనాటివాడో ఖచ్చితంగా తెలియదు. ఆయన ప్రసక్తి మాత్రం భారతంలోను, భాగవతంలోనూ వస్తుంది. భాగవతం ప్రకారం కపిలుడు విష్ణుమూర్తి 24 అవతారాలలో ఒకడు. తండ్రి కర్దమ ప్రజాపతి, తల్లి దేవహూతి.

సాంఖ్యశాస్త్రాన్ని కపిలుడు తన శిష్యుడైన ఆసురికి బోధించగా, ఆసురి తన శిష్యుడైన పంచశిఖునికి ఉపదేశించాడట.

రెండు రకాల సాంఖ్యం

కపిలుడు విష్ణుమూర్తి అవతారమని పురాణ ప్రతీతి వున్నా ఆయన ప్రవచించిన దర్శనం మాత్రం నిరీశ్వరం. అంటే అది ఈశ్వరుడిని ఒప్పుకోదు. ఈశ్వరాసిద్ధేః అని సాంఖ్యసూత్రాలు (1-92) పేర్కొంటున్నాయి. అంటే “ఈశ్వరుడు వున్నాడనే ప్రమాణం సిద్ధించడంలేదు” అని దీని అర్థం. కనుక సాంఖ్యం నిరీశ్వరసిద్ధాంతమే. కాని, తర్వాత కాలంలో మాత్రం ఎవరో దానిలో ఈశ్వరతత్వాన్ని కూడా చేర్చి సేశ్వరం చేశారు.

సాంఖ్య సూత్రాలకు ఈ స్వరకృష్ణుడు 72 కారికలు రచించాడు. ఆయన క్రీస్తుశకం 2వ శతాబ్దివాడు. ఆ గ్రంథంలో చెప్పబడినట్టిది నిరీశ్వర సాంఖ్యమే. ఇంకా చరక సంహిత, భారతం. భాగవతం, భగవద్గీత మొదలైన గ్రంథాలలో కూడా సాంఖ్య దర్శన వివరణ వుంది. కాని అది సేశ్వర సాంఖ్యం. సాంఖ్యసూత్రాలకు క్రీస్తుశకం 16వ శతాబ్దివాడైన విజ్ఞాన భిక్షువు కూడా భాష్యం వ్రాశాడు. అనిరుద్ధుడు మరొక భాష్యకారుడు.

రెండు తత్వాలు

సాంఖ్యం రెండే రెండు మూలతత్వాలను ప్రతిపాదించింది. ఒకటి పురుషుడు, రెండవది ప్రకృతి. ఈ రెండూ స్వతంత్ర తత్వాలు. ఒకదానికొకటి కారణం కావు. ఒకదాని నుంచి ఒకటి జన్మించలేదు. దేనికదే అనాది, అనంతం కూడా. రెండూ పరస్పర విరుద్ధతత్వాలు. వాటికి ఎక్కడా ఏ పోలికా లేదు.

పురుషుడు శుద్ధచైతన్య స్వరూపుడు. (pure consciousness) వేదాంతులు చెప్పే జీవాత్మ వంటివాడు. అయితే వేదాంతుల జీవాత్మకు, పరమాత్మకు భేదం లేదు. అయి మాత్మాబ్రహ్మ అనే మహావాక్యాన్ని బట్టి ఆత్మయే బ్రహ్మ. కాని సాంఖ్యం బ్రహ్మను ఒప్పుకోదు. ఆత్మ మాత్రమే వున్నది. అయితే ఆత్మ ఒకటి కాదు, అనేకం. ఆత్మ అంటే పురుషుడు.

పురుషుడు సచేతనుడు. ప్రకృతి అచేతనం. పురుషులు అసంఖ్యాకులు కాగా, ప్రకృతి ఏకైకం, ఒకే ఒకటి. పురుషుడు నిష్క్రియుడు (inactive), ప్రకృతి క్రియాశీలి. (active). పురుషుడు నిర్గుణుడు, ప్రకృతి త్రిగుణాత్మకం. పురుషుడు భోక్త. ప్రకృతి భోగ్యం. పురుషునికి ప్రకృతి స్త్రీ. పురుషుడు ప్రపంచానికి సృష్టికర్త కాదు. అతడు అప్రసవధర్మి. కాగా ప్రకృతి నుంచే సమస్త విశ్వం వెలువడింది.

ప్రకృతి (nature) అంటే భౌతిక పదార్థ (matter). కాని అది ఇంద్రియాలకు అగోచరం. మరి అది వున్నట్టు సాంఖ్యులు ఎలా భావించారు?

మూడు జ్ఞాన ప్రమాణాలు

సాంఖ్యులు జ్ఞానానికి మూడు ప్రమాణాలను అంగీకరించారు. ఒకటి ప్రత్యక్ష ప్రమాణం. అంటే జ్ఞానేంద్రియాలద్వారా లభించే జ్ఞానం. రెండవది అనుమాన ప్రమాణం. అంటే పూర్వానుభవం ద్వారా ఒకదాన్ని బట్టి మరొక దాన్ని ఊహించి తెలుసుకోవడం. ఉదాహరణకు ఆకాశం నిండా నల్లటి మబ్బులున్నాయి. అంటే అవి వాన కురిపించే మబ్బులన్నమాట. దూరంగా ఒక చోట పొగ కనిపిస్తున్నది. అంటే అక్కడ నిప్పు వున్న దన్నమాట. సముద్రజలంలో ఒక నీటి చుక్కను రుచి చూస్తే అది ఉప్పుగా ఉన్నది. అందుచేత అదంతా ఉప్పునీరు అని గ్రహిస్తాము. ఇవన్నీ అనుమాన ప్రమాణానికి ఉదాహరణలు.

మూడవది శబ్ద ప్రమాణం. ఒక గొప్ప పండితుడు సాధికారంగా వ్రాసిన దాన్ని బట్టి, చెప్పినదాన్ని బట్టి జ్ఞానార్జన చేయడం. దాదాపుగా హిందూ మతస్థులందరూ వేదాలను నమ్ముతారు. వేదాలు వారికి శబ్ద ప్రమాణం క్రిందికి వస్తాయి.

ప్రకృతి ఇంద్రియ గోచరం కాదు కనుక అనుమాన ప్రమాణంతో సాంఖ్యులు ఊహించారు. ఈ సమస్త విశ్వం, అందులోని అనంత కోటి వస్తువులు ఎక్కడినుంచి వచ్చాయి? భగవంతుడు సృజించాడన్నది సరైన సమాధానం కాదు. భగవంతుడైనా లేనిదాని నుంచి వున్నదాన్ని ఎలా సృజిస్తాడు? శూన్యం నుంచి ఏదీ రాదు. ఉన్నదాని నుంచే మరొకటి ఏదైనా వస్తుంది. విశ్వం, దానిలోని వస్తువులు వాటితో సమాన ధర్మం గల దాని నుంచే వచ్చి వుండాలి. ఇవన్నీ భౌతిక పదార్థంతో నిర్మితమైనవి కనుక వాటికి మూలమైన పదార్థం కూడా భౌతికమే అయివుండాలి. అదే ప్రకృతి.

భౌతిక విశ్వానికి భౌతిక ప్రకృతి కారణమని ఎలా చెప్పగలం?

సత్కార్యవాదం

సాంఖ్య దర్శనంలో ఒక ముఖ్య సూత్రం సత్కార్యవాదం. ఇది కార్యకారణ సంబంధాన్ని నిర్వచించే సిద్ధాంతం. కార్యం, కారణం వేర్వేరు కావు. రెండూ ఒకటే. అంటే కారణంలో మొదటి నుంచి కార్యంఅనేది గర్భితమై వుంటుంది. అంతే తప్ప కొత్తగా, అప్పటికప్పుడు పుట్టుకురాదు. మరి విత్తనంలో నుంచి మరి చెట్టు వస్తుంది. అంటే మరి విత్తనంలో మరి చెట్టు మొదటినుంచి గర్భితంగా వున్నదన్నమాట. అయితే, మరిచెట్టు సూక్ష్మరూపంలో, మినీ సైజులో మరి విత్తులో వున్నదనికాదు. మరిచెట్టుగా పరిణమించడానికి తగిన లక్షణాలన్నీ మరివిత్తులో మొదటినుంచి వున్నాయన్నమాట.

అలాగే మట్టినుంచి తయారయ్యే మట్టి కుండ ఆ మట్టిలో మొదటినుంచి వున్నది. అయితే అవ్యక్త రూపంలో వుంటుంది. అలాగే బంగారపు గొలుసు బంగారపు ముద్దలో గర్భితంగా, అవ్యక్తంగా వుంటుంది. ఈ విధంగా కార్యం అనేది కారణంలో గర్భితంగా మొదటినుంచి వుంటుంది; వుండి తీరుతుంది, అలా గర్భితంగా మొదటినుంచీ లేకపోతే దేని నుంచి ఏదైనా రావచ్చుగా ? మట్టిలో నుంచి బంగారపు నగ రావచ్చుగా? మరి విత్తు నుంచి మామిడి మొక్క రావచ్చుగా? అలా రావడం లేదంటే బంగారపు నగ బంగారపు ముద్దలోను, మరి చెట్టు లక్షణాలు మరి విత్తులోను మొదటి నుంచి వున్నాయన్నమాట. దీన్నే సత్కార్య వాదం (సత్కార్యం) అంటారు. (సత్ అంటే వున్నది. కార్యం అంటే effect)

ఈ వాదాన్ని అనుసరించి సమస్త భౌతిక విశ్వం, భౌతిక వస్తువులు భౌతిక ప్రకృతి నుంచి వచ్చాయని మనం ఊహించవచ్చు. అయితే భౌతిక ప్రకృతి ఎలా వుంటుందో మనకు

తెలియదు. భౌతిక వస్తువులు మాత్రమే మనకు కనబడతాయి. వాటిని బట్టి వాటికి కారణమైన, వాటితో సమాన ధర్మం గల ప్రకృతిని ఊహించుకోవాలి.

ఊహమాత్రమైన ప్రకృతిని యథార్థంగా కనిపిస్తున్న ఈ భౌతిక ప్రపంచానికి కారణమని అనుకోవడం అసంగతం కాదా అని ప్రశ్నించవచ్చు. కాని, ప్రాచీన కాలంలో గ్రీకు తత్వవేత్త డెమోక్రటీస్ గాని, వైశేషికుడైన కణాదుడుగాని, ఆధునిక భౌతిక శాస్త్రవేత్తలు గాని ఏమంటున్నారు? కంటికి కనబడని పరమాణువులో, పరమాణు శకలాలో ఈ సమస్తానికి కారణమని, వాటి నుంచే విశ్వమంతా ఏర్పడిందని చెప్పడం లేదా? అది కేవలం అనుమాన ప్రమాణంతోనో, గణిత శాస్త్రాధారంగానో చెప్పినదే కాదా?

పరిణామ వాదం

అందుచేత ఒకానొక ప్రకృతి నుంచి, అంటే భౌతికపదార్థం అనే మూలతత్వం నుంచి ఈ సమస్త ప్రపంచం వచ్చిందనడంలో అసంగతం ఏమీ లేదు. అయితే ఎలా వచ్చిందనేది ప్రశ్న.

ప్రకృతి అచేతనం (unconscious) అయినా క్రియాత్మకం, సృజనాత్మకం, పరిణామాత్మకం. ప్రకృతి క్రమపరిణామం చెందడంవల్ల ప్రపంచం ఏర్పడింది. ఎందుకు, ఎలా క్రమపరిణామం చెందింది అంటే ప్రకృతి స్త్రీ. అది తన సమీపంలో వున్న పురుషుడి నుంచి ప్రేరణ పొంది పరిణామం చెందుతుంది. ఆ పురుషునికి భోగ్య విషయంగా, అంటే ఆ పురుషుడు అనుభవించడానికి వీలుగా ఈ ప్రపంచాన్ని అది సృజించింది.

ప్రకృతికి ప్రేరణ ఎలా కలుగుతుంది? ప్రకృతి త్రిగుణాత్మకం. ఆ మూడు గుణాలు సత్త్వరజస్తమో గుణాలు. ఇవి సమస్థితి (equilibrium) లో వుంటే ప్రేరణ రాదు. కాని ఒకదాన్ని ఒకటి అతిక్రమించాలని ప్రయత్నించడంలో వాటి సమస్థితి చెదిరిపోయి, వైషమ్యస్థితి ఏర్పడి, ప్రకృతికి ప్రేరణ కలుగుతుంది; పరిణామం జరుగుతుంది.

ప్రకృతి ఈ క్రింది విధంగా పరిణామం చెందుతుందని సాంఖ్యులు ప్రతిపాదించారు. ప్రకృతి నుంచి మొదటగా మహత్ బయల్పడలుతుంది. మహత్ అంటే బుద్ధి. (intelligence). బుద్ధి అంటే నిశ్చయాత్మకత; ఇది మంచి, ఇది చెడు, ఇది కోరదగినది, ఇది కాదు అనే నిశ్చయం చేసేది. ప్రకృతి అచేతనం అయినప్పుడు, దాని నుంచి తద్విరుద్ధమైన బుద్ధి ఎలా ఉత్పన్నమవుతుంది? “తత్సన్నిధానా దదిష్టాత్పత్వం మణివత్” (1-96) అని సాంఖ్యదర్శనం చెబుతుంది. అంటే సూదంటురాయి దగ్గరగా ఇనుము వున్నప్పుడు ఇనుము ఎలా ప్రవర్తిస్తుందో అలాగ పురుషుని సన్నిధానంలో ప్రకృతి ప్రవర్తిస్తుంది. పురుషుడు ఆ విధంగా కర్త. అకర్తకూడా. (అతడికి, అరిస్టాటిల్ భావించిన (unmoving mover) కు గల

పోలిక గమనించండి.) అంటే సమీపస్థుడైన పురుషుని చైతన్యం నుంచి ప్రేరణ పొంది ప్రకృతి బుద్ధిని ఆవిష్కరిస్తుంది. బుద్ధిలో పురుషుడు ప్రతిఫలిస్తాడు. ప్రతిబింబిస్తాడు.

మహాత్ (బుద్ధి) నుంచి అహంకారం (ego) జనిస్తుంది. అహం అంటే 'నేను' అనే స్పృహ; తాను వేరు, ఇతర ప్రపంచం వేరు అనే ఎరుక (sense of self). దానినుంచి పదకొండు ఇంద్రియాలు, పంచతన్మాత్రలు, పంచ మహాభూతాలు వస్తాయి.

పదకొండు ఇంద్రియాలు ఇవి : పంచ కర్మేంద్రియాలైన వాక్కు (మాటలాడడానికి ఉపకరించే నోరు లేదా నాల్క), చేతులు, కాళ్ళు, పాయువు (విసర్జనేంద్రియం), జననేంద్రియం.

పంచ జ్ఞానేంద్రియాలైన నేత్రాలు, శ్రోత్రాలు, త్వక్కు (స్పర్శేంద్రియం). ముక్కు, జిహ్వ (రుచిచూసే ఇంద్రియం). పదకొండవది అంతరింద్రియమైన మనస్సు (ఆలోచించేది). పంచతన్మాత్రలంటే రూప, రస, గంధ, శబ్ద, స్పర్శలు. పంచ మహాభూతాలంటే పృథ్వి, అప, జల, వాయు, ఆకాశం.

సాంఖ్యం అంటే సమ్యక్ జ్ఞానం అని ఒక అర్థం వుంది. సాంఖ్యం సంబంధించిన అని మరొక అర్థం కూడా వుంది. సత్యాన్ని సాంఖ్యపరంగా తెలియజేస్తుంది. కనుక, ఈ శాస్త్రం సాంఖ్యం అయింది. సాంఖ్యం మొత్తం. 25 తత్వాలను పేర్కొంటున్నది: పురుషుడు, ప్రకృతి, బుద్ధి, అహంకారం, మనస్సు, అయిదు తన్మాత్రలు, అయిదు జ్ఞానేంద్రియాలు, అయిదు కర్మేంద్రియాలు, అయిదు మహాభూతాలు.

ప్రకృతికి అవ్యక్తం అనే పేరు కూడా వుంది. అంటే వ్యక్తం కాని (unmanifested) మూల పదార్థం, మూలతత్వం. అవ్యక్తంనుంచి వ్యక్తమైనదే ఈ భౌతిక ప్రపంచం (manifestation). ఈ సమస్త ప్రపంచానికి ప్రకృతే ఆధారం. అదే ముఖ్యం. అందుచేత దానికి ప్రధానం అనే మరొక పేరు కూడా వుంది.

ప్రతి దానికి ఒక కారణం వుంటుంది కదా? ప్రకృతికి ఏది కారణం అనే ప్రశ్న అర్థం లేనిది, అదగరానిది. ప్రతి దానికి ఒక కారణం వున్నప్పటికీ, అన్నిటికీ ఆది కారణం అనేది ఒకటి వుంటుంది. ఎక్కడో ఒక చోట కారణాల తోరణానికి ఫుల్స్టాప్ పెట్టకపోతే అది అర్థ రహితంగా, అసంతంగా సాగిపోతుంది. ప్రకృతికి కారణం అదే మాదిరి ప్రకృతి అంటారనుకోండి. దానికి ఏది కారణం అంటే అదే మాదిరి ప్రకృతి అనాలి. దానికి కారణం తిరిగి అదే మాదిరి..... అందుచేత మొదట్లోనే ఒక ప్రకృతితోనే సరి పెట్టుకోవాలి.

నిజానికి ప్రకృతి దేన్నీ తనంతట తాను సృజించదు. అది పరిణామం చెందుతుంది. అంతవరకు దానిలో అవ్యక్తంగా వున్న తత్వాలు వ్యక్తరూపం ధరిస్తాయి అంతే.

ప్రకృతిలో నుంచి వచ్చిన ఈ వేర్వేరు వస్తువులన్నీ పరిమిత పరిమాణం కలిగినవి, నశ్వరమైనవి, కారణసహితమైనవి, అనేకమైనవి, అస్వతంత్రమైనవి, వ్యక్తమైనవి. వాటికి కారణమైన ప్రకృతి మాత్రం ఏకం, అనంతం, శాశ్వతం, సర్వవ్యాపకం, అపరిమితం, అవ్యక్తం.

పురుషుడు

ఇక పురుషుడు : పురుషుడు ఒకడు కాదు. అసంఖ్యాక పురుషులున్నారు. ప్రతి జీవి ఒక పురుషుడు. అతడు శుద్ధ చైతన్య స్వరూపుడు (Pure consciousness) నిష్క్రియుడు, నిర్గుణుడు కదా? అటువంటి వాడు ఒకడున్నాడని ఎందుకు, ఎలా ఊహించారు? అంటే ప్రకృతి తన్ను తాను ప్రపంచంగా, ప్రపంచంలోని వివిధ వస్తువులుగా పరిణమింపజేసుకుంటున్నది కదా? దానికి కారణం ప్రపంచాన్ని పురుషునికి భోగ్య విషయంగా చేయడమే. లేకపోతే ప్రకృతి పరిణామానికి అర్థమే లేదు. ప్రకృతి భౌతిక ప్రపంచంగా పరిణమిస్తున్నది కనుకనే దానికి ప్రేరణగా పురుషుడనే మూలతత్వం ఒకటి వుండవలసి వుంటుంది. అంతేకాదు. ప్రపంచంలో సర్వత్ర కనిపించే ఒక నిర్దిష్టక్రమం, నియమబద్ధతను బట్టి కూడా చైతన్య స్వరూపమైన పురుషుడి ప్రేరణను ఊహించవచ్చు.

అయితే పురుషుడు నిష్క్రియుడు కదా, మరి ప్రపంచాన్ని ఎలా భోగిస్తాడు? బుద్ధి అనేది ప్రపంచానికి, పురుషునికి మధ్య వాహిక. బుద్ధిలో ప్రపంచమంతా నిక్షిప్తం. ఆ బుద్ధి పురుషునిలో ప్రతిఫలిస్తుంది. దాని ఫలితంగా పురుషుడు తానే బుద్ధి అని, తన కోసమే ప్రపంచం అని భ్రాంతికి లోనవుతాడు. నిజానికి పురుషునికి ఏమీ అంటదు. కాని అవివేకం వల్ల, అజ్ఞానం వల్ల ఆ భ్రాంతి కలుగుతుంది. స్వచ్ఛమైన స్ఫటికం దగ్గర ఎర్రని పువ్వు వుంటే స్ఫటికం కూడా ఎర్రబడుతుంది. పువ్వును తొలగించగానే స్ఫటికం యథాప్రకారం తెల్లగా ప్రకాశిస్తుంది.

అలాగే పురుషుడు ప్రకృతికి సమీపంగా, దానితో కలిసి వున్నందున, ప్రకృతి నుంచి ఏర్పడిన ప్రపంచ బంధం అతనికి తగులుకుంటుంది; దానితో అతనికి ప్రపంచ దుఃఖం కూడా అంటకుంటుంది.

త్రివిధ దుఃఖం

దుఃఖం మూడు విధాలు :

“అథ త్రివిధ దుఃఖాత్యంత నివృత్తి

రత్యంత పురుషార్థః”

అనే సూత్రంతో కపిలసాంఖ్య దర్శనం ప్రారంభమవుతుంది. అంటే మూడు విధాలైన దుఃఖాలను పూర్తిగా నశింప జేయడమే నాలుగు పురుషార్థాలలోకి ముఖ్యమైన పురుషార్థం. అంటే మోక్షం.

1. ఆధ్యాత్మికం : వ్యాధుల వల్ల కలిగే శరీరక బాధలు, కామక్రోధాదుల వల్ల కలిగే మానసిక బాధలు ఆధ్యాత్మిక దుఃఖం. 2) ఆధి భౌతికం : పాములు, పులుల వంటి క్రూర జంతువుల వల్ల కలిగే బాధలు, దొంగలు, హంతకులు మొదలైన వారి వల్ల కలిగే బాధలు ఆధి భౌతిక దుఃఖానికి కారణం. 3) ఆధి దైవికం : అగ్ని ప్రమాదం, అతి వృష్టి అనావృష్టి,

తుపానులు, వరదలు, పిడుగుపాటు మొదలైన అనాహూతాలు అధి దైవిక దుఃఖకారణాలు. వీటిని దుఃఖ శ్రయం అంటారు.

ఈ త్రివిధ దుఃఖాలను సాధారణోపాయాలతో తొలగించుకోవడం కష్టం కాదు, వైద్యంతో వ్యాధులను నయం చేసుకోవచ్చు. నదులకు ఆనకట్టలు కట్టి, కాల్వలు త్రవ్వి ఈతి బాధలను తగ్గించుకోవచ్చు, నిజమే, కాని, ఇటువంటి ఉపాయాలన్నీ తాత్కాలికమైనవి. మానవజీవిత దుఃఖాలను ఇలాంటి సాధారణ ప్రాపంచికోపాయాలు శాశ్వతంగా తొలగించలేవు. శాశ్వత దుఃఖ నివృత్తికి ఒకే మార్గం వున్నది. అది ప్రకృతి లంపటం నుంచి పురుషుడు శాశ్వతంగా విముక్తుడు కావడం.

పురుషుడు, లేక జీవాత్మ తానే ఈ ప్రపంచం సుఖ దుఃఖాలను స్వయంగా అనుభవిస్తున్నాననే భ్రమలో పడడం వల్లనే అతడు దుఃఖాలకు లోనవుతున్నాడు. కాని, తాను వేరు, తనకు ఏదీ అంటదు, తాను సాక్షిమాత్రుడు, శుద్ధచైతన్యస్వరూపుడు అనే వివేకం అతనిలో ఉదయించినప్పుడు, తాను ప్రకృతి కంటే వేరైనవాడు అనే జ్ఞానం కలిగినప్పుడు, అతడు దుఃఖ విముక్తుడవుతాడు. అదే మోక్షం.

మోక్షప్రాప్తి

అటువంటి జ్ఞానం కలగనంతవరకు పురుషుడు తిరిగి సంసార లంపటంలో చిక్కుకుని, జననమరణ చక్రంలో పడి తిరుగుతూ వుంటాడు. భారతీయ మతాలలో పెక్కింటివలె సాంఖ్యం కూడా పునర్జన్మ, కర్మ సిద్ధాంతాలను నమ్ముతుంది. పుణ్య, పాపకర్మల ఫలితాలను మరుచటి జన్మలో అనుభవించాల్సిందే. పుణ్యకర్మల వల్ల కూడా ముక్తి కలగదు. జ్ఞానోదయం వల్లనే మోక్షం లభిస్తుంది.

పునర్జన్మించేది ఏది? మరణంతో స్థూలశరీరం నశించినా, అంతఃకరణ మొదలైన వాటితో కూడిన సూక్ష్మశరీరం నశించదు. దాన్నే లింగశరీరం అని సాంఖ్యులు పేర్కొంటారు. మరణానంతరం ఆ లింగ శరీరమే మరొక స్థూలశరీరాన్ని ఆశ్రయించి పునర్జన్మిస్తుంది. ఆ లింగ శరీరమే తానుగా భావించి పురుషుడు పునఃపునస్సంసార సాగరంలో మునిగి తేలుతూంటాడు. ఇదంతా భ్రాంతి అని అతడు గ్రహించిననాడు అతనికిక సంసార బంధం వుండదు; విముక్తుడవుతాడు.

ఊరికే తాను వేరు, ప్రకృతి వేరు, ప్రపంచం వేరు, స్థూల, సూక్ష్మశరీరాలు వేరు అని భావించుకున్నంత మాత్రాన చాలదు. ఆ వివేకాన్ని సుస్థిరం చేసుకోవాలి. అది అభ్యాసం వల్ల సిద్ధిస్తుంది; విరాగం వల్ల లభిస్తుంది. దీన్ని సాధించడానికి యోగం ఒక మార్గం. అందుచేతనే సాంఖ్యం, యోగం జంట దర్శనాలైనాయి. సాంఖ్యదర్శనానికి సాంఖ్యయోగం అని కూడా పేరు.

32. అథ యోగాను శాసనమ్

షడ్వర్ణనాలలో సాంఖ్యం గురించి విననివారుండవచ్చు, వైశేషికం అంటే ఏమిటో తెలియనివారుండవచ్చు. ఉపనిషత్తులు ఏమిటో, బ్రహ్మ సూత్రాలు ఏమి చెబుతున్నాయో, ఆఖరికి భగవద్గీతలో ఏముందో ఎరగని వారు కూడా వుండవచ్చు.

కాని, యోగాభ్యాసం, యోగసాధన గురించి తెలియనివారు ఈ రోజులలో ఎవరూ వుండరు.

పత్రికలు, పుస్తకాల ద్వారా, రేడియో, టి.వి. ద్వారా, యోగాభ్యాసం ప్రజలలో చాలా వ్యాప్తిలోకి వచ్చింది. ఆరోగ్యం కోసం, దేహాన్ని మనస్సును అదుపులో వుంచుకొనడం కోసం యోగాభ్యాసం ఒక ముఖ్య సాధనమని చాలామంది నమ్ముతారు. ఆ నమ్మకం చాలావరకు నిజం కూడా. అందుకే యోగసాధన నేర్పే సంస్థలు చాలా చోట్ల ఉన్నాయి. ఒక వ్యాపకంగా యోగాసనాలు విద్యార్థులలో, యువతీ యువకులలో బాగా పాపులర్. నెహ్రూగారు ప్రతిదినం నియమం తప్పక తెల్లవారు ఝామునే లేచి శీర్షాసనం వేసేవారు. ఇందిరా గాంధీ కూడా వివిధాసనాలు వేసేవారు. చాలాకాలంగా భారతీయ యోగులు విదేశాలకు కూడా వెళ్ళి యోగ విద్యను ప్రచారం చేశారు. పాశ్చాత్యులలో కూడా అనేకులు యోగాభ్యాసం చేస్తున్నారు.

యోగ ప్రక్రియ పూర్తిగా భారతీయం. బాగా ప్రాచీనకాలం నుంచి అది వ్యాప్తిలో వుంది. ఆ మాటకు వస్తే సింధు నాగరికత నాటికే యోగాభ్యాసం భారతీయులకు తెలుసు ననడానికి దాఖలాగా ఆనాటి శిలా ముద్రలలో యోగాసనంలో కూర్చున్న ఒక జడదారి ప్రతిమ కనబడింది.

వేదాలలో, ముఖ్యంగా అథర్వ వేదంలో, ఉపనిషత్తులలో యోగ ప్రసక్తి వుంది. బౌద్ధులకు, జైనులకు యోగాభ్యాసం బాగా తెలుసు. హిందూ మతంలో యోగానికి ఇంత ప్రాచుర్యం రావడానికి బహుశ బౌద్ధ, జైనమతాలే కారణం.

పతంజలి కాలం

యోగసాధనను ఒక దర్శనంగా రూపొందించిన వాడు పతంజలి. ఆయన ఏ కాలం వాడో ఖచ్చితంగా తెలియదు. క్రీస్తుపూర్వం 200కు ముందువాడు కాడు, క్రీస్తుశకం 300 కు తర్వాత వాడు కాడు అని పరిశోధకుల అభిప్రాయం. అంటే ఆ అయిదు వందల ఏళ్ళలో ఏ కాలంలోని వాడైనా కావచ్చు. మన చరిత్రతో వచ్చిన చిక్కే ఇది. మన పూర్వులకు బౌద్ధిగా

కాలజ్ఞానం లేదు, చారిత్రక జ్ఞానం లేదు. ఈజిప్ట్, చైనా, బాబిలోనియా, గ్రీస్, రోమ్ మొదలైన ప్రాచీన నాగరికతలలో ఏ రాజవంశం ఎప్పటిది, ఏ రాజు ఎప్పటివాడు మొదలైన అనేక వివరాలకు దాదాపుగా ఖచ్చితమైన సమాచారం లభిస్తుండగా, మన దేశానికి వచ్చేసరికి బుద్ధుడికి పూర్వపు చరిత్ర అంతా ఊహాపోహల పొగ మంచు తెరల వెనుక దాక్కుని వుండిపోయింది. పాశ్చాత్య పరిశోధకులు మన చరిత్రను సాధ్యమైనంత ఇవతలికి జరపడానికి ప్రయత్నించగా, మనం సాధ్యమైనంత అవతలికి జరపడానికి యత్నించాము. ఆ మాటకొస్తే ఒకవిధమైన ఇన్ఫీరియారిటీ కాంప్లెక్స్ తో అసలు మన నాగరికత, సృష్ట్యాది నుంచి, ఇంకా ముందునుంచి వున్నదనేంత ఛాందసత్వానికి కూడా మనం లోనయ్యాము. ఏదేమైనా, మన నాగరికతకు, సంస్కృతికి, చరిత్రకు, జాతికి మూలపురుషులైన వారి గురించి, మార్గదర్శకులైన వారి గురించి చాలా వరకు అభూత కల్పనల అయోమయంలోనే వుండిపోవడం మన దురదృష్టం.

ఇంతకీ యోగదర్శన కర్త పతంజలి మహర్షి ఎప్పటివాడో ఇదమిత్థంగా తెలియదు. ఎప్పటివాడైతేనేమిగాని, తన కాలం నాటికి వ్యాప్తిలో వున్న యోగ విద్యా రహస్యాలను క్రోడీకరించి యోగసూత్రాలు రచించాడు. ఆయన తర్వాత యోగశాస్త్రం మరింతగా వృద్ధి అయింది. తంత్రశాస్త్రం కూడా మరింతగా వృద్ధి అయింది. తంత్ర శాస్త్రంతో కలిసి హఠయోగం అనే ఒక శాఖ చాలా ప్రచారంలోకి వచ్చింది. దాన్నే కుండలినీ యోగం అని కూడా అంటారు.

సాంఖ్యం యోగం

ఇంతకు ముందు (క్రిందటి అధ్యాయంలో) చెప్పినట్లు సాంఖ్యదర్శనంతో పెసవేసుకున్నదే యోగదర్శనం. సాంఖ్య సిద్ధాంతంతో పూర్తిగా ఏకీభవిస్తుంది యోగం.

ప్రపంచం దుఃఖమయం. ప్రకృతితో పురుషుడు తాదాత్మ్యం చెందడం వల్ల పురుషుడు దుఃఖితుడవుతున్నాడు. ప్రకృతి క్లేశాలేవీ తనకు అంటవు అని పురుషుడు వైరాగ్యం ద్వారా, అభ్యాసం ద్వారా గ్రహించినప్పుడు అతడు దుఃఖ విముక్తుడవుతాడు. అదే కైవల్య స్థితి. ఈ సాంఖ్య సిద్ధాంతాన్ని యోగం కూడా అంగీకరిస్తుంది.

అయితే, సాంఖ్యం మొత్తం యాథార్థ్యాన్ని 25 తత్వాలుతో కూడినదిగా పేర్కొన్నది. అందులో ఈశ్వరుడికి స్థానంలేదు. అంటే సాంఖ్యం నిరీశ్వరం. సృష్టికర్తలేదని, సృష్టి స్వయం భువమని అంటుంది సాంఖ్యం. కాగా, యోగం 26వ తత్వంగా ఈశ్వరుడిని పేర్కొంటుంది. అంటే యోగం అనే దాన్ని సేశ్వర సాంఖ్యంగా పేర్కొనవచ్చు. ఈశ్వర ప్రణిధానం, శరణాగతి వల్ల కూడా కైవల్యం సిద్ధిస్తుందని యోగం అంటుంది. కాని, యోగదర్శనంలో ఈశ్వరుడికి ముఖ్యమైన పాత్ర ఏమీ లేదు. యోగసూత్రాలలో ఈశ్వరునికి సంబంధించినవి ప్రక్షిప్తాలై వుండవచ్చునని, బహుశా యోగం కూడా మొదట్లో నిరీశ్వరమేనని కొందరు పండితుల అభిప్రాయం.

సాంఖ్యానికీ, యోగానికి అసలైన భేదం ఈశ్వరతత్వానికి సంబంధించినది కాదు. సాంఖ్యం మెటఫిజిక్స్, యోగం సైకో ఫిజిక్స్. సాంఖ్యానిది జ్ఞానమార్గం. యోగానిది సాధన మార్గం, అది ధియరీ, ఇది ప్రాక్టీస్. సాంఖ్యం వల్ల లభించే జ్ఞానం చాలదని, దాన్ని సుస్థిరం, సుదృఢం చేయడానికి, మనశ్శరీరాలను అదుపు చేయాలని, ఆత్మ సంయమనం అవసరమని, అది దీర్ఘసాధన ద్వారా సాధ్యమని యోగం అంటుంది. అదీ యోగం వల్ల ఉపయోగం.

పతంజలి యోగ దర్శనంలో మొత్తం 196 సూత్రాలున్నాయి. వాటిని నాలుగు పాదాలుగా విభజించారు. అవి సమాధి పాదం, సాధన పాదం, విభూతి పాదం, కైవల్యపాదం.

యోగ సూత్రాలు

“అథ యోగాను శాసనమ్” అని యోగసూత్ర గ్రంథం ప్రారంభమవుతుంది. అంటే ‘ఇదిగో యోగశాస్త్రం ప్రారంభమవుతున్నది’ అని.

యోగం అంటే ఏమిటో రెండవ సూత్రంలో పతంజలి నిర్వచించాడు.

యోగశ్చిత్త వృత్తి నిరోధః (1-2) యోగం అంటే చిత్త వృత్తుల నిరోధం.

జడమైన ప్రకృతి పురుషుని (జీవాత్మ) సాన్నిధ్యంవల్ల ప్రభావితమై పరిణామం చెందుతుంది. మొదట ప్రకృతినుంచి మహత్ ఉద్భవిస్తుంది. మహత్ అంటే బుద్ధి. దీన్నే చిత్తం అని కూడా అంటారు. అటువంటి చిత్తానికి వృత్తులుంటాయి. వృత్తులంటే వికారాలు, వ్యాపారాలు. అంటే అనుక్షణం చిత్తంలో మార్పులు సంభవిస్తూ వుంటాయి. ఆ మార్పులను, వికారాలను, వృత్తులను నిరోధిస్తే సమాధి స్థితి లభిస్తుంది. సమాధి స్థితే కైవల్యం. ఆ స్థితికి తోడ్పడేదే యోగం. యోగం అంటే మనో వికారాలను నిరోధించడమే.

“తదాద్రష్టుః స్వరూపేవస్థానమ్” (1-3) చిత్త వృత్తులను నిరోధించినప్పుడు పురుషుడు స్వస్వరూపం పొందుతాడు. స్వచ్ఛస్ఫటికం వద్ద ఏ రంగు పువ్వును వుంచితే స్ఫటికంలో ఆ రంగు ప్రతిఫలించి స్ఫటికం ఆ రంగులో కనిపిస్తుంది. పువ్వును తొలగించినప్పుడు స్ఫటికం తిరిగి స్వచ్ఛంగా ప్రకాశిస్తుంది. అలాగే చిత్త వృత్తులు పురుషునిలో ప్రతిఫలించడం వల్ల, ఆ చిత్త వృత్తులే తాను అని పురుషుడు ఆయా వికారాలకు లోనవుతాడు. చిత్తవృత్తులను నిరోధిస్తే పురుషుడు స్వస్వరూప జ్ఞానం పొందుతాడు. (పురుషుడు అంటే మగవాడు అని కాదు. స్త్రీ పురుషులందరిలోను ప్రకాశించే జీవాత్మ అని అర్థం.)

చిత్తవృత్తుల నిరోధం

“అభ్యాస వైరాగ్యాభ్యాం తన్నిరోధః” (1-12) అభ్యాస, వైరాగ్యాల ద్వారా చిత్త వికారాలను నిరోధించాలి. అభ్యాసం అంటే చిత్తాన్ని ఇంద్రియాల ద్వారా గ్రహించే బాహ్య

వస్తువుల నుంచి మళ్ళీ మళ్ళీ మరల్చుతూ దాన్ని అంతర్ముఖం చేసి ఏకాగ్రతను అభ్యసించి సాధించడం.

వైరాగ్యం అంటే బాహ్య విషయాల పట్ల, సుఖానుభవాలపట్ల వైముఖ్యాన్ని పెంచుకోవడం. దీని వల్ల పురుషునికి (జీవాత్మకు) చిత్తంతో సంబంధం నశిస్తుంది. అట్టి సంబంధం వుండడం వల్లనే చిత్తం అనుభవించే సుఖ దుఃఖాలన్నీ తానే అనుభవిస్తున్నట్లు పురుషుడు భ్రమిస్తున్నాడు. ఆ భ్రమ తొలగిపోవాలి. అదే ముక్తవైకల్య స్థితి.

భ్రమ తొలగి దుఃఖం లయించడానికి, ఆనందం సిద్ధించడానికి ఒక ఉపాయంగా ఈశ్వర భక్తి భావాన్ని యోగ దర్శనం పేర్కొంటున్నది.

“ఈశ్వర ప్రణిధానాద్వా” (1-23) ఈశ్వరుని యందు భక్తిభావం, సర్వార్పణ భావం కలిగిన శరణాగతి వల్లకైవల్యం సిద్ధిస్తుంది. ఈశ్వరుడంటే ఎవరు అనే ప్రశ్నకు సమాధానంగా సాధారణంగా జీవాత్మ అనుభవించే క్షేపాలను, కర్మవిపాకాన్ని అనుభవించకుండా, వాటిచే పరామృష్టుడు కాకుండా వుండే పురుషోత్తముడే ఈశ్వరుడు అని, ఈశ్వర శరణాగతివల్ల శాశ్వతానందం లభిస్తుందని యోగం అంటుంది.

ఈశ్వర ప్రణిధానం ఒక ఉపాయం కాగా, మరొక ఉపాయంగా యోగ సాధనను పాతంజలయోగ దర్శనం రెండవదైన సాధన పాదంలో పేర్కొంటున్నది.

యోగాంగాలు

“యోగాంగానుష్ఠానా దశుద్ధిక్షయే

జ్ఞానదీప్తి రావివేక ఖ్యాతే” (2-28)

యోగాంగాలను అనుష్ఠించడం ద్వారా అశుద్ధి తొలగిపోయి, జ్ఞాన దీప్తిత, వివేక ఖ్యాతి కలుగుతాయి.

మరి యోగాంగాలు అంటే ఏమిటి? అనే ప్రశ్నకు సమాధానంగా

“యమ నియమాసన ప్రాణాయామ

ప్రత్యాహార ధారణాధ్యాస సమాధయోష్ఠాంగాని” (2-29)

అని యోగ సూత్ర గ్రంథం పేర్కొంటున్నది. యోగ దర్శనంలో ఆసక్తికరమైన భాగం ఇక్కడి నుంచే ప్రారంభం అవుతుంది. పై సూత్రంలో ఎనిమిది యోగాంగాలను, అంటే యోగోపాయాలను పతంజలి పేర్కొన్నాడు. దీన్నే అష్టాంగ యోగం అని కూడా అంటారు. యోగం ఒకటి కాదు, పలు రకాల యోగాలున్నాయి. అన్నిటిలోకి రాజులాంటిది కనుక అష్టాంగ యోగాన్నే రాజయోగం అని కూడా అన్నారు.

ఎనిమిది యోగాంగాలు ఏవంటే యమం, నియమం, ఆసనం, ప్రాణాయామం, ప్రత్యాహారం, ధారణ, ధ్యానం, సమాధి.

ఏటిలో ఒక్కొక్క దాని క్లుప్త వివరణ ఇది:

1. యమం : అహింసా సత్యాస్తేయ బ్రహ్మచర్యా పరిగ్రహా యమాః (2-30)

అహింస - అంటే త్రికరణ శుద్ధిగా (మనో వాక్కర్మలతో) ఏ ప్రాణికి ఏ కొంచెమైనా బాధ కలగకుండా ప్రవర్తించడం. శారీరక హింస, వచోహింస, మనోహింస ఈ మూడూ త్యాజ్యాలు.

సత్యం - తిరిగి త్రికరణ శుద్ధిగా సత్యమైన దాన్నే చెప్పడం, చేయడం, ఆలోచించడం. కాపట్యం, వంచన లేకమైనా లేని మంచి నడవడి.

అస్తేయం - త్రికరణశుద్ధిగా తనది కాని వస్తువును తాకకపోవడం, అంటే దొంగిలించకపోవడం.

బ్రహ్మచర్యం - త్రికరణ శుద్ధిగా మైథున చర్యకు దూరంగా, నిష్ఠగా వుండడం.

అపరిగ్రహం - తనకు ప్రాణం నిలుపుకొనడానికి, తన విధులు తాను నిర్వర్తించుకొనడానికి, ఇతరులకు సహాయకారిగా వుండడానికి అవసరమైనంత మాత్రమే సంపాదించడం. ఒకవేళ సంపాదించినా దాన్ని ఇతరులకు త్యాగం చేయడం; అదేపనిగా తరతరాలకు సరిపడా మూట కట్టకపోవడం.

2. నియమం -

“శౌచ సంతోష తపః స్వాధ్యా

యేశ్వర ప్రణిధానాని నియమాః” (2-32)

ఇక నియమం అంటే ఏమిటి? ఇందులోను అయిదు నిష్ఠలున్నాయి.

శౌచం - శుచిగా, శుభ్రంగా వుండడం, శుచి రెండు విధాలు. బాహ్య శుచి, అంతర శుచి, ఇల్లు, ఒళ్ళు, పరిసరాలు అన్నిటిని పరిశుభ్రంగా వుంచుకొనడం, శుచి అయిన భోజనమే ఆరగించడం.

కాగా మనస్సును కూడా శుచిగా, చెడు ఆలోచనలకు దూరంగా వుంచడం, మంచి ఆలోచనలతో, మంచి వాక్కులతో, మంచి నడవడితో, రాగద్వేషాలకు దూరంగా, నిర్మలమైన మనస్సుతో పవిత్ర జీవితం గడపడం.

సంతోషం - తన విధి తాను నిర్వర్తిస్తూ దానివల్ల ఎంత ఫలం లభిస్తే అంతతోనే తృప్తి చెందడం.

అత్యాశకు పోకుండా నిత్య సంతోషిగా, సంతుష్టుడుగా జీవించడం.

తపస్సు - విధి నిర్వహణలో కలిగే శారీరక, మానసిక కష్ట నిష్ఠురాలను, శీతోష్ణాలను సహించి, ఒక ఉన్నత ధ్యేయం కోసం ఏకాగ్రతతో, దీక్షతో ప్రయత్నించడం తపస్సు.

స్వాధ్యాయం - మానవ జీవిత లక్ష్యం ఏమిటి? మానవునికి ఏది కర్తవ్యం, ఏది కాదు, వెనకటి వారు ఈ విషయమై ఏం చెప్పారు, ఏం చేశారు అనేది తెలుసుకొనడానికి

ఉపనిషత్తులు, భగవద్గీత, గొప్పవారి జీవితచరిత్రలు మొదలైన ఉత్తమ గ్రంథాలను సదా పఠించడం, నామ జపమో, మంత్ర జపమో చేయడం.

ఈశ్వర ప్రణిధానం - “సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ” అన్నట్లుగా నమస్తాన్ని ఈశ్వరార్పణం చేసి భగవచ్చరణాగతి పొందడం. ఇక్కడ ఈ యమనియమానుష్ఠానం వల్ల కలిగే ఫలితాలను యోగ దర్శనం ఇలా తెలిపింది.

అహింసా వ్రతానుష్ఠానం వల్ల అది ఆచరించే యోగి సర్వ ప్రాణులపట్ల స్నేహ భావంతో వుంటాడు. అతని పట్ల అన్ని ప్రాణులు వైరత్యాగం చేసి మైత్రితో మెలగుతాయి.

సత్యవాక్యాలనవల్ల యోగి వశ్యవాక్కు అవుతాడు. అతనిది అమోఘ వాక్కు అవుతుంది. అతడు ఏది అంటే జరుగుతుంది.

అస్తేయాచరణ వల్ల యోగికి సమస్త రత్నాలు, సంపదలు వశమవుతాయి. అపరిగ్రహంవల్ల జననాంతర స్మృతి కలుగుతుంది. శౌచం వల్ల తన దేహం పట్ల, ఇతరుల దేహ సంసర్గం పట్ల జుగుప్స కలిగి వైరాగ్య భావం ఉదయిస్తుంది. సంతోషం (సంతుష్టి) వల్ల అన్ని కోరికలు తీరి అనంత సుఖం లభిస్తుంది. తపస్సువల్ల మాలిన్యం తొలగిపోయి అణిమాది అష్ట సిద్ధులు లభిస్తాయి. అందం, తేజస్సు, బలం కలుగుతాయి. స్వాధ్యాయంవల్ల ఇష్టదేవతా సాక్షాత్కారం కలుగుతుంది. ఈశ్వర ప్రణిధానం (శరణాగతి) వల్ల సమాధి స్థితి ప్రాప్తిస్తుంది.

II

దివ్య శక్తులు

యోగ సాధకునికి సాధన క్రమంలో అప్రయత్నంగానో, సప్రయత్నంగానో అనేక దివ్యశక్తులు లభిస్తాయని చిరకాలంగా ఒక నమ్మకం వుంది. పతంజలి యోగసూత్రాలు వాటి గురించి నవిస్తరంగా వర్ణించాయి. ఆ శక్తులను గురించి వింటుంటేనే నోరూరుతున్నట్లుంటుంది. వాటిని మనం కూడా సాధిస్తే ఎంత బాగుంటుందో అనిపిస్తుంది. పతంజలి యోగసూత్రాల ప్రభావంలో పడి ఆ దివ్య శక్తుల కోసం శతాభ్యాసగా మన దేశంలో ఎందరు యోగులు తీవ్ర తపశ్చర్య, యోగ సాధన చేశారో ఊహించుకోవలసిందే.

యోగసూత్రాలలోని మూడవ పాదమైన విభూతి పాదంలో దివ్య శక్తుల గురించి వర్ణన వుంది.

ధారణ, ధ్యానం, సమాధి ఈ మూడింటిని సంయమం అంటారు. ఆ మూడింటితో కూడిన యోగప్రక్రియ సంయమం. యోగి ఏ ధ్యేయాన్ని మనస్సులో నిలుపుకొని సంయమం చేస్తాడో ఆ ధ్యేయం అతనికి లభిస్తుంది. అతడు ఆ ధ్యేయంగా పరిణమిస్తాడు.

పరిణామ త్రయ సంయమా

దతీతానాగత జ్ఞానమ్ (3-16)

ధర్మం, లక్షణం, అవస్థ అనబడే మూడు విధాల పరిణామ క్రమం గురించి సంయమం (ధారణ, ధ్యానం, సమాధి) చేస్తే భూత, భవిష్యత్కాలాల జ్ఞానం యోగికి లభిస్తుందట. ప్రతి వస్తువుకు మూడు విధాల పరిణామం వుంటుంది. ఒక వస్తువు గతంలో ఎప్పుడెప్పుడు ఏయే పరిణామాలు పొందడం వల్ల ఇప్పుడు ఈ విధంగా ఏర్పడిందో, ఇకపై ఏ పరిణామాలు చెందడం వల్ల అది ఏ విధంగా రూపొందుతుందో మొదలైన వాటిని సంయమం చేస్తే కలిగే జ్ఞానమే అతీత అనాగత జ్ఞానం.

శబ్దం, అర్థం, ప్రత్యయం అనే మూడింటిపై సంయమిస్తే ప్రపంచంలో ఏ మానవ భాష అయినా, ఏ జంతు భాష అయినా గ్రహించగల శక్తి లభిస్తుంది.

పూర్వజన్మ స్మృతి

మన అంతఃకరణంలో ప్రోగుపడి అజ్ఞాతంగా వుండే పూర్వ సంస్కారాలపై సంయమం చేస్తే పూర్వజన్మ స్మృతి కలుగుతుంది. అలాగే ఇతరుల మనస్సుమీద సంయమం చేస్తే ఇతరుల మనోగత భావాలను గ్రహించవచ్చు. స్వ శరీర రూపాన్ని సంయమం చేస్తే దానికి గల గ్రాహ్యశక్తి స్తంభించిపోతుంది. అప్పుడు యోగి అదృశ్యుడైపోతాడు. (ఇతరులకు కనబడదు). సోపక్రమ, నిరుపక్రమ కర్మల (ఫలితాలు ఇవ్వడం ఆరంభించిన కర్మలు, ఫలితాలు ఇవ్వడం ఆరంభించని కర్మలు) గురించి ధ్యానిస్తే మరణానికి సంబంధించిన జ్ఞానం లభిస్తుంది.

ఏ భావం గురించి ధ్యానిస్తే ఆ భావం సిద్ధిస్తుంది. ఉదాహరణకు, మైత్రిని గురించి యోగి సంయమం చేస్తే సర్వ ప్రాణులకు మిత్రుడవుతాడు. కరుణ సంయమం వల్ల కరుణాంతరంగుడు అవుతాడు. ముదిత (సంతోషం) భావంపై సంయమం చేస్తే నిత్య సంతుష్టుడు అవుతాడు. బలం గురించి సంయమం చేస్తే ఏనుగు బలం సిద్ధిస్తుంది. జ్యోతిష్మతీ ప్రవృత్తిని సంయమం చేస్తే అతి సూక్ష్మ వస్తువులను, పరోక్ష వస్తువులను, దూర ప్రదేశాలను యోగి దర్శించగలడు. సూర్యుడి సంయమం వల్ల సకలలోకాల జ్ఞానం, చంద్రుడి సంయమం వల్ల నక్షత్రాల గురించిన జ్ఞానం లభిస్తాయి.

నాభీ చక్రం గురించి సంయమం వల్ల స్వీయ శరీరంలో వివిధాంగాల జ్ఞానం కలుగుతుంది. కంఠకూప సంయమం వల్ల ఆకలి దప్పులు నశిస్తాయి.

ఏ సంయమం లేకుండానే ప్రతిభ గలవాడికి సర్వం తెలుస్తుంది. దాన్ని ప్రాతిభజ్ఞానం అంటారు.

మానవ శరీరంలో పంచ ప్రాణాలుంటాయి. అంటే అయిదు విధాల ప్రాణ వాయువులు. అవి ప్రాణాపాన వ్యానోదాన సమాన వాయువులు. ఉదాన వాయువును జయిస్తే నీటి మీద నడవగలడు. సమాన వాయువును జయిస్తే యోగి శరీరం తేజస్వంతం అవుతుంది.

చెవులకు, ఆకాశానికిగల సంబంధాన్ని సంయమం చేస్తే దూరశ్రవణం, సూక్ష్మ శబ్ద శ్రవణం లభిస్తాయి. శరీరానికి, ఆకాశానికి గల సంబంధంపై సంయమం చేస్తే ఆకాశ గమనశక్తి కలుగుతుంది.

అష్టసిద్ధులు

పంచభూతాలను జయించడం వల్ల అణిమాది అష్ట సిద్ధులు యోగికి లభిస్తాయి. అష్ట సిద్ధులు ఏవంటే - (1) అణిమ : కోరుకున్నప్పుడు అతి సూక్ష్మ రూపం పొందడం (హనుమంతుడు సూక్ష్మరూపంతోనే లంకలో ప్రవేశించాడు. (2) లఘిమ : శరీరం దూదిపింజంలా తేలికై పోవడం (3) మహిమ : శరీరాన్ని ఎంతైనా పెంచివేయగలగడం (4) గరిమ : శరీరం బరువు ఎంతైనా పెంచడం (5) ప్రాప్తి : ఏ వస్తువును కోరుకుంటే ఆ వస్తువును పొందడం (6) ప్రాకామ్యం : ఏ కోర్కెనైనా నెరవేర్చుకోగలగడం (7) వశిత్వం : ఏ భౌతిక వస్తువునైనా వశం చేసుకోగలగడం (8) ఈశత్వం : భౌతిక వస్తువులను సృష్టించగలిగే శక్తి.

ఇవి కాక ఆయా యోగప్రక్రియల ద్వారా రూప లావణ్య బలాలను పొందడం, ఇంద్రియాలను జయించి మనోవేగం, కామ గమనం వంటి శక్తులను సంపాదించడం మొదలైనవి యోగులకు లభ్యమవుతాయి.

అయితే ఈ దివ్య శక్తులు, సిద్ధులకు యోగసాధన క్రమంలో లభించినప్పటికీ వాటి వ్యామోహంలో పడిపోరాదని, వాటి కోసమే యోగసాధన చేయరాదని, వాటి పట్ల వైరాగ్యం వహించి, వాటిని తుచ్చమైనవిగా భావించి పరిత్యజించాలని, లేకపోతే అవి కైవల్య సిద్ధికి ఆటంకంగా పరిణమిస్తాయని నిజమైన యోగులు హెచ్చరిస్తారు.

యోగ సాధన అసలు లక్ష్యం కైవల్య సిద్ధి, కైవల్యం అంటే ఏమిటో యోగసూత్ర గ్రంథంలో ఆఖరిదైన కైవల్య పాదంలో పతంజలి మహర్షి వివరించాడు.

“పురుషార్థ శూన్యానాం, గుణానాం

ప్రతి ప్రసవః కైవల్యమ్ రూప

ప్రతిష్ఠా వాచితి శక్తేమితి” (4-34)

అనే సూత్రంతో యోగదర్శనం ముగుస్తుంది. పురుషుని (జీవాత్మ) అనుభవం కోసం గుణాలు బుద్ధి, అహంకారం మొదలైన వివిధ తత్వాలుగా పరిణామం చెందడం ఆగిపోయిన తర్వాత గుణాలకు ఇక చేయవలసిందేమీ మిగలదు. అప్పుడు పురుషుని అనుభవం ఆగిపోతుంది. అతడు స్వస్వరూపంలో సుప్రతిష్ఠితుడవుతాడు. శుద్ధ చైతన్య స్వరూపంగా మిగిలిపోతాడు. అంటే ప్రకృతి నుంచి వేరవుతాడు. అదే కైవల్యం.

౩౩. వైశేషికదర్శనం

భారతీయ చింతనలో వైశేషిక దర్శనం చాలా విలక్షణమైనది. దాని వైలక్షణ్యం ప్రధానంగా దాని అణువాదంలో వున్నది, సృష్టికర్త అంటూ ఎవడూ లేడని, సృష్టి సమస్తం అణువుల కలయికవల్ల జన్మించిందని వైశేషికం ప్రతిపాదిస్తున్నది.

వైశేషిక దర్శన కర్త కణాదుడు. అది ఆయన అసలు పేరు కాదని ఆ పేరును బట్టి తెలుస్తుంది. అది నిక్నేమ్ అయి వుంటుంది. కణాదుడు అంటే కణాలను తినేవాడు. అతడు దారిలోపడిన ధ్యానపు గింజలనో, అక్కడక్కడ దొరికిన అన్నం మెతుకులనో తినే వాడని, అందువల్ల ఆ పేరు వచ్చిందని ఒక కథ.

అణువులను కణాలని కూడా అంటారు. వైశేషిక దర్శనకారునిది అణువాదం, ఆ వాదం గిట్టనివారు అతడిని అణువులను తినేవాడనే అర్థంలో కణాదుడు అని పిలిచి వుంటారని, ఆ పేరు స్థిరపడిందని మరొక కథ. అతడికి అదే అర్థంలో కణాశన, కణభుజ్, కణభుక్, కణ భక్ష అని, ఇంకా కణచర, కణచర, కణవ్రత అని కూడా పేర్లున్నాయి. రాత్రిపూట భిక్ష ఎత్తేవాడు కనుక ఉలూక (గుడ్లగూబ) అనే పేరు కూడా వచ్చిందట. పీలు అంటే అణువు. దాని మీదుగా పైలుక, పైలకంట అని కూడా అతడిని అనేవారు. అతడి గోత్రనామం మాత్రం కాశ్యప.

ఇంతకీ కణాదుని కాలం తెలియదు, బుద్ధునికి 800 ఏళ్ళ ముందువాడని చైనీస్ గ్రంథాలలో వున్నదట. కాని దాన్ని మన పండితు లెవరూ విశ్వసించడం లేదు. బుద్ధునికి ఖచ్చితంగా తర్వాతి వాడని, నాగార్జునాచార్యునికి మాత్రం ముందువాడని, బహుశా క్రీస్తుపూర్వం 150 నాటి వాడని పరిశోధకుల నిర్ణయం.

కణాదుని దర్శనానికి వైశేషికం అనే పేరు ఎలా వచ్చింది? అది 'విశేషం' అనే మాట మీదుగా వచ్చింది. మిగతా దర్శనాల కంటే విశేష (విశిష్ట) మైంది కనుక ఆ పేరు వచ్చిందని కొందరంటారు.

కాగా ఈ దర్శనం పేర్కొన్న ఆరు పదార్థాలలో 'విశేషం' అనేదొకటి కనుక, ఆ మాట మీదుగా వైశేషిక దర్శనం అనే పేరు వచ్చిందని కొందరంటారు. అదే సరైన అర్థంగా కనిపిస్తుంది.

నిరీశ్వరవాదం

కణాదుని సూత్రాలలో సృష్టికర్త, ఈశ్వరుని ప్రసక్తి ఎక్కడా లేదు. అందుచేత అతనిది కపిల సాంఖ్యంవలె నిరీశ్వర దర్శనం. అయితే, అది నాస్తిక దర్శనం మాత్రం కాదు; ఆస్తిక దర్శనమే.

నిరీశ్వర వాదానికి నాస్తిక వాదానికి భేదం వున్నది. ఈశ్వరుడిని (సృష్టికర్తను) అంగీకరించనిది నిరీశ్వరవాదం. కాగా నాస్తికం అంటే వేద ప్రామాణ్యాన్ని, ఆత్మను, పునర్జన్మను అంగీకరించనిది, కర్మ సిద్ధాంతాన్ని తిరస్కరించేది.

కణాద వైశేషికం ఈశ్వరుడిని అంగీకరించకపోయినా, వేద ప్రామాణ్యాన్ని అంగీకరిస్తుంది. ఆత్మను, పునర్జన్మను, కర్మ సిద్ధాంతాన్ని, మోక్షసిద్ధిని అంగీకరిస్తుంది. అందుచేత సాంఖ్యం వలె అది కూడా ఆస్తిక దర్శనమే.

కణాద సూత్రాలలో ఈశ్వర ప్రసక్తి లేకపోయినా, వాటిపై భాష్యాలు వ్రాసిన వారందరూ ఈశ్వరుడిని చొప్పించి, దాన్ని సేశ్వర దర్శనం చేశారు.

కణాద సూత్రాలపై భాష్యాలలో రావణ భాష్యం అన్నిటిలోకి ప్రాచీనమట. కాని అది లభ్యం కావడంలేదు. దొరికినంత వరకు ప్రాచీనం, ప్రామాణికం అయినట్టిది ప్రశస్తపాదుని భాష్యం, నిజానికి అది పేరుకు భాష్యమైనా స్వతంత్ర దర్శనపు స్థాయిని సంతరించుకున్నదని పండితుల అభిప్రాయం.

కణాద దర్శనంలో పది అధ్యాయాలున్నాయి. ప్రతి అధ్యాయంలోను రెండేసి అప్పికాలు. మొత్తం 20 అప్పికాలు. అంటే 20 రోజులలో నేర్చుకోదగిన పాఠాలు. మొత్తం సూత్రాలు 370.

నాలుగు పురుషార్థాలు

‘అథాత్ ధర్మం వ్యాఖ్యాన్యమః’ అని వైశేషిక దర్శనం ప్రారంభమవుతుంది. అంటే ‘ఇప్పుడు ధర్మం గురించి వ్యాఖ్యానిస్తాము’ - అని.

ఏది ధర్మం అని ప్రశ్న.

‘యతోభ్యుదయ నిశ్రేయస సిద్ధిః ధర్మః’ అంటే దేనివల్ల అభ్యుదయం నిశ్రేయసం సిద్ధిస్తాయో అదే ధర్మం.

ధర్మం, అర్థం, కామం, మోక్షం అనేవి చతుర్విధ పురుషార్థాలు, మొదటిదైన ధర్మంవల్ల అర్థకామాలు (అభ్యుదయం), చివరిదైన మోక్షం (నిశ్రేయసం) లభిస్తాయన్నమాట. ధర్మంవల్ల తత్వజ్ఞానం కలుగుతుంది. దానివల్ల అభ్యుదయం, నిశ్రేయసాలు సిద్ధిస్తాయి.

తత్వజ్ఞానం అంటే? పదార్థజ్ఞానమే తత్వజ్ఞానం. అంటే పదార్థాలను గురించి తెలుసుకుంటే తత్వం బోధపడుతుంది.

ఆరు పదార్థాలు

పదార్థాలు (categories) ఆరు విధాలని వైశేషిక సిద్ధాంతం.

ద్రవ్యం (matter), గుణం (quality), కర్మ (movement), సామాన్యం (generality), విశేషం (particularity), సమవాయం (inherence), ఇవీ ఆ పట్టుదార్థాలు. వేదాంతం వలె కాకుండా వైశేషికం ప్రపంచాన్ని యథార్థమని అంగీకరిస్తుంది.

ఈ ఆరు పదార్థాలకు తర్వాత భాష్యకారులు 'అభావం' అనే ఏడవ పదార్థాన్ని కూడా చేర్చారు.

సమస్త ప్రపంచాన్ని వైశేషికులు ఈ ఏడు పదార్థాలలోకి కుదించారు. మొదటి పదార్థమైన ద్రవ్యం తొమ్మిది విధాలుగా వుంటుంది. అవి పృథ్వి, జలం, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశం, కాలం, దిక్కు, ఆత్మ, మనస్సు. వీటిలో మొదటి నాలుగు మూర్త ద్రవ్యాలు, మిగిలిన అమూర్తాలు, అంటే కనబడనివి.

ఆత్మ అంటే జీవాత్మ. అది అనాది, అనంతం, సర్వవ్యాపి, అనేకం. అయితే అది జడం, అచేతనం.

మనస్సు అంతరిందియం. అది ఆలోచిస్తుంది. ఆత్మ మనస్సుతో కలియడంవల్ల చేతనం అవుతుంది. దానికి గ్రహణ శక్తి కలుగుతుంది. సుఖం, దుఃఖం మొదలైనవి పొందుతుంది.

ద్రవ్యం తర్వాత గుణం (quality). అది స్వతంత్రంగా వుండజాలదు. ద్రవ్యాన్ని అంటి పెట్టుకుని వుంటుంది. అది పదిహేడు విధాలు : రూపం (రంగు), రసం (రుచి), గంధం (వాసన), స్పర్శ, సంఖ్య, పరిమాణం, పృథక్త్వం (ప్రత్యేకత), సంయోగం (కలయిక), విభాగం (వేర్పడడం), పర్వతం (ముందు), అపరత్వం (వెనుక), బుద్ధి, సుఖం, దుఃఖం, ఇచ్ఛ, ద్వేషం, ప్రయత్నం (effort).

ఈ జాబితాలో ప్రశస్తపాదుడు మరి ఏడు చేర్చాడు. అవి : గురుత్వం, ద్రవత్వం, స్నేహం, ధర్మం, అధర్మం, శబ్దం, సంస్కారం, మొత్తం 24. వీటికి లఘుత్వం, మృదుత్వం, కఠినత్వం, కఠినత్వం వంటి మరికొన్నిటిని కూడా కొందరు చేర్చారుకాని అవి నిలవలేదు.

కర్మ

కర్మ అయిదు విధాలుగా వుంటుంది. కర్మ అంటే ఇక్కడ క్రియ అని కాదు. మంచిపని, చెడుపని అని కాదు. చలనం అని అర్థం. ఉత్క్షేపణం అంటే పైకి పోవడం. అవక్షేపణం అంటే క్రిందికి పోవడం. ఆకుంచనం అంటే ముకుళనం, ముడుచుకొనడం. ప్రసారణం అంటే ముకుళనానికి వ్యతిరేకమైన విస్తరణం. గమనం అంటే వెళ్ళడం. ఇది కూడా స్వతంత్ర పదార్థం కాదు, ద్రవ్యానికి సంబంధించినదే. ద్రవ్యం లేనిదే కర్మ లేదు.

అయితే గుణం నిత్యమైనదైతే, కర్మ తాత్కాలికం. నాల్గవ పదార్థం సామాన్యం. అనేక వస్తువులలో ఒక సమాన లక్షణ వుండడాన్నే సామాన్యం (generality) అంటారు. ఇది

ద్రవ్య, గుణ, కర్మలతో శాశ్వతంగా వుంటుంది. ఒక చోట అనేక గోవులను చూస్తాము. గోత్వం వాటి సామాన్య లక్షణం. గోవు అంటే గోజాతి అంతా స్ఫురిస్తుంది. అలాగే వృక్షత్వం, ఘటత్వం ఇత్యాది. సామాన్యం అనేది ఊహకల్పితం కాదు. అది యథార్థంగా వస్తువులలో వుంటుంది.

విశేషం

సామాన్యానికి వ్యతిరేకమైనది విశేషం (particularity). దీని ద్వారానే ఒక వస్తువుకు మరొక వస్తువుకుగల భేదాన్ని గుర్తిస్తాము. ఇది కూడా ఊహాత్మకమైనది కాదు. యథార్థ పదార్థమేనని ప్రశస్త పాడుడు.

సమవాయం (inherence) ఆసక్తికరమైన భావం. ఒక వస్తువు, దాని గుణాలు వేరు కావు. వస్తువు లేకుండా గుణాలుండవు. గుణాలు లేకుండా వస్తువు వుండదు. అంటే అవిసాభావ సంబంధమే సమవాయం అన్నమాట. అలాగే అవయవి, అవయవాలు; సామాన్యం, విశేషం; చలనం, చలించే వస్తువు; కారణం, కార్యం, ఒకదానిలో మరొకటి విడదీయరానిదిగా నిక్షిప్తమై వుండడమే సమవాయం.

వైశేషికంలోని ముఖ్యవిశేషం అణువాదం. అంటే సృష్టి సమస్తం అణు సంయోగ సంజనితమనే వాదం.

ఒక వస్తువును అంతకంతకు చిన్న భావాలుగా చేస్తూపోతే చివరికి ఇక విభజన సాధ్యం కాని స్థితి వస్తుంది. ఆ స్థితిలో మిగిలే సూక్ష్మాతి సూక్ష్మ వస్తువే అణువు. అది నిరవయవి. అంటే దానిలో భాగాలుండవు. అది అచ్ఛేద్యం.

త్రసరేణువులు

కిటికీ సందులో నుంచి గదిలోకి వచ్చే సూర్యరశ్మిలో సూక్ష్మమైన నలకలు తేలుతూ, చలిస్తూ వుంటాయి. వాటిని త్రస రేణువులంటారు. ప్రతి త్రస రేణువు త్ర్యణుకం, అంటే అది మూడు ద్వ్యణుకాలతో ఏర్పడుతుంది. ప్రతి ద్వ్యణుకంలోను రెండు అణువులుంటాయి. అణువు కంటే సూక్ష్మవస్తువు లేదు.

వైశేషిక అణువాదానికి గ్రీకు తాత్వికుడు డెమోక్రిటస్ ప్రతిపాదించిన అణువాదానికి కొన్ని పోలికలున్నాయి. డెమోక్రిటస్ క్రీస్తుపూర్వం 420 ప్రాంతాలవాడు. అంటే కణాదునికంటే పూర్వుడు. వైశేషిక అణువులలో వృద్ధి అణువులు, జలాణువులు, అగ్న్యణువులు, నాయవ్యాణువులు ఇలా భిన్నాణువులుంటాయి. డెమోక్రిటస్ ఊహించిన అణువులలో ఇలాంటి తేడాలు లేవు. అన్నీ ఒకే రకానివి. అయితే, వాటి బరువులలో, ఆకారాలలో, పరిమాణాలలో మాత్రం తేడాలుంటాయి. వాటి రకరకాల సంయోగం వల్ల సమస్త ప్రపంచం ఏర్పడింది.

కణాదుని అణువాదం గ్రీకుల నుంచి ఎరువు తెచ్చుకున్నదని మార్క్సిస్టు అయిన రాహుల్ సాంకృత్యాయన్ అభిప్రాయపడ్డాడు. కాని, మరొక మార్క్సిస్టు పండితుడు దేవీప్రసాద్ ఛటోపాధ్యాయ ఆ వాదం సరికాదని వ్రాశాడు. సోవియట్ పండితులు కూడా అణువాదం మొదటగా ప్రతిపాదించింది న్యాయ, వైశేషికాలలోనే అని అభిప్రాయపడ్డారు. కణాదుని అణువాదం స్వతంత్రంగా ప్రతిపాదించినదేనని భావించడమే సమంజసం. రాహుల్ భావించినట్టు అది మనవారు గ్రీకుల నుంచి కాపీ కొట్టారనడానికి దాఖలాలు లేవు.

కణాదుని అణువులు ఉత్పత్తి అయినవి కావు. ఎవరూ వాటిని ఉత్పత్తి చేయలేదు. అవి అనాది సిద్ధమైనవి. వాటిలో అవయవాలు (భాగాలు) లేవు. అందుచేత అవి నిత్యమైనవి, నాశనం లేనివి.

అసత్కార్యవాదం

వైశేషికంలో మరొక విశేషం అసత్కార్యవాదం. సాంఖ్యులు, వేదాంతులు సత్కార్యవాదులు. అంటే కారణ, కార్యాల ఏకత్వాన్ని వారు ప్రతిపాదించారు. కారణం కంటే కార్యం వేరు కాదు. కారణంలోనే కార్యం నిక్షిప్తమై వుంటుంది.

అయితే, అవ్యక్తంగా వుంటుంది. విత్తనంలో చెట్టు వుంటుంది. మట్టిలో కుండ అవ్యక్తంగా, ఆకారరహితంగా వుంటుంది. నూలు దారాలలో వస్త్రం అవ్యక్తంగా వుంటుంది. విత్తనం పరిణామం చెంది చెట్టు అవుతుంది. మట్టి పరిణామం చెంది కుండ అవుతుంది. నూలు దారాల నుంచి వస్త్రం తయారవుతుంది. అదే కాకపోతే, కార్యంలో కార్యం అవ్యక్తంగా లేకపోతే, దేనిలో నుంచి ఏదైనా రావచ్చు. కదా? ఘటంలో నుంచి పటం రావచ్చు. కారణంలో కార్యం నిహితమై వుంటుందన్నది సత్కార్యవాదం.

వైశేషికులు ఈ వాదాన్ని తిరస్కరించారు. వారిది అసత్కార్యవాదం. అంటే కారణం వేరు, కార్యం వేరు. ప్రతి కార్యానికి (effect) కారణం (cause) వున్నప్పటికీ, కారణంలో కార్యం మొదటి నుంచి ఉండదు. కార్యం అనేది కొత్తగా పుట్టుకు వస్తుంది. కార్యంలో కనబడే లక్షణాలు ఏవీ కారణంలో కనబడవు. మట్టిలో నుంచి కండ తయారైనా మట్టి లక్షణాలు వేరు, కుండ లక్షణాలు వేరు, కుండ ఆకారం మట్టిలో ఎక్కడుంది? విత్తనం పగల గట్టి చూస్తే సూక్ష్మ రూపంలో చెట్టు కనిపిస్తుందా? నూలు దారాలలో వస్త్ర లక్షణాలు ఎక్కడున్నాయి? నిజానికి కుండ, చెట్టు, వస్త్రం ఇవన్నీ కొత్తగా పుట్టుకు వచ్చిన కార్యాలు (effects).

34. న్యాయదర్శనం

మొదట్లో వైశేషికం, న్యాయం వేరువేరుగా వుండేవని, క్రమంగా అవి ఆదాన ప్రదానాలతో వేర్పరచరాని విధంగా కలిసిపోయి దాదపు ఒకే దర్శనంగా ఏర్పడ్డాయని పండితుల అభిప్రాయం. అందుచేతనే ఈ రెండింటిని కలిపి న్యాయ వైశేషికం అని వ్యవహరించడం కద్దు.

అసలు మొదట ఒకే దర్శనం న్యాయం అనే పేరుతో వుండేదని, దాని నుంచి వైశేషికం వేర్పడి ప్రత్యేక దర్శనంగా రూపొందిందని మరొక అభిప్రాయం కూడా వుంది. ఏమైనా ఈ రెండింటిని వేర్వేరుగా వివరించడమే న్యాయం. (న్యాయ దర్శనంలోని న్యాయం వేరు, న్యాయం వేరు అర్థచ్ఛాయా భేదంతో).

వైశేషిక దార్శనికుడు కణాదుడు కాగా, న్యాయదార్శనికుడు గౌతమ మహర్షి గౌతమ వంశానికి చెందినవాడు. కనుక గౌతముడు. ఈయన్ని గౌతముడు అని కూడా వ్యవహరిస్తారు. (ప్రాచీన వాఙ్మయంలో గౌతములు చాలా మంది వున్నారు. ఈయనెవరో గాని అహల్యాపతి గౌతముడని, మరొకడని కాక, కేవలం న్యాయ దర్శన కర్తగా మాత్రమే గ్రహించడం ఉచితం) ఈయనకి అక్షపాదుడు అనే పేరు కూడా వుంది. అక్షాలు అసగా కన్నులు. పాదాలలో కన్నులు కలవాడని అర్థం(?) ఆ పేరు ఎందుకు వచ్చిందనడానికి రకరకాల కథలున్నాయి. ఒకసారి గౌతముడు ఏదో ఆలోచిస్తూ నడుస్తూ ధబేలున ఒక పల్లంలో పడ్డాడట. కాళ్ళకి కూడా కళ్ళుంటే ఇలా పడే వాడిని కాదు కదా అనుకున్నాడట. దానితో అతనికి అక్షపాదుడు అని పేరు వచ్చిందట. మరో కథ ప్రకారం అతడు ఎప్పుడూ ఏదో ఆలోచనలో పడి తల వంచుకుని నడిచేవాడట. అతని చూపులు పాదాల మీద లగ్నమై వుండడంచేత అక్షపాదుడు అనే పేరు వచ్చిందట.

గౌతముని కాలం

పేరు ఏదైనాకాని, కాల నిర్ణయం మాత్రం తిరిగి అయోమయంగానే వుండిపోయింది. నాగార్జునుడి తర్వాతివాడని ఒకవాదం, ముందువాడేనని మరొక వాదం. వైశేషికానికి ముందటిదే న్యాయమని ఒక వాదం, తరువాతదని మరొక వాదం.

ఏదైమైనా షడ్దర్శనాలలో ఒకటైన న్యాయ దర్శనాన్ని గౌతముడు సూత్రబద్ధం చేసినవాడే తప్ప సృష్టికర్త కాదని మాత్రం పండితులందరు అంగీకరిస్తున్నారు. ఎందుకంటే న్యాయశాస్త్ర పద్ధతి చాలా పూర్వకాలం నుంచి భారత దేశంలో వుండేది వేదయుగంనాటి యజ్ఞశాలలలో, రాజ సభలలో, గురుకులాలలో, ఇంకా నలుగురు పండితులు ఎక్కడ సమావేశమైతే అక్కడల్లా తాత్విక సమస్యలపై వాదోపవాదాలు జరుగుతూ వుండేవి. ఆ వాదోపవాదాలు ఒక పద్ధతి

ప్రకారం జరగాలంటే కొన్ని నియమాలు, నిబంధనలు అవసరమయ్యేవి. ఆ నియమనిబంధనలే 'న్యాయం' పేరుతో చెల్లుబాడి అయ్యేవి. న్యాయబద్ధంగా వాదించేవారు 'న్యాయ వాదులు'. గ్రీసులో వారితో మన 'న్యాయవాదులను' పోల్చవచ్చు.

న్యాయాన్ని అన్వీక్షికి అని కూడా అంటారు. అన్వీక్ష అంటే బాగా, క్షుణ్ణంగా పరిశీలించడం. దాని మీదినుంచి అన్వీక్షికి అనేమాట వచ్చింది. అంటే ఒక వాదాన్ని, భావాన్ని, సంఘటనను లోతుగా, విమర్శగా పరిశీలించి నిగ్గు తేల్చుకొనడానికి ఉపకరించే శాస్త్రం అన్నమాట. దీన్నే తర్క శాస్త్ర అని, హేతువిద్య, హేతువాదం, హేతుశాస్త్రం అని కూడా అంటారు. న్యాయ దార్శనికులకు నైయాయకులని పేరు. వారినేర హైతుకులని, అన్వీక్షికులని కూడా అంటారు.

వైశేషికంలో పది అధ్యాయాలు, ఇరవై ఆపిష్టాకాలు వుంటే, న్యాయంలో అయిదు, అధ్యాయాలు, పది ఆపిష్టాకాలు (ద్వైనిక పాఠాలు) ఉన్నాయి.

నిరీశ్వరం

వైశేషికంవలె, సాంఖ్యంవలె న్యాయం కూడా మొదట నిరీశ్వర దర్శనమే అయివుండాలి. అంటే భగవత్ప్రమేయం లేని దర్శనం. కాని, సాంప్రదాయికులను సంతృప్తి పరచడం కోసం వాటినివలె దీన్ని కూడా కాలక్రమాన సేశ్వరం చేశారు. వాటిలోవలె ఈ దర్శనంలో కూడా ఈశ్వరుడిని మొగమాటం కొద్దీ చేర్చినట్టు తెలుస్తూనే వుంటుంది. ఎందుకంటే ఈశ్వర ప్రసక్తి లేకపోయినా ఈ దర్శనాలు వాటి మానాన అవి సుఖంగా సాగిపోతాయి. కాని, ఈశ్వర ప్రసక్తి లేకపోతే వాటికి సంఘంలో గౌరవం రాదు కనుక బలవంతాన ఆ ప్రసక్తి తీసుకువచ్చారు. (మన పూర్వ శాస్త్రాలలో చాలా వాటిని పార్వతికి శివుడు బోధించాడనో, మరొకటనో కల్పించి పరిచయం చేస్తారు - లేకపోతే వాటికి గౌరవాదరాలు లభించవని).

అలాగే ఈ దర్శనాలన్నీ దుఃఖ నివృత్తికి, మోక్షప్రాప్తికి తోడ్పడతాయని పేర్కొనడం ఒక పరిపాటి. నిజానికి వైశేషిక, న్యాయ దర్శనాల సిద్ధాంతాలను చూస్తే అవి ఏ విధంగా మోక్షాన్ని ప్రసాదిస్తాయనేది ఎంత విచారించినా బోధపడదు.

గౌతమ న్యాయ సూత్రాలు ఇలా ప్రారంభమవుతాయి.

ప్రమాణ ప్రమేయ సంశయ ప్రయోజన

దృష్టాంత సిద్ధాంతావయవ తర్క నిర్ణయ

వాద జల్ప వితండాహేత్వాభాసచ్ఛల

జాతి నిగ్రహ స్థానానాం తత్వజ్ఞానా

న్యైశ్రేయ సాధిగమః (1-1-1)

ఆరు పదార్థాల (categories) తత్వజ్ఞానం తెలుసుకుంటే నిశ్చేయసం (మోక్షం) ప్రాప్తిస్తుందని వైశేషికం హామీ ఇచ్చింది. కాగా, న్యాయదర్శనం దానికంటే పది ఆకులు ఎక్కువ చదివింది. మొత్తం పదహారు పదార్థాలను తెలుసుకుంటే నిశ్చేయసం వచ్చివళ్ళో పడుతుందని న్యాయదర్శనం వాగ్దానం చేస్తున్నది.

పదహారు పదార్థాలు

ఆ పదహారు పదార్థాలు ఏవనగా - ప్రమాణం, ప్రమేయం, సంశయం, ప్రయోజనం, దృష్టాంతం, సిద్ధాంతం, అవయం, తర్కం, నిర్ణయం, వాదం, జల్పం, వితండం, హేత్వాభాసం, ఛలం, జాతి నిగ్రహస్థానం.

గౌతమ న్యాయసూత్రాలు మొత్తం 524 కాగా, వాటిని విపులీకరిస్తూ, ఆ క్రమంలో అనేక కొత్త సిద్ధాంతాలను చేరుస్తూ ఎందరో భాష్యకారులు న్యాయదర్శనాన్ని ఒక బ్రహ్మాండమైన శాస్త్రంగా అభివృద్ధి చేశారు. అందరిలోకి ప్రాచీనుడు, ప్రామాణికుడు వాత్స్యాయనుడు (కామ సూత్ర కర్తకాడు. మరొకడు.) ఆయనది న్యాయభాష్యం. ఉద్యోతకారుడు వార్తికం వ్రాశాడు. ఇంకా వాచస్పతి మిశ్రుడు. జయంతుడు, భట్ట వాగీశుడు, గంగేశుడు, మొదలైన పెక్కుమంది ఈ శాస్త్రాన్ని అభివృద్ధి చేశారు. కాలక్రమాన 'సవ్య న్యాయం' అనబడే న్యాయశాస్త్ర శాఖ కూడా విస్తృతంగా వృద్ధి అయింది. అసలు న్యాయదర్శనానికి అది ఎంతో దూరం జరిగిందంటారు.

అయితేనేం, దానివల్ల భారతీయ తర్కశాస్త్రం అత్యంత విస్తృతంగా పెరిగిపోయింది. దీనికి తోడు దిజ్నాగుడు మొదలైన బౌద్ధ తాత్వికులు, తార్కికులు గౌతమ న్యాయదర్శనాన్ని, దాని భాష్యసాహిత్యాన్ని ఖండిస్తూ అపారంగా రచనలు చేశారు. వీటివల్ల కూడా భారతీయ తర్కశాస్త్రం ఎంతో వికాసం చెందింది.

ఇక ఇంతకు ముందు పేర్కొన్న న్యాయదర్శన ప్రథమ, ప్రధాన సూత్రాన్ని సంగ్రహంగా చూద్దాము. ఆ సూత్రంలో పదహారు పదార్థాలను పేర్కొన్నారు కదా? ఏమిటా పదార్థాలు?

ప్రమాణం

మొదటిది ప్రమాణం. ప్రమ అంటే జ్ఞానం, నిశ్చిత జ్ఞానం (భ్రమ దీనికి వ్యతిరేకం. అది మిథ్యాజ్ఞానం). ప్రమ (జ్ఞానం) కలిగించేది ప్రమాణం. అది నాలుగు విధాలు. అవి ఏవంటే

“ప్రత్యక్షానుమానోపమాన శబ్దాః ప్రమాణాని” (1-1-3)

ప్రత్యక్షం, అనుమానం, ఉపమానం, శబ్దం - ఇవీ నాలుగు ప్రమాణాలు.

ప్రత్యక్షం ప్రమాణం అందరికీ తెలిసిందే. పంచేంద్రియాలకు బాహ్య ప్రపంచానికి నేరుగా జరిగే సన్నికర్షణవల్ల కలిగే జ్ఞానం ప్రత్యక్ష ప్రమాణం అవుతుంది. అంటే కళ్ళతో

చూడడం వల్ల, చెవులతో వినడం, నాల్కతో రుచి చూడడం, ముక్కుతో వాసన చూడడం, త్వక్కుతో స్పృశించడం వల్ల లభించే జ్ఞానం (perception)

అనుమాన ప్రమాణం మూడు రకాలు : పూర్వవత్ - అంటే కారణం నుంచి కార్యాన్ని గ్రహించడం - ఇందులో పూర్వజ్ఞానం వుంటుంది. ఆకాశంలో నల్లని మబ్బులు దట్టంగా ఉంటే వాన కురుస్తుందని పూర్వం అలా జరిగిన సందర్భాన్ని జ్ఞప్తికి తెచ్చుకుని ఊహించడం పూర్వవత్ అనుమాన ప్రమాణం.

శేషవత్ - కార్యంనుంచి కారణాన్ని గ్రహించడం - అంటే ఫలితం చూసి కారణం ఊహించడం. నదిలోకి కొత్తగా బురద నీరు వచ్చిందంటే పైన ఎక్కడో బాగా వాన కురిసిందని ఊహించి తెలుసుకోవడం.

సామాన్యతో దృష్టం.

మూడవది ఉపమాన ప్రమాణం : తెలిసిన ఒక వస్తువుతో తెలియని దాన్ని పోల్చి తెలుసుకోవడం.

ఒక పట్టణ వాసి ఒక వనవాసిని గవయం అంటే ఏమిటి అని అడుగుతాడనుకోండి. గవయం అనేది గోవులా వుండే ఒక వన్య జంతువు అని వనవాసి సమాధానమిస్తాడు. ఆ తర్వాత ఏదో పనివుండి పట్టణవాసి అడవికి వెడతాడు. ఒక మృగాన్ని చూసి ఓహో ఇది గోవులాగా వుందే, అయినా గోవు కాదు. బహుశా గవయ మృగం అయివుంటుంది అని ఊహిస్తాడు. అది ఉపమాన ప్రమాణం.

నాల్గవది శబ్ద ప్రమాణం : శబ్దం అంటే ఇక్కడ వేదం కావచ్చు. లేదా మనకు బాగా నమ్మకం వున్న మరొక శాస్త్ర గ్రంథం కావచ్చు. లేదా మనకు విశ్వాస పాత్రుడైన అవుని వాక్యం కావచ్చు. వేద శాస్త్రాలు, అవుడు చెప్పే మాటలు మనం నమ్ముతాము. ఆ విధంగా వివిధ విషయాలకు సంబంధించిన జ్ఞానం పొందుతాము. అది శబ్ద ప్రమాణం.

ప్రమేయం

ఇక ప్రమేయం, ప్రమేయం అంటే పైన చెప్పిన ప్రమాణాలకు విషయాలైనటువంటివి. ఇవి 12 రకాలు. ఆత్మ, శరీరం, ఇంద్రియాలు, అర్థాలు, బుద్ధి, మనస్సు, ప్రవృత్తి దోషాలు, ప్రేత్య భావం, ఫలం, దుఃఖం, అపవర్గం.

ఆత్మ అంటే జీవాత్మ. అది వుందని ఎలా తెలుస్తుంది? ఇచ్చ, ద్వేషం, ప్రయత్నం, సుఖం, దుఃఖం, జ్ఞానం అనే ఆరింటివల్ల అనుమాన ప్రమాణాల ద్వారా ఆత్మ ఉనికిని ఎరుగవచ్చు.

శరీరం అంటే పంచేంద్రియాలకు, చేష్టలకు ఆశ్రయమైన ఉపాధి.

బుద్ధి అంటే జ్ఞానం. మనస్సు. ఆత్మకు పంచేంద్రియాలతో సంసర్గం (సంబంధం) వున్నా అది ఒక క్షణంలో ఒక ఇంద్రియార్థాన్ని మాత్రమే గ్రహించగలదు. ఒకడు ఏదో దృశ్యం దీక్షగా చూస్తున్నాడు. అదే సమయంలో ఏదో ధ్వని వినిపిస్తోంది. అతడి మనస్సు దృశ్యాన్ని గ్రహిస్తున్న క్షణంలో ధ్వనిని గ్రహించలేదు. ధ్వనిని గ్రహిస్తున్న సమయంలో దృశ్యాన్ని గ్రహించలేదు. ఒక క్షణంలో ఏదో ఒకదాన్నే గ్రహిస్తుంది. దాన్ని బట్టి మనస్సు అనే ఒక ప్రత్యేక పదార్థం వేరుగా వున్నట్లు గ్రహించవచ్చునని న్యాయ శాస్త్రకర్మ అంటాడు.

ప్రవృత్తి - మనో వాక్యాల ద్వారా చేసే కర్మలు, దోషాలు - రాగ ద్వేష మోహాలు. ప్రేత్యభావం జీవి మరణానంతరం ఆత్మ, మనస్సు పాత శరీరాన్ని వదలి మరొక శరీరంలో ప్రవేశించి పునర్జన్మించడం.

ఫలం - కర్మల ఫలం, దుఃఖ రాహిత్యం వల్ల కలిగే మోక్షానందం.

షోడశ పదార్థాలలో మూడవది సంశయం. ఒక వస్తువును గురించిన నిశ్చయ జ్ఞానం లేకపోవడంతో అదా, ఇదా అనే సందేహానికి లోనుకావడం (మనక వెలుతురులో తాడును చూసి అది తాదా, పామా అని సంశయించినట్లు).

ప్రయోజనం - వ్యక్తి ఏ లక్ష్యాన్ని ఆశించి పని చేస్తాడో ఆ లక్ష్యమే ప్రయోజనం.

దృష్టాంతం - పరీక్షకులు (పండితులు), లౌకికులు (పామరులు) ఇరువురూ కూడా ఏ విషయంపై ఒకే అవగాహనకు రాగలరో అది దృష్టాంతం.

సిద్ధాంతం ఇది నాలుగు రకాలుగా వుంటుంది: ఒక విషయాన్ని స్వీయవాదంగా స్థాపించినప్పుడు దాన్ని ఇతర వాదాలేవీ ఖండించలేకపోతే అది సర్వతంత్ర సిద్ధాంతం.

వాది అయిన వాడి వాదం ప్రకారం ఒక విషయం సక్రమంగా ఉన్నప్పటికీ, దాన్ని ఇతర శాస్త్రాలేవీ అంగీకరించకపోతే అది ప్రతితంత్ర సిద్ధాంతం.

వాదంవల్ల ఒక విషయం సిద్ధించినప్పుడు (స్థాపించబడినప్పుడు) దానితోపాటు దానికి సంబంధించిన మరికొన్ని విషయాలు కూడా తమంతట తామే నిరూపితమైనప్పుడు అది అధికరణ సిద్ధాంతం.

ఒక విషయాన్ని పరీక్షించకుండా తాత్కాలికంగా అంగీకరించి ఆ పిదప దాన్ని క్షుణ్ణంగా పరీక్షకు గురిచేసి నిరూపిస్తే అది అభ్యుపగమ సిద్ధాంతం (hypothesis).

అవయవం

షోడశ పదార్థాలలో ఏడవది అవయవం. అవయవం అనేది భారతీయుల సిలజిజం (syllogism). అరిస్టోటిల్ లాజిక్‌లో ఒక సిలజిజం ఇలా వుంటుంది.

(All men are mortal)

(Socrates is a man)

(Socrates is a mortal)

ఇందులో మూడే అవయవాలు (members) వున్నాయి. గౌతముని సిలజిజం (అవయవి) లో అయిదు అవయవాలు (భాగాలు) ఉన్నాయి:

ఆయన సూత్రం ప్రకారం

“ప్రతిజ్ఞా హేతుదాహరణోపనయ

నిగమానాన్యవయవాః”

ప్రతిజ్ఞ (Statement), హేతువు (Reason), ఉదాహరణ (Example), ఉపనయ (analogy), నిగమనం (conclusion).

ఆ కొండపై నిప్పు వున్నది. ఇది ప్రతిజ్ఞ.

ఎలా తెలుసంటే అక్కడి నుంచి పొగ లేస్తున్నది - హేతువు.

పొగ వున్నచోట నిప్పు వుంటుంది. వంటింటిలో వలె - ఉదాహరణ.

వంటింటిలోవలె ఆ కొండపై పొగ వున్నది - ఉపనయం.

కనుక ఆ కొండపై నిప్పు వున్నది - నిగమనం.

ఈ నిగమన తర్కాన్ని మనవారు అరిస్టాటిల్ నుంచి (గ్రీకుల నుంచి) కాజేసి సొంతం అని బుకాయిస్తున్నారని కొందరు ఆరోపించారు. వారిలో ఒకడు రాహుల్ సాంకృత్యాయన్. కాని, గ్రీకులనుంచి కొట్టేయవలసిన అవసరం లేదని, భారతీయులు సొంతంగా అదే మాదిరి తర్క శాస్త్రం పెంపొందించుకొనడానికి వీలున్నదని మరికొందరు పండితులు అభిప్రాయపడ్డారు.

తర్కం - సరిగా విజ్ఞాతం కాని విషయానికి సంబంధించిన కారణం లభించడం వల్ల దాని ఆధారంతో పొందే జ్ఞానం.

నిర్ణయం - ఒక విషయంపై అదా ఇదా అని సందేహం ఉత్పన్నమైనప్పుడు, ఫలానా లక్షణాలుంటే అదీ, ఫలానా లక్షణాలుంటే ఇదీ కనుక, ఆ విషయంలో ఫలానా లక్షణాలున్నాయి కనుక, అది ఫలానా - అనే నిశ్చయానికి రావడం నిర్ణయం.

వాదం - ప్రమాణాల సాహాయ్యంతో, తర్కసహితంగా జరిగే చర్చ.

వితండం - తన వాదం ఏమిటో చెప్పకుండా ఎదుటివాడి వాదాన్ని మొండిగా ఖండించడమే పనిగా పెట్టుకోవడాన్ని వితండవాదం అంటారు. వితండవాదం చేసేవాడు వైతండికుడు.

హేత్వాభాసం (fallacy) హేతుబద్ధంగా వున్నట్టు కనబడుతూ హేతురహితం అయినట్టి వాదం హేత్వాభాసం.

ఫలం - వాది ఒక అర్థంలో ఒక మాట ఉపయోగిస్తే, ఆ మాటకు గల వేరొక అర్థాన్ని తీసి వాదిని హేళన చేసి ఖండించడం ఫలం. (దీనిమీది నుంచే ఫలోక్తి అనే మాట వచ్చింది).

జాతి - వాది చేసే వాదాన్ని ఖండించడానికి దానితో సమాన, విరుద్ధ లక్షణాలుగల వాదాలను ఉపయోగించడం.

ఒక మాటకు గల సాధర్యాన్ని, వైధర్యాన్ని ఆధారం చేసుకుని ఎదుటివాడి వాదనను ఖండించడం నిగ్రహ స్థానం - వాది చెప్పినదాన్ని సరిగా అర్థం చేసుకొనక మరొక రకంగా అర్థం చేసుకోవడం వల్లను, అలాగే వాది చెప్పినదాన్ని ఖండించకపోవడంవల్లను ప్రతివాది ఓడిపోతే అటువంటి సందర్భాలను నిగ్రహస్థానాలు అంటారు. (Points of defeat).

ఇవీ న్యాయదర్శనం ప్రతిపాదించిన షోడశ (పదహారు) పదార్థాలు. భారతీయతత్వ చింతనపై న్యాయదర్శనం శతాబ్దాలుగా విశేష ప్రభావం కనబరిచింది. దాన్ని సమర్థించి అనుసరించినా, విస్తరించినా, ఖండించినా, మొత్తంపై సంస్కృత వాఙ్మయంలో న్యాయదర్శనానికి విశేష ప్రాధాన్యం ఇవ్వబడింది.

35. పూర్వమీమాంస

షడ్వర్గాలలో ఆఖరి జంట మీమాంస, బ్రహ్మసూత్రాలు.

మీమాంసను పూర్వ మీమాంస అని, బ్రహ్మసూత్రాలను ఉత్తర మీమాంస అని కూడా వ్యవహరిస్తారు

ఈ రెండూ వేదాలపై ఆధారపడిన దర్శనాలు. వేదాలలో మంత్ర సంహితలు, బ్రాహ్మణాలు పూర్వభాగం. ఉపనిషత్తులు ఉత్తరభాగం.

కర్మకాండకు సంబంధించిన పూర్వభాగాన్ని వివరిస్తుంది కనుక మీమాంసా దర్శనానికి పూర్వమీమాంస అని పేరు వచ్చింది. కాగా, జ్ఞానకాండకు సంబంధించిన ఉత్తరభాగాన్ని (ఉపనిషత్తులు) వివరిస్తుంది కనుక బ్రహ్మసూత్ర దర్శనానికి ఉత్తర మీమాంస అని పేరు వచ్చింది. మీమాంస అంటే వివేచించడం, వితర్కించడం, విచికిత్స చేయడం.

పూర్వ మీమాంసా కర్త జైమిని. ఇతర దార్శనికుల వలె ఈయన గురించి కూడా దాదాపు ఏమీ తెలియదు. వ్యాసుని శిష్యులలో జైమిని ఒకడు. ఇతడు కూడా ఒక భారతం వ్రాశాడు. దాన్ని జైమినీ భారతం అంటారు. ఆ జైమిని, ఈ జైమిని ఒకడో కాదో తెలియదు. ఇంకా జైమిని పేరుగల మరికొందరు ఋషులు, సూత్రకర్తలు వున్నారు. వారిలో ఏ జైమిని ఈ మీమాంసా కర్త అయిందో కూడా తెలియదు. అతని కాలం కూడా ఖచ్చితంగా తెలియదు. కొందరు అతడిని బుద్ధునికి పూర్వుడుగా పేర్కొన్నారు. క్రీస్తుపూర్వం 500 నాటి వాడన్నారు. ఎందుకంటే బుద్ధుని ప్రసక్తిగాని, బౌద్ధ ప్రసక్తిగాని మీమాంసలో లేదు. అందుకని బుద్ధునికి పూర్వుడు అయివుంటాడట. కాని బౌద్ధ ప్రసక్తి లేనంత మాత్రాన బుద్ధునికి పూర్వుడు కానక్కరలేదు.

రామూల్ సాంకృత్యాయన్ లాంటివారు జైమినిని క్రీస్తుశకం 300 వరకు దిగలాగారు. దాస్ గుప్త అతడిని క్రీస్తుపూర్వం 200 నాటివాడని అనగా, దేవీప్రసాద్ చటోపాధ్యాయ క్రీస్తు పూర్వం 200 క్రీస్తుశకం 200 మధ్య కాలంలో జీవించిన వాడని అన్నారు. రాధాకృష్ణన్ జైమినిని క్రీస్తుపూర్వం 4వ శతాబ్ది వాడన్నారు.

జైమిని కాలం

ఒకటి చెప్పవచ్చు: జైమిని సూత్రాలలో బౌద్ధం ప్రసక్తి లేకపోయినా, బుద్ధుడు నిరసించిన వేద కర్మకాండను, యజ్ఞ యాగాలపై విశ్వాసాన్ని పునరుద్ధరించడమే వాటి ముఖ్యోద్దేశం కనుక అవి బౌద్ధం బాగా ప్రచారంలో వున్న కాలంలో రూపొందినవని చెప్పవచ్చు. అంటే బహుశా క్రీస్తుపూర్వం 200 నాటివన్న వాడమే సరైనది కావచ్చు.

మీమాంసా దర్శనంలో దాదాపు 2,500 సూత్రాలున్నాయి. అవి 12 అధ్యాయాలుగా, పాదాలుగా ఉన్నాయి.

మీమాంసపై అన్నిటికంటే ప్రాచీనభాష్యం శబరస్వామి రచించినట్టిది. దానికి క్రీస్తు శకం 600 ప్రాంతాలనాటి ప్రభాకరుడు 'బృహతి' అనే వ్యాఖ్య వ్రాశాడు. క్రీస్తుశకం 700 నాటి కుమారిలుడు శ్లోకవార్తికం, తంత్ర వార్తికం, టుప్ టీక అనే వ్యాఖ్యలు వ్రాశాడు. కుమారిలుడు శంకరుని కంటే బాగా వృద్ధుడైన సమకాలికుడని ప్రతీతి. వీరందరు బౌద్ధాన్ని తమ గ్రంథాలలో చీల్చి చెండాడిన వారే. అందుచేత నిజంగానే, అంటే భౌతికంగానే బౌద్ధులను చీల్చి చెండాడారనే అపనింద వీరికి వచ్చింది.

'అథాతో ధర్మజిజ్ఞాసా' అని జైమిని పూర్వ మీమాంసా సూత్రాలు ప్రారంభమవుతాయి. అంటే 'ఇప్పుడు ధర్మాన్ని గురించి జిజ్ఞాస చేద్దాము' అని అర్థం. పూర్వ మీమాంస ధర్మోద్ధరణకు ఉద్దేశించిన దర్శనం. ధర్మం అంటే వేద ధర్మం. అంటే యజ్ఞయోగాది కర్మకాండ. అందుచేత దీనికి కర్మ మీమాంస, ధర్మ మీమాంస అనే పేర్లు కూడా వున్నాయి.

యజ్ఞకర్మకాండకు ఆధారం బ్రాహ్మణాలు. ఏ యజ్ఞాలను ఏవిధంగా చేయాలి. ఏ కర్మలను ఏ క్రమంలో చేయాలి. మొదలైన అనేక వివరాలపై సందేహాలు బయలుదేరినప్పుడు వాటిపై వివిధ సందర్భాలలో చర్చలు జరిగేవి. ఆ చర్చలపై ఆధారపడి వాటి సారాంశాన్ని సూత్రాల రూపంలో మీమాంసా దర్శనంగా, జైమిని క్రోడీకరించాడు.

ప్రమాణాలు

జ్ఞానార్జనకు కొన్ని మార్గాలున్నాయి. వాటిని ప్రమాణాలంటారు. ప్రత్యక్ష ప్రమాణం అంటే జ్ఞానేంద్రియాల ద్వారా లభించే జ్ఞానం. అనుమాన ప్రమాణం అంటే ఇంద్రియ గోచరమైనదాని ఆధారంగా ఇంద్రియ గోచరం కాని దాన్ని ఊహించి తెలుసుకోవడం. ఈ విధంగా అనేక ప్రమాణాలున్నాయి. వాటి కోవకు చెందినదే శబ్ద ప్రమాణం.

వేదాలు శబ్దం ప్రమాణంగా కలిగినవి. శబ్దాలు రెండు రకాలు. మానవులు ఉచ్చరించే శబ్దాలలో కొన్ని ప్రమాణం, కొన్ని అప్రమాణం. కాని వేదశబ్దాలు పూర్తిగా నూటికి నూరుపాళ్ళు ప్రామాణికం.

ఎందువల్లనంటే వేదాలు అపౌరుషేయాలు. అవి మానవ ప్రణీతమైనవి కావు. అవి అనాది, అనంతం, నిత్యం, శాశ్వతం.

వేదాలు అపౌరుషేయాలని దాదాపు హిందూ దార్శనికులందరు. అంగీకరిస్తారు. కాని, అవి ఈశ్వర ముఖోద్గతాలని అంటారు. మీమాంసా దర్శనం మత్రం అవి ఈశ్వర ప్రోక్తాలని అంగీకరించదు, అసలు అది ఈశ్వరుడినే అంగీకరించదు. అంటే సృష్టికర్తను

అంగీకరించదు. ఈ విశ్వం ఒకానొకప్పుడు సృష్టి అయిందనిగాని, ప్రళయంతో నాశనమై, తిరిగి సృష్టి అవుతుందనిగాని అంగీకరించదు. విశ్వం అనాది, అనంతం. కల్పాలు మొదలైన కాల విభజన కల్పితం. అందుచేత వేదాలకు ఆది లేదు. అవి ఎప్పుడూ వున్నవే. గురుశిష్య పరంపరగా అవి కొనసాగుతూ ఇకపై కూడా ఎల్లప్పుడూ వుంటాయి. అవి అకర్తృకాలు. అంటే వాటికి కర్తలేదు.

వేదాలు శబ్దాలతో కూడినవి. శబ్దాలు అంటే మాటలు, పదాలు, అవి ఎప్పుడూ వున్నాయి. అవి లేని కాలం లేదు. అయితే అన్ని శబ్దాలు వేదం కాదు. స్మృతులు, శాస్త్రాలు మొదలైన వాటికి మానవకర్తృత్వం వుంది. అందుచేత అందులో కొన్ని ప్రామాణికాలు, కొన్ని అప్రామాణికాలు. వేదార్థంతో ఏకీభవించేవి ప్రామాణికాలు. ఏకీభవించనివి అప్రామాణికాలు.

స్వతః ప్రమాణాలు

వేద శబ్దాలు అలా కాదు. ఒకానొక క్రమంలో అమరిన వేద శబ్దాలతో కూడిన వాక్యాలు అన్నీ ప్రామాణికమైనవే. ఎందుకంటే వాటికి కర్తలేదు. అవి స్వతస్సిద్ధమైనవి కనుక స్వతఃప్రమాణాలైనవి. ఇతర సాక్ష్యాల ఆధారంగా వాటి సత్యాన్ని నిరూపించవలసిన అవసరం లేదు. వాటికి అవే ప్రమాణం. ఎందుకంటే అవి ధర్మ ప్రబోధకమైనవి.

ధర్మం అంటే వేదంలో చెప్పిన విధుల నిర్వహణ, విధి అంటే కర్మకాండలో ఇలా చేయాలి, అలా చేయాలి అని ఆదేశించడం. విధిని గురించి చెప్పేది చోదనం. కనుక చోదనం క్రియార్థం. కాని వేదంలో ప్రతి వాక్యం క్రియాత్మకం కాదు. వేదంలో అయిదు విధాల వాక్యాలున్నాయి. విధి, ప్రతిషేధం, అర్థవాదం, మంత్రం, నామధేయం. చివరి మూడూ క్రియాత్మకం కావు. కాని పరోక్షంగా వాటిని కూడా క్రియార్థం అనవచ్చు. మంత్రం కర్మకు సంబంధించిన విధులను జ్ఞాపకం చేస్తుంది. అర్థవాదం విధిని నిర్వర్తించాలని, ప్రతిషేధాన్ని వినర్తించాలని చెబుతుంది. నామధేయం పేర్లకు సంబంధించినది. క్రియను సూచిస్తుంది. విధి ఏది చేయాలో చెబుతుంది. ప్రతిషేధం ఏది చేయరాదో చెబుతుంది. కనుక సూచిస్తుంది. కనుక వేద వాక్యాలు అన్ని విధాలుగాను క్రియార్థంతో సంబంధం వున్నవే. కనుక అవన్నీ ప్రమాణమే. దాన్నే శబ్ద ప్రమాణం అంటారు.

స్మృతులు, శిష్టాచారం కూడా ప్రమాణమే. శ్రుతి స్వతః ప్రమాణం కాగా, స్మృతి శ్రుతిపై ఆధారపడి, దానికి భిన్నంగాని మేరకే ప్రమాణం. శిష్టాచారం అంటే ఆదర్శ ప్రాయులైన పూర్వ మహర్షుల జీవితాచరణ. అదీ ప్రమాణమే.

యజ్ఞ కర్మలు రెండు విధాలు : ప్రధాన కర్మ, అంగ కర్మ. ప్రధానం అనేది యజ్ఞఫలం కోసమైన కర్మ. అంగకర్మ కేవలం యజ్ఞం కోసమైన కర్మ. కర్మ తాత్కాలికం, అది పూర్తికాగానే అది అంతరిస్తుంది. మరి దానివల్ల ఆశించిన ఫలం ఎలా సిద్ధిస్తుంది?

యజ్ఞం ముగియగానే యజ్ఞకర్మ ఆఖరవుతుంది కదా? అంటే యజ్ఞ ఫలితంగా అపూర్వం అనబడే ఒక శక్తి ఉద్భవించి యజ్ఞకర్తలో ప్రవేశించి, యజ్ఞఫలం సిద్ధించేవరకు వుండిపోతుంది. ఆ తర్వాత అది మాయమవుతుంది.

కర్మలు మూడు విధాలు. నిత్య కర్మలు : అవి విధిగా, వ్యక్తి శ్రేయస్సు కోసం, సంఘశ్రేయస్సు కోసం ఒక కర్తవ్యంగా చేయవలసినవి (సంధ్యావందనం లాగా). నైమిత్తిక కర్మలు : అంటే సందర్భానుగుణంగా అప్పటికప్పుడు చేయవలసిన వచ్చే కర్మలు. కామ్య కర్మలు : కోర్కెలు కోరుతూ చేసే కర్మలు.

నిరీశ్వరం

మీమాంసకులకు ఈశ్వరునిలో నమ్మకం లేదు. ఈశ్వరుడు కర్మఫలప్రదాత కాదు. విధివిహితంగా చేసే కర్మకు దానంతట అదే ఫలితం లభిస్తుంది. ఈశ్వరుడు జగత్తును సృష్టించాలంటే అతనికి కాళ్ళు, చేతులు లాంటి అవయవాలు, పనిముట్లు, పదార్థాలు ఉండాలి. అవేవీ ఈశ్వరునికి వున్నట్లు లేదు. సృష్టికి ముందే పనిముట్లు మొదలైనవి ఎలా వుంటాయి? జీవులపై కారుణ్యభావంతో ప్రపంచాన్ని సృజించాడనుకుందామంటే సృష్టికి ముందు ఎవరూ లేనప్పుడు ఎవరిపై కారుణ్యభావం వుంటుంది? ఒకవేళ సృష్టికర్త అంటూ ఒకడుంటే అతడిని ఎవరు సృష్టించారన్న ప్రశ్న వస్తుంది. అందుచేత సృష్టికర్త లేదు. సృష్టి లేదు. ప్రళయం లేదు. జగత్తు నిత్యం, అనాది, అనంతం.

వేదాలు అనాది. ఎందుకంటే వేదాలు శబ్దాలతో కూడినవి. శబ్దాలు అనాదిగా వున్నాయి. అందుచేత వేదాలు కూడా అనాది.

శబ్దానికి, అర్థానికి మధ్య సంబంధం స్వతస్సిద్ధమైనదే తప్ప సంప్రదాయరీత్యా ఏర్పడినట్టిది కాదు. ఒక శబ్దానికి, అంటే పదానికి ఒక అర్థం శాశ్వతంగా నిర్ణీతమై వుంటుంది. అది ఎవరో కల్పించినది కాదు, సహజమైనదే.

మొదటిసారిగా ఒక మాట విన్నప్పుడు దాని అర్థం బోధపడక పోవచ్చు. కాని అనుభవం ద్వారా ఏ పదానికి ఏ అర్థం నిర్ణీతమై వుందో తెలుస్తుంది.

వేదాలు ఈశ్వర ప్రోక్తాలు కావు. భగవంతుడు అశరీరుడు. వేదాలను ఘోషించడానికి అతనికి వాగింద్రియం ఉండాలి కదా? అశరీరునికి వాగింద్రియం ఎక్కడి నుంచి వస్తుంది? పోనీ మానవ రూపంలో వేదాలను ప్రోక్తం చేశాడనుకుందామంటే మానవీయమైన శబ్దాలకు ఉండే దోషాలన్నీ వేదమంత్రాలకు కూడా సంక్రమిస్తాయి కదా? కాని వేదమంత్రాలు దోషరహితమైనవి కదా?

మంత్ర ద్రవ్యలు

వేదాలలో మంత్రాలకు ఋషులున్నారు కదా అంటే వారు మంత్ర ద్రవ్యలేతప్ప కర్తలు కారు.

వేదాలలో చారిత్రక నామధేయాలున్నాయి కదా, వేదాలు అనాది ఎలా అవుతాయంటే ఆ నామధేయాలు మానవుల పేర్లు కావని, ప్రకృతి శక్తులకు, ఇతర ప్రాకృతిక విషయాలకు సంబంధించినవేనని మీమాంసకులు అంటారు. ఉదాహరణకు విశ్వామిత్ర అంటే విశ్వానికి మిత్రమైన అని అర్థం.

ఫలాన్ని ఆశించి యజ్ఞాది కర్మలు చేయడంలో తప్పులేదు. ఫలాన్ని ఆశించే చేయాలి. కూడా. స్వర్గాన్ని ఆశిస్తే ఫలానా యజ్ఞం; మరొక ఫలాన్ని ఆశిస్తే ఫలానా యజ్ఞం అలా నిర్దేశమై ఉన్నాయి. యజ్ఞ ప్రభావం వల్ల కలిగే అపూర్వం అనే శక్తి ఫలం సిద్ధించే వరకు యాజ్ఞికునిలో వుండి, ఆ పిదప అంతరిస్తుంది. అపూర్వం అనేది లేకపోతే యజ్ఞానికి, అది ఇచ్చే ఫలానికి సంబంధం లేకుండా పోతుంది. అలా సంబంధం లేకుండా పోతే యజ్ఞం ఎవరు చేస్తారు? యజ్ఞాలు చేయకపోతే వేదాలవల్ల ప్రయోజనం ఏమిటి? అప్పుడు వేద ప్రామాణ్యాన్ని శంకింపవలసి వస్తుంది. ఇలాంటి అభ్యంతరాలు రాకుండా వుండాలంటే అపూర్వం అనే శక్తిని అంగీకరించాలి.

ఈ విధమైన విచిత్ర తర్కంతో మీమాంసా దర్శనం నడుస్తుంది. దానిలో తత్వచింతన పాలు తక్కువ. కర్మకాండకు సంబంధించిన వివరణ ఎక్కువ. యజ్ఞయాగాలకు ఆదరం తగ్గిపోతున్న రోజులలో వాటిపట్ల ఆసక్తి కలిగించడానికి జైమిని సూత్రాలు విరచితమై వుంటాయి. కాని క్రమంగా వాటి ప్రాధాన్యం తగ్గిపోయి ఉత్తర మీమాంస అనబడే బ్రహ్మ సూత్రాల ప్రాబల్యం హెచ్చింది.

అయితే కుమారిలుడు, ప్రభాకరుడు మొదలైన మీమాంసకులు పూర్వ మీమాంసను ఒక తార్కిక దర్శనంగా వృద్ధి చేశాడు.

36. వేదాంత దర్శనం

షడ్దర్శనాలలో ఆఖరిది, అతి ముఖ్యమైనది వేదాంత దర్శనం.

సాంఖ్యం, వైశేషికం, మీమాంస ప్రచారంలో నుంచి దాదాపుగా తప్పుకున్నాయి. యోగ, న్యాయదర్శనాలకు తాత్విక ప్రాధాన్యం లేదు. కాగా, వేదాంత దర్శనం మాత్రం ఆసేతు శీతాచలం అఖండ వ్యాప్తి పొందింది. దానికి వున్నంత మంది అనుయాయులు మరి ఏ తాత్విక శాఖకు లేరు.

వేదాంతం అంటే వేదాలకు అంత్యభాగం. అంటే ఉపనిషత్తులు. నాలుగువేదాలకు సాధారణంగా అంతంలో ఉపనిషత్తులుంటాయి. అందుచేత వాటికి వేదాంతమని పేరు. అంతేకాదు. సంహిత, బ్రాహ్మణాలు, ఆరణ్యకాలు కర్మకాండకు ప్రాముఖ్యమిచ్చేవి కాగా, ఉపనిషత్తులు జ్ఞానకాండకు ప్రాముఖ్యమిచ్చాయి. కర్మకాండ కంటే జ్ఞానం ముఖ్యమని, జ్ఞాన మార్గమే మోక్ష మార్గమని ఉపదేశిస్తాయి.

ఉపనిషత్తులు ఒకరు వ్రాసినవి కావు. ఎందరో ఋషులు వాటిలోని ఉపదేశాలను సంకలించారు. అందుచేత వాటిలో క్రమబద్ధత, విస్తృతత, నిర్దిష్టత తక్కువ. ఒక్కొక్కసారి పరస్పర విరుద్ధ భావాలు కూడా వాటిలో కానవస్తాయి.

బాదరాయణుడు

అందుచేత కాసటబీసటగా వున్న ఉపనిషత్తుల సారాన్ని సూత్రబద్ధం చేసి, వాటిలో ఏక సూత్రతను సాధించి, ఒక దర్శన శాస్త్రం రూపొందించినవాడు బాదరాయణుడు.

ఎవరీ బాదరాయణుడు? వేద వ్యాసుడికి బాదరాయణుడనే పేరుంది. కాని బాదరాయణ వేదాంత సూత్రాలలో బాదరాయణుడనే పేరుంది కాని, వ్యాసుడనే పేరు లేదు. మరి ఈ బాదరాయణుడు, నాలుగు వేదాలను విభజించి, 'అయిదవ వేదం' అనే పేరు పొందిన మహాభారతమే కాక, అష్టాదశ పురాణాలను కూడా రచించిన ఆ వ్యాసుడు ఒకరేనా? తెలియదు.

ఇతర దర్శనాల కర్తల వలెనే వేదాంత సూత్రాల కర్త బాదరాయణుని గురించి కూడా ఆ పేరు మినహా ఇంకేమీ తెలియదు. కాలం కూడా తెలియదు. బహుశా క్రీస్తు పూర్వం 200 నాటి వాడని, మీమాంసా దర్శనకారుడైన జైమినికి సమకాలికుడై వుండవచ్చునని పలువురు పండితులు అంటున్నారు.

వేదాంత సూత్రాలను బట్టి వేదాంతం అనే మాట బాగా ప్రాచుర్యం పొందింది. ఎంతగా ప్రాచుర్యం పొందిందంటే, అసలు వేదాంతం అంటేనే తత్వచింతన అని, ఫిలాసఫీ

అంటే వేదాంతం అని జనులు అనుకునేటంతగా. పైగా ఈ వేదాంత సూత్రాల దర్శనంపై వచ్చినన్ని భాష్య గ్రంథాలు ఇంకే దర్శనం మీద రాలేదని కూడా చెప్పవచ్చు.

అన్నిటిలోకి ప్రాచీనం అయినది శంకరుడు వ్రాసిన శారీరక భాష్యం. ఆయన తన అద్వైత సిద్ధాంతాన్ని స్థాపించడానికి ఆ భాష్యాన్ని ఉపయోగించుకున్నాడు.

సూత్రవాఙ్మయం

ఇక్కడొక విషయం చెప్పవలసి వుంది. సూత్ర వాఙ్మయం చాలా చిత్రమైనది. సులువుగా జ్ఞాపకం వుంచుకొనడానికి, విస్తారమైన విషయాన్ని క్లుప్తంగా తెలపడానికి సూత్ర ప్రక్రియను దార్శనికులే కాదు, పాణిని వంటి వ్యాకరణకారులు, ఇంకా అనేకులు ఉపయోగించుకున్నారు. ఒక వాఙ్మయ ప్రక్రియగా అది చాలా గొప్పదే కాని, దానివల్ల ఒక చిక్కుకూడా వుంది. ఒక సూత్రంలో రెండో మూడో మాటలుంటాయి. ఆ అల్పక్షరాలలో అనల్పార్థాన్ని ఇముడ్చుతాడు సూత్రకారుడు. సూత్రాన్ని చూడగానే ఏమీ బోధపడదు. అంతా అయోమయంగా వుంటుంది. అందుచేత ఆ విషయం ఆ మూలాగ్రం తెలిసిన పండితుడు దాన్ని విస్తరించి భాష్యం వ్రాయాల్సిందే. భాష్యంతో కూడా ఒక్కొక్కసారి విషయం తేటతెల్లం కాదు. దానికి మరొకరు వార్తికం వ్రాయాలి - వ్యాఖ్యానం వ్రాయాలి. టీక వ్రాయాలి. ఇంకా శాఖోపశాఖలుగా ఎన్నో ప్రక్రియలలో వివరణలు వ్రాయాలి. ఇన్ని వ్రాస్తే తప్ప సూత్రార్థం బోధపడదు.

ఇంకొక చిక్కు కూడా వుంది. సూత్రంలో రెండో మూడో పొడి మాటలుండడం వల్ల సూత్రకారుడు ఏమి ఉద్దేశించాడో వెంటనే అభివ్యక్తం కాదు. అందుచేత భాష్యకారుడు దానితోపాటు తన సొంత ఉద్దేశాన్ని కూడా జబర్దస్తీగా చొప్పించి ఇదే సూత్రకారుడి అసలు ఉద్దేశమని దబాయించడానికి వీలుంది. ఆ విధంగా ఒకే సూత్రగ్రంథానికి అనేక భాష్యాలు, పరస్పర విరుద్ధమైనవి సముతం రావడానికి వీలైంది.

రకరకాల భాష్యాలు

వేదాంత సూత్రాల విషయంలో ఇంతే జరిగింది. అద్వైతవాదం స్థాపిస్తూ శంకరుడు శారీరక భాష్యం వ్రాశాడు. రామానుజుడు విశిష్టాద్వైత వాదం నిరూపిస్తూ శ్రీభాష్యం, మధ్వాచార్యుడు ద్వైతవాదం వివరిస్తూ పూర్ణ ప్రజ్ఞ భాష్యం వ్రాశారు. ఇంతేనా? భాస్కరుడనే ఆయన భేదాభేదవాదం, నింబార్కుడు ద్వైతాద్వైతం. శ్రీకంఠుడు శైవ విశిష్టాద్వైతం, వల్లభాచార్యుడు శుద్ధ ద్వైతం. విజ్ఞానభీక్షుడు అవిభాగాద్వైతం, బలదేవుడు అచింత్యభేదాభేదవాదం, ఇంకా ఎందరో రకరకాల వాదాలు చేస్తూ భాష్యాలు వ్రాశారు. ఇవన్నీ పరస్పర విరుద్ధ భాష్యాలు. ఒకే సూత్రగ్రంథాన్ని ఇన్ని రకాలుగా వ్యాఖ్యానించడానికి వీలుండడం విచిత్రమే.

వేదాంత సూత్రదర్శనం ప్రస్థానత్రయంలో ఒకటి. మిగతావి ఉపనిషత్తులు, భగవద్గీత. భారతీయ చింతన సమస్తంలో ప్రస్థానత్రయానిది చాలా ప్రధాన పాత్ర.

వేదాంతాన్ని వివరిస్తాయి కనుక బాదరాయణసూత్రాలకు వేదాంత సూత్రాలని పేరు వచ్చింది. బ్రహ్మన్ని గురించి నివేదిస్తాయి కనుక బ్రహ్మ సూత్రాలని పేరు వచ్చింది. శారీరకుడు అంటే శరీర పరివృతుడైన జీవాత్మ. దాన్ని మీమాంసిస్తుంది కనుక దాన్ని శారీరక మీమాంస అంటారు. ఇంకా బ్రహ్మ మీమాంస, ఉత్తర మీమాంస అని కూడా అంటారు. అన్నిటిలోకి బ్రహ్మసూత్రాలనే పేరే ప్రచారమై స్థిరపడింది.

బ్రహ్మ సూత్ర గ్రంథంలో నాలుగు అధ్యాయాలు, ప్రతి అధ్యాయంలో నాలుగు పాదాలు, ప్రతి పాదంలో కొన్ని అధికరణాల చొప్పున మొత్తం 192 అధికరణాలు. ప్రతి అధికరణంలో ఒకటి, ఇంకా ఎక్కువ సూత్రాల చొప్పున మొత్తం 555 సూత్రాలు.

సూత్రం ఒకటే; భాష్యాలు అనేకం. అన్నిటిలోకి శంకరుని శారీరక భాష్యం ప్రసిద్ధమైంది. ఆ తర్వాత రామానుజ, మధ్వ, వల్లభ భాష్యాలు. బ్రహ్మ సూత్రాలను వ్యాఖ్యానించాలంటే ఈ అన్నిటిని ప్రస్తావించాలి. అది ఇక్కడ, ఇప్పుడు సాధ్యం కాదు కనుక, వారి వారి ప్రత్యేక సిద్ధాంతాలను వివరించేటప్పుడు వాటిని ప్రస్తావించవచ్చు. ఇక్కడ సంగ్రహంగా ముచ్చటించడం జరుగుతుంది.

నాలుగు సూత్రాలు

“అథాత్థో ధర్మ జిజ్ఞాసా” అని పూర్వ మీమాంస ప్రారంభమైనట్టే “అథాత్థో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా” అని బ్రహ్మసూత్రాలు ప్రారంభమవుతాయి. అంటే “ఇప్పుడు బ్రహ్మను గురించి జిజ్ఞాస చేయబడుతుంది.” ఈ మొదటి సూత్రంలోని అథః అనే మొదటి మాటనుంచే శంకరుని అర్థం వేరు, రామానుజుని అర్థం వేరు, ఇతరుల అర్థాలు వేరు. మొదటి మాటతోనే వివిధ వాదభేదాలు ప్రారంభమైనాయి. ఇక తక్కిన మాటలు, సూత్రాల సంగతి చెప్పేదేముంది?

మరి బ్రహ్మ అంటే ఏమిటి? “జన్మాద్యసృయత” అని రెండవ సూత్రం. అంటే ఈ సమస్త జగత్తుయొక్క సృష్టి, స్థితి, లయం ఎవనిలో, ఎవని వల్ల జరుగుతున్నాయో ఆ బ్రహ్మ.

ఆ బ్రహ్మ ఎటువంటివాడు? “శాస్త్రయోనిత్వాత్” అని మూడవ సూత్రం. శాస్త్రం అంటే వేదం. వేదానికి జ్యేష్ఠానమైనవాడు, లేదా వేదమే పుట్టుకగా గల బ్రహ్మజ్ఞానం. వేదానికి బ్రహ్మ మీమాంస అంత ప్రాధాన్యం ఇస్తున్నది. వేదం అంటే వేదంలోని ఉపనిషద్భాగమని దాని ఉద్దేశం.

“తత్త సమన్వయాత్” అని నాలుగవ సూత్రం. బ్రహ్మ అంతిమ సత్యం. దానిపై గల వివిధ వాదాలను సమన్వయం చేసి చెప్పడం ఈ దర్శనోద్దేశం.

ఈ నాలుగు సూత్రాలు చాలా కీలకమైనవి. వీటిని చతుస్సూత్ర అంటారు. వీటి ద్వారా మొత్తం బ్రహ్మసూత్రాలలో చెప్పబోయే విషయాన్ని సూచించడం జరిగింది.

II

బ్రహ్మసూత్రాలలో ప్రధానంగా బ్రహ్మ, జీవుడు, జగత్తు - ఈ మూడింటిని గురించి మీమాంస జరుగుతుంది. బ్రహ్మను మాత్రమే అంతిమ సత్యంగా గ్రహించి మిగతా వన్నీ అవిద్యాజనితమని తేల్చి, బ్రహ్మసూత్రాల నుంచి శంకరుడు అద్వైతవాదాన్ని లాగినప్పటికీ, బాదరాయణ బ్రహ్మసూత్రాలు మాత్రం బ్రహ్మలో జీవుడు, జగత్తు భాగాలు అని, బ్రహ్మ సృష్టి కర్త అని, జీవుని కంటే, జగత్తు కంటే అధికుడని అంటాయి. జగత్తును మిథ్యగా అవి చిత్రంచవు.

ఎవరైనా సరే, స్వీయవాదాన్ని స్థాపించుకోవాలంటే వ్యతిరేక వాదాలను యుక్తి యుక్తంగా ముందుగా ఖండించవలసి వుంటుంది. ఉపనిషత్తుల సారమైన వేదాంత దర్శనానికి ప్రథమమైన, ప్రబలమైన శత్రువు సాంఖ్యవాదం. దాన్ని పరాస్తం చేస్తే మిగతా వాదాలు వాటంతట అవే విచ్చిపోతాయి. అందుచేత బ్రహ్మసూత్రాల మొదటి రెండు అధ్యాయాలలోను వేదాంత దర్శన నిరూపణతోపాటు ఇతర వాదాల ఖండన వుంది.

జగత్కారణం ప్రకృతి అని సాంఖ్యం అంటుంది. అయితే ప్రకృతి జడం, అచేతనం, మరి జగత్తులో ఒక క్రమం, ఒక పద్ధతి కనిపిస్తున్నాయి. అటువంటి జగత్తుకు జడ ప్రకృతి ఎలా కారణం అవుతుంది?

ప్రకృతి త్రిగుణాత్మకమని, సత్త్వరజస్తమోగుణాల సామ్యస్థితే ప్రకృతి అని, ఆ సామ్యస్థితికి భంగం కలిగినప్పుడు సృష్టి ప్రారంభ మవుతుందని సాంఖ్యులు అంటారు. కాని ప్రకృతిలోని సామ్యస్థితికి భంగం ఎందుకు కలుగుతుంది? చైతన్య స్వరూపమైన పురుషుని సాన్నిధ్యం వల్లనే భంగం కలుగుతుందంటారు. పైగా పురుషుని భోగం కోసం ప్రకృతి జగత్తును సృష్టిస్తుందంటారు. పురుషుడు సాంఖ్యమతం ప్రకారం ఉదాసీనుడు, నిష్క్రియుడు కదా? నిష్క్రియుడైన పురుషుడు జగత్తును ఏ విధంగా అనుభవిస్తాడు? అనుభవిస్తే అతనిగురించిన నిష్క్రియాత్వ సిద్ధాంతానికి భంగం కలగదా? కనుక సాంఖ్యులు చెప్పినట్లు ప్రకృతి జగత్కారణం కాదు.

అలాగే వైశేషికుల అణువాదం. అణువులు సంయోగం చెంది జగత్తు ఏర్పడుతుందని వైశేషికులంటారు. కాని, అణువులు కూడా జడాలు, అచేతనాలు. అచేతనాలైన అణువులు జగత్తుకు కారణాలు ఎలా అవుతాయి? జగత్సృష్టి, జగత్ప్రళయం అణు సంయోగ విభాగాల వల్ల సంభవిస్తాయని వైశేషికులంటారు. అణువుకు సంయోగం అనేది సమవాయధర్మం అయినట్లయితే జగత్తుకు ప్రళయం లేకుండా పోవాలి. కాని, వైశేషికులు జగత్తుకు లయం వుందంటారు. పోనీ విభాగం, విచ్ఛేదం అణువుల సమవాయధర్మం అనుకుంటే అప్పుడు సంయోగం జరగదు. జగత్తు సృష్టి కాదు. అదీ వైశేషిక మతానికి వ్యతిరేకమే. అలాగే అణువులు అవయవ రహితాలు కనుక, వాటినుంచి అవయవ సహితమైన జగత్తు సృష్టి కాదు.

బౌద్ధ, జైనాల ఖండన

బ్రహ్మ సూత్రదర్శనం బౌద్ధాన్ని కూడా ఖండిస్తుంది. బౌద్ధంలో ప్రధానమైంది క్షణికవాదం. అంటే ఏదీ నిత్యం కాదు. అన్నీ క్షణికమే. ఒకటి నశించడం వల్ల మరొకటి సృష్టి అవుతుంది. క్షణక్షణం ఒకదాని నాశనం నుంచి మరొకటి జన్మిస్తున్నది. కాని, అభావం నుంచి భావం ఎలా వస్తుంది? శూన్యం నుంచి జగత్తు ఎలా సృష్టి అవుతుంది? శశవిషాణం (కుందేటి కొమ్ము) నుంచి ఏదైనా ఎలా వస్తుంది? ఒకటి నశించిందంటే అది ఇక లేదన్నమాట. లేనిది మరొకదాని సృష్టికి ఎలా కారణం అవుతుంది? పోనీ మరొకటి సృష్టి అయ్యేవరకు మొదటిది వుంటుందనుకుంటే ఒకే సమయంలో రెండు వస్తువులు వుండవలసి వస్తుంది. అది క్షణిక వాదానికి విరుద్ధం కాదా?

ఇక జైనం : జగత్తు వుండవచ్చు, వుండకపోనూ వచ్చు అంటారు జైనులు. ఒక వస్తువు వుండడం, వుండకపోవడం - రెండూ ఏక కాలంలో ఎలా సంభవం? ఆత్మకు పరిమాణం (సైజు) ఉందంటారు జైనులు. భౌతికమైన వస్తువులకే పరిమాణం వుంటుంది. అభౌతికమైన ఆత్మకు పరిమాణం ఎలా సంభవం?

అలాగే బ్రహ్మసూత్ర దర్శనం తనకాలంనాటికి ప్రచారంలో వున్న పాశుపతం, పాంచరాత్రం మొదలైన వాదాలను కూడా యుక్తియుక్తంగా ఖండిస్తుంది.

కారణంలో కార్యం

అయితే, సాంఖ్యం వంటి దర్శనాలను శ్రుతులకు విరుద్ధం కాని మేరకు వేదాంతం అంగీకరిస్తుంది. ఉదాహరణకు సాంఖ్యుల సత్కార్యవాదాన్ని అది అంగీకరిస్తుంది. అంటే కారణంలోనే కార్యం వుంటుందని, ఆ రెండూ అభిన్నమనే వాదం.

కారణంలో కార్యం అవ్యాకృతంగా వుంటుంది తప్ప కొత్తగా పుట్టుకు రాదు. పాలు పెరుగుగా పరిణామం చెందుతాయి. వస్త్రం మడత పెట్టి వుండగా దాని వస్త్ర లక్షణం కనబడదు. దాన్ని విప్పి పరచినప్పుడే అది వస్త్రంగా ఉపయోగపడుతుంది (పటవచ్చు). అలాగే జగత్కారణమైన బ్రహ్మ కూడా. జగత్తు బ్రహ్మలో నుంచే జన్మిస్తున్నది. జన్మించడానికి ముందు జగత్తు బ్రహ్మలో అవ్యాకృత రూపంలో వుంటుంది. పాలు పెరుగుగా మారినట్లు బ్రహ్మ జగత్తుగా పరిణమిస్తున్నది.

బ్రహ్మ జగత్తుగా పరిణమిస్తే ఇక బ్రహ్మ అంటూ ఏమీ మిగలకుండా పోతుందా? అంటే బ్రహ్మలో ఈ జగత్తు ఒక పాదం మాత్రమే అని, మిగిలిన మూడుపాదాలు బ్రహ్మగానే వుండి పోతాయని బ్రహ్మ సూత్రాలు అంటాయి. బ్రహ్మం అంటే మార్పు లేనిది. బ్రహ్మం తాను తానుగానే వుంటూ, ఏ మార్పు చెందకుండానే జగత్తును తనలో నుంచి సృష్టిస్తున్నది.

ఈ జగత్తుకు బ్రహ్మం ఉపాదాన కారణం, నిమిత్తకారణం కూడా. కుండకు మట్టి ఉపాదాన కారణం; కుమ్మరి, చక్రం, కర్ర, నీరు మొదలైనవి నిమిత్తకారణాలు. అయితే, బ్రహ్మం జగత్తుకు తానే ఉపాదానం, తానే నిమిత్తం. తనలో నుంచే తాను జగత్తును సృష్టిస్తున్నాడు.

లీలా మాత్రం జగత్తు

బ్రహ్మ నిత్యతృప్తుడు, నిష్కాముడు కదా? జగత్తును, జీవులను ఎందుకు సృజించినట్టు? నిజమే. బ్రహ్మకు ఏ కొరతా లేదు, ఏ కోరికా లేదు. కేవలం ఒక లీలగా మాత్రమే జగత్తును, జీవులను సృజిస్తున్నాడు. లీల అన్నంత మాత్రాన లోకంలో బాధలను, దుఃఖాలను సృజించి జీవులను వాటికి గురిచేసి తాను వినోదించేటంతటి నిర్దయుడు, క్రూరుడా బ్రహ్మ? అది కాదు. జీవుల కర్మఫలానుభవానికే ఈ జగత్తును సృజిస్తున్నాడు తప్ప ఇతర ప్రయోజనాలను ఆశించి కాదు. జగత్తు బ్రహ్మకు లీలామాత్రం అనడం వల్ల అది ప్రయోజన రహితమే కాక, ఇదమిత్యమని సమాధానం చెప్పడానికి వీలులేనిదని కూడా అర్థం చేసుకోవాలి.

మరణం తర్వాత ఆత్మ ఏమవుతుంది? ఆత్మకు మరణం లేదు. భౌతికమైన శరీరం మాత్రమే నశిస్తుంది. ఆత్మ సూక్ష్మభూతాలతో, జ్ఞానేంద్రియాలతో అణురూపంగా కొనసాగుతుంది. పుణ్యకర్మలు చేసిన జీవుడు వాటి ఫలం అనుభవించడానికి దేవాయనం ద్వారా స్వర్గానికి వెళతాడు. కర్మఫలం అనుభవించాక మిగిలిన కర్మశేషం అనుభవించడానికి తిరిగి వస్తాడు. కామ్యకర్మలు చేసినవారు మరణానంతరం పితృయానం ద్వారా పితృలోకం వెడతారు; కర్మఫలాన్ని అనుభవించిన తర్వాత తిరిగి వస్తారు.

కాని బ్రహ్మజ్ఞాని అయినవాడు బ్రహ్మ సాక్షాత్కారం పొంది ముక్తుడై తన స్వస్వరూపాన్ని పొందుతాడు. క్రమముక్తిలో మరణానంతరం సాధకుడు దేవయానం ద్వారా బ్రహ్మలోకం చేరి కల్పాంతంలో కార్యబ్రహ్మతోపాటు బ్రహ్మాకృత్యం చెందుతాడు. జీవన్ముక్తిలో (జీవించివుండగానే ముక్తి) బ్రహ్మ జ్ఞానం పొందిన జీవుడు ప్రారబ్ధకర్మ ఫలం పూర్తి అయ్యేవరకు శరీరధారుడై వుంటాడు. విదేహముక్తిలో (మరణానంతరం ముక్తి) జీవన్ముక్తుడైన వాడు మరణానంతరం బ్రహ్మను పొందుతాడు. బ్రహ్మజ్ఞానికి పాప, పుణ్యకర్మలు అంటవు. అయినా నిత్య, నైమిత్తిక కర్మలను అనుష్ఠిస్తూనే వుంటాడు. ముక్తుడై బ్రహ్మను పొందినవాడికి ఇక జన్మ వుండదు. జనన మరణ సంసారచక్రం నుంచి అతడు శాశ్వతంగా విముక్తుడై ఎన్నటికీ తిరిగి రాడు.

“అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా” (ఇప్పుడు బ్రహ్మను గురించి వివేచిద్దాము) అని ప్రారంభమైన బ్రహ్మ సూత్ర గ్రంథం

“అనావృత్తిః శబ్దాదనావృత్తిః శబ్దాత్”

(ముక్తాత్మకు పునరావృత్తి లేదు, పునరావృత్తి లేదు) అని ముగుస్తుంది.

ఇంత వేదాంతం చెప్పి బాదరాయణ సూత్రాలు జీవులందరు బ్రహ్మలో భాగాలే, బ్రహ్మంశలే అని చెప్పి, తిరిగి వర్ణాశ్రమ ధర్మాలను పూర్తిగా సమర్థిస్తాయి. ఆశ్రమ ధర్మాలను వరసగా అనుష్ఠించిన వాడికే బ్రహ్మ విద్యాదికారం వుంటుందని, ఉపనయనం లేని శూద్రులకు అట్టి అధికారంలేదని అవి గట్టిగా వాదించడం విడ్డూరంగాను సమర్థించరానిదిగాను కనబడుతుంది.

37. భగవద్గీత

ప్రపంచ తాత్విక వాఙ్మయంలో భగవద్గీతను పోలిన విశిష్ట గ్రంథం మరొకటి లేదు. దానికదే సాటి.

దాని రచనాకాలం ఖచ్చితంగా చెప్పలేము కాని, రెండువేల ఏళ్ళకు పైమాటే, బహుశా బుద్ధుని తర్వాతదని పండిట్ నెహ్రూ అంటాడు. క్రీస్తుపూర్వం ఆరవ శతాబ్ది నాటిదని రాధాకృష్ణన్ అభిప్రాయపడ్డాడు.

ఇక క్రీస్తుపూర్వం మూడవ, అయిదవ శతాబ్దాల మధ్య కాలానిదని ఒకరన్నారు. క్రీస్తుపూర్వం మూడవ శతాబ్దికంటే ముందుదేనని ఒకరు (కె.టి.తెలంగ్), క్రీస్తుపూర్వం అయిదవ శతాబ్ది నాటిదని ఒకరు, (తిలక్), క్రీస్తుపూర్వం నాల్గవ శతాబ్దిదని ఒకరు (భండార్కర్), ఇలా ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్క శతాబ్దాన్ని గీతాకాలంగా ఎంచుకున్నారు. డి.డి. కోశాంబి గీతను మరీ క్రీస్తుశకం మూడవ శతాబ్దానికి జరిపాడు. గీతలో క్రైస్తవమత ప్రభావంవుందని, అందుచేత అది క్రీస్తు తర్వాతది అయి వుంటుందని కొందరి అభిప్రాయం.

జి.ఎస్.ఖైర్ అనే మహారాష్ట్ర పండితుడు గీతారచన ఒక్కసారిగా జరిగింది కాదని, మూడు విడతలలో, మూడు కాలాలలో జరిగిందని అంటాడు. గీతలోని 18 అధ్యాయాలలో మొదటి ఆరు ఒక దశ. అది క్రీస్తుపూర్వం 6వ శతాబ్ది నాటిది. రెండవ ఆరు అధ్యాయాలు ఒక దశ. అది ఒక శతాబ్ది తర్వాతది. మూడవ ఆరు అధ్యాయాలు ఒక దశ. అది మరి రెండు శతాబ్దాల పిమ్మటది.

బహుశా క్రీస్తుపూర్వం మూడవ శతాబ్ది నాటికి భగవద్గీత ఈనాటి సంపూర్ణ, సమగ్ర రూపాన్ని సంతరించుకుని వుంటుందన్న వాదానికే పలువురు పండితులు మొగ్గినట్టు కనిపిస్తుంది. కాని ఒకటి మాత్రం నిశ్చయం. గీతా రచన కాలం ఎప్పుడైనా, బహుళ ప్రచారానికి వచ్చింది మాత్రం శంకర భాష్యంతోనే. అంటే సుమారుగా క్రీస్తుశకం 8వ శతాబ్ది నుంచే.

నాటి నుంచి నేటి వరకు హిందూ మతస్థులలో అధిక సంఖ్యాకులకు వారు ఏ శాఖవారు, ఏ ఉపశాఖవారు అయినా - భగవద్గీత పరమ పూజనీయ గ్రంథం ఎందరికో నిత్య పారాయణ గ్రంథం, మార్గ నిర్దేశకం, సంశయ విచ్ఛేదకం, దుఃఖ నివారకం అయిన గ్రంథం.

సమస్త భారతీయ చింతనకు ఆధారమైన వాఙ్మయాన్ని ప్రస్థానత్రయం అంటారు. మొదటి ప్రస్థానం ఉపనిషత్తులు. రెండవ ప్రస్థానం బ్రహ్మసూత్రాలు. మూడవ ప్రస్థానం భగవద్గీత.

ఉపనిషత్తులు అన్నిటిలోకి ప్రాచీనమైనవి. వాటిలో చింతనావైవిధ్యం ఎక్కువ. ఏకవాక్యత తక్కువ. అందుచేత వాటిసారం తీసి ఏకోన్ముఖత చేకూర్చడానికిగాను ఉత్తర మీమాంస అనబడే బ్రహ్మసూత్రాలు (వేదాంత దర్శనం) వచ్చాయి.

కాగా, అటు ఉపనిషత్పూరాన్ని, ఇటు సాంఖ్యయోగ, వేదాంతదర్శనాల సారాన్ని పిండి, పిండికృతం చేసి, ఆ తర్వాత కాలంలో ప్రవర్ధమానమైన ధార్మిక, నైతిక, ఆధ్యాత్మిక చింతనను, భక్తి మార్గాన్ని కూడా చేర్చుకున్న ఒక సర్వ సమన్విత, సంపూర్ణ, స్వతంత్ర దర్శనంగా వెలయించినట్టిది భగవద్గీత.

గీతోపనిషత్తు

భగవద్గీతను కూడా ఒక ఉపనిషత్తుగానే పరిగణిస్తారు. దానిలో ప్రతి అధ్యాయం చివర, “భగవద్గీతానూపనిషత్తు...” అని వుంటుంది. దాన్ని బ్రహ్మవిద్య అనీ పేర్కొన్నారు. అంటే బ్రహ్మను గురించిన జ్ఞానం కలిగించేది అని. యోగశాస్త్రం అనీ అన్నారు. యోగాలు అనేకం ఉన్నాయి. యోగానికి అనేకార్థాలున్నాయి. అన్నిటిని సమన్వయపరిచే శాస్త్రం అని.

భగవద్గీతను గురించి ఒక ప్రసిద్ధ శ్లోకం :

- సర్వోపనిషదోగావో

దోగ్ధా గోపాల నందనః

పార్థోవత్సః సుధీర్ఘకై

దుగ్ధం గీతామృతం మహత్.

అర్థం : సర్వోపనిషత్తులు గోవులు, వాటి పాలు పితికేవాడు (దోగ్ధ) కృష్ణుడు, దూడ (వత్సం) అర్జునుడు, పాలు త్రాగేవారు (భోక్తలు) ధీమంతులైనవారు, పాలు (దుగ్ధం) మహత్తరమైన గీతామృతం.

భగవద్గీత మహాభారతంలో అంతర్భాగం (వ్యాసేన గ్రథితం మధ్యే మహాభారతం) భీష్మపర్వంలో కౌరవ, పాండవ యుద్ధారంభ ఘట్టంలో వస్తుంది. యుద్ధ భూమిలో కృష్ణుడు అర్జునుడికి తత్వబోధ చేసినట్లుగా, వారి మధ్య సంవాదరూపంలో అది వ్రాయబడింది. (సంవాద రూపంలో వుండడంవల్ల కూడా గీత ఉపనిషత్తుగా వుండడానికి అర్హమైనది.)

అయినా, ఈనాడు భగవద్గీత భారతంలో భాగంగా కంటే ఒక స్వతంత్ర, స్వయం సంపూర్ణ గ్రంథంగానే స్వీకరించి పరిస్తున్నారు. పారాయణం చేస్తున్నారు. ప్రధాన కథ నుంచి విడదీసినా దాని స్వతంత్ర ప్రతిపత్తికి ఎట్టి భంగం కలగదు.

ప్రక్షిప్త భాగం

నిజానికి అది భారతంలో ప్రక్షిప్తమైన భాగమని పలువురు పండితుల అభిప్రాయం. మహాభారతంలో అటువంటి ప్రక్షిప్త ఖండాలు కోకొల్లలు. ఈనాటి సంస్కృత మహాభారతంలో లక్షకుపైగా శ్లోకాలున్నాయి. కాని మొదటగా 'జయం' పేరుతో వ్యాస విరచితమైనప్పుడు, కౌరవ, పాండవ జననం, వారి జ్ఞాతి వైరం, యుద్ధం, పాండవ విజయం మొదలైన ఘట్టాలతో 8 వేల శ్లోకాలే అందులో వుండేవి. ఆ తర్వాత ఎప్పుడో వ్యాసమహర్షి తన శిష్యుడైన వైశంపాయనుడిని జనమేజయుడికి భారత కథ వినిపించమని ఆదేశించాడు. ఆ దశలోనే అసలు కావ్యానికి అటూ ఇటూ అనేక కథా భాగాలు చేరి భారతం పేరుతో 24 వేల శ్లోకాలకు పెరిగి వుంటుంది.

ఆ పిదప నైమిశారణ్యంలో వైశంపాయన శిష్యుడైన ఉగ్రశ్రవసుడనే సూతుడు శౌనకాది మహామునులకు భారత కథను వినిపించడంతో అసంఖ్యాకంగా ఆఖ్యానాలు, ఉపాఖ్యానాలు, నీతి గాథలు, తత్వబోధలు చేరి మహాభారతం పేరుతో లక్ష శ్లోకాలకు గ్రంథం పెరిగింది. ఆ తర్వాత ఎప్పుడో హరివంశం. భవిష్యపర్వం కూడా చేరాయి. ఆ గ్రంథవిస్తరణ క్రమంలోనే ఎప్పుడో భగవద్గీత కూడా ప్రవేశించి వుంటుంది.

మహాభారతంలో వ్యాసుడు, వైశంపాయనుడు, సూతుడు, ఇలా ముగ్గురి చేతులే కాదు, ఇంకా ఎందరెందరి చేతులో పడి వుంటాయనడం నిర్వివాదం. ఒక సన్నని చిన్న పాయగా ప్రారంభమైన భారత కావ్య స్రవంతి ప్రవాహ మార్గంలో ఆయా కాలాలలో ప్రచారంలో ఉన్న ధర్మశాస్త్రాలు, పురాణ కథలు, రాజనీతి, యుద్ధనీతి, తత్వచింతన, ఇంకా సావిత్రి సత్యవంతుల కథ, నలదమయంతుల కథ, ఆఖరికి రామాయణ కథ, మరెన్నో

ఉవాఖ్యానాలను చేర్చుకుని ఒక మహానదిగా రూపొంది వుంటుంది. ఎందుకంటే భారతంలో అడుగుడుగునా తటస్థించే ఈ నీటిబోధలు, తత్వచింతన, ఉపాఖ్యానాలు ప్రధాన కథతో ఏ విధంగాను సంబంధం లేనివే. ఏ దశలో ఏ భాగాలు వచ్చి చేరాయో చెప్పలేముగాని, అవి లేకపోయినా అసలు కథకు భంగంలేదు.

ఉదాహరణకు నలోపాఖ్యానం చూడండి : ధర్మరాజు అరణ్యవాసం చేస్తూ తనవలె వనవాస క్షేత్రం అనుభవించిన వారెవరైనా వున్నారా అని అడుగుతాడు. బృహదశ్వుడనే ముని 'లేకేమియనా, నలుడు లేడా?' అంటూ నలదమయంతుల కథ చెప్పి, 'చూశావా, అంతటి మహాత్ముడైన నలుడికే ఇడుమలు తప్పలేదు. అందుచేత నీవు ఊరడిల్లు' అని ధైర్యం చెబుతాడు. ఇది నిస్సందేహంగా ప్రక్షిప్త భాగమని తెలిసిపోతూనే వుంది. అలాగే రామాయణ కథ మొదలైనవన్నీ, వీటన్నిటితోను మహాభారతంలో వస్త్రైక్యం చెడినమాట నిజమేకాని, అది ప్రపంచ వాఙ్మయంలోనే సాటిలేని సమగ్ర సుందర మహేతిహాసంగా, ధార్మిక, తాత్విక విజ్ఞాన సర్వస్వంగా భాసిల్లడానికి అవే కారణం. అందుకే మహాభారతం గురించి ఈ నానుడి వచ్చింది:

యదిహస్తి తదన్యత్ర

యన్నైహస్తి తత్కృచిత్ -

అర్థం : ఇందులో వున్నవి ఇతరత్రా కనబడవచ్చు. కాని, ఇందులో లేనిది ఇంకెక్కడా వుండదు. ఈ నీతి గాథలు, తత్వబోధలు మొదలైన వాటితోనే భారతానికి పంచమ వేదమనే పేరు వచ్చింది.

భారతం ఎలాగైతే ఒక్కసారిగా ఒక్క చేతిమీదుగా రాలేదో, దానిలో భాగంగా ప్రసిద్ధమైన భగవద్గీత కూడా అంతే. దానిలో పద్దెనిమిది అధ్యాయాలు, 700 శ్లోకాలు వున్నాయి. అవన్నీ విభిన్న వ్యక్తులు, విభిన్న కాలాలలో వ్రాసి చేర్చుతూ పోయారని పరిశోధకుల అభిప్రాయం.

చర్చిత చర్చణాలు

ఇలా అనడానికి ముఖ్యకారణం గీతలో అనేక అంతర్వైరుధ్యాలు, చర్చిత చర్చణాలు వుండడం. బహుశా దాన్ని క్రీస్తుపూర్వం మూడవశతాబ్ది నుంచి క్రీస్తుశకం మూడవ శతాబ్ది వరకు ఎవరెవరో వ్రాస్తూనే వున్నారు. చివరికది ఒక కలగూరగంపగా తయారైంది.

బహుశా భగవద్గీతపై వచ్చినన్ని భాష్యాలు వ్యాఖ్యానాలు ప్రపంచంలో మరే గ్రంథానికి వచ్చి వుండవు. సంస్కృతంలో సరే, వివిధ భారతీయ భాషలలో, విజాతీయ భాషలలో దాని అనువాదాలు, భాష్యాలు, టీకా తాత్పర్యాలు, విమర్శలు వేల సంఖ్యలో వచ్చి వుంటాయి.

ఇన్ని శతాబ్దాల తర్వాత ఈనాటికీ ప్రతి సంవత్సరం తెలుగులో సయితం వ్యాఖ్యానాలు వస్తూనే వున్నాయి.

మరి ఇన్ని భాష్యాలు, ఇన్ని వ్యాఖ్యానాలు వస్తున్నాయంటే అన్నీ పరస్పర ప్రతిధ్వనులై వుండవు కదా? నిజానికి చాలామంది భాష్యకారులలో ఒకరితో ఒకరు ఏకీభవించేవారి కంటే, విభేదించేవారే ఎక్కువ. గీతార్థాన్ని ఎవరికి తోచిన విధంగా వారు చెప్పారు. ప్రతివారు తమది మాత్రమే అసలైన అర్థం అని వాదించారు. ఉన్నది ఒకటే గ్రంథమైనా రకరకాల భాష్యాలు. “ఒక సూర్యుండు సమస్త జీవులకు తానొక్కొక్కడై తోచు పోలిక...” అన్నట్లు, భగవద్గీత ఒక్కొక్క భాష్యకారునికి ఒక్కొక్క విధంగా కనబడింది. ఆ విధంగానే అర్థం చెప్పారు.

వివిధ భాష్యాలు

ఉదాహరణకు - గీతపై భాష్యాలలో అన్నిటిలో ప్రాచీనమైనది (లభ్యమైనంతవరకు) శంకర భాష్యం. శంకరాచార్యుడు దశోపనిషత్తులకు, బ్రహ్మ సూత్రాలకువలె భగవద్గీతకు కూడా భాష్యం వ్రాశాడు. వాటిని వలె, దీన్ని కూడా అద్వైత దృక్పథం నుంచే వ్యాఖ్యానించాడు. భగవద్గీత జ్ఞానమార్గాన్ని ఉపదేశిస్తున్నట్లుగా భావించాడు.

త్రిమతాచార్యులలో రెండవవాడైన రామానుజాచార్యుడు గీతలో విశిష్టాద్వైతాన్ని దర్శించాడు. మధ్యాచార్యుడు ద్వైతపరంగా, వల్లభాచార్యుడు శుదాద్వైతపరంగా, నింబార్కాచార్యుడుద్వైతాద్వైత పరంగా భాష్యాలు వ్రాశారు. ఊరికి వ్రాయడం కాదు, తీవ్రంగా విభేదించుకుంటూ వ్రాశారు. ఇటువంటివే వివిధ కాలాలలో విభిన్న భాష్యాలు వెలువడ్డాయి. దేశభాషలలో వెలువడిన వాటిలో సుప్రసిద్ధమైనది మహారాష్ట్ర భక్తుడు జ్ఞానదేవుడు వ్రాసిన “జ్ఞానేశ్వరీ” వాఖ్య.

ఆధునిక కాలంలో పండితుడు, దేశభక్తుడు అయిన లోకమాన్య బాలగంగాధర తిలక్ ను ప్రత్యేకించి చెప్పుకోవాలి. ఆయన “గీతారహస్యం” చాలా గొప్ప గ్రంథం. యుద్ధ విముఖుడైన అర్జునుడిని యుద్ధోన్ముఖుడిని చేయడానికి ఉద్దేశించిన గీతలో ఆయనకు కర్మయోగం కనబడగా, మహాత్మాగాంధీకి అహింసా ప్రబోధం, అరవిందుడికి భక్తిమార్గం కనబడ్డాయి.

భగవద్గీత ఒక త్రివేణీ సంగమం. అందులో జ్ఞానయోగం, కర్మయోగం, భక్తియోగం మూడూ ప్రతిపాదితాలైనాయి. జ్ఞానయోగానికి ఉపనదిగా ధ్యానయోగం.

కృష్ణుడు ఒక్కొక్క చోట ఒక్కొక్క యోగాన్ని మిన్నగా చెప్పడం కనబడుతుంది. ఏ యోగం గురించి చెబుతుంటే ఆ యోగమే గొప్పదిగా కనబడుతుంది. దీన్నిబట్టి ఎవరికి వారు తమ అభిమాన సిద్ధాంతాన్నే గీత బోధిస్తున్నదని వ్యాఖ్యానించడానికి ఆస్కారం కలిగింది. ఉదాహరణకు శంకరుడు గీత జ్ఞానయోగ ప్రతిపాదకం అంటాడు. మరి పెక్కు చోట్ల కర్మ,

భక్తి యోగాలను ప్రశంసించ లేదా అంటే, అది అర్థవాదం అంటాడు. అంటే వాటి ప్రాశస్త్యం శ్రోత మనస్సులో నాటుకొనడానికి తాత్కాలికంగా చెప్పిన మాటలే తప్ప. అవే గొప్పవని కాదని, అన్నిటిలోకి జ్ఞానమే మోక్ష సాధకమని శంకరుని వాదం. అందరూ జ్ఞానయోగ సాధకులు కాలేరు. జ్ఞానమార్గావలంబులు ఉత్తమాధికారులు. కర్మ మార్గానుపారులు మధ్యమాధికారులు. జ్ఞానమార్గం కష్టమైంది. కనుక, మొదటనే అది అందరికి అనుసరణీయం కాదు. కర్మమార్గం ద్వారా మనస్సు పరిశుద్ధమై, జ్ఞానసాధనకు అనుకూలమైనదిగా పక్వమవుతుంది. భక్తి కూడా జ్ఞానసాధానికి సోపానమే. జ్ఞానం ఒక్కటే మోక్షదాయకం. శంకరుని దృష్టిలో జ్ఞానం అంటే అద్వైతమే. (దీన్ని గురించి తర్వాత) జ్ఞాన మార్గావలంబి కర్మను పూర్తిగా సన్యసిస్తాడు. కర్మబంధ విముక్తుడైనవాడే జ్ఞాని అయి మోక్షార్హుడవుతాడు. ఆ చరమ స్థితికి చేర్చే ఒక మెట్టు కర్మాచరణ.

సరైన చోట

మహాభారత కథలో గీతను ప్రక్షిప్తం చేసిన వారెవరోగాని, సరిగ్గా అతికే ఘట్టంలోనే దాన్ని చొప్పించారు. యుద్ధం ప్రారంభం కాబోతున్నది. కౌరవ, పాండవ సేనలు ఎదురెదురుగా మోహరించి సిద్ధంగా వున్నాయి. ఉభయ సేనలలోని మహోయోధులు బారులుతీర్చి సేనాగ్రభాగాన నిలబడ్డారు.

-ధర్మక్షేత్రే కురుక్షేత్రే

సమవేతా యుయుత్సవః

మామకాః పాండవాశ్చైవ

కిమకుర్వత సంజయ -

“ధర్మక్షేత్రమైన కురుక్షేత్రంలో కౌరవ పాండవులు యుద్ధోత్సాహంతో ఎదురెదురుగా నిలిచిన పిదప ఏమి చేశారు సంజయా” అని ధృతరాష్ట్రుడు సంజయుని అడిగే ఈ ప్రసిద్ధ శ్లోకంతో భగవద్గీత ప్రారంభమవుతుంది.

వ్యాసుడు సంజయుడికి దివ్య శక్తి ఇచ్చాడు. ఆ శక్తితో సంజయుడు యుద్ధభూమిలో అదృశ్యుడై సంచరిస్తూ ఎప్పుడు ఎక్కడ ఏమి జరుగుతున్నదో చూడగలుగుతాడు. అలా తాను చూచినదాన్ని, విన్నదాన్ని సంజయుడు పూసగుచ్చినట్టు ధృతరాష్ట్రుడికి చెబుతాడు.

అటు పాండవులు, ఇటు కౌరవులు తమ సేనలతో ఆహవానికి మోహరించారు. పాండవ సేనాధిపతి ధృష్టద్యుమ్నుడు. అతడు వ్యూహం రచించాడు. పంచపాండవులు కాక, యుయుధానుడు, విరాటుడు, ద్రుపదుడు, ధృష్టకేతుడు, చేకితానుడు, కాశీరాజు, పురుజిత్తు, కుంతిభోజుడు, శైబ్యుడు, యుధామన్యుడు, ఉత్తమౌజుడు, అభిమన్యుడు, ఉప పాండవులు మొదలైన మహారథులు ఈ వైపున్నారు.

ఇక కౌరవపక్షాన దుర్యోధనాది నూర్గురు ధార్తరాష్ట్రులు, వారి సర్వసేనాని భీష్ముడు, ద్రోణుడు, కర్ణుడు, కృపుడు, అశ్వత్థామ, వికర్ణుడు, భూరిశ్రవుడు మొదలైన యోధాను యోధులున్నారు. వారు వీరు కూడా తమ తమ శంఖాలు పూరించారు. కృష్ణుడు పార్థసారథి, అతడు పాంచజన్యం పూరించగా పార్థుడు దేవదత్తం పూరించాడు.

అర్జున విషాద యోగం

ఇక యుద్ధం ప్రారంభం కాబోతున్నదనగా అర్జునుడు ధనుస్సు ధరించి -

-సేవయో రుభయోర్మధ్యే

రథం స్థాపయమేచ్ఛత -

“ఉభయ సేనల మధ్యలో రథం నిలుపు. నేను ఎవరితో యుద్ధం చేయవలసివుందో వారినొకసారి చూడాలనుకుంటున్నాను” అని కృష్ణుడిని కోరాడు.

కృష్ణుడు అలాగే ఉభయ సేనా మధ్యప్రదేశంలో రథం నిలిపాడు. అర్జునుడు కౌరవ పక్షాన్ని కలయజూడగా, కురువృద్ధులు, గురువృద్ధ బాంధవులనేకులు కనబడ్డారు. విషాద వికలమనస్కుడయ్యాడు. అతని అవయవాలు పట్టుదప్పాయి. నోరెండుకుపోయింది. వణుకు పుట్టింది. గగర్పాటు కలిగింది. గాండీవం చేయిజారి పోతున్నది...

“ఇందరు బంధువులను చంపి నేను ఏమి శ్రేయం పొందబోతున్నాను? వీరిని చంపడం వల్ల వచ్చే రాజ్యం, సుఖాలు, భోగభాగ్యాలు దేనికి ? ఆచార్యులు, పితరులు, పుత్రులు, పితామహులు, మామలు, మేనమామలు, మనుమలు, బావమరుదులు మొదలైన వారెందరో మనతో యుద్ధం చేయడానికి వచ్చి ఇక్కడ నిలబడ్డారు. వీరు నన్ను చంపడానికి వచ్చినప్పటికీ, త్రైలోక్యరాజ్యం కోసమైనా సరే, నేను వీరిని చంపలేను. ఇక భూలోకరాజ్యం సంగతి చెప్పేదేముంది? దుర్యోధనాదులు దుష్టులైనా, అతతాయిలైనా, వారిని చంపితే మనకు పాపమే కలుగుతుంది కదా? వారిని చంపడంవల్ల కులక్షయం జరుగుతుంది. కుల ధర్మాలు నశిస్తాయి. కులమంతా అధర్మం వ్యాపిస్తుంది. కుల స్త్రీలు చెడిపోతారు. వర్ణ సంకర మవుతుంది. దానివల్ల సరకప్రాప్తి తప్పుదు. నేను యుద్ధం చేయను. నిరాయుధుడైన నన్ను ధార్తరాష్ట్రులు చంపితే చంపనీ. అదీ మంచిదే-” అని ఆయుధాలు పారవేసి శోక సంవిగ్నమానసుడై రథం మీద చతికిలపడ్డాడు.

గీత ప్రయోజనం

అప్పుడు కృష్ణుడు అర్జునుడిని ఆవహించిన హృదయ దౌర్బల్యాన్ని పోగొట్టడానికి, యుద్ధోన్ముఖుడిని చేయడానికి గీతోపదేశం చేశాడు.

ఈ కథా సందర్భాన్ని బట్టి యుద్ధ విముఖుడైన అర్జునుడిని తిరిగి యుద్ధ సుముఖుడిని చేయడమే గీతోపదేశ ప్రయోజనమనే విషయం రూఢి అవుతున్నది. అందుచేత కృష్ణుడు ఆ

ప్రయోజనానికి అవసరమైన మేరకే తత్వబోధ చేస్తే చేసి వుండాలి తప్ప, క్షరాక్షర విజ్ఞనం, క్షేత్ర క్షేత్రజ్ఞ విభాగం, విబూతి యోగం, శ్రద్ధాత్రయ విభాగం, గుణత్రయ విభాగం - ఇలా సుదీర్ఘంగా సాగిన బోధన ఆ సందర్భానికి అక్కరలేదు. అసలు గీత ప్రధాన ప్రయోజనం రెండవ అధ్యాయంలో సుమారు 38వ శ్లోకంతోనే తీరికపోతున్నదని, ఒకవేళ గీత భారతంలో భాగంగా మొదటి నుంచి వుండివుంటే అంతవరకు వుండి వుంటుందని, మిగతాదంతా దశలవారీగా ప్రక్షిప్తమై వుంటుందని కొందరు పండితులు అంటున్నారు.

అంతేకాదు, భగవద్గీతలో 700 శ్లోకాలున్నాయి. చకచక నడిచిపోతున్న, నడిచి పోవలసిన కథకు అంత సుదీర్ఘ సమయం మేరకు అడ్డుపడే అంత విస్తృత గ్రంథ భాగాన్ని రచనాశిల్పం ఎరిగిన ఏ రచయిత ఆ సన్నివేశంలో వ్రాసి వుండడు. అర్జునుడికి మొత్తం బ్రహ్మ జ్ఞానాన్ని వేదాంత రహస్యాలను బోధించడమే కృష్ణుడి ఉద్దేశమైతే ఆ సన్నివేశాన్నే ఎందుకు ఎంచుకోవాలి? నిష్కామకర్తవ్యాచరణ బోధతోనే అర్జునుడిని యుద్ధానుకూలుడిని చేయవలసిన అవసరం తీరిపోతున్నది కదా? ఒక ప్రక్క యుద్ధం ప్రారంభం కాబోతున్నది. అతిరథ, మహారథులందరు శంఖాలు పూరించడం కూడా జరిగిపోయింది. మరికొన్ని నిమిషాలే వ్యవధి. ఆ వ్యవధిలో మొత్తం భారతీయచింతన సారమంతా అర్జునుడికి బోధించడం అవసరమా? అంతకంటే కాస్త తీరుబడిగా ఉండే సమయాన్ని కృష్ణుడు ఎంచుకుని వుండవచ్చుకదా? అప్పుడు అర్జునుడు మరింత శ్రద్ధగా విని, జ్ఞానలబ్ధిపొంది వుండేవాడు కదా?

నిజానికి విస్తృత బ్రహ్మజ్ఞాన బోధకు అది సమయం కానందువల్లనే, అర్జునుడు అంతా అర్థమైనట్టు అప్పటికి తలపూపినా, కొన్నాళ్ళకే చెప్పినదంతా మరిచిపోయాడు. అశ్వమేధపర్వంలో ఈ ప్రస్తావన వస్తుంది. యుద్ధానంతరం కృష్ణార్జునులు సరస సల్లాపాలతో కాలం గడుపుతూ వుంటారు. ఒకనాడు అర్జునుడు తనకు యుద్ధారంభ సమయంలో బోధించిన తత్వజ్ఞానం అంతా మరిచిపోయానని, మరొకసారి చెప్పమని కృష్ణుడిని అడుగుతాడు. కృష్ణుడు ఆనాడు చెప్పినదాన్ని మరల చెప్పడం తనకైనా సాధ్యంకాదని అంటూ భగవద్గీతలో చెప్పినదాన్ని కాక ఇతరేతరాంశాలతో కూడిన తత్వబోధ చేస్తాడు. దాన్ని 'అనుగీత' అంటారు. అది భగవద్గీత కంటే అన్ని విధాల తక్కువ స్థాయిలో ఉంటుంది. ఎవరో ఔత్సాహికుడు ఆ ఘట్టం వద్దకు వచ్చేసరికి తాను మాత్రం ఎందుకు మరొక గీతలో తన విజ్ఞానాన్ని గ్రంథస్థం చేయకూడదని అక్కడ ప్రక్షిప్తం చేసి వుంటాడు.

ఇంతకీ చెప్పవచ్చుందేమంటే భగవద్గీతలోని అత్యధిక భాగం తర్వాత కాలాలలో ఎవరెవరో వ్రాసి గ్రంథం పెంచుకుంటూ పోయివుంటారు. లేకపోతే సందర్భానికి అక్కరలేని అన్ని తాత్విక విషయాలు దానిలో చోటుచేసుకోవడం జరిగివుండదు. కథా (కావ్య) శిల్పం

దృష్టితో చూస్తే భారతం అసలు రచయిత అంత సేపు కథాగమనాన్ని అడ్డుకుంటున్న తత్వబోధను, అక్కడ తనకు తానై చేర్చి వుండదు. ఆ విధంగా కథా గమనానికి అడ్డుపడే తాత్విక, తదితర భాగాలు భారతంలో లెక్కకు మిక్కిలిగా ఉన్నాయి. అవన్నీ ప్రక్షిప్తాలే. వాటిలో ఒకటి భగవద్గీత.

ప్రక్షిప్తమైనప్పటికీ ఒక ప్రత్యేక తాత్వికగ్రంథంగా చూస్తే భగవద్గీత లోకోత్తర సౌందర్యంతో విరాజిల్లుతున్న సాహిత్య ఖండంగా పరితలను లోబరచుకుంటుంది. రెండు వేల ఏళ్ళుగా అది హిందూధర్మానికి, మతానికి కేంద్రబిందువుగా భాసిల్లుతున్నది. గీత లేని హిందూమతాన్ని ఊహించలేము. దానికి కారణం గీతలోని సార్వకాలికత, సార్వజనీనత పెక్కు సవరణలతో, మినహాయింపులతో దానిలోని అనేక విషయాలు పలువురికి నేటికీ శిరోధార్యాలు.

ప్రతీక

గీతోపదేశ సన్నివేశం సాధారణ మానవజీవితానికి ప్రతీక. మానవుడి మనస్సే కురుక్షేత్రం. అర్జునుడికి నరుడు అనేది నామాంతరం. అంటే అతడు ప్రతి నరుడికి ప్రతీక. అతడికి కర్తవ్యోపదేశం చేసిన నారాయణుడు ప్రతి నరునిలో అంతర్నిహితమై వుండే అంతరాత్మ. అర్జునుడికి కలిగిన కింకర్తవ్యతా విమూఢత ప్రతి నరుడికి జీవితంలో వివిధ సందర్భాలలో వివిధ సన్నివేశాలలో కలుగుతూనే వుంటుంది. ఫలానా పని చేయవచ్చునా, చేయకూడదా? ఏది నైతికం, ఏది అనైతికం? ఏది కర్తవ్యం, ఏది అకర్తవ్యం? అనే ధర్మ సందేహం ప్రతి మనిషికి అనే సందర్భాలలో కలుగుతుంది. ఆ సందర్భాలలో ఈనాటికీ గీతలోని ప్రధానోపదేశం ప్రతీకాత్మకంగా వర్తిస్తుంది. మార్గదర్శకం అవుతుంది. అయితే దేశకాల పాత్రలకు తగినట్లుగా పునర్నిర్వచించుకోవాలి, పునరన్వయించుకోవాలి.

II

భగవద్గీత చదివిన ప్రతివారికి కొట్టొచ్చినట్టు స్ఫురించే ఒక అంశం వర్ణవ్యవస్థ. భారతీయ సమాజంలో వర్ణాశ్రమ ధర్మాలు ప్రబలంగా, ప్రముఖంగా వున్న కాలానికి చెందినది భగవద్గీత. వాటిని, ముఖ్యంగా వర్ణ వ్యవస్థను, అది నిర్దేశించే ధర్మాలను గీత సమర్థిస్తుంది. అసలు వర్ణవ్యవస్థ లేనిదే భగవద్గీతే లేదు. వర్ణవ్యవస్థ ఆనాటి యుగధర్మం.

అర్జునుడు క్షత్రియుడు, యుద్ధంచేయడం, శత్రువును నిర్మించి, రాజ్యం గెలుచుకుని రాజ్యపాలన చేయడం క్షత్రియ కులధర్మం. దాన్ని అర్జునుడు ఉల్లంఘించడానికి ప్రయత్నించగా కృష్ణుడు అడ్డుకున్నాడు.

రాజ్యం కోసం యుద్ధంచేసి శత్రువులనైనా సరే, సంహరించడం పాపం కదా అని అర్జునుడు సందేహిస్తే కృష్ణుడు అది క్షత్రియ కులధర్మం అంటాడు. కులధర్మం ఆచరిస్తే

దోషంలేదని, ఆచరించకపోవడమే దోషమని అంటాడు. కులధర్మంగా ఆచరించినప్పుడు అది నిష్కామ కర్మ అవుతుంది. ఆ విధంగా నిష్కామంగా, ఫలాపేక్షరహితంగా కర్మ ఆచరిస్తే ఫలం మానవుడికి అంటుకొనదని అంటాడు.

-స్వధర్మ నిధనం శ్రేయః

పరధర్మ భయావహః (3-35)

“స్వధర్మాచరణంలో మరణమైనా శ్రేయమే. పరధర్మం ఎల్లప్పుడూ భయావహమే” అని కృష్ణుడు కులధర్మాన్ని సమర్థిస్తాడు.

పైగా వర్ణ వ్యవస్థను ఎవరూ ప్రశ్నించడానికి వీలు లేకుండా

- చాతుర్వర్ణ్యం మయాసృష్టం

గుణకర్మ విభాగశ :-

“గుణాన్ని బట్టి, కర్మను బట్టి చతుర్వర్ణాలను నేనే సృజించాను” అని గీతాకారుడు కృష్ణుడి నోట పలికించాడు. సాక్షాత్తు భగవంతుడే స్వయంగా సృష్టించిన దానికి తిరుగేముంటుంది? ఈ విధంగా వాదించి వర్ణ వ్యవస్థను భారతదేశంలో సుస్థిరం, శాశ్వతం చేయడానికి భగవద్గీత ఉపయోగపడిందనడంలో సందేహం లేదు.

గుణం, కర్మ

అయితే, పైన పేర్కొన్న శ్లోకభాగం అనేక వాద వివాదాలకు కారణమైంది. ఉదాహరణకు గుణాన్ని బట్టి వర్ణ నిర్ణయం అంటే ఏమిటి? సాత్వికం, రాజసికం, తామసికం అనే మూడు గుణాలను గీత పేర్కొంటున్నది. ఒక్కొక్కని స్వభావం (ప్రకృతి) ఒక్కొక్క విధంగా వుంటుంది. ఆ స్వభావం నుంచి పైన పేర్కొన్న మూడు గుణాలలో ఏదో ఒకటి గాని, రెండేసి గుణాల కలయిక గాని కలుగుతుంది. ఆ గుణాలను బట్టి మానవుని కర్మలు నిర్ణయమవుతాయి. దాన్ని బట్టి అతని వర్ణం నిర్ణయమవుతుంది.

కాని, ప్రపంచంలో నిజంగా అలాంటి పరిస్థితి ఎక్కడైనా ఉందా? ఒకడు ఒకానొక వర్ణానికి చెందినవాడైనంత మాత్రాన అతనిలో ఆ వర్ణానికి లక్షణమని చెప్పబడిన గుణం విధిగా కనబడుతున్నదా ? లేక ఒకడు ఫలానాగుణం కలిగినవాడు కనుక ఫలానా వర్ణానికి చెందినవాడు అని చెప్పగలమా? ఇప్పుడే కాదు. ఎప్పుడైనా, ఎక్కడైనా, ఏ గుణమైనా ఏ వర్ణపు వ్యక్తిలోనైనా వుండవచ్చుకదా? నిజానికి వర్ణానికి, గుణానికి సంబంధం లేదు. ఒకానొక గుణం కలిగినవాడు ఏ వర్ణంలోనైనా వుండవచ్చు. ఒకనికి జన్మతః ఒకానొక గుణం, లేదా స్వభావం కొంతవరకు రావచ్చు కాని, చాలా వరకు పుట్టి పెరిగిన పరిసరాలనుబట్టి, పరిస్థితులను బట్టి, పెంపకాన్ని బట్టి గుణాలు, స్వభావం కలుగుతాయి. మునీశ్వరుని వద్ద

పెరిగిన చిలక ఒక విధమైన పలుకులు పలికితే, కసాయివాని వద్ద పెరిగిన చిలక మరొక విధమైన పలుకులు పలుకుతుందన్న కథకు ఇదే అర్థం.

అందుచేత గుణాన్ని బట్టి వర్ణం నిర్ణయ మవుతుందన్నది నిజం కాదు. ఏ వర్ణం వారిలోనైనా ఏ గుణమైనా ఉండవచ్చు. శూద్రవర్ణంలో సత్వగుణ ప్రధానుడైన వ్యక్తి జన్మించవచ్చు. మరి వెంటనే అతడిని బ్రాహ్మణ వర్ణంలో చేర్చుకొనడం ఎప్పుడైనా జరిగిందా? క్షత్రియుడుగా పుట్టిన విశ్వామిత్రుడు బ్రహ్మర్షి అనిపించుకున్న కథ తరచుగా చెబుతారు. కాని, విశ్వామిత్రుడు బ్రహ్మర్షి, లేదా బ్రాహ్మణుడు కావడానికి వేలాది ఏళ్ళు తలకిందులుగా తపస్సు చేయవలసి వచ్చింది. బ్రహ్మర్షి అనిపించుకున్నా, అతడిలో సత్వగుణం సుప్రతిష్ఠితమైన దాఖలాలేదు. రజోగుణమే అతడిలో కొనసాగుతుంది.

శంబూకుని కథ

శంబూకుని కథ అందరికీ తెలిసిందే. అతడు శూద్రుడు కనుక తపస్సు చేసే అధికారం లేదు. కులధర్మాన్ని ఉల్లంఘించి తపస్సు చేసినందుకుగాను శ్రీరాముడు అతడిని సంహరించాడు. తపోవృత్తిని అవలంబించినందుకు శూద్రుడిని అగ్రకులాలలో చేర్చుకొనకపోగా, కుల నియమోల్లంఘనకు అంత కఠిన శిక్ష విధించడం జరిగిందన్నమాట.

అంతకంటే కర్మను బట్టి వర్ణాలు ఏర్పడ్డాయని చెప్పడం సముచితం కావచ్చు. కర్మ అంటే పని. అంటే వృత్తి. కనుక ఫలానా వృత్తి అవలంబించినవాడు ఫలానా వర్ణానికి చెందినవాడు అనే విభాగం తొలుత ఏర్పడి వుండవచ్చు ననడానికి అవకాశం వుంది. అలాగైతే ప్రతివాడు తన గుణాన్ని బట్టి తనకు తగిన వృత్తిని ఎంచుకుని వుండవచ్చు కదా, గీత చెప్పింది అదేకదా అనవచ్చు.

బ్రాహ్మణ క్షత్రియ విశాం

శూద్రాణాంచ పరంతప

కర్మాణి ప్రవిభక్తాని

స్వభావ ప్రభవైర్గుణైః - (18-41)

“బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులకు వారి వారి స్వభావాల నుంచి ప్రభవించిన గుణాలను బట్టి కర్మలు నిర్ణయమైనాయి.”

కాని, భారతీయ చరిత్రలో ఎంత వెనక్కి వెళ్ళి చూచినా మానవులు స్వేచ్ఛగా తమ గుణాలను అనుసరించి స్వేచ్ఛగా వృత్తులను ఎంచుకున్న కాలం కనిపిస్తున్నదా? మనకు తెలిసినంతవరకు వర్ణవ్యవస్థ, దాన్ని బట్టి నిర్ణయమైన కర్మలు - అవే కనిపిస్తున్నాయి. భగవంతుడు తానే సృజించినట్టు చెప్పిన చతుర్వర్ణాల (మరి పంచమవర్ణం ఎవరి సృష్టి ?)

కాలక్రమాన చతుస్సహస్ర కులాలుగా వృద్ధి చెందాయి. సంఘపరిణామ క్రమంలో మొదట వృత్తులను బట్టి కులాలేర్పడి వుండవచ్చు కాని, ఆ తర్వాత మాత్రం జన్మను బట్టి కులాలు, కులాలను బట్టి వృత్తులు నిర్ణయమైనాయి. కులధర్మం అనేది, కులవృత్తి అనేది అనుల్లంఘనీయం అయింది.

ఆధునిక కాలంలో కుల వ్యవస్థను మనం వ్యతిరేకిస్తున్నాము. అది ఎప్పటికైనా నిర్మూలం కావలసిందేనని సంప్రదాయవాదులు మినహా మిగతా వారందరూ కోరుతున్నారు. అయితే కులం పోవాలని అందరూ ఎంతగా కోరుతున్నారో అంతగా అది బలపడుతున్నది. భారత రాజకీయాలు కులవ్యవస్థ అనే విషసర్పాన్ని పాలిపోసి పెంచుతున్నాయి. పైగా కుల వ్యత్యాసాలు పోవాలి తప్ప కులాలు పోనక్కరలేదనే వింతవాదం కూడా వినిపిస్తున్నది. కాని కులాలున్నంతవరకు కుల వ్యత్యాసాలు పోబోవనే విషయాన్ని అలా వాదించేవారు గుర్తించడం లేదు.

ఒక మంచి మార్పు

గుడ్డిలో మెల్ల అన్నట్టు ఒక మార్పు మాత్రం వచ్చింది. కులవృత్తి నియమం క్రమంగా అంతరిస్తున్నది. విద్య, ముఖ్యంగా ఉన్నత విద్య, సాంకేతిక విద్య సంఘంలో అట్టడుగు వర్గాల వరకు వ్యాపిస్తున్నకొద్దీ ఏ కులంవాడైనా, ఏ వృత్తి అయినా - కులధర్మాన్ని బట్టి - భగవద్గీత చెప్పినట్టు ఆజన్మాంతర సంస్కార ఫలితంగా వచ్చే స్వభావాన్ని బట్టి, గుణాన్ని బట్టి కాక - అభిరుచిని బట్టి, ఆసక్తిని బట్టి, శక్తి సామర్థ్యాలను బట్టి వృత్తి నిర్ణయమవుతున్నది. ఇదొక మార్పుకాని, మొత్తంపై ఇప్పటికీ హిందూసంఘం కులం సంకెళ్ల నుంచి బయట పడలేకపోతున్నది.

మరి కులవ్యవస్థను అసలే ఎరగని ఇతర సమాజాలకు, ఎప్పటికైనా భారతదేశంలో కులరహిత సమాజం ఏర్పడితే ఆ సమాజానికి గీతోపదేశం వర్తించదా? పునర్విర్వచించుకుంటే వర్తిస్తుంది. కులవ్యవస్థ లేకపోయినా వృత్తులుంటాయి కదా? వైద్యవృత్తి, న్యాయవాద వృత్తి, ఉపాధ్యాయ వృత్తి, వ్యవసాయ వృత్తి, సైనిక వృత్తి పత్రికా రచన వృత్తి - ఇలా ఎన్నో వృత్తులుంటాయి. ఆ వృత్తులను బట్టి, ఉద్యోగాలను బట్టి నిర్ణయమయ్యే నియమాలు, ధర్మాలు ఎప్పుడూ ఉంటాయి. సమాజ శ్రేయస్సు దృష్ట్యా ప్రతి వృత్తిలోను చేయదగిన పనులు, చేయదగని పనులు నిర్ణయమై వుంటాయి. వాటిని స్వార్థరహితంగా, నిష్కామంగా పాటించడమే వ్యక్తి కర్తవ్యమవుతుంది. ఒక్కొక్కసారి వృత్తి ధర్మానికి, వ్యక్తి ధర్మానికి ఘర్షణ సంభవించవచ్చు. ఆ సమయంలో ఏది అనుసరణీయమో, ఏది శ్రేయస్కరమో వ్యక్తి తన అంతరాత్మ ప్రబోధానుసారం నిర్ణయించుకోవలసిందే. “స్వధర్మ నిధనం శ్రేయః” అన్నబోధలో స్వధర్మానికి కులధర్మం అనే కాక, వ్యక్తిగత స్వీయధర్మం అని అర్థం చెప్పుకోవడంలో తప్పులేదు.

భగవద్గీత ప్రధానంగా బోధించింది కర్మయోగాన్ని మొత్తం గీతా ప్రయోజనం, పరమార్థం కర్మయోగమే. శంకరుడు గీతను జ్ఞాన ప్రధానమైనదిగా వ్యాఖ్యానించి నప్పటికీ, నిజానికి అది కర్మయోగ ప్రధానం. అర్జునుడు విషాదగ్రస్తుడై యుద్ధం చేయనని అస్త్ర సన్యాసం చేసినప్పుడు అతడిని యుద్ధోన్ముఖుడిని చేయడానికి కృష్ణుడు కర్మయోగం బోధించాడు. ఈ విషయం మరచిపోరాదు.

మానవుడైనవాడు మరణ పర్యంతం కర్మ చేయవలసిందే. బ్రహ్మ జ్ఞానియై అన్ని కోర్కెలను త్యజించినవాడు కూడా దేహం. ప్రాణం ఉన్నంత వరకు కర్మ చేస్తూనే వుంటాడు. కర్మాచరణం నుంచి ఎవడూ తప్పించుకోలేడు. తనకు లేనిది, తాను కోరదగినది ఏదీ లేని భగవంతుడు కూడా లోక సంగ్రహార్థం కర్మ ఆచరిస్తూనే వున్నాడు. సాధువులను సంరక్షించడానికి, దుష్టులను దునుమాడడానికి, ధర్మ సంస్థాపన కోసం భగవంతుడు యుగం తర్వాత యుగంలో భూమిపై అవతరిస్తున్నాడు.

నిష్కామ కర్మ

అయితే కర్మ అనేది - అది పుణ్యకర్మ అయినా, పాప కర్మఅయినా ఆత్మను బంధిస్తుంది. మళ్ళీమళ్ళీ కర్మ ఫలితాలను అనుభవించడానికి జన్మించేటట్లు చేస్తుంది. అటువంటి కర్మకు బంధన శక్తి లేకుండా చేయాలంటే కర్మను అకర్మగా మార్చాలి. అది ఎలా సంభవం? కర్మను నిష్కామంగా చేస్తే, ఫలాపేక్ష లేకుండా వైరాగ్యభావంతో చేస్తే అది సంభవం. జయాపజయాలను, లాభాలాభాలను గణించకుండా అది కేవలం కర్తవ్యం కనుకనే చేయాలి. క్షత్రియుడైనవాడు యుద్ధం చేసి, శత్రువులను నిర్జించి, రాజ్యపాలన చేయడం తన కుల ధర్మం కనుక చేయాలి. ఆ విధంగా తన స్వార్థం కంటే ఉన్నతమైన పరమార్థం కోసం నిష్కామంగా, ఫలాపేక్ష రహితంగా కర్మ చేస్తే అది నైష్కర్మ్యంగానే భాసిస్తుంది. (తేన త్యక్తేన భుంజీథాః అని ఈశావాస్య ప్రథమ మంత్రం చెప్పింది ఈ నిష్కామ కర్మతత్వాన్నే)

అలాంటి వైరాగ్యం ఎలా సిద్ధిస్తుంది? అంటే అభ్యాసం చేతనే సిద్ధిస్తుంది. కోరికలు లేకుండా, ఫలితం ఆశించకుండా, ఫలితం పట్ల మమకారం లేకుండా, కర్తవ్యం కనుకనే కర్మ చేయడం అనేది సాధన ద్వారా నేర్చుకోవాలి. ఇంద్రియ నిగ్రహం, ధ్యానం, యోగసాధన మొదలైనవి అందుకు పద్ధతులు.

భక్తిమార్గం

మరొక మార్గం భక్తి యోగం. ఏ కర్మ చేసినా భగవదర్పణంగా చేయాలి. అప్పుడు మానవుడు కర్మవిముక్తుడవుతాడు. కృష్ణుడు తానే సమస్తాన్ని సృజించానని, తనను మించిన దైవంలేదని, భక్తుడు తనను ఉపాసించడం వల్ల మోక్షం పొందుతాడని చెప్పాడు. జ్ఞానమార్గ

కంటే, కర్మమార్గం కంటే భక్తిమార్గం సులభం. పత్రం, పుష్పం, ఫలం, తోయం ఏది భక్తితో సమర్పించినా అది తనకు చెందుతుంది. అన్ని కర్మలను త్యజించి నిర్మల చిత్తంతో భగవంతుని శరణుపొందిన మానవుడు అన్ని పాపాల నుంచి విముక్తుడవుతాడు.

భక్తి అనేది మొదటినుంచి హిందూమతంలో వున్న భావంకాదు. వేదాలు కర్మ ప్రధానమైనవి. ఉపనిషత్తులు జ్ఞాన ప్రధానమైనవి. అవి అందరికీ అందుబాటులో లేనివి. అందరూ ఆ మార్గాలు అవలంబించలేరు. అందుచేత భగవంతుడిని సామాన్య మానవులకు చేరువగా తీసుకురావడానికిగాను భక్తితత్వం ఒకానొక దశలో హిందూమతంలో ప్రవేశించింది. దానికి మొదటిసారిగా గీత విస్తృతమైన రూపం ఇచ్చింది.

ఆ తర్వాత కాలంలో భక్తిభావన అనూహ్యంగా పెరిగిపోయి. దాదాపు హిందూమతం అంతటిని ఆక్రమించుకున్నది. తాత్వికంగా శంకరాద్వైతం అగ్రస్థానం పొంది వుండవచ్చుగాని, అత్యధిక సంఖ్యాకులైన ప్రజావళిని భక్తిభావమే ఎక్కువగా ఆకర్షించింది. అంతేకాదు. శూద్రుడు మోక్షానికి అర్హుడుకాదని, మోక్షార్హత సంపాదించాలంటే మానవుడు అగ్రవర్ణంలో జన్మించవలసిందే అని బ్రహ్మ సూత్రాలు పేర్కొంటున్నాయి. అంటే శూద్రులు బ్రహ్మజ్ఞానానికి అర్హులు కారన్న నిరసన భావం ఒకనాడు వుండేదన్న మాట. ఆ పరిస్థితులలో మోక్షానికి మరొక మార్గంగా, జ్ఞానం కంటే సులభమైన మార్గంగా భక్తి మార్గం హిందూ సమాజంలో వ్యాప్తిలోకి వచ్చింది. భగవద్గీతలోనే దానికి అంకురారోపణ జరిగింది. తదనంతర కాలంలో అన్ని భక్తి ఉద్యమాలకు భగవద్గీత మార్గదర్శిని అయింది.

భగవద్గీతలో ప్రతిపాదితమైన భక్తి కృష్ణభక్తి. వృష్టి వంశీయులు, యాదవులు, సాత్త్వికులు మొదలైన తెగలకు నాయకుడైన కృష్ణుడు క్రమంగా భగవంతుడుగా, లేక విష్ణు అవతారంగా పరిణమించాడు. వేదకాలం నాటికి పౌరాణిక కృష్ణుడు లేడు. ఋగ్వేదం ఎనిమిదవ మండలం 85,86,87 సూక్తాలు ఆంగిరసుడైన కృష్ణుని పేరుతో వున్నాయి. అలాగే 96వ సూక్తంలో కృష్ణుడనే అసురుడిని ఇంద్రుడు సంహరించినట్లు వుంది. కాని, ఆ రెండు చోట్ల పేర్కొన్న కృష్ణుడు పౌరాణిక కృష్ణుడు కాదని తెలుస్తూనే వుంది.

ఛాందోగ్యోపనిషత్తు పేర్కొన్న ఘోరాంగిరసుని శిష్యుడైన కృష్ణుడు మాత్రం దేవకీపుత్ర కృష్ణుడు. అతడు గురువు వద్ద నేర్చిన వేదాంతానికి, గీతోపదేశానికి పోలికలున్నాయి కనుక అతడే గీతలోని కృష్ణుడై వుండాలని పండితులు అభిప్రాయపడ్డారు. ఇక ఆ తర్వాతకాలంలో ఘోరాంగిరస శిష్యుడైన కృష్ణుడే దేవకీ వసుదేవుల పుత్రుడైన పౌరాణిక కృష్ణుడుగా పరిణామం చెంది వుంటాడు. అతడే భగవదవతారంగా తర్వాత కాలంలో బహుళ ప్రచారం పొంది పూజనీయు డయ్యాడు. పురాణేతిహాసాలనాటికి అతడు వేద దేవతలను మించి ఆరాధనీయు డయ్యాడు. ఉదాహరణకు యాదవులు ఇంద్రోత్సవం జరుపుతుంటే వారి నాయకుడైన కృష్ణుడు

వారిచి తనను ఆరాధించమని ఆదేశించాడు. భగవద్గీతలో కృష్ణవాసుదేవ తత్వం పరాకాష్ఠ చెందింది. తాను భగవంతుడినని, తన మాయాశక్తితో ఈ సమస్తాన్ని సృజించానని, తాను పరబ్రహ్మకంటే మిన్న అయినవాడినని, తనను భక్తితో పూజించిన వారికి మోక్షం ప్రసాదిస్తానని ప్రకటించాడు. జ్ఞాన, కర్మమార్గాల కంటే సులభమైనది భక్తి మార్గమని చెబుతూ, అన్ని ధర్మాలను వదలి తనను శరణు వేడిన వారికి సర్వ పాపాలను పొగొట్టి మోక్షం ఇస్తానంటాడు. మధ్య యుగాల నుంచి కృష్ణభక్తి ఎంతగా ప్రజాసామాన్యంలో ప్రచారితమైందో అందరికీ తెలిసిందే.

ఆత్మనిత్యత్వం

గీత బోధించిన మరొక ప్రధాన భావం ఆత్మనిత్యత్వం. ఆత్మ ఒక్కటే సత్యం, నిత్యం. ఆత్మ కర్మానుభవం కోసం తిరిగి తిరిగి పార్థివ శరీరం ధరిస్తుంది, త్యజిస్తుంది. అవే జనన మరణాలు. మోక్షప్రాప్తి పర్యంతం దేహికి జనన మరణాలు తప్పవు. మోక్షం ఎలా సిద్ధిస్తుంది? ఆత్మ తాను నిత్యుడనని, జనన మరణాలు దేహానికే తప్ప తనకు కాదని గ్రహించడమే మోక్షం. జ్ఞానమే మోక్షదాయకం. అటువంటి జ్ఞానం సిద్ధించడానికి యోగసాధనే మార్గం.

జన్మ పరంపర మరొకముఖ్య భావన. ఆత్మ నిత్యత్వం వలెనే ఇది కూడా కేవలం ఒక విశ్వాసం. క్రిందటి జన్మలో చేసిన కర్మలకు అనుగుణంగా ఈ జన్మ వుంటుంది. పుణ్యకర్మలు చేసినవాడికి ఉత్తమజన్మ, పాపకర్మలకు నీచ జన్మ కలుగుతాయి. ఒకడు ఉత్తమకులంలో జన్మించాడంటే పూర్వజన్మలో పుణ్యకర్మలు చేసి వుంటాడని, నీచకులంలో జన్మించాడంటే పాపకర్మలు చేసి వుంటాడని ఊహించాలి. అయితే ఈ జన్మలో మంచి కర్మలు చేస్తే మరొక జన్మలో ఉత్తమకులంలో జన్మించవచ్చు. ఇవన్నీ ఊహలు. ఆత్మ నిత్యత్వం వలెనే సాక్ష్యం, ఆధారం లేని విశ్వాసాలు. కాని వీటిపైనే మొత్తం భారతీయ చింతన ఆధారపడి వుంది. ఆత్మ భావన, పూర్వ, పునర్జన్మల భావన లేనిదే భారతీయ చింతనే లేదు. వీటిని ఈనాడే కాదు, అతి ప్రాచీన కాలంలోనే ప్రశ్నించినవారున్నారు. చార్వాకులవలె అపహేళన చేసినవారున్నారు.

భగవద్గీత తన సిద్ధాంతాలకు ఉపనిషత్తులపై ఎంతగా ఆధారపడిందో సాంఖ్య దర్శనంపై కూడా అంతే ఆధారపడింది. కపిల సాంఖ్యాన్ని నూటికి నూరుపాళ్లు స్వీకరించిందని కాదు కాని, నిరీశ్వరమైన సాంఖ్యాన్ని సేశ్వరసాంఖ్యంగా మార్చుకున్నది. ప్రకృతి, పురుషుడు అనే మూలతత్వాలను ప్రతిపాదించిన సాంఖ్యానికి గీత పురుషోత్తమ తత్వాన్ని కూడా చేర్చింది. పురుషోత్తమతత్వం ఒక్కటే మౌలికమని ప్రతిపాదించింది. కాని, కపిల సాంఖ్యంలో పేర్కొన్న ప్రకృతి, పురుషుడు, గుణత్రయం, బుద్ధి, అహంకారం మొదలైన వివిధ తత్వాలను ఆమోదించింది. ముఖ్యమైన మార్పులు, చేర్పులతో సాంఖ్యాన్ని స్వీకరించింది. కపిల

సాంఖ్యానికి, గీతా సాంఖ్యానికి సంబంధం లేదని కొందరు అంటారు కాని, గీతపై కపిల సాంఖ్య ప్రభావం కలదని చెప్పడానికి సందేహం అక్కరలేదు.

భగవద్గీత యోగశాస్త్రమే కాదు, నీతిశాస్త్రం కూడా. మానవుడు ఈ లోకంలో ఎలా ప్రవర్తించాలి. ఎలా వ్యవహరించాలి. ఎవరు ఎందుకు ఏ విధమైన కర్మలు ఆచరించాలి, ఆఖరికి ఎటువంటి ఆహారం భుజించాలి, ఎంతసేపు నిద్రించాలి, మనస్సును, ఇంద్రియాలను ఎలా నిగ్రహించాలి, నిగ్రహిస్తే కలిగే ప్రయోజనం ఏమిటి, నిగ్రహించకపోతే కలిగే నష్టం ఏమిటి, ఇంకా అనేక నీత్యపదేశాలకు భగవద్గీత కాణాచి, ఇవి నాటికీ, నేటికీ ఎప్పటికీ ఆదరణీయాలే, ఆచరణీయాలే.

ఉదాహరణకు మోక్షసన్యాసయోగంలో గీతాచార్యుడు మూడు రకాల సుఖాలను పేర్కొన్నాడు. ఒకటి సాత్వికసుఖం, రెండవది రాజస సుఖం, మూడవది తామస సుఖం. సాత్విక సుఖం ఎటువంటిది?

యత్తదగ్రే విషువ పరిణామేమృతోపమం

తత్సుఖం సాత్వికం ప్రోక్తమాత్మ బుద్ధి ప్రసాదజం 18-37

ఏది మొదట్లో విషంలా వుండి చివరలో అమృతంలా వుంటుందో, తన బుద్ధి నైర్మల్యం చేత కలుగుతుందో అది సాత్వికసుఖం.

అలాగే ఏ సుఖమైతే మొదట విషయేంద్రియ సంయోగం చేత అమృతంలా వుండి చివరలో విషంగా పరిణమిస్తుందో అది రాజస సుఖం. ఇక నిద్ర, అలసత్వం, ప్రమత్తత అనేవాటినుంచి పుట్టినదై మొదట్లోను, చివరలోను కూడా భ్రమను, అజ్ఞానాన్ని కలగజేస్తుందో అది తామస సుఖం.

ఈ త్రివిధ విభజన నిత్య సత్యమని అంగీకరించడానికి అభ్యంతరం వుండనక్కరలేదు.

గీతలో 18 అధ్యాయాలు, 700 శ్లోకాలు వున్నాయి. అధ్యాయాల వారీగా కొన్ని ముఖ్యమైన, ప్రసిద్ధమైన, సుపరిచితమైన శ్లోకాల సహాయంతో గీతార్థాన్ని తెలుసుకుందాము.

38. సంగ్రహంగా గీత

భగవద్గీతలో 18 అధ్యాయాలున్నాయి. ప్రథమాధ్యాయం అర్జున విషాదయోగం. ద్వితీయాధ్యాయం సాంఖ్యయోగం. ఇలాగే ప్రతి అధ్యాయాన్ని ఒక యోగంగా పేర్కొనడం జరిగింది.

యోగం అంటే కలయిక (union). సంయోగం అన్నా కలయికే. అందుచేత యోగం, సంయోగం ఒకటే. అయితే, యోగం అనే శబ్దానికి నానార్థాలున్నాయి. సందర్భాన్ని బట్టి అర్థం చెప్పుకోవాలి.

యోగం అంటే పద్ధతి (method), మార్గం (Way, Means) అని కూడా అర్థం చెప్పవచ్చు. అర్జున విషాదయోగం అంటే అర్జునవిషాదం అనే పద్ధతి, మార్గం. విషాదం మార్గం ఎలా అయిందంటే, యుద్ధభూమిలో అర్జునుడికి కలిగిన విషాదమే అతడు జ్ఞానం పొందడానికి మార్గం అయింది.

సాంఖ్యయోగం అంటే సాంఖ్యం అనే పద్ధతి, మార్గం. కర్మయోగం అంటే కర్మమార్గం, భక్తియోగం అంటే భక్తిమార్గం. ఇలా అన్ని అధ్యాయాలకు అర్థం చెప్పుకోవాలి.

మొదటిదైన అర్జున విషాదయోగం ఇంతకు ముందే వివరించబడింది. ఇప్పుడు సాంఖ్యయోగం.

2. సాంఖ్యయోగం

కౌరవ, పాండవ సేనల మధ్య రథంపై నిలబడిన అర్జునుడు కౌరవసేనలోని తన బంధుమిత్రాదులందరిని చూడగానే విషాదనిహ్వలుడై, యుద్ధం చేయనంటూ అస్త్రసన్యాసం చేసేసరికి, సారథి కృష్ణుడు ఆశ్చర్యపడ్డాడు.

“ఇదేమిటి ? వేళకాని వేళ నీకు ఈ అనార్యష్టం, అస్వర్గ్యం, అకీర్తికరం అయిన మానసిక మాలిన్యం ఎలా కలిగింది ? ఈ క్లైబ్యం (అధైర్యం) నీకు తగదు. హృదయ దౌర్బల్యాన్ని విసర్జించి లే. ఉత్తిష్ట పరంతప-” అని హెచ్చరించాడు. (క్లైబ్యం = నపుంసకత్వం).

అప్పుడు అర్జునుడు “కృష్ణా! భీష్మద్రోణాది పూజ్యులను ఎలా సంహరించగలను? వారిని చంపి ఆ నెత్తుటి కూడు తినడం కంటే బిచ్చమెత్తుకుని బ్రతకడం మంచిది. ఇప్పుడు నాకు ఏది కర్తవ్యమో తెలియడం లేదు. నేను నీకు శిష్యుడిని, ప్రసన్నుడివై ఇలా చెయ్యి ఇలా చెయ్యి అని నాకు కర్తవ్యోపదేశం కావించు” అంటూ దుఃఖోద్విగ్నుడయ్యాడు.

“అర్జునా! నీవు శోకింపదగని వారిని గురించి శోకిస్తున్నావు. పండితులైన వారు (జ్ఞానులు) మరణించినవారి గురించిగాని, బ్రతికివున్నవారి గురించి గాని దుఃఖించరు” అని కృష్ణుడు జ్ఞాన బోధ కావించాడు.

“నేను గాని, నీవుగాని, అలాగే ఈ రాజులుగాని ఒకప్పుడు లేకపోవడంగాని, ఇకముందు లేకపోవడంగాని లేదు, వుండదు. జీవుడికి శరీర ధర్మంగా కౌమారం, యౌవనం, వృద్ధాప్యం ఎలా తప్పవో, అలాగే ఒక దేహం మరణించిన తర్వాత మరొక దేహం పొందడం కూడా తప్పదు. లేని దానికి భావం (ఉనికి) లేదు. ఉన్నదానికి అభావం (నాశనం) లేదు. నిత్యుడు. నాశరహితుడు, అప్రమేయుడు అయిన ఆత్మ ధరించే ఈ దేహాలన్నీ నశిస్తాయి. అవి అశాశ్వతాలు. వాటికోసం దుఃఖించ నవసరం లేదు. కనుక యుద్ధం చెయ్యి - తస్మాద్యుద్యమస్య.

ఆత్మ అనేదాన్ని చంపేదిగాను, చనిపోయేదిగాను భావించడం అజ్ఞానం. ఈ ఆత్మ చంపేది కాదు, చంపబడేది కాదు (నాయం హన్తి న హన్యతే) ఆత్మకు పుట్టుకలేదు, చావులేదు. ఇది వరకు లేకపోయి, ఇకపై వుండేది కాదు. ఆత్మ నిత్యం, శాశ్వతం, పురాతనం; శరీరం చంపబడినా దానికి చావులేదు - (న హన్యతే హన్యమానే శరీరే)

వాసాంసి జీర్ణాని యథా విహాయ

నవాని గృహ్లాం నరో పరాణి

తథా శరీరాణి విహాయ జీర్ణా

న్యన్యాని సంయాతి నవాని దేహీ (2-22)

మనిషి జీర్ణ వస్త్రాలను విసర్జించి ఎలాగైతే నూత్న వసనాలను ధరిస్తాడో, అలాగే ఈ ఆత్మ శిథిల శరీరాలను వదిలి. నూత్న శరీరాలను గ్రహిస్తున్నాడు.

(మానవునిలో శరీరం, ఇంద్రియాలు, మనస్సు మొదలైనవన్నీ నశించినా, నశించనిది, తిరిగి తిరిగి శరీరాన్ని ధరించేది అయిన ఆత్మ అనేది ఒకటి వున్నదని, ఇది నిత్యం, శాశ్వతం అనే భావం సమస్త భారతీయ ఆస్తిక చింతనకు ఆధారం. దాని పునాదిపైనే మిగతా హిందూ వేదాంతసాధమంతా నిర్మితమైంది. నాస్తికులు, చార్వాకులు, భౌతికవాదులు ఈ భావాన్ని అంగీకరించరు. మానవుడు ఒక్కసారే జన్మిస్తాడు; ఒక్కసారే మరణిస్తాడని, భౌతిక ప్రకృతి పరిణామక్రమంలో ఒక దశలో చైతన్యం ఉద్బుద్ధ మవుతుందని, ఆ చైతన్యం శాశ్వతంగా కొనసాగుతుందనడానికి దాఖలా లేదని వారు అంటారు.)

భగవద్గీతలో ఆత్మ నిత్యత్వాన్ని, దాని అతీతత్వాన్ని ఈ రెండు ప్రసిద్ధ శ్లోకాలు చాలా గొప్పగా వర్ణిస్తాయి.

నైనం ఛిందంతి శస్త్రాణి

నైనం దహతి పావకః

నచైనం క్షేదయన్త్యాపో

సశోషయతి మారుతః (2-23)

- ఆత్మను శస్త్రాలు ఛేదించలేవు. అగ్ని దహించలేదు. నీరు తడవలేదు. గాలి శుష్కింపజేయలేదు.

అచ్ఛేద్యోయ మదాహోయ

మక్షేద్యో శోష్య ఏవచ

నిత్యస్పర్శ గత స్థాణు

రచతోయం సనాతనః (2-24)

“ఆత్మ ఛేదించబడదు, దహింపబడదు, తడవబడదు, శుష్కింపబడదు. అది నిత్యం” సర్వగతం, స్థాణువు (స్థిరం), అచలం, సనాతనం.

ఒకవేళ దేహంతోపాటు ఆత్మ కూడా చనిపోతుందని నీవు భావిస్తే అప్పుడు కూడా నీవు దుఃఖించదగదు. ఎందుకంటే -

జాతస్యహి ద్రువో మృత్యు

ర్దుష్టం జన్మ మృతస్యచ

తస్మా దపరిహార్యే స

త్వం శోచితుమర్హసి (2-27)

“పుట్టినవాడికి చావు తప్పదు. గిట్టినవాడికి పుట్టుక తప్పదు. అది అపరిహార్యం, అనివార్యం. దాని కోసం నీవు దుఃఖించ పని లేదు.”

ఈ విధంగా జ్ఞానబోధ చేసి కృష్ణుడు అర్జునుడికి ఇక కర్తవ్యోపదేశం చేస్తున్నాడు.

స్వధర్మ నిర్వహణను మానివేయడానికి వీలులేదు. క్షత్రియునికి ధర్మయుద్ధం - ధర్మంతో కూడిన, ధర్మం కొరకైన యుద్ధమే - శ్రేయస్కరం. స్వధర్మం. ఆచరించక పోవడం పాపం, అపకీర్తికరం. అపకీర్తి చావుకంటే ఎక్కువైనది. నీవిప్పుడు యుద్ధం చేయకపోతే భయంవల్ల, పిరికితనం వల్ల తిరోముఖుడివైనావని ఇతరులు భావిస్తారు. అది మరీ బాధాకరం” అని ఒక War Cry లాంటి హెచ్చరిక చేస్తున్నాడు.

హతోవా ప్రాప్యసే స్వర్గం

జిత్యావా భోక్ష్యసే మహిం

తస్మాదుత్తిష్ట కాన్తేయ

యుద్ధాయ కృతనిశ్చయః (2-37)

“ధర్మయుద్ధంలో హతుడివైతే వీరస్వర్గం పొందుతావు. జయిస్తే రాజ్యం అనుభవిస్తావు. ఈ రెండూ - సమానంగా కోరదగినవే. అందుచేత కృత నిశ్చయుడవై యుద్ధానికి లే.

సుఖ దుఃఖే సమేకృత్వా

లాభాలాభౌ జయాజయౌ

తతో యుద్ధాయ యుజ్యస్వ

నైవం పాప మవాప్సుసి (2-38)

సుఖదుఃఖాలలో, నష్టాలలో, జయాపజయాలలో సమబుద్ధి కలిగి యుద్ధం చెయ్యి, అప్పుడు నీకు పాపం అంటదు.

ఈ శ్లోకంతో గీతలోని ప్రధాన బోధ అంతా వచ్చేసిందని, మిగతాదంతా తర్వాత చేర్చిందని కొందరు అంటారు. కాని, తర్వాత వచ్చే కొన్ని ప్రసిద్ధ శ్లోకాలలో పై భావాన్ని సవిస్తరంగా సందేహరహితంగా వివరించడం జరిగిందని గుర్తుంచుకుంటే అది నిజం కాదనిపిస్తుంది. ఉదాహరణకు ఈ ప్రసిద్ధ శ్లోకం చూడండి :

కర్మణ్యేవాధికారస్తే మా ఫలేషు కదాచన

మా కర్మఫల హేతుర్భూర్మాతే సంగో స్త్వకర్మణి (2-27)

“నీకు కర్మ చేయడానికే అధికారం వుంది తప్ప, కర్మఫలం ఆశించడానికి అధికారం లేదు. అలాగని కర్మలు చేయకపోవడం పట్ల కూడా నీకు ఆసక్తి కలగరాదు.

అంటే నిష్కామకర్మను కృష్ణుడు బోధించాడన్నమాట. ఇది యావత్ గీతోపదేశానికి కేంద్రమైన భావం. దీన్నే అటు ఇటు తిప్పి గీత అంతటా పునఃపునరుక్తిగా చెప్పడం జరిగింది.

యోగస్థః కురు కర్మాణి

సంగం త్యక్త్వా ధనంజయ

సిద్ధసిద్ధోః సమోభూత్వా

సమత్వం యోగ ఉచ్యతే (2-48)

యోగనిష్ఠలో వుండి, మమకారం వినర్జించి, సిద్ధి, అసిద్ధి పట్ల సమభావంతో కర్మలు చెయ్యి. సమబుద్ధి, సమత్వమే యోగం.

యోగం అనే శబ్దానికి అనేక విధాలుగా అర్థం చెప్పారు. పై శ్లోకంలో ఒక వినూత్నార్థం చెప్పడం జరిగింది. ఒక కర్తవ్యం ఆచరించినప్పుడు దాని ఫలితం సిద్ధించడం పట్లగాని, సిద్ధించక పోవడం పట్లగాని ఆసక్తి లేకుండా, అనాసక్తంగా, రెండింటిపట్ల సమాన భావం కలిగి వుండడమే యోగం - అని ఇక్కడ నిర్వచనం. కొద్ది తేడాతో మరొక నిర్వచనం :

బుద్ధి యుక్తో జహాతీహ

ఉభే సుకృత దుష్కృతే

తస్మా ద్యోగాయ యుజ్యస్వ

యోగః కర్మ సుకౌశలం (2-50)

సిద్ధి, అసిద్ధి సమత్వబుద్ధి కలిగినవాడు సుకృత దుష్కృతాలను ఈ జన్మలోనే విడిచి పెడుతున్నాడు. అలాంటి సమత్వబుద్ధితో నిష్కామకర్మ చెయ్యి. కర్మ కౌశలమే యోగం. (అంటే నిష్కామంగా కర్తవ్యం ఆచరించగల నేర్వే యోగం.)

కరమ (కర్తవ్యం) చేస్తున్నప్పుడు కర్మఫలం మీద ఆసక్తిని విడిచి పెట్టడం వల్ల మానవుని మనస్సు అంతా కర్మ మీదనే, అంటే కర్మను కౌశలంతో, నైపుణ్యంతో, చక్కగా చేయడం మీదనే లగ్నమై వుంటుంది. ఆ విధంగా మనస్సును చేస్తున్న పని మీదనే లగ్నం చేయడమే యోగం. కర్మ, మనస్సుల సంయోగమే యోగం.

(బుద్ధుడు బోధించింది కూడా ఇదే. కోరికలే సమస్త దుఃఖానికి మూలం. అందుచేత కోరికలను వదలి వేయాలన్నాడు. అంటే కర్మఫలం మీద కోర్కెను వదిలి పెట్టి కర్మ చేయాలి.)

ఆ విధంగా స్థిరబుద్ధి, సమబుద్ధి కలవాడినే స్థితప్రజ్ఞుడు అంటారు. అర్జునుడు ఇలా ప్రశ్నించాడు.

స్థితప్రజ్ఞస్య కా భాషా

సమాధిస్థస్య కేశవ

స్థితధీః కిం ప్రభాషేత

కి మాసీత ప్రజేత కిం (2-54)

“సమాధిలో వుండే స్థితప్రజ్ఞుడి లక్షణం ఏమిటి ? స్థితధీ (స్థిరబుద్ధి) అయినవాడు ఎలా మాట్లాడతాడు, ఎలా వుంటాడు, ఎలా ప్రవర్తిస్తాడు?”

దానికి కృష్ణుని సమాధానం :

దుఃఖేష్వనుద్విగ్నుమనాః

సుఖేషు విగత స్పృహః

వీతరాగ భయ క్రోధః

స్థితధీ ర్ముని రుచ్యతే (2-56)

“దుఃఖాలలో అనుద్విగ్నంగా వుండేవాడు, సుఖాలలో విగతాసక్తుడు, వీతరాగ భయక్రోధుడు అయిన వాడిని స్థితప్రజ్ఞుడు లేక స్థితధీ అంటారు.

యదా సంహరతే చాయం

కూర్మోంగానీవ సర్వశః

ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేభ్య

స్తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా (2-58)

ఇక్కడ ఒక చక్కని ఉపమానంతో స్థితప్రజ్ఞుని లక్షణం చెప్పబడింది: స్థితప్రజ్ఞుడైన యోగి తన ఇంద్రియాలన్నిటిని - తాబేలు తన అవయవాలను తనలోనికి ఎలా

ముడుచుకుంటుందో అలా - ఇంద్రియార్థాల నుంచి, అంటే సమస్త ప్రపంచం నుంచి, ఉపసంహరిస్తాడు. అప్పుడు అతని జ్ఞానం సుప్రతిష్ఠితమై వుంటుంది.

మానవుడికి ఆత్మజ్ఞానం పొందడం మాత్రమే చాలదు. దాన్ని సుస్థిరం చేసుకోవడం కూడా అవసరం. దానికి నిరంతర సాధన కావాలి. అది యోగం ద్వారానే సాధ్యం. సాంఖ్యం (జ్ఞాన), యోగం (సాధన) ఈ రెండూ చెట్టాపట్టాలు వేసుకుని వుండాలి. అప్పుడు స్థిత ప్రజ్ఞత్వం సాధ్యం. స్థితప్రజ్ఞుడైన వాడే ఆసక్తిరహితంగా కర్మను ఆచరించగలుగుతాడు. అందుచేత నిష్కామకర్మయోగానికి జ్ఞానం ఆధారభూతమైనది.

ఎటువంటివాడు యోగి?

యానిశా సర్వ భూతానాం

తస్యాం జాగర్తి సంయమీ

యస్యాం జాగ్రతి భూతాని

సానిశా పశ్యతో మునిః (2-69)

సర్వ ప్రాణులకు ఏది రాత్రో, ఆ రాత్రివేళ యోగి మేలుకుని వుంటాడు. ఏ సమయంలో (పగలు) అన్ని ప్రాణులు మేలుకొని వుంటాయో ఆ సమయంలో మునులకు రాత్రి అవుతుంది.

అంటే ప్రాపంచికులకు ఏది రాత్రో అది జ్ఞానులకు పగలు. పామరులకు ఏది పగలో అది జ్ఞానులకు రాత్రి. జ్ఞానుల యోగ సాధన అలా సాగుతుంది.

మరొక అందమైన శ్లోకంలో స్థితప్రజ్ఞుడైన యోగి లక్షణాన్ని కృష్ణుడు ఇలా వివరించాడు.

అపూర్వ మాణ మచల ప్రతిష్ఠం

సముద్ర మాపః ప్రవిశంతి యద్వత్

తద్వత్కామా యం ప్రవిశంతిసర్వే

స శాంతి మాప్నోతి న కామ కామీ (2-38)

సముద్రంలో నదీజలాలు ప్రవేశించడం వల్ల సముద్రం సంపూర్ణంగా నిండినప్పటికీ అచలంగా, సుస్థిరంగా ఎలా వుండి పోతుందో, అలాగే అన్ని భోగ్య విషయాలు బ్రహ్మజ్ఞాని అయిన వాడిని పొందినప్పటికీ అతడిని చలింపజేయలవు. కాని, కామకామి అయినవాడు, అంటే విషయాసక్తి కలవాడు ఇందుకు విరుద్ధం.

దీని విశాలార్థం : కోరికలను అసలే అణచివేయాలని కాదు. తామరాకుపై నీటిబొట్టు పడినా అది తామరాకును అంటుకోదు. సముద్రంలో ఎన్ని నదులు విలీనమైనా సముద్రం యథాతథంగానే వుండిపోతుంది. అలాగే బ్రహ్మ నిష్ఠుడైన స్థితప్రజ్ఞుడు ఎన్ని భోగభాగ్యాలనుభవిస్తున్నా మానసికంగా చలించడు. అతడికి వాటి పట్ల అనురక్తికలగదు. అతడు శాంతినే పొందుతాడు.

II

3. కర్మయోగం

రెండవ అధ్యాయంలో కృష్ణుడు మొదట నిత్యమైన ఆత్మతత్వాన్ని బోధించాడు. తర్వాత నిష్కామకర్మను బోధించాడు. మళ్ళీ ఇంద్రియనిగ్రహం గురించి, స్థితప్రజ్ఞుని లక్షణాలను గురించి, బ్రహ్మ నిష్ఠను గురించి చెప్పాడు. అప్పుడు అర్జునుడు కర్మకంటే జ్ఞానమే గొప్పదంటూ కృష్ణుడు ఉపన్యసించాడని తలచి, “అయితే మరి నన్ను ఘోరమైన ఈ యుద్ధకర్మలోకి ఎందుకు దింపుతున్నావు కృష్ణా?” అని ప్రశ్నించాడు.

అప్పుడు కృష్ణుడు తాను పూర్వకాలంలో జ్ఞానానక్షులకు జ్ఞానయోగాన్ని, కర్మానక్షులకు కర్మయోగాన్ని ఉపదేశించానని, ఎవరి ప్రవృత్తినిబట్టి వారు ఆ యోగాన్ని అనుష్ఠించాలని అంటాడు. (జ్ఞాన యోగేన సాంఖ్యానాం, కర్మయోగేన యోగినాం)

అయినప్పటికీ కర్మలు చేయనంత మాత్రాన ఏ మానవుడూ ఆత్మజ్ఞానం పొందలేడు. అకర్మణ్యత్వం మంచిది కాదు. పైగా అది అసాధ్యం కూడా. ఎందుకంటే కర్మ చేయకుండా ఎవరూ క్షణకాలమైనా వుండలేరు. కర్మేంద్రియాలను, జ్ఞానేంద్రియాలను అణచిపెట్టి ఎవడైతే మనస్సుతో మళ్ళీ ఇంద్రియార్థాలను (భోగ్యవస్తువులను గురించి) చింతిస్తూ వుంటాడో వాడు వట్టి మోసగాడు. అలాకాక ఎవడైతే ఇంద్రియాలన్నింటిని మనస్సు అధీనంలో ఉంచి అనాసక్తుడై కర్మాచరణం చేస్తాడో వాడే విశిష్ట వ్యక్తి.

కృష్ణుడు ఈ అధ్యాయంలో కర్మచేయక పోవడం కంటే కర్మ చేయడం ఉత్తమమని, అయితే నియతమైన కర్మనుచేయాలని, కర్మ చేయకపోతే శరీర యాత్ర కూడా అసాధ్యమవుతుందని చెప్పాడు. ఆత్మజ్ఞానులైన వారు కూడా లోకసంగ్రహార్థం కర్మలు చేస్తారు. వారు కర్మ చేయకపోయినా పరవాలేదు. నిజానికి వారు ఆచరించవలసిన కర్మ అనేది లేదు కూడా. అయినప్పటికీ వారు లోకకల్యాణం కోసం కర్మ చేస్తూనే వుంటారు. జనకుడు మొదలైన వారు అలాగే చేశారు. పైగా -

యద్య దాచరతి శ్రేష్ఠ

స్తత్ర దేవేతరో జనః

సయత్రమాణం కురుతే

లోకస్త దనువర్తతే (3-21)

శ్రేష్ఠుడైనవాడు ఏది చేస్తాడో ఇతరులు కూడా అదే చేస్తారు. అతడు దేన్ని ప్రమాణంగా తీసుకుంటాడో మిగిలిన వారు కూడా దాన్నే ప్రమాణంగా భావిస్తారు.

శ్రేష్ఠుడైనవాడు అకర్మణ్యుడైతే సాధారణ జనులు కూడా అతడినే ఆదర్శంగా తీసుకుని సోమరిపోతులవుతారు. అందుచేత ప్రతివాడు కర్మలు ఆచరించవలసిందే. ఉదాహరణకు కృష్ణుడు తనకు త్రిలోకాలలోను చేయదగిన పని అంటూ ఏదీ లేకపోయినప్పటికీ,

పొందబడనిది, పొందవలసింది ఏదీ లేకపోయినప్పటికీ తాను కర్మలను విడిచిపెట్టి చెడిపోతారని, వారిని తానే చెడగొట్టినవాడినవుతానని అర్జునుడితో చెబుతాడు.

జ్ఞాని అయినవాడు కర్మలను ఫలాపేక్షతో చేసేవారిని మందలించరాదు. తన నిష్కామకర్మాచరణ ద్వారా పామరజనులకు ఆదర్శప్రాయుడై వారిలో పరివర్తన తీసుకురావాలి.

అయితే ప్రతివాడు స్వధర్మాన్ని అనుష్ఠించాలి. నియతకర్మనే ఆచరించాలి.

శ్రేయాన్ స్వధర్మో విగుణః పరధర్మా త్వనుష్ఠితాత్

స్వధర్మో నిధనం శ్రేయః పరధర్మో భయావహః (3-35)

చక్కగా ఆచరించిన పరధర్మం కంటే అంతబాగా చేయనిదైనా స్వధర్మమే శ్రేయస్కరం. స్వధర్మాచరణలో మరణమైనా మేలే. పరధర్మం భయావహమైనది.

ఇక్కడ స్వధర్మం అంటే స్వకుల ధర్మం. పరధర్మం అంటే పర కుల ధర్మం. అర్జునుడు క్షత్రియుడు. క్షత్రియ ధర్మం యుద్ధం. యుద్ధ వైముఖ్యం క్షత్రియేతరమైన ధర్మం. అయితే స్వధర్మం అనే దానికి ఈ కాలంలో మనం కులధర్మం అనికాక, వ్యక్తిగత స్వీయధర్మం అని అర్థం చెప్పుకోవచ్చు.

III

4. జ్ఞానయోగం

నిష్కామకర్మవల్ల మనస్సు నిర్మలమై జ్ఞానసిద్ధికి సిద్ధంగా వుంటుంది. అందుచేత ఈ అధ్యాయంలో కృష్ణుడు జ్ఞానయోగాన్ని ఉపదేశిస్తున్నాడు. అయినా ఇందులో కర్మ ప్రస్తావన వుంది. జ్ఞానం, కర్మ, ఇంద్రియ నిగ్రహం, కాంక్షా పరిత్యాగం - ఇలా అన్నీ కలగలిసి వుంటాయి, కృష్ణుడు గీతలో చివరివరకు ఎక్కడికక్కడ కర్మను జ్ఞాపకం చేస్తూనే వుంటాడు. తాను ఎలాగైతే కోరదగినదంటూ లేకపోయినా, లోకసంగ్రహార్థం కర్మ ఆచరిస్తూనే వున్నాడో, అలాగే ఆత్మజ్ఞాని అయినవాడు కూడా లోకం కోసం కర్మ ఆచరిస్తూనే వుంటాడు.

కృష్ణుడు తాను ఒకానొకప్పుడు ఈ నిష్కామ కర్మయోగాన్ని సూర్యునికి చెప్పగా, అతడు వైవస్వత మనువుకు చెప్పాడని, మనువు ఇక్ష్వాకునికి చెప్పాడని, ఆ విధంగా ఒకరినుంచి ఒకరు దాన్ని తెలుసుకుంటూ వచ్చారని, క్రమంగా అట్టి కర్మజ్ఞానం లోకంనుంచి అంతరించిందని, మళ్ళీ ఈనాడు నీకు బోధిస్తున్నానని అర్జునుడితో అంటాడు. ఈ మాటలు విని అర్జునుడు ఆశ్చర్యపడి “అది ఎలా సంభవం? నీవు ఇప్పటివాడవు, సూర్యుడు చాలా పురాతనుడు కదా? నీవు అతనికి కర్మయోగం గురించి చెప్పడం ఎలా సాధ్యం?” అని ప్రశ్నిస్తాడు. దానికి సమాధానంగా కృష్ణుడు రెండు ప్రసిద్ధ శ్లోకాలలో ఇలా అంటాడు.

యదాయదాహి ధర్మస్య గ్లాని ర్భవతి భారత

అభ్యుత్థాన మధర్మస్య తదాత్మానం సృజామ్యహం. (4-7)

ఎప్పుడెప్పుడైతే ధర్మానికి గ్లాని సంభవించి అధర్మం వృద్ధి చెందుతుందో అప్పుడప్పుడల్లా నన్ను నేను సృజించుకుంటూ వుంటాను.

పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయచ దుష్కృతాం

ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగే యుగే (4-8)

సాధువులైన వారిని రక్షించడానికి, దుర్మార్గులను శిక్షించడానికి, ధర్మాన్ని లోకంలో సంస్థాపించడానికి ప్రతి యుగంలోను నేను మళ్ళీ మళ్ళీ అవతరిస్తూ వుంటాను.

అందుచేత తనకు పుట్టుక లేకపోయినప్పటికీ, అంతం లేకపోయినప్పటికీ తన మాయా శక్తిచేత తన్ను తాను ఎప్పటికప్పుడు సృజించుకుంటూ వుంటానని కృష్ణుడు అంటాడు. ఆ విధంగా అవతరించి కర్మలు చేస్తున్నప్పటికీ తాను అకర్తనే సుమా అని అందుకొక ఉదాహరణ చెబుతాడు. ఇది తరచుగా ఉదాహరించబడే శ్లోకం: వివాదాస్పదమైన శ్లోకం కూడా.

చాతుర్వర్ణ్యం మయా సృష్టం గుణకర్మ విభాగశః

తస్య కర్తారమపి మాం విద్ధ్యకర్తారమవ్యయం

బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్ర వర్గాలు నాల్గింటిని వారివారి గుణాలను బట్టి, ఆ గుణాలకు అనుగుణంగా చేసే కర్మలను బట్టి విభాగించి నేను సృజించాను. ఆ సృష్టికి నేను కర్తనైనప్పటికీ నన్ను నిజానికి అకర్తగాను, అవ్యయుడుగాను తెలుసుకో.

చతుర్వర్ణాలను సాక్షాత్తు భగవంతుడే సృజించాడని, అందుచేత వర్ణవ్యవస్థ, వర్ణధర్మాలు అనుల్లంఘనీయాలని., శాశ్వతంగా అవి వుండాల్సిందేనని వాదించడానికి ఈ శ్లోకాన్నే సంప్రదాయవాదులు ఉదాహరిస్తూ వుంటారు.

కర్మరహస్యం చాలా గహనమైందని. దాన్ని పండితులైనవారు కూడా సులభంగా తెలుసుకోజాలరని అంటూ కృష్ణుడు ఇలా అంటాడు.

కర్మణోహ్యపి బోధవ్యం బోధవ్యం చ వికర్మణః

అకర్మణశ్చ బోధవ్యం గహనా కర్మణో గతిః (4-17)

శాస్త్రవిహితమైన కర్మను, శాస్త్ర నిషిద్ధమైన కర్మను, కర్మరహితస్థితిని గురించి బాగా తెలుసుకోవలసి వున్నది. ఎందుకంటే కర్మస్వభావం అనేది చాలా గహనమైనది.

కర్మణ్యకర్మయః పశ్యే దకర్మణి చ కర్మయః

స బుద్ధిమాన్ మనుష్యేషు స యుక్తః కృత్స్న కర్మకృత్ (4-18)

ఎవడైతే కర్మలో అకర్మను, అకర్మలో కర్మను చూడగలడో అతడే మానవులలో బుద్ధిశాలిగా, యోగిగా, సర్వకర్మలు అనుష్ఠించేవాడుగా పరిగణింపబడతాడు.

త్యక్త్వా కర్మ ఫలాసంగం నిత్యత్యస్తో నిరాశ్రయః

కర్మణ్యభిప్రవృత్తోపి నైవకించి త్యరోతి సః (4-20)

ఎవడైతే కర్మఫలాల పట్ల ఆసక్తిని పరిత్యజించి, ఎల్లప్పుడు తృప్తుడుగా, దేన్నీ ఆశ్రయించకుండా స్వతంత్రంగా వుంటాడో అతడు కర్మలు చేస్తున్నప్పటికీ కర్మచేయనివాడే అవుతాడు.

గీతోపదేశంలోని ప్రధాన సూత్రం ఇదే: కర్మఫలాల పట్ల ఆసక్తిని విడిచిపెట్టి కర్మలు చేయాలి. అప్పుడు అతడు కర్మ చేయనివాడే అవుతాడు. ఎందుకంటే అతడికి కర్మఫలాలు తాకలేవు. కర్మయోగం అంటే అదే.

జ్ఞానం గొప్పదే. కాని జ్ఞానసాధనకు మార్గం కర్మ. నిష్కామకర్మ వల్ల మనస్సు, బుద్ధి పక్వమై జ్ఞానోదయం అవుతుంది. అంటే సర్వకర్మలు జ్ఞానంలో పర్యవసిస్తాయి, అదే జ్ఞానయజ్ఞం, అన్ని యజ్ఞాలలోకి అదే గొప్పది. కాని దానికి ఏకైక మార్గం కర్మ, మానవులకు కర్మ అపరిహార్యం.

యథైథాంసి సమిద్ధోగ్ని ర్భస్మసాత్కురుతేర్జున

జ్ఞానాగ్ని స్సర్వకర్మాణి భస్మసాత్కురుతే తథా (4-37)

ఏ విధంగా బాగా మండుతున్న అగ్ని కట్టెపుల్లలను భస్మీభూతం చేస్తుందో, ఆ విధంగానే జ్ఞానాగ్ని అనేది సర్వకర్మలను భస్మం చేస్తుంది. అంటే జ్ఞానంతో కూడిన కర్మలను చేయాలన్న మాట.

కర్మలను ఏదో విధంగా చేయడం కాదు. యోగస్థులమై చేయాలి. యోగం అంటే కౌశలం. కనుక నేర్పుతో కర్మ చేయాలి. అనాసక్తులమై చేయాలి. అనాసక్తులమై చేయాలి. అనాసక్తి దానంతట అది కలగదు కదా? జ్ఞానం వల్ల కలుగుతుంది. ఏమిటా జ్ఞానం? అంటే ఆత్మ నిత్యమైనది, చావుపుట్టుకలు లేనిది ఇత్యాది జ్ఞానం. అది ఎలా కలుగుతుంది? అంటే ఇంద్రియాలని, మనస్సుని నిగ్రహించి అనాసక్తితో కర్మలు చేయడంవల్ల. అంటే జ్ఞానంవల్ల అనాసక్త కర్మ, అనాసక్త కర్మవల్ల జ్ఞానం. ఆ రెండూ పరస్పరాశ్రితాలు, అవినాభావాలు.

శ్రద్ధావాన్ లభతే జ్ఞానం తత్పరః సంయతేంద్రియః

జ్ఞానం లబ్ధ్వాం పరాంశాంతి మచిరేణాధిగచ్ఛతి (4-39)

శ్రద్ధాకూపైన వాడు, తత్పరుడైన వాడు, జితేంద్రియుడైనవాడు జ్ఞానం పొందుతున్నాడు. జ్ఞానం లభించడం వల్ల గొప్పదైన శాంతిని పొందుతున్నాడు.

అజ్ఞశ్చాశ్రద్ధధానశ్చ సంశయాత్మా వినశ్యతి

నాయం లోకోస్తి న పరో న సుఖం సంశయాత్మనః (4-40)

అజ్ఞాని, అశ్రద్ధకలవాడు, సంశయాత్ముడు నశించిపోతాడు. ఈ లోకంలో గాని, పరలోకంలో గాని సంశయాత్ముడికి సుఖం లేదు.

సంశయాత్మావినశ్యతి అనేది లోకప్రసిద్ధ వాక్యం. ఆధునికులకు ఇది విమర్శనీయంగా కనిపించవచ్చు. కానీ దీని అర్థం అసలు సందేహమే పనికిరాదని కాదు. అయితే ప్రతిదాన్ని ప్రతివేళ సందేహించరాదు. విశ్వాసం లేనిదే బ్రతకలేము. కాని పూర్వులు చెప్పారు కదా అని అన్నిటిని గుడ్డిగా నమ్మరాదు కూడా. సంశయించి, వితర్కించి, నిగ్గు తేల్చుకోవాలి. అలాగే పూర్వులు చెప్పారు కదా అని ప్రతిదాన్ని సంశయిస్తూ పోరాదు. పూర్వులు చెప్పినదానిలో నమ్మదగినది, నమ్మదగనిది కూడా వుంటుంది. నమ్మదగిన దాన్ని నమ్మకపోవడంవల్ల మనిషి నశిస్తాడు. అలాగే నమ్మదగని దాన్ని నమ్మడంవల్ల కూడా నశిస్తాడు. అన్నిటిని సంశయించాలి అనేదాన్ని ఒక మూఢవిశ్వాసం స్థాయికి తీసుకుపోరాదు.

5. కర్మసన్యాస యోగం

ఈ అధ్యాయంలో అర్జునుడు జ్ఞాన, కర్మయోగాలలో ఏది శ్రేష్ఠం అని ప్రశ్నిస్తాడు. దానికి కృష్ణుని సమాధానం :

కర్మసన్యాసం (జ్ఞానయోగం), కర్మయోగం రెండూ మోక్షప్రదాలే. అయినప్పటికీ కర్మ సన్యాసం కంటే కర్మయోగమే గొప్పది. [(తయోస్తు కర్మ సన్యాసాత్కర్మయోగో విశిష్టతే. (5-2))] అసలు ఈ రెండూ వేరు వేరు కావు. జ్ఞాన, కర్మయోగాలు రెండూ ఒకటే.

యోగయుక్తో విశుద్ధాత్మా విజితాత్మా జితేంద్రియః

సర్వభూతాత్మ భూతాత్మా కుర్వన్నపి నలిప్యతే (5-7)

(ఇది ఈశావాస్యంలోని రెండవ మంత్రాన్ని జ్ఞాపకం చేస్తుంది. కుర్వన్నేవేహ కర్మాణి...ఇత్యాదయః) నిష్కామకర్మయోగం చేసేవాడు, పరిశుద్ధాత్ముడు, జితమనస్కుడు, జితేంద్రియుడు అయినట్టివాడు, అన్ని ప్రాణులలోని ఆత్మ, తనలోని ఆత్మ ఒకటే అని ఎరిగినవాడు కర్మలు ఆచరించినప్పటికీ ఆ కర్మఫలం అతడిని అంటదు.

ఇందులో కర్మప్రాశస్త్యం, జ్ఞానవైశిష్ట్యం, ఇంద్రియనిగ్రహం మొదలైనవి కృష్ణుడు వర్ణించాడు.

6. ఆత్మసంయమ యోగం

దీనిలో మనస్సును, ఇంద్రియాలను ఏ విధంగా నిగ్రహించవలెనో ఆ ధ్యాన యోగపద్ధతులను వివరించాడు. అందుచేత ఈ అధ్యాయానికి ఆత్మసంయమ యోగం అని పేరు వచ్చింది.

ఉద్ధరేదాత్మనాత్మానం నాత్మాన మవసాదయేత్

ఆత్మైవ హ్యేత్మనోబంధు రాత్మైవ రిపు రాత్మనః (6-5)

ఇది చాలా గొప్ప శ్లోకం; ఎల్లరికి, ఎల్లకాలాలకు వర్తించేది. ఆత్మచేతనే ఆత్మను ఉద్ధరించుకోవాలి. ఆత్మచేత ఆత్మను నశింపజేయరాదు. ఆత్మకు ఆత్మయే బంధువు. ఆత్మకు ఆత్మయే శత్రువు.

అంటే ప్రతివాడు తనను తాను ఉద్ధరించుకోవలసిందే తప్ప ఎవడో వచ్చి ఏదో ఉద్ధరిస్తాడని భ్రమించరాదు. అలాగే తనను తాను నాశనం చేసుకోవలసిందే తప్ప, ఎవరివల్లనో నాశనమయ్యానని భావించరాదు. తనకు తానే బంధువు, తనకు తానే శత్రువు కూడా.

ధ్యానయోగం అనేది ఎటువంటి వాడికి సాధ్యమవుతుందో రెండు చక్కని శ్లోకాలలో వివరింపబడింది. నిజానికి ఆ నియమాలు యోగికే కాదు, ప్రతి నరునికి కూడా వర్తిస్తాయి.

నాత్యశ్చతస్తు యోగోస్తి నచైకాంత మనశ్చతః

నచాతి స్వప్నశీలస్య జాగ్రతో నైవచార్జున (6-16)

ఈ యోగం అనేది అతిగా తినేవాడికి, అసలు తిండే తినని వాడికి, అతిగా నిద్రపోయేవాడికి, అసలు నిద్రపోని వాడికి సాధ్యం అయ్యేది కాదు.

యుక్తాహార విహారస్య యుక్తచేష్టస్య కర్మసు

యుక్తస్వప్నావబోధస్య యోగోభవతి దుఃఖహా (6-17)

మితంగా ఆహారం భుజించేవాడికి, మితంగా సంచరించేవాడికి, మితంగా ప్రవర్తించేవాడికి, మితంగా నిద్రపోయేవాడికి, మితంగా మేలుకుని వుండేవాడికి యోగం అనేది సిద్ధించి దుఃఖాన్ని హరిస్తుంది. అన్నిటిలోను మోడరేషన్ - మితత్వం అవసరమని ఈ శ్లోకం బోధిస్తుంది. (మితంగా పాపాలు చేయవచ్చా, మితంగా అబద్ధాలాడవచ్చా అని బెర్ట్రాండ్ రస్సెల్ వేరే ఒక సందర్భంలో వేళాకోళం చేస్తాడు. అయితే మోడరేషన్ అనే సూత్రాన్ని కూడా మోడరేట్‌గానే ప్రయోగించాలన్నదే, మితత్వానికి కూడా మితం వుండాలన్నదే దీనికి సమాధానం.)

సర్వభూతస్థమాత్మానం సర్వభూతానిచాత్మని

ఈక్షతే యోగ యుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః (6-29)

యోగయుక్తాత్ముడైన వాడు సర్వప్రాణులపట్ల సమదృష్టికలవాడై, సర్వప్రాణులలోను తనను, తనలో సర్వప్రాణులను చూస్తున్నాడు. కర్మఫలాలను ఆశించరాదనడానికి ఈ సూత్రమే ఆధారం. సమస్తం తానే అయినవాడికి ఇక కోరదగింది ఏముంటుంది? (ఈ శ్లోకంలో ఈశావాస్యోపనిషత్తు ప్రభావం కనబడుతుంది.)

ఈ అధ్యాయంలో ఆత్మసంయమం ఆవశ్యకత, దాన్ని సాధించే మార్గం చెబుతూ, యోగభ్రష్టుడై యోగసిద్ధి పొందనివాడు కూడా ఉత్తమగుతులే పొందుతాడని, మంచి పని ఏ కొంచెం చేసినా చేసిన మేరకు అది మంచి ఫలితాలే ఇస్తుందని గీతాకారుడు ధైర్యం చెబుతాడు.

IV

7. విజ్ఞాన యోగం

జ్ఞానం తేహం సవిజ్ఞాన
మిదం వక్ష్యామ్యశేషతః
యత్విజ్ఞాత్వా నేహభూయో
న్యత్ జ్ఞాతవ్య మవశిష్యతే (7-2)

దేన్ని తెలుసుకుంటే ఈ ఇహలోకంలో తెలుసుకోదగింది ఇక వుండదో అటువంటి విజ్ఞానంతో కూడిన జ్ఞానాన్ని నీకు పూర్తిగా తెలియజేస్తాను అంటూ - కృష్ణుడు నీటిలో రుచి, సూర్యచంద్రులలో కాంతి, సమస్త వేదాలలో ఓంకారం, ఆకాశంలో శబ్దం, నరులలో పౌరుషం తానేనని, ఇంకా వేటిలో తాను అయివున్నాడో అర్జునుడికి ఈ అధ్యాయంలో వివరిస్తాడు.

8. అక్షర పరబ్రహ్మయోగం

ఈ అధ్యాయంలో అక్షరమైన (నాశంలేని) పరబ్రహ్మను గురించి చెప్పబడింది.

ప్రాణప్రయాణ సమయంలో మానవుడు దేన్ని స్మరిస్తే దాన్ని పొందుతాడని, భగవంతుడిని స్మరిస్తే భగవంతుడిని పొందుతాడని, అందుచేత ఎల్లప్పుడు తననే స్మరించమని కృష్ణుడు ఈ అధ్యాయంలో ఉపదేశిస్తాడు. ఎందుకంటే ప్రాణావసాన సమయంలో భగవంతుడిని స్మరించాలంటే ఆ సమయానికి భగవంతుడు జ్ఞాపకం రావాలి. కాని రాకపోవచ్చు కూడా. జ్ఞాపకం వచ్చే అవకాశం లేకపోవచ్చు కూడా. ఎందుకంటే మరణ సమయంలో స్పృహ లేకపోవచ్చు, ఆకస్మిక ప్రామాదిక మరణం చెందవచ్చు.

అలాకాక ఎల్లప్పుడు భగవంతుడిని స్మరించేవాడికి విధిగా అవసాన సమయంలో కూడా భగవంతుడే స్మృతివీధిలో జ్ఞాతంగానో, అజ్ఞాతంగానో మెదులుతూనే ఉంటాడు.

9. రాజవిద్యా రాజగుహ్య యోగం

ఈ అధ్యాయంలో అన్నిటిలోకి శ్రేష్ఠజ్ఞానం, అతిరహస్యమైన జ్ఞానం నీ కుపదేశిస్తాను అని కృష్ణుడు అర్జునుడితో అంటాడు.

సమస్తాన్ని తాను సృష్టించినా, తాను సాక్షి మాత్రుడనని, అందుచేత జగత్తు, దాని కర్మలు తనకు అంటవని అంటాడు.

ఇందులోని రెండు మూడు ప్రసిద్ధ శ్లోకాలు చూద్దాము. ఇవి పూర్తిగా భక్తియోగాన్ని ప్రబోధిస్తున్నాయి.

అనన్యాభీంతయంతో

మాం యే జనాః పర్యుపాసతే

తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం

యోగక్షేమం వహామ్యహం. (9-22)

ఎవరైతే అనన్యమనస్కులై నన్ను గురించి చింతిస్తూ వుంటారో, నన్ను ఉపాసిస్తూ వుంటారో, నిత్యం నాతో అభేద భావంతో వుంటారో, అటువంటివారి యోగక్షేమాలను నేను వహిస్తాను.

పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం

యోమే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి

తదహం భక్తుపహృత

మశ్నామి ప్రయతాత్మనః. (9-26)

ఎవరైతే నాకు భక్తితో పత్రం, పుష్పం, ఫలం, జలం వంటి ఎంతస్వల్ప వస్తువైనా సమర్పిస్తారో అది భక్తితో ఇవ్వబడింది కనుక నాకు ప్రీతిపాత్రమవుతుంది. దాన్ని నేను స్వీకరిస్తాను.

మన్మనా భవ మద్భక్తో

మద్యాజీ మాం నమస్కరు

మామేవైష్యసి యుక్తైషవ

మాత్మానం మత్పరాయణః (9-34)

నన్నే ఎల్లప్పుడు స్మరిస్తూ, నా భక్తుడవై, నన్ను పూజిస్తూ నమస్కరిస్తూ వుండు. ఈ విధంగా మనస్సును నాయందే నిలిపి నన్నే నీ సర్వస్వంగా భావిస్తూ వుంటే తుదకు నన్నే పొందగలవు.

భక్తితత్వాన్ని ఈ శ్లోకాలు చక్కగా నిర్వచిస్తున్నాయి.

10. విభూతియోగం

ఈ దశమాధ్యాయంలో కృష్ణుడు తన విభూతిని, అంటే తన మాహాత్మాన్ని వర్ణించి చెప్పాడు. అందుచే దీనికి విభూతియోగం అని పేరు వచ్చింది. ఇది చాలా ఆసక్తికరమైన అధ్యాయం.

అర్జునుడు ఇలా అడిగాడు : “ఓ కృష్ణా! నిన్ను ఏ విధంగా ధ్యానించుతూ తెలుసుకోవాలి? ఏయే విషయాలలో నీపై మనస్సు లగ్నం చేసి ధ్యానించాలి?”

సమస్తం భగవన్మయమే అయినా, ఏకాగ్రత కోసం ఏ ప్రకారం ఏయే వస్తువులలో భగవంతుని ధ్యానం చేయాలనేది అర్జునుడి ప్రశ్న. అప్పుడు కృష్ణుడు తాను కానిది ఏమీ లేదని అంటూనే, తన విభూతి (ఐశ్వర్యం, మహత్త్వం)ని తెలుసుకునే విధానాన్ని ఉపదేశించాడు.

“ఆదిత్యులలో విష్ణువును నేనే. జ్యోతిర్గోళాలలో సూర్యుడిని నేనే, మరుత్తులలో మరీచిని నేనే. నక్షత్రాలలో చంద్రుడిని నేను.

వేదాలలో సామవేదం, దేవతలలో ఇంద్రుడు, ఇంద్రియాలలో మనస్సు, భూతాలలో (ప్రాణులలో) చైతన్యం - రుద్రులలో శంకరుడు, యక్ష రాక్షసులలో కుబేరుడు, వసువులలో అగ్ని, శిఖరాలలో మేరువు, పురోహితులలో బృహస్పతి, సేనానులలో కుమారస్వామి, సరస్సులలో సముద్రం, మహర్షులలో భృగువు, వాక్కులలో ప్రణవం, యజ్ఞాలలో జపయజ్ఞం, స్థావరాలలో హిమాలయం, వృక్షాలలో రావిచెట్టు, దేవర్షులలో నారదుడు, గంధర్వులలో చిత్రరథుడు, సిద్ధులలో కపిలుడు, అశ్వాలలో ఉచ్చైశ్రవం, ఏనుగులలో ఐరావతం, నరులలో రాజు, ఆయుధాలలో వజ్రాయుధం, గోవులలో కామధేనువు. ప్రజల ఉత్పత్తికి కారకుడైన మన్మథుడు, సర్పాలలో వాసుకి, నాగులలో ఆదిశేషువు, జలదేవతలలో వరుణుడు, పితృదేవతలలో అర్యముడు, శిక్షించేవారిలో యముడు, దైత్యులలో ప్రహ్లాదుడు, మృగాలలో సింహం. పక్షులలో గరుత్మంతుడు, ఆయుధధారులలో శ్రీరాముడు, చేపలలో మొసలి, నదులలో గంగ, అక్షరాలలో అకారం, సమాసాలలో ద్వంద్వసమాసం, సామగానాలలో బృహత్సామం, ఛందస్సులలో గాయత్రి, మాసాలలో మార్గశిరం, ఋతువులలో వసంతం, వృష్టివంశీయులలో వాసుదేవుడు, పాండవులలో అర్జునుడు, మునులలో వ్యాసుడు, కవుల (జ్ఞానుల)లో శుక్రుడు, రహస్యాలలో మౌనం, జ్ఞానులలో జ్ఞానం - ఇవన్నీ తానే అని కృష్ణుడు తెలిపాడు. ఈ విధంగా సమస్త ప్రపంచంలో శ్రేష్ఠతమస్థానాలన్నిటిలోను తన విభూతితో ప్రకాశిస్తూ వుంటానని అన్నాడు. ఇలా ఎంత చెప్పినా ఇంకా చెప్పవలసి వుంటూనే వుంటుందని, తన విభూతి విస్తారం అంతటేదని, ఈ జగత్తు అంతటిలోను తాను తన ఒక అంశతోనే పరివ్యాప్తుడనై వున్నానని వివరిస్తాడు.

11. విశ్వరూప సందర్శనయోగం

ఈ అధ్యాయంలో అర్జునుడు “కృష్ణా! అవ్యయమైన నీ మాహాత్మ్యం అంతా సవిస్తరంగా విన్నాను. ఇప్పుడు సాక్షాత్తు నీ విశ్వరూపాన్నే చూడగోరుతున్నాను. అలా చూడడం నాకు శక్యమని నీవు భావిస్తే దయచేసి నాకు చూపించు” అని అడిగాడు. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు తన విశ్వరూపాన్ని మానవులు కేవల భౌతికనేత్రాలతో చూడజాలరు కనుక అర్జునుడికి దివ్య దృష్టిని ప్రసాదించాడు. నానావిధాలైనట్టి, నానా వర్ణాలు కలిగినట్టి, వందలు, వేలకొలదిగా వున్నట్టి తన దివ్య రూపాలను, సూర్యులను, వసువులను, రుద్రులను, అశ్వినీదేవతలను, మరుత్తులను - ఇంతెందుకు, సమస్త చరాచర జగత్తును, తన శరీరంలో ఒక్కచోట వున్నట్టుగా చూడవలసిందిగా అర్జునుడికి చెప్పాడు.

అర్జునుడు ఆ విధంగా చూసి ఇలా అన్నాడు:

అనేక బాహూదర వక్త్ర నేత్రం

పశ్యామి త్వాం సర్వతోనంతరూపం

నాంతం న మధ్యం పునస్తనాదిం

పశ్యామి విశ్వేశ్వర విశ్వరూప (11-16)

ఓం విశ్వేశ్వరా ! విశ్వరూపుడా ! అనేక బాహువులు, ఉదరాలు, ముఖాలు, నేత్రాలు కలిగిన అనంత రూపుడుగా నిన్ను చూస్తున్నాను. నీ అనంత రూపాన్ని సర్వత్రా చూస్తున్నాను. కాని నీ ఆది మధ్యాంతాలు మాత్రం నాకు కనబడడం లేదు.

ఓ మహాత్మా ! ద్యావా పృథ్వీ మధ్య ప్రదేశమంతా, దశదిశలా నీవే వ్యాపించి పున్నావు. ఉగ్రమైన, దివ్యమైన నీ విశ్వరూపం చూసి మూడు లోకాలు భీతిల్లుతున్నాయి. రుద్రులు, ఆదిత్యులు, వసువులు, సాధ్యులు, విశ్వేదేవతలు, అశ్వినీ దేవతలు, మరుత్తులు, గంధర్వులు, యక్షులు, అసురులు, సిద్ధులు అందరూ విస్మితులై నిన్నే వీక్షిస్తున్నారు. అనేక బాహువులు, ఊరువులు, పాదాలు, ఉదరాలు, కాళదంష్ట్రులు కలిగిన నీ విశ్వరూపం చూసి లోకులు భయపడుతున్నారు. నేనూ అలాగే భయపడుతున్నాను. నాకు ఏమీ తెలియడం లేదు. అయోమయమై పోతున్నాను. ఓ దేవేశా! జగన్నివాసా! ప్రసన్నుడవు కావలసిందిగా కోరుతున్నాను. ఈ ధార్తరాష్ట్రులు, భీష్ముడు, ద్రోణుడు, కర్ణుడు, ఈ రాజులు, అలాగే మన సేనలోని ముఖ్యులు అందరూ నీ భయంకర వక్త్రాలలో ప్రవేశిస్తున్నారు. వారిలో కొందరు నీ పళ్లెనందులలో చిక్కుకు పోయి చూర్ణిత శిరస్సులతో కనబడుతున్నారు.”

అర్జునుడు ఇంకా పరిపరి విధాలుగా కృష్ణుని విశ్వరూపాన్ని వర్ణించి భయపడి “ఓ దేవా! ఇంతకీ ఈ భయంకరాకారంతో ప్రత్యక్షమైన నీవు ఎవరవో నాకు తెలియడంలేదు. నాకు నీ గురించి తెలియచెప్పు. నన్ననుగ్రహించు” అని ప్రార్థించాడు.

అప్పుడు కృష్ణుడు “నేను లోకసంహారకుడైన కాలుడను, ప్రాణులను సంహరించడం కోసం నేను ఈ ప్రపంచంలో ప్రవర్తిస్తున్నాను. ఇక్కడ నీ ప్రతిపక్షంలోని సైనికులు నీవు లేకపోయినా, ఎలాగూ మరణించక తప్పదు. అందుచేత నీవు శత్రువులను నిర్ణించి యశస్సును పొందు. రాజ్యాన్ని నిష్కంఠంగా అనుభవించు. వీరందరూ నాచేత ఇదివరకే చంపబడ్డారు. నీవు కేవలం నిమిత్త మాత్రుడుగా వుండు. (నిమిత్తమాత్రం భవ సమ్యసాచిన్)

అని ఈ విధంగా చెప్పి, చివరికి తన యథాపూర్వ సౌమ్యరూపాన్ని పొందాడు.

12. భక్తి యోగం

ఈ అధ్యాయంలో భక్తి లక్షణాలు, భక్తుని లక్షణాలు కృష్ణుడు వివరించాడు.

ఇంతకు ముందు కృష్ణుడు ఒక్కొక్కసారి సగుణోపాసన ఔత్కృష్ట్యాన్ని, మరొక్కొక్కసారి నిర్గుణోపాసన ఔత్తమ్యాన్ని బోధిస్తూ వచ్చాడు. అందుచేత అర్జునుడికి సగుణ, నిర్గుణ ఉపాసనలలో ఏది గొప్పదో అన్న సంశయం కలిగింది. కృష్ణుడిని ఆ విషయమే అడిగాడు.

కృష్ణుడు ఆ రెండు విధాల ఉపాసనామార్గాలూ గొప్పవే నంటాడు. ఎవరు ఏ విధంగా ఉపాసించినప్పటికీ తుదకు తననే చేరుతున్నారని కృష్ణుడు అంటారు.

“అయితే, సగుణ బ్రహ్మోపాసన కంటే నిర్గుణ బ్రహ్మోపాసన కష్టతరం, క్లిష్టతరం. అవ్యక్తమైన పరబ్రహ్మమందు ఆసక్తి కల మనస్సు కలవారి సాధన కష్టతరమైనది. ఎందుకంటే నిర్గుణ బ్రహ్మమార్గం దేహాభిమానం కలవారికి అంత సులభంగా పట్టుపడదు. అందుచేత ఎవరైతే సర్వకర్మలను నాకు సమర్పించి అనన్యమైన యోగంతో నన్నే ధ్యానిస్తూ ఉపాసిస్తారో, అటువంటివారిని మృత్యు సంసారసాగరం నుంచి శీఘ్రంగా సముద్ధరిస్తున్నాను. ఆ విధంగా నన్నే స్థిరంగా నీ మనస్సులో నిలుపుకునే శక్తి లేకపోతే, ఎలాగో ఓలాగు అభ్యాసయోగంచేత ఆ స్థితిని సాధించు. ఆ విధమైన సాధన వల్ల నీకు భగవత్తత్వరత లభిస్తుంది. అది కూడా సాధ్యం కాకపోతే భగవత్సంబంధమైన కర్మలు చేస్తూ వుండాలి. అది కూడా మోక్షమార్గమే. అదీ సాధ్యం కాకపోతే సాధారణ కర్మలనే వాటి ఫలాలను పరిత్యజించి నియమిత బుద్ధితో చేస్తూ వుండు.”

ఎటువంటివాడు తనకిష్టమో చెబుతూ “ఎవడి వల్ల లోకులు భయం పొందరో, లోకుల వల్ల ఎవడు భయం పొందడో, ఎవడు హర్షామర్ష భయోద్వేగాల నుంచి విముక్తుడో అటువంటివాడు నాకు ఇష్టుడు. అంతేకాదు. శత్రువులయెడ, మిత్రుల యెడ, మానవమాత్రులయెడ, శీతోష్ణ సుఖదుఃఖాల యెడ సమబుద్ధి కలిగివుంటాడో, దేనిపట్ల ఆసక్తి లేకుండా, నిందాస్తుతుల పట్ల సమానబుద్ధితో మౌనంగా వుంటాడో, దొరికిన దానితో సంతృప్తుడుగా వుంటాడో అతడు, నిర్దిష్టమైన నివాసం లేనివాడు, సుస్థిరమతి, భక్తిమంతుడు నా కిష్టుడు” అని కృష్ణుడు అంటాడు.

13. క్షేత్ర క్షేత్రజ్ఞ విభాగ యోగం

ఈ అధ్యాయంలో అర్జునుడు క్షేత్రం అంటే ఏమిటి, క్షేత్రజ్ఞుడు అంటే ఎవరు, ప్రకృతి, పురుషుడు, జ్ఞానం, జ్ఞేయం ఇవన్నీ తెలిసికొనగోరుతాడు.

కృష్ణుడు ఇలా వివరించాడు. “ఈ శరీరమే క్షేత్రం, దాన్ని, తెలుసుకునేవాడే క్షేత్రజ్ఞుడు. అన్ని క్షేత్రాలలోను ఉండే క్షేత్రజ్ఞుడను నేనే. ఈ క్షేత్ర క్షేత్రజ్ఞులను గురించి తెలియజెప్పే జ్ఞానమే నిజమైన జ్ఞానం.

పృథ్విపస్తేజోవాయురాకాశాలు అనబడే పంచ మహాభూతాలు, అహంకారం, బుద్ధి, ప్రకృతి, పంచజ్ఞానేంద్రియాలు, పంచకర్మేంద్రియాలు, మనస్సు అనబడే పదకొండు ఇంద్రియాలు, శబ్ద, రూప, స్పర్శ, రస గంధాలనే అయిదు ఇంద్రియ విషయాలు, ఇచ్చ, ద్వేషం, సుఖం, దుఃఖం, ఎరుక, ధైర్యం, ఇవీ, వీటి వికారాలు కలిసి క్షేత్రం ఏర్పడుతుంది.

అమానిత్వం ((స్వోత్కర్షలేకుండా ఉండడం), అదంభిత్వం (దంభం లేకుండడం), అహింస, క్షమాగుణం, ఆర్జవం (ఋజుగామిత్వం), ఆచార్యులను సేవించడం, శుచిత్వం,

స్వైర్యం, మనో నిగ్రహం, ప్రాపంచిక విషయాల పట్ల వైరాగ్యం, అనహంకారం, జన్మ, మృత్యు, జరా, వ్యాధి వల్ల కలిగే దుఃఖాన్ని గురించి నిత్యం భావిస్తూ ఉండకపోవడం, భార్యాపుత్రులు, గృహోదుల పట్ల అనాసక్తి, ఇష్టానిష్టాలు సంభవించినప్పుడు సమచిత్తంతో స్వీకరించడం, నా యందు (భగవంతుని పట్ల) ఏకాగ్ర భక్తి, వివిక్త ప్రదేశంలో నివాసం, జన సాంగత్యం పట్ల ఆసక్తి లేకపోవడం, నిత్యం ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాననిష్ఠ, తత్వజ్ఞానానికి ఇవన్నీ కలిసి జ్ఞానం అనబడతాయి. వీటికి విరుద్ధమైనదంతా అజ్ఞానం.

ఇక జ్ఞేయం అంటే? సర్వత్ర వ్యాపించిన చేతులు, కాళ్లు, కళ్లు, చెవులు, తలలు, ముఖాలు కలిగి సమస్త ప్రపంచాన్ని ఆవరించుకుని ఉన్న పరబ్రహ్మమే జ్ఞేయం.

ప్రకృతి, పురుషుడు ఆది లేనివి. సమస్తమైన మనోవికారాలు, సత్త్వ రజ తమోగుణాలు అన్నీ ప్రకృతి వల్ల కలిగినట్టివి. ప్రకృతిలో వున్న పురుషుడు ప్రకృతి వల్ల కలిగిన గుణాలను అనుభవిస్తున్నాడు. త్రిగుణాలు అనేకవిధాలుగా కలియడం వల్లనే జీవునికి ఉత్తమ జన్మ, నీచజన్మ కలుగుతున్నాయి. అయితే పురుషుడు శరీరంలో వున్నా, తాను శరీరం కంటే వేరు అని, సాక్షిమాత్రుడనని తెలుసుకోగానే అతడు జన్మరహితుడై ముక్తి పొందుతున్నాడు.

14. గుణత్రయ విభాగయోగం

సాంఖ్యదర్శనం ప్రకారం ప్రకృతి, పురుషుడు మూలతత్వాలు. ప్రకృతి సత్త్వరజస్తమో గుణాలతో కూడినట్టిది. ఈ గుణాలలో ఏది తనలో ఎక్కువగా ఉంటే ఆ విధంగా జీవుడు ప్రవర్తిస్తాడు.

సత్త్వరజస్తమోగుణాలు జీవాత్మను దేహానికి బంధించి వుంచుతున్నాయి. సత్త్వగుణం నిర్మలమైనది. ప్రకాశకమైనది, అనాయుయమైనది. అది సుఖాసక్తితోను, జ్ఞానాసక్తితోను జీవుడిని బంధించి వుంచుతున్నది.

రజోగుణం రాగాత్మకమైనది. తృప్తికారకమైనది. అది కర్మఫలాల పట్ల ఆసక్తి కలగజేసి దానితో జీవుడిని బంధిస్తుంది. ఇక తమోగుణం అజ్ఞానజన్యమై, సమస్త ప్రాణులకు మోహం కలగజేస్తుంది; ప్రమత్తత, అలసత్వం, నిద్ర మొదలైన వాటిచేత జీవుడిని బంధిస్తుంది.

వీటిలో సత్త్వగుణం ప్రవర్ధమానమవుతుండగా మరణించినవాడు ఉత్తమలోకాలను పొందుతాడు. రజోగుణం ప్రవృద్ధం అవుతుండగా మరణించినవాడు కర్మాసక్తులైనవారి ఇంట జన్మిస్తాడు. తమోగుణం అభివృద్ధి అవుతుండగా మరణించినవాడు అజ్ఞానుల, పామరుల గర్భాన జన్మిస్తాడు.

ఎవడైతే నన్ను భక్తితో సేవిస్తాడో వాడు ఈ త్రిగుణాలకు అతీతుడైన బ్రహ్మైక్యం పొందడానికి సమర్థుడవుతాడని కృష్ణుడు అర్జునుడికి ఉపదేశించాడు.

15. పురుషోత్తమ ప్రాప్తి యోగం

సాంఖ్యదర్శనం నిరీశ్వరం. ప్రకృతి, పురుషుడు ఇవి అనాదిగా, ఎవరి ప్రమేయం లేకుండా ఉన్న స్వతంత్ర మూలతత్వాలు. కాగా భగవద్గీత సేశ్వర సాంఖ్యాన్ని బోధిస్తున్నది.

పురుషులందరికి ప్రభువైన పురుషోత్తముడిని అది ప్రతిపాదిస్తున్నది. అతడే సృష్టికర్త. అటువంటి పురుషోత్తముడిని పొందడానికి మార్గాన్ని ఉపదేశిస్తుంది కనుక ఈ అధ్యాయం పురుషోత్తమ ప్రాప్తియోగం.

ఇందులో మొదటి శ్లోకం ప్రసిద్ధమైనది.

ఊర్వ మూల మధశ్శాఖ

మశ్వత్తం ప్రాహు రవ్యయం

ఫందాంసి యన్యపర్ణాని

యస్తవేద సవేదవిత్ (11-16)

వేదాలు దేనికి ఆకులుగా ఉన్నాయో ఆ సంసారం అనే అశ్వత్థ వృక్షానికి పైనవేళ్లు, కింద శాఖలు కలవు. అది నాశం లేనిది (కాని జ్ఞానప్రాప్తితో సరిస్తుంది). దాన్ని తెలుసుకున్నవారు వేదార్థం ఎరిగినవారు అవుతున్నారు.

పరమాత్మ నుంచే సమస్త జగత్తు ఆవిర్భవించింది. అందుచేత దాని వేళ్లు పైన జగత్తుకు అతీతంగా ఉన్నాయి. అది కిందికి సంసార (ప్రపంచ) రూపంగా విస్తరించింది. అంటే ఈ సమస్త జగత్తుకు ఆధారం పైన (అతీతంగా) ఉన్న పరమాత్మ, ఈ వృక్షానికి ఆదిమధ్యాంతాలు లేనట్టే కనబడుతున్నది. ఆ విధంగా దృఢమైన వేళ్ళు గల ఈ సంసారమనే అశ్వత్థవృక్షాన్ని దృఢమైన అసంగం, లేదా అనాసక్తి (వైరాగ్యం) అనే శస్త్రం చేత ఛేదించాలి. ఆ పిదప ఏ స్థానంలో ప్రవేశించినవారు ఈ జగత్తులోకి తిరిగిరారో, ఎవని నుంచి పురాతనమైన ఈ సంసార వృక్షం సర్వత్ర వ్యాపించిందో, ఆ పురుషోత్తముడినే నేను శరణుపొందుతున్నాను అనే భావంతో ఆ పురుషోత్తమ పదాన్ని అన్వేషించాలి.

స తద్భాసయతే సూర్యో

స శశాంకో స పావకః

యథత్వా స నివర్తన్తే

తద్దామ పరమం మమ (15-6)

‘ఆ పరమాత్మ స్థానాన్ని సూర్యుడు, చంద్రుడు, అగ్ని ప్రకాశింపజేయజాలరు. దేన్ని పొందితే మనుజులు తిరిగి ఈ సంసార జగత్తుకు తిరిగిరారో అదే నా పరమధామమై ఉన్నది.

ఈ శ్లోకం కరోపనిషత్తులలోని “స తత్ర సూర్యోభాతి స చంద్ర తారకం...” అనే మంత్రాన్ని పోలి వున్నది.

16. దైవాసుర సంపత్తిభాగ యోగం

ఈ అధ్యాయంలో భగవంతుని పొందడానికి తోడ్పడే దైవగుణాలు ఎటువంటివో, భగవంతుని దూరం చేసే అసుర లక్షణాలు ఎటువంటివో, ఎట్టి సల్లక్షణాలు కలవాడు తనను పొందుతాడో, ఏ దుర్లక్షణాలు కలవాడు తనను పొందజాలడో కృష్ణుడు వివరించాడు. అందుచేత దైవీగుణాలను సాధన చేయాలి. అసురీ గుణాలను త్యజించాలి.

మొదటగా కృష్ణుడు పేర్కొన్న దైవీగుణం అభయం. అంటే భయరాహిత్యం. భయం - అది దేనిపట్లనైనా సరే, అన్ని అనర్థాలకు మూలం. భయాన్ని జయించిన మానవుడు అన్నిటిని జయించినట్లే.

ఆ పిదప చిత్తవైర్మల్యం, జ్ఞానంలోనూ, యోగంలోనూ సుస్థిరత్వం, దానం, ఇంద్రియ నిగ్రహం, యజ్ఞం (అంటే విద్యుక్త కర్మలు చేయడం), శాస్త్రాల అధ్యయనం, తపస్సు, ఋజువర్తనం, అహింస, సత్యం, క్రోధరాహిత్యం, త్యాగబుద్ధి, శాంతగుణం, ఇతరుల గురించి చెడు మాటలు పలకకపోవడం, సర్వప్రాణుల పట్ల దయాస్వభావం, విషయాసక్తి విడిచిపెట్టడం, తేజోగుణం, క్షమాగుణం, ధైర్యం, బాహ్యోతర శుచిత్వం, ద్రోహచింతన లేకుండడం, స్వాతిశయరాహిత్యం - ఇవన్నీ దైవీగుణ సంపద. ఇవి కలిగినవారు భగవంతునికి ప్రీతిపాత్రులై ఉత్తమ లోకాలు పొందుతారు.

ఇక దాంభిక స్వభావం, దర్పం, మితిమీరిన స్వాభిమానం, క్రోధం, పారుష్యం, అజ్ఞానం - ఇవన్నీ అసురీ దుర్గుణాలు. ఇవి కలవారు నీచజన్మలు పొందుతారు.

17. శ్రద్ధాత్రయ విభాగయోగం

శ్రద్ధ అంటే విశ్వాసం, బలమైన అభినివేశం. ఇది మూడు రకాలు, అవి సాత్విక, రాజసిక, తామసిక శ్రద్ధలు. ఏ శ్రద్ధ కలవాడికి ఏ లక్షణాలుంటాయో ఈ అధ్యాయంలో వివరించాడు కృష్ణుడు.

శ్రద్ధ, విశ్వాసం అనేది మానవుని స్వభావాన్నిబట్టి, సంస్కారాన్నిబట్టి, అంతః కరణాన్ని బట్టి కలుగుతుంది. సాత్విక శ్రద్ధకలవాడు దేవతలను, రాజస శ్రద్ధ కలవాడు యక్ష రాక్షసులను, తామస శ్రద్ధకలవాడు భూతప్రేతాలను పూజిస్తారు.

గీతలో ఈ త్రివిధ విభాగాన్ని చాలావాటికి వర్తింపజేశారు. ఉదాహరణకు - ఆహారం మూడు విధాలు : ఆయురారోగ్యాలను, శారీరక, మానసిక బలాన్ని, సుఖాన్ని, ఉల్లాసాన్ని పెంపొందించేవి, రుచికరం, స్నిగ్ధం, స్థిరంగా ఉండేవి. హృద్యమైనవి అయిన పదార్థాలు సాత్వికాహారం.

చేదుగా, పుల్లగా, ఉప్పుగా, కారంగా మరీ వేడిగా, సారహీనంగా, దాహకారకంగా దుఃఖం, బాధ, రోగం కలగజేసేట్టుగా ఉండేవి రాజసాహారం.

ఇక బాగా చల్లారిపోయిన, రసహీనంగా, దుర్వాసనతో కూడి క్రిందటి రోజున వండినట్టిది, ఉచ్చిష్టమైనది, అమేధ్యమైనది అయినట్టి ఆహారం తమోగుణం కలవారికి ఇష్టమైనది.

ఇలాగే యజ్ఞం మూడు విధాలు : ఫలాపేక్ష లేనిది, విధిసమ్మతమైనది, ఏకాగ్ర మనస్సుతో చేసేది సాత్వికయజ్ఞం. ఫలాపేక్షతో చేసేది, డంభాచారంగా చేసేది రాజసయజ్ఞం. మంత్రహీనం, దక్షిణహీనం, శ్రద్ధాహీనం అయినది తమస యజ్ఞం.

తపస్సు మూడు విధాలు : దేవతలను, ద్విజులను, గురువులను, మహాత్ములను పూజించడం, శుచిత్వ, ఋజుత్వం, బ్రహ్మచర్యం, అహింస, శారీరక తపస్సు. ఇతరులకు బాధ కలిగించనిది, సత్యమైనది. ప్రియమైనది అయిన పలుకులు పలకడం, పవిత్ర గ్రంథాలను అధ్యయనం చేయడం ఇవి వాచిక తపస్సు. ప్రసన్న మనస్కత, సౌమ్యత్వం, మౌనం, మనోనిగ్రహం, పరిశుద్ధాలోచనలు చేయడం మానసిక తపస్సు. ఈ మూడువిధాల తపస్సులను సాత్విక తపస్సు అంటారు.

ఇతరుల మెప్పుకోసం డంభాచారంగా చేసేది రాజస తపస్సు. మూర్ఖపు పట్టుదలతో శరీరాన్ని పీడిస్తూ చేసేది, ఇతరులను నాశనం చేయడానికి ఉద్దేశించి చేసేది తామస తపస్సు.

దేశకాల పాత్రల ఔచిత్యం తెలిసి నిజంగా అవసరం కలవానికి చేసేది సాత్వికదానం. ప్రతిఫలం ఆశించి చేసేది, అనిష్టంగా చేసేది రాజసదానం. దేశ కాల పాత్రాచిత్యం లేకుండా చేసేది, అవమాన పూర్వకంగా చేసేది తామసదానం.

18. మోక్ష సన్న్యాస యోగం

ఇది భగవద్గీతలో ఆఖరి అధ్యాయం. మొత్తం గీతాసారమంతా ఇందులో నిక్షిప్తమై ఉన్నదని, ఇంతవరకు కృష్ణుడు అర్జునుడికి చెప్పినదంతా సంగ్రహంగా ఇందులో పొందుపరచబడిందని విజ్ఞులు అంటారు.

ఈ అధ్యాయానికి మోక్ష సన్న్యాసయోగం అనే పేరు ఎలా వచ్చింది? పలువురు పలురకాల అర్థాలు చెప్పారు. కాని, మోక్షం కొరకైన - మోక్షాన్ని ప్రసాదించే - సన్న్యాసాన్ని (కర్మఫల త్యాగాన్ని) బోధించేది కనుక మోక్ష సన్న్యాసయోగం అనే పేరు వచ్చినట్లుగా భావించడం సముచితంగా ఉంటుంది. (మోక్షం అంటే జననమరణ చక్రంనుంచి విముక్తి, కైవల్యసిద్ధి).

అర్జునుడికి ఒక సందేహం కలిగింది. సన్న్యాసం అంటే ఏమిటి? త్యాగం అంటే ఏమిటి? వాటిని గురించి విడివిడిగా తెలుసుకోగోరుతున్నాను అని కృష్ణుడిని కోరాడు.

కృష్ణుని సమాధానం :

కామ్యకర్మలను, అంటే కోరికలతో కూడిన కర్మలను వదిలివేయడమే సన్న్యాసం అని, అలాకాక మామూలుగా అన్ని కర్మలను చేస్తూనే వాటి ఫలాలను మాత్రం వదిలిపెట్టడమే

త్యాగం అని అంటారు. ఏ కర్మలనైనా వదిలిపెట్టవచ్చుగాని యజ్ఞం, దానం, తపస్సు అనే కర్మలు మాత్రం వదిలిపెట్టదగినవి కావు. ఎందుకంటే అవి మనీషులైనవారికి మనోనైర్మల్యాన్ని చేకూర్చగలిగినట్టివి. వాటిని కూడా ఫలాసక్తిని పరిత్యజించి మాత్రమే చేయవలసి వుంటుంది.

శాస్త్ర నియతమైన కర్మలను వదిలివేయడం మంచిదికాదు. అజ్ఞానంచేత ఎవరైనా అలా విడిచిపెడితే అది తామసత్వాగం అవుతుంది. అలాగే ఎవరైనా కాయకష్టం ఓర్చుకోలేక శాస్త్ర నిర్దిష్టమైన కర్మలను త్యజిస్తే అది రాజసత్వాగం అవుతుంది. ఇక విద్యుక్తమైన కర్మలన్నిటినీ ఫలాపేక్ష లేకుండా నిష్కామంగా, నిస్సంగంగా చేసినట్లయితే, ఆ విధమైన కర్మఫలత్వాగం సాత్వికత్వాగం అనబడుతుంది.

సహి దేహభృతాశక్యం

త్యక్తుం కర్మాణ్యవశేషతః

యస్తు కర్మఫల త్యాగీ

స త్యాగీ త్యభిధీయతే (18-11)

దేహి అయినవాడికి కర్మలను పూర్తిగా విడిచిపెట్టడం అనేది సాధ్యంకాని పని. అందుచేత విడిచిపెట్టవలసింది కర్మలను కాదు, వాటి ఫలాలను, కర్మ ఫలాన్ని విడిచిపెట్టినవాడే త్యాగి అనబడతాడు.

ఈ అధ్యాయంలో కూడా సత్స్వరజస్తమో గుణవిభజన మరికొన్నింటికి అన్వయించబడింది. జ్ఞానం, కర్మ, కర్త, బుద్ధి, ధైర్యం, నుఖం - ఇవన్నీ సత్స్వరజస్తమోగుణాలకు అనుగుణంగా త్రివిధంగా వుంటాయని సవివరంగా కృష్ణుడు వాటిని వర్ణిస్తాడు.

ఉదాహరణకు - సర్వప్రాణులలోని ఆత్మ ఒకటేనని, అది అవ్యయమని ఏ జ్ఞానం చేత మానవుడు తెలుసుకుంటున్నాడో అది సాత్వికజ్ఞానం. అన్ని ప్రాణులలోను అనేక రూపాలతో, అనేక భావాలతో వుండే జీవాత్మలను వేర్వేరులుగా ఏ జ్ఞానంచేత తెలుసుకొంటున్నాడో ఆ జ్ఞానం రాజసజ్ఞానం. అలాగే ఏ జ్ఞానం ఏదో ఒక విషయం మీదనే తగులుకుని అదే సర్వస్వం అని భావించేటట్లు చేస్తుందో, ఎట్టి భావం అహేతుకమై, అతాత్వికమై, అల్పమైనదిగా వుంటుందో అది తామసికజ్ఞానం.

గీతలోని ఈ అంతిమాధ్యాయంలో మరల వర్ణవ్యవస్థ ప్రసక్తి వస్తుంది. “చాతుర్వర్ణ్యం మయాసృష్టం, గుణకర్మ విభాగశః” అని ఇంతకుముందు కృష్ణుడు పేర్కొన్నాడు. దాన్ని ఈ అధ్యాయంలో మరికొంత వివరించాడు.

బ్రాహ్మణ క్షత్రియ విశాం శూద్రాణాంచ పరంతప

కర్మాణి ప్రవిభక్తాని స్వభావ ప్రభవైర్గుణైః (18-41)

బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్ర వర్ణాలకు వారి వారి స్వభావాల నుంచి పుట్టిన గుణాలు ఆధారంగా వారు చేయవలసిన కర్మలను విభజించడం జరిగింది.

అంటే మానవుల గుణాలను బట్టి, కర్మలను బట్టి వారు ఏ వర్ణాలకు చెందినవారో నిర్ణయించబడిందన్నమాట. ఆ సూత్రంలోని ఉద్దేశం మంచిదే కావచ్చుగాని, సర్వసాధారణంగా మానవులలో సత్త్వరజస్తమో గుణాలు కలగలిసే ఉంటాయి. పూర్తిగా సత్త్వగుణ సంపన్నులంటూ ఎక్కడా ఉండరు. అలాగే రజోగుణులు, తమోగుణులైన వారు. అంతేకాదు, ఏ వ్యక్తిలో ఏ గుణం ఉన్నదనేది నిర్ధారించడం కష్టం, అది సాధ్యంకాదు. అందుచేత అదిమకాలంలోనే మానవులలో సత్త్వగుణ సంపన్నులందరు బ్రాహ్మణులుగా, రజోగుణులందరు క్షత్రియులుగా, ఇలా విడిపోయి తమ గుణాలకు తగిన కర్మలను చేపట్టి ఆయా వర్ణాలలో స్థిరపడిపోయివుంటారనడం పరమ అసంబద్ధంగా వుంటుంది. బహుశా చారిత్రక పరిణామక్రమంలో వివిధ కుటుంబాలవారు అవలంబించిన వృత్తులను బట్టి వారి వర్ణాలు, కులాలు నిర్ణయించబడి వుంటాయి. కాలక్రమాన ఒక వర్ణంలో, ఒక కులంలో జన్మించినంత మాత్రాననే వ్యక్తులకు వారి కర్మలు (వృత్తులు, విధులు) నిర్ణయమైపోవడం కూడా జరిగింది. అందుచేత గుణాన్ని బట్టికాక, జన్మను బట్టే వర్ణం, కులం, వృత్తి, కర్మ అన్నీ అమల్లంఘనీయంగా నిర్ధారణ అయిపోవడం జరిగింది.

శమో దమ స్తప శౌచం క్షాంతి రాక్షవమేవచ

జ్ఞానం విజ్ఞాన మాస్తిక్యం బ్రాహ్మం కర్మ స్వభావజం (18-42)

శమం (మనోనిగ్రహం) దమం (ఇంద్రియ నిగ్రహం), తపస్సు (ఏకాగ్రమైన కృషి), శుచిత్వం, సహనం, ఋజువర్తనం, శాస్త్రజ్ఞానం, అనుభవ విజ్ఞానం, దైవ విశ్వాసం, ఇవన్నీ స్వభావరీత్యా నిర్ణయించబడిన బ్రాహ్మణ కర్మలు.

ఇన్ని ఉత్తమ గుణాలూ కలిగి వుండడం అనేదాన్ని ఒక గొప్ప ఆదర్శమాత్రంగానే భావించాలి. కాని ఇవేవీ లేకపోయినప్పటికీ, బ్రాహ్మణకులంలో పుట్టినవాడు బ్రాహ్మణుడు కాకుండా పోవడంలేదే? ఎందుకంటే జన్మనుబట్టే కులం నిర్ణయమవుతున్నది కదా!

శౌర్యం తేజోధృతిర్ధాక్ష్యం యుద్ధేచా ప్యపలాయనం

దానమీశ్వరభావశ్చ క్షాత్రం కర్మ స్వభావజం (18-43)

శౌర్యం, తేజస్సు, ధైర్యం, యుద్ధంలో పారిపోకుండాడం, దానగుణం, ప్రభుత నెరపగలిగిన శక్తి, ఇవన్నీ స్వభావజన్యమైన క్షత్రియకర్మగా పరిగణించాలి.

కృషి గోరక్ష వాణిజ్యం వైశ్యం కర్మ స్వభావజం

పరిచర్యాత్మకం కర్మ శూద్రస్యాపి స్వభావజం (18-44)

వ్యవసాయం, గో సంరక్షణం, వాణిజ్యం అనేవి వైశ్యులకు స్వభావసిద్ధమైన కర్తవ్యం. కాగా పరిచర్యాత్మకమైన కర్మ శూద్రునికి స్వభావ సహజమైన విధి అయివున్నది.

మొదటి మూడు వర్ణాల విధులు సరే. శూద్రులకు స్వభావసిద్ధంగానే పరిచర్య, అగ్రవర్ణాల సేవ అనేది నిర్దిష్టమై వుంటుందనడం అసంబద్ధం, అభ్యంతరకరం, ఖండించదగింది. ఎవడికైనా గత్యంతరం లేకపోతే తప్ప పోయిపోయి మరొకరికి సేవ చేస్తూ బ్రతకాలనే స్వభావం పుట్టుకతోనే కలుగుతుందా? అధిక సంఖ్యాక ప్రజలను తమ బానిసలుగా చేసుకున్న అగ్ర వర్ణాలకు సిద్ధాంతపరమైన సమర్థనగా (Justification) ఈ వాదం ఉపయోగపడుతుంది.

అంతేకాదు. అసలు భగవద్గీత ప్రతిపాదిస్తున్న కర్మ సిద్ధాంతమే మొత్తంగా, సమూలంగా తిరస్కరించదగింది. ఒకడు తక్కువ కులంలో పుట్టి కష్టాలు అనుభవిస్తున్నాడంటే దానికి కారణం పూర్వజన్మలో వాడు పాపాలు చేసి వుంటాడని, అందుకే ఈ జన్మలో నీచకులంలో పుట్టి కష్టాలు అనుభవిస్తున్నాడని కర్మ సిద్ధాంతం చెబుతుంది. ఇది అమిత దారుణమైన సిద్ధాంతం. ఈ కాలంలోనే కాదు ఏ కాలంలోనైనా. అది సంఘంలో పై వర్గాలవారు తమ ఆధిపత్యాన్ని సుస్థిరపరచుకొనడానికి, క్రింది వర్గాలను మభ్యపుచ్చి అణగారొక్కి వుంచడానికి కల్పించిన భావమే తప్ప మరొకటి కాబోదు. దీన్ని పూర్తిగా తిరస్కరించవలసిందే. తుంగలో తొక్కవలసిందే.

“ప్రతివాడు తనకు నిర్దేశించిన ధర్మాన్ని ఆచరించాలి. చాలా బాగా ఆచరించిన పరధర్మం కంటే ఒక మాదిరిగా ఆచరించిన స్వధర్మమే మేలు. స్వభావ నియతమైన కర్మను అనుష్ఠించే మానవునికి అది ఎట్టిదైనాసరే, పాపం చుట్టూకోదు. ఎందుకంటే సర్వకర్మలు దోషభూయిష్టమైనవే. దోషరహితమైన కర్మ అంటూ లోకంలోలేదు.”.

ఈ విధంగా చెబుతూ కృష్ణుడు అర్జునుడిని ఇలా హెచ్చరిస్తాడు :

యద్యహంకార మాశ్రిత్య సయోత్స్య ఇతి మన్యసే

మిత్రైష వ్యవసాయస్తే ప్రకృతిస్తాం నియోక్ష్యతి (18-59)

ఒకవేళ నీవు అహంకరించి యుద్ధం చేయనని భీష్మించుకుని కూర్చుంటావు మనుకుంటున్నానేమో. అదేం కుదరదు. నీ క్షత్రియ స్వభావమే నిన్ను యుద్ధానికి పురికొల్పుతుంది.

దీని తర్వాత శ్లోకంలో కూడా కృష్ణుడు అదే హెచ్చరికను పునరుద్ఘాటిస్తాడు :

స్వభావజేన కౌంతేయ నిబద్ధస్యేన కర్మణా

కర్తం నేచ్ఛసి యన్మోహో త్మరిష్యస్యశోపితత్ (18-60)

ఏ కర్మనైతే నీవు చేయబోనని అజ్ఞానంచేత భావిస్తున్నావో ఆ కర్మను నీ స్వభావసిద్ధమైన కర్మచేత నిబద్ధుడనై విధిగా చేసి తీరుతావు.

ఇది నిరాశ, నిస్పృహ కలిగించే భావం. నిర్ణయ స్వేచ్ఛను (Free will) ఈ భావం నిరాకరిస్తున్నది. మానవుడు తనకు జన్మసిద్ధమైన స్వభావం నుంచి, గుణాల నుంచి ఎప్పటికీ విముక్తుడు కాలేడన్న భావాన్ని ఈ శ్లోకాలు ఘోషిస్తున్నాయి. అంటే మానవుడు ఎంత ప్రయత్నించినా తన స్వభావాన్ని అతిక్రమించలేడన్నమాట. ఉదాహరణకు శూద్రుడుగా పుట్టినవాడు తన కులానికి సహజమని నిర్దేశింపబడిన సేవాభావాన్ని అతిక్రమించి సత్వగుణ సంపన్నుడు కావాలని ప్రయత్నించినా, కాలేడన్న మాట. మరి మంచి కర్మలు చేసి వచ్చే జన్మలలో ఉత్తమ జన్మలు పొందడం ఎలా? ఇక ఎన్ని జన్మ లెత్తినప్పటికీ వాడి కర్మ అంతే నన్నమాట. గీతాచార్యుడు ఇంతకు ముందు అధ్యాయాలలో చెప్పినదాన్ని ఈ శ్లోకాలతో త్రోసిపుచ్చాడు. పైగా ఇది స్వవచోవిరుద్ధంగా కనబడుతుంది.

ఎందుకంటే ఆ తర్వాత ఒక శ్లోకంలో కృష్ణుడు ఇలా అన్నాడు :

ఇతి తే జ్ఞాన మాఖ్యాతం గుహ్యద్గుహ్యతరం మయా

విమృశ్యైతదశేషేణ యథేచ్ఛసి తథా కురు (18-63)

రహస్యాలలో కెల్లా రహస్యమైన, అత్యంత గుహ్యమైన జ్ఞానం నీకు బోధించాను. దీన్ని బాగా విమర్శించుకుని నీకు ఎలా ఇష్టమైతే అలా చెయ్యం.

పై శ్లోకంలో కృష్ణుడు నేను చెప్పినదంతా విన్నావు కదా? దాన్ని బాగా తర్కించి, ఎలా చేస్తే బాగుంటుందని నీకు తోస్తే అలా చెయ్యమని అర్జునుడికి స్వేచ్ఛ ఇస్తున్నాడు. మరి ఇక్కడ అర్జునుడికి సహజస్వభావం చేత నిర్దేశించబడిన కర్మ ఏమవుతున్నది? ఒక వ్యక్తికి అనేక మార్గాలు ఎదుటవుండగా ఏదో ఒకటి ఎంచుకునే స్వేచ్ఛ ఉన్నదనే భావం పైశ్లోకంలో ద్యోతకం కావడం లేదా? ఇది ఇంతకు ముందు చెప్పిన “స్వభావజేన కౌంతేయ...” ఇత్యాది శ్లోక భావానికి వ్యాఘాతంగా లేదా?

ఇంకొక శ్లోకంలో చూడండి. భగవద్గీతలోని అత్యంత ప్రసిద్ధ శ్లోకాలలో ఇదొకటి. భక్తిభావానికి దీన్ని పరాకాష్ఠంగా భావించవచ్చు.

సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ

అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్ష యిప్యామి మాశుచః (18-66)

సర్వధర్మాలను పరిత్యజించి నన్నే (భగవంతుడినే, కృష్ణుడినే) శరణుపొందు, నేను నిన్ను సమస్త పాపాల నుంచి విముక్తుడిని కానిస్తాను. నీవేమీ విచారించవద్దు.

ఇది ఎంత ప్రసిద్ధ శ్లోకమో అంత స్వవచోవ్యాఘాతకమైన శ్లోకం. కృష్ణుడు గీతోపన్యాసం ప్రారంభించినది మొదలు ఇప్పటి వరకు - కర్మయోగమే గొప్పది. కర్మ చేసితీరాలి, కర్మాచరణం నుంచి ఎవడూ తప్పించుకోలేడు. ఆఖరికి భగవంతుడు కూడా తప్పించుకోలేడు. అయితే కర్మ ఆచరించి, కర్మ ఫలాన్ని మాత్రం విడిచిపెట్టు అంటూ బోధించినవాడల్లా ఈ శ్లోకంలో సర్వధర్మాలు (కర్మలు) విడిచిపెట్టి నన్నే శరణు పొందు

అనడంలో ఔచిత్యం ఏముంది? ఇక్కడికి వచ్చేసరికి గీతాకారుడికి కర్మయోగం కంటే భక్తే గొప్పదిగా కనబడింది. దీన్ని అనేకులు అనేక విధాలుగా సమర్థిస్తారుకాని అవన్నీ కుంటి వాదాలుగానే కనిపిస్తాయి.

కృష్ణుని గీతోపదేశమంతా విన్న తర్వాత అర్జునుడు -

సప్తో మోహః స్మృతిర్లబ్ధా త్వత్ప్రసాదాన్మయాచ్యుత

స్థితోస్మి గత సందేహః కరిష్యేవచనం తవ (18-73)

ఓ అచ్యుతా! నీ అనుగ్రహం చేత నా అజ్ఞానం నశించింది. నా కర్తవ్యజ్ఞానం నాకు కలిగింది. నా సందేహాలన్నీ తీరిపోయాయి. ఇక నీ ఆజ్ఞను నెరవేరుస్తాను - అన్నాడు.

ఆ పిదప సంశయరహితుడు, దృఢసంకల్పుడు అయిన అర్జునుడు యుద్ధం చేసి విజయం పొందాడు.

యత్ర యోగేశ్వరః కృష్ణో పార్థో ధనుర్ధరః

తత్ర శ్రీద్విజయోభూతి ర్ద్రువాసీతిర్మతిర్మమ (18-78)

“ఎక్కడ యోగేశ్వరుడైన కృష్ణుడు వుంటాడో, ఎక్కడ ధనుర్ధారి అయిన పార్థుడు వుంటాడో, అక్కడ సంపద, విజయం, ఐశ్వర్యం, స్థిరమైన నీతి వుంటాయి అని సంజయుడు దృతరాష్ట్రునితో పలికిన పలుకులు గల పై ప్రసిద్ధశ్లోకంతో గీత పరిసమాప్తమవుతుంది.

మొదటనే పేర్కొన్నట్లు భగవద్గీత హిందూమతానికి ఆధారప్రాయమైన తాత్విక భూమికను ప్రతిపాదిస్తున్నది. దాన్ని పరించేటప్పుడు దాని కాలాన్ని, ఆనాటి సంఘవ్యవస్థను, ఆనాటి ఆధ్యాత్మిక భావజాలాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకోవాలి. పాతను విమర్శించడం తేలికే : అర్థం చేసుకోవడమే కష్టం. పాతభావాల పునాదిపైనే కొత్త వ్యవస్థ, కొత్త భావాలు ఏర్పడుతాయి. పాత లేనిదే కొత్త లేదు. నిన్ను నీటికి పాత. నేడు రేపటికి పాత. ఈనాడు మనం అత్యంత హేతుయుక్తం అనుకుంటున్న భావజాలం మరికొన్నిశతాబ్దాలలో మన వారసులకు పరమ హేయంగా కనిపించవచ్చు. అందుచేత పాతను అర్థం చేసుకోవడానికి కొంత సానుభూతితో కూడిన విశాలదృష్టి కావాలి. ‘మంచి గతమున కొంచెమేనోయే’ అన్నాడు కవి. ఆ కొంచెం మంచిని స్వీకరించాలి. మిగతాది విసర్జించాలి.

భగవద్గీతలోని మెటఫిజిక్స్ భాగాన్ని అలా వుంచితే నిత్య జీవితంలో ఉపయుక్తమైన మార్గదర్శకమైన నీతిబోధకగ్రంథంగా దాని విలువ ఎంతైనా ఉన్నది. వ్యక్తి ఇష్టానిష్టాల కంటే నిర్దిష్ట విధి నిర్వహణ గొప్పదని, విధినిర్వహణ మొదట విషప్రాయంగా తోచినా చివరకు అమృతోపమానం అవుతుందని, ఫలాపేక్షంహితంగా చేసిన కర్మలోని దోషం మానవునకు అంటుకోదని, కర్మాచరణ (కర్తవ్యాచరణ) ముఖ్యమని, అయితే అనాసక్తంగా చేయాలని ఇత్యాదిగా గీత బోధిస్తున్నది. ఒక ఆదర్శంగా ఇది నిస్సందేహంగా స్వీకారార్హం.

39. అద్వైత ప్రవక్త ఆచారంకరుడు

అదొక చిన్న పల్లెటూరు. ప్రక్కనే ఒక నది, ఒకనాటి ఉదయం ఆ నదిలో ఎనిమిదేళ్ళ బాలుడొకడు స్నానం చేస్తున్నాడు. హఠాత్తుగా ఒక మొసలి అతని కాలు పట్టుకున్నది. లోపలికి ఈడ్చుకు పోవడానికి ప్రయత్నిస్తున్నది. బాలుడు “రక్షించండి, రక్షించండి” అని కేకలు వేస్తున్నాడు.

అతడి కేకలు విన్న గట్టు మీద జనం పోగయ్యారు. దగ్గరలోనే ఉన్న ఇంటి నుంచి బాలుడి తల్లి కూడా పరుగు పరుగున వచ్చింది. ఏడుస్తూ “నా కుమారుడిని మొసలి లాక్కుపోతున్నది. వాడిని కాపాడండి బాబూ!” అని వేడుకున్నది. కాని ఎవరూ నదిలో దిగి బాలుడిని రక్షించే సాహసం చేయలేకపోయారు.

బాలుడిని మొసలి ఇంకా లోనికి బలంగా లాగుతున్నది. విడిపించుకొనడానికి బాలుడు ఇంకా ఇంకా బలంగా ప్రయత్నిస్తున్నాడు. చివరికి తన ప్రయత్నం వృథా అనుకున్నాడు. “అమ్మా! నాకు మరణం తప్పదు. సన్యసించడానికి అనుమతి ఇమ్మని ఎన్నాళ్ళ నుంచో వేడుకుంటున్నాను. నీవు అనుమతించలేదు. ఇప్పుడైనా అనుమతించు. ఈ అవసాన సమయంలోనైనా నా కోర్కె నెరవేరేతే తృప్తిగా చనిపోతాను. లేదా సన్యసించిన వాడితో నాకేమిటని ఈ మొసలి నన్ను విడిచి పెట్టినా విడిచిపెట్టవచ్చు. అమ్మా! నా మాట కాదనకు” అని ఎన్నో విధాల బ్రతిమాలుకున్నాడు. ఇక చేసేదిలేక తల్లి కుమారుడిని సన్యాసానికి అనుమతించింది.

ఆ బాలుడు మానసికంగా సకల భవబంధాలను తెంచుకున్నాడు. మానసిక సన్యాసి అయ్యాడు. వెంటనే ఆ మొసలి అతడిని విడిచిపెట్టి తన దారిని పోయింది. బాలుడు ఈడుకుంటూ ఒడ్డుచేరాడు. తల్లి పాదాలకు నమస్కరించాడు. తల్లి అతడిని కౌగలించుకుని ముద్దాడి “రా, నాయనా! ఇంటికి పోదాం!” అన్నది.

“నేను సన్యసించాను కదా? ఇక నాకు ప్రపంచమే ఇల్లు, నాకు సెలవు ఇవ్వు” అన్నాడు బాలుడు. తల్లి ఎంత బ్రతిమాలినా వినలేదు. ఆమెను అక్కడ చేరిన బంధుమిత్రులకు అప్పగించి జాగ్రత్తగా చూస్తూ వుండమని కోరాడు. “అమ్మా! నాకోసం బెంగ పడకు. నీ అవసాన సమయంలో నన్ను స్మరించు. నేను తప్పక వస్తాను. నా చేతులమీదుగానే నీకు ఉత్తరక్రియలు జరిపిస్తాను” అన్నాడు.

తల్లికి, బంధుమిత్రులకు, అందరికీ వీడ్కోలు పలికి అతడు ఉత్తరాభిముఖంగా సాగిపోయాడు. అతడు కనబడినంత దూరం అతడివైపే కన్నీటి తెరలలో నుంచి చూస్తూ కనుమరుగైన తర్వాత ఆ తల్లి ఇంటి ముఖం పట్టింది.

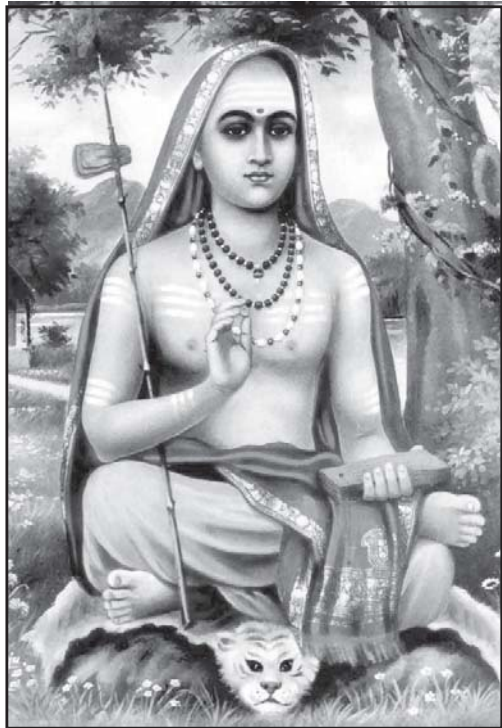
ఆ బాలుని పేరు శంకరుడు. ఆ పూరు నేటి మలబారులోని కాలడి. దాని ప్రక్కనే ప్రవహిస్తున్న నది పూర్ణానది. ఈ ఉదంతం జరిగి సుమారు 1200 సంవత్సరాలైంది.

భారతీయ చింతనలోనేకాదు, ప్రపంచతత్వ చింతనలోనే శంకరునిది అద్వితీయ స్థానం. అతని మేధా శక్తి నిరుపమానం. మహాతాత్వికుడు, మహాతార్కికుడు. కేవలం తర్క బలంతో అతడు తన కాలంలోని అనేక విమతాలను, కుమతాలను ఖండించి, అద్వైత మత స్థాపన చేసిన ప్రతిభాశాలి. అతని తర్వాత రామానుజుడు, మధ్వుడు, వల్లభుడు మొదలైన ఎందరో మహామహాలు అద్వైత వ్యతిరేక మతాలను ప్రచారం చేశారు. అవి ప్రజాబాహుళ్యానికి అంగీకార్యాలయినాయి కూడా. కాని, కేవలం తాత్వికదృష్టి నుంచి అవన్నీ శంకరాద్వైతంతో సరితూగలేనివే. ఈనాటికీ మేధావి వర్గాలలో అద్వైతానిదే అగ్రస్థానం. పాశ్చాత్యులకు సయితం భారతీయ చింతన అంటే జ్ఞాపకం వచ్చేది అద్వైతమే.

శంకరుని కాలం

భారతదేశ చరిత్రలో కాల నిర్ణయం ఎప్పుడూ వివాదగ్రస్తమే. శంకరుని కాలం కూడా అంతే. క్రీస్తుపూర్వం 509వ సంవత్సరం నాటివాడని ఒక సంప్రదాయం కాగా, క్రీస్తుపూర్వం 44 నాటివాడని మరొక సంప్రదాయం. కాని, అనేక చారిత్రకాధారాలతో పరిశోధకులలో ఎక్కువమంది అతడిది క్రీస్తుశకం ఎనిమిదవ, తొమ్మిదవ శతాబ్దాల మధ్యకాలం అని ధ్రువీకరించారు. క్రీస్తుశకం 788లో జన్మించి 820లో నిర్యాణం చెందాడన్న వాదాన్ని ఎక్కువ మంది అంగీకరించారు.

శంకరుని జీవితం అందరు భక్తుల జీవితాల వలెనే మహిమలతో,

అలౌకిక సంఘటనలతో, అభూత కల్పనలతో నిండి వుంటుంది. అవన్నీ మనం నమ్మనక్కర లేదు. కాని వాటిని తీసివేస్తే శంకరుని జీవిత చరిత్ర అంటూ దాదాపుగా ఏమీ మిగలదు. పరంపరానుగతంగా చెప్పుకునే ఒక కథగా అతని జీవిత చరిత్ర చాలా ఆసక్తికరంగా

ఉంటుంది. భారతీయ తత్వశాస్త్ర చరిత్రలో శంకరుని ప్రముఖస్థానం కారణంగా బుద్ధుని జీవిత కథవలె అతని జీవిత కథ కూడా ఒకంత వివరంగా తెలుసుకుందాము.

శంకరుని తండ్రి శివగురుడు. తల్లి ఆర్యాంబ. వారిది సంబూద్రి బ్రాహ్మణ వంశం. చాలా కాలంపాటు వారికి సంతాన భాగ్యం కలగలేదు. శైవ క్షేత్రాలెన్నో సందర్శించి పూజలు చేశారు. చివరికి త్రిచూరులోని శివాలయం చేరి కొన్ని నెలలు అక్కడ నివసించి శివుని అర్చించారు. ఒకనాటి రాత్రి శివుడు శివగురుని కలలో ప్రత్యక్షమై “పూర్ణాయుర్దాయం కలిగి సాధారణులైన పెక్కుమంది పుత్రులు కావాలా? లేక అల్పాయుష్షుడైన అసాధారణ ప్రతిభ కలిగిన ఒక్క కుమారుడే కావాలా?” అని అడిగాడు. శివగురుడు అల్పాయుష్షుడు, అసాధారణుడు అయిన ఒక్క పుత్రుడినే కోరుకున్నాడు. శివుడు తానే స్వయంగా వారికి పుత్రుడుగా జన్మిస్తానని వరమిచ్చి అంతర్ధానుడయ్యాడు.

ఆర్యాంబ గర్భం దాల్చి నవమాసాలు నిండిన తర్వాత పుత్రుని కన్నది. అతడికి శంకరుడని నామకరణం చేశారు. ఆ బాలునిది అద్భుత మేధాశక్తి. ఏడాది వయస్సులోనే మాతృభాష లిపి నేర్చాడు. రెండేళ్లకే వ్రాసింది చదవడం నేర్చాడు. మూడవ ఏట కావ్యాలు, పురాణాలు అర్థం చేసుకునే జ్ఞానం సంపాదించాడు. ఉపనయనం కాకముందే తండ్రి చనిపోయాడు. అయిదవ ఏట ఉపనయనం జరిగింది. తర్వాత గురుకులంలో వేద వేదాంగాలు, వివిధ దర్శనాలు, శాస్త్రాలు అధ్యయనం చేశాడు.

గురుకులంలో శుశ్రూషచేసే రోజులలో ఒకనాడు శంకరుడు ఒక పేదరాలింటికి భిక్షాందేహి అంటూ వెళ్ళాడు. ఆ గృహిణి భిక్షవేయడానికి ఇంటిలో ఏమీలేక ఒక మూల కనబడిన ఉసిరిక పండును భిక్షా పాత్రలో వేసింది. అమె దారిద్ర్య దైన్యాన్ని గ్రహించిన శంకరుడు లక్ష్మీదేవిని స్తోత్రం చేశాడు. కనకధారాస్తవంగా ప్రసిద్ధికెక్కిన ఆ స్తోత్రం:

“అంగం హరేః పులకభూషణ మాశ్రయంతీ

భృంగాంగనేవ ముకుళా భరణం తమాలం

అంగీకృతాఖిల విభూతిరపాంగ లీలా

మాంగల్య దాస్తు మమ మంగళదేవతాయాః”

అనే శ్లోకంతో ప్రారంభ మవుతుంది. (దీనికి బూర్గుల రామకృష్ణరావుగారి అనువాదం:

“పులకలు భూషణమ్ములయి పొల్చు ముకుందుని మేన నిల్చి య

గ్గలముగ మొగ్గలన్ దొడుగు కానుగు జేరెడి తేటిపోల్కి, కో

మల నయవాంచలమ్ముల సమస్త విభూతుల దాచికొన్న శ్రీ

లలన యపాంగమంగళవిలాసము నాకు శుభమ్ము లిచ్చుతన్”)

ఈ స్తోత్రం పూర్తి అయ్యే సరికి ఆ పేదరాలి గృహం బంగారపు ఉసిరిక పండ్లతో నిండిపోయిందని ఐతిహ్యం.

ఎనిమిదేళ్ళకే శంకరుడు వేదవాఙ్మయం, తర్కం, సాంఖ్యం, యోగం, మీమాంస మొదలైన శాస్త్రాలు అపోశనం పట్టి విద్యాభ్యాసం పూర్తిచేశాడు. ఆ పిదప మొదట పేర్కొన్న మకర గ్రహణ సంఘటన జరిగింది. ఈ ఉదంతానికి ఇలా ప్రతీకాత్మకార్థం కూడా చెప్పుకోవచ్చు. సంసారాన్ని (ప్రపంచాన్ని) సాగరంగా, అరిషడ్వర్గం అందులో తిరుగాడే జీవులను గ్రసించే మొసలిగా భావిస్తే, మానసికంగా అన్ని లౌకిక బంధాలను సన్యసించడంవల్ల జీవులు సంసార విముక్తులవుతారు. శంకరుడు అలాగే మానసిక సన్యాసం స్వీకరించడంతో సంసారం అనే మొసలి బారి నుంచి విముక్తుడయ్యాడు.

ఉత్తరదేశ యాత్ర

ఇంటినుంచి ఉత్తరాభిముఖంగా సాగిపోయిన శంకరుడు అడవులు, కొండలు, కోనలు, నదులు, పల్లెలు, పట్టణాలు గడిచి, నడిచి, చివరకు నర్మదానదీ తీరం చేరాడు. అక్కడ ఒక కొండ గుహలో గోవింద భగవత్పాదుడనే సన్యాసి శిష్యసమేతుడై నివసిస్తున్నాడు. గోవిందుడు మాండ్చుకోవనిషత్తుకు కారికలు రచించి విశ్వవిఖ్యాతుడైన గౌడపాదాచార్యుని శిష్యుడు.

ఆయనను శంకరుడు సమీపించి తనను శిష్యునిగా స్వీకరించమని కోరాడు. “ఎవరు నీవు?” అని గోవిందుడు అడిగాడు. పరిశేషన్యాయం ప్రకారం అన్నిటిని నేతినేతి అని తొలగించుకుంటూపోతే ఏది మిగులుతుందో అదే ఆత్మ, అదే నేను అని అర్థం వచ్చే పదిశ్లోకాలలో శంకరుడు సమాధానం చెప్పాడు. వాటిని దశ శ్లోకి అంటారు. గోవిందాచార్యుడు శంకరునికి సన్యాసం ఇచ్చాడు. అక్కడ అతడు కొన్నాళ్ళు నివసించి ఇంకా తెలుసుకోవలసిన శాస్త్ర రహస్యాలన్నీ తెలుసుకున్నాడు. సెలవు తీసుకుని వెళ్ళిపోతుండగా గోవిందుడు బ్రహ్మసూత్రాలకు భాష్యం వ్రాయమని శంకరుడిని ఆదేశించాడు.

శంకరుడు నర్మదాతీరం నుంచి బయలుదేరి కొన్నాళ్ళకు కాశీ చేరుకున్నాడు. అతని ప్రతిభావిశేషాలకు ఆకృష్టులైన అనేకులు అతనికి శిష్యులయ్యారు. వారిలో సనందనుడనే వాడొకడు. ఒకరోజున శంకరుడు గంగ ఈవలి గట్టున వుండగా ఆవలి గట్టున సనందనుడు కనబడ్డాడు. “సనందనా! ఇలారా” అని పిలిచాడు. సనందనుడు మరో ఆలోచన లేకుండా గంగపై నడిచి వచ్చాడు. అతడు అడుగు తీసి అడుగు వేసినప్పుడల్లా పాదాల క్రింద పద్మాలు ప్రత్యక్షమై అతడు మునిగిపోకుండా కాపాడాయి. నాటినుంచి అతనికి పద్మపాదుడనే పేరు వచ్చింది.

మరొక శిష్యుడు పదమూడేళ్ళ మూగ బాలుడు. అతడిని తండ్రి శంకరుని పాదాలపై పడవేసి వీడిని మీరే కాపాడాలని ప్రార్థించాడు. “నీవెవరు?” అని శంకరుడు అతడిని అడగగా మూగతనం మటుమాయమై తాను ఆత్మను అని “స నిత్యోపలబ్ధి స్వరూపోహ మాత్మా” అంటూ సమాధానమిచ్చాడు. చేతిలో ఉసిరికపండు వుంచినంత స్పష్టంగా (కరతలామలకం వలె) అతడు ఆత్మ స్వరూపాన్ని వివరించాడు కనుక అతనికి హస్తామలకుడు అనే పేరు వచ్చింది.

ఇంకొకని పేరు కాలనాథుడు. అతడు శంకరుడిని త్రోటకచ్చందస్సులో స్తుతిస్తూ శ్లోకాలు చెప్పి తనను శిష్యుడుగా స్వీకరించమని కోరాడు. అతడికి సన్యాసం ఇచ్చి త్రోటకాచార్యుడని పేరు పెట్టాడు. శంకరుని ముఖ్యులైన నలుగురిలో మొదటి వారు ఈ ముగ్గురు: పద్మపాదుడు, హస్తామలకుడు, త్రోటకుడు.

ఒకనాడు శంకరుడు కాశీపుర వీధులగుండా గంగకు స్నానార్థం వెడుతున్నాడు. ఒక పంచముడు నాలుగు కుక్కలతో అడ్డువచ్చాడు.

శంకరుడు అసహ్యించుకుని “పోపో దారి తొలగు” అని అదలించాడు. పంచముడు “ఎవరిని తొలగమంటున్నావయ్యా? తొలగిపోవలసింది ఏది; నా శరీరమా? అన్ని శరీరాలు ఒక్కటే కదా? ఒక శరీరం నుంచి మరొక శరీరం ఎందుకు తొలగిపోవాలి? నా ఆత్మను తొలగిపోమంటున్నావా? ఆత్మ ఎక్కడికి ఎలా తొలగిపోతుంది ? అంతటా తానే కదా? ఆత్మ నుంచి ఆత్మ ఎలా తొలగిపోతుంది ? అజ్ఞానంవల్ల ఆత్మపై దేహాన్ని అధ్యారోపం చేయడంవల్ల అలా అంటున్నావు. నిజానికి ఇతడు బ్రాహ్మణుడు, ఇతడు అస్పృశ్యుడు అని ఎలా చెబుతావు? అందరిలోను ప్రకాశించే ఆత్మ ఒకటే కదా? గంగనీటిలో ప్రతిఫలించేది ఒక సూర్యుడు, పంచముల వీధి మురికి కాల్వలో ప్రతిఫలించేది మరొక సూర్యుడు కాదు కదా? ఉన్నది ఒక సూర్యుడే కదా? ఉన్నది ఒక ఆత్మయే కదా?...” అని పంచముడు ఉపన్యసించాడు.

అది విని శంకరుడు సిగ్గుపడ్డాడు. తన తప్పిదం గ్రహించాడు. తాను అద్వైతవాది అయినప్పటికీ ఇంకా తనలో అజ్ఞానం తొలగనందుకు, కులభేదం పాటిస్తున్నందుకు పశ్చాత్తాప పడ్డాడు. “నీవు బ్రహ్మజ్ఞానివి. బ్రహ్మజ్ఞాని బ్రాహ్మణుడైనా, అంత్యజుడైనా ఒకటే. నాకు కనువిప్పు కలిగించావు” అంటూ సాష్టాంగపడి, “మనీషాపంచకం” అనబడే శ్లోకాలు చెప్పాడు. అప్పుడు అంత్యజుడు, అతని నాలుగు కుక్కలు మాయమై శివుడు చతుర్వేద పరివేష్టితుడై ప్రత్యక్షమయ్యాడు. బ్రహ్మ సూత్రాలకు భాష్యం వ్రాయమని ఆదేశించి అంతర్ధానుడయ్యాడు.

ఆ పిదప శంకరుడు కాశీ నుంచి తిన్నగా బదరీనాథ్ వెళ్ళాడు. అప్పటికి అతనికి పన్నెండేళ్ళు. అక్కడ తన గురువైన గోవిందుని గురువు గౌడపాదుడిని కలుసుకున్నాడు. ఆయన ఆదేశంపొంది తిరిగి కాశీ వచ్చి మణికర్ణికా ఘాట్‌లోని ఒక మంటపంలో కూర్చుని దీక్షగా బ్రహ్మసూత్రం భాష్యం రచించాడు. శంకరుని అద్వైతవాదానికి సూత్ర భాష్యమే మూల గ్రంథం.

భజగోవిందం

ఒకనాడు శంకరుడు శిష్యులు వెంటరాగా కాశీనగర వీధులలో వెడుతున్నాడు. ఒకచోట ఒక ఇంటి అరుగుపై ఒక వృద్ధుడు పాణిని వ్యాకరణ సూత్రాలను పల్లె వేస్తున్నాడు. అది విని జాలిపడి శంకరుడు “ఎందుకు స్వామీ ! ఈ వృద్ధాప్యంలో ఇంత కష్టపడి వ్యాకరణ సూత్రాలు పల్లెవేస్తూ కాలం వృథా చేస్తున్నావు? అవసానవేళ అవి నిన్ను రక్షిస్తాయా? భగవంతుని భజించి ముక్తిపొందు” అంటూ

“భజగోవిందం భజగోవిందం

గోవిందం భజ మూఢమతే!

సంప్రాప్తే సన్నిహితే కాలే

నహి నహి రక్షతి దుక్కుజ్ కరణే....”

అని ప్రారంభమయ్యే ప్రసిద్ధ శ్లోకాలలో తన వేదాంతమంతా నిక్షిప్తం చేసి ఉపదేశం చేశాడు.

అనంతర కాలంలో శంకరుడు భగవద్గీతకు, దశోపనిషత్తులకు కూడా భాష్యం వ్రాశాడు. ఆయన తాత్విక రచనలలో సూత్రభాష్యం తర్వాత ఎన్నడగింది మాండూక్యోప నిషత్తుకు వ్రాసిన భాష్యం. గౌడపాదుడు వ్రాసిన మాండూక్య కారికలకు శంకరుడు ఈ భాష్యం వ్రాశాడు. అది చాలా ప్రసిద్ధి పొందింది. సూత్రం భాష్యంతో సమానంగా మాండూక్య భాష్యం శంకరాద్వైతానికి మూలగ్రంథంగా ప్రశస్తి గాంచింది.

ఆ కాలంలో దేశంలో బౌద్ధం, జైనం, శైవం, వైష్ణవం, సౌరం, శాక్తేయం, పాశుపతం, పాంచరాత్రం, కాపాలికం ఇంకా ఎన్నెన్నో మతాలు వ్యాప్తిలో ఉన్నాయి. నరబలులు, జంతు బలుల వంటి క్రూరాచారాలు కూడా వుండేవి. వాటినిన్నీ ఖండిస్తూ స్వమతాన్ని ప్రతిష్ఠిస్తూ, ప్రచారం చేస్తూ దేశం నలుమూలల తిరిగాడు. రాను రాను అతని శిష్య బృందం పెరిగిపోయింది.

కుమారిలభట్టు

ముఖ్యంగా ఆనాడు విశేష వ్యాప్తిలో వున్నది జైమినీయ పూర్వమీమాంసామతం. ఇది వైదిక కర్మకాండకు మాత్రమే ప్రాధాన్యమిచ్చే మతం. పూర్వ మీమాంసికుల కులపతి కుమారిలభట్టు. అతడు మహా తర్కవేత్త. బౌద్ధమతాన్ని ఖండించడానికిగాను, బౌద్ధ విహారాలలో బౌద్ధ సన్యాసి వేషంలో చేరి వారి గుట్టుమట్టులన్నీ లాగి, వాదంలో వారిని ఓడించాడు. వేదాలు స్వతఃప్రమాణాలని అంటూ, సృష్టికర్త అయిన ఈశ్వరుడిని కూడా తిరస్కరించేవాడు. కాని బౌద్ధులను వంచించడం, ఈశ్వరుడు లేడని వాదించడం అతడిని వృద్ధాప్యంలో

పశ్చాత్తాపంతో బాధించాయి. తన పాపానికి ప్రాయశ్చిత్తంగా ఆత్మాహుతి చేసుకోదలచాడు. తుపాన్ని (ఊకను అంటించిన అగ్ని) లో దహనం కావడానికి నిశ్చయించాడు.

కుమారిలభట్టుతో వాదించి పూర్వ మీమాంస కంటే ఉత్తర మీమాంస (బాదరాయణ బ్రహ్మసూత్రాలు) గొప్పదని ఒప్పించాలని, తన సూత్రభాష్యానికి అతని చేత వార్తికం వ్రాయించాలని తలపోసిన శంకరుడు కుమారిలభట్టు ఆత్మాహుతికి సిద్ధపడుతున్నాడని తెలసి హుటాహుటిగా అతడున్న ప్రదేశానికి శిష్యులతో సహా వెళ్ళాడు. అప్పటికే కుమారిలుడు తుపాన్ని మధ్యంలో వున్నాడు. శరీరం కొంత కాలింది. కాని ఇంకా తెలివిలోనే వున్నాడు.

శంకరుడు అతడిని బయటకు రమ్మని కోరాడు. అతడిని తిరిగి స్వస్థుడిని చేస్తానని, తనతో వాదించమని అడిగాడు. కాని కుమారిలుడు అగ్నినుంచి బయటికి రావడానికి నిరాకరించాడు. “నాకు బ్రతకాలని లేదు. బయటికి వస్తే నాకు వృథాగా ఆత్మాహుతి ప్రతిజ్ఞ చేశాననే అపకీర్తి వస్తుంది. నీతో వాదించాలని లేదు. నీకు శిష్యుడినై వేదాంత ప్రచారం చేయాలని కూడా వుంది. కాని ఇప్పుడు సమయం మించిపోయింది. నా బదులు మాహిష్మతీ నగరవాసి అయిన నా శిష్యుడు మండనమిశ్రునితో వాదించి ఓడించి, అతనిచేత భాష్య వార్తికం వ్రాయించు” అని శంకరునితో చెప్పి కుమారిలుడు ప్రాణాలు వదిలాడు.

మండనమిశ్రునితో వాదం

శంకరుడు శిష్యసమేతుడై ఆకాశమార్గాన మాహిష్మతీ నగరం వెళ్ళాడు. ఆ సమయానికి మండనమిశ్రుని ఇంటిలో శ్రాద్ధకర్మ జరుగుతున్నది. వీధి తలుపులు వేసి వున్నాయి. శంకరుడు తిరిగి ఆకాశమార్గాన ఇంటిలో ప్రవేశించాడు. శ్రాద్ధకర్మ జరుగుతుండగా సన్యాసులు చూడగూడదు. సన్యాసి అయిన శంకరుడు అనుమతి లేకుండా, రాగూడని చోటికి రావడం చూసి మండనమిశ్రుడు మండిపడి “ఎవరు. నీవు? ఎలా వచ్చావు ? వెళ్ళిపో” అని గద్దించాడు. అతడికి, శంకరునికి సంస్కృతంలో జరిగిన సంభాషణ చాలా ఆసక్తికరంగా వుంటుంది. మండనుడు అడిగిన ప్రతి ప్రశ్నకు వేరే అర్థం తీసి హేళన చేస్తూ అతడిని నిరుత్తరుడిని చేశాడు శంకరుడు. చివరకు “నీతో శాస్త్రవర్చ చేయాలని వుంది” అని అడిగాడు.

శంకర, మండనులకు జరిగిన వాద ప్రతివాదాలకు మండనుడి భార్య, గొప్ప విదుషీమణి అయిన ఉభయభారతి మధ్యవర్తినిగా వ్యవహరించింది. వాదంలో తాను ఓడిపోతే శంకరుడు గృహస్థాశ్రమం స్వీకరించాలి. మండనమిశ్రుడు ఓడిపోతే అతడు సన్యాసం పుచ్చుకోవాలి. అదీషరతు.

ఇరువురి వాద ప్రతివాదాలు చాలా రోజులపాటు జరిగాయి. చివరకు మండన మిశ్రుడు ఓడిపోయాడు. అయితే అతని భార్య తాను అతని అర్థాంగి కనుక తనను కూడా

ఓడిస్తేగాని మండనుడు ఓడిపోయినట్టు కాదని సవాలు చేసింది. శంకరుడు సరేనన్నాడు. వారి వాదం కూడా ఎన్నాళ్ళకు తెగలేదు. కాని ఉభయభారతి ఓడిపోయే సూచనలు కనిపించాయి. అప్పుడామె ఓటమి అంగీకరించడం ఇష్టంలేక ఒక ఎత్తు వేసింది. శంకరుడు ఆబాల్య సన్యాసి అతనికి కామశాస్త్రం తెలిసి వుండదు. అందుచేత ఆ శాస్త్రంలో ప్రశ్నలు వేస్తే అతడు తప్పక ఓడిపోతాడు. ఇలా ఆలోచించి ఆమె “కామ కళలు ఎన్ని ? వాటి స్వరూపం ఏది ? వాటి స్థానం ఏది ? శుక్ల, కృష్ణ పక్షాలలో కామ కళలు ఎలా మారుతూ వుంటాయి? అవి పురుషులలో ఎలా వుంటాయి, స్త్రీలలో ఎలా వుంటాయి ?” ఇత్యాది ప్రశ్నలు వేసింది.

పరకాయ ప్రవేశం

శంకరుడు ఖంగుతిన్నాడు. ఒకనెల గడువు కోరాడు. అక్కడి నుంచి శిష్యులతో కలిసి బయలుదేరి పోతుండగా ఒకచోట ఒక రాజు శవం కనబడింది. దాని చుట్టూ అతని భార్యలు చేరి ఏడుస్తున్నారు. మంత్రులు, భటులు, బంధు మిత్రులు అంతా వారిని పరివేష్టించి వున్నారు. అది చూసి శంకరుడికి ఒక ఆలోచన తోచింది. శిష్యులతో తన శరీరాన్ని భద్రంగా కాపాడుతూ వుండమని చెప్పి పరకాయ ప్రవేశ విద్యతో రాజు మృతదేహంలో ప్రవేశించాడు. చితిమీత వున్న రాజు నిద్ర నుంచి మేల్కొచ్చినట్టులేచి కూర్చున్నాడు. అందరూ ఆశ్చర్యపడ్డారు, సంతోషపడ్డారు. రాజును కోటకు తీసుకువెళ్ళారు.

రాజు శరీరంలో వున్న శంకరుడు ఒక నెల రోజులపాటు రాజ్యపాలన చేస్తూ రాజవత్సులతో శృంగార క్రీడలలో మునిగి తేలి కామ కళా రహస్యాలన్నీ తెలుసుకున్నాడు. మంత్రులు అతని చేష్టలు చూసి, మాటలు విని అతడు తమ రాజు కాడని, ఎవరో పరకాయ ప్రవేశం చేసిన మహా పురుషుడని గ్రహించారు. అతడిని తిరిగి పోనీయరాదని నిశ్చయించుకుని ఆ రాజ్యంలో ఎక్కడైనా అంత్యక్రియలు జరగని శవం కనబడితే దాన్ని దగ్ధం చేయమని రాజభటులను నలుదిక్కులకు పంపించారు. భటులకు ఒక చోట కొండగుహలో ఒక మృతదేహం, దాన్ని భద్రంగా కాపాడుతున్న కొందరు సన్యాసులు కనబడ్డారు. వారిని తరిమివేసి ఆ శవాన్ని తగలబెట్టడానికి ప్రయత్నించారు. తన అసలు శరీరం కొంత కాలంగానే అక్కడ శంకరుడికి పూర్వ స్మృతి కలిగి తక్షణం రాజు శరీరం వదిలిపెట్టి తన శరీరంలో ప్రవేశించాడు. “లక్ష్మీనృసింహ మమదేహి కరావలంబం....” అంటూ నృసింహమూర్తిని ప్రార్థించాడు. కొంత కాలిన అతని దేహం యథాప్రకారం అయింది.

ఆ పిదప నెలగడువు ముగియబోతున్నందున గగనగమనంతో శంకరుడు తిరిగి మాహిషమర్తీ నగరం చేరుకున్నాడు. ఉభయభారతి అడిగిన కామశాస్త్ర ప్రశ్నలకు సమాధానాలు చెప్పి ఆమెను ఆ వాదంలో ఓడించాడు. మండనమిత్రుడు షరతు ప్రకారం సురేశ్వరాచార్యుడు అనే పేరుతో సన్యాసం స్వీకరించాడు.

శంకర పీఠీలు

శంకరుడు తిరిగి దేశాటనం ప్రారంభించాడు. విమతస్థులతో, కుమతస్థులతో వాదిస్తూ ఓడిస్తూ తన అద్వైత మతాన్ని స్థాపిస్తూ దేశమంతటా తిరిగాడు. దేశం నాలుగు దిశల నాలుగు పీఠాలు స్థాపించాడు. ఉత్తరాన బదరీనాథ్ లో జ్యోతిష్పీఠం, పశ్చిమాన ద్వారకలో కాళీపీఠం, తూర్పున పూర్వ జగన్నాథంలో గోవర్ధన పీఠం, దక్షిణాన శృంగేరిలో శారదా పీఠం - అవి ఆనాడు శంకరుడు మఠాలు స్థాపించిన ప్రదేశాలు. దక్షిణాదినే కంచీలో కామకోటి పీఠాన్ని కూడా స్థాపించాడని అంటారు. కాని ఈ విషయం కొందరు అంగీకరించడం లేదు. దక్షిణంలోనే రెండు పీఠాలు ఎందుకు స్థాపిస్తాడని అంటున్నారు. ఏమైనా ఇంకా దేశంలో వివిధ ప్రదేశాలలో శంకరుడు మఠాలు స్థాపించాడని అంటున్నారు. ఏమైనా ఇంకా దేశంలో వివిధ ప్రదేశాలలో శంకరుడు మఠాలు స్థాపించాడని ఒక ప్రతీతి వుంది. ఇలా శంకరుడు స్థాపించిన వివిధ పీఠాలలో పరంపరగా శంకరాచార్య పేరుతో పీఠాధిపతులు కొనసాగుతున్నారు శంకర పీఠాధిపతులైన వారందరు శంకరాచార్యులనే వ్యవహరింప బడుతుండడం చేత వాటిని మొదట స్థాపించిన శంకరుడిని ఆదిశంకరాచార్య (ఆది శంకరుడు) అనే పేరుతో వ్యవహరించడం ఆచారమైంది.

శంకరుడు దేశాటనలో వుండగా ఒకనాడు తన తల్లి ఆర్యాంబ అవసానదశలో వుందని తెలిసింది. వెంటనే ఆకాశమార్గాన కాలడి చేరుకున్నాడు. తల్లి తన పుత్రుని కడసారి చూసి సంతృప్తితో కన్నుమూసింది. సన్యాసులకు కర్మాధికారం లేదు. అయినా శంకరుడు తల్లికి ఇచ్చిన మాటప్రకారం సంప్రదాయాన్ని ధిక్కరించి, బంధువులు వారిస్తున్నా లెక్క చేయక ఆమెకు తన చేతుల మీదుగా అగ్ని సంస్కారం జరిపాడు.

మళ్ళీ దేశయాత్రలు, వాద ప్రతివాదాలు, అనేక ప్రదేశాలలో అనేక దేవాలయాల సందర్శన, గ్రంథరచన - ముఖ్యంగా వివిధ దేవతల మీద స్తోత్ర రచన - ఇదీ శంకరుని వ్యాపకం. చివరి వరకు తన ప్రచారం కొనసాగించాడు. ఆయన చివరి దినాలు బదరీనాథ్ లో గడిచాయి. అక్కడి నుంచి ఆ సమీపంలో వున్న కేదార్ నాథ్ వెళ్ళాడు. అక్కడే నిర్యాణం చెందాడు.

అసాధారణ మేధావి

సాంప్రదాయకంగా వస్తున్న కథల ప్రకారం, ఇంచుమించు చరిత్రకారులందరి అభిప్రాయం ప్రకారం, శంకరుడు జీవించింది 32 ఏళ్ళే. ఆ స్వల్ప కాలంలోనే ఆయన ఇతరులు ఒక పూర్తి జీవితకాలంలో చేయలేనన్ని మహత్తర కార్యాలు చేశాడు. ముఖ్యంగా ఆశ్చర్యం కలిగించేది శీఘ్ర ప్రయాణ సాధనాలు లేని ఆ కాలంలో, (ఆకాశగమనాన్ని

అభూతకల్పనగా కొట్టివేయాలి). కొండలు, దుర్గమారణ్యాలు, నదీ నదాలు గడచి శంకరుడు ఆ సేతు శీతాచలం ఒకసారి కాక పెక్కుసార్లు ఎలా యాత్రలు చేశాడన్నది.

శంకరుడిని గురించి ఈ క్రింది శ్లోకం ప్రసిద్ధం:

“అష్టవర్షే చతుర్వేదీ ద్వాదశే సర్వ శాస్త్రవిత్

షోడశేకృతవాన్భాష్యం ద్వాత్రింశే మునిరభ్యుగాత్”

- ఎనిమిదేళ్ళకే ఆయన నాలుగు వేదాలు అధ్యయనం చేశాడు. పన్నెండేళ్ళకే సర్వ శాస్త్రాలు పఠించాడు. పదహారేళ్ళకే బ్రహ్మ సూత్రాలకు భాష్యం వ్రాశాడు. ముప్పది రెండేళ్ళకే మునిగా వెళ్ళిపోయాడు.

చాలా చిన్న వయస్సులోనే గొప్ప గణితశాస్త్ర ప్రతిభ చూపినవారు, గొప్ప సంగీత ప్రతిభ చూపినవారు, ఇంకా ఇలా వివిధ రంగాలలో అశేష ప్రజ్ఞ కనబరచిన వారు లేకపోలేదుగాని, శంకరునివలె ఎనిమిదేళ్ళకు వేద వాఙ్మయాన్ని, పన్నెండేళ్ళకు సర్వశాస్త్రాలను ఆపోశన పట్టి పదహారేళ్ళకు అతిగహనమైన బ్రహ్మ సూత్రాలకు భాష్యం వ్రాయడమన్నది, ఆ తర్వాత స్వల్పకాలానికే ఉపనిషత్తులకు, గీతకు భాష్యాలు రచించడమన్నది నమ్మదగినదిగా కనబడదు. (మొత్తంపై ఆయన రచించినట్లుగా చెప్పబడేవి సుమారు 300 గ్రంథాలున్నాయి.

పంచాశీతే

కాని ఆయన ముప్పది రెండేళ్ళకే నిర్యాణం చెందాడన్నది నిజం కాకపోవచ్చు ననడానికి ఒక ఆంతరికాధారం (internal evidence) వున్నది. అది శంకరాచార్యుని స్తోత్ర రచనలలో ఒకటైన “దేవ్యపరాధ క్షమాపణ స్తోత్రం”లో అయిదవ శ్లోకం :

“పరిత్యక్తాదేవా వివిధ విధి సేవాకులతయా

మయా పంచాశీతే రధిక మపనీతే తు వయసి

ఇదానీంచే నాత్మస్తవ యది కృసానాసి భవితా

నిరాలంబో లంబోదరజనని కం యామి శరణం”

- ఎనభై అయిదేళ్ళు (పంచాశీతే) వయసు దాటిన నేను వివిధ విధి విధానాల ప్రకారం సేవించడంలో వ్యాకులత చెంది ఇతర దేవత లందరిని పరిత్యజించాను. ఇప్పుడు నీవు కృప చూపకపోతే ఓ లంబోదర జననీ ! ఏ ఆలంబనం లేని నేను ఇంకెవరిని శరణు వేడగలను? -

ఇందులో స్తోత్ర కర్త ఆదిశంకరుడే అయితే తన ఆవేదనను దేనితో విన్నవించుకుంటూ తనకు 85 ఏళ్ళు దాటాయని అంటున్నాడు. అందుచేత శంకరుడు 32 ఏళ్ళకే మరణించాడన్నది నిజం కాదన్నమాట. ఇది పరిశోధకులు తేల్చవలసిన విషయం.

కాని ఈ శ్లోకం ఏ పండితుని దృష్టికి రాకపోవడం, వచ్చినా దాన్ని పట్టించుకొనక పోవడం ఆశ్చర్యం. ఇదేకాదు, శంకరుని గ్రంథాలలో ఏది చూచినా, వయసు మీరినవాడు, జీవితాన్ని తరచి చూచినవాడు, సంసారం నిస్సారమని స్వానుభవంతో గ్రహించి విరక్తుడైన వాడు, అపారలోకానుభవం, లోకజ్ఞత కలిగినవాడు మాత్రమే వ్రాయగలిగిన విషయాలు అనేకం కనిపిస్తాయి. అవి ఎనిమిదేళ్ళ బాలుడు, పదహారేళ్ళ యువకుడు వ్రాయగలిగినవిగా కనిపించవు.

శంకరుని లోకజ్ఞత

ఇంతకీ ఆయన బాల్య, యౌవనాలలోనే అన్ని గ్రంథాలు వ్రాయకపోయినంత మాత్రాన ఆయన ఘనతకు వచ్చినలోపమేమీ వుండదు. ఆయన ఎన్నేళ్ళు జీవించాడన్నది సంశయాస్పద విషయమైనా ఆయన అసాధారణ మేధాశాలి అనడంలో, భారతీయ చింతనను ఒక మలుపు తిప్పిన మనిషి అని, ఈనాటికీ ఆయన తర్కవైశారద్యం అచ్చెరువు గొలుపుతున్నదని అనడంలో సందేహం లేదు. భారతీయ జనజీవితంపై ఇంతగా ప్రభావం చూపిన తాత్వికుడు మరొకడు లేడనడంలో కూడా విప్రతిపత్తి లేదు. ఈనాటికి కూడా ఆయన వాద ప్రభావం పండిత, పామర జనంపై సమానంగా కనబడుతుంది.

అయితే ఆ ప్రభావం ఎటువంటిది, అది మంచిదా, మంచిది కాదా అన్న ప్రశ్నపై అభిప్రాయ భేదాలున్నాయి. కాని, ఏ మహావ్యక్తిని గురించి భిన్నాభిప్రాయాలు లేవు ? రాముడు, కృష్ణుడు, బుద్ధుడు వంటి 'అవతార' పురుషుల నుంచి ఆధునిక కాలంలో గాంధీ, నెహ్రూ, మార్క్స్, లెనిన్ వంటివారి వరకు ఎవరి గురించి అయినా దూషణ భూషణ తిరస్కారాలున్నాయి. అది లోక సహజం. శంకరుడు కూడా వాటికి అతీతుడు కాదు. కాని ముందుగా శంకరుని అద్వైత వాదం గురించి సంగ్రహంగా చూద్దాము.

40. శంకరాద్వైతం

శంకరాచార్యుని పేరు చెప్పగానే మాయావాదం జ్ఞాపకం వస్తుంది. మాయావాదం అనగానే శంకరాచార్యుడు జ్ఞాపకం వస్తాడు.

ఇదంతా మాయ. ఈ జగత్తు సమస్తం మిథ్య; ఒక భ్రాంతి, ఒక స్వప్నం, ఏమీ లేదు. ఉన్నది ఒక్కటే. అది బ్రహ్మం. తక్కినదంతా అసత్యం.

శంకరాచార్యుని మాయావాదం గురించి బహుళ ప్రచారంలో వున్న అభిప్రాయం ఇది. అందుకే శ్రీశ్రీ తన “మిథ్యావాది” గీతంలో

“మాయంటావా? అంతా

మిథ్యంటావా?

నా ముద్దుల వేదాంతీ

ఏమంటావు?

మాయంటావా? లోకం

మిథ్యంటావా?

కనబడినది కనబడదని

వినబడినది వినబడదని

జగతి మరపు, స్వప్నం, ని

శృంజం, ఇది

మాయ! మాయ!

మాయంటావా? అంతా

మిథ్యంటావా?

జమీందారు రోల్స్ కారు

మహారాజు మనీ పర్సన్....

పాలికాపు నుదుటి చెమట,

కూలివాని గుండె చెరువు

బిచ్చగాని కడుపు కరువు

మాయంటావా ?

తుపానులూ, భూకంపం

తిరుగుబాట్లు, సంగ్రామం

మాయంటావా?

ఏయ్ ఏమంటావు?...”

అని ఎలుగెత్తి ప్రశ్నించాడు.

ఇవన్నీ అడగవలసిన ప్రశ్నలే. ఎవరైనా పైన చెప్పినట్టు వాదించి - “ఇదంతా మాయ, మిథ్య, భ్రాంతి, మీకు జరుగుతున్న అన్యాయాలన్నీ భ్రాంతి. లోకంలో జరిగే అక్రమాలన్నీ భ్రాంతి. ధనికుల భోగ భాగ్య విలాసాలు, కార్మికుల శ్రమ దోపిడి, కష్టజీవుల కన్నీటి గాథలు అన్నీ భ్రమ. అవన్నీ మాయ. అందుచేత అన్నిటిని సహించి వూరుకోవాలి. ఇవేవీ లేవని, వున్నదంతా బ్రహ్మం ఒక్కటేనని సమాధానపడి, సంతృప్తి పొందాలి. బలవంతులు దౌర్జన్యంచేస్తే తిరగబడకండి, ప్రశ్నించకండి” అంటూ శంకరాచార్యుడు చెప్పిన వేదాంతం ఇదే అని మధ్య పుచ్చడానికి ప్రయత్నిస్తే, శంకరుని అద్వైతాన్ని ఈ దారుణ వంచన కోసం వాడుకుంటే, శ్రీశ్రీలా ప్రశ్నించవలసిందే, ఖండించవలసిందే.

కాని శంకరుడు ఇదంతా మాయ అన్నది ఒక తాత్విక దృష్టి (philosophical Standpoint) నుంచి తప్ప దైనందిన, నిత్య వ్యావహారిక దృష్టినుంచి కాదు. మనకు ప్రతిక్షణం అనుభవంలోకి వచ్చే జగత్తును మిథ్య అన్నది తాత్వికంగానే. తత్వతః ఇదేమీ లేదు. ఉన్నది ఒక్కటే; అది బ్రహ్మ. అదే సత్యం. ఇదంతా అసత్యం. కాని, వ్యావహారిక దృష్టి నుంచి చూస్తే జగత్తు సత్యమే. అందుచేత ఈ జగత్తులో మనకు ఎదురయ్యే సమస్యల్ని వ్యావహారికంగా ఎదుర్కోవలసిందే, పరిష్కరించుకోవలసిందే.

సృష్టిలోనే తేడా

తప్పదు. ఈ తేడా సృష్టిలోనే వుంది. స్థూలదృష్టికి కనబడేది మాత్రమే సత్యం కానక్కరలేదు. సూక్ష్మదృష్టి అనేది కూడా వుంది. ఉదాహరణకు మనం ఈ ప్రపంచాన్ని కామన్ సెన్స్ దృష్టినుంచి చూస్తాము. దాన్నే ఒక విజ్ఞాన శాస్త్రవేత్త సైన్సు దృష్టి నుంచి చూస్తాడు. ఈ రెండు దృక్పథాలకు ఎక్కడా పొంతన లేనంత తేడా వుంది. మనం నివసిస్తున్న ఈ భూగోళం స్థిరంగా, కదలకుండా వున్నదని, ఆకాశంలో ఈ చివరి నుంచి ఆ చివరకు ప్రయాణం చేస్తున్నది సూర్యుడేనని మామూలుగా అనుకుంటాము. కాని, సైంటిస్టు ఈ మాట ఒప్పుకోదు. నాస్సెన్స్. సూర్యుడు కదలడం లేదు. భూగోళమే తన చుట్టూ తాను గంటకు వెయ్యి మైళ్ళ వేగంతో ప్రదక్షిణం చేస్తూ సూర్యుడి చుట్టూ సెకండుకు 18 1/2 మైళ్ళ మహావేగంతో పరిభ్రమిస్తున్నదని అంటారు.

మరి ఈ రెండింటిలో ఏది రైటు? రెండూ రైట్. నిత్య వ్యావహారిక (కామన్ సెన్స్) దృష్టి నుంచి భూమి కదలడం లేదని, సూర్యుడే తూర్పున ఉదయించి ఆకాశమంతా ప్రయాణం చేసి పడమట అస్తమిస్తున్నాడన్నది సత్యం. కాని సైంటిస్టు దృష్టిలో మన కామన్ సెన్స్ వట్టి నాస్సెన్స్. అతడిది వైజ్ఞానిక దృష్టి.

అలాగే రాత్రిపూట ఆకాశంలో నక్షత్రాలు. అవి కదలకుండా స్థిరంగా వున్నట్టు కనబడతాయి. నిజానికి (సైన్సు దృష్టి నుంచి) అవి అపార వేగాలతో శూన్యాకాశంలో ప్రయాణం

చేస్తున్నాయి. ఇందాక, కదలడం లేదనుకున్న సూర్యుడు కూడా అంతే. చాలా వేగంతో ప్రయాణం చేస్తున్నాడు. మనకు కనబడుతున్న నక్షత్రాలన్నీ పాలపుంత అనబడే నక్షత్ర విశ్వపు (గ్యాలక్సీ) కేంద్రం చుట్టూ పరిభ్రమిస్తున్నాయి. ఇంతేకాదు. సైన్సు దృష్టినుంచి ఈ సమస్త విశ్వం క్షణక్షణానికి విస్తరిస్తున్నది. కాని మనకు మాత్రం అది తెలియడం లేదు.

ఇంకొకటి - మీస్పర్శకు ఇంత గట్టిగా, స్పష్టంగా తగులుతున్న ఈ పుస్తకం, మీరు కూర్చున్న కుర్చీ, ఎదురుగా బల్ల, మీ ఇల్లు, మీ శరీరం అన్నీ సూక్ష్మ దర్శినికి కూడా కనబడనంత చిన్న అణువుల సముదాయాలు. ఆ అణువుల మధ్య అపారదూరాలు. ఆ అణువులలో అంతకంటే చిన్నవైన పార్టికిల్స్ ఆ పార్టికిల్స్ లో అంతకంటే చిన్నవైన క్వార్క్స్ అనబడే ఎలిమెంటరీ పార్టికిల్స్. నిజానికి అవి పార్టికిల్స్ మాత్రమే కాదు; తరంగాలు (Waves) కూడా. ఒకే వస్తువు ఒక దృష్టి నుంచి పార్టికిల్స్ (కణం), మరొక దృష్టి నుంచి తరంగం (Wave). వాటితోనే ఈ మహావిశ్వం, అందులోని సమస్త వస్తువులు నిర్మించబడ్డాయి.

మరి ఏది నిజం? గట్టిగా, కఠినంగా తగిలే ఈ వస్తువులు నిజమా? వాటిలో వేగంగా సంచరిస్తున్న అతి సూక్ష్మమైన అణువులు, అణుశకలాలు నిజమా? అంటే ఒక దృష్టినుంచి అది నిజం, ఇంకొక దృష్టినుంచి ఇది నిజం.

అందుచేత సత్యం అనేక స్థాయిల (levels) లో వుంటుందనేది ఒప్పుకొనక తప్పదు. కామన్ సెన్సుకు కనబడే దొక్కటే నిజం కాదు. అన్ కామన్ సెన్సుకు కనబడేది కూడా నిజమే. ఏది కావలసివచ్చినప్పుడు దాన్ని గ్రహించాలి. దేనితో అవసరం కలిగినప్పుడు దాన్ని వాడుకోవాలి.

నాలుగు ముక్కలలో అద్వైతం

అలాగే తాత్విక దృష్టి, తాత్విక సత్యం కూడా. సైంటిస్టులు వైజ్ఞానిక సత్యాలు చెబుతున్నట్టే, ఒకనాడు శంకరాచార్యుడు ఒక తాత్వికసత్యం చెప్పాడు. ఆయన చెప్పినదాన్ని నాలుగే నాలుగు ముక్కలలో చెప్పవలసి వస్తే ఇలా చెప్పాలి :

- బ్రహ్మసత్యమ్

జగన్మిథ్యా

జీవోబ్రహ్మైవ

నా పరః-

“బ్రహ్మ ఒక్కటే సత్యం. జగత్తు అంతా మిథ్య. ఈ జీవుడే ఆ బ్రహ్మం. ఆ రెండూ వేరు కాదు.”

శంకరుడు బ్రహ్మాన్ని పారమార్థిక సత్యం అన్నాడు. అంటే Ultimate Truth. దాని దృష్టి నుంచి చూస్తే ఈ సమస్త చరాచర విశ్వం అసత్యం, మిథ్య, భ్రాంతి. మరి ఆయనే

నిత్య వ్యవహార దృష్టి నుంచి చూస్తే జగత్తు సత్యమే నన్నాడు. అది వ్యావహారిక సత్యం (Pragmatic or empirical truth) వ్యావహారిక జగత్తులో జీవిస్తున్నంత కాలం దాని వ్యావహారిక సత్యత్వాన్ని అంగీకరించి, దానికి అనుగుణంగా ప్రవర్తించక తప్పదు. ఒక సన్యాసిని ఒకనాడు ఒక ఏనుగు తరుముకొస్తుంటే పారిపోతున్నాడట. అది చూసి ఒకడు హేళనగా “ఏనుగు మిథ్య కదా. ఎందుకు పారిపోతున్నా”వని అడిగాడు. సన్యాసి “గజం మిథ్య పలాయనం మిథ్య” (ఆ ఏనుగు మిథ్యే నేను పారిపోవడమూ మిథ్యే) అని సమాధానం ఇచ్చి మళ్ళీ పరుగు లంకించుకున్నాడు. జగత్తులో జీవిస్తున్నంతకాలం దాని యధార్థాన్ని అంగీకరించాలి. దానికి అనుగుణంగా ప్రవర్తించాలి. అలాకాక ఎప్పుడైతే ఇదంతా మిథ్య అన్న జ్ఞానం ఉదయిస్తుందో, అంతా బ్రహ్మమయం అన్న ఎరుక కలుగుతుందో దానికి అనుగుణమైన ప్రవర్తన దానంతట అదే వస్తుంది.

భారతీయ తత్వవేత్తలలో దాదాపు అందరివలె శంకరుడు కూడా ఈ జగత్తును, మానవ జీవితాన్ని దుఃఖమయంగానే దర్శించాడు. మానవుడు దుఃఖంలో పుట్టి, దుఃఖంలో జీవించి, దుఃఖంలో మరణిస్తున్నాడు. సుఖం అనేది ఒక భ్రమ. సుఖం అనే పేరుతో అనుభవంలోకి వచ్చేది కూడా చివరికి దుఃఖ గహ్వరంలోకే తీసుకువెడుతుంది.

“జన్మ దుఃఖం, జరా దుఃఖం

జాయా దుఃఖం పునః పునః

సంసార సాగరం దుఃఖం

తస్మాత్ జాగ్రత జాగ్రత”

మరి ఈ దుఃఖానికి కారణం ఏమిటి? బుద్ధుడు చెప్పిందే వేరు మాటలలో శంకరుడు చెప్పాడు కోరికలే కారణం. తృప్తి అంతులేని తృప్తి తృప్తి ఎరగని తృప్తి దుఃఖానికి కారణం. -

అంగం గలితం పలితం ముండం

దశన విహీనం జాతం తుండం

వృద్ధోయాతి గృహీత్వాదండం

తదపి న ముంచతి ఆశాపిండం

శంకరుని కవితా రచనలకు తలమానిక మనదగిన భజగోవిందం శ్లోకాలలోనిది ఈ శ్లోకం. “శరీరం ముసలిదైపోయింది. జుట్టు నెరిసిపోయింది. పళ్ళు వూడిపోయాయి. వృద్ధాప్యం వల్ల కర్ర పట్టుకుని గాని నడవలేదు. అయినా కోరికలను మాత్రం వదిలిపెట్టదు”

పునర్జన్మలు

ఆ కోరికలే మానవ దుఃఖానికి కారణం. కోరికలు తీరడానికి మనిషి ఏదో ఒక పని చేస్తూనే వుండాలి. మరి చేసిన ఏ పని వృథాపోదు కదా? ప్రతి పనికి మంచిదో, చెడుదో ఫలితం వుంటుంది. ఆ ఫలితాన్ని మానవుడు అనుభవించక తప్పదు. కొన్ని ఫలితాలను అప్పటికప్పుడే అనుభవిస్తాడు. కొన్నిటిని ఆ తర్వాత ఎప్పుడో అనుభవిస్తాడు. కొన్ని కర్మల

ఫలితాలు ఈ జన్మలో అనుభవించలేకపోవచ్చు. మనిషి మరణించినా కర్మఫలం నశించదు. అది ఆత్మను వాసనా రూపంలో అంటిపెట్టుకుని కొనసాగుతూనే వుంటుంది.

అందుచేత ఈ జన్మలో అనుభవానికి రాకుండా మిగిలిపోయిన కర్మఫలం విధిగా జీవుడిని మరొక జన్మ ఎత్తేటట్లు చేస్తుంది. మళ్ళీ ఆ జన్మలో జీవుడు కొన్ని కర్మలు చేస్తాడు. ఆ కర్మ ఫలాలలో కొన్ని మిగిలిపోతాయి. మళ్ళీ జన్మ ఎత్తుతాడు. కొన్ని కర్మఫలాలు అనుభవించాక ఇంకా కొన్ని మిగిలిపోతాయి. వాటిని అనుభవించడానికి మరొక జన్మ ఎత్తవలసి వస్తుంది. పాత కర్మల అనుభవాలు తరిగిపోతుంటే కొత్తవి పెరిగిపోతుంటాయి. ఇదొక నిరంతర చక్రం, విషస్ సర్కిల్. దానికి ఆది లేదు, అంత లేదు. అందుకే మానవుడు జనన మరణ పరంపర అనే చక్రంలో పడి తిరుగుతూ వుంటాడు. అదే కర్మ సిద్ధాంతం (Law of Karma). దాన్ని ఫిజిక్సులో Law of Conservation of Energy తో పోల్చారు విజ్ఞులు. ఎనర్జీకి నశింపు లేదు. రూపాంతరం చెందుతుంది. అంతే. అలాగే కర్మ కూడా. అది మానవుడిని జన్మాంతరాలకు కూడా వెన్నాడుతూనే వుంటుంది.

- పునరపి జననం పునరపి మరణం

పునరపి జననీ జరరే శయనం

ఇహ సంసారే బహు దుస్తారే

కృపయా పారే పాహి మురారే -

ఇదీ భజగోవింద శ్లోకమే. “మళ్ళీ మళ్ళీ జనన, మళ్ళీ మళ్ళీ మరణం. మళ్ళీ మళ్ళీ మాతృ గర్భంలో శయనం. దాటడం సాధ్యం కాని ఈ సంసార సాగరం నుంచి ఓ మురారి! నన్ను దయతో తరింపజెయ్యి”

పైన చెప్పిన మానవ దుఃఖ కారణాన్ని శంకరుడు “ఆత్మానాత్మ వివేకం” అనే ప్రకరణ గ్రంథంలో ఇలా వివరించాడు.

-ఆత్మనః కిం నిమిత్తం దుఃఖం?

శరీర పరిగ్రహ నిమిత్తం -

(“ఆత్మకు కలిగే ఈ దుఃఖానికి కారణం?”)

“శరీరం ధరించిన కారణాన”)

- శరీర పరిగ్రహః కేన భవతి?

కర్మణా!-

(ఆత్మ ఈ శరీరాన్ని ఎందువల్ల ధరించవలసి వస్తున్నది?)

“కర్మవల్ల” క్రిందటి జన్మలలో మనం చేసుకున్న కర్మల ఫలితాలను అనుభవించడానికి అని అర్థం)

- కర్మ కేన భవతీతి చేత్?

రాగాదిభ్యః-

(కర్మచేయడం ఎందువల్ల జరుగుతున్నది?

“రాగం మొదలైన వాటివల్ల.”

అంటే రాగ ద్వేషాదుల వల్ల. ఏదో పొందాలనే కోరిక వల్ల, ఆ కోరిక ప్రేరేపించడం చేత కర్మ చేయడం జరుగుతున్నది)

-రాగాదయః కస్మాత్ భవంతీతి చేత్?

అభిమానాత్ -

(“రాగాదులు ఎందువల్ల కలుగుతాయి?”

“అభిమానం వల్ల.” అంటే అది నాది. ఇది నాకు కావాలి అనే అభిమానం వల్ల, దాని వల్ల కలిగే అహంకారం వల్ల రాగద్వేషాదులు మనిషికి కలుగుతున్నాయి.)

- అభిమానోపి కస్మాద్భవతి ?

అవివేకాత్ -

(“అవివేకం వల్ల”. అవివేకం అంటే ఇది మంచి, ఇది చెడు, ఇది సత్యం, ఇది సత్యం కాదు అని వివేచించే శక్తి లేకపోవడం)

-అవివేకః కస్మాద్భవతి?

అజ్ఞానాత్ -

(అవివేకం దేనివల్ల కలుగుతున్నది?”

“అజ్ఞానం వల్ల”)

- అజ్ఞానం కేన భవంతీతి చేత్?

నకేవాపి. అజ్ఞానం నామ చేత్?

సద సద్భావ మనిర్వచనీయం...

(“అజ్ఞానం దేని వల్ల కలుగుతున్నది?”

“దేని వల్లా కాదు. దానికి కారణం లేదు. అజ్ఞానం అనేది అనాది. అంటే దాని పుట్టుక ఎవరూ ఎరగనిది. అది ఉన్నది, లేదు కూడా, అందుచేత అది అనిర్వచనీయం, అదే మాయ. అది త్రిగుణాత్మకం, జ్ఞాన నిరోధి. దాన్నే అజ్ఞానం అంటారు.”)

సింహావలోకనం

ఇప్పుడు సింహావలోకనం చేస్తే, అజ్ఞానం వల్ల అవివేకం, అవివేకం వల్ల అభిమానం అభిమానం వల్ల రాగాదులు, రాగాదుల వల్ల కర్మలు, కర్మల వల్ల శరీరధారణ, శరీర ధారణవల్ల దుఃఖం కలుగుతున్నాయని తెలుస్తుంది.

అందుచేత దుఃఖానికి అజ్ఞానమే కారణమవుతున్నది. మరి దుఃఖం ఎలా నివృత్తి అవుతుంది ? శరీరధారణ నివారణ అయినప్పుడు. శరీరధారణ నివారణ ఎలా జరుగుతుంది? కర్మ నివృత్తి వల్ల. కర్మ నివృత్తి ఎలా జరుగుతుంది? రాగాదుల నివృత్తివల్ల. రాగాది నివృత్తి ఎలా జరుగుతుంది? అభిమాన నివృత్తి వల్ల, అభిమాన నివృత్తి ఎలా జరుగుతుంది? అవివేక నివృత్తి వల్ల. అవివేక నివృత్తి ఎలా జరుగుతుంది? అజ్ఞాన నివృత్తి వల్ల. మరి అజ్ఞానం ఎలా నివృత్తి అవుతుంది? అంటే జ్ఞానం ఉదయించడం వల్ల.

ఏది జ్ఞానం? ఆత్మానాత్మ వివేకమే జ్ఞానం. ఇది ఆత్మ, అది ఆత్మ కాదు అని వివేచించుకుంటూ అనాత్మను పరిహరించి ఆత్మ, లేదా బ్రహ్మ సాక్షాత్కారం పొందడమే జ్ఞానం. దాని వల్ల అజ్ఞానం నశిస్తుంది. దాని వల్ల దుఃఖ నివృత్తి జరుగుతుంది.

దీని వివరణే శంకరాద్వైతమంతా. ఇంతకు ముందు చెప్పినట్లు ఆయన అద్వైత తత్వమంతా “బ్రహ్మ సత్యం జగన్నిధ్య. జీవో బ్రహ్మైవ నా పరః” అనే సూత్రంలో నిక్షిప్తమైవుంది.

మొదట జగత్తు మిథ్య అనే భావం తీసుకుందాము. ఇంత స్పష్టంగా కట్టెదుట కనిపిస్తున్న ప్రపంచాన్ని మిథ్య (లేనిది) అని శంకరుడు ఎలా సిద్ధాంతం చేశాడు?

41. శంకరుని మాయావాదం

“ఏది సత్యం? ఏది సత్యం?”

ఇది ప్రాచ్యులు కానిష్ఠుండి, పాశ్చాత్యులు కానిష్ఠుండి, తత్వవేత్తలందరూ వేసుకునే మౌలిక ప్రశ్న.

దృక్పథాలలో ఎంత భేదమైనా వుండనిష్ఠుండి; భౌతికవాది అయినా, భావవాది అయినా - ప్లేటో అయినా, మార్క్స్ అయినా - హెగెల్ అయినా, సార్త్ర్ అయినా - ప్రతి తత్వవేత్త అడిగే ప్రశ్న ఇదే:

పైకి కనబడే ఈ దృశ్యం, ఈ వస్తువు, ఈ వ్యవస్థ అసలు స్వభావం ఏమిటి? అసలు తత్వం ఏమిటి ? అది అలా ఎందుకు వున్నది? ఏది అసలు సిసలైన సత్యం?

శంకరుడు కూడా ఇదే ప్రశ్న వేసుకున్నాడు. దానికి తనకు తట్టిన సమాధానంగా, ఇంతకు ముందు పేర్కొన్నట్లు -

బ్రహ్మ సత్యం, జగన్మిథ్యా

జీవో బ్రహ్మైవ నా పరః

అనే నిర్ణయానికి వచ్చాడు.

అద్వైతవాద సారాంశమంతా ఈ నిర్ణయంలో వుంది. అద్వైతం (non-dualism) అంటే ఇదే. రెండు వస్తువులు లేవు. నిజంగా వున్నది ఒకటే, రెండవది వున్నట్లు కనిపిస్తుంది. కాని నిజంగా లేదు. అబద్ధంగా ఉన్నది. అంటే భ్రాంతిగా, మిథ్యా రూపంలో వున్నది. సూర్యుడు దయించగానే చీకటి తొలగినట్లు, జ్ఞానోదయం కాగానే మిథ్యాతిమిరం మాయమైపోతుంది.

మొదటగా జగత్తు మిథ్య అనే భావం తీసుకుందాము. మిథ్య అంటే లేనిది, అసత్యం. అయితే శంకరుని సాంకేతికార్థం వేరు. మిథ్య అంటే నిజంగా లేనిదాన్ని వున్నట్లుగా భ్రమ కలిగించేది. అంటే వంధ్యాపుత్రుడు (గొడ్డాలి కొడుకు), గగనకుసుమం, శశవిషాణం (కుందేటి కొమ్ము) లాగా అసలు లేనిదని కాదు. నిజంగా లేకుండా వున్నట్లు భ్రాంతి కలిగించేది. నిజం తెలిసేవరకు వున్నట్లుగానే కనిపిస్తుంది. నిజం తెలియగానే అసత్యంగా తేలిపోతుంది. మిథ్యను ఈ సాంకేతికార్థంలో గ్రహిస్తే శంకరాద్వైతం గురించిన అపోహ చాలావరకు తొలగిపోతుంది.

ఉన్నది, లేదు

జగత్తు వున్నది, లేదు కూడా. It is and is not.... అది వుండడానికి, లేకపోవడానికి మధ్యగా, భావాభావాలకు మధ్యగా - వుంది. ఇది ఎలా సంభవం? ఒక వస్తువు వుండనైనా వుండాలి. లేకపోనైనా లేకపోవాలి. ఒకే సమయంలో వుండడం, వుండకపోవడం ఎలా?

అందుకే జగత్తును మాయ - illusion - అని శంకరుడు అన్నాడు. మాయకు కారణం అవిద్య. అవిద్యకు కారణం మాయ. అంటే ఆ రెండూ ఒకటే. అవిద్యే మాయ. మాయే అవిద్య. అవిద్య అంటే అజ్ఞానం. జ్ఞానోదయం కాగానే అజ్ఞానం, అవిద్య, మాయ సూర్యకాంతికి పొగమంచు తెరలు తెరలిపోయినట్టు మాయయై పోతుంది. అందుచేత అది వున్నది, లేదు కూడా. కాని వున్నదనీ చెప్పలేము, లేదనీ చెప్పలేము. అది అనిర్వచనీయం. (సదసద్భ్యా మనిర్వచనీయమ్) మాయ అనే దాన్ని ఇదమిత్యమని నిర్వచించలేమని శంకరుడు అభిప్రాయపడ్డాడు. ఈ భావాన్ని నాస్యెన్స్ గా కొట్టివేయడానికి తొందరపడే ముందు మోడరన్ సైన్స్ కు పునాది అయిన హైజెన్ బెర్గ్ కనుగొన్న “ప్రిన్సిపుల్ ఆఫ్ ఇన్ డిటర్మినీసిటీ” - Principle of indeterminacy ని జ్ఞాపకం చేసుకోవాలి. (అదీ ఇదీ ఒకటని కాదు సుమంధీ)

రజ్జుసర్ప భ్రాంతి

ఈ భావానికి శంకరుడు తన రచనలలో తరచుగా పేర్కొనే ఉదాహరణకు రజ్జుసర్పభ్రాంతి. మసకచీకటిలో మీ ఎదురుగా కొంత దూరంలో ఒక నల్లని తాడు మెలికలు తిరిగి పడివుంది. మీరు దాన్ని చూడగానే పాము అని భ్రమిస్తారు. భయంతో బిగుసుకుపోతారు. లేదా కర్రకోసం అటూ ఇటూ చూస్తారు. కర్ర తీసుకుని కొట్టడానికి ప్రయత్నిస్తారు. లేదా కేకలు వేస్తారు.

ఇంతలో మెల్లగా వెలుతురు వస్తుంది. అది పాము కాదని, తాడు అని తెలుస్తుంది. లేదా ఎవరో దారేపోయేవారు అది పాముకాదని, తాడు అని చెబుతారు. హఠాత్తుగా అది పాము కాదు, తాడు అని గ్రహిస్తారు. మీ భయాందోళనకు మీరే సిగ్గుపడతారు. హమ్మయ్య అని నిట్టూరుస్తారు.

జగత్తు కూడా అలాంటి రజ్జుసర్ప భ్రాంతేనని శంకరుడు అన్నాడు. తాడును చూసి పాము అనుకున్నంతసేపు అక్కడ నిజంగా పామే వున్నది. అది తాడు అని తెలియగానే పాము మాయమై తాడు ప్రత్యక్షమైంది. అక్కడ నిజంగా వున్నది తాడైనా పాముగా భ్రమ కలిగింది. అంటే ఒకే సమయంలో అది తాడు, పాము కూడా. జాగ్రత్తగా, నిదానంగా ఈ చిక్కు సమస్యను గురించి అలోచించండి. నిజంగా తాడు అయిన వస్తువు కొన్ని క్షణాల పాటు నిజంగా పాముగా వున్నది. అదే మాయ అంటే.

జగత్తు కూడా పాములాంటిదే. మనం అజ్ఞానం అనే మసకచీకటిలో వున్నంతకాలం జగత్తు నిజంగా వున్నట్టే కనిపిస్తుంది. కనిపించడమే కాదు, నిజంగా వుంటుంది కూడా. అది మన ఇంద్రియాలు, మనస్సు కల్పిస్తున్న భ్రమ అని తెలియగానే జగన్మిథ్యాత్వం మాయమైపోతుంది.

రజ్జుసర్ప భ్రాంతిలో జరిగిందేమిటంటే, రజ్జువు (త్రాడు) మీద సర్పం అధ్యారోపితమైంది. అంతే తప్ప ఆ కాసేపు త్రాడు పాముగా మారడం జరగలేదు. తాడు

తాడుగా ఉండగానే పాముగా కనబడడం మాత్రమే జరిగింది. అంటే తాడుపై పామును మన మనస్సు ఎక్కించిందన్నమాట. దాన్నే శంకరుడు అధ్యారోపం, అధ్యాస అన్నాడు.

జగత్తు విషయంలో కూడా అధ్యారోపం జరుగుతున్నది. దేనిపైన? బ్రహ్మ పైన. ఉన్నది ఒక్కటే. అది బ్రహ్మ. “సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ” అని ఉపనిషద్వాక్యం. కాని మానవుడు మాయావరణంలో చిక్కుకుని కొట్టుకుంటున్నంత కాలం బ్రహ్మమీద జగత్తును అధ్యారోపిస్తున్నాడు. అంటే బ్రహ్మం బ్రహ్మంగానే వుంటున్నది. దానితో మార్పులేదు. కాని అజ్ఞానం వల్ల అది జగత్తుగా కనిపిస్తున్నది. ఎప్పుడైతే మానవునికి బ్రహ్మజ్ఞానోదయ మవుతుందో అప్పుడు జగత్తు మాయమై సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ అవుతుంది. నిజంగా బ్రహ్మపదార్థం అయినట్టిది మన అజ్ఞానంచేత జగత్పదార్థంగా అవభాసిస్తున్నది. ఈ సిద్ధాంతానికే వివర్తవాదం అని పేరు.

శంకరుడు తరుచుగా పేర్కొనే మరొక ఉదాహరణ శుక్తి రజత భ్రాంతి.

తావత్ సత్యం జగద్భాతి

శుక్తికా రజతం యథా

యావన్నజ్ఞాయతే బ్రహ్మ

సర్వాధిష్ఠాన మద్వయమ్ (ఆత్మబోధ-7)

మనం ఏ వస్తువు మీద మరొక వస్తువును అధ్యారోపిస్తున్నామో ఆ వస్తువును అధిష్ఠానం అంటారు. ఇక్కడ సర్వానికి, అంటే ఈ సమస్త జగత్తుకు అధిష్ఠానం బ్రహ్మమే. అది అద్వయం. అంటే రెండవది లేనిది. ఆ విషయం తెలుసుకునేవరకు అది జగత్తుగా అభాసిస్తుంది. ఎలాగంటే మనం ఎదురుగా ఎండలో మెరుస్తున్న ముత్యపుచిప్ప (శుక్తి)ను చూసి వెండి (రజతం)గా భ్రమిస్తాము. దగ్గరకు వెళ్లి చూస్తే అది ముత్యపుచిప్ప అని తెలుస్తుంది. ముత్యపుచిప్పపై వెండిని అధ్యాసించినట్లుగానే బ్రహ్మమీద జగత్తును అధ్యాసిస్తున్నాము.

మరొక ఉపమానం ఎండమావులు. మండుటెండలో ఎడారిలో దప్పికగాని నడుస్తున్న వాడికి అల్లంతదూరాన జలాశయం వున్నట్టు. దానిలో నీరు అలలు అలలుగా కదులుతున్నట్టు కనిపిస్తుంది. కాని ఎంత దూరం నడిచినా జలాశయం రాదు. అలాగే చీకటిలో దూరాన తుమ్మమోడును చూసి దొంగ అని భయపడతాము. దగ్గరకు పోయి చూస్తేగాని తుమ్మమోడు అని తెలియదు.

స్వప్న వస్తువులు

కాని జగన్నిధ్యాత్వాన్ని నిరూపించడానికి శంకరుడు (తన గురువు గురువైన గౌడపాదునివలె) ప్రధానంగా ఆధారపడింది స్వప్నావస్థ మీద.

- సంసారః స్వప్న తుల్యోహి

రాగద్వేషాది సంకులః

స్వప్న కాలే సత్యవద్భాతి

ప్రబోధేసత్యవద్భవేత్ (ఆత్మబోధ-6)

“రాగద్వేషాలతో సంకులమైన ఈ సంసారం స్వప్న తుల్యమైనట్టిది. స్వప్నంలో వున్నంతసేపు స్వప్నం సత్యంగానే కనిపిస్తుంది. మెలకువ రాగానే అంతా అసత్యమైపోతుంది.”

గౌడపాదుడు మాండూక్యోపనిషత్తుకు కారికలను రచించాడు. అద్వైతవాదానికి అంకురారోపణ చేసినవాడు గౌడపాదుడే. ఆయన వాదాన్నే కొద్ది మార్పులు, చేర్పులతో శంకరుడు విస్తరించి ప్రచారం చేశాడు.

స్వప్నావస్థకు, జాగ్రదవస్థకు భేదంలేదని, అవి రెండూ సమానాంతరంగా వుంటాయని గౌడపాదుడు అంటాడు. ఉదాహరణకు కలలోని విషయాలు కల చూస్తున్నవాడికే తెలుస్తాయని, ఇతరులకు తెలియవని అనుకుంటాము. కాని అది నిజంకాదు. కల లోపలి విషయాలు కల లోపల వుండే వారందరికి సామాన్యమే. కల చూసేవాడికి కనిపించే వస్తువులు, సంఘటనలు కల లోపలి ఇతర వ్యక్తులందరికి కనిపిస్తున్నాయి.

జాగ్రదవస్థలో మనిషికి దాహమైతే మంచినీళ్లు తాగి దప్పిక తీర్చుకుంటాడు. స్వప్నావస్థలో మనిషి మంచినీళ్లు తాగినట్టు కలవచ్చినా దాహం తీరదుకదా అని ప్రశ్న. కాని, కలలో మనిషి మంచినీళ్లు తాగితే కల కంటున్నంతసేపు అతనికి దాహం తీరినట్టే అనిపిస్తుంది.

స్వప్నకాలం కొద్దినేపే కాగా, జాగ్రదవస్థలో కాలం ఏళ్లతరబడి వుంటుంది కదా అని ప్రశ్న. కాని స్వప్నంలో కూడా స్వప్నాంతర్గత కాలమానం ప్రకారం ఎన్ని ఏళ్లు అయినా గడిచిపోవచ్చు.

అలాగే జాగ్రదవస్థలో శరీరానికి ఏదైనా గాయం తగిలితే నిజంగా బాధ అనుభవిస్తాము. స్వప్నంలో అటువంటి బాధవుండదు కదా అని సందేహం. కాని, స్వప్నం చూస్తున్నవాడికి స్వప్నంలో గాయం తగిలితే, జాగ్రదవస్థలో ఎంత బాధ అనుభవిస్తాడో, స్వప్నంలో కూడా అంత బాధ అనుభవిస్తాడు.

ఈ విధంగా బాహ్యజగత్తులో అనుభవాలు ఎంత నిజమైనవిగా కనిపిస్తాయో, స్వప్నజగత్తులో అనుభవాలు స్వాప్నికుడికి అంత నిజంగాను కనిపిస్తాయి. అందుచేత స్వప్న, జాగ్రదవస్థలకు కించిత్తయినా తేడాలేదని, జాగ్రదవస్థ అనేది మేల్కొని చూసే కల (జాగ్రత్స్వప్నం) లాంటిదేనని గౌడపాదుడు వాదిస్తాడు.

అయితే శంకరుడు బాహ్యప్రపంచం స్వప్నంలాంటిదేనని అంటూనే, దానికి వ్యావహారిక సత్య (empirical reality) ను అంగీకరించాడు. బ్రహ్మజ్ఞానం లభించేవరకు జగత్తు నిజంగా వున్నట్టే కనిపిస్తుంది. ఆ పిదప దాని మిథ్యాత్వం అనుభవంలోకి వస్తుంది.

వేదాంతులు సత్యానికి మూడు స్థాయిభేదాలను ప్రతిపాదించారు. ఒకటి ప్రాతిభాసిక సత్యం (semming reality) దీనికి రజ్జుసర్ప భ్రాంతి, అలాగే స్వప్న దృశ్యాలు, ఇంద్రజాలంలో దృశ్యాలు మొదలైనవి ఉదాహరణలు. ఇవి చూస్తున్నంతసేపు నిజంగా వున్నట్టే భ్రమ కలుగుతుంది. వ్యక్తి తన తప్పు తెలుసుకోగానే, లేదా మెలకువ రాగానే, అదృశ్యమవుతాయి. అది వైయక్తిక భ్రాంతి (individual illusion)

మరొకటి వ్యావహారిక సత్యం. ఇది బాహ్యజగత్తు అంతటికీ, అందరికీ వర్తిస్తుంది. దీన్ని ప్రపంచమాయ (world illusion) గా వర్ణించవచ్చు. ఒక వ్యక్తి తనకు జ్ఞానోదయం కాగానే ప్రపంచాన్ని మాయగా గుర్తించి ఆ మాయాప్రభావం నుంచి విముక్తుడైనప్పటికీ ఇతరులకు ఆ ప్రపంచమాయ కొనసాగుతుంది.

మూడవది పారమార్థిక సత్యం. (absolute reality). ఈ స్థాయిలో బ్రహ్మ ఒకటే సత్యం. తక్కినదంతా మిథ్య. నిజానికి బ్రహ్మ ఒక్కటే అసలైన సత్యం. మరొకటి లేదు.

శంకరుని దృష్టిలో ఏది అసలైన సత్యం, ఏది పారమార్థిక సత్యం అంటే, సర్వకాల సర్వావస్థలలోను దేన్ని కాదనడానికి, లేదనడానికి వీలులేదో, దేన్ని ఖండించడానికి, దేన్ని స్థలకాలాలకు పరిమితం చేయడానికి వీలులేదో, ఏది నిరపేక్షమో, ఏది అప్రమేయమో, ఏది స్వతంత్రమో, ఏది నిత్యమో అదే సత్యం. ఈ నిర్వచనానికి బాహ్య జగత్తు నిలవదు. అది సాపేక్షికమైన సత్యం - (relative truth) - మాత్రమే.

మన కట్టెదుట కనిపించే ఈ వస్తువులు ఒకప్పుడు లేవు. కొంతకాలం గడిస్తే వుండవు. అవి మధ్యలో వచ్చి మధ్యలో పోతాయి. అంటే అవి త్రికాలాల చేత బాధితా లైనవన్నమాట. అవి అనిత్యమైనవి. అనిత్యమైనవి సత్యం కావడానికి వీలులేదు. అవి నిరంతరం మార్పు చెందుతున్నాయి. అవి ఒక క్షణంలో వున్నట్టు మరొకక్షణంలో వుండవు. పోతే అవన్నీ తమంతట తాము స్వతంత్రంగా, నిరపేక్షంగా, అప్రమేయంగా లేవు. అవి తమ ఉనికికి మన ఇంద్రియాలపైన. మనస్సుపైన ఆధారపడివున్నాయి.

ఇంద్రియాల ఇంద్రజాలం

ఉదాహరణకు మానవుడికి కన్ను అనే జ్ఞానేంద్రియం లేకపోతే దృశ్య ప్రపంచం లేదు. చెవి లేకపోతే శబ్ద ప్రపంచం లేదు. అలాగే ముక్కు లేకపోతే వాసనకు, త్వక్కు లేకపోతే స్పర్శకు, నాలుక లేకపోతే రుచికి సంబంధించిన ఆయా ప్రపంచాలు లేవు. ఇవన్నీ

వుండి మనస్సు అనే అంతరిందియం లేకపోతే ఆయా జ్ఞానేందియాల ద్వారా మనం తెలుసుకుంటున్న పాంచభౌతిక ప్రపంచం లేదు. అంటే ఈ ప్రపంచాన్ని కల్పించి అది వున్నట్టు భ్రమింపజేస్తున్నది మనస్సేనన్నమాట.

- స్వప్నే యథా నిర్విషయేపి సంస్మృతిం

సూతే మనః స్వస్థిత వాసనా బలాత్

తథైవ జాగ్రత్పి పూరుషస్య

సర్వం మనః కల్పయతే స్వశక్త్యా - (శంకరుని “మహావాక్య దర్పణం” - 59)

“ఎలాగైతే ఏ విషయాలు లేకపోయినప్పటికీ, స్వప్నంలో మనస్సు తన వాసనా (సంస్కార) బలంచేత ప్రపంచాన్ని కల్పిస్తున్నదో అలాగే, మానవుడు జాగ్రదవస్థలో వున్నప్పుడు కూడా ఆ మనస్సే స్వశక్తిచేత సర్వాన్ని కల్పిస్తున్నది.”

జాగ్రదవస్థలో జ్ఞానేందియాలు, మనస్సు పని చేస్తూ వుంటాయి. కనుక బాహ్య జగత్తు గోచరమవుతుంది. స్వప్నావస్థలో జ్ఞానేందియాలు మనస్సులో లీనమవుతాయి. అప్పుడు బాహ్యజగత్తు అదృశ్యమవుతుంది. కాని మెలకువగా వున్నసమయంలో తాను బాహ్యప్రపంచంలో చూసిన వస్తువులను, విషయాలనే అవి ప్రత్యక్షంగా లేకపోయినా మనస్సు తిరిగి కల్పిస్తుంది. ఇక గాఢనిద్రలో మనస్సు కూడా నిద్రిస్తుంది. అప్పుడు మనస్సు పనిచేయదు కనుక, బాహ్య ప్రపంచస్పృహ, జ్ఞానం ఏ మాత్రం వుండవు. అందుచే మనస్సే జాగ్రదవస్థలో కూడా బాహ్యజగత్తును స్వశక్తి చేత కల్పిస్తున్నదన్నమాట. అంతే తప్ప బాహ్యజగత్తు నిజంగా లేదు. నిజానికి ఇందియాలు, మనస్సు కూడా మాయావరణంలోనివే. అవి కూడా అనిత్యమైనవే. వాటికి స్వతంత్రసత్తా లేదు.

II

బాహ్య జగత్తుకు, దానిలోని భాగాలైన దేహేందియాలకు, మనస్సుకు, దేనికి స్వతంత్ర సత్తా లేదని, అన్నిటికి సాపేక్షికమైన సత్తా మాత్రమే వున్నదని అనుకున్నప్పుడు, మరి స్వతంత్ర సత్తా కలిగిన వస్తువేదైనా వున్నదా అని ప్రశ్న. అసలు స్వతంత్ర సత్తా అంటే ఏమిటి?

ఏది తన ఉనికికై మరొకదానిపై ఆధారపడి వుండదో అది స్వతంత్ర సత్తా. అదే కేవల సత్యం (absolute reality). ఇంతకుముందు వ్రాసినట్టు సర్వకాల సర్వకాల సర్వావస్థలలోను దేన్ని కాదనడానికి, లేదనడానికి, ఖండించడానికి, స్థల కాలాలకు పరిమితం చేయడానికి వీలు లేదో, ఏది మార్పు లేనిదో, ఏది నిరపేక్షమో, ఏది స్వతంత్రమో, ఏది నిత్యమో అదే కేవల సత్యం.

ఆ విధమైన నిర్వచనానికి కట్టుబడేది ఆత్మ ఒకటే. ఆత్మ అంటే ‘నేను’ అనే శుద్ధచైతన్యం (Pure consciousness). ప్రపంచంలో దేని ఉనికినైనా శంకించవచ్చు గాని ‘నేను’ అనే చైతన్యాన్ని శంకించడానికి వీలు లేదు. తాను లేదని ఆఖరికి పిచ్చివాడు కూడా చెప్పడు.

ప్రపంచంలో ఏ వస్తువైనా మార్పు చెందుతుంది కాని ఈ చైతన్యం అనేది మార్పు చెందదు. ఉదాహరణకు మన దేహం మనం జన్మించినప్పుడు ఒక విధంగా, పెరుగుతుండగా ఒక విధంగా, వృద్ధాప్యంలో ఒక విధంగా వుంటుంది. అలాగే జ్ఞానేంద్రియాలు, అలాగే మనస్సు. పుట్టినప్పుడు ఒక విధంగా, యౌవనంలో ఒక విధంగా, అలాగే వివిధ దశలలో వివిధంగా వుంటుంది. కాని, ఈ అన్ని భిన్న దశలలోను మార్పు చెందనిది నేను అనే చైతన్యం ఒక్కటే. అన్ని మార్పులకు అది అధిష్ఠానం.

జాగ్రదవస్థలో అది 'విశ్వ' సంజ్ఞతో అన్నిటికి వెనుక వుంటుంది. ఇంద్రియాలు, మనస్సు అన్నీ దాని ఆజ్ఞకు లోబడి పని చేస్తాయి. బాహ్య ప్రపంచాన్ని గ్రహిస్తాయి. స్వప్నావస్థలో ఆత్మ 'తైజస' అనే సంజ్ఞతో మనస్సు చేత పని చేయిస్తుంది. ఆ స్థితిలో ఇంద్రియాలన్నిటినీ మనసు ద్వారా ఉపసంహరిస్తుంది. సుషుప్తి (సు+సుప్తి=గాఢనిద్ర) అవస్థలో మనస్సును, ఇంద్రియాలను అన్నిటినీ ఆత్మ ఉపసంహరిస్తుంది. అప్పుడు బాహ్య ప్రపంచం గురించిన స్పృహ ఏ మాత్రం వుండదు. ఆత్మ మాత్రం ప్రాజ్ఞుడు అనే రూపంలో మేలుకుని వుంటుంది. సుషుప్తిలో ఏ బాహ్యసంభవం, మానసికానుభవం వుండదు. ఆత్మానుభవం ఒక్కటే వుంటుంది. ఆత్మ అంటే ఆనందం. అందుకే గాఢ నిద్ర నుంచి మేల్కొనగానే 'అబ్బ. ఎంత హాయిగా నిద్రపోయాను. ఆ నిద్రలో ఎంత ఆనందం అనుభవించాను' అని జీవుడు జ్ఞాప్తికి తెచ్చుకుంటాడు. అంటే బాహ్య మానసిక జగత్తు అదృశ్యమైనప్పుడు ఏ భౌతిక, మానసికానుభవం లేని స్థితిలో ఆత్మ కేవలానందానుభవాన్ని (pure bliss) పొందుతుందన్నమాట.

అయితే నేను అనే చైతన్యం అంటే నిత్యం మన అనుభవంలోకి వచ్చే అహంకారం (ego-idea) కాదు. ఈ అహంకారమే నేను అనే శుద్ధ చైతన్యం మీద దేహాన్ని, మనస్సును అధ్యారోపితం (Super impose) చేస్తున్నది. అది దేహాత్మభావం. దేహమే ఆత్మగా భావించే స్థితి. ఆ స్థితి వల్లనే 'నేను బలంగా వున్నాను. నేను ఆరోగ్యంగా వున్నాను. నేను రచయితను, నేను వ్యాపారస్తుడిని, నేను కార్మికుడిని, నేను తెలివైనవాడిని' మొదలైన సమస్త భావాలు కలుగుతాయి. ఈ అధ్యారోపం (Superimposition) మూలంగానే ఆత్మకు దేహభావం కలుగుతుంది. దేహం, మనస్సు అనుభవించే సుఖ దుఃఖాలన్నీ తానే అనుభవిస్తున్నట్టు భావం కలుగుతుంది.

అది అసలైన శుద్ధ చైతన్యం కాదు. శుద్ధచైతన్యం అనేది ఎప్పుడూ ఏ మార్పుకు లోనుకాని, నిర్గుణం, నిర్వికల్పం, నిర్వికారం, నిరాశ్రయం, నిరవధికం, నిర్విశేషం, నిరవయవం, నిత్యం అయిన కేవల సత్తా (Pure existence) ఎప్పుడైతే కేవలం చైతన్య స్వరూపమైన ఆత్మ తాను దేహంకాదని గ్రహిస్తుందో అప్పుడు 'అహం బ్రాహ్మస్మి' - నేనే బ్రహ్మం - అనే జ్ఞానం పొందుతుంది.

అస్తిత్వవాది సార్థ To be conscious is to be conscious of something అన్నాడు. స్పృహ కలిగి వుండడం అంటే ఏదో ఒక విషయాన్ని గురించిన స్పృహ వుండడమేనని అతని ఉద్దేశం. అది పరిమిత స్పృహ (finite consciousness). కాని అద్వైత వేదాంత ప్రకారం పరిమిత చైతన్యానికి ఆధారంగా, అధిష్ఠానంగా శుద్ధచైతన్యం (pure consciousness) అనేది వున్నది. దానికి ఒక విషయం (object) అనేది లేదు. అది తాను కాని ఏ విషయాన్ని గురించిన జ్ఞానం. ఎరుకను గురించిన ఎరుక. అక్కడ జ్ఞేయం అంటూలేదు. జ్ఞాత అంటూ లేదు. జ్ఞానం ఒక్కటే వుంది. జ్ఞేయం, జ్ఞాత, జ్ఞానం అన్నీ అదే. అందుచేత దానికి పరిమితి లేదు. “సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ” అని ఉపనిషద్వాక్యం. అది నిరవయవి. అంటే దానిలో భాగాలు లేవు. కేవలం అదొక్కటే వుంది.

అది స్వయంప్రకాశకం. అంటే అది వున్నదనే విషయాన్ని, దాని ఉనికిని మరొకదాని సహాయంతో తెలుసుకో నక్కరలేదు. అది దీపంలాంటిది. దీపాన్ని చూపించడానికి మరొక దీపం అక్కరలేనట్టే శుద్ధచైతన్యం ఉనికిని ఆవిష్కరించడానికి మరొకదాని సహాయం అక్కరలేదు. నిజానికి దీపమే అన్నిటి మీద కాంతిని ప్రసరించి అన్నిటిని చూపిస్తుంది. దాని కాంతిలోనే అన్నీ వుంటున్నాయి, అన్నీ తెలుస్తున్నాయి.

చైతన్యం ఒక్కటే సత్యమైనపుడు, అది అనంతం (Infinite) అయినప్పుడు అన్ని ప్రత్యేక, పరిమిత చైతన్యాలు ఎందుకు కనిపిస్తున్నాయి. నీ చైతన్యం, నా చైతన్యం అనే భేదం ఎందుకు కలుగుతున్నది?

దీనికి కారణం అవిద్య. మాయ ఆవరించడం వల్ల అవిద్య కలుగుతుంది. అవిద్య కారణంగా ఏకత్వం స్థానంలో భిన్నత్వం గోచరిస్తుంది. అవిద్య తొలగితే మాయ మాయమై శుద్ధచైతన్యం ప్రకాశిస్తుంది.

దీన్ని తేటపరచడానికి శంకరుడు ఘటాకాశం అనే దృష్టాంతం చెబుతాడు. ఎదురుగా కుండవున్నది. దాని లోపల కుండ పరిమాణం చేత పరిమితమైన ఆకాశం వున్నది. దాని చుట్టూ దేని చేత పరిమితం కాని అనంతాకాశం వున్నది. కుండ తన లోపలి ఆకాశం వేరు, తన చుట్టూ ఆకాశం వేరు అనుకుంటుంది. నిజానికి కుండలోని ఆకాశం, కుండ వెలుపలి ఆకాశం ఒకటే. ఉపాధి (కుండ) కారణంగా భిన్నత్వం కనిపిస్తున్నది. కుండను పగల గొడితే అంతా ఏకాకాశమే.

అలాగే జీవాత్మ, పరమాత్మ విభేదం కూడా. శరీర పరీవృతమైన జీవాత్మ తాను వేరు, పరమాత్మ వేరు అనుకుంటుంది. అలా అనుకోవడమే అవిద్య. అవిద్య తొలగిపోగానే ‘అహం బ్రహ్మస్మి’ అనే జ్ఞానం ఉదయిస్తుంది. ‘తత్త్వమసి’ (తత్త్వం అసి) - అదే నీవు అయి వున్నావు - That thou art - అనే ఉపనిషద్వాక్యానికి అదీ అర్థం.

వ్యక్తికి సంబంధించినంత వరకు బాహ్య జగత్తు అతని మనస్సుపై, ఇంద్రియాలపై ఆధారపడి వున్నప్పటికీ, అది సాపేక్ష సత్యమైనప్పటికీ, వ్యక్తి తనను గ్రహించనంత మాత్రాన బాహ్యజగత్తు లేకుండా పోదు. ఇతర జీవులకు అది కొనసాగుతూనే వుంటుంది. ఇతర కాలాలలో అది కొనసాగుతూనే వుంటుంది. జీవపరిణామ క్రమంలో అసలు మానవజాతి, మానవ మనస్సు, మానవ చైతన్యం లేని కాలంలో కూడా బాహ్య భౌతిక జగత్తు కొనసాగుతూనే వుంది. అది కేవల సత్యం (absolute reality) కాకపోయినా, సాపేక్షిక సత్యం (relative reality) గానైనా అది కొనసాగుతూనే వుంది, వుంటుంది. అయితే తన ఉనికికి అది దేనిపై ఆధారపడి వుంది?

ఇందుకోసం ఈశ్వరుడు అనే ప్రత్యయాన్ని మనం పరిగణనలోకి తీసుకొనక తప్పదు. తాడుపై పామును ఆధారోపించినప్పుడు బ్రహ్మం అధిష్ఠానం అయింది; జగత్తు అధ్యాస అయింది. అధ్యాస అయిన జగత్తు లేకపోయినా అధిష్ఠానమైన బ్రహ్మం వుంటుంది కాని, అధిష్ఠానమైన బ్రహ్మ లేనిదే అధ్యాస అయిన జగత్తు లేదు. ఎందుకంటే బ్రహ్మ కేవల సత్యం కాగా జగత్తు సాపేక్ష సత్యం. తాడు లేనిదే పాము లేనట్లు బ్రహ్మ లేనిదే జగత్తు లేదు. పాము ఉనికి తాడు మీద ఆధారపడినట్లు జగత్తు ఉనికి బ్రహ్మం మీద ఆధారపడి వుంది. తాడు పాముకు కారణమైనట్లు బ్రహ్మ జగత్తుకు కారణమైంది.

అయితే బ్రహ్మ నిర్గుణం, నిర్వికల్పం, నిష్ప్రియం కనుక అది తనంతట తాను మరొక దానికి కారణం కాజాలదు. అది కార్యకారణత్వానికి అతీతమైన నిత్య, శుద్ధ, బుద్ధ, ముక్తస్వభావం కలిగినది. అందుచేత జగత్తుకు అది ప్రత్యక్షంగా కారణం కాలేదు. మరి జగత్తుకు కారణం ఏమిటి? బ్రహ్మమే. కాని, మాయతో సంబంధం పెట్టుకున్న బ్రహ్మ. అది సగుణ బ్రహ్మ, కారణ బ్రహ్మం. దానినే ఈశ్వరుడు అని వేదాంతులు అంటారు. ఈశ్వరుడు తన అనంత మాయాశక్తి చేత సమస్తాన్ని సృజిస్తున్నాడు. అతడు జగత్తుకు నిమిత్త కారణం (efficient cause), ఉపాదాన కారణం (material cause) కూడా.

ఉదాహరణకు, కుంభకారుడు మట్టి నుంచి కుండలు తయారుచేస్తాడు. కుంభకారుడు కుండకు నిమిత్తకారణం. మట్టి ఉపాదాన (భౌతిక) కారణం, కాగా, కుండ ఉపాధి అవుతుంది. కుండ లేకపోయినా మట్టి, కుంభకారుడు వున్నట్లు, జగత్తు లేకపోయినా ఈశ్వరుడు వుంటాడు. కాని కుంభకారుడు, మట్టి లేకపోతే కుండ లేనట్లు, ఈశ్వరుడు లేనిదే జగత్తు లేదు.

సాంఖ్యులు జగత్తుకు కారణం ప్రకృతి అంటారు. వారు ప్రతిపాదించిన పురుషుడు, ప్రకృతి రెండూ కూడా స్వతంత్ర సత్తలే (independent beings). ప్రకృతి తనంతట తాను పరిణామం చెంది జగత్తుగా, దానిలోని వివిధ వస్తువులుగా రూపొందుతున్నది.

కాని అద్వైతులు ఈ వాదాన్ని అంగీకరించరు. ప్రకృతి చైతన్యరహిత జడ పదార్థం. అది తనంతట తాను పరిణామం చెంది ఒక క్రమం, ఒక పద్ధతి (order) వున్న జగత్తుగా

ఎలా రూపొందుతుంది? కనుక సాంఖ్యవాదం తప్పు. చైతన్య స్వరూపుడైన ఈశ్వరుడే తన మాయాశక్తి చేత పరిణామశీలమైన జగత్తును రూపొందిస్తున్నాడు.

అయితే సాంఖ్యుల సత్కార్యవాదాన్ని మాత్రం అద్వైతులు అంగీకరించారు. సత్కార్యవాదం అంటే కారణం (cause) కంటే కార్యం (effect) భిన్నం కాదు అనే సిద్ధాంతం. కారణాన్ని విడిచి కార్యం లేదు. అందుచేత కారణం కార్యంలో భిన్నరూపంలో కొనసాగుతుంది. ఉదాహరణకు మట్టి నుంచి కుండ రూపొందుతుంది. అందుచేత మట్టి కంటే కుండ భిన్నం కాదు. నామ, రూపాలలో మాత్రమే భిన్నమైన కుండ కూడా నిజానికి మట్టే. దాని నామ రూపాలను అంతం చేస్తే కుండ తిరిగి మట్టిగా తయారవుతుంది. అలాగే స్వర్ణకారుడు బంగారం నుంచి నగలు తయారుచేస్తాడు. బంగారం నగలలో కొనసాగుతుంది. అందుచేత బంగారం కంటే నగలు భిన్నమైనవి కావు.

అదే విధంగా ఈశ్వరుడు తన మాయాశక్తి చేత జగత్తును సృష్టిస్తున్నప్పుడు, ఈశ్వరుడు మాయతో సహా జగత్తులో కొనసాగుతున్నాడు. నిజానికి ఈశ్వరుడే జగత్తుగా పరిణమిస్తున్నాడు. జగత్తులోని వైవిధ్యానికి ఆధారంగా ఈశ్వరుని ఏకత్వం వుంది. జగత్తు సమస్తం ఈశ్వరుడే. “ఈశా వాస్య మిదం సర్వం, యత్కించ జగత్త్వాం జగత్” అన్న ఉపనిషద్వాక్యానికి అర్థం ఇదే. జగత్తులోపల, వెలుపల, అంతటా ఈశ్వరుడే వున్నాడు. జగత్తుకి సృష్టి కర్త, భర్త, హర్త ఈశ్వరుడే. నిర్గుణ బ్రహ్మం తాను తానుగానే వుంటూ, జగత్తుకు కారణమైనప్పుడు మాత్రం సగుణ బ్రహ్మంగా ఆభాసిస్తున్నది. నిర్గుణ బ్రహ్మమే వ్యావహారిక దృష్టినుంచి సగుణ బ్రహ్మమైనప్పుడు దానికి ఆది, అంతం ఎక్కడ? సగుణ బ్రహ్మ కూడా ఆద్యంతరహితం. అలాగే సగుణ బ్రహ్మ సృష్టియైన జగత్తు కూడా ఆద్యంత రహితం. అది అలా అనంతంగా కొనసాగుతూనే వుంటుంది.

అయితే, మాయావృతమైన జీవాత్మకు ఆది లేకపోయినా అంతం మాత్రం వుంది. తాను బ్రహ్మకంటే, శుద్ధ చైతన్యం కంటే వేరు కాదని గ్రహించగానే జీవాత్మ మాయ నుంచి విముక్తమై బ్రహ్మమైపోతుంది.

ఆ స్థితిని పొందడానికి ప్రయత్నించడమే మానవ జీవితలక్ష్యమని శంకరుడు ప్రతిపాదించాడు. ఇందుకు జ్ఞానమే మార్గమన్నాడు. భక్తి, ఉపాసన, కర్మమార్గాలు కైవల్య స్థితిని ప్రసాదించలేవు. చిత్త నైర్యల్య సాధనకు, వైరాగ్య సాధనకు అవి ఉపకరిస్తాయి. కాని, అంతిమంగా అజ్ఞానాన్ని, అవిద్యను తొలగించుకొనడమే జ్ఞాన సిద్ధికి ఏకైక మార్గం అని శంకరుని ఉద్దేశం.

అంటే నిర్గుణ బ్రహ్మమే అంతిమ సత్యమైనప్పటికీ, శంకరుడు వ్యావహారిక సత్యంగా జగత్తును, దానికి సృష్టికర్తగా ఈశ్వరుడిని అంగీకరించాడు. చిత్తనైర్మల్యానికి ఈశ్వరోపాసనను కూడా అంగీకరించాడు. కాని, ముక్తి సాధనకు ఏకైక మార్గం మాత్రం “జీవో బ్రహ్మైవ నా పరః” (జీవుడే బ్రహ్మ. ఇతరం కాదు) అనే జ్ఞానమేనని సిద్ధాంతం చేశాడు.

III

కవిగా శంకరాచార్యులు

గౌడపాదుడు జగత్తును జాగ్రత్తస్వప్నంగా భావించాడు. స్వప్నానికి, జాగ్రదవస్థకు తేడా లేదన్నాడు. సర్వం మిథ్య అన్నాడు. అసలు సృష్టే జరగలేదు పొమ్మన్నాడు. అతనిది అజాతివాదం.

గౌడపాదుడు శంకరునికి పరమాచార్యుడు. శంకరుడు గౌడపాదునికి ప్రశిష్యుడు. తన మాయా వాదానికి గౌడపాదుని వాదాన్నే ఆధారం చేసుకున్నాడు. అయితే జగత్తుకు వ్యావహారిక సత్యత్వాన్ని అంగీకరించాడు. ఈశ్వర సృష్టికర్తృత్వాన్ని అంగీకరించాడు. ఈశ్వరుడిని అంగీకరించిన తర్వాత తక్కిన దేవతలను అంగీకరించడానికి అభ్యంతరం వుండనక్కరలేదు. వ్యావహారిక సత్యంగా సాంప్రదాయక పూజా విధి, విధానాలను అంగీకరించాడు. దేశంలో పలుచోట్ల మఠాలు, పీఠాలు నెలకొల్పాడు. ఆయా దేవీ, దేవుళ్ళను స్తుతిస్తూ అనేక స్తోత్రాలు రచించాడు. ఒక లెక్క ప్రకారం శంకరాచార్యుడి గ్రంథ సంచయం 300 దాకా ఉంటుంది. కాని అవన్నీ ఆయన వ్రాసినవి కావని, ఆయన శిష్య, ప్రశిష్యులో, లేక తర్వాత కాలంలో వివిధ శంకరపీఠాల శంకరాచార్యులో వ్రాసి ఆయన పేరు పెట్టినవో కావచ్చునని ఒక అభిప్రాయం.

ప్రస్థాన త్రయభాష్యాలు శంకరకృతులని ఖచ్చితంగా చెప్పవచ్చు. అలాగే ఉపదేశ సాహస్రి, వివేక చూడామణి, ఇంకా కొన్ని ప్రకరణ గ్రంథాలు, శివానందలహరి, సౌందర్యలహరి వంటి కొన్ని స్తోత్ర రచనలు కూడా ఆయన కృతులేనని పండితుల నిర్ధారణ.

ఏమైనా శంకరాచార్యుని రచనలలో కొన్నిటిని చూస్తే ఆయన ఎంత గొప్ప తాత్వికుడో అంత గొప్పకవి అని చెప్పడానికి సందేహం అక్కరలేదు. తాత్వికుడు కాకపోతే కవిగా చరిత్రలో ఆయన నిలిచిపోయేవాడు. ఆయన తత్వచింతనను అంగీకరించలేనివారు కూడా ఆయన కవితా శక్తిని చూసి ముగ్ధులు కాక తప్పుదు. ఎటొచ్చీ శంకరుని పేరు చెబితే ఆయన చింతనే జ్ఞాపకం వస్తుంది గాని కవిత్వం జ్ఞాపకం రాదు. ఆయన తాత్వికత, బ్రహ్మజ్ఞానిత, ఆయన కవితా ప్రాగల్భ్యాన్ని మింగేశాయి. ఆయన భక్తి భావనలో పాలు పంచుకోకుండానే ఆయన కవితా ప్రౌఢిని మనం గౌరవించవచ్చు.

శివానందలహరి

మచ్చుకు కొన్ని శ్లోకాలు :- ప్రసిద్ధమైన “శివానందలహరి”లో మొదటి శ్లోకం -

కలాభ్యాం చూడాలంకృత శశికలాభ్యాం - నిజతపః

ఫలాభ్యాం భక్తేషు ప్రకటిత ఫలాభ్యాం భవతుమే

శివాభ్యా మస్తోక త్రిభువన శివాభ్యాం హృదిషున

ర్భవాభ్యా మానంద స్ఫురదనుభవాభ్యాం నతి రియం-

“కళామూర్తులు, పోదశ శశికళలను శిరస్సుపై అలంకరించుకున్నవారు. చిరకాల తపస్సుకు ఫలమైనట్టివారు, భక్తకోటికి మనోభీష్టసిద్ధిని చేకూర్చేవారు, శివస్వరూపులు, త్రిభువనాలకు శివంకరులైనవారు, హృదయంలో మరల మరల ఉదయించేవారు, ఆనందాన్ని స్ఫురింపజేసే స్వరూపాలు కలవారు అయిన పార్వతీ పరమేశ్వరులకు నమస్కరిస్తున్నాను.”

ఈ శిఖరిణీ వృత్తంలో కలాభ్యాం, ఫలాభ్యాం ఇత్యాది పదాలు ఆయా పాదాలలో పునరుక్తాలు కావడంతో శ్లోకానికి ఒక ఊగు, తూగు, లయ కలగడం గమనించవచ్చు.

ఈ క్రింది శార్దూల వృత్తంలో శంకరుడు మహాపరవశ్యంతో తాను స్వయంగా చూస్తున్నట్లే శివుని సంధ్యా తాండవాన్ని ఎలా వర్ణించాడో చూడండి :

“సంధ్యా ఘర్మ దినాత్యయో హరికరాఘాత ప్రభూతానక

ధ్యానో వారిద గర్జితం దివిషదాం దృష్టిచ్చటా చంచలా

భక్తానాం పరితోష బాష్ప వితతిర్వృష్టిర్మయూరీ శివా

యస్మిన్ముజ్జుల తాండవం విజయతే తం నీలకంఠం భజే

“సంధ్యా సమయాన వర్షారంభ కాలంలో హరి తన కరాలతో మద్దెలను మ్రోగించగా వచ్చిన శబ్దం మేఘగర్జనవలె ఉన్నది. శివతాండవం చూడడానికి దివి నుంచి దిగి వచ్చే దేవతల దృక్కులు మెరుపుల వలె వున్నాయి. భక్తుల సంతోష జనిత బాష్పధార వర్షంవలె వున్నది. ఇక శివానీదేవి ఆడ నెమలి వలె కనబడింది. నీలకంఠుడు ఆ మయూరిని చూచి ఉజ్జ్వలంగా తాండవం మొదలుపెట్టాడు. అటువంటి శివుడిని భజిస్తున్నాను.”

శివానందలహరిలో గొప్పకవితా ప్రతిభ కనిపించగా, శక్తి స్వరూపిణి అయిన పార్వతీదేవిని స్తుతిస్తూ రచించిన సౌందర్యలహరిలో అనేక మంత్రశాస్త్ర, తంత్రశాస్త్ర రహస్యాలను శంకరుడు పొందుపరిచాడని వ్యాఖ్యాతలు చెబుతున్నారు. జగజ్జనని సౌందర్య వర్ణనం, శృంగార సంబంధమైన వర్ణనలు కూడా ఈ స్తోత్రంలో చోటుచేసుకోవడం విశేషం.

లక్ష్మీనరసింహ స్తోత్రం

శంకరుని స్తోత్రరచనలలో విశిష్టమైన వాటిలో ఒకటైన లక్ష్మీనృసింహ స్తోత్రం అత్యంత హృదయంగమంగా వుంటుంది. “లక్ష్మీనృసింహ మమదేహి కరావలంబం” అనే మకుటం కలిగిన ఆ శ్లోకాలు చదువుతుంటే సంసారబాధాసర్పదష్టుడైన మానవుడు విశాలాకాశం క్రింద ఒంటరిగా నిలబడి చేతులెత్తి ఎలుగెత్తి తనను రక్షించమని ఏ అదృశ్య శక్తిని వేడుకొంటూ, ఆక్రోశిస్తున్న దృశ్యం కళ్ళెదుట కనబడుతుంది. లేదా సంసారసాగర మధ్యంలో మునిగిపోతున్న ఒంటరిమనిషి పైకి తేలడానికి ప్రయత్నిస్తూ, మునిగిపోతూ తనకు కరావలంబనం ఇచ్చే వారికోసం గొంతెత్తి పిలుస్తున్న దృశ్యం కనబడుతుంది. ఒక

నిర్దిష్టజలపాతం హోరెత్తుతున్నట్టు, ఒక రుంగు నిలం ఘూర్చియున్నట్టు, మహావేశంతో, మహోద్వేగంతో రచించిన ఆ శ్లోకాలలో జీవుడి అంతరాంతర వేదన అంతా ఘనీభవించిన భావన కలుగుతుంది. మచ్చుకు ఒక శ్లోకం:

- సంసార సాగర విశాల కరాల కాల

నత్రగ్రహ గ్రహిత నిగ్రహ విగ్రహస్య

వ్యగ్రస్య రాగనిచయోర్నిపిడితస్య

లక్ష్మీనృసింహ మమదేహి కరావలంబం -

“ఈ సంసారం ఒక సాగరమైతే, ఇందులో భయంకరమైన మొసళ్లు నా నిగ్రహమనే విగ్రహాన్ని కబళించివేశాయి. నేను వ్యగ్ర మనస్కుడనై వున్నాను. రాగ నిచయం ఈ సాగరంలోని తరంగాలు. అవి నిత్యం నన్ను పీడిస్తున్నాయి. ఓ లక్ష్మీనృసింహా! నాకు చేయూతనిచ్చి రక్షించు.”

మరొక ప్రసిద్ధ స్తోత్రరచన హరిమీదే స్తుతి. దీని శ్లోకాల మకుటం “తం సంసార ధ్వాంత వినాశం హరిమీదే.” (సంసారమనే చీకటిని అంతం చేసే హరిని స్తుతిస్తున్నాను). సంసారధ్వాంతాన్ని అంతం చేయగలదిగా భగవద్భక్తిని కీర్తిస్తుంది ఈ స్తోత్రం.

మరొక గొప్ప రచన “దేవ్యపరాధ క్షమాపణ స్తోత్రం”. ఇందులోనే సుపరిచితం. సుప్రసిద్ధం అయిన సుభాషితం ఒకటి వుంది :

“కుపుత్రో జాయేత క్వచిదపి కుమాతా న భవతి”

(తల్లి పట్ల దుష్టుడైన కుమారుడు వుండవచ్చుగాని, పుత్రుడు పట్ల అనురాగ రహితంగా ప్రవర్తించే జనని ఎక్కడా వుండదు.)

భజగోవిందం

అన్నీ ఒక ఎత్తు. “భజగోవిందం ఒక ఎత్తు. కేవలం వైరాగ్య బోధకమైన పొడి పొడి భావాలను అంత కవితాత్మకంగా చెప్పడం గొప్ప విశేషం. శంకరుని ఛందశ్శిల్పం ఈ గీతంలో పరాకాష్ఠ అందుకున్నది. లయబద్ధ చతురస్ర గతితో, అంత్యప్రాసలతో శంకరుడు అలవోకగా కవితాసీమలో అడుకున్నట్టు అనిపిస్తుంది.

భజగోవిందం భజగోవిందం

గోవిందం భజ మూఢమతే

సంప్రాప్తే సన్నిహితే కాలే

నహినహి రక్షతి దుక్కుజ్ కరణే-

అని ప్రారంభమయ్యే ఈ గీతం శంకరుని రచనలన్నిటిలోకి ఎక్కువ ప్రచారం పొందింది. (పై చరణంలోని రెండవపాదంలో మళ్లీ భజగోవిందం అనకుండా గోవిందం భజ అని తిరగేసి చెప్పడంలో శంకరుని శిల్పప్రాధిమ్యం కనిపిస్తుందని శ్రీశ్రీ అభిప్రాయపడ్డాడు.)

నారీస్తనభర వాభీదేశం

దృష్ట్వా మాగా మోహవేశం

ఏ తన్మాంస వసాదివికారం

మనసి విచింతయ వారం వారం-

“నారీ స్తన భారం మోస్తున్న నాభీ ప్రదేశాన్ని చూసి మోహవిష్టుడివి కాబోకు. అదంతా కేవలం మాంస వసాది వికారమని మనస్సులో మాటి మాటికి చింతన చెయ్యి.”

- నళినీదళ గత జలమతి తరలం

తద్వజ్జీవిత మతిశయ చపలం

విద్ధి వ్యాధ్యభిమాన గ్రస్తం

లోకం శోకహతం చ సమస్తం -

“తామరాకు మీద నీటిబొట్టులాగా జీవితం అశాశ్వతమైంది. ఈ ప్రపంచం వ్యాధులతోను, రాగద్వేషాలతోను, శోకంతోను కూడినదని గ్రహించు.”

- కాతే కాంతా కస్తే పుత్రః

సంసారో యమతీవ విచిత్రః

కస్య త్వం కః కుత ఆయాతః

తత్త్వం చింతయ తదిహ భ్రాతః -

“ఎవరు నీ భార్య? నీ పుత్రుడెవరు? ఈ సంసారం చాలా విచిత్రమైంది. నీవు ఎవరివాడివి? ఎక్కడి నుంచి వచ్చావు సోదరా? ఈ విషయం ఇప్పుడు ఆలోచించు.”

- సత్సంగత్వే నిస్సంగత్వం

నిస్సంగత్వే నిర్మోహత్వం

నిర్మోహత్వే నిశ్చలతత్వం

నిశ్చలతత్వే జీవన్ముక్తిః

“సజ్జన సాంగత్యం వల్ల అనాసక్తత కలుగుతుంది. అనాసక్తతవల్ల విషయవాంఛా వైముఖ్యం కలుగుతుంది. దీనివల్ల మనస్సుకు నిశ్చల ఏకాగ్రత ఏర్పడుతుంది. దానివల్ల జీవన్ముక్తి లభిస్తుంది.”

శంకరుడు రెండు రకాల ముక్తిని ప్రతిపాదించాడు. ఒకటి జీవన్ముక్తి. మానవుడు బ్రహ్మజ్ఞానం పొందగానే, తానే బ్రహ్మం, బ్రహ్మమే తాను అనే పరమ సత్యాన్ని గ్రహించడం తోటే అతనికి జీవించి వుండగానే ముక్తి లభిస్తుంది. రెండవది విదేహముక్తి. ఇది బ్రహ్మజ్ఞాని అయిన వాడికి మరణానంతరం లభించే ముక్తి. అంటే జీవాత్మ బ్రహ్మైక్యం చెందడం. ఇదే మానవజన్మ లక్ష్యమని శంకరుని ప్రతిపాదన. ఈ పరమ, చరమ లక్ష్యాన్ని ప్రచారం చేయడానికే శంకరుడు తన జీవితం అంకితం చేశాడు.

42. శంకరుని ప్రభావం

శంకరుడిని ప్రచ్ఛన్న బౌద్ధుడంటారు. అదొక నిందాపదం. బౌద్ధులు వేదబాహ్యులు కదా? అందుచేత ప్రచ్ఛన్న బౌద్ధుడు అంటే వేదాంతి ముసుగులో ఉన్న బౌద్ధుడు అన్నమాట. శంకరుని అద్వైతం గిట్టని ఆయన ప్రత్యర్థులు ఆయనపై ప్రయోగించిన తిట్లు అది.

ఈ నింద రావడానికి కారణం శంకరుని మాయావాదానికి బౌద్ధుల మాధ్యమిక, విజ్ఞాన వాదాలకు పోలికలుండడమే.

విజ్ఞానవాదులు ఈ జగత్తు నిజంగాలేదని, మానవుని చేతన, లేదా మనస్సు కల్పించినదేనని అంటారు. ఇక మాధ్యమిక తత్వవేత్త నాగార్జునుడు మనస్సు కూడా నిజంగా లేదని, అది కూడా బ్రాంతిలో భాగమేనని అన్నాడు.

శంకరుని మాయావాదం కూడా ఇటువంటిదే. నిజానికి శంకరుడు తనంతట తాను అద్వైతాన్నిగాని, మాయావాదాన్నిగాని స్వతంత్రంగా ప్రతిపాదించలేదు. ఆయన పరమ గురువైన గౌడపాదుడు అద్వైతానికి మూలపురుషుడు. అయితే గౌడపాదుడు తన అద్వైతానికి బౌద్ధులు మాధ్యమిక, విజ్ఞాన వాదాలనే ఆధారం చేసుకున్నాడు. అంతేకాదు. తన మాందూక్య కారికలలో 'అలాత కాంతి' వంటి బౌద్ధ పరిభాషను విరివిగా ఉపయోగించాడు. అలాత అంటే మండుతున్న కొరకంచు. దాన్ని గుండ్రంగా తిప్పితే వలయాకారంగా జ్వాల కనిపిస్తుంది. నిజానికి అటువంటి జ్వాలావలయంలేదు. వట్టి కొరకంచు మాత్రమే వుంది. జ్వాలావలయానికి కారణం మన దృగింద్రియం కలిగిస్తున్న బ్రాంతి. ఈ ప్రపంచం కూడా అటువంటి బ్రాంతి జన్యమే. ఈ వాదాన్ని గౌడపాదుడు వాడుకున్నాడు. వేదాంతి అయి వుండికూడా బుద్ధుడిని మానవోత్తముడుగా ప్రస్తుతించాడు. అందుచేత అసలైన ప్రచ్ఛన్న బౌద్ధుడు గౌడపాదుడే. ఉపనిషత్తుల ప్రతిపాదనలకు, బుద్ధుని ఉపదేశాలకు భేదం లేదని, బౌద్ధం కూడా ఉపనిషత్తులలో నుంచి వచ్చినదేనని నిరూపించడానికే అలా ఆయన బౌద్ధ దార్శనిక వాదాలను స్వీకరించాడని కొందరు అంటారు.

శూన్యవాదం, విజ్ఞాన వాదం

ఏమైనా శంకరుడు గౌడపాదుని అద్వైతాన్ని కొద్ది మార్పులు, చేర్పులతో స్వీకరించి విస్తరించాడు. అందుచేతనే అతని మాయావాదానికి, మాధ్యమిక, విజ్ఞానవాదాలకు అన్ని పోలికలు కనిపిస్తాయి. ఉదాహరణకు నాగార్జునుడు జగత్తుకు ఆధారంగా వున్నది శూన్యమేనని అన్నాడు. అంతిమ సత్యం శూన్యం అని ప్రతిపాదించాడు. దీనికి, శంకరుడు ప్రతిపాదించిన నిర్గుణం, నిరాకారం, నిర్వికారం, నిర్వికల్పం, నిర్విశేషం, నిర్విషయం, నిరవయవం అయిన

బ్రహ్మానికి ఆట్టే తేడా లేదు. అదెంత నిష్క్రియమో ఇదీ అంత నిష్క్రియమే. ఎటొచ్చీ శంకరుడు బ్రహ్మాన్ని శుద్ధచైతన్యమని భావించాడు. కాగా నాగార్జునుడి శూన్యత కేవల శూన్యత. అది చైతన్యం కూడా కాదు. బ్రహ్మం వలె అది కూడా అనిర్వాచ్యం, అనిర్వచనీయం. మాటలకు, మనస్సుకు అందనిది, అనుభూత్యైక వేద్యమైనది. శంకరుని పునరావృత్తిరహితమైన ముక్తికి, బౌద్ధుల నిర్వాణానికి కూడా తేడా లేదు. ఉభయులు ఏక సత్తావాదులే, అద్వైతులే.

ఇక అసంగ, వసుబంధుల విజ్ఞానవాదం కూడా అంతే, విజ్ఞానవాదులు అంతా భ్రాంతి, రజ్జు సర్పభ్రాంతి, మనస్సు+ఇంద్రియాలు కల్పిస్తున్న భ్రాంతి అన్నారు. శంకరుడు కూడా అంతే కదా?

ఇన్ని పోలికల కారణంగానే శంకరుడిని ప్రచ్ఛన్న బౌద్ధుడుగా భావించడం జరిగింది. మరొక పోలిక కూడా చూడవచ్చు. శంకరుడు జగత్తును మిథ్యగా కొట్టివేస్తూ కూడా దాని వ్యావహారిక సత్యత్వాన్ని (apparent, phenomenal, pragmatic reality) అంగీకరించాడు. నాగార్జునుడు కూడా అంతే జగత్తు యొక్క సంవృత్తి సత్యత్వాన్ని అంగీకరించాడు. శబ్ద భేదం తప్ప మరేంలేదు.

ఆరోపణలు

బౌద్ధ దర్శనాల నుంచి శంకరుడు ఎంత సంగ్రహించి తన వాదానికి వాడుకున్నా, క్రియలోను, వాదంలోను కూడా బౌద్ధానికి బద్ధవిరోధి, బౌద్ధమతాన్ని తీవ్రంగా ఖండించాడు. అసలు మన దేశంలో బౌద్ధం నశించిపోవడానికి ఆయనే కారకుడని అంటారు. అంతేకాదు, శంకరుడంటే గిట్టని వారు అతడు బౌద్ధులను దారుణంగా చంపించాడని, గానుగలలో వేసి చిత్రవధ చేయించాడని, బౌద్ధారామ, విహారాలను ధ్వంసం చేయించాడని ప్రచారం చేశారు. దీన్ని పరమ దుర్మార్గమైన దుష్ప్రచారంగా, బ్రాహ్మణ మత వ్యతిరేకతలో భాగంగా పరిగణించాలి.

బౌద్ధం నానావిధ దురాచారాలకు ఆలవాలమై, ప్రజాదరాన్ని కోల్పోయి దాదాపుగా అంతిమదశలో వున్న కాలంలో శంకరుడు వచ్చి తన వాదపటిమతో దానికి చావుదెబ్బ కొట్టి వుండవచ్చు. ఆ తర్వాత కొంతకాలానికి అది క్రమంగా అంతరించింది. మన దేశంపై దండెత్తి జయించిన పరమతస్థులు బౌద్ధులను హింసించి చంపించారనే వాదులో ఎంత నిజం వుందో తెలియదుగాని, కరుణాశువుగా, విరాగిగా వినుతికెక్కిన శంకరుడు అటువంటి ఆకృత్యాలకు ఒడిగట్టాడంటే నమ్మడం కష్టం. అతని కవితాకృతులలో కూడా సజ్జనుడు, సౌమ్యుడు, విరాగి, భక్తుడు అయిన వ్యక్తి వ్యక్తమవుతాడు తప్ప హింసోన్మాది కాదు.

శంకరుని వైరాగ్య బోధలు, మాయావాదం దేశానికి చెరుపు చేశాయని, బుద్ధుని తర్వాత దేశం సర్వతోముఖ వికాసం చెందగా, శంకరుని తర్వాత దేశం అన్నివిధాల ఆధోగతికి

పోయిందని ఒక ఆరోపణ. ఇదీ నిరాధారమే. బౌద్ధమహాయుగంలో వాస్తు, శిల్ప చిత్రలేఖనాది కళలు వికాసం చెందిన మాట నిజమే. కాని ఆ కళలు శంకరానంతర కాలంలో వర్ధిల్లేదనడానికి ఆధారం లేదు. అనేక సుప్రసిద్ధ హిందూ దేవాలయాలు ఇందుకు తార్కాణం. బౌద్ధమతం మాత్రమే, శిల్ప, వాస్తు కళలకు ప్రేరకమైందని, హిందూ మతం కాదని అనడానికి వీలులేదు. శంకరునికి ముందు (ఎల్లోరా, ఎలిఫెంటా) తర్వాత (ఖజురాహో, కోణార్క) వెలసిన అనేక ఆలయాలు అందుకు నిదర్శనం.

ఇక శంకరుని వైరాగ్యం, మాయావాదం దేశాన్ని నిర్వీర్యం చేసిందనే వాదం కూడా దురారోపణే, శంకరాద్వైతానికి, బౌద్ధానికిగల పోలికలను కొన్నిటిని ఇంతకు ముందు చూశాము. అందుచేత దేశాన్ని నిర్వీర్యపరచడమే జరిగితే అందుకు శంకరాద్వైతం ఎంత కారణమో, బౌద్ధం కూడా అంతే కారణమై ఉండాలి. శంకరుడు బ్రహ్మజ్ఞాన సాధనకు సన్యాసాశ్రమం మిక్కిలి అనువైనదని భావించాడు. దాన్ని దశవిధాలుగా (ఆనంద, తీర్థ, సరస్వతి, భారతి, గిరి ఇత్యాదిగా) వ్యవస్థీకరించాడు. అయితే బౌద్ధమతంలో కూడా సన్యాసాశ్రమానికి గల ప్రాధాన్యం తక్కువేమీ కాదు. నిజానికి శంకరుడు ఈ విషయంలో కూడా బౌద్ధం నుంచే స్ఫూర్తి పొంది వుండాలి.

దుష్ప్రభావం

జగత్తు యొక్క వ్యావహారిక సత్యత్వాన్ని శంకరుడు అంగీకరించినందుకు ఆయన భగవద్భక్తిని, వివిధ దేవతారాధనను అనుమతించాడు, ప్రోత్సహించాడు. జ్ఞానమార్గం సర్వసంగ పరిత్యాగులకైతే, భక్తి, కర్మమార్గాలను తక్కిన వారికి బోధించాడు. పోతే రాను రాను బౌద్ధమతం ఎలా వెర్రితలలు వేసిందో, శాంకర మతం కూడా అంతే. సన్యాసుల వేషంలో మోసగాళ్ళు, పరాన్నభుక్కులు, సోమరిపోతులు, చిలుంపట్టు బైరాగులు (“కన్యాశుల్కం”లో బైరాగిలాంటివారు), శుష్క వేదాంత బోధకులు, మెట్ట వేదాంతులు బయలుదేరారు. అద్వైతం ఒక తాత్విక దృక్పథమే తప్ప సులభంగా ఆచరణ సాధ్యమైన మతం కాదు. దానివల్ల కూడా అద్వైతమతం పట్ల నిరసన బయలుదేరింది.

శంకరుడు తన సమకాలీన సమాజానికి అతీతుడుకాదు - అందుచేత వర్ణాశ్రమాల వ్యవస్థను అతడు సమర్థించాడు. కర్మ సిద్ధాంతాన్ని బలపరిచాడు. ఈ జన్మలో కష్టసుఖాలకు పూర్వజన్మలో చేసిన పాప, పుణ్య కర్మలే కారణమన్న వాదానికి కర్మ సిద్ధాంతమే ఆధారం. ఇది హిందూసమాజం మీద అమిత ప్రభావం చూపించింది. ప్రతిదానికి “అంతా మన కర్మ. మనం చేయగలిగిందేమీ లేదు - అంతా ఈశ్వరేచ్ఛ” అనే నిర్దిష్ట మనస్తత్వానికి అది కారణమైంది. అయితే కర్మ సిద్ధాంతానికి శంకరుడు ఆద్యుడు కాదు. అది అతి ప్రాచీనకాలం

నుంచి భారతీయ సమాజంలో వున్నదే; భారతీయ మతాలన్నిటికి అది సమానమే.

జన్మ పరంపర అనేది ఒక ఊహ మాత్రమే. దానికి వైజ్ఞానికమైన, హేతుబద్ధమైన ఆధారం ఏమీ లేదు. అలాగే అత్యువాదం కూడా. నిజానికి మానవ జీవితంలోని కష్ట సుఖాలకు, ఇతరానుభవాలకు, పరిస్థితులకు పూర్వజన్మలు కారణం కానక్కరలేదు. ఈ జన్మలోనే అన్నిటికి కారణాలు కనిపిస్తాయి, కొన్ని కారణాలు బాహ్యంగా కనిపించకపోవచ్చు. లోకంలోని అన్యాయాలకు, దుర్మార్గాలకు, దుఃఖాలకు, ప్రవృత్తులకు సాంఘిక, ఆర్థిక, రాజకీయ, వైజ్ఞానిక, భౌతిక కారణాలు వుంటాయి. ప్రపంచంలో జరిగే ప్రతి సంఘటనకు ప్రపంచంలోనే కారణాలు వుంటాయి. అలాగే నేపథ్యంలోకి వెళ్లి కారణాలను వెదకనక్కరలేదు. మనం ఇప్పుడు కనుగొనలేకపోయినంత మాత్రాన అవి లేకుండా పోవు. భౌతిక, తదితర విజ్ఞాన శాస్త్రాలు పెరుగుతున్న కొద్దీ అవి వెల్లడి అవుతుంటాయి.

శంకరుడు తన కాలంనాటి సమాజాన్ని బట్టి, పరిమితులనుబట్టి అద్వైతానికి ఏ భాష్యం చెప్పినా, మనం ఈనాటి సమాజాన్ని, పరిస్థితులను దృష్టిలో పెట్టుకుని, కుల, మత, జాతి, లింగ విభేదం లేకుండా దాని సార్వజనీనతను పునర్నిర్వచించుకోవాలి. కష్టాలలో ఉన్న తోటివారి పట్ల మన హృదయంలో సానుభూతి వీచిక వీచిన ప్రతిసారి, వారి కన్నీటిని తుడవడానికి ప్రయత్నించిన ప్రతిసారి, వారి దుఃఖంలో పాలుపంచుకొన్న ప్రతిసారి, లోకంలోని అన్యాయాలను, దుర్మార్గాలను సత్యాగ్రహవేశంలో ఎదుర్కొన్న ప్రతిసారి, సర్వమానవ సమానత్వానికి, సౌభ్రాత్రానికి మన హృదయంలో పట్టాభిషేకం చేసిన ప్రతిసారి మన భిన్నత్వాన్ని అతిక్రమించి, “జీవో బ్రహ్మైవ నామరః” అనే మానవాళి ఏకత్వపు పరమానుభూతి వైపు కనీసం ఒక అడుగునా ముందుకు వేస్తున్నా మన్నమాట. ఆ మేరకు శంకరుని అద్వైత బోధ మనకు శిరోధార్యం.

43. విశిష్టాద్వైత ప్రవక్త రామానుజుడు

వేదాంతం అనగానే ముందుగా జ్ఞాపకం వచ్చేది శంకరాచార్యుడు, ఆయన అద్వైతం.

వేదాంతం. అద్వైతం - ఈ రెండూ పర్యాయపదాలని అనుకునేటంతగా శంకరుని ప్రభావం వేదాంత చింతనపై పడింది.

నిజానికి అద్వైతం వేదాంత దర్శనాలలో ఒకటి మాత్రమే. ఉపనిషత్తులను, బ్రహ్మసూత్రాలను ప్రమాణంగా స్వీకరించి విస్తరించిన వేదాంత దర్శనాలు మరికొన్ని వున్నాయి - ద్వైతం, ద్వైతా ద్వైతం, విశిష్టాద్వైతం, శుద్ధాద్వైతం మొదలైనవి.

ఇవన్నీ శంకరునితో తీవ్రంగా విభేదించాయి : ముఖ్యంగా మాయావాదం సందర్భంగా. జగన్మిథ్యాత్వాన్ని శంకరుడు అత్యంతిక స్థితికి (extreme position) తీసుకుపోయాడు. దాన్ని చాలామంది వేదాంతులు అంగీకరించలేకపోయారు. అతడు అంతా మిథ్య అంటే, వారు అంతా సత్యమే అన్నారు. తిరిగి వారిలో వారికి స్వల్ప విభేదాలు పొడచూపాయి. దానితో రకరకాల వేదాంత శాఖలు బయలుదేరాయి.

శంకరుడు ప్రతిపాదించిన బ్రహ్మం నిర్గుణం, నిరాకారం, నిరవయవం, నిర్విశేషం, నిర్విషయం ఇత్యాది. ఇది ఊహకు అందదు. నిర్వచనానికి పొందదు. ఇదమిత్యమని చెప్పడానికి వీలులేదు. అటువంటి నిర్గుణ బ్రహ్మాన్ని ఏ విధంగా భావించాలి, ఎలా సంభావించాలి? దాన్ని అసలు ఏం చేసుకోవాలి?

ఈ విధంగా అసంతృప్తి చెందిన వేదాంతులు నిర్గుణ బ్రహ్మం స్థానంలో సగుణ బ్రహ్మాన్ని ప్రతిపాదించారు. సగుణ బ్రహ్మోపాసకులలో రెండు శాఖలవారున్నారు. ఒకరు శైవులు, శివభక్తులు, రెండవ శాఖవారు వైష్ణవులు, విష్ణుభక్తులు. ఈ రెండు శాఖలు దక్షిణాదిలోనే ప్రారంభమై దేశమంతా విస్తరించాయి.

అనేక ఉపశాఖలు

వైష్ణవంలో తిరిగి పెక్కు ఉపశాఖలున్నాయి. వాటన్నిటిలోకి ప్రధానమైన శాఖ విశిష్టాద్వైతం. దీని ప్రధానాచార్యుడు రామానుజుడు. ఆయన పేరు మీదుగా దాన్ని రామానుజ మతం అని కూడా అంటారు. దాని వ్యాప్తికి, ప్రాముఖ్యానికి ఆయన కారకుడైనా, నిజానికి ఆయనకు చాలా ముందునుంచే ఆ మత సిద్ధాంతాలకు బీజాలు పడ్డాయి. ఆయన పూర్వరంగాన్ని, జీవిత కథను క్లుప్తంగా చూద్దాము.

విష్ణుమూర్తిని సగుణ బ్రహ్మంగా ఉపాసించి భక్తి ప్రపత్తులతో ఆరాధించి, వైష్ణవానికి పునాదులు వేసినవారు ఆళ్వారులు. వీరు క్రీస్తుశకం 7-9 శతాబ్దాల మధ్య వర్ధిల్లినవారు.

వీరు మొత్తం పన్నెండు మంది. ఆ పన్నిద్దరి తర్వాత ఆళ్వారుల పరంపర ఆగిపోయింది. వీరిలో మొదటివాడు పోయ్గై ఆళ్వారు. ఇంకా ఈ ఆళ్వారులలో నమ్మాళ్వారు, పెరియాళ్వారు (అముక్తమాల్యదలోని విష్ణుచిత్తుడు), ఆయన కుమార్తె ఆండాళ్ (అముక్తమాల్యదలోని 'గోదాదేవి') తొండరడిప్పొడియాళ్వారు (విప్రనారాయణుడు), కేరళ ప్రాంతపు రాజు కులశేఖరాళ్వారు మొదలైన ప్రసిద్ధులున్నారు. వీరు గొప్ప కవితావేశంతో పాశురాలనబడే గీతాలు వ్రాసి విష్ణుభక్తిని ప్రచారం చేశారు.

ఆళ్వారుల తర్వాత వైష్ణవమతాన్ని ప్రచారం చేసిన వారిని ఆచార్యులంటారు. వారిలో ఒక ప్రసిద్ధుడు నాథముని. ఇతడు పదవ శతాబ్దారంభం నాటివాడు. అతని వారసుడు అతని మనుమడైన యామునాచార్యుడు. (ఈయన కథకూడా కృష్ణదేవరాయల అముక్తమాల్యదలో వస్తుంది). ఈయన జననం 953 ప్రాంతాలలో అనాటి పాండ్యరాజు అస్థానంలో విద్యాగర్వితుడైన ఒక పండితుడు వుండేవాడు. అతడిని వాదంలో ఓడించిన వానికి అర్థరాజ్యం ఇస్తానని పాండ్యరాజు చాటింపించాడు. అప్పటికి ఇంకా నూనూగు మీసాలైనా రాని యామునాచార్యుడు ఆ పండితుడిని వాదంలో ఓడించి పాండ్యదేశంలో అర్థభాగానికి రాజు అయ్యాడు. యామునాచార్యుడు రాజభోగాలలో మునిగి తేలుతూ కాలం వృథా చేస్తుండగా సహించలేక, అతని తాత నాథముని ఒక దూతను పంపి అతనికి కర్తవ్యబోధ చేయిస్తాడు.

అప్పుడు యామునుడు తన తప్పిదం తెలుసుకుని, రాజ్యాన్ని పరిత్యజించి సన్యాసం స్వీకరించి, శ్రీరంగనాథ భక్తుడు అయ్యాడు. శ్రీరంగంలోని దేవాలయానికి అధిపతిగా వుండి అనేక ఉద్గ్రంథాలు వ్రాశాడు. బ్రహ్మ సూత్రాలకు శంకరాచార్యుని భాష్యాన్ని ఖండిస్తూ వేరే భాష్యం వ్రాయాలన్నది యామునాచార్యుని జీవితాశయం. కాని, అది నెరవేరకుండానే అతడికి అవసానదశ సమీపించింది.

యామునాచార్యుని మనుమరాలి కుమారుడు రామానుజుడు. అతడు 1017 సంవత్సరంలో శ్రీ పెరుంబుదూరులో జన్మించాడు. చిన్నతనంలోనే అతడు కంచి వెళ్ళి యాదవ ప్రకాశుడనే అద్వైతపద్ధ వేదాంత విద్యాభ్యాసం చేశాడు. అనతికాలంలో శిష్యుడికి గురువుతో అభిప్రాయ భేదాలు వచ్చాయి. యాదవ ప్రకాశుని అద్వైతవాదం రామానుజుడికి తృప్తి కలిగించలేదు. తన శిష్యుడే తనను వాదంలో ఎదిరించడంతో యాదవ ప్రకాశుడు ఆగ్రహించాడు. దానితో రామానుజుడిని చంపించాలని కూడా కుట్రపన్నాడు. అది తెలిసి ఉపాయంగా రామానుజుడు తప్పించుకున్నాడు. ఆ తర్వాత చాలా కాలానికి రామానుజుని ప్రతిభావిశేషాలను గ్రహించి, యాదవ ప్రకాశుడు పశ్చాత్తాపపడి, తానే అతడికి శిష్యుడయ్యాడు.

మూడు వాగ్దానాలు

ఇలా వుండగా శ్రీరంగంలో మరణశయ్య మీదవున్న యామునాచార్యుడు రామానుజుని మేధాశక్తిని, తెలుసుకుని, తన తర్వాత అతడే శ్రీరంగనాథాలయానికి అధిపతి కావాలని, బ్రహ్మ సూత్రాలకు భాష్యం వ్రాయాలని తలపోసి, అతడిని తీసుకుని రమ్మని శిష్యులను పంపించాడు. కాని, రామానుజుడు శ్రీరంగం వచ్చేసరికే యామునుడు మరణించాడు. ఆయన భౌతికకాయాన్ని సమాధికై తీసుకుపోబోతుండగా రామానుజుడు వచ్చాడు. యామునుడి కుడిచేతి మూడువేళ్ళు ముడుచుకుని వుండడం చూశాడు. అదేమిటని అక్కడున్న శిష్యులను అడిగాడు. యామునాచార్యునికి మూడు తీరని కోరికలుండేవని వారు చెప్పారు. వాటిలో ఒకటి బ్రహ్మ సూత్రాలకు భాష్యం వ్రాయడం. తాను వ్రాస్తానని రామానుజుడు వాగ్దానం చేశాడు.

వెంటనే ఒకవేలు విచ్చుకున్నదట. పరాశర మహర్షి అంటే యామునుడికి మహాభక్తి. అది విని రామానుజుడు అర్జునైన వాడిని వెదికి పట్టుకుని అతడికి పరాశరుడి పేరు పెడతానన్నాడు. వెంటనే మరొక వేలు విడివడింది. అలాగే పన్నిద్దరాళ్వారులలో ఒకరైన నమ్మాళ్వారు అనబడే శరగోపస్వామి రచనల పట్ల యామునుడికి అమిత భక్తి. అలాగయితే శరగోపస్వామి రచనలకు ఒక మంచి పండితునిచేత వ్యాఖ్యానం వ్రాయుస్తానని రామానుజుడు వాగ్దానం చేశాడు. దానితో మూడవ వేలుకూడా విడిపోయింది.

సన్యాస స్వీకారం

రామానుజుడు ఆ తర్వాత కంచి తిరిగి వెళ్ళి పెరియనంబి అనే గురువువద్ద వేదాంతం అభ్యసించాడు. వివాహం చేసుకున్నాడు. కొంతకాలమైన తర్వాత విరక్తిచెంది సంసారాన్ని త్యజించి సన్యసించాడు. శ్రీరంగం వెళ్ళాడు.

శ్రీరంగంలో రామానుజుడు గోష్ఠిపూర్ణుడనే ఆచార్యునికి శిష్యుడై తనకు తారక మంత్రం ఉపదేశించమని కోరాడు. కాని, రామానుజుడు ఎన్నిసార్లు అడిగినా గోష్ఠిపూర్ణుడు మంత్రోపదేశం చేయలేదు. ఇలా చాలాసార్లు అడిగించుకుని, ఒక షరతుపై మంత్రోపదేశం చేస్తానన్నాడు. తాను ఉపదేశించిన మంత్రం జపిస్తే అది మోక్షం ప్రసాదిస్తుంది. కాని, దాన్ని ఇతరు లెవ్వరికి ఉపదేశించరాదు. అలా ఉపదేశిస్తే నరకానికి వెడతావన్నాడు.

రామానుజుడు సరేనన్నాడు. గురువు మంత్రోపదేశం చేశాడు. రామానుజుడు ఆ మర్నాడు రంగనాథాలయం వద్దకు ఊరిలోని జనాన్ని రమ్మని పిలిచి అక్కడ ఒక వేదిక ఎక్కి గురువు తనకు ఉపదేశించిన “ఓం నమో నారాయణాయ” అనే అష్టాక్షరీ మంత్రాన్ని బిగ్గరగా అందరికి వినబడేటట్లు ఉచ్చరించాడు. అది తెలిసి గురువు గోష్ఠిపూర్ణుడు మండిపడ్డాడు. “ఎవరికీ చెప్పవద్దంటే ఎందుకు చెప్పావు? నరకానికి పోతావు తెలుసా?” అని గద్దించాడు. రామానుజుడు తొణుకు బెణుకు లేకుండా “స్వామీ! ఇన్ని వందల మంది జనం వైకుంఠానికి పోయే అవకాశం వుండగా, నేనొక్కడిని నరకానికి పోతే ఏం?” అన్నాడు. గురువు నిరుత్తరుడయ్యాడు.

రామానుజుడు నలభైఏళ్ళు శ్రీరంగంలో రంగనాథాలయానికి అధిపతిగా వున్నాడు. ఒకసారి భారతదేశం నలుమూలలా - రామేశ్వరం నుంచి పశ్చిమంగా వెళ్ళి ఉత్తరాన బదరీనాథ్ వరకు, అక్కడి నుంచి తూర్పుగా తిరిగి దక్షిణానికి - పర్యటించి, వైష్ణవ మత ప్రచారం చేసి వచ్చాడు. ఆ రోజులలోనే బ్రహ్మసూత్రాలకు భాష్యం వ్రాశాడు. శంకరుని భాష్యానికి శారీరక భాష్యం అని పేరు. రామానుజ భాష్యానికి శ్రీభాష్యం అని పేరు. అది విశిష్టాద్వైత మతానికి ప్రామాణిక గ్రంథం. ఇంకా భగవద్గీతకు భాష్యం వ్రాశాడు. అదికాక ఇంకా వేదాంత సారం, వేదాంత దీపం, శరణాగతి గద్యం, వైకుంఠ గద్యం, నిత్యం మొదలైన గ్రంథాలు రచించాడు. ఇవన్నీ శ్రీవైష్ణవులకు పూజనీయ, ప్రామాణిక గ్రంథాలు.

చివరి దశలో రామానుజుడు కష్టాలనుభవించాడు. ఆనాటి చోళరాజు కులోత్తుంగ చోళుడు శైవుడు. అతడు రామానుజుడిని వైష్ణవం వదిలివేసి శైవం స్వీకరించమని ఒత్తిడి చేశాడట. దానితో రామానుజుడు శ్రీరంగంనుంచి హోయసాల యాదవ రాజ్యంలోని మైసూరుకు రహస్యంగా వెళ్ళిపోయాడు. అక్కడే మేల్కోట్ అనే చోట నివసించి, 1137వ సంవత్సరంలో మరణించాడు. అంటే ఆయన 120 సంవత్సరాల దీర్ఘకాలం జీవించాడన్నమాట.

II

ఒక విచిత్రం ఏమిటంటే శంకరుని అద్వైతం, రామానుజుని విశిష్టాద్వైతం రెండూ వైదాంతిక దర్శనాలే. ప్రస్థానత్రయమైన ఉపనిషత్తులు, బ్రహ్మ సూత్రాలు, భగవద్గీత ఇరువురికి పరమ ప్రమాణాలు. అయితే శంకరుడు వాటిని అద్వైతపరంగా వ్యాఖ్యానించాడు. అంటే వాటిలో తన అద్వైతాన్ని సమర్థించే భాగాలకే ప్రాముఖ్యమిచ్చి మిగతావాటిని స్పృశించి వదిలేశాడు. లేదా వాటి అర్థాన్ని మార్చాడు. అలాగే రామానుజుడు ప్రస్థానత్రయానికి తన విశిష్టాద్వైతపరంగానే వ్యాఖ్యానం చెప్పాడు.

ఉభయాలకు ప్రస్థానత్రయ ప్రామాణ్యంపై తప్ప దాదాపుగా మరి దేనిపైన ఏకాభిప్రాయం లేదు. వారి సిద్ధాంతాలు, విశ్వాసాలు అన్నీ పరస్పర విరుద్ధాలు.

ఉదాహరణకు శంకరుడు బ్రహ్మసత్యం, జగన్మిథ్య అన్నాడు. జగత్తుతోపాటు జీవుడు కూడా మిథ్య అన్నాడు. జీవునికి జ్ఞానోదయమైతే, అంటే తానే బ్రహ్మ అనే జ్ఞానం కలిగితే, జీవుడు అనేవాడి ఉనికి కూడా మిథ్యే అవుతుందన్నాడు.

రామానుజుడు దీనితో తీవ్రంగా విభేదించాడు. బ్రహ్మ సత్యమే కాని, జగత్తు, జీవాత్మ మిథ్య కాదు. బ్రహ్మం, జీవాత్మ. జగత్తు - ఈ మూడూ సత్య పదార్థాలే. జీవాత్మ, పరమాత్మ చిత్స్వరూపాలే అయినా, అవి రెండూ వేర్వేరు పదార్థాలు. పరమాత్మ సూర్యుడు అయితే, జీవాత్మలు సూర్యుని కాంతి కిరణాలవంటివి. సూర్యుని విడిచి కాంతి కిరణాలు లేనట్టే బ్రహ్మాన్ని విడిచి జీవాత్మలు లేవు. పరమాత్మ సర్వ స్వతంత్రుడు. జీవాత్మ పరతంత్రుడు, పరమాత్మకు అధీనుడు.

సగుణ బ్రహ్మం

బ్రహ్మం నిర్గుణమని, అది శుద్ధచైతన్యమని శంకరునివాదం. బ్రహ్మం నిర్గుణం కాదు, సగుణమేనని రామానుజుని వాదం. ఒకవేళ ఉపనిషత్తులు బ్రహ్మాన్ని నిర్గుణమని పేర్కొన్నా, అసలు ఏ గుణం లేకపోవడమని దాని అర్థం కాదు. 'హేయ గుణాలు' లేకపోవడమేనని అర్థం. నిజానికి పరమాత్మ, లేదా పరబ్రహ్మం, లేదా ఈశ్వరుడు అనంతకల్యాణగుణ సంపన్నుడు. ఆ మాటకు వస్తే అసలు గుణరహితంగా ఏ పదార్థమైనా ఎలా వుండగలదు? పరమాత్మ శుద్ధ చైతన్యమే అనుకుంటే శుద్ధచైతన్యమే ఒక గుణం అవుతుంది. ఇంకా వాదిస్తే నిర్గుణత్వమే ఒక గుణం అవుతుంది.

జీవుడు బ్రహ్మమేనని, అవిద్యవల్ల తాను వేరు అని భ్రమిస్తున్నాడని, ఈ భ్రమలో అతడు సంసారసాగర నిమగ్నుడై జన్మ పరంపరకు లోనవుతున్నాడని శంకరుడు. దీన్ని రామానుజుడు ఖండించాడు. జీవుడు వేరు, బ్రహ్మం వేరు. బ్రహ్మం శరీరి. జీవుడు శరీరం. అలాగే జడ ప్రకృతి కూడా. జీవుడు, జడ ప్రకృతి రెండూ బ్రహ్మానికి శరీరం.

బ్రహ్మ కానిదంతా అసత్యం, భ్రాంతి అని శంకరుడు. కాదు భ్రాంతి కూడా సత్యమేనని రామానుజుడు. కాకపోతే భ్రాంతి అనేది అసంపూర్ణ సత్యం. ఈ విషయం తెలుసుకుంటే సంపూర్ణ సత్యజ్ఞానం కలుగుతుంది.

జ్ఞానమార్గం ఒక్కటే బ్రహ్మనుభవానికి దారి తీస్తుందని శంకరుడు భావించాడు. భక్తి, కర్మమార్గాలు మానవుని మనస్సును వినిర్మలం, విశుద్ధం చేసి, జ్ఞానానికి మార్గాన్ని సుగమం చేస్తాయి. అంతేతప్ప అవి తమంతట తాము మానవునికి ముక్తిని ప్రసాదించలేవు. జీవుడు తానే బ్రహ్మ అనే జ్ఞానాన్ని పొందడమే ముక్తికి ఏకైక మార్గం. ఈశ్వరుడే మాయలో భాగమైనప్పుడు ఈశ్వరుని పట్ల భక్తి మోక్షసాధనం ఎలా అవుతుంది?

భక్తి మార్గం

రామానుజుడు దీన్ని వ్యతిరేకించి, భక్తి ఒక్కటే ఏకైక మోక్షసాధనం అన్నాడు. జ్ఞాన, కర్మమార్గాలు భక్తికి త్రోవను సుగమం చేస్తాయి. భక్తికి దారితీయని జ్ఞాన, కర్మయోగాలు వృథా అని రామానుజ మతం.

శంకరుడు ప్రతిపాదించిన నిర్గుణ, నిరాకార, నిర్విషయ, నిర్విశేష, నిరవయవ, కేవల చైతన్య స్వరూపమైన బ్రహ్మపదార్థం తర్కసహమైన వాదం కావచ్చు. మేధావులకు, సర్వసంగ పరిత్యాగులకు సమృతం కావచ్చు. కాని, సగటు మనిషికి, ముఖ్యంగా పాపమరుడైన నరునికి అది ఎంతమాత్రం సంతృప్తి కలిగించగలది కాదు. ఏ విధంగాను ఊహకు అందని, నిర్గుణ; నిరాకార బ్రహ్మం వల్ల మానవునికి ఏమి ప్రయోజనం? దానిలో విలీనమైపోయి తన ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వాన్ని కోల్పోతే వ్యక్తికి ఏమి ఒరుగుతుంది?

ఈ కారణంచేత రామానుజుడు శంకరాద్వైతాన్ని ఖండించాడు. నిర్గుణ బ్రహ్మం స్థానంలో సగుణ బ్రహ్మాన్ని ప్రతిపాదించాడు. ఆ సగుణ బ్రహ్మమే సమస్త సృష్టికి కర్త. అతడే ఈశ్వరుడు. ఆ ఈశ్వరుడే నారాయణుడు. ఆ నారాయణుడే విష్ణువు. ఈ విధంగా రామానుజుడు వైష్ణవ మతాన్ని ప్రతిష్ఠించి ప్రచారం చేశాడు. నారాయణుడిని భక్తి ప్రపత్తులతో కొలిచి ఆరాధించడమే ముక్తి మార్గమని బోధించాడు. ఆయనదీ అద్వైతమే. ఆయనకీ బ్రహ్మం ఒక్కటే సత్యం. కాని ఆయన బ్రహ్మం జీవుడు, జగత్తు అనే రెండు విశేష తత్వాలతో కూడిన బ్రహ్మం. అందుచే త ఆయనది విశిష్టాద్వైతం, విశేషించబడిన అద్వైతం.

విశిష్టాద్వైతంలో మూడు విభిన్న భాగాలున్నాయి. ఒకటి తత్వం, రెండవది హితం, మూడవది పురుషార్థం.

మూడు తత్వాలు

తత్వం అనేది పరిపూర్ణ సత్యం యొక్క స్వభావాన్ని విశదం చేసేది. ఇందులో మూడు తత్వాలు మిళితమై వున్నాయి. ఒకటి చిత్తు, రెండవది అచిత్తు, మూడవది పరమాత్మ లేదా ఈశ్వరుడు.

చిత్తు అణు రూపంలో వుంటుంది. అదే ఆత్మ, జీవాత్మ. అది దేహేంద్రియాలకంటే, మనస్సుకంటే భిన్నమైనది. మానవునిలో నేను అనే చైతన్యం దేనికి వర్తిస్తుందో అదే ఆత్మ. నా దేహం, నా చెయ్యి, నా ఇంద్రియాలు, నా మనస్సు, నా ప్రాణం అంటాము. అంటే ఇవేవీ నేను కానన్నమాట. ఇవన్నీ దేనికి చెందుతాయో అదే ఆత్మ. నా ఆత్మ అని కూడా వ్యావహారికంగా అంటాము కాని, అది వట్టి వాడుక మాత్రమే. ఆత్మ అంటేనే నేను (self) అయినప్పుడతడు నా యొక్క నేను అనడంలో అర్థం ఏముంది?

జీవాత్మ స్వతంత్రుడుకాదు. భగవదాధీనుడు. కాని, అజ్ఞానం చేత తాను స్వతంత్రుడనని కర్మలు చేస్తూ వుంటాడు. ఆ కర్మలు అతడిని బంధిస్తాయి. కర్మబద్ధుడై జన్మలు ఎత్తుతూ వుంటాడు. తాను స్వతంత్రుడను కానని, ఈశ్వరాధీనుడనని గ్రహించి తన సమస్తాన్ని ఈశ్వరార్పణం చేసినప్పుడు అతడు జనన మరణ విముక్తుడు అవుతాడు. అతడు స్వతస్సిద్ధంగా ఆనంద స్వరూపుడు. కాని ఉపాధి కారణంగా పాంచభౌతిక దేహంతో తాదాత్మ్యం చెందడంవల్ల దుఃఖి అవుతున్నాడు.

రెండవతత్వం ప్రకృతి. జగత్తుకు సూక్ష్మరూపం ప్రకృతి. అది ఈశ్వరుని మాయా శక్తిచేత స్థూలరూపం ధరిస్తుంది. నామరూప జగత్తు ఏర్పడుతుంది. దాని పరిణామం సాంఖ్యుల సిద్ధాంతాన్ని అనుసరించి వుంటుంది. ప్రకృతి త్రిగుణాత్మకమైనది. సృష్టికి ముందు సత్వం, రజస్సు, తమస్సు అనే ఈ మూడు సమతుల్య స్థితిలో వుంటాయి. ఈశ్వర ప్రేరణతో ఈ మూడుగుణాల సమతుల్యత చెదిరిపోతుంది. మొదట మహత్ (బుద్ధి, intelligence) వస్తుంది. దానినుంచి అహంకారం (ego), మనస్సు (mind) వస్తాయి. ఇక ఆ తర్వాత వరసగా పంచ జ్ఞానేంద్రియాలు (కన్ను, ముక్కు, చెవి, నాల్క, చర్మం) పంచ కర్మేంద్రియాలు (చేతులు, కాళ్ళు, నోరు పాయువు, ఉపస్థ) పంచతన్మాత్రలు (రూప, రస, గంధ, శబ్ద, స్పర్శలు), వాటి స్థూల రూపాలైన పంచ మహాభూతాలు (పృథ్వి, జలం, తేజస్సు, వాయువు, ఆకాశం) ఏర్పడుతాయి.

ఇక మూడవతత్వం ఈశ్వరుడు, ఆయనే పరమాత్మ, పరబ్రహ్మం, నారాయణుడు, విష్ణుమూర్తి. ఆయనే సృష్టి కర్త, భర్త, తాను తానుగా ఉంటానే, తన మాయా శక్తిచేత, తన క్రీడా నిమిత్తం తానే సృష్టిగా పరిణమిస్తున్నాడు. ఈశ్వరుడు సృష్టికి నిమిత్తకారణం (efficient cause) ఉపాదాన కారణం (material cause) కూడా. అందుచేత సృష్టిలో ప్రతిదీ ఈశ్వరుడే. అన్నిటిలోను ఆయన అంతర్యామి, సర్వాంతర్యామి. ఆయన సర్వశక్తి సంపన్నుడు, అనంత కల్యాణగుణ సముపేతుడు, నియామకుడు, నియంత.

జీవాత్మకు ప్రకృతి శరీరం. ఈ రెండూ ఈశ్వరునికి శరీరం. అంటే ఈ సమస్త సృష్టి భగవంతునికి శరీరం. అయినప్పటికీ ఈ చరాచర సృష్టికి సంబంధించిన గుణదోషాలేవీ ఆయనను అంటవు. బాధించవు. ఆయనను ధర్మ భూత జ్ఞానం అంటారు. అంటే జ్ఞానమే తన ధర్మంగా పర్యవసించినవాడు. జ్ఞానం, బలం, ఐశ్వర్యం, వీర్యం, తేజస్సు, శక్తి - ఈ షడ్గుణాలు భగవంతునిలో పరిపూర్ణ స్థితిని పొంది వుంటాయి.

నవవిధ భక్తి

ఈశ్వరుడు దివ్యమంగళవిగ్రహుడు. అల వైకుంఠపురంబులో నగరిలో ఆ మూల సౌధంబులో... దివ్య మంటపంలో శేషశాయియై వుంటాడు. శ్రీదేవి, భూదేవి, లీల ఆయన భార్యలు. శంఖ చక్ర పద్మ శార్ఙ్గ నందకధారియై లోకాలను పరిపాలిస్తూ, పరిరక్షిస్తూ, వుంటాడు. తనను భక్తితో కొలిచే జీవులకు మోక్షం ప్రసాదిస్తాడు. భక్తి నవవిధాలుగా వుంటుంది - 'శ్రవణం కీర్తనం విష్ణోః స్మరణం పాద సంసేవనం అర్చన, వందనం దాస్యం సఖ్యం ఆత్మ నివేదనం.'

మోక్షం అంటే జనన మరణ నివృత్తి పొంది శాశ్వతంగా భగవత్ సాలోక్య సామీప్య సారూప్య సాయుజ్య స్థితులను పొందడం. జీవుడు భగవంతుని చేరుకున్నప్పటికి తన ప్రత్యేక అస్తిత్వాన్ని కోల్పోడు. శాశ్వతంగా భగవత్సంకర్మ భాగ్యాన్ని, ఆనందాన్ని అనుభవిస్తూనే వుంటాడు.

భగవంతుని పొందడానికి భక్తి ఏకైకోపాయం. అదే మానవునికి హితం. మోక్షం చతుర్విధ పురుషార్థాలలో ఒకటి. దాన్ని మించిన పంచమ పురుషార్థం భగవత్సాయుజ్యం. జ్ఞాన, కర్మ యోగాల ద్వారా భక్తి మార్గాన్ని అవలంబించడానికి సంఘంలోని పై మూడు వర్ణాలవారే అర్హులు.

మరి ఇతరుల సంగతి? నిజానికి భక్తిని మించిన మార్గం మరొకటి వున్నది. అది ప్రపత్తి మార్గం. ప్రపత్తి అంటే భగవచ్ఛరణాగతి. “సర్వ ధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ...” అని కృష్ణుడు భగవద్గీతలో చెప్పినట్లు సర్వస్యాన్ని భగవంతుడికి అర్పించడం, ఆయనను శరణుపొందడం ప్రపత్తి. అది వారు, వీరు అనకుండా జాతి, మత, కుల, లింగ, తదితర భేదాలు ఏవీ లేకుండా సమస్త మానవకోటికి అందరికి అనుసరణీయమార్గం. త్రికరణ శుద్ధిగా తనను తాను భగవంతునికి అర్పించుకోవాలి. అణుమాత్రవైనా మినహాయింపు పనికిరాదు. అటువంటి ప్రపన్నుడికి భగవంతుడు ప్రసన్నుడై సాయుజ్యం ప్రసాదిస్తాడు.

తెంగల్, వడగల్

భక్తునికి, భగవంతునికి మధ్య సంబంధాన్ని వైష్ణవులలో రెండు వర్గాలవారు రెండు భిన్న విధాలుగా వర్ణించారు. ఒక వర్గం వారిని తెంగల్ (దక్షిణ మార్గం) వాదులు అంటారు. వీరు భగవత్సాన్నిధ్యం పొందడానికి మానవ ప్రయత్నం అక్కరలేదని, భగవత్కృప నిర్దేశిత జాయమానమని అంటారు. చేయవలసినదల్లా ఒక్కటే. భక్తుడు ప్రపత్తితో భగవంతునికి తన సమస్తాన్ని అర్పించుకోవాలి. ఆత్మ నివేదనం చేసుకోవాలి. అప్పుడు భగవంతుడే తనంతట

తాను భక్తునికి సాయుజ్యం ప్రసాదిస్తాడు. దీన్ని మార్జాలకిశోర న్యాయం అంటారు. పిల్లి తన పిల్లను తాను మెడ వద్ద కరచి పట్టుకుని ఒక చోటనుంచి ఒక చోటికి సురక్షితంగా చేరుస్తుంది. పిల్లలు తమ భారాన్ని పూర్తిగా తల్లికే వదిలివేసి నిశ్చింతగా వుంటాయి. తెంగల్ భక్తులు కూడా అంతే. నీట ముంచినా, పాల ముంచినా నీదే భారం అని భగవంతునిపై భారం వేసి నిశ్చింతగా వుంటే వారి యోగక్షేమాలను భగవంతుడే చూసుకొంటాడు.

రెండవది వడగల్ సంప్రదాయం. ఇందులో భగవత్కృప పొందడానికి మానవ ప్రయత్నం అవసరం అవుతుంది. భక్తుడు ప్రయత్నపూర్వకంగా భగవంతుని అత్యంత శ్రద్ధా భక్తులతో ఆరాధించాలి. అప్పుడు భగవంతుడు తన భక్తుడిని అనుగ్రహిస్తాడు. దీన్ని మర్కట కిశోర న్యాయం అంటారు. తల్లికోతిని పిల్ల కోతి పొట్టవద్ద గట్టిగా అంటిపెట్టుకుని వుంటుంది. దాన్ని తల్లి కోతి సురక్షితంగా గమ్య స్థానాలకు చేరుస్తూ వుంటుంది.

శంకరాచార్యుని కఠోరమైన అద్వైతమార్గానికి ప్రత్యామ్నాయంగా సర్వజన సులభమైన భక్తి మార్గాన్ని భారతదేశంలో సుప్రతిష్ఠితం చేసిన ఘనత తక్కిన వారందరికంటే ఎక్కువగాను, మొట్టమొదటగాను విశిష్టాద్వైత ప్రవక్త రామానుజాచార్యునికే దక్కుతుంది. శంకరాచార్యుడు కూడా దేవతారాధనను, భక్తిని అంగీకరించి, ప్రబోధించినప్పటికీ, భక్తికి ఆయన రెండవ స్థానమే ఇచ్చాడు. జ్ఞాన ప్రధానమైన కఠోర సన్యాస మార్గాన్ని అవలంబించలేనివారి సౌకర్యార్థం మాత్రమే ఆయన భక్తిని అంగీకరించినట్టు తోస్తుంది.

కాని అద్వైతమార్గం పండిత పామరులందరిని, ముఖ్యంగా, గృహస్థులను ఆకర్షించగలిగినదికాదు. అందుకే రామానుజుడు స్త్రీ పురుష, పండిత పామర, కుల, జాతి, వయోభేదాలకు అతీతంగా భక్తి మార్గాన్ని, ప్రపత్తి మార్గాన్ని ప్రబోధించవలసి వచ్చింది. ఆయన కృషికారణంగా యజ్ఞయాగాలు, కర్మకాండ, జ్ఞానకాండ మొదలైన వాటితో ప్రమేయం లేకుండా భక్తి మార్గం భారతదేశమంతటా సర్వ జనులకు అవలంబనీయమైంది.

44. ద్వైతవాది మధ్వాచార్యుడు

శంకరునితో రామానుజుడు విభేదించాడు. శంకర, రామానుజులతో మధ్వాచార్యుడు విభేదించాడు. మరీ ముఖ్యంగా శంకరునితో.

ఇంకా రామానుజుడైనా విశిష్టమైన అద్వైతం అంటూ కాస్త మెత్తపడ్డాడేమోగాని, మధ్వాచార్యునిది రాజీలేని అద్వైత వ్యతిరేకత. అది సంపూర్ణద్వైతం. జీవుడు, బ్రహ్మం ఒకటేనని శంకరుడన్నాడు. జీవుడు వేరు, దేవుడు వేరు అని మధ్వుడన్నాడు. అసలు ఉపనిషత్తులు చెప్పింది ద్వైతమేనన్నాడు.

ఈ విషయాన్ని నిరూపించడానికి మధ్వాచార్యుడు ఉపనిషత్తులకు, బ్రహ్మసూత్రాలకు, భగవద్గీతకు భాష్యాలు వ్రాశాడు. ఋగ్వేదంలోని మొదటి 40 సూక్తాలకు వ్యాఖ్యానం వ్రాశాడు. ఇంకా భారత, భాగవతాలకు కూడా వ్రాశాడు. తర్కం వ్రాశాడు. మొత్తం ఆయనవి 37 గ్రంథాలు. అన్నీ ఒక దానికొకటి పూరకాలు; ద్వైతమత ప్రతిపాదకాలు, వాటన్నిటిని కలిపి సర్వమూలం అంటారు.

మధ్వుడు కర్ణాటకలోని ఉడిపి సమీప గ్రామంలో 1199 సంవత్సరంలో ఒక బ్రాహ్మణ కుటుంబంలో జన్మించాడు. ఆయన అసలు పేరు వామదేవుడు. వీధి బడిలో చదువు సాములు నేర్చాడు. అతడు మంచి కుశాగ్రబుద్ధి. త్వరలోనే వేద వేదాంగాలు, వివిధ శాస్త్రాలు, పురాణాలు చదివాడు. చదువులో ఎంత ఘటికుడో సాములోను అంత దిట్ట. మంచి బలశాలి. వస్తాదులా వుండేవాడు. సహ విద్యార్థులను కవ్వించి ఆటలలోను, పరుగు, కుస్తీలాంటి వాటిలోను పోటీచేసి వారిని అవలీలగా ఓడించేవాడు.

పూర్వ ప్రజ్ఞాడు

యౌవనంలోనే అతనికి వైరాగ్యం అబ్బింది. తల్లిదండ్రుల అనుజ్ఞ పొంది అచ్యుత ప్రేక్షుడనే అద్వైత సన్యాసి వద్ద 25వ ఏట దీక్ష పుచ్చుకున్నాడు. అతని పేరు పూర్ణప్రజ్ఞాడుగా మారింది. ఆనంద తీర్థుడనే పేరు కూడా అతనికి వుంది.

ఆయన వాదం ప్రకారం జీవుడు వేరు, దేవుడు వేరు. జీవుడు మిథ్య కాదు. అలాగే జడ జగత్తు కూడా మిథ్య కాదు. ఈశ్వరుడు ఎంత సత్యమో జీవ, జగత్తులు కూడా అంత సత్యం. అతనిది పంచ భేదవాదం. అంటే అయిదు విధాల భేదాలను మధ్వాచార్యుడు పేర్కొన్నాడు. ఒకటి - జీవుడు వేరు, బ్రహ్మం వేరు. రెండు - జడ జగత్తు వేరు, బ్రహ్మం వేరు. మూడు - ఒక జీవుడికి, ఇతర జీవులకు భిన్నత్వం వున్నది. నాలుగు - జీవుడికి, జడ జగత్తుకు భేదం వున్నది. అయిదు - జడ జగత్తులో ఒక వస్తువుకు, ఇతర వస్తువులకు భేదం వున్నది.

ఈ భేదాలు నిత్యం శాశ్వతం, జీవుడు ముక్తి పొందిన తర్వాత కూడా ఆ భేదాలు కొనసాగుతాయి.

జగత్తు మిథ్య కాదు, సత్యం. ఎందుకంటే అది ప్రత్యక్షంగా మన ఎదుట కనిపిస్తున్నది. దోషరహితమైన ఇంద్రియానుభవంలో నుంచి కలిగే జ్ఞానం సత్యం. అందుచేత జగత్తు నిజంగానే వున్నది. అది అశాశ్వతమైనంత మాత్రాన లేకుండా పోదు. నిరంతర పరిణామం చెందుతున్నంత మాత్రాన లేకుండా పోదు.

పంచీకరణం అనే పద్ధతిలో ప్రతి వస్తువులోను అన్ని ఇతర వస్తువుల లక్షణాలన్నీ వుంటాయని రామానుజుడు అన్నాడు. దీన్ని మధ్యుడు కొట్టివేశాడు. ఒక వస్తువును పోలి మరొకటి వుండదు. అన్నిటా భేదం వున్నది. ప్రతి వస్తువులోను ఇతర వస్తువుల లక్షణాలుండడం జరగదు.

బ్రహ్మ సర్వోత్తమం. అంటే సమస్త సద్గుణాలు బ్రహ్మంలో వున్నాయి. బ్రహ్మం ఆనంద స్వరూపం. ఆనందం కారణంగానే, దానిచే ప్రేరణ పొంది బ్రహ్మం తన లీలానిమిత్తం ఈ జగత్తును సృష్టించింది. జగత్తు బ్రహ్మాయొక్క వ్యక్త రూపం. సృష్టికి ముందు జడజగత్తు సూక్ష్మరూపంలో అవ్యక్తంగా బ్రహ్మంలో వుంటుంది. సృష్టి సమయంలో అది స్థూలరూపం పొంది వ్యక్తమవుతుంది. బ్రహ్మం తనను తాను వ్యక్తం చేసుకునే విధానమే ఈ సమస్త జగత్తు.

అందుచేత బ్రహ్మం కంటే భిన్నంగా జగత్తు లేదు. కనుక ఆ రెండింటికీ అభేదం. అయితే బ్రహ్మం జగత్తుకు అతీతం. అందువల్ల బ్రహ్మానికి, జగత్తుకు భేదం వున్నది. అంతమాత్రాన జగత్తు స్వతంత్రమని కాదు. బ్రహ్మ కంటే భిన్నమని మాత్రమే అర్థం. భిన్నం కాదంటే అది స్వతంత్రం కావాలి. కాని స్వతంత్ర సత్తా ఒక్క బ్రహ్మానికే ఉంది. బ్రహ్మం లేదా ఈశ్వరుడు సర్వ స్వతంత్రుడు, సర్వజ్ఞుడు, సర్వ శక్తిశాలి, సర్వవ్యాపి.

జడ జగత్తువలె జీవాత్మ కూడా స్వతంత్రుడు కాదు. కర్త కాదు. ఒక్క ఈశ్వరుడు మాత్రమే కర్త. ఆయనదే సర్వకర్తృత్వం. జీవాత్మ తానే కర్త అనుకుంటాడు. అది భ్రాంతి. తాను కర్తను కానని, నిమిత్త మాత్రుడనని గ్రహించి ఈశ్వరునికి తనను తాను సంపూర్ణంగా అర్పించుకుని నిష్కామకర్మ చేస్తే, అది జీవునికి బంధనం కాబోదు. తాను కర్తను అని

అహంకారంతోను, మమకారంతోను భ్రమ చెందడంవల్లనే జీవాత్మ సుఖదుఃఖాలకు తలవొగ్గవలసి వస్తున్నది. నిజానికి సర్వకర్త నారాయణుడే.

సత్కర్మవల్ల మనస్సు పరిశుద్ధ మవుతుందని, అది జ్ఞానానికి దారి తీస్తుందని, అటువంటి జ్ఞానమే మోక్షదాయకమని శంకరుడు చెప్పింది సరికాదు. జ్ఞానంవల్లనే సత్కర్మ చేయకలుగుతాము. జీవుడు తాను కర్తను కానని గ్రహించడంవల్లనే స్వస్వరూప జ్ఞానం పొందుతాడు. అది సరైన కర్మకు దారి తీస్తుంది.

భక్తితోనే ముక్తి

భక్తి ఒక్కటే ముక్తిదాయకం. అయితే, ఎటువంటి భక్తి? జ్ఞాన పురస్కృతమైన భక్తి. జీవాత్మ తన స్వస్వరూప జ్ఞానం పొందిన తర్వాత సర్వకర్త అయిన ఈశ్వరుడిపట్ల పెంచుకునే భక్తి మాత్రమే ముక్తికి కారణమవుతుంది.

జ్ఞానం విషయంలో కూడా మధ్వాచార్యుడు శంకరునితో విభేదించాడు. శంకరుడు జ్ఞానం ఒక్కటే వుందని అన్నాడు. జ్ఞాత (తెలుసుకునేవాడు), జ్ఞేయం (తెలుసుకోబడేది) వేరుగా లేవని, అన్నీ ఒకటేనని అన్నాడు. దీన్ని మధ్వాచార్యుడు ఖండించాడు. జ్ఞాత, జ్ఞానం, జ్ఞేయం వేర్వేరు. జ్ఞాత - అంటే తెలుసుకునేవాడు, లేకుండా జ్ఞానం ఎలా వుంటుంది? జ్ఞానం జ్ఞాతమై వుండాలి కదా? అలాగే జ్ఞేయం, తెలుసుకోబడే విషయం వుండాలి కదా? జ్ఞాత, జ్ఞేయం లేకుండా జ్ఞానం లేదు.

నిర్గుణ బ్రహ్మం, కేవల జ్ఞానం అనేవి లేవు. ఎందుకంటే నిర్గుణత్వం కూడా ఒక గుణమే అవుతుంది.

అవిద్య (Ignorance) వల్లనే అధ్యాస (Superimposition) జరుగుతున్నదనేది తప్పు. అవిద్య జీవాత్మకే కదా? జీవాత్మే పరమాత్మ అంటున్నప్పుడు అవిద్య పరమాత్మకు కూడా వర్తిస్తుంది. సర్వజ్ఞుడైన పరమాత్మ అవిద్యా బాధితుడు ఎలా అవుతాడు?

జీవులు మూడు విధాలు. ఒక వర్గం భగవద్భక్తులై ధార్మిక జీవనం గడుపుతూ ముక్తులవుతారు. రెండవరకంవారు ఎప్పటికీ ముక్తులు కాలేరు. జనన మరణ సంసార చక్రంలో పడి కొట్టుమిట్టాడుతూ వుంటారు. మూడవరకం జీవులు భగవద్విరోధులై శాశ్వత నరకం పొందుతారు.

నాలుగు రకాల ముక్తి

ముక్తి నాలుగువిధాలు. ఒకటి సాలోక్యం, జీవాత్మ భగవంతుని లోకంలో భగవంతునితోపాటు నివసించడం. రెండు - సామీప్యం. భగవంతుడి సన్నిధానంలో నివసిస్తూ కామితార్థాలను అనుభవించడం. మూడు - సారూప్యం. భగవంతుని రూపం పొంది ఇష్ట

భోగాలు అనుభవిస్తూ ఆనందించడం. నాలుగు - సాయుజ్యం. భక్తుడు భగవంతునితో లీనమైనా ఆయన కంటే వేరుగా వుంటూనే ఆయన ఆనందంలో పాలుపంచుకోవడం.

రామానుజునివలె మధ్వాచార్యుడు బ్రహ్మం అంటే సగుణ బ్రహ్మమేనని విశ్వసించాడు. సగుణ బ్రహ్మం విష్ణువేనని, నారాయణుడన్నా, శ్రీహరి అన్నా, వాసుదేవుడన్నా, కృష్ణుడన్నా విష్ణువేనని ఆయన మతం. అందుచేత రామానుజ మతంవలె మధ్వమతం కూడా వైష్ణవమే. అయితే రామానుజునిది శ్రీవైష్ణవం. మధ్వనిది సద్వైష్ణవం. మధ్వాచారుడు కూడా అసేతుశీతనగ పర్యంతం దేశమంతా పర్యటించి, వివిధ మతాల వారితో వాదోపవాదాలు చేసి తన ద్వైతమతాన్ని ప్రచారం చేశాడు. పెక్కుచోట్ల మఠాలు నిర్మించాడు. కాని, శంకరుని అద్వైతం, రామానుజుని విశిష్టాద్వైతం అంతగా ద్వైతం ప్రచారంలోకి రాలేదనే చెప్పాలి. అయితే దేశంలో వైష్ణవ మత వ్యాప్తికి, ముఖ్యంగా కృష్ణభక్తి వ్యాప్తికి మధ్వమతం ఎంతగానో తోడ్పడిందనడంలో సందేహం లేదు. ఆయన తన 79వ ఏట, 1278లో నిర్యాణం చెందాడు.

45. భేదాభేదవాది నింబార్కుడు

బ్రహ్మసూత్రాలకు భిన్న దృక్పథాలనుంచే అయినా సాధికారంగా భాష్యాలు వ్రాసిన మహామహాలు అయిదుగురున్నారు. వారు వరుసగా శంకరుడు, రామానుజుడు, మధ్వుడు, నింబార్కుడు, వల్లభుడు.

శంకరుడు అద్వైతవాది. రామానుజుడు విశిష్టాద్వైతి. మధ్వుడు ద్వైత మతస్థుడు. నింబార్కునిది ద్వైతాద్వైతం. వల్లభునిది శుద్ధాద్వైతం.

మొదటి ముగ్గురిని గురించి ఇంతకు ముందు తెలుసుకున్నాము. ఇప్పుడు మిగిలిన ఇద్దరి గురించి తెలుసుకుంటే వేదాంత దార్శనికులలో ప్రముఖులైన అయిదుగురిని గురించి తెలుసుకున్నట్లు అవుతుంది. ఒక చిత్రం ఏమిటంటే బ్రహ్మ సూత్రకారుడైన బాదరాయణుడు జెత్తరాహుడు. కాగా ఆయన భాష్యకారులైన ఈ అయిదుగురు దాక్షిణాత్యులు.

ఇంకా విశేషం ఏమిటంటే వీరిలో శంకరుడు కేరళ ప్రాంతంవాడు. రామానుజుడు తమిళ ప్రాంతీయుడు. మధ్వుడు కర్ణాటక దేశస్థుడు. ఇక మిగిలిన ఇద్దరు-నింబార్కుడు, వల్లభుడు ఆంధ్రుడు.

నింబార్కాచార్యుడు బళ్ళారి మండలంలోని నింబగ్రామం (నింబాపురం)లో జన్మించాడని, అందువల్ల ఆయనకు ఆ పేరు వచ్చిందని అంటారు. మరొక ఊహ ప్రకారం ఆయనది గోదావరి తీర ప్రాంతం. జనన కాలం ఖచ్చితంగా తెలియదు. ఒక వాదం ప్రకారం రామానుజుడికి అతడు కొద్దిగా తరువాత వాడు, అంటే 11వ శతాబ్ది. మరికొందరి లెక్క ప్రకారం మధ్వునికి కూడా తర్వాతివాడు. అంటే 13వ శతాబ్దం, తండ్రి జగన్నాథుడు. తల్లి పేరు సరస్వతి.

ఇతడు కూడా వైష్ణవ సంప్రదాయంలోనివాడే. ఇతనిది సనక సంప్రదాయం అంటే సనకమహర్షి నెలకొల్పిన సంప్రదాయం. వేదాంతపరంగా చూస్తే అతనిది ద్వైతాద్వైతం. దాన్ని భేదాభేదవాదం అని కూడా అంటారు. ఈ భేదాభేదవాదాన్ని మొదటగా ప్రవచించినవాడు శంకరుని తర్వాతివాడైన భాస్కరాచార్యుడు. కాగా, నింబార్కుడు కొన్ని ముఖ్యమైన మార్పులు, చేర్పులతో భేదాభేదవాదాన్ని ప్రతిష్ఠించాడు.

బ్రహ్మసూత్రాలకు నింబార్కుడు వ్రాసిన భాష్యం పేరు 'వేదాంత పారిజాత సౌరభం' అయితే అదీ అయిపిండమే. అందుకని దానికి మళ్ళీ ఆయన శిష్యుడైన శ్రీనివాసాచార్యుడు 'వేదాంత కౌస్తుభం' అనే పేరుతో ఒక వ్యాఖ్యానం వ్రాయవలసి వచ్చింది. దాన్ని మళ్ళీ సుబోధకం చేయడానికి కేశవ కాశ్మీరీభట్టు 'వేదాంత కౌస్తుభ ప్రభ' అనే ఇంకొక వ్యాఖ్యాన గ్రంథం వ్రాశాడు.

మూడు మూలతత్వాలు

నింబార్కుడు కూడా బ్రహ్మం, జీవుడు, జగత్తు అనే మూడు మౌలికతత్వాలను అంగీకరించాడు. జీవాత్మ, జగత్తు ప్రత్యేక తత్వాలే అయినా, స్వతంత్రతత్వాలు కావు. బ్రహ్మంపై ఆధారపడినవే.

పరబ్రహ్మమే జీవాత్మలుగాను, జగత్తుగాను పరిణామం చెందింది. అంటే తన్ను తాను తన శక్తి ద్వారా పరిణామం చెందించుకున్నది. అలా పరిణామం చెందినంత మాత్రాన బ్రహ్మం మొత్తంగా జీవాత్మలలోను, జగత్తులోను వుండి పోయిందని కాదు. పరిణామం చెందినప్పటికీ పరబ్రహ్మంలో కించిత్తు కూడా తరుగు వుండదు. ఇది యథాతథంగానే వుండి పోతుంది. అది అనంతం. జీవ. జగత్తులుగా పరిణమించినప్పటికీ దాని అనంతత్వానికి భంగంలేదు.

బ్రహ్మం అంటే సగుణ బ్రహ్మమే. అది తన శక్తిచేత అనంతకోటి జీవులుగాను, నామరూప జగత్తుగాను పరిణమిస్తున్నది. అది సృష్టికి నిమిత్తకారణం (efficient cause), భౌతికకారణం (material cause) కూడా.

కుండకు మట్టి భౌతిక కారణం. కుండ తయారు చేసేవాడు నిమిత్తకారణం. అయితే జీవ, జగత్తుల విషయంలో నిమిత్త, భౌతిక కారణాలు రెండూ బ్రహ్మమే. ముండకోపనిషత్తులో ఒక గొప్ప మంత్రం ఉన్నది !

“యథోర్ధనాభి సృజతే గృహ్లాతేచ

యథాపృథి వ్యామోషధయః సంభవన్తి

యథా సతః పురుషాత్ కేశలోమాని

తథాక్షరాత్ సంభవతీహ విశ్వమ్”

సాలె పురుగు తన శరీరంలో నుంచే సన్నని దారాలను ఎలా సృజిస్తున్నదో, ఎలా తిరిగిలోనికి లాగుకొంటున్నదో, ఈ పృథ్విమీద ఓషధులు ఎలా ఉద్భవిస్తున్నాయో, మనిషి శరీరం మీద రోమాలు ఎలా పుడుతున్నాయో, అలాగే పరమాత్మనుంచి ఈ నిఖిల విశ్వం ఆవిర్భవిస్తున్నది.

భేదం, అభేదం

బ్రహ్మం తాను సృజించిన జీవునికంటే వేరుకాదు, బ్రహ్మం అంశి, జీవుడు అంశం, అలాగే జగత్తు కూడా. అది బ్రహ్మం కంటే వేరు కాదు. సూర్యుని కాంతి కిరణాలు సూర్యుని కంటే ఎలా భిన్నం కావో, సముద్రతరంగాలు సముద్రం కంటే ఎలా వేరు కావో, అలాగే బ్రహ్మం కంటే జీవులు, జగత్తు వేరు కావు. బ్రహ్మానికి, వాటికి అభేదం వున్నది. మట్టిలో

నుంచి కుండ తయారవుతున్నది. కనుక ఆ మట్టి కంటే కుండ వేరు కాదు. కుండ మొత్తంగా మట్టి మాత్రమే. అలాగే జీవజగత్తులు, బ్రహ్మం కూడా.

కాని, అదే సమయంలో బ్రహ్మానికి, జీవ, జగత్తులకు భేదం కూడా వున్నది. సముద్ర తరంగాలకు, సముద్రానికి భేదం వున్నది. అలాగే సూర్యునికి, సూర్యకిరణాలకు తేడా వున్నది. మట్టికి, కుండకు తేడా వున్నది. అలాగే బ్రహ్మం, జీవ, జగత్తులు.

బ్రహ్మం స్వతంత్రతత్వం. జీవ, జగత్తులు పరతంత్రతత్వాలు. కుండ మీద మట్టి ఆధారపడి లేదు. మట్టి వుండగలదు. అలాగే బ్రహ్మం మీద జీవ, జగత్తులు ఆధారపడి వున్నాయి. బ్రహ్మం లేకపోతే అవి లేవు.

పరమాత్మ నియంత, నియామకుడు, శాసకుడు, పాలకుడు, తానే జీవ, జగత్తులుగా పరిణమించాడు కనుక పరమాత్మ అన్నిటికీ అంతర్యామిగా వున్నాడు. అతడు సర్వజ్ఞుడు, సర్వవ్యాపి, సర్వ శక్తిమంతుడు, సృష్టికర్త, ఈ గుణాలేవీ జీవునికి లేవు. పరమాత్మ అనంత సౌందర్యమూర్తి, అనంత ఆనందమూర్తి, దోష రహితుడు, మాలిన్య రహితుడు. అందుచేత పరమాత్మకు, లేదా పరబ్రహ్మానికి, జీవులకు, జగత్తుకు భేదం వున్నది.

ఈ కారణం చేతనే నింబార్కుని సిద్ధాంతానికి భేదాభేదవాదమని, ద్వైతాద్వైతమని పేరు వచ్చింది. ఒకే సమయంలో భేదం, అభేదం. ఒకే సమయంలో ద్వైతం, అద్వైతం.

జీవాత్మ

జీవాత్మ అంటే చిత్, చేతన పదార్థం. అది జగత్తు కంటే భిన్నం. దేహం, ఇంద్రియాలు, ప్రాణం, మనస్సు, బుద్ధి కంటే కూడా జీవాత్మ భిన్నం. జీవాత్మ బ్రహ్మంవలె చిత్పదార్థమైనప్పటికీ, బ్రహ్మం అనంతం కాగా, జీవాత్మ అజ్ఞాన వశాన దేహేంద్రియాలకు, జనన మరణ సంసార చక్రానికి బద్ధుడు. ఈ కారణాన అతడు కర్మలు చేస్తాడు. ఆ కర్మల ఫలితంగా, ఆ కర్మ ఫలాలను అనుభవించడానికిగాను పునఃపునర్జన్మిస్తాడు. తాను దేహేంద్రియాలకంటే భిన్నమనే విషయం తెలియని అజ్ఞానం అతడిని ఆవరించి వుంటుంది. ఎప్పుడైతే తాను భగవదంశ అని, తన స్వస్వరూపం చిత్ అవి గ్రహిస్తాడో, అప్పుడు జీవాత్మ ముక్తుడవుతాడు. మోక్షం పొందుతాడు. మోక్షం అంటే పరమాత్మతో జీవుడు సామ్య స్థితిని, సాధర్మ్యస్థితిని పొందడం. అయితే మోక్షం పొందినప్పటికీ జీవాత్మ తన ప్రత్యేకాస్థిత్వాన్ని నిలుపుకుంటాడు. జీవాత్మ బ్రహ్మంవలెనే అద్యంతరహితమైన శాశ్వత తత్వం.

మోక్షానికి మార్గం ఏమిటి? జ్ఞానం ఒక మార్గం. జ్ఞానోదయం అంటే జీవునికి స్వస్వరూప జ్ఞానం కలగడం. అయితే జ్ఞానం తనంతట తాను మోక్ష మార్గం కాదు. జ్ఞాన భక్తికి దారి తీస్తుంది. భక్తి అంటే ఈశ్వరుని పట్ల అమిత ప్రేమ, అమితానురాగం. భక్తి కంటే ఉన్నత స్థితి ప్రపత్తి. అంటే భగవద్చరణాగతి. భక్తి దానంతట అది కలగదు. దానికి కూడా భగత్పూజ కావాలి. భగవదనుగ్రహం వల్లనే భక్తుని హృదయంలో భక్తి పల్లవిస్తుంది.

చిత్తు (Intelligence) కు భిన్నం అచిత్తు (Non-sentient principle) అనే ప్రకృతి. ప్రకృతి మొదట అవ్యక్త, సూక్ష్మరూపంలో బ్రహ్మంలో వుంటుంది. బ్రహ్మ ప్రేరితమై ప్రకృతి జగత్తుగా పరిణమిస్తుంది. బ్రహ్మం కారణం (cause), జగత్తు కార్యం (effect) కారణం కంటే కార్యం భిన్నం కాదు. కార్యం అవ్యాకృత (unmanifest), సూక్ష్మ (subtle) రూపంలో కారణంలో వుంటుంది. అందుచేత కారణం వేరు, కార్యం వేరు, కారణం అవ్యాకృతం, కార్యం వ్యాకృతం, అలాగే బ్రహ్మం, జగత్తు కూడా, బ్రహ్మం అవ్యాకృతం, జగత్తు వ్యాకృతం.

జగత్తును సత్యమని అంగీకరించిన తర్వాత ఈశ్వరుడు జగత్సృష్టి ఎందుకు చేశాడని ప్రశ్న వస్తుంది. అది అనాదిగా వినవస్తున్న ప్రశ్న. సంతృప్తికర సమాధానం దొరకని ప్రశ్న.

ఈశ్వరలీల

ఈశ్వరుడు సృష్టి ఎందుకు చేశాడు అనే ప్రశ్నకు నింబార్కుడు చెప్పిన సమాధానం తన క్రీడా నిమిత్తం అని. తన లీల కోసం ఈశ్వరుడు సృష్టి చేస్తాడు. లీలాంతంలో జగత్తును లయింపజేస్తాడు. ఆ స్థితిలో జగత్తు సూక్ష్మాతిరూపంలో ఈశ్వరుడిలో నిక్షిప్తమై వుంటుంది. అప్పుడది అవ్యక్తం (unmanifest), తిరిగి సృష్టి సమయం వచ్చేసరికి అది స్థూల జగత్తుగా పరిణామం చెందుతుంది.

విశ్వసృష్టి, లయం ఈశ్వరునికి ఒక లీల, ఒక క్రీడ, ఒక వినోదం అనే ఈ వైదాంతిక భావాన్నే ప్రసిద్ధకవి వడ్డాది సుబ్బారాయుడుగారు తమ భక్తి చింతామణి శతకంలోని ఈ క్రింది పద్యంలో ఎంత హృద్యంగా చెప్పారో చూడండి :

పడుచుల్ వేడుక బొమ్మరిండ్లిసుకలో బాగొప్ప నిర్మించి, చొ
పుడ మ్రుగ్గుల్ పవరించి, యాడుకొని, యాపై నాటగొల్లంచుంగ
ట్టడముల్ పా డొనరించి పోవుగతి, వేడ్చల్ నీకు నీ విశ్వముల్
పొడమం జేసి, భరించి, మాపుటలు నెప్పన్; భక్త చింతామణీ!

మాయావాద ఖండన

సత్యాన్ని గ్రహించడానికి మూడు ప్రమాణాలున్నాయి. అవి ప్రత్యక్ష, అనుమాన, శబ్ద ప్రమాణాలు. శంకరాచార్యుడు చెప్పినట్లు బ్రహ్మం నిర్గుణమైతే ఈ మూడు ప్రమాణాలలో దేనివల్ల కూడా నిర్గుణ బ్రహ్మం ఉనికిని గ్రహించలేము. ఇంద్రియాలకు, మనస్సుకు అందదు కనుక నిర్గుణ బ్రహ్మజ్ఞానానికి ప్రత్యక్ష ప్రమాణం నిష్ప్రయోజనం అవుతుంది.

నిర్గుణ బ్రహ్మం నిర్విశేషం అని కూడా శంకరుడు అన్నాడు. అలాగైతే అది అనుమాన ప్రమాణానికి కూడా అందదు. అలాగే నిర్గుణ బ్రహ్మాన్ని మాటలలో వర్ణించలేము కనుక శబ్ద ప్రమాణం (శ్రుతి ప్రమాణం) కూడా దానికి పనికిరాదు.

శంకరుడు చెప్పినట్లు బ్రహ్మం స్వయం ప్రకాశకమైతే అది తనంతట తానే అభివ్యక్తం కావాలి. ఇక దానికోసం శ్రుతి ప్రమాణం దేనికి?

జగత్తును మిథ్య అని, బ్రాంతి అని పేర్కొనడం కూడా చెల్లదు. రజ్జుసర్పభ్రాంతిలో రజ్జువు ఎంత సత్యమో సర్పభ్రాంతి కూడా అంతే సత్యం. ఆ బ్రాంతికి ఆధారం రజ్జువుకు, సర్పానికి గల పోలికలు. బ్రాంతి తొలగడానికి ఆధారం రెండింటికిగల తేడాలు. బ్రహ్మం విషయంలో అటువంటి బ్రాంతికి, బ్రాంతి నిర్మూలనకు అవకాశం లేదు. ఏ గుణాలు లేని బ్రహ్మం నిర్గుణం కనుక, దానికి జగత్తుతో పోలికలకు, తేడాలకు అవకాశం లేదు. ఏ గుణాలు లేని బ్రహ్మం గుణసహితమైన జగత్తుకు ఆధారం ఎలా కాగలదు? బ్రహ్మం కేవల జ్ఞానం అయితే అది అజ్ఞానానికి ఆధారం ఎలా అవుతుంది? చీకటికి కాంతి ఎలా ఆధారమవుతుంది? శంకరాద్వైతాన్ని నింబార్కుడు ఇటువంటి వాదాలతో ఎదుర్కొన్నాడు.

భక్తి ఉద్యమానికి ప్రోది చేసిన వేదాంతుల కోవకు చెందిన నింబార్కాచార్యుడు ఆంధ్రప్రాంతం వాడైనప్పటికీ ఎక్కువకాలం ఉత్తరాన మధుర సమీపంలోని బృందావన సీమలో నివసించాడు. అందుచేతనే ఇప్పటికీ ఆయన మార్గాన్ని అనుసరించేవారు అక్కడ అనేకులున్నారు. వారిలో సన్యాసులు, గృహస్థులు కూడా వున్నారు.

నింబార్కుని సగుణ బ్రహ్మం సాక్షాత్తు లీ కృష్ణుడు. కృష్ణుడే సృష్టి కర్త, భర్త, హర్త కృష్ణునితో పాటు అతని ప్రేయసి రాధ కూడా నింబార్కునికి ఆరాధ్య దేవి. ఆయనది రాధాకృష్ణ మతం. బృందావనం రాధాకృష్ణులు వేలాది గోపికలతో విహరించిన పవిత్ర స్థలం. అందుకే నింబార్కుడు బృందావనాన్ని తన నివాసంగా చేసుకున్నాడు. కృష్ణభక్తిని ప్రచారం చేసిన వారిలో నింబార్కుడు ప్రముఖుడు.

46. శుద్ధాద్వైతి వల్లభాచార్యుడు

రాధాకృష్ణ భక్తి సంప్రదాయాన్ని నింబార్కుడు ప్రారంభిస్తే దాన్ని పరాకాష్ఠకు తీసుకుపోయిన వారిలో ప్రముఖుడు వల్లభుడు. అతని జీవితకాలం 1473-1531. ఊరు కంకరవ గ్రామం. తండ్రి లక్ష్మణభట్టు. తల్లి ఎలమగర.

వారిది వైష్ణవ పండిత వంశం. వైదిక నిష్ఠా కుటుంబం. లక్ష్మణభట్టు రెండవ కుమారుడు వల్లభుడు. అతడు గర్భస్థుడై వుండగా లక్ష్మణభట్టు భార్యాసమేతుడై తీర్థయాత్రలకు బయలుదేరాడు. ప్రయాగ, కాశీ తీర్థాలు సేవించాడు. కాశీలో వుండగా మతకలహాలు సంభవించి అంతా కల్లోలతమైపోయింది. భట్టు భయపడి కాశీనుంచి పలాయితుడై చంపారణ్యం చేరుకున్నాడు. ఆ అడవిలో బిక్కుబిక్కుమంటూ సంచరిస్తుండగా భార్య ప్రసవించింది. కొన్నాళ్ళ తర్వాత లక్ష్మణభట్టు మళ్ళీ కాశీ వెళ్ళాడు. అక్కడ స్థిరపడ్డాడు.

వల్లభుని బాల్యం, విద్యాభ్యాసం కాశీలో గడిచాయి. నూనూగు మీసాల ప్రాయనికే వేద వేదాంగాలు, వివిధ శాస్త్రాలు, అష్టాదశపురాణాలు పఠించాడు. పెద్దవాడైన తర్వాత వైష్ణవ మతవ్యాప్తిని జీవిత లక్ష్యంగా పెట్టుకున్నాడు. దేశమంతా పెక్కుసార్లు తిరిగి, వివిధ ప్రదేశాలలో వివిధ మతస్థులతో వాదోపవాదాలు జరిపి, తన మతానికి మళ్ళించాడు. ఒకసారి ఆంధ్రప్రాంతానికి వచ్చాడు. విజయనగరం వెళ్ళాడు. అది కృష్ణదేవరాయల పరిపాలనా కాలం. రాజాస్థానంలో శైవులను వాదంలో ఓడించాడు. తిరిగి ఉత్తరాభిముఖంగా బయలుదేరి ఉజ్జయిని దర్శించాడు. ప్రయాగ, కాశీ, హరిద్వారం, బదరీ, కేదారం మొదలైన పుణ్యస్థలాలను సందర్శించాడు.

బృందావన వాసి

చివరికి మధుర వద్ద బృందావనం చేరి అక్కడ నివసించాడు. ఒకనాడు అతనికి శ్రీకృష్ణుడు కలలో కనబడి సమీపంలోని గోవర్ధనగిరిపై ఒకచోట శ్రీనాథ విగ్రహం కలదని, దాన్ని త్రవ్వి తీసి ఆలయం నిర్మించి ప్రతిష్ఠించి, పూజాదికాలు జరిగేటట్లు ఏర్పాటు చేయమని ఆజ్ఞాపించాడు. ఆ విధంగానే అక్కడ వల్లభాచార్యుడు 1520లో శ్రీనాథ ఆలయం నిర్మించాడు. అక్కడి దేవుని పేరుమీదుగానే వల్లభుని మతాన్ని శ్రీనాథ మతం అంటారు. మధుర నుంచి వల్లభుడు తిరిగి వారణాసి వెళ్ళి అక్కడ స్థిరపడ్డాడు. బాదరాయణ బ్రహ్మ సూత్రాలకు (అనుభాష్యం), జైమిని పూర్వమీమాంసా సూత్రాలకు భాష్యం వ్రాశాడు. భాగవత దశమ స్కంధానికి సుబోధిని అనే వ్యాఖ్యానం రచించాడు.

శంకరాచార్యుని సిద్ధాంతాలతో వల్లభుడు కూడా విభేదించాడు. పరబ్రహ్మన్ని మాయ అవరించి మరుగుపరుస్తుందన్న వాదాన్ని తిరస్కరించాడు. ఎందుకంటే ఈ వాదంలో మాయ ద్వితీయతత్వం అయింది. అది అద్వైతానికి విరుద్ధం కాదా? మాయావృతం కాని పరబ్రహ్మం పరమ సత్యమని ప్రతిపాదించాడు. మాయావాదాన్ని తిరస్కరించి నందువల్ల అతని వాదానికి శుద్ధాద్వైతమనే (pure non-dualism) పేరు వచ్చింది.

సత్ చిత్ ఆనందం

పరబ్రహ్మం నిర్గుణం కాదు. సగుణమే పరబ్రహ్మం, సత్చిత్ ఆనంద స్వరూపుడు; సర్వవ్యాపి, సర్వాంతర్యామి, శాశ్వతుడు, సృష్టికర్త.

సృష్టికి కారణం ఏమిటి, ప్రేరణం ఏమిటి? “న వే నైవరేవే, తస్మాదేకాకీ న రమతే, సద్వితీయమైచ్ఛత్...” (పరమాత్మ సంతోషంగా వుండలేకపోయాడు. ఏకాకి అయినవాడు ఎవడూ సంతోషంగా వుండలేడు. నహచారిణి ని కోరుకున్నాడు) అని భృహదారణ్యకంలో చెప్పినట్టు తానే తన లీల నిమిత్తం అనంతకోటి జీవులుగా, జడ జగత్తుగా పరిణమించాడు. సృష్టి భగవల్లీల దాని నిమిత్తకారణం (efficient cause) బ్రహ్మమే, ఉపాదాన కారణం (material cause) కూడా బ్రహ్మమే. అందుచేత సమస్త సృష్టిలో పరమాత్మ నిండివున్నాడు. తనలోనుంచి సమస్త జగత్తు ఉద్భవించినా అతని అనంతత్వానికి ఏ లోటు లేదు.

“యథా సుదీప్తాత్మావకాద్విస్ఫులింగా

స్పృహప్రశః ప్రభవన్తే సరూపాః

తథాక్షరా ద్వివిధా సోమ్యభావాః

ప్రజాయన్తే తత్ర చైవాపి యన్తి”

బాగా ప్రజ్వలిస్తున్న అగ్నినుంచి ఎలాగైతే అగ్నిని పోలిన వేలాది విస్ఫులింగాలు పుట్టుకు వస్తూ వుంటాయో, అలాగే అక్షరమైన పరమాత్మ నుంచి అసంఖ్యాక జీవాత్మలు ప్రభవించి తుదకు పరమాత్మనే చేరుతున్నాయి అని ముండకోపనిషత్తు (2-1) చెప్పినట్టు ఈ సమస్తం పరబ్రహ్మం నుంచే ఉద్భవిస్తున్నది.

సత్-చిత్

పరమాత్మ సచ్చిదానందస్వరూపం కాగా, జీవుడు సత్చిత్ రూపం మాత్రమే. అతడి నుంచి ఆనందాన్ని ఈశ్వరుడు మరుగుపరిచాడు. అందుచేతనే జీవుడు అజ్ఞానవశుడై, సంసార బద్ధుడై, దుఃఖి అవుతున్నాడు. ఇక జడ జగత్తు సద్రూపం మాత్రమే. దానినుంచి ఈశ్వరుడు తన చిత్, ఆనంద లక్షణాలను మరుగు పరిచాడు. అయినప్పటికీ పరమాత్మ నుంచి పరిణమించిన వైనందున జీవాత్మలు, జగత్తు పరమాత్మతో తాదాత్మ్యం కలిగినవే. కనుకనే వల్లభుని మతం శుద్ధాద్వైతమైంది.

జీవాత్మలు రెండు విధాలు. ఒకటి-దేహాత్మ భావంతో, అజ్ఞానంలో మునిగిపోయి జననమరణ పరంపరకు లోనైనవారు. రెండు-అజ్ఞానం నుంచి, మోహం నుంచి విముక్తులై, సత్సాంగత్వం వల్ల జ్ఞానోదయమై, వైరాగ్యంతో భక్తులై, భగవంతుని ప్రేమించి ఆయన కృపతో మోక్షం పొందేవారు. వారిలో కొందరు 'మర్యాదా' భక్తులు. వీరు భగవంతునిలో పూర్తిగా ఐక్యమైపోగోరుతారు. మరికొందరు 'పుష్టి' భక్తులు. పుష్టి అంటే భగవదనుగ్రహం. వీరు సంపూర్ణ సాయుజ్యాన్ని కోరరు. శాశ్వత భగవత్సాన్నిధ్యాన్ని, సాంగత్యాన్ని కోరుకుంటారు.

పరబ్రహ్మం, పరమాత్మ, ఈశ్వరుడు, భగవంతుడు అని ఏ పేరుపెట్టి పిలిచినా వల్లభునిమతంలో అతడు శ్రీకృష్ణుడు. అతడు సచ్చిదానంద శరీరుడు. దివ్యమంగళ విగ్రహుడు. అతడే పురుషోత్తముడు. శ్రీకృష్ణుని సత్వలక్షణం విష్ణుమూర్తి రూపం ధరిస్తుంది. అతడు సృష్టిని రక్షిస్తూ వుంటాడు. రజస్సు బ్రహ్మదేవుడై సృష్టి కారణమవుతుంది. తమస్సు శివుడై లయకారకమవుతుంది.

గోలోకం

విష్ణులోకమైన వైకుంఠం కంటే పైన ఎక్కడ శ్రీకృష్ణుని ధామం వుంది. అదే గోలోకం. శ్రీకృష్ణుడు భూలోకంలో లీలామానుష విగ్రహుడై సంచరించిన కాలంనాటి గోకులానికి, బృందావనానికి అది దివ్యప్రతీక, దివ్య ప్రతిరూపం. గోకులంలో యమునా నదీ తటాన శ్రీకృష్ణుడు రాధాసమేతుడై గోప గోపీజన సహస్రంతో మురళీగానం చేస్తూ రాసలీలా వినోదియై విహరించినట్లు, గోలోకంలో శ్రీకృష్ణుడు రాధాసమేతంగా, భక్తజన పరివేష్టితుడై, లీలావినోదాలతో విహరిస్తాడు. వల్లభమతంలోని పుష్టి మార్గావలంబులు ఆ విధంగా జననమరణ నివృత్తి పొంది గోలోకం చేరుకుని శ్రీకృష్ణుని సన్నిధానంలో శాశ్వతంగా నివసిస్తూ భగవత్పీఠంలో, రాసనర్తనంలో మునిగితేలుతూ. శాశ్వత బ్రహ్మానందం అనుభవిస్తూ వుంటారు. శ్రీకృష్ణ భక్తుడు అటువంటి శాశ్వతానందాన్నే కోరుకుంటాడు. దాని కోసమే జీవితమంతా పరితపిస్తాడు. సృష్టిలోని ప్రతిజీవిలో, ప్రతి వస్తువులో, అణువణువులో శ్రీకృష్ణుడినే అన్వేషిస్తూ, ఒకనాటి బృందావనంలో గోపకాంతలు కృష్ణునికై పొందిన విరహవేదన వంటి వేదనలో మ్రగ్గిపోతూ, తన జీవిత సమస్తం కృష్ణార్పణంగా, తన ఆలోచన సమస్తం కృష్ణార్చనంగా గడుపుతాడు. అటువంటివాడు భగవత్కృపతో ముక్తుడై, మరణానంతరం గోలోకంలో శ్రీకృష్ణుని సన్నిధానం చేరుకుంటాడు. అదీ వల్లభమతం.

47. అచింత్య భేదాభేదవాచి శ్రీకృష్ణ చైతన్యుడు

ఇంతవరకు అయిదుగురు వేదాంత దార్శనికులను చూశాము. వారిలో శంకరుడు మోక్షానికి జ్ఞానం మాత్రమే మార్గమని విశ్వసించిన అద్వైతి, నిర్గుణ బ్రహ్మోపాసి. రామానుజుడు మొదలైన మిగిలిన నలుగురు విశిష్టాద్వైతమని, ద్వైతాద్వైతమని ఏ పేర్లు పెట్టుకున్నా మొత్తం మీద ద్వైతులు, విష్ణువు, హరి, నారాయణుడు, శ్రీకృష్ణుడు మొదలైన పేర్లతో వారి ఈశ్వరుడు సగుణబ్రహ్మం. వారు సగుణ బ్రహ్మోపాసకులు.

వీరి కోవకే చెందిన మరొక మహాభక్తుడు శ్రీకృష్ణచైతన్యుడు. శంకర, రామానుజులు దాక్షిణ్యాత్ములు కాగా, ఇతడు ప్రాగ్భారతానికి చెందినవాడు, వంగదేశీయుడు. వల్లభాచార్యునికి ఇతడు సమకాలికుడు. విశ్వాసాలలో కూడా అతనికి ఇతనికి పోలికలున్నాయి. ఇరువురు రాధాకృష్ణ సంప్రదాయవాదులు. ఆ సంప్రదాయాన్ని పరాకాష్ఠకు తీసుకువెళ్లినవారని కూడా చెప్పవచ్చు. చైతన్యుడు వ్యక్తిగా, భక్తుడుగా అత్యంత విలక్షణుడు, అత్యంత ప్రేమాస్పదుడు. ప్రాగ్భారతంలో వైష్ణవ మత ప్రాచుర్య, ప్రాబల్యాలకు అతడు ప్రధానకారకుడు. ఇప్పటికీ బెంగాల్, ఒరిస్సాలలో వైష్ణవమతం అంటే చైతన్యమతమే. ఆంధ్రలో కూడా అయిదారు దశాబ్దాలనాడు “శ్రీకృష్ణ చైతన్య ప్రభు నిత్యానంద - హరేరాం హరేకృష్ణ రాధే గోవింద...” అంటూ తన్మయులై భజన చేస్తూ నాట్యం చేసేవారు ఎందరో కనబడేవారు. ఇటీవలి కాలంలో చైతన్య సంప్రదాయం హరేకృష్ణ ఉద్యమం, ఇస్కాన్ (ఇంటర్నేషనల్ సొసైటీ ఫర్ కృష్ణా కాన్వెన్షన్) పేర్లతో అంతర్జాతీయంగా కూడా (బ్రిటన్, అమెరికా వంటి దేశాలలో) విస్తరించింది.

భక్తితత్వం

చైతన్యుడిని గురించి తెలుసుకొనే ముందు భక్తితత్వం గురించి క్లుప్తంగా చెప్పుకుందాము. ఋగ్వేదకాలంలో వివిధ దేవతల స్తోత్రాలున్నప్పటికీ, భక్తి భావం కంటే, యజ్ఞయాగాల ప్రభావమే ఎక్కువ. యజ్ఞాలలో దేవతలను స్తోత్రాల ద్వారా ఆవాహన చేసి హవిస్సులు అర్పించి ప్రసన్నులు చేసుకోవడం ప్రధానం. కాగా ఉపనిషత్తుల కాలం నాటికి యజ్ఞ కర్మకాండ కంటే జ్ఞాన మార్గానికే ప్రాధాన్యం హెచ్చింది.

వైదిక కర్మకాండ, ఉపనిషద్జ్ఞానకాండ అగ్రవర్ణాల వారికే పరిమితం. కాగా, సంఘంలోని అన్ని వర్ణాల వారికి, విద్యా విజ్ఞానాలతో సంబంధం లేకుండా అన్ని వర్ణాలవారికి, అందుబాటులో వుండే మరొక మార్గం అవసరమైంది. అదే భక్తి మార్గం. భగవద్గీత రచన పూర్తి అయ్యేనాటికి, జ్ఞాన, కర్మమార్గాలతో పాటు, లేదా వాటికంటే మిన్నగా భక్తిమార్గం

ప్రాధాన్యం వహించింది. భగవంతుడిని శివుడనో, కేశవుడనో, ఏ పేరుతో పిలిచినా, అతని పట్ల భక్తిభావం ఏ వర్ణానికి, ఏ వర్ణానికి, ఏ సాంఘిక స్థాయికి పరిమితమైనది కాదు. ఎవరైనా, స్త్రీ పురుష, శిశువృద్ధ పండిత పామర విభేదం లేకుండా, భక్తి మార్గావలంబులు కావచ్చు. ఈ కారణం చేతనే భక్తి ఒక మహోద్యమంలా దేశమంతటా వ్యాపించింది. కరుడు కట్టిన నిర్గుణ బ్రహ్మోపాసి అది శంకరుడు కూడా, ప్రజాబాహుళ్యం కోసం సగుణ బ్రహ్మన్ని అంగీకరించి శివ, విష్ణు, దేవీస్తోత్రాలనేకం వ్రాయవలసి వచ్చింది. ఆయన తర్వాత వచ్చిన వారు శైవులైనా, వైష్ణవులైనా, దేవీ ఉపాసకులైనా భక్తి మార్గాన్నే ప్రచారం చేశారు. ముఖ్యంగా -

“అనన్య భ్జితయంతో మాం యే జనాః పర్యుపాసతే

తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహం”

అని తన భక్తులకు శ్రీకృష్ణుడు అభయమిచ్చిన భగవద్గీత భక్తిమార్గానికి ఎంతో దోహదం చేసింది. జ్ఞానమార్గాన్ని బాదరాయణ బ్రహ్మసూత్రాల వలె, భక్తిమార్గాన్ని నారద భక్తి సూత్రాలు సూత్రబద్ధం చేశాయి. విష్ణుభక్తులలో అగ్రగణ్యుడైన నారదుని పేర అర్వాచీనులెవరో, “అథాతో భక్తిం వ్యాఖ్యాన్యామః” అని మొదలు పెట్టి వ్రాసిన “భక్తి సూత్రాలు” భక్తి అంటే భగవంతుని పట్ల పరమ ప్రేమ (సాత్త్విక్ పరమ ప్రేమ రూపా) అని, ఆ ప్రేమ అమృతంలా మధురాతి మధుర (అమృతస్వరూపాచ) మని, భక్తి అనే అమృతాన్ని గ్రోలినవాడు మరి ఏ పన్నువులను కోరడని, ఏ కష్టాలకు శోకించడని, ఎవరిని ద్వేషించడని, ఏ సుఖానికి సంతోషించడని, ఏ ప్రాపంచిక కార్యం వల్ల ఉత్సాహికాడని (యత్రాప్య నకించి ద్వాంఛతి - న శోచతి న ద్వేష్తి న రమతే నోత్సాహీ భవతి) నిర్వచించింది.

భాగవత ప్రభావం

వైదిక, కర్మకాండ, జ్ఞానకాండ అంతా అగ్రవర్ణాల సాంస్కృతిక వాహిక అయిన సంస్కృత భాషలో నిక్షిప్తం కాగా, హైందవ మతంలో ప్రధాన భాగమైన భక్తి ఉద్యమం ఒకనాటి బౌద్ధ, జైనాలవలె దేశ భాషల ద్వారా ప్రచారితమైంది. ఎందరెందరో భక్త కవులు తమ తమ ప్రాంతీయ భాషలలో భజనలు, కీర్తనలు, కావ్యాలు వ్రాసి భక్తి ఉద్యమాన్ని

ప్రచారం చేశారు. కాగా భక్తిమార్గం అతి విస్తృతంగా ప్రజాసామాన్యంలోని అన్ని వర్గాలకు ప్రాకడానికి ఒక కారణం అష్టాదశ పురాణాలు. వీటిలో వైష్ణవ పురాణాలూ వున్నాయి. శైవ పురాణాలు వున్నాయి. ముఖ్యంగా దేశంలో వైష్ణవమతం అతి వేగంగా ప్రచారం కావడానికి దోహదపడిన ఏకైక పురాణం భాగవతం. భారతీయ జన జీవితాన్ని, విశ్వాసాలను రామాయణ, భారతాలు ఎంతగా ప్రభావితం చేశాయో, భాగవతం కూడా అంతగా ప్రభావితం చేసింది. విష్ణువు దశావతారాల కథలు, ముఖ్యంగా శ్రీకృష్ణుని బాల్యక్రీడలు, అతని మహిమలు, అద్భుత కార్యాలు మొదలైన వాటిని భాగవతం ప్రచారం చేసింది. దానితోపాటు పేర్కొనదగిన మరి రెండు గ్రంథాలు హరివంశం, విష్ణుపురాణం, మొత్తం వైష్ణవమత సంప్రదాయమంతా ఈ మూడు గ్రంథాల ప్రాతిపదికపై పెరిగి పెద్దదైనట్టిదే.

ఆ వైష్ణవ సంప్రదాయానికి అత్యధిక దోహదం చేసినవారిలో ఒకడు శ్రీకృష్ణ చైతన్యడు. అతని జీవితకాలం 1485-1533. వల్లభుడు మధుర, బృందావన ప్రాంతాలలో రాధాకృష్ణమతాన్ని ప్రచారం చేస్తున్న కాలంలోనే చైతన్యడు బెంగాల్, ఒరిస్సాలలో అదే మతాన్ని ప్రచారం చేశాడు.

చైతన్యని జన్మస్థలం నవదీప్సం (ఈనాటి నదియా). అది దేశమంతా పేరుమ్రోగిన సంస్కృత సంస్కృతీ కేంద్రం. ఉద్బంధ పండితులకు నిలయం. ముఖ్యంగా తర్క, వ్యాకరణాలకు నెలవు.

చైతన్యడి తల్లిదండ్రులకు మొదట ఎనిమిది మంది సంతానం పుట్టడం, వెంటవెంటనే చనిపోవడం జరిగిన తర్వాత తొమ్మిదవ సంతానం నిలిచింది. ఆ శిశువుకు విశ్వరూపుడని నామకరణం చేశారు. అతడు చిన్నతనంలోనే సన్యాసం వుచ్చుకుని దక్షిణానికి వెళ్ళిపోయాడు. ఆఖరివాడు చైతన్యడు. అతనికి తల్లిదండ్రులు పెట్టిన పేరు విశ్వంభరుడు. తెల్లగా, మెరిసిపోతూ ఎంతో అందంగా వున్నందున అతడిని గౌరాంగుడని పిలిచేవారు ఇదికాక అతడిని తోటి పిల్లలు నిమాయి అని పిలిచేవారు. శ్రీకృష్ణ చైతన్యడునే పేరు సన్యాసాశ్రమం స్వీకరించిన పిదప వచ్చింది.

గౌరాంగుడు చిన్నతనంలోనే సకల శాస్త్రాలు, పురాణేతిహాసాలు చదివి మహాపండితుడయ్యాడు. ముఖ్యంగా తర్కం, వ్యాకరణం అతని అభిమాన విషయాలు. పదహారవ ఏటనే నవదీప్సంలో అతడు పాఠశాల స్థాపించి వందలాది విద్యార్థులకు తర్క వ్యాకరణాలు బోధించాడు. సంస్కృతంలో ఒక వ్యాకరణ గ్రంథం కూడా రచించాడు.

గౌరాంగుని పదకొండవ ఏట తండ్రి చనిపోయాడు. ఆయన శ్రాద్ధకర్మలను నిర్వర్తించడానికి తన 23వ ఏట గౌరాంగుడు ఒకసారి గయ వెళ్ళాడు. అక్కడ ఒక విష్ణ్వలయంలో పూజలు చేస్తుండగా అతని హృదయం భగవంతుని పట్ల అపార భక్తి

భావంతో నిండిపోయి తన్మయూ భావం కలిగింది. ఆ స్థితిలో అతడిని చూసి ఈశ్వరపురి అనే సాధువు అతడు మహాభక్తుడు కాగలడని తలచి, కృష్ణమంత్రోపదేశం చేశాడు.

సన్యాసం

గౌరాంగుడు నవద్వీపం తిరిగివచ్చి నిరంతర కృష్ణ ధ్యానంలో, కృష్ణ సంకీర్తనంలో మునిగిపోయాడు. పాఠశాలను మూసివేశాడు. కృష్ణభక్తి రోజు రోజుకి పెరిగిపోతుండగా, ఇక భరించలేక సంసారిక జీవితాన్ని విడనాడి సన్యాసం పుచ్చుకోదలిచాడు. ఒకనాటి సిద్ధార్థునివలె గౌరాంగుడు తన 25వ ఏట రూపసి, యౌవని అయిన భార్యకు, నవద్వీప ప్రజలకు వీడ్కోలు పలికి, కేశవభారతి అనే సన్యాసి నుంచి సన్యాస దీక్ష పుచ్చుకున్నాడు. వేదాంతి అయిన కేశవభారతి అతనికి 'తత్వమసి' అనే ఉపనిషత్సూత్రాన్ని ఉపదేశించాడు. కొంతకాలం జగన్నాథ క్షేత్రమైన పూరి లోను, కొంతకాలం శ్రీకృష్ణ బాల్యక్షేత్రాస్థలమైన బృందావనంలోను నివసించాడు. అతనికి తరచుగా తన్మయస్థితి కలిగేది. చివరి 12 ఏళ్లు సగం కాలం సమాధిస్థితిలోను, సగం సేపు జాగ్రదవస్థలోను గడిపేవాడట. సమాధిలో వుండగా కృష్ణ సంయోగ సుఖంలోని వేదనను, జాగ్రదవస్థలో కృష్ణ వియోగ వేదనలోని సుఖాన్ని అనుభవించేవాడు.

అతడు తన 48వ ఏట జగన్నాథ దేవాలయంలో పూజా నిమిత్తం తలుపులు తెరచుకుని లోపలికి వెళ్లినవాడు వెళ్లినట్టే వెళ్లి, మహాప్రస్థానం చేశాడట. అంటే వెనుదిరిగి రాలేదు. స్వామి విగ్రహంలో ఐక్యమైపోయాడని ఒక కథ, ప్రవాహంలో స్నానం చేస్తుండగా అతడిని మామూలుగా ఆవరించే మైకంలాంటి భగవత్తన్మయత్వం ఆవరించి అలాగే మునిగిపోయి, తనువు చాలించాడని ఒక కథ ప్రచారంలో వున్నాయి.

అందుకే వైష్ణవ భక్తులందరిలోకి చైతన్యుడిది ఒక విచిత్ర వ్యక్తిత్వం. అతడు శంకర, రామానుజులవలె వేదాంతి కాదు. అంటే బ్రహ్మసూత్రాలకు భాష్యం వ్రాయలేదు. భాగవతాన్ని మించిన బ్రహ్మసూత్ర భాష్యం ఏముంది అనేవాడు.

శిష్యుల రచనలు

చైతన్యుడు తనదంటూ ఒక మతాన్ని, సిద్ధాంతాన్ని స్థాపించకపోయినా, అతని శిష్యులు, ప్రశిష్యులు అనంతర కాలంలో బ్రహ్మసూత్రాలకు అతని దృష్టి నుంచి భాష్యం వ్రాయడమేకాక, అతని సిద్ధాంతాలకు ఒక విస్తృతరూపం ఇచ్చి గ్రంథాలు వ్రాశారు. చైతన్యమతానికి అవి ప్రామాణిక గ్రంథాలు. శిష్యులు, అనుచరులలో రూపగోస్వామి, సనాతన గోస్వామి, జీవ గోస్వామి ప్రముఖులు. రూపగోస్వామి భక్తిరసామృత సింధువు, ఉజ్జ్వల నీలమణి అనే

గ్రంథాలు, సనాతనుడు వైష్ణవతోపిణి అనే గ్రంథం, జీవ గోస్వామి సత్సందర్భం. భాగవత టీక, సిద్ధాంతం, ఉపదేశామృతం వ్రాశారు.

చైతన్య సంప్రదాయానికి చెందిన వేదాంతాన్ని అచింత్య భేదాభేదవాదం అని అంటారు. మతపరంగా దానికి గౌరవం వైష్ణవం అని కూడా పేరు.

దేవుడు అచింత్య (చింతనకు అందని) శక్తికలవాడు. అతడు తన లీలావినోదం నిమిత్తం జగత్తుగా పరిణమిస్తాడు. (ఆత్మకృతేః పరిణామత్) ఓంకారం (ప్రణవం) దేవుని రహస్యనామం. అదే ఈశ్వరుడు, అదే జగత్తుగా మారుతుంది.

ప్రకృతికే శక్తి అని పేరు. శక్తి శక్తిమంతుని కంటే భిన్నం. కనుక శక్తికి శక్తిమంతుడైన (శక్తిని కలిగివున్న) ఈశ్వరునికి భేదం వున్నది. అయితే, శక్తి కలవాడిని విడిచి శక్తి వేరుగా లేదు. ఉండజాలదు. అందుచేత శక్తికి, శక్తిమంతునికి అభేదం వున్నది. కనుకనే ఈ వాదం భేదాభేదవాద శ్రేణికి చెందినట్టిది. అది ఆలోచనకు అందని (చింతించరాని) నిగూఢ విషయం. కనుక దానికి అచింత్య భేదాభేదవాదం అనే పేరు వచ్చింది.

బ్రహ్మం అంటే సత్ (pure existence), చిత్ (pure consciousness), ఆనందం (pure bliss). బ్రహ్మం అనంతకోటి శక్తులు కలవాడు. వాటిలో మూడు ప్రధానమైనవి. ఒకటి - స్వరూపశక్తి (చిచ్ఛక్తి). అది చైతన్యమయమైన, అంతరంగిక (internal) శక్తి. అన్నిటిలోకి అదే ముఖ్యమైనది. రెండవది మాయాశక్తి. ఇది జడం, అచేతనం, బహిరంగం (external) అయిన శక్తి. స్వరూపశక్తి ప్రేరణ లేనిదే మాయాశక్తి ఏ పని చేయజాలదు. ఇదే సత్త్వరజస్తమోగుణ సమ్మిళితమైన ప్రకృతి. ఇది జగత్తుగా పరిణమిస్తుంది. మూడవది జీవశక్తి. దీనిలో నుంచే అనంతకోటి జీవాత్మలన్నీ సూర్యుడి నుంచి కాంతి కిరణాలవలె వెలువడతాయి.

బ్రహ్మం నిర్గుణుడు. అంటే అసలు ఏ గుణాలు లేనివాడని కాదని అర్థం. ప్రకృతిలోని త్రిగుణాలైన సత్త్వరజస్తమస్సులు లేనివాడని, వాటికి అతీతుడని అర్థం. నిజానికి ఆయన సగుణుడే. సర్వజ్ఞత్వం (omniscience), సర్వవ్యాప్తిత్వం (omnipresence) సత్ చిత్ ఆనందం - ఇవన్నీ ఆయన గుణాలే. కాని స్థల, కాల, కార్యకారణత్వాలకు ఆయన అతీతుడు.

ఆనంద స్వరూపుడు

బ్రహ్మం అంటే సత్యం, శివం, సుందరం. అన్నిటికి మించి ఆనందమే ఆయన స్వరూపం. ఆ ఆనందం ఎటువంటిది ? మధురాతి మధురమైనది. అది అత్యంత ఆస్వాదనీయం, అత్యంత సుందరం, అత్యంత ఆకర్షణీయం. ఈ లక్షణాలన్నీ ఎవనిలో వున్నాయి? శ్రీకృష్ణునిలో. అందుచేత బ్రహ్మం అంటే శ్రీకృష్ణుడు. అతనిలో బ్రహ్మం సంపూర్ణంగా అవతరించి వున్నాడు. శ్రీకృష్ణుడే పరమబ్రహ్మం.

కృష్ణుని రూపం నిజానికి అనంతమైనా, భక్తుల ప్రేమకు ఒదిగి అది పరిమిత మానవ రూపంలో సాక్షాత్కరిస్తుంది. కృష్ణుడు సర్వవ్యాసి, నిత్య యౌవనుడు, అమిత సుందరుడు. అతడు తన నిజధామమైన గోలోకంలో సహచరులతో నిత్య రాసలీలాలోలుడై, వేణుగానంతో వీనుల విందుచేస్తూ, విహరిస్తుంటాడు. ఆ సహచరులు ఎవరు? ఆయనకు గల అనంతకోటి శక్తులే. వాటిని సఖులుగా చేసుకుని క్రీడిస్తుంటాడు. ఆ శక్తులన్నిటిని విడిచి కృష్ణుడు లేడు. కృష్ణుని విడిచి ఆ శక్తులు లేవు. కనుక కృష్ణునికి, వాటికి అభేదం ఉన్నది. ఆ మాత్రాన కృష్ణుని ఆత్మారామత్వానికి భంగం లేదు. కాని, తన లీల కోసం, ఆనందానుభవం కోసం ఆ శక్తులను సఖులుగా చేసుకుని కృష్ణుడు వినోదిస్తాడు. అందుచేత భేదం కూడా వున్నది.

జీవాత్మను మాయా (ప్రకృతి) శక్తి ఆవరించడం వల్ల అతనికి స్వస్వరూప స్మృతి పోతుంది. అచంచలం, అమితగాఢం అయిన భక్తితో తిరిగి స్వస్వరూపం లభిస్తుంది.

అయిదు రకాల భక్తి

భక్తి అనేక విధాలు. అన్నిటిలోకి అయిదు ప్రధానమైనవి. గాఢత్వాన్ని (intensity) బట్టి వాటి క్రమత్వం (order) వుంటుంది. సాధన దశలోనిది పరాభక్తి. సిద్ధి దశలోనిది అపరాభక్తి. ఈ రెండవ దానిలో మొదటి దశ శాంత భక్తి. విషయ విరక్తుడై, కేవల వైరాగ్యంతో, బ్రహ్మజ్ఞాని అయినవాడు శాంతభక్తుడు. సనకసనందనులు, సనత్కుమారుడు, శంకరుడు మొదలైనవారు ఈ కోవలోకి వస్తారు.

రెండవది దాస్య భక్తి. భగవంతుడిని యజమానిగాను, తనను దాసుడుగాను భావించుకుని ఆ విధమైన భక్తితో ఉపాసించేవాడు దాస్య భక్తుడు. ధ్రువుడు, ప్రహ్లాదుడు, అంబరీషుడు, హనుమంతుడు, లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నులు అటువంటి వారు.

మూడవది సఖ్యభక్తి. భగవంతుడిని తనకు సఖుడుగా, సమానుడుగా భావించి ఉపాసించేవాడు ఈ కోవకు చెందినవాడు. కుచేలుడు, ఉద్ధవుడు, అర్జునుడు ఈ శ్రేణిలోనివారు.

నాల్గవది వాత్సల్యభక్తి. భగవంతుడిని తమ కుమారుడుగా భావించి సేవించేవారు. యశోదానందులు అటువంటివారు. కుమారునిపై తల్లిదండ్రులు చూపే వాత్సల్యం చూపుతూ, అతడు తమవాడు, అతనిపై తమకు అధికారం వుంది, అతడిని అవసరమైతే గదమాయించి అదుపులో పెట్టాలి అని వీరు భావిస్తారు. అటువంటి వాత్సల్యభక్తులను ఆ విధంగానే భగవంతుడు తన తల్లిదండ్రులుగా భావించి ఆదరిస్తాడు.

మధురభక్తి

అయిదవది, ఆఖరిది మధురభక్తి. అది భక్తికి పరాకాష్ఠ. దాన్ని మించినది లేదు. ఈ కోవకు చెందిన భక్తుడు లేదా భక్తురాలు భగవంతుడిని ప్రియుడుగా, తనను ప్రియురాలుగా

భావించుకుంటారు. స్త్రీపురుష సంబంధంలో ప్రేయసీ, ప్రియుల సంబంధం కంటే ఉన్నతమైంది, ఆనందదాయకమైంది లేదు. అంతకంటే సన్నిహితం, గాఢం అయిన సంబంధం మరొకటి లేదు. ఒకరిలో ఒకరు నీవు, నేను అనే భేదం లేకుండా ఇమిడిపోవడానికి, భేదభావాన్ని నశింపజేయడానికి, తాదాత్మ్యం, తన్మయత్వం కలిగించడానికి అంతకంటే సమర్థమైన భావన మరొకటిలేదు. ఆ భావనలో ఒకరు ఆనందాన్ని అనుభవించడంలో కంటే, ఒకరికి ఆనందం ఇవ్వడంలో ఎక్కువ సౌఖ్యం వుంటుంది. భగవంతుడు అంటే శ్రీకృష్ణుడే కనుక, శ్రీకృష్ణుడిని ప్రియుడుగా, తనను ప్రేయసిగా భావించి ఆయనను సర్వాత్మనా ప్రేమించి, ఆ ప్రేమలోని మాధుర్యాన్ని అనుభవిస్తూ అనుభవింపజేస్తూ గడపడం మధురభక్తుడి లక్షణం. ఈ భక్తిలో ప్రేయసీ ప్రేమిక సన్నిహిత సంబంధ మాధుర్యం సాటిలేనిది కనుక దీనికి మధుర భక్తి అని పేరు వచ్చింది. బృందావనంలోని గోపికలు ఈ భక్తికి పరమోదాహరణలు. ఇంకా చారిత్రక కాలంలో ఆండాళ్, జయదేవుడు, మీరాబాయి, చైతన్యుడు, విద్యాపతి, మొదలైనవారిని మధుర భక్తులుగా పరిగణిస్తారు.

రాధా గాథ

కాని, మధురభక్తికి రాధను మించిన ఉదాహరణ మరిలేదు. మధుర భక్తిని మధురభావం అని కూడా అంటారు. ఆ మధురభావంలో కూడా ఆమెది మహాభావం అని పేరు పొందింది. ఈ భావంలోని విశిష్టత ఏమిటంటే, దానిలో భగవంతుని పట్ల భక్తి అన్ని ఆటంకాలను, అవరోధాలను త్రోసివేసి మహావేగంతో దూకే నిర్భర ప్రవాహం లాంటిది. సాధారణ ప్రేయసీ ప్రేమికుల ప్రణయం అంతటి వేగవతి కాదు. అదివరకే వివాహమై, మరొకరి భార్యయై, వివాహనియమ, నిబంధనలను, సాంఘికమైన అన్ని మర్యాదలను, కట్టుబాట్లను సంకెళ్లుగా భావించి వాటిని త్రోసివేసి ఆపలేని, ఓపలేని ప్రేమోద్వేగంతో ప్రియుడిని చేరడం ఈ 'మహాభావ' లక్షణం. అందులో ప్రియురాలు పరకీయ అయివుండాలి. రాధ అటువంటిది. ఆమె అదివరకే ఒకని భార్య. ఆమె కృష్ణునికి వరస కూడా కాదు. సాక్షాత్తు మేనత్త. అయినా నిర్లజ్జగా, ఆమె కృష్ణుని ప్రేమించి అభినరించింది. ఆమె ప్రేమలో కామవాసన లేదు. సాధారణ, లౌకిక ప్రేమలో స్వీయానంద లాభభావమే ఉంటుంది. కాని రాధ ప్రేమ అలౌకికం, అభౌతికం. రజనిగారు అన్నట్టు 'ఎవరు విన్నారెవరు కన్నారు? రాధికా ప్రణయమ్మునకు సాటి? మాధవుని ప్రేమంబునకు సాటి?'

రాధ భగవంతుని పూర్ణశక్తి. కృష్ణుడు పూర్ణశక్తిమంతుడు. వారిరువురి మధ్య భేదం, అభేదం కూడా, రాధలో కృష్ణతత్వం వ్యక్తమవుతుంది. కృష్ణునిలో రాధాతత్వం లీనమై

వుంటుంది. వారి వైబీల్యంలో “వేరుగా లేముకదా!” అనే ఆనందం లోని వేదన, వారి భిన్నత్వంలో “అయ్యో, వేరుగా ఉన్నామే!” అనే వేదనలోని ఆనందం మిశ్రితమై వుంటాయి.

“రసోవై సః రసగ్ హ్యేవాయం

అభ్యాసందీభవతి---” అని

తైత్తిరీయోపనిషత్తు (11-7) చెబుతున్నది. రసం అంటే ఆనందం. రసోవై సః అంటే ఆనందమే బ్రహ్మం, భగవంతుడు, లేదా శ్రీకృష్ణుడు. రాధాకృష్ణుల అలౌకిక సంయోగంలో అటువంటి అతీతానుభవం ఉంది. రాధ రసం, కృష్ణుడు రసికుడు. ఆమె రసికురాలు, కృష్ణుడు రసం.

రాధ - కృష్ణుడు

ఈ విధమైన అలౌకిక భేదాభేద భావాన్ని చైతన్యుడు అనుభవించాడు. ప్రవచించాడు. అతని గురువు శంకరాద్వైతి అయిన కేశవభారతి ఉపదేశించిన ‘తత్త్వమసి’ మహావాక్యార్థం అదే. తత్ త్వం అసి - అదే నీవు. అది - నీవు - ఈ రెంటికి భేదం, అభేదం రెండూ వున్నాయి. చివరికి ద్వైతం, అద్వైతం ఒక్కటేనన్న సత్యం కృష్ణ చైతన్య తత్త్వంలో రుజువవుతున్న దన్నమాట. చైతన్యుడు తరుచుగా సమాధిస్థితిలోకి జారిపోయేవాడు. ఆ స్థితిలో అతడు తాను రాధ, తానే కృష్ణుడు అయ్యేవాడు. అది శంకరాచార్యుడు ప్రవచించిన “జీవోబ్రహ్మైవ నా పరః” అన్న స్థితి. అక్కడ జీవుడు లేడు, దేవుడు లేడు. ఉన్నది ఒకటే, అది అద్వైతస్థితి.

కాగా చైతన్యుడు జాగ్రదవస్థలోకి తిరిగివచ్చినప్పుడు శ్రీకృష్ణవిరహ వేదనలో వేసారి పోతున్న విరహోత్కంఠితలా, లేదా శ్రీకృష్ణ సంయోగసౌఖ్యాన్ని స్మృతికి తెచ్చుకుంటున్న స్వాధీన పతికలా భగవత్సంకీర్తనలో, భగవత్కేళీ నర్తనంలో తన్మయుడై, చూపరులకు దిగ్భ్రాంతిలో ముంచెత్తేవాడు. అప్పుడు జీవుడు వేరు, దేవుడు వేరు. అది ద్వైతస్థితి. ఆ విధమైన రాధాకృష్ణ తత్వానికి చైతన్యుడు ప్రతీక.

అటువంటి మధురభక్తి భావనను మధ్య యుగాలనాటి వైష్ణవ కవులు బాగా పట్టుకున్నారు. ఆధునిక కాలంలో దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రిగారు ఈ భావాన్ని తమ “కృష్ణాష్టమి” గేయనాటికలోని ఈ గీతంలో ఎంత రమణీయంగా వ్యక్తంచేశారో చూడండి: తలుపు తలుపు అనే పిలుపు విని రాధ నవ్వుకుంటుంది :

వేయబోవని పిలుపు

తీయమంటూ పిలుపు

రాధకెందుకు నవ్వుగొలుపు

నీలోన నాలోన
 నిదురపోయే వలపు
 మేలుకుంటే లేదు తలుపు
 విశ్వమంతా ప్రాణ
 విభుని మందిరమైన
 వీధి వాకిలి ఏది చెల్లెలా
 విశ్వవిభుడే రాధ
 వెంటనంటి రాగ
 తలుపేది పిలుపేది చెల్లెలా

48. వైష్ణవ భక్తకవులు

హిందూమత మహావృక్షానికి గల రెండు ప్రధాన శాఖలలో ఒకటైన వైష్ణవం ఒక ప్రబలమైన సంప్రదాయ వ్యవస్థగా ఆసేతు శీతాచలం వ్యాపించి స్థిరపడడానికి వైష్ణవ మత స్థాపకులైన ఆచార్యు లెంతకారకులో, వైష్ణవ భక్తకవులు అంతే కారకులు. వారు వేదాంతులు కారు, దార్శనికులు కారు. కొత్త సిద్ధాంతాలేవీ వారు రూపొందించలేదు. వారు కేవలం భక్తులు, కవులు. తమ భక్తిని తమ కవిత్వంలో వ్యక్తం చేసినవారు. పండితులను, పామరులను, ముఖ్యంగా పామరులను రంజింపజేసే కవిత్వాన్ని పండితభాషలో కాక, ప్రజల భాషలో వ్రాశారు. వారి భజనగీతాలు, కీర్తనలు, తత్వాలు ఊరూరా, వాడవాడలా, ఇంటింటా మారుమ్రోగాయి. ప్రజల నోట ఇన్ని వందల ఏళ్లుగా సజీవంగా నిలిచాయి. నేటికీ అవి మన ప్రజాజీవనంలో ఒక భాగంగా కొనసాగుతున్నాయి.

ఆళ్వారులు

వైష్ణవం అతి ప్రాచీనకాలం నుంచి ఒక మతంగా వున్నప్పటికీ ఒక వ్యవస్థగా, ఒక పద్ధతిలో ప్రారంభమై వర్ధిల్లడం ఎక్కువగా తమిళ ప్రాంతంలోనే జరిగింది. దాని ప్రారంభకులు, ప్రచారకులు ఇంతకుముందు పేర్కొన్న ఆళ్వారులు. వీరు పన్నెండుగురు. వైదికమతం వలె కాకుండా వైష్ణవమతం చాతుర్వర్ణ్యాన్ని గుర్తించలేదు. కుల వ్యవస్థను అది త్రోసి పుచ్చింది. భగవదనుగ్రహానికి పాత్రులు కావడానికి కుల, లింగ, తదితర భేదాలేవీ లేవని వైష్ణవ సంప్రదాయం చాటి చెప్పింది. పన్నిద్ద రాళ్వారులలో బ్రాహ్మణులు, బ్రాహ్మణేతరులు, ఒక స్త్రీ కూడా ఉన్నారు. వీరి పేర్లు వరుసగా పాయ్గై ఆళ్వార్, భూతత్తార్ ఆళ్వార్, పేయ్ ఆళ్వార్, తిరుమలివై ఆళ్వార్, నమ్మాళ్వార్ (శరగోప ఆళ్వార్), మధురకవి ఆళ్వార్, కులశేఖరాళ్వార్, పెరియాళ్వార్ (విష్ణుచిత్తుడు), అండాళ్ (గోదాదేవి, చూడి కొడుత్తనాచ్చియార్, అముక్తమాల్యద,) తొండరడిప్పొడి ఆళ్వార్ (భక్తాంఘ్రిరేణువు, విప్రనారాయణుడు), తిరుప్పావ్ ఆళ్వార్, తిరుమంగై ఆళ్వార్.

వీరు వ్రాసిన తమిళ భక్తి కవితలను దివ్య ప్రబంధాలు అంటారు. వీరు సుమారుగా 5వ లేక 6వ శతాబ్ది నుంచి 9వ శతాబ్ది వరకు వర్ధిల్లినవారు. వీరి కవితలు ప్రజాసామాన్యాన్ని వైష్ణవం వైపు ఎంతగానో ఆకర్షించాయి. విష్ణ్వలయాలలో వీరి విగ్రహాలను ప్రతిష్ఠించడం కూడా పరిపాటి.

అందరిలోకి నమ్మాళ్వార్ ప్రసిద్ధుడు. ఆయన నాలుగు కావ్యాలు వ్రాశాడు. ఆ కవితలో బ్రహ్మ సాక్షాత్కారం కోసం జీవునివేదన ప్రస్ఫుటమవుతుంది. ఆయనది మధురభక్తి సంప్రదాయం.

ఆండాళ్

ఆండాళ్ అనబడే భక్తురాలు శ్రీవిల్లిపుత్తూరులో నివసించిన పెరియాళ్వారు పెంపుడు కుమార్తె. ఆమె శ్రీరంగంలోని శ్రీరంగనాథుడిని వలచింది. తండ్రి ప్రతిదినం గుచ్చి దేవునికి అర్పించే పూలమాలను తండ్రికి తెలియకుండా తాను ముందుగా ధరించేది. ఒకనాడు పూలమాలలో వెంట్రుక కనబడింది. తండ్రి గద్దించి అడగగా తాను దాన్ని ధరించానని ఒప్పుకున్నది. తండ్రి ఈ దైవాపచారానికి ఖిన్నుడయ్యాడు. కాని ఆనాటి రాత్రి అతనికి రంగనాథుడు కలలో కనబడి ఆమె తన భక్తురాలని, తాను ఆమెను వలచానని, ఇకపై కూడా ఆమె ధరించిన తర్వాతనే పూలమాలను తనకు అర్పించమని చెబుతాడు. ఆమెకు రంగనాథునిపై ప్రేమ మిక్కుట మవుతుంది. ఆయన ప్రేమను పొందడానికి పూర్వం కృష్ణుని కోసం గోపికలు ఆచరించిన మార్గళి వ్రతాన్ని తాను కూడా ఆచరిస్తుంది. మార్గశిర మాసంలో ప్రతిదినం రోజుకొకటి చొప్పున తన భక్తిని వ్యక్తం చేసే పాశురాలనబడే గీతాలు రచించింది. ఆ పాశుర సముదాయాన్ని తిరుప్పావై అంటారు. చివరికి ఆమె భగవంతునిలో ఐక్యమవుతుంది. తమిళ వైష్ణవులకు అత్యంత ప్రీతిపాత్రాలైన ఆమె పాశురాలలో ఒకటి.

- ఏదీ ఏదీ, నీ దయావీక్షణము ఏదీ ఏదీ?

ఇంచించుక పరవుము మాపై, మాపై

చిరుగజ్జెల వలె విరిసే ఎర నెర్రని తామరల

తెరగున వికసించే ఆ కెంజాయ కందోయి ఏదీ ఏదీ?

సుందరము నీ గద్దె క్రింద బృందములైన

చందమున, నిలుచు మా దెందములు చల్లబడ....ఏదీ...ఏదీ?

ఒక్క కనుకొన ప్రాపె చాలును, చాలును పాపముల పరిమార్చును

ఒక్క కనుకొన ప్రాపె చాలును, చాలును తాపముల చల్లార్చును...ఏదీ...ఏదీ?

(కృష్ణశాస్త్రి అనువాదం)

తమిళ ప్రాంతం నుంచి మహారాష్ట్రకు వైష్ణవం ప్రాకింది. తమిళ ప్రాంత వైష్ణవానికి శ్రీరంగం కేంద్రం కాగా, మహారాష్ట్ర వైష్ణవానికి పండరిపురం కేంద్రం. అక్కడి విష్ణుమూర్తి శ్రీరంగనాథుడు అయినట్లు, ఇక్కడ విరలుడు, విరోబా, పాండురంగడు. ఈ విరల (ఇది విష్ణు అనే పదానికి భ్రంశ రూపం) సంప్రదాయానికి వుండరీకుడు అనే భక్తుడు ప్రారంభకుడు అంటారు. ఇక్కడి దేవుడు రుక్మిణీ సమేతుడు.

నామదేవుడు

పాండురంగ భక్తులలో అగ్రగణ్యుడు నామదేవుడు. ఇతడు దర్జీ కులానికి చెందినవాడు. కాలం 1270 ప్రాంతం. కుల వృత్తి ఇష్టం లేక భగవత్పీర్లనంలో మునిగి తేలేవాడు.

విగ్రహారాధనకు తీవ్ర వ్యతిరేకి. 'రాతి విగ్రహాన్ని పూజిస్తే ఏమవుతుంది? దేవుడు లేని చోటు లేదు. వ్రతాలు, నోములు, ఉపవాసాలు, దండుగ. తీర్థయాత్రలు వ్యర్థం. నీ హృదయంలోనే శ్రీహరిని దర్శించి సేవించు-' అన్నది ఇతని ప్రబోధం. ఈయన అభంగం అనే ఛందస్సులో భక్తి గీతాలన్నీ వ్రాసి, పాడి భక్తి ప్రచారం చేశాడు.

నామదేవుని సమకాలికుడు జ్ఞానదేవుడు. ఈయన శంకరాచార్యుని వలె చిన్నతనంలోనే వేద వేదాంగాలు, వివిధ శాస్త్రాలు చదివాడు. భగవద్గీతకు ఇప్పటికీ మహారాష్ట్రలు పరమప్రామాణికంగా, పూజనీయంగా భావించే - గొప్ప వ్యాఖ్యానాన్ని 'ఓని' అనే ఛందస్సులో చాలా చిన్నతనంలోనే, తన 15వ ఏట వ్రాశాడు. తిరిగి శంకరుని వలె (?) చిన్నతనంలోనే తన 22వ ఏట క్రీస్తుశకం 1297లో సమాధి పొందాడు.

తుకారాం

మహారాష్ట్ర భక్తులందరిలోకి అత్యంత ప్రేమాస్పదుడు తుకారాం. పూనా నగరానికి సమీపాన గల దేహు గ్రాహంలో 1607లో జన్మించి 1649లో పరమపదించాడు. అతడు బ్రాహ్మణేతరుడు, వ్యాపారస్తుడు. ఇద్దరు భార్యలు. వ్యాపారంలో కంటే భగవత్సేవలోనే నిత్యం గడపడం వల్ల వ్యాపారం దెబ్బతిని ఎప్పుడూ దారిద్ర్యంలోనే వుండేవాడు. అయినా నిశ్చింతగా వుండేవాడు. పెద్దభార్య ఆకలి బాధతోనే చనిపోయింది. రెండవ భార్య ఆకలిబాధ తాళలేక ఎప్పుడూ సాధించేది. అతడు కూడా అభంగచ్చందస్సులోనే కీర్తనలు వ్రాశాడు. అవి ఇప్పటికీ ప్రజల నోట వినబడుతూ ఉంటాయి. అది శివాజీ పరిపాలనా కాలం. తుకారాం ఖ్యాతి విని ఒకసారి శివాజీ అతనికి ఎన్నో కానుకలు పంపించాడు. వాటిని (త్యాగయ్యవలె) అతడు తిరస్కరించాడు. తుదకు ఒక నదిలో మునిగి మహాప్రస్థానం చేశాడని ప్రతీతి. ఇతడు కూడా నామదేవుని వలె, వేమన వలె శుష్క బాహ్యచారాలను, ఆదంబరాలను ఖండించాడు.

“పవిత్ర నదిలో స్నానం చేస్తే ఏమైంది? నీ దేహం శుభ్రపడింది. కాని నీ అంతరంగం శుభ్రపడిందా?... నువ్వులు, బియ్యం నిప్పులో వ్రేల్చావు. కాని నీ కోపం, కోర్కెలు అలాగే వుండిపోయాయి. పాండురంగని సేవ వదిలి ఇవన్నీ దేనికి? మతాచారాలను ఖండించు. దైవధ్యానం, పుణ్యకార్యాలు ఇవే ముఖ్యమని భావించు...” ఇది తుకారాం భావ లహరి.

కబీరు

తుకారాం కంటే ముందువాడు, అదే విధంగా సంప్రదాయానికి ఎదురీది మత సంస్కరణకు పాటుపడినవాడు అయిన మరొక మహా భక్తకవి కబీరు. అతడు 1440-1510 మధ్య కాలంలో జీవించాడు. అతని స్వస్థలం వారణాసి. ఒక బ్రాహ్మణ వితంతువుకు జన్మించాడని, ఒక ముస్లిం ఇస్లాం మత సంప్రదాయానుసారంగా పెంచి పెద్దవాడిని చేశాడని ప్రతీతి. కాని అతడు ఒక దశలో రామానందుడనే భక్తయోగికి శిష్యుడై హిందూమతాన్ని

కూడా అభిమానించాడు. రాముడు అతని ఇష్టదైవం. అయితే హిందూ, ఇస్లాం మతాలలో అతడు దేన్నీ పూర్తిగా అంగీకరించలేదు. రెండింటిలోని గొప్పదనాన్నే స్వీకరించాడు. ఆ రెండు మతాలను సమన్వయం చేయడానికి యత్నించాడు. మతాలకు అతీతమైన మానవత్వాన్ని, సర్వమానవ సహోదరత్వాన్ని ప్రబోధించాడు. అతని ఉపదేశాలకు 'కబీరు పంథ్' అనే పేరు వచ్చింది. హిందూమతం నుంచి పునర్జన్మ వాదాన్ని, కర్మ సిద్ధాంతాన్ని స్వీకరించాడు. కాని విగ్రహారాధనను, శుష్క వ్రతాలను, కుల వ్యవస్థను తిరస్కరించాడు. ఇస్లాం నుంచి దేవుడు ఒక్కడే అనే విశ్వాసాన్ని స్వీకరించాడు. హిందువులు, ముసల్మానులు ఎవరేమన్నా తన దేవుడు ప్రతి ప్రాణిలోను వున్నాడని కబీరు అంటాడు.

(-జోగీ గోరఖ్ గోరఖ్ కరయీ

హిందూ రామనామ్ ఉచ్చరాయి

ముసల్మాన్ కహే ఏక్ ఖుదాయి

కబీరాకొ స్వామీ ఘట్ ఘట్ రహియో సమాయి).

అతనిపై ఇస్లాంకుచెందిన సూఫీ సంప్రదాయ ప్రభావం చాలా ఉంది. హిందీలో నిరలంకారం, సరళం, శక్తిమంతం అయిన శైలిలో అతడు వ్రాసిన భజనగీతాలు ప్రజాబాహుళ్యం లోకి ఎంత లోతుగా చొచ్చుకు పోయాయో అందరికీ తెలిసిందే.

తులసీదాసు

హిందీ సాహిత్యంలో అగ్రేసర స్థానం పొంది ఈనాటికీ తనకు తానే సాటి అని ప్రజలకు నిత్య వందనీయుడైన మహాకవి తులసీదాసు. అతడు 1543లో జన్మించి 1623లో పరమపదించాడు. అతని జన్మస్థలం కూడా వారణాసి. అతడు కూడా రామభక్తుడు. తన రామునికి నివేదనగా రామచరిత మానస్ అనే మహాకావ్యం వ్రాశాడు. వాల్మీకి రామాయణంలోని మూలకథను అనుసరించినా అప్పటికే ప్రసిద్ధమైన అధ్యాత్మ రామాయణం నుంచి స్ఫూర్తి పొందాడు. ఉత్తరభారతంలో కృష్ణభక్తితో సమానంగా, బహుశా అంత కంటే మిన్నగా రామభక్తి సామ్రాజ్యం విస్తరించడానికి ఏకైక కారకుడు తులసీదాస్ అని విజ్ఞులు భావిస్తారు.

మీరాబాయి

ప్రజాసామాన్యంలో ప్రాచుర్యంలో కబీరుతోను, తులసీదాసుతోను పోల్చదగిన భక్తురాలు కవయిత్రి మీరాబాయి. 'వానలో తడియనివారు' లేనట్లు, ఆమె పేరు విననివారు, ఆమె మధుర మధుర భక్తి గీతామృతధారలను గ్రోలనివారు, తనియనివారు ఉండరు. ఆమె రాజపుత్ర స్త్రీ. రాజపుత్ర సంస్థానంలో రాలోర్ వంశీయుడైన రతన్ సింగ్ ఆమె తండ్రి.

క్రీస్తు శకం 1504లో మెరాటా అనే చోట ఆమె జన్మించింది. తల్లి కృష్ణభక్తురాలు. చిన్నతనంలో తన తల్లి ఇచ్చిన కృష్ణవిగ్రహం ఆమెకు జీవిత సర్వస్వమైంది. కృష్ణుడినే తన ప్రియుడుగా, సఖుడుగా భావించేది. సంగీతం, నృత్యం, రాజనీతిశాస్త్రం అభ్యసించింది. మేవారు యువ రాజుతో 1516లో వివాహమైంది. ఆమె నిత్యం కృష్ణ భక్తిలో, భక్తిగానంలో మునిగి తేలుతూ, సంప్రదాయ విరుద్ధంగా సంచరించడంతో భర్త, అతని బంధువులు ఆమెను చాలా బాధలు పెట్టేవారు. ఎప్పుడూ సాధువులతో సత్సంగం నెరపేది. తనదైన కృష్ణాలయంలో

కృష్ణ సంకీర్తనంలో ప్రొద్దుపుచ్చేది. ఆమె పోకడలు రాజ కుటుంబానికి నచ్చలేదు. ఆమెను హత్య చేయడానికి కనీసం రెండు ప్రయత్నాలు జరిగాయి. ఒకసారి పూలబుట్టలో పామును పెట్టి పంపించారు. ఆ పాము ఆమెను కాటు వేసినా, ఆమె చెక్కు చెదరలేదు. అది ఆమె మెడలో పూలమాల అయింది. మరొకసారి ఆమెకు పాన పాత్రలో విషం పోసి ఇచ్చారు. ఆమె కృష్ణుడినే ధ్యానం చేస్తూ విషపానం చేసింది కాని చనిపోలేదు. అత్తింటి నుంచి పుట్టింటికి వెళ్లిపోయింది. అక్కడ వుండలేక, తీర్థయాత్రలు చేస్తూ తిరిగింది. ద్వారకలో స్థిరపడింది. ఒకసారి బృందావనం సందర్శించింది. అక్కడ కృష్ణచైతన్యుని ప్రముఖశిష్యుడైన రూపగోస్వామి ఒక ఆశ్రమంలో వుండేవాడు. అతడిని మీరాబాయి చూడగోరింది. కాని అతని ఆశ్రమంలో స్త్రీలకు ప్రవేశం లేదు. దానితో ఆమె “లోకంలో పురుషుడు ఒక్కడే, అతడే శ్రీకృష్ణుడు. మిగిలిన వారంతా అతని ప్రియురాలైన గోపికలే కదా?” అని గోస్వామికి సందేశం పంపించిందట. దానితో అతడు సిగ్గుపడి ఆమెను ఆశ్రమంలోనికి రానిచ్చాడు.

ఆమె అలా దేశమంతా తిరుగుతుండగా అప్పటి మేవారు రాణా తరపున కొందరు బ్రాహ్మణులు వచ్చి కలుసుకుని మిమ్మల్ని రాణా ఉదయసింగ్ తీసుకురమ్మన్నారని చెప్పారు. అలాగే వస్తానని ఆమె ఆ రాత్రి కృష్ణాలయంలో ప్రవేశించి తలుపులు వేసుకుని నిద్రించింది. మర్నాడు పొద్దున తలుపులు తీసి చూడగా ఆమె మాయమైంది. కృష్ణునిలో ఐక్యమైందని అంతా భావించారు.

మీరాబాయి కీర్తనలలో మధుర భక్తి ఉట్టిపడుతూ ఉంటుంది. హిందీ సాహిత్యంలో వాటికి ప్రముఖస్థానం ఉంది. ఇప్పటికీ అవి విస్తృత ప్రచారంలో వున్నాయి.

లీలాశుకుడు

ఉత్తర భారతంలోను, ఆ తర్వాత దేశమంతటా వైష్ణవ మతానికి ఎంతో దోహదం చేసిన మరొక భక్తకవి లీలాశుకుడు. అతని అసలు పేరు బిల్వమంగళుడు. అతడు తొలి రోజులలో చింతామణి అనే వేశ్యను వలచి ఆమెతో వుండేవాడు. చివరికి వైరాగ్యంతో సన్యసించి లీలాశుక నామంతో భక్తుడయ్యాడు. అతడు వ్రాసిన కృష్ణకర్ణామృతం సంస్కృతంలోని గొప్ప భక్తి కావ్యాలలో ఒకటి. అందులోని శబ్ద సౌందర్యం, భావలాలిత్యం సాటి లేనివి. అతి మధురమైన కృష్ణకర్ణామృత శ్లోకాలలో ఒకటి :

- మందం మందం మధుర నినదై ర్వేణుమా పూరయంతం

బృందం బృందావన భువి గవాం చారయంతం చరంతం

ఛందో భాగే శతమఖ మఖధ్వంసివాం దానవానాం

హంతారం తం కథయ రసనే గోప కన్యా భుజంగం -

(ఓ జిహ్వా! మధుర శబ్దాలతో వేణువు ఊదుతున్న వాడు, బృందావనంలో ఆలమందలను కాచుతున్నవాడు, వేద మంత్రాలలో సంచరిస్తున్నవాడు, ఇంద్రుని యాగం ధ్వంసించిన రాక్షసులను సంహరించినవాడు, గోపికా స్త్రీలకు జారుడు అయిన శ్రీకృష్ణుని కీర్తించు!)

ఇది “హే గోపాలక హే కృపాజలనిధే హే సింధు కన్యాపతే....” అనే శ్లోకం. “కస్తూరీ తిలకం లలాట ఫలకే వక్షస్థలే కౌస్తుభం...” అనే శ్లోకం నోటికి రాని తెలుగు రసజ్ఞులు సాధారణంగా వుండరు. అలాగే-

అంగనామంగనా మంతరే మాధవో

మాధవం మాధవం చాస్తరేణాంగనా

ఇత్థమా కల్పితే మండలే మధ్యగః

సంజగౌ వేణునా దేవకీనందనః-

అని ప్రారంభమయ్యే రాసక్రీడాష్టక శ్లోకాలు అచ్చగా రాసనర్తనం చేస్తున్నట్టే నడుస్తాయి. సంస్కృత భక్తిసాహిత్య మణిహారంలో శ్రీకృష్ణకర్ణామృతం ఒక అనర్హరత్నం.

జయదేవకవి

ఇప్పుడిక చూడవలసింది అటు తూర్పున ఉత్కళ, వంగదేశాలలో భక్తిమార్గానికి ప్రోది చేసిన మహాకవి జయదేవుడిని. సంస్కృత సాహిత్యంలో కాళిదాసు మేఘ సందేశం

ఎలా ఒక కొత్తపుంతను పరచిందో, జయదేవుడి గీత గోవిందం అలా వినూత్న పంథాను ఏర్పరచింది. సంస్కృత సాహిత్యంలో శ్లోక కవిత్వం ఎక్కువ, గేయ కవిత్వం తక్కువ. కాగా జయదేవుని గీతగోవిందం అష్టపదులు అనబడే గీతాలతో భారతదేశంలో సుప్రసిద్ధమైంది.

లక్ష్మణసేనుడు అనే వంగదేశపురాజు ఆస్థానంలో జయదేవుడు కవి. అతని జన్మస్థానం బీర్భూమ్ జిల్లాలోని కేందుబిల్వం. భార్య పద్మావతి. ఆమె నర్తకి, జయదేవుడు అష్టపదులు గానం చేస్తుండగా ఆమె నృత్యం చేసేది. తనను తాను “పద్మావతీ చరణ చారణ చక్రవర్తి”గా జయదేవుడు అభివర్ణించుకున్నాడు. తన కవితా సరస్వతిని “మధుర కోమల కాన్త పదావళీ” అని చెప్పుకున్నాడు. నిజంగానే అంత మధురం, కోమలం, కాంతం అయిన పదాలతో సంస్కృతంలో వ్రాసిన మరొక గేయ కావ్యం లేదు.

జయదేవుడు మధుర భావ ప్రేరితుడై రాధాకృష్ణుల ప్రణయాన్ని వర్ణించాడు. వారి విరహతాపాన్ని, వారి సంయోగ మాధుర్యాన్ని తన్మయుడై కీర్తించాడు. అసలు ప్రారంభశ్లోకమే అద్భుతమైన సౌందర్యంతో ఆకట్టుకుంటుంది.

- మేఘై ర్మేదుర మందరం వనభువ శ్యామాస్తమాల ద్రుమైః

నక్తం భీరు రయం త్వమేవ తదిమం రథే గృహం ప్రాపయ

ఇత్థం నంద నిదేశతత్ఫలియోః ప్రత్యధ్వకుంజ ద్రుమం

రాధామాధవయో ర్జయంతి కూలే రహః కేలయః

(ఆకాశం మేఘావృతమై వుంది. అడవి అంతా తమాల తరువులతో జీబురు మంటున్నది. రాత్రి వేళ. వీడు బాలుడు, భయపడతాడు. వాడు ఒంటరిగా ఇంటికి వెళ్ళలేదు కనుక, నీవు వాడిని ఇంటికి తీసుకువెళ్ళు అనే నందుని ఆదేశంపై రాధ కృష్ణుడిని ఇంటికి తీసుకువెడుతుండగా మార్గమధ్యంలో యమునా తటంపై ప్రతి పొదరింటిలో, ప్రతి తరువు కడ రాధా మాధవులు జరిపిన రహస్య క్రీడలకు జయమగుగాక!)

“లలిత లవంగలతా పరిశీలన కోమల మలయ సమీరే”

“ధీర సమీరే యమునా తీరే వసతి వనే వనమాలీ”

ఇత్యాది అష్టపదులు తెలియనివారు, విననివారు వుండరు. అర్థం తెలియకుండానే పల్లెటూళ్లలో, పట్టణాలలో ఈ గీతాలు పాడుకునేవారు ఎందరో వున్నారు. ఒడిప్పీ నృత్య సంప్రదాయంలో అష్టపదులదే ప్రముఖస్థానం.

గీతగోవిందం ఆ తరువాతి భక్త కవుల మీద ప్రసరించిన ప్రభావం అమేయమైనది. టాగోర్ తొలి రోజులలో తన బెంగాలీ గీతాలలో జయదేవుని కవితాశైలిని అనుకరించాడని

అంటారు. అయితే రాధాకృష్ణుల పునస్సమాగమ సన్నివేశంలో వారి రతికేళిని జయదేవుడు మరీ పచ్చిగా, మితిమీరిన కాముకత్వమయంగా వర్ణించాడనే విమర్శ కూడా వుంది. ఏమైనా భారతీయ సంస్కృతిపై, ముఖ్యంగా భక్తి సాహిత్యంపై జయదేవ గీతగోవిందం చెరగని ముద్ర వేసింది. అలాగే రాజస్థానీ, కాంగ్రా మొదలైన చిత్ర కళారీతులపై గీత గోవింద ప్రభావం ఎనలేనిది. అందులోని సంభోగ శృంగారం కామికమైంది కాదని, ఆధ్యాత్మికమైందని అతని అభిమానులు వాదిస్తారు.

విద్యాపతి

ప్రాగ్భారతంలో జయదేవుని తర్వాత చెప్పుకోదగిన ఇరువురు కవులు విద్యాపతి, చండీదాసు. వీరిలో విద్యాపతి బీహార్‌లోని మిథిల ప్రాంతం వాడు. దర్భంగ జిల్లాలోని మధుబని తాలూకాలో బినపి గ్రామంలో 1350లో జన్మించాడు. ఇతడు వృత్తిరీత్యా రాజోద్యోగి, రాజనీతి విశారదుడు. ప్రవృత్తి రీత్యా కవి, మధురభావ భక్తుడు. అతడు మైథిలీభాషలో అనేక గద్య, పద్య గ్రంథాలు వ్రాశాడు. రాధాకృష్ణ ప్రణయాన్ని కీర్తిస్తూ గీతాలు అనేకంగా రచించాడు. అతని కవితా ప్రభావం వంగ భాష కవులపై కూడా చాలా వుంది.

చండీదాసు

మరొక భక్తకవి 14-15వ శతాబ్దాల మధ్యకాలంలో జీవించిన చండీదాసు. అతడు మొదట్లో శాక్తమతస్థుడు. వాసులాదేవి ఆలయంలో పూజారి. రామి అనే రజక స్త్రీని మోహించాడు. ఆమెలో రాధను చూశాడు. తాను కృష్ణుడు. ఈ విధమైన భక్తిభావాన్ని సహజయానం అంటారు. అంటే మానవులకు సహజమైన శృంగార భావం భక్తితో మిళితమైనప్పుడు ఆధ్యాత్మికమవుతుంది. ప్రేయసి తన ప్రియుడిలో కృష్ణుడిని చూస్తుంది. ప్రియుడు ప్రేయసిలో రాధను చూస్తాడు. వారి ప్రేమలో భౌతికమైన శృంగారచ్ఛాయ వుండదు. అలౌకికమైన (ప్లేటోనిక్?) ప్రేమ భావమే వుంటుంది.

చండీదాసు, రామి ప్రణయం అటువంటిది. రామిని కీర్తిస్తూ చండీదాసు బెంగాలీలో అనేకంగా గొప్ప గీతాలు వ్రాశాడు. బ్రాహ్మణుడై వుండి ఒక రజక స్త్రీని మోహించాడనే కారణాన బ్రాహ్మణ సంఘం చండీదాసును వెలివేస్తుంది. అతడు నిస్సంకోచంగా తన కుటుంబాన్ని వదలుకుని రామితో వెళ్ళిపోతాడు. అతని కవిత్వం బెంగలీ సాహిత్యంపై అమితప్రభావం కనబరచింది. (అతని కథ తీసుకుని తెలుగులో తల్లావర్షుల శివశంకర శాస్త్రి “సహజ యానపంథి” అనే గేయ నాటిక, రజనీకాంతరావు “చండీదాసు” అనే గేయనాటిక వ్రాశారు). వైష్ణవభక్తి పద్ధతులలో సహజయానం ఒకటి. దాన్ని అనుసరించిన మొదటివాడు చండీదాసే కావచ్చు.

ఇక దక్షిణానికి వస్తే మహావార్గేయకారుడైన పురందరదాసుః అతడు 1480-1564 మధ్యకాలంలో జీవించాడు. కర్ణాటక సంగీతానికి అతడు పితామహుడు. భక్త్యావేశంలో అతడు అనేక గీతాలు రచించాడు. కర్ణాటకలో అతని గీతాలు ఇప్పటికీ ఎంతో ప్రచారంలో వున్నాయి.

అన్నమాచార్యుడు

ఆంధ్ర ప్రాంతానికి వస్తే మేరునగంతో పోల్చదగిన మహోన్నతుడు తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యుడు. ఆయన పురందరదాసుకు సమకాలికుడు. 1408లో జన్మించి 1503 వరకు ఉన్నాడు. వేంకటేశ్వరస్వామిపై వేలాది కీర్తనలు వ్రాశాడు. పండిత భాషలో కాక, ప్రజల నిత్య వ్యవహారంలోని తీయని తెలుగులో వ్రాశాడు. అంత వైవిధ్యం చూపిన మరొక కవి లేడు. గానానికి, నృత్యానికి కూడా అనువైనవి ఆయన కీర్తనలు. తెలుగు దేశపు జానపద సంస్కృతీ సౌందర్యం, జానపదుల పలుకుబడుల మాధుర్యం ఆయన కవితలలో పూర్తిగా కనబడతాయి. పద కవిత్వంపై మన ప్రబంధ కవులకు గల అనాదరం వల్ల లాయనకు రావలసినంత కీర్తి రాలేదు. ఈ శతాబ్దంలో రాళ్ళపల్లి అనంత కృష్ణశర్మగారు తిరుమల దేవాలయంలో రాగిరేకులపై వ్రాయబడి నిక్షిప్తమై వున్న కీర్తనలను వెలికితీసి ప్రచారంలోకి తెచ్చేవరకు అన్నమాచార్యుని గురించి ప్రజలకు అంతగా తెలియదు.

అన్నమాచార్యుని తర్వాత క్షేత్రయ్య

ఇతడు 1595 - 1660 మధ్య కాలం వాడు. కృష్ణాజిల్లా మొవ్వ ఇతని స్వస్థలం. అసలు పేరు వరదయ్య. సన్యసించి క్షేత్రయ్య అయ్యాడు. ఈయన కూడా అన్నమాచార్యుని శృంగార కీర్తనల పద్ధతిలో వందలాది పదాలు రచించాడు. అయితే చాలా చోట్ల ఈయన భక్తిని బూతు అనిపించే పచ్చి శృంగారం మింగివేసింది. కాని, పెక్కుగీతాలలో చాలా సున్నితమైన మధురభక్తి పూరిత కవితా ప్రాగల్భ్యం కనిపిస్తుంది.

రామదాసు

ఆ తర్వాత భద్రాచల రామదాసు అనబడే కంచర్లగోపన్న ఖమ్మం జిల్లా నేలకొండపల్లి అతని స్వస్థలం. 17వ శతాబ్దివాడు. గోల్కొండ నవాబు తానీషా ఏలుబడిలోని భద్రాచలానికి అతడు తాసిల్దారుగా పనిచేశాడు. శిథిలమై వున్న రామాలయాన్ని పునరుద్ధరించడానికి అతడు ఆరులక్షల వరహాల ప్రభుత్వ ధనాన్ని వెచ్చించడం, కారాగారంలో పడడం, తర్వాత అతని గొప్పదనం తెలిసి తానీషా అతడిని ఖయిదు నుంచి విడిపించడం అందరికీ తెలిసిన కథ.

రామదాసు రామభక్తుడు. రామునిపై ఎన్నో కీర్తనలు వ్రాశాడు. “ఏ తీరుగ నను దయ చూచెదవో ఇన వంశోత్తమ రామా! నా తరమా భవసాగర మీదను, నళిన దళేక్షణ రామా!” ఇత్యాది ఆయన కీర్తనలు ఇప్పటికీ మన పల్లెలలో హరిదాసుల కంఠాలలో సజీవంగా వున్నాయి.

త్యాగరాజు

రామదాసు అడుగుజాడలలో నడిచి శాశ్వత కీర్తికాయుడైన మరొక రామభక్తుడు, మహావాగ్గేయకారుడు త్యాగయ్య. వందలు, వేలుగా వున్న ఆయన కృతులు తెలుగుభాషకు, సారస్వతానికి అమూల్యాలంకారాలు. దాక్షిణాత్య సంగీత ప్రపంచానికి వెలలేని కాన్ఫలు. రామభక్తి సామ్రాజ్యానికి ఆయన మకుటం లేని మహారాజు. తెలుగువాడై, తెలుగులోనే తన కృతులన్నీ వ్రాసినా, తమిళ ప్రాంతంలో నివసించిన వాడైనందున తమిళులే ఆయన సంగీత వారసత్వాన్ని భావితరాలకు పదిలపరచి అందించారు. కర్ణాటక సంగీత త్రిమూర్తులైన త్యాగయ్య, శ్యామశాస్త్రి . ముత్తుస్వామి దీక్షితర్ సమకాలికులు, ఒకే పూరివారు (తిరువారూరు) కావడం విశేషం, తక్కిన ఏ వాగ్గేయకారుల కృతులలో కంటే త్యాగయ్య కృతులలో ఎంతో గాఢత, ఆర్తి, భక్త్యావేశం, తాత్వికజిజ్ఞాస, జీవుని వేదన, దుఃఖిత మానవాళి రోదన శ్రోతలను ఆకట్టుకుంటాయి. త్యాగయ్య మహోన్నత వ్యక్తిత్వం ఆయన కృతులలో పూర్తిగా ప్రతిఫలిస్తూ వుంటుంది. ‘సంగీత జ్ఞానము భక్తి వినా సన్మార్గము కలదే’ అని త్యాగయ్య ప్రశ్నించి లేదని తేల్చుకున్నాడు. ‘నిధి చాలా సుఖమా రాముని సన్నిధి సేవ సుఖమా’ అని ప్రశ్నించి, రాముని సన్నిధి సేవే పెన్నిధి అని మనసా వాచా కర్మణా విశ్వసించినవాడు. వైష్ణవ వాగ్గేయకారులలో ఆయనతో తులతూగేవారు లేరనే చెప్పవచ్చు.

ఇంతవరకు పేర్కొన్నవారు, ఇక్కడ పేర్కొననివారు ఎందరో మహాభక్తకవులు, గాయకులు అటు వైష్ణవమత ప్రచారానికి దోహదం చేస్తూ, మరొక వైపు భారతీయ సంస్కృతిని పరిపుష్టం చేశారు. భక్తి సాహిత్యానికి, భక్తి సంగీతానికి వారు చేసిన సేవ చిరస్మరణీయం.

ఇప్పటికీ వైష్ణవమత, దర్శన పరిశీలన ముగిసింది. ఇక చూడవలసింది శైవం. శాక్తం, తంత్రం.

49. శైవంః పాశుపతం, కాపాలికం

విష్ణువు, శివుడు ఋగ్వేద దేవతలే. అయితే ఇంతకు ముందే ఒక చోట చెప్పినట్లు ఆ ఇరువురికీ తర్వాత కాలంలో వచ్చిన ప్రాముఖ్యం ఋగ్వేద కాలంనాడు లేదు. వారు గొప్పవారు, మహా మహిమోపేతులు అయినా, అనేక దేవతలలో విష్ణువు ఒకడు, శివుడు ఒకడు. ఇంద్రుడు, అగ్ని, వరుణుడు, సోమడు మొదలైన పలువురు దేవతల తర్వాతనే వారి స్థానం. ఎందుకంటే ఆయా దేవతల పేర్లతో వున్నన్ని సూక్తాలు, మంత్రాలు వీరి పేర్లతో లేవు పైగా ఆనాడు శివుడు ఆ పేరుతో ప్రసిద్ధుడుకాదు. అతడిని రుద్రుడు అనే పేరుతోనే ఋగ్వేదం పేర్కొన్నది. రుద్రుడు అనే పేరు శివుడికి అన్వయించడం తరువాతి వేదాల కాలంలోను, బ్రాహ్మణాల కాలంలోను జరిగింది.

కాలక్రమంలో ఇంద్రుడు, అగ్ని, తదితర దేవతల ప్రాముఖ్యం తగ్గిపోయింది. వారి స్థానాన్ని త్రిమూర్తులైన బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులు ఆక్రమించారు. బ్రహ్మ - సృష్టికారుడు, విష్ణువు, స్థితికారుడు, శివుడు లయకారుడు. బ్రహ్మకు ప్రజార్హత లేకపోవడంతో విష్ణువు, శివుడు ఆరాధనీయులయ్యారు. వారికి లెక్కలేనన్ని ఆలయాలు వెలిశాయి. వైష్ణవం, శైవం ప్రధాన మతాలుగా పరిధవిల్లాయి. తక్కిన ఋగ్వేద దేవతలందరు ఆ ఇరువురు దేవతల ముందు తలవంచి నిలబడవలసిన వారయ్యారు. శైవ, వైష్ణవ, మతాలు పోటాపోటీగా అభివృద్ధి అయ్యాయి. వాటి మధ్య స్పర్ధలు పెరిగాయి. రెండింటి అనుయాయుల మధ్య తరుచుగా ఘర్షణలు జరిగేవి. ఒకదాని ప్రాబల్యాన్ని మరొకటి తగ్గించడానికి ప్రయత్నాలు జరిగాయి. అప్పుడప్పుడు “శివాయ విష్ణురూపాయ, శివరూపాయ విష్ణవే - శివస్యహృదయగం విష్ణుం విష్ణుశ్చహృదయగం శివః” అంటూ ఉభయ దేవుల మధ్య అభేదాన్ని, ఉభయ మతాల మధ్య సహజీవన, సామరస్యాలను సాధించడానికి ప్రయత్నాలు జరగకపోలేదు. “హరిహర” నామంతో ఆ ఇరువురిని ఒకే దేవుడుగా ఏకీకరించడానికి కూడా ప్రయత్నాలు జరిగాయి. అయినా, అవేవీ ఫలించలేదు. చాలా కాలంపాటు శైవ, వైష్ణవాల మధ్య వైషమ్యం, వైరుధ్యం, విరోధమే కొనసాగింది.

అనార్య దేవుడు?

అసలు రుద్రుడు ఆర్యుల దేవతకాడని, ఆర్యుల రాకకు ముందు ఈ దేశంలో అనాదిగా నివసించిన అనార్యజాతుల దేవుడని, వారు రుద్రుడిని లింగరూపంలో పూజించేవారని, ఆర్యులు అనార్యులను జయించిన తర్వాత వారి పెక్కు ఆచార వ్యవహారాలతోపాటు, వారి

దేవుళ్ళను, మత విశ్వాసాలను కూడా తమవిగా చేసుకునే క్రమంలో రుద్రుడు ఆర్యమతంలోనికి ప్రవేశించాడని కొందరు పండితుల అభిప్రాయం. ఋగ్వేదంలో రుద్రుడు భయంకర దేవత.

అర్ధనారీశ్వరుడు (9వ శతాబ్ద శిల్పం)

అతడు పశువులను, మానవులను సంహరిస్తూ సంచరించేవాడు. అతడిని ప్రసన్నుడుగా చేసుకోవడానికి ఆర్యులు ప్రార్థనలు చేసేవారు.

‘మా పశు, పుత్ర, పరివారాన్ని బాధించకు. మమ్మల్ని కరుణించు, మా కోరికలీడేర్పు’ అంటూ రుద్రుడిని స్తోత్రం చేసేవారు.

రుద్రునికి చాలా పేర్లున్నాయి. ఈశుడు, ఈశ్వరుడు, మహేశ్వరుడు, పరమేశ్వరుడు, శివుడు, భవుడు, అభవుడు, కపర్ది, శర్వుడు, పశుపతి, శంభుడు, శంకరుడు, హరుడు, కృత్తివాసుడు, మహాదేవుడు... ఇత్యాదిగా ఎన్నో. ఈ అన్నిటిలోకి శివుడు అనే పేరే రూఢమైపోయింది. శివుని చుట్టూ అనంతంగా పౌరాణిక గాథలు, మత విశ్వాసాలు పెరిగిపోయాయి. చివరికి ఆయన జైవుల దృష్టిలో తక్కిన అందరు దేవుళ్ళకు ఆది దేవుడు అయ్యాడు. అంతేకాదు. ఆత్యంతిక సత్యం (ultimate turth) అయిన పరబ్రహ్మం శివుడేనని వారు సిద్ధాంతం చేశారు.

రుద్రుడు, లేదా శివుడు మానవ నివాసాలకు దూరంగా శ్వశానాలలో వుంటాడు. ఉన్నత పర్వతాలలో, దుర్గమారణ్యాలలో విహరిస్తాడు. కపాలధారియై, చర్యాంబరం ధరించి,

ఒడలంతా భస్మం అలదుకుని, త్రిశూలపాణియై, నాగభూషణుడై, నందివాహనుడై, ప్రమథగణ పరివేష్టితుడై సంచరిస్తాడు. ఆయన అర్థాంగి పార్వతి. మొట్టమొదటిసారిగా ఆమె కేసోపనిషత్తులో హైమవతిగా, ఉమాదేవిగా ఇంద్రాది దేవతలకు దర్శనమిస్తుంది. పార్వతి అంటే శక్తి. ఆమె శివునిలో సగం. అందుచేత శివుడు అర్థనారీశ్వరుడు. అంటే పార్వతి లేనిదే శివుడు లేడు. శివుడు లేనిదే పార్వతి లేడు. నెత్తిన గంగ, నెలవంక, కంఠంలో గరళం, స్థిరనివాసం కైలాసం. ప్రతి సాయంసంధ్యా సమయంలోను శివుడు సతీసమేతుడై డమరుకం మోగిస్తూ తాండవ నృత్యం చేస్తాడు.

- అవధరింతువు ప్రతి దివసాంతమందు

నిత్య నూతన తాండవ నృత్యకేళి

ఓయి నటరాజ! తలలైన నూపలేక

భువనములు దుర్భరానందమున నడంగ!.... (కృష్ణశాస్త్రి)

పార్వతికి ఉమ, గౌరి, దుర్గ, చండి, చాముండి, కాళి, కరాళి ఇంకా ఎన్నో పేర్లున్నాయి. శివునికి ఆమె అర్థాంగి కనుక శివునితోపాటు ఆమె కూడా పూజనీయురాలైంది. ఆమె శివుని శక్తి కనుక, ఆదిశక్తి కనుక, శివుని కంటే ఎక్కువగా ఆరాధ్యురాలైంది కూడా.

వైష్ణవ మతం వలె శైవం కూడా అత్యంత ప్రాచీనమైంది. వైష్ణవ మతంలో మొదటగా తలెత్తిన శాఖ వాసుదేవం. వాసుదేవ కృష్ణుని పూజగా, అతని పట్ల భక్తిగా వైష్ణవం ప్రారంభమైంది. కాగా, వాసుదేవ సంప్రదాయానికి సమకాలికంగా, సమాంతరంగా శైవంలో మొదట తలెత్తిన శాఖ పాశుపతం. వాసుదేవం క్రీస్తుపూర్వం మూడవ శతాబ్దినాటిదని పండితుల అభిప్రాయం. పాశుపతం కూడా ఆనాటిదే అయివుండాలి.

పాశుపతం

శివునికి పశుపతి అనే పేరుంది. ఆ పేరు మీదుగానే పాశుపతం అనే శైవశాఖ బయలుదేరింది. దాని ప్రారంభకుడు సాక్షాత్తు శివుడేనని సంప్రదాయం. శివుడు ఒక మృత శరీరంలో ప్రవేశించి ఆ జీవుడిని పునరుజ్జీవింపచేశాడట. అతడు లకులీశుడు అనే పేరుతో తిరిగి జీవించాడు. అది శివుడు ఎత్తిన ఆఖరి మానవావతారమట. ఆ లకులీశావతారంలో శివుడే పాశుపత మతప్రచారం చేశాడట. ఉత్తర భారతంలో కొన్నిచోట్ల పాశుపత దేవాలయాలలో దిగంబరుడైన ఒక యోగి ఒక దండాన్ని (లకుటం) ఎడమ చేతితో ధరించి వున్నట్టు, అతని మర్మాంగం నిక్కబొడుచుకుని వున్నట్టు కనిపించే విగ్రహాలున్నాయట. ఆ యోగి లకులీశుడేనని పండితుల అభిప్రాయం.

పాశుపత మతంపై సాంఖ్యదర్శన ప్రభావం ఉంది. ఆ మతంలో శివుడు సర్వస్వతంత్రతత్వం కాగా, ప్రకృతి, పురుషులు శివునిపై ఆధారపడిన తత్వాలు. ముక్తజీవులు

శాశ్వతంగా శివసాయుజ్యం పొందుతారు. యోగ దర్శనంలో ముఖ్యమైన యమ, నియమాదులు పాశుపతానికి కూడా ముఖ్యమే, జీవుని దుఃఖాన్ని శాశ్వతంగా నివారించడం ఈ మతం ధ్యేయం, ఇందుకు అయిదు దశలను సాధకుడు అధిగమించాలి. మొదటిదశలో సాధకుడు దిగంబరంగా, ఒడలికి బూడిదను రోజుకు మూడుసార్లు అలడుకుని సంచరిస్తూ, శివుని పూజిస్తూ, శివతాండవాన్ని అనుకరించి నాట్యం చేయాలి. రెండవ దశలో ఇవన్నీ మానివేసి ఉన్మాదిలా సంచరిస్తూ అందరి చేత అసహ్యించుకోబడుతూ వుండాలి. మిగిలిన దశలలో కూడా కఠోర నియమాలను అనుష్ఠిస్తూ శ్మశానాలలో తిరుగుతూ, ఇంద్రియాలను జయించి ప్రాపంచిక బంధాలన్నిటినీ త్రొచుకోవాలి. ఆ విధంగా చేస్తుంటే చివరికి అతడు శివునివలె దివ్యదేహం పొంది, దివ్యమహిమలు సంపాదించి, సర్వశక్తి సంపన్నుడవుతాడని పాశుపతుల నమ్మకం.

ఇదే రోత పుట్టించే సంప్రదాయం కాగా, దీన్ని మించిన అసహ్యం కలిగించే మరి రెండు శైవశాఖలు మధ్యయుగాలలో బయలుదేరాయి. వాటిలో ఒకటి కాపాలికం. రెండవది కాలాముఖం. ఈ రెండు శాఖల అనుయాయులను అతిమార్గికులు అంటారు. అంటే తీవ్రవాదులు (extremists).

వీరు 10-11 శతాబ్దాలనాటికి బాగా ప్రాబల్యంలో వుండేవారు. కాని అంతకుముందు కొన్ని శతాబ్దాల నాడే ఈ తీవ్రవాదాలు, ముఖ్యంగా కాపాలికం, ప్రచారంలో వుండేవి. ఉదాహరణకు ఎనిమిదవ శతాబ్దినాటివాడైన శంకరాచార్యుడి జీవితకథలో ఒక ఘట్టంలో ఆయనను సంహరించడానికి ఒక కాపాలికుడు ప్రయత్నించడం, చివరికి తానే వధించబడడం అనే ఒక ఉదంతం వుంది. పోతే. ఆ శతాబ్దానికో, లేక ముందు శతాబ్దానికో చెందిన మహాకవి భవభూతి వ్రాసిన నాటకం “మాలతీ మాధవం”లో ఒక సందర్భంలో నాయిక మాలతినీ ఒక కాపాలికుడు, అతడి శిష్యురాలు పట్టుకుని బలి ఇవ్వబోవడం, ఆమె చివరికి గండం గడిచి సురక్షితంగా బయటపడడం కథితమైంది.

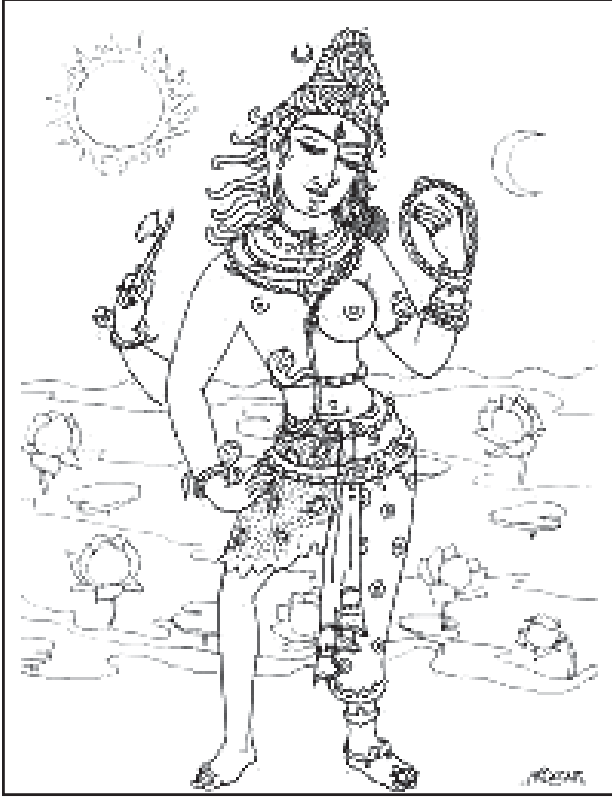
దురాచారాలు

శివుడికి ఆదిభిక్షువనే పేరుంది. ఆయన భిక్షాపాత్ర మానవకపాలం. కాపాలికులు కూడా శివుడిని అనుకరిస్తూ మనిషి పుర్రెను పుచ్చుకుని తిరిగే వారు. వీరు ఆరు ముద్రికలు ధరించేవారు. ఒకటి - కంఠహారం. రెండు - ఏదో ఒక ఆభరణం. మూడు - చెవి పోగు. నాలుగు - శిరోమణి. అయిదు - భస్మం. ఆరు - జందెం.

దిగంబరులై, మనిషి పుర్రెలో ఆహారం పెట్టుకుని తినడం, మద్యం త్రాగడం, విచ్చలవిడిగా మైథునం చేయడం, మానవ మృత కళేబరాల నుంచి మాంసం తీసి భుజించడం, చితుల నుంచి భస్మం సేకరించి వంటికి పూసుకోవడం, శ్మశానాలలో స్త్రీ శవ యోనిలోని ఆత్మపై దృష్టి నిలిపి ధ్యానించడం, గ్రామాలలోకి వచ్చినప్పుడు స్త్రీల పట్ల అసభ్యమైన చేష్టలతో

ప్రవర్తించడం కూడా చేసేవారట. ఇదంతా శివభక్తిలో భాగమని వారి ఉద్దేశమట. ఇలా చేస్తే శివుడు కరుణిస్తాడని, తమకు కూడా శివత్వం అబ్బుతుందని వారి నమ్మకమట.

కాలాముఖ శైవ శాఖ కూడా ఇలాంటి అనాచార, దురాచారాలకు ప్రాధాన్య మిచ్చిన సంప్రదాయమే. కాలాముఖులు ముఖాన నల్లటి బొట్టు పెట్టుకునే వారు. అందువల్ల వారికి ఆ పేరు వచ్చింది.

ఏమైనా పాశుపతం, కాపాలికం, కాలాముఖం వంటి సంప్రదాయాల వల్ల శైవం పట్ల ప్రజలలో ఏవగింపు కలిగింది. పరమ జుగుప్సాకరం. భయావహం ఆయన ఆ సంప్రదాయాలు క్రమంగా క్షీణించి 14వ శతాబ్దినాటికి దాదాపుగా అంతరించాయి. ఈ అతిమార్గ సంప్రదాయాల పట్ల రోతతోనే శైవాన్ని ఒక గౌరవప్రదమైన తాత్విక దర్శనంగా, సంఘంలో అందరికీ ఆమోదయోగ్యమైన, నాగరికమైన మత సంప్రదాయంగా సంస్కరించాలనే ఉద్దేశంతో కొన్ని ప్రయత్నాలు జరిగాయి.

50. శైవ సిద్ధాంతం, వీరశైవం, కాశ్మీరశైవం

పాశుపతం, కాపాలికం, కాలాముఖం వంటి సంప్రదాయాలకు చెందినవారు అనుసరించిన జుగుప్సాకర పద్ధతుల వల్ల శైవ మతం ప్రజాభిమానానికి, ముఖ్యంగా పండిత వర్గాల ఆదరానికి దూరమైంది.

దానితో శైవానికి కూడా ఒక సిద్ధాంత ప్రాతిపదికను నిర్మించడానికి ప్రయత్నాలు జరిగాయి. ఆ ప్రయత్నాల ఫలితంగా రూపొందిన ప్రాతిపదికలలో ఒకటి శైవ సిద్ధాంతం. ఇది ఎక్కువగా దక్షిణాదిలో ప్రాచుర్యం పొందింది.

శైవ సిద్ధాంతానికి ప్రాతిపదిక కూర్చిన వాఙ్మయంలో ఆగమాలు ముఖ్యమైనవి. శైవాగమాలు 28 అని, స్వయంగా శివప్రోక్తాలని ప్రతీతి. అవికాక తమిళంలో తిరుమురై అనే శైవ గీత వాఙ్మయం, పెరియ పురాణం అనబడే శైవనాయనార్ల జీవిత కథావిశేషాలతో కూడిన గ్రంథం, మేయికండర్ రచన శివజ్ఞాన బోధం, అరుణ్ నంది శివజ్ఞాన సిద్ధి మొదలైనవి శైవమత వాఙ్మయంలో ముఖ్యమైనవి.

శైవ మతతత్వాన్ని వివరించేది శైవ సిద్ధాంతం. అది ప్రధానంగా నిగమాగమాలపై ఆధారపడిన సిద్ధాంతం. అది మూడు మౌలికతత్వాలను అంగీకరించింది.

మూడు తత్వాలు

ఒకటి పతి, రెండవది పశువు, మూడవది పాశం, పతి అంటే శివుడు. పశువు అంటే జీవాత్మ. పాశం అంటే జీవుడిని ప్రపంచానికి బంధించి వుంచే భవబంధం.

పతి అయిన శివుడు సాక్షాత్తు పరబ్రహ్మం. ఆయన సర్వజ్ఞుడు, సర్వశక్తిశాలి, సర్వోపగతుడు. ఆయనకు ప్రధానంగా అయిదు శక్తులున్నాయి. ఆ శక్తులే ఆయన తనను తాను వ్యక్తం చేసుకునే రూపాలు. శివుడు తనంతట తానుగా ఏదీ చేయడు. తన శక్తుల ద్వారానే పని చేస్తాడు. అయిదు శక్తులతో అయిదు విధాల పనులు చేస్తాడు. అవి సృష్టి, స్థితి, లయం, తిరోధానం, వరదానం.

శివుడు జగత్తుకు ప్రత్యక్షంగా, తనకు తానుగా సృష్టికర్త, కాదు. అలా అయేట్టులే అది ఆయనను పరిమితుడిని చేస్తుంది. తన సృజనశక్తి ద్వారా శివుడు జగత్తుకు (కుండకు కుంభకారునివలె) నిమిత్తకారణం (instrumental cause) అవుతాడు. ఆయనే (కుండకు మట్టివలె) జగత్తుకు ఉపాదానకారణం (material cause) అవుతాడు. ఆయనే జగత్తుకు ఆదికారణం (first cause) కూడా.

శివభక్తి అచేతనం కాదు. అది సచేతనం. అదే శివుని శరీరం. శివుడు అంటే శుద్ధ చైతన్య స్వరూపం కాగా ప్రకృతి శుద్ధ అచేతనం. శుద్ధ చేతనానికి, శుద్ధ అచేతనానికి అనుసంధానం కూర్చేది శివభక్తి.

పతి (శివుడు) కి పశువులుంటాయి. అందుచేత శివుడు పశుపతి అయ్యాడు. పశువులు అంటే జీవాత్మలు. వాటికి పుట్టుకలేదు. వినాశం లేదు. అవి అనాది, అనంతం, అనశ్వరం.

జీవాత్మ అణురూపంలో వుంటుంది. భవబంధం తెగిపోగానే జీవాత్మ శివుడు అవుతుంది. భవముక్తులందరూ శివులే. ముక్తి అనేది జీవునికి శివానుగ్రహం వల్లనే లభిస్తుంది. అందువల్ల జీవుడు స్వతంత్రుడు కాదు. శివునిపై పూర్తిగా ఆధారపడిన తత్వమే జీవాత్మ.

పార్వతి (10వ శతాబ్ది చోళశిల్పం)

పాశం అంటే భవబంధం. అది మూడు విధాలైనది. ఒకటి అవిద్య (అణుత్వం), రెండవది కర్మ. మూడవది మాయ, అవిద్య వల్ల జీవుడు తనను తాను అణువుగా భావించుకుంటాడు. తన శుద్ధ చైతన్య స్వరూపానిన మరచిపోయి, దేహానికి పరిమితమైనవాడుగా పరిగణించుకుంటాడు.

కర్మ మాయ

కర్మ అవిద్యకు ఉపకరణం. దానివల్లనే జీవాత్మ దేహంతో తాదాత్మ్యం చెందుతుంది. ఆత్మ తన కర్మ ఫలితాలను తాను నిశ్చేషంగా అనుభవించే వరకు కర్మకు నాశంలేదు, ఆత్మకు ముక్తి లేదు.

మాయ అనేది జగత్తుకు భౌతికకారణం. అది సచేతనమే కాని, ప్రకృతిగా రూపెత్తినప్పుడు అచేతనం అవుతుంది.

పాశనాశం తర్వాత జీవుడు శివుడు అవుతాడు. శివునిలో సమానుడు అవుతాడు. ముక్తి అంటే శివునిలో ఐక్యమైపోవడం కాదు. శివ సన్నిధిలో శాశ్వతంగా వుంటూ ఆయనను భక్తితో సేవించడం.

సృష్టిక్రమం

శైవ సిద్ధాంతంలో సృష్టిక్రమం చాలావరకు సాంఖ్యశాస్త్రాన్ని అనుసరించి వుంటుంది. సాంఖ్యంలో 25 తత్వాలు కాగా, శైవంలో 36 తత్వాలు. పురుషుని (జీవాత్మ) వరకు రెండూ సమానమే. ఆ పైన శైవంలో అయిదు కంచుకాలు వున్నాయి. అవి నియతి (క్రమం), కాలం, రాగం, విద్య, కళ (శక్తి). దానిపైన మాయ, శుద్ధ విద్య, ఈశ్వరుడు, సదాశివుడు, శక్తి, అంతిమంగా శివుడు.

సదాశివుడు, ఈశ్వరుడు, శుద్ధ విద్య విద్యాతత్వాలు, మాయనుంచి మిగతావి ఆత్మతత్వాలు. వాటినుంచి పరిణామం చెందేవి జీవాత్మలు.

శంకరాద్వైతం ప్రపంచాన్ని మిథ్య అంటుంది. దీన్ని శైవ సిద్ధాంతం అంగీకరించదు. జగత్తు అనాది, సత్యం. అది ఈశ్వర లీల కాదు. జీవుల ఉద్ధరణ కోసం ఒక సాధనంగా శివుడు సృజించినది. జీవులను ముక్తులనుగా చేయడానికి శివుడు నిత్యం ప్రయత్నిస్తూనే వుంటాడు.

అన్ని పాపాలకు కారణం మాయ. దాన్ని తొలగించుకోవాలి. అలాగే అణుత్వభావం. దాన్ని జయించాలి. అలాగే కర్మబంధాన్ని నిశ్శేషం చేయాలి. ఇదంతా నైతిక నైష్ఠిక జీవనం ద్వారాను, గురుకృప ద్వారాను, శివానుగ్రహం ద్వారాను జరుగుతుంది.

చర్య ద్వారా క్రియ (ప్రతాదులు), దాని ద్వారా యోగం (యమనియమాదులు), దాని ద్వారా నైష్ఠిక జీవనం లభిస్తాయి. శివానుగ్రహం వల్ల జ్ఞానం. దాని ద్వారా మోక్షం.

శివోహం

మోక్షం అంటే తానే శివుడు (శివోహం) అనే భావం కలగడం. శివునికీ, జీవునికీ భేదం వుంది. అభేదం వుంది. శివత్వంతో ఏకత్వం కలగడమే ముక్తి. అయితే దానివల్ల జీవునికి తన ప్రత్యేక అస్తిత్వం పోదు. శివునిలో వేరుగా వుంటూనే ఏకత్వభావం కలిగి వుంటాడు. నీటిలో ఉప్పు కరిగిస్తే అది ఉప్పునీరు అవుతుంది. ఆ నీరంతా ఉప్పుగా ఉంటుంది. అంత మాత్రాన నీరు, ఉప్పు ఒకటి కాదు, నీరు నీరే ఉప్పు ఉప్పే. అలాగే జీవుడు శివత్వం పొందినప్పటికీ తాను తానుగానే వుంటాడు. ఈ భేదాభేద భావమే ముక్తి.

తమిళ దేశంలో శైవమత ప్రాబల్య, ప్రాచుర్యాలకు ముఖ్య కారణం నాయనార్లు అనబడే శివభక్తులు. వీరు అరవై ముగ్గురు. తిరిగి వీరందరిలోకి జ్ఞాన సంబంధమూర్తిది అగ్రస్థానం. ఈయన ఏడవ శతాబ్దివాడని కొందరు పరిశోధకులు తేల్చారు. ఆయన వ్రాసిన 384 పద్యగంలు శైవ వాఙ్మయంలో అతి ముఖ్యమైనవి. జ్ఞాన సంబంధానికి వృద్ధ సమకాలికుడు అప్పర్ మరొక ముఖ్యుడైన నాయనార్. వేరొకరు మాణిక్య వాసగర్. ఆయన వ్రాసిన తిరువాసగం శైవ వాఙ్మయంలో ప్రముఖస్థానం పొందింది. ఈ నాయనార్లు వ్రాసిన భక్తిగీతాలు ఇతర రచనలు, తమిళ దేశంలో శైవ ప్రచారానికి ఎంతో తోడ్పడ్డాయి.

వీరశైవం

మరొక వైపు కర్ణాటకలో కూడా మధ్యయుగాలలో శైవం బాగా వ్యాపించింది. అక్కడ దాని పేరు వీరశైవం. వీరశైవులనే లింగాయతులు అంటారు. ఈ మతస్థులు విధిగా లింగకాయను మెడలో ధరిస్తారు. కనుక వీరికి లింగాయతులు అనే పేరు వచ్చింది. వీరు ఈనాడు కూడా కర్ణాటకలో ప్రబలమైన వర్గంగా వున్నారు.

కర్ణాటక వీరశైవ ప్రవక్త బసవేశ్వరుడు అని ప్రతీతి. అది నిజం కాదని, బసవనికి ముందే కర్ణాటకంలో వీరశైవం వుండేదని, బసవడు ఆ మతాన్ని పోషించి, వృద్ధిచేశాడని కొందరు పండితులు అభిప్రాయపడుతున్నారు. ఏమైనా ఒకటి మాత్రం నిజం. వీరశైవం అనగానే బసవని పేరే ముందుగా జ్ఞాపకం వస్తుంది. బసవని ప్రాపకం లేనిదే వీర శైవానికి అంత ప్రాబల్యం వచ్చేది కాదనేది అందరు అంగీకరించిన విషయం.

కళ్యాణ్ ను 1157-1167 మధ్య కాలంలో పరిపాలించిన బిజ్జలుని వద్ద బసవేశ్వరుడు మంత్రిగా వుండేవాడు. ఆయన జీవిత చరిత్రను తెలిపే గ్రంథం బసవపురాణం. శైవులకు విచ్చలవిడిగా దానధర్మాలు చేసేవాడు. ఈ విధంగా తన కోశాగారాన్ని వినియోగించుకోవడం బిజ్జలుడు సహించలేకపోయాడు. అతడు ఇరువురు శైవులను దండించాడట. దానికి కోపగించిన బసవని ప్రేరణతో శైవులు బిజ్జల మహారాజును హత్య చేశాడట.

బసవడు బ్రాహ్మణుడైన ఉపనయనాది బ్రాహ్మణ సంస్కారాలను తిరస్కరించాడు. వర్ణవ్యవస్థను వ్యతిరేకించాడు. వీరశైవాన్ని ప్రధానంగా ఒక సంస్కరణోద్యమంగా పరిగణిస్తారు. వీరశైవం వర్ణవ్యవస్థను గుర్తించలేదు. శైవులందరికి అది సమాన ప్రతిపత్తిని ఇచ్చింది.

కాశ్మీరులో

శైవ మతంలో మరొక ముఖ్యశాఖ కాశ్మీరశైవం. కాశ్మీరంలో మధ్యయుగాలలో శైవం అతి విస్తృతంగాను, ప్రబలంగాను ఉండేది. దానికి, దక్షిణభారత శైవశాఖలకు చాలా భేదం వుంది. కాశ్మీరశైవం అద్వైతానికి దగ్గర. సాంఖ్యంతో కూడా దానికి పోలికలున్నాయి. దానిలో రెండు ఉపశాఖ లున్నాయి. ఒకటి ప్రత్యభిజ్ఞావాదం. రెండవది స్పందవాదం.

మొదటిదాన్ని ప్రచారం చేసినవాడు సోమనందుడు. అతడు శివదృష్టి అనే గ్రంథం వ్రాశాడు. అతని శిష్యుడు ఉత్పలచార్యుడు, అతని శిష్యుడు లక్ష్మణగుప్తుడు, అతని శిష్యుడు అభినవగుప్తుడు. ఈ అభినవ గుప్తుడు సంస్కృత అలంకార శాస్త్రంలో మహాప్రజ్ఞానిధి. ఆనందవర్ధనుని ధ్వన్యాలోకానికి అతడు వ్రాసిన లోచన వ్యాఖ్య సంస్కృత వాఙ్మయంలో సుప్రసిద్ధమైనది. అతడు శైవతాత్మిక గ్రంథాలు కూడా చాలా వ్రాశాడు.

శివుడు ప్రపంచానికి అతీతుడు, అంతర్యామికూడా. అందుచేత జగత్తు శివుని కంటే భిన్నం కాదు. శివుని స్ఫురణమే జగత్తు. శివునిలో అది సూక్ష్మరూపంలో వుంటుంది. స్ఫురణం వల్ల అది స్థూలరూపం పొందుతుంది. శివునికి అయిదు శక్తులున్నాయి. అవి చిచ్ఛక్తి, ఆనంద శక్తి, ఇచ్ఛాశక్తి, జ్ఞానశక్తి, క్రియాశక్తి, జీవుడు కర్మలో పడి తన దివ్యస్వరూపాన్ని విస్మరిస్తున్నాడు.

అయితే దీనికి శంకరాద్వైతానికి ఒక ముఖ్య భేదం - శంకరుని పరబ్రహ్మం నిష్క్రియం. ప్రత్యభిజ్ఞాశైవంలో శివుడు సృష్టికర్త.

సృష్టి, స్థితి, లయం, నిగ్రహం, అనుగ్రహం శివుని పంచకృత్యాలు, శివునికి, జగత్తుకు అద్దానికి, ప్రతిబింబానికి వుండే సంబంధం వంటిది వుంది. బింబం కంటే ప్రతిబింబం భిన్నం, అభిన్నం కూడా.

జీవునికి ఆవరణభంగం కావడమే మోక్షం. తానే శివుడనని గ్రహించి శివునితో తాదాత్మ్యం చెందినప్పుడు జీవునికి ముక్తి కలుగుతుంది. ఈ ఆవరణ భంగవాదాన్ని అభివగుప్తుడు తన అలంకార శాస్త్రవాదానికి కూడా వర్తింపజేశాడు.

రంగస్థలంపై ఏదైనా నాటక ప్రదర్శనను చూస్తున్నప్పుడు, నాటకంలోని పాత్రలతో ప్రేక్షకుడు తాదాత్మ్యం చెందుతాడు. అంటే అతడు తన పరిమిత వ్యక్తిత్వపు ఆవరణను అతిక్రమించుతాడు. ఆ విధంగా ఆవరణ భంగమై ఎదుట గల పాత్రల అనుభవాలతో తాదాత్మ్యం చెందడం వల్ల సహృదయుడైన ప్రేక్షకునికి ఆనందం కలుగుతుంది. అతని పరమార్థసారం, ప్రత్యభిజ్ఞా విమర్శిని, తంత్రాలోకం మొదలైన వాటిని శైవాద్వైత వాదానికి ప్రామాణిక గ్రంథాలుగా పరిగణిస్తారు.

51. శాక్తేయం, వామాచారం...

హిందూమత శాఖలలో శైవ, వైష్ణవాల తర్వాత ప్రసిద్ధమైనది, ప్రముఖమైనది శాక్తం.

శాక్తం అంటే శక్తి ఉపాసనకు సంబంధించిన మతం. శక్తి శివుని భార్య. అందుచేత స్థూలంగా శాక్తమతాన్ని శైవంలో భాగంగానే పరిగణించవచ్చు. కాని, వాస్తవంలో శాక్తం శైవం కంటే భిన్నమార్గంలో, ఒక స్వతంత్ర, ప్రత్యేక మతంగా వృద్ధి చెందింది.

శివుడు, శక్తి ఒకే తత్వంలోని రెండు భాగాలు. అందుచేత శివుడు లేనిదే శక్తి లేదు. శక్తి లేనిదే శివుడు లేదు. శివుడు అంటే పరబ్రహ్మస్వరూపమే. ఆయన నిర్గుణుడు, నిరాకారుడు, నిష్ప్రియుడు. శక్తి సహాయంతో ఆయన సగుణుడు, సాకారుడు, సక్రియుడు అవుతాడు. శివునిలో సగం భాగం శక్తి. ఈ ఊహనుంచే శివుడికి అర్ధనారీశ్వరుడనే పేరు వచ్చింది.

కాళిదాస మహాకవి “రఘువంశ” ప్రారంభ శ్లోకం అందరికీ తెలిసిందే.

వాగర్థావివ సంపుక్తై వాగర్థ ప్రతిపత్తయే

జగతః పితరౌ వందే పార్వతీ పరమేశ్వరౌ

శక్తికి అనేక నామాలున్నాయి. మొట్టమొదటిసారిగా ఆమె కేనోపనిషత్తులో ఉమగా దేవతలకు ప్రత్యక్షమవుతుంది. కాలక్రమాన ఆమెకు ఎన్నో పేర్లు సంక్రమించాయి. బహుశా దేశంలో వివిధ ప్రాంతాలలో వేర్వేరు దేవతలను వేర్వేరు పేర్లతో వ్యవహరించడం, ఆ ప్రాంతీయ దేవతల చుట్టూ అనేక కథలు బయలుదేరడం, తర్వాత కాలంలో ఆయా దేవతలందరిని ఒకే దేవిగా సంభావించడం జరిగి వుండవచ్చు. హైమవతి, గౌరి, శాంభవి, భవాని, రుద్రాణి, శివాని, శర్వాణి, పార్వతి, దుర్గ, కాళి, చండి, చాముండ, కరాళి, కుమారి, కాపాలి, కాత్యాయని, త్రిపురసుందరి, లలిత, మహిషాసుర మర్ధిని ఇలా ఎన్నో లెక్కలేనన్ని పేర్లు. ఈ వివిధ దేవతా రూపాలలో కాళి అతి భయంకర దేవత. ఆమె నరబలి, జంతుబలి కోరుతుంది. గ్రుడ్లురుముతూ, సురాపానం చేస్తూ, కపాల మాల ధరించి, నాలుక వెళ్ళబెట్టి భయంగాలుపుతుంది. బెంగాల్‌లో కాళికాపూజ ఎక్కువ. (“కలకత్తా కాళిక నాలుక - రుద్రాలిక నయన జ్వాలిక”) చండి, చాముండ, దుర్గ కూడా కాళి అంతగా కాకపోయినా భయానక రూపాలే. కాగా పార్వతి, త్రిపురసుందరి. లలిత మొదలైనవారు సౌమ్య, సుందర దేవతామూర్తులు.

తాంత్రిక మతం

శక్తుపాసన హిందూమతంలో ఒక ముఖ్యభాగం. ఆమెను ఆరాధిస్తే వాంఛితార్థాలు సిద్ధిస్తాయని సామాన్యులు భావిస్తే, కొన్ని కఠోర సాధనాల ద్వారా ఆమెను ప్రసన్నురాలిగా చేసుకుంటే అలౌకిక శక్తులు లభిస్తాయని, ఆమె ఉపాసన మోక్ష సాధకమని ఇతరుల విశ్వాసం.

శాస్త్రంలో భాగమే తంత్రశాస్త్రం. అయితే తంత్రాలు శాస్త్రానికి పరిమితమైనవి కావు. బౌద్ధమతంలో, జైనమతంలో కూడా తంత్రాలున్నాయి. అవి కాక “బ్రాహ్మణ తంత్రాలు వున్నాయి. తిరిగి బ్రాహ్మణ తంత్రాలలో వైష్ణవ, శైవ, శాక్త, సౌర, గాణాపత్య తంత్రాలున్నాయి.

అతి ప్రాచీనకాలం నుంచి శాక్త తంత్రాలున్నాయి. అన్నీ శివుడు పార్వతికి ఉపదేశిస్తున్నట్లుగా సంవాద రూపంలో వుంటాయి. అవి నూటికి పైగానే వున్నాయంటారు. కాని, చిరకాలంగా వాటిలో అత్యధికభాగం రహస్యంగానే వుండిపోయాయి. ఇటీవలి కాలంలో కులార్ణవ తంత్రంలాంటి కొన్ని తంత్ర శాస్త్ర గ్రంథాలు సర్ జాన్ వుడ్రాఫ్ వంటి పాశ్చాత్య పండితుల అనువాదాలు, పరిశోధనలు, వ్యాఖ్యానాల ద్వారా వెలుగులోకి వచ్చాయి. ఎవరు పడితే వారు తంత్ర విద్యను అభ్యసించరాదని, దానికి ముందుగా అర్హత, అధికారం సంపాదించాలని, సద్గురువు వద్ద దీక్ష పొంది గురువు మార్గదర్శకత్వంలోనే అభ్యసించాలని, బెడిసి కొడుతుందని ఆంక్షలున్నాయి. అందుచేతనే అనేక శతాబ్దాలుగా తంత్ర వాఙ్మయాన్ని రహస్యంగానే వుంచడం జరిగింది. తాంత్రికమతంలో గురువు, ముఖ్యంగా సద్గురువు ప్రాధాన్యం ఇంతా అంతా కాదు. గురువు లేనిదే తాంత్రిక మతమే లేదు.

తంత్రసాధన ద్వారా సాధకునికి అలౌకిక శక్తులు కలుగుతాయనే నమ్మకం కూడా తంత్ర వాఙ్మయాన్ని గోప్యంగా వుంచడానికి కారణమైంది. ఎవరు పడితే వారు అలౌకిక శక్తులు సంపాదిస్తే లోకానికి హాని కలుగుతుంది కదా? తాంత్రిక అలౌకిక శక్తుల భావనలో నుంచి అనేక చిత్ర విచిత్ర పౌరాణిక కథలు, జానపద కథలు ప్రచారంలోకి వచ్చాయి. అణిమాది అష్టసిద్ధులు తాంత్రిక అలౌకిక శక్తులలోనివే. ఈ శక్తులను సాధించిన సిద్ధులు, యోగుల కథలు అందరికీ పరిచితాలే. “కళాపూర్ణోదయం”లో మణిస్తంబుడనే సిద్ధుడు సింహం మీద ఎక్కి ఆకాశగమనం చేస్తూ కలభాషిణిని చూసి కిందికి దిగి ఆమెను వంచించి మృగేంద్ర వాహన అనే దేవతకు బలి ఇవ్వబోయిన ఉదంతం సుప్రసిద్ధం. ఇలాంటి కథలు మన జానపద వాఙ్మయంలో లెక్కలేనన్ని.

పంచ మకారాలు

తాంత్రిక గ్రంథాలు వేదాచారం, సిద్ధాంతాచారం, కౌలాచారం, సమయాచారం, దక్షిణాచారం, వామాచారం మొదలైన సాధన మార్గాలను పేర్కొంటున్నాయి. వీటిలో వామాచారం అనేది ప్రముఖమైనది. అందరికీ తెలిసినట్టిది. ఈ వామాచారంలో పంచతత్వాలు ముఖ్యం. ఆ అయిదు తత్వాలు మకారంతో ప్రారంభమవుతాయి. కనుక వాటికి పంచ ‘మ’ కారాలనే పేరు కూడా వచ్చింది. అవి వరుసగా మద్యం, మాంసం, మత్స్యం, ముద్ర, మైథునం. తంత్ర సాధకుడు తన లక్ష్యమైన దేవీ అనుగ్రహ సంపాదనకు మొదటి దశలో ఈ పంచ మకారాలను సేవిస్తాడు. మద్యం త్రాగడం, మాంస, మత్స్యాహారాలు భుజించడం, ముద్ర (అటుకులు?) ఆరగించడం (దీనివల్ల సంభోగ శక్తి పెరుగుతుందని ఒక నమ్మకం).

మైథున క్రియ చేయడం ఇవీ పంచ మకారాలు. సాధకుడు, సాధిక కలిసి వామాచారాన్ని అనుష్ఠించాలని నియమం.

ఇవన్నీ సాధారణ సంఘ నియమాల ప్రకారం నిషిద్ధమైనవి. ఈ పంచ మకారాలు ప్రతీకలు మాత్రమేనని, భౌతికమైనవి కావని తాంత్రికులు చెబుతారు. మధ్యం అంటే శక్తి. మాంసం శివుడు, మంత్రోచ్ఛారణ చేస్తూ మధ్య, మాంసాలు సేవించాలి. మధ్యం శివ-శక్తి సంయోగంవల్ల జనించే ఆనందామృతానికి ప్రతీక. మాంసం అంటే పాప, పుణ్యాలు అనే జంతువును జ్ఞానఖడ్గంతో సంహరించి ఆరగించడం. మత్స్యం అంటే ఇంద్రియాలను నిగ్రహించి ఆత్మలో నిక్షిప్తం చేయడం. ముద్ర అంటే పరశక్తిని ఆత్మతో అనుసంధానించడం, మైథునం అంటే ద్వంద్వాల సంయోగం, లేదా శివ-శక్తి సంయోగం. ఇటువంటి ఏ అర్థాలు చెప్పినా ఆచరణలో వామాచారం భ్రష్టమై విశ్వంఖల వర్తనకు దారి తీసి సంఘ బాహ్య మార్గమైంది.

హరయోగం

తంత్ర శాస్త్రంలోనిదే హరయోగ పద్ధతి. దీన్ని కుండలినీ యోగం అని కూడా అంటారు. శక్తి బ్రహ్మాండమంతటా నిండి వున్నది. మానవదేహం అనంతవిశ్వానికి సంక్షిప్తరూపం. అందులో శక్తి కుండలినీ రూపంలో వుంటుంది.

మానవ దేహంలో 72 వేల నాడులున్నాయి. ఇవి కంటికి కనిపించనంతటి అత్యంత సూక్ష్మరూపంలో వుండి దేహమంతటా వ్యాపించి వుంటాయి. వాటిలో మూడు నాడులు సుషుమ్న, ఇడ, పింగళ నాడులు ముఖ్యమైనవి. సుషుమ్నా నాడి వెనుబాముగుండా పోతుంది. దానికి ఇటూ అటూ ఇడ, పింగళ నాడులుంటాయి. సుషుమ్నా నాడి పొడవునా ఆరు చక్రాలు వుంటాయి. వాటిలో గుడస్థానం సమీపంలో వుండేది మూలాధార చక్రం. దాని మేల్కొల్పడానికి ఉపయోగపడే సాధనాలలో ఒకటి హరయోగం. కుండలినీ శీర్షం సుషుమ్నానాడి క్రింది భాగంలో గల బ్రహ్మద్వారాన్ని మూసివేసి వుంటుంది. దాన్ని మేల్కొలిపినప్పుడు అది సుషుమ్నానాడి గుండా మూలాధార చక్రాన్ని చేరుతుంది. దానికి మరికొంత పైన మర్మావయవ సమీపంలో వుండేది స్వాధిష్ఠాన చక్రం. దానికి పైన నాభికి వెనుక వైపున మణిపూర చక్రం. దాన్ని దాటిపోతే హృదయకోశం వెనుకగా వుండేది అనాహతచక్రం. ఇంకా పైన విశుద్ధచక్రం. దాన్ని దాటిపోతే భూమధ్య భాగానికి వెనుకగా ఆజ్ఞాచక్రం.

సర్వాకృతిలో వుండే కుండలినీ శక్తి చుట్టలు విప్పుకుని మూలాధారచక్రంలో నుంచి బ్రహ్మద్వారం గుండా బయలుదేరి స్వాధిష్ఠాన, మణిపూర, అనాహత, విశుద్ధ, ఆజ్ఞాచక్రాలగుండా పైపైకి లేస్తుంది. ఇదంతా హరయోగ సాధనవల్ల జరుగుతుంది. కుండలినీ ఒక్కొక్క చక్రాన్ని చేరినప్పుడల్లా సాధకునికి విచిత్ర శక్తులు, విచిత్రానుభూతులు కలుగుతాయి.

అజ్ఞా చక్రాన్ని కూడా దాటిపోయి, కుండలినీ శక్తి శిరస్సులోని సహస్రార చక్రం చేరుకుంటుంది. అది పరమ శివుని స్థానం. అక్కడ కుండలినీ శక్తి తన నాథుడైన శివునితో సంయోగం చెందుతుంది. అదే శివ-శక్తి సంయోగం. ఆ సంయోగంలో జనించే అమృతాన్ని సాధకుడు ఆస్వాదిస్తూ బ్రహ్మానందం పొందుతాడు. అది సమాధి స్థితి. ఆ స్థితి సాధకుడైన యోగికి మళ్ళీ మళ్ళీ కలుగుతూ వుంటుంది.

హఠాయోగంలో ముఖ్యమైనది ప్రాణాయామం. అంటే శ్వాస నియంత్రణం. గాలిని ఉచ్ఛ్వసించడం (పూరకం), స్తంభించడం (కుంభకం), నిశ్వసించడం (రేచకం) - ఈ మూడు క్రియలతో కూడిన ఆవృతమే ప్రాణాయామం. దీని ద్వారా ప్రాణ శక్తిని సాధకుడు తన అధీనంలో వుంచుకోగలుగుతాడు. ఈ సాధనలో దేహంలో ఉష్ణశక్తి జనిస్తుంది. ఆ ఉష్ణానికి మూలాధార చక్రం వద్ద నిద్రించే కుండలినీ మేలుకుంటుంది. దాన్ని మేలుకొల్పే ఒక ఉపాయమే ప్రాణాయామం.

ప్రాణాయామ సాధనకు ఉపాంగాలుగా ఆసనాలు, నాడీ శుద్ధికి ఉద్దేశించిన ధౌతి, వస్త్రి, నౌలి, నేతి, త్రాటకం, కపాల భాతి అనబడే షట్క్రియలు, బంధాలు మొదలైన వివిధ ప్రక్రియలను హఠయోగులు ఆచరిస్తారు.

మంత్రం - యంత్రం

ఇదికాక శక్తుపాసనలో మరి రెండు ముఖ్యమైన అంశాలు మంత్రం, యంత్రం, మంత్రోపాసన మానసికమైన పూజ, యంత్రం బాహ్యపూజ. మంత్రాలకు, బీజాక్షరాలకు (ఐం క్లీం హ్రీం) అలౌకిక శక్తులున్నాయని వాటి ద్వారా దేవతను వశపరచుకోవచ్చునని తాంత్రికుల నమ్మకం. అలాగే శ్రీచక్రం, గాయత్రీయంత్రం మొదలైన వాటిని ప్రతిష్ఠించి వాటిని పూజించడం ద్వారా దేవతను సంప్రీతురాలిని చేసుకోవచ్చునని మరొక నమ్మకం.

మధ్యయుగాలలో మన దేశంలో తాంత్రిక మతం బాగా ప్రచారంలో వుండేది. తాంత్రిక సాధన పద్ధతులు, తాంత్రిక వాఙ్మయం అపారంగా, శాఖోపశాఖలుగా పెరిగాయి. (వాటిలో శతాంశాన్ని కూడా ఇక్కడ స్పృశించలేదని, కేవలం దిజ్ఞాత్రంగానే సూచించడం జరిగిందని మనవి.) ప్రజాసామాన్యంలో సయితం తంత్రం, మంత్రం, యంత్రం - వీటిపట్ల విశేషమైన నమ్మకాలుండేవి. అనాటి ప్రజలను తాంత్రిక మతం ఎంతగా ప్రభావితం చేసిందో చూస్తే ఆశ్చర్యం కలుగుతుంది. ఈనాటికీ వీటిపట్ల కొన్ని వర్గాలలో నమ్మకాలున్నాయి. ఆధునిక విజ్ఞానం దారి ఆధునిక విజ్ఞానానిదే. మతవిశ్వాసాల దారి మతవిశ్వాసాలదే.

ఇప్పటికీ భారతీయ చింతనలో ప్రధానమైన శాఖలను చాలావరకు - ఈ రచనకు అవసరమైన మేరకు - ఇతర పరిమితులకు లోబడి, దిజ్ఞాత్రంగా స్పృశించడం జరిగింది.

ఇప్పుడు మధ్యయుగాల నుంచి బయటపడి నవీనయుగ ప్రాంగణంలో అడుగు పెడదాము.

52. నవీనయుగం

భారతదేశ చరిత్ర క్రీస్తుశకం 18వ శతాబ్ది వరకు ఒక ఎత్తు, ఆ తర్వాత ఒక ఎత్తు. క్రీస్తు జననానికి అటు 17 శతాబ్దాలు, ఇటు 17 శతాబ్దాలు; మొత్తం 3400, లేదా సుమారు 4000 సంవత్సరాల పాటు భారతచరిత్రలో ప్రాచీన, మధ్యయుగాలు గడిచాయి. క్రీస్తు శకం 18వ శతాబ్దిలో, ఖచ్చితంగా చెప్పాలంటే - 1757లో ప్లాసీ యుద్ధం పిదప, బ్రిటిష్ వారి తూర్పు ఇండియా కంపెనీ పరిపాలన దేశంలో స్థిరపడి, విస్తరణ కొనసాగించడంతో, భారత దేశం నవీనయుగ ప్రాంగణంలో అడుగు పెట్టింది. అప్పటివరకు భారతీయ చింతన పథం ఒక విధం, ఆ తర్వాత నుంచి మరొక విధం.

పోర్చుగీసు నావికుడు వాస్కోడిగామా ఇండియాకు సముద్రమార్గం కనిపెట్టడం ఆధునిక ప్రపంచ చరిత్రను ఒక మలుపు తిప్పిన మహత్తర సంఘటన. అతడు 1497 జూలై 8వ తేదీన లిస్బన్లో బయలుదేరాడు. ఆఫ్రికా దక్షిణాగ్రాన కేప్ ఆఫ్ గుడ్ హోప్ ను చుట్టి ఇండియా పశ్చిమతీరాన కాలికట్ ను 1498 జూన్ 17వ తేదీన చేరాడు. అనాటి నుంచి అట్లాంటిక్, హిందూ మహాసముద్రాల మీదుగా ఇండియాకు పాశ్చాత్యుల రాకపోకలు ప్రారంభమయ్యాయి; ఆఫ్రికా, ఆసియా దేశాల చరిత్రగతులను మార్చివేశాయి.

పోర్చుగీసు వారి తర్వాత వరసగా డచ్చివారు, ఫ్రెంచివారు, ఇంగ్లీషువారు ఇండియాకు వర్తక వాణిజ్యాల కోసం రాసాగారు. తమ వాణిజ్యవస్తువుల భద్రత మిషతో సొంత సైన్యాలను సమకూర్చుకున్నారు. సైనిక బలంతో దేశంలోని చిన్న, పెద్ద రాజ్యాల వ్యవహారాలలో జోక్యం చేసుకున్నారు. వాటి మధ్య తగవులను తీర్చే మిషతో ఒకసారి ఒక రాజు పక్షాన, మరొకసారి మరొక రాజు పక్షాన చేరి, పట్టపోరు పట్టపోరు పిల్లి తీర్చినట్టు, ఒక్కొక్క రాజ్యాన్నే కబళించారు, లేదా తమ ఆశ్రిత, సామంత రాజ్యాలుగా చేసుకున్నారు.

ఇంగ్లీషు వారి ప్రాబల్యం

అందరిలోకి ఆఖరులో వచ్చిన ఇంగ్లీషువారు నౌకాబలంలో మిగిలిన వారికంటే మిన్న కావడంతో క్రమంగా మిగిలిన యూరోపియన్ జాతుల వారిని ఓడించి, దేశం నుంచి తరిమివేసి, భారతదేశంపై తిరుగులేని ఆధిపత్యం సంపాదించారు. అత్యధిక భూభాగం ఇంగ్లీషు వారి తూర్పుఇండియా కంపెనీ ప్రత్యక్ష పాలన క్రిందికి, మిగిలిన భూభాగంలోని అయిదారు వందల స్వదేశీ సంస్థానాలు దాని పరోక్షపాలన క్రిందికి వచ్చాయి. పోర్చుగీసు, డచ్చి, ఫ్రెంచి జాతులకు నామమాత్రంగా చిన్న చిన్న భూభాగాలు, పట్టణాలు వారు

మిగిల్చారు. ఇంతకు ముందు పేర్కొన్నట్లు 1757లో ఫ్లాసీ యుద్ధంలో బెంగాల్ నవాబు సురాజుద్దౌలాపై కంపెనీ సైన్యం గెలుపొందడంతో ఇండియాలో ఇంగ్లీష్ పాలన స్థిరపడింది. సరిగా నూరేళ్ళ తర్వాత 1857లో సిపాయి తిరుగుబాటును అణచివేయడంతో తూర్పు ఇండియా కంపెనీ పాలన స్థానంలో బ్రిటిష్ రాణి ప్రత్యక్షపాలన ప్రారంభమై ఇండియా బ్రిటిష్ సామ్రాజ్య మణి కిరీటంలోని 'కోహినుర్'గా మారింది.

ఇండియా చరిత్రలో ఒక ప్రధాన ఘట్టమైన ఫ్లాసీ యుద్ధంతో శతాబ్దాల భారతీయ నాగరికతపై పాశ్చాత్య నాగరికతా ప్రభావం ప్రారంభమైంది. వేదకాలం నుంచి ఇంచుమించుగా ఆదిశంకరుని వరకు ప్రాచీనయుగాలు. శంకరుడి నుంచి మధ్యయుగాలు, కాగా బ్రిటిష్ పరిపాలనతో మధ్యయుగాలు అంతమై నవీనయుగారంభం.

నవీనయుగం అంటే? యూరప్ లో 15వ, 16వ శతాబ్దాలలో సాంఘిక, సాంస్కృతిక పునరుజ్జీవనం (రినేజాన్స్) ప్రారంభమైంది. మరొకవైపు మార్షిన్ లూథర్ పోప్ మత సార్వభౌమత్వంపై తిరుగుబాటు చేసి ప్రొటెస్టెంట్ మతానికి ఆద్యుడయ్యాడు. మధ్యయుగాల మూఢ విశ్వాసాల అజ్ఞానాంధకారం నుంచి బయటపడి, విజ్ఞానశాస్త్రాలు, కళలు, తదితర విద్యలలో యూరప్ ఒక నూతనమార్గాన్ని అనుసరించింది. కోపర్నికస్, గెలీలియోలు సౌరకేంద్ర సిద్ధాంతాన్ని స్థాపించారు. ఆ పరిణామాన్నే చరిత్రకారులు నవీన యుగారంభంగా పేర్కొంటారు.

యూరప్ లో 15-16 శతాబ్దాలలో ప్రారంభమైన నవీనయుగ పునరుజ్జీవనం ఇండియాలో 18వ శతాబ్దం మధ్యభాగం తర్వాతగాని ప్రారంభం కాలేదు. ఇంకా ఖచ్చితంగా చెప్పాలంటే 19వ శతాబ్దపు ప్రథమపాదం వరకు ప్రారంభం కాలేదు. ఆ ప్రథమపాదంలోనే ఇంగ్లీషు విద్యా విధానానికి మన దేశంలో అంకురారోపణ జరిగింది. భారతీయ పునరుజ్జీవనం (రినేజాన్స్) కూడా అప్పుడే ప్రారంభమైంది.

నూత్న పరిపాలన విధానం

ఇండియాలో తమ ప్రభుత్వం సుస్థిరమైన తర్వాత ఇంగ్లీషువారు అప్పటివరకు అమలులో వున్న హిందూ, మహమ్మదీయ పరిపాలన వ్యవస్థలను సంస్కరించి వాటిని తమ దేశంలోని పరిపాలన వ్యవస్థ నుంచి కొన్ని అంశాలను తీసుకుని స్థానిక పరిస్థితులకు, ఆచార వ్యవహారాలకు అనుగుణంగా మలచుకుని, వాటిని మిళితం చేసి, ఒక నూతన పరిపాలనా విధానాన్ని దేశంలో అమలుచేశారు. స్థానిక పరిస్థితులకు అన్వయించి, తమ శాసనాలను, ముఖ్యంగా నూతన న్యాయచట్టాలను ప్రవేశపెట్టారు. తమ సామ్రాజ్య రక్షణకు తమ దేశీయులతోను, స్థానికులతోను బ్రహ్మాండమైన సైన్యాన్ని ఏర్పాటు చేసుకున్నారు. ఆ సైన్యం రాకపోకల కోసం, తమ పరిపాలనను దేశం నలుమూలల చెలామణీ చేయడం కోసం విస్తృతంగా రోడ్లు, రైలు మార్గాలు నిర్మించారు. తంఱి, తపాలా సౌకర్యాలు ఏర్పాటు

చేశారు. అన్నిటి కంటే ముఖ్యంగా ఇంగ్లీషు విద్యను బోధించే పాఠశాలలు, కళాశాలలు, విశ్వ విద్యాలయాలు స్థాపించారు. యంత్ర నాగరికతను ప్రవేశపెట్టి పారిశ్రామిక విప్లవానికి నాంది పలికారు.

ఈ నూతన పరిణామాలతో శతాబ్దాలుగా విస్తృతమైపోయి, ఏమాత్రం కదలిక లేని మురుగునీటి మడుగులా వుండిపోయిన భారతీయ జీవన తటాకం నెమ్మదిగా కదలాడడం ప్రారంభమైంది. పాత నీరు ఒకవైపు నుంచి కొట్టుకుపోతుండగా, మరొకవైపు నుంచి కొత్త నీరు రాసాగింది.

భారతదేశం అనేక శతాబ్దాలుగా పాఠశీకులు, యవనులు, శకులు, (పిథియన్లు), హూణులు, కుషాణులు, మహమ్మదీయులు, మంగోలులు, మొగలులు మొదలైన ఎందరు విజాతీయులు, విమతస్థుల పాలన క్రిందికి పోలేదు? కాని, వారిలో ఇస్లామిక్ మతస్థులు తప్ప మిగతా వారందరు హిందూమతం అనబడే ప్రధాన జీవనస్రవంతిలో కలసిపోయారు. మహమ్మదీయుల దండయాత్రలతో, పరిపాలనతో కూడా సాంఘికంగా గాని, సాంస్కృతికంగా గాని భారతదేశంలో మౌలికమైన పెనుమార్పులు సంభవించలేదు.

సంప్రదాయ దిక్కారం

కాని, ఆసియా దేశాల నాగరికతలకు, సంస్కృతులకు పూర్తిగా భిన్నమైన యూరోపియన్ జాతుల నాగరికతా, సంస్కృతీ ప్రభావంతో భారతీయ సమాజం మూలమట్టంగా కదిలిపోయింది. ముఖ్యంగా ఇంగ్లీషు విద్యతో కొత్త ఆలోచనా ధోరణులు ప్రారంభమైనాయి. పాత విలువలు పోయి కొత్త విలువలు వచ్చాయి. శతాబ్దాలుగా ప్రశ్నించరానివిగా, అనుల్లంఘనీయాలుగా కొనసాగిన ఆచార వ్యవహారాలను, మత, సాంఘిక విశ్వాసాలను ప్రశ్నించడం, ధిక్కరించడం ప్రారంభమైంది. మూఢవిశ్వాసాల స్థానాన్ని హేతువాదం ఆక్రమించింది. విస్వన్న చెప్పిందే వేదం అనే సామెతలో వలె కాక, పూర్వులు చెప్పినదాన్ని దేన్నీ - అది-వేదమైనా సరే, మరొకటైనా సరే-గుడ్డిగా విశ్వసించరాదని, నిర్భయంగా ప్రశ్నించాలని, ప్రతిదాన్ని స్వయంగా పరిశోధించి నిగ్గు తేల్చుకోవాలన్న స్వతంత్ర ధోరణి ఆనాటి యువకులలో ఏర్పడింది. దానితో, శతాబ్దాలుగా ఎక్కడ వేసిన గొంగళి అక్కడే అన్నట్టుగా వుండిపోయిన భారతీయ సమాజంలో, ముఖ్యంగా హిందూ సమాజంలో కదలిక ప్రారంభమైంది.

ఉదాహరణకు బాల్య వివాహాలు ఆనాటి హిందూ సమాజంలో సర్వసామాన్యం. స్త్రీలు ఎంత చిన్న వయస్సులో వితంతువులైనా పునర్వివాహానికి అనర్హులు. పైపెచ్చు, మృతుడైన భర్త శవంతోపాటు భార్య కూడా చితిలో దూకి స్వర్గానికి (?) సహగమనం చేయడం దేశంలోని కొన్ని ప్రాంతాలలో నిర్బంధంగా అమలు జరిగేది. వేదకాలం నాటి గార్గి, మైత్రేయిలాంటి

ఉదాహరణలను ఎన్నిటిని చూపినా, మొత్తంపై స్త్రీలకు విద్యార్హత వుండేది కాదు. (సంస్కృత నాటకాలలో “నీచ” పాత్రలతో పాటు స్త్రీల చేత కూడా ప్రాకృతంలోనే మాట్లాడించడం ఇందుకే.) ఇక హిందూసమాజంలో కులవ్యత్యాసాల ప్రాబల్యాన్ని గురించి, అస్పృశ్యతా దురాచార దారుణత్వాన్ని గురించి వేరే చెప్పనక్కర లేదు.

ఇంగ్లీషు విద్య ప్రభావం

ఈ పరిస్థితులన్నిటిని గురించి పునరాలోచించేటట్టు చేసిన ఘనత ఇంగ్లీషు విద్యకే దక్కుతుంది. బుద్ధుని నాటినుంచి శతాబ్దాలుగా ఎందరెందరో సంస్కర్తలు చేయలేని పనిని సుమారొక శతాబ్దంలో ఇంగ్లీషు విద్య సాధించింది. మన దేశాన్ని ఇంగ్లీషువారు మాయోపాయాలతోను, వినూత్న యుద్ధ తంత్రంతోను జయించి, స్వాధీనం చేసుకోవడం, అమానుష రీతిలో వలస పాలన సాగించడం, దేశసంపదను కొల్లగొట్టి తమ దేశానికి తరలించడం ముమ్మాటికీ ఖండించదగినదే.

అయినా, అదే సమయంలో వారు ప్రవేశపెట్టిన ఇంగ్లీషు విద్య మరొక విధంగా దేశానికి మహోపకారం చేసింది. అంతకుముందు భారతీయులకు తెలియనైనా తెలియని ఒక నూతన ప్రపంచానికి అది ద్వారాలు తెరిచింది. నూతన ఆలోచనా సరళిని నేర్పింది. నిరంకుశమైన సనాతన సంప్రదాయవాదం స్థానంలో హేతువాదాన్ని, లిబరల్ భావాలను ప్రవేశపెట్టింది. చివరికి ఇంగ్లీషు పాలననే తుదముట్టించాలన్న జాతీయ భావాలను కూడా ఇంగ్లీషు విద్యే నేర్పింది.

ఈ మార్పులకు కొన్ని సందర్భాలతో ప్రత్యక్షంగాను, మరికొన్ని సందర్భాలలో పరోక్షంగాను కారకుడు, ప్రేరకుడు అయిన మహావ్యక్తి భారతదేశపు నవీనయుగ వైతాళికుడుగా పేరొందిన రాజా రామమోహనరావు.

53. సంస్కర్త రామమోహనరాయ్

నిరంతర పురోగమనం మానవ సమాజ లక్షణం. మొన్నటి కంటే నిన్న, నిన్నటికంటే నేడు, నేటి కంటే రేపు ప్రగతిశీలం కలిగినట్టివి. ఎందుకంటే, సమాజం గతానుభవాలను దృష్టిలో పెట్టుకుని, వాటిలో సంఘ జీవనానికి హానికరమైన వాటిని తొలగించుకుని ముందుకు సాగిపోతుంది.

కాని, మానవాళి మార్పును, నవ్యతను, పురోగతిని ఎంతగా కోరుతుందో, వున్నదాన్ని కాపాడుకోవాలని, యధాతథస్థితి కొనసాగాలని అంతగాను కోరుతుంది. అంటే పురోగమన వాదానికి, యధాతథ వాదానికి మధ్య ఘర్షణ నిరంతరంగా కొనసాగుతూ వుంటుంది. వాటిలో ఏది బలీయమైతే అది గెలుస్తుంది. అది నిలుస్తుంది. పురోగమన శక్తులు బలీయంగా వుంటే సంఘం ముందుకు పోతుంది. ప్రతీప శక్తులు బలంగా వుంటే సంఘ పురోగమనం నిలిచిపోతుంది. స్తబ్ధత ఆవరిస్తుంది. తిరోగమనం కూడా జరుగుతుంది.

కాని, స్తబ్ధస్థితి ఎంతో కాలం కొనసాగదు. స్తబ్ధత మరి భరించలేని స్థితిని చేరుకున్నప్పుడు సమాజం తన పురోగమన శక్తులను తానే సృజించుకుంటుంది. స్తబ్ధతను వదిలించుకుని ముందుకు సాగిపోతుంది.

హెగెల్ దీన్ని మరింత శాస్త్రీయంగా, థీసిస్, యాంటీ థీసిస్, సింథెసిస్ అనే త్రికవాదంగా నిర్వచించాడు. ప్రతి థీసిస్ తన యాంటీ థీసిస్‌ను వెంట పెట్టుకుని వస్తుంది. ఆ రెంటింటి మధ్య ఘర్షణ ఫలితంగా వచ్చే సింథెసిస్ మొదటి దాని కంటే ఉన్నత స్థాయిలో మరొక థీసిస్‌గా రూపొందుతుంది.

పురోగమన శక్తులు

మానవ సమాజ పురోగమనం నిలిచిపోయిన ప్రతిసారి “సంభవామి యుగే యుగే” అన్నట్టుగా, తిరిగి సమాజాన్ని ముందుకు నడిపించే శక్తులకు ప్రతీకలుగా, ప్రతినిధులుగా సంఘసంస్కర్తలు, సంఘ విప్లవకారులు పుట్టుకొస్తారు. వారు నవ్యచరిత్రను సృష్టిస్తారు. సమాజం తిరిగి పురోగమిస్తుంది.

భారతీయ సమాజం 18-19 శతాబ్దాల యుగ సంధి దశలో ఒకానొక స్తబ్ధస్థితిని చేరుకున్నప్పుడు, దాన్ని ముందుకు కదిలించిన శక్తుల ప్రతినిధిగా జన్మించిన మహా పురుషుడు రాజా రామమోహనరాయ్. భారతదేశంలో నవీన యుగానికి ఆయన వైతాళికుడు.

రామమోహన్‌రాయ్‌కి సూరేళ్ళ తర్వాత రవీంద్రనాథ్ టాగోర్ ఒక గొప్ప ప్రార్థన గీతంలో ఇలా వేడుకున్నాడు.

“ఎక్కడ మనస్సు భయరహితమో, శిరస్సు ఉన్నమితమో,
 ఎక్కడ జ్ఞానం శృంఖలావిముక్తమో,
 ఎక్కడ జగత్తు సంకుచిత జాతీయతాకుద్యాలతో శకలితం కాదో,
 ఎక్కడ వాక్కులు సత్యగర్భం నుంచి ఉద్గమిస్తాయో,
 ఎక్కడ పరిపూర్ణతా గగనం వైపు అవిరళ కృషి తన హస్తాలు చాచుతుందో,
 ఎక్కడ హేతువాదం అనే వినిర్మల జలప్రవాహం మృత సంప్రదాయ మరుభూమి
 సైకతాలలో ఇంకిపోదో,

ఎక్కడ నిత్య విస్ఫూరితమైన ఆలోచనలోకి, ఆచరణలోకి, మానవ మేధను నీవు నడిపిస్తూ
 వుంటావో, ఆ స్వేచ్ఛా స్వర్గంలోనికి - ఓ తండ్రీ! నా దేశాన్ని జాగరితం చెయ్యి.”

నూరేళ్ళ తర్వాత టాగోర్ ఈ గీతం వ్రాసినప్పటికీ, సరిగా అటువంటి భావాలే
 ఆనాడు రామమోహనరాయ్ మనస్సులో మెదలి వుంటాయని ఊహించడంలో తప్పు లేదు.
 ఎందుకంటే, టాగోర్ వర్ణించిన స్వేచ్ఛాస్వర్గంలోనికే తన దేశాన్ని, తన ప్రజలను జాగృతం
 చేయడానికి రామమోహనరాయ్ తన జీవితాన్ని ధారపోశాడు. ‘తమసో మా జ్యోతిర్గమయ’
 అని వేద ఋషి ప్రార్థించినట్టు, మధ్యయుగాల మూఢత్వపు తమస్సు నుంచి నవీనయుగ
 జ్యోతిస్సులోనికి తన జాతిని నడిపించడానికే ఆయన జీవితమంతా కృషి చేశాడు.

అభినవ బేకన్

చరిత్రకారులు రాయ్ ని యూరప్ లో నవీనయుగాది వేదికపై నిలబడిన ఫ్రాన్సిస్
 బేకన్ తో, క్రైస్తవ మత సంస్కర్త మార్టిన్ లూథర్ తో పోల్చారు. వారివలె రాయ్ నిస్సందేహంగా

ఒక 'లిబరేటర్' మూఢవిశ్వాసాల, దారుణ దురాచారాల ఊబిలో దిగబడిపోయిన సమకాలిక సమాజాన్ని పైకి లేవనెత్తి దాని గమనదిశను మార్చడానికి ప్రయత్నించిన మహనీయుడు రాయ్.

రామమోహనరాయ్ 1772లో బర్మన్ జిల్లా (పశ్చిమ బెంగాల్) లోని రాధానగర్ అనే గ్రామంలో ఒక కులీన, ధనిక బ్రాహ్మణ కుటుంబంలో జన్మించాడు. అతని బాల్యం గురించి ఎక్కువగా తెలియదు. అతనికి విజ్ఞానదాహం, తత్వజిజ్ఞాస ఎక్కువ అని మాత్రం చెబుతారు. అతనిది సనాతన వాద సాంప్రదాయిక కుటుంబమైనా, రామమోహనుడిపై మాత్రం ముస్లి సంస్కృతీ ప్రభావం బాగా పడింది. ముఖ్యంగా సూఫీజం ప్రభావం వుండేది. అలవాట్లు, అభిరుచులు, వేషభాషలలో ముస్లిములను అనుకరించేవాడు. చిన్ననాటనే పర్షియన్, అరబిక్, హీబ్రూ, గ్రీకు, లాటిన్ భాషలు అభ్యసించాడు. ఖురాన్, బైబిల్ పఠించాడు. వీటన్నిటి ఫలితంగా అతడు హిందువులకు ముఖ్యచారమైన విగ్రహారాధనను వ్యతిరేకించాడు. విగ్రహారాధనను ఖండిస్తూ వాదించేవాడు. సనాతన వాది అయిన తండ్రి మండిపడి కుమారుడిని ఇంటి నుంచి వెళ్ళగొట్టాడు.

రామమోహనుడు నాలుగేళ్ళు దేశ ద్రిమూరిగా తిరిగి వారణాసిలో స్థిరపడ్డాడు. సంస్కృతం నేర్చుకున్నాడు. ఉపనిషత్తులు, ఇతర తాత్విక గ్రంథాలు చదివాడు. తండ్రి 1803లో చనిపోయాడు. వారసత్వంగా కొంత ఆస్తి లభించింది. మూర్షిదాబాద్ లో స్థిరపడ్డాడు.

ఏకేశ్వరోపాసన

అప్పటికే అతడు ఏకేశ్వర మతాన్ని అభిమానించేవాడు. ఏ మతంవారు ఏ పేరుతో పిలిచినా, ఏ విధంగా ఆరాధించినా, ఎలా ప్రార్థించినా, అన్ని మతాలు ఉద్దేశిస్తున్నది ఒకే దేవుడినని, హిందువులకు ఒక దేవుడు, ముస్లిములకు ఒక దేవుడు, క్రైస్తవులకు ఒక దేవుడు అంటూ వేర్వేరు దేవుళ్ళు లేరని ఆయన విశ్వసించాడు. ఆ ఏకేశ్వరుడు సృష్టికర్త, సృష్టి భర్త. మానవులందరికీ ఆయన జనకుడు. మానవులందరు ఆయన బిడ్డలు. మానవులందరు సహోదరులు, ఇదే అసలైన మతం అని బోధించాడు.

హిందూమతంలో వివిధ దేవతల ఆరాధన వున్నప్పటికీ అది అసలైన హిందూమత లక్షణం కాదు. “ఏకం సత్ విప్రా బహుధా వదంతి” అని ఋగ్వేదం వాకొన్నది. ఉపనిషత్తులు కూడా ఒకే పరమాత్మను, ఒకే పరబ్రహ్మాన్ని పేర్కొన్నాయి. ఈ సత్యం గ్రహించినవాడు మానవ సమాజంలోని అంతర్విభేదాలు అంతరిస్తాయి. సర్వ మానవ సహోదరత్వం వెల్లివిరుస్తుంది అని రాయ్ ప్రచారం చేశాడు.

జీవిక కోసం తూర్పు ఇండియా కంపెనీకి చెందిన జాన్ డిగ్రీ అనే అధికారి వద్ద రాయ్ 1805 నుంచి 1814 వరకు పనిచేశాడు. ఆ రోజులలో అతడు హిందూ, బౌద్ధ,

జైన గ్రంథాలు, తంత్రశాస్త్రం చదివాడు. ఇంగ్లీషు నేర్చుకున్నాడు. కేస, ఈశ, కఠ, ముండక, మాందూక్యోపనిషత్తులను బెంగాలీలోకి తర్జుమా చేశాడు. ఆధునిక ఆధునిక బెంగాలీ వచనానికి రామమోహనరాయ్ ని మార్గదర్శిగా పేర్కొంటారు. బెంగాలీ వ్యాకరణం కూడా వ్రాశాడు. పెక్కు ప్రార్థనా గీతాలు వ్రాశాడు.

జూన్ డిగ్రీ 1814లో ఇంగ్లండు వెళ్ళిపోవడంతో రాయ్ కలకత్తా వచ్చి అక్కడ స్థిరపడ్డాడు. పాశ్చాత్య సంస్కృతీ ప్రభావితమైన పలువురితో కలిసి ఆత్మీయ సభ అనే సంస్థను స్థాపించాడు. సభ్యులందరు వారానికొక రోజు సమావేశమై ఏకేశ్వర మతంపై చర్చలు, గోష్టులు నిర్వహించేవారు. రాయ్ ని ఆ రోజులలో క్రైస్తవ నీతి ఎక్కువగా (Christian morality) ఆకర్షించింది. అది అందరికీ అనుసరణీయమని భావించాడు. అయితే, అతడు క్రైస్తవులు విశ్వసించే క్రీస్తు మహిమలను, ట్రీనిటీ సిద్ధాంతాన్ని త్రోసిపుచ్చాడు. తన అసాంప్రదాయక భావాలతో ఒకవైపు హిందూ సనాతనవాదులనుంచి, మరొకవైపు బైబిల్ లోని అలౌకిక సంఘటనలను త్రోసిపుచ్చినందుకు క్రైస్తవమత గురువులనుంచి తీవ్ర వ్యతిరేకతను అతడు ఎదుర్కొనవలసి వచ్చింది.

బ్రాహ్మసమాజం

తన మత, సాంఘిక సంస్కరణ భావాలకు మరింత విస్తృత ప్రచారం కోసం రాయ్ 1828లో బ్రాహ్మ సభ అనే సంస్థను స్థాపించాడు. ఒక ఏడాది తర్వాత దాని పేరు బ్రాహ్మ సమాజంగా మార్చాడు. ఉపనిషత్తులు పేర్కొన్న సర్వాతీత పరబ్రహ్మతత్వాన్ని విశ్వసించేవారి సంస్థ అయినందున దానికి “బ్రాహ్మ సమాజం” అనే పేరు పెట్టడం జరిగింది. ఆ సంస్థకు పాశ్చాత్య సంస్కృతీ ప్రభావితమైన ద్వారకనాథ్ టాగోర్ (రవీంద్రుని తాత) వంటి కొందరు ధనికులు ధన సహాయం చేసేవారు. అది మొదట ఒక అద్దె ఇంటిలో ప్రారంభమైంది. ఆ తర్వాత సొంత భవనం సంపాదించుకున్నది. బ్రాహ్మ సమాజం ప్రజలను, ముఖ్యంగా యువతరాన్ని విశేషంగా ఆకర్షించింది. వారం వారం ప్రార్థన సమావేశాలు జరిగేవి. ఉపనిషత్తుల సంస్కృత పాఠం, దానికి బెంగాలీ అనువాదం చదివేవారు, దానిపై చర్చలు జరిగేవి.

ఆ సమావేశాలలో సాంఘిక, రాజకీయ సమస్యలను కూడా చర్చించేవారు. ఆ రోజులలో సర్వ సామాన్యమైన బాల్య వివాహాలను, బహుభార్యాత్వాన్ని, స్త్రీశిశు హత్యలను బ్రాహ్మసమాజం వ్యతిరేకించింది. స్త్రీ విద్యను, వితంతు పునర్వివాహాలను ప్రోత్సహించింది. కుల వ్యత్యాసాల నిర్మూలనను ప్రచారం చేసింది. మూఢవిశ్వాసాలను, విగ్రహారాధనను ఖండించింది.

సహగమన నిషేధం

రామమోహనరాయ్ పేరు చెప్పగానే బ్రాహ్మసమాజం తర్వాత ప్రధానంగా జ్ఞాపకంవచ్చేది సతీసహగమన నిషేధోద్యమం. ఆ రోజులలో భర్త చనిపోగానే భార్య సహగమనం చేయాలనే దురాచారం కొన్ని ప్రాంతాలలో ప్రబలంగా వుండేది. సహగమనం పతివ్రతల లక్షణమనే విశ్వాసం దీనికి ఆధారం. చనిపోయిన భర్త స్వర్గానికి వెడితే అక్కడ అతడికి ఆడతోడు వుండాలి కనుక భార్య కూడా అతని చితిలోపడి చనిపోవాలని, అప్పుడు భర్తతోపాటు శాశ్వతంగా స్వర్గ సుఖాలు అనుభవించవచ్చునని, ఇది హిందూ ధర్మశాస్త్రాలు పతివ్రతలకు విధించిన నియమమని ప్రచారం చేసేవారు. ఈ ప్రచారాన్ని చిన్నతనం నుంచి నూరిపోయడంతో యువ వితంతువులు సయితం సహగమనానికి సిద్ధపడేవారు. కాని, అలాంటి స్వచ్ఛంద సహగమనాలు సకృత్తు కాగా, నిర్బంధ సహగమనాలే ఎక్కువ.

అత్యధిక సందర్భాలలో వితంతువులను బలవంతంగా చితిలోకి తోసేవారు. ఒక్కొక్కసారి భర్త శవంతోపాటు భార్యను కట్టిపడేసేవారు. ఆమె అరుపులు, ఏడుపు వినబడకుండా డప్పులు మ్రోగించేవారు. చితినుంచి దూకి రావాలని ప్రయత్నిస్తే వెదురు కర్రలతో నొక్కిపట్టేవారని, కట్టలను ఎగదోసినట్టు కర్రలతో ఎగదోసేవరని కూడా చరిత్రకారులు వ్రాశారు.

ఇంతకంటే రాక్షసం, పైశాచికం అయిన దురాచారాన్ని ఊహించడమైనా కష్టం. మత విశ్వాసంగా దీన్ని పరిగణించినా, చాలా సందర్భాలలో మృతుడైన భర్త ఆస్తి వారసత్వానికి అడ్డులేకుండా చేసుకునే ఉద్దేశంతో కూడా భార్య సహగమనాన్ని అతడి బంధువులు ప్రోత్సహించేవారట.

తన సోదరుని భార్య ఈ విధంగా సహగమనం చేయడాన్ని కళ్లారా చూసిన రామమోహనరాయ్ ఈ దురాచారాన్ని తీవ్రంగా ఖండించారు. తన పత్రికల ద్వారా సహగమన నిషేధావశ్యకతను ప్రచారం చేశాడు. పాలకులకు విజ్ఞప్తులపై విజ్ఞప్తులు పంపేవాడు.

బ్రిటిష్ పాలకులు ఆ దురాచారాన్ని ఎంతగా ఏవగించుకున్నా, బారతీయు మేధావులు ఎంతగా ప్రాధేయపడినా, దాన్ని శాసనం ద్వారా నిషేధించడానికి తటపటాయించారు. అది స్వదేశస్థుల మతవిశ్వాసాలలో జోక్యం చేసుకోవడం అవుతుందని తటస్థంగా వూరుకునేవారు, చివరికి రామమోహనరాయ్ వంటి సంస్కర్తల, మేధావుల విజ్ఞప్తుల ఫలితంగానేమి, బ్రిటిష్ పాలక వర్గాలలో స్వచ్ఛందంగానే కలిగిన ప్రేరణవల్లనేమి 1829 డిసెంబరు 4వ తేదీన అప్పటి బ్రిటిష్ గవర్నర్ జనరల్ లార్డ్ విలియం బెంటింక్ సతీసహగమనాన్ని నిషేధిస్తూ శాసనం జారీ చేశాడు.

మొదట బెంగాల్‌లోను, తర్వాత దేశంలోని ఇతర ప్రాంతాలలోను ఈ నిషేధం కఠినంగా అమలు జరిగింది. అయినా, ప్రభుత్వం కన్నుగప్పి అక్కడక్కడ సహగమన సంఘటనలు జరుగుతూనే వుండేవి. ఇంతెందుకు; సహగమన నిషేధ శాసనం వచ్చిన దాదాపు 170 ఏళ్ళ తర్వాత ఇప్పటికీ కూడా రాజస్థాన్ వంటి ప్రాంతాలలో అడపాతడపా సహగమనాలు జరగడం చూస్తున్నాము. ఆ దురాచారాన్ని కొందరు రాజకీయ నాయకులు, మత నాయకులు సమర్థించడం మరీ బాధాకరం, ఏమైనా, బెంటింక్ విధించిన నిషేధం తర్వాత సహగమన దురాచారం దాదాపుగా నిర్మూలితం కావడం జరిగింది. ఆ పరిణామానికి అవసరమైన సాంఘిక వాతావరణాన్ని కల్పించినవాడు రామమోహనరాయ్.

ఇంగ్లీషు విద్య

మరొక చరిత్రాత్మక పరిణామానికి కూడా రామమోహనరాయ్ ప్రత్యక్ష, పరోక్ష ప్రేరణ వున్నది. అది భారతదేశంలో ఇంగ్లీషు విద్యా వ్యాప్తి. బ్రిటిష్ పాలకులు తొలిరోజులలో ఇంగ్లీషు విద్యావిధానాన్ని ఈ దేశంలో ప్రవేశపెట్టడానికి ఉత్సాహం చూపించలేదు. సాంప్రదాయక విద్యా విధానమే భారతీయ పాఠశాలలలో అమలులో వుండేది. సంస్కృత భాష, వ్యూరణం, తర్కం, మత, తత్వ గ్రంథాలు, పురాణాలు, కావ్యాలు ఇవే ప్రధాన బోధనాంశాలుగా వుండేవి. ఈ విధానాన్ని మార్చవలసిందిగా కొందరు విజ్ఞప్తులు చేసినా పాలకులు అంగీకరించలేదు.

అయితే మిషనరీల ద్వారాగాని, ఇతరత్రాగాని ఇంగ్లీషు పాఠశాలలు నెలకొనకపోలేదు. కాని, అవి సకృత్తుగా వుండేవి. ఉదాహరణకు 1817లో కలకత్తాలో హిందూకాలేజీ స్థాపన జరిగింది. అదే ఆ తర్వాత కాలంలో ప్రెసిడెన్సీ కాలేజీగా మార్పు చెందింది. దాని స్థాపనను ప్రోత్సహించిన వారిలో రామమోహనరాయ్ ఒకడు.

కాగా, 1823లో అప్పటి గవర్నర్ జనరల్ లార్డ్ యామ్‌హార్స్ట్ ప్రభుత్వ నిధులతో, ప్రభుత్వ యాజమాన్యంలో ఒక సంస్కృత పాఠశాల స్థాపనకు సంకల్పించడాన్ని రామమోహనరాయ్ సహించలేకపోయాడు. దాన్ని తీవ్రంగా వ్యతిరేకించాడు. తన వ్యతిరేకతను గవర్నర్ జనరల్‌కు వ్రాసిన ఒక సుదీర్ఘపత్రంలో ఇలా వ్యక్తంచేశాడు.

“మీరు స్థాపించదలచిన ఈ విద్యాలయం (ఇలాంటివి యూరప్‌లో బేకన్‌కు ముందు వుండేవి) వ్యక్తికిగాని, సంఘానికిగాని ఎందుకూ పనికిరాని వ్యాకరణ విశేషాలతోను, పాఠభౌతిక ఊహా గానాలతోను పిల్లల మనస్సులను నింపివేస్తుంది. దీనివల్ల ఈనాటి విద్యార్థులు రెండువేల ఏళ్ళనాటి వారు తెలుసుకున్న విశేషాలను, విజ్ఞానాన్ని మాత్రమే తెలుసుకోగలుగుతారు. మహా అయితే ఆ తర్వాతి తత్వవేత్తలు ప్రతిపాదించిన శుష్కతాత్మిక సూక్ష్మాలను కూడా తెలుసుకోగలుగుతారేమో. ఇది ఇప్పుడు ఇండియాలో అన్నిచోట్లా ఉపదేశించబడుతున్న విద్యే...”

అటువంటి శుష్కపాండిత్యాన్ని ప్రోత్సహించడం ఎంత దండగో గ్రహించాలంటే, ఒక్కసారి మీరు లార్డ్ బేకన్ కు ముందు యూరప్ లో సైన్స్, సాహిత్యం ఏ స్థితిలో వుండేవో, ఆ తర్వాతి కాలంలో ఎంత విజ్ఞానాభివృద్ధి జరిగిందో పోల్చి చూడగోరుతున్నాను. బ్రిటిష్ జాతిని అసలైన విజ్ఞానం నుంచి దూరంగా వుంచడమే తమ లక్ష్యమై వుంటే, అజ్ఞానాన్ని శాశ్వతం చేయడానికి మాత్రమే పనికివచ్చే విద్యావిధానం స్థానంలో బేకన్ విధానాన్ని బ్రిటన్ లో ప్రవేశపెట్టడం జరిగేది కాదు.

అలాగే భారతీయుల మానసిక వికాసమే బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ లక్ష్యమైనందున మరింత ఉడారం. ప్రగతి కారకం అయిన విద్యను అది ప్రోత్సహించవలసి వుంది. అందులో గణితం, ఫిజిక్స్, కెమిస్ట్రీ, అనాటమీ ఇంకా ఇతర ఉపయుక్త విజ్ఞానశాస్త్రాలు నేర్పవలసివుంది. యూరప్ లో చదువుకున్న నిపుణులు, విద్యాధికులు అయినవారిని ఈ పాఠశాలలకు వెచ్చించదలచిన నిధులతోనే ఉపాధ్యాయులుగా నియోగించి, అవసరమైన గ్రంథాలు, పరికరాలు, ఇతర సామగ్రి సమకూర్చవలసి వుంటుంది”.

రామమోహనరాయ్ చేసిన విజ్ఞప్తి ఫలితం వెంటనే కనిపించకపోయి వుండవచ్చుకాని కొంతకాలం తర్వాత 1835లో లార్డ్ (థామస్ బ్యాబింగ్టన్) మెకాలే కమిటీ ఆఫ్ పబ్లిక్ ఇన్ స్ట్రక్షన్ అధ్యక్షుడుగా ఒక మినిట్ ను రూపొందించి ప్రభుత్వానికి సమర్పించాడు. దానిలో అతడు ఇంగ్లీషు విద్యా విధానాన్ని ఇండియాలో ప్రవేశపెట్టాలని గట్టిగా సిఫారసు చేశాడు. మొత్తం ప్రాచ్యదేశాల పాండిత్యం జాన్ లాక్ మెటాఫిజిక్సు ముందు, ఐజాక్ న్యూటన్ ఫిజిక్సు ముందు బలాదూర్ అని తన ‘మినిట్’లో అతడు ఈనడించాడు. మూఢవిశ్వాసాల మురుగులోను, అజ్ఞానాంధకారంలోను మునిగివున్న భారతీయులను పాశ్చాత్య విజ్ఞానమే సముద్ధరించగలదని ప్రగల్భించాడు. ఇది అతనిలో కరడుగట్టిన శ్వేత జాత్యహంకారానికి, వలస పాలకవర్గ గర్వానికి నిదర్శనం అనడంలో సందేహం లేదు. అయితే ఆనాడు ఏ కారణాలవల్ల, ఏ ప్రేరణవల్ల ఇంగ్లీషు విద్యా విధానాన్ని ప్రవేశపెట్టడం జరిగినా, అది చివరకు ఇండియాకు మహోపకారి అయిందనడంలో సందేహం లేదు.

రామమోహనరాయ్ 1830 నవంబరులో ఆనాటి ఢిల్లీ మొగల్ పాదుషా రెండవ అక్బర్ పనుపున ఇంగ్లండు బయలుదేరి వెళ్ళాడు. అతని మత, సాంఘిక, సంస్కరణోత్సాహ కీర్తి అతని కంటే ముందే ఇంగ్లండులో అడుగు పెట్టింది. బ్రిటిష్ రాజకీయనాయకులు, అంతకంటే ఎక్కువ జిరమీ బెంథామ్ వంటి మేధావులు అతనికి బ్రహ్మరథం పట్టారు. బ్రిటిష్ రాజు నాల్గవ విలియంను లండన్ లోను, ఫ్రెంచి రాజు లూయీఫిలిప్ ను పారిస్ లోను కలుసుకున్నాడు. అతడు బ్రిటన్ లో వున్నంత కాలం అతడిని ఒక హీరోగా, ఒక మహోన్నత వ్యక్తిగా, మేధావిగా ఆరాధించిన బ్రిటిష్ వారెందరో వుండేవారు. అక్కడవున్న కాలంలోనే రాయ్ జబ్బు పడ్డాడు. బ్రిస్టల్ నగరంలో 1833లో చనిపోయాడు.

రాయ్ తర్వాత బ్రాహ్మసమాజం బలహీన పడింది. మూడు సమాజాలుగా అది చీలిపోయింది. ఒకటి మహర్షి దేవేంద్రనాథ్ టాగోర్ (రవీంద్రుని తండ్రి) నాయకత్వాన

(అదిబ్రాహ్మ సమాజం), మరొకటి కేశవచంద్రసేన్ నాయకత్వాన (బ్రాహ్మ సమాజ్ ఆఫ్ ఇండియా), మరొకటి మరింత అతివాదులైన పండిట్ శివనాథ్ శాస్త్రివంటి యువకుల నాయకత్వాన (సాధారణ బ్రాహ్మ సమాజ్) ఉండేవి.

పునరుజ్జీవన దోహదం

ఈ సంస్థలు వేర్వేరుగా ఉన్నా, బెంగాల్‌లో సాంస్కృతిక, రాజకీయ పునరుజ్జీవనానికి అవి చేసిన దోహదం ఇంతింతని చెప్పలేనిది. ఆ రోజులలోను, ఆ తర్వాత కాలంలోను వంగదేశపు సాంఘిక, సాంస్కృతిక, రాజకీయరంగాలలో సుప్రసిద్ధులైన వారెందరో ప్రత్యక్షంగానో, పరోక్షంగానో, బ్రాహ్మ సమాజ ప్రభావానికి లోనైనవారే. భారత జాతీయకాంగ్రెస్ తొలి అధ్యక్షులలో ఒకడైన ఆనందమోహన్ బోస్, ఈశ్వరచంద్ర విద్యాసాగర్, జగదీష్ చంద్రబోస్, సురేంద్రనాథ్ బెనర్జీ, బిపిన్ చంద్రపాల్, ప్రఫుల్ల చంద్ర రే, లార్డ్ సిన్హా, చిత్తరంజన్ దాస్, రవీంద్రనాథ్ టాగోర్, సరోజినీదేవి వంటి రాజకీయ, వైజ్ఞానిక, సాహిత్యరంగ మహా మహులెందరినో బ్రాహ్మ సమాజపు ఆదర్శాలు ప్రభావితులను చేశాయి.

బెంగాల్ నుంచి బ్రాహ్మసమాజ ప్రభావం దేశంలోని ఇతర ప్రాంతాలకు కూడా పాకింది. ఆంధ్ర ప్రాంతంలో కందుకూరి వీరేశలింగం బ్రాహ్మసమాజ ప్రభావంలో మరొక రామమోహనరాయ్‌గా, నవ్యాంధ్ర నిర్మాతగా పేరుపొందాడు. ఆంధ్రలో సంఘసంస్కరణకు, ఆధునిక సాహిత్యవికాసానికి వైతాళికుడయ్యాడు. అలాగే గురజాడ అప్పారావు, బ్రహ్మర్షి రఘుపతి వెంకటరత్నం నాయుడు, చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం ప్రభృతులను సంఘ సంస్కరణోద్యమానికి ప్రేరేపించింది బ్రాహ్మ సమాజమే. ఉదాహరణకు గురజాడ అప్పారావు వ్రాసిన ఈ ముత్యాలసరం చూడండి.

ఇది పూర్తిగా బ్రాహ్మసమాజ ప్రభావంలో విగ్రహారాధన వ్యతిరేకతను, మానవతా వాదాన్ని ప్రబోధిస్తూ వ్రాసిందే.

మనిషి చేసిన రాయి రప్పకి
మహిమ కలదని సాగి మొక్కుతు
మనుషులంటే రాయి రప్పల
కన్న కనిష్టం గాను చూస్తా
వేల బేలా?

దేవుడెక్కడో దాగెనంటూ
కొండ కోనల వెతుకులాడే వేలా?
కన్ను తెరచిన కానబడడో?
మనిషి మాత్రుడి యందు లేడో?
యెరిగి కోరిన కరిగి యీడో
ముక్తి?

54. దయానంద సరస్వతి

కొన్నివేల సంవత్సరాల సుదీర్ఘ చరిత్ర గల భారతదేశంలో క్రీస్తుశకం పందొమ్మిదవ శతాబ్దానిది ఒక ప్రత్యేకత. ఆ శతాబ్దంలోనే భారతదేశం నవీనయుగంలో అడుగుపెట్టింది. తరతరాల మూఢవిశ్వాసాలను, సాంఘిక దురాచారాలను వదిలించుకుని మత, సాంఘిక, సాంస్కృతిక పునరుజ్జీవన పథంలో ప్రయాణం మొదలుపెట్టింది.

ఈ పరిణామానికి ప్రధాన ప్రేరణ యూరోపియన్ నాగరికతతో కలిగిన పరిచయంనుంచి వచ్చిందని, ఇంగ్లీషు విద్యావిధానం అందుకు అమిత దోహదం చేసిందని ఇంతకుముందు చదువుకున్నాము.

అది ప్రధానంగా మత, సాంఘిక సంస్కరణల కాలం. ఎంతగా పాశ్చాత్య భావ ప్రభావానికి లోనైనప్పటికీ రాజా రామమోహనరాయ్ వంటి సంస్కర్తలు భారతజాతీయ మతాలనుగాని, పురాతన సంస్కృతిని, తాత్వికచింతననుగాని పూర్తిగా త్రోసిపుచ్చాలని భావించలేదు. వాటిలోని ఆహేతుకత్వాన్ని, ఛాందసాన్ని, మౌఢ్యాన్ని, హానికర, ప్రతీప ధోరణులను మాత్రం వదిలించుకుని, భారతీయతలోని నిసర్గ సౌందర్యానికి శతాబ్దాలుగా పట్టిన మాలిన్యాన్ని క్షాళనం చేసి ఆధునిక కాలానికి తగిన విధంగా మలచాలన్నదే అనాటి మత, సంఘ సంస్కర్తల ప్రయత్నం.

ఇట్టి ప్రయత్నం చేసిన వారిలో రామమోహనరాయ్ ఒకడు కాగా, స్వామి దయానంద సరస్వతి మరొకడు. ఇరువురూ భారత జాతీయతపై అచంచల భక్తి విశ్వాసాలు కలిగినవారే కాని, వారి దారులు వేరు. రామమోహనరాయ్ ఈనాటి పరిభాషలో సెక్యులరిస్టు. అన్ని ప్రధాన మతాల సారం ఒకటేనని, అన్ని మతాల దేవుడు ఒకడేనని ఆయన నమ్మాడు. అన్ని మతాలలోని మంచిని తీసుకుని ప్రాచీన హిందూమతానికి, వేదాంత చింతనకు విరుద్ధంకాని నూతన మతాన్ని నెలకొల్పడం ఆయన ఆశయం. ఇస్లాంనుంచి విగ్రహారాధనతో నిమిత్తం లేని భక్తిభావాన్ని తీసుకున్నాడు. క్రైస్తవం నుంచి దాని నైతికత్వాన్ని (morals) తీసుకున్నాడు. హైందవం నుంచి ఉపనిషత్తులు ఉద్దేశించిన బ్రహ్మతత్వాన్ని స్వీకరించాడు. బ్రాహ్మ సమాజాన్ని స్థాపించాడు.

కాగా, దయానందుడు అచ్చమైన హిందూ మతవాది. ఇస్లాంను, క్రైస్తవాన్ని ఆయన అంగీకరించలేదు. దేశంలో వాటి వ్యాప్తిని, ప్రభావాన్ని నిరోధించడం ఆయన జీవితాశయం. ముఖ్యంగా ఈ రెండు మతాలవారి మతాంతరీకరణ పద్ధతిని ఆయన వ్యతిరేకించాడు. ఆ మతాల నుంచి తిరిగి హిందూమతంలోనికి రాగోరినవారికి “శుద్ధి” కార్యక్రమాన్ని నిర్వహించి హిందూమతంలోనికి చేర్చుకునే పద్ధతిని ప్రారంభించాడు. ఇస్లాంను, క్రైస్తవాన్ని ఎంత వ్యతిరేకించినా, ఈ విషయంలో మాత్రం వాటినుంచి స్ఫూర్తిని పొందాడు. ఎందుకంటే,

ఎప్పుడో శతాబ్దాలనాడు యవనులు, శకలు, హూణులవంటి వారు కాలక్రమాన హిందూమతంలో విలీనమైపోయి వుండవచ్చుకాని, రాను రాను హిందూ వర్ణ వ్యవస్థవలె హిందూమతం కూడా జన్మతః మాత్రమే సంక్రమించేది అయిపోయింది. ఒక వ్యక్తి హిందువుగానో, హైందవేతరుడుగానో జన్మిస్తాడు తప్ప మధ్యలో హిందువుగా మారదు. కాగా, దయానంద “శుద్ధి” కార్యక్రమం ద్వారా మతాంతరీకరణ (Proselytisation) పద్ధతిని ప్రవేశపెట్టాడు.

ఆయన అచ్చమైన హిందువైనంత మాత్రాన, హిందూమతంలో శతాబ్దాలుగా పేరుకుపోయిన ఆచారాలను, విశ్వాసాలను యథాతథంగా అంగీకరించాడని కాదు. వాటిని ప్రక్షాళనం చేసి మరీ స్వీకరించాడు. విగ్రహారాధనను పూర్తిగా తిరస్కరించాడు. వర్ణవ్యవస్థను అంగీకరించినా యథాతథంగా కాదు; “గుణ కర్మ విభాగశః” అన్నట్లు, అది వర్ణాంతరీకరణకు అవకాశమిచ్చే వర్ణవ్యవస్థ. కులాంతర వివాహాలను ప్రోత్సహించాడు. అస్పృశ్యతను తీవ్రంగా ఖండించాడు. అది హిందూమతానికి మాయని మచ్చ అని భావించడమే కాక, “అస్పృశ్య”లనబడే వారిని జందెంచేసి సవర్ణులుగా చేసే పద్ధతిని ప్రారంభించాడు.

బాల్య వివాహాలను నిరసించాడు. వితంతు పునర్వివాహాలను ప్రోత్సహించాడు. వితంతువులకు, అనాథలకు అనేక శరణాలయాలను స్థాపించాడు.

స్వామి దయానంద తన సంస్కరణోద్యమ మంతా వేదవిహితమని విశ్వసించాడు. వేదాలలో అస్పృశ్యత లేదని, వర్ణవ్యవస్థ కూడా వేదకాలానికి తర్వాతిదేనని అన్నాడు. వేద సమాజం ఆదర్శసమాజమని భావించాడు. ఆయన స్లోగన్ "Back to the Vedas". వేదాలలోనే అన్నీ వున్నాయని, వేదాలలో లేని విజ్ఞానంలేదని, ఆధునిక విజ్ఞానం కూడా వేదవిజ్ఞానానికి సరిరాదని ఆయన విశ్వాసం.

అంతేకాదు. వేదమతాన్ని, వేద విజ్ఞానాన్నే కాక వేద సమాజాన్ని కూడా పునరుద్ధరించాలని దయానంద ప్రబోధించారు. ఈనాడు ప్రపంచాన్ని వేధిస్తున్న సమస్యలకు వేదాలు పరిష్కారమార్గం చూపగలవని ఆయన అన్నాడు.

దయానంద వేదప్రామాణ్యాన్ని అంగీకరించి ప్రచారం చేశాడంటే మొత్తం వేద వాఙ్మయాన్ని అంగీకరించాడని కాదు. వేద సంహితలను మాత్రమే. ముఖ్యంగా ఋగ్వేదాన్ని నిజానికి ఆయన ఉపనిషత్తులను కూడా ముఖ్యమైనవిగా భావించలేదు. వేదాంతాన్ని, అందులోను శంకరాద్వైతాన్ని ఆయన అంగీకరించలేదు. పురాణాల పట్ల, అని బోధించిన మత విశ్వాసాల పట్ల, దేవుని అవతారాల పట్ల, మహిమల పట్ల ఆయనకు ఏ మాత్రం నమ్మకం లేదు. వాటిని ఆయన తీవ్రంగా వ్యతిరేకించాడు కూడా. బహుళ దేవతారాధనను కూడా ఖండించి ఏకేశ్వరారాధనను బలపరిచాడు.

ఇప్పుడు ఒక్కసారి దయానంద పూర్వాశ్రమాన్ని దర్శించుదాము. ఆయన అసలు పేరు మూలాశంకర్. కథియవార్లోని మోర్వి అనే చిన్న స్వదేశీ సంస్థానంలో 1824లో జన్మించాడు. తండ్రి పేరు అంబాశంకర్. వారిది ధనిక బ్రాహ్మణ కుటుంబం. తల్లిదండ్రులు శివభక్తులు. తండ్రి కుమారుడిని కూడా తనతో పాటు వివిధ ప్రదేశాలలోని శివాలయాలకు తీసుకువెడుతుండేవాడు. శివభక్తిని నూరిపోశాడు.

అప్పుడు మూలాశంకర్కు 14 ఏళ్ల వయస్సు. శివరాత్రి దినాన తల్లిదండ్రులు ఉపవాసం వున్నారు. మూలాశంకర్ చేత కూడా ఉపవాసదీక్ష పట్టించారు. ఆ సాయంకాలం వూరి వారితో పాటు అంబాశంకర్ శివాలయానికి వెడుతూ కొడుకును కూడా తీసుకుపోయాడు. శివపూజ, శివమహిమ కీర్తన అయ్యాక ఆ రాత్రి అంతా జాగారం చేయాలని, అలా చేస్తే పుణ్యమని తండ్రి కొడుక్కి చెప్పాడు. మూలాశంకర్ అలాగేనని నిద్రపోకుండా ఎదురుగా వున్న శివలింగంపై చూస్తూ జాగారం చేశాడు. అంత శివభక్తుడైన తండ్రి, సాక్షాత్తు ఆలయ పూజారి కూడా ఎప్పుడో తమకు తెలియకుండానే నిద్రలోకి జారుకున్నారు. మూలాశంకర్ మాత్రం మేలుకునే వున్నాడు.

ఇంతలో అర్ధరాత్రి దాటాక ఎక్కడినుంచో ఒక ఎలుక వచ్చి లింగంమీదికి పాకి యథేచ్ఛగా విహరించింది. శివునికి పెట్టిన నైవేద్యం తినేసింది. ఇదంతా చూస్తూన్న మూలాశంకర్కి ఒక మౌలిక శంక కలిగింది. రాతిలింగం శివుడా? శివుడే అయితే, తన మీద ఎలుక పాకుతూ, తన ప్రసాదం తినేస్తూ, ఆ ప్రదేశాన్ని మలినం చేస్తుంటే చూస్తూ పూరుకుంటాడా? తనని తాను కాపాడుకోలేని దేవుడు లోకాలను ఎలా కాపాడుతాడు? ఇలా ఆలోచిస్తూ మూలాశంకర్ తండ్రిని లేపి జరిగిందంతా చెప్పాడు. నీకు తెలియదులే, శివుడు ఆ లింగంలో నిజంగా వున్నాడు. ఆ లింగమే శివుడు అని తండ్రి ఎంతగానో నచ్చచెప్పాడు.

కాని, మూలాశంకర్ కు లింగంమీద నమ్మకం కలగలేదు. భక్తి కలగలేదు. తండ్రితో చెప్పి ఇంటికి వెళ్ళాడు. ఆకలి వేస్తున్నదని తల్లితో చెప్పి కడుపారా భోజనం చేశాడు. నిద్ర ముంచుకు వస్తున్నదని చెప్పి కనులారా నిద్రపోయాడు. తండ్రి తెల్లవారాక ఆలయంనుంచి వచ్చి, కుమారుడు శివరాత్రి వ్రతాన్ని ఉల్లంఘించినందుకు కోపగించాడు. నీకు పాపం చుట్టుకుంటుందన్నాడు. ఎంత చేసినా మూలాశంకర్ కు శివలింగం, శివుడు ఒకటేనన్న నమ్మకం కలగలేదు. లింగాన్నికాని, ఏ ఇతర విగ్రహాన్ని కాని ఎందుకు పూజించాలి అని ప్రశ్నించాడు. అప్పటినుంచి అతడు విగ్రహారాధనకు తీవ్రవ్యతిరేకి అయ్యాడు. దయానంద ఈ ఉదంతమంతా తన స్వీయచరిత్రలో ఉల్లేఖించాడు.

మూలాశంకర్ పెద్దవాడు కాగానే పెళ్లిచేయాలని తల్లిదండ్రులు నిశ్చయించారు. కాని అప్పటికే అతని మనస్సు ఆధ్యాత్మిక విషయాలపై లగ్నమై వుంది. తల్లిదండ్రుల ఆలోచన తెలిసి, అతడు ఎవరితోను చెప్పుకుండా ఇల్లు విడిచి వెళ్లిపోయాడు. 1845 నుంచి 1860 వరకు, పదిహేనేళ్ల పాటు తగిన గురువు కోసం అన్వేషిస్తూ దేశాటనం చేశాడు. యోగాభ్యాసం చేశాడు. పళ్లు, పాలు ఇవే అతని ఆహారం.

చివరికి అతని అన్వేషణ ఫలించింది. స్వామి విరజానంద అనే యోగిని గురువుగా ఎంచుకుని శుశ్రూష చేస్తూ వేదాధ్యయనం చేశాడు. గురుదక్షిణగా గురువు శిష్యుడిని ఒకటి కోరాడు. హిందూమతంలోని మూఢాచారాలను, పురాణాలలోని అసంబద్ధ గాథలను ఖండిస్తూ వేదధర్మాన్ని ప్రచారం చేస్తూ సనాతన మతోద్ధరణకు జీవితాన్ని అంకితం చేయమని గురువు చెప్పాడు. శిష్యుడు అలాగే వాగ్దానం చేశాడు. ఆ వాగ్దానాన్ని తూచా తప్పక నెరవేర్చాడు.

మళ్ళీ దేశాటనం చేస్తూ అనేక సభలలో విగ్రహారాధనను ఖండిస్తూ ప్రసంగించేవాడు. పండితులతో వాదోపవాదాలు చేసేవాడు. ఒకసారి కలకత్తా వెళ్ళి అప్పటి సుప్రసిద్ధ బ్రాహ్మ సమాజ నాయకుడు కేశవ చంద్రసేన్ కు కలుసుకున్నాడు. ఉభయులకు వాదోపవాదాలు జరిగాయి. బ్రాహ్మసమాజం పాశ్చాత్య హేతువాదాన్ని అభిమానిస్తుంది. ఇంగ్లీషు చదువులను సమర్థిస్తుంది. వేద ప్రామాణ్యాన్ని తిరస్కరిస్తుంది. వీటన్నిటికీ దయానంద వ్యతిరేకం. కాని కేశవచంద్రసేన్, దయానంద ఒకరి వ్యక్తిత్వం పట్ల ఒకరు ఆకర్షితులయ్యారు. బ్రాహ్మ సమాజంవారు దయానందను తమ సంస్థలోకి ఆకర్షించాలని చూశారని, దాన్ని దయానంద ప్రతిఘటించాడని కొందరు, బ్రాహ్మ సమాజం వారినే తన వాదంవైపు ఆకర్షించాలని దయానంద ప్రయత్నించగా వారు ప్రతిఘటించారని కొందరు అంటారు. ఏమైనా చివరకు వారి మధ్య రాజీ కుదరలేదు. అయితే, దయానందకు బ్రాహ్మసమాజ వ్యవస్థ నచ్చింది. ఆ పద్ధతులలో ఒక సంస్థను ఏర్పాటు చేయాలన్న నిశ్చయం కలిగింది.

దయానంద బొంబాయిలో 1875 ఏప్రిల్ 10వ తేదీన మొట్టమొదటి ఆర్యసమాజ్‌ను స్థాపించాడు. ఆ తర్వాత తన ఎనిమిదేళ్ల జీవితశేషాన్ని సనాతన ధర్మప్రచారం కోసం గ్రంథ రచనలో గడిపాడు. ఆయన గ్రంథాలలో ముఖ్యమైనది. “సత్యార్థ ప్రకాశ” అనే గ్రంథం. ఇంకా ఆయన వేదభాష్య భూమిక, వేద భాష్యం మొదలైన గ్రంథాలు వ్రాశాడు.

దయానంద వేదాధ్యయనాన్ని ఆర్యసమాజ సభ్యులకు నిర్బంధం చేశాడు. వేదాలను బ్రాహ్మణేతరులు చదవరాదనే నిబంధనను వ్యతిరేకించి జాతి, వర్ణ, లింగ విభేదం లేకుండా ఎవరైనా చదవవచ్చుని ఆయన చెప్పాడు. వేదాలలో లేనిది లేదని చెప్పడంలో కొంచెం “అతి”కి కూడా వెళ్లాడు. వేదాలలో అధునిక సాంకేతిక శాస్త్రాలకు తీసిపోని విజ్ఞానం వుందని, ఉదాహరణకు ఈనాటి ఎలక్ట్రిసిటీ వాడకం అనాటికే వున్నదని ఆయన అన్నాడు.

(బహుశా ఈ వాదం విని వుండడంవల్లనేమో “కన్యాశుల్కం”లో గురజాడ అప్పారావు “ఈ రెయిళ్ళూ గియిళ్ళూ వేదాల్లోనే వున్నాయుష” అని అగ్నిహోత్రావధాన్లు చేత అనిపించాడు.)

ఒకటి మాత్రం నిజం. స్వామి దయానంద హిందూమతంలో పేరుకుపోయిన అనేక మూఢాచారాలను, దురాచారాలను ప్రక్షాళనం చేయడానికి పాటు పడ్డాడు. హిందువునని చెప్పుకొనడానికి ప్రతి హిందువు గర్వింపాలని ప్రబోధించాడు. స్వమతాభిమానంతో పాటు స్వదేశభక్తిని కూడా ఆయన పెంపొందించాడు. భారత జాతీయోద్యమానికి పరోక్షంగా దోహదం చేసిన వారిలో దయానంద ఒకరు.

పరమేశ్వరుడు జ్ఞానానికి గమ్యం. ఆయన సచ్చిదానంద స్వరూపుడు, నిరాకారుడు, సర్వశక్తి సంపన్నుడు, దయాళుడు, ఆద్యంతరహితుడు, పరిణామరహితుడు, జగదాధారుడు, జగత్ప్రభువు, జగన్నియంత, సర్వాంతర్యామి, నిత్యుడు, సృష్టికర్త మొదలైన విశ్వాసాలను ప్రతి ఆర్యసమాజ సభ్యుడికి ఆయన నిర్దేశించాడు. సమస్త ప్రపంచానికి మంచి చేయాలని, ప్రతి వ్యక్తి అందరి శ్రేయస్సుకు కృషిచేయాలని ఆయన ప్రబోధించాడు.

కొన్ని విషయాలలో స్వామి దయానంద పునరుద్ధరణ వాది (revivalist) అయినా, భారతజాతి పునరుజ్జీవనంలో ఆయన నిర్వహించిన పాత్ర చాలా గొప్పది. తాను స్థాపించిన ఆర్య సమాజాన్ని కేవలం మత, సంఘ సంస్కరణకే కాక, క్రిస్టియన్ మిషన్ల పద్ధతిలో సంఘ సేవకు కూడా ఆయన వినియోగించాడు. తుపానులు, వరదలు, భూకంపాలు మొదలైన ప్రకృతి వైపరీత్యాల సందర్భంలోను, ఇతర ప్రమాద సంఘటనల సందర్భాలలోను ఆర్య సమాజ శాఖలు నిస్వార్థ సేవలు అందించి ప్రశంసాపాత్రాలైనాయి. భారతదేశంలో చిరస్మరణీయులైన నవీన యుగ మహాపురుషులలో స్వామి దయానంద సరస్వతి ఒకరు.

55. స్వామి వివేకానంద

పునరుజ్జీవనం అంటే తిరిగి జీవింపజేయడం. జడప్రాయంగా వున్న సమాజానికి, మృతప్రాయంగా వున్న వ్యవస్థకు, కొత్త ఊపిరి పోసి, కొత్త నెత్తురు ఎక్కించి, కొత్త ఉత్సాహాన్ని కలిగించి, తిరిగి జీవించేటట్టు చేయడం - అది పునరుజ్జీవనం (Renaissance).

పద్దెనిమిదవ, పందొమ్మిదవ శతాబ్దాలలో జడప్రాయమై, స్తబ్ధమైపోయిన భారతీయ సమాజాన్ని ఆ విధంగా పునరుజ్జీవింపజేయడానికి తమ జీవితాలను అంకితం చేసిన మహామహులెందరో ఉన్నారు. వారిలో ఇంతకుముందు చదివిన రామమోహన రాయ్ ఒకరు; దయానంద సరస్వతి మరొకరు. ఆ కోవకు చెందిన మరొక మహనీయుడు స్వామి వివేకానంద.

ఈ ముగ్గురిలో ఎవరి దారి వారిది. రామమోహనరాయ్ మత, సంఘ సంస్కరణలతో, ఇంగ్లీషు విద్యావిధానం ద్వారా భారతీయ పునరుజ్జీవనానికి ప్రయత్నించగా, దయానంద సరస్వతి వేద మతోద్ధరణ ద్వారా పునరుజ్జీవనానికి ప్రయత్నించాడు. కాగా, స్వామి వివేకానంద వేదాంత భేరిని మ్రోగించడం ద్వారా నిద్రిత భారతజాతిని మేల్కొల్పడానికి ప్రయత్నించాడు.

వేదాంతదర్శనం కుహనావేదాంతాల చేతిలో పడి, ఒకనాటి తన ఔన్నత్యాన్ని, గౌరవాన్ని కోల్పోయింది. మెట్టవేదాంతం అనే అపఖ్యాతి తెచ్చుకుంది. అది ప్రపంచ నిరాకరణంగా, జీవిత నిరాసనంగా ఏవగింపునకు లోనైంది.

అసలైన వేదాంతం

కాని, అసలైన వేదాంతం ప్రపంచ నిరాసనం, జీవిత పరాజుభుత కాదని, ఈ లోకం, ఈ జీవితం ద్వారానే మానవుడు తన ఆధ్యాత్మిక లక్ష్యాన్ని చేరుకోగలడని, ఆ విధంగా లక్ష్యసాధనకు మార్గం చూపేదే వేదాంతమని ఆయన బోధించాడు. నిజమైన వేదాంతం మానవునిలోని బలహీనతను, నిరాశావాదాన్ని పోగొడుతుంది. ఆత్మవిశ్వాసం కలిగిస్తుంది. జీవితాన్ని సరైన దృక్పథంతో ఎదుర్కొనే మార్గాన్ని చూపిస్తుంది.

నిజమైన వేదాంతం జాతి, మత, కుల, తదితర విభేదాలకు అతీతంగా మానవులందరు సహోదరులని బోధిస్తుంది. అంతేకాదు. నీవు, నేను అనే భేదభావాన్ని రూపుమాపుతుంది. తోటి మనిషిని ప్రేమించడమంటే నిన్ను నీవు ప్రేమించుకొనడమే అనే ఏకత్వభావాన్ని కలిగిస్తుంది. మానవుడిలో దివ్యత్వాన్ని చూడడం నేర్పుతుంది. మానవుడిని సేవించడం అంటే దేవుడిని సేవించడమేననే మహత్తరసత్యాన్ని అనుభవానికి తెస్తుంది. ఈ విధమైన భావాలను వివేకానంద లోకానికి చాటాడు.

గౌతమ బుద్ధుడిని ఒకనాడు ఏ కఠోరజీవిత వాస్తవాలు సత్యాన్వేషణకు ప్రేరేపించాయో, అవే వాస్తవాలు వివేకానందను కూడా ప్రేరేపించాయి. బుద్ధుడు ప్రపంచ దుఃఖాన్ని చూసి చలించి పోయి, మానవుడిని దుఃఖం నుంచి విముక్తుడిని చేయడానికి తాను కనుగొన్న నూతన మార్గాన్ని ఇతరులకు బోధించాడు. వివేకానందుడు కూడా అలాగే మానవాళిని బాధాసర్వపరిష్కారం నుంచి విముక్తం చేయగలడని తాను భావించిన మార్గాన్ని ప్రపంచానికి చాటాడు. అదే వేదాంత మార్గం.

జాతి అధోగతి

అది భారతజాతి అన్ని విధాలుగా అధోగతిలో పడిపోయిన కాలం. ఎటుచూసినా కోట్లాది ప్రజలు దుర్భర దారిద్ర్యంలో కొట్టుమిట్టాడుతున్న కాలం; విద్యకు, విజ్ఞానానికి దూరంగా, మూఢవిశ్వాసాల, దారుణ సాంఘిక దురాచారాల కబంధహస్తాలలో నలిగిపోతున్న కాలం. దానికితోడు ఒక పరాయి జాతి పాలకజాతిగా దేశంలో తిష్టవేసుకుని కూర్చుని, జాతిని రాజకీయంగా తన పాదాక్రాంతం చేసుకుని, ఆర్థికంగా కొల్లగొడుతూ, సాంస్కృతికంగా బానిసమనస్తత్వంతో నిస్తేజం, నిర్వీర్యం చేస్తున్న కాలం.

అటువంటి దుస్సహ దృశ్యాన్ని చూసి వివేకానందుడు ఈ దేశాన్ని, ఈ జాతిని ఎలా సముద్ధరించడం, దానిలో ఆత్మగౌరవాన్ని స్వీయార్థరక్షణకాంక్షను ఎలా పురి కొల్పడం అని తపించి పోయాడు. ప్రపంచపు కన్నీటిని ఏ ఒక్కడూ తుడిచి వేయలేదు. ప్రపంచ దుఃఖాన్ని ఏ ఒక్కడూ తీర్చలేదు. ప్రపంచ సమస్యలను ఏ ఒక్కడూ పరిష్కరించలేదు. కాని, తమ పరిమిత శక్తితోనే, ఆ మహత్తర కర్తవ్య నిర్వహణకు మహాత్ములైనవారు తమ జీవితాలను ధారపోస్తారు. వివేకానందుడు కూడా అలాగే దుఃఖిత మానవాళి బాధోపశమనానికి తనదైన మార్గాన ప్రయత్నించాడు.

రామకృష్ణుడు

స్వామి వివేకానందను గురించి తెలుసుకొనడానికి ముందు ఆయన గురువు, మార్గదర్శి అయిన రామకృష్ణ పరమహంసను గురించి తెలుసుకోవాలి. రామకృష్ణ లేనిదే వివేకానంద లేడు. వివేకానందుని అసలు పేరు నరేంద్రనాథ్ దత్త. ఆ నరేంద్రనాథ్ నుంచి వివేకానందుడిని సృష్టించి ప్రపంచానికి అందించిన మహాత్ముడు రామకృష్ణ పరమహంస. రామకృష్ణుని వంటి గొప్ప గురువుకు వివేకానందుని వంటి గొప్ప శిష్యుడు లభించిన సందర్భం చరిత్రలో మరొక్కటే వుంది. ప్రాచీన కాలపు గ్రీసులో సోక్రటీస్ అటువంటి గొప్ప గురువు. ప్లేటో అటువంటి గొప్ప శిష్యుడు. సోక్రటీస్ గ్రీకు చింతనలో ఒక నూతనాధ్యాయాన్ని తెరిచాడు. ఆయనకు భాష్యకారుడుగా ప్లేటో పాశ్చాత్య ప్రపంచ చింతనలో ఒక నూతన భావధారకు కారకుడయ్యాడు.

సోక్రటీస్ వలె రామకృష్ణుడు కూడా సాధారణ వ్యక్తి. విద్యావంతుడు కాదు. కాని ఆధ్యాత్మికానుభవంలో భారత చరిత్రలోనే సాటిలేని వ్యక్తిగా పేరుపొందాడు. తన సహజ, సరళ ధోరణితో ఆయన చెప్పిన వేదాంతసారాన్ని వివేకానంద విస్తరించి, ఉపనిషత్సతానికి వినూత్న భాష్యం చెప్పాడు. అది ఆధునిక కాలానికి, ఆధునిక వైజ్ఞానిక వాతావరణానికి అంగీకార యోగ్యమైన బాష్యంగా పలువురు పరిగణిస్తారు.

రామకృష్ణుని అసలు పేరు గదాధర చట్టోపాధ్యాయ. హుగ్లీ జిల్లాలోని కామార్ పుకూర్ గ్రామంలో ఒకపేద బ్రాహ్మణ కుటుంబంలో 1836లో జన్మించాడు. ఆ వూరి పాఠశాలలో చేరి కొద్దిగా చదవను, వ్రాయను నేర్చాడు. అంతే. విద్యాభ్యాసంపై అతనికి మనసు పోలేదు. ఎంతసేపు భగవద్భావం - లేదా ఆ వూరి మీదుగా వూరి పట్టణానికి వచ్చే పోయే సాధువులతో, సన్యాసులతో కాలం గడిపేవాడు. వారు చెప్పే భగవత్పథలు, పురాణగాథలు వినేవాడు. వారు పాడే భజనలు, కీర్తనలు నేర్చుకునేవాడు.

ఒకసారి అతని అయిదవ ఏటనో, ఆరవ ఏటనో, గదాధరుడు వరిచేలలో తిరుగుతుండగా, ఆకాశాన్ని నల్లని మబ్బులు ఆవరించాయి. ఇంతలో దూర దిగంతం నుంచి తెల్లని కొంగలబారు ఎగురుతూ వచ్చింది. నల్లని మేఘయవనిక మీద తెల్లని బలాకశ్రేణి! ఆ మనోహర దృశ్యం చూసి గదాధరునికి మతిపోయింది. ఆ తన్మయత్వంలో ఎంతసేపున్నాడో, అతడిని ఎవరో చూసి ఇంటికి చేర్చిన తర్వాతగాని స్పృహ రాలేదు.

ఆ తర్వాత కూడా అప్పుడప్పుడు గదాధరునికి అలాంటి తన్మయస్థితి కలుగుతూనే వుండేది. చక్కని ప్రకృతి దృశ్యాలు చూసి పులకించిపోయేవాడు. ఇలావుండగా 1855 ప్రాంతాలలో కలకత్తా సమీపంలో గంగానది ఒడ్డున దక్షిణేశ్వర్ అనే చోట రాణి రాసమణి అనే ధనిక వనిత ఒకామె భారీ వ్యయంతో కాళికాదేవి ఆలయం బ్రహ్మాండంగా కట్టించింది. దానికి అర్చకుడుగా గదాధరుని అన్న రామకుమార్ ను నియోగించింది. గదాధరుడు అన్నతోపాటు దక్షిణేశ్వర్ వెళ్ళాడు. అన్నకు పూజా కార్యక్రమాలలో తోడ్పడుతూ వుండేవాడు. అన్న చనిపోయిన తర్వాత గదాధరుడే అర్చకవిధులు నిర్వర్తించసాగాడు.

దివ్యోన్మాదం

గదాధరుడు ఆలయంలో కాళికాదేవి విగ్రహం చూసిన క్షణం నుంచి అతనిలో పెద్దమార్పు వచ్చింది. ఆ విగ్రహాన్ని వట్టి రాతి విగ్రహంగా అతడు భావించలేదు. అది సాక్షాత్తు కాళికాదేవేనని అతనికి భావన కలిగేది. ఆ విగ్రహంలో వున్న దేవి తనకు ప్రత్యక్షం కావాలని, తనతో మాట్లాడాలని తపించిపోయేవాడు. నిరంతరం అదే ఆలోచన. దానితో పరిసరాలను, తన పూజా కార్యక్రమాన్ని, ఇతర విధులను మరిచిపోయేవాడు. అదొక విధమైన పిచ్చిలో వుండేవాడు. అది దివ్యోన్మాదం. ఒక్కొక్కసారి నగ్నంగా సంచరించేవాడు. రోజులకు రోజులు దేవీ సాక్షాత్కారం కోసం ఏడుస్తూ నిద్రాహారాలు మాని నేలపై పడి దొర్లుతూ,

ఆక్రందిస్తూ, మాయీ మాయీ అని అరుస్తూ వుండేవాడు. ఎంత చేసినా దేవి ప్రత్యక్షం కాలేదు. ఇక భరించలేకపోయాడు. ఆలయంలో వున్న కత్తి తీసి నరుక్కుని ఆత్మహత్య చేసుకోబోయాడు. అప్పుడు కాళికాదేవి ప్రత్యక్షమైంది. ఆత్మహత్య నుంచి వారించింది. చేరదీసింది. వాత్సల్యంతో మాట్లాడింది. అతడు సమాధిస్థితిలో రెండు రోజులు బాహ్యస్పృహ లేకుండా వుండిపోయాడు.

నాటినుంచి అతనికి ఎప్పుడు కోరితే అప్పుడు మాత ప్రత్యక్షమయ్యేది. ఆమె ఎదురుగా వున్నట్టే మాట్లాడేవాడు. ప్రసాదం ఆరగింపజేసేవాడు. ముద్దలు నోటిలో పెట్టి తినిపించేవాడు. తనలో తాను పాటలు పాడుకునేవాడు, మాటలాడుకొనేవాడు, అవరణలోని ఉసిరిక చెట్టు క్రింద ధ్యానంలో నిమగ్నమయ్యేవాడు. అతడికి పిచ్చి ఎత్తిందనే అందరూ భావించారు. పూజాదికార్యక్రమాలను కూడా సరిగా నిర్వర్తించలేకపోయేవాడు. ఆరోగ్యం కూడా క్షీణించింది. దానితో అతని స్థానంలో మరొకరిని నియమించాడు. స్వగ్రామానికి పంపించివేశారు. అక్కడా అంతే.

అప్పటికి అతనికి 23 ఏళ్ళు. పెళ్లి చేస్తే పిచ్చి కుదురుతుందని తల్లిదండ్రులు అతనికి సంబంధాలు వెదకడం మొదలుపెట్టారు. ఆ ప్రయత్నాలు చూసి గదాధరుడు తనకు భార్య కాబోయే బాలిక ఫలానా వూళ్ళో ఫలానా వారి ఇంటిలో పెరుగుతున్నదని చెప్పాడు. అతడు చెప్పిన ప్రకారం వెళ్లి చూస్తే అక్కడ వున్నది అయిదేళ్ళ ముక్కుపచ్చలారని బాలిక. ఆమె పేరు శారదామణి. ఆమెనిచ్చి పెళ్లి చేశారు. ఆ తర్వాత కొంతకాలానికి అతడు తిరిగి దక్షిణేశ్వర్ వెళ్లి పూర్వపు అర్చక విధులలో మునిగిపోయాడు.

సర్వ కుల, మత సమభావం

ప్రపంచంపట్ల, దాని అనుభవాల పట్ల గొప్ప వైరాగ్యభావం అతడిని ఆవహించింది. ధనవ్యామోహం వదిలించుకోవడానికి గాను ప్రతిరోజు గంగ ఒడ్డుకు వెళ్లి ఒక చేతిలో మట్టి, రెండవచేతిలో నాణాలు పట్టుకుని ఈ రెండూ ఒకటే అని జపిస్తూ వాటిని నీటిలో విసిరేసేవాడు. మానవులందరూ ఒకే కులం అని, కులభేదాలు లేవని భావిస్తూ ఆ భావనను స్థిరపరచుకొనడానికి పంచముల ఇళ్ళకు వెళ్లి వారి పాయిఖానాలను వారు చూడని సమయాలలో వట్టి చేతులతో శుభ్రం చేసేవాడు. వారి నేలను తన పొడవాటి జుట్టుతో తుడిచేవాడు. స్త్రీని తాకితే వళ్ళు కాలిపోయినట్టు అయ్యేది. దురాలోచనలు కలవారిని చూచినా, తాకినా సరాలు చిట్టిపోయినట్టు అయ్యేది.

అన్ని మతాలు ఒకటే. దేవుడు ఒకడే. ఏ మతం వారు పూజించినా ఆ దేవుడినే. దేవుడిని ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్క పేరుతో పిలుస్తారు. ఒక్కొక్క విధంగా ఆరాధిస్తారు. అంతకు తప్ప వేరే తేడా లేదు. ఇది గదాధరుని దృఢ విశ్వాసం. అయితే, ఆ విశ్వాసాన్ని తనకు

తాను రుజువు చేసుకోవాలి., అందుకోసం ఆయా మతాచారాల ప్రకారం పూజ చేసి, ధ్యానం చేసి, ఆరాధించి ఆయా రూపాలలోనే దేవుడిని ప్రత్యక్షం చేసుకోవాలి. ఇదీ అతని ఆశయం.

ఒకరోజున కాషాయాంబరాలు ధరించిన ఒక సన్యాసిని పడవలో గంగ దాటి దక్షిణేశ్వర్ ఆలయానికి వచ్చింది. ఆమె భైరవి; తాంత్రికురాలు. వయస్సు 35-40 ఏళ్ళ మధ్య పొడుగ్గా, అందంగా వుంది. గదాధరుడిని చూడగానే అతడు అసాధారణ వ్యక్తి అని గ్రహించింది. అతడు అందరు భావిస్తున్నట్టు పిచ్చివాడు కాదని, దైవ భావోన్మత్తుడని అందరికి చెప్పింది. తరచుగా పారవశ్యంలో మునిగిపోవడం, సమాధిస్థితిలోకి వెళ్ళడం మొదలైనవన్నీ “మహాభావం” (మధురభావం) అనబడే భక్తి లక్షణాలని, కృష్ణచైతన్యం కూడా అలాగే వుండేవాడని తెలిపింది. అతడికి తాంత్రికసాధన నేర్పింది. వైష్ణవతంత్రం ఉపదేశించింది. ఆమె తర్వాత జటాధారి అనే మరొక యోగి అతనికి గురువయ్యాడు. వారు బోధించిన మార్గాలలో గదాధరుడు సాధన చేశాడు. శ్రీరాముడిని ప్రత్యక్షం చేసుకున్నాడు. తాను సాక్షాత్తు హనుమంతుడయ్యాడు. కృష్ణుడిని సాక్షాత్కరించుకున్నాడు. తాను రాధ అయ్యాడు. నాటినుంచి అతడు రామకృష్ణుడయ్యాడు.

యోగసాధన

ఒకసారి తోతాపురి అనే ఒక సాధువు ఆలయానికి వచ్చాడు. రామకృష్ణుని చూడగానే అతడు మహాభక్తుడని, మహాత్ముడని గ్రహించాడు. తోతాపురి ఆలయంలో చాలా నెలలు నివసించాడు. అతడు అద్వైతవేదాంతి. అద్వైత మతసారం రామకృష్ణునికి బోధించాడు. యోగసాధన నుర్పాడు. ఒక్కరోజులో రామకృష్ణుడు యోగ విద్యా రహస్యం నేర్చుకున్నాడు. అతిసులభంగా నిర్వికల్ప సమాధిలోకి వెళ్ళిపోయాడు. అలా మూడు రోజులపాటు సమాధిలో వుండిపోయాడు. అది చూసి తాను 40 ఏళ్ళు శ్రమించిగాని సాధించలేకపోయిన నిర్వికల్ప సమాధిస్థితిని రామకృష్ణుడు ఒక్క రోజులో సాధించగలిగినందుకు తోతాపురి ఆశ్చర్యపోయాడు.

ఆ పిదప రామకృష్ణుడు ముస్లిం సూఫీ మతస్థుల పద్ధతిలో ధ్యానం ద్వారా దివ్యానుభవం పొందాడు. క్రైస్తవ సన్యాసుల సాధనమార్గంలో ఏనుక్రీస్తును సాక్షాత్కరించుకున్నాడు.

అప్పటికి శారదామణి వ్యక్తురాలై భర్తృసాన్నిధ్యానికై తహతహలాడుతున్నది. చివరికి తండ్రిని వెంటబెట్టుకుని 30-40 మైళ్ళు నడిచి దక్షిణేశ్వర్ చేరుకున్నది. రామకృష్ణుడు ఆమెను కాళీమాయిగా భావించాడు. ఆమె కూడా తాను సాంసారిక జీవితాన్ని గడపగోరడం లేదని, కేవలం భర్తృ సేవలో జీవితం గడపడమే తన కోరిక అని చెప్పింది. ఆమె కూడా కాళీ భక్తురాలుగా దేవీ ఉపాసన చేస్తూ భర్తకు అన్నివిధాలా చేదోడు వాదోడుగా వుంటూ, ఆఖరి క్షణం వరకు ఆయనను సేవిస్తూ జీవించింది. భర్త మరణం తర్వాత ఆయన ఉపదేశాలను ప్రచారం చేస్తూ శారదామాయిగా ప్రసిద్ధికెక్కి చాలా ఏళ్ళు జీవించింది.

రామకృష్ణుని ఆకర్షణ

రామకృష్ణుని వివిధ సాధనలు, అతని విచిత్ర జీవిత కథ అనతికాలంలో ప్రచారం పొందాయి. అతడిని చూడడానికి, అతనితో సంభాషించడానికి ఎందరెందరో వచ్చేవారు. సాధారణ ప్రజలే కాదు. ఇంగ్లీషు చదువుకుని, పెద్దపెద్ద అధికార పదవులలో వున్న విద్యాధికులు, మేధావులు, హేతువాదులు, బ్రాహ్మ మతస్థులు, ధనికులు ఎందరో అతని వ్యక్తిత్వానికి ఆకర్షితులయ్యారు. రామకృష్ణుడు కూడా క్రమంగా ఆలయాన్ని వదిలి వెళ్ళి వారిని, వీరిని కలుసుకుంటూ వుండేవాడు. అలా కలుసుకున్నవారిలో మహర్షి దేవేంద్రనాథ్ టాగోర్ ఒకడు. సాధారణ బ్రాహ్మ సమాజ నాయకుడు, మేధావి, మహావక్త అయిన కేశవ్ చంద్రసేన్ మరొకడు.

అందరిలోకి కేశవ్ చంద్రసేన్ రామకృష్ణునికి సన్నిహితుడయ్యాడు. అతని నమ్మకాలు అతనివి. వాటిని అతడు మార్చుకోలేదు. కాని, రామకృష్ణుని అద్భుత జీవితకథ, అద్భుత తపస్సాధన, అద్భుత వ్యక్తిత్వం అన్నీ కని, విని ముగ్ధుడయ్యాడు, అభిమాని అయ్యాడు. తరుచుగా రామకృష్ణుని కలుసుకొనడానికి వచ్చేవాడు. రామకృష్ణుడు పెద్దగా చదువుకొన్నవాడు కాకపోయినా, అతిగహనమైన వేదాంతాన్ని అతి సరళంగా, దైనందిన జీవితం నుంచి ఉపమానాల ద్వారా, ఉదాహరణల ద్వారా చిన్న చిన్న కథల ద్వారా విశదీకరించడం కేశవ్ చంద్రసేన్ కు ఆశ్చర్యం కలిగించేది. ఆయన గురించి అందరికీ చెప్పేవాడు. పత్రికలలో వ్రాసేవాడు. మన మధ్య అతి నిరాడంబరుడైన ఒక మహాత్ముడున్నాడని తన ఉపన్యాసాలలో కీర్తించేవాడు. రామకృష్ణుని గురించి మొదటగా బయటి ప్రపంచానికి తెలియజెప్పి ప్రచారం చేసిన వారిలో కేశవ్ చంద్రసేన్ ముఖ్యుడు.

రామకృష్ణుడు తన వద్దకు వచ్చేవారందరికీ ఒకే ప్రణాళికను నిర్దేశించలేదు. గృహస్థులకు, వయస్సు మళ్ళినవారికి ఒక విధం; యువకులు, బ్రహ్మచారులకు మరొక విధం. గృహస్థులు గృహస్థాశ్రమంలో వుంటూనే సాధన చేయాలి. తమ ఆస్తిపాస్తులకు ధర్మకర్తలుగా మాత్రమే వుంటూ నిర్మలంగా మానవసేవ చేయాలి. యువకులు అలాకాక బ్రహ్మచర్యం అవలంబించి, లేదా సన్యాసం స్వీకరించి, తన సందేశాన్ని ప్రపంచంలో ప్రచారం చేయాలి.

నరేంద్రుడు

ఆయన ప్రఖ్యాతి విని ఎందరో విద్యాధికులైన యువకులు చూడవచ్చేవారు. వారిలో ఒకడు తర్వాత కాలంలో స్వామి వివేకానందుడుగా ప్రపంచ ప్రసిద్ధుడైన నరేంద్రనాథ్ దత్త. అతడు కలకత్తాలో 1863 జనవరి 12వ తేదీన కాయస్థ (క్షత్రియులలో ఒక ఉపకులం)

కుటుంబంలో జన్మించాడు. తండ్రి విశ్వనాథ్ దత్త. న్యాయవాద వృత్తిలో రెండు చేతులా గడించాడు. గడించిన దానికి రెట్టింపు ఖర్చు పెట్టాడు. కుమారుడిని కూడా తనలా న్యాయవాదిని చేయాలని, ఇంగ్లండుకు పంపించి చదివించాలని అనుకునేవాడు.

నరేంద్రుడు చిన్నతనంలో అల్లరి పిల్లవాడుగా పేరు తెచ్చుకున్నాడు. కాని, ఎంత అల్లరి చేసేవాడో అంత కుశాగ్రబుద్ధి. చదువులో ఎప్పుడూ అగ్రశ్రేణిలో వుండేవాడు. అల్లరి చేస్తూనే ఉపాధ్యాయుడు చెప్పేది శ్రద్ధగా విని జ్ఞాపకం పెట్టుకునేవాడు. ఆటలలోను, చదువులోను అతడిదే మొదటి స్థానం. వ్యాయామం వల్ల శరీరం గట్టిపడి వస్తాదులా వుండేవాడు. కర్రసాము, గుర్రపుస్వారి, కుస్తీ, బాక్సింగ్, పడవ నడపడం, పరుగెత్తడం, ఈతకొట్టడం మొదలైన క్రీడలు నేర్చాడు. అయిదడుగుల ఎనిమిదిన్నర అంగుళాల పొడగరి. విశాలమైన నుదురు, విశాలమైన నేత్రాలు, విశాలమైన ఛాతీ, కొంచెం స్థూలకాయం. చూడగానే మళ్ళీ మళ్ళీ చూడాలనిపించే రూపంతో, రాజరీవితో, దర్పంతో చూపరులను ఆకర్షించేవాడు. మంచి మాటకారి. సంభాషణా చతురుడు, కవి, మంచి గాయకుడు, హాస్యప్రియుడు.

మొదటినుంచి నరేంద్రునికి జిజ్ఞాస ఎక్కువ. తత్వశాస్త్రం అతడి అభిమాన విషయం. పాశ్చాత్య తత్వశాస్త్ర గ్రంథాలు బాగా చదివాడు. జాన్ స్టువర్ట్ మిల్, డేవిడ్ హ్యూం, హేర్బర్ట్ స్పెన్సర్, కాంట్, హేగెల్, షోపెన్హోవర్ వంటి వారి గ్రంథాలు చదివి వారి చింతనను ఆకళించుకున్నాడు. కాని, అవి ఏవీ అతడికి తృప్తి కలిగించలేదు. ఒకవైపు మన ప్రాచీన సంస్కృతి, మతం, తత్వచింతన మీద అభిమానం. మరొకవైపు పాశ్చాత్యుల విజ్ఞాన శాస్త్రాలు, వాటిపై ఆధారపడిన హేతువాదం పట్ల మక్కువ. ఈ రెండు విరుద్ధతత్వాల మధ్య నలిగి మథనపడేవాడు.

ఈ రోజులలో బెంగాల్ లో బ్రాహ్మసమాజ ప్రభావం ఎక్కువగా వుండేది. సాధారణ బ్రాహ్మ సమాజ నాయకుడైన కేశవ్ చంద్రసేన్ ఉపన్యాసాలు, రచనలు యువకులను ఉద్రూతలూగించేవి. ఆయన ఆకర్షణకు లోనైన నరేంద్రుడు సాధారణ బ్రాహ్మసమాజంలో సభ్యుడుగా చేరి, కొన్నాళ్లు కొనసాగాడు. కాని, త్వరలోనే మొగం మొత్తింది. మోజు తగ్గింది. నమ్మకం సడలింది. మళ్ళీ సందేహాలు తలెత్తాయి. “మీరు దేవుడిని చూశారా? అసలు దేవుడనేవా డున్నాడా?” అని వారిని వీరిని అడిగేవాడు. బ్రాహ్మ సమాజ నాయకులలో మరొక ప్రసిద్ధుడు. మహర్షి దేవేంద్రనాథ్ టాగోర్ (రవీంద్రుని తండ్రి)ను ఒకసారి కలిసి ఆయనను కూడా ఇదే ప్రశ్న అడిగాడు. దేవుడున్నాడని, అయితే తాను చూడలేదని ఆయన ఇచ్చిన సమాధానం నరేంద్రునికి తృప్తి కలిగించలేదు.

ప్రథమ దర్శనం

1881లో ఒకనాడు ఒక బ్రాహ్మ సమాజ సభ్యుని ఇంటిలో రామకృష్ణ పరమహంసను సరేంద్రుడు చూశాడు. అప్పటికే ఆయన గురించి వారూ, వీరూ గొప్పగా చెప్పుకుంటుండగా విని వున్నాడు. సహజంగానే రామకృష్ణుని పట్ల ఆసక్తి కలిగింది. రామకృష్ణుడు నివసించే దక్షిణేశ్వర్ వెళ్ళి తీరికగా కలుసుకున్నాడు. “నీ కోసమే ఇన్నాళ్ళూ ఎదురు చూస్తున్నాను నరేన్! ఎంత ఆలస్యంగా వచ్చావు బాబూ!” అన్నాడు రామకృష్ణుడు.

“మీరు దేవుడిని చూశారా? అని సరేంద్రుడు అడిగాడు. “చూశాను. నిన్ను చూస్తున్నంత స్పష్టంగా - ఊహ; ఇంకా ఎక్కువ స్పష్టంగా - దేవుడిని చూశాను” అని రామకృష్ణుడు సమాధాన మిచ్చాడు. అప్పటి వరకు ఎవర్ని అడిగినా దేవుడున్నాడని, కాని తాము చూడలేదని జవాబిచ్చినవారే తప్ప, దేవుడిని స్వయంగా చూశామని చెప్పిన వారొకరూ సరేంద్రునికి తటస్థపడలేదు. అందుచేత రామకృష్ణుని సమాధానం సరేంద్రునికి ఆశ్చర్యం కలిగించింది.

రామకృష్ణుడు సరేంద్రుడిని తన పక్కన కూర్చోమన్నాడు. తన కుడిపాదం అతనికి తాకించాడు. ఆ స్పర్శకు సరేంద్రునికి దాదాపుగా స్పృహ పోయింది. అంతటి దృఢకాయుడు, దృఢ మనస్కుడు, ఎటువంటి మూఢ విశ్వాసాలను దరికి రానివ్వనివాడు అయిన సరేంద్రుడికి కళ్లు తెరచుకునే వున్నాయి. గదిగోడలు, గదిలోని వస్తువులు గిరగిర తిరుగుతూ మాయ మవుతున్నట్టు తోచింది. తనతోపాటు ప్రపంచమంతా ఏదో శూన్యంలోకి పోతున్నట్టు తోచింది. “ఏం చేస్తున్నారు? నాకు ఇంటి వద్ద తల్లిదండ్రులున్నారు అని అరిచాడు. రామకృష్ణుడు నవ్వుతూ ‘ఇప్పటికిది చాలు’ అన్నాడు.

తండ్రి ఆకస్మిక మరణంతో కుటుంబం అప్పులపాలైంది. ఇల్లు గడవటం కష్టమైంది. ఉద్యోగాన్వేషణ చేశాడు. కాని, ఎక్కడా ఉద్యోగం దొరకలేదు. నిరాశా నిస్సహాయులు అతడిని ఆవరించాయి.

ఒకసారి రామకృష్ణుడిని అడిగాడు తనకు నిర్వికల్ప సమాధిలోకి పోయి ఆ స్థితిలోనే అలా వుండిపోవాలని వున్నదని. కాని, రామకృష్ణుడు అది తగదని “నీవు దీన మానవాళికి సేవ చేయటానికి, వారిని ఉద్ధరించడానికి జన్మించావు. నీ జీవిత పరమార్థం వేరే వుంది” అన్నారు. సరేంద్రుడు ఆ ఉద్దేశం మార్చుకున్నాడు. రామకృష్ణుని తన గురువుగా భావించుకుని సాధన చేయడం మొదలుపెట్టాడు.

గురువు అవసానం

రామకృష్ణునికి అవసానం సమీపిస్తున్నది. ఆయనకు 1885లో భయంకరమైన గొంతు క్యాన్సర్ వచ్చింది. ధనిక శిష్యులు ఆయనకు ఎన్నెన్నో వైద్యాలు చేయించారు. కాని, ఏ చికిత్సకు వ్యాధి లొంగలేదు. నానాటికి ముదిరింది.

మరి మూడు, నాలుగు రోజులకు మరణిస్తాడనగా, రామకృష్ణుడు నరేంద్రుడిని పిలిచి దగ్గర కూర్చోబెట్టుకుని, అతని ముఖంపైనే చూపు నిలిపాడు. అలా ఏకాగ్రంగా చూస్తూనే తన్మయస్థితిలోకి వెళ్లాడు. తిరిగి లేచి, “నా సర్వస్వం నీకు ధారపోశాను. ఇప్పుడు నా వద్ద ఏమీలేదు. నేను బికారిని, నేనిచ్చిన శక్తితో నీవు ప్రపంచానికి సేవ చెయ్యి. నీ కర్తవ్యం పూర్తి అయ్యేవరకు తిరిగి రాకు” అని చెప్పాడు.

ఆ రోజు 1886 ఆగస్టు 15. రామకృష్ణునికి అంతిమ ఘడియలు ఆసన్నమైనాయి. చుట్టూ చేరిన శిష్యులను చూపించి నరేంద్రునితో “ఈ బాలురను నీకు అప్పగిస్తున్నాను. వీరిని జాగ్రత్తగా చూసుకో” అని సమాధిలోకి వెళ్ళిపోయాడు. అది రామకృష్ణ పరమహంసకు తిరిగి మెలకువ లేని ఆఖరి సమాధి.

దేశాటనం

అప్పటికి నరేంద్రుడికి 23 ఏళ్ల లేత వయస్సు. గురువు అప్పగించిందేమో గురుతర కర్తవ్యం. ఏది తన జీవిత లక్ష్యమో నిర్ణయించుకొనడానికి చాలా ఏళ్లు పట్టింది. తోటి శిష్యులతో బారానగోర్లో ఒక ఇల్లుతీసుకొని ప్రార్థనలు, భజనలు, చర్చలు, ధ్యానం, యోగసాధనతో రెండేళ్లు గడిపాడు. సన్యాసం స్వీకరించాడు. కలకత్తా జీవితం విసుగుపెట్టింది. దేశాటనం చేయాలన్న బలమైన కోర్కె కలిగింది. 1888లో మొదలుపెట్టి, అయిదేళ్ళపాటు ఆసేతు శీతాచలం భిక్షాటనం చేస్తూ దేశాటనం చేశాడు. మధ్యమధ్య జబ్బు పడేవాడు. కోలుకున్నతర్వాత మళ్లీ దేశాటనం. పాదయాత్ర సందర్భంగా దొంగలు, హంతకులు, పతితులు, భ్రష్టులు, బాధాసర్పదష్టులు అయిన రకరకాల మనుషులతో కలిసిమెలిసి తిరగవలసి వచ్చేది. ఒక రోజు సన్యాసులతో గడిస్తే మరొక రోజు మహారాజులతో గడిచేది. ఎందరో ఆయనకు శిష్యులయ్యారు. అభిమానులు, ఆరాధకులు అయ్యారు.

దేశాటనం సందర్భంగా రామేశ్వరం వెళ్లి, అక్కడి నుంచి కన్యాకుమారి చేరుకున్నాడు. అది మూడు సముద్రాల కూడలి. భారత భూభాగానికి తుది కొన. అక్కడ నిలబడి చూస్తే ఎదురుగా సముద్రంలో ఒక కొండగుట్ట కనబడింది. సముద్రం ఈదుకుంటూ వెళ్లి గుట్టను చేరాడు. అక్కడ వినీల, విశాలాకాశం క్రింద, ఏకాంతంగా, మౌనంలో, ధ్యానంలో, సముద్ర తరంగాల నిర్ణీత సంగీతం వింటూ మూడు రోజులు గడిపాడు. ఎదురుగా విశాల భారతదేశం. వేదాలకు, ఉపనిషత్తులకు, జైనం, బౌద్ధం వంటి గొప్ప మతాలకు, తత్వచింతనలకు పుట్టినిల్లయిన పునీత భారతదేశం. ఎన్నో సామ్రాజ్యాల, నాగరికతల పతన అభ్యుదయాలకు సాక్షిగా నిలిచిన పురాతన భారతదేశం. కాని, నేడు అదే భారతదేశం ఒకనాటి ఆధ్యాత్మిక జెన్నత్యాన్ని కోల్పోయి, శతాబ్దాలుగా పారతంత్ర్యంలో కొట్టుమిట్టాడుతున్నది. ఎటుచూస్తే

అటు నిరాశ, దీనత్వం, హీనత్వం, దుర్భర దారిద్ర్యం, అంతులేని అజ్ఞానం, యువకులలో నిస్తేజం, వృద్ధులలో నిస్సహాయత, నైతికంగా, భౌతికంగా నిర్వీర్యమైన భారత జాతి!

నరేంద్రుడు ఎడతెగని ఆలోచనలకు స్వస్తిచెప్పి, ఇకపై తాను పయనించవలసిన మార్గం గురించి, తన దేశీయులకు చూపించవలసిన మార్గం గురించి, స్పష్టమైన అవగాహనకు వచ్చాడు. తిరిగి ఈదుకుంటూ ఒడ్డు చేరాడు. మద్రాసు వెళ్లాడు. తన శిష్యులకు, అభిమానులకు తన ప్రణాళిక తెలియజేశాడు.

షికాగోపయనం

1893 సెప్టెంబరులో షికాగో నగరంలో ప్రపంచ మత సదస్సు -Parliament of World Religions- జరగబోతున్నది. దానికి హిందూ మత ప్రతినిధిగా వెళ్లి, మన మతం గురించి. మన వేదాంత చింతన గొప్పదనం గురించి పశ్చిమ దేశాలవారికి తెలియజెప్పి, మన దేశ ప్రజలను పేదరికం నుంచి, అజ్ఞానం నుంచి ఉద్ధరించడానికి వారి సహాయ సహకారాలు కోరాలన్నది తన సంకల్పమని వివేకానంద (అప్పటికి నరేంద్రనాథ్ దత్త స్వామి వివేకానంద అయ్యాడు) తన అభిమానులకు వెల్లడించాడు. వారు ఆయన సంకల్పానికి హర్షం వెలిబుచ్చారు. విరివిగా విరాలాలు ప్రోగుచేసి స్వామిజీకి సమర్పించారు.

వివేకానంద 1893 మే 31వ తేదీన బొంబాయి నుంచి ఓడలో బయలుదేరి పసిఫిక్ సముద్రమార్గాన వాంకూవర్ మీదగా జులైలో షికాగో నగరం చేరాడు. సెప్టెంబరునాటి ప్రపంచ మత సదస్సుకు ప్రతినిధిగా పేరు నమోదు చేయించుకునే సమయం అప్పటికే దాటిపోయింది. షికాగోలో ఇక చేసేది లేకను, పైగా అక్కడ జీవనవ్యయం చాలా ఎక్కువ కనుకను, తన వద్ద వున్న కొద్దిపాటి డబ్బును పొదుపుగా వాడుకోవాలనే ఉద్దేశంతో, షికాగో కంటే కొంచెంచొక అని వారూ వీరూ చెప్పడంతో బోస్టన్ నగరానికి రైలులో బయలుదేరాడు. రైలులో ఒక అమెరికన్ మహిళ తారసపడింది. వివేకానంద వృత్తాంతమంతా తెలుసుకున్నది. బోస్టన్లో తనకు తెలిసిన ఒక యూనివర్సిటీ ప్రొఫెసర్ను పరిచయం చేసింది. ఆయన వివేకానంద ప్రతిభా పాండిత్యాలకు ముగ్ధుడై, షికాగో ప్రపంచ మత సదస్సు సెలక్షన్ కమిటీ చైర్మన్కు సిఫార్సు ఉత్తరం వ్రాసి ఇచ్చాడు. వివేకానంద షికాగో తిరిగి వచ్చాడు కాని, దురదృష్టవశాత్తు ప్రొఫెసర్ ఇచ్చిన సిఫార్సు ఉత్తరం, అందులో వున్న అద్రుసు పోగొట్టుకున్నాడు. నిరాశతో, ఆకలితో వీధులన్నీ తిరుగుతూ, భిక్షను అర్థించి కొందరితో పోపో అనిపించుకొని, అలసిపోయి, ఒక చోట రోడ్డు పక్కన చతికిలపడ్డాడు. కాని, ఇంతలో ఆయన అదృష్టం మళ్లీ ఒక మలుపు తిరిగింది. ఎదురింటి ఒక వృద్ధ, ధనిక మహిళ ఆయన్ని చూసి జాలిపడి, ఇంటిలోనికి ఆహ్వానించి, సాదరంగా భోజనం పెట్టింది. ఆయన్ని

మత సదస్సు అధ్యక్షునికి పరిచయం చేసింది. అప్పుడు ఆయన పేరును హిందూ మత ప్రతినిధిగా నమోదు చేసుకున్నారు.

అనర్గళ ప్రసంగం

సెప్టెంబరు 11వ తేదీన ప్రపంచ మత సదస్సు ప్రారంభమైంది. అనేక దేశాల నుంచి వివిధ మతాలకు ప్రతినిధులు వందలాదిగా హాజరయ్యారు. అందరి ప్రసంగాలు ఆయన తర్వాత వివేకానంద వంతు వచ్చింది. లేచి నిలబడి "Sisters and Brothers of America..." అంటూ ప్రసంగం ప్రారంభించాడు. ఆ సంబోధన తీరు, ఆయన మేఘ గంభీర స్వరం, ముఖవర్చస్సు, తేజస్సు, తీవి, దర్పం, కాషాయ వస్త్రాల వేషధారణ అన్నీ చూసి, వేలాది సభాసదులు సగౌరవంగా ఒక్కసారిగా లేచి నిలబడి రెండు నిమిషాలసేపు చేసిన కరతాళ ధ్వనులతో సభామందిరం మారుమ్రోగిపోయింది.

ఆ పిదప క్లుప్తంగానే అయినా అనర్గళంగా ప్రవాహంలా వివేకానంద ప్రసంగం సాగింది. సదస్సు జరిగిన పదహారు రోజులలో పది పన్నెండుసార్లు ఉపన్యసించే అవకాశం ఆయనకు వచ్చింది. హిందూమతం గురించి, దాని ఔన్నత్యం గురించి, దాని పరమత సహనం గురించి, దాని విశ్వజనీనత గురించి ఆయన ప్రసంగాలు చేశాడు, అమెరికన్ పత్రికలు ఆయనను ఆకాశానికెత్తేస్తూ “సైక్లోనిక్ హిందూ”గా పేర్కొంటూ, వార్తలు, వ్యాఖ్యలు ప్రచురించాయి. ప్రపంచ మత సదస్సుకు హాజరైన వివిధ మత ప్రతినిధులందరిలోకి మహామహుడుగా వేసేళ్ల కొనియాడాయి. ఆయన పేరు దేశమంతా మారుమ్రోగింది. వివిధ నగరాల నుంచి అహ్వనాలు వచ్చాయి. ఆయా నగరాలలో ఉపన్యాసాలిస్తూ, వేదాంత తత్వ ప్రచారానికి కేంద్రాలు స్థాపిస్తూ, మూడున్నర ఏళ్లపాటు అమెరికాలో పర్యటించాడు. మధ్యలో రెండుసార్లు ఇంగ్లండు వెళ్లివచ్చాడు. ఎందరో మేధావులు ఆయనకు అభిమానులయ్యారు. ఇక శిష్యులకు లెక్కలేదు. అమెరికా, ఇంగ్లండ్, యూరప్ లలో ఎందరో ఆయనకు శిష్యులయ్యారు. అమెరికన్ తత్వవేత్త విలియం జేమ్స్ వివేకానంద “రాజయోగ” గ్రంథం చదివి ప్రభావితుడయ్యాడు. లండన్ లో ఇండాలజిస్ట్ మాక్స్ ముల్లర్ వివేకానందకు అభిమాని అయ్యాడు.

తిరిగి రాక

పశ్చిమ దేశాలలో మూడున్నర ఏళ్లు గడిపిన తర్వాత 1897 జనవరిలో ఇండియా తిరిగివచ్చాడు. ప్రపంచాన్ని ఇయించి తిరిగివచ్చిన ఒక చక్రవర్తికి ప్రజలు ఎటువంటి స్వాగతం ఇస్తారో అటువంటి అద్భుత స్వాగతం సింహళంలో అడుగు పెట్టినప్పటినుంచి మద్రాసు, తదితర దక్షిణ భారత పట్టణాల మీదుగా కలకత్తా చేరేవరకు వివేకానందకు లభించింది.

ఆయన విదేశాలలో సాధించిన విజయాలను గురించి పత్రికల ద్వారా అప్పటికే ఎంతో విని వున్న భారతీయులు ఆయన వెళ్లిన ప్రతిచోట బ్రహ్మరథం పట్టారు.

రెండున్నర ఏళ్ళు స్వదేశంలో నిర్విరామ కార్యక్రమాలలో మునిగి తేలుతూ గడిపాడు. రామకృష్ణ పరమహంస జీవితం, ఉపదేశాల గురించి ప్రపంచానికి చాటిచెప్పడానికి, సంఘ సేవా కార్యక్రమాలు నిర్వహించడానికి రామకృష్ణ మఠ్, రామకృష్ణ మిషన్ అనే రెండు సంస్థలు స్థాపించాడు. కలకత్తా సమీపాన గంగ ఒడ్డున బేలూరు వద్ద విదేశీ ధన సహాయంతో ఒక సువిశాల స్థలం కొనుగోలు చేశాడు. అక్కడ రామకృష్ణ మిషన్ ప్రధాన కార్యాలయాన్ని నెలకొల్పాడు. 1898లో ఆయన శిష్యురాలు మార్గరేట్ నోబుల్ ఇండియా వచ్చి సిస్టర్ నివేదితగా పేరు మార్చుకుని దీన మానవసేవకు తనను తాను అంకితం చేసుకున్నది. ఆలోచనా జిల్లా మాయావతిలో స్థాపించిన మఠానికి సెవియర్ అనే అమెరికన్ శిష్యుడు అధిపతిగా నియమితుడయ్యాడు. వేదాంత తత్వప్రచారానికి అక్కడినుంచే “ప్రబుద్ధ భారతి” పత్రిక ప్రచురణ ప్రారంభమైంది.

1899 జూన్ లో మరోసారి పశ్చిమ దేశాలకు వెళ్ళాడు. ఈసారి ఒకటిన్నర ఏళ్లున్నాడు. శాన్ ఫ్రాన్సిస్కోలో ఒక వేదాంత కేంద్రం స్థాపించాడు. తాను అంతకు ముందు స్థాపించిన కేంద్రాలు ఎలా పనిచేస్తున్నాయో పర్యవేక్షిస్తూ అమెరికాలో పర్యటించాడు. తిరిగి 1900 డిసెంబరులో స్వదేశం వచ్చాడు.

శిష్యుని అవసానం

నిరంతర పర్యటనలతో, తెరపి లేని కార్యక్రమాలతో శారీరకంగా, మానసికంగా అలసిపోయాడు. ఆరోగ్యం క్రమంగా క్షీణించింది. ఉబ్బసం పట్టి పీడించింది.

చివరి నెలలు బేలూరు మఠంలోనే కదలకుండా గడిపాడు. గోచీ ధరించి, పైన కాషాయవస్త్రం కప్పుకునేవాడు. ఎక్కువగా మౌనం, లేదా ధ్యానం. పెంపుడు జంతువులతోనో, తోటపనిలోనో, వంట పనిలోనో కాలం గడిపేవాడు. రోజూ శిష్యులకు వేదాంత పాఠాలు చెప్పడం, తనను చూడవచ్చేవారితో, ఉపదేశం పొందగోరి వచ్చేవారితో అనారోగ్యాన్ని సయితం లెక్కచేయకుండా సంభాషిస్తూ వారిని సంతృప్తి పరిచేవాడు.

అది 1902 జైలై నెల 4వ తేదీ, ఉదయం ఆలయానికి వెళ్లి కిటికీలు, తలుపులు అన్నీ మూసివేసుకొని కొన్ని గంటలు ధ్యానంలో వున్నాడు. కీర్తనలు గానం చేశాడు. మధ్యాహ్నం మామూలుగా ఆహారం తీసుకున్నాడు. అందరితో కలిసి భజనలు చేశాడు. తర్వాత మూడు గంటలసేపు శిష్యులకు సంస్కృత పాఠాలు చెప్పాడు. సాయంకాలం వాహ్యశికి వెళ్లివచ్చాడు. తన గదిలో ఒక గంటసేపు ధ్యానం పిదప మంచం మీద పడుకున్నాడు. కొంతసేపటికి

అటునుంచి ఇటు ఒత్తిగిల్లాడు. రెండుసార్లు గట్టిగా గాలి పీల్చాడు. ఆ తర్వాత అంతా నిశ్శబ్దం.

ఇప్పటికీ బేలూరులో ఆయన నివసించిన గృహంలో ఆయన మంచం, సంగీత వాద్యాలు, ఉపయోగించిన ఇతర వస్తువులు అలాగే చెక్కుచెదరకుండా అమర్చివున్నాయి. భారతమాత కన్న మహాపురుషులలో ఒకడైన వివేకానంద జీవితగాథను, స్మృతులను, వాటిని 1992లో స్వయంగా చూసిన ఈ రచయిత వంటి చూపరులకు అవి జ్ఞాపకం చేస్తూ వుంటాయి. నిర్యాణం నాటికి వివేకానందకు 39 ఏళ్లు. అంత స్వల్ప జీవితకాలంలో See original. Many lines are missing, అన్నాడు. అంతేకాదు. వివిధ మతాల మధ్య సామరస్య సాధనకు అద్వైత వేదాంతమే ఉత్తమ సాధనమని ఆయన భావించాడు. విశ్వజనీనం కాగలిగిన అర్హత అద్వైతానికే కలదని, మానవాళికి భావికాలంలో ఏకైక మతం కాగలిగింది కూడా అదేనని ఆయన అన్నాడు. భారతదేశానికి సంబంధించినంత వరకు హిందూ, ముస్లిం మత సామరస్యానికి అద్వైత వేదాంతం ఉపకరిస్తుందని, మనకు ఇస్లామిక్ శరీరం, వేదాంత హృదయం కావాలని, మన దేశంలో మత విభేదాలకు ఇదే పరిష్కారమార్గమని, ఆ రెండు మతాలను ఏకం చేయాలని కూడా ఆయన బోధించాడు.

“అన్ని మతాలను ఆమోదిస్తాను. ఏ మతస్థులతోపాటు ఆ మతం దేవుడిని ఆరాధిస్తాను. మహమ్మదీయులతో మసీదుకు వెడతాను. క్రైస్తవులతో చర్చికివెళ్లి శిలువ ముందు మోకరిస్తాను. బౌద్ధులతో బౌద్ధవిహారానికి వెళ్లి బుద్ధుడిని శరణుకోరుతాను. హిందువులతోపాటు అడవికి పోయి తపస్సు చేస్తాను” అని ఒక సందర్భంలో వివేకానంద అన్నాడు. అద్వైతికి మాత్రమే ఈ ఏకత్వ దృష్టి సాధ్యమని ఆయన భావన.

మాయావాదం

వివేకానంద అద్వైతం శంకరాచార్యుడు ప్రవచించిన అద్వైత వేదాంతమే. రజ్జుసర్పభ్రాంతిలో తాడు పాముగా నిజంగా పరిణామం చెందలేదు; చెందినట్టు కనబడుతున్నది. అంతే. భ్రాంతి వున్నంత కాలం పరిణామం జరిగినట్టే లెక్క. భ్రాంతి తొలగిన తర్వాత పరిణామం మిథ్య అని తేలుతుంది. భ్రాంతికి కారణం మాయ. బ్రహ్మమీద జగత్తు ఒక అధ్యాస, ఒక ఆరోపం. అంతమాత్రాన బ్రహ్మలో మార్పు జరిగిందని కాదు. ఆరోపితం అయినప్పుడు కూడా బ్రహ్మలో మార్పు లేదు. మాయ అంటే ఏకకాలంలో వున్నది, లేనిది కూడా. జ్ఞానోదయం కాగానే మాయ మాయమవుతుంది. అంటే దానికి నిజమైన ఉనికి లేదు. కాని, లేని జగత్తును వున్నట్టు చూపిస్తుంది కనుక అది లేనిదీ కాదు. అది అనిర్వాచ్యం. అంటే వచించడానికి, వివరించడానికి వీలులేనిది. మాయావాదం అనేది మన

దేశంలో కొన్నివేల ఏళ్లుగా ఒక పెద్ద తాత్విక సమస్యగా కొనసాగుతున్నది. దాని తలకాయ లేని తలనొప్పితో (It is a head-ache without a head) వివేకానంద పోల్చాడు.

ఎందుకంటే ఈ మాయ అనేది ఎలా వచ్చిందనే ప్రశ్న అడగరానిది, అర్థం లేనిది. ఈ ప్రశ్న ఉదయించడానికి కారణం కూడా మాయే. మాయలో వున్నంత కాలం మనిషికి ఈ ప్రశ్న తప్పదు. మాయ కారణంగానే మాయకు కారణం ఏమిటి అనే ప్రశ్న వస్తున్నది. మాయ తొలగినప్పుడు ఆ ప్రశ్న కూడా వుండదు. మాయ వున్నంతకాలం ఆ ప్రశ్నకు సమాధానం రాదు. మాయ తొలగిన తర్వాత సమాధానంతో పనే లేదు.

శంకరుని ఈ వేదాంతాన్ని వివేకానంద అంగీకరించినా, అది ఏ కొద్దిమంది సర్వసంగపరిత్యాగులో అడవులలోనో, గుహలలోనో, మఠాలలోనో అనుష్ఠించదగింది కాదని, అద్వైత వేదాంతాన్ని అనుదిన జీవితంలోకి అనువదించుకోవాలని, నాలుగు రోడ్ల కూడలిలోనికి తీసుకువచ్చి దాన్ని నిత్య జీవిత ప్రవర్తనలోకి పరివర్తించుకోవాలని, అప్పుడే దానికి నిజమైన విలువ, సార్థకత లభిస్తుందని వివేకానంద ఉద్ఘోషించాడు.

నూతన భాష్యం

ఇంతకు ముందు చెప్పినట్లు వివేకానంద కొత్త మతాన్ని గాని, కొత్త తాత్విక వ్యవస్థను గాని స్థాపించలేదు. భారతదేశంలో వేదకాలం నుంచి నేటివరకు సహస్రాబ్దాలుగా, అవిచ్ఛిన్నంగా ప్రవహిస్తున్న మత, తత్వచింతనల స్రవంతిని కొత్తమార్గం పట్టించడానికి ప్రయత్నించాడు. పురాతన మతానికి, తత్వానికి నూతన భాష్యం చెప్పడానికి కృషి చేశాడు.

ప్రతి మనిషికి ఒక స్వీయ వ్యక్తిత్వం వుంటుంది. అలాగే ప్రతి దేశానికి, ప్రతి జాతికి ఒక స్వీయ వ్యక్తిత్వం వుంటుంది. అలాంటి వ్యక్తిత్వం లేనినాడు, దాన్ని పరిపోషించుకోలేని నాడు ఆ జాతి నశించిపోతుంది. మరొక జాతిగా మారిపోతుంది. భారత జాతి తన సహస్రాబ్దాల చరిత్రలో ఎన్ని వైపులనుంచి, ఎన్ని జాతులనుంచి, ఎన్ని మతాలనుంచి, ఎన్ని తాకిడులకు లోనైనా ఈనాటికీ తన వ్యక్తిత్వాన్ని నిలుపుకుని ఒక ప్రత్యేక జాతిగా సజీవంగా నిలబడడానికి కారణం ఒకటే. భారత జాతి వ్యక్తిత్వం ప్రత్యేకించి దానిదే అయిన హిందూ మతంలో వున్నది. దాని వేదాంత చింతనలో వున్నది. పాశ్చాత్య జాతులు భౌతికంగా పురోగమించాయి. వాటిది బాహ్యదృష్టి? వాటిది భౌతిక నాగరికత. మనది అలాకాక, అంతర దృష్టి, ఆధ్యాత్మిక సంస్కృతి, మతాన్ని, తత్వచింతనను వదలిపెట్టి పాశ్చాత్యుల నాగరికతా మార్గాన్ని అనుసరించినవాడు. హిందూజాతి హిందూ జాతిగా మిగలదు. అది మరొక జాతిగా మారిపోతుంది. అలా మారకూడదంటే మన వ్యక్తిత్వాన్ని మన మతంలో, తత్వచింతనలో నిలుపుకోవాలి.

కాని, యథాతథంగా కాదు. మన మత, తత్వచింతనలకు ఆధునిక ప్రపంచపు అవసరాలకు తగినట్లు కొత్తభాష్యం చెప్పుకోవాలి.

మనం కొన్ని శతాబ్దాలుగా ప్రపంచదేశాల నుంచి వేరుపడి, తిరిగిన గాడిలోనే తిరుగుతున్నాము. మన జాతీయ జీవనం స్తబ్ధమైపోయింది. స్తబ్ధత మరణానికి చిహ్నం. కదలిక జీవితానికి సంకేతం.

పాశ్చాత్యుల భౌతిక నాగరికత నుంచి, ప్రాపంచిక దృక్పథం నుంచి మనం నేర్చుకోవలసింది ఎంతోవుంది. మనం ఈనాడు అన్ని విధాలుగా వెనుకబడి వుండడానికి ముఖ్యకారణం భౌతిక దృష్టిని అలక్ష్యం చేయడమే. భారతదేశంలో అత్యధిక సంఖ్యాకులు దుర్భర దారిద్ర్యంలో, అజ్ఞానంలో, అనారోగ్యంలో మగ్గుతున్నారు. పేదరికం వల్ల వచ్చే సమస్త అసర్థాలు వారిలో మూర్తీభవించివున్నాయి. పేదరికాన్ని ముందుగా పారద్రోలుకోవాలి. ఆకలితో మలమల మాడిపోతున్నవాడికి మతబోధ, తత్వబోధ చేసి ప్రయోజనం లేదు. ఆధ్యాత్మికత ఒక్కటే మనల్ని ఉద్ధరించబోదు. అలాగే పాశ్చాత్యుల భౌతికత ఒక్కటే మనకు మార్గదర్శకం కాబోదు. ఈ రెండింటి సమన్వయమే మనకు కర్తవ్యం కావాలి.

బలహీనతే పాపం

ప్రపంచంలో పాపం అనేది వుంటే అది బలహీనత ఒక్కటే. శారీరకంగా, మానసికంగా, ఆధ్యాత్మికంగా మనల్ని ఆవహించిన సమస్త బలహీనతలను వదిలించుకోవాలి. బలహీనతే పాపం; అది మృత్యువు లాంటిది. మనిషి బలంగా, నిర్భయంగా వుండాలి. మన దేశానికి ఇప్పుడు కావలసింది ఇనుప కండరాలు, ఉక్కు నరాలు! దేనికీ లొంగని అచంచల సంకల్పబలం కావాలి. అవసరమైతే సముద్రం అట్టడుగుకుపోయి మృత్యు ముఖంలోకి తేరిపార చూడగల నిర్భయత్వం కావాలి.

తాంత్రికత, మార్మికత ఇవన్నీ పనికిరాని వాదాలు. ఏదైనా సరే, భౌతికంగా, మానసికంగా, ఆధ్యాత్మికంగా నిన్ను బలహీనపరిస్తే దాన్ని విషంలా వదిలెయ్యి. అది సత్యం కాదన్నమాట. సత్యం మనిషికి బలం కలిగిస్తుంది. పరిశుభ్రపరుస్తుంది, ఉత్తేజపరుస్తుంది.

మూఢ విశ్వాసాలు తగవు. మనం మూఢవిశ్వాసాలు కలిగిన మూర్ఖులుగా కంటే కరుడుగట్టిన నాస్తికులుగా వుండడమే మంచిది. నాస్తికుడు సజీవంగా వున్నట్టు లెక్క. కాని మూఢవిశ్వాసం మనలో ప్రవేశిస్తే మెదడు మొద్దుబారి పోతుంది. మార్మిక వాదం, మూఢవిశ్వాసం బలహీనతా చిహ్నాలు.

దేశం సమస్త సంపదలతో తులతూగాలి. పరిశ్రమలు స్థాపించాలి. వర్తక వాణిజ్యాలు వృద్ధి కావాలి. ప్రతి ఒక్కడు పేదరికంనుంచి ఆకలినుంచి విముక్తుడు కావాలి. ముందు కడుపు నిండాలి. ఆ తర్వాతనే భగవచ్చింతన. కాలే కడుపుతో ఏ మనిషీ భగవంతునిపై దృష్టి నిలుపలేదు. అలా దృష్టి నిలపమని పేదవాడికి బోధించడం కూడా నేరమే. అట్టడుగు మనిషిని కూడా సముద్ధరించాలి. సంతోషం, సౌభాగ్యం అవిభాజ్యాలు. దేశంలో ఎక్కువమంది రోగగ్రస్తులై, అవిద్యలో, అజ్ఞానంలో కొట్టుమిట్టాడుతున్నంత కాలం మిగతా కొద్దిమంది

సుఖంగా, సంతోషంగా వుండలేరు. అలా వుండడం, వుండాలనుకోవడం కూడా తప్పే. అందుచేత ప్రతివారు తమకన్నా దురదృష్టవంతులైనవారిని తమ స్థాయికి తీసుకురావడానికి ప్రయత్నించాలి. ఎందుకంటే ప్రతిజీవిలోను వున్నది ఒకే ఆత్మ. “ఆత్మవత్సర్వభూతాని” - ఎవడి స్వార్థం వాడు చూసుకోరాదు. పరార్థాన్ని మించిన పరమార్థం లేదు. తోటి మానవుడిని సేవిస్తే దేవుడిని సేవించినట్టే. మానవ సేవను మించిన మాధవ సేవ లేదు. లక్షలాది ప్రజలు కూడు, గూడు, గుడ్డ లేకుండా అలమటించే దేశం మనది. వారిని సముద్ధరించడం కంటే దేశభక్తి వేరే లేదు. ఊరికే ఉపన్యాసాలివ్వడం కాదు. ఏదో ఒకటి చేయాలి.

“సహస్ర శీర్షా పురుషః....”

అన్నిటికంటే ముఖ్యం ఆత్మవిశ్వాసం. ముప్పది కోట్ల దేవతలను విశ్వసించినా, మనలో మనకు విశ్వాసం లేకపోతే ప్రయోజనం లేదు. ఆత్మ విశ్వాసాన్ని పెంచుకోవాలి. ఆత్మవిశ్వాసం కలిగిన కొద్దిమంది దృఢచిత్తుల చరిత్రే ప్రపంచ చరిత్ర. అట్టి విశ్వాసం వల్ల మనలోని దైవత్వం మేలుకుంటుంది. అప్పుడు మనం చేయలేనిది లేదు. మనిషిగాని, జాతిగాని తనలో నమ్మకం కోల్పోవడమే మరణం, పతనం. నీపట్ల నీవు విశ్వాసం పెంచుకో. ఆ తర్వాతనే దేవుడిని నమ్ము. ఒక యాభై ఏళ్ళపాటు సాంప్రదాయిక దేవతలను మరచిపోదాం. ఒకే దేవుడిని నమ్ముదాం. అంతటా అతని చేతులు, కాళ్లు, చెవులు, కళ్లు... సమస్త మానవాళిలో వ్యాపించి వున్నది ఆ దేవుడే. మన చుట్టూ ఆవరించివున్న ఆ విరాడ్రూపాన్ని పూజించడం మానివేశాము. మనం మన దేశీయులను పూజిస్తే భగవంతుడిని పూజించినట్టే... నేను మళ్ళీ మళ్ళీ జన్మిస్తాను నేను ఎరిగిన ఒకే ఒక దేవుడిని సేవించడానికి. వెయ్యి బాధలు అనుభవిస్తాను అతడిని పూజించడానికి, - అంటే సర్వాత్మల సమాహారాన్ని. ముఖ్యంగా దుష్టులలోను, బాధితులలోను, అన్ని జాతులకు చెందిన పేదలలోను వున్న భగవంతుడిని ఆరాధించే అవకాశం కోసం పునః...పునర్జన్మలను కోరుకుంటాను.

ఈ విధంగా ప్రసంగాలు చేస్తూ వివేకానంద ఆసేతు శీతాచలం పర్యటించాడు. ప్రజలను ఉత్తేజపరిచాడు. ఒక కొత్త రకం సన్యాసాన్ని ఉద్బోధించాడు. సన్యాసం అంటే ఎవరి ముక్తిని వారు సంపాదించుకోవడం కాదని, తోటి మానవులను సేవించడమే నిజమైన సన్యాసమని ఉద్ఘాటించాడు. దీని మానవ సేవ కోసమే రెండు సంస్థలను స్థాపించి నిర్వహించాడు. అవి నేటికీ వివేకానందుని అడుగుజాడలలో నడుస్తూ ఆధ్యాత్మికంగాను, ఆధ్యాత్మికతరంగాను ప్రశంసనీయమైన ప్రజాసేవా కార్యక్రమాలు నిర్వహిస్తున్నాయి.

“నేను సోషలిస్టును”

వివేకానంద కాలం నాటికి సోషలిస్టుభావాలు ప్రపంచంలో అప్పుడప్పుడే వ్యాపిస్తున్నాయి. మేధావులు చాలామంది ఆ భావాలను విశ్వసించడం మొదలుపెట్టారు.

వివేకానంద కూడా సోషలిజం ప్రభావానికి లోనయ్యాడు. “నేను సోషలిస్టును” అని ఆయన ప్రకటించుకున్నాడు. “సోషలిజం అన్నిటికంటే ఉత్తమవ్యవస్థ అని కాదు గాని, అసలు రొట్టె లేకపోవడం కంటే సగం రొట్టె అయినా మేలే కదా? ప్రపంచం ఇప్పుటికి ఎన్నో రాజకీయ, ఆర్థిక వ్యవస్థలతో ప్రయోగాలు చేసింది. ఇప్పుడు సోషలిజంను కూడా ప్రయోగాత్మకంగా ఆచరించి చూద్దాం” అని ఆయన భావించాడు.

అయితే, అదే సమయంలో ఆయన భారతదేశంలోని వర్ణవ్యవస్థను సమర్థించాడు. దాన్ని ఉత్తమమైన సాంఘిక, రాజకీయ వ్యవస్థగా ప్రస్తుతించాడు. వర్ణ విభజన అనేది వ్యక్తి గుణ, కర్మలను బట్టి జరిగిందని, ప్రపంచంలోని అన్ని దేశాలలో, జాతులలో, సమాజాలలో వర్ణ విభజన అనేది ఏదో రూపంలో ఆదిమకాలం నుంచి అధునాతన కాలం వరకు వున్నట్టిదేనని అదొక అత్యంత సహజమైన, సమర్థమైన ఏర్పాటు అని ఆయన భావించాడు. అంతేకాదు. వివిధ దేశ చరిత్రలను చూస్తే నాలుగు వర్ణాలలో ఒక్కొక్క కాలంలో ఒక్కొక్కటి ప్రాబల్యం వహించి సమాజాన్ని నడిపించినట్టు కనిపిస్తుందని అన్నాడు. మొదట బ్రాహ్మణ వర్గానిది ఆధిపత్యం. అంటే ఆధ్యాత్మిక శక్తి సంపన్నమైన మేధావివర్గం. కాలక్రమాన మిగిలిన వర్ణాలను అణచివేయడానికి ఆ వర్గం తన మేధాశక్తిని ఉపయోగించడంతో దాని ప్రాబల్యం క్షీణించింది. రెండవది క్షత్రియవర్ణం. భుజశక్తితో ఈ వర్గం సంఘాన్ని రక్షించే బాధ్యత తీసుకున్నది. దానిది పైచేయి అయినప్పుడు అది రాజ్యాలను, సామ్రాజ్యాలను స్థాపించి బలపడింది. మిగిలిన వర్ణాలను అణచివేసింది. ఆ పిదప తృతీయమైన వైశ్య వర్ణానిది పైచేయి అయింది. ఇది వర్తక వాణిజ్యాలతో ధనాధ్యమైన బూర్జువా వర్గం. బ్రాహ్మణులు మేధాశక్తితో, క్షత్రియులు భుజశక్తితో, వైశ్యులు ధనశక్తితో సమాజంపై ఆధిపత్యాన్ని సంపాదించి “పరస్పరాహరణోద్యోగం”లో మునిగిపోతే మరి - చరిత్ర ప్రారంభమైనప్పటి నుంచి ఈనాటివరకు - చతుర్థమైన శూద్రవర్ణం ఎక్కడుంది? అన్నిటికంటే అట్టడుగున, మూడు అగ్రవర్ణాల మూకుమ్మడి దోపిడీకి గురి అయిన పీడితవర్గంగా పడివుంది.

శూద్రవర్ణం

శూద్రవర్ణం అంటే కాయకష్టం చేసి మొత్తం సమాజాన్ని పోషించే కార్మికవర్గం. చరిత్ర ప్రారంభ కాలం నుంచి అన్ని నాగరికతలకు ఆధారభూతమైన వర్గం. ఆ వర్గపు శ్రమశక్తి లేకపోతే మనం తినే ఆహారం లేదు, మనం ధరించే వస్త్రాలు లేవు, మనం నివసించే గృహాలు లేవు. మనకు నీరిచ్చే బావులు, చెరువులు, కాల్వలు, మనం నడిచే రోడ్లు, మనం ప్రయాణించే వాహనాలు, మనం, మనం దైనందిన జీవితంలో ఉపయోగించే పనిముట్లు, వాటితో తయారైన వస్తువులు ఏవీ లేవు. అసలు మానవ నాగరికత లేదు, మానవ సమాజమే లేదు, జీవితమే లేదు. వారి శ్రమశక్తిని దోచుకుని, వారిని అట్టడుగున అణగారొక్కి వుంచాయి మిగతా మూడు వర్ణాలు. ఇది ఇండియాలోనే కాదు, అన్ని దేశాలలోను,

అన్ని కాలాలలోను జరిగింది. కాకపోతే ఇండియాలో ఈ వర్ణ విభజన జన్మతః సంక్రమించింది. అదిలో ఇలా వుండేది కాదు. అప్పుడు గుణ, కర్మలను బట్టి వర్ణ విభాగం వుండేది. ఒక వర్ణంనుంచి మరొక వర్ణానికి 'మొబిలిటీ', మార్పిడి వుండేది. బ్రాహ్మణ వర్ణం అన్నిటిలోకి ఉత్తమమైనదిగా, ఆదర్శప్రాయమైనదిగా వుండేది. మిగతా వర్ణాలవారు తమ అర్హతను బట్టి బ్రాహ్మణ వర్ణంలోకి మారడానికి సంఘం అనుమతించేది. కాని కాలక్రమాన వర్ణ వ్యవస్థ భ్రష్టుపట్టిపోయింది. వర్ణం అనేది, కులం అనేది జన్మనుబట్టి సంక్రమించేదిగా మారిపోయింది. వర్ణవ్యవస్థ మార్పునకు అవకాశం లేనిదిగా ఘనీభవించింది.

మూడు అగ్రవర్ణాలు నాలుగవ వర్ణమైన శూద్రవర్ణాన్ని అణచివుంచడానికి వర్ణ వ్యత్యాసాలను ఉపయోగించుకున్నాయి. తాము అత్యధిక సంఖ్యాకులైనప్పటికీ, సమస్త సంపదను సృష్టించేది తామే అయినప్పటికీ శూద్రులు తమలో తమ అనైక్యం కారణంగా అగ్రవర్ణాల పదఘట్టన క్రింద నలిగిపోయారు.

“ఇంకానా, ఇకపై సాగదు”

కాని, వర్ణ వ్యత్యాసాలపై ఆధారపడిన ఈ సాంఘిక ధర్మం ఇంకానా, ఇకపై సాగదు. శూద్రులు తమ సామాజిక ప్రాముఖ్యాన్ని గుర్తించి తమ ప్రాబల్యాన్ని స్థాపించుకునే రోజు తప్పక వస్తుంది. వారు శతాబ్దాల నిద్ర నుంచి మేల్కొని తాము బానిసలుగా బ్రతుకుతున్నామని, తమ స్వాతంత్ర్యాన్ని తాము సంపాదించుకోగలమని గ్రహించే రోజు తప్పక వస్తుంది. ఆ పరిణామపు సూచనలు అప్పుడే కనబడుతున్నాయి. ఆ పరిణామాన్ని త్వరితం చేయడానికి సమాజంలోని మేధావివర్గాలు, తదితరులు కూడా కృషిచేయాలి. శతాబ్దాలుగా అట్టడుగు వర్గాలకు జరిగిన, ఇంకా జరుగుతున్న అన్యాయాన్ని నిర్మూలించడానికి దోహదం చేయాలి...

స్వామి వివేకానంద 1902లో మరణించాడు. ఆయన కాలం నాటికి ఆయన భావాలు విప్లవాత్మకమైనవే. వర్ణవిభజన ప్రకృతి సహజమని, అది అన్ని జాతులలోను ఏదో రూపంలో వున్నదేనని అంటూనే, దానివల్ల భారతదేశంలో అధిక సంఖ్యాకులైన వివిధ వృత్తుల కార్మికవర్గానికి జరిగిన అన్యాయాన్ని తొలగించాలని ఘోషించాడు. సాంఘిక, ఆర్థిక సమానత్వంపై ఆధారపడి సామ్యవాదం ఏదో ఒక రూపంలో రాక తప్పదని భావించి దాన్ని, ఆహ్వానించాడు. భారతదేశం ఆధోగతిలో వుండిపోవడానికి గల మూడు కారణాలలో ఒకటి శూద్రవర్ణాన్ని అణచివేయడం కాగా, రెండవది స్త్రీలను అణచివేయడం అని భావించాడు. మూడవది మానవులందరిలోను వున్నది ఒకటే ఆత్మ అని శుష్కవేదాంతాన్ని చిలుక పలుకులుగా వల్లిస్తూనే కొందరు దురదృష్ట వంతులను అంటరానివారుగా, సంఘ బాహ్యులుగా పరిగణించడం.

అలాగే బ్రాహ్మణ ధర్మం అన్నిటిలోకి ఉత్తమం, ఆదర్శప్రాయం అని ప్రస్తుతిస్తూనే భారతదేశం సాటి దేశాలలో అధఃపతనం చెందడానికి ముఖ్యకారణం కుక్షింభరులైన

పురోహితవర్గం అని ఎలుగెత్తి చాటాడు. హిందూమతం, హిందూ వేదాంతం అన్నింటికంటే గొప్పదని కీర్తిస్తూనే, ఆధ్యాత్మికత ఒక్కటే దేశాన్ని ఉద్ధరించజాలదని, పాశ్చాత్యుల భౌతికవాద దృక్పథాన్ని, భౌతిక నాగరికతను, వైజ్ఞానిక పురోగమన ఫలితాలను మనం మన పురోగతికి అవసరమైన మేరకు స్వీకరించాలని నిర్భయంగా ప్రకటించాడు. భౌతిక పురోగతి లేనిదే ఆధ్యాత్మిక పురోగతి లేదని ఉద్ఘోషించాడు. సైన్సుకు, మతానికి మధ్య విరోధం లేదని, రెండింటిని సమన్వయించి అనుసరించాలని బోధించాడు.

ఇవన్నీ ఆ కాలానికి నీటికి ఎదురీదడం వంటి విప్లవాత్మక భావాలే. అవి దేశీయులను, ముఖ్యంగా ఆనాటి జాతీయవాదులను, స్వాతంత్ర్యయోధులను ఎంతో ఉత్తేజపరిచాయి. దేశ రాజకీయ స్వాతంత్ర్యం కోసం జరిగిన ఉద్యమానికి నైతిక, ఆధ్యాత్మిక ప్రేరణను కలిగించినవారిలో స్వామి వివేకానంద అత్యంత ప్రముఖుడనడంలో సందేహం లేదు. ఆయన కేవలం ముక్కు మూసుకుని తపస్సుచేసి స్వీయమోక్షాన్ని సాధించుకోవాలనే వారి కోవకు చెందినవాడు కాదు. సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ అనే వేదాంత సూత్రాన్ని నిత్య జీవిత ప్రవర్తనలోకి అనువదించుకోవాలని, ఆకాశమార్గంలో విహరించే అద్వైతచింతనను నేలకు దించి మానవ జీవితంలో అడుగుడుగున అనుసరించాలని ఉద్ఘోషించిన మహామనీషి స్వామి వివేకానంద, ఉపనిషత్తుల సారాంశమైన జ్ఞాన, కర్మ మార్గాల సమన్వయాన్ని నిత్యజీవితంలో సాధించాలనడమే ఆయన జాతికి ఇచ్చిన సందేశం. అది నేటికీ పాతబడని, విలువ కోల్పోని సందేశం.

స్వామి వివేకానంద రచనలు పారాయణం చేసినంతగా చిన్ననాడు చదివి చదివి ప్రభావితుడై ఈ రచయిత ఏభయ్యారేళ్ళనాడు వ్రాసిన ఒక గీతం ఇది :-

మేల్కొలుపు

వేదాంత భేరి నినాదమ్ము
వినిపించెనిక నిద్ర లేవోయి!
నిబిడ దుఃఖధ్వాంత సంపిహిత
నిఖిల మానవకోటి బంధమో
క్షణభేరి వినిపించె లేవోయి
క్షణమైన తడవు సేయకుమోయి!
వేదాంత భేరి....

సృష్టి వైవిధ్యమం దేకత్వ
 మీక్షింపుమను ఉపనిషత్సూక్తి,
 త్యాగమే నౌకగా మాయాబ్ధి
 తరణ మొనరింపు మను సత్సూక్తి
 వినిపించె నిక నిద్ర లేవోయి!
 క్షణమైన తడవు సేయకుమోయి!
 వేదాంత భేరి నినాదమ్ము
 వినిపించెనిక నిద్రలేవోయి!

(దీని రచన కాలం: ఫిబ్రవరి 1946; రచనస్థలం : శివానందాశ్రమం, హృషీకేశం)

56. దివ్యజ్ఞాన సమాజం

పందొమ్మిదవ శతాబ్దపు చివరి దశాబ్దంలోను, ఇరవైయవ శతాబ్దపు మొదటి రెండు మూడు దశాబ్దాలలోను దివ్యజ్ఞాన సమాజం - థియసాఫికల్ సొసైటీ - ఇండియాలో బాగా వ్యాప్తిలో వుండేది. విద్యాధికులు, మేధావులు చాలామంది దానివైపు ఆకర్షితులయ్యారు. ఈ ఆకర్షణకు దాదాపుగా ఏకైక కారణం అనీ బిసెంట్, ఆమె కెరిజ్మాటిక్ పర్సనాలిటీ.

బిసెంట్, కావడానికి బ్రిటిష్ మహిళ అయినప్పటికీ, ఆమెకు భారతీయ మతాలపట్ల, భారతీయ తత్వచింతన, పురాణాలు, సంస్కృతి, సంస్కృతంపట్ల అమితాసక్తి. తన పూర్వజన్మలలో తాను హిందువునని, భారతదేశమే తన అసలైన మాతృదేశమని ఆమె చెప్పుకునేది. ప్రపంచంలోకెల్లా హిందూమతమే అత్యంత పురాతనమని, అన్ని మతాలకు అదే మాతృమతమని ఆమె విశ్వాసం. భారతీయులు అనవసరంగా యూరోపియన్ నాగరికతా వ్యామోహంలోపడి, తమ ప్రాచీన మత, సంస్కృతీ, సంప్రదాయాలను అలక్ష్యం చేస్తున్నారని ఆవేదన చెంది, వాటిపట్ల వారిలో తిరిగి గౌరవం కలిగించి, ఆత్మన్యూనతా భావాన్ని పోగొట్టి ఆత్మవిశ్వాసం కలిగించడానికి ఆమె పలు విధాలుగా కృషిచేసింది.

నాస్తికవాదిని

ఆనీ వుడ్ (ఆమె అసలు పేరు) ఐరీష్ వనిత, లండన్ లో 1847లో ఒక సంపన్న కుటుంబంలో జన్మించింది. స్వభావతః స్వేచ్ఛాప్రియురాలు. రెవరెండ్ ఫ్రాంక్ బిసెంట్ తో వివాహమైంది కాని, ఆనతి కాలంలోనే అతనితో సరిపడక, విడిపోయింది. తన సమకాలిక రాజకీయ, సాంఘిక, కార్మికోద్యమాలతో చురుకుగా పాల్గొనేది. ముఖ్యంగా స్త్రీ విమోచనోద్యమంలో కృషి చేసింది. స్త్రీలు ఏ రంగంలోను, ఏ విధంగాను పురుషులకంటే తక్కువవారు కారని, వారికి పురుషులతో సమానంగా సాంఘిక, రాజకీయపరమైన హక్కులుండాలని ఉద్యమాలు లేవదీసింది. సిడ్నీ వెబ్, బియాట్రీస్ వెబ్, బెర్నార్డ్ షా మొదలైన వారితో కలిసి ఫేబియన్ సోషలిస్టు ఉద్యమంలో పనిచేసింది. నాస్తికవాది చార్లెస్ బ్రాడ్ ఫాల్ ప్రభావానికిలోనై, తనకు క్రైస్తవమతంలో నమ్మకం లేదని, తాను నాస్తికవాదినినని ధైర్యంగా ప్రకటించింది.

అంత తీవ్రభావాలు కల ఆనీ బిసెంట్ ఒక్కసారిగా అంతే తీవ్రభావాలు కల ఆస్తికురాలుగా మారిపోయింది. మదాం బ్లావట్ స్కీ వ్రాసిన “ది సీక్రెట్ డాక్ట్రీన్” (రహస్య సిద్ధాంతం) గ్రంథం చదివి, దానివల్ల ప్రభావితురాలై 1889లో దివ్యజ్ఞాన సమాజంలో సభ్యురాలుగా చేరింది.

బ్లావట్స్కీ

దివ్యజ్ఞాన సమాజం స్థాపకురాలు హెలీనా వాన్ హౌస్ (పెళ్ళి అయిన తర్వాత బ్లావట్స్కీ) 1831లో రష్యాలో ఒక కులీన కుటుంబంలో జన్మించింది. చిన్ననాటి నుంచి ఆమెకు అతీంద్రియ శక్తులపట్ల ఆసక్తి వుండేది. తనకంటే 22 ఏళ్లు పెద్దవాడైన బ్లావట్స్కీ అనే కులీనుడితో తన 18వ ఏట వివాహం జరిగింది కాని, ఎక్కువ కాలం అతనితో కాపురం చేయలేకపోయింది. అతడి నుంచి విడిపోయిన తర్వాత బ్లావట్స్కీ అనే పేరును కొనసాగిస్తూనే 1875లో న్యూయార్క్లో మరొకరిని వివాహమాడింది కాని, ఆ దాంపత్యం కూడా సుఖంగా కొనసాగలేదు.

హెలీనాకు బాల్యంనుంచే కలలలో తరచుగా ఒక మహాపురుషుడు సాక్షాత్కరిస్తూ వుండేవాడట. ఆ తర్వాత తన ఇరవైయవ ఏట తండ్రితో కలసి లండన్ వెళ్ళినప్పుడు అక్కడ నిజంగానే ఆ మహాపురుషుడు సాక్షాత్కరించాడట. అతడు మోర్య అనే ఒక హిందూ రాజవంశీకుడు. నాటినుంచి ఆమెకు అతడు పరమగురువై ఆదేశాలు ప్రసారం చేస్తూ వుండేవాడు.

ఆ మరుచటి సంవత్సరం (1852) హెలీనా ఇండియాను సందర్శించింది. పిదప అప్పుడప్పుడు మరికొన్నిసార్లు ఇండియా వచ్చింది. టీబెట్ వెళ్లి అక్కడ హిమాలయ పర్వతాల మధ్య నాగరిక ప్రపంచానికి దూరంగా, అజ్ఞాతంగా ఆశ్రమాలలో నివసించే మహర్షులను, మహాత్ములను కలుసుకున్నది. వారిలో మోర్య (మస్టర్ ఎం.) ఒకడు; కూట్ హోమీ (మాస్టర్ కె. హెచ్.) మరొకడు. వారి వద్ద తాంత్రిక వాఙ్మయాన్ని అధ్యయనం చేసింది.

సొసైటీ స్థాపన

మాస్టర్ ఎం., మాస్టర్ కె. హెచ్.ల ఆదేశాలనుసరించి మదాం బ్లావట్స్కీ 1873లో అమెరికా వెళ్లింది. అక్కడే స్థిరపడింది. ఆమెకు అమెరికన్ పౌరత్వం కూడా లభించింది. కర్నల్ హెన్రీ (హెచ్.ఎస్.) ఆల్బాట్ అనే లాయరుతోను, విలియం క్యూ. జడ్జి అనే మరొక వ్యక్తితోను కలిసి 1875లో న్యూయార్క్లో థియసాఫికల్ సొసైటీ (దివ్యజ్ఞాన సమాజం)ని స్థాపించింది.

ఆ సొసైటీ ప్రధానాశయాలు ఇవి:

1. జాతి, వర్ణ, మత, లింగ విచక్షణ లేకుండా, విశ్వమానవ సహోదరత్వం అనే ఆదర్శాన్ని ప్రోత్సహించడం.
2. వివిధ దేశాలకు చెందిన ప్రాచీన మతాల, తత్వశాస్త్రాల, విజ్ఞానశాస్త్రాల అధ్యయనాన్ని ప్రోత్సహించడం.

3. ప్రకృతిలో ఇప్పటివరకు అర్థం కాకుండా, అజ్ఞాతంగా వుండిపోయిన రహస్య సూత్రాలపై పరిశోధన చేయడానికి, మానవునిలో నిద్రాణంగా వున్న అలౌకిక శక్తులను వెలికితీసి వికసింపజేయడానికి దోహదం చేయడం.

ఇండియాకు బదిలీ

న్యూయార్క్‌లో సొసైటీని స్థాపించినప్పటికీ, మదాం బ్లావట్‌స్కీ తన పరమ గురువుల ఆదేశానుసారం, ఆ సంస్థకు అనిన విధాల అనువైన ప్రదేశం ఇండియాయే అని భావించి 1879లో దాన్ని బొంబాయికి బదిలీచేసి, అక్కడ తాత్కాలిక కేంద్ర కార్యాలయం నెలకొల్పింది. ఆ పిమ్మట 1882లో అంతకంటే అనువైనదిగా మద్రాసు సమీపంలోని అడయారును ఎంపికచేసి, అక్కడ సొసైటీ శాశ్వత ప్రధాన కార్యాలయం స్థాపించింది. ఆ కార్యాలయం ఇప్పటికీ అక్కడే వుంది. ప్రపంచంలోని దివ్య జ్ఞాన సమాజ సభ్యులకు విశ్వాసాలపరంగాను, ఇతరులకు టూరిస్టు స్థలంగాను మద్రాసులోని ముఖ్యాకర్షణలలో అదొకటి. 1897లోనే బ్లావట్‌స్కీ థియసాఫికల్ సొసైటీ ఆదర్శాలను, సిద్ధాంతాలను ప్రచారం చేయడానికి ప్రారంభించిన మాసపత్రిక “ది థియాసఫిస్ట్” ఇప్పటికీ అవిచ్ఛిన్నంగా నడుస్తున్నది.

పరమ గురువులు

బ్లావట్‌స్కీ, థియాసఫీకి సంబంధించిన సిద్ధాంతాలను వివరిస్తూ “ది సీక్రెట్ డాక్ట్రీన్”, “ది వాయిస్ ఆఫ్ సైలెన్స్” మొదలైన గ్రంథాలు వ్రాసింది. థియాసఫీ (దివ్యజ్ఞానం)లో తాను కొత్తగా కనుగొన్నదేమీ లేదని, వివిధ దేశాల ప్రాచీనమతాల నుంచి, వాటి రహస్య గ్రంథాల నుంచి సేకరించిన సిద్ధాంతాలను క్రోడీకరించడం, వివరించడం మాత్రమే తాను చేశానని చెప్పుకున్నది. మానవాళికి దూరంగా, ఎక్కడో హిమాలయ పర్వతాల మధ్య అజ్ఞాతంగాను, అదృశ్యంగాను పరిపూర్ణ మానవులైన మహాత్ములున్నారని, వారు తనకు గురువులని, వారి వద్దకు తాను తరుచుగా వెళ్లి వస్తూ, వారి ఆదేశాలను, సందేశాలను అందుకుని ఆ ప్రకారం చేస్తూ వుంటానని ఆమె ఒప్పుకున్నది. ఆ మహాత్ములు యుగ యుగాలుగా సజీవులుగా వుండి, మానవ జాతి ఉన్నత దశలకు ఎదిగే ఆధ్యాత్మిక పరిణామక్రమానికి తోడ్పడుతూ వుంటారని కూడా ఆమె చెప్పింది.

కాని, ఆమె చెప్పేదంతా బూటకమని, ఆమె చెప్పే మహర్షులు, మహాత్ములు అంతా అభూతకల్పనలని, ఆమె ప్రదర్శించే అతీంద్రియ శక్తులు వట్టి గారడీ విద్యలని ఆమెపై ఆ రోజులలో ఆరోపణల, విమర్శల గాలి దుమారం రేగింది. వాటితో ఖిన్నురాలైన బ్లావట్‌స్కీ 1885లో ఇండియా నుంచి బ్రిటన్ వెళ్లిపోయింది; తిరిగి రాగోరింది గాని, సందర్భపడలేదు.

మదాం బ్లావట్‌స్కీ థియసాఫికల్ సొసైటీని 1875లో స్థాపించినది మొదలు 1891లో చనిపోయేవరకు దానికి ప్రెసిడెంట్‌గా వుండి ఆమె తర్వాత ఆమె సహస్థాపకుడు కర్నల్

హచ్.ఎస్.ఆల్ఫ్రాట్ 1907లో చనిపోయేవరకు ప్రెసిడెంట్‌గా వున్నాడు. ఆ పదవ 1933లో తాను చనిపోయేవరకు ఆనీ బిసెంట్ ప్రెసిడెంట్‌గా కొనసాగింది.

బిసెంట్‌రాక

ఆనీ బిసెంట్ 1893లో షికాగో నగరంలో జరిగిన ప్రపంచ మత సదస్సుకు థియాసఫీ ప్రతినిధిగా హాజరై, అటునుంచి అంటే ఇండియా వచ్చి మొదట బెనారస్‌లో స్థిరపడింది. కట్టుబొట్టుతో సహా హిందూమత, సాంఘిక ఆచారాలను అనుసరించింది. సంస్కృతం అభ్యసించి, ఉపనిషత్తులు, రామాయణం, భారతం, పురాణాలు, ఇంకా ఇతర హిందూ, బౌద్ధ వాఙ్మయాన్ని అధ్యయనం చేసింది. గొప్ప పండితుడైన తన మిత్రుడు డాక్టర్ భగవాన్ దాస్‌తో కలిసి భగవద్గీతను ఇంగ్లీషులోకి అనువదించింది. భారతజాతి పునరుజ్జీవనానికి అనేక విధాలుగా కృషి చేసింది.

అది సంస్కర్తల యుగం, బ్రిటిష్ వలస పాలన కారణంగా, ఇండియాకు పాశ్చాత్య విద్యలు, పాశ్చాత్య సంస్కృతీ నాగరికతలతో ప్రత్యక్ష సంపర్కం కలగడంతో దేశంలో స్వేచ్ఛా వాయువులు ప్రసరించడం ప్రారంభమైంది. మన మత, సంఘవ్యవస్థలలో దారుణమైన లోపాలున్నాయని, వాటి కారణంగానే దేశం అన్ని విధాలా అధోగతి పాలైందని, ఆ లోపాలను తొలగించుకోనిదే భారత జాతి పురోగమించలేదని ఒక నూతన భావజాలం ప్రచలితమై, దేశంలో మేధావులైన వారిలో సంస్కరణాభిలాష మొలకెత్తింది. తత్ఫలితంగా రాజా రామమోహనరాయ్ కాలం నుంచి వివిధ రంగాలలో సంస్కరణోద్యమాలు ప్రారంభమైనాయి.

సంస్కర్తగా బిసెంట్

ఆనీబిసెంట్ ఒకవైపు భారతీయ ప్రాచీన మతాలవైపు, తత్వచింతన వైపు ఆకర్షితురాలైనప్పటికీ, మరొకవైపు భారతీయ సమాజంలోని లోపాలను తొలగించడం అత్యవసరమని భావించింది. తాను విదేశీ వనిత, పాలక జాతికి చెందిన మహిళ అయినప్పటికీ ఆమె భారతీయ సంస్కర్త లెవరికి తీసిపోని విధంగా సంస్కరణోద్యమాలలో పాల్గొన్నది.

భారతీయ సంఘ జీవితంలో ఆనీబిసెంట్ వ్యతిరేకించిన వాటిలో ఒకటి వర్ణవ్యవస్థ. ఒకనాటి హిందూ సమాజంలో ఆ వ్యవస్థ ఉపయోగకరమైన, నిర్మాణాత్మకమైన పాత్ర నిర్వహించి వుండవచ్చు కాని, రానురాను అది అభివృద్ధి నిరోధక వ్యవస్థగా దిగజారిపోయింది. అందుచేత కులవిభేదాలు, కులవ్యత్యాసాలు తొలగనంత కాలం భారతజాతి పురోగమించజాలదని ఆమె ప్రబోధించింది.

అలాగే భారత జాతి పురోగతిని నిరోధిస్తున్న దుర్లక్షణాలలో మరొకటి స్త్రీల అణచివేత. ఒకనాడు స్త్రీలను ఎంతో గౌరవించిన భారతజాతి రానురాను వారిని వంటయింటికి, పడకటింటికి పరిమితం చేసి, బానిసలుగా, సంతానోత్పత్తి చేసే యంత్రాలుగా పరిగణించి,

అణగద్రొక్కి వేయడం జరిగిందని, ఈ పరిస్థితిని సంస్కరించాలని, స్త్రీలకు రాజకీయ, సాంఘిక, తదితర సకలరంగాలలో సమానమైన హక్కులివ్వాలని ఆమె ఉద్బోధించింది.

అనీబిసెంట్ ప్రధానంగా భారతదేశంలో అమలులో వున్న విద్యావిధాన సంస్కరణపై దృష్టిని కేంద్రీకరించింది. బాలబాలికలను ఉత్తమ మానవులుగా తీర్చిదిద్దాలంటే, ప్రతిబాలుడు, ప్రతి బాలిక తన ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వాన్ని, తనలో నిద్రాణంగా వున్న శక్తులను వికసింపజేసుకొనడానికి తోడ్పడే సరైన విద్యను వారికి బోధించాలని భావించి, తన ఆదర్శాలకు అనుగుణమైన విద్యాసంస్థలను స్థాపించింది. బెనారస్ లో హిందూ యూనివర్సిటీగా మారింది. అలాగే బెనారస్ లోనే ఆమె వసంతాశ్రమ బాలికల పాఠశాల, బంకిపూర్ లో ఆంగ్లో-శాన్స్రీట్ హైస్కూల్, భావనగర్ లో సనాతన ధర్మ హైస్కూల్, కాన్పూర్ లో థియసాఫికల్ హైస్కూల్ మొదలైన విద్యాసంస్థలను స్థాపించింది. తన కీర్తి ప్రతిష్ఠలను వినియోగించి ఆ సంస్థలకు ధన నిధులను సేకరించి వాటిని అభివృద్ధి చేసింది.

రాజకీయాలలో బిసెంట్

ఇండియాను తన మాతృదేశంగా భావించి ఇక్కడికివచ్చేముందు తాను రాజకీయాలకు దూరంగా వుండాలని, భారతీయ మత, సాంఘిక సంస్కరణల రంగంలో మాత్రమే కృషిచేయాలని అనీబిసెంట్ అనుకున్నది కాని, బ్రిటిష్ వలస పాలకులు భారతీయులను రాజకీయంగా, ఆర్థికంగా, సాంఘికంగా, సాంస్కృతికంగా ఎలా అణచివేస్తున్నారో స్వయంగా చూసిన తర్వాత, బ్రిటిష్ దమననీతికి వ్యతిరేకంగా జరుగుతున్న రాజకీయోద్యమాలలో తాను పాల్గొనడం తప్పనిసరి అని నిశ్చయించుకున్నది. భారతీయులకు స్వయంపాలన ప్రతిపత్తిని ప్రసాదించాలని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వంపై ఒత్తిడి తేవడానికిగాను హోంరూల్ లీగ్ ను స్థాపించింది. తన 'న్యూ ఇండియా' పత్రికలో బ్రిటిష్ పాలకుల దమననీతిని తూర్పారపడుతూ తీవ్రంగా వ్రాసేది. జాతీయోద్యమంలో పాల్గొన్నందుకు ఆమెకు కారాగార శిక్షపడింది కూడా. ఆమె ఉపన్యాసాలు, వ్రాతలు ప్రజలను ఉత్తేజపరిచేవి.

(ఆమె ఉపన్యాసాలు విని ఆమెపట్ల ఆకర్షణ పెంచుకుని థియసాఫికల్ సొసైటీలో చేరినవారిలో ఒకడు పదమూడేళ్ల జవహర్లాల్ నెహ్రూ. చిన్నప్పుడు జవహర్ కు దివ్యజ్ఞాన సమాజ సభ్యుడైన ఎఫ్.టి.బ్రూక్స్ అనే ట్యూటర్ వుండేవాడు. అతడు వారం వారం సభ్యుల సమావేశాలు నిర్వహించేవాడు. ఆ విధంగా జవహర్లాల్ కు థియసాఫీ మీద ఆసక్తి కలిగింది. పునర్జన్మలు, అభౌతిక శరీరాలు, మనిషిని ఆవరించివుండే తేజో వలయాలు, కర్మ సిద్ధాంతం మొదలైన విషయాలను భావబోస్కీ పుస్తకాలలో చదివి విశ్వరహస్యాలను గురించి, అదృశ్య లోకాల గురించి ఆయన ఆలోచిస్తూ వుండేవాడట. తండ్రి అనుమతితో దివ్యజ్ఞాన సమాజంలో

సభ్యుడుగా చేరాడు. తండ్రి మోతీలాల్ నెహ్రూ అంతకుముందే మదాం బ్లావట్స్కీ ప్రేరణతో ఆ సమాజంలో కొన్నాళ్లు సభ్యుడుగావున్నాడు. జవహర్లాల్‌ను సభ్యుడుగా అనీబిసెంట్ స్వయంగా చేర్చుకున్నది. ఆ తర్వాత తాను పై చదువులకు ఇంగ్లండ్ వెళ్లడంతో థియాసఫీ గురించి పూర్తిగా మరిచిపోయానని, అనీబిసెంట్‌పై కాకపోయినా థియాసఫిస్టుల మీద తన గౌరవం క్రమంగా తగ్గిపోయిందని నెహ్రూ స్వీయ చరిత్రలో వ్రాసుకున్నాడు.

అన్నట్లు గాంధీజీ కూడా లండన్‌లో విద్యార్థిగా వున్న రోజులలో మదాం బ్లావట్స్కీ అనీబిసెంట్‌లకు పరిచయం అయ్యాడు. హిందూమతాన్ని తత్వచింతనను థియాసఫిస్టులు ఎంతగా అభిమానిస్తున్నారో తెలుసుకుని తాను కూడా వాటిమీద ఆసక్తి పెంచుకున్నాడు. వారి ప్రేరణతోనే ఆయన మొదటిసారిగా భగవద్గీత చదివి, దాన్ని తన జీవితానికి మార్గదర్శకంగా నిర్ణయించుకున్నాడు. అప్పటిలో థియసాఫికల్ సొసైటీలో ఆయన చేరలేదు. కాని, డర్బాన్‌లో వుండగా దానిలో అసోసియేటెడ్ సభ్యుడుగా చేరి ఆరు నెలలు మాత్రం కొనసాగాడు.

కాంగ్రెస్ ప్రెసిడెంట్

భారతజాతిలో ఆత్మ విశ్వాసాన్ని పాదుకొల్పడానికి బిసెంట్ చేసిన కృషికి గుర్తింపుగాను, జాతీయోద్యమంలో ఆమె నిర్వహించిన ప్రముఖ పాత్రపట్ల కృతజ్ఞతా సూచకంగాను ఆమెను భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ నాయకులు 1917 లో కలకత్తా మహాసభకు అధ్యక్షురాలుగా ఎన్నుకుని గౌరవించారు. కాంగ్రెస్‌కు ప్రెసిడెంట్‌గా ఎన్నికైన మొదటి మహిళ అనీబిసెంట్. ఒక సమయంలో ఆమె ఎంతగా ప్రజాభిమానం చూరగొన్నదంటే, దేశంలో పెక్కు పట్టణాలలో, నగరాలలో ఆమె పేరుతో పేటలు వెలిశాయి; రోడ్లకు ఆమె పేరు పెట్టడం జరిగింది.

అనీబిసెంట్ బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ దమన నీతిని ఖండించడంలో ఎవరికీ తీసిపోని తీవ్రవాదిని అయినా, రాజకీయంగా మితవాదిని క్రిందనే లెక్క భారతదేశానికి సంపూర్ణ స్వరాజ్యాన్ని కాక స్వయంపాలన హక్కును (హోంరూల్‌ను) మాత్రమే ఆమె కోరింది. దాన్ని కూడా చట్టబద్ధమైన పోరాటాల ద్వారా మాత్రమే సాధించాలన్నది ఆమె అభిమతం. ఈ కారణంగా గాంధీజీతో, ఆయన ఆ రోజులలో నడిపిన సహాయ నిరాకరణోద్యమంతో, ఆ తర్వాత నడిపిన సత్యాగ్రహోద్యమాలతో ఆమె విభేదించింది. ఇందువల్ల తాను ప్రజాదరం కోల్పోతున్నానని తెలిసినప్పటికీ ఆమె తన విధానాన్ని మార్చుకోలేదు.

అనీబిసెంట్ ఒకవైపు భారత రాజకీయ, సాంఘిక రంగాలలో చురుకుగా పాల్గొంటూనే, మరొకవైపు అడయారును తన ప్రధాన కార్యస్థానంగా చేసుకుని థియసాఫికల్ సొసైటీ కార్యకలాపాలను కొనసాగించింది. మదాం బ్లావట్స్కీని తన గురువుగా భావించి, ఆమె

అడుగుజాడలలో నడుచుకున్నది. భూవట్స్కీ మోసగత్తై అని, ఆమె ప్రదర్శించిన అలౌకికశక్తులు వట్టి గారడీయేనని వచ్చిన విమర్శలను ఖండించింది. థియసాఫికల్ సొసైటీ ఆశయాలను ప్రచారం చేస్తూ, థియసాఫికల్ సిద్ధాంతాలను ప్రజలకు విశదపరుస్తూ గ్రంథాలు రచించింది, ఉపన్యాసాలిచ్చింది. తన రచనా కౌశలంతో, వక్తృత్వపటిమతో ప్రజలను ఉర్రూతలూగించింది. థియసాఫికల్ సొసైటీ వ్యాప్తికి ఆమె చేసిన దోహదం అంతా ఇంతా కాదు.

దివ్యజ్ఞానం

థియాస్ (Theos) అంటే దేవుడు; సోఫియా (Sophia) అంటే జ్ఞానం. ఈ రెండు గ్రీకు మాటల కలయికతో ఏర్పడిన థియాసఫీ (Theosophy) అనే మాటకు దేవుని గురించిన జ్ఞానం, లేదా దివ్యచైతన్యాన్ని గురించిన జ్ఞానం అని అర్థం. అందుచేత థియాసఫీని దివ్యజ్ఞానం అని, థియసాఫికల్ సొసైటీని దివ్యజ్ఞాన సమాజమని వ్యవహరించడం పరిపాటి. అనీబిసెంట్ ప్రభృతులు థియాసఫీని పరావిద్య అని, బ్రహ్మవిద్య అని, ఆత్మవిద్య అని, ఇంకా ఏవేవో పేర్లతో వ్యవహరించినా, దివ్యజ్ఞానం అనే మాటే రూఢిపదమైంది.

థియాసఫిస్టులకు కొన్ని సిద్ధాంతాలు, కొన్ని గాఢ విశ్వాసాలు వున్నాయి. వారి విశ్వాసాలు కొన్ని విచిత్రంగాను, విభ్రాంతిజనకంగాను వుంటాయి. అవి ఈనాటివారికే కాక ఆనాటివారికి కూడా - ముఖ్యంగా పాశ్చాత్యులకు - విడ్డూరంగా కనిపించాయి. వాటిపై విమర్శలు కూడా వచ్చాయి. అయితే ఆ విమర్శలను అనీబిసెంట్ తన తర్క పటిమతో ఎదుర్కొని థియాసఫీని ప్రచారం చేసింది.

థియాసఫిస్ట్ సిద్ధాంతాలు, విశ్వాసాలలో కొన్నిటిని ఇక్కడ క్లుప్తంగా చూద్దాము. ప్రతి మానవుడు దివ్యచైతన్యంలో భాగమని థియాసఫిస్టులు నమ్ముతారు. అంటే ప్రతిమనిషి దైవ స్వరూపుడే. అందుచేత మానవులందరు జాతి, మత, లింగ, తదితర విచక్షణ లేకుండా సమానులు, సహోదరులేనని వారు భావిస్తారు. కనుక తమ సొసైటీలో ఏ దేశం, ఏ జాతి, ఏ మతం వారైనా తమ మతం మొదలైన వాటిని విడిచిపెట్టకుండానే నిరభ్యంతరంగా చేరవచ్చునని తమది విశ్వమతమని కూడా వారు చెబుతారు. అయితే తమ సొసైటీలో చేరదలచినవారు అంగీకరించవలసిన ఏకైక సూత్రం సర్వమానవ సమానత్వం, సహోదరత్వం మాత్రమే.

కొన్ని విశ్వాసాలు

థియాసఫిస్టులు పునర్జన్మను, కర్మసిద్ధాంతాన్ని నమ్ముతారు. తాను ఏ దివ్యచైతన్యం నుంచి విడిపడ్డాడో ఆ దివ్యచైతన్యాన్ని తిరిగి చేరుకుని, దానిలో విలీనం కావడమే ప్రతి మానవుని జీవితలక్ష్యం. అయితే ఆ లక్ష్యం ఒక జన్మలో నెరవేరదు. అందుచేత మానవుడు (స్త్రీ గాని, పురుషుడు గాని) అనేక జన్మలెత్తవలసి వుంటుంది. చివరికెప్పుడో లక్ష్యం సిద్ధిస్తుంది.

మానవునికి మరణం అనేది లేదు. భౌతిక శరీరం వృద్ధాప్యం వల్ల శిథిలమై నశించినా, జీవాత్మకు మరణం లేదు. “వాసాంసి జీర్ణాని యథావిహాయ - నవాని గృహ్లాతి నరోపరాజి...” (మానవుడు జీర్ణవస్త్రాన్ని విసర్జించి నూత్నవస్త్రాన్ని ధరించిన విధంగా) అని గీతలో చెప్పినట్లు, నరుడు శిథిలమైన శరీరాన్ని విడిచిపెట్టి నూత్న శరీరాన్ని ధరిస్తూ వుంటాడు. తన కర్మకు అనుగుణమైన జన్మను పొందుతాడు. జీవాత్మకు అన్ని జన్మలలోను కొనసాగే కారణశరీరం (causal body) అనేది ఒకటి వుంటుంది. దానిలో వివిధ జన్మల అనుభవాలన్నీ నిక్షిప్తమై వుంటాయి. ఆ అనుభవాలు మానవుని పునర్జన్మను నిర్ణయిస్తాయి.

అయితే ధియాసఫిస్టులు ఒక విధమైన పరిణామవాదాన్ని నమ్ముతారు. పరిణామవాద శాస్త్రజ్ఞులు జీవం అనేది నిత్య పరిణామం చెందుతూ, అంతకంతకు ఉన్నతోన్నతమైన దశలను పొందుతూ వుంటుందని అంటారు. అలాగే ధియాసఫిస్టులు జీవాత్మ కూడా ఒకసారి మానవదశను అందుకున్న తర్వాత, పాపకర్మ ఫలితంగా తిరిగి అంతకంటే అధమ దశలను తిరోగమించడం జరగదని, గత జన్మలలోని అనుభవాల నుంచి నేర్చుకుని ఎప్పటికప్పుడు మరింత ఉత్తమ, ఉన్నత జన్మలను పొందుతాడని అంటారు. అంటే మానవుడు ప్రతి జన్మలోను ఎంతో కొంత పురోభివృద్ధి పొంది, క్రమంగా పరిపూర్ణత్వం (perfection) వైపు ప్రయాణిస్తూ వుంటాడు. చివరికి ఎన్నటికో ఒకనాటికి దివ్యత్వం పొందుతాడు.

మహాత్ములు

అరిషడ్వర్గాలను జయించి, స్వార్థాన్ని, స్వ పర భేద భావాన్ని పూర్తిగా త్యజించినవారు, సర్వమానవసౌభ్రాత్రంలో ఆచరణపూర్వకమైన నమ్మకం కలిగినవారు, తమలోని అజ్ఞాత దివ్య శక్తులను అభివృద్ధి చేసుకొనడానికి పరిశోధన, నిత్యసాధన చేయాలన్న తపన కలిగినవారు, దుఃఖిత మానవాళికి సేవ చేయడానికి తమ జీవితాలను వినియోగించేవారు, ఇటువంటివే వివిధ సద్గుణాలు కలిగినవారు త్వరత్వరగా పరిణామ నిశ్రేణిలో ఉన్నత సోపానాలను అధిరోహించి లక్ష్మ్యాన్ని చేరుకుంటారు. ఆ విధమైన సాధనకు ఒక సాధనంగా దివ్యజ్ఞాన సమాజం ఉపకరిస్తుంది. అంతేకాదు; ఆ విధమైన సాధన పట్ల గాఢాసక్తి కలవారికి శిక్షణ ఇవ్వడానికి అదివరకే లక్ష్మ్యసిద్ధిపొందిన సిద్ధుల సమాజం, మహాత్ముల బృందం సిద్ధంగా వుంటుంది. (వీరి గురించిన ప్రస్తావన తిరిగి ఈ అధ్యాయం చివర వస్తుంది).

పోతే, ధియాసఫిస్టులు వివరించే జగన్నిర్మాణం, జగత్పరిణామం ఇంచుమించుగా సైన్స్ ఫిక్షన్ ను పోలినంత విచిత్రంగా, విస్మయకరంగా వుంటుంది. వారు చెప్పేదాని ప్రకారం సృష్టిలో మనం నివసిస్తున్న విశ్వం ఒకటే కాదు; అనంతకోటి విశ్వాలున్నాయి. అలాగే ప్రతి విశ్వంలోను అసంఖ్యాకంగా సౌర వ్యవస్థ లుంటాయి. అంటే కేంద్రంలో ఒక సూర్యుడు, ఆ సూర్యుని చుట్టూ తిరిగే కొన్ని గ్రహాలు, ఉపగ్రహాలు, మన విశ్వంలో కూడా మన సౌర

వ్యవస్థను పోలినవి లెక్కకు మిక్కిలిగా వున్నాయి. తిరిగి ప్రతి సౌర వ్యవస్థలోను కొన్ని దృశ్యలోకాలు, కొన్ని అదృశ్య లోకాలు.

అదృశ్యలోకాలు

మన సౌర వ్యవస్థలో కూడా భూలోకంతోపాటు కొన్ని కనిపించేవి, కొన్ని కనిపించనివి లోకాలున్నాయి. అంటే మన భూమి మొత్తం ఏడు లోకాల సముదాయం అన్నమాట. ఇందులో భూమి ఒక్కటే భౌతికలోకం. మిగిలినవి అభౌతిక, అదృశ్యలోకాలు.

మనిషికి భౌతిక ప్రపంచంలో (physical world) సంచరించడానికి అనువైన భౌతిక శరీరం (physical body) పరిణామక్రమంలో ఏర్పడింది. భౌతిక ప్రపంచంలోని దృశ్యాలను చూడడానికి అవసరమైన కళ్ళు, శబ్దాలను వినడానికి కావలసిన చెవులు, అలాగే తదితర జ్ఞానేంద్రియాలు, పనులు చేయడానికి చేతులు, కాళ్ళు మొదలైన కర్మేంద్రియాలు ఏర్పడ్డాయి.

అలాగే ప్రతి మనిషికి అదృశ్య ప్రపంచాలలో సంచరించడానికి కావలసిన సూక్ష్మ శరీరాలు, వాటిని తెలుసుకొనడానికి, వాటిలో పనిచేయడానికి అభౌతిక జ్ఞానేంద్రియాలు, కర్మేంద్రియాలు వుంటాయి. ఈ విషయంలో సందేహాలకు తావులేదని, తాను, తన సహచరులైన ధియాసఫిష్టులు దాదాపు 25 ఏళ్లపాటు పరిశోధనలు, ప్రయోగాలు చేసి ఈ అదృశ్యలోకాలు, సూక్ష్మశరీరాల గురించి తెలుసుకున్నామని అనీబిసెంట్ వ్రాసింది.

మన భూమికి సంబంధించినంతవరకు మొత్తం ఏడు ప్రపంచాలున్నాయి. అన్నిటి కంటే ఉన్నతమైనది, మొట్టమొదటిది, అన్నిటికీ కారణమైనది ఆది (divine) ప్రపంచం. రెండవది అనుపాదక (monadic) ప్రపంచం. ఈ రెండు ప్రపంచాలు వున్నాయని తప్పితే - మానవుడికి అతని ప్రస్తుత పరిణామ దశలో - వివరాలేవీ తెలియవు. అవి అవ్యక్త ప్రపంచాలు. మూడవది ఆత్మిక (spiritual) ప్రపంచం. నాల్గవది భౌద్ధిక (intuitional) ప్రపంచం. అయిదవది మానసిక (mental) ప్రపంచం. ఆరవది జ్యోతిష్ప్రపంచం (astral world). ఏడవది, ఆఖరిది భౌతిక (physical) ప్రపంచం.

అభౌతిక శరీరాలు

ఇందులో భౌతిక ప్రపంచాన్ని, స్థూలమైన బాహ్యవిశ్వాన్ని తెలుసుకొనడానికి మనిషికి స్థూలశరీరం లేదా భౌతికశరీరం (physical body) వుంటుంది. అలాగే ఆరవదైన జ్యోతిష్ప్రపంచానికి అనువైనదిగా మనిషికి జ్యోతిశ్శరీరం (astral body) వుంటుంది. మానసిక ప్రపంచానికి మానసిక శరీరం, బౌద్ధిక ప్రపంచానికి బౌద్ధిక శరీరం (atomic body) వుంటాయి. మిగిలిన రెండు ప్రపంచాలలో మనిషి అశరీరుడు.

మనిషికి గల విభిన్న శరీరాలలో మొదటిదైన భౌతిక శరీరం బాహ్య ప్రపంచాన్ని తెలుసుకొనడానికిగాను మొట్టమొదటగా పరిణామం చెందింది. దానికి అయిదు

జ్ఞానేంద్రియాలు, అయిదు కర్మేంద్రియాలు వుంటాయి. కాగా, భౌతిక శరీరాన్ని ఆవరించి ఈధరిక్ డబుల్ (etheric double) అనబడే ఒక సూక్ష్మ శరీరం వుంటుంది. దీనికి కూడా మొత్తం పది ఇంద్రియాలుంటాయి. అవి సుడులు (vortices) లేదా చక్రాలరూపంలో వుండి వేగంగా చలిస్తూ వుంటాయి.

అన్నిటిలోకి పైన వుండేది సహస్రారచక్రం. అది తలలో పైభాగాన బ్రహ్మ రంధ్రానికి దగ్గరగా వుంటుంది.

రెండవది రెండు కనుబొమల మధ్య భాగంలో వుంటుంది. అది ఆజ్ఞాచక్రం. మూడవది కంఠభాగంలో వుండే విశుద్ధచక్రం. నాలుగవది హృదయస్థానంలో వుండే అనాహత చక్రం. అయిదవది నాభి వెనుక ప్లీహం (spleen) వద్ద వుండే మణిపూరకచక్రం. ఆరవది లింగ (యోని స్థానం) వెనుక పొత్తికడుపులో వుండే స్వాధిష్ఠానచక్రం. ఏడవది వెన్నెముక ప్రారంభమయ్యే చోట గుదస్థానం వెనుక గల మూలాధారచక్రం. ఇవన్నీ హఠయోగంలో చెప్పబడిన చక్రాలే. ఇక ఎనిమిది, తొమ్మిది, పదవ చక్రాలు మూలాధారానికి ఇంకా దిగువన వుంటాయట. వాటిని క్షుద్రవిద్యా సాధకులు ఉపయోగిస్తారు. అలౌకిక, రహస్య శక్తుల సాధనలో ఈ అదృశ్య చక్రాలు పనిచేయడం ప్రారంభిస్తాయి.

ఈధరిక్ డబుల్ అనబడే సూక్ష్మశరీరం ఎంత బలంగా వుంటే భౌతికశరీరం అంత ఆరోగ్యంగా వుంటుంది. భౌతిక శరీరానికి అవసరమైన శక్తిని ఇవ్వగా ఇంకా మిగిలిన తన శక్తిని సూక్ష్మ శరీరం సూక్ష్మ తరంగాలుగా బయటికి ప్రసరిస్తూ వుంటుంది. అందుకే యోగసాధన వల్ల ఆరోగ్యంగా వున్న వ్యక్తినుంచి మాగ్నెటిక్ శక్తి తరంగాలు చుట్టూ పరిసరాలలోకి ప్రసరిస్తూ సమీపంలోని వ్యక్తులకు ఆరోగ్యాన్ని కలగజేస్తాయి. కాని, బలహీనంగా, అనారోగ్యంగా వున్న వ్యక్తి అలా కాక పరిసరాల నుంచి, సమీప వ్యక్తుల నుంచి ప్రాణశక్తిని ఆహరిస్తాడు. అంటే అతని అనారోగ్యం చుట్టూ వున్నవారికి అంటుకుంటుందన్నమాట.

సూక్ష్మ శరీరానికిగల సూక్ష్మ దృష్టి స్థూలదృష్టి కంటే నిశితంగా వుంటుంది. ఆ దృష్టితో అణువులను, విద్యుత్తరంగాలను చూడవచ్చు. భూత ప్రేత పిశాచాలను కూడా చూడవచ్చు.

జ్యోతిశ్శరీరం

రెండవది జ్యోతిర్లోకం (astral world)లో వుండే జ్యోతిశ్శరీరం. యాస్ట్రల్ అంటే నక్షత్రసంబంధమైన అని అర్థం. ఆ ప్రపంచం నక్షత్ర కాంతిలా మెరుస్తూ వుండే సూక్ష్మ పదార్థంతో నిర్మింపబడింది. ఆ పదార్థ ప్రకంపనలకు అనుగుణంగా స్పందించే అదే పదార్థంతో జ్యోతిశ్శరీరం (astral body) నిర్మితమవుతుంది. దానిలో మానవుని కోర్కెలు (desires), ఉద్రేకాలు, ఉద్వేగాలు (emotions) అన్నీ నిక్షిప్తమై వుంటాయి. వాటివల్ల మానవుని

చైతన్య స్థితిలో మార్పులు కలుగుతాయి. ఆ మార్పుల వల్ల జ్యోతిష్పదార్థం (astral matter) లో తరంగాలు ప్రసరిస్తాయి ఆ తరంగాలు రంగులుగా సూక్ష్మదృష్టికి కనిపిస్తాయి. ఒక్కొక్క ఉద్యేగానికి ఒక్కొక్క రంగు వుంటుంది. క్రోధం ఎరుపు రంగుగా, ప్రేమ గులాబీ రంగుగా, భక్తి నీలం రంగుగా, ఇత్యాదిగా వ్యక్తమవుతాయి. జ్యోతిశ్శరీరం మానవుని భౌతిక దేహాన్ని ఆవరించి వుంటుంది. అది అతని పరిణామ దశను బట్టి మబ్బులాంటి అస్పష్టాకృతిలోనో, స్పష్టమైన వలయాకారంలోనో వుంటుంది. నిద్రలో మానవుడు జ్యోతిశ్శరీరంతో భౌతిక దేహం నుంచి విడివడి దూరదూరాలకు విహరించగలడు. అదే మనకు కలల రూపంలో కనిపిస్తుంది.

మూడవది మానవుని మానసిక శరీరం. ఇది ఆలోచనాత్మకమైనది. ఇందులో నుంచే మానవుని ఆలోచనలన్నీ ఉత్పన్నమవుతాయి. ఇది కూడా రెండు విధాలుగా వ్యక్తమవుతుంది. ఒకటి కొంచెం స్థూల పదార్థంతో నిర్మితమైన మానసిక శరీరం. రెండవది సూక్ష్మతర పదార్థంతో నిర్మితమైన కారణశరీరం.

నాల్గవది బౌద్ధిక శరీరం. దీనిలో తన అంతర్బుద్ధి (intuition తర్కాతీత వివేచన) ద్వారా మానవుడు వివిధ విషయాలను స్పష్టంగా, నిశితంగా గ్రహించగలశక్తి కలిగివుంటాడు. అది సమస్త విశ్వంలోను ఏకత్వాన్నే చూస్తుంది. అది వివేకాత్మకమైన శక్తి.

అయిదవది మానవుని ఆధ్యాత్మిక శరీరం. ఇది జీవాత్మ రూపంలో వుంటుంది. ఇందులో జీవాత్మ సంకల్పం దైవ సంకల్పంతో తాదాత్మ్యం పొందుతుంది.

మానవుని ఈ వివిధ శరీరాలు తమ తమ ప్రపంచాలలో తాము వుండి మానవ పరిణామదశలను నిర్ణయిస్తూ ప్రతిఫలిస్తూ వుంటాయి. అందుచేత మానవుడు కేవలం భౌతిక శరీరమాత్రమే అని అనుకోరాదు. అంతకంటే ఉన్నతం, సూక్ష్మం అయిన శరీరాలు కూడా అతనికి వున్నాయి.

జగన్నిర్మాణం

ఇప్పుడు జగన్నిర్మాణ విధానాన్ని చూద్దాము. (ఈ సమాచారం ప్రముఖ దివ్యజ్ఞాని చార్లెస్ లెడ్జీటర్ రచనల నుంచి సేకరించినది).

ధియాసఫిస్టులు చెప్పే (matter) పదార్థం మనం మామూలుగా చూసే భౌతిక పదార్థం (physical matter) కాదు. లేదా, భౌతిక పదార్థం మాత్రమే కాదు. ఆత్మ (spirit). పదార్థం (matter) అనేవి ఒకే సత్యానికి రెండు పార్శ్వాలు. ఆత్మ అంటే చలనం. అది కాలం (time) గా వ్యక్తమవుతుంది. పదార్థ అంటే నిశ్చలనం. అది స్థలం (space) గా వ్యక్తమవుతుంది.

మొత్తం స్థలం అంతా ఈథర్ అనబడే అత్యంత సూక్ష్మ పదార్థంతో నిండివుంది. అయితే, అది ఒకానొకప్పుడు భౌతిక శాస్త్రజ్ఞులు ఊహించిన ఈథర్ అనే పదార్థం కాదు.

శూన్య స్థలం నిండా ఈథర్ నిండివున్నదని, ఆ ఈథర్‌లోనే కాంతి తరంగాలు ప్రయాణం చేస్తాయని ఒకప్పుడు సైంటిస్టులు ఊహించారు. కాని, అటువంటి ఈథర్ అసలు లేదని, కాంతి తరంగాలు ప్రయాణం చేయడానికి ఎటువంటి మీడియం అక్కరలేదని, శూన్యస్థలంలో కూడా కాంతి ప్రయాణం చేస్తుందని గత శతాబ్దంలో ప్రయోగరీత్యా కనుగొన్నారు. ఆ విధంగా శాస్త్రజ్ఞులు లేదని రుజువుచేసిన ఈథర్ కాదు థియాసఫిస్టులు చెప్పే ఈథర్. వీరిది అంతకంటే సూక్ష్మతరమైన ఈథర్. అది భౌతిక జ్ఞానేంద్రియాలకు గోచరమయ్యేది కాదు. అంత మాత్రాన అది శూన్యం (vacuum) కూడా కాదు. నిజానికి అది అత్యంత సాంద్రత (density) కల పదార్థం. అది నీటి కంటే పది వేల రెట్లు సాంద్రం (dense) గా వుంటుంది. దాని ఒత్తిడి ప్రతి చదరపు అంగుళం మీద ఏడున్నర లక్షల టన్నులు. అది దివ్య దృష్టి కల (clairvoyant) వాడికి మాత్రమే కనబడుతుంది. (లెడ్ బీటర్‌కు దివ్యదృష్టి (clairvoyance) వుండేదట.

ఈథర్ బుడగలు

సృష్టికర్త అయిన ఈశ్వరుడు ఆదికాలంలో ఒకానొకప్పుడు స్థలంలోని ఒక భాగంలోనికి తన అమేయ శక్తిని ప్రసారం చేశాడు. దానితో ఈథర్‌లో అసంఖ్యాకమైన బుడగలు (babbles) ఏర్పడ్డాయి. ఈ బుడగలు అన్నిటికంటే సూక్ష్మతరమైన పరమాణువులు. అయితే, అవి మామూలు భౌతికశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పే పరమాణువులు (atoms) కాదు. ఇవి వాటికంటే భిన్నమైనవి, సూక్ష్మతరమైనవి.

మన సౌరవ్యవస్థ (solar system)కు పరిపాలకుడైన దేవుడు తన శక్తిని మొదటిసారి ప్రసారం చేసినప్పుడు సౌర వ్యవస్థలోని స్థలం అంతటా అసంఖ్యాకంగా సుడులు (vortices) ఏర్పడ్డాయి. ఆ సుడులలో ప్రతి ఒక్కదానిలోకి $7 \times 7 = 49$ చొప్పున ఇంతకుముందు చెప్పిన బుడగలు (bubbles) వచ్చి చేరుతాయి. ప్రతి 49 బుడగలతోను ఏర్పడిన ఒక్కొక్క బుద్బుద సముదాయం ఒక్కొక్క అణువు అవుతుంది. ఈ అణువులతోనే రెండవ ప్రపంచం ఏర్పడుతుంది. ఈ అణువులు ఏర్పడగా మిగిలిన ప్రాథమికపు బుడగలతో ఆదిప్రపంచం ఏర్పడుతుంది.

రెండవ ప్రపంచాన్ని అనుపాదక ప్రపంచం (monadic world) అంటారు. దాని నిర్మాణానికి కావలసిన అణువులు పోగా మిగిలిన బుద్బుద సముదాయాలను కొంతకాలం గడిచిన తర్వాత సౌర దేవుడు (solar deity) తనలోనికి లాక్కుని తిరిగి అమిత వేగంతో వదిలిపెడతాడు. అప్పుడు మళ్లీ సుడులు ఏర్పడతాయి. ప్రతి సుడిలోనికి $49 \times 49 = 2401$ చొప్పున బుడగలు వచ్చి చేరి మరింత సంక్లిష్టమైన (complex) అణువులు ఏర్పడతాయి. ఈ అణుపదార్థంతో మూడవదైన ఆత్మిక ప్రపంచం (spiritual world) నిర్మితమవుతుంది.

అది నిర్మాణం కాగా మిగిలిన అణువులను సౌరదేవుడు తనలోనికి ఉపసంహరించుకుని తిరిగి అమిత వేగంతో వదిలిపెడతాడు. దానివల్ల ఏర్పడిన సుడులలో ప్రతిదానిలోను $49 \times 49 \times 49 \times$ చొప్పున బుడగలు వచ్చి చేరి అవి మరింత సంశ్లిష్ట అణువులు అవుతాయి. ఆ అణువులతో నాల్గవదైన బౌద్ధిక ప్రపంచం (intuitional world) ఏర్పడుతుంది. ఇదే పద్ధతిలో సౌరదేవుడు అంతకంతకు పెద్దసైజు అణువులను సృష్టించి, అంతకంతకు స్థూలమైన అయిదవ, ఆరవ ప్రపంచాలను నిర్మిస్తాడు. చివరకు ఇంకా మిగిలిన బుడగలతో అన్నిటికంటే స్థూలమైన అణువులను సృష్టిస్తాడు. అటువంటి ప్రతిఒక్క స్థూలాణువుల సముదాయం (physical atoms) 49 టు ది పవర్ ఆఫ్ సిక్స్ బుడగలతో ఏర్పడుతుంది. అటువంటి స్థూలాణువులతోనే మనకు ఇంద్రియ గోచరమవుతున్న ఈ భౌతిక ప్రపంచం (physical world) నిర్మితమైంది. ఆ స్థూలాణువులే ఈనాడు భౌతిక శాస్త్రజ్ఞులు చెబుతున్న అణువులు (atoms), ఈ అణువులను, వాటిలోని ప్రోటాన్లు, న్యూట్రాన్లు, ఎలక్ట్రాన్లు మొదలైన అణు శకలాలనే (subatomic particles) శాస్త్రజ్ఞులు ప్రయోగరీత్యా కనుగొని, ఇంతకుమించిన పదార్థం (matter) అంటూ ఏమీ లేదని భ్రమ పడుతున్నారు. నిజానికి శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పే ఈ అణువులు, అణు శకలాల కంటే పోను పోను సూక్ష్మమైన పరమాణువులు (ఇంతకుముందు చెప్పినవి) వున్నాయి. వాటితోనే మనకు అగోచరమైన వివిధ ప్రపంచాలు (ఇంతకుముందు చెప్పిన యాస్ట్రల్ వరల్డ్, మెంటల్ వరల్డ్ మొదలైనవి) ఏర్పడ్డాయి. ఆ పరమాణువులతోనే మానవుని వివిధ అదృశ్య శరీరాలు (యాస్ట్రల్ బాడీ, మెంటల్ బాడీ వగైరా) కూడా ఏర్పడ్డాయి.

ఈ లోకాలు ఎక్కడున్నాయి?

మరి, మన కంటికి కాని, ఎంత శక్తిమంతమైన సూక్ష్మదర్శినిగిగాని, గణిత భౌతిక శాస్త్రజ్ఞుల పరిశోధనలకు గాని కనబడని ఈ అదృశ్య ప్రపంచాలు ఎక్కడ వున్నాయి? భూలోకం నుంచి పైకో, కిందికో, పోగా పోగా ఒక్కొక్కటి వస్తాయా? వీటి ఉనికి ఎక్కడ?

అంటే ఆ లోకాలు ఎక్కడెక్కడో లేవు. ఇక్కడే మనవద్దనే, మన చుట్టూనే వున్నాయని ధియాసఫిస్టులు చెబుతారు. ఈ భూగోళంతో పాటే, భూగోళం ఏ స్థలాన్ని ఆక్రమించి వున్నదో ఆ స్థలంలోనే, ఆ ప్రపంచాలన్నీ వున్నాయి. అయితే అవి మన కంటికి కనబడవు మన స్పర్శకు తగలవు. మన జ్ఞానేంద్రియాలు స్థూల పదార్థంతో తయారైనాయి. అవి స్థూల ప్రపంచాన్ని మాత్రమే చూడగలవు. తాకగలవు. తమకంటే సూక్ష్మపదార్థంతో తయారైన సూక్ష్మ ప్రపంచాలను, వాటిలోని జీవులను, వస్తువులను అవి చూడలేవు, తాకలేవు.

భౌతికమైన భూలోకం ఏడవ ప్రపంచం. దానిలోకి చొచ్చుకుని ఆరవ ప్రపంచం, దాన్ని చొచ్చుకుని అయిదవ ప్రపంచం, ఇలా అన్ని ప్రపంచాలు ఒక దానిలో నుంచి ఒకటి చొచ్చుకుపోతూ ఒక్క చోటే వున్నాయి. అంటే మన చుట్టూరా, మనలోనుంచి, మన వస్తువులలో

నుంచి ఆ ప్రపంచాలలోని మనుష్యులు దూసుకుపోతున్నారు. అక్కడి వస్తువులు చొచ్చుకు పోతున్నాయి. ఈ క్షణంలోనే నేనుగాని, మీరుగాని కూర్చున్న కుర్చీలో మనతోపాటు మరొక అదృశ్య వ్యక్తి కూర్చుని వుండవచ్చు. కాని మన ఉనికి వాడికి, వాడి ఉనికి మనకి తెలియదు. ఇది వినడానికి చాలా విడ్డూరంగా వుండవచ్చు. కాని, ఇది అక్షరాలా నిజమని ధియాసఫిస్టులు అంటారు. ఆ మాటకొస్తే కాస్మిక్ కిరణాలు, న్యూట్రీనోల వంటి సూక్ష్మాణువులు, అణు శకలాలు మనల్ని నిరంతరాయంగా దూసుకుపోతున్నాయి. కాని, వాటి ఉనికి మనకి తెలియడం లేదుకదా? అలాగే ఈ సూక్ష్మ ప్రపంచాలు. వాటిలో నివసించే మనుష్యులు కూడాను అని ధియాసఫిస్టులు అనవచ్చు. అయితే కాస్మిక్ కిరణాలు, న్యూట్రీనోలు మొదలైన వాటి ఉనికిని శాస్త్రీయ పరిశోధనలతో ప్రయోగాలతో శాస్త్రజ్ఞులు రుజువు చేశారు. కాని, ఈ సూక్ష్మ ప్రపంచాలకు అటువంటి రుజువు లేవీ లేవుకదా అని ఎవరైనా వాదిస్తే వాటికి కూడా ఖచ్చితమైన రుజువులున్నాయని, కావలిస్తే వాటిని కనుగొనడానికి, చూడడానికి అవసరమైన రహస్య యోగ (occult) సాధన చేయండి. మీకు కూడా అవి కనిపిస్తాయని ధియాసఫిస్టులు అంటారు. అదృశ్య ప్రపంచాలు, అదృశ్య వ్యక్తులు నిజంగా వున్నాయని అనీబిసెంట్ పెక్కుసార్లు ప్రకటించింది. అవి లేవని వాదించే వారిని తీవ్రంగా ఖండించింది. అందుచేత నమ్మదలచినవారు నమ్మడం, నమ్మదలచనివారు నమ్మకపోవడం తప్ప వేరే మార్గం లేదు.

ఒకే మూలపదార్థం

భౌతిక ప్రపంచం (physical world) ఏ మూల పదార్థంతో నిర్మితమైందో అదృశ్య ప్రపంచాలు కూడా అదే మూల పదార్థంతో నిర్మితమైనాయి. అయితే ఏ ప్రపంచానికి ఆధారమైన మూల పదార్థం ఎంత స్థూలంగా, లేదా ఎంత సూక్ష్మంగా వున్నదనేదాన్నిబట్టి, ఆ మూల పదార్థం ఎంత చిక్కగా, లేక ఎంత పల్కుగా ఉన్నదనే దాన్నిబట్టి ఆ ప్రపంచ స్వభావం నిర్ణయమవుతుంది. అంతే తప్ప స్వభావతః స్థూల, సూక్ష్మ ప్రపంచాలలోని పదార్థమంతా ఒకటే.

ఉదాహరణకు - భౌతిక ప్రపంచంలోని అణువులన్నీ స్వభావరీత్యా ఒకటే. అంటే ఆ అణువులకు ఆధారమైన ప్రోటాన్లు, ఎలక్ట్రాన్లు అన్నీ ఒకే మాదిరివి. అయితే ఒక అణువులో ఎన్ని ప్రోటాన్లు, ఎన్ని ఎలక్ట్రాన్లు వున్నాయనేదాన్ని బట్టి ఆ అణువు ఏ ధాతువుకు చెందిన అణువో నిర్ణయమవుతుంది. ఒకే ప్రోటాన్, ఒకే ఎలక్ట్రాన్ వున్న అణువు హైడ్రోజన్ అణువు అవుతుంది. రెండు ప్రోటాన్లు, రెండు ఎలక్ట్రాన్లు వుంటే ఆది హీలియం అణువు అవుతుంది. ఎనిమిది ప్రోటాన్లు, ఎనిమిది ఎలక్ట్రాన్లు వుంటే అది ఆక్సిజన్, 26 ప్రోటాన్లు, 26 ఎలక్ట్రాన్లు వుంటే అది ఇనుము, 79 ప్రోటాన్లు, 79 ఎలక్ట్రాన్లు వుంటే బంగారం - ఇలా ప్రోటాన్,

ఎలక్ట్రాన్ సంఖ్యను బట్టి ధాతువు మారుతుంది. ధాతు స్వభావం మారుతుంది. అలాగే భౌతికేతరమైన ప్రపంచాలలోని పదార్థం కూడా, ఇంతకుముందు చెప్పిన పద్ధతిలో ఒక పదార్థంలో అణువుల చిక్కుదనం మారుతున్న కొద్దీ ఆ పదార్థం యొక్క స్వభావం మారుతుంది.

మూలపదార్థం బాగా స్థూలంగాను, చిక్కగాను వుంటే దానితో మన భౌతిక ప్రపంచం నిర్మితమవుతుంది. మన జ్ఞానేంద్రియాలు కూడా అదే స్థూల పదార్థంతో ఏర్పడతాయి. అందుచేత భౌతిక ప్రపంచపు పదార్థంలోని అణువులు ఏ వేగంతో ప్రకంపిస్తూ (vibrate) వుంటాయో, అదే వేగంతో మన జ్ఞానేంద్రియాలలోని పదార్థపు అణువులు కూడా చలిస్తూ వుంటాయి. కనుకనే మన జ్ఞానేంద్రియాలు తమతో సమాన ధర్మంకల భౌతిక ప్రపంచాన్ని చూడగలుగుతున్నాయి. తాక గలుగుతున్నాయి. పదార్థంలోని అణువులు అంతకంటే ఎక్కువ వేగంతో చలించినా, తక్కువ వేగంతో చలించినా ఆ పదార్థం మనకు గోచరం కాదు.

అలాగే విద్యుదయస్కాంత (ఎలక్ట్రో మాగ్నెటిక్) తరంగాల ధైర్ఘ్యన్ని (length) బట్టి, ఫ్రీక్వెన్సీని బట్టి వాటిని మనం చూడగలగడం, చూడలేకపోవడం ఆధారపడి వుంటుంది. ఉదాహరణకు ఒకానొక పరిమితుల శ్రేణి (range)లోని విద్యుదయస్కాంత తరంగాలను మాత్రమే కాంతి తరంగాల రూపంలో మన కళ్ళు చూడగలవు. అంటే ఎరుపు, వయోలెట్ ల మధ్య తరంగాలే మనకు కాంతి రూపంలో కనిపిస్తాయి. ఎరుపు కంటే తక్కువ పరిమితిలోనికి వెడితే (అంటే ఇన్ ఫ్రారెడ్ కిరణాలు) అవి కూడా మనకు కనిపించవు. అలాగే వయోలెట్ ను దాటిపోయిన తరంగాలైతే, (అంటే అల్ట్రా వయోలెట్ కిరణాలు) అవి కూడా మనకు కనిపించవు. అంతమాత్రాన - ఇన్ ఫ్రారెడ్, అల్ట్రా వయోలెట్ విద్యుదయస్కాంత తరంగాలు మన కంటికి కనిపించనంత మాత్రాన - అవి లేవని మనం అనలేము. వాటిని ఫోటో తీసి చూడవచ్చు.

అలాగే శబ్ద తరంగాలు కూడా. అవి ఒక నిర్దిష్ట పరిధి లోపల వుంటేనే (సెకండుకు 30 నుంచి 20,000 సైకిల్స్ ఫ్రీక్వెన్సీలో ప్రకంపిస్తూ వుంటేనే) మన చెవులు శబ్దాలను వినగలవు. అంతకు తక్కువ ఫ్రీక్వెన్సీ అయినా, ఎక్కువ ఫ్రీక్వెన్సీ అయినా శబ్దం మనకు వినబడదు.

అణువుల ప్రకంపనలు

అదేవిధంగా పదార్థంలోని అణువుల ప్రకంపనలు మన భౌతిక ప్రపంచ పదార్థపు పరిధిలో వుంటేనే మనం గ్రహించగలము. లేకపోతే లేదు. భౌతికేతర ప్రపంచాలలోని పదార్థాల ప్రకంపనలు కంటే తక్కువగానో, ఎక్కువగానో వుండడంవల్లనే మనం ఆ ప్రపంచాలను గ్రహించ లేకపోతున్నాము. కాని, రహస్య యోగసాధన ద్వారా అతీంద్రియ శక్తులను (occult powers) సంపాదించినవారు అట్టి సూక్ష్మ ప్రపంచాలను తెలుసుకోగలరు;

వాటితో సంబంధాలను పెట్టుకోగలరు. వాటిలోకి ప్రయాణించేసి రాగలరు. పూర్వకాలంలో యోగులు, సిద్ధులు, ఋషులు ఆ విధంగా కామరూపాలతో కామగమనంతో ఇతర లోకాలకు వెళ్ళివస్తూ వుండేవారని పురాణాలలో చదువుతూ వుంటాము. (నారదుడు త్రిలోక సంచారం చేసేవాడు.) వారికి ఈనాడు థియాసఫిస్టులు చెప్పే అక్కల్ట్ శక్తులు వుండేవనే మనం అనుకోవాలి. ఆయా అదృశ్య ప్రపంచాలలోని పదార్థాల అణువులు ఏ వేగాలతో చలిస్తున్నాయో, ఆ వేగాలతోనే చలించే పదార్థాలతో నిర్మితమైన శరీరాలను ధరించగలిగితే- అంటే మన భౌతిక శరీరాలలోనుంచి మనం ఆ సూక్ష్మ శరీరాలలోకి మారగలిగితే - ఆయా అదృశ్య ప్రపంచాలలో మనం కూడా విహరించవచ్చు. అంటే జ్యోతిశ్శరీరం (astral body)తో జ్యోతిర్లోకం (astral world)లో, మానసిక శరీరం (mental body)తో మానసిక ప్రపంచం (mental world)లో సంచరించవచ్చు. ఆ విధంగా సంచరించగల శక్తులు తనకు కలవని చార్లెస్ లెడ్బీటర్ చెప్పుకున్నాడు.

ఒక లోకంలో మరో లోకం

పోతే మరొక సందేహం రావచ్చు. ఒకే స్థలంలో, ఒకే సమయంలో భౌతిక ప్రపంచంతో సహా ఏడు ప్రపంచాలు ఎలా ఇమిడివున్నాయి? అది ఎలా సాధ్యమైందంటే -మన భౌతిక ప్రపంచపు అణువులను తీసుకోండి. అణువు అనేది చాలా సూక్ష్మమైన పదార్థం. దాన్ని ఎంత శక్తివంతమైన మైక్రోస్కోప్ తో నైనా చూడలేము. అటువంటి అణువులతోనే వాయు, ద్రవ, ఘన పదార్థాలన్నీ ఏర్పడ్డాయి. వాయు పదార్థంలో అణువులు ఒకదానికొకటి దూర దూరంగా చలిస్తూ వుంటాయి. వాటి మధ్య వాటి సైజుతో పోల్చితే అపార దూరాలున్నాయి. ద్రవ పదార్థంలో అణువులు మరికొంత దగ్గర దగ్గరగా వుంటాయి. ఘన పదార్థంలో ఇంకాస్త దగ్గర దగ్గరగా వుంటాయి. కాని ఎంత దగ్గరగా వున్నప్పటికీ అణువుల సైజులో పోల్చితే అణువుల మధ్య దూరాలు చాలా ఎక్కువగానే వుంటాయి. ఇక అణుకేంద్రం (న్యూక్లియస్)లో ప్రోటాన్లు అనబడే అతి సూక్ష్మ అణు శకలాలు వుంటాయి. ప్రోటాన్లుగాని, ఎలక్ట్రాన్లుగాని ఎంత చిన్నవంటే వాటి సైజులతో పోల్చితే ప్రోటాన్లు పోగుపడిన అణు కేంద్రానికి, ఎలక్ట్రాన్లు తిరిగే వలయాలకు మధ్య అపార దూరాలుంటాయి. అంటే అణువుల లోపల ఎంతో ఖాళీ స్థలాలున్నాయి. అలాగే అణువుల మధ్య కూడా ఎంతో ఖాళీ జాగాలున్నాయి. కనుక మనం ఘన పదార్థం అనుకునే దానిలోపల ఎక్కువ భాగం శూన్యమైన ఖాళీ స్థలమే వుంది. చాలా స్వల్పాతి స్వల్పమైన భాగంలో మాత్రమే ప్రోటాన్లు, ఎలక్ట్రాన్లు, న్యూట్రాన్లు వంటి పదార్థ శకలాలున్నాయి.

ఈ విధంగా అత్యధిక భాగం ఖాళీగా ఉన్న భౌతిక పదార్థంలోని శూన్యంలోకి అంతకంటే సూక్ష్మమైన పదార్థం చొచ్చుకుని వుండడంలో వింతలేదు. అంటే భౌతిక

ప్రపంచంలో అత్యధిక భాగం శూన్యంగా వుండడాన్ని అవకాశంగా తీసుకుని, దానిలోని అంతకంటే సూక్ష్మ పదార్థంతో నిర్మితమైన జ్యోతిష్ప్రపంచం (astral world) చొచ్చుకొని వుండడం తటస్థిస్తుంది.

ఖాళీ జాగాలు

భౌతిక ప్రపంచంలో వలెనే జ్యోతిష్ప్రపంచంలో కూడా మరింత శూన్యమైన ఖాళీ ప్రదేశమే ఎక్కువగా ఉంటుంది. అందుచేత అంతకంటే సూక్ష్మమైన పదార్థంతో నిర్మితమైన మానసిక ప్రపంచం జ్యోతిష్ప్రపంచంలోకి చొచ్చుకుపోయి వుంటుంది. అలాగే ఆ మానసిక ప్రపంచంలోకి, బౌద్ధిక ప్రపంచం (intuitional world), దానిలోనికి ఆత్మిక ప్రపంచం (spiritual world), దానిలోనికి అనుపాదక ప్రపంచం (monadic world) చొచ్చుకుపోయి వుంటాయి. ఈ విధంగా ఒకే స్థలాన్ని, ఒకే సమయంలో విభిన్న ప్రపంచాలు ఆక్రమించుకుని వుండడం సంభవిస్తుంది.

అయితే భౌతిక ప్రపంచం కంటే మిగతా అదృశ్య ప్రపంచాలు ఒకదానికంటే ఒకటి పెద్దవి. అందుచేత అవి భూమండలాన్ని ఆక్రమించడమేకాక, ఒకదాన్ని మించి ఒకటి పోసు పోసు పెద్దవైన స్థలాలను ఆక్రమిస్తూ పోతాయి. ఉదాహరణకు భూమండలానికి తర్వాతది అయిన జ్యోతిర్మండలం (astral world) భూమండలాన్ని ఆక్రమించడమే కాక ఇంచుమించుగా చంద్రమండలం దాకా వున్న స్థలాన్ని ఆక్రమించి వుంటుంది. జ్యోతిర్మండలం తర్వాతిదైన మానసిక ప్రపంచం (mental world) భూలోకాన్ని, జ్యోతిర్లోకాన్నే కాక వాటిని దాటి ఇంకా చాలా దూరం వరకు విస్తరించి వుంటుంది. ఇలాగే మిగతా ప్రపంచాలు కూడాను.

ఇదంతా మన సౌరవ్యవస్థ (solar system)కు సంబంధించిన విభిన్న ప్రపంచాల వృత్తాంతం. ఇటువంటి సౌర వ్యవస్థలు మన విశ్వం (universe)లోను, ఇంకా అనంతంగా వున్న ఇతర విశ్వాల్లోను అసంఖ్యాకంగా వున్నాయి.

కాగా ప్రతి సౌర వ్యవస్థకు దాన్ని పరిపాలించే ఒక దేవుడు వుంటాడు. మొత్తం సౌరవ్యవస్థ ఆయన స్వరూపమే. దాన్ని సృష్టించింది ఆయనే. ఆయనలో ఒక స్వల్ప భాగం మాత్రమే మన సౌర వ్యవస్థ. అగ్నిలో నుంచి విస్ఫులింగాలు వెడలి తిరిగి అగ్నిలోనే లయమైనట్టుగా, సౌర వ్యవస్థ సౌర దేవుని (solar deity)లో నుంచి వెలువడి చివరకు ఎప్పుడో ఆయనలోనే లయిస్తుంది. ఇదంతా ఇలా ఎందుకు జరుగుతున్నది అనేది మనం అడగరాని ప్రశ్న. సమాధానం లేని ప్రశ్న. మహా అయితే దేవుడు తన కోసం తనను తాను అభివ్యక్తం చేసుకునే ప్రక్రియే ఈ సృష్టి అంతా. మన సౌర వ్యవస్థ పరిపాలకుడు (దేవుడు) సనత్కుమారుడట.

పరిణామ దశలు

సృష్టిలోని సమస్తం దేవునిలోనుంచే ఉద్భవించింది. ఈ సమస్తం అనాదికాలం నుంచి అంతకంతకు ఉన్నతోన్నతమైన దశలకు పరిణామం చెందుతూ వస్తున్నది. ఈ పరిణామ క్రమంలో అత్యున్నత దశను చేరుకున్న జీవి మానవుడు. అతడు దేవుని అంశగా దేవుని నుంచి విడివడినవాడు. అతడు తొలుత అనుపాదక ప్రపంచంలో (monadic world) ఒక వ్యక్తి (monad)గా వుంటాడు. పరిణామ క్రమంలో ఆ వ్యక్తి వరుసగా క్రింది ప్రపంచాలలోకి దిగివస్తాడు. అనుపాదక ప్రపంచంలో నుంచి ఆత్మిక(spiritual) ప్రపంచంలోకి ఆత్మ స్వరూపంతో వస్తాడు. దానికి దిగువన బౌద్ధిక (intuitional) ప్రపంచం. దానిలో బౌద్ధిక శరీరంతో మానవుడు వుంటాడు. దాని దిగువన ఊర్ధ్వ మానసిక ప్రపంచం వుంటుంది. అందులో మానవుడు కారణ శరీరం (causal body) ధరిస్తాడు. ఇంకా దిగువన అధో మానసిక ప్రపంచంలో మానస శరీరంతోను అంతకంటే దిగువన జ్యోతిర్లోకం (astral world) లో జ్యోతిశ్శరీరంతోను వుంటాడు. ఆ పిదప మాతృ గర్భంనుంచి వెలువడిన శిశువుగా భౌతిక దేహం ధరిస్తాడు.

మానవ బౌతిక శరీరం వృద్ధి అయి మానవ జీవితం ముగిసిన తర్వాత ఆ శరీరం శిథిలమై మనం మరణం అని భావించేది సంభవిస్తుంది. తిరిగి చక్రనేమి క్రమం ప్రారంభమవుతుంది. జ్యోతిశ్శరీరంతో జ్యోతిర్లోకంలో కొన్నాళ్ళు గడుపుతాడు. ఎన్నాళ్ళు అనేది - అతని కోర్కెలు, ఉద్దేశాలను బట్టి వుంటుంది. భౌతిక జీవితంలో అతని కోర్కెలు, ఉద్దేశాలు బాగా బలంగా వుంటే - వాటి బలం క్షయించేవరకు అతడు ఆ లోకంలో ఆ శరీరంతో వుంటాడు. అలాగే మిగిలిన ప్రపంచాలలో అతని నివాసం కూడా. భూలోకంలో అతడు గడిపిన జీవితపు అనుభవాలు, వాసనలను బట్టి అతడు ఆయా ప్రపంచాలలో గడిపే కాలం ఆధారపడి వుంటుంది.

బోధిసత్వులు

మానవుడు ఈశ్వరాంశగా ప్రారంభమై, అనేక జన్మలలో అనేక అనుభవాలు పొంది అంతకంతకు పరిణితుడై తుదకు ఈశ్వర సన్నిధి చేరుకుంటాడు. అయితే ఆ విధంగా పరిణతి పొందినవారు పరిణామక్రమంలో తమకంటే క్రింది దశలలో ఎక్కడో ఆగిపోయిన వారి సముద్ధరణ కోసం తాము దేవునిలో ఐక్యమైపోకుండా, తమ ప్రత్యేక ఆస్తిత్వాన్ని నిలుపుకుంటూ తమ అదృశ్యశరీరాలతో కొనసాగుతూనే వుంటారని ధియాసఫిస్తులు నమ్ముతారు. ఆ అర్హుల దశను చేరుకున్నవారే బోధిసత్వులు. వారిని మహాత్ములని, మహర్షులని, అర్హతులని, పరమ గురువులని, మాస్టర్స్ అని ఇంకా ఎన్నో విధాలుగా వ్యవహరిస్తారు. వారికి తమ కోసం అంటూ ఇక చేయవలసిన కర్మలేదు. చేరవలసిన

పరిపూర్ణత (perfection) లేదు. వారు పూర్ణ ప్రజ్ఞలు. అటువంటి వారు అప్పుడప్పుడు “పరిత్రాణాయ సాధూనాం - వినాశాయచ దుష్టుతాం - ధర్మ సంస్థాపనార్థాయ - సంభవామి యుగే యుగే” అన్నట్టుగా భూలోకంలో భౌతిక శరీరాలతో తిరిగి అవతరిస్తారు. నూతన మతాలు స్థాపిస్తారు. దుఃఖిత మానవాళికి మార్గదర్శకులు అవుతారు. పర్షియాలో జొరాష్టర్, ఇండియాలో మనువు, బుద్ధుడు, సాలస్తీనాలో క్రీస్తు అటువంటి ప్రవక్తలే. వారు దివ్య మానవులు.

కొందరు మహాత్ములు భౌతిక దేహాన్ని విడిచి ఆత్మిక శరీరాన్ని ధరిస్తారు. మరికొందరు భౌతిక దేహంతోనే కొనసాగుతారు. ఆ విధమైన మహాత్ములు నేటికీ వివిధ దేశాలలో అజ్ఞాతంగా ఉన్నారు. మాస్టర్ జీసస్ లెబనాన్ పర్వతాలలో, మాస్టర్ హిలారియస్ ఈజిప్టులో, మాస్టర్ మోర్య, మాస్టర్ కూత్ హూమీ టిబెట్లో, మాస్టర్ రాకోక్కి హంగరీలో వుంటున్నారు. వీరిలో మదాం హెచ్.పి.బ్లావట్స్కీ ద్వారా థియసాఫికల్ సొసైటీని స్థాపించిన వారు మాస్టర్ మోర్యా. మాస్టర్ కూత్ హూమీ. వారు మానవాళి సముద్ధరణకే ఆ సొసైటీని స్థాపించారు.

పైన పేర్కొన్నట్టు మానవాళిని పరిణామక్రమంలో ముందుకు తీసుకుపోవడానికి, వారికి నూతన సందేశం అందజేసి మార్గదర్శకులు కావడానికి మహాత్ములైనవారు అప్పుడప్పుడు భూలోకంలో అవతరిస్తూ వుంటారు. అటువంటి ఒక మహాత్ముడు 19వ శతాబ్దపు ఆఖరి సంవత్సరాలలో జన్మించనున్నాడని. ఆయన అవతరణ కోసం ఆనాటి సంక్షుభిత ప్రపంచం పరిపక్వంగా వున్నదని థియసాఫికల్ సొసైటీ సభ్యులు విశ్వసించారు. జగద్గురువు కాదగిన అటువంటి మహాపురుషుడు ఎక్కడ ఎప్పుడు జన్మిస్తాడోనని ఎదురు చూశారు. చివరికి పనిగట్టుకుని అట్టే అన్వేషించవలసిన అవసరం లేకుండానే వారు ఎదురుచూసిన జగద్గురువు భారతదేశంలోనే, దివ్యజ్ఞాన సమాజపు ప్రధాన కార్యాలయ సమీపంలోనే, ఆ సమాజం ప్రెసిడెంట్ అయిన అనీబిసెంట్, తదితర ప్రముఖ సభ్యుల ఎరుకలోనే, వారి కళ్ళముందు తిరుగాడుతూ ఆశ్చర్యకరంగా తటస్థపడ్డాడు. ఆ “జగద్గురువు” గురించి మున్ముందు తెలుసుకుందాము.

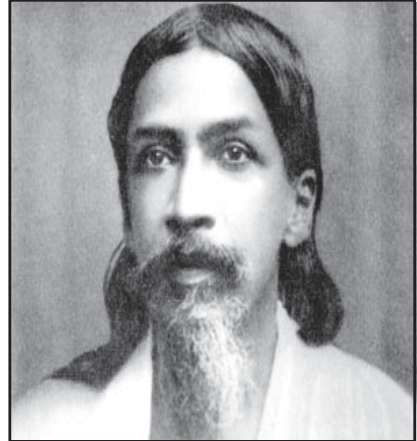
57. అరవిందుని దివ్య జీవనదర్శనం

కోట్ల కొలది సంవత్సరాలుగా జీవ పరిణామం నిరంతరాయంగా, అవిచ్ఛిన్నంగా జరుగుతున్నది. ఒకానొక కాలంలో సముద్రాలలో నిర్జీవ రసాయనిక కణాల యాదృచ్ఛిక సంయోగం (accidental combination) వల్ల జనించిన ఒకే సంక్లిష్ట కణంగా జీవం (life) ప్రారంభమైంది. ఆ తర్వాత బహుకణ జీవులుగా పరిణామం చెందింది. ఇంకా తర్వాత వృక్షజాతి జీవులుగా, క్రమంగా జలచరాలుగా, ఆ తర్వాత నేలపైకి వ్యాపించి ఉభయ చర జీవులుగా, ఆ పిదప రకరకాల జంతు జాతి జీవులుగా రూపొందింది.

తొలుత అతి ప్రాథమికమైన అమీబా (Amoeba) వంటి ఏకకణ ప్రాణులతో మొదలు

పెట్టి జీవం కోట్ల సంవత్సరాల కాలంలో అంతకంతకు ఉన్నత దశలకు చెందిన జీవ జాతులుగా పరిణమించింది. పరిణామం అంటే కేవలం మార్పు మాత్రమే కాదు. క్రమంగా ఉన్నత దశల వైపు జరిగే మార్పునే పరిణామం (evolution) అంటారు.

వెన్నెముక లేని జంతువులు, వెన్నెముకగల జంతువులు, అండజాలు, స్తన్య జంతువులు, రకరకాల వానర జాతులు, రకరకాల మానవ సదృశజాతులు (Homo Sapiens) ఈ విధంగా పరిణామం

పురోగమించింది. ఆ తర్వాత కూడా ఆదిమ మానవ సమాజాల నుంచి అనేక అనాగరిక దశలను అతిగమించి తుదకు ఆధునిక నాగరిక సమాజాల వరకు పరిణామం కొనసాగింది. (ఈ పరిణామ చరిత్రపై ఆసక్తి కలవారు ఈ రచయిత వ్రాసిన 'సరావతారం' చూడవచ్చు).

పరిణామంలో పై దశ

కాని జీవపరిణామం (evolution of life) మానవునిలో ఆగిపోయిందని, ఆగిపోతుందని శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పడంలేదు. అయితే, ఇకముందు పరిణామం ఏ దిశగా జరుగుతుందనే దానిపై రకరకాల ఊహాగానాలు తప్ప ఖచ్చితమైన వాదాలు సిద్ధాంతాలు ఏవీ లేవు.

మనకు తెలిసినంతవరకు మాత్రం ఈనాడు పరిణామంలో మానవుడే అత్యున్నత దశ. ఎందుకంటే భౌతిక పరిణామానికి సంబంధించినంత వరకు మానవుడు జంతుకోటికి చెందిన వాడైనా, ఏ జంతువుకు లేని స్థాయిలో ఆలోచించే మనస్సు అతనికి వున్నది. ఆ మనస్సుతోనే అతడు నేడు సృష్టికి ప్రతిసృష్టి చేసి, బ్రహ్మాండమైన నాగరికతను సృష్టించుకున్నాడు. అద్భుతమైన సైన్సును, టెక్నాలజీని, కళలను, తత్వ శాస్త్రాన్ని, మతాలను అభివృద్ధి చేసుకున్నాడు. భౌతికమైన ఈ ప్రపంచం, ఈ సమస్త సృష్టి, జీవకోటి ఎలా వచ్చాయి, ఎక్కడి నుంచి వచ్చాయి, ఎందుకు వచ్చాయి అని సైన్సు ద్వారా, తత్వచింతన ద్వారా అన్వేషిస్తున్నాడు, వివేచిస్తున్నాడు. ఏవో సమాధానాలు లభిస్తున్నాయి కాని, ఒక సమాధానం లభిస్తే పది ప్రశ్నలు, పది సందేహాలు తలెత్తుతున్నాయి, ఇంకా ఇంకా సత్యాన్వేషణ సాగుతున్నది. అంతిమ సత్యం కోసం అంతులేని అన్వేషణ కొనసాగుతూనే వున్నది.

కనుకనే భౌతిక విజ్ఞాన శాస్త్రమార్గాన అన్వేషించి నంతకాలం అంతిమ సత్యపు అంతు చిక్కదని ఆధ్యాత్మికవాదులు అంటారు. అసలు మానవుని అన్వేషణ అంతాపొంతూ లేకుండా సాగుతున్నదంటేనే - అతని జిజ్ఞాసా పిపాస తృప్తిపడడం లేదంటేనే- అతడు అందుకోవలసిన అంతిమ సత్యం ఇంకా ఏదో ఎక్కడో వుందన్న మాటేకదా? ఏమిటా అంతిమ సత్యం?

మరింత ఉన్నత దశ?

జీవం ఏకకణప్రాణితో తృప్తి పడక పోవడంవల్లనే బహుకణ జీవిగా, వృక్ష, జంతు జాతులుగా చివరికి మానవుడుగా, మానవ మనస్సుగా పైకి, ఇంకా పైపైకి, 'ఉత్పరిణామం' చెందుతూ వచ్చింది. అయినా, మానవ మనస్సు ఏదో అసంతృప్తితో ఇంకా దేనికోసమో అన్వేషిస్తూనే వున్నదంటే, అది అందుకోవలసిన ఉన్నత పరిణామ దశ ఇంకా ఏదో వున్న దన్నమాట.

అయితే ఒకటి. జీవ పరిణామం “మనస్సు” అనే ఈనాటి ఉన్నత దశను అందుకున్న తర్వాత - అంటే జీవ పరిణామం మనస్సుదిశగా సాగిన తర్వాత - ఇంకా అది అందుకోవలసిన మరింత ఉన్నత “భౌతికదశ” ఏదీ లేదన్నమాట. మనస్సు తన సత్యాన్వేషణలో పొందుతున్న అసంతృప్తిని బట్టి చూస్తే ఇకపై పరిణామం భౌతికంగా కాక, మనస్సు దశను దాటి ఇంకా పైదశలవైపుగా జరగవలసి వుందన్నమాట.

మైండ్ తర్వాత సూపర్ మైండ్

మరి మానవ మనస్సు కంటే ఉన్నత దశ అంటూ ఒకటి వున్నదా? ఉన్నది. అది అతిమనస్సు - సూపర్ మైండ్ (supermind). ఆ అతి మనస్సుతోనే మానవుడు చరమ సత్యాన్ని గ్రహించగలడు, అటువంటి అతి మానస చైతన్యం (supramental consciousness) దిశగానే మానవపరిణామం (జీవ పరిణామం) పురోగమిస్తున్నది. అనివార్యంగా,

అప్రతిహతంగా, పురోగమిస్తున్నది. ఎప్పటికైనా మానవజాతి మనోదశ (mental state)ను దాటి, అతిమనోదశ (supramental state) ను అందుకుంటుంది. అదే దివ్యచైతన్య (divine consciousness) దశ. ఆ దశను చేరుకున్న మానవుడు (man) అధిమానవుడు (superman) అవుతాడు. క్రమంగా ఒక అధిమానవ జాతి (a race of supermen) అవతరించినా ఆశ్చర్యం లేదు. అయితే, ఆ పరిణామం అనివార్యమే అయినా, దాన్ని త్వరితం చేయడానికి మనం కృషిచేయాలి. సాధన చేయాలి.

మహామనీషి అరవిందుడు

ఈ విధమైన ఒక వినూతన పరిణామవాదాన్ని - దాన్ని పురస్కరించుకున్న ఒక విలక్షణ తత్వచింతనను - వెలయించిన మహామనీషి శ్రీ అరవిందుడు, ఆయన చింతన వేదాలపై, ఉపనిషత్తులు, భగవద్గీత, యోగశాస్త్రం, తంత్రశాస్త్రం మొదలైన వాటిపై ఆధారపడిన దైనప్పటికీ, అనేక విషయాలలో వాటిని దాటి ముందుకు పోయింది. శంకరాద్వైతం, తదితర వేదాంత శాఖలతో విభేదించి, పూర్తిగా తనదైన ఒక వినూతన చింతనా వ్యవస్థను ఆయన ఆవిష్కరించాడు. దేశ, విదేశాలలో ఆయనకు ఎందరో అనుయాయులున్నారు. ఈ శతాబ్దపు గొప్ప తాత్వికులలో ఆయనొకరు. ఆయన చింతన ఎంత ఆసక్తికరమో, ఆయన జీవిత కథనం అంత ఆసక్తి కలిగిస్తుంది. దిజ్ఞాత్రంగా ఆయన జీవితాన్ని తెలుసుకుందాము.

జీవిత విశేషాలు

అరవింద ఘోష్ కలకత్తాలో 1872 ఆగస్టు 15వ తేదీన ఒక సంపన్న బెంగాలీ కుటుంబంలో జన్మించాడు. తండ్రి కృష్ణధన్ ఘోష్ కు బ్రిటిష్ వలస పాలకులపై, వారి సంస్కృతిపై, నాగరికతపై, ఆఖరికి వారి వేషభాషలపై వల్లమాలిన మోజు. తన పిల్లలు అచ్చంగా యూరోపియన్లవలె మారిపోవాలని భావించారు.

ఆయనకు నలుగురు కుమారులు. అరవిందుడు మూడవ కుమారుడు. అతనికి 20 ఏళ్ళు దాటే వరకు మాతృభాష నేర్చుకోకుండా తండ్రి కట్టడి చేశాడు. ఇంట్లో బెంగాలీ నౌకర్లు వుంటే పిల్లలకు బెంగాలీ అంటుతుండేమో అని, ఇంగ్లీషు, హిందీ మాత్రమే నేర్చిన వారిని నియమించాడు. (ఇంగ్లీషుపట్ల ఆయన వ్యామోహాన్ని మనం ఏవగించుకోవచ్చుగాని, దేశానికి స్వాతంత్ర్యం వచ్చి 50 ఏళ్ళు అవుతున్నా ఇప్పటికీ మనలో చాలామందికి తెలుగుంటే ఎంతచిన్న చూపో, ఇంగ్లీషు మీడియం విద్యపట్ల, అమెరికా వంటి పాశ్చాత్యదేశాలలో చదువు పట్ల, ఉద్యోగాలపట్ల ఎంత మోజో మనకు తెలిసిందేకదా? అందుచేత ఆ పారతంత్ర్యపు రోజులలో కృష్ణధన్ ఘోష్ వంటి వారి ఇంగ్లీషు భాషా, సంస్కృతీ వ్యామోహం అర్థం చేసుకోదగిందే.)

ఇంగ్లండ్‌లో చదువు

అరవిందుని అయిదవ ఏట అతడిని, అతడి అన్నలను తండ్రి దార్జిలింగ్‌లోని ఒక యూరోపియన్ పాఠశాలలో చేర్చి చదివించాడు. అతని ఏడవ ఏట వారిని తనతో ఇంగ్లండ్ తీసుకుపోయి అక్కడ ఒకరి ఇంటిలో వుంచి వచ్చాడు. అరవిందుడు ఇంగ్లీషేకాక, ఫ్రెంచి, లాటిన్, గ్రీక్ భాషలను క్షుణ్ణంగాను, ఇటాలియన్, జర్మన్, శ్వానిష్ భాషలను కొంచెంగాను నేర్చుకున్నాడు. షేక్స్పియర్, పెల్లీ, కీట్స్ కవిత్వాన్ని ఆపోశన పట్టాడు. తానూ కవిత్వం వ్రాసేవాడు. ఐ.సి.ఎస్. పరీక్షకు కట్టి ఒక పరీక్షలో ప్యాసయ్యాడు కాని, మిగిలిన పరీక్షలకు బుద్ధిపూర్వకంగానే గైర్ హాజరు అయినందున ఐ.సి.ఎస్. పూర్తికాలేదు. పైగా అప్పటికే తండ్రి కృష్ణధన్‌తో పాటు, అరవిందునికి కూడా ఇంగ్లీషు వారిపట్ల మోజుతగ్గి, ఏవగింపు హెచ్చింది.

తిరిగి రాక

స్వదేశానికి అరవిందుడు 1893లో తిరిగి వచ్చాడు. బరోడా మహారాజా ఆహ్వానంపై ఆ సంస్థానంలో రెవిన్యూ శాఖలో ఉద్యోగంలో చేరాడు. తర్వాత మహారాజా కాలేజీలో ఇంగ్లీషు, ఫ్రెంచి భాషల లెక్చరరుగాను, ఆ పిదప వైస్ ప్రిన్సిపాల్ గాను పనిచేశాడు.

బరోడాలో 1893 నుంచి 1906 వరకు వున్నాడు. బాల్యంలో ఆయనకు ఎంత విపరీతంగా ఇంగ్లీషు సంస్కృతిపట్ల వ్యామోహం వుండేదో బరోడా వెళ్ళిన కొద్ది రోజులకే అంత జాతీయవాదిగాను మారాడు. ముందుగా బెంగాలీ నేర్చుకున్నాడు. సంస్కృతంతోపాటు గుజరాతీ, మరాఠీ భాషలు అధ్యయనం చేశాడు. సంస్కృతంలో భారత, రామాయణాలను, కాళిదాస, భవభూతుల కావ్యాలను, నాటకాలను చదివాడు. 1901లో మృణాళినీదేవితో వివాహమైంది. కాని, వారు అట్టేకాలం కలసి కాపురం చేయలేదు. బొంబాయి నుంచి వెలువడే “ఇందుప్రకాష్” అనే ఆంగ్ల వారపత్రికలో విప్లవాత్మక వ్యాసాలు తరచుగా వ్రాసేవాడు. కాని, అవి మారీ తీవ్రంగా వున్నందున బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ఆ పత్రికను నిషేధిస్తుందేమోననే భయంతో దాని సంపాదకుడు జోరు తగ్గించమని కోరడంతో క్రమంగా అసలు ఆ వ్యాసాలనే విరమించాడు.

తీవ్రవాదిగా అరవిందుడు

సుమారుగా 1902 నుంచి వరుసగా భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ సభలకు హాజరవుతూ వుండేవాడు. కాని దాని మితవాద రాజకీయాలు, మహజర్ల విధానం ఆయనకు నచ్చలేదు. 1905 నాటి బెంగాల్ విభజనతో మరింత తీవ్రవాదిగా మారాడు. 1907 లో సూరత్ మహాసభలో సురేంద్రనాథ్ బెనర్జీ, రాస్ బిహారీ ఫోష్, గోఖలేవంటివారు మితవాదులు (moderates) గాను, బిపిన్ చంద్రపాల్, తిలక్, లజపతిరాయ్ వంటివారు అతివాదులు

(extremists) గాను విడిపోయి పరస్పరం సంఘర్షించుకుని కాంగ్రెస్ సంస్థరెండుగా చీలిపోయినప్పుడు అరవిందుడు అతివాదుల పక్షాన నిలిచాడు. క్రమంగా ఆయనకు తిలక్ తర్వాత అంతటి నాయకుడనే గుర్తింపు వచ్చింది.

ఇంతలో ఆయన తమ్ముడు బారీన్‌ఘోష్ ఒక రహస్య విప్లవ సంస్థను స్థాపించాడు. అరవిందుడు టెర్రరిజంను సమర్థించలేదుగాని, సాయుధవిప్లవాన్ని ప్రోత్సహిస్తూ ప్రచారం చేశాడు. పూర్ణస్వరాజ్ మన ధ్యేయం కావాలని ప్రకటించాడు. బిపిన్ చంద్రపాల్ నడుపుతున్న “వందేమాతరం” పత్రికలో బ్రిటిష్ వారిపై నిప్పులు కక్కి రచనలు చేశాడు. ఆ పత్రికను తన పేరు పెట్టుకోకుండా ఎడిట్ చేసేవాడు. ఒకసారి ఆయనను ప్రభుత్వం రాజద్రోహ నేరానికి అరెస్టు చేసింది కాని తగిన సాక్ష్యం దొరక్క వదిలివేసింది.

కారాగార శిక్ష

ఒకసారి ఒక ఇంగ్లీష్ మెజిస్ట్రేట్ అమానుష ప్రవర్తనకు అగ్రహించిన విప్లవకారులు అతడిని అంతం చేయాలని కుట్ర చేసి, ఒక క్లబ్ నుంచి బయటికి వస్తున్న గుర్రపు బండిలో అతడున్నాడనుకుని పొరబడి బాంబు విసిరారు. బండిలోని ఇరువురు ఇంగ్లీషు మహిళలు చనిపోయారు. అరవిందుని తమ్ముడైన బారీన్‌ను, ఖుదీరాం బోస్ అనే విప్లవవాదిని, మరికొందరిని ప్రభుత్వం అరెస్టు చేసింది. మొత్తం 42 మందిపై కేసు పెట్టింది.

ఆ సంఘటనతో ఏ మాత్రం సంబంధం లేకపోయినా అరవిందుడిని కూడా టెర్రరిస్టుగా అనుమానించి అతడిని కూడా అరెస్టు చేసి అలీపూర్ జైలులో 1908 మే 5వ తేదీన నిర్బంధించింది. అలీపూర్ బాంబు కేసుగా ప్రసిద్ధికెక్కిన ఆ కేసులో అరవిందుని పక్షాన దేశబంధు చిత్తరంజన్‌దాస్ వాదించాడు. తన వాద పటిమతో కోర్టులో అరవిందుని నిర్దోషిత్వాన్ని నిరూపించాడు. ప్రభుత్వం అరవిందుడిని 1909 మే 6న జైలు నుంచి విడి లేక విడుదల చేసింది. కాని, ఆయన కార్యకలాపాలపై నిఘా వేసి ఉంచింది. అప్పటి గవర్నర్ జనరల్ లార్డ్ మింటో సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేట్ ఫర్ ఇండియా లార్డ్ మోర్లేకు ఒక లేఖ వ్రాస్తూ “ఈనాడు దేశంలోకల్లా అత్యంత ప్రమాదకారి అయిన వ్యక్తి” అని అరవిందుడిని గురించి ప్రస్తావించాడు. అతడికి ద్వీపాంతర వాస శిక్ష విధించాలని కూడా అతడు సిఫారసు చేశాడు.

యోగవిద్యపై ఆసక్తి

బరోడాలో ఉద్యోగం చేస్తున్న రోజులలోనే అరవిందునికి భారతీయ తత్వ చింతనతోపాటు యోగ విద్యపై కూడా ఆసక్తి కలిగింది. క్రమం తప్పక యోగ సాధన చేసేవాడు. ప్రాణామాయ సాధనవల్ల ఆయనలో శారీరకంగాను, మానసికంగాను, మార్పులు రాసాగాయి. అలీపూర్ జైలులో ఏడాదిపాటు నిర్బంధంలో గడిపినప్పుడు కూడా ఆయన

యోగ సాధనను విడిచిపెట్టలేదు. ఆ రోజులలోనే ఆయనకు స్వామి వివేకానంద అశరీర సందేశాలు వినవచ్చేవి.

విడుదల తర్వాత 1909లో కర్మయోగి అనే ఇంగ్లీషు పత్రిక, ధర్మ అనే బెంగాలీ పత్రిక స్థాపించి నడిపాడు. కాని అలా ఎంతోకాలం గడవలేదు. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ఎలాగైనా అరవిందుడిని రాజద్రోహిగా నిరూపించి ద్వీపాంతరవాస శిక్షపడేటట్లు చేయాలని తీవ్రంగా ప్రయత్నించింది. ఆ సంగతి సిస్టర్ నివేదితకు తెలిసి అరవిందునికి రహస్యంగా వర్తమానం పంపించింది. వెంటనే దేశంనుంచి వెళ్ళిపోయి మరొకచోటనుంచి దేశ స్వాతంత్ర్య సమరం సాగించవలసిందిగా ఆమె సలహా ఇచ్చింది.

పాండిచేరికి చేరిక

ఆ సలహా అరవిందునికి నచ్చింది. ప్రభుత్వం తనను అరెస్టు చేస్తుందని, శిక్ష విధిస్తుందని భయపడికాక, తన ఆధ్యాత్మిక సాధనకు అంతరాయం కలుగుతుందనే భయంతో అరవిందుడు, ఇరువురు మిత్రులతో కలసి 1910 ఫిబ్రవరి 10వ తేదీన మొదట ఫ్రెంచి పాలిత ప్రాంతమైన చందర్ నగోర్ వెళ్ళాడు. అది కూడా అంత సురక్షిత స్థలమని అనిపించలేదు. బ్రిటిష్ పోలీసులు ఆయనను వెన్నాడుతున్నారు. వారి కన్నుగప్పి 1910 ఏప్రిల్ 2వ కలకత్తా రేవు నుంచి ఒక నౌకలో రహస్యంగా బయలుదేరి 4వ తేదీనాటికి మరొక ఫ్రెంచి వలస అయిన పాండిచేరి చేరుకున్నాడు.

నాటినుంచి ఆయనకు అదే స్థిర నివాసమైంది. తొలి రోజులలో తిండికి, వసతికి ఇబ్బంది కలిగింది. క్రమంగా పరిస్థితులు అనుకూలించాయి. తిరిగి యోగసాధనలో నిమగ్నుడయ్యాడు. తొలి సంవత్సరాలలో ఒకటి రెండు విప్లవ సంస్థలతో సంబంధాలుండేవికాని, క్రమంగా అవన్నీ విడిచిపెట్టి రాజకీయాలకు దూరంగా వుండడం ప్రారంభించాడు. తిలక్, లజపతిరాయ్, సి.ఆర్. దాసువంటి నాయకులు అరవిందుడిని తిరిగి బ్రిటిష్ ఇండియా వచ్చి స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో పాల్గొనవలసిందిగా ఎంతో బ్రతిమాలుకున్నారు. కాని, ఆయన వారి విజ్ఞప్తులను తిరస్కరించాడు. దేశ స్వాతంత్ర్య సాధనపట్ల తనకు ఆసక్తి లేక కాదని, కాని ఆ పోరాటాన్ని నడిపే బాధ్యతను ఇతరులకు వదిలివేస్తున్నానని, తన జీవితలక్ష్యం వేరే వుందని, దాన్ని సాధిస్తేనే గాని, తాను బ్రిటిష్ ఇండియాకు తిరిగి రానని మర్యాదగా ఆయన సమాధానం చెబుతూ వచ్చాడు. ఇండియాకు స్వాతంత్ర్య సిద్ధి ఖాయమని, తాను మాత్రం ఆధ్యాత్మిక మార్గంలో పరిపూర్ణతను సాధించడానికి గాను అన్నిటికీ, అందరికీ దూరంగా వుండదలచుకున్నానని స్పష్టం చేశాడు.

మొదట్లో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం అదంతా అరెస్టును, శిక్షను తప్పించుకోవడానికి వేస్తున్న దొంగ వేషమని భావించి కొన్నాళ్లు పోలీసు గూఢచారులను పంపించి వేధించింది. కాని అరవిందుడు వారిని లెక్క చేయలేదు. తన దోషన తాను యోగసాధనలో, తపస్సులో

మునిగిపోయాడు. చివరకు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం అరవిందుడిని ఆయన మానాన ఆయనను వదలివేసింది.

దీర్ఘతపస్సు

అరవిందుడు 1910 నుండి 1950లో నిర్యాణం చెందేవరకు 40 సంవత్సరాలపాటు తపస్సు కొనసాగించాడు. అభిమానులు ఆయనను పూర్వకాలపు ఋషులతో పోల్చుతారు. ఆ ఋషులు ఏ బ్రహ్మజ్ఞానం కోసం తపస్సు చేసేవారో, ఆ బ్రహ్మజ్ఞాన సిద్ధికి ఆయనొక వినూత్న మార్గం కనుగొన్నట్లు వారు భావిస్తారు.

అరవిందుని సుదీర్ఘ తపోనిష్ఠలో 30 ఏళ్లపాటు చేదోడు వాదోడుగా వ్యవహరించిన మహావ్యక్తి ఒక ఫ్రెంచి వనిత. ఆయనతో సమానంగా ఆమె కూడా ప్రపంచ ప్రసిద్ధురాలైంది. ఆమెను శ్రీమాత - మదర్ - అని వ్యవహరిస్తారు.

శ్రీమాత

మదర్ 1878 ఫిబ్రవరి 21న పారిస్‌లో జన్మించింది. పేరు మిర్రా. చిన్నతనం నుంచి ఆమెది అదొక తరహా. ఒంటరిగా, పరధ్యానంగా చెట్లు పుట్టల మధ్య తిరుగుతూ వుండేది. అతీంద్రియానుభవాలు కలిగేవి. భగవద్గీత మొదలైన భారతీయ మత, తాత్విక గ్రంథాలు చదివింది. వివేకానంద 'రాజయోగ' గ్రంథం ఆమెను ప్రభావితురాలని చేసింది.

1877లో 20వ ఏట ఆమెకు వివాహమైంది. ఒక కుమారుడు కలిగాడు. భర్తతో సరిపడకపోవడంతో వివాహం విఫలమైంది. మరొకరితో వివాహమైంది. రెండవ భర్తకు ఆధ్యాత్మిక విషయాలపై అభిరుచి వుండేది. వారిద్దరూ తొలిసారిగా 1914లో పాండిచేరి వచ్చి అరవిందుని దర్శించారు. మిర్రా అరవిందుని చూడగానే తనకు తరచుగా స్వప్నాలలో సాక్షాత్కరించే శ్రీకృష్ణుడు ఆయనేనన్న స్ఫురణ కలిగింది.

1920 ఏప్రిల్ 24వ తేదీన ఆమె మరొకసారి పాండిచేరి వచ్చింది. ఈసారి ఆమె భర్తను వదిలి శాశ్వతంగా పాండిచేరిలో అరవిందుని సన్నిధిలో వుండిపోవడానికి వచ్చింది. అక్కడ స్థిరపడింది. ఆశ్రమాన్ని స్థాపించి దాని నిర్వహణ బాధ్యతను తాను వహించింది.

అలౌకిక శక్తులు

అరవిందుడు రాజకీయాలకు భౌతికంగా దూరంగా వున్నా, మానసికంగా సన్నిహితం గానే వుండేవాడు. రాజకీయ పరిణామాలను శ్రద్ధగా గమనిస్తూ వుండేవాడు. 1911-12 నాటికి ఆయనకు కొన్ని అలౌకిక శక్తులు వచ్చాయి. దివ్యదృష్టితో జరగబోయే వాటిని తెలుసుకునేవాడు. దూరంలో వున్నవారికి కూడా తన యోగశక్తితో సందేశాలు పంపగలిగే వాడు. మనుష్యులను చూడగానే వారి ఆలోచనలు, స్వభావం కనిపెట్టగలిగేవాడు. 1917లో

రాష్ట్రాల్లో కమ్యూనిస్టు విప్లవం విజయవంతం కావడంలో అరవిందుని ఆధ్యాత్మిక దోహదం వున్నదట. స్పెయిన్ అంతర్యుద్ధంలో రిపబ్లికన్ వర్గం గెలుపొందడంలో ఆయన మానసిక జోక్యం కలదట. 1938లో ప్రపంచ శాంతికి భంగం కలిగే సూచనలు కనబడడంతో ఆయన తన తపస్సును తీవ్రం చేశాడు. 1945లో హిట్లర్ ఓడిపోవడానికి బ్రిటిష్ పక్షాన తన తపశ్శక్తిని ధారపోశాడు.

ఇండియా స్వతంత్రం కాగలదని కొన్ని దశాబ్దాలకు ముందే సాక్షాత్తు శ్రీకృష్ణుడి నుంచి అరవిందునికి సందేశం అందిందట. 1947 ఆగస్టు 15న ఆయన జన్మదినంనాడే ఇండియా స్వతంత్రం కావడం ఒక విశేషం.

కాని, రాజకీయంగా ఆయన తీవ్రవాది. గాంధీ విధానాలతో ఆయన విభేదించాడు. 1924లో గాంధీజీ కుమారుడు దేవదాసు గాంధీ తనను దర్శించినప్పుడు అరవిందుడు అన్నాడట - ఆఫ్ఘనులు ఇండియాపై దండెత్తితే మనం వారిని అహింసతో ఎదుర్కోవాలా అని. గాంధీ సత్యాగ్రహ పద్ధతులను ఇండియన్ టాల్స్టాయిజంగా ఆయన కొట్టేశాడు.

నిర్యాణం

1950 డిసెంబర్ 5వ తేదీన అరవిందుడు నిర్యాణం చెందాడు. ఆయన యోగసాధన ఎంత మహత్తరమైనదంటే ఆయన మృతదేహం 111 గంటలపాటు చెడిపోకపోగా కాంతిమంతంగా వుండి పోయింది. అయిదు రోజుల తర్వాత దాన్ని ఒక రోజువద్దే పేటికలో పెట్టి ఆశ్రమం ఆవరణలోనే ఒక వృక్షచ్చాయలో సమాధి చేశారు. తాను స్వచ్ఛందంగా తన శిథిల శరీరాన్ని వదిలేస్తున్నానని, తిరిగి అతిమానసిక శరీరంతో అవతరిస్తానని ఆయన అన్నాడట.

1926 నవంబర్ 24వ తేదీన అధిమనస్సు (overmind) భౌతికశరీరంలోకి మొదటిసారిగా అవరోహించింది. కాగా, 1956 ఫిబ్రవరి 29వ తేదీన - అరవిందుడు మరణించిన సుమారు ఆరేళ్ళకు - అతిమానసిక (సుప్రామెంటల్) చైతన్యం ధారాపాతంగా భూమిపై ప్రసరించిందట. (ఓవర్మైండ్, సూపర్మైండ్ గురించి తర్వాత తెలుసుకుందాము).

1926కు ముందు అరవిందుడు తన ఆశ్రమంలో ప్రతిరోజూ అభిమానులకు దర్శనం ఇచ్చేవాడు. ఆ తర్వాత ఆయన పూర్తి తపోనిష్ఠలో వుండిపోయాడు. ఒంటరిగా గడిపేవాడు. ఆశ్రమ వ్యవహారాలు మదర్ చూస్తూ వుండేది. అయితే అరవిందుడు ఏడాదికి నాలుగుసార్లు - మదర్ జన్మదినమైన ఫిబ్రవరి 21, మదర్ పాండిచేరి వచ్చి స్థిరపడిన ఏప్రిల్ 24, తన జన్మదినమైన ఆగస్టు 15, ఓవర్మైండ్ అవతరణ దినమైన నవంబరు 24 తేదీలలో - భక్తులకు దర్శనమిచ్చేవాడు.

వివిధ రచనలు

ఇంగ్లీషు భాషలో అరవిందుని కౌశలం అసాధారణం. రాజకీయ, సాంఘిక, మత, తాత్విక విషయాలపై ఒక గొప్ప ఆవేశంతో వ్రాసేవాడు.

ఇంగ్లండులోను, ఇండియా వచ్చిన తర్వాత, వ్రాసిన కావ్యాలు, వ్యాసాలుకాక, 1914లో ఆగస్టు 15న ప్రారంభించిన “ఆర్య” పత్రికలో ది సీక్రెట్ ఆఫ్ వేద (వేదరహస్యం), ఎస్సేస్ ఆన్ గీత (భగవద్గీతపై వ్యాసాలు), ది సింథెసిస్ ఆఫ్ యోగ (యోగ సమన్వయం) మొదలైన అనేక గ్రంథాలు సీరియలైజ్ చేసి తర్వాత గ్రంథస్థం చేశాడు.

ఇంకా షేక్స్పియర్, దాంతే, గేటేలపై, వ్యాస, వాల్మీకి, కాళిదాసుల వాఙ్మయంపై గొప్ప పరిశీలనాత్మక రచనలు, ఋతు సంహారం, మేఘదూతం, విక్రమోర్వశీయం, మాళవికాగ్నిమిత్రం అనువాదాలు, ఎనిమిది ముఖ్యోపనిషత్తుల అనువాదం, భగవద్గీత అనువాదం, విద్యావతి గీతాల అనువాదం, ఊర్వశి, ఇలియన్ అనే స్వతంత్ర కావ్యాలు మొదలైనవి ఆయన రచనలలో కొన్ని.

దివ్య జీవనం

ఇవికాక అన్నిటిలోకి ఎన్నదగినవి, అరవింద దర్శనానికి ఆధార గ్రంథాలనదగినవి రెండు గ్రంథాలున్నాయి : ఒకటి ది లైఫ్ డివైన్ (The Life Divine, - దివ్య జీవనం), రెండవది సావిత్రి (మహాకావ్యం), లైఫ్ డివైన్లో తన దార్శనిక సిద్ధాంతమంతా నిక్షిప్తం చేశాడు. రెండు భాగాలుగా 1070 పేజీలుగల ఈ బృహద్రచన ఒక అద్భుత, అపూర్వ, అపురూప గ్రంథం; ఒకంతట కొరుకుడు పడని, సులభ గ్రాహ్యంగాని, జటిల, గహన గ్రంథంకూడా.

సాధారణంగా ప్రతి గొప్ప తత్వవేత్త తన పరిభాషను తానే సృష్టించుకుంటాడు. (ఉదాహరణకు కాంట్ ఫిలాసఫీలో Noumenon: Thing - in - itself) అరవిందుడు తన దర్శనంలో కూడా తన పరిభాషను తానే సృష్టించుకున్నాడు. ఉదాహరణకు ఆయన సిద్ధాంత గ్రంథంలో Supramental - సుప్రామెంటల్ - అనే మాట తరచుగా వస్తుంది. అలాగే Supermind (సూపర్మైండ్), Overmind (ఓవర్మైండ్), Gnostic Being (నాస్టిక్ బీయింగ్), Inconscience (ఇన్ కాన్షియన్స్), Sub conscience (సబ్ కాన్షియన్స్), Nescience (నెషియన్స్) మొదలైన మాటలను ఆయన చాలా ఎక్కువ ఉపయోగిస్తాడు. వాటి అర్థాలను సృష్టంగా గుర్తించుకొనకపోతే ఆయన తత్వం అవగాహన కావడం కష్టం. ఆయన తత్వాన్ని వివరించవలసి వచ్చినప్పుడు ఆ మాటలకు సరైన తెలుగు మాటలకు రూపొందించడం కూడా కష్టమే. అందుకే అరవిందుని దర్శనాన్ని తెలుగులో వివరించడానికి ప్రయత్నించిన వారు ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్క విధంగా ఆయన పారిభాషిక పదాలను అనువదించుకుని

ఉపయోగించారు. దీనితో అరవిందుడిని తెలుగులో చదివి అర్థం చేసుకోవడం కొంచెం కష్టమే అవుతున్నది.

“సావిత్రి” ఎపిక్

ఇక “సావిత్రి” మహాకావ్యం వంటిది ఇంగ్లీషులోనే కాక మరే ప్రపంచ భాషలోను లేదని అరవిందుని అభిమానులు అంటారు. మహాభారతంలోని సావిత్రి సత్యవంతుల కథను తీసుకుని, దాని ద్వారా తన దర్శన సమస్తాన్ని అరవిందుడు ఆవిష్కరించాడు. అరవిందుడు ఎంత గొప్ప తాత్వికుడో అంత గొప్ప కవికూడా కనుక, ఇంగ్లీషు భాషలోని మహాకావ్యాలలో ఒకటిగా అది విరాజిల్లుతున్నది. దాన్ని పోల్చితే మిల్టన్ ప్యారడైజ్ లాస్ట్, ప్యారడైజ్ రీగెయిన్డ్ ఎపిక్స్ తోను, గ్రీకు భాషలో హోమర్ వ్రాసిన ఇలియడ్, ఒడిస్సీలతోను, లాటిన్ లో వర్జిల్ వ్రాసిన ఈనీడ్ తోను పోల్చాలి. కాని, వాటికంటే సైజులో - 49 క్యాంటోలు, 23, 814 పంక్తులు గల “సావిత్రి” చాలా పెద్దది.

అరవిందాశ్రమం

పాండిచేరిలో మదర్ యాజమాన్యంలో అరవిందాశ్రమం 1926లో ప్రారంభమై ఇప్పటికీ చక్కగా నడుస్తున్నది. స్థావకులు దాన్ని అరవిందుని దివ్యజీవన ఆదర్శ సాధనకేంద్రంగా ఉద్దేశించారు. అందులో అన్ని దేశాలవారు, జాతులవారు సాధకులుగా వున్నారు. మానవ జీవితాన్ని దివ్యీకరించి, భూమిపై దివ్య జీవనాన్ని అవతరింపజేయడానికి వారు సాధన చేస్తారు. కేవలం యోగ సాధనే కాక ఆశ్రమవాసులు ఎవరికి చేతనైన వృత్తిని వారు చేపడతారు. విద్యాబోధకులుగా, మెకానిక్స్ గా, చేనేత కార్మికులుగా, దర్జీలుగా, ఇంకా రకరకాల వృత్తులు అవలంబించిన వారుగా, ఆ వృత్తులను కూడా సాధనలో భాగంగా వారు నిర్వహిస్తారు. 1943లో ఏర్పాటైన ఆశ్రమ పాఠశాల 1952లో శ్రీ అరవింద అంతర్జాతీయ విశ్వవిద్యాలయ కేంద్రంగాను, 1959 లో శ్రీ అరవింద అంతర్జాతీయ విద్యా కేంద్రంగాను మారింది.

1968 ఫిబ్రవరి 28వ తేదీన పాండిచేరి సమీపంలో ఆరోవిల్ (Auroville) శంకుస్థాపన జరిగింది. పదిహేను చదరపు మైళ్ళ విస్తీర్ణంలో 50 వేల మంది నివసించడానికి అనువుగా దాన్ని ప్లాన్ చేశారు. 124 దేశాలనుంచి, 23 భారతీయ రాష్ట్రాల నుంచి మృత్తికను సేకరించి, అక్కడ నిర్మాణంలో ఉపయోగించారు. జాతి, మత, రాజకీయాలకు అతీతంగా, శాంతి, అభ్యుదయ, సామరస్యాల సాధన నిమిత్తం ఆ పట్టణాన్ని ఉద్దేశించారు. అదొక అపూర్వ ప్రయోగం. దానికి రూపకల్పన చేసిన మహనీయురాలు మదర్ 1973 నవంబర్ 17వ తేదీన తన 95వ ఏట నిర్యాణం చెందారు.

అరవింద దర్శనం

అరవిందుని దర్శనం చాలా ఆసక్తికరం. అదే సమయంలో అత గహనం. అటు పాశ్చాత్య చింతనను, ఆధునిక విజ్ఞాన శాస్త్రాలను, ఇటు వైదిక వాఙ్మయాన్ని, షడ్దర్శనాలు, గీత, యోగ, తంత్రశాస్త్రాలు మొదలైన వాటిని ఆయన ఆకళించుకున్నాడు. చివరికి పూర్తిగా తనదే ఆయన ఒక నూతన దర్శనాన్ని ప్రతిపాదించాడు. దాన్ని ఇంటెగ్రల్ నాన్ డ్యూయలిజం, పూర్ణ విజ్ఞానవాదం, పూర్ణవాదం, ఇంకా వేర్వేరు పేర్లతో వ్యవహరిస్తున్నారు.

రెండు నిరాకరణలు

తత్వశాస్త్రంలో స్థూలంగా రెండు విధాలైన నిరాకరణ (negations) లున్నాయి. ఒకటి భౌతికవాదం (materialism), రెండవది భావవాదం (idealism), లేదా ఆధ్యాత్మికవాదం (spiritualism) భౌతికవాదులు ఆధునిక విజ్ఞానశాస్త్రాలను మాత్రమే అంగీకరిస్తారు. ఈ భౌతికవిశ్వం ఒక్కటే నిజం. దీనికి అవల, దీనికి అతీతంగా దీనికి ఆధారంగా మరొకటేదీ లేదు. భౌతికపదార్థం (matter) అనేది అన్నిటికీ ఆధారం, ప్రాథమికం (primary), పదార్థం పరిణామం చెందుతూ పోగా పోగా దానిలో నుంచి జీవం (Life) వెలువడింది. అది తిరిగి పరిణామం చెందుతూ పోగా పోగా ఏకకణ జీవి, దాని నుంచి బహుకణ జీవులు, వివిధ వృక్ష జాతులు, జంతుజాతులు, చివరికి మానవజాతి పరిణామం చెందడం జరిగింది. ఇకపై కూడా జీవ పరిణామం నిరంతరాయంగా జరుగుతుంది. ఈ భౌతికవిశ్వానికి సృష్టికర్త అనేవాడు లేడు. అది స్వయంభువం, స్వయంపరిణామ శీలం. దానికంటే అన్యమైనదేమీ లేదు. ఇది భౌతికవాదం.

కాగా, భావవాదులు పదార్థం కంటే భావం (idea) ప్రాథమికం (primary) అంటారు. ఆధ్యాత్మికవాదులు ఈశ్వరుడు (God), లేదా పరమాత్మే సృష్టికర్త అని అంటారు. ఈ వాదాలలో అనేక భేదాలున్నాయి. అద్వైతులు చెప్పేదాన్ని బట్టి పరబ్రహ్మ ఒక్కటే సత్యం, జగత్తు మిథ్య. అది రజ్జుసర్పభ్రాంతి వంటిది.

నిరాకరణల నిరాకరణ

అరవిందుడు ఈ రెండు నిరాకరణ వాదాలను నిరాకరించాడు. పరమాత్మ ఎంత యథార్థమో, పదార్థం కూడా అంత యథార్థం అన్నాడు. ప్రపంచం మాయ కాదు, మిథ్యకాదు. భౌతిక వస్తువుల నామరూపాలు ఎప్పటికప్పుడు మారుతున్నా, నశిస్తున్నా, అవి కూడా యథార్థమే. ఆధిభౌతికం, ఆధ్యాత్మికం అనేవి ఒకే నాణేనికి రెండు వైపుల వంటివి. అసలు భౌతికం అనేది వేరే లేదు. మనం భౌతికం అనుకునేది కూడా ఆధ్యాత్మికమే. అసలు ఈ సమస్త చరాచర విశ్వం ఆధ్యాత్మికమే. అందుచేత విశ్వం యథార్థమే. పదార్థం “ఒక్కటే” సత్యం అన్న భౌతిక వాదం, పరమాత్మ “ఒక్కటే” సత్యం అన్న ఆధ్యాత్మికవాదం రెండూ

తప్పే. ఉన్నది ఒక్క పరమాత్మేనన్నది నిజమే. అంతమాత్రన భౌతికజగత్తు నిజం కాకుండా పోదు. అది మాయ కాదు. పరమాత్మలో అంతర్భాగంగా, పరమాత్మ యొక్క అభివ్యక్తీకరణ (manifestation) గా అది కూడా సత్యమే. ఈ విధంగా అరవిందుడు పై రెండు విపరీత (extreme) వాదాలను సమన్వయం చేయడానికి ప్రయత్నించాడు.

అంతులేని ప్రశ్నలు

అలోచనాపరుడైన ప్రతివాడికి జీవితంలో ఎప్పుడో ఒకప్పుడు అనివార్యంగా కొన్ని ప్రశ్నలుదయిస్తాయి ఈ ప్రపంచం ఏమిటి? ఎవరు దీన్ని సృజించారు? ఎందుకు సృజించారు? ఇందులో నా పాత్ర ఏమిటి? నేను ఎందుకు జన్మించాను? పుట్టడం, పెరగడం, ఏవో కొన్ని మంచి పనులో, చెడు పనులో చేసి చనిపోవడం - ఇంతేనా మానవ జీవితం? లేక దీనికి వేరే ప్రయోజనం, పరమ ప్రయోజనం, ఉన్నత ప్రయోజనం వున్నదా? మానవ జీవిత పరమార్థం, చరమలక్ష్యం ఏమిటి?

భౌతికవాదం ప్రకారమైతే, జడజగత్తు అనాదిగా వుంది. అందులో యాదృచ్ఛిక పరిస్థితులలో జీవం (Life) ఉదయించి, తిరిగి యాదృచ్ఛికంగానే, అంధ శక్తుల ప్రభావంలో పరిణామం చెందుతూ చివరికి మానవరూపం ధరించింది. యాదృచ్ఛికంగా జరిగిన పరిణామానికి ప్రయోజనం అంటూ ఏముంటుంది? ప్రయోజనరహితం (purposeless), అర్థరహితం (meaningless), గమ్యరహితం (goalless) అయినట్టిది మానవజీవితం, అస్తిత్వవాదులైన జా పోల్ సార్త్ర, ఆల్బర్ట్ కామూ వంటివారు ఇదంతా అసంబద్ధం (absurd, I absurdist) అన్నారు.

మహా అయితే భౌతికవాదులలో కొందరు ఏమంటారంటే - మానవ జీవితానికి ఈశ్వరుడో మరొకడో శాశ్వతంగా నిర్ణయించి పెట్టిన ప్రయోజనమంటూ ఏమీ లేదు కనుక, మానవుడే తన జీవితానికి తాను ఒక అర్థాన్ని, గమ్యాన్ని ప్రయోజనాన్ని నిర్ణయించుకుని ఆ ప్రకారం జీవించాలి అని, భౌతిక వాదులలోనే చార్వాకులు, ఎపిక్యురియన్లు వంటి వారు వున్న నాలుగునాళ్ళు సుఖంగా జీవించు, సుఖ సాధన ఒక్కటే జీవితలక్ష్యం అంటారు.

అద్వైతం

ఇక ఆధ్యాత్మిక వాదుల - ముఖ్యంగా అద్వైతుల-వాదం ప్రకారం జగత్తు మిథ్య అయినప్పుడు మానవ జీవితం కూడా మిథ్యే కదా? కాని అది నిజమని భ్రమపడుతున్నాము. ఆ భ్రాంతి వల్ల మానవునికి జన్మపరంపర, దుఃఖ పరంపర కలుగుతున్నాయి. తాత్కాలికంగా సుఖం కలిగినా దుఃఖం మనిషిని నీడలా వెన్నాడుతున్నది. దుఃఖ నివారణకు ఒక్కటే మార్గం. జన్మపరంపరను ఎక్కడో ఒకచోట త్రుంచివేయాలి. ఈ జీవితం తుచ్ఛం, అనిత్యం, అశాశ్వతం, దుఃఖ భాజనం. కనుక శాశ్వత సత్యమైన పరబ్రహ్మను గురించిన జ్ఞానాన్ని పొందడం

ద్వారా జన్మ పరంపర నుంచి విముక్తి పొందాలి. జీవితానికి గల ఒకే ఒక ప్రయోజనం జీవితంనుంచి శాశ్వత విముక్తిని పొందడం. అంతకు మించి మరేదీ లేదు.

ఈ రెండు వాదాలను అరవిందుడు ఖండించాడు. నిజానికి అస్తిత్వవాదానికి, అద్వైతానికి పెద్దగా తేడా లేదు. అస్తిత్వవాదం ఈ ప్రపంచం, మానవ జీవితం అసంబద్ధం (absurd) అంటుంది. అద్వైతం ఇదంతా మిథ్య, మాయాకల్పితం అంటుంది. రెండూ నిరాశావాదానికే దారితీస్తాయి.

అర్థరహితం కాదు

మానవజీవితం అర్థరహితం, ప్రయోజన రహితం కాదు; దానికి ప్రయోజనం వున్నది. ఒక గమ్యం వున్నది. అది మిథ్య కాదు. సత్యమే. జీవ పరిణామం యాదృచ్ఛికంగా జరగలేదు. ఒక ఖచ్చితమైన ప్రయోజనాన్ని ఆశించి ప్రకృతి అంతకంతకు ఉన్నతమైన జీవరాసులను సృష్టించి, ఇప్పటికి మానవ రూపానికి, మనస్సు అవతరణకు చేరుకున్నది. మానవశరీరం, మానవ జీవితం ఏవగించుకోదగినవి కావు. అవి అంతకంటే ఉన్నతమైన ఒక ప్రయోజనాన్ని సాధించడానికి సాధనాలు. మానవుడు తనకు మానవజన్మ లభించినందుకు, అద్భుతమైన మానవశరీరం, మానవ మనస్సు లభించినందుకు ఎంతైనా సంతోషించాలి. ఎందుకంటే అవి తాను చేరవలసిన అంతిమ గమ్యాన్ని చేరడానికి తనకు ప్రసాదించబడిన ఉత్తమ సాధనాలు. వాటిని సద్వినియోగం చేసుకోవాలి.

జీవితంపట్ల అనురక్తి

ప్రపంచానికి, జీవపరిణామానికి, మానవ జీవితానికి ఈ విధమైన భావ్యం చెప్పడం ద్వారా అరవిందుడు వాటిపట్ల అనురక్తిని కలిగించాడు. మానవునిలో ఒక గొప్ప ఆశాభావాన్ని కలిగించాడు. ఆయన దార్శనికజంతుగాని, అద్వైతాన్నిగాని పూర్తిగా కాదనలేదు. థీసిస్, యాంటిథీసిస్ల వంటి ఆ వాదాలను అతిక్రమించి ఒక సింథెసిస్ను రూపొందించాడు. అదీ ఆయన సాధించిన విజయం.

అంతిమ యధార్థం - (ultimate truth) - సచ్చిదానందం. అంటే సత్ (pure existence), చిత్ (pure consciousness), ఆనందం (pure bliss). ఆ సచ్చిదానంద స్వరూపమే పరబ్రహ్మ, పరమాత్మ. సత్ అంటే అస్తిత్వం, ఉనికి. అంటే పరబ్రహ్మ కేవలంగా, నిరపేక్షంగా, నిత్యంగా వున్నది. ఊరికే వుండడం కాదు. తన ఉనికిని గురించిన స్పృహ కలిగివున్నది. అదే చిత్తు, చేతన, చైతన్యం. అంతేకాదు. అది తాను కేవలంగా వున్నా నన్ను కేవల చైతన్యంవల్ల కలిగే కేవల ఆనందం కూడా. అంటే అంతిమ సత్యం త్రిముఖాత్మకమైనది: సత్, చిత్, ఆనందం. అవి మూడూ వేర్వేరు లక్షణాలు కావు; అవి పరస్పర అవినాభావమైన కైవల్యం.

మరి ఈ నామరూపాత్మకమైన జగత్తు ఏమిటి? ఎక్కడిది? అది నిజమైనదా, అసత్యమైనదా?

జగత్తు సత్యం

సచ్చిదానంద స్వరూపమైన పరమాత్మ తన కోసం తనను తాను అభివ్యక్తం చేసుకొనడానికి సృజించినదే ఈ జగత్తు. పరమాత్మ కానిది ఏమీ లేదు కనుక, పరమాత్మే తనను తాను జగత్తుగా పరిణమింపజేసుకున్నాడు. అంటే ఈ జగత్తు పరమాత్మ స్వరూపమే. “ఈశావాస్యమిదం సర్వం యత్కించ జగత్త్వాం జగత్” అని ఉపనిషత్తు చెబుతున్నది. పరమాత్మ సృజించినది, పరమాత్మలో భాగమైనది అసత్యం ఎందుకు అవుతుంది? పరమ సత్యమైన పరమాత్మలో పాలుపంచుకుంటున్నది కనుక జగత్తు కూడా సత్యమే.

సృష్టిలోని ప్రతి వస్తువులోను పరమాత్మవున్నాడు. తన చిచ్ఛక్తి (consciousness)తో ఈ సమస్తాన్ని సృజించాడు కనుక, ఈ సమస్తంలోను, సమస్తంలోని ప్రతి అణువులోను పరమాత్మ చిచ్ఛక్తి రూపంలో వున్నాడు. అంటే జడం, నిర్జీవం అని మనం అనుకునే ప్రతి వస్తువులోను, పదార్థం (matter) లోను చిచ్ఛక్తి, దివ్య చైతన్యం వున్నది. అయితే, అది అవ్యక్తంగా వున్నది. పరమాత్మ తనను తాను తన కోసం, తన అభివ్యక్తి (manifestation) గా జడ జగత్తును, జడపదార్థాన్ని సృజించాడు. అందులో అవ్యక్తం (unmanifested) గా వున్న పరమాత్మను అభివ్యక్తం (manifest) చేయడానికి జరిగినట్టిదే జగత్పరిణామం.

అవపరిణామం, ఉత్పరిణామం

జగత్పరిణామం రెండు విధాలుగా జరుగుతుంది. ఒకటి - పరమాత్మ తనను తాను జడపదార్థంగా పరిణమింపచేసుకుంటాడు. రెండవది - తిరిగి ఆ జడపదార్థం పరమాత్మను చేరుకొనడానికి పరిణామం చెందుతుంది. ఒకటి పై నుంచి దిగువకు పరిణామం. అది అవపరిణామం - involution. రెండవది క్రిందినుంచి పైకి పరిణామం. అది ఉత్పరిణామం - evolution.

జడ, నిర్జీవ పదార్థం (matter) పై దశలకు పరిణామం చెందడం అంటే దానిలో అవ్యక్తంగా నిబిడీకృతమై వున్న చిచ్ఛక్తి తనను అభివ్యక్తం చేసుకోవడానికి పదార్థంపై ఒత్తిడి (pressure) చేస్తుంది. ఆ ఒత్తిడి ఫలితంగా జీవం ఆవిర్భవిస్తుంది. అంటే నిర్జీవ పదార్థంలో నుంచి - భౌతిక పరిణామవాదులు చెబుతున్నట్టుగానే - కొన్ని రసాయనిక ప్రక్రియల ద్వారా జీవం వెలువడుతుంది. అది వివిధ వృక్ష, జంతు జాతులుగా, చివరికి మానవుడుగా పరిణామం చెందుతుంది. కాని, ఈ పరిణామక్రమంలో జీవావిష్కరణ ఒక్కటే కాదు జరిగింది. ఒక దశలో చేతన (consciousness) కూడా ఆవిష్కృత మవుతుంది. అది అంతకంతకు వికాసం చెంది, చివరకు మానవునిలో మనస్సు (mind) గా పరిణత మవుతుంది.

భౌతిక పరిణామానికి సంబంధించినంత వరకు అత్యున్నత దశ మనస్సు. అంటే పదార్థం (matter), ప్రాణం (life), చేతన (consciousness, psyche), మనస్సు (mind) - అదీ ఉత్పరిణామ క్రమం. మనస్సు అంటే ఏమిటి? తాను వున్నాననే స్వీయ చైతన్యం (self-consciousness) కలిగి వుండడమేకాక, నేను ఎక్కడి నుంచి వచ్చాను, ఎందుకు వచ్చాను, ఎక్కడికి నేను వెళ్ళాలి అని వివేచన కూడా చేయగల సాధనం. అది మానవునిలోనే ఆవిర్భూతమైంది.

మనస్సు పరిమితులు

అయితే, మనస్సు (mind) భౌతిక సత్యాలను వివేచన చేసి కనుగొనగల పరికరమే తప్ప, ఆధ్యాత్మిక సత్యాన్ని కనుగొనగలిగిన సాధనం కాదు. అటువంటి సాధనం కోసం పరిణామ క్రమం ఇంకా పురోగమించవలసి వున్నది. అందుచేత పరిణామక్రమం మనస్సుతో ఆగిపోవడం లేదు. ఇంకా పై దశకు పరిణామం జరగాలి. ఆ దశకు పరిణామం ఎదగాలి.

ఆ పై దశే సూపర్ మైండ్ (super mind). మనస్సు కంటే పై స్థాయిది కనుక దాన్ని మనం తెలుగులో అతిమనస్సు అనవచ్చు. అంటే ఇప్పటి మన mental consciousness - మానసికచైతన్యం - supra mental consciousness- అతి మానసిక చైతన్యంగా - పరిణామం చెందవలసి వున్నది. supra mental అనేది అరవిందుడు సృష్టించిన మాట. అది ఆయన స్వీయదర్శనం, సొంత concept.

సత్కార్య వాదం?

ఇక్కడ మరొక భావం (concept) ను విశదం చేయాలి. పరిణామం అంటే పై దశలకు మార్పు. అయితే అరవిందుని దర్శనం ప్రకారం పరిణామం అంటే అది వరకు లేనిది కొత్తగా పుట్టుకురావడం కాదు; అదివరకే అంతర్గర్భితంగా, అవ్యక్తంగా వున్నట్టిది వ్యక్తం (manifest) కావడం, బహిర్గతం కావడం.

జడ పదార్థం నుంచి జీవం (life) ఆవిర్భవించిందంటే అది వరకు లేనిది కొత్తగా సృష్టి అయిందని కాదు. నిర్జీవ పదార్థం అని మనం అనుకునేది నిజంగా నిర్జీవం కాదు. అందులో కూడా జీవం వున్నది; అయితే అవ్యక్తంగా వున్నది. అది తనకు అనుకూల పరిస్థితులను కల్పించుకొనడం ద్వారా, అంటే కొన్ని రసాయనిక కణాలను సంయోగించడం ద్వారా అభివ్యక్తం అవుతున్నది.

ఆ పిదప వివిధ జీవరాసుల పరిణామం కూడా యాదృచ్ఛికం, అనుద్దిష్టం కాదు. ఒక క్రింది దశ నుంచి పై దశకు క్రమక్రమంగా జీవం ఎదుగుతుంది. మధ్యలో దానిలో వైయక్తిక స్పృహ కలిగిన జీవాత్మ వ్యక్తమవుతుంది. (దానిని అరవిందుడు psyche) అంటాడు. దాని పిమ్మట మానవుని మనస్సు (human mind). అది కూడా కొత్తగా సృష్టి అయ్యేది

కాదు. జీవంలో తొలినుంచి వున్నదే; తనకు అనుకూలమైన మానవ రూపం పరిణామం చెందగానే దానిలో అది వ్యక్తమవుతుంది.

మానవ పరిణామం

మొదట్లో భౌతిక మానవుడు : ఆదిమకాలంలో మనిషి భౌతికమానవుడుగా, జంతుప్రాయుడుగానే ఉండేవాడు. జంతువులవలె, అతడు ఆహార నిద్రా భయమైథునాలకే పరిమితుడై వుండేవాడు. అతనిది కేవలం భౌతిక మనస్సు. ఆ తర్వాత అతడు ప్రాణి మానవుడు (vital man) అవుతాడు. అతనిది ప్రాణిక మనస్సు (vital mind). అంటే పరిసరాలపై ఆధిపత్యానికి ప్రయత్నించే మనస్సు. తర్వాత ఇంద్రియ మనస్సు (sensational mind). అది ఇంద్రియాల ద్వారా పనిచేస్తుంది. దానిపైన ఇంద్రియ సంవేదనలకు విలువ కట్టడానికి వివేచనను ఉపయోగించే మనస్సు (reasoning mind). ఆ తర్వాత ఆలోచించే మనస్సు (thinking mind). ఇప్పటివరకు మానవుడు ఈ మనోదశ వరకు మాత్రమే ఎదిగాడు. దీని తర్వాత అతడు అందుకోవలసింది ఆధ్యాత్మిక మనస్సు (spiritual mind) ఆ పిదప అతిమనస్సు (supermind).

రెండు అర్థగోళాలు

ఇక పైనుంచి క్రిందికి జరిగే అవపరిణామం (involution) చూద్దాము. చైతన్యం ఒక పూర్ణగోళం వంటిదైతే, అందులో రెండు అర్థగోళాలు, ఒకటి పరార్థ గోళం (higher hemisphere). రెండవది అపరార్థగోళం (lower hemisphere). పరార్థ గోళం పరబ్రహ్మ లక్షణాలైన సత్, చిత్, ఆనందంతో కూడినది. పరబ్రహ్మ సచ్చిదానంద స్వరూపుడు. కాగా, అపరార్థ గోళం అజ్ఞాన లక్షణాలైన భౌతిక పదార్థం, జీవం, మనస్సుతో కూడినది. పరార్థగోళం అపరార్థంలోకి దిగి వస్తుంది. అది అవరోహణ (descent). అపరార్థగోళం పరార్థగోళం లోనికి ఎదగడానికి ప్రయత్నిస్తుంది. అది ఆరోహణ (ascent).

ఈ అవరోహణ ఆరోహణ పరిణామాలను సుగమం చేయడానికి రెండు అర్థగోళాల మధ్య వారధిగా, అనుసంధాన సాధనంగా వుండేది అతిమనస్సు (supermind). మధ్యస్థంగా వున్నది కనుక దానిలో పై అర్థగోళంలోని సచ్చిదానంద లక్షణాలు వుంటాయి. క్రింది అర్థ గోళంలోని మనస్సుతో దానికి పోలిక లేకపోయినా, మనస్సుకు అది పూర్తిగా భిన్నం కాదు కనుక, మనస్సు లక్షణాలూ కొన్ని వుంటాయి. మానవుడు సచ్చిదానంద స్థితిని అందుకొనడానికి అనువైన సాధనంగా అతిమనస్సు వుంటుంది.

ఆరోహణ, అవరోహణ

చైతన్య పరిణామంలోని అవరోహణ, ఆరోహణ క్రమం ఈ క్రింది విధంగా వుంటుంది; పరార్థ గోళంలోని, చిత్, ఆనందం, అతిమనస్సు అనేవి అపరార్థ గోళంలోని

మనస్సు, జీవం, పదార్థంగా అభివ్యక్తమవుతాయి. సత్ (pure existence) అంటే అనంతమైన అస్తిత్వం. అది తనను తాను కుదించుకుని భౌతికపదార్థంగా వ్యక్తమవుతుంది. చిత్ (pure consciousness) అనేది జీవం (life) గాను, అతిమనస్సు (supermind) మనస్సు (mind) గాను తమ్ము తాము పరిమితం చేసుకుంటాయి. పదార్థం, జీవం, మనస్సు ఈ మూడుతత్వాల గ్రంథి (knot, nodus, ముడి) వద్ద పదార్థగోళంలోని మరొక తత్వమైన ఆనందం యొక్క అభివ్యక్తిగా జీవాత్మ (psyche, soul) వుంటుంది. ఇప్పుడు అవరోహణ-ఆరోహణ చక్రాన్ని ఈ క్రింది విధంగా చిత్రించవచ్చు.

అవరోహణ క్రియ	ఆరోహణ క్రియ
సత్	పదార్థం
చిత్ - శక్తి	జీవం
ఆనందం	జీవాత్మ
అతిమనస్సు	మనస్సు

పరమాత్మ సత్ చిత్ ఆనందం మీదుగా అతిమనస్సులోనికి అవతరించి, దాని ద్వారా విశ్వతత్వంలోనికి అవరోహిస్తాడు. తిరిగి పదార్థం, జీవం, మనస్సు, అతిమనస్సులోనికి ఆరోహించి పరమాత్మ స్వరూపమైన సచ్చిదానందంలో విలీనమవుతాయి. ఈ రెండు అర్థగోళాల గ్రంథి అతిమనస్సు, మనస్సు కలిసేచోట వుంటుంది. రెండింటి నడుమ ఒక తెర వుంటుంది. ఆ తెరను విచ్ఛిన్నం చేయడమే మానవాళికి దివ్యజీవన ప్రదాయిని అవుతుంది.

అయిదు కోశాలు

ఈ భావన ఉపనిషత్తులు పేర్కొన్న కోశ పంచకాన్ని పోలివున్నది. జీవాత్మ అయిదు కోశాలలో వుంటుంది. మొదటిది అన్నమయ కోశం (పదార్థం, (matter) అందులో వుండేది అన్నమయ పురుషుడు (భౌతిక మానవుడు), రెండవదైన ప్రాణమయ కోశంలో ప్రాణమయ పురుషుడు (ప్రాణిక మానవుడు, vital man), మూడవదైన మనోమయ కోశంలో మనోమయ పురుషుడు (మానసిక మానవుడు, (mental man), నాల్గవదైన విజ్ఞానమయ కోశంలో విజ్ఞానమయ పురుషుడు (అతిమానసిక మానవుడు, supramental man). కాగా, అయిదవదైన ఆనందమయ కోశంలో సచ్చిదానంద స్వరూపుడైన పరబ్రహ్మ.

పరబ్రహ్మ అంటే కైవల్యం, అనంతత్వం, ఏకత్వం. అది తనను తాను అభివ్యక్తం చేసుకొనడానికి గాను అతిమనస్సు అనే ఉపకరణం (instrument) ద్వారా తనను తాను పరిమితం చేసుకుంటుంది. కైవల్యం సాపేక్షతగా, అనంతత్వం పరిమితత్వంగా, ఏకత్వం అనేకత్వంగా మారుతాయి. అదే ఈ సమస్త భౌతిక జగత్తు. ఇది తిరిగి పరబ్రహ్మను చేరుకునే

క్రమంలో ఇప్పటికి మానవ మనస్సు అనే పరిణామ దశను చేరుకున్నది. అది ఎంత అద్భుతమైన ఆలోచనా శక్తి కలిగిన దైనప్పటికీ అజ్ఞానం (ignorance) పరిధిలోనే పనిచేస్తుంది. దానికి అంతిమ సత్యాన్ని గ్రహించగల శక్తి లేదు. అందుకుగాను అది అతిమనస్సుగా పరిణామం చెందవలసి వున్నది.

అయితే ఈ పరిణామంలో ఆలోచనాత్మక మనస్సు (thinking mind) ముందుగా ఆత్మిక మనస్సు (spiritual mind) గా పరిణామం చెందాలి. ఆ తర్వాత ఆత్మిక మనస్సు మరి నాలుగుదశలలో పరిణామం చెందుతుంది.

మనస్సు పరిణామ దశలు

వీటిలో మొదటిదశ ఊర్ధ్వ మనస్సు (higher mind) ఈ దశలో అస్పష్టత అనేది వుండదు. ప్రతిది విశదంగా కనిపిస్తుంది. సాధారణ మానవ మనస్సు లాగా ఊర్ధ్వ మనస్సు ఏ విషయాన్ని గురించి అడుగు తర్వాత అడుగు వేస్తూ వివేచన చేయనక్కరలేదు. అది సమగ్ర జ్ఞానం ఆధారంగా పనిచేస్తుంది ఆలోచనలు విడివిడిగా దేనికదిగా వచ్చినా ఒక సమూహంగా వస్తాయి. ఒక్క చూపుతో అది సత్యాన్ని ఆకళించుకోగలదు. సత్యం యొక్క వివిధ దశలు ఊర్ధ్వ మనస్సుకు దృగ్గోచరమై చివరికి సత్యం ఏకఖండంగా తెలియవస్తుంది. అది మొత్తం వ్యక్తిని ఉన్నత, నూతన చైతన్యంతో నింపుతుంది; ఒక ఉన్నత సత్యపు అస్తిత్వంగా మారడానికి వునాది వేస్తుంది.

కాని సాధారణ మనస్సును ఇలా మార్చడానికి ఊర్ధ్వమనస్సు పై నుంచి దిగి వచ్చేటప్పుడు దాన్ని సాధారణ మనస్సు నిరోధిస్తుంది. దానితో ఊర్ధ్వమనస్సు యొక్క ఆలోచనాబలం కొంత తగ్గుతుంది. అయినా, సాధారణ మనస్సును ఉన్నత దశలకు తీసుకువెళ్ళే మొదటి మెట్టుగా ఊర్ధ్వ మనస్సు ఉపకరిస్తుంది.

ప్రదీప్త మనస్సు

అటువంటి పైదశలలో ఒకటి ఇల్యూమిన్డ్ మైండ్ (illuminated mind) తెలుగులో దీన్ని ప్రదీప్త మనస్సు అంటున్నారు. అది ఉన్నతాలోచనకు ఆలవాలమైన ఊర్ధ్వ మనస్సు లాంటిది కాదు. అది సత్యంపై ఆధ్యాత్మిక కాంతిని ప్రసరించే శక్తి కలిగినది. ఇందులో ఆలోచనా వైశద్యం (clarity of thinking) స్థానంలో ఒక తీక్షణమైన ఆత్మిక ప్రకాశం వుంటుంది. ఇది ఆలోచనతో పనిచేసే మనస్సు కాదు. దృక్పథ (vision) తో పనిచేస్తుంది. ఆలోచన ఆప్రధాన పాత్ర వహిస్తుంది. దృష్టి ప్రధానపాత్ర.

మానవ మనస్సు ఆలోచననే నమ్ముకుంటుంది. జ్ఞానార్జనకు అదే ముఖ్య సాధనమని నమ్ముతుంది. కాని ఆధ్యాత్మిక యాత్రామార్గంలో ఆలోచన అప్రధానం. ఎందుకంటే ఆలోచన అనేది భాష సహాయంతో జరుగుతుంది. అది అవిద్య (ignorance) యొక్క పద్ధతి. కాని,

చైతన్యం (consciousness) దృష్టితో కూడా పనిచేయగలదు. ఆ విధంగా దృష్టి సహాయంతో సత్యాన్ని దర్శించగలవాడినే ద్రష్ట (seer) అంటారు ద్రష్టకు ఆలోచన, తర్కం అక్కరలేదు.

అంతర దృక్పథి ఆలోచన శక్తి అంటే బలమైనది, స్పష్టమైనది, ప్రదీప్త మనస్సు ఒక ప్రత్యక్ష అంతర దర్శనంతో, ఉత్తేజంతో సత్యాన్ని ప్రకాశింపజేస్తుంది. హృదయానుభూతులకు హృదయోద్వేగాలకు ఒక ఆధ్యాత్మిక దృష్టిని, ప్రాణ శక్తి (vital energy) కి ఒక ఆధ్యాత్మిక ప్రేరణను కలిగిస్తుంది. శరీర కణాలలో సయితం ఒక కాంతిని, చైతన్యాన్ని ప్రవహింపజేస్తుంది. భౌతిక మనస్సు పరిమితులను (limitations), అలసత్వాన్ని అతిగమించగల కాంతిని ప్రదీప్త మనస్సు ప్రసరిస్తుంది. మామూలు మనస్సుకు వుండే పరిమితులను, కలిగే సందేహాలను దృష్టి మాత్రం చేతనే పటాపంచలు చేస్తుంది.

ఊర్ధ్వ మనస్సు మానవునిలో అవతరించినప్పుడు ఋషి, మేధావి (thinker) అయినవాడు ఉన్నతాలోచన ద్వారా సాఫల్యం సాధిస్తాడు. కాగా ప్రదీప్త మనస్సు దిగి వచ్చినప్పుడు ద్రష్ట (seer) కేవల దర్శన మాత్రం చేతనే సత్యం గురించిన జ్ఞానపొంది సాఫల్యం పొందుతాడు.

సంబుద్ధ మనస్సు

దానికంటే పైదశ ఇంట్యూటివ్ మైండ్ (intuitive mind). ఇంట్యూషన్ అంటే అంతః స్ఫూర్తి, లేదా అంతఃస్ఫురణ. దానితో పనిచేసేది సంబుద్ధ మనస్సు. అది జ్ఞానాన్ని ప్రత్యక్షంగా, నేరుగా సద్యఃస్ఫురణతో గుర్తు పట్టడం ద్వారా పనిచేసే చైతన్యశక్తి. జ్ఞానపదనం అస్పష్టత ముసుగులో దాక్కున్నప్పుడు (హిరణ్మయేన పాత్రేణసత్యస్యాపిహతం ముఖమ్..), దాన్ని చటాలున, నేరుగా, ఏ ఆలోచన, ఏ కాంతి సహాయం లేకుండా స్ఫురణ ద్వారా గుర్తు పట్టగల శక్తి అది. ఒక వ్యక్తి చైతన్యం ఒక వస్తువులోని చైతన్యాన్ని కలుసుకున్నప్పుడు, ఆ వస్తువులోనికి చొరబడి, దాని సత్యాన్ని చూడడం, స్పృశించడం, దానివల్ల కలిగే షాక్ నుంచి వెలువడే విద్యుల్లత లాంటి జ్ఞానమే ఇంట్యూషన్ - అంతః స్ఫురణ లేదా సంబుద్ధి.

ఈ ఇంట్యూషన్ కు నాలుగు విధాల శక్తులున్నాయి. 1. అది సత్యాన్ని తక్షణావిష్కరణ ద్వారా దర్శించగలదు. 2. అంతః స్ఫూర్తి ద్వారా సత్యాన్ని వినగలదు. 3. తక్షణ స్ఫుర్య ద్వారా సత్యాన్ని గ్రహించగలదు. 4. ఒక సత్యానికి, మరొక సత్యానికిగల సంబంధాన్ని తక్షణం అప్రయత్నంగా, ఖచ్చితంగా విచక్షణ శక్తి ద్వారా గ్రహించగలదు. అంటే మామూలు మనస్సు తన వివేచన శక్తితో చేయగల పనులన్నింటిని సంబుద్ధ మనస్సు తన సమున్నత ప్రక్రియ ద్వారా నిర్దుష్టంగా తడబాటు లేకుండా చేయగల దన్నమాట.

అధిమనస్సు

దానికంటే పై దశ, ఆఖరి దశ ఓవర్ మైండ్ (overmind). ఇది ఊర్ధ్వ మనస్సు, దీప్త మనస్సు, సంబుద్ధ మనస్సు - ఈ మూడింటికి పై స్థాయిలో వుంటుంది కనుక దీన్ని

అధిమనస్సు అంటారు. సంబుద్ధ మనస్సు (intuition) దీనికి ప్రవేశ ద్వారం వంటిది. ఇది విశ్వవ్యాప్త చైతన్యానికి సంబంధించిన శక్తి. అది తనకంటే పైనున్న అతిమానసిక జ్ఞానం నుంచి వచ్చే కాంతిని గ్రహించి విశ్వజ్ఞానాన్ని సంతరించుకోగలుగుతుంది.

అధిమనస్సు అవతరించినప్పుడు దాని విశ్వ విశాల చైతన్యంలో అహంత్య స్పృహ (Ego-sense), వైయక్తిక స్పృహ తగ్గపోతుంది; క్రమంగా అది అంతరిస్తుంది కూడా. దాని స్థానంలో ఒక విశ్వవ్యాప్త అవగాహన, అనంత విశ్వాత్మ యొక్క అనుభూతి కలుగుతాయి. ఆలోచన అనేది వ్యక్తికి తన మనస్సులో నుంచి ఉదయిస్తున్నట్లు అనిపించదు. అది విశ్వమానస తరంగాల మీదుగా వస్తుంది. వైయక్తిక అవగాహన ఒక ఆంతరావిఘ్నరణగా కనిపిస్తుంది. కాని, అది వైయక్తికమైనదిగా కాక విశ్వజ్ఞానం నుంచి లభిస్తుంది. అలాగే అనుభూతులు, ఉద్వేగాలు, సంవేదనలు విశ్వవైశాల్యం నుంచి అలల మాదిరిగా వస్తూవుంటాయి. ఆ అనవధిక చైతన్యంలో వైయక్తిక అహంత యొక్క ప్రత్యేక ఆస్తిత్వం పూర్తిగా అంతరిస్తుంది. ఇక మిగిలేది విశ్వసత్, విశ్వచిత్, విశ్వానందం, విశ్వశక్తుల కేళి.

మానవుని ఆధ్యాత్మిక పరివర్తన (spiritual transformation) లో అధిమనస్సు - ఓవర్ మైండ్ - ఆఖరి దశ. దాని క్రిందగల మూడు దశలను అది తనలో లీనం చేసుకుంటుంది. వాటి విధులకు విశ్వ విశాల చైతన్యాన్ని, శక్తిని చేకూరుస్తుంది.

అయితే, మొత్తం ఆధ్యాత్మిక పరిణామంలో అధిమనస్సే తుదిఘట్టం కాదు. దానికి కూడా కొన్ని పరిమితులున్నాయి. అది చైతన్యపు అపరార్థగోళం (lower hemisphere) లో అత్యున్నతదశ. దానికి ఆధారం విశ్వపు ఏకత్వం అయినప్పటికీ, దాని ఆచరణ మాత్రం విభాజ్యత (division) కు, అనేకత్వానికి (multiplicity) కట్టుబడి వుంటుంది.

పరిణామ క్రమంలో అధిమనస్సు అవతరించినప్పటికీ, అది అచేతనను (inconscience) పూర్తిగా పరివర్తింపజేయలేదు. అది చేయగలిగిందల్లా, అది అవతరించిన ప్రతి మనిషిలోను అంతర్బహిష్టైతన్యాన్ని (inner and outer conscious being) తన మూలద్రవ్యం (stuff) లోకి మార్చివేస్తుంది. దానితో ఆ జ్ఞానాన్ని విశ్వవ్యాప్త సత్యంగా, విశ్వ వ్యాప్త జ్ఞానంగా పరిపర్తింపజేసి, దీపింప చేస్తుంది. అది వైయక్తిక మనస్సును విశ్వమనస్సుతో, వ్యక్తి ఆత్మను విశ్వాత్మతో అనుసంధిస్తుంది. అయినా అజ్ఞానం, అవిద్య (nescience) ఇంకా అలా మిగిలిపోయే వుంటుంది. దాన్ని తొలగించడం అధిమనస్సు పనికాదు. అందుకు అతిమనస్సు (supermind) కావాలి. పరసత్త (transcendence) యొక్క వ్యక్తీకరణ అతిమనస్సులో జరుగుతుంది.

అధిమనస్సు చైతన్యాన్ని ఒక విశ్వజనీత వరకు తీసుకువెడుతుంది. అంటే శుద్ధ సత్, శుద్ధ చిత్, శుద్ధ ఆనందం గురించిన అవగాహన వరకు తీసుకువెడుతుంది. అంతే. ఇక ఆ తర్వాత అధిమనస్సు పరార్థగోళం ద్వారాలు తెరుచుకుంటే తప్ప లోనికి పోలేదు.

అతిమనస్సు

ఆ విధంగా పరార్థగోళం ద్వారాలు తెరుచుకునేది అతిమనస్సులోనికి. అది జగత్పరిణామానికి ఆఖరి దశ. మన పరిణామం ఆ దశ దిశగానే పురోగమిస్తున్నది. పదార్థం జీవంగా పరిణామం చెందింది. జీవం మనస్సుగా పరిణామం చెందింది. ఇక మనస్సు అతిమనస్సుగా పరిణామం చెందవలసి వుంది.

అతిమనస్సు అంటే మామూలు మానవ మనస్సే అత్యధిక శక్తితో పనిచేసే స్థితి అని అనుకోరాదు. మామూలు మనస్సుకు అతిమనస్సుకు పోలిక లేదు. మామూలు మనస్సు అజ్ఞానం పరిధిలోనే వుండి పనిచేస్తుంది. అతిమనస్సు అలాకాక పూర్తిగా జ్ఞానం పరిధి లోపల వుంటుంది. మనస్సు అతి మనస్సుగా పరిణామం చెందడానికి ముందు వుండే ఊర్ధ్వ మనస్సు మొదలైన నాలుగు దశలు కూడా అజ్ఞానం పరిధిలోనివే.

కాగా, అధిమనస్సు (overmind) దశ చేరిన తర్వాత చైతన్యం ఒక్కసారిగా జ్ఞానపరిధికి చెందిన అతి మనస్సుగా పరిణామం చెందుతుంది. మనస్సుకు, అతి మనస్సుకు స్వభావతః ఎంత అంతరం వుంటుందంటే- అమీబాలోని చేతనకు, మానవ మనస్సుకు మధ్య ఎంత అంతరమో అంత.

ఆ దశలో అతి మనస్సు మొత్తం పరిణామాన్ని తన అధీనంలోకి తెచ్చుకుంటుంది. భౌతిక, మనః, ప్రాణ, శరీరాలకు వాటి ఆధ్యాత్మిక సత్యతను, దివ్యత్వాన్ని వాటికి ఎరుకపరుస్తుంది. మొత్తం ప్రకృతిలో పరిపూర్ణ జ్ఞానాన్ని, శక్తిని, అతీత అస్తిత్వపు (transcendental existence) అవగాహనను, చైతన్యాన్ని పూరిస్తుంది. జీవాత్మ అవిద్య పరిధిని దాటి, తాను ఏ ఘట్టంలో దివ్యచైతన్యం నుంచి విడివడిందో, ఆ ఘట్టాన్ని తిరిగి చేరుకుంటుంది. జ్ఞానజ్యోతి అవతరణ వల్ల అవిద్య విద్యగా పూర్తి పరివర్తన చెందుతుంది.

ఏకత్వ మనుషత్వతః

సాధారణ మనస్సు (human mind) సత్యాన్ని వివిధంగా చూస్తుంది. అతి మనస్సు సత్యాన్ని ఏకత్వం (unity) గా దర్శిస్తుంది. అదే దానికి, దీనికి ముఖ్యమైన తేడా. ఈ తేడాను అతిగమించాలని మనస్సు ప్రయత్నిస్తుంది. అది దాని సహజగుణం. ఎందుకంటే దానిలో అతి మనస్సు యొక్క లక్షణాలు కొద్దిగా వుండడం వల్ల (అతి మనస్సే తన ఆవపరిణామ క్రమంలో - involution - మనస్సు లోనికి అవరోహించింది కదా!) జ్ఞానాన్ని పాక్షికంగానైనా పొందగలుగుతున్నది. కాని, మనస్సుకు అది తృప్తి ఇవ్వదు. అతి మనస్సును అందుకోవాలని ఆరాటపడుతుంది. అంటే పై దశకు పరిణామం చెందాలని ప్రయత్నిస్తుంది. ఆ ప్రయత్నంలో ఇంతకు ముందు చెప్పిన నాలుగు మానసిక దశలను దాటి చివరికి అతి మనస్సులోనికి ఎదుగుతుంది.

పరిణామత్వరణం

ఈ పరిణామం దానంతట అది జరగాలంటే అతి దీర్ఘకాలం పడుతుంది. దాన్ని త్వరితం చేయడానికి మానవుడు ప్రయత్నించాలి. అలా ప్రయత్నించడం అతని మనస్సు నిర్మాణంలోనే వున్నది. ఆ ప్రయత్నం ఎప్పుడో ఒకప్పుడు విధిగా జరుగుతుంది. అదొక సాధన.

అతిమానసిక (supramental) స్థితిలో బాధ, దుఃఖం మొదలైనవి వుండవు; దివ్య చైతన్యం (divine consciousness) మానవునిలోనికి దిగి వచ్చినప్పుడు అవి ఆనందంగా మారుతాయి. ఆ స్థితిని అందుకున్న సాధారణ మానసిక, సాంఘిక సూత్రాలు, నైతిక నియమాలు వర్తించవు. అతడు వాటికి అతీత స్థితిని పొందుతాడు. అంతమాత్రాన అతడు అనైతికంగా ప్రవర్తిస్తాడని, ప్రవర్తించవచ్చునని కాదు. అతడు సత్యపథం నుంచి వైదొలగడు. అతనిది ఋజుమార్గం, ఋతమార్గం. అతడిని భగవద్గీతలో చెప్పిన స్థితప్రజ్ఞాడితో పోల్చవచ్చు. జీవన్ముక్తునితో (అంటే జీవించి వుండగానే ముక్తుడైనవాడు) కూడా పోల్చవచ్చు. కాని, అతి మానసిక స్థితిని పొందడం జీవన్ముక్తి కంటే ఉన్నతదశ అని అరవిందుడు అంటాడు.

బ్రహ్మజ్ఞాని

అటువంటి అతిమానసిక చైతన్యం (supramental consciousness) పొందిన వ్యక్తికి నాస్టిక్ బీయింగ్ - Gnostic Being - అని అరవిందుడు పేరు పెట్టాడు. నాసిన్ (Gnosis) అంటే ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం. కనుక అరవిందుని నాస్టిక్ బీయింగ్ ను బ్రహ్మజ్ఞాని అని గాని, జ్ఞాని అని గాని మనం వ్యవహరించవచ్చు. అతడిని సూపర్ మేన్ అని కూడా వ్యవహరించవచ్చు. అంటే అతిమానవుడు. అతిమానసిక చైతన్యాన్ని పొందినవాడు కనుక అతిమానవుడు.

జర్మన్ తత్త్వవేత్త నీషే కూడా ఒక రకమైన superman ను ఊహించాడు. జర్మన్ భాషలో నీషే వాడిన మాట obermensch. ఇంగ్లీషులో అది overman అవుతుంది. కాని ఇంగ్లీషులో superman అనే మాటనే ఉపయోగిస్తున్నారు.

అయితే నీషే సూపర్ మేన్ కు, అరవిందుని సూపర్ మేన్ కు ఎక్కడా పోలిక లేదు. నీషే 'ఈ చెంపపై కొడితే ఆ చెంపను కూడా చూపించు' అనే క్రైస్తవనీతికి బద్ధ వ్యతిరేకి. ఒకడు మరొకడిని ఒక చెంపపై కొడితే, రెండవవాడు మొదటివాని రెండు చెంపలు వాయగొట్టాలన్నది నీషే నీతి. అంటే అతనిది దుర్బలుల నీతి కాదు. శారీరకంగా, మానసికంగా, ఆత్మికంగా అన్ని విధాలా బలీయులైన వారి నీతి అతనిది. ఐహిక జీవితాన్ని ప్రేమించాలని బోధించేదే అసలైన నీతి అని అతని ప్రబోధం.

ఐహిక జీవితాన్ని నిరసించరాదన్నంత వరకు నీషే అరవిందుల బోధనలలో సామ్యం గోచరిస్తున్నా నీషేది పూర్తిగా ఐహికం, దైవ వ్యతిరేకం, ప్రాబల్య సాధనే మానవుని ధ్యేయం (will to power) అనే సిద్ధాంతం, అరవిందునిది దీనికి విరుద్ధంగా దివ్య జీవనానికి సోపాన శ్రేణి వంటిది ఐహిక జీవితం అని బోధించే సిద్ధాంతం.

అంతిమ దశ

పరిణామానికి అంతిమ దశ బ్రహ్మజ్ఞాని. ఆ తర్వాత అతడు అందుకోవలసిన దశ లేదు, జ్ఞానం లేదు. బ్రహ్మ, లేదా పరబ్రహ్మ అంటే సత్ చిత్ ఆనందం. బ్రహ్మజ్ఞాని అంతిమంగా పొందవలసినది ఆ సచ్చిదానందమే. అది అతని చేతిలో పని.

అతిమానవుడు

అరవిందుని అతిమానవుడు సమస్త ప్రాణికోటి లోను, విశ్వంలోను ఒకే ఆత్మను దర్శిస్తాడు. సమస్తంలో తనను, తనలో సమస్తాన్ని దర్శిస్తాడు. అతని ప్రవర్తన పూర్తిగా ఆధ్యాత్మికం అవుతుంది. అంటే అతని ఆలోచన, ఆచరణ, జీవన విధానం ఒక విశ్వవ్యాప్త ఆధ్యాత్మిక చైతన్యంతో నిండి వుంటాయి. అతనిది సర్వ సంపూర్ణ జ్ఞానం. అతడు ప్రకృతిపై సర్వాధిపత్యం కలిగి వుంటాడు. ప్రకృతిలో తనను తాను వ్యక్తం చేసుకుంటాడు.

అతనికి విశ్వచైతన్యం, విశ్వావగాహన, విశ్వానుభూతి వుంటాయి. అందుచేత విశ్వజీవితం అతని వ్యక్తిగత జీవితంలో భాగం అవుతుంది. అతడు ఏ పనిచేసినా ఒక సంపూర్ణానందంతో చేస్తాడు. అతనికి ఏ కోరికలు, కొరతలు వుండవు - పరమాత్మ తనలో వ్యక్తం కావాలనే ఒక్క కోరిక తప్ప. ఏదీ కొత్తగా కనుగొనవలసింది వుండదు. విశ్వవిజ్ఞానమంతా అతనికి కరతలామలకం అవుతుంది. అతడొక కొత్త వ్యక్తి, ఉన్నత వ్యక్తి అవుతాడు. అతనిలోని అన్ని విధాలా శక్తులు విజృంభిస్తాయి. అతని దేహం ఒక ఆధ్యాత్మిక సాధనం అవుతుంది.

ఒక తేడా

మన సాంప్రదాయికులు చెప్పే జీవన్ముక్తుడికి, అరవిందుని అతిమానవుడికి ఒక తేడా వుంది. జీవన్ముక్తుడు కర్మశేషం వున్నంతవరకు శరీరధారిగా వుండి కర్మలు చేసి తుదకు ముక్తి పొందుతాడు. అతిమానవుడు అలాకాక, తాను అతిమానసిక స్థితిని పొందడంతో ఆగిపోక, అతిమానసిక చైత్యాన్ని, దివ్య జీవనాన్ని, దివ్య తేజస్సును ప్రపంచంలోకి, పరిణామ క్రమంలోకి తీసుకురావడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. అంటే సమస్తాన్ని దైవీకరించడానికి (divinise) ప్రయత్నిస్తాడు తనవంటి ఇతరులు అతిమానవ జాతిగా పరివర్తన చెందడానికి కృషి చేస్తూ వుంటాడు.

అతడు తన కోసం తాను జీవించడు. ఇతరుల కోసం జీవిస్తాడు. అంటే ఇతరులను తనలాగే ప్రేమిస్తాడు. ఆత్మవత్సర్వభూతాని అనే భావంతో, అంతా బ్రహ్మమయమనే అవగాహనతో, అన్నిటిలోను గర్భితమై వున్న చైతన్యం ఒకటేననే ఎరుకతో జీవిస్తాడు. మామూలుగా ఎంత పరిణత మానవుడికైనా సుఖ దుఃఖాలు, జయాపజయాలు, లాభనష్టాలు, ఆశా నిరాశలు, అనిశ్చితి, భయం, ఆందోళన, ఉద్రేకాలు ఇవన్నీ సహజమని, తప్పని సరిఅని అనుకుంటాము. దీనికి అతీత స్థితిని అవాస్తవ కల్పనగా త్రోసివేస్తాము. కాని బ్రహ్మజ్ఞాని ద్వంద్వాలకు అతీతుడు. సచ్చిదానంద స్థితిని ఇహజీవితంలోనికి అనువదించుకోగలడు. అతని దృక్పథమే వేరు. అతనిది దివ్య చైతన్యం. ఆ స్థితిని వర్ణించడం కష్టం.

సాధన మార్గం

ఆ దివ్య జీవనాన్ని ఎలా వాస్తవం చేయడం? మానవ పరిణామానికి అదే ఆఖరి దశ అయితే, అది మనకు ఎలా లభిస్తుంది? అది ఎప్పటికైనా రావలసిందేకాని, దాన్ని గుర్తించి దాని అవతరణను త్వరితం చేయడమే మానవ జీవిత లక్ష్యం కావాలని అరవిందుడు బోధించాడు. మానవజీవితానికి పరమ ప్రయోజనం, చరమ గమ్యం అదే.

దాన్ని సాధించడానికి యోగం ఒక ముఖ్యమార్గం అని అరవిందుడు అంటాడు.. 'యుజ్' అనే ధాతువు నుంచి 'యోగం' అనే మాట వచ్చింది. యోగం అంటే అనుసంధానం, కలయిక. అంటే పరబ్రహ్మలో, సచ్చిదానందంలో జీవాత్మ విలీనం కావడం. అటువంటి అనుసంధానం అతిమానవస్థితి (supramental state) లోనే సాధ్యం. ఆ స్థితిని సాధించడానికే యోగ సాధన.

పూర్ణ యోగం

అరవిందుడు ఉపదేశించినది (integral Yoga) - పూర్ణయోగం. దీని లక్ష్యం వ్యక్తి విముక్తి మాత్రమే కాదు. వ్యక్తి విముక్తితోపాటు మానవాళి విముక్తిని సాధించడానికి ప్రయత్నించడం. అది పూర్ణయోగం ఎలా అయిందంటే మానవుడు ఇహలోకంలో, ఇక్కడ, ఈ జీవితంలోనే, ఈ మనస్సు, ఈ శరీరంలోనే పరిపూర్ణత (perfection) సాధించడం దాని ధ్యేయం.

సాంప్రదాయకంగా అయిదు యోగ పద్ధతులున్నాయి. హఠయోగం, రాజయోగం, కర్మయోగం, భక్తి యోగం, జ్ఞాన యోగం. అరవిందుడు ఈ అన్నిటిని సమన్వయం (synthesis of yoga) చేస్తూ తన యోగపద్ధతిని అందరికీ అందుబాటులోకి తీసుకువచ్చాడు.

ఇందులో శుద్ధీకరణ (purification), ఆధ్యాత్మీకరణ (spiritualisation) ముఖ్యం. ఎవరైనా దీన్ని చేయవచ్చు. ఇది ఆత్మ, ఇది ఆత్మకాదు అనే భేదం లేదు. అనాత్మ అనబడే దాన్ని కూడా ఆత్మీకరించడానికి అరవిందయోగం ప్రయత్నిస్తుంది. భౌతికదేహాన్ని మనం

నిరసించడాదు. దాన్ని కూడా అతిమానస కాంతితో తేజరిల్లజేయాలి. మామూలు యోగశాస్త్రం సమాధిస్థితికి ప్రాధాన్యమిచ్చి, అదే ఈశ్వరునితో అనుసంధానం అంటుంది. అరవిందుడు అలాకాక, జాగ్రదవస్థలో కూడా ఈశ్వరానుసంధానం పొందవచ్చునంటాడు.

పునర్జన్మవాదం

పునర్జన్మలో విశ్వాసం అనేది లేకపోతే హిందూమతమే లేదు. హిందూమతమే కాదు, బౌద్ధ, జైన మతాలు కూడా పునర్జన్మను విశ్వసిస్తాయి.

ప్రతి క్రియకు ప్రతిక్రియ ఉంటుంది. (Every action has a reaction) ఒక పని చేశామంటే దానికి ఫలితంగా మరొకటి జరుగుతుంది. దాని నుంచి ఎవరు తప్పించుకోలేరు. ఒకడు పాపం చేస్తే దాని ఫలితాన్ని ఈ జన్మలోనే అనుభవించాలి. అలా అనుభవించకపోతే, అనుభవించ లేకపోతే మరొక జన్మ ఎత్తి అందులో అనుభవించి ఆ పాప ఫలాన్ని నిశ్శేషం చేయాలి. అలాగే పుణ్యఫలం కూడా. జన్మ, జీవితం వున్నన్నిసార్లు మానవుడు ఎన్నో కర్మలు చేస్తూనే వుంటాడు. వాటి పాప, పుణ్య స్వభావాలను బట్టి వాటి ఫలితాలను ఒక జన్మలోనో, అనేక జన్మలోనో అనుభవించవలసిందే.

జన్మలున్నంత కాలం కర్మలు తప్పవు. కర్మలున్నంత కాలం జన్మలు తప్పవు. అదొక విషమ వలయం. ఇది మన కర్మ సిద్ధాంతం. దీన్ని తప్పించుకుని, కర్మఫలాలు మనకి అంటకుండా చేసుకొనడానికి, కర్మను ఆ విధంగా నిశ్శేషం చేసుకొనడానికి, ఆ విధంగా జన్మరాహిత్యాన్ని, జన్మపరంపర నుంచి మోక్షాన్ని (liberation) పొందడానికి భారతీయ మతాలు అనేక మార్గాలు సూచించాయి. అది విషయాంతరం.

పరిణామ దశగా పునర్జన్మ

అరవిందుడు కూడా పునర్జన్మను విశ్వసించాడు. అయితే, ఆయన విశ్వాసానికి, సాంప్రదాయక విశ్వాసానికి తేడా ఉంది పునర్జన్మను పరిణామక్రమంలో ఒక భాగంగా ఆయన పరిగణిస్తాడు. జడ పదార్థం ప్రాణ పదార్థంగా, ప్రాణ పదార్థం మనః పదార్థంగా మారుతున్నది. అయితే మానవ మనస్సుతో పరిణామం అంతం కావడంలేదు. అది అతిమనస్సు (super mind) దిశగా పరిణామం చెందుతుంది. అదే దివ్య చైతన్యం. దానికి, దీనికి మధ్య అనేక అంతర్దశలున్నాయి. వాటిని చేరడానికి ఒక జన్మ చాలకపోవచ్చు. అందుకై అనేక జన్మలు ఎత్తవలసి వుంటుంది.

మనిషి ఒక జన్మలో సంపాదించుకున్న అనుభవాలను, జ్ఞానాన్ని మొత్తంగా మరుజన్మలోకి తీసుకుపోయి ఉపయోగించుకుంటాడు. ఆ పునాదిపై కొత్త అనుభవాలను, జ్ఞానాన్ని సంపాదించుకుంటాడు. ఏ చిన్న, పెద్ద అనుభవం వృథాపొదు. ప్రతిది ఎక్కడో

ఒకచోట జ్ఞాతంగానో, అజ్ఞాతంగానో నిక్షిప్తమై వుంటుంది. అది మానవునికి పరిణామ క్రమంలో ఉన్నత దశలను అందుకొనడానికి ఉపయోగపడుతూనే వుంటుంది.

సాంప్రదాయిక విశ్వాసం ప్రకారం మనిషి తన కర్మలకు అనుగుణమైన పునర్జన్మను పొందుతాడు. అంటే పాపకర్మలు చేసినవాడు నీచజన్మలు పొందుతాడు. పుణ్యకర్మలు చేసినవాడు ఉత్తమ జన్మలు పొందుతాడు. పాపి అయినవాడు తన పాపం తీవ్రతను బట్టి నీచజన్మవుగా, క్రిమిగా, చెట్టుగా కూడా పుట్టవచ్చు. పుణ్యకర్మ చేసినవాడు పుణ్య గరిమను బట్టి ఇంకా ఇంకా మంచి జన్మలు పొందవచ్చు. మానవ జన్మపరంపర మనం వినోదార్థం ఆడుకునే పాములు, నిచ్చెనలతో కూడిన పరమపద సోపాన పటం లాంటిది.

తిరోగమనం లేదు

కాని, అరవిందుని వాదం ప్రకారం ఒకసారి పరిణామం మానవదశకు చేరుకున్న తర్వాత జీవాత్మ అలా పురోగమిస్తూనే వుంటుంది. అయితే, ఒక్కొక్కసారి మానవునిలో పశుప్రవృత్తి ప్రబలంగా ఉంటే దాన్ని వదిలించుకొనడానికి పశుజన్మ ఎత్తవలసి రావచ్చు. కాని, ఆ ప్రవృత్తి నుంచి విముక్తి లభించడంతో తిరిగి మానవ జన్మ ఎత్తుతాడు. మరి, వ్యక్తి మరణించిన తర్వాత అతని ఆత్మ వెంటనే పునర్జన్మిస్తుందా, లేక జన్మకు జన్మకు మధ్య వ్యవధి ఉంటుందా?

వెంటనే జన్మిస్తే అదే వ్యక్తి అదే స్వభావంతో, అవే గుణగణాలతో జన్మిస్తాడు. అలాకాక, వ్యవధి ఉండే పక్షంలో, ఆ వ్యక్తి ఏ లోకాలకు వెడతాడు? ఎక్కడ, ఎలా వుంటాడు; తిరిగి భూమికి ఎలా తిరిగివస్తాడు? మొదలైన ప్రశ్నలు ఉదయిస్తాయి.

పునర్జన్మకు వ్యవధి

భూమి తప్ప, లేదా ఈ భౌతిక విశ్వం తప్ప, మరొకటి లేనట్టయితే, పరిణామ క్రమంలో ఆత్మ భౌతిక మరణం తర్వాత వెంటనే తిరిగి జన్మ ఎత్తాలి. ఒక దేహాన్ని విడిచి మరొక దేహాన్ని ఆశ్రయించాలి. కాని ఇతర లోకాలున్నాయి. అవి మన లోకంతో సహజీవనం చేస్తూ వుంటాయి. అవి లోకాలే కానక్కరలేదు. తలాలు (planes, strata) కావచ్చు. అవి భౌతిక తలంతో నిత్యం సంబంధాలు కలిగివుంటాయి.

మానవుడు ఆ అభౌతిక తలాలను గురించి తెలుసుకుని వాటిలో ప్రవేశించగలడు. భౌతిక శరీరంతో అయితే పాక్షికంగాను, మరణానంతరం అయితే పూర్తిగాను ఆ తలాలను గాని, లోకాలను గాని సందర్శించగలడు.

మరణానంతరం జీవాత్మకు వ్యవధి ఎందుకు వుంటుందంటే, మానవుని అన్నమయ (భౌతిక) శరీరం నశించినా, ప్రాణమయ, మనోమయ (సూక్ష్మ) శరీరాలు మిగిలే వుంటాయి. వాటిలో వుండే జీవాత్మ గతించిన భౌతిక జీవితపు అనుభవాలలో ఏవి మంచివి, ఏవి

చెడ్డవి అని వితర్కించుకుని, కొత్త జీవితాన్ని ఎక్కడ, ఎలా ప్రారంభించాలి అని నిర్ణయించుకొనడానికి వ్యవధి కావాలి.

పరిణత వ్యక్తులు

కాని, ప్రాణమయ, మనోమయ కోశాలు అంతగా అభివృద్ధి కాని వ్యక్తులకు ఇతర లోకాలతో సంబంధం పెట్టుకునే శక్తి వుండదు. వారికి ఇతర లోకాలు వుండవన్నమాట. వారు వెంటనే పునర్జన్మిస్తారు. కాగా మరికొందరు పరిణత వ్యక్తులకు వారి చిదాత్మ బాగా పరిణతి పొందినదైనందున వారు కూడా వెంటనే పునర్జన్మిస్తారు. వారికి కూడా వ్యవధి అక్కరలేదు. వెంటవెంటనే పునర్జన్మలెత్తి త్వరగా తమ పరిణామాన్ని పూర్తి చేసుకుంటారు.

మానవులు అతిమానవులు (supermen) గా పరిణామం చెందినప్పటికి పరిణామ క్రమంలోని క్రింది దశలు అంతరిస్తాయని భావించరాదు. మానవుడు భూమిపై అవతరించిన ప్పటికీ వృక్ష, జంతు కోటి కొనసాగుతూనే వున్నది కదా? అలాగే అతిమానవులు అంతరించినప్పటికి మానవ జాతి కొనసాగుతుంది. అతిమానవుల సంఖ్య పెరిగి అతిమానవ సమాజాలు ఏర్పడినప్పుడు, వారి ప్రభావం సాధారణ మానవులపై విధిగా పడుతుంది. - ఇప్పుడు సాధారణ మానవుల ప్రభావం ఇతర జీవరాశులపైన, జడ ప్రకృతిపైన పడడం లేదా? అలాగే, అతిమానవుల అతిమానసిక చైతన్య ప్రభావం మామూలు మానవులపై పడి, అందరిలోను ఒక నూత్న చైతన్యం వెల్లివిరుస్తుంది. సంఘర్షణ స్థానంలో సామరస్యం, దివ్య జీవనం ఛాయలు ప్రసరిస్తాయి. పరిణామం త్వరితం అవుతుంది.

58. విశ్వమానవుడు టాగోర్

రవీంద్రనాథ్ టాగోర్!

ఈ పేరు స్మరిస్తే -

తోటలో విరగబూచిన రంగు రంగుల పువ్వులు, దూరాన నదిలో తెరచాప ఎత్తి మెల్లి మెల్లిగా సాగిపోయే ఒంటరి పడవ, గాలి అలలపై తేలివచ్చే పడవవాని పాట, ఆకాశంలో మంద మందంగా కదిలిపోయే శరత్కాలపు తెలిమబ్బులు, దూర దిగంతాలవైపు ఎగిరిపోయే పక్షుల గుంపు, చెరువులో నీళ్ళు నింపుకుని కడవలు చంకనెత్తుకుని ఇళ్ళకు తిరిగి పోయే కన్నెపడుచులు, ఎక్కడి నుంచో వేణునాదం, వాన నీటిలో ఎవరో వదిలి కాగితం పడవ, అమ్మవోడిలో పడుకుని వీర గాథలు వింటూ ఊకొట్టే పిల్లవాడు, నెలవంక, నక్షత్రాలు. ఇంకా...

జీవాత్మ, పరమాత్మ - ప్రకృతి, పురుషుడు - ఏకత్వం, అనేకత్వం - అనంతత్వం, పరిమితత్వం - వెలుగు, చీకటి - సుఖం, దుఃఖం - మానవుడు, ఈశ్వరుడు - ఈశ్వరుని కొలువుకూటంలో తన్నయ్యడై గానంచేసే గాయకుడు ఇంకా...

సృష్టిలోని సౌందర్యం, ప్రేమలోని మాధుర్యం, మానవ జీవితపు అపురూపత, ఏదో తెలియని గమ్యంవైపు యుగాలుగా పయనిస్తున్న ఒంటరి యాత్రికుడు...

ఇలా ఎన్నెన్ని దృశ్యాలు, భావాలు, సంవేదనలు, అనుభూతులు....

మాంత్రిక ప్రపంచం

టాగోర్ తన కవిత్వంతో, ఇతర రచనలతో ఒక అద్భుత, మాంత్రిక ప్రపంచాన్ని సృష్టించాడు. తన తరాన్ని, తన తర్వాత తరాలను ఉద్రూతలూగించాడు. సాహిత్య సాంస్కృతిక రంగాలను అమితంగా ప్రభావితం చేశాడు. ప్రపంచమంతటా పెక్కుసార్లు పర్యటించి దేశ దేశాల మేధావులను తన అభిమానులుగా చేసుకున్నాడు. మాతృభాష బెంగాలీలో వ్రాసినా, వాటి ఇంగ్లీషు, తదితర భాషానువాదాల ద్వారా ఈనాటికీ ప్రపంచ ప్రజల దృష్టిని ఆకర్షిస్తూనే వున్నాడు. ఆయన గతించి దశాబ్దాలు దాటిపోయినా నేటికీ ఆయన స్మృతి, ఆయన కీర్తి చెక్కుచెరడకుండా నిలిచే వున్నాయి.

అయితే, టాగోర్ ప్రధానంగా కవి, రచయితే తప్ప, తత్వవేత్త కాదు. ఆయన ఏ మతాన్ని స్థాపించలేదు, ఏ తాత్విక వ్యవస్థను నిర్మించలేదు. అయినా, అసంఖ్యాకంగా వ్రాసిన మార్మిక కవితలలో, నాటకాలలో, నాటికలలో, వివిధ సందర్భాలలో చేసిన ప్రసంగాలలో ఆయన తాత్విక దృక్పథం వ్యక్తమవుతుంది. ఏ మతాన్ని స్థాపించకపోయినా, ఆయన ఒక

ప్రవక్తవలె భారతీయ చింతనా రంగంలో భాసించాడు. నా నృషిః కురుతే కావ్యమ్ అని నానుడి. ఋషి కానివాడు కావ్యం వ్రాయలేదు. ఋషులు కనుకనే వాల్మీకి, వ్యాసుడు వ్రాసిన మహాకావ్యాలు నేటికీ భారతజాతికి పూజనీయాలుగా నిలిచివున్నాయి. కవి అనే మాటకు అసలు అర్థం ద్రష్ట-.. అని. వేదఋషులు కవులే. వారు వేద మంత్రాలను దర్శించారు. వారు మంత్ర ద్రష్టలు. ఆ అర్థంలో టాగోర్ కూడా కవి, ఋషి.

తాత, తండ్రి

రవీంద్రుడు బెంగాల్‌లోని ఒక సంపన్న బ్రాహ్మణ కుటుంబంలో 1861లో జన్మించాడు. ఆయన తాత ద్వారకనాథ్ టాగోర్‌కు విస్తారమైన వ్యవసాయ క్షేత్రాలుండేవి. మరొకవైపు రకరకాల వర్తక, వాణిజ్యాలు చేసి అపార ధనాన్ని, విరివిగా దానధర్మాలు చేసి కీర్తిప్రతిష్ఠలను గడించాడు. ఆయనను ప్రిన్స్ అనేవారు. రాజా రామమోహనరాయ్ కంటే వయస్సులో బాగా చిన్నవాడైనా ఆయనకు ఆప్త మిత్రుడు. సంఘ సంస్కరణాభిలాషి, ఆనాటి అభ్యుదయ కాములవలె, భారతదేశం మధ్య యుగాల అంధకారం నుంచి బయటపడి ఆధునిక దేశంగా మారడానికి బ్రిటిష్ పాలన దోహదకరమని భావించేవాడు.

ఆయన పెద్ద కుమారుడు దేవేంద్రనాథ్ (1817-1905). తండ్రి మరణం తర్వాత కుటుంబం అప్పలపాలై దివాలా తీయగా, అప్పలన్నీ తీర్చి ఆస్తిని మరింత వృద్ధి చేశాడు. రామమోహనరాయ్ స్థాపించిన బ్రాహ్మ సభను క్షీణావస్థ నుంచి ఉద్ధరించి, బ్రాహ్మ సమాజ్‌గా మార్చి, పటిష్ఠంగా తీర్చిదిద్దాడు. ఆయన ఆధ్యాత్మిక నిష్ఠ కారణంగా మహర్షి అనే బిరుదు వచ్చింది. అయితే ఒక వంక ఆధ్యాత్మిక జీవితం గడుపుతూనే, మరొకవైపు ప్రాపంచిక విషయాలలో ఆసక్తి చూపించేవాడు. అందుకే కావచ్చు. రామకృష్ణ పరమహంస ఆయనను జనకరాజుర్నితో పోల్చాడు. దేవేంద్రనాథ్‌కు 15 మంది సంతానం. వారిలో 14వవాడు రవీంద్రుడు.

రవీంద్రుని అన్నలు

మహర్షి దేవేంద్రనాథ్ సంతానంలో దాదాపుగా అందరూ ఏదో రంగంలో ప్రావీణ్యం గడించి పేరు తెచ్చుకున్నవారే. పెద్ద కుమారుడు ద్వీజేంద్రనాథ్ కవి, గాయకుడు, తత్వవేత్త. రెండవ కుమారుడు సత్యేంద్రనాథ్ సంస్కృత పండితుడు, రచయిత, ఐసిఎస్ పరీక్షలో ఉత్తీర్ణుడైన ప్రథమ భారతీయుడు. అయిదవ కుమారుడు జ్యోతిరింద్రనాథ్ బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి, కవి, నాటకకర్త, సంగీత విద్వాంసుడు. ఇలాగే ఇతర సంతానం, ఇతర కుటుంబ సభ్యులు కూడా.

కలకత్తాలోని జోరాశంకో భవనం ఎప్పుడు చూసినా దేవేంద్రనాథ్ కుమారులు, కుమార్తెలు, మనుమలు, మనుమరాండ్రతో కలకలలాడుతూ సంగీత, సాహిత్య, నృత్య, చిత్రలేఖన, నాటక వాతావరణంతో సందడిగా వుండేది.

అటువంటి వాతావరణంలో రవీంద్రుడు పెరిగాడు. స్కూలులో చదువు సాగనందున ఇంటివద్దనే చదువు చెప్పించారు. తల్లి బహు సంతానవతి కావడంతో అతడిని అంతగా పట్టించుకోనందున, అగ్రసోదరి పెంపకంలో, నౌకర్ల అజమాయిషీలో పెరిగాడు. కొద్దిగా పెద్దవాడైన తర్వాత, తరచుగా హిమాలయాలకు తపస్సు కోసం వెళుతుంటే తండ్రితోపాటు రవీంద్రుడు కూడా ఒకసారి వెళ్ళాడు. హిమాలయాలలో నాలుగు నెలలపాటు తండ్రి శిక్షణలో విద్యాభ్యాసం చేశాడు. బెంగాలీ, సంస్కృతం, ఇంగ్లీషు చదివాడు. ఈ అనుభవాలన్నీ అతని లేత మనస్సుపై చెరగనిముద్ర వేశాయి. బాల్యం నుంచే కవిత్వం వ్రాస్తూ వుండేవాడు. 1878లో అతడిని పై చదువులకు ఇంగ్లండ్ పంపించారు. అక్కడ 18 నెలలు మాత్రం వుండి, చదువు సాగక తిరిగి వచ్చేశాడు. మళ్ళీ అతడిని పంపించడానికి జరిగిన ప్రయత్నం నెరవేరలేదు.

వివాహం

రవీంద్రుని ప్రారంభ రచనలలో ముఖ్యమైనది “వాల్మీకి ప్రతిభ” అనే సంగీత రూపకం. దానిలో తానే వాల్మీకిగా నటించేవాడు. ఆ తర్వాత సంధ్యా సంగీత్, ప్రభాత్ సంగీత్ అనే కవితా సంకలనాలు చెప్పుకోదగినవి. ఇవన్నీ ఆయన ఇరవయ్యేళ్ళ వయస్సు నాటికే వెలువడిన రచనలు. ఇరవై రెండవ ఏట తనకంటే పదకొండేళ్ళు చిన్నదైన భవతారిణి (ఈ పేరు బాగా లేదని మృణాళినిగా మార్చాడు) అనే సామాన్య కుటుంబానికి చెందిన పిల్లను వివాహం చేసుకున్నాడు. ఆయనకు ముగ్గురు కుమారులు, ఇరువురు కుమార్తెలు కలిగారు. వారిలో చివరకు మిగిలింది ఒక కుమారుడు, ఒక కుమార్తె.

రవీంద్రునిపై బాల్య, యౌవనాలలో కవిగా, గాయకుడుగా అతని పరిణామంపై అధిక ప్రభావం చూపినవారిలో ఒకరు అన్న జ్యోతిరింద్రనాథ్, మరొకరు రూపవతి అయిన ఆయన భార్య కాదంబరి. రవీంద్రుడు, ఆమె ఇంచు మించు ఒక ఈడువారు, అతని రచనలలో పెక్కింటికీ ఆమె ప్రేరణ, ప్రోత్సాహం వుండేవంటారు. 1884లో తన 25వ ఏట కాదంబరి - ఏ కారణంవల్లనో ఎవరికీ తెలియదు - ఆత్మహత్య చేసుకున్నది. ఆమె అకాల విషాద మరణం రవీంద్రుని చాలాకాలంపాటు బాధించింది.

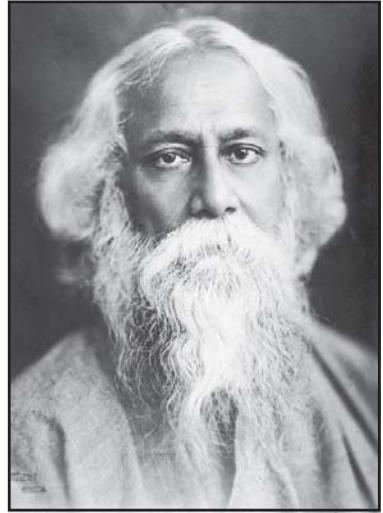
రచనా పరంపర

యౌవన ప్రాదుర్భావ కాలంనుంచి మొదలు పెట్టి రవీంద్రుని లేఖని నుంచి పుంఖాను పుంఖంగా, కవితా సంకలనాలు, దీర్ఘ కవితలు, పాటలు, నాటకాలు, నవలలు, చిన్న కథలు. తాత్విక, సాంఘిక, రాజకీయ విషయాలపై వ్యాసాలు ఎడతెగకుండా వెలువడ్డాయి. కవితలలో ప్రేమగీతాలు, ప్రకృతిగీతాలు, మార్మిక కవితలు, చారిత్రక, ఇతిహాసిక కవితలు, పిల్లల కవితలు మొదలైనవి వుండేవి. టాగోర్ కుటుంబం ప్రచురించే భారతి, బాలక్,

సాధన మొదలైన పత్రికలలో ఆయన రచనలు వెలువడేవి. 1890 నుంచి కొంతకాలం ఆయన తమ కుటుంబానికి చెందిన ఎస్టేట్ వ్యవహారాలను చూస్తూ బెంగాల్ ఈశాన్య ప్రాంతంలో పద్మానది ఒడ్డున శెలీదాహ్ అనే గ్రామంలో గడిపాడు. ఆ రోజులలో ఆయన అక్కడి పల్లె ప్రజల జీవన పరిస్థితులను సన్నిహితంగా పరిశీలించాడు. వారి అమాయకత్వం, అవిద్య, మూఢ విశ్వాసాలు, పేదరికం చూసి బాధపడేవాడు. వారికి సహాయకరంగా సహకార సంస్థలు, బ్యాంకులు, స్కూళ్ళు, ఆస్పత్రులు, చెరువులు, రోడ్లు మొదలైనవాటి నిర్మాణంలో శ్రద్ధాసక్తులు కనబరచేవాడు.

కథా రచన

ఆ రోజుల్లోనే రవీంద్రుడు మొదటి సారిగా చిన్న కథలు వ్రాయడం ప్రారంభించాడు. ఒకవేళ ఆయన కవిత్వం వ్రాసి వుండకపోయినా, కేవలం చిన్న కథలతోనే గొప్ప రచయితగా (కుష్వంత్సింగ్ ఆయన కథలు కథలు కావని ఎంతగా ఈసడించినా) పేరు తెచ్చుకునేవాడు. నవలలలో కంటే చిన్న కథలలోనే రవీంద్రుని ప్రతిభ ఎక్కువగా కనబడుతుంది. హంగ్రి స్టోన్స్, కాబూలీవాలా, పోస్ట్మాస్టర్, సుభాలాంటిగొప్ప కథలు అనాటివే. బెంగాలీ కథను తీర్చి దిద్దిన ఘనత రవీంద్రుని దేనని పలువురు భావిస్తారు.

1892-94 ప్రాంతాల నుంచి రవీంద్రుని కవిత్వంలో మార్మిక (mysticism) ధోరణి ఎక్కువైంది. ఉపనిషత్తులు, వ్యాస, వాల్మీకి, కాళిదాసాదుల కవిత్వం, బుద్ధుని జీవితం, బౌద్ధమతం, బౌద్ధచింతన, జయదేవుడు, విద్యాపతి, చండీదాసువంటి వైష్ణవ కవుల కవితలు, ముఖ్యంగా కబీరు గీతాలు మొదలైనవాటి ప్రభావం ఆయన కవిత్వంపై గాఢంగా వుండేది.

శాంతినికేతన్

అప్పటికి చాలాకాలం క్రిందటే దేవేంద్రనాథ్ టాగోర్ తన దైవధ్యానానికి, ఏకాంత ప్రార్థనలకు అనువైన స్థలంగా బోల్పూర్ అనే గ్రామ సమీపంలో 26 ఎకరాల స్థలం కొన్నాడు. దానికి శాంతినికేతన్ అని పేరు పెట్టాడు. దాన్ని చిన్నతనంలో రవీంద్రుడు ఒకసారి చూశాడు. ఆ స్థలం ఆయనకు చాలా ఇష్టం. అక్కడ 1901లో ఒక స్కూలు ప్రారంభించాడు. అది అయిదుగురు (తనతో కలిపి) ఆచార్యులతోను, అయిదుగురు విద్యార్థులతోను ప్రారంభమైంది.

తొలి రోజులలో స్కూలు నిర్వహణకు చాలా ఇబ్బందులు పడ్డాయి. “కవిగారి మరొక ప్రయోగం”గా శాంతినికేతన్ పాఠశాలను కొందరు హేళన చేశారు. తాను చిన్నప్పుడు విద్యాభ్యాసంలో పొందిన చేదు అనుభవాలను దృష్టిలో పెట్టుకుని, అలాంటివి తన విద్యార్థులకు కలగరాదని ఒక నూతన విద్యా విధానాన్ని రూపొందించాడు.

పిల్లలకు విదేశీభాషలో కాక మాతృభాషలోనే చదువుచెప్పాలి. బరువైన విషయాలను పిల్లల లేత బుర్రలలో దట్టించాలని ప్రయత్నించరాదు. పిల్లలను నాలుగు గోడల మధ్య బంధించి చదువు నూరిపోయరాదు. ప్రాచీనకాలపు ఋషి వాటికలలోని గురుకులాలను పోలిన వాతావరణంలో, ప్రకృతి పరిసరాల మధ్య, స్వేచ్ఛగా తిరగనిస్తూ ఆటపాటలతో పాఠాలు చెప్పాలి. పిల్లలలో విజ్ఞాన దాహం పెంచాలి. తెలుసుకోవాలనే కుతూహలం కలిగించాలి తప్ప దండ ప్రయోగం చేసి చదువు చెప్పరాదు. ప్రతిదీ తమంతట తాము పరిశోధించి తెలుసుకునేటట్టు చేయాలి. చెట్లు, పువ్వులు, పక్షులతో కలకలలాడే ప్రకృతిని ప్రేమించడం నేర్పాలి. మెదడుతో కంటే కాళ్ళు, చేతులు, కళ్ళు, చెవులు ఉపయోగించి నేర్చుకునే చదువే బాగా వంటపడుతుంది. నిజమైన ఉత్తమ గురువు ప్రకృతే. ఈ విధమైన భావాలతో రవీంద్రుడు తరగతి గదులలో కంటే ఆరుబయట చెట్ల కిందనే ఎక్కువగా క్లాసులు నిర్వహించేవాడు. మామూలు చదువులేకాక, సంగీతం, నృత్యం, చిత్రలేఖనం మొదలైన కళలను కూడా పిల్లల అభిరుచిని బట్టి బోధించడం జరిగేది.

విశ్వభారతి

అనేక వ్యయ ప్రయాసలకోర్చి శాంతినికేతన్‌ను నిర్వహిస్తూనే 1921లో సర్వమానవ సహోదరత్వపు ఆదర్శంతో వివిధ దేశాల విద్యార్థులను ఆకర్షించి ఒక అంతర్జాతీయ విద్యా కేంద్రంగా తీర్చిదిద్దే ఆశయంతో “విశ్వభారతి” అనే ఒక విశ్వ విద్యాలయాన్ని కూడా రవీంద్రుడు స్థాపించాడు. దాని ఆదర్శసూత్రం “యత్ర విశ్వమ్ భవతి ఏక నీడమ్” - (ఎక్కడ విశ్వమంతా ఒకే కులాయమో).

ఆ తర్వాత గ్రామీణ పరిశ్రమలను, హస్తకళలను ప్రోత్సహించడానికి వాటికి సంబంధించిన విద్యలను బోధించే “శ్రీనికేతన్”ను రవీంద్రుడు స్థాపించాడు. ఈ సంస్థలన్నీ తాను జీవించి వున్న కాలంలో ఆర్థికంగా ఎన్ని ఒడిదుడుకులకు లోనైనా చాలా పట్టుదలతో నిర్వహించాడు. 1913లో తనకు నోబెల్ బహుబతి ద్వారా లభించిన ధనాన్ని శాంతినికేతన్ నిర్వహణకే వినియోగించాడు. ఆ తర్వాత కాలంలో నిధులు అవసరమైనప్పుడల్లా రవీంద్రుడు తన పరివారంతో బయలుదేరి నృత్య, నాటక, సంగీత ప్రదర్శనలిస్తూ పర్యటన చేసి ధనం సేకరించేవాడు. ఆయన తర్వాత ఆయనతోనే అంతరించకుండా ఆ సంస్థలు భారత ప్రభుత్వపు ఆదరణతో ఈనాటికీ చక్కగా నడుస్తూ వుండడం విశేషమే.

రవీంద్రుని భార్య మృణాళిని 1902లో చనిపోయింది. తండ్రి దేవేంద్రనాథ్ 1905లో 88వ ఏట పండు ముదుసలిగా కాలధర్మం చెందాడు. అయిదుగురు సంతానంలో ఇరువురు కుమారులు, ఒక కుమార్తె అకాల మరణం చెందారు. అలాగే తన సుదీర్ఘ జీవితంలో అన్నలు, అక్కలు, వదినెలు, ఇతర ఆత్మీయులెందరినో పోగొట్టుకున్నాడు. అన్ని వియోగ దుఃఖాలను గొప్ప ఓర్మితో ఓర్చుకున్నాడు.

నోబెల్ బహుమతి

1913లో నోబెల్ సాహిత్య బహుమతి లభించడం టాగోర్ జీవితంలో ఒక సువర్ణ ఘట్టం. అప్పటికే బెంగాల్‌లో ఒక గొప్ప కవిగా, రచయితగా టాగోర్ పేరు మారుమ్రోగుతున్నది. ఆయన కీర్తి బెంగాల్‌ను దాటి యావద్భారతంలోను వ్యాపించింది. 1912లో ఆయన అస్పష్టడయ్యాడు. వైద్యం, విశ్రాంతి నిమిత్తం ఇంగ్లండ్ ప్రయాణమయ్యాడు. అంతకు ముందే బెంగాల్‌లో ప్రచురించిన గీతాంజలి, గీతమాల్య, నైవేద్య, ఖేయ సంపుటాలనుంచి కొన్ని గీతాలను ఏరి ఇంగ్లీషులోకి అనువదించాడు. వీటిని ఇంగ్లండ్ వెళ్ళినప్పుడు ప్రముఖ చిత్రకారుడు సర్ విలియం రాథెన్‌స్టయిన్‌కు చూపించగా ఆయన చాలా మెచ్చుకున్నాడు. ఆయన వాటిని ప్రముఖ ఐరిష్ కవి డబ్ల్యు.బి. యేట్స్‌కు చూపించగా. ఆయనా చదివి ముగ్ధడయ్యాడు. ‘గీతాంజలి’ పేరుతో మొత్తం 103 పదనానువాద కవితలను ఇండియా సొసైటీ ప్రచురించింది. వాటిలో నుంచి కొన్నిటిని బ్రిటిష్ కవుల సమావేశంలో యేట్స్ చదివి వినిపించగా వారంతా మెచ్చుకున్నారు. పుస్తకానికి యేట్స్ తన పీఠికలో “...ఈ అనువాదాల వ్రాత ప్రతిని కొన్ని రోజులపాటు నా వెంట తీసుకుని రైళ్ళలో, బస్సులలో, రెస్టారెంట్స్‌లో చదివే వాడిని. అది నన్ను ఎంతగా కదిలించి వేసిందంటే కొత్తవారెవరైనా చూస్తారేమోనని తరుచుగా పుస్తకం మూసివేయవలసి వచ్చేది...” అని వ్రాశాడు.

1913 సెప్టెంబర్‌లో ఇంగ్లండ్, అమెరికా పర్యటనలు పూర్తిచేసుకుని టాగోర్ ఇండియా తిరిగివచ్చాడు. ఆ ఏడాది ఆఖరులో “గీతాంజలి” కవితా సంపుటికిగాను టాగోర్‌కు నోబెల్ సాహిత్య బహుమతి ప్రకటించారు. అప్పటికే యావద్భారత ఖ్యాతి పొందిన టోగోర్ పేరు దానితో ప్రపంచమంతా మ్రోగిపోయింది. ఒక శ్వేతేతర జాతీయునికి, అందులోను ఒక వలస దేశానికి చెందిన కవికి, నోబెల్ బహుమతులను నెలకొల్పిన 13 ఏళ్ళకే, లిబరరీ అవార్డును బహూకరించడం అనేకులను విస్మితులను చేసింది. పలువురు యూరోపియన్లు, అమెరికన్లు, భారతీయులు కూడా టాగోర్ పట్ల అనూయగ్రస్తులై విమర్శలు కూడా గుప్పించారు. కాని, అధిక సంఖ్యాకులు టాగోర్ ఆ బహుమతికి అన్ని విధాలా అర్హుడనే ప్రశంసించారు. టాగోర్‌కు ఆ బహుమతి ప్రధానం చేసే నాటికి మహాకవి యేట్స్‌కే అది రాలేదు. అనటోల్ ఫ్రాన్స్, రోమారో లా, థామస్ మాన్ బెర్నార్డ్ షా మొదలైన మహామహులకు కూడా ఆ తర్వాత ఎప్పుడోగాని ఆ బహుమతి లభించలేదు.

అనధికార రాయబారి

నాటి నుంచి టాగోర్ భారతదేశపు ప్రాచీన సంస్కృతీ నాగరికతలను, తత్వచింతన ఔన్నత్యాన్ని పాశ్చాత్య దేశాలకు వివరించే అనధికార రాయబారిగా పేరుపొందాడు. కాళిదాసు తర్వాత అంత గొప్ప కవి జన్మించలేదని భారతీయులు అన్నారు. ప్రఖ్యాత తాత్వికుడు ఆల్బర్ట్ మైట్టర్ భారతదేశపు గేటేగా టోగోర్‌ను వర్ణించాడు క్రీస్తు తర్వాత అంత గొప్ప ప్రవక్త అని కొందరన్నారు. అంత మహామహుడిని మరొకడిని తాను చూడలేదని ప్రసిద్ధ జర్మన్ తత్వవేత్త కీజర్లింగ్ ప్రస్తుతించాడు. గీతాంజలి ప్రచురణ తర్వాత బెర్నార్డ్ షా, హెచ్.జి. వెల్స్, జాన్ గాల్స్‌వర్థా, జాన్ మేన్‌ఫీల్డ్, రాబర్ట్ బ్రిడ్జెస్, రిచర్డ్ చర్చ్ వంటి బ్రిటిష్ రచయితలు, రోమారోలా, హెన్రీ బెర్గెస్, థామస్ మన్, హెర్మన్ కీజర్లింగ్, వింటర్నిట్జ్ మొదలైన యూరోపియన్ మేధావులు ఆయనకు అభిమానులయ్యారు. దేశదేశాల నుంచి ఆయనకు ఆహ్వానాలు అందేవి. దేన్నీ కాదనకుండా ఆయన మొత్తం 11 సార్లు ప్రపంచ పర్యటన చేశాడు. ఇంగ్లండ్, అమెరికాలుకాక, అటు ఫ్రాన్స్, జర్మనీ, బెల్జియం, హాలెండ్, ఇటలీ, సోవియెట్ యూనియన్, కెనడా, అర్జెంటీనా, ఇటు చైనా, జపాన్, మలయా, సింగపూర్, జావా, సింహళం, పర్షియా మొదలైన దేశాలలో పర్యటిస్తూ ప్రసంగాలు చేశాడు. ఇండియాలో కూడా వివిధ నగరాల నుంచి వచ్చిన ఆహ్వానాలను పురస్కరించుకుని పెక్కుసార్లు పర్యటించాడు.

బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ఆయనకు సర్ బిరుదు బహూకరించింది. కాని, 1919 ఏప్రిల్ 13వ తేదీన అమృత్‌సర్‌లో జలియన్‌వాలాబాగ్‌లో జరిగిన ఘోర మారణకాండకు నిరసనగా సర్ బిరుదాన్ని వినర్షించాడు.

దేశభక్తి గీతాలు

తన కాలంలో జరుగుతున్న జాతీయోద్యమంలో టాగోర్ పాల్గొనక పోలేదుగాని, ప్రముఖ పాత్ర వహించని మాట నిజం. అంత మాత్రాన ఆయన దేశభక్తిని శంకించలేము. గాంధీజీపట్ల ఆయన గాఢాభిమానాన్ని, ప్రగాఢ మైత్రిని తక్కువచేసి చెప్పలేము. ఆయన ప్రధానంగా కవి, రచయిత కదా! తన అసంఖ్యాక రచనల ద్వారానే ఆయన తన దేశభక్తిని ప్రకటించాడు తప్ప ప్రత్యక్షంగా కార్యరంగంలోకి దూకలేదు.

1885లో భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ స్థాపన జరిగింది. ఆ మరుసటి సంవత్సరం దాని ప్రథమ వార్షిక మహాసభ కలకత్తాలో జరిగినప్పుడు టాగోర్ ఒక దేశభక్తిగీతం వ్రాసి పాడాడు. 1898లో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం సెడిషన్ బిల్ ప్రవేశపెట్టగా దాన్ని వ్యతిరేకిస్తూ వ్రాశాడు. 1905లో వైస్రాయి లార్డ్ కర్జన్ బెంగాల్‌ను విభజించినప్పుడు దానికి వ్యతిరేకంగా జరిగిన

వందేమాతరం ఉద్యమంలో టాగోర్ చురుకుగా పాల్గొన్నాడు కాని, అది హింసారూపం ధరించేసరికి తప్పుకున్నాడు.

కలకత్తాలో 1911లో జరిగిన జాతీయ కాంగ్రెస్ మహాసభలో టాగోర్ “జనగణమన అధినాయక జయహే” అనే గీతం ఎలుగెత్తి ఆలపించాడు.

అది భారత భాగ్యవిధాత అయిన ఈశ్వరుడికి అంకితంగా వ్రాసిన గీతం. దాన్ని అయిదవజార్లు చక్రవర్తిని కీర్తిస్తూ వ్రాసినదని కొందరు దుష్ప్రచారం చేశారు. ఆ అసత్యవాదాన్ని లెక్కచేయక నెహ్రూ దాన్ని మన జాతీయ గీతంగా జాతిచేత అంగీకరింపజేశాడు.

గాంధీ, టాగోర్

అయితే టాగోర్ గాంధీవలె రాజకీయ నాయకుడు కాదు. జాతీయోద్యమానికి ఆయన కవిగా, రచయితగా, గాయకుడుగానే స్పందించాడు. ప్రతి సందర్భంలోను తన దేశభక్తిని చాటుకున్నాడు. గాంధీజీపట్ల, ఆయన వ్యక్తిత్వం పట్ల ఎంత అభిమానం వున్నా, ఆయన అనుసరించిన పద్ధతులతో ఏకీభవించ లేకపోయాడు. కాని, గాంధీని మహాత్ముడుగా సంబోధించిన మొదటివారిలో ఒకడు టాగోర్.

అలాగే టాగోర్ను గురుదేవుడుగానే గాంధీజీ ఎప్పుడూ సంభావించేవాడు. వివిధ విషయాలలో ఏకీభవించ లేకపోయినంత మాత్రాన వారిరువురి మధ్యమైత్రికి, పరస్పర గౌరవానికి ఆటంకం కలగలేదు. నిజానికి 1915లో గాంధీజీ ఇండియా రాగానే మొదటగా కలుసుకున్న వారిలో ఒకరు టాగోర్. ఆ తర్వాత వారిరువురు శాంతినికేతన్లో పలుసార్లు కలుసుకున్నారు. 1932లో గాంధీజీ కమ్యూనల్ అవార్డుకు నిరసనగా నిరాహార దీక్ష పూనినప్పుడు టాగోర్ యరవాడ జైలులో ఆయనను సందర్శించాడు. గాంధీజీ దీక్ష విరమించినప్పుడు స్వయంగా నారింజరసం అందించాడు. అలాగే టాగోర్ వృద్ధాప్యంలో తన విద్యా సంస్థలకు విరాళాల కోసం తన నటబృందంతో దేశయాత్ర చేస్తున్నప్పుడు ఆయన ఆ వయస్సులో పర్యటించడం చూసి బాధపడి గాంధీజీ ఆయనకు ఒక అజ్ఞాత అభిమాని ద్వారా 50 వేల రూపాయల విరాళం అందజేశాడు. టాగోర్ గాంధీజీని కడసారి కలుసుకున్నప్పుడు ‘నా విద్యా సంస్థల భారాన్ని మీకు అప్పగిస్తున్నా’నని చెప్పాడు.

కాని గాంధీ విధానాలతో టాగోర్ విభేదించాడు. ఉదాహరణకు 1921లో గాంధీజీ సహాయ నిరాకరణోద్యమాన్ని ప్రారంభించినప్పుడు టాగోర్ దాన్ని సమర్థించలేదు. గాంధీజీ స్వయంగా శాంతినికేతన్ వచ్చి సహకారం అర్థించినా టాగోర్ తిరస్కరించాడు. చరఖా వడకడం ద్వారా స్వాతంత్ర్యం వస్తుందంటే తాను నమ్మలేనని అన్నాడు. వారిద్దరి మధ్య బహిరంగంగా పత్రికలలో వాదోపవాదాలు జరిగాయి. రోజూ ఒక అరగంటసేపు చరఖా

తిప్పాలని గాంధీజీ కోరగా 'అరగంటే ఎందుకూ? ఎనిమిదిన్నర గంటలు ఎందుకు వదలరాదు??' చరఖా ద్వారానే ఆరు నెలలలో స్వరాజ్యం వచ్చేట్టయితే అది ఏమంత కోరుకోదగిన స్వరాజ్యం కాదు' అని టాగోర్ వాదించాడు. స్వరాజ్య సాధనకు సుదీర్ఘ ఉద్యమం అవసరమని, దానికై కోట్లాది ప్రజలను చైతన్యవంతులను చేయాలని అన్నాడు.

టాగోర్ పై ఆ రోజులలో చాలా విమర్శలు వచ్చాయి. అలాంటి సందర్భాలలో టాగోర్ కలకత్తా నుంచి శాంతినికేతన్ వెళ్ళిపోయి ఉద్యమానికి దూరంగా వుండేవాడు. జాతీయవాదం సంకుచితం కారాదని, స్వజాత్యభిమానం పరజాతి ద్వేషంగా మారరాదని అనేవాడు. నిజానికి టాగోర్ అంతర్జాతీయవాది, జాతీయవాదం జాతుల మధ్య అడ్డుగోడలు నిర్మిస్తున్నదని భావించేవాడు. అందుకే విశ్వమానవతను ఆదర్శంగా తీసుకుని 1921లో 'విశ్వభారతి' సంస్థను స్థాపించాడు.

బహుముఖ ప్రతిభ

టాగోర్ ప్రతిభ బహుముఖమైంది. కవిగానే కాక, గాయకుడుగా కూడా ప్రసిద్ధుడు, రెండు వేలకు పైగా గేయాలు రచించాడు. వాటిలో చాలా వాటికి తానే పరసలు కూర్చి గానం చేసేవాడు. 'రబీంద్ర సంగీత్' పేరుతో ఆయన గీతాలు నేటికీ బెంగాల్ లో బహుళ ప్రచారంలో వున్నాయి. నటుడుగా తన నాటకాలలో ప్రధాన పాత్రలు ధరించేవాడు. జీవిత చరమదశలో అంటే చివరి పదమూడేళ్ళలో ఆయన చిత్రకారుడుగా కూడా రాణకెక్కాడు. సుమారు మూడువేల పరకువున్న ఆయన చిత్రాలకు నానాటికీ గిరాకీ పెరుగుతున్నది.

1937 నుంచి ఆయన ఆరోగ్యం క్షీణించసాగింది. ద్వితీయ ప్రపంచ యుద్ధం ఆయన అంతర్జాతీయ వాదంపై అశనిపాతంలా పడింది. అయినా మానవునిపై, మానవుని భవితవ్యంపై, మానవతావాదంపై ఆయన తన విశ్వాసాన్ని కోల్పోలేదు. 1941 ఆగస్టు 7వ తేదీన ఆయన దీర్ఘగురుత తర్వాత శాశ్వతంగా కన్నుమూశాడు. చివరి పరకు ఆయన కవితలు వ్రాస్తూనే వున్నాడు. వ్రాయలేక పోయినప్పుడు తనకు పరిచర్యలు చేస్తున్న వారికి డిక్టేట్ చేసేవాడు. ఆయన అంతిమ కవితలలో ఒక అపూర్వ సౌందర్యం ద్యోతక మయ్యేదని ఆయన అభిమానులు అంటారు. టాగోర్ మరణంతో భారతచరిత్రలో ఒక శకం ముగిసినట్టయింది. జీవించి వుండగానే ప్రపంచఖ్యాతి పొందిన టాగోర్ కీర్తి మరణానంతరం ఇనుమడించిందే గాని, వన్నె తరగలేదు.

మార్మికవాదం

'మిస్టిసిజం' (Mysticism) అనే మాటకు మార్మికవాదం, రహస్యవాదం అనే మాటలను అనువాద పదాలుగా వాడుతున్నారు. భగవద్భక్తిలో మిస్టిసిజం ఒకపాయ. లౌకిక స్పృహకు అతీతమైన, అంటే ఇంద్రియాలకు, మనస్సుకు కూడా అందని ఒకానొక అతీత

చైతన్య స్థితిలో పారవశ్యంలో, తన్మయత్వంలో భక్తుడు భగవంతునితో నేరుగా సంబంధం పెట్టుకుంటాడు. ఆ స్థితిలో భగవంతుడిని భక్తుడు ఏ విధంగా సంభావించుకుంటే, ఏ విధమైన సంబంధం పెట్టుకుంటే ఆ విధంగా భగవంతుడు భక్తునికి సాక్షాత్కరిస్తాడు. ఆ సంబంధం హిందూ భక్తి సంప్రదాయం ప్రకారం రకరకాలుగా వుంటుంది. భక్తుడు భగవంతుడిని తన స్నేహితుడుగా భావించవచ్చు. తండ్రీవలె, యజమానివలె, ప్రభువువలె భావించవచ్చు. పెక్కు సందర్భాలలో భగవంతుడిని తన ప్రియుడుగా, తనను ప్రేయసిగా సంభావించవచ్చు. ఒక్కొక్కసారి భగవంతుడినే తనకు ప్రేయసిగా, తనను ప్రియుడుగా కూడా ఊహించుకోవచ్చు. భక్తుని భావోద్వీగ్నతను బట్టి, ఆరాధనా తీవ్రతను బట్టి అతనికి భగవంతుడు సాక్షాత్కరించడం ఆధారపడి వుంటుంది.

మిస్సిసిజంలో మరొక విశేషం వుంది. భక్తుడు భగవంతునిపై తన భక్తిని, ప్రేమను ఎంత గాఢంగా ప్రకటిస్తాడో, భగవంతుడు కూడా భక్తుడిపై తన ప్రేమను అంత గాఢంగాను ప్రకటిస్తాడు. వారిరువురి మధ్య ఒక పారస్పర్యం వుంటుంది. భక్తుడు భగవత్సాన్నిధ్యం కోసం వెంపర్లాడుతాడు. విరహతాపంతో వేగిపోతాడు. ప్రియునికోసం ప్రియురాలి వలె, ప్రియురాలి కోసం ప్రియునివలె వారు ఒకరి కొకరు ఒకరు ఎదురు తెన్నులు చూస్తారు. సంయోగ సౌఖ్యం కోసం తహతహ లాడిపోతారు. మిస్సిక్ అయిన భక్తుడు నిజంగానే తనను ప్రియురాలిగా భావించుకుంటాడు. అలా భావించుకున్న భక్తిని 'మధురభావం' అంటారు. ప్రేయసీ ప్రియుల ప్రేమలో శృంగార సంబంధమైన మాధుర్యం వుంటుంది కనుక దాన్ని మధురభావం, లేక మధురభక్తి అన్నారు. టాగోర్ కవిత్వాన్ని - ముఖ్యంగా గీతాంజలి, పూట్ గేదరింగ్ మొదలైన సంపుటలలోని కవితలను మిస్సిక్ కవిత్యంగా పేర్కొనవచ్చు. ఆయనపై విద్యావతి, చండీదాస్, జయదేవుడు, కబీర్ దాసు మొదలైన భక్త కవుల ప్రభావం, బెంగాల్ లోని బావుల్ అనబడే జానపద గాయకుల తత్వాల ప్రభావం, ఏకేశ్వరోపాసనను ప్రచారం చేసిన బ్రాహ్మ సమాజ ప్రభావం, బైబిల్ లోని డేవిడ్ సామ్స్ (psalms) ప్రభావం, ఇవన్నీ కలగలిసి వున్నాయి. బెంగాలీ మూలంలోని గీతాల మాధుర్యంలో ఒక వంతు అయినా ఇంగ్లీషు అనువాదంలో రాలేదని అంటారు కాని కేవలం ఆ అనువాదాలను చూసినా టాగోర్ భావోన్నత్యాన్ని గ్రహించవచ్చు. (ఆ అనువాద కవితలకే నోబెల్ బహుమతి వచ్చింది.)

మార్మిక కవి

టాగోర్ కవితలలో భగవంతుడు ఒక్కొక్కసారి ప్రియుడుగా, స్నేహితుడుగా, ప్రభువుగా, పదవ నడిపే కర్ణధారిగా, బాటసారిగా, భిక్షుకుడుగా, ఇంకా పలు విధాలుగా సాక్షాత్కరిస్తాడు.

ఒక్కొక్కసారి కవి తనను భగవంతుని కొలువు కూటంలోని ఆస్థాన గాయకునిగా ఊహించుకుంటాడు.

“నీవు నన్ను పాదమని ఆజ్ఞాపించినప్పుడు నా హృదయం గర్వంతో పగిలి పోతుందేమోననిపిస్తుంది. నేను నీ ముఖంకేసి చూస్తాను. నా కళ్ళు అశ్రువులతో నిండిపోతాయి.

నా జీవితంలో పరుషమైందీ, శ్రుతిరహితమైందీ అంతా ఒకే మధుర స్వర మేళలో కరిగిపోతుంది. నా ఆరాధన సంతోషంతో సముద్రం మీదుగా ఎగిరిపోయే విహంగంలా రెక్కలు విప్పుతుంది.

నా పాట పల్ల నీ ఆసక్తి నాకు తెలుసు. నీ సన్నిధికి నేను రావడం గాయకుడుగానే అని కూడా తెలుసు.

ఎన్నటికీ నాకు నేనుగా చేరలేని నీ పాదాలను నా గాన పక్షాంచలాలతోనే స్పృశిస్తాను. గాన పారవశ్యంలో ఒళ్ళు తెలియక నా ప్రభువైన నిన్ను ‘మిత్రుడా’ అని సంబోధిస్తాను”
(గీతాంజలి-2)

మరొకసారి భగవంతుడే స్వయంగా తన పాట వినిపిస్తాడు.

“నీవు అంత గొప్పగా ఎలా పాడతావో నాకు తెలియదు ప్రభూ! నేనెప్పుడూ ఆశ్చర్యంతో చేష్టలుడిగి వింటాను.

నీ సంగీత కాంతి లోకాన్ని దేదీప్యం చేస్తుంది. నీ పాట గాలిలో తేలుతూ నింగి ఈ మూలనుంచి ఆ మూలకు పరుగులిడుతుంది. నీ పవిత్ర గాన ఝరి అడ్డువచ్చే రాళ్ళను పెకలించుకుని ప్రవహిస్తుంది.

నీగొంతుతో గొంతు కలపాలని నా మనస్సు ఉవ్విళ్ళూరుతుంది. కాని గొంతు పెగలదు. ఏదో అనబోతాను. కాన మాట పాటగా విరియదు. విహ్వలుడనై వెర్రిగా అరుస్తాను నీ సంగీతపు ఎడతెగని చిక్కుముడులతో నా హృదయాన్ని బంధించి వేశావు. ప్రభూ!”
(గీతాంజలి-3)

మౌనభారం

వేరొకసారి ప్రేయసీ ప్రియుల మధ్య తాత్కాలికంగా వచ్చే ప్రణయ కలహంలో వలె స్వామి తాను ఎంత మాట్లాడించినా మాట్లాడకపోవడంతో భక్తుడు బిత్తరపోతాడు. కాని ఏం చేయగలడు, వేచి వుండడం తప్ప?

“మాటాడకున్నచో

మరి పోనిలే నాథ!

నీ మౌన భారమ్ము

నా మదిని భరియింతు!

అచల తారానేత్రీ

యౌ రాత్రి వలె సధో

వదననై, అతి సహన
 వతినై, నిరీక్షింతు!
 ఉదయ కాంతులు తొణకి
 ఉగ్ర తిమిరము తలగి
 మిన్నెల్ల జీల్చుకుని
 ఎన్నడో నీ గాన
 హేమ కుల్యలు వారు
 నీ మాత్ర మెరుగుదును
 నే నెరుంగుదు సంత
 నీ మాట నీ పాట
 ప్రతి కులాయమునుండి
 పక్షాల నెగయించు,
 ప్రతి వన నికుంజాన
 ప్రసవ తతిగా విరియు

(గీతాంజలి-19. ఈ రచయిత అనువాదం - 1945)

మానవునికి భగవంతుడు ఎంత అవసరమో, భగవంతునికి మానవుడూ అంత అవసరమే. 'ఏకాకి న రమతే' అని ఉపనిషత్తు వేరే సందర్భంలో అన్నది. అది ఇక్కడ కూడా వర్తిస్తుంది. నరునిలో ఈశ్వరుడు తనను చూచుకుంటాడు. తన ఆనందాన్ని వ్యక్తం చేస్తాడు.

జీవాత్మ, పరమాత్మల పారస్పర్యం అంటే అదే. అందుకే టాగోర్ పరవశించి ఇలా గానం చేశాడు.

“అందుకే నా నుంచి నీకు అంత సంపూర్ణమైన ఆనందం లభిస్తోంది అందుకే నీవు నా దగ్గరికి దిగి వచ్చావు. ఓ సర్వలోకేశ్వరా! నేనే లేకపోతే నీ ప్రేమంతా ఏమి చేసుకునేవాడివి?

ఈ సమస్త సంపదకు నన్ను నీ భాగస్వామిగా చేసుకున్నావు. నా హృదయంలో నీ ఆనందమే నిరంతరం తాండవిస్తున్నది. నా జీవితంలో నీ సంకల్పమే ఆనంతకాలంగా ఆకృతి ధరిస్తున్నది.

ఇందుకే, నా హృదయాన్ని సమ్మోహింప జేయడానికే రాజాధిరాజుడైన నీవు నిన్ను అంత అందంగా అలంకరించుకున్నావు. ఇందుకోసమే నీ ప్రేమ నీ ప్రేమికుని ప్రేమలో తాదాత్మ్యం చెందుతున్నది. ఉభయుల సంపూర్ణ సంయోగంలో నీవే సాక్షాత్కరిస్తున్నావు”
 (గీతాంజలి-56)

ఈశ్వరాగమనం

ఇంతేకాదు, ఈశ్వర సాన్నిధ్యం కోసం భక్తుడు ఎంతగా తహతహ లాడిపోతాడో, భక్తునితో సమాగమం కోసం ఈశ్వరుడూ అంతగానూ విరహ వేదనలో వేగిపోతాడు. కనుకనే అతడు యుగాలుగా నిరంతరంగా భక్తునితో కలయిక కోసం అభిసరించి వస్తూ వుంటాడన్న భావాన్ని టాగోర్ ఇలా గానం చేశాడు.

అతని నిశ్శబ్ద పదధ్వనీ నీవు వినలేదా? అతడు వస్తున్నాడు, వస్తున్నాడు, ఎల్లప్పుడూ వస్తునే వున్నాడు.

ఒక్కొక్క భావావేశంలో ఒక్కొక్క విధంగా పాటలు పాడాను. కాని అన్నింటి స్వరాలూ ఘోషించింది. ఒకే ఒక్క విషయం-అతడు వస్తున్నాడు, వస్తున్నాడు, నిరంతరం వస్తున్నాడు.

చైత్ర మాసపు సురభిక దినాల ఎండలో వనపథాల వెంబడి అతడు వస్తున్నాడు, వస్తున్నాడు, నిత్యం వస్తున్నాడు.

శ్రావణ మాసపు చీకటి రాత్రుల వర్షాలలో, ఉరిమే మేఘాల రథంపై అతడు వస్తున్నాడు, విరతి లేక వస్తునే వున్నాడు.

దుఃఖం తర్వాత దుఃఖంలో నా హృదయ తలంపై పడుతున్నవి అతని అడుగులే; నా సంతోషాలను ప్రకాశింప జేస్తున్నది అతని పాదాల సువర్ణ స్పర్శే. (గీతాంజలి-45)

మాయావాద తిరస్కృతి

శంకరాచార్యుని మాయావాదాన్ని టాగోర్ తిరస్కరించాడు. ప్రపంచాన్ని మిథ్యగా, అజ్ఞాన జన్మవైనదిగా, కేవలం దుఃఖ భూయిష్టమైనదిగా, అందుచేత అనప్యించుకోవలసినదిగా ఆయన భావించలేదు. అలాగే మానవ దేహం ఏవగించుకోదగినదిగా, మానవ జన్మం తుచ్ఛమైనదిగా, ఏదో విధంగా తప్పించుకోదగినదిగా ఆయన అంగీకరించలేదు. ప్రపంచాన్ని ఆయన ప్రేమించాడు. దాన్ని ఈశ్వరుని అభివ్యక్తి (manifestation) గా, ప్రకృతిలో ప్రతిఫలించేది భగవంతుని సౌందర్యంగా, ప్రకృతిని ప్రేమించడం భగవంతుని ప్రేమించడంగా భావించాడు. టాగోర్ కవితలో ప్రకృతి సౌందర్యం అద్భుతంగా వర్ణితమైంది దానిలో పువ్వులు, లతలు, చెట్లు, ఆకాశం, మబ్బులు, నక్షత్రాలు, వెన్నెల, పక్షులు, పచ్చిక, నదులు, కొండలు, కోనలు అడుగడుగునా పలకరిస్తాయి. ఇంత అందమైన ప్రపంచాన్ని వదిలి మోక్షాన్ని కోరుకోవడాన్ని నిరసించాడు. ప్రపంచం నుంచి ఈశ్వరుడు వేరుగా లేడని ఆయన అంటాడు.

“సన్యసించడం ద్వారా మోక్షాన్ని నేను కోరుకోను. ఆనందాన్ని కలిగించే వెయ్యి సంకెళ్ళలోనే నాకు ముక్తికాంత కౌగిలి లభిస్తుంది.:

ఈ మృణ్మయ పాత్రనిండా ఎప్పటికప్పుడు నీవు నీ వివిధ వర్ణాల, వివిధ పరిమళాల నూతన మధువును నింపుతూ వుంటావు.

నీ జ్వాలతో నా ప్రపంచం వంద దీపాలను వెలిగించి నీ ఆలయంలోని పూజా వితర్దికపై వుంచుతుంది.

లేదు, నా ఇంద్రియ ద్వారాలను ఎన్నటికి మూసివేయను. ఎందుకంటే సుందర దృశ్యాలలో, మనోహరస్వరాలలో, మధుర స్పర్శలో నాకు కలిగే ఆనందాలు నీ ఆనందపు ప్రతిరూపాలే.

ఆనందపు దీప్తిలో నా భ్రమలన్నీ దగ్ధమైపోతాయి. నా కోరికలన్నీ ప్రేమ ఫలాలుగా పరిపక్వమవుతాయి. (గీతాంజలి-73)

సర్వసంగ పరిత్యాగం పేరుతో ప్రేమ బంధాలనుంచి పలాయనం చేయగోరడాన్ని మరొక కవితలో కవి ఇలా నిరసించాడు.

“అర్థరాత్రివేళ సన్యసించడానికి వెళ్ళిపోవాలని నిశ్చయించిన మనిషి ఇలా అనుకున్నాడు.

‘ఇల్లు వదలి దేవుని అన్వేషించడానికి ఇదే మంచి సమయం. ఇంతకాలం నన్ను ఇక్కడ భ్రమలో కట్టి పడవేసింది ఎవరో?’

దేవుడు ‘నేనే’ అని రహస్యంగా అన్నాడు. కాని ఆ మనిషి చెవులు మూసుకుని వున్నాడు.

అతని భార్య మంచానికి ఒక పక్కగా ప్రశాంతంగా నిదురిస్తోంది. ఆమె రొమ్ముపై శిశువు నిద్రిస్తున్నాడు.

‘సన్నింతకాలం మోసగించిన మీరు ఎవరు?’ అన్నాడు మనిషి.

‘వారు సాక్షాత్తు ఈశ్వరుడే’ అన్నది అశరీరవాణి.

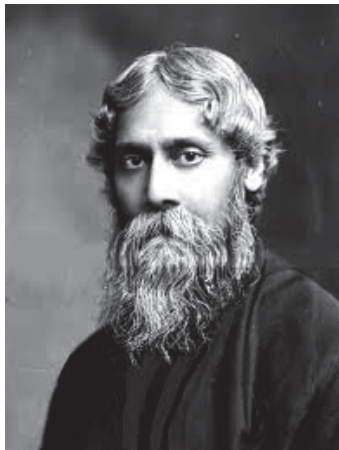
శిశువు కల కని కలవరిస్తూ తల్లికి మరింత దగ్గరగా జరిగాడు.

దేవుడు ‘అగు మూర్ఖుడా! ఇల్లు విడిచి వెళ్ళవద్దు’ అని ఆజ్ఞాపించాడు. కాని, ఆ మనిషి వినిపించుకోలేదు. దేవుడు నిట్టూర్పు విడిచి, ‘నన్ను వదిలి నా భృత్యుడు నా కోసం వెదుకుతాడేమిటి? అని విస్తుపోయాడు. (గార్డినర్-75)

ఈశావాస్య మిదం సర్వం

సృష్టి సమస్తం ఈశ్వరుని అభివ్యక్తే నని, తన సృష్టిలో తన స్వరూపాన్ని చూచుకుని ఆనందించడానికే జగత్తును ఈశ్వరుడు సృష్టించాడనే భావాన్ని మరొక గీతంలో టాగోర్ ఇలా వర్ణించాడు.

“పొంగి పొరలే నా జీవన పాత్ర నుంచి నా ప్రభా! ఏ దివ్యామృతాన్ని ఆస్వాదించగోరుతున్నావు?

నా కవీ! నా నేత్రాల నుంచి నీ సృష్టిని అవలోకించడమే నీకు ఆనందమా? నా శ్రవణ ద్వారాల వద్ద నిలిచి నీ నిత్య మధుర స్వరమేళను ఆలకించడమే నీ అభిమతమా?

నీ యీ ప్రపంచం నా మనస్సులో మాటలపై మాటలు అల్లుతున్నది. నీ ఆనందం వాటిని స్వర గుంఫితం చేస్తున్నది. ప్రేమాతిశయంతో నిన్ను నీవునాకు అర్పించుకుంటున్నావు. నాలో నీ మాధుర్యమంతా గ్రోలుతున్నావు” (గీతాంజలి - 65)

నిరాకారం, నిర్గుణం, నిర్వికారం అయిన పరబ్రహ్మ తన ఆనందం కోసం ఈ సృష్టిచేశాడు. తన అనంత తత్వాన్ని పరిమిత జగత్తుగా కుదించుకున్నాడు. తన ఏకత్వాన్ని అనేకత్వంగా విభజించుకున్నాడు. ...యథా సుదీప్తాత్ పావకాత్-విస్ఫులింగా: సహస్రశః ప్రభవంతే సరూపాః అని ఉపనిషత్తు చెప్పినట్లుగా పరమాత్మ నుంచే జీవాత్మలన్నీ ఉత్పన్నమవుతాయి. తుదకు పరమాత్మలోనే విలీనమవుతాయి. అయితే మాయా మోహితుడైన జీవాత్మ తాను వేరు అని, అంతా తన ప్రజ్ఞ అని భ్రమిస్తాడు.

టాగోర్ అంటాడు :

“నేను స్వాతిశయంతో అహంకరించడం, నా అహంకారాన్ని అన్ని వైపులకు త్రిప్పి నీ తేజస్సుపై రంగుల నీడలు ప్రసరింప జేయడం- ఇదంతా నీ మాయ.

నీ అస్తిత్వంలో నీకు నీవే పరిమితి విధించుకుంటావు. నీ ప్రత్యగాత్మను నీవు అసంఖ్యాక స్వరాలతో పిలుస్తావు. నీ యీ స్వీయ పృథక్కరణమే నాలో శరీరం ధరించింది...

...నీవు, నేను కలిసి పాల్గొంటున్న ఈ ఊరేగింపు గగన భాగమంతా విస్తరించింది. నీవు, నేను కలిసి ఆలపిస్తున్న రాగంతో వాయువు తరంగిత మవుతోంది. నీవు, నేను కలిసి ఆడుతున్న ఈ దాగుడు మూతలాటతో యుగాలు గడిచిపోతున్నాయి. (గీతాంజలి - 71)

ఈ ప్రపంచం దేవుని ప్రతిరూపమే, దేవుని అభివ్యక్తే కాని, దాన్ని అనుభవించేటప్పుడు “తేన తృక్తేన భుంజేథా.” అన్నట్టు విరక్తితో, త్యాగ భావంతో అనుభవించాలికాని, అదే సర్వస్వం అనుకుని దానికి బానిస కారాదు. దాని వ్యామోహజాలంలో బందీ కారాదు. ఈ భావాన్ని కవి ఇలా వ్యక్తం చేశాడు:

“ఈ సంకెళ్లు ఎంత కఠినమైనవి! విరగగొట్టాలని యత్నించినప్పుడల్లా నా మనస్సు బాధపడుతుంది.

నాకు కావలసింది స్వేచ్ఛ కాని, దాన్ని ఆశించడానికి కూడా నాకు సిగ్గువుతుంది.

నీ వద్ద అమూల్య సంపద ఎంతో కలదని నాకు నిశ్చయంగా తెలుసు. నీవు నా ఆప్తమిత్రుడవని కూడా తెలుసు. కాని, నా గదినిండా పేరుకున్న ఈ చమ్మీచెత్తను ఊడ్చివేయడానికి మనసొప్పుదు.

నన్ను ఆచ్ఛాదించిన ముసుగు మన్ను మశానపు ముసుగు. అదంటే నాకు అసహ్యమే. కాని, దాన్నే మోజుతో కప్పుకుంటాను.

నేను ఎందరికో ఋణపడ్డాను. నా అపజయాలు ఇన్నీ అన్నీ కావు. నా అవమాన భారం ఎవరికీ తెలియదు. అయినా, నన్ను కరుణించమని అడగడానికి వస్తావా, నా ప్రార్థన ఎక్కడ ఫలిస్తుందోనని భయపడతాను.” (గీతాంజలి - 28)

ఏకేశ్వరోపాసన

రవీంద్రుని తండ్రి దేవేంద్రనాథ్ బ్రహ్మ సమాజ నాయకుడు. తనయునిపై తండ్రి ప్రభావం చిన్ననాటి నే పడింది. రవీంద్రుని మత విశ్వాసాలు తండ్రి నుంచి వచ్చినవే. బ్రాహ్మ సమాజంవారు ఏకేశ్వరోపాసకులు; విగ్రహారాధనకు వ్యతిరేకులు. రవీంద్రుడు కూడా అంతే. భగవంతుడు ఆలయంలో లేడని, విశ్వమంతా నిండివున్నాడని, ప్రతి మానవుడు భగవత్స్వరూపుడేనని నమ్ముతాడు. అసలైన భగవదారాధన శ్రమ జీవనంలో, పేదల కష్టసుఖాలను పంచుకోవడంలో వుందని ఎలుగెత్తి చాటిచెబుతాడు.

దేవుడు ఎక్కడ?

“ఈ మంత్రాలు, జపాలు, భజనలు వదిలెయ్! ఈ గుడిలో తలుపులన్నీ మూసివేసి ఈ ఒంటిని చీకటిమూల ఎవరినయ్యా నీవు పూజించేది? కళ్ళు తెరిచి చూడు. నీ దేవుడు నీ ఎదుట లేడు.

కర్షకుడు బీడునేలను దున్నుతున్నచోట, కార్మికుడు బాట వేయడానికి రాళ్ళు పగలగొడుతున్న చోట. అక్కడ దేవుడున్నాడు. ఎండలో, వానలో వారితోపాటు అక్కడున్నాడు. ఆయన వస్త్రం దుమ్ము కొట్టుకుని వుంది. నీ కాషాయ వస్త్రాలు వదిలేసి ఆయనవలె దుమ్ములోకి, ధూళిలోకి రా.

మోక్షమా? ఎక్కడుందయ్యా ఈ మోక్షం? సాక్షాత్తు మన ప్రభువే పరమానందంతో ప్రపంచపు సంకెళ్ళతో తన్ను తాను బంధించుకున్నాడు. శాశ్వతంగా మనతోపాటు ఆయన కూడా బందీయైపోయాడు.

నీ ధ్యానంలోంచి బయటికిరా. నీ పువ్వులూ, అగరు ధూపం అక్కడే వదిలెయ్యి. నీ వస్త్రాలు చిరిగిపోతేనేం, బురద అంటితేనేం? కాయకష్టంలో, నుదుటి చెమటలో ఆయనను కలుసుకో. ఆయన ప్రక్కనే నిలబడు! (గీతాంజలి - 11)

భగవంతుడు దీనజన పక్షపాతి అనే భావాన్ని మరొక గీతంలో కవి ఇలా వ్యక్తం చేశాడు.

“ఇదిగో నీ పాదపీఠం, నీ పాదాలు మోపిన ఆ స్థలం దీనులు, హీనులు, నిరాశ్రయులు నివసించే తావు.

నేను నీకు వంగి నమస్కరించబోతే, నా ముకుళిత హస్తాలు నీ పాద పీఠిని తాకలేకపోతున్నాయి. అది దీనులు, హీనులు నిరాశ్రయులకు నిలయం.

నీవు నిరుపేదకు తగిన వస్త్రాలు ధరించి నడిచే చోటును గర్విష్టులైనవారు చేరలేరు. ఎందుకంటే అది దీనులు, హీనులు, నిరాశ్రయులు వుండేచోటు. ఏ తోడూ నీడా లేని వారితో నీవు సంచరించే ఆ ప్రదేశానికి నా హృదయం ఎన్నడూ వెళ్ళలేదు. అది దీనులు, హీనులు, నిరాశ్రయులకు నివాసం.” (గీతాంజలి - 10)

రవీంద్రునిది ఎనభై సంవత్సరాల సుదీర్ఘ జీవితం. అయినా మృత్యువును ఆహ్వానిస్తూ ఆయన వ్రాసినన్ని కవితలు మరే కవి వ్రాయలేదేమో. మృత్యువు భయపడదగింది కాదని, జననం ఎంత సహజమో మరణం అంత సహజం (జాతస్యహిమరణం ధ్రువో..) అని పునః పునరుద్ఘాటించాడు.

మృత్యువుకు స్వాగతం

“మృత్యువు నీ తలుపు తట్టిన రోజు నీవు అతనికి ఏ ఉపాయం ఇస్తావు?”

“ఓ. నా అతిథి ఎదుట నా పూర్ణ జీవిత కలశాన్ని వుంచుతాను. రిక్త హస్తాలతో అతడిని ఎన్నటికి తిరిగిపోనివ్వను.

నా శరత్కాలపు దినాల, గ్రీష్మ రాత్రుల మధురాసవాన్ని, తీరికలేని జీవితంలో నేను సంపాదించుకుని, పోగుచేసుకున్న సంపదను నా అంతిమ దినాలలో నా తలుపు తట్టిన మృత్యువుకు సమర్పిస్తాను” (గీతాంజలి - 90)

ప్రపంచంపట్ల, జీవితంపట్ల గాఢమైన అనురక్తి టాగోర్ తత్వసారం. ఈ జీవితం తనకు లభించినందుకు పొంగిపోతాడు. నిర్గమించక తప్పనప్పుడు నిర్భరానందంతో నిష్క్రమిస్తానంటాడు. ఈ ప్రపంచపు అద్భుతానుభవాన్ని ఆయన ఒక గీతంలో ఇలా ప్రస్తుతిస్తాడు:

“ఇక్కడి నుంచి నిష్క్రమించే ముందు నేనొక తుది మాట చెప్పి వెళ్ళిపోతాను. నేను దర్శించినదంతా అద్భుతం.

కాంతిసాగరం మీద విప్పారిన ఈ పద్మంలో నిక్షిప్తమై వున్న మధువు నాస్వాదించాను; ధన్యుడి నయ్యాను. ఇదే నా వీడ్కోలు పలుకు.

ఈ అనంత రూపాల క్రీడామందిరంలో నేను ఆడుకున్నాను. నిరాకారుడైన ఆయనను ఇక్కడే దర్శించాను.

స్పర్శకు అతీతుడైన ఆయన స్పర్శతో నా సమస్త దేహం. నా సర్వావయవాలు పులకించి పోయాయి. అవసానం ఆసన్న మవుతుంటే, అలాగే కానియ్యి. ఇదే నా వీడ్కోలు పలుకు.”
(గీతాంజలి - 96)

అంతిమగీతం

గీతాంజలిలోని ఆఖరి గీతం మరొక వీడ్కోలు గీతం. ఈశ్వరుని ఉద్దేశించి కవి ఇలా ప్రార్థన చేశాడు. ఇది బెంగాలీ మూలం:

ఏక్ టి నమస్కారే ప్రభూ!

ఏక్ టి నమస్కరే

సకల దేహ లుటియే పదుక్

తోమార్ యే సంసారే - ఏక్ టి...

ఘనశ్రాబణ్ మేఘేర్ మతో

రసేర్ భరే నమ్ర నతో - ఏక్ టి...

సమస్త మన్ పడియా థాక్

తవ భవన ద్వారే.

నానా సురేర్ ఆకుల ధారా

మిలియే దియే అత్మహారా-ఏక్ టి...

సమస్త గాన్ సమాప్త హోక్

నీరబ్ పారాబారే

హంస జేమన్ మానస జాత్రీ

తేమూనిసారా దిబసరాత్రీ - ఏక్ టి...

సమస్త ప్రాణ్ ఉడే చలుక్

మహా మరణ్ పారే

ఏక్ టి నమస్కారే ప్రభూ!

ఏక్ టి నమస్కరే

పై బెంగాలీ మూలానికి ఈ రచయిత తెనిగింపు : (1947)

ఒక నమస్కారమ్ముతో ప్రభూ!

ఒక నమస్కారమ్ముతో

నీ పదమ్ముల మ్రోల నీ భువి

సకల దేహముతో స్పృశింతును- ఒక నమస్కారమ్ముతో...

రసభరమ్మున నమ్రనతమగు

ఘన శ్రావణ మేఘ మట్టులు

మనస్సమస్తము వంగి వ్రాలును

భవద్భవన ద్వారమందున - ఒక నమస్కారమ్ముతో....

నానా స్వరాకులిత ధారలు

ఏక గీతి విలీన మగుగతి

సమస్త గానము సమాప్త మగునిదె

నీరవ పారావార మందున - ఒక నమస్కారమ్ముతో...

రేలు పవలును మానసోన్ముఖ

మగుచు నెగిరెడి హంస రీతిని

నా సమస్త ప్రాణ మెగయును

మహా మరణపు పారమందగ-ఒక నమస్కారమ్ముతో...

అయితే శంకరుని అద్వైతం చెబుతున్నట్టుగా మహాసముద్రంలో జలబిందువువలె జీవాత్మ ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వరహితంగా నిర్గుణ, నిరాకార పరబ్రహ్మలో శాశ్వతంగా విలీనం కావడమే మానవ జీవిత లక్ష్యమన్న భావాన్ని టాగోర్ తీరస్కరించాడు. ఆయన విశ్వాసం ద్వైతానికి దగ్గర. అయినా జనన మరణ పునరావృత్తి రహితమైన మోక్షాన్ని ఆయన కోరలేదు. “నన్ను మళ్ళీ మళ్ళీ, నీ వద్దకు రప్పించుకో ప్రభూ!” అని ఆయన వేడుకుంటాడు. గీతాంజలి ప్రథమ గీతంలోనే ఈ భావం వెల్లడి అవుతుంది.

“నన్ను నీవు అనంతుడుగా చేశావు. అదే నీకు సంతోషం. ఈ విశిష్ట పాత్రికను మళ్ళీ మళ్ళీ ఖాళీ చేసి, ఎప్పుటికప్పుడు నవజీవనంతో నింపుతావు.

ఈ చిరు పిల్లనగ్రోవిని కొండల మీదుగా, కోనల మీదుగా తీసుకుపోయి, నిత్య నూతన రాగాలను ఆలపిస్తావు.

నీ అమృత కర స్పర్శతో నా హృదయం అవధులెరుగని ఆనందంలో మునిగిపోయి, అనిర్వాచ్యమైన పలుకు లోలుకుతుంది.

లెక్కలేనన్ని నీ కాన్కలు నా చిన్ని చేతులలోకి కురిపిస్తాయి. యుగాలు గడుస్తాయి. నీవు కృపా రసం వర్షిస్తానే వుంటావు. అయినా పాత్ర నిండనే నిండదు” (గీతాంజలి - 1)

వ్యష్టి, సమష్టి

భారతీయ మతాలు నిరాశావాదాన్ని బోధిస్తాయని, ప్రపంచాన్ని తిరస్కరిస్తాయని పాశ్చాత్యులు అభిప్రాయపడ్డారు. ఈ అభిప్రాయం తప్పు అని టాగోర్ తన కవితల ద్వారా నిరూపించాడు. ఆయన ప్రధానంగా మానవతావాది. తనది మానవతా మతమని ఆయన చెప్పుకున్నాడు. ఏ మానవుడు ఏకాకిగా బ్రతుకలేడని, సమాజంలో సభ్యుడుగానే అతని మనుగడ సార్థకమవుతుందని, వ్యక్తి మోక్షం మానవజాతి సమష్టి మోక్షంతో ముడిపడివుందని టాగోర్ విశ్వసించాడు.

అక్షరాభ్యాసం చేస్తున్న బాలుడు ఒక్కొక్క అక్షరమే అ ఆ ఇ ఈ అంటూ నేర్చుకుంటూ పోతాడు. అర్థంపర్థం లేని ఈ అక్షరాలకు ప్రయోజనమంటూ వున్నదా అని విసుక్కుంటూ వుంటాడు. కాని అక్షరాలన్నీ నేర్చుకున్న తర్వాత వాటిలో కొన్నిటిని ఎంచుకుని పేర్చితే మాటలుగా రూపుదాలుస్తాయని, ఆ మాటలను ఒక క్రమంలో పేర్చితే ఒక వాక్యం రూపొందుతుందని, ఆ వాక్యానికి ఒక అర్థం వుంటుందని ఆ బాలుడే నెమ్మదిగా గ్రహిస్తాడు. అటువంటి వాక్యాలను ఎన్నిటిలో చేర్చితే ఒక మహార్థం సిద్ధిస్తుందని తెలుసుకుంటాడు. అప్పుడు అతనికి ఒక రహస్యం అవగత మవుతుంది. తాను నేర్చుకున్న అక్షరాలు విడివిడిగా చూస్తే అర్థం లేనివే. కాని, వాటిని అన్యోన్య సంబంధం కల ఒక క్రమంలో చేర్చితే ఒక గొప్ప అర్థం వాటి నుంచి ఉత్పన్నమవుతుందని, ఆ మహార్థానికి దోహదం చేయడమే అక్షరాల పరమార్థమని.

అలాగే తోటివారికి దూరంగా, ఒంటరిగా, తనలో తాను, తనతో తాను, తనకోసం తాను బ్రతికే మానవుని జీవితం అర్థరహితం. సంఘంలో ఒకడుగా, సంఘంతో పాటుగా, సంఘం కోసం జీవించే వాని జీవితమే సార్థకం. అక్షరాలు ఒకానొక క్రమంలో అమరినప్పుడే అర్థవంతమైనట్టు, మానవులు పరస్పర శ్రేయస్సు ధ్యేయంగా సహజీవనం చేసినప్పుడే వారి జీవితాలు అర్థవంతమవుతాయి. సమష్టిలోనే వ్యష్టికి అర్థం. సమష్టిలోనే భగవంతుడు సంపూర్ణంగా అభివ్యక్తమవుతాడు. ప్రతి ఒక్కడు ప్రతి మరొక్కని కోసం పాటుపడడమే మానవాళికి ఆదర్శం కావాలి. ఇదే టాగోర్ తన రచనలలో ప్రవచించిన మానవతావాదం. ఆయన మానవతావాదం జాతి సరిహద్దులను అతిక్రమించి విశ్వమానవాళిని తన పరిష్కారంలో చేర్చుకున్నట్టిది. పాశ్చాత్యుల జాతీయవాదం సంకుచితమైంది. అది జాతికి జాతికి మధ్య అడ్డుగోడలు నిర్మిస్తుంది. మానవులను వేరుచేస్తుంది. అది మనకు అనుసరణీయం కాదు. లోకాన్నిమన్నున్నట్టి నోభవంతు- సర్వజనా స్పృశిలో భవంతు- అని కోరుకునేది భారతీయ సంస్కృతిలోని విశ్వమానవతావాదం. టాగోర్ అటువంటి విశ్వమానవతే మనకు ఆదర్శం కావాలని ప్రబోధించాడు.

వర్ణ వ్యవస్థ

భారతీయ సమాజానికి వర్ణ వ్యవస్థ ఒకప్పుడు ఉపయుక్తంగానే వుండివుండవచ్చు. కాని, పోను పోను అది కఠినమై హిందూ సమాజాన్ని లెక్కలేనన్ని కులాలుగా, ఉపకులాలుగా విభజించి తీరని హాని కలిగించింది. దాన్ని టాగోర్ తీవ్రంగా నిరసించాడు. అలాగే హిందూసమాజానికి ఎంతో హాని కలిగించిన ఛాందస మత భావాలను, మూఢవిశ్వాసాలను ఆయన నిరసించాడు. వాటినుంచి బయటపడనిదే భారతదేశం అభివృద్ధి పథంలో పురోగమించలేదని ఉద్ఘోషించాడు. పాశ్చాత్యుల నుంచి మనం నేర్చుకోవలసింది ఎంతో వున్నదని, అందులో ముఖ్యమైనది ఉదారవాదమని ఆయన భావించాడు. తన కవిత్వంలోను, నాటకాలలోను ఎంత మిస్టిసిజం, ఎంత రొమాంటిసిజం నింపినా, ఆయన నవలలలోను, చిన్న కథలలోను వాస్తవికత, నిశిత మనస్తత్వ పరిశీలన ఉట్టిపడుతూ వుంటాయి. వాటివలె ఆయన ఇతర వచన రచనలు సయితం అభ్యుదయ భావపూరితాలుగా వుంటాయి.

ప్రార్థనగీతం

జగత్ప్రసిద్ధమైన ఈ ప్రార్థనా గీతం టాగోర్ తన దేశానికి, తన జాతికి ఎటువంటి స్వాతంత్ర్యాన్ని కోరుకొన్నాడో తేటతెల్లం చేస్తుంది. టాగోర్ కాలం నాటికే కాదు, అది ఏనాటికైనా భారతజాతికే కాదు, మొత్తం మానవాళికే నిత్య ప్రార్థనాగీతం కాదగింది

ఒకనాటి ఉపనిషద్గుఱులు

“అసతో మా సద్గమయ

తమసో మా జ్యోతిర్గమయ

మృత్యోర్మా అమృతం గమయ”

అని ప్రార్థించారు. టాగోర్ ఈ గీతంలో తన ఈశ్వరుడిని ఇలా వేడుకున్నాడు ఇది ఆయన సమస్త తాత్విక, సాంఘిక చింతనకు సారప్రాయమైనది. ప్రసిద్ధ తత్వవేత్త బెర్ట్రాండ్ రస్సెల్ ఈ గీతాన్ని తన పుస్తకాలలో ఒకదానికి ముందు చేర్చుకున్నాడు Where the mind is without fear and the head is held high అని ప్రారంభమయే

చిత్తమెచట భయ రహితము

శిర మెచ్చట ఉన్నమితము

జ్ఞాన మెచట ముక్తము

ఎచట వసుధ సంకుచిత గృహ

ప్రాకార కుడ్యముల శకల

శకలములు కాకుండును;

ఎచట వాక్కు సత్యహృదయ వినిగ్గతము
 ఎచట అవిశ్రాంత మానవ యత్నము
 పరిపూర్ణతదిశగా కేలుసాచి సాగును;
 ఎచట తుచ్ఛ ఆచారముల మరుభూమిని
 నిర్మల విచార వాహిని ఇంకి పోకుండును
 ఎచట నీవు మానసమును నిత్య విస్తృత
 చింతనా, క్రియలలోనికి నడిపింతువు
 అట్టి స్వాతంత్ర్య స్వర్గములోనికి
 తండ్రీ! నా దేశమును జాగరిత మొనర్చుము!

59. మహాత్మాగాంధీ

మహాత్మాగాంధీ 1946 నాటి హిందూ ముస్లిం మత కలహాల సందర్భంగా శాంతి పునరుద్ధరణకు బెంగాల్‌లో పాదయాత్ర చేస్తున్నాడు. పత్రికా విలేఖకులు ఆయన్ని బెంగాలీ ప్రజలకు ఏదైనా సందేశం ఇవ్వందని కోరారు.

ఆనాడు ఆయన మౌనప్రతం. ఒక పలకమీద బెంగాలీ లిపితో “అమార్ జీబనీ అమార్ బానీ” అని గాంధీజీ వ్రాశాడు. అంటే “నా జీవితమే నా సందేశం” –My life is my message)–

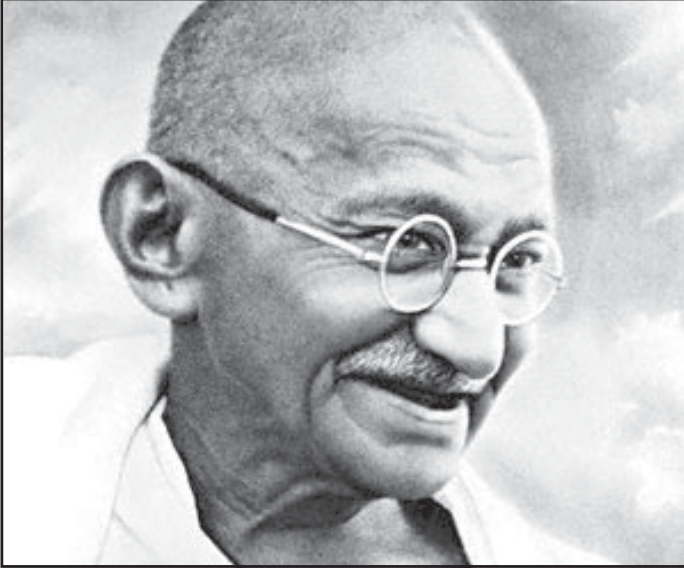
నిజమే మరి. మహాత్ముని జీవితమే మహాత్ముని సందేశం. ఆయన జీవితం వేరు, చింతన వేరుకాదు; ఆలోచన వేరు, ఆచరణ వేరుకాదు. రెండూ ఒకటే. తాను నమ్మినదే లోకానికి చాటి చెప్పాడు. లోకానికి చెప్పిన దాన్నే తన జీవితంలో ఆచరించి చూపాడు. తాను ఆచరించనిదాన్ని, ఆచరించ లేకపోయినదాన్ని ఇతరులకు బోధించలేదు. తన జీవితాన్ని ఒక ప్రయోగశాలగా, లెబోరెటరీగా మార్చుకున్నాడు. తన విశ్వాసాలను, సిద్ధాంతాలను దానిలో పరిశోధించాడు. వాటి నిగ్గు తేల్చుకున్న తర్వాతనే ఇతరులకు చెప్పాడు. అందుకే 1924లో వ్రాసిన తన ఆత్మకథకు (The Story of My Experiments with Truth) అని పేరు పెట్టాడు. అంటే “సత్యంతో నా ప్రయోగాల కథ.”

గాంధీజీ తన సుదీర్ఘ జీవితంలో చేసిన అన్ని ప్రయోగాలు సత్యంతోనే. సత్యం, అహింస- ఈ రెండూ ఆయన ఆదర్శాలు. అవి రెండూ వేర్వేరు కావు; ఒకటే, ఒకే నాణెనికి బొమ్మ బొరుసు లాంటివి సత్యం, అహింస, వాటికోసమే ఆయన జీవించాడు. వాటి కోసమే ఆయన మరణించాడు.

సత్యం, అహింస భారతీయులకు గాంధీజీ కొత్తగా బోధించినవి కావు. అవి భారతీయ చింతనలో యుగయుగాలుగా అంతర్భాగాలు. వాటిని ఆయన బూజు దులిపి వెలుగులోకి తెచ్చి ఒక కొత్త చారిత్రక నేపథ్యంలో ప్రవేశపెట్టి ఒక వినూత్న పద్ధతిలో ఆచరించి చూపించాడు. యుగయుగాల మానవజాతి తాత్విక చింతనకు ఆయన జీవితం ఒక ప్రతీక. ఎడ్విన్ ఆర్నాల్డ్ బుద్ధుడిని ఆసియా జ్యోతి - అన్నాడు. ఆ బిరుదాన్ని ఆసియాకు పరిమితం చేయక ప్రపంచానికే విస్తరించితే, బుద్ధుని తర్వాత క్రీస్తు తర్వాత గాంధీ - అదీ విశ్వజ్యోతి పరంపర.

శాస్త్రవేత్త అయిన్‌స్టీయిన్ గాంధీ హత్య వార్త వినగానే ఒక ప్రకటనలో “ఇంతటి మహావ్యక్తి ఈ భూమి మీద నడిచాడా, మన మధ్య జీవించాడా అని భావితరాలవారు ఆశ్చర్యపడతారు” అన్నాడు.

గాంధీజీ మరణించి అర్ధశతాబ్ది దాటింది. ఆయనను వ్యక్తిగతంగా ఎరిగినవారు, చూసినవారు, ఆయనతో సంభాషించిన వారు ఇంకా మన మధ్యవున్నారు. ఆయన జీవిత చరిత్రలు అసంఖ్యాకంగా వచ్చాయి. ఆయన మరీ ఇటీవలి వ్యక్తి. ఆయన జీవితం తెరిచిన పుస్తకం లాంటిది. అందులో దాపరికం లేదు. వెలుగులోకి రానిది లేదు. అయినా గాంధీ బోధలను వివరించే ముందు “విశ్వదర్శనం” ఆనువాయితీ ప్రకారం గాంధీగాథను కూడా సంగ్రహంగా తెలియజెప్పక తప్పదు.

మోహన్దాస్ కరంచంద్ గాంధీ 1869 అక్టోబరు 2వ తేదీన కథియవార్ (గుజరాత్) లోని పోర్బందర్ లో జన్మించాడు. తల్లి పుతలీబాయి; తండ్రి కరంచంద్ మొదట పోర్బందర్ లో సంస్థానానికి, తర్వాత రాజ్ కోట సంస్థానానికి దివాన్ గా పనిచేశాడు. ఆ రెండు చోట్ల మోహన్దాస్ ప్రాథమిక విద్యాభ్యాసం చేశాడు. పెరిగి పెద్దవాడయిన తర్వాత ఆయనలో ప్రపంచం దర్శించిన మహాత్మ లక్షణాలలో ఏవీ ఆయన బాల్యజీవితంలో కనబడేవికావు. సాధారణ మానవులలో కనబడే బలహీనతలన్నీ ఆయనలో వుండేవి. ఒకటొకటిగా జయించి క్రమపరిణామంలో మహాత్ముడయ్యాడు. సాధారణవ్యక్తి అసాధారణ వ్యక్తి అయ్యాడు. అదీ ఆయన జీవిత సందేశం.

చిన్నతనంలో మోహన్దాస్ బిడియస్తుడు, పిరికివాడు. బక్కగా, బలహీనంగా వుండేవాడు, తోటిపిల్లలతో కలిసి ఆటపాటలలో పాల్గొనేవాడు కాదు. తన అన్న స్నేహితుడు

పేక్ మహతాబ్ వస్తాడులా వుండేవాడు. ఇంగ్లీషువారు ఇండియాను జయించి పాలించడానికి కారణం భారతీయులు శారీరకంగా బలహీనులు కావడమేనని అంటూ మనిషి బలశాలి కావాలంటే మాంసాహారం బాగా తినాలని అతడు మోహన్దాస్కు హితబోధ చేసేవాడు. అది సమ్మి మోహన్దాస్ చాటుగా మాంసాహారం తినేవాడు. వారిది వైశ్య కుటుంబం, శాకాహారులు. తప్పు చేస్తున్నానని బాధపడుతూనే మోహన్దాస్ అలా కొన్నిసార్లు మాంసాహారం తిన్నాడు. కాని, తల్లిదండ్రులకు తెలియకుండా చాటుగా తినడం తప్పు అనిపించింది. వారు పోయాక. బహిరంగంగా తినవచ్చు ననుకుని, అప్పటికి మానేశాడు. కాని ఆ పిదప ఎన్నడూ మాంసం జోలికి పోలేదు. చాటుగా సిగరెట్లు పీకలు ఏరుకుని కాల్చేవాడు. సిగరెట్లు కొనడానికి ఇంటి నౌకర్ల వద్ద డబ్బులు కాజేసేవాడు. ఒకసారి ఒక మిత్రుడు వేశ్య దగ్గరికి కూడా తీసుకువెళ్ళాడు. కాని వేశ్యా సంపర్కానికి భయపడి వెనక్కి తిరిగి వచ్చేవాడు. మరొకసారి డబ్బు దొంగిలించినందుకు పశ్చాత్తాపపడి, తండ్రితో ముఖత: చెప్పడానికి ధైర్యం చాలక, ఉత్తరం వ్రాసి ఇచ్చాడు. తండ్రి అది చదివి కన్నీరు కార్పడం తప్ప మందలించలేదు. ఆయన కన్నీటితో తన పాపం ప్రక్షాళనం అయినట్లు మోహన్దాసు భావించాడు.

హైస్కూలులో చదువుకునే రోజులలోనే 13వ ఏట మోహన్దాస్కు వివాహమైంది. భార్య కస్తూర్బాయికి కూడా అదే ఈడు, కొన్నాళ్లకు తండ్రి జబ్బు పడ్డాడు. ఆయనకు పరిచర్య చేస్తున్నా భార్య మీదే మనస్సు. ఒకరోజు రాత్రి తండ్రికి అవసానం ఆసన్నమైంది. అయినా తండ్రి పరిచర్యను మరొకరికి అప్పజెప్పి పడకగదిలో దూరి నిద్రపోతున్న భార్యను లేపి శృంగారక్రీడలో మునిగిపోయాడు. ఇంతలో తండ్రి ఆఖరి శ్వాస విడిచాడు. ఆఖరి ఘడియలో తాను తండ్రి వద్ద లేకపోవడమే కాక, భార్య పక్కలో గడిపినందుకు అమితంగా బాధపడ్డాడు. ఆ పశ్చాత్తాపం జీవితాంతం ఆయనను వెంటాడింది.

అప్పటికి మోహన్దాసుకు 16ఏళ్లు. మరి రెండేళ్లకు మెట్రిక్ ప్యాసయ్యాడు. ఒక కుటుంబ మిత్రుడి సలహాపై బారిస్టరు చదువు చదివి రావాలని నిశ్చయించాడు. అతడు విదేశాలకు వెళ్లడానికి తల్లి కొన్ని షరతులతో అంగీకరించింది: మగువకు, మద్యానికి, మాంసానికి దూరంగా వుంటానని ప్రమాణం చేయించుకుంది. సముద్రయానం హిందువులకు నిషిద్ధమైనా, నిషేధాన్ని ధిక్కరించి 1888 లో ఇంగ్లండు వెళ్లాడు.

లండన్లో వున్న మూడేళ్లు తల్లి నిధించిన నిషేధాలను తు.చ తప్పక పాటించాడు. అయితే ఇంగ్లీషువారి వేషభాషలపై, సంస్కృతిపై, జీవిత విధానంపై మోజుమాత్రం పెంచుకున్నాడు. ముఖ్యంగా ఆయనను ఆకర్షించింది, జీవితాంతం ఆయన పాటించింది, ఇంగ్లీషు వారు నిత్యజీవితంలో శుచి, శుభ్రతలకు ఇచ్చే అత్యంత ప్రాధాన్యం. అంతేకాదు. ఇంగ్లీషు వారు ఎంత వలసవాదులైనా శాసనబద్ధ పరిపాలనా సంప్రదాయాన్ని పాటిస్తారని కూడా నమ్మేవాడు. ఈ నమ్మకం చాలా ఏళ్ళ పాటు ఆయనను వీడలేదు.

మూడేళ్లు లండన్‌లో గడిపిన తర్వాత ఇండియా తిరిగి వచ్చాడు. ఈలోగా తల్లి చనిపోయిందిగాని, ఇంటికి చేరుకునే వరకు ఆయనకు ఆ విషయాన్ని బంధువులెవరూ తెలియజేయలేదు. మాతృవియోగం చాలాకాలం బాధించింది. బొంబాయిలో లాయరుగా ప్రాక్టీసు పెట్టాడు కాని, కేసులు వచ్చేవి కావు; వచ్చినా బిడియంవల్ల, ఆత్మవిశ్వాసం లేకపోవడం వల్ల సరిగా వాదించలేక వచ్చిన కేసులను కూడా వదిలేసేవాడు. చివరికి 1893లో దక్షిణాఫ్రికాలో ఒక భారతీయ ముస్లిం కంపెనీ దావాలో జూనియర్ లాయరుగా పనిచేసే అవకాశం వచ్చింది. ఆ అవకాశానికి పొంగిపోయిన మోహన్‌దాసు ఆ ఏడాది ఏప్రిల్‌లో డర్బాన్ బయలుదేరి వెళ్లాడు.

దక్షిణాఫ్రికాలో గాంధీ గడిపిన 22 సంవత్సరాలు ఆయన మహాత్మత్వానికి అప్రెంటిస్ కాలం. అక్కడ ఆయన పొందిన అవమానాలు, జయాలు, అపజయాలు, ఇతరానుభవాలు ఆయన జీవితగతిని మార్చివేశాయి. కొత్త మనిషిగా తీర్చిదిద్దాయి. 1893లో దక్షిణాఫ్రికా వెళ్లిన గాంధీ వేరు, 1915లో స్వదేశం తిరిగి వచ్చిన గాంధీ వేరు; ఆయన మామూలు మనిషిగా వెళ్లి మహాత్ముడుగా తిరిగి వచ్చాడు. (అన్నట్టు 1893 సంవత్సరానికి కొన్ని ప్రత్యేకతలున్నట్టున్నాయి ఆ సంవత్సరంలోనే స్వామి వివేకానంద చికాగోలో జగత్ప్రసిద్ధుడయ్యాడు; లండన్‌లో విద్యాభ్యాసానంతరం అరవింద ఘోష్ స్వదేశం తిరిగి వచ్చాడు. అనీబిసెంట్ ఇండియాలో శాశ్వత నివాసానికి వచ్చింది; గాంధీ కొత్త జీవితం ప్రారంభించడానికి దక్షిణాఫ్రికాలో అడుగుపెట్టాడు...)

ప్రతి మహావ్యక్తికి తన జీవితగమనంపై అమిత ప్రభావం కనబరచిన ఒకటో రెండో ముఖ్య సంఘటనలుంటాయి. గాంధీకి కూడా అలాగే ఆయన జీవితాన్ని ఒక గొప్ప మలుపు తిప్పిన సంఘటన దక్షిణాఫ్రికాలో అడుగుపెట్టిన కొద్దినాళ్లకే జరిగింది. ఒకనాడు గాంధీ డర్బాన్ (నేటాల్ రాష్ట్రంలో తూర్పు తీరాన గల ముఖ్యమైన రేవుపట్టణం) నుంచి ట్రాన్స్‌వాల్ రాష్ట్ర ముఖ్యపట్టణమైన ప్రిటోరియాకు తాను చేపట్టిన కేసు సందర్భంలో వెళ్లవలసి వచ్చింది. ఫస్ట్‌క్లాస్ టికెట్ కొని, రైలెక్కాడు. రైలు నేటాల్ రాజధాని మారిట్జ్‌బర్గ్ స్టేషన్‌లో ఆగింది. ఒక తెల్లవాడు గాంధీ ఎక్కిన కంపార్ట్‌మెంట్‌లోనే ఎక్కాడు. “రంగుజాతి వ్యక్తి” అయిన గాంధీని చూసి దిగిపోమ్మన్నాడు. తన వద్ద ఫస్ట్‌క్లాస్ టికెట్ వుండగా ఎందుకు దిగాలని గాంధీ దిగనన్నాడు. తెల్లవాడు ఫిర్యాదు చేయగా పోలీసువాడు వచ్చి గాంధీని ప్లాట్‌ఫామ్ మీదికి తోసేశాడు; ఆయన లగేజిని, ఓవర్ కోటును కూడా రైల్వే అధికారులు స్వాధీనం చేసుకున్నారు. అది చలికాలం కనుక ఆ రాత్రి అంతా గాంధీ చలికి గజగజ వణుకుతూ స్టేషన్‌లో గడిపాడు.

ఈ సంఘటన - కేవలం శరీరపు రంగు కారణంగా తనను హీనజాతివాడుగా పరిగణించి తెల్లవాడు అవమానించడం గాంధీపై చెరగని ముద్రవేసింది. ఆ మర్నాడు

ఆయన కొనసాగించిన ప్రయాణంలో మరికొన్ని అవమానాలను చవిచూడవలసి వచ్చింది. వాటిని భరిస్తూ నిస్సహాయంగా దక్షిణాఫ్రికాలోనే కొనసాగడమూ, లేక అక్కడ కొనసాగడం అనవసరమని స్వదేశం తిరిగి పోవడమూ, లేక అక్కడే వుండి శ్వేతజాతీయుల జాత్యహంకారపూరిత దౌర్జన్యాలను, అన్యాయాలను ధైర్యంగా ఎదుర్కొనడమూ అని ఆలోచించాడు. వెనక్కి తిరగడం అవమానకరమని భావించి ముందుకే పోయాడు. ప్రిటోరియాలో భారతీయులను సమావేశపరచి తనకు జరిగిన అవమానాలను తెలియజేశాడు. అటువంటి వాటిని భారతీయులు ఎట్టి ప్రతికార వాంఛలేకుండా, ధైర్యంగా, అహింసాత్మకంగా ఎదుర్కొనాలని చెప్పాడు. గాంధీ నూత్న జీవితానికి ఆ సమావేశం నాంది పలికింది.

ఆ పిదప కొద్దిరోజులకు నేటాల్ శ్వేతజాతి ప్రభుత్వం ఒక పెద్ద అన్యాయం తలపెట్టింది; భారతీయులకు వోటు హక్కు లేకుండా చేయడానికి ఒక బిల్లు ప్రవేశపెట్టింది. ఆ బిల్లు అంతరార్థాన్ని గాంధీ భారతీయులకు వివరించి, వారిని సంఘటితులను చేసి ప్రతిఘటించాడు. దాని ఫలితంగా లండన్‌లోని కేంద్ర ప్రభుత్వం ఆ బిల్లును వీటో చేసిందిగాని, నేటాల్‌లోని స్థానిక బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం మరొక రూపంలో అదే బిల్లును చట్టం చేయడంతో గాంధీ పాక్షిక విజయం మాత్రమే పొందినట్టు అయింది. అయినా, గాంధీ పట్టుదల, అకుంటిత ధైర్యం, న్యాయనిరతి చూసి స్థానిక భారతీయులు ఆయనను తమ నాయకుడుగా ఎంచుకొని అనుసరించసాగారు. గాంధీ నేటాల్ ఇండియన్ కాంగ్రెస్‌ను స్థాపించి, దాని ద్వారా భారతీయుల న్యాయమైన హక్కులకోసం పోరాటం సాగించాడు. ఎప్పటికప్పుడు స్వదేశం తిరిగి రావాలని ప్రయత్నించాడు కాని, భారతీయుల ఒత్తిడి కాదనలేక మొత్తంపై మూడేళ్లపాటు అక్కడే వుండిపోయాడు. చివరికి 1896లో ఇండియా వచ్చి, దక్షిణాఫ్రికాకు ఈసారి భార్యాసమేతంగా తిరిగి వెళ్లాడు.

అప్పటికే డర్బాన్‌లోని తెల్లవారు గాంధీపై కనితో వున్నారు. డర్బాన్ రేవులో దిగి కుటుంబాన్ని ఒక మిశ్రుడి ఇంటికి ఒక బండిలో సురక్షితంగా పంపించి, తాను కాళి నడకన ఆ ఇంటికి ఒంటరిగా బయలుదేరాడు. త్రోవలో ఆయనను తెల్ల రౌడీకుర్రవాళ్లు గుర్తుపట్టి తన్నారు. రాళ్లు విసిరారు. దారినిపోతున్న ఒక ఇంగ్లీషు మహిళ అది చూసి ఆయనని రక్షించి సురక్షిత స్థలానికి చేర్చి వుండకపోతే గాంధీ అక్కడికక్కడే చనిపోయి వుండేవాడు. మిశ్రుడి ఇంటికి చేరిన తర్వాత కూడా తెల్లరౌడీలు ఆయనను తమకు అప్పగించాలని డిమాండ్ చేస్తూ ఇంటిని ముట్టడించారు. ఒక పోలీసు సూపరింటెండెంట్ సహాయంతో గాంధీని-ఆయన వ్యతిరేకిస్తున్నా - మారువేషంలో అక్కడి నుండి తప్పించడం, ఆయన చావు తప్పించుకోవడం జరిగింది. దక్షిణాఫ్రికాలో ఇటువంటివే మరికొన్ని సంఘటనలు జరిగి గాంధీని పూర్తిగా మార్చివేశాయి. క్రమంగా ఆయనలో నిర్భయత్వం,

ఆత్మవిశ్వాసం పెరిగాయి. ఆయన అనంతర జీవితమంతా ఈ గుణాలపైనే ఆధారపడింది. సత్యంతో, అహింసతో ఆయన ప్రయోగాలు దక్షిణాఫ్రికాలోనే ప్రారంభమయ్యాయి.

గాంధీ జీవితంలో మరొక ముఖ్యసంఘటన : 1899లో బోయర్ (దక్షిణాఫ్రికాలోని డచ్చి సంతతివారు)లకు, ఇంగ్లీషువారికి జరిగిన యుద్ధంలో ఆయన ఇంగ్లీషువారి పక్షాన నిలిచాడు. యుద్ధంలో పాల్గొన్నాడని కాదు; వారి న్యాయనిరతిపట్ల పెంచుకున్న నమ్మకం కొద్దీ వందలాదిగా భారతీయులైన వాలంటీర్లను సమీకరించి యుద్ధభూమిలో క్షతగ్రాతులను ఆస్పత్రులకు చేర్చడానికి అంబ్యులెన్స్ దళాన్ని సంఘటించాడు. అది బ్రిటిష్ వారి మెప్పు పొందింది.

బోయర్ యుద్ధం తర్వాత 1901లో గాంధీ ఇండియా తిరిగి వచ్చాడు. 1902లో కలకత్తాలో జరిగిన కాంగ్రెస్ మహాసభకు హాజరై పలువురు నాయకులను పరిచయం చేసుకున్నాడు. 1902 చివరలో భారతీయుల నుంచి మరొకసారి పిలుపురాగా దక్షిణాఫ్రికా వెళ్ళాడు. ఆ వెళ్లడం దాదాపు పన్నెండేళ్లు అక్కడే వుండిపోయాడు. ఈసారి జోహాన్స్ బర్గ్ లో మకాం పెట్టాడు.

సుప్రీంకోర్టులో లాయరుగా చేరాడు. భారతీయులను సంఘటితం చేయడానికి “ఇండియన్ ఒపీనియన్” అనే వారపత్రికను ఇంగ్లీషు, హిందీ, గుజరాత్, తమిళ భాషలలో ప్రారంభించాడు. ఆ రోజులలో ఆయన ఆదర్శవ్యక్తులు, థోరో, రస్కిన్; నిత్య పఠనగ్రంథాలు జైబిల్, భగవద్గీత, జైనదర్శనాలు.

అప్పటిలో హెచ్.ఎస్.పోలక్ అనే ఇంగ్లీషు వ్యక్తి గాంధీకి గాఢ మిత్రుడయ్యాడు. వారి మైత్రి జీవితాంతం కొనసాగింది. పోలక్ గాంధీకి సెక్రటరీగా పనిచేశాడు. అతడు యథాలాపంగా ఇచ్చిన జాన్ రస్కిన్ గ్రంథం “అన్ టు దిస్ ల్యాండ్” చదివి గాంధీ అమితంగా ప్రభావితమయ్యాడు. దాన్ని గుజరాతీలోనికి “సర్వోదయ” అనే శీర్షికతో తర్జుమా చేశాడు. వ్యక్తి శ్రేయస్సుకు, సంఘ శ్రేయస్సుకు మధ్య వైరుధ్యం లేదని, సమాజంలోని ఆఖరి వ్యక్తికి కూడా శ్రేయస్సును కలగజేస్తేనే సమాజ శ్రేయస్సును సాధించినట్లు అవుతుందని రస్కిన్ సిద్ధాంతం. అది గాంధీ ఆదర్శాలలో ఒకటైంది.

1906 ఫిబ్రవరిలో జూలూజాతి ఆఫ్రికన్లు బ్రిటిష్ నిరంకుశత్వంపై తిరుగుబాటు చేశారు. వారిని బ్రిటిష్ వారు క్రూరంగా అణచివేశారు. గాంధీ మరొకసారి క్షతగ్రాతుల సేవనిమిత్తం అంబ్యులెన్స్ దళాన్ని ఏర్పాటు చేశాడు. ఆ అనుభవాల మధ్యనే ఆయన దీన మానవసేవకు తన జీవితాన్ని అంకితం చేయాలన్న నిశ్చయానికి వచ్చి, ఆ ఆదర్శానికి అవరోధంగా నిలవకుండా కఠోర బ్రహ్మచర్యవ్రతాన్ని అవలంబించాడు. అప్పటికి ఆయన వయస్సు 37 ఏళ్లు; అప్పటికే నలుగురు కుమారులు కలిగారు.

బ్రిటిష్ వారి న్యాయబుద్ధి పట్ల ఎంతో నమ్మకంతో బోయర్, జూలూ పోరాటాలలో వారికి అంతగా సేవలు చేసిన గాంధీకి త్వరలోనే ఆశాభంగం కలిగింది. జూలూ జాతిని అణచివేసినట్టే భారతీయులను కూడా అణగద్రొక్కాలన్న దుర్బుద్ధితో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ట్రాన్స్ వాల్ లోని భారతీయ స్త్రీ, పురుష, శిశు, వృద్ధులందరు అధికారుల వద్ద రిజిష్టరు చేయించుకొని వ్రేలిముద్రలతో సహా గుర్తింపు పత్రాలను పొందాలని, వాటిని ఎల్లవేళల దగ్గర వుంచుకుని మరీ తిరగాలని, శాసనం చేసింది. ఆ శాసనాన్ని ధిక్కరించడం గాంధీ జీవితంలో ఒక మహోజ్వలపుట్టం. ట్రాన్స్ వాల్ ప్రభుత్వ శాసనానికి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ఆమోదముద్ర పడకుండా విజ్ఞప్తి చేయడానికి లండన్ బయలుదేరివెళ్లాడు. కాని ఆయన ప్రయత్నం ఫలించలేదు. నిరాశతో తిరిగివచ్చి తీవ్రస్థాయిలో ప్రతిఘటనోద్యమం నిర్వహించాడు. గాంధీని, ఇతర భారతీయులను వందలాదిగా అరెస్టు చేసి కఠిన కారాగార శిక్ష విధించారు. ఆయన తన ఉద్యమానికి మొదటగా టాల్ స్టాయ్ స్ఫూర్తితో పెట్టిన పేరు ప్యాసివ్ రెసిస్టెన్స్ (శాంతియుత ప్రతిఘటన). తర్వాత దాన్ని థోరోను అనుసరించి సివిల్ డిజొబీడియన్స్ (శాసనోల్లంఘన) అని వ్యవహరించాడు. ఆ పిదప రెండింటిని కలిపి సివిల్ రెసిస్టెన్స్ (పౌర ప్రతిఘటన) అన్నాడు. ఒక గుజరాతీ అనుచరుడు 'సదాగ్రహం' అనే పేరు సూచించాడు. చివరికి సత్యాగ్రహం అనే మాటను గాంధీ స్థిరపరిచాడు. నాటినుంచి ఆ మాట ప్రపంచ ప్రసిద్ధమైంది.

దక్షిణాఫ్రికాలో వుండగా గాంధీ టాల్ స్టాయ్ జీవిత చరమదశలో తాను దక్షిణాఫ్రికాలో నిస్సహాయ భారతీయుల హక్కులకోసం సాగిస్తున్న పోరాటం గురించి, టాల్ స్టాయ్ రచనల నుంచి తాను పొందుతున్న స్ఫూర్తి గురించి ఉత్తరాలు వ్రాసేవాడు. టాల్ స్టాయ్ తిరిగి మెచ్చుకోలుగా ప్రత్యుత్తరాలు వ్రాసేవాడు. గాంధీ విధానాలపై టాల్ స్టాయ్ ప్రభావం ఎంతైనా వుంది.

దక్షిణాఫ్రికాలో వుండగా గాంధీ రెండు ఆశ్రమాలు స్థాపించి నిర్వహించాడు. ఒకటి - డర్బాన్ సమీపంలో ఫీనిక్స్ అనేచోట వంద ఎకరాల స్థలంకొని నిర్మించాడు. దాన్ని ఫీనిక్స్ ఆశ్రమం అనేవారు. రెండవది - జోహాన్స్ బర్గ్ కు మకాం మార్చిన తర్వాత దానికి సమీపాన 1100 ఎకరాల స్థలాన్ని జర్మన్ మిత్రుడు కాలెన్ బాక్ కొని ఇవ్వగా అక్కడ నిర్మించాడు. టాల్ స్టాయ్ అనుమతిపొంది దానికి టాల్ స్టాయ్ ఆశ్రమం అని పేరు పెట్టాడు. ట్రాన్స్ వాల్ ప్రభుత్వం చేసిన నల్ల చట్టాన్ని ధిక్కరించి జైళ్ల పాలైన భారతీయుల కుటుంబాలకు అక్కడ గాంధీ ఆశ్రమం కల్పించాడు. ఆ కుటుంబాల సభ్యులతో కలిసి మెలిసి తాను కూడా పని చేసేవాడు.

దక్షిణాఫ్రికాలోని భారతీయులలో అధికశాతం అక్కడ తెల్లవారి తోటలలో జీవకకోసం పనిచేయడానికి కంట్రాక్టు పద్ధతిలో కూలీలుగా వెళ్లినవారు, కాంట్రాక్టు కాలపరిమితి పూర్తి అయిపోయినా అక్కడ కొనసాగుతున్న వారిపై ప్రభుత్వం పోల్ టాక్స్ విధించింది. అలాగే ఒక రాష్ట్రం నుంచి మరొక రాష్ట్రంలోనికి ప్రవేశించాలంటే ప్రభుత్వపు అనుమతి కావాలి. ఇలాగే ఎన్నో అన్యాయపు ఆంక్షలను చట్టాలను శాంతియుతంగా ధిక్కరిస్తూ భారతీయుల పక్షాన గాంధీ ఎన్నో పోరాటాలు సాగించాడు. కొన్నిటిలో పూర్తి విజయం సాధించగా, కొన్నిటిలో పాక్షిక విజయం పొందాడు; వైఫల్యాలు కూడా చవిచూడకపోలేదు. కాని ఏ పోరాటాలు సాగించినా అహింసాయుతంగా సాగించాడు. తరువాత కాలంలో ఇండియాలో గాంధీజీ భారత స్వాతంత్ర్య సమరంలో అనుసరించిన పద్ధతులకు బీజాలు దక్షిణాఫ్రికాలోనే పడ్డాయి.

ఇండియాకు గాంధీ 1914 జూలై 18న కుటుంబసమేతంగా తిరుగుప్రయాణం కట్టాడు. లండన్ లో కొన్నాళ్ళున్నాడు. అక్కడ ఆరోగ్యం క్షీనించింది. 1915 జనవరిలో బయలుదేరి ఇండియా చేరుకున్నాడు. ఇరవై రెండేళ్ల కిందట అనామకుడైన బారిష్టరుగా మామూలు మనిషిగా దక్షిణాఫ్రికా వెళ్లిన గాంధీ ఒక మహత్తర పరిపూర్ణ పరిణామం పొంది మహాత్ముడుగా స్వదేశం తిరిగి వచ్చాడు.

ఒక ఏడాదిపాటు దేశమంతా పర్యటించి పరిస్థితులను ఆకళించుకున్నాడు. మొదట శాంతినికేతన్ వెళ్లి రవీంద్రనాథ్ టాగోర్ ను సందర్శించి అక్కడొక వారం రోజులు గడిపాడు. వారిరువురికి బాహ్య పరిస్థితులలో ఏ విధమైన పోలిక లేదు. ఒకరు కార్యశూరుడు, మరొకరు కావ్యశూరుడు. ఒకరు ఆగర్భ శ్రీమంతుడు, మరొకరు కోరికోరి సామాన్యజీవితాన్ని వరించినవాడు, వేషభాషలలో ఎంతో వ్యత్యాసం. అయినా, ఆదర్శాలలో, నైతికత్వంలో ఎంతో సారూప్యం. ఒండొరుల పట్ల అపారగౌరవం. గాంధీని మహాత్ముడిగా పిలిచిన మొదటి కొద్దిమందిలో టాగోర్ ఒకడు.

గాంధీ అహమ్మదాబాదు సమీపంలోని సబర్మాతీ నదీ తీరాన ఒక ఆశ్రమం నిర్మించుకుని అక్కడ నివసించాడు. అస్పృశ్యులను కూడా ఆశ్రమంలో చేర్చుకొని దాని నిర్మాణ, నిర్వహణలకు సహాయం చేస్తున్న పలువురి అసమ్మతికి గురి అయ్యాడు. అయినా ఆయన లెక్కచేయలేదు.

ఇండియా వచ్చిన తర్వాత గాంధీ మొదటగా 1917లో చేపట్టినట్టిది బీహార్ లోని చంపారణ్ జిల్లాలో నీలిమందు పండించే పేదరైతులపట్ల తెల్లజాతి యజమానులు అనుసరిస్తున్న దోపిడి విధానానికి ప్రతిఘటనోద్యమం. రైతులను రెచ్చగొడుతున్నాడనే సాకుతో గాంధీని పోలీసు సూపరింటెండెంట్ జిల్లాను విడిచి పొమ్మని ఆజ్ఞాపించాడు.; గాంధీ

తిరస్కరించాడు. కోర్టులో హాజరుపరచగా బెయిల్ కోరితే విడిచి పెడతానని మేజిస్ట్రేట్ చెప్పాడు. గాంధీ బెయిల్ కోరడానికి మళ్ళీ తిరస్కరించాడు. చేసేది లేక విచారణ లేకుండానే మేజిస్ట్రేట్ గాంధీని విడుదల చేశాడు. మొత్తంమీద ఆయన చంపారణ్ లో వుండి రైతులకు సత్యాగ్రహ విధానాన్ని నేర్పి, వారిని సంఘటితులను చేసి, ఉద్యమం నడిపి, వారికి న్యాయం జరిగేటట్లు చేయగలిగాడు. ఇండియాలో ఆయన పొందిన ప్రథమ విజయం అది.

ఆ తర్వాత అహ్మదాబాదులో జౌళి కార్మికులపట్ల మిల్లు యజమానులు అనుసరిస్తున్న అన్యాయపు విధానాలకు నిరసనగా గాంధీ వారిచేత సమ్మె కట్టించడమేకాక, తాను వారి పక్షాన ఉపవాస దీక్ష వహించాడు. మూడు రోజులలో యజమానులు దిగివచ్చి రాజీపడ్డారు. ఆ పిమ్మట గుజరాత్ లోని ఖేడా జిల్లాలో క్షామం సంభవించగా పేదరైతుల పన్నుల నిరాకరణోద్యమాన్ని జయప్రదంగా నిర్వహించాడు.

ప్రథమ ప్రపంచయుద్ధంలో తమ పక్షాన ఇండియా నిలబడినందుకు కృతజ్ఞత చూపవలసిందిపోయి, బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ఆ యుద్ధకాలపు అనాధారణాధికారాలను శాశ్వతం చేస్తూ రౌలట్ చట్టం చేసింది. దాన్ని ప్రతిఘటిస్తూ 1919 మార్చిలో దేశమంతటా పూర్తి హర్తాల్ జరిగింది. దానితో కక్ష వహించిన బ్రిటిష్ అధికారులు ఆ సంవత్సరం ఏప్రిల్ 13వ తేదీన అమృతసర్ లోని జలియన్ వాలాబాగ్ అనే చోట శాంతియుతంగా సమావేశం జరుపుకుంటున్న వేలాది నిరాయుధ ప్రజలపై జరిపిన అమానుష మారణకాండ బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ చరిత్రలో శాశ్వత కళంకంగా నిలిచిపోతుంది. ఎటూ పారిపోవడానికి వీలులేని ఎత్తయిన గోడలు, ఒకే ప్రధాన ద్వారం వున్న ఆ స్థలంలోని స్త్రీ, పురుష వృద్ధ శిశు జనంపై జనరల్ డయ్యర్ అనే సేనాని కాల్పులు జరిపించాడు. ఆ కాల్పులలోను, పారిపోయే ప్రయత్నంలో త్రొక్కినలాటలోను 1200 మందికి పైగా నిహతులయ్యారు. దాదాపు నాలుగువేల మంది క్షతగాత్రులయ్యారు. భారతదేశంతో పాటు ప్రపంచమంతా ఆ దారుణ చర్యను ఖండించింది. కాని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం మాత్రం డయ్యర్ రాక్షసాన్ని హర్షించి పైగా బహుమానించింది.

ఆ సంఘటనతో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వపు న్యాయ నిరతిపట్ల అప్పటివరకు భ్రమలు పెంచుకొన్న గాంధీ ఆ భ్రమలు వదిలించుకొని తిరుగులేని ప్రతిఘటనోద్యమాన్ని ప్రారంభించాడు. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి సహకారాన్ని నిరాకరించడం ద్వారా దాన్ని దేశం నుంచి వెళ్లగొట్టాలన్నది ఆయన ఉద్యమం. అంతేకాక, ముస్లిములను కూడా కూడగట్టి హిందూ ముస్లిం స్నేహసామరస్యాలను సాధించాలన్న గొప్ప ఆశయంతో అప్పటిలో ప్రపంచ ముస్లిములు ప్రారంభించిన ఖిలాఫత్ (ముస్లిమ్ మత ప్రధానాధికారి అయిన టర్కీ సుల్తాన్

పదవీచ్ఛతికి నిరసనగా) ఉద్యమాన్ని తన సహాయ నిరాకరణోద్యమంలో భాగంగా చేశాడు. విద్యార్థులు స్కూళ్లు, కాలేజీలు మానివేయాలని, న్యాయవాదులు బ్రిటిష్ న్యాయస్థానాలను బహిష్కరించాలని, ప్రభుత్వోద్యోగులు ఉద్యోగాలకు రాజీనామా లివ్వావని ముఖ్యంగా విదేశవస్తు, వస్త్ర బహిష్కారం చేయాలని పిలుపు ఇచ్చాడు. ఆ విధంగా శాంతియుతంగా సహకార నిరాకరణ చేస్తే ఏడాదిలో స్వాతంత్ర్యం రాగలదని ప్రబోధించాడు. దేశమంతా ఒక్కవ్యక్తిలా సంఘటితమై గాంధీని అనుసరించింది. విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు 'వేయిపదగలు'లో ఒకచోట వర్ణించినట్లు “భారతదేశం బృందావనం, గాంధీ శ్రీకృష్ణుడు; ప్రజలు గోపికలై సత్యాగ్రహ వేణునాదానికి పరవశులై ఆయన్ని అనుసరించారు”. తిలక్ మరణం తర్వాత స్వాతంత్ర్యోద్యమ నాయకత్వ బాధ్యత గాంధీపై పడింది. ఆనాడు గాంధీ ప్రపంచం అంతకు ముందు కనివిని ఎరుగని అపూర్వ శాంతియుత పద్ధతిలో రవి అస్తమించని బ్రిటిష్ మహా సామ్రాజ్యాధికారాన్ని ధిక్కరిస్తూ నడిపిన సహాయ నిరాకరణ సత్యాగ్రహోద్యమం ప్రపంచ దృష్టిని ఆకర్షించింది. నేల నాలుగు చెరగుల గాంధీ పేరు మారుమ్రోగిపోయింది. దేశదేశాల ప్రజలు, నాయకులు, మేధావులు గాంధీ నాయకత్వ ప్రతిభను విస్తుపోయి చూశారు. బ్రిటిష్ దొరతనం కాలు చేతులాడని పరిస్థితిలో పడింది. శతాబ్దాల నిద్రనుంచి భారతీయులు మేల్కొన్నారు.

ఇంతలో ఒక దురదృష్ట సంఘటన జరిగింది. యు.పి. (యునైటెడ్ ప్రావిన్సెస్)లో చౌరాచౌరీ అనే చోట శాంతియుతంగా సత్యాగ్రహం చేస్తున్న నిరాయుధులపై పోలీసులు జరిపిన కాల్పులకు ఆగ్రహించిన ప్రజలు ఎదురు తిరగి పోలీసుస్టేషన్ ను దగ్ధం చేశారు. ఆ దహనంలో కొందరు పోలీసులు చనిపోయారు. ఆ హింసా సంఘటనకు చలించిన గాంధీ హఠాత్తుగా సహాయ నిరాకరణోద్యమాన్ని నిలిపివేశాడు. ఈ ఆకస్మిక చర్యతో దేశమంతా నిరాశ అలముకుంది. గాంధీ నాయకత్వాన్ని పలువురు శకించారు కూడా. ఇదే అదను అని ప్రభుత్వం ఆయనను అరెస్టు చేసింది. రాబర్ట్ బ్రూమ్స్ఫీల్డ్ అనే బ్రిటిష్ జడ్జి గాంధీని విచారణ చేశాడు. గాంధీ ఆనాడు బ్రిటిష్ న్యాయస్థానంలో తన పక్షాన తానే వాదించుకొంటూ చేసిన అద్భుత ప్రకటన చరిత్రాత్మకమైనది. ప్రభుత్వాలు అన్యాయ చట్టాలను శాంతియుతంగా ధిక్కరించడం, అన్యాయపు ప్రభుత్వానికి ఒక పౌరుడుగా సహాయాన్ని నిరాకరించడం నేరమైతే తాను నేరం చేసినట్టేనని, తన అపరాధానికి జడ్జి ఎంత కఠిన శిక్ష విధించడానికి వీలుందో అంత కఠినశిక్ష విధించాలని కోరాడు. అటువంటి డిఫెన్సును ఎన్నడు కనివిని ఎరుగని జడ్జి బ్రూమ్స్ఫీల్డ్ విస్తుపోయాడు. కాని అదే సమయంలో గాంధికి ఆరేళ్ళు ఖైదుశిక్ష విధించాడు. అది జరిగింది 1922లో. కాని రెండేళ్ల తర్వాత ఖైదులో గాంధీ ఆరోగ్యం క్షీణించడంతో విడుదల చేశారు. ఆ తర్వాత ఖిలాఫత్ ఉద్యమం నీరుకారిపోవడం, హిందూ, ముస్లిం

కలహాలు తిరిగి చెలరేగడం మొదలైన దురదృష్టకర సంఘటనలు జరిగాయి గాంధీ దేశ రాజకీయాలకు దూరంగా వుంటూ, కేవలం నిర్మాణాత్మక కార్యక్రమాలు నిర్వహిస్తూ ఎక్కువగా సబర్బీ ఆశ్రమంలోనే గడిపాడు.

అయితే ఆ స్తబ్ధస్థితి ఎంతోకాలం కొనసాగలేదు. 1929లో లాహోర్ కాంగ్రెస్ సమావేశం నెహ్రూ అధ్యక్షతన సంపూర్ణ స్వరాజ్యం కోరుతూ చరిత్రాత్మక తీర్మానం చేసింది. 1930 మార్చి 12న గాంధీ సబర్బీ ఆశ్రమం నుంచి కొందరు సన్నిహిత సహచరులతో కాలినడకన బయలుదేరి, 24 రోజుల పాదయాత్ర తర్వాత సూరత్ సమీపంలోని దండి గ్రామం వద్ద సముద్ర తీరాన, బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ఉప్పుపై పన్ను విధించి దాని తయారీ హక్కును నిషేధిస్తూ చేసిన శాసనాన్ని ధిక్కరిస్తూ స్వయంగా ఉప్పు తయారుచేశాడు. దేశంలో అనేక ప్రదేశాలలో ఆయన అడుగుజాడలలో చరిత్ర ప్రసిద్ధమైన ఉప్పు సత్యాగ్రహం జరిగింది. లక్షమందికిపైగా అరెస్టయిన సత్యాగ్రహులతో బ్రిటిష్ జైళ్ళు కిక్కిరిసిపోయాయి.

అసంతృప్తలైన భారతీయులను ఏదో విధంగా అనుసంధానించే ఊరుకోబెట్టాలని 1931 ఆగస్టులో బ్రిటిష్ అప్పుడు రామ్సే మెక్డొనల్డ్ ప్రధానిగా అధికారంలో వున్న లేబర్ పార్టీ ప్రభుత్వం రౌండ్ టేబుల్ సమావేశం ఏర్పాటు చేసింది. దానికి కాంగ్రెసు తరపున గాంధీ హాజరయ్యాడు. చర్చలు జరిగాయి కాని సమావేశం ఎట్టి నిర్ణయానికి రాలేక విఫలమైపోయింది.

సమావేశం నుంచి తిరిగి వచ్చాక గాంధీని ప్రభుత్వం మరొకసారి అరెస్టు చేసి పూనే సమీపాన యరవాడ జైలులో నిర్బంధించింది. భారతీయులను విభజించి పాలించడం బ్రిటిష్ ఎత్తుగడ కనుక 1932 ఆగస్టులో అదివరకు నుంచి ముస్లిముల విషయంలో అమలులో వున్న ప్రత్యేకపు ఎలక్షరేట్లు కాక, హరిజనులను సవర్ణులనుంచి అన్ని విధాలుగా వేరుచేసే ఉద్దేశంతో వారికి వేరే ఎలక్షరేట్లు (డాన్లే కమ్యూనల్ అవార్డు అంటారు) ఏర్పాటు చేసింది. ఈ దురంతాన్ని ప్రతిఘటిస్తూ గాంధీ 1932 సెప్టెంబరులో ఆమరణ నిరాహార దీక్ష వహించాడు. ఆయన చర్య దేశంలో గొప్ప సంచలనం కలిగించింది. సవర్ణులు, అస్పృశ్యులు వేర్వేరు ఎలక్షరేట్లకు బదులు హరిజనుల రిజర్వుడు సీట్ల సంఖ్యను హెచ్చింపునకు అంగీకారానికి వచ్చి ఒక ఒడంబడికపై సంతకం చేశారు. దానికి బ్రిటిష్ కూడా విధిలేక అంగీకరించింది. కలకత్తా నుంచి టాగోర్ హుటాహుటిగా వచ్చి ఆరవరోజున నారింజరసం అందించడంతో గాంధీ నిరాహారదీక్షను విరమించాడు.

1933 ఆగస్టులో గాంధీ సబర్బీ నుంచి వార్ధా వచ్చి అక్కడ సేవాగ్రాం పేరుతో ఆశ్రమం నెలకొల్పుకుని శాశ్వత నివాసం ఏర్పరచుకున్నాడు. తిరిగి రాజకీయ స్తబ్ధత, హరిజన్

వారపత్రిక స్థాపన, హరిజనోద్ధరణ కార్యక్రమం, ఖాదీ ఉద్యమం మొదలైనవాటితో కొన్నాళ్లు గడిచాయి.

1939లో జర్మనీ ద్వితీయ ప్రపంచ యుద్ధం ప్రారంభించినప్పుడు బ్రిటన్ ఇండియాను కూడా యుద్ధంలో పాల్గొంటున్న దేశంగా ప్రకటించింది. తమ అనుమతిగాని, తమతో సమాలోచనగాని లేకుండా అలా ప్రకటించడానికి అసమ్మతిగా అప్పటికే 1935 ఇండియా చట్టం క్రింద 1937 నుంచి వివిధ రాష్ట్రాలలో ఎన్నికై అధికారంలో వున్న కాంగ్రెసు ప్రభుత్వాలు రాజీనామా చేశాయి. బ్రిటిష్ ప్రధాని చర్చిల్ భారతీయులను సముదాయించడానికి సర్ స్టాఫర్డ్ క్రిప్సన్ ప్రత్యేక దూతగా పంపించాడు. కాని ఆయన దౌత్య కృషి విఫలమైంది. మరొక వైపున ముస్లింలీగ్ నాయకుడు మహమ్మదాలీ జిన్నా ముస్లిం అధిక సంఖ్యాక ప్రాంతాల ప్రాతిపదికపై దేశ విభజన, పాకిస్తాన్ ఏర్పాటును కోరుతూ మొండిపట్టుపట్టాడు. ఆ పరిస్థితులలో కాంగ్రెసు గాంధీ నాయకత్వాన 1942 ఆగస్టు 8వ తేదీన బొంబాయిలో సమావేశమై, బ్రిటిష్ వారిని తక్షణం దేశంనుంచి తరలిపోవాలని కోరుతూ క్విట్ ఇండియా తీర్మానం చేసింది. గాంధీతో సమా మళ్లీ వేలాదిగా కాంగ్రెసు నాయకులు, కార్యకర్తల అరెస్టు, దారుణ దమననీతి, అల్లర్లు గాంధీ పూనేలోని ఆగాఖాన్ ప్యాలెస్ లో ఖయిదీగా వుండగానే మొదట (1942) ప్రియ సహచరుడు మహదేవ్ దేశాయి, ఆ తర్వాత (1944) సహధర్మచారిణి కస్తూర్బా మరణించారు.

క్విట్ ఇండియా ఉద్యమ సందర్భంగా జరిగిన అల్లర్లకు తనపై వచ్చిన బాధ్యతా నిందను మాపుకొనడానికి 1943 ఫిబ్రవరిలో గాంధీ 21 రోజుల ఉపవాసదీక్ష ప్రారంభించాడు. ఉపవాసానంతరం ఆయన ఆరోగ్యం క్షీణించడంతో తమ నిర్బంధంలో ఆయన మరణిస్తే రాగల నిందను తప్పించుకొనడానికి వైస్రాయి వేవెల్ గాంధీని విడుదల చేశాడు.

యుద్ధానంతరం జర్మనీ ఓడిపోయి మిత్రరాజ్యాలు గెలిచినా బ్రిటన్ ఆర్థికంగా పూర్తిగా చితికిపోయింది. టోరీ ప్రభుత్వ స్థానంలో అట్లీ ప్రధానిగా లేబర్ పార్టీ ప్రభుత్వానికి వచ్చింది. మరొకవైపు ఇండియాలో అశాంతి నానాటికి తీవ్రమవుతున్నది. ఇక దాన్ని తన వలగా కొనసాగించటం సాధ్యంకాదని, స్వాతంత్ర్య ప్రదానం చేయటం తప్పనిసరి అని బ్రిటన్ గ్రహించింది. భారతీయులకు అధికారం బదిలీ చేయడానికి నిర్దిష్ట ప్రణాళికను రూపొందించే నిమిత్తం లార్డ్ పెతిక్ లారెన్స్ నాయకత్వాన ముగ్గురు సభ్యులతో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ఒక క్యాబినెట్ మిషన్ (మంత్రివర్గ దౌత్య సంఘం)ను ఇండియాకు పంపించింది.

ఇండియాకు స్వాతంత్ర్యం ప్రసాదించడానికి బ్రిటన్ సిద్ధపడిందంటే మొదట ఎవరూ నమ్మలేదు. కాని నమ్మకతప్పలేదు. అయితే అందులో ఏదో తిరకాసు వుండివుంటుందని

మాత్రం అందరూ అనుమానించారు. అనుమానించింది నిజమైంది. జిన్నా ఏమైనా సరే పాకిస్తాన్ ఇచ్చి తీరాలని పట్టుపట్టారు. కాంగ్రెస్ దాన్ని తీవ్రంగా వ్యతిరేకించింది. క్యాబినెట్ మిషన్ ఒక రాజీ పథకాన్ని సూచించింది. దాని ప్రకారం రాజ్యాంగ రచనా పరిషత్తును రాష్ట్ర శాసనసభలు ఎన్నుకుంటాయి. ఆ పరిషత్తు స్వతంత్ర సమైక్య భారత రాజ్యాంగాన్ని రచిస్తుంది. ఈలోగా వైస్రాయి ఒక తాత్కాలిక జాతీయ ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటు చేశాడు. కాంగ్రెసు దాన్ని ఆమోదించింది. జిన్నా తిరస్కరించాడు. వైస్రాయి 1946 ఆగస్టు 12న నెహ్రూ ఉపాధ్యక్షుడుగా తాత్కాలిక ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటుచేశాడు. జిన్నా దాన్ని వ్యతిరేకిస్తూ ఆగస్టు 16 నుంచి ప్రత్యక్ష చర్య జరుపుతామని ప్రకటించాడు.

బెంగాల్ లో ముస్లింలీగ్ ప్రభుత్వం అధికారంలో వుంది. మొదటగా అక్కడ ప్రత్యక్ష చర్య పేరుతో అల్లర్లు ప్రారంభమైనాయి. ఆయుధాలు విచ్చలవిడిగా పంచిపెట్టడం జరిగింది. హత్యలు, లూటీలు, మానభంగాలు, హిందువులపై ఇంకా అనేక విధానాలుగా అత్యాచారాలు జరిగాయి. ముఖ్యంగా ముస్లిములు అధిక సంఖ్యలో వున్న నౌఖాలీ జిల్లాలో జరిగిన దురంతాలు వర్ణనాతీతం.

గాంధీజీ ఇన్నాళ్లా బోధించిన అహింస ఏమైపోయిందో? శాంతియుత ప్రతిఘటన సిద్ధాంతం ఏ గంగలో కలిసిందో? హిందువులు హింసను హింసతో ఎదుర్కొన్నారు. కేవలం తమది కాని మతానికి చెందిన వ్యక్తులన్న కారణాన ప్రజలు ఒకరినొకరు చంపుకున్నారు. గాంధీ అర్థ శతాబ్దంపాటు ఇటుకపై ఇటుక పేర్చి నిర్మించ తలపెట్టిన అహింసా సిద్ధాంత సౌధాన్ని జిన్నా ఒక్క ప్రత్యక్ష చర్య ప్రకటనతో నేలపాలు చేశాడు.

సేవాగ్రామ్ లో వున్న గాంధీ కలకత్తా మారణకాండ వార్తలు విన్నాడు. ఢిల్లీ బయలు దేరాడు. అక్కడ నౌఖాలీ దురంతాల వివరాలు విన్నాడు. ఆయన అనుభవించిన హృదయ క్షోభ ఇంతా అంతాకాదు. బెంగాల్ వెళ్లాడు. కలకత్తాలో ఆగాడు. రాష్ట్ర ప్రధానమంత్రి సుప్రవర్ధీని కలుసుకున్నాడు. నౌఖాలీకి స్పెషల్ రైల్వో కొద్దిమంది అనుచరులతో, ఒక మంత్రిని, ఇరువురు పార్లమెంటరీ కార్యదర్శులను వెంట పెట్టుకుని వెళ్లాడు. అతి దారుణ దృశ్యాలను కళ్లారా చూశాడు. ఒక గ్రామంలో హిందువుల ఇళ్లన్నీ పరశురామప్రీతి అయిపోయాయి. మానభంగాలు విచ్చలవిడిగా జరిగిపోయాయి. వాటికి గురి అయిన స్త్రీలకు ఓదార్పు మాటలు చెప్పడం కూడా ఆయనకు సాధ్యంకాలేదు. ఆత్మ హింస ద్వారా తన పాపాలను, ఇతరుల పాపాలను క్షాళనం చేయడం ఒక్కటే ఆయనకు తెలిసిన ప్రక్రియ. ప్రాణాలు నిలుపుకొనడానికి తగినంత తక్కువగా మాత్రమే అహారం తీసుకుంటూ మైళ్లకొలది దూరం గ్రామం నుంచి గ్రామానికి పాదయాత్ర చేస్తూ బాధితులను ఓదార్చడానికి ప్రయత్నించాడు.

గాంధీ జీవితమే సత్యం దిశగా పవిత్రయాత్ర. అందులో నౌఖాలీ పాదయాత్ర ఒక మహత్తర హృదయ విదారక ఘట్టం. అప్పటికి ఆయనకు 77 ఏళ్లు. నిద్రాహారాలు లేకుండా ఆ వృద్ధాప్యంలో పాదయాత్ర చేస్తూ ముస్లిముల అల్లా, హిందువుల ఈశ్వరుడు ఒకటేనని, అందరి దైవం ఒకడేనన్న ఏకైక సందేశంతో నౌఖాలీలో పర్యటించాడు. తనను, తన కృషిని, తన సందేశాన్ని ముస్లిములు ఎంత వేళాకోళం చేసినా, తన యాత్రకు ఎన్ని ఆటంకాలు కల్పించినా, అప్పుడప్పుడు ప్రాణాపాయం ఎదురైనా, రక్షణను నిరాకరిస్తూ టాగోర్ గీతం “ఏక్లా చలో ఏక్లా చలో రే” అని జపిస్తూ తన శాంతి ఉద్యమాన్ని కొనసాగించాడు.

కాని, ఆయన సందేశం అరణ్యరోదనమైంది. బెంగాల్ తర్వాత బీహార్‌లో, పంజాబులో ఢిల్లీలో, ఇంకా ఇతర ప్రదేశాలలో 1946, 1947 సంవత్సరాలలో జరిగిన మతకలహాలు మనదేశ చరిత్రలోనే కాదు, ఏ దేశంలో, ఏ కాలంలో జరిగి వుండవు. హిందువులు, ముస్లిములు ఎన్ని వేలమంది చనిపోయారో లెక్కలేదు. ఎన్ని లక్షలమంది ఆస్తిపాస్తులను విడిచిపెట్టి ప్రాణాలు అరచేత పట్టుకుని స్వస్థలాల నుంచి పలాయితులైపోయారో చెప్పలేము.

ముస్లింలీగ్ సహాయ నిరాకరణతో రాజ్యాంగ పరిషత్తులో ప్రతిష్టంభన ఏర్పడింది. తాత్కాలిక ప్రభుత్వం ఎందుకూ కొరగాకుండా పోయింది. చివరికి లార్డ్ వేవెల్ నిష్క్రమించగా, ఆయన స్థానంలో వైస్రాయిగా లార్డ్ మౌంట్బాటెన్ వచ్చాడు. హిందూ ముస్లిం సమస్యకు దేశ విభజన తప్పదని ప్రకటించాడు. కాంగ్రెస్‌ను అందుకు ఒప్పించాడు. గత్యంతరం లేదనుకుని కాంగ్రెస్ అంగీకరించింది. జిన్నా కోరిందే దేశ విభజన కనుక ఆయనను ఒప్పించడం కష్టం కాలేదు కాని, పంజాబు, బెంగాల్ రాష్ట్రాలలో ముస్లిములు అధిక సంఖ్యాకులుగా వున్న ప్రాంతాలు మాత్రమే పాకిస్తాన్‌లో చేరుతాయని మౌంట్బాటెన్ స్పష్టం చేశాడు. అది జిన్నాకు, ముస్లింలీగ్‌కు ఇష్టంలేకపోయినా, తాము కోరిన పాకిస్తాన్ ఏదో విధంగా వస్తున్నందువల్ల దక్కిందే చాలునని అంగీకరించారు. వాయవ్య సరిహద్దు రాష్ట్రం, బలూచిస్తాన్, సింధు, పశ్చిమ పంజాబు, తూర్పు బెంగాల్‌లతో పాకిస్తాన్ ఏర్పాటుకు రంగం సిద్ధమైంది. ఇక స్వదేశ సంస్థానాలు, దేనికి ఇష్టమైన దేశంలో అది చేరడానికి, లేక స్వతంత్రంగా కొనసాగడానికి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం స్వేచ్ఛ ఇచ్చింది. అదీ, దాని అనంతర చరిత్ర అందరికీ తెలిసిందే.

ఏదో విధంగా స్వాతంత్ర్యం వస్తున్నందుకు కాంగ్రెస్ నాయకులు సంతోషించారుకాని, గాంధీని అందరూ మరచిపోయారు. ఆయన దేశ విభజనను వ్యతిరేకించాడు. కాని, ఆయన వ్యతిరేకతకు ఆనాడు విలువ లేకుండా పోయింది. ఏ స్వాతంత్ర్యం కోసం ఆయన అహర్నిశలు కలవరించాడో, అహింసాయుధంతో సత్యాగ్రహ సమరం సాగించాడో ఆ స్వాతంత్ర్యం ఆయన కలలు కన్న రూపంలో రాలేదు. కన్నీటి కదలి కెరటాలమీద, రక్తనదుల మీద, తమ

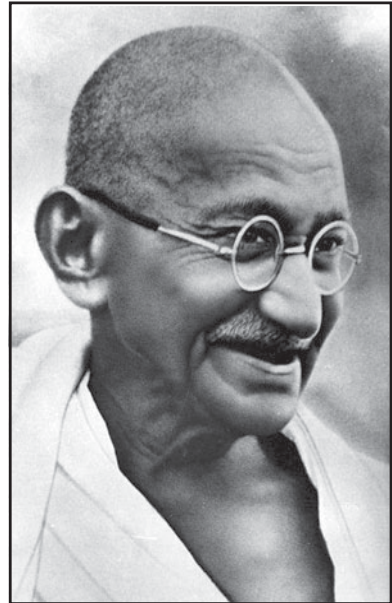
సర్వస్వాన్ని కోల్పోయిన హిందూ ముస్లిం ప్రజల ఆర్తనాదాల మధ్య, తన సత్యాహింసల సిద్ధాంత శిథిలాల క్రింద నలిగి కొన ప్రాణంతో కనలుతూ వచ్చింది. 1947 ఆగస్టు 15వ తేదీన భారతదేశం స్వాతంత్ర్యానికి స్వాగతం, రెండు శతాబ్దాల పరపాలనకు వీడ్కోలు పలుకుతున్న సంతోష సంరంభంలో వుండగా, గాంధీ ఢిల్లీలో వుండబుద్ధిపుట్టక, కలకత్తా వెళ్లి ఒక ముస్లిం వృద్ధ మహిళ గృహంలో చింతాక్రాంతుడై, ఉపవాస, మౌనదీక్షతో ఆ రోజు గడిపాడు.

దేశ విభజనతో స్వాతంత్ర్య సిద్ధితో కూడా అల్లర్లు ఆగిపోలేదు. ఉత్తర భారతమంతా ద్వేషాగ్ని జ్వాలలతో అట్టుడికిపోయింది. ఉభయమతాల వారిలోను ప్రతీకార వాంఛ రగిలి రగిలి రక్త నదులు ప్రవహించాయి.

గాంధీ సెప్టెంబరులో ఢిల్లీ తిరిగివచ్చాడు. ఇంతకుముందు వలె భంగీకాలనీలో కాక బిర్లా భవనంలో బస చేశాడు. నెహ్రూ ప్రభుత్వం రక్షణ కల్పించింది.

ఉభయ దేశాల మధ్య సఖ్యత, సదవగాహన కుదర్చడానికి గాంధీ ఎంత ప్రయత్నించినా ఆయన తమకు ప్రథమ శత్రువని ముస్లిములు, ముస్లిములను బుజ్జగించడానికి గాను తమకు అన్యాయం చేస్తున్నాడని హిందువులలో అతివాదులు అగ్రహించారు. అంతకుముందు ఎప్పుడో ఒకసారి తనకు 125 ఏళ్లు బ్రతకాలని వుందని గాంధీ అన్నాడు. కాని 1946, 47 నాటి మతకలహ హింసాకాండను చూసి ఎంత త్వరగా చనిపోతే అంత ధన్యుడినని భావించడం మొదలుపెట్టాడు.

దేశ విభజన సందర్భంగా ఆస్తుల పంపకంలో పాకిస్తాన్కు భారత్ ప్రభుత్వం 55 కోట్ల నగదు ఇవ్వదేలింది, దాన్ని ఇవ్వడానికి నెహ్రూ ప్రభుత్వం నిరాకరించింది. అది అక్రమం, అనైతికం అని గాంధీ వాదించాడు. 1948 జనవరి 12వ తేదీన ప్రార్థన సభముగిసిన తర్వాత నిరాహారదీక్షను ప్రకటించాడు. హిందూ ముస్లిములు సఖ్యతతో సహజీవనం చేయడమో, తాను మరణించడమో ఏదో ఒకటే మార్గమని అన్నాడు. అది ఆయన జీవితంలో 18వ ఉపవాసదీక్ష దానితో భారత ప్రభుత్వం దిగివచ్చింది. పాకిస్తాన్కు న్యాయంగా ఇవ్వవలసిన వాటా ధనం ఇచ్చి వేయడానికి

అంగీకరించింది. ఆరవరోజున గాంధీ ఉపవాసం విరమించాడు. ఆయనను తమ శత్రువుగా భావించిన ముస్లిములు ఈసారి ఆయన ఉపవాసదీక్ష వహించి పాకిస్తాన్ కు న్యాయం జరగడానికి తన ప్రాణాలనే పణంగా పెట్టడం వారిలో అభిప్రాయ పరివర్తన కలిగించింది. అంతకు ముందు ఆయనను హేళన చేసి బ్రిటిష్ నాయకులు, ప్రతికలు ఆయన ఆదర్శవాదాన్ని ఆకాశానికి ఎత్తేశాయి. హిందువులలో కొందరు ఆయన ఉపవాసదీక్ష బ్లాక్ మెయిల్ గా భావించారు. ముస్లిములకు న్యాయం చేయడం కోసం హిందువులకు అన్యాయం తలపెట్టడని నిందించారు.

ఢిల్లీలో గాంధీ ప్రతి సాయంత్రం బిర్లా భవనం వెలుపల బహిరంగ ప్రదేశంలో ప్రార్థన సమావేశం జరపడం ఆనవాయితీ. అందులో ప్రతి మతానికి చెందిన పవిత్ర గ్రంథాలనుంచి భాగాలను చదవడం, ప్రార్థనాగీతాలు ఆలపించడం జరుగుతుంది. ఆయన ఒక ఎత్తయిన వేదికపై కూర్చుంటాడు. రక్షణ ఏర్పాట్లను నిరాకరించడంతో ఆయనపై దాడి చేయడం ఏమంత కష్టమైన పని కాదు. అల్లర్లు తగ్గినప్పటికీ దేశంలో మొత్తంపై మతోద్దేశక వాతావరణం కొనసాగుతున్నది. 1948 జనవరి 20న ప్రార్థన సభ జరుగుతుండగా గాంధీకి కొద్ది గజాల దూరంలో బాంబు పేలింది. గాంధీని చంపాలనే తాను విసిరినట్టు ఒక యువకుడు అంగీకరించాడు, కాని గాంధీ తొణకలేదు. బెణకలేదు.

ఆ రోజు జనవరి 30, సాయంత్రం వరకు గాంధీ దైనిక కార్యక్రమం యథాప్రకారంగానే సాగింది. టైమ్ ప్రకారం ప్రార్థన సమావేశానికి బయలుదేరాడు. ఒక వైపు మనూ గాంధీ, మరొక వైపు ఆభా గాంధీ; వారి బుజాలపై చేతులు వేసి నడుస్తున్నాడు. అందరూ లేచి నిలబడి నమస్కరించారు. ఇంతలో ఒక యువకుడు గాంధీని గబగబ సమీపించాడు. మనూ గాంధీ అతడిని ఆపడానికి ప్రయత్నించింది కాని, అతడు ఆమెను ప్రక్కకు త్రోసి వేశాడు. గాంధీకి పాదాభివందనం చేయడానికన్నట్టుగా ముందుకు వంగాడు. క్షణంలో సగంలో పిస్టల్ తీసి మూడుసార్లు పేల్చాడు. రొమ్ములో నుంచి రెండు తూటాలు పోగా, ఊపిరితిత్తులలోనికి ఒకటి చొరబడింది. హే రామ్ హే రామ్ అంటూ గాంధీ నేలకొరిగాడు. ఆధునిక భారతచరిత్రలో ఒక శకం ముగిసింది. అది గాంధీ శకం.

ఆ సాయంత్రపు మసక చీకటి వేళ భువినుంచి దివికి ఒక అపూర్వ కాంతిపుంజం వెలుగులు చిమ్ముతూ ఎగసి నక్షత్ర మండల మధ్యంలో నిలిచింది. అది గాంధీ తార. అదే సంధ్యా సమయాన, ప్రపంచంలో జాతి, మత, తదితర సకల విభేదాల విద్వేష తిమిరాలకు అతీతంగా మానవత్వాన్ని, సర్వమానవ సహోదరత్వాన్ని ప్రేమించే ప్రతి గుండెలో మూడు తూటాలు తూట్లు పొడిచాయి. అవి అరక్షితుడు, నిస్సహాయుడు, శారీరకంగా దుర్బలుడు, ఆత్మికంగా మహోన్నతుడు, ప్రేమ, కారుణ్యం, సత్యం మూర్తీభవించిన మహాత్ముడు, సకల మానవ సమస్యలకు ఏకైక పరిష్కారమార్గం అహింస అని నమ్మి, ఆ విశ్వాసానికి తన

జీవితాన్నే ఒక ప్రయోగశాలగా మార్చుకున్న మహితాత్ముడు, అంతకు ముందు ఎందరు మత ప్రవక్తలు భూమి మీద అవతరించినా ఎవరూ అనుసరించని ఒక అద్భుత, ఆశ్చర్యకర, అపూర్వ ప్రక్రియలో ఒక జాతి స్వాతంత్ర్యాన్ని సాధించడానికి సమకట్టిన యోధుడు, తన జాతిని శతాబ్దాల నిద్రాణతనుంచి తన సత్కార్యగ్రహ శంఖారావంతో మేలుకొల్పినవాడు అయిన గాంధీ వక్షస్థలాన్ని దూసుకుపోయిన తుపాకి తూటాలు. వాటి ప్రతిధ్వని ఎన్ని తరాలు తరలినా, ఎన్నియుగాలు, గడచినా అలా వినిపిస్తూనే వుంటుంది. మానవచరిత్రలో ఎందరో మహాత్ములున్నారు; గాంధీ మాత్రం ఒక్కడే.

తాను వృద్ధాప్యంలో ఎందుటాకు రాలినట్టు రాలిపోవడం కంటే, ఏ జబ్బుతోనో తీసుకుని తీసుకున చనిపోవడం కంటే, తోటి మనిషి చేతిలో చనిపోవడాన్నే కోరుకుంటానని, చనిపోతూ ఆక్రందన చేస్తూ చేస్తూ చనిపోవడం కంటే, రామనామం ధ్వనిస్తూ చనిపోవడాన్ని కోరుకుంటానని అంతకు ముందు అప్పుడప్పుడు గాంధీ అంటూ వుండేవాడట. ఆయన కోరుకున్న రీతిలో దేశ విముక్తి జరగలేదు. కాని, సరిగా ఆయన కోరినట్టుగానే ఆయనకు ప్రాణ విముక్తి లభించింది.

అంత గొప్పజీవితం జీవించినవారు అరుదుగా వుంటారు. అంత గొప్ప చావు చనిపోయిన వారూ అరుదుగానే వుంటారు.

II

గాంధీయజం - గాంధీ వాదం - ఒక్క సారిగా పై నుంచి వూడిపడిందికాదు. దాన్ని రూపొందించిన వాడు గాంధీ అయినా, అది ఆయన అపురూప సృష్టి అయినా, దానిపై అనేక భిన్న సిద్ధాంతాల ప్రభావం పడింది. దాన్ని గాంధీ భిన్న కాలాలలో, భిన్న పరిస్థితుల నేపథ్యంలో క్రమక్రమంగా తీర్చిదిద్ది నిర్దిష్టరూపం ఇచ్చాడు.

గాంధీ చారిత్రక వ్యక్తి. ఆయనది చారిత్రక సిద్ధాంతం. అంటే, సహస్రాబ్దాల భారతీయ చరిత్రలోని ఒకానొక కీలక ఘటంలో, ఒక ప్రత్యే సందర్భంలో ఒక చారిత్రక పాత్ర నిర్వహించాడు. ఆనాటి పరిస్థితులకు అనుగుణమైన సిద్ధాంతాన్ని, ఆచరణను దేశానికి ప్రసాదించాడు. ఆయన నాయకత్వపు అడుగుజాడలో భారతజాతి నడిచింది.

బ్రిటిష్ వారి తూర్పుఇండియా కంపెనీ ప్రభుత్వంపై 1857లో సిపాయి తిరుగుబాటు అనబడే ప్రథమ భారత స్వాతంత్ర్య సంగ్రామం జరిగింది. దాన్ని కంపెనీ సేనలు క్రూరంగా అణచివేశాయి. ఆ పిదప ఇండియా బ్రిటిష్ రాణి విక్టోరియా ప్రత్యక్ష పాలన క్రిందికి వెళ్లింది.

భారత ఉపఖండానికి అయిదు వేల ఏళ్లకు పైబడిన చరిత్ర వుంది. ఎన్నో మతాలకు, ఉపమతాలకు, జాతులకు, ఉపజాతులకు, భాషలకు, ఉపభాషలకు, రాజ్యాలకు, ఉపరాజ్యాలకు అది నిలయం కావడం వల్ల కావచ్చు, దానికి చాలావరకు ఒకే సాంస్కృతిక,

సాంఘిక వారసత్వం వున్నప్పటికీ, ఏ అశోకుని కాలంలోనో, ఏ ఔరంగజేబు కాలంలోనో తప్ప, అది ఎన్నడు ఆసేతు శీతాచలం ఒక రాజీయ చ్చిత్రం క్రిందికి రాలేదు; ఒక రాజకీయ జాతిగా కొనసాగలేదు. మొదటిసారిగా బ్రిటిష్ పరిపాలనా కాలంలోనే, దాని ఫలితంగానే, భారతీయులకు తాము ఒకే జాతి అనే భావం కలిగింది. వందలాదిగా చిన్న, పెద్ద సంస్థానాలున్నా, అవి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వానికి విధేయ రాజ్యాలుగానే కొనసాగాయి తప్ప, వాటికి స్వతంత్రం అస్తిత్వం లేదు. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం భారత జాతిని ఎంత క్రూరంగా అణచివేసినా ఆర్థికంగా దోచుకున్నా, చట్టబద్ధ పరిపాలన, ఇంగ్లీషు విద్యా విజ్ఞానాలు, అంతః కలహాల నివారణ, సతీసహగమనం, బాల్య వివాహాల వంటి దురాచారాల నిషేధం, పిండారులు, ధగ్గులవంటి బందిపోటు ముఠాల నిర్మూలన, మొదలైన ప్రయోజనాలుకూడా దేశానికి కలిగాయి. రామమోహన్ రామ్, వివేకానంద, విద్యాసాగర్, రనడేవంటి వారి సంఘ సంస్కరణోద్యమాలకు బ్రిటిష్ పాలన ఊపు నిచ్చింది.

ఇవన్నీ చివరికి భారతీయులలో ఏకజాతీయతా భావాన్ని, స్వాతంత్ర్య కాంక్షను రగుల్తోల్పాయి. ఆ నేపథ్యంలో ఆ భావాలను తిరుగుబాటువైపు, అరాజకం వైపు కాకుండా ఒక క్రమ పద్ధతిలోకి మళ్లించడానికి 1885లో కొందరు ఆంగ్లేయులు, కొందరు ప్రజాహిత చింతనాపరులు అయిన భారతీయులు కలిసి భారత జాతీయ కాంగ్రెసును స్థాపించారు. తొలి సంవత్సరాలలో కాంగ్రెసు లక్ష్యం స్వాతంత్ర్య సాధన కానేకాదు. దాదాభాయ్ నౌరోజీ, సురేంద్రనాథ్ బెనర్జీ, గోపాలకృష్ణ గోఖలేవంటి మితవాదుల నాయకత్వాన, అదీ ప్రజల న్యాయమైన రాజకీయపు హక్కులకోసం మాత్రమే వినయపూర్వకంగా మహాజర్న సమర్పించుకునే సంస్థగానే నడిచింది. శాసనోల్లంఘనం ప్రసక్తిగాని, ప్రభుత్వపు అన్యాయాలను ఎదిరించి పోరాడడమనే ప్రసక్తిగాని లేనేలేదు. శాంతియుతంగా మన హక్కులను మనం సాధించుకొనడమే దాని లక్ష్యం, ఆ లక్ష్యానికి అనుబంధంగా భారతీయ సమాజంలోని అనాచారాలను, దురాచారాలను, మూఢ విశ్వాసాలను పోగొట్టడం అనే ధ్యేయాన్ని కూడా ఆనాటి కాంగ్రెసు లక్షించింది. నిజానికి భారతీయ సమాజ సంస్కరణ జరిగితేకాని మన స్వరాజ్య లక్ష్యం సంపూర్ణం కాబోదని, అందుకు బ్రిటిష్ పాలనను మనకు లభించిన ఒక మహదవకాశమని కూడా ఆనాటి మితవాద నాయకులు భావించారు.

కాగా అదే సమయంలో, ముందుగా బ్రిటిష్ శృంగులాల నుంచి విముక్తి, అందుకు భారతీయులను సంఘటితులను చేయడం, తర్వాతనే సమాజ సంస్కరణ అని బాలగంగాధర తిలక్, లాలా లజపతిరామ్, బిపిన్ చంద్రపాల్ వంటి అతివాద నాయకులు భావించారు. బ్రిటిష్ శాసనాలను ఉల్లంఘించడం, కారాగార శిక్షకైనా సిద్ధపడి పర ప్రభుత్వాన్ని దిక్కురించడం అనే మార్గాన్ని వారు అనుసరించారు.

ఇలా మితవాద, అతివాదాల మధ్య వైరుధ్యం కొనసాగుతున్న దశలో వాటి మధ్య సమన్వయ రూపంలో గాంధీవాదం రూపుదాల్చింది.

బ్రిటిష్ ప్రభుత్వాన్ని మన దేశంనుంచి సాగనంపవలసిందే. అందుకోసం అన్యాయపు బ్రిటిష్ చట్టాలను ఉల్లంఘించి, వారి అక్రమ చర్యలను ప్రతిఘటించవలసిందే. కాని, అది అహింసామార్గంలో జరగాలి. అది గాంధీమార్గం. మితవాద, అతివాద నాయకులనుంచి క్రమంగా కాంగ్రెసు, దానితోపాటు జాతీయోద్యమం గాంధీ నాయకత్వం క్రిందికి వచ్చింది. మితవాదుల సమాజ సంస్కరణ కార్యక్రమాలు, అతివాదుల శాసనోల్లంఘన, అన్యాయానికి ప్రతిఘటన, అంతిమంగా స్వరాజ్యసాధన - ఆ విధంగా గాంధీ నాయకత్వాన పోరాటం సాగింది. సుమారుగా 1917 నుంచి 1947 వరకు కాంగ్రెసు, మన జాతీయోద్యమం గాంధీ పథంలో నడిచాయి. ఆయన ప్రభావ ముద్ర ఆ ఉద్యమంపై బలంగా పడింది.

గాంధీ జీవితం, ఆయన విశ్వసించిన సిద్ధాంతాలు, నడిపిన ఉద్యమాలు ఒకదానితో ఒకటి ముడిపడి ఉన్నాయి. వీటికి ప్రాతిపదికలు సత్యం, అహింస. వాటినే గాంధీ తన పోరాటంలో ఆయుధాలుగా వాడుకున్నాడు.

సత్యం, అహింస గాంధీ దృష్టిలో వేర్వేరు కావు. అవి రెండూ ఒకటే, నాణానికి ఒకటి బొమ్మ, రెండవది బొరుసు. ఏది బొమ్మ, ఏది బొరుసు అనేది చెప్పడానికి వీలులేదు. కాని ఒకటి లేనిదే రెండవది లేదు. వేల సంవత్సరాల ప్రపంచ చరిత్రలో ఎన్నో పోరాటాలు జరిగాయిగాని, గాంధీకి ముందు ఎవరూ సత్యం, అహింస అనే ఆయుధాలు కాని ఆయుధాలతో అంత భారీ ఎత్తున, అంత దీర్ఘకాలం, అంత విస్తృత, విశాల, బహుముఖ లక్ష్యం కోసం పోరాటం సాగించలేదు. అది గాంధీకి ఒకడికే చెల్లింది. ఆయన దక్షిణాఫ్రికాలో వున్న కాలంలో ఆ రెండు ఆయుధాలను ఏ విధంగా తన జీవితం అనే కొలిమిలో కాల్చి, పదును పెట్టి, తీర్చిదిద్ది ప్రయోగించడం ప్రారంభించాడో ఇంతకుముందు మనం చూశాము. వాటిని వివరంగా ఇప్పుడు పరిశీలిద్దాము.

సత్యాన్ని గాంధీ ఎలా నిర్వచించాడు? తన జీవిత కథను సత్యంతో తన ప్రయోగాలుగా ఆయన వర్ణించాడు. సత్యాన్వేషణ ఆయన జీవితధ్యేయం. దానికి సాధన అహింస.

అహింస అంటే హింస కానిది అనే అర్థం మాత్రమే కాదు. దానికి ఒక విస్తృతార్థం, సర్వ సంపూర్ణార్థం గాంధీ ఇచ్చాడు. ఆయన దృష్టిలో అహింస అంటే ప్రేమ; ఇతరులను తనలాగా ప్రేమించడం. ప్రతివాడు తనను తాను ప్రేమించుకుంటాడు. కదా? అలాగే తాను ఇతరులను ప్రేమించాలి. అదే అహింస. ఎవరూ తమకుతాము అపకారం కోరుకోరు కదా? అలాగే ఇతరులకు కూడా అపకారాన్ని కోరరాదు.

ఒరులకు అపకారం చేయకపోవడమే కాదు, తనకు అపకారం జరగినా, ఇతరులకు ఉపకారం చేయాలి. ఉపకారం జరిగేటట్లుగా చూడాలి. అదీ అహింస. దానికి మార్గమే సత్యం.

సత్యం అంటే ఏమిటి? గాంధీ నూటికి నూరు పాళ్లు ఆస్తికుడు; దేవుని (అస్తిత్వం)లో సంపూర్ణ విశ్వాసం కలవాడు. అంటే సాధారణార్థంలో కాదు, ఆయన దేవుడు సర్వత్ర, సర్వులలో, సమస్తంలో అంతర్నిహితుడై వున్నట్టివాడు.

గాంధీ మొదట్లో (God is Truth) - దేవుడు సత్యం - అని నిర్వచించేవాడు. కాని కాలం గడిచిన కొద్దీ ఆయనకు ఆ నిర్వచనం రుచించలేదు. Truth is God- సత్యమే దేవుడు - అని దాన్ని మార్చాడు. సత్యాన్ని మించిన దేవుడు లేడు అని ఉద్ఘాటించాడు.

మరి, ఇంతకీ సత్యం అంటే ఏమిటి? ప్రతిక్షణం, ప్రతి సందర్భంలోను మనకు ఎదురయ్యే ప్రశ్న ఇది. నేను ఆలోచించేది సత్యమేనా? చెప్పేది సత్యమేనా? చేసేది సత్యమేనా? లేక అందులో సత్యదూరమైనది. సత్య విరుద్ధమైనది ఏదైనా వుందా? అసత్యాన్ని సత్యంగా భ్రమిస్తున్నావా? అసత్యాన్ని ఆలోచిస్తున్నావా? అసత్యాన్ని ఆచరిస్తున్నావా?

సత్యం సార్వత్రికమైనది. ఎందుకంటే అదే దైవం. కనుక నీకొక దైవం, నాకొక దైవం లేదు, వుండదు, ఎవరు ఏపేరు పెట్టి పిలిచినా దైవం ఒకడే. సత్యమే దేవుడు కనుక, సత్యం కూడా ఒకటే అయి వుండాలి. నీకొకసత్యం, నాకొక సత్యం వుండదు. సత్యం ఒకటేకదా? మరి నేను ఒకదాన్ని సత్యం అనుకున్నానంటే, అది అందరికీ సత్యమే కావాలి కదా? ఆ విధంగా అందరికీ వర్తించే, సార్వత్రిక, సార్వజనీన, సార్వకాలిక, సార్వస్థానిక సత్యాన్నే నేను సత్యంగా భావిస్తున్నానా?

లేక, నేను సత్యంగా భావించే దానికి పరిమితులున్నాయా? ఒకటి నాకు మాత్రమే, నా దృష్టిలో మాత్రమే సత్యమై, నీకు సత్యం కాకుండా పోతుందనుకో. అది అసలైన సత్యం కాజాలదు. అందరికీ సత్యంగానే భాసించగల విశ్వసత్యాన్ని జీవితంలోని, ప్రతిక్షణంలోను, ప్రతి ఆలోచనలోను, ప్రతి ఆచరణలోను అన్వేషించాలి. ఆ అన్వేషణ ఫలిస్తే దైవాన్ని ప్రత్యక్షం చేసుకున్నట్లే.

ఆ అన్వేషణకు మార్గమే అహింస, ప్రతిప్రాణిని, ప్రతి మానవ వ్యక్తిని ప్రేమించడమే అహింస. అపకారం చేయకపోవడమే కాదు, మనోవాక్కర్మలలో ఉపకారం చేయడమే అహింస. ప్రేమే అహింస.

నా స్నేహితుడిని ప్రేమించడమే కాదు, నన్ను తన విరోధిగా భావించేవాడిని కూడా నేను ప్రేమించగలగాలి. నాకు అపకారం తలపెట్టినవాడిని కూడా ప్రేమించాలి. అపకారం తలపెట్టిన వాడిని కూడా ఉపకారం చేయడం ద్వారా, ప్రేమించగలిగితే నా ప్రేమ అతనిలోనికి కూడా ప్రవహిస్తుంది. నేను అతడిని ద్వేషిస్తే, నా ద్వేషమే అతనిలోనికి ప్రసరిస్తుంది. పరస్పర ద్వేషం ఉభయులను దహిస్తుంది. పరస్పర ప్రేమ ఉభయులను ఉన్నతికరిస్తుంది (It will sublimite us both) నేను ఒకడిని ఎంత గాఢంగా, నిజంగా, నిర్ద్వంద్వంగా ప్రేమిస్తే, అతడు నన్ను అంత గాఢంగా, నిజంగా, నిర్ద్వంద్వంగా ప్రేమించగలుగుతాడు. ప్రేమశక్తి

అహింసాశక్తి అంత మహత్తరమైనది. సరిగా ఇవే మాటలలో కాకపోయినా, ఇదే అర్థంలో, గాంధీ తన జీవిత కాలమంతా తన సత్య సందేశాన్ని ప్రపంచానికి ప్రబోధించాడు. అసంఖ్యాక వ్యాసాలలో, ఉపన్యాసాలలో వివరించాడు. సందర్భాన్ని బట్టి, నేపథ్యాన్ని బట్టి ఆయన మాటలు మారి వుండవచ్చుకాని, వాటి మౌలిక భావం ఒకటే. అలాగే సందర్భాన్నిబట్టి ఆయన ఆచరణలో భేదాలు కనబడి వుండవచ్చు. కాని ఆయన ఆచరణకు ప్రేరణ సత్యాహింసలే.

సత్యం, ప్రేమ, అహింస, జీవకారుణ్యం, సర్వమానవ సహోదరత్వం మొదలైన సద్గుణాలు అనాదిగా ప్రతి ప్రవక్త, ప్రతి దైవభక్తుడు చెబుతూ వస్తున్నట్టివే. అందుచేత గాంధీ ఉపదేశాలలో కొత్తది ఏమీలేదు. తాను కొత్త విషయమేదీ చెప్పడం లేదని, సత్యాహింసలు పురాతన కాలంనుంచి వున్నట్టివేనని (Truth and non-violence are as old as the hills) ఆయన పదేపదే జ్ఞాపకం చేసేవాడు.

కాని, ఆయన తీసుకువచ్చిన కొత్తదనం ఒకటే. వ్యక్తి జీవితానికే కాక, ఒక జాతి జీవితానికి తన సిద్ధాంతాన్ని, తన ఆచరణ విధానాన్ని వర్తింపజేశాడు; లేదా వర్తింపజేయడానికి ప్రయత్నించాడు. ఒక వ్యక్తి చేయగలిగింది మరొకవ్యక్తి ఎందుకు చేయలేదు? కావలసినదల్లా సాధించాలనే పట్టుదల, కార్యదీక్ష, అచంచల, నిరంతర దీక్ష, క్రమశిక్షణ తోకూడిన సంఘటన - ఆర్గనైజేషన్.

ఆ విధంగా తన జీవితంలో తాను సత్యాహింసలతో చేసిన ప్రయోగాలను ఒక జాతి జీవితానికి వర్తింపజేసి, ఆ జాతి కూడా అవే ప్రయోగాలు భారీ ఎత్తున, సుసంఘటితంగా చేసేటట్టు చేయమే గాంధీ ఘనత. ఆయన తన జీవితంలో విఫలమైన సందర్భాలు కొన్ని వున్నాయి. కాని, ఎప్పటికప్పుడు తన్నుతాను సరిదిద్దుకోవాలని కఠోర నిరాహార దీక్షలద్వారా, ఆత్మహింసద్వారా ప్రయత్నించాడు.

అలాగే తన జాతిచేత తాను చేయించిన ప్రయోగాలు విఫలమైన సందర్భాలు కూడా అనేకంగా వున్నాయి. అహింస ఎన్నో సందర్భాలలో విఫలమైంది. దేశ విభజనకు ముందు, తర్వాత జరిగినదంతా దీనికి ఉదాహరణ. తాను విఫలమైన ప్రతిసారి ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకున్నాడు. మరి తన జాతి విఫలమైతే ఏం చేయాలి? అప్పుడు తన కర్తవ్యం ఏమిటి అని ప్రశ్న వేసుకున్నాడు. ప్రజల సత్కృత్యాలలో తనకు భాగస్వామ్యం వున్నట్టే, వారి అకృత్యాలలో తనకు భాగస్వామ్యం లేదా? తన ఆత్మ ప్రక్షాళనకు తనను తాను హింసించుకున్నట్టే, ప్రజల అకృత్య ప్రక్షాళనకు కూడా తనను తాను శిక్షించుకున్నాడు. పెక్కుసార్లు సావధికంగాను, నిరవధికంగాను, నిరాహారదీక్షలు చేశాడు.

1922లో చౌరీ అనే చోట ప్రజలు కోపోద్రిక్తులై పోలీసులను సజీవదహనం చేసినప్పుడు సహాయ నిరాకరణోద్యమాన్ని వున్నట్టుండి ఆపుచేయడంతో మొదలుపెట్టి; నౌఖాలీ

దురంతాల వంటి సందర్భాల వరకు అనేక సమయాలలో ఆయన ఆత్మక్షోభ, అంతస్సంశోధనం, మధనం ఇంతా అంతాకాదు. గజేంద్రుడు “కలడు కలండనెడు వాడు కలడోలేడో” అని ఆస్తి నాస్తి విచికిత్సకు లోనైనట్టు, తాను చేస్తున్నది పొరపాటేమో, తన సిద్ధాంతాల ఆచరణకు ప్రజలు సిద్ధంగా లేరేమో, సిద్ధంగా లేనివారిపై తన విశ్వాసాలను రుద్దుతున్నానేమో అని సంశయాకులితుడయ్యాడు. ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకున్నాడు. తన ఎత్తుగడలలో హిమాలయ పర్వత ప్రమాణంలో పొరపాట్లు చేసినట్టు (Himalayan blunders) కొన్ని సందర్భాలలో అంగీకరించాడు. కాని, తన ఆధ్యాత్మిక విశ్వాసాలలో, నైతిక సిద్ధాంతాలలో పొరపాటు కలదని ఆయన ఒక్క క్షణం కూడా ఒప్పుకోలేదు. హింసకు ప్రతిహింస జవాబు కాదన్న విషయాన్ని ఆయన ఎన్నడూ సంశయించలేదు. హింసకు జవాబు అహింస అన్నది ఆయన నిశ్చల విశ్వాసం. మేధావులతో సహా, అభిమానులతో సహా, హిందువులు, ముస్లిములతో సహా లోకమంతా తనను పిచ్చివాడుగా జమకట్టినా, వెర్రిబాగులవాడు ప్రేమతో ద్వేషాన్ని జయించవచ్చునని, అహింసతో రవి అస్తమించని బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యాన్ని లొంగదీయవచ్చునని నమ్ముతున్నాడు, పాపం లోకం తెలియని అమాయకుడు అని హేళన చేసినా ఆయన తన నమ్మకాలను మార్చుకోలేదు. అంతేకాదు. గాంధీని పచ్చి మోసగాడు, లోలోపల హింసను నమ్ముతూ పైకి అహింసా జపం చేస్తున్నాడని ప్రచారం చేసినవారున్నారు. అలా ఎందరు ఎన్ని విధాలుగా తన విశ్వాసాలను ప్రశ్నించినా, అపహేళన చేసినా ఆయన వెనుకంజ వేయలేదు. తన ఆచరణను మార్చుకోలేదు. రాజకీయాలలో తప్పనిసరి అయితే తన ఎత్తుగడలను మార్చుకున్నాడేమోగాని, సిద్ధాంతాలను మార్చుకోలేదు.

దానికి ఒకటే కారణం; సత్యాన్వేషణ, అహింసాచరణ తర్వాత ఆయన జీవితంలోని మూడవ ముఖ్యసూత్రం నిర్భయత్వం - fearlessness. చిన్నతనంలో ఆయన వట్టి పిరికివాడు. తన మిగిలిన బలహీనతలను జయించినట్టే ఆయన పిరికితనాన్ని కూడా కాలక్రమాన జయించాడు. మిన్ను విరిగి మీద పడినా చలించని అంకురిత నిర్భీకతను అలవరచుకున్నాడు. సత్యాన్వేషణ, అహింసాచరణ చేయగోరినవాడు జీవితంలో దేనికీ భయపడరాదు.

తన నైతిక విశ్వాసాలను, సిద్ధాంతాలను ఆఖరిక్షణం వరకు గాంధీ పాటించాడు. వాటికోసం చివరికి ప్రాణ బలిదానం కూడా చేశాడు. ఈ రోజులలో ప్రతి సాధారణ రాజకీయ వేత్త ప్రాణరక్షణకోసం కోట్లకొలది రూపాయల ప్రజాధనంతో ప్రత్యేక రక్షణ దళాలను (SPG) ఏర్పాటు చేసుకోవడం చూస్తున్నాము. మరి గాంధీ అనాడు మత కలహాలు భయంకరంగా చెలరేగుతూ అడుగడుగునా మృత్యుదేవత విలయ తాండవం చేస్తున్న సమయంలో, నౌఖాలీలో, కలకత్తాలో, పాట్నాలో, ఢిల్లీలో ప్రభుత్వ రక్షణను నిరాకరించాడు. చివరికి అట్టి అరక్షిత స్థితిలోనే ఆయనను మృత్యువు భక్షించింది.

సత్యాన్ని గాఢంగా నమ్మడమే ఆయన నిర్భీతికి కారణం. పరతంత్ర భారతజాతి స్వతంత్రతా సాధనకు ఆయన చేపట్టిన, స్వజాతిచే పట్టించిన ఆయుధం పేరు సత్యాగ్రహం. అది పిరికివాడి ఆయుధం కాదు; ధైర్యశాలి ఆయుధం.

సత్యాగ్రహం అనే మాటకు తెలుగువారు సత్యమైన ఆగ్రహం - righteous indignation- అని అర్థం చెప్పుకోవడం పరిపాటి కాని అది సరైన అర్థం కాదు. ఆగ్రహం అనే సంస్కృత శబ్దానికి క్రోధం (anger) అనే అర్థం తెలుగులో ఎలా వచ్చిందోకాని సంస్కృతంలో ఆ అర్థం లేదు. అసలు గాంధీ ఉద్దేశించిన అర్థంలో సత్యాగ్రహంలో క్రోధం ప్రసక్తి లేదు.

ఆగ్రహం అంటే To seize, To hold firmly- పట్టుకోవడం, గట్టిగా పట్టుకోవడం. సత్యాగ్రహం అంటే సత్యాన్ని దృఢంగా పట్టుకోవడం. బ్రిటిష్ ప్రభుత్వధికారోద్యమంలో సత్యాగ్రహాయుధాన్ని గాంధీ ప్రయోగించాడు.

హింసను అహింసతో ఎదుర్కొనడమే సత్యాగ్రహం. అంటే ఒకడు నిన్ను హింసిస్తున్నప్పుడు ఆ హింసకు ప్రతిహింస చేయకుండా, బాధను అనుభవిస్తూ కూడా అవతలివాడి దౌర్జన్యాన్ని, అతడి దుర్మార్గపు విధానాలను ధిక్కరించడం. అంతేతప్ప పిరికివాడిలా చేతులు ముడుచుకుని హింసను అనుభవించడం కాదు; నిర్భయంగా, అదే సమయంలో అహింసాయుతంగా, ఎదుటివాడిని ఈషణ్మాత్రమైనా శత్రుభావం లేకుండా ప్రతిఘటించడం. అలా ప్రతిఘటించకపోతే అది పిరికితనం అవుతుంది. పిరికితనం అహింసకాదు. ప్రతిహింస చేయగలిగి కూడా చేయకపోవడం, అహింసాత్మకంగా ధిక్కరించడం - అదీ సత్యాగ్రహం.

అదొక టెక్నిక్, అదొక ప్రక్రియ. దానికి సత్యం పునాది. ప్రేమ ప్రాతిపదిక, అహింస బలవంతుడి ఆయుధం. బలహీనుడి చేతిలో అది భీరుత్వం అవుతుంది. బలహీనత అంటే శారీరక బలహీనత కాదు. శారీరక బలహీనత, శారీరక బలం అనేవి తారతమ్యతలుగల లక్షణాలు. తాడి చెట్టు ఎక్కేవాడిని తల తన్నే వాడున్నట్టు, శరీరకంగా ఎంతటి బలశాలినైనా చావగొట్టగలిగిన బలశాలి మరొకడు వుంటూనే వుంటాడు. అలాగే ఎంత బలశాలి అయినా, తనపై పదిమంది తుపాకులు చేతబూని దాడి చేస్తే బలహీనుడే అవుతాడు. బలం, బలహీనత సాపేక్ష గుణాలు. నిజమైన బలం మానసికబలం, ప్రేమబలం, అహింసాశక్తి. ఆత్మశక్తి. దాని ముందు ఎంతటి బలశాలి అయినా తలవంచక తప్పదు. ప్రేమకు లొంగనివారు లోకంలో వుండరు. మహాక్రూరుని హృదయంలో కూడా ఏదో ఒక మూల ప్రేమజ్యోతి మినుకుమినుకు మంటూ వెలుగుతూ వుంటుంది. దాన్ని ఎగసన ద్రోసి ప్రకాశింప జేయడమే సత్యాగ్రహ లక్ష్యం.

అయితే, గాంధీ సత్యాగ్రహం రెండంచులా పదును గల ఆయుధం. దాని ఒక పార్శ్వం బాహ్య ప్రతిద్వందిపైన ప్రయోగించినది కాగా, రెండవది భారతజాతి అంతర్గత

శత్రువుపైన ప్రయోగించినట్టిది. మన సమాజంలో శతాబ్దాలుగా, సహస్రాబ్దాలుగా పేరుకు పోయిన ఘోరదురాచారాలను రూపుమాపడానికి దాన్ని గాంధీ ప్రయోగించాడు. ఆయన ప్రధానంగా పోరాడింది అస్పృశ్యతా దురాచారం మీద. హిందూ సమాజంలోని వర్ణాశ్రమధర్మాలను ఆయన వ్యతిరేకించని మాట నిజమే. వాటిలో తప్పుపట్టవలసింది లేదని వాటిని ఆయన సమర్థించడం, ముఖ్యంగా వర్ణ వ్యవస్థను సమర్థించడం మనకు, అభ్యంతరకరంగానే కనిపిస్తుంది. అయితే ఆయన వర్ణాలమధ్య, కులాల మధ్య ఎక్కు తక్కువలను వ్యతిరేకించాడు. కుల, మత విభేదాలను, వ్యత్యాసాలను ఖండించాడు.

కాని అస్పృశ్యతను మాత్రం ఆయన పూర్తిగా నిర్వృద్ధంగా ఖండించాడు, అసహ్యించుకున్నాడు. అంటరాని వారుగా ముద్రవేసి, సమాజానికి దూరంగా శతాబ్దాలుగా వెలివేసిన దళిత ప్రజల సముద్ధరణను, అస్పృశ్యతా సంపూర్ణ నిర్మూలనను, తక్కిన వర్ణాలతో సమానంగా వారికి సామాజిక న్యాయాన్ని గౌరవ ప్రతిపత్తిని కల్పించడాన్ని తన జీవిత ప్రధాన ధ్యేయాలలో ఒకటిగా ఆయన పరిగణించాడు. దీనికై ఆయన అపార్తిశలు పోరాడాడు. అస్పృశ్యులకు ఆయన హరిజనులచే పేరు పెట్టాడు. అంటే వారు దేవుని సంతానం అని ఆయన ఉద్దేశం. వారిని అంటరాని వారుగా పరిగణించి సహస్రాబ్దాలుగా అణగద్రొక్కి వుంచిన మిగిలిన వర్ణాలవారు సైతాను సంతానం అనే ఆయన భావం. ఇందులో సందేహం లేదు. ఒకసారి (1934లో) బీహారులో ఘోర భూకంపం వచ్చి వేలాదిగా ప్రజలు చనిపోయినప్పుడు ఆ విపత్తును గాంధీ అస్పృశ్యతను పాటించిన భారతీయ సమాజానికి దేవుడు విధించిన శిక్షగా వర్ణించి నెహ్రూ వంటి వారి తీవ్ర విమర్శకు గురి అయ్యాడుకూడా.

తన భావాల ప్రచారానికి 1933లో స్థాపించిన వారపత్రికకు “హరిజన్” అని పేరు పెట్టాడు. తన ఆశ్రమంలో హరిజనులను సభ్యులుగా చేర్చుకున్నాడు. బొంబాయిలో గాని, ఢిల్లీలోగాని ఆయన భంగీ కాలనీలోనే బస చేసేవాడు. అలాగే 1932లో హరిజనులను తక్కిన హిందూ సమాజం నుంచి విడదీసి విభేదాలను శాశ్వతం చేయడానికి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం దురుద్దేశంతో ప్రకటించిన “కమ్యూనల్ అవార్డు”ను ఆయన కఠోర నిరాహారదీక్షతో వ్యతిరేకించాడు. ఆ చర్యను బట్టే ఇటీవలి కాలంలో గాంధీ హరిజనుల శత్రువు అని, వారికి అపకారం చేశాడని ప్రచారం జరిగింది. అసలు “హరిజన” అనే మాటనే నిషేధించాలని, ఆ వర్గానికి చెందిన వారు తమను “దళిత” అని మాత్రమే వ్యవహరించాలని కూడా కోరారు. ఇప్పుడు “దళిత” శబ్దమే వాడుకలో వున్నది. నిజానికి గాంధీ వలె అస్పృశ్యతా దురాచారంపై ఇన్ని దశాబ్దాలుగా అంత రాజీలేని పోరాటం సాగించిన దళితేతరుడు మరొకడు లేడు.

జీవితంలోని ప్రతి చిన్న, పెద్ద విషయంపైన గాంధీకి నిశ్చితాభిప్రాయాలుండేవి, గొప్ప ఆధ్యాత్మిక దేశంగా చెప్పుకునే భారతదేశంలో శుచిచుభ్రతలపట్ల అలక్ష్యాన్ని ఆయన తీవ్రంగా అసహ్యించుకున్నాడు. యూరోపియన్ జాతులనుంచి భారతీయులు ముందుగా

నేర్చుకోవలసింది నిత్య జీవితంలో శుచిశుభ్రతలపట్ల శ్రద్ధాసక్తులని ఆయన అభిప్రాయపడ్డాడు. మలమూత్ర విసర్జనశాలల నిర్మాణం నుంచి ప్రతి విషయంపైన ఆయన వ్రాశాడు.

అలాగే బ్రహ్మచర్య ప్రతానికి, ఆయన అమితప్రాధాన్యమిచ్చాడు. తండ్రి అవసాన క్షణాలలో తాను తన పడకగదిలో గడపడం ఆయనను యావజ్జీవం పశ్చాత్తాపంతో బాధించింది. బ్రహ్మచర్యానికి, లైంగిక నిగ్రహానికి ఇచ్చిన ప్రాధాన్యానికి అదే (guilt complex) కారణమనడంలో సందేహం లేదు. మత్తుపానీయాలు, మాదక ద్రవ్యాల నిషేధాన్ని కూడా ఆయన తన నిర్మాణ కార్యక్రమంలో భాగంగా చేర్చి దానికై ప్రచారం చేశాడు.

మరొక ముఖ్యాంశం. గాంధీ లక్షించిన గ్రామ స్వరాజ్యం. యంత్రాలపై ఆధారపడిన ఆధునిక నాగరికతను ఆయన నిరసించాడు. బ్రిటిష్ వారు ఇండియాలో ప్రవేశపెట్టిన యంత్రీకరణను, పారిశ్రామికీకరణను ఆయన సైతాను నాగరికతగా వర్ణించాడు. ఎన్నో చేతి వృత్తులను యంత్రీకరణ (mechanisation) నాశనం చేసిందని, లక్షలాది ప్రజల పొట్టకొట్టి నిరుద్యోగులుగా చేసిందని ఆయన భావించాడు. ఆధునిక వైజ్ఞానిక, సాంకేతికోత్పత్తులలో ప్రతిదాన్ని ఆయన ఖండించాడని చెప్పలేముకాని, అధిక సంఖ్యాకులను నిరుద్యోగులుగా చేసే యంత్రీకరణను, భారీ పరిశ్రమలనే ఆయన నిరాకరించాడు. భారత జాతి ఆరు లక్షల గ్రామాలలో నివసిస్తున్నది. కనుక గ్రామమే మన ఆర్థిక వ్యవస్థకు ప్రాతిపదిక కావాలి. ఏ గ్రామానికి ఆ గ్రామం తన నిత్యావసరాలన్నిటిని ఉత్పత్తి చేసుకుని స్వయం పోషకం కావాలి, స్వయమాధారితం కావాలి. అటువంటి గ్రామస్వరాజ్యమే దేశ స్వాతంత్ర్య సాధన లక్ష్యం కావాలి.

ఈ భావాలను ఆనాడు పలువురు మేధావులు ఆక్షేపించారు. నెహ్రూ దాన్ని నిరాకరించాడు. స్వతంత్ర భారతదేశం ప్రపంచంలోని పురోగామి దేశాల సరసన సగౌరవంగా నిలబడాలంటే, జాతి దారిద్ర్యం, నిరుద్యోగం తీరాలంటే, స్వావలంబనను సాధించాలంటే, పారిశ్రామికీకరణ తప్పదని, దాన్ని ఎంత త్వరగా, ఎంత విస్తృతంగా సాధిస్తే అంతగా దేశం పురోగమిస్తుందని నెహ్రూ భావించాడు.

నిజానికి గాంధీ గ్రామస్వరాజ్య భావన అసంభవ, అసంభావ్య స్వప్నాలలో ఒకటిగా, కాలానికి ఎదురీతగా కనబడుతుంది. ఆధునిక వైజ్ఞానిక, సంస్కృతిక పురోగతి సంపూర్ణ యంత్రీకరణ దిశగానే సాగుతున్నది. దాన్ని అడ్డుకోవడం అసాధ్యంగాను, కాలాన్ని వెనక్కి మళ్లించే శుష్క ప్రయత్నంగాను కనబడుతుంది.

కాని, గాంధీ ఏ కారణాలవల్ల యంత్రీకరణను ఖండించాడో ఆ కారణాలు నేటికీ సమర్థనీయాలే. అంతేకాదు, ఆనాటి మేధావులు ఊహించని మరెన్నో కారణాలు ఈనాడు గాంధీవాదానికి బలం చేకూరుస్తున్నాయి. ఉదాహరణకు విపరీతమైన పారిశ్రామికీకరణ,

(industrialisation) నగరీకరణ (Urbanisation), కారణంగా సంభవిస్తున్న పరిసరాల కాలుష్యం, వాయు, జలకాలుష్యం, ఆహారకాలుష్యం, ధ్వని కాలుష్యం, పర్యావరణ సమతూకపు విధ్వంసం, ఓజోన్ పొర విచ్ఛిత్తి, ఇంకా ఎన్నెన్నో అనర్థాలు ఈనాడు మనల్ని బాధిస్తున్నాయి. శాస్త్రవేత్తలను, ఆర్థిక వేత్తలను, ఇతర మేధావులను, జన సామాన్యాన్ని కలవర పెడుతున్నాయి. మరి యూరప్ లో సుమారు రెండు శతాబ్దాలనాడు ప్రారంభమై ఈనాడు మనిషి అడుపు చేయలేనంత విస్తృత, వికృత పరిణామాన్ని అందుకున్న ఆధునిక నాగరికతా దుర్లక్షణాలు గాంధీ సిద్ధాంతంలో ఏ కొంతైనా నిజం వుందని నిరూపిస్తున్నవా లేదా? ఒకనాడు రూసోలాంటి మేధావులు, అతని తర్వాత వడ్స్ వర్త్, కీట్స్ వంటి రొమాంటిక్ కవులు ఊరికినే ఆధునిక నాగరికతను ఏవగించుకున్నారా? గాంధీని ఆనాటి వలె ఈనాడు కూడా, అహింసాయుత ప్రతిఘటన విషయంలో వలె ఆధునిక నాగరికతా తిరస్కారం విషయంలో కూడా హేళన చేయడం, ఆయన్ని అభివృద్ధి నిరోధకుడని నిందించడం తేలికే కాని, ఆయన లేవనెత్తిన మౌలిక ప్రశ్నలు అంతగా త్రోసి పుచ్చదగినవా?

అస్పృశ్యతా నిర్మూలన తర్వాత గాంధీ అధిక ప్రాధాన్యమిచ్చిన మరొక అంశం మహిళా సముద్ధరణ. స్త్రీలను భారత జాతి సహస్రాబ్దాలుగా అణగ ద్రొక్కి వుంచింది. వారిని వంట ఇంటికి, పడకటింటికి పరిమితం చేసింది. దాన్ని గాంధీ ఖండించాడు. వారు అన్ని రంగాలలో పురుషులతో సమానంగా పాల్గొనాలని, వారికి సమానమైన హక్కులు ప్రసాదించాలని ఎలుగెత్తి చాటాడు. అస్పృశ్యతా నిర్మూలనలో వలె, ఈ విషయంలో కూడా గాంధీ తనకు ముందు ఉద్యమాలను నడిపిన మితవాద నాయకుల నుంచి స్ఫూర్తి పొందాడు.

అలాగే భారతదేశపు అతి ముఖ్య సమస్యలలో ఒకటైన హిందూ, ముస్లిం సఖ్యత గాంధీ జీవిత లక్ష్యాలలో ఒకటి. దురదృష్టవశాత్తు ఆయన ఆ లక్ష్య సిద్ధికై ఎంతగా పరిశ్రమించాడో అంతగా అది ఆయన జీవిత కాలంలోనే విఫలమైంది. ఆయన జీవితపు తుది సంవత్సరాలలో దేశ విభజనకు ముందు, తర్వాత, జరిగిన ఘోర మత కలహాలు, మారణకాండ ఇందుకు నిదర్శనం. అప్పటిలో ఆయనను అటు ముస్లిములూ నమ్మలేదు, ఇటు హిందువులూ అనుసరించలేదు. జిన్నావంటి ముస్లిములు ఆయనను హిందూనాయకుడుగా జమకట్టగా, హిందువులు ఆయన్ను ముస్లిం పక్షపాతిగా పరిగణించారు. చివరకు ఒక హిందూ మతోన్మాది ఆయనను బలిగొన్నాడు. ఆయన వైఫల్యాలలో ఆది ముఖ్యమైనది. ఆ వైఫల్యపు నీడలు ఇంకా మనల్ని ఇప్పటికీ కలవరపెడుతూనే వున్నాయి.

గాంధీ జీవితంలో నాల్గవ ముఖ్య సూత్రం వ్యక్తిలోను, సంఘాచరణలోను నైతికత్వానికి (Morality) ఇచ్చిన ప్రాధాన్యం. మరొక విధంగా చెప్పాలంటే లక్ష్యాలు, వాటి సాధనాలు (Means and Ends) నీతిమత్వం. లక్ష్యాలు మంచివైనంత మాత్రాన చాలదు. వాటి సాధనాలు

(means) కూడా మంచివి కావాలి. చెడు సాధనాలతో మంచి లక్ష్యాలు సాధించలేము. చెడు సాధనాలతో చెడు ఫలితమే సిద్ధిస్తుంది; విత్తనం మంచిదైతేనే మంచి చెట్టు మొలకెత్తినట్లు.

“మా లక్ష్యం పీడిత ప్రజల సముద్ధరణ, ఆ లక్ష్యం కోసం పీడకులను హింసించి, సంహరించి, రక్తపుటేరులు పారించి, పీడితులకు న్యాయం సాధిస్తాము” అనే సిద్ధాంతం ఒకటుంది. అది విప్లవకారుల మార్గం. కాని, దాన్ని గాంధీ అంగీకరించలేదు. పీడితులకు న్యాయసాధన కోసం పీడకులతో పోరాడవలసిందే, చెడును ప్రతిఘటించ వలసిందే. కాని నైతిక మార్గాన, అహింసా మార్గాన, బహిరంగంగా, ధైర్యంగా ఎదుట నిలిచి ప్రతిఘటించాలి. చెడును మంచితో జయించాలి. అదీ గాంధీ సిద్ధాంతం.

“నీవు చేసేది అన్యాయం, అధర్మం, దుర్మార్గం, దాన్ని నేను సహించను. దాన్ని ప్రతిఘటించి తీరుతాను. కాని, నా ప్రతిఘటన, నా పోరాటం నీ మీద కాదు; నీలోని దుర్మార్గం మీద, దాని మీదనే నా ద్వేషం; నీ మీద కాదు” అని గాంధీ ఉపదేశసారం.

రెండవ ప్రపంచయుద్ధంలో నాజీలు అమిత క్రూరంగా ప్రవర్తించారు. మరి వారిని అహింసా మార్గాన ఎదుర్కోవడం సాధ్యమయ్యేదేనా? దీనికి సమాధానం చెప్పడం కష్టమే.

గాంధీ అహింసాత్మక ఉద్యమం ఒకానొక చారిత్రక కాలంలో, ఒకానొక శాంతియుత, సహనశీల సంప్రదాయం కలిగిన దేశంలో జరిగింది. బ్రిటిష్ వారు బలప్రయోగంతోనే ఇండియాను జయించారు, పాలించారు. ప్రజలను అణగారొక్కారు. సంపదను కొల్లగొట్టారు. కాని, ప్రాయశఃకంగా వారు ప్రజాస్వామ్య వాదులు. వారిది ఎటువంటి ప్రజాస్వామ్యం అంటే—పూర్వకాలపు గ్రీసులో నగర రాజ్యాల (city states) లో ఒకవైపు బానిసత్వం (slavery) వుండగా, మరొకవైపు మిగిలినవారు ప్రజాస్వామిక వ్యవస్థను కొనసాగించే వారు. అలాగే బ్రిటిష్ వారు తమ దేశంలో ప్రజాస్వామ్యవాదులు, లిబరల్ వాదులు, వలసలలో మాత్రం నిరంకుశ సామ్రాజ్య వాదులు. వారిపై గాంధీ సాగించిన అహింసాత్మక ప్రతిఘటన వారి లిబరలిజం వల్లనే సాధ్యపడింది. అదే నాజీల వంటి రాక్షస, పైశాచిక ప్రవృత్తి కల పాలక వర్గంపై సాధ్యపడి వుండేదా?

నాజీ జర్మనీలో గాంధీ వంటి వ్యక్తి ఒక రోజు కూడా మనుగడ సాగించలేక పోయే వాడన్నది కాదనలేని నిజం. కాని, ప్రజలు నాజీజాన్ని నిరవధికంగా, నిస్సహాయంగా అనుభవిస్తూ జీవించడం కూడా అసాధ్యమై వుండేది. ఒక గాంధీ పోతే, మరొక గాంధీ వచ్చేవాడు; ఆ గాంధీ పోతే మరొక గాంధీ వచ్చేవాడు. అలా వేలాది గాంధీలు నాజీ జర్మనీలోనైనా రావడానికి, అవకాశం లేదని చెప్పలేము. గాంధీ గాంధీయజం చారిత్రకావశ్యకతలు, నాజీలు 60 లక్షలమంది యూదులను వధించారని అంచనా. కాని జర్మన్ యూదులు నిస్సహాయులుగా బలియై పోవడం కంటే, సంఘటితులై, సత్సాగ్రహ పద్ధతులలో నాజీలను ఎదిరించి వుంటే; సగర్వంగా, సగౌరవంగా, రాజీలేని శాంతియుత ధిక్కార మార్గాన నాజీజంను ఎదుర్కొని వుంటే? వారి విద్వేషరహిత బుద్ధి పూర్వక

ప్రతిఘటనాత్మక ఆత్మ బలిదానం హిట్లర్‌లో, అతని రాక్షస అనుచరగణంలో మానవతా జ్యోతిని వెలిగించి వుండేదేమో? ఎలాగూ లక్షలాదిగా క్రూరంగా వధించబడ్డారు; వారు శాంతియుతంగా, సంఘటితులై ప్రతిఘటించివుంటే?

ఇవన్నీ అయితే, గియితేలపై ఆధారపడిన వాదాలు. వీటికి నిర్దిష్ట సమాధానాలు చెప్పడం కష్టం. నరజాతి చరిత్ర మనుషుండు ఎలా పరివర్తన చెందుతుందో ఊహించలేము. కాని, అది నేటివరకు “పరపీడన పరాయణత్వంగా, పరస్పరాహరణోద్యోగంగా, రణరక్త ప్రవాహసిక్తంగానే” గడిచింది. “సరహంతకులు ధరాధిపతులై చరిత్రమున ప్రసిద్ధికెక్కిరి.” “రణరంగం కాని చోటు భూస్థలమంతా వెదకిన దొరకడు.”

మరి ఈ చారిత్రక నేపథ్యంలో

“జెంఘిజ్‌ఖాన్, తామర్‌లనూ,

నాదిర్షా, ఘజ్నీ, ఘోరీ,

సికిందర్ ఎవడైతేనే?”

ఈ మహా హంతకులు “కాలానికి కట్టిన కత్తుల వంతెన”ను ప్రేమసుమాల మాలతో, అహింసా చక్ర ప్రవర్తనతో, తలవంచని ధీరోదాత్తతతో, తల ఎత్తుకు నిలబడి ఎదిరించి సమూలంగా కూల్చి వేస్తానని ఒక ధైర్యశాలి. ఒక నిర్భీకతా ప్రతీక, ఒక గాంధీ ముందుకు నడవడం, కోట్లా కొలది తన జాతివారిని తన శాంతి మంత్రంతో ముగ్ధులను చేసి ముందుకు నడిపించడం, నడిపించడానికి ప్రయత్నించడం అంత అవహేళన చేయదగిందా? అంత ఈసడించదగిందా? హింసాత్మక ప్రతిఘటనలో ఎలాగూ వేల, లక్షలమంది మరణించక తప్పదు. ఆ మరణం అహింసాత్మక ప్రతిఘటనలో జరిగితే? దుర్మార్గాన్ని సన్మార్గంతో, దౌర్జన్యాన్ని సౌజన్యంతో, ద్వేషాన్ని ప్రేమతో ఎదుర్కొని మరణించి వుంటే? దాన్ని తుదకు విజయం పరిస్తుందేమో?

ఇవన్నీ సమాధానాలు దొరకని ప్రశ్నలు. బహుశా సమాధానాలు లేని ప్రశ్నలు. ప్రతి క్షణం ప్రతివ్యక్తి జీవితంలోను, ప్రతి జాతి జీవితంలోను ఈ ప్రశ్నలు ఎదురవుతూనే వున్నాయి. సమాధానాలే లభించడం లేదు. అన్నీ ప్రశ్నలు, ప్రశ్నలు, ప్రశ్నలు....

గాంధీయే కాదు; ప్రతి మత ప్రవక్త ఇటువంటి ప్రశ్నలే మిగిల్చి పోతాడు. గాంధీ విఫలుడయ్యాడని, ఆయనది వ్యర్థ జీవితమని విమర్శించడం తేలికే. కాని, సఫలుడైన ఒక్క ప్రవక్తను చూపించండి. బుద్ధుడు, క్రీస్తు, గాంధీ వంటి ప్రవక్తల సాఫల్య వైఫల్యాలు వారి జయాపజయాలలో వుండవు; వారు లేవనెత్తిన మౌలిక ప్రశ్నలలో, గుండె గుండెలో మారు మ్రోగే వారి ప్రేమ గీతాలాపనలో వుంటాయి.

గాంధీ జీవితచరిత్రలు ఎందరో వ్రాశారు; ఆయన సిద్ధాంతాలను ఎందరో వివరించారు. కాని, నాకు తెలిసినంతలో గాంధీపై ఒకే ఒక గొప్ప గీతం తెలుగులోనే వచ్చింది. గాంధీ స్మృతి జాతి మదిలో మెదలుతున్నంత కాలం దాని ప్రతిధ్వని వినిపిస్తూనే ఉంటుంది. దానితోనే ఈ అధ్యాయం ముగిస్తాను. అది గాంధీ మరణించినప్పుడు శ్రీశ్రీ

ఓ మహాత్మా !	ఏది ఏకం	ఏది కష్టం
ఓ మహర్షీ	ఏ దనేకం	ఏది సౌఖ్యం
ఏది చీకటి	ఏది కారణ	ఏది నష్టం
ఏది వెలుతురు	ఏది కార్యం	ఏది లాభం
ఏది జీవిత	ఓ మహాత్మా!	ఏది మంచి
ఏది మృత్యువు	ఏది తెలుపు	ఏది చెడువు
ఏది పుణ్యం	ఏది నలుపు	ఓ మహాత్మా!
ఏది పాపం	ఏది గానం	నిన్ను స్పృష్టం
ఏది సరకం	ఏది మౌనం	నేడు సత్యం
ఏది నాకం	ఏది నీది	నేటి భేదం
ఓ మహాత్మా!	ఏది నాది	రేపు రాగం
ఏది సత్యం	ఏది నీతి	ఒకే కాంతి
ఏ దసత్యం	ఏ దనీతి	ఒకే శాంతి
ఏది నిత్యం	ఏ దహింస	ఓ మహర్షీ!
ఏది నిత్యం	ఏది హింస	హే మహాత్మా!

60. నవ్య మానవతావాది ఎం.ఎన్.రాయ్.

గ్రీకు దార్శనికులలో ఒకడైన ప్రోటాగరస్ సుభాషితాలలో ఒకటి: “సమస్తానికి మానవుడే కొలమానం” - Man is the measure of all things -

నీవు ఏ పనినైనా తలపెట్టు, ఏది సిద్ధాంతమైనా రూపొందించు; ఏ సంఘ వ్యవస్థనైనా, ఏ రాజ్య వ్యవస్థనైనా నిర్మించు; ఏ కొత్త వైజ్ఞానిక సత్యమైనా అవిష్కరించు; ఏ సాంకేతిక పరికరమైనా తయారు చెయ్యి; చంద్రమండలానికి వెళ్ళు; దూరనక్షత్రాలకు ప్రయాణం కట్టు.. ఏదైనా చెయ్యి.

ప్రతిదానికి మానవుడే కొలమానం. అది మనిషికి ఉపయోగపడుతుందా లేదా? మనిషి వర్తమానానికి గాని, భవిష్యత్తుకు గాని పని కొస్తుందా లేదా? అది మానవ శ్రేయస్సుకు అనుకూలమా, ప్రతికూలమా? ఆలోచించు. అన్నిటికీ మానవుడే కొలమానం.

ప్రోటాగరస్ సోఫిస్టులనబడే తాత్వికులలో ప్రముఖుడు. సరిగా పై అర్థంలోనే అతడు తన సుభాషితాన్ని ఉద్దేశించినా, ఉద్దేశించకపోయినా, ఆ అర్థంలో ప్రచారంలోనికి వచ్చింది. యూరప్ లో మధ్యయుగాల అంధకారం విచ్చిపోతూ, నవీనయుగపు వెలుగులు ప్రసరించడం మొదలు పెట్టిన కాలంలో - అంటే రినేజాన్స్ అనబడే పునరుజ్జీవన యుగారంభంలో - ప్రచలితమైన మానవతావాదానికి అది స్ఫూర్తి ఇచ్చింది.

అన్నిటికీ మానవుడే కొలమానం. మనిషి అంటే ప్రతి మనిషి. మనిషి అంటే మందలో ఒకడు కాదు; వర్గంలో ఒకడు కాదు; తనకంటూ ఒక ప్రత్యేకత లేనివాడు కాదు. నడుస్తుంటే మన కాళ్ళ కిందపడి నలిగిపోయే వేలాది చీమలలో, క్రిమికీటకాలలో ఒకటిలాంటివాడు కాదు. మనిషి అంటే వ్యక్తి. ఆలోచించే మనస్సు, ప్రేమించే హృదయం, ద్వేషించి బుద్ధి, రక్తమాంసాలతో, పూర్తిగా తనదే అయిన ఒక వ్యక్తిత్వం గల మనిషి. వాడి కోసం, వాడి శ్రేయస్సుకోసం, వాడిని దృష్టిలో పెట్టుకునే ఏది జరిగినా జరగాలి. ఒక పని వల్ల లక్షమందిలో ఒకడికి అపకారం జరిగినా ఆ మేరకు ఆ పనిలో లోపం వున్నట్టే. ఆ అపకారం అనివాద్యమైనదే కావచ్చు. అది మన దృష్టికి వెంటనే తగలక పోవచ్చు. అయినా అపకారం అపకారమే.

అదీ మానవతావాదం - (Humanism) - అనే సిద్ధాంతానికి గల విశాలార్థం, మానవుడు సంఘం అనే పెద్ద యంత్రంలో ఒక మర. ఆ మర లేకపోయినంతమాత్రాన యంత్రానికి పెద్దగా నష్టం లేకపోవచ్చు. కాని, ఆ యంత్ర సమగ్రత ఆ కొద్ది మేరకైనా లోపిస్తుంది. మానవుడు సంఘం కోసం జీవించాలి. నిజమే కాని, సంఘం మనిషి కోసం పని చేయాలి. దేశమంటే మట్టికాదోయ్, దేశమంటే మనుషులోయ్ అన్నట్టు, సంఘం అంటే అదొక అమూర్త భావం కాదు; సజీవ మానవుల సమాహారం. అదొక గుంపుకాదు;

ప్రతి ఒక్కడు ప్రతి ఒక్కనితో అంగాంగి సంబంధం (organic relation) కల జీవత్వముదాయం. అందుచేత ప్రతి వ్యక్తి ప్రతి మరొక వ్యక్తి కోసం పాటుపడే వ్యవస్థను మనం నిర్మించుకోవాలి. అదీ మానవతావాదం.

దీని నుంచి ప్రేరణ పొంది, వ్యక్తి కంటే సంఘానికి, వర్గానికి, పార్టీకి ప్రాముఖ్యమిచ్చే కమ్యూనిజంతో తెగతెంపులు చేసుకుని, తనదైన ప్రత్యేక ముద్రతో, స్వతంత్ర మార్గంలో ఒక నూతన మానవతావాదాన్ని (New Humanism) వెలయించిన భారతీయు మేధావి ఎమ్.ఎన్.రాయ్. అనబడే మానవేంద్రనాథ్ రాయ్.

రాయ్ జన్మతః భారతీయుడైనా భారతీయ దర్శనాల నుంచి ప్రేరణ పొందిన వాడు కాదు. దాదాపు పూర్తిగా పాశ్చాత్య చింతన నుంచి ముఖ్యంగా బేకన్, లాక్, కాంట్, హెగెల్, మార్క్స్ వంటి వారి నుంచి, అలాగే పాశ్చాత్యుల భౌతికవాదం నుంచి, విజ్ఞాన శాస్త్రాల నుంచి ప్రేరణ పొందినవాడు. అయినా భారతీయుడు కనుక, భారత స్వాతంత్ర్యోద్యమంలో స్వయంగా పాల్గొన్నవాడు కనుక, సమకాలిక భారతీయ మేధావులలో ఒక వర్గాన్ని ప్రభావితం చేసినవాడు కనుక, ఆయనను “విశ్వదర్శనం- భారతీయ చింతన” లోనే చేర్చవలసి వుంటుంది.

మానవేంద్రనాథ్ రాయ్ అసలు పేరు నరేంద్రనాథ్ భట్టాచార్య. కలకత్తా సమీపాన 24 పరగణాలు జిల్లాలోని ఒక చిన్న గ్రామంలో పురోహితుల కుటుంబంలో జన్మించాడు. కలకత్తా నేషనల్ కాలేజిలో విద్యాభ్యాసం చేశాడు. ఒకసారి నరేంద్రనాథ్ బెనర్జీ ప్రసంగించే సభను ఏర్పాటు చేసినందుకుగాను అతడిని బహిష్కరించారు. ఏవో సాహసాలు చేయాలని, ఏదో అశాంతితో తహతహలాడేవాడు.

స్వామి వివేకానంద పుస్తకాలు, ఆనందమఠ్ వంటి బంకిం రచనలు, భగవద్గీతవంటి గ్రంథాలు చదివి ఉత్తేజితుడయ్యాడు.

అవి బెంగాల్ లో విప్లవ వాతావరణం ప్రవర్తిల్లుతున్న రోజులు. అరవిందుని సోదరుడు బారీన్ ఘోష్ మొదలైన విప్లవకారులు దేశ విముక్తి కోసం కలకత్తాలో స్థాపించిన “అనుశీలన సమితి” అనే రహస్య సంఘంలో 1904లో నరేంద్రనాథ్ చేరాడు. బారీన్ ఘోష్ నడిపే “జుగాంతర్” పత్రిక

నిర్వహణలో తోడ్పడేవాడు. ఒక విప్లవ రచనకు అరెస్టు అయ్యాడు. తుపాకి కాల్యూడో, బాంబుల తయారీ నేర్చుకున్నాడు. విప్లవసంఘం నిధుల కోసం దోపిడీలు చేసేవాడు. 1910లో అతనిపై రాజద్రోహ నేరం మోపబడింది. ఏడాదికిపైగా జైలుశిక్ష పడింది. జైలులో వుండగానే సాయుధమైన తిరుగుబాటుకు ప్రణాళిక

వేశాడు. ప్రథమ ప్రపంచ సంగ్రామ కాలంలో 1915లో భారతీయ విప్లవకారులకు ఆయుధ సహాయం చేయడానికి జర్మనీ నుంచి వాగ్దానం వచ్చింది. ఆ ఆయుధాలు సేకరించుకుని వచ్చే బాధ్యత నరేన్ పై పడింది. మార్టిన్ అనే మారు పేరుతో అతడు 1915 ఏప్రిల్ లో ఆయుధ సంపాదనకు బటేవియా వెళ్ళాడు. అక్కడ విఫలమై చైనా, జపాన్ వెళ్ళాడు. చైనాలో సన్ యెత్ సెన్ ను కలుసుకున్నాడు జర్మనీ నుంచి ఆయుధాలు సరఫరా అయ్యే అవకాశం మృగ్యం కావడంతో, ఏకంగా బెర్లిన్ కే ప్రయాణమయ్యాడు. ముందుగా అమెరికా పశ్చిమ తీరాన శాన్ ఫ్రాన్సిస్కో నగరం చేరుకున్నాడు. స్టాన్ ఫర్డ్ యూనివర్సిటీలో మకాం పెట్టాడు. అతని మారు పేరు రహస్యం అధికారులకు తెలిసిపోయింది. మరొక సారి పేరు మార్పుకున్నాడు ఈసారి మానవేంద్రనాథ్ రాయ్ అని పేరు పెట్టుకున్నాడు. ఈ పేరే చివరికి స్థిరపడింది. స్టాన్ ఫర్డ్ యూనివర్సిటీలో వుండగానే ఈవ్ లిన్ ట్రెంట్ అనే విప్లవ మహిళతో పరిచయమైంది. న్యూయార్కులో ఆమెను వివాహం చేసుకున్నాడు. ఆనాటినుంచి ఆమె అతనికి విప్లవ కార్యకలాపాలలోను, రచనలోను పలు విధాలుగా తోడ్పడుతూ వుండేది. కాని కొన్ని విభేదాలు ఏర్పడి 1926లో వారు విడిపోయారు.

న్యూయార్కులో వుండగా రాయ్ సోషలిస్టు వాఙ్మయం బాగా అధ్యయనం చేశాడు. భారతీయ జాతీయవాదులతో పరిచయాలు ఏర్పడ్డాయి. వారిలో ఒకరు పంజాబ్ కేసరిగా పేరు పొందిన లాలా లజ్ పత్ రాయ్. అప్పటికే అమెరికా బ్రిటన్ కు మద్దతుగా, జర్మనీకి వ్యతిరేకంగా యుద్ధంలో చేరింది. ఎం.ఎన్.రాయ్ పై అధికారులు నిఘా వేశారు. వలస చట్టాలను ఉల్లంఘించాడనే నేరానికి అతడిని అరెస్టు చేశారు. అతడు తప్పించుకుని న్యూయార్కునుంచి రెండు రోజులు రైలులో ప్రయాణం చేసి మెక్సికో చేరుకున్నాడు. అది 1917 నాటి ఉదంతం. మెక్సికోలో రాయ్ రెండేళ్లకు పైగా గడిపాడు. ఆయన జీవితంలో మెక్సికోలో ప్రవాసం ఒక ప్రధాన ఘట్టం.

తాను ఆ దేశపువాడు కాకపోయినా, కాందిశీకుడైనా, ఒకవైపు అమెరికన్ ప్రభుత్వం ఆయన. కోసం గాలిస్తున్నా, మెక్సికో రాజకీయాల లో రాయ్ ప్రముఖపాత్ర వహించాడు. ఆ దేశపు ఉన్నత స్థాయి నాయకులలో ఒకడుగా చెలామణి అయ్యాడు. మెక్సికోలో 1918 డిసెంబరులో సోషలిస్టు పార్టీని స్థాపించాడు. ఆ రోజులలో ప్రముఖ సోవియెట్ కమ్యూనిస్టు నాయకుడు మైకేల్ బొరోడిన్ తో పరిచయం ఏర్పడింది. అది గాఢమైత్రిగా మారింది. బొరోడిన్ కు దాదాపుగా శిష్యుడయ్యాడు. డయలెక్టికల్ మెటీరియలిజంను అతని వద్దనే అధ్యయనం చేశాడు. కమ్యూనిస్టు సిద్ధాంతం అతడిని బలంగా ఆకర్షించింది. అప్పటికే మెక్సికన్ సోషలిస్టు పార్టీ ప్రధాన కార్యదర్శిగా వున్న రాయ్ బొరోడిన్ ప్రేరణతో ఆ పార్టీని 1919 అక్టోబరులో మెక్సికన్ కమ్యూనిస్టు పార్టీగా మార్చి వేశాడు. సోవియెట్ యూనియన్

వెలుపల ఏర్పడిన మొట్టమొదటి కమ్యూనిస్టు పార్టీ అదే.

1919 నవంబరులో మెక్సికో నుంచి బయలుదేరి డిసెంబరులో బెర్లిన్ చేరుకున్నాడు. అది మాస్కోలో కొమింటర్న్ (కమ్యూనిస్టు ఇంటర్నేషనల్) రెండవ మహాసభ జరగనున్న సమయం. 1920 ఏప్రిల్ నాటికి మాస్కో చేరాడు. మాస్కోలో బొరోడిన్ అతనికి ఆతిథ్యం ఏర్పాటు చేశాడు. జినోవియవ్, ట్రాట్స్కీ వంటి కమ్యూనిస్టు పార్టీ అగ్రనాయకులను పరిచయం చేశాడు. ప్రాచ్య దేశాలలో విప్లవ ప్రణాళికపై చర్చలు జరిపాడు. లెనిన్ ను కలుసుకుని వలస దేశాల విముక్తి ఉద్యమాలపై, విప్లవ ప్రణాళికలపై కొన్ని రోజులపాటు చర్చలు జరిపాడు. మాస్కోలో 1920 జూలై, ఆగస్టులలో జరిగిన రెండవ కొమింటర్న్ కు మెక్సికన్ కమ్యూనిస్టు పార్టీ ప్రతినిధిగా హాజరయ్యాడు. వలసదేశాల గురించి లెనిన్ చేసిన ప్రతిపాదనలకు కొన్ని సవరణలు సూచించాడు. లెనిన్, రాయ్ల ప్రతిపాదనలు రెండింటిని మహాసభ చర్చించి, రెండింటిని ఆమోదించింది.

మాస్కో నుంచి తాష్కెంట్ మీదుగా ఆఫ్ఘానిస్తాన్ వెళ్లాలని, భారత జాతీయ విముక్తి ఉద్యమంలో పాల్గొనాలని రాయ్ ఆలోచన. తాష్కెంట్ వెళ్లడుకాని, ఆ తర్వాత ముందుకు వెళ్ళలేదు. అతడు 1920 అక్టోబరులో తాష్కెంట్ లో వుండగానే అక్కడ భారతీయ కమ్యూనిస్టు పార్టీ స్థాపన జరిగింది.

1927 లో కొమింటర్న్ రాయ్ ని తన ప్రతినిధిగా చైనా కమ్యూనిస్టు పార్టీకి సలహాదారుడుగా చైనా పంపించింది. అదే హోదాలో అక్కడున్న బొరోడిన్ కు, రాయ్ కి కొమింటాంగ్ పార్టీతో కమ్యూనిస్టుపార్టీ సంబంధాల సమస్యపై అభిప్రాయ భేదాలు వచ్చాయి. చాంకైషేక్ నాయకత్వాన కొమింటాంగ్ పార్టీ ప్రభుత్వం కమ్యూనిస్టు పార్టీ సభ్యులను వేలాదిగా అరెస్టు చేసింది. పలువురికి మరణశిక్ష విధించింది. రష్యన్ సలహాదారులను బహిష్కరించింది. మొత్తంపై రాయ్ చైనాలో విఫలమయ్యాడు. దానితో అప్పటి వరకు రాయ్ పట్ల సుముఖుడుగా వుంటూ వచ్చిన స్థానికు, రాయ్ కు తీవ్రమైన విభేదాలు వచ్చాయి అప్పటికే రష్యాలో స్టాలిన్ తన ప్రత్యర్థులపై దమననీతిని ప్రారంభించాడు. రాయ్ రష్యాలో వుండలేని పరిస్థితి ఏర్పడింది. మాస్కో నుంచి రహస్యంగా బెర్లిన్ కు పలాయిత మయ్యాడు. 1929లో అతడిని కొమింటర్న్ నుంచి బహిష్కరించారు.

ఇండియాలోని బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం కమ్యూనిస్టు పార్టీని అణచివేసే ఉద్దేశంతో పెక్కుమంది కమ్యూనిస్టులను మీరట్ కుట్రకేసు సందర్భంగా అరెస్టు చేసింది. రాయ్ పై కూడా ఆ కుట్రకేసు అభియోగం వుంది. తనను అరెస్టు చేసే అవకాశం వుందని తెలిసి కూడా రాయ్ ఇండియాకు 1930 డిసెంబరులో తిరిగివచ్చాడు. సుమారు 15 సంవత్సరాలపాటు సాహసోపేతంగా వివిధ దేశాలలో సంచరిస్తూ చివరికి స్వదేశం చేరుకున్నాడు. నెహ్రూ, పటేల్, అంబేద్కర్

మొదలైన నాయకులను కలుసుకున్నాడు. భారత స్వాతంత్ర్య సమరానికి జాతీయ కాంగ్రెసే సరైన సాధనమని అతడు భావించాడు. కాని, దాని విధానలతో విభేదించాడు. దాన్ని విప్లవోద్యమంగా మార్చాలని, జాతీయోద్యమం ద్వారా కమ్యూనిస్టు లక్ష్యాన్ని సాధించాలని అతని ఆశయం. కాని, అది భారత కమ్యూనిస్టు పార్టీ నాయకులకు రుచించలేదు. అప్పటికే సోవియట్ కమ్యూనిస్టు పార్టీతోను, స్టాలిన్ తోను విభేదించిన రాయ్ పట్ల భారతీయ కమ్యూనిస్టులు కూడా శత్రుత్వం వహించారు. రాయ్ ని విప్లవ ద్రోహిగా పరిగణించి తీవ్రంగా వ్యతిరేక ప్రచారం చేశాడు.

రాయ్ ని 1931 జూలైలో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం అరెస్టు చేసింది. మీరట్ కుట్ర కేసు సందర్భంగా అతనికి పన్నెండేళ్లు శిక్ష విధించింది. అప్పీలు చేసుకోగా దాన్ని ఆరేళ్లకు తగ్గించింది. శిక్ష అనంతరం 1936లో విడుదల అయ్యాడు. జర్మనీలో తనకు పరిచయమైన ఎల్లెన్ గాట్వాక్ అనే జర్మన్ వనితను వివాహం చేసుకున్నాడు. ఆమె అతనికి చివరి వరకు చేదోడు వాదోడుగా నిలిచింది. డెహ్రాడూన్ లో స్థిరపడ్డాడు. గాంధీనాయకత్వం సచ్చకపోయినా, స్వాతంత్ర్య సాధనకు అదే తగిన పార్టీ అనే ఉద్దేశంతో కాంగ్రెసులో 1936లో సభ్యుడుగా చేరాడు.

కాని, ద్వితీయ ప్రపంచయుద్ధం పట్ల ఏ వైఖరి అవలంబించాలన్న సమస్యపై కాంగ్రెసు విధానంతో రాయ్ విభేదించాడు. నాజీ జర్మనీ, ఫాసిస్టు ఇటలీ యుద్ధంలో జయిస్తే ఇక ప్రపంచంలో ప్రజాస్వామ్యానికి నిలవ నీడ వుండదు. బ్రిటన్ సామ్రాజ్యవాద దేశమైనా, లిబరల్ ప్రజాస్వామిక దేశం కనుక దాని గెలుపునే కోరుకోవాలి. అది గెలిస్తే యుద్ధానంతర పరిస్థితులలో ఇండియాతో సహా తన వలసలన్నిటినీ వదులుకునే అవకాశం వుంది. కనుక ఇండియాలో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వపు యుద్ధకృషికి ప్రజలు, కాంగ్రెసు పార్టీ పూర్తిగా తోడ్పడాలి. ఇదీ రాయ్ ప్రతిపాదన. కాని, కాంగ్రెసు ఆలోచన వేరుగా వుంది. వివిధ రాష్ట్రాలలో కాంగ్రెసు ప్రభుత్వాలను సంప్రతించకుండానే బ్రిటన్ ఇండియాను యుద్ధంలో భాగస్వామినిగా ప్రకటించింది. దానికి ఆగ్రహించి కాంగ్రెసు ప్రభుత్వాలన్నీ రాజీనామా చేశాయి. స్వయం నిర్ణయ ప్రతిపత్తితో జాతీయ ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పరిస్తేనే యుద్ధ కృషికి సహకరిస్తామని, లేకపోతే లేదని కాంగ్రెసు స్పష్టం చేసింది. 1942 ఆగస్టు 9 నుంచి క్విట్ ఇండియా ఉద్యమాన్ని ప్రారంభించింది. ఈ విషయమై వచ్చిన విభేదాలతో 1940లోనే రాయ్ కాంగ్రెసు నుంచి వైదొలగి, రాడికల్ డెమోక్రటిక్ పార్టీని స్థాపించి బ్రిటన్ తో పూర్తిగా సహకరించాడు. ఇది అతని పట్ల దేశంలో తీవ్ర వ్యతిరేకతకు కారణమైంది.

యుద్ధానంతరం నుంచి రాయ్ క్రమక్రమంగా రాజకీయాలకు దూరంగా జరగడం మొదలు పెట్టాడు. స్వాతంత్ర్యానంతరం 1948 డిసెంబరులో రాడికల్ డెమోక్రాటిక్ పార్టీని రద్దు చేశాడు. కమ్యూనిజాన్ని పూర్తిగా వ్యతిరేకిస్తూ రాడికల్ హ్యూమనిజం (న్యూ హ్యూమనిజం)

అనే పేరుతో కొత్త సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించాడు. ఎక్కువగా రచనా వ్యాసంగంలో గడిపాడు. ఆయన చివరి దశలో వ్రాసిన “రీజన్, రొమాంటిసిజం అండ్ రివల్యూషన్” అనే గ్రంథం ఆయన వ్రాసిన అనేక గ్రంథాలన్నిటిలోకి అతి ముఖ్యమైనది. ఆయన నవ్య మానవతావాదాన్ని విస్తృతంగా వివరిస్తున్నట్టిది.

1952లో రాయ్ విశ్రాంతి కోసం భార్యా సమేతంగా ముస్సోరి వెళ్ళాడు. అక్కడ ఉదయవాహ్యాళినుంచి ఇంటికి తిరిగి వస్తుండగా కొండవాలులో కాలు జారి 50 అడుగులలోతున లోయలోకి దొర్లి పడిపోయాడు. తిరిగి కోలుకొనడానికి ఆయనకు చాలా కాలం పట్టింది. కాని, నాటి నుంచి క్రమంగా ఆరోగ్యం క్షీణించడం ప్రారంభించింది. 1954 జనవరి 25వ తేదీన మెదడులో రక్తం గడ్డ కట్టే వ్యాధి (cerebral thrombosis) తో శాశ్వతంగా కన్ను మూశాడు. ఆయన మృతితో ఇండియా ఒక గొప్ప దేశభక్తుడిని, విప్లవకారుడిని, మేధావిని, తాత్వికుడిని కోల్పోయింది.

రాయ్ సిద్ధాంతాలు

ప్రతివ్యక్తికి - అతడు సామాన్యుడైనా, అసామాన్యుడైనా - స్వయంగా అతనికి తెలిసో తెలియకుండానో - ఒక జీవిత దృక్పథం (outlook) వుంటుంది. ఒక జీవిత దిక్పథం (direction) వుంటుంది. అవి రెండూ అతని జీవితానుభవాలనుంచే ఉత్పన్నమవుతాయి.

ఉదాహరణకు క్రిందటి అధ్యాయంలో గాంధీ సిద్ధాంతాల గురించి, జీవన విధానం గురించి చదివాము. అవి ప్రధానంగా దక్షిణాఫ్రికాలో ఆయన ఎదుర్కొన్న అనుభవాలనుంచి ఉత్పన్నమైన వేననే విషయం తెలుసుకున్నాము.

జీవితానుభవాలంటే ఒక వ్యక్తి పుట్టుక, కుటుంబం, సంప్రదాయం, పెంపకం, విద్య, సంస్కారం, భౌతిక, మానసికానుభవాలు మొదలైన వాటన్నిటి సంపుటికరణ, అవే ఆ వ్యక్తి దృక్పథాన్ని, దిక్పథాన్ని నిర్ణయిస్తాయి. అందుకే ఈ గ్రంథంలో వివిధ తత్వవేత్తల తత్వచింతనతోపాటు వారి జీవిత విశేషాలను కూడా వీలైనంతవరకు వర్ణించడం జరిగింది.

ఎం.ఎన్.రాయ్ సిద్ధాంతాలు కూడా ఇందుకు భిన్నమైనవి కావు. ఆయన జీవితానుభవాల నుంచే ఆయన సిద్ధాంతాలు - ప్రపంచ తాత్విక చింతనకు అందజేసిన రాడికల్ హ్యూమనిజం (లేదా న్యూ హ్యూమనిజం) - రూపొందాయి. అంటే నేరుగా తన అనుభవాలనే సిద్ధాంతీకరించాడని కాదు. తన అనుభవాల ప్రేరణతో ఆ సిద్ధాంతాలను రూపొందించుకున్నాడు. ఒకసారి ఒక భావం, ఒక సిద్ధాంతం అంటూ బయలు దేరాక, దాని ఆంతరిక తార్కికత (inner logic) దానికి వుంటుంది; దాని స్వతంత్ర పరిణామం (independent evolution) దానికి వుంటుంది. అది అత్యంత సహజం, అనివార్యం.

రాయ్ జాతీయ వాదిగా ప్రారంభ మయ్యాడు. తన బాల్య, యౌవనదశల కాలంలో బెంగాల్‌లో జరుగుతున్న టెర్రరిస్టు ఉద్యమాల వైపు ఆకర్షితుడయ్యాడు. వాటిలో పాల్గొన్నాడు. ఆ తర్వాత క్రమంగా మార్క్సిజంవైపు, దాని ఆచరణ విధానమైన కమ్యూనిజం ఆచరణలో ఏ విధంగా వక్రమార్గం పట్టిందీ స్వయంగా చూశాడు. క్రమక్రమంగా ఆ సిద్ధాంతం నుంచి దూరంగా జరగడం ప్రారంభించాడు. చివరికి జీవితపు అంతిమ దశలో ఒక నూతన భావజాలాన్ని అవిష్కరించాడు. సహజంగానే అది మార్క్సిజానికి, కమ్యూనిజానికి దాదాపు యాంటీ థీసిస్ వలె రూపొందింది.

అయితే రాయ్ నవ్య మానవ వాదం మార్క్సిజానికి పూర్తిగా ప్రతివాదం కాదు. మార్క్సిజాన్ని పూర్తిగా కాదనలేదు. కొన్ని అంశాలను కొనసాగించాడు. కొన్ని కొత్త అంశాలను చేర్చాడు.

ఉదాహరణకు రాయ్ నూటికి నూరుపాళ్లు భౌతికవాది. యూరోపియన్ తత్వచింతనలో భావవాదం, భౌతికవాదం శతాబ్దాల తరబడి థీసిస్, యాంటీ థీసిస్ (వాదం, ప్రతివాదం)గా సమాంతరంగా కొనసాగుతూ వచ్చాయి. రాయ్ భౌతిక వాదాన్ని పూర్తిగా అవలంబించాడు.

భౌతిక వాదం ప్రకారం మనకు ఇంద్రియగోచర మవుతున్న ఈ సమస్త విశ్వానికి సృష్టికర్త అంటూ ఒకడు లేడు. రాయ్ నిరీశ్వరవాది. విశ్వం అనాది, అనంతం, స్వయంభువం, స్వయం చాలితం, స్వయమాధారితం. దాని మనుగడ దానికి వెలుపలగల దేనిమీద ఆధారపడి లేదు. దాని మనుగడకు, పరిణామానికి కావలసిన వన్నీ దానిలోనే వున్నాయి.

మెటీరియలిజం అనే మాటకు తెనిగింపుగ భౌతిక వాదం అనే మాటను వాడుతున్నాము. మేటర్ (matter) అంటే - పదార్థమే ప్రాథమికం (primary). అది తొలినుంచి వున్నది, ఇప్పుడున్నది, ఇకపై ఉండబోతున్నది. అది లేనిది ఏదీ లేదు. మనం ప్రాణం (life), మనస్సు, భావాలు, ఆలోచనలు అని అనుకునేవి కూడా పరిణామక్రమంలో నిర్జీవ పదార్థంలో నుంచి వచ్చినవే. ఒకసారి అవి అవిష్కృతాలైన తర్వాత అవి స్వతంత్రంగా కొనసాగుతాయి. కాని, భౌతిక పదార్థంమీద ఆధారపడే కొనసాగుతాయి.

దీనికి వ్యతిరేకమైన సిద్ధాంతం భావవాదం (idealism). దీని వివిధ రూపాల గురించి “విశ్వదర్శనం - పాశ్చాత్యచింతన” సంపుటంలో వివరించడం జరిగింది కనుక తిరిగి చెప్పబోవడం లేదు. భావం (idea, soul, mind, spirit వగైరా) అనేదే ప్రాథమికమని, దాని భౌతిక రూపమే పదార్థమని భావవాద సారాంశం.

ఈ రెండు విరుద్ధవాదాల మధ్య చిరకాలంగా ఘర్షణ సాగుతున్నది. ఇది ఇప్పటికీ తేలలేదు. సైన్సు, ముఖ్యంగా భౌతిక విజ్ఞాన శాస్త్రాలు (physical sciences) ఇంతగా పురోగమించి, చిత్ర విచిత్ర సత్యాలను అవిష్కరిస్తున్న రోజులలో కూడా భావ, భౌతిక వాదాల మధ్య సంఘర్షణ సమసి పోలేదు. కొనసాగుతూనే వున్నది. భావవాదాన్ని సమర్థించే వారు ఈనాటి ప్రఖ్యాత శాస్త్రవేత్తలలోనే ఎందరో వున్నారు.

అయితే, ఎం.ఎన్.రాయ్ భౌతిక వాదాన్ని పూర్తిగా సమర్థిస్తాడు. ఈ శతాబ్దపు ప్రథమ పాదం దాటిన తర్వాత నుంచి విజ్ఞాన శాస్త్రాలు ఎన్నో కొత్త విషయాలను కనుగొన్నాయి. ముఖ్యంగా 'పదార్థం' గురించి 19వ శతాబ్దపు అభిప్రాయాలను పూర్తిగా మార్చుకోవలసిన సత్యా లెన్నిటిన్నో సైన్సు అవిష్కరించింది. ఈనాడు సైన్సు చెప్పే పదార్థం (మేటర్) ఒక మట్టి ముద్ద లాంటిది కాదు, ఒక రాయిలాంటిది కాదు. ఒక అణుశకలంలాంటిది కాదు. అది కేవలం గణిత సూత్ర సహాయంతో మాత్రమే ఊహించడానికి వీలైన విద్యుదయస్కాంత క్షేత్రం (electro-magnetic field). అది శక్తి, పదార్థం రెండింటి సంయోగ జనితం. పదార్థం గురించిన సిద్ధాంతం అంతగా మారిపోయినా, దాని క్షేత్రం భౌతికమైనదే తప్ప భౌతికాతీతమైనది కాదు. గణిత సూత్రాలకు లోబడేదే తప్ప, అలౌకిక, అధ్యాత్మిక శక్తి నుంచి ఉత్పన్నమైనది కాదు. దానికి విశ్వాతీత శక్తి ఏదీ కారణం కావలసిన అవసరం లేదు. ఆధునిక కాలపు సైన్సు పదార్థ స్వభావాన్ని గురించి కొత్త నిర్వచనాలను అవిష్కరించడంతో, క్రిందటి శతాబ్దం వరకు మెటీరియలిజంగా వ్యవహరించబడిన సిద్ధాంతాన్ని ఇకపై భౌతిక వాస్తవవాదం (Physical Realism) అని మార్చడం మంచిదని, అప్పుడు మెటీరియలిజం గురించి ఆధునిక కాలంలో రాగల ఆక్షేపణలకు తావుండదని రాయ్ అభిప్రాయపడ్డాడు.

క్వార్క్స్ (quarks) అనండి స్ట్రింగ్స్ (strings) అనండి, క్షేత్రం (field) అనండి, సంభావ్యత (probability) అనండి, ఇక ముందు సైన్సు కనుగొనబోయే ఏ సత్యమైనా కానివ్వండి, అన్నీ భౌతికవాస్తవ పరిధికి లోపలే వుంటాయని రాయ్ దృఢ విశ్వాసం. మతం స్థానంలో అతడు సైన్సును నిలబెట్టాడు. సైన్సు సహాయంతో, ఇప్పటికిప్పుడు అన్ని ప్రశ్నలకు సమాధానాలు చెప్పలేక పోవచ్చుగాని, కాలగతిలో అది సాధ్యమని అతడు అంటాడు.

ఆదిమకాలంలో మానవుడు ప్రకృతి శక్తులను చూసి భయాలతోను, సందేహాలతోను సతమతమై మతాన్ని సృష్టించుకున్నాడు. మతభావనకు కేంద్రంలో దేవుడిని, సృష్టికర్తను నిలిపాడు. అప్పటిలో తత్వచింతన (philosophy) కూడా మతంతోనే ముడివడి వుండేది. కాని, క్రమంగా సైన్సు అభివృద్ధి కావడంతో తత్వచింతన మతం నుంచి విడివడి సైన్సు ఆధారంతో పురోగమించింది. ఇప్పుడు సైన్సు ఇంతగా అభివృద్ధి అయిన కాలంలో దాని పునాదిపైనే తత్వచింతన, దాని వివిధ శాఖల నిర్మాణం కావాలన్నది రాయ్ అభిప్రాయం.

విశ్వ పరిణామ క్రమంలోని ఒక దశలో నిర్జీవ పదార్థం నుంచి జీవం ఉద్భవించింది. జీవ పరిణామ క్రమంలో వృక్షాలు, జంతువులు, మానవాళి ఆవిర్భవించాయి. చైతన్యం (consciousness, awareness, intelligence, mind) అనేది మానవునిలో పరాకాష్ఠ అందుకున్నది; మనకు ఈనాడు తెలిసిన విశ్వంలో మానవుడు, మానవ చైతన్యం, మానవ మేధ పతాక దశలు. మానవ మేధస్సు (brain) యొక్క వ్యాపారమే (function) మనస్సు, ఆలోచన మొదలైనవి.

విశ్వం స్వయంభువం కనుక, తనకు తానే సృష్టికర్త కనుక అది పనిచేసే సూత్రాలు, నియమాలు కూడా దాని స్వీయమే. మొత్తం విశ్వం. దానిలోని అసంఖ్యాక భాగాలు కొన్ని నియమాలను, సూత్రాలను అనుసరించి పని చేస్తాయి. మనం నివసించే భౌతిక విశ్వం నియమబద్ధమైనది.

Ours is a law-governed universe. విశ్వ పదార్థంలో నుంచి కొన్ని వందల కోట్ల ఏళ్లనాడు నియమబద్ధమైన కొన్ని రసాయనిక ప్రక్రియల ద్వారా జీవం (life) ఉద్భవించింది. అందుచేత జీవ పరిణామక్రమం నియమబద్ధమైనది. జీవ పరిణామంలో అత్యున్నతదశ అయిన మానవుడు కూడా నియమబద్ధుడు. అలాగే మానవుని అత్యున్నత వ్యాపారమైన ఆలోచన కూడా నియమబద్ధమైనదే. (law-governed) హేతుబద్ధమైనదే (rational). హేతుత్వం. హేతుబద్ధత లేకుండా మానవుని ఆలోచన లేదు. అందుచేత మానవుడు స్వతస్సిద్ధంగా హేతుబద్ధుడు Man is essentially a rational being అనేది రాయ్ ప్రతిపాదనలలో ముఖ్యమైనది. ఇది కొత్తవాదం కాకపోయినా, దీనిపైనే మొత్తం రాయ్ సిద్ధాంత సౌధమంతా నిర్మితమైంది.

హెగెల్ తత్వశాస్త్ర చరిత్రే ప్రపంచ చరిత్ర అన్నాడు. హెగెల్ నుంచి స్ఫూర్తి పొందిన మార్క్స్ గురువాకాన్ని తిరస్కరించి వర్గాల సంఘర్షణ చరిత్రే నాగరికత చరిత్ర అన్నాడు.

ఈ రెండింటిని త్రోసి వుచ్చుతూ “స్వేచ్ఛకోసం మానవుడు జరిపిన పోరాటాల చరిత్రే మానవ చరిత్ర, స్వేచ్ఛా సాధనకోసమే మానవుడు సంఘాన్ని (society) ఏర్పరచుకున్నాడు. సంఘ పరిణామం (evolution of society) అనేది ఒక ఉన్నత స్థాయిలో జరిగే జీవపరిణామానికి కొనసాగింపే (continuation). అయితే ఆ ఉన్నతస్థాయిలో మనుగడ కోసం జరిగే (struggle for survival) సంఘర్షణ మానవుల పరస్పర సహకారం ద్వారా, సమష్టిత్వం (Collectivity) ద్వారా జరుగుతుంది. అందుచేతనే మానవ చరిత్రను ఒక సజీవ పరిణామ క్రమంగా వర్ణించాలి.

రాయ్ అచ్చమైన భౌతిక వాది అయినా, మరొక దృష్టి నుంచి భావవాది కూడా. పదార్థం నుంచే జీవం, మానవుడు, మానవుని మనస్సు వచ్చినా, ఒకసారి అవి ఉద్భవించిన తర్వాత వివిధ స్థాయిలలో అవి స్వేచ్ఛను పెంపొందించుకుంటాయి. మానవుని మనస్సు స్థాయిలో అది మరింత స్వతంత్ర మవుతుంది. మానవ మనస్సులో భావాలంటూ ఉదయించిన తర్వాత తమ సూత్రాలను, నియమాలను, గతి తర్కాన్ని అనుసరించి అవి స్వతంత్ర అస్తిత్వంతో పురోగమిస్తాయి. ఒక భావం మరొక భావానికి దారితీస్తుంది. అది మరొక దానికి - ఆ విధంగా భావ పరిణామం జరుగుతుంది. సంఘ పరిణామానికి సమాంతరంగా భావ పరిణామం జరుగుతుంది. ఈ రెండు సమాంతర పరిణామాల చరిత్రే మానవ చరిత్ర

అంటాడు రాయ్. దేని గతిత్వార్థికత (dialectics) దానిదే. కాని అవి ఒక దాన్ని ఒకటి ప్రభావితం చేస్తాయి. అందుచేత అదొక జీవ త్రమపరిణామం (organic process)

మార్క్సిజాన్ని దాటి ముందుకు పోయి రాయ్ నవ్య మానవతావాదాన్ని ప్రతిపాదించాడు. మార్క్స్ వర్గ సంఘర్షణల చరిత్ర మానవ జాతి చరిత్ర అన్నాడు. కానీ, వర్గ సంఘర్షణ దానంతట అది జరగదు. మానవుల ద్వారా జరుగుతుంది. చరిత్రను మానవులే నిర్మిస్తారు. సంఘర్షణ యాంత్రికంగా జరగదు. యాంత్రిక సంఘర్షణ అయితే అది విప్లవం కానేరదు. కేవలం చర్యకు ప్రతిచర్య అవుతుంది. ఒక నిర్దిష్ట లక్ష్యసిద్ధికై, ఒక ప్రణాళికతో సంఘటితంగా జరిగేది మాత్రమే విప్లవం అవుతుంది. ఆ విప్లవం మనుషుల మెదడులో నుంచి, వారి ఆలోచనలలో నుంచి, భావాలలో నుంచి జనిస్తుంది. అంటే మానవుల భావాలలోనే విప్లవం మొదటగా ప్రారంభమవుతుంది. భావ విప్లవం వర్గ విప్లవానికి దారి తీస్తుంది. దారి చూపిస్తుంది. మనిషిని కాదని చరిత్ర లేదు. సాంఘిక శక్తులు మానవుని సృజనాత్మక, సమష్టిత్వపు అభివ్యక్తి మాత్రమే. సృజనాత్మక మానవుడే (creative man) ఆలోచనా శీలి అయిన మానవుడు.

మానవ చారిత్రక, సాంఘిక, సాంస్కృతిక పరిణామాలలో భావాల ప్రముఖ పాత్రను గుర్తిస్తూ భౌతికవాదాన్ని పునర్నిర్వచించాలని రాయ్ అంటాడు. గొప్ప విప్లవాలు భావాల స్థాయిలో ప్రారంభమవుతాయి. చరిత్ర ఒక భావంగా ప్రారంభమవుతుంది. చరిత్రను నడిపించేది మానవుని మనస్సు. చారిత్రక నియతివాదానికి (historical determinism) బలం ఇచ్చేది బావ నియతివాదం. భావాలు తమ గతి తార్కికతతో తాము పురోగమించి చరిత్రను నియంత్రిస్తాయి. ఆర్థిక శక్తులే సంఘ పరిణామాన్ని, సంస్కృతి పరిణామాన్ని నియంత్రిస్తాయని మార్క్స్ చెప్పింది తప్పు అని రాయ్ భావించాడు. భావ వ్యవస్థ అనేది ఆర్థిక సంబంధాల పునాదిపై లేచిన ఉపరినిర్మాణం (Super-structure) అనే మార్క్స్ నిర్వచనం కూడా తప్పు. నూతన భావాలు, నూతన సంఘ శక్తుల ఆవిష్కరణ సమాంతరంగా జరుగుతాయి. అదే చరిత్రను ముందుకు తీసుకుపోతుంది. కాని ప్రతి ఒక్క చర్యకు చోదక శక్తి భావాలే; చరిత్రను నియంత్రించేది భావాలే.

కాని, వర్తమానసంఘ వ్యవస్థ ఎప్పటికప్పుడు చరిత్ర పురోగతిని అడ్డుకుంటూ వుంటుంది. అందుచేత ప్రగతి పట్ల, స్వాతంత్ర్యం పట్ల ఇచ్చ అనేది మానవుని మనుగడకై జరిగే పోరాటంగా మారుతుంది. కొత్త సంఘవ్యవస్థ మానవుని స్వేచ్ఛ సాధనకు ఒక సాధనంగా ఆవిర్భవిస్తుంది. మానవ స్వేచ్ఛ ఈ విధంగా ఒక దశ నుంచి మరొక దశకు పెరుగుతూ పోతుంది. ఇంతకు పూర్వం వున్న భావజాల వారసత్వంతో కలిసి కొత్త భావ వ్యవస్థ, కొత్తసంఘ వ్యవస్థ ఏర్పడతాయి.

మానవునిలోని సృజనాత్మకత (creativity) వల్ల స్వాతంత్ర్యేచ్ఛ కలుగుతుంది. ఇది విప్లవానికి దారితీస్తుంది. ప్రకృతిలోను, చరిత్రలోను ఒక నియతి, ఒక క్రమంవున్న మాట నిజమే. కాని, అవి అనుల్లంఘనీయాలు కావు. అనుల్లంఘనీయాలైతే విప్లవాలు అసంభవమవుతాయి. కాని, విప్లవాలు అనివార్యం; విధిగా అవి జరుగుతాయి. ఎందుకంటే మానవ మనస్సు నియమబద్ధమైనా నిర్ణయ స్వేచ్ఛ (free will) కూడా మనస్సులోని అంతర్భాగమే. అందుచేత విప్లవాలు కూడా అనివార్యంగా, విధిగా వస్తాయి. జీవపరిణామం (evolution of life) లో అవి మ్యుటేషన్ (హఠాత్పరివర్తనలు) వంటివి, సంఘ పరిణామంలో విప్లవాలు అంతర్భాగాలు.

మానవుని మనస్సు నియంత్రితమే. కాని, అది మానవుని నిర్ణయ స్వేచ్ఛకు వ్యతిరేకం కాదు. నియంత్రణం, నిర్ణయస్వేచ్ఛ - రెండూ కలిస్తేనే విప్లవం వస్తుంది. సంప్రదాయ శృంఖలాలను ఛేదించుకు పోవాలనే ఊహించుచి పుట్టే స్వాతంత్ర్యేచ్ఛ విప్లవానికి ప్రేరణ ఇస్తుంది.

రాయ్ ప్రాయికంగా హేతువాది (rationalist). విశ్వంలోని ప్రతి భాగంలోను, ప్రతి అంశంలోను హేతుబద్ధత పనిచేస్తున్నది. కాని, అతడు అదే సమయంలో ఆదర్శవాది (Romanticist?) కూడా. రొమాంటిసిజం ఆత్మాశ్రయం (subjective). నిర్ణయ స్వేచ్ఛ (free will) దాని సూత్రం. కాగా హేతుబద్ధతావాదం (rationalism) అనేది ఆధునిక వైజ్ఞానిక, శాస్త్రీయ జీవిత దృక్పథం నుంచి వచ్చింది. ఇది వస్తావశ్రయం (objective). ఇది విశ్వపరిణామంలో భాగంగా జీవపరిణామాన్ని, మానవ పరిణామాన్ని, సంఘ పరిణామాన్ని, భావ పరిణామాన్ని పరిగణిస్తుంది మానవుడిని ప్రపంచపు కేంద్రంలో నిలుపుతుంది. అంటే మానవుడు ప్రపంచాన్ని మార్చగల శక్తి కలవాడుగా వుంటాడు. రొమాంటిక్ దృక్పథం (ఆదర్శవాదం) ప్రకారం ప్రపంచం ఎలా వుండాలో, అందుకు దాన్ని ఎలా మార్చాలో మనిషి నిర్ణయిస్తాడు. హేతువాదం (rationalism)తో ప్రపంచం ఎలా వుందో, అది ఏ సూత్రాల (laws) ప్రకారం ఎటు పోతున్నదో మానవుడు నిర్ణయిస్తాడు.

ఈ రెండు దృక్పథాలు (Romanticism and Reason) పరస్పర విరుద్ధాలు కావు. పరస్పర సంపూరకాలు (complementary) అందుచేత అవి రెండూ విప్లవానికి దారితీస్తాయి. విప్లవం పరిణామంలో భాగం. అది అనివార్యం. కాని, దాని చోదకశక్తి భావాలు. స్వాతంత్ర్యేచ్ఛే. విప్లవం భావాలలో ప్రారంభమై ఆచరణగా పరిణమిస్తుంది.

సైన్సును, దానికి ఆధారమైన నియతివాదాన్ని (determinism) అత్యున్నత స్థానంలో నిలిపిన రాయ్ సంఘ జీవితంలో నైతిక వ్యవస్థ - (ethics)- స్థానాన్ని, పాత్రను విపులంగా చర్చించాడు. నైతిక సూత్రాల వ్యవస్థ లేనిదే సంఘ జీవనమే సాధ్యంకాదు. ఒకప్పుడు మత విశ్వాసాలు ప్రబలంగా వున్న కాలంలో నైతిక వ్యవస్థకు అవి ఆధారంగా వుండేవి. మరి

ఆధునిక కాలంలో సైన్సు, టెక్నాలజీ విపరీతంగా అభివృద్ధి అయి. వాటి ప్రభావం సంఘ జీవితంపై అమితంగా పడింది; సంఘతత్వచింతన మీద కూడా పడింది. మత విశ్వాసాల ప్రాబల్యం క్రమంగా తగ్గింది. మరి ఈ పరిస్థితిలో నైతిక జీవన ప్రాముఖ్యం ఏమిటి?

గ్రీకుల కాలంలో స్థలం (space), కాలం (time), ద్రవ్యం (substance), కార్యకారణత్వం (causality) ఇవన్నీ సైన్సు పరిధిలోనే వుండేవి. మధ్య యుగాలలో అవి మత ప్రాబల్యంలోకి పోయాయి. ఇప్పుడు నవీన యుగావతరణతో అవి మళ్ళీ సైన్సు పరిధిలోకి వచ్చాయి. ఇదివరకు అవి మెటఫిజిక్సు (పారభౌతిక శాస్త్రం) కాగా ఇప్పుడు ఫిజిక్సు (భౌతిక శాస్త్రం). ఇక విశ్వశాస్త్రం (కాస్మాలజీ), సత్తా శాస్త్రం (ontology), జ్ఞాన శాస్త్రం (epistemology) కూడా సైన్సు క్రిందికే వచ్చాయి. వీటి ప్రభావంతో మొత్తం అస్తిత్వ సామన్యం (totality of existence) గురించి, అంటే ప్రకృతి, జీవం, సంఘం గురించి - ఒక ఆలోచనా వ్యవస్థ రూపొందడానికి అవకాశం కలిగింది.

దీనివల్ల సాంఘిక, వైయక్తిక సమస్యల మూలకారణాలను భౌతిక పదార్థ పరిణామంతోను, జీవపరిణామంతోను అనుబంధించి పరిశీలించడానికి అవకాశం కలుగుతున్నదని అంటాడు రాయ్. వైజ్ఞానిక మార్గం (scientific method) లో ఆ సమస్యలను పరిష్కరించడం సాధ్యమేనంటాడు కూడా. అంటే ఇప్పుడు వాస్తవ సంఘటనలు (facts), వాటికి సంబంధించిన విలువల (values) నిర్ణయం రెండూ వేర్వేరు, పరస్పర విరుద్ధ విషయాలు కావని, విలువలు కూడా వాస్తవ సంఘటనలేనని రాయ్ అభిప్రాయం. దీనినుంచే మానవునికి నిర్ణయస్వేచ్ఛ (free will) అనేదానికి అవకాశం కలుగుతున్నది.

ఇప్పుడు మరొకసారి నైతికవ్యవస్థ నిర్వచనం వద్దకు వస్తే నీతి విలువలు అనే వాటిని సమర్థనీయత (justification), ఏమిటి అనేది చర్చించవలసి వుంటుంది. మనిషి నీతిగా ఎందుకుండాలి? మనిషి నైతిక ప్రవర్తనకు ప్రేరణ ఏమిటి?

ఈ ప్రశ్నకు సమాధానాన్ని మానవ స్వభావ పరిణామంలోనే కనుగొనవలసి వుంటుంది. అయితే నీతిగా వుండడం. నీతికి కట్టుబడి వుండడం మానవ స్వభావంలోనే వుంటే మరి మానవుని నిర్ణయస్వేచ్ఛ (free will) ఏమైపోతుంది? దానికి స్థానం ఎక్కడ చూసిస్తాము? అంటే నిర్ణయస్వేచ్ఛ కూడా మానవ నిర్మాణంలోనే భాగం అని సమాధానం చెప్పుకోవాలి.

మనిషి జీవ పరిణామ ఫలితం. అందుచేత సహజాతాలు (instincts), అంతర జ్ఞానం (intuition) అనేవాటి ద్వారా, మానవుని పరిణామంలోనే నీతి (morality) అనేదానికి ఆవశ్యకత ఏర్పడుతుంది. ఒకప్పుడు నీతికి ఆధారం దైవభీతి అని, మత ప్రభావం అని అనుకొనడానికి అవకాశం వుండేది. కాని ఇప్పుడు ఆ అవకాశం లేదు. విజ్ఞాన శాస్త్రాల పురోగతి కారణంగా, విశ్వంలోని ఏ విషయానికీ విశ్వాసాతీత కారణాలను వెదకవలసిన

అవసరం తీరిపోయింది. విశ్వం కొన్ని సూత్రాల ప్రకారం నడుస్తున్నది. పదార్థం నుంచి జీవం వచ్చింది. జీవం మానవుడుగా పరిణామం చెందింది. మనిషిలో మనస్సు కూడా సహజ పరిణామ క్రమంలోనే ఏర్పడింది. అందుచేత విశ్వ పరిణామ ఫలితమే మానవ మనుషపరిణామం. విశ్వ పరిణామం హేతుబద్ధం కనుక మానవ మనస్సు సయితం హేతుబద్ధం. హేతుబద్ధత, నీతిబద్ధత రెండింటి మధ్య కార్యకారణ సంబంధం వుంది. నీతి (morality) కూడా నియమబద్ధమైనదే. నీతి అనేమాటకు, నియతి అనే మాటకు భేదం లేదు. నియమబద్ధతే నీతి.

విశ్వం ఒక భౌతిక వ్యవస్థ. దాని నుంచి ఉత్పన్నమైనాడు కనుక మనిషి కూడా భౌతిక వ్యవస్థే. విశ్వం ఏ విధంగా నియమ చోదితమో, మనిషి కూడా అలా నియమ చోదితుడు. కాని మనిషికి అదనంగా సంకల్ప స్వేచ్ఛ, నిర్ణయస్వాతంత్ర్యం, మంచి-చెడు విచక్షణ జ్ఞానం మొదలైనవి వున్నాయి. ఎందుకంటే భౌతిక విశ్వానికి, మానవ ఆవిర్భావానికి మధ్య కొన్ని వందల కోట్ల సంవత్సరాల వ్యవధి వుంది. అందుచేత మనిషి పరిణామక్రమంలో కొత్త నియమాలు, కొత్త గుణాలు ఉత్పన్నమవుతాయి. అవే నిర్ణయస్వేచ్ఛగా, నీతిబద్ధతగా, నైతిక విచక్షణ మొదలైనవిగా రూపొందుతాయి. నీతి అనేది మానవుని అంతరిక హేతుబద్ధత (inner rationality) నుంచి వచ్చినట్టిదే. అందుచేత అతడు స్వచ్ఛందంగానే స్వతంత్రంగాను, నీతిబద్ధంగాను వుంటాడు. మానవుని హేతుబద్ధత వల్లనే నీతిబద్ధత, దాని కారణంగానే మానవ సమాజంలో సామరస్యం ఏర్పడుతుంది. నీతి అనేది హేతుబద్ధతా జన్యమైనది - (Morality is a rational function) అంటాడు రాయ్. ఇతరులతో సామరస్యంతో ప్రవర్తించాలనేది మానవుని స్వభావంలోనే అంతర్నిహితంగా వుంది.

రాయ్ తన కమ్యూనిస్టుదశలో వ్యక్తి స్వేచ్ఛారాహిత్యం అంటే ఏమిటో; ఎలా వుంటుందో గమనించాడు కనుక, అతని రాడికల్ హ్యూమనిజంలోని ప్రధాన సూత్రం వ్యక్తి స్వేచ్ఛ అయింది. ప్రతి ప్రాణి తాను తానుగా కొనసాగాలని చూస్తుంది. అందుకోసం పరిసరాలతో, తోటి ప్రాణులతో, శత్రువులతో ఘర్షిస్తుంది. జీవ పరిణామక్రమంలో మనుగడ కోసం ఘర్షణ (struggle for survival) ముఖ్యాంశం. అది మానవుని వద్దకు వచ్చేసరికి స్వాతంత్ర్యేచ్ఛగా మారుతుంది. మనిషి చేసే ప్రతి పనికి - అతని సాంఘిక, ఆర్థిక, రాజకీయ, సాంస్కృతిక ప్రవర్తన, వైజ్ఞానిక ప్రగతి, కళాసృష్టి - సమస్తం అతని స్వాతంత్ర్య సాధన కోసమే జరుగుతుంది. ప్రతి మానవ చర్య స్వాతంత్ర్యేచ్ఛ ప్రకటనే. మానవుని సమాజనిర్మాణం కూడా సమాజం ద్వారా స్వాతంత్ర్యాన్ని సాధించడం కోసమే. మానవుడు ఏకాకిగా స్వాతంత్ర్యాన్ని సాధించలేడు ఏకాకి అయితే బాహ్య ప్రకృతికి అతడు దాసుడు కావలసి వస్తుంది. అలాగే అంతరికోద్రేకాలకు దాసుడు కావలసి వస్తుంది. సంఘజీవనం ద్వారానే,

సంఘనియతి ద్వారానే వ్యక్తి తన స్వాతంత్ర్యాన్ని తాను సాధించుకోగలుగుతాడు. మానవ జాతి పరిణామ సమస్తం జంతు స్థాయిలో మనుగడ కోసం సాగించే సంగర్షణకు ఉదాత్తికృత రూపమే, అంటే ఉద్రేకాల ద్వారా, సహజాతాల ద్వారా, నేచురల్ సెలెక్షన్ ద్వారా కాక, బుద్ధిద్వారా, ఆలోచనద్వారా, నిర్ణయస్వేచ్ఛ, నీతి ద్వారా జీవన సంఘర్షణ, స్వాతంత్ర్య సాధన జరుగుతుంది.

మార్క్స్ ప్రభావం రాయ్ పై చాలా వున్నది. కాని, ఆర్థిక నియతి వాదానికి మార్క్స్ ఇచ్చిన ప్రాధాన్యాన్ని రాయ్ అంగీకరించడు, ఆర్థిక తత్వమే మానవుని చైతన్యాన్ని నియంత్రిస్తుందనే వాదాన్ని ఒప్పుకోడు. మానవుడు ఆర్థిక తత్వాన్ని దాటి ముందుకు పోతాడు. హేతుత్వం (rationality) దాని స్థానాన్ని ఆక్రమిస్తుంది. అదే కాకపోతే మానవజాతి సాధించిన పరిణామం, నాగరికత సాధ్యమయ్యేవి కావని రాయ్ అభిప్రాయ పడ్డాడు.

కనుకనే రాయ్ కమ్యూనిజాన్ని దాటి హ్యూమనిజం (మానవతావాదం) వైపు పురోగమించాడు. 1947 నాటికి కమ్యూనిజం ప్రభావం నుంచి పూర్తిగా బయట పడి నవ్య మానవతావాదాన్ని (New Humanism) సిద్ధాంతీకరించాడు. అప్పటికి రాయ్ రాజకీయ, ఆర్థిక భావాలలో చాలా మార్పు వచ్చింది. కమ్యూనిష్టు వ్యవస్థను తిరస్కరించినట్టే పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్యాన్ని కూడా నిరాకరించాడు. అప్పటి వరకు గాంధీని, గాంధీ సిద్ధాంతాలను అత్యంత తీవ్రంగా నిరసించి, నిరాకరించి, ఖండించిన రాయ్ గాంధీ భావాలకు (పూర్తిగా కాదుగాని మొత్తం మీద) చేరువ అయ్యాడు.

ముఖ్యంగా చెప్పదగింది రాయ్ ప్రతిపాదించిన పార్టీ రహిత ప్రజాస్వామ్యం. ఆధునిక పాశ్చాత్య ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థలో రాజకీయ పక్షాలు భాగస్వామినులు, పార్టీలు లేనిదే, పార్టీలు నిర్ణీతకాలవ్యవధిలో ఎన్నికలలో పాల్గొననిదే పాశ్చాత్య దేశాల పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్యం లేదు. ఇండియా స్వతంత్ర్య దేశమైన తర్వాత బ్రిటన్ తన చారిత్రక క్రమంలో రూపొందించుకున్న పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థను దాదాపు యథాతథంగా స్వీకరించింది, అనుకరించింది, ఆ పార్లమెంటరీ వ్యవస్థలో జరిగే అవకతవకలను, అనర్థాలను, అక్రమాలను, అన్యాయాలను స్వాతంత్ర్య సిద్ధి తర్వాత కాలం గడుస్తున్న కొద్దీ క్రమక్రమంగా మనం గుర్తిస్తున్నాము. పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్యపు ముసుగులో, ముఖ్యంగా ఎన్నికల సమయంలో ఎన్ని దురంతాలు, ఎన్ని దారుణాలు జరుగుతున్నాయో చూసి, వీటికోసమా మనజాతి దశాబ్దాల తరబడి పారతంత్ర్యం నుంచి విముక్తి కోసం ఇన్ని త్యాగాలు చేసింది, ఇన్ని పోరాటాలు జరిపింది అని ఆశ్చర్యపడుతున్నాము, ఆవేదన చెందుతున్నాము. ఆ రొచ్చుగుంటను అసహ్యించుకుంటూనే దాని నుంచి బయట పడే మార్గం లేక దానిలోనే దొర్లుతున్నాము.

రాయ్ ఈ పరిణామక్రమాన్ని కళ్లారా చూడకుండానే, ఎప్పుడో స్వాతంత్ర్య సిద్ధినాటికే పార్లమెంటరీ వ్యవస్థలోని లోపాలను గుర్తించాడు. దానికి ప్రత్యామ్నాయాన్ని ప్రతిపాదించాడు. అదే పార్టీ రహిత ప్రజాస్వామ్యం. పార్టీలు పార్లమెంటులో మెజారిటీ సాధించి అధికారంలోకి రావడానికి మార్గంగా ఎన్నికలలో పాల్గొంటాయి. ప్రభుత్వాధికారం పార్టీల ఏకైక ధ్యేయం. అధికారం దేనికోసం అంటే, “అధికారం చేతిలో లేనిదే ప్రజాసేవ చేయలేము కనుక” అని సమాధానం వస్తుంది. అందుచేత ప్రజాసేవ, ప్రజా శ్రేయస్సాధన పేరుతో, లేదా సాకుతో, అధికారం కోసం ఎన్నికలలో పాల్గొంటాయి. అధికారమే ఏకైక ధ్యేయం కనుక, ఎన్నికలలో విజయం కోసం ఎన్ని అడ్డదారులైనా తొక్కుతాయి. లక్ష్యం మంచిదైనంత మాత్రాన చాలదు. దాని సాధన మార్గాలు కూడా మంచివి కావాలి అని మొత్తుకున్న గాంధీ ఉపదేశాన్ని పార్టీలు పూర్తిగా విస్మరించాయి, విస్మరిస్తున్నాయి. ధనబలం, భుజబలం, కులబలం, మతతత్వం, హింస, దౌర్జన్యం ఏ మార్గం అనుసరించి అయినా సరే, దేని ఆసరాతోనైనా సరే ఎన్నికలలో గెలుపే పార్టీలకు ముఖ్యం. గెలిచిన తర్వాత పార్టీ యంత్రాంగాన్ని ఎవడు తన గుప్పిట్లో పెట్టుకుంటే వాడి చేతిలో, లేదా వాడి అనుచరగణం చేతిలో ప్రభుత్వాధికారమంతా కేంద్రీకృతమవుతుంది. మళ్ళీ ఎన్నికలు జరిగేలోపల ప్రభుత్వాధికారాన్ని తన కోసం, తన పార్టీకోసం ఎంతగా దుర్వినియోగం చేయాలో అంతగానూ పార్టీ నాయకత్వం దుర్వినియోగం చేస్తుంది. ప్రజాసేవా లక్ష్యం పోయి గంగలో కలుస్తుంది. ఎన్నికల పేరుతో ఎన్ని అక్రమాలు జరుగుతాయో చెప్పలేము. ఎవడు కుల, మత, ధన, భుజ, తదితర బలాలతో తగినంత మంది అనుచరులను తన వెనుక చేర్చుకోగలడో వాడి చేతిలో మనం గొప్పగా చెప్పుకునే పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్యపు బండారమంతా కేంద్రీకృతమై వుంది. దీన్ని ఆనాడే రాయ్ ఊహించాడు, పార్టీలను రద్దు చేసి, కేవలం సచ్చీలురు, సమర్థులు, విద్యావంతులు, విజ్ఞానవంతులు, నీతిమంతులు అయిన వ్యక్తులతోనే ప్రభుత్వాలను ఏర్పరచాలని సూచించాడు.

పార్లమెంటరీ వ్యవస్థ భ్రష్టం కావడానికి కారణం పదవీ వ్యామోహం, అధికారం పట్ల మోజు. అందుచేత పదవులపట్ల వ్యామోహానికి, పదవుల వల్ల వచ్చే ప్రయోజనాలకు అవకాశం లేకుండా చేయాలి. అందుకోసం రాజకీయ, ఆర్థిక అధికారాన్ని వికేంద్రీకరించాలి.

కమ్యూనిజంలో ఆర్థిక శక్తి కేంద్రీకరణను నివారస్తే, రాజకీయ శక్తి కేంద్రీకరణ దానంతట అదే సమసిపోతుందని అనుకోవడం జరిగింది. కాని, కమ్యూనిస్టు సమాజాలలో వ్యక్తులనుంచి ఆర్థిక వికేంద్రీకరణ జరిగినా అది రాజ్య వ్యవస్థలో కేంద్రీకృతమైంది. రాజ్యవ్యవస్థ ఎవడి చేతిలో వుంటే వాడికి అన్ని విధాలా ప్రయోజనాలు చేకూరుతాయి. పార్టీ యంత్రాంగం ఎవడి చేతిలో వుంటే వాడికి రాజ్య వ్యవస్థ స్వాధీనమవుతుంది. అది విధిగా

దుర్వినియోగమవుతుంది. అందుచేత ఆర్థిక శక్తినే కాక, రాజకీయాధికారాన్ని కూడా వికేంద్రీకరించాలి. ఆ విధంగా రాజకీయాధికారంపై మోజును తగ్గించాలి. అప్పుడు నియంతృత్వం సమసి పోతుంది. వ్యక్తి స్వేచ్ఛకు మార్గం సుగమమవుతుంది. రాజకీయాధికార వికేంద్రీకరణ ఒక్కటే ప్రజాస్వామ్య సంస్కరణకు మార్గం అని రాయ్ భావించాడు.

రాయ్ జాతీయవాదిగా ప్రారంభమై, విప్లవకారుడై, కమ్యూనిస్టు ఇంటర్నేషనల్ సభ్యుడై, కమ్యూనిజంపై వైముఖ్యంతో నవ్య మానవతావాదియై, చివరకు గాంధీ మార్గానికి చాలా వరకు దగ్గరగా వచ్చాడు. అయితే, ఆయన తుదివరకు భౌతికవాదిగానే కొనసాగాడు. మతం స్థానంలో సైన్సును నిలిపాడు. దానిపై ఆధారపడిన నూతన మానవతా వాదాన్ని ప్రబోధించాడు.

మానవ సమాజచరిత్ర ప్రారంభమైన తర్వాత ఎందరో మేధావులు సాంఘిక, రాజకీయ సంస్కరణలకోసం ఎన్నో కొత్త సిద్ధాంతాలను వెలయించారు. తాము సూచించిన మార్గాన్ని అనుసరిస్తే ఆదర్శరాజ్యం ఏర్పడుతుందని నమ్మారు. ఒకరి యుటోపియాను మరొకరు ఖండించి వేరొక యుటోపియాను ప్రతిపాదించారు. మార్క్స్ తనకు పూర్వపు సామ్యవాద సిద్ధాంతాలన్నిటినీ ఖండించి, తనది మాత్రమే సైంటిఫిక్ సోషలిజం అని ఉద్ఘాటించాడు. కాని, చివరికి అది కూడా యుటోపియాగానే (బహుశ సైంటిఫిక్ యుటోపియాగా) మిగిలిపోయింది. లెనిన్ నాయకత్వాన ఏర్పడిన సోషలిస్టు రాజ్యం, దాని నాయకత్వాన ఏర్పడిన కమ్యూనిస్టు రాజ్యాలు అన్నీ ఒక్కసారిగా పేకమేడల వలె కూలిపోయాయి. అంతర్గత వైరుధ్యాల వల్ల పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థ నశిస్తుందని కమ్యూనిస్టులు నమ్మారు. కాని, చివరికి అంతర్గత వైరుధ్యాల కారణంగానే కమ్యూనిస్టు వ్యవస్థ పతనమైపోయింది. మార్క్స్, లెనిన్లు ప్రవచించిన కమ్యూనిస్టువ్యవస్థ మరొక యుటోపియాగా నిరూపితమైంది.

ఎం.ఎన్.రాయ్ మార్క్సిజం కంటే భిన్నమైన నవ్య మానవతావాదాన్ని ప్రతిపాదించి మరొక ఆదర్శరాజ్యాన్ని ఊహించాడు. అది మరొక యుటోపియా, రాయ్ సైన్సులో అమిత విశ్వాసం కలవాడు కనుక దాన్ని కూడా సైంటిఫిక్ యుటోపియాగానే భావించాలి. అంతకుముందు గాంధీ ఒక యుటోపియాను ప్రతిపాదించాడు. రాయ్ది మరొక విధమైన యుటోపియా, బుద్ధి జీవి అయిన మానవునిలో ఆలోచనాశక్తి కొనసాగినంత కాలం ఒకదాని తర్వాత మరొకటిగా యుటోపియాలు వస్తూ వుంటాయి. పోతూనూ వుంటాయి.

61. నిత్య సత్యాన్వేషి జిడ్డు కృష్ణమూర్తి

సత్యం అనే గమ్యానికి దారిలేదు. ఎవరికి వారు దారి వేసుకుని సత్యాన్ని చేరుకోవలసిందే. ఏ మతం, ఏ మతాచార్యుడు, ఏ విశ్వాసం, ఏ సిద్ధాంతం సత్యాన్ని మనకు అందించలేదు. సత్యం అంగడిలో దొరికే వస్తువు కాదు. ఎవరికి వారు సత్యాన్ని అన్వేషించి సంపాదించుకోవలసిందే. గురువును ఎందుకు ఆశ్రయిస్తాము? అతడు మనకు సత్యాన్ని ప్రసాదిస్తాడని కదా? కాని, సత్యం ఒకరినై పుచ్చుకునేది కాదు. ఒకడు సత్యాన్ని కనుగొంటే, అది అతడి సత్యం అవుతుంది; మనదికాదు. మన సత్యాన్ని మనం అన్వేషించి కనుగొనవలసిందే -

ఈ విధంగా సత్యాన్ని నిర్వచించి ప్రవచించిన ప్రవక్త కాని ప్రవక్త - గురువు కాని గురువు - జిడ్డు కృష్ణమూర్తి. ప్రపంచం వేల ఏళ్లుగా ఎందరో తాత్వికులను చూసి వుంటుంది. కాని జిడ్డు కృష్ణమూర్తి వంటి తాత్వికుడిని ఎన్నడూ, ఎవరూ, ఎక్కడా చూసి వుండరు. ఆయన ఒక విలక్షణుడైన తత్వవేత్త.

సిద్ధార్థుడు మహారాజు భోగభాగ్యాల మధ్య పుట్టి పెరిగి, కొన్నాళ్ళకు వాటి పట్ల విరక్తితో, సన్యసించి సత్యాన్వేషణ చేసి గౌతమ బుద్ధుడయ్యాడు. జిడ్డు కృష్ణమూర్తి సాధారణ కుటుంబంలో జన్మించినా, మహారాజు భోగభాగ్యాలను మించిన అపార సంపదలకు అధిపతి అయి, వేలాది శిష్యుల గురువై, మధ్యలోనే ఈ అన్నిటిని తృణప్రాయంగా త్యజించి, సత్యపథంలో యాత్రికుడై, అభిమానులకు జె.కె.గా, కృష్ణజీగా, కృష్ణాజీగా ప్రపంచ ప్రసిద్ధి పొందాడు.

నిజానికి క్రిందటి అధ్యాయంలో చదివిన ఎం.ఎన్.రాయ్ వలె కృష్ణమూర్తి కూడా భారతీయచింతనకు వారసుడు కాదు. అసలు ఏ చింతనకు వారసుడుకాడు, ఆయనది పూర్తిగా తనదే అయిన ఒక విలక్షణ, విచిత్ర చింతన. అసలు తనకు ఒక ప్రత్యేక చింతన (philosophy, thought) అంటూ లేదని కూడా ఆయన అనేవాడు. ఇతరులను స్వతంత్ర చింతనకు ప్రేరేపించడమే ఆయన చింతన సారాంశం అనడం నిజానికి దగ్గరగా వుంటుంది.

అందుచేత కృష్ణమూర్తిని “విశ్వదర్శనం - భారతీయచింతన” సంపుటిలో చేర్చడంలో కొంత అసంబద్ధత ఉన్నా, ఎం.ఎన్.రాయ్ వలె ఆయన కూడా జన్మతః భారతీయుడు కనుక, అందులోను తెలుగువాడు కనుక, ఆయన స్థానం ఈ విభాగంలోనే.

ఇక ఈ విభాగం చివరలో కృష్ణమూర్తిని చేర్చడం కాలక్రమాణికమైన బట్టేకాక, మరొక విశేషాన్ని బట్టి కూడా సముచితమని నాకు తోచింది. “విశ్వదర్శనం - పాశ్చాత్యచింతన” విభాగాన్ని జూరఫోల్ సార్త్ర అస్తిత్వవాదంతో ముగించాను. సార్త్ర కృష్ణమూర్తి చింతనలకు

కొన్ని పోలికలున్నాయి. ఇరువురు వ్యక్తి స్వేచ్ఛావాదులు. సార్త్ర దృష్టిలో :

-Man being free, is wholly responsible to himself, unguided by any plan, by any spirituality, by any divine dispensation -

మానవుడు స్వతంత్రుడు కనుక, ఏ ప్రణాళిక, ఏ ఆధ్యాత్మికత, ఏ భగవదాదేశం లేకుండా, తనకు తానే జవాబుదారీ వహించవలసి వుంటుంది -

కృష్ణమూర్తి చింతన దీనికి చాలా దగ్గరగా వస్తుంది. అయితే, కృష్ణమూర్తి చింతన సార్త్ర కంటే చాలా ముందుగానే ఒక విస్ఫుర్జనాపం ధరించడం గమనించదగింది. ముందుగా కృష్ణమూర్తి జీవిత విశేషాలు :

చిత్తూరు జిల్లా మదనపల్లిలో జిడ్డు నారాయణయ్య, సంజీవమ్మ దంపతులకు 1895 మే 11వ తేదీ అర్ధరాత్రి దాటిన కొద్దిసేపటికి కృష్ణమూర్తి జన్మించాడు. పదకొండుగురు సంతానంలో అతడు ఎనిమిదవవాడు. అష్టమ గర్భ సంజాతుడు కనుక కృష్ణమూర్తి అని పేరు పెట్టారు. దేవకీనందనుడైన కృష్ణుడిని గీతాచార్యుడు కనుక జగద్గురువుగా సంభావించడం పరిపాటి. కాని, బాల్యంలో కృష్ణమూర్తిని చూసిన వారెవరూ అతడు భావి కాలంలో జగద్గురువు కాదు కదా, సాధారణమైన తెలివి తేటలతోనైనా పెరిగి పెద్దవాడవుతాడని ఊహించి వుండరు. చదువులోను, ఆట పాటలలోను వెనుకబడి వుండేవాడు. శారీరకంగా దుర్బలంగాను, మానసికంగా మందకొడిగాను వుండేవాడు. బడిలో పాఠాలు అప్పజెప్పలేకపోతే గోడ కుర్చీ వేయడమో, బెత్తం దెబ్బలు తినడమో జరిగేది. ఈ అనుభవాల్లో అతడిని జీవితాంతం సాంప్రదాయిక విద్యాభ్యాసం పట్ల విముఖుడిని చేశాయి.

తండ్రి నారాయణయ్య తానిల్దారు. జిల్లా మేజిస్ట్రేటుగా రిటైరైన తర్వాత అనీబిసెంట్ ప్రెసిడెంట్ గా వున్న దివ్య జ్ఞాన సమాజంలో ఉద్యోగిగా అడయారు చేరుకున్నాడు. పెద్ద సంసారం, పేదసంసారం, కృష్ణమూర్తికి పదేళ్ళు వచ్చే నాటికే సంజీవమ్మ మరణించింది. కుటుంబపోషణకు నారాయణయ్య చాలా ఇబ్బంది పడేవాడు.

ఒకరోజున 1909లో కృష్ణమూర్తి. తన తమ్ముడు నిత్యానందతోను, మరికొందరు మిత్రులతోను అడయారు బీచిలో ఆడుకుంటూ తిరుగుతుండగా, దివ్య జ్ఞాన సమాజపు అగ్రనాయకులలో ఒకడైన చార్లెస్ వెబ్స్టర్ లెడ్ బీటర్ చూశాడు. ఈ లెడ్ బీటర్ కు అతీంద్రియ శక్తులుండేవట. మనిషిని చూడగానే అతని పుట్టుపూర్వాలు, గతం, భావి అన్నీ కనిపెట్టగలడట. అతనికి కృష్ణమూర్తి అసాధారణ బాలుడుగా కనబడ్డాడు. అప్పటికే దివ్య జ్ఞాన సమాజంవారు మానవాళి సముద్ధరణ కోసం జగద్గురువు త్వరలో అవతరించబోతున్నాడని నమ్ముతూ, అవతరణ ఎప్పుడు, ఎక్కడ, ఏ వ్యక్తిగా అని ఎదురుచూస్తున్నారు, కృష్ణమూర్తిని చూడగానే

అతనిలో భావి జగద్గురువు కాగల లక్షణాలు పుంజీభవించి వున్నాయని లెడ్బీటర్ కు నమ్మకం కలిగింది. కృష్ణమూర్తిని, నిత్యానందను దివ్య జ్ఞాన సమాజపు సంరక్షణలోకి తీసుకుని, వారికి విద్యాబుద్ధులు, సభ్యతా సంస్కారాలు నేర్పాలని, కృష్ణమూర్తిని జగద్గురు భూమికకు సిద్ధం చేయాలని నిశ్చయించాడు. అనీబిసెంట్ ను అంగీకరింప జేశాడు. కృష్ణమూర్తి తండ్రి నారాయణయ్యను కూడా ఒప్పించాడు; అనీబిసెంట్ కు తన ఇద్దరు పిల్లలను అతడు దత్తత ఇచ్చాడు.

(దివ్య జ్ఞాన సమాజాన్ని ఎప్పుడు, ఎవరు, ఎక్కడ, ఎందుకు స్థాపించారు. దాని విశ్వాసాలు ఎటువంటివి మొదలైన విశేషాలను ఇంతకు ముందు ఒక అధ్యాయంలో తెలుసుకున్నాము. కనుక ఇక్కడ వాటిని పునశ్చర్యణం చేయడం లేదు).

అనీబిసెంట్ పర్యవేక్షణలో, లెడ్బీటర్ ప్రత్యక్ష సంరక్షణ బాధ్యత క్రింద అప్పటికి 14 సంవత్సరాల బాలుడైన కృష్ణమూర్తి శుచి శుభ్రతలు, చదువు సంధ్యలు, క్రమబద్ధత మొదలైనవాటిని పాశ్చాత్య జాతుల పద్ధతులలో అలవరచుకున్నాడు. కాని, కొన్నాళ్ళకు లెడ్బీటర్ కృష్ణమూర్తిని సాకుతున్న విధానంపై - ముఖ్యంగా అతడిని కొన్ని లైంగిక దురభ్యాసాలకు ఉపయోగించుకుంటున్నాడని - వదంతులు బయలుదేరాయి. దీనితో భయభ్రాంతుడైన నారాయణయ్య తన ఇరువురు కుమారులను తనకు తిరిగి ఇచ్చి వేయమని అనీబిసెంట్ ను కోరాడు. ఆమె అవన్నీ గిట్టనివారు చేసే దుష్ప్రచారపు వదంతులుగా కొట్టి వేసి, తిరస్కరించింది. నారాయణయ్య కోర్టుకెక్కాడు. పిల్లలను తండ్రికి అప్పజెప్పాలని కోర్టు తీర్పు చెప్పింది. కాని, అనీబిసెంట్ లండన్ లోని ప్రీవీ కౌన్సిల్ కు అప్పీలు చేసింది. పిల్ల లిద్దరికి దాదాపుగా మైనారిటీ తీరింది కనుక, పిల్లల అభీష్టానుసారం వారిని బిసెంట్ సంరక్షణలోనే వుంచాలని తీర్పు ఇచ్చింది.

అనీబిసెంట్ కృష్ణను, నిత్యను తండ్రినుంచి, కుటుంబం నుంచి వేరు చేసి, వారిని పూర్తిగా పాశ్చాత్య వాతావరణంలో పెంచాలని, భావిజగద్గురువు (World Teacher) పాత్రకు అనుగుణంగా కృష్ణమూర్తిని తీర్చిదిద్దాలని తలపోసి, వారిని వెంట పెట్టుకుని లండన్ వెళ్లింది. అక్కడ పిల్లలిరువురిని ఇండియాలో మాజీ బ్రిటిష్ వైస్రాయికుమార్తె. న్యూఢిల్లీ నగర నిర్మాత భార్య అయిన లేడీ ఎమిలీల్యుట్నెన్స్ కు అప్పగించింది. లేడీ ల్యుట్నెన్స్ వారి సంరక్షణ భారం వహించి ఇంగ్లీషు చదువు చెప్పించింది. ధనిక మహిళలు పలువురు బిసెంట్ పైన, దివ్య జ్ఞాన సమాజం పైన అభిమానంతోను, ప్రత్యేకించి కృష్ణమూర్తిపై మోజుతోను, అతని గురించిన పోషణ బాధ్యతలో పాలు పంచుకున్నారు. పిల్లలిరువురు మాతృభాష తెలుగు మరిచిపోయారు. పూర్తిగా యూరోపియన్ వేషభాషలు, సంస్కృతి, సంస్కారం అలవరచుకున్నారు. పారిస్ లోని సార్ బోన్ యూనివర్సిటీలో చేరి ఫ్రెంచి నేర్చుకున్నారు.

శిక్షణ పూర్తి అయిందని భావించి దివ్య జ్ఞాన సమాజం నాయకులు 1923లో

ఒకానొక శుభ ముహూర్తాన హాలెండ్‌లోని ఒమెన్ పట్టణంలో కృష్ణమూర్తిని జగద్గురువుగా (మైత్రేయ బోధినత్వుడు దుఃఖిత మానవాళి సముద్ధరణ కోసం 'యుగేయుగే' కృష్ణుడు, బుద్ధుడు, క్రీస్తు మొదలైన మహోన్నత వ్యక్తులుగా జన్మిస్తాడని దివ్య జ్ఞాన సామాజికుల నమ్మకం. ఆ మైత్రేయుడే ఈ యుగంలో తనకు తగిన వాహిక (vehicle) కృష్ణమూర్తి శరీరమేనని తలచి అతనిలో అవతరించాడని కూడా సమాజనాయకులు నమ్మారు, నమ్మించారు) ప్రకటించారు. అతడు అధినేతగా "ఆర్డర్ ఆఫ్ ది స్టార్ ఇన్ ది ఈస్ట్" (ప్రాచ్యతార) అనే సంస్థను స్థాపించారు. దానికి అయిదు ఖండాల నుంచి కుప్పతెప్పలుగా విరాళాలు వచ్చి పడ్డాయి. అపార ధనరాసులు, ఆస్తులు పోగు పడ్డాయి.

కృష్ణమూర్తికి దివ్యజ్ఞాన సమాజానికి చెందిన ధనికులు బ్రహ్మరథం పట్టారు. భోగభాగ్యాల మధ్య రాజకుమారుడివలె పెరిగాడు. వేషంలో, భాషలో, నడిచే తీరులో, ప్రవర్తనలో అన్నిటిలో రాకుమారుడివలెనే ఉండేవాడు. అసలే అందగాడేమో, జగద్గురు పాత్రలో అతడు చూపరులను ఒక గొప్ప సమ్మోహన శక్తితో అయస్కాంతంవలె (personal magnetism, charisma) తో ఆకర్షించేవాడు. బెర్నార్డ్ షా అతడిని చూసి అంత అందగాడిని తానింతవరకు చూడలేదన్నాడు. ఒక హాలీవుడ్ సంస్థ అతడు గౌతమబుద్ధుడుగా చలనచిత్రం తీయాలని తలపోసిందిగాని అతడు తిరస్కరించాడు. 1925లో కృష్ణమూర్తి అడయారులో మొట్టమొదటి ప్రసంగం చేశాడు. ప్రవక్తలా ప్రసంగించాడు. తాను విద్వంసం చేయడానికి కాక, విచ్చిన్నం చేయడానికి కాక, నిర్మించడానికి వచ్చానని చెప్పాడు. (కృష్ణమూర్తి ఇంగ్లీషు శైలి గొప్పకవితా సౌందర్యంతో పాఠకులను సమ్మోహితులను చేస్తూ వుంటుంది. ఉదాహరణకు కృష్ణమూర్తి 1927లో వ్రాసిన The Kingdom of Happiness అనే గ్రంథాన్ని 1944లో ఈ రచయిత తన కాలేజీ రోజులలో చదివి పరవశించిపోయి కొన్ని ప్యాసేజెస్‌ను బట్టీ పట్టడం జరిగింది. కృష్ణమూర్తి మనిషి ఎంత అందంగా వుండేవాడో అతని వచన రచన అంత అందంగా వుండేది.)

కాని, క్రమక్రమంగా కృష్ణమూర్తిలో ఏదో అసత్యప్తి, ఏదో అశాంతి పొడచూపసాగాయి. అటువంటి అసంతృప్తి, అశాంతి (విశ్వదర్శనం - పాశ్చాత్య చింతన ఉపోద్ఘాతంలో పేర్కొన్నట్లు) ఒకప్పుడు శ్రీరామునికి కలిగింది, సిద్ధార్థునికి కలిగింది. అది సమస్త భోగభాగ్యాల మధ్య, అసంఖ్యాకుల ఆరాధనా భావం మధ్య కలిగే ఆత్మికాసంతృప్తి, ఆత్మికాశాంతి; తన జగద్గురు పాత్ర పట్ల, ఆ "పాత్ర"ను తాను అభినయించవలసి వచ్చిన పరిస్థితుల పట్ల అది అసంతృప్తి.

ఇంతలో అతని తమ్ముడు నిత్యానందకు క్షయ వ్యాధి సోకింది. కాలిఫోర్నియాలోని ఓహై (Ojai) అనే ప్రదేశంలో అక్కడి చక్కని వాతావరణానికి జబ్బు నుంచి కోలుకుంటాడని తలచి అక్కడికి అతడిని తరలించారు. కోలుకోవడానికి బదులు తాను ప్రాణాధికంగా ప్రేమించే

తమ్ముడు మరణించడం కృష్ణమూర్తిని విపరీతంగా క్రుంగదీసింది. అతని అసంతృప్తి, అశాంతి మరింత ఎక్కువైనాయి. దివ్య జ్ఞాన సమాజం నాయకులు తన కోసం నిర్మించిన జగద్గురు పాత్ర అనే బంగారు పంజరంలో చిలుకలా జీవిస్తున్నానని గ్రహించాడు. 1929లో హాలెండ్‌లోని ఒమెన్‌లో జరిగిన వార్షిక మహాసభలో అతడు తిరుగుబాటు ప్రకటించాడు. తాను జగద్గురు పాత్ర అనే బంగారు పంజరంలో చిలుకలా జీవిస్తున్నానని గ్రహించాడు. 1929లో హాలెండ్‌లోని ఒమెన్‌లో జరిగిన వార్షిక మహాసభలో అతడు తిరుగుబాటు ప్రకటించాడు. తాను జగద్గురువును కానన్నాడు. సామాన్య మానవుడినే అన్నాడు. “ఆర్డర్ ఆఫ్ ది స్టార్ ఆఫ్ ది ఈస్ట్” సంస్థను రద్దు చేశాడు. దానికి వచ్చిన అశేష విరాళ ధనరాసులను, స్థిర చరాస్తులను ఎవరివి వారికి తిరిగి ఇచ్చి వేస్తున్నానని ప్రకటించాడు.

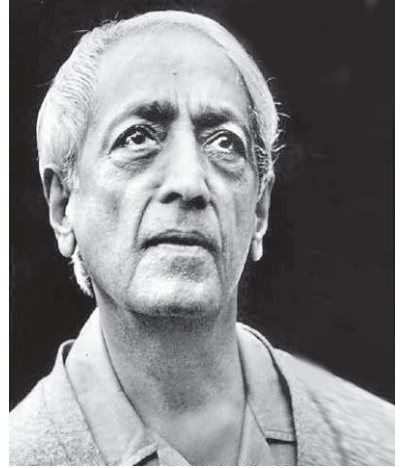
ఈ సంఘటన అనీబిసెంట్, లెడ్ బీటర్ ప్రభృతులకు ఎంత దిగ్భ్రాంతి, ఎంత ఆవేదన కలిగించిందో చెప్పనలవి కాదు. తమ శ్రమ అంతా వృథా అయినందుకు ఖిన్నులయ్యారు. కృష్ణమూర్తిపై లెడ్ బీటర్‌కు పట్టరాని కోపం వచ్చింది. కాని, అనీబిసెంట్‌కు తన దత్తపుత్రనిపై ప్రేమానురాగాలు, అతని జగద్గురుత్వంపై విశ్వాసం మాత్రం సడలలేదు. మనస్తాపం చెందింది, జబ్బు పడింది. అప్పటికే ఆమెకు వృద్ధాప్యం (82 సంవత్సరాలు) ముంచుకొచ్చింది. దగా, దౌర్జన్యం, క్రౌర్యం, కాపట్యంతో కూడిన ఈ లోకంలో కృష్ణమూర్తి ఒంటరిగా ఎలా బ్రతుకుతాడా అని ఆవేదన చెందింది. ఆమె ప్రోత్సాహంతోను, స్వచ్ఛందంగాను కొందరు సభ్యులు సమాజానికి రాజీనామా ఇచ్చి కృష్ణమూర్తికి అండగా నిలిచారు. అతనికి కొత్త అనుచర వర్గం పెరిగింది. ప్రపంచ పర్యటనలు, ప్రసంగాలు యథావిధిగా సాగాయి. కృష్ణమూర్తి ఫౌండేషన్ పేరిట మద్రాసు, ఋషీ వ్యాలి (మదనపల్లి), వారణాసి, ఢిల్లీ, ఇంగ్లండు, అమెరికా మొదలైన చోట్ల విద్యాసంస్థలు, ప్రచురణ సంస్థలు, ట్రస్టులు వెలిశాయి.

ద్వితీయ ప్రపంచయుద్ధం సమయంలో విదేశాలలో వున్న కృష్ణమూర్తి ఇండియా తిరిగి రాలేదు. కాలిఫోర్నియాలోని ఓహైలో స్థిర నివాసం ఏర్పరచుకొన్నాడు. అక్కడి నుంచే పర్యటనలు సాగించేవాడు. యుద్ధానంతరం 1947లో ఇండియావచ్చాడు. అప్పటి నుంచి దాదాపు ప్రతి సంవత్సరం వచ్చేవాడు. ఢిల్లీ, వారణాసి, బొంబాయి, మద్రాసు, ఋషీ వ్యాలీ, బెంగళూరు మొదలైన చోట్ల మకాం చేసి తన విద్యా సంస్థల బాగోగులను తనిఖీ చేసేవాడు; ప్రసంగాలు చేసేవాడు; మళ్లీ విదేశాలకు పయనమయ్యేవాడు.

ప్రపంచ పర్యటనల సందర్భంగా సుప్రసిద్ధ వ్యక్తులతో పరిచయాలయ్యేవి. బెర్నార్డ్ షా, ఆల్బన్ హాక్స్‌లీ (The First and Last Freedom) పుస్తకానికి హాక్స్‌లీ ఒక గొప్ప పీరిక వ్రాశాడు.), సోమర్‌సెట్ మామ్, హెన్రీ మిల్లర్ ప్రభృతి రచయితలు అతని స్నేహితులు, ఇంకా ఎందరో గాయకులు, రాజకీయనాయకులు, కవులు, కళాకారులు, సినిమానటీ నటులు అతని మిత్రశ్రేణిలో వుండేవారు.

జవహర్‌లాల్ నెహ్రూకు అనీబిసెంట్ పట్ల ఎంతో గౌరవం. చిన్నతనంలో ఆమె ప్రసంగాలు విని కొన్నాళ్లు థియసాఫికల్ సొసైటీలో సభ్యుడుగా వున్నాడు. కృష్ణమూర్తిని కూడా నెహ్రూ అభిమానించాడు. ఇందిరాగాంధీ కూడా అంతే. అలాగే అచ్యుత్ పట్వర్ధన్ ప్రభృతులు.

ఆయన ప్రసంగాల పద్ధతిలో ఒక విలక్షణ ఆకర్షణ వుంది. తెల్లబడుతున్న జుట్టు, తెల్లని లాల్చీ, తెల్లని పైజామా, ఒక శిల్పి చేతిలో తీర్చిదిద్దబడినట్టు కనబడే అందమైన, ప్రశాంత గంభీరమైన ముఖం. తెల్లని దుప్పటి పరచిన, కొంచెం ఎత్తయిన వేదికపై భాషింపట్టు వేసుకుని కూర్చుంటాడు. కొంత దూరంలో తెల్లని చాందినీ క్రింద శ్రోతలు ఆయననే చూస్తూ కూర్చుంటారు. (1948లో కృష్ణమూర్తి మద్రాసు వచ్చినప్పుడు నుంగబాకంలో స్టేర్లింగ్ రోడ్‌లోని ఒక మిత్రుని ఇంటి ఆవరణలో కొన్ని రోజుల పాటు చేసిన

ప్రసంగాలకు ఈ రచయిత ఆసక్తికొద్దీ హాజరయ్యాడు). తొలుత కృష్ణమూర్తి తాను ఆనాటి వక్తవ్యాంశంపై చిన్న ఉపన్యాసం చేస్తాడు. తర్వాత ప్రశ్నోత్తరాలు. ఎవరెంత కొంటెగా ప్రశ్నలు వేసినా విసుక్కుకుండా, తొణక్కుండా, బెణక్కుండా, తాపీగా, ధారాసదృశంగా మాట్లాడుతూ సమాధానాలు చెబుతాడు. ఆయన ప్రసంగాల వలె సమాధానాలు కూడా శ్రోతలకు, వ్యవక్తులకు పూర్తిగా అర్థమవుతున్నట్టు కనబడదు. గొప్ప కవిత్వం వెలనే, గొప్ప తత్వచింతన వలనే, ఆలోచించిన కొద్దీ అర్థమవుతున్నట్టు వుంటూ, అవి ఆకర్షిస్తాయి. ఉపమానాలు, జోకులు, చతురోక్తులు, తన అనుభవాలు, పిట్టకథలు ప్రకృతి వర్ణనలతో ఆయన ఇంగ్లీషులో - కవిత్వం, తాత్వికత, జీవితానుభవం, మానవ మనస్తత్వ పరిశీలన, కొంత హితబోధ, కొంత మందలించు - అన్నీ కలగలిసి, కలనేతగా శ్రోతలను మంత్రముగ్ధులను చేస్తాయి. విన్న కొద్దీ వివాలని, ఆలోచించిన కొద్దీ ఆలోచించాలని అనిపిస్తుంది.

రాజగృహ పురంలోనో, శ్రావస్థిలోని జేతవనంలోనో గౌతమబుద్ధుడు అలా కూర్చుని ప్రసంగించే వాడా? ఏథెన్స్‌లో సోక్రటీస్ ఏ మిత్రుని గృహంలోనో అభిమానుల మధ్య అలాగే మాట్లాడుతూ కూర్చునేవాడా? ఏసుక్రీస్తు అలాగే సెర్మనైజ్ చేస్తూ 'మెస్సైయేజ్' చేసేవాడా?

సత్యం, శివం, సుందరం, న్యాయం, స్వేచ్ఛ, విద్య - ఇలా ఎన్నో ప్రశ్నలపై సంవాద ధోరణిలో ప్రసంగాలు సాగేవి. అయితే, అర్థ శతాబ్దం పాటు ఎన్ని సభలలో ప్రసంగించినా మౌలిక ప్రాతిపదిక 1929లో ఒమెన్ సభలో చేసిన ప్రసంగసారమే. హిందూ మతంలో గురు, శిష్య వ్యవస్థ ముఖ్యం. గురూపదేశం పొందకుండా, గురువు మార్గం చూపకుండా శిష్యుడు సాధన ప్రారంభించరాదు. అన్ని మతాలలోనుపవిత్రగ్రంథాలు ముఖ్యం. వాటిని పారాయణం చేయాలి. వాటి ఉపదేశాలను పాటించాలి. ఎదురు ప్రశ్నించరాదు. అలాగే ప్రార్థనలు, పూజలు, భజనలు. కాని అన్ని మతాలలోని వ్యవస్థీకరణ వద్దతిని (institutionalisation) కృష్ణమూర్తి తిరస్కరించాడు.

“సత్యం అనేది దారీ తెన్నులేని దేశం. ఏ దారిన మీరు నడిచినా, ఏ మతానిన, ఏ ఉపమతాన్ని ఆశ్రయించినా మీరు సత్యాన్ని చేరలేరు. అదీ నా దృక్పథం. దానికి నేను పూర్తిగా, నిర్బుంధంగా కట్టుబడి వున్నాను. సత్యం అసంతృప్తమైనది, అనియతమైనది, ఏ మార్గాన్ని అనుసరించినా అసభిగమ్యమైనది. అందుచేత దాన్ని వ్యవస్థీకరించడం సాధ్యం కాదు. ఒక నిర్దిష్టపథంలో ప్రజలను నడిపించడానికి, నడవండని బలవంత పెట్టడానికి ఏ సంస్థను స్థాపించరాదు. ఈ విషయం మీరు మొదటగా అర్థం చేసుకుంటే, ఒక విశ్వాసాన్ని వ్యవస్థీకరించడం (organise చేయడం) ఎంత అసాధ్యమో మీరే గ్రహించగలరు. విశ్వాసం అనేది పూర్తిగా వ్యక్తిగత వ్యవహారం, దాన్ని మీరు సంస్థాగతం చేయలేరు. చేయరాదు. అలా చేస్తే అది మృతప్రాయమవుతుంది. శిలీభూతమవుతుంది. అప్పుడది ఇతరులపై నిర్బంధంగా విధించే మతం అవుతుంది. లేక ఉపమతం అవుతుంది, మతాచారం అవుతుంది.

ప్రపంచమంతటా ఈ పనే ప్రతివాడు చేయడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు. సత్యాన్ని సంకుచితం చేస్తున్నారు. బలహీనులపై, తాత్కాలికంగా అసంతృప్తమైన వారిపై ప్రయోగించే ఒక ఆటవస్తువుగా చేస్తున్నారు. సత్యాన్ని మీరు పైనుంచి క్రిందికి తీసుకురాలేరు; వ్యక్తి తానే ఆ అంతస్తును అందుకొనడానికి యత్నించాలి. కొండను లోయలోనికి దించలేరు.

అందుచేతనే నా ఆభిప్రాయం ప్రకారం ‘ఆర్డర్ ఆఫ్ ది స్టాక్’ సంస్థను రద్దు చేయవలసి వుంటుంది. అయినా, ఆ పిదప మీరు ఇతర సంస్థలలో సభ్యులుగా చేరి సత్యాన్వేషణ చేస్తూ కొనసాగుతారు. నా మటుకు నేను ఏ ఆధ్యాత్మిక సంస్థకు చెందిన వాడిని కాదలచడం లేదు. ఈ విషయం మీరు అర్థం చేసుకోండి. ప్లీజ్.

ఒక ప్రయోజనంకోసం ఒక సంస్థను ఏర్పాటు చేస్తే, అదొక ఊతకర్ర, ఒక బలహీనత, ఒక బంధనం అవుతుంది. అది వ్యక్తిని అవిటిపరుస్తుంది. ఎదగనివ్వదు. తన అద్వితీయత (uniqueness) ను నిరూపించుకోనివ్వదు. అద్వితీయత కేవలం, అనియతం అయినట్టి

సత్యంలో వున్నదనే విషయాన్ని గ్రహించనివ్వదు. నేను ఆర్డర్ ఆఫ్ ది స్టార్ అధినేతను కనుక, దాన్ని రద్దు చేయనిశ్చయించడానికి అది మరొక కారణం.

ఇదేదో మహా ఘనకార్యం కాదు. ఎందుకంటే నాకు అనుచరులు అక్కరలేదు. ఈ మాట నిజంగానే, నిశ్చయంగానే చెబుతున్నాను, మీరు మరొకరిని అనుసరించ నారంభించిన మరుక్షణం మీరు సత్యాన్ని అనుసరించడం మానివేస్తారు. నేను చెప్పేదాని పట్ల మీకు సావధానత వున్నదో లేదో నాకు అనవసరం. ఈ ప్రపంచంలో నేనొక వని నిర్వర్తించదలచుకున్నాను, దాన్ని అచంచల ఏకాగ్రతతో నిర్వర్తించి తీరుతాను. నా ఆందోళనంతా ఒకే ఒక ముఖ్య విషయం గురించి. మానవుడిని స్వతంత్రుడుగా చేయాలన్నదే నా తపన, అన్ని పంజరాలనుంచి, అన్ని భయాలనుంచి, మనిషిని విముక్తుడిని చేయాలి, అంతే తప్ప మతాలను, కొత్త మతశాఖలను స్థాపించనివ్వడం కాదు; కొత్తవాదాలను, కొత్త తత్వచింతనలను రూపొందించనివ్వడంకాదు. అయితే మరి, నీవెందుకు ప్రపంచమంతా సంచరిస్తావు, ఎడతెగకుండా ఎందుకు ప్రసంగిస్తూ వుంటావు అని మీరు నన్ను సహజంగానే అడుగుతారు. ఎందుకిలా చేస్తున్నానో చెబుతాను; నాకు అనుచరగణం కావాలని కాదు; ప్రత్యేక శిష్యుల ప్రత్యేక బృందాన్ని కోరి కాదు. ఎంత అసంబద్ధంగా, ఎంత హాస్యాస్పదంగా, ఎంత అల్పంగా విభిన్నతలున్నా, మానవులు తమ తోటి మానవులకంటే విభిన్నంగా వుండాలని కోరుతారో చూస్తే నాకు ఆశ్చర్యంగా వుంటుంది. అటువంటి అసంబద్ధతను నేను ప్రోత్సహించను. నాకు శిష్యులు లేరు, సందేశహారులు లేరు; భూమి మీదనే కాదు, ఆధ్యాత్మిక సీమలో కూడా.

ధనవ్యామోహం కాని, సుఖమయ జీవంగాని నన్ను ఆకర్షించలేవు. సుఖజీవితం గడపగోరితే నేను ఈ శిబిరానికి (ఓమెన్), ఈ శీతల దేశానికి వచ్చేవాడిని కాను. ఈ వ్యవహారాన్ని తేల్చేద్దామని అనుకుంటున్నాను. అందుకే నిష్పర్షగా మాట్లాడుతున్నాను. ప్రతి ఏడు ఇలా చిన్న పిల్లల మాదిరిగా చర్చలు జరపడం నా కిష్టం కాదు.

ఒక పత్రికా విలేఖకుడు నన్ను ఇంటర్వ్యూ చేస్తూ వేలాదిగా సభ్యులున్న ఒక గొప్ప సంస్థను ఇలా రద్దు చేయడం చాలా గొప్ప విషయమని వ్యాఖ్యానించాడు. అతనికి అది గొప్ప విషయంగా కనబడింది. “మరి ఇకపై మీరు ఏమి చేస్తారు? ఎలా బ్రతుకుతారు? మీకు అనుచరులుండరు కదా? మీ ప్రసంగాలు ఎవరూ వినరుకదా?” అని అతడు ప్రశ్నించాడు. కాని, నేను చెప్పేది విని, అలా జీవించి, అనంతత్వం వైపు దృష్టి సారించే వారు అయిదుగురున్నా నాకు చాలు. నేను చెప్పేది అర్థం చేసుకోలేని వారు, ఏవో పూర్వ నిర్దిష్టాభిప్రాయాలలో మునిగి తేలుతూ, కొత్తదనాన్ని నిరాకరిస్తూ, కొత్తదనాన్ని కూడా ఊషర క్షేత్రం వంటి తమ స్తబ్ధ వ్యక్తిత్వాలకు అనుగుణంగా అనువదింపజేసుకో జూచే వారు ఎన్నివేల మంది అనుచరులుంటేనేం, లేకపోతేనేం?

నేను స్వతంత్రుడిని, నిర్బంధుడిని, సంపూర్ణుడినికనుక, ఒక పాక్షికుడిని, సాపేక్షికుడిని కాను కనుక, శాశ్వత, సంపూర్ణ సత్యాన్ని కనుక, నన్ను అవగాహన చేసుకో గోరిన వారు కూడా స్వతంత్రులుగా వుండాలని, నన్ను అనుసరించరాదని, ఒక మతంగానో, ఉపమతం (sect) గానో తయారయ్యే ఒక పంజరంగా నన్ను మార్చి వేయరాదని నేను కోరుతున్నాను. అన్ని భయాలనుంచి - మతభీతి, మోక్షభీతి, మోక్షభీతి, ఆధ్యాత్మిక భీతి, ప్రేమభీతి, జీవిత భీతి- మొత్తం సమస్త భయాలనుంచి వారు విముక్తులు కావాలని కోరుతున్నాము.

బయటి నుంచి ఎవ్వరూ మిమ్మల్ని స్వతంత్రులుగా చేయలేరు. వ్యవస్థీకృత పూజలుగాని, ఒక లక్ష్యం కోసం ప్రాణం బలిదానంగాని మిమ్మల్ని విముక్తుల్ని చేయలేవు. మీరొక సంఘాన్ని ఏర్పరచడం వల్లగనీ, ఒక పనిలో నిమగ్నమైపోవడం వల్లగాని మీరు విముక్తులు కాలేరు.

ఆనంద సామ్రాజ్యపు (kingdom of Happiness) ద్వారానికి ఎవరో కొందరి వద్దనే తాళపు చెవి వుందని మీరు భావిస్తున్నారు. ఉహు, ఎవరి వద్దా ఆ తాళపుచెవి లేదు. ఆ తాళపుచెవిని తన వద్ద వుంచుకునే అధికారం ఎవరికీ లేదు. ఆ తాళపు చెవి మీరే, మీ ఆత్మే, మీ ఆత్మే. మీ ఆత్మ అభ్యున్నతిలో, పరిశుద్ధీకరణ (purification) లో, సత్పథ పరిచ్యుతులు (incorruptibility) కాక పోవడంలో మాత్రమే అఖండానంద సామ్రాజ్య కవాట విపాటన సాధనం వున్నది.

పైన ఉదాహరించిన వాక్యాలు కృష్ణమూర్తి 1929లో ఓమెన్ (హాలెండ్) మహాసభలో చేసిన మహాోపన్యాస భాగాలు. అదే అనీబిసెంట్ను నిర్వాంతపరచిన ఉపన్యాసం, చాలా మందిని ఆగ్రహోదగ్రులను చేసిన ప్రసంగం. అతడిని అడయారు నుంచి గెంటి వేశారు. క్రమంగా అతడు దివ్యజ్ఞాన సమాజానికి దూరమయ్యాడు. మరు సంవత్సరం దానికి రాజీనామా ఇచ్చాడు.

నాటినుంచి ప్రపంచ పర్యటన, ఇవాళ ఆస్ట్రేలియాలో, రేపు అమెరికాలో, ఎల్లుండి ఇంగ్లండులో, లేదా ఫ్రాన్సులో, లేదా ఇండియాలో... ఇలా వేలాది సభలలో తన నూతన సందేశరహిత సందేశాన్ని వినిపిస్తూ వచ్చాడు. తాను జగద్గురువును కానన్నాడు. కాని అలా కాదనడంలోనే జగద్గురువయ్యాడు. అక్షరాలా జగత్తు అంతా పర్యటిస్తూ తన ఉపదేశాలను ఉపన్యసించాడు.

ఏది నిజమైన విద్య?

కృష్ణమూర్తి తన అసంఖ్యాక ప్రసంగాలలో స్పృశించిన విషయం లేదు. మానవ జీవితంలోని ప్రతి చిన్న పెద్ద విషయం గురించి ఆలోచన చేశాడు. తన ఆలోచనలను ప్రకటించాడు; ఇతరుల సందేహాలను నివృత్తి చేయడానికి ప్రయత్నించాడు. కాని, ఆయన

సందేహ నివారణ మార్గం విలక్షణంగా, ఇతరుల బోధల కంటే విభిన్నంగా వుంటుంది. పుచ్చకుడి ప్రశ్నకు ఎదురు ప్రశ్న వేస్తాడు. తర్వాత సమాధానం చెబుతాడు అది కొంచెం సాక్రాటిక్ పద్ధతిలో వుంటుంది.

విద్య గురించి కృష్ణమూర్తి చాలా వ్రాశాడు. ఆయన ప్రధాన వక్రవ్యాంశం విద్య, చిన్నతనంలో తన చేదు అనుభవాలను గుర్తు పెట్టుకొని విద్య ఎలా వుండరాదో, ఎలా వుండాలో చెప్పాడు.

విద్యా ద్వారా పుస్తకాల ద్వారా, ఉపాధ్యాయుల ద్వారా మన చుట్టూ విస్తరించి వున్న ఈ ప్రపంచం గురించి, సాంఘిక, రాజకీయ, ఆర్థిక, వైజ్ఞానిక, సాంకేతిక పరిజ్ఞాన సముపార్జన ముఖ్యమే. కాని అది అసలైన విద్య కాదు. అది సమాచార సేకరణ. జీవితాన్ని చదవడం అసలైన విద్య. జీవితమంటే సమస్త మానవానుభవం. మానవుని అనుభవంలోకి వచ్చే సమస్తాన్ని తెలుసుకోవాలి. అనుభవంలోకి రాని దాన్ని కూడా తెలుసుకోవాలి. జీవితంలోని సుఖదుఃఖాలు, బాధలు, కన్నీళ్లు, సంతోషాలు, ఒడుదుడుకులు అన్నీ తెలుసుకోవాలి. వాటి కారణాలను తెలుసుకోవాలి. సోక్రటీస్ కు డెల్ఫిక్ ఆరకిల్ (గణాచారి) చెప్పినట్టు నిన్ను గురించి నీవు తెలుసుకోవాలి. నిన్ను నీవు తెలుసుకుంటే అంతా తెలిసినట్టే.

డిగ్రీలు, ఉద్యోగాలు, బ్రతుకు తెరువుకై వెదకులాట, ప్రాకులాట అవసరమే. కార్లు, సేవకులు, హోదా, పలుకుబడి, అధికారం, పెళ్లి, పిల్లలు, వృద్ధాప్యం, మరణం - వీటిలో కొన్ని అంతా కోరుకునేవి, కొన్ని అనివార్యంగా వచ్చేవి. కాని, ఇవి కాదు జీవితమంటే. అవి కాదు విద్య నుంచి మనం సాధించవలసినవి. వాటిని దాటి పోవాలి.

నిజమైన విద్య నిర్భయంగా ఆలోచించే సామర్థ్యాన్ని ఇస్తుంది. భయరాహిత్యాన్ని కలిగిస్తుంది. భయాలకు - అన్ని రకాల భయాలకు - కారణం ఏమిటి? కోరికలు. వాటివల్ల మనో నిర్మలత నశిస్తుంది. భయం అంకురిస్తుంది. రానిది రాదేమో, ఉన్నది పోతుందేమో, కోరుకున్నది లభించదేమో, ఇటువంటి ఆందోళనల వల్ల భయాలు. వీటిని విద్య పోగొట్ట గలగాలి.

నిర్భయంగా అన్నిటిని ప్రశ్నించడం నేర్చుకోవాలి. మతం చెప్పిందనో, గురువు చెప్పాడనో, దేవుడు శాసించాడనో, సంఘపు కట్టుబాట్లు, ప్రభుత్వ శాసనాలు ఒప్పుకోవనో భయపడితే, మనం అస్వతంత్రులం అవుతాము. పారతంత్ర్య పంకంలో పడిపోయి దొర్లుతూ వుండిపోతాము. ఏ మహాత్ముడు, ఏ పరమ గురువు, ఏ ఆచార్యుడు, ఏ ఉపాధ్యాయుడు, ఏ మంత్రి, తల్లిదండ్రులు, స్నేహితులు చెప్పినా, మత గ్రంథాలలో వ్రాసివున్నా మీకు నచ్చని పక్షంలో మీరు దేన్ని గుడ్డిగా అంగీకరించరాదు. ధైర్యంగా అన్నిటిని ప్రశ్నించకుండా, సంతృప్తి

చెందకుండా లొంగిపోరాదు. దీనికి చాలా ధైర్యం కావాలి. నిర్భీతి కావాలి. కష్టాలను ఎదుర్కోవాలి. ప్రశ్నించకుండా అన్నిటికీ తలూపితే జీవితం సుఖంగానే గడిచి పోతుంది. కాని, అది నిజమైన జీవితం కాదు. ప్రశ్నించడం నేర్పనిది విద్య కాదు. అలా నేర్పేదే అసలైన విద్య. వ్యక్తికి సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యానుభవాన్ని సంతరించేదే అసలైన విద్య.

స్వాతంత్ర్యం అంటే? విముక్తి. దేని నుంచి విముక్తి? తల్లి దండ్రుల అర్థంలేని కట్టడుల నుంచి; పరిసరాలు, సంఘం, మతం, సంప్రదాయాలు వీటన్నిటి ఒత్తిళ్ళ నుంచి విముక్తి. అంధ విశ్వాసాల నుంచి, ప్రభుత్వపు అన్యాయపు చట్టాలకు లొంగుబాటు నుంచి విముక్తి. అలాగే మీ వ్యక్తిగత భద్రత, మీ భవిష్యత్తు, మీ కుటుంబ భద్రత, కీర్తి, ప్రతిష్ఠ మొదలైన వాటి గురించిన ఆందోళన నుంచి విముక్తి. వీటిని గురించి పూర్తి ఎరుక (awareness) కనుక మీకు కలిగితే మీరు విముక్తి పొందినట్టే, కోరికలే బంధనాలు. వాంఛారాహిత్యమే స్వాతంత్ర్యం.

విద్య మిమ్మల్ని మీరుగానే ఎదగనివ్వాలి. మరొకరుగా మారాలని, మరొకరిలా మారాలని, మహాత్ముడుగానో, గొప్ప ధనికుడుగానో, నాయకుడుగానో వున్నట్టుండి మారాలని వాంఛిస్తే మీరు మీరుగా మిగలరు - అంటే, ఏదో ఆదర్శం అనేది తగదు, ఒకరి గురుత్వం తగదు; ఏ మత గ్రంథం, ఏ మూఢ విశ్వాసం అనుసరణీయం కావు. మనలోకి మనం చూసుకుని, మనల్ని మనం అర్థం చేసుకోవాలి. అప్పుడుగాని మనం స్వతంత్రులం కాలేము.

ఎరుక అంటే సమాచారం కాదు, విజ్ఞానంకాదు. ప్రపంచంలోని గొప్ప గ్రంథాలన్నీ చదివినా ఎరుక అనేది లభించదు. సమాచారం, విజ్ఞానం లభిస్తాయి. వివేకం లభించదు. మన మనస్సును మనం అర్థం చేసుకోవాలి. అప్పుడు ఎరుక మేలుకుంటుంది. మన చుట్టూ ప్రపంచాన్ని పరిశీలించాలి. తోటి వారి గురించి, వారి వుద్దేశాలు అన్నీ గ్రహించాలి. అప్పుడు ప్రపంచాన్ని అర్థం చేసుకోగలము. అదీ ఎరుక అంటే. ప్రేమ వున్న చోటనే ఎరుక వుంటుంది. ప్రేమ ఉన్నచోటనే భయరాహిత్యం వుంటుంది.

నిజమైన ప్రేమ ప్రతిఫలాన్ని ఆశించరాదు. మనం ప్రకృతిని చూసి దాన్ని ప్రేమిస్తాము. అందమైన పువ్వును చూసి, ఉల్లాసం కలిగించే ఉషోదయ దృశ్యాన్ని, పచ్చని పొలాలు, చెట్లు, చెరువులు, నదులు, కొండలు మొదలైన వాటిని చూసి వాటిని ప్రేమిస్తాము. ఏ ప్రతిఫలాన్ని కోరకుండా వాటిని ప్రేమిస్తాము. అలా మానవుల్ని, జీవితాన్ని, ప్రపంచాన్ని ప్రేమించగలగాలి. నిస్వార్థ ప్రేమవల్ల ఆనందం అయాచితంగానే లభిస్తుంది. దానివల్ల స్వాతంత్ర్యం లభిస్తుంది. నిజమైన ప్రేమ స్వేచ్ఛకు దారి తీస్తుంది.

మనం జీవితం నుంచి ఏమి కోరుతాము? సుఖాన్ని, ఆనందాన్ని, కాని, వాటి కోసం వెంపర్లాడితే అవి లభించవు. విద్యాధిక్యత, విజ్ఞానార్జన, ధనాధ్యత, గొప్ప అధికారం,

కీర్తి ప్రతిష్ఠలు మొదలైన వాటివల్ల సుఖం లభిస్తుందని చాలామంది అశిస్తారు. కాని, అది వట్టి భ్రమ. వాటివల్ల వచ్చే సుఖం తాత్కాలికం. కోరినది చేజిక్కిన తర్వాత అది కలిగించిన సుఖం మాయమవుతుంది. తిరిగి బాధకు, వేదనకు, దుఃఖానికి దారితీస్తుంది. సుఖం కోసం తాపత్రయపడితే సుఖం లభించదు. ప్రయత్నపూర్వకంగా ఆనందం లభించదు. సూర్యోదయం కాంతిని ఎలా వెదజల్లుతుంది? పువ్వు ఎలా వికసిస్తుంది? నది ఎలా నిర్మలంగా, మందమందంగా ప్రవహిస్తుంది? కోకిల ఎలా కుహారావం చేస్తుంది? వర్షం ఎలా కురుస్తుంది? అలా ప్రయత్నరహితంగా ఆనందం లభించాలి. ప్రయత్నపూర్వకంగా సుఖం కలగవచ్చు. కాని, దాని అశాశ్వతాన్ని గ్రహించాలి.

దేని గురించి అయినా భయపుడుతుంటే సుఖం లభించదు. భయం అసుఖానికి దారి తీస్తుంది. భయరాహిత్యమే నిజమైన ఆనందానికి దారితీస్తుంది.

మనస్సు చాలా చిత్తమైనది, అది నిరంతరం ప్రవహించే ఆలోచనా స్రవంతి. ఒక అలవెనుక మరొక అల వచ్చినట్టు ఒక ఆలోచన వెన్నంటి మరొక ఆలోచన వస్తూవుంటుంది. దాన్ని ఆపలేము, ఆపడానికి ప్రయత్నించరాదు కూడా. నదీ తీరాన నిలబడి నదీ ప్రవాహాన్ని గమనించాలి. ఆలోచనలను నిగ్రహించడానికి ప్రయత్నించరాదు. అలా ప్రయత్నించిన కొద్దీ ఆలోచనా వాహినిలో అలజడి, అశాంతి, కల్లోలం పెరుగుతూ పోతాయి. ఆలోచనలు ఎలా వస్తున్నాయో గమనించాలి. ఆలోచనల ఒడ్డున నిలబడి ఆలోచనల తీరును, వాటి స్వభావాన్ని, వాటి కారణాన్ని గమనించాలి. వాటి గురించిన ఎరుకను సంపాదించాలి. అప్పుడు మనస్సు శాంతిస్తుంది. నిలకడ పొందుతుంది. అప్పుడు ఉల్లాసం, ఉత్సాహం, ఆనందం కలుగుతాయి. అప్పుడు దేన్ని గురించి ఆందోళన, భయం వుండదు. అసంతృప్తి వుండదు.

మన మనస్సు ఎలా పనిచేస్తున్నదో తెలుసుకోవడమే విద్య లక్ష్యం కావాలి. మన మనస్సు ఎలా పని చేస్తున్నదో తెలుసుకోలేకపోతే, ఎంత పెద్ద చదువులు చదివినా మనో వ్యాపార రహస్యం కనిపెట్టలేకపోతే, విద్య వ్యర్థం. మన మనస్సు తలుపులు మూసి వేసిన గదిలాంటిది కాదు. అందులో మన చుట్టూ ప్రపంచమంతా ప్రతిబింబిస్తుంది. అందులో లక్షల సంవత్సరాల మానవ పరిణామక్రమం నిక్షిప్తమై వుంటుంది. దాన్ని, దాని పని తీరును గమనించడమే సత్య దర్శనానికి మార్గం. అది ఒకరు చెప్పేది కాదు. మీకు మీరే తెలుసుకోవాలి. మతం, మతాచార్యులు, మత గ్రంథాలు, ప్రభుత్వాలు, శాసనాలు, సంఘం, దాని కట్టుబాట్లు విద్య, సైన్సు ఇవేవీ మన మనస్సును గురించిన ఎరుకను మనకు అందించలేవు. దాన్ని అంతర్ముఖులమై మనకు మనమే తెలుసుకోవాలి. మన మనస్సును గురించిన ఎరుకను సంపాదించామంటేనే, మనం ఏ మానసికస్థితిలో వున్నామో తెలుసుకోగలిగామంటేనే మనం విముక్తులం, స్వతంత్రులం అయ్యామన్నమాట.

మతాలు వృథా, మతగ్రంథాలు వృథా, పూజలు, ప్రార్థనలు, భజనలు అన్నీ వృథా. మతగ్రంథ పఠన, పారాయణల వల్ల మనకు సత్యం తెలియదు. అవన్నీ శుష్కప్రచారం. మహాత్ములు, మతప్రవక్తలు వస్తారు. పోతారు. కాని, ఎవరూ మానవ దుఃఖాన్ని మాయం చేయలేకపోయారు. ఎన్ని మతాలు వచ్చినా పరిస్థితిలో మార్పులేదు. ఏ మతం, ఏ సిద్ధాంతం మనకు సత్యదర్శనం చేయించలేదు: మనకి ఆనందాన్ని కలిగించలేదు. అది మనకు మనమే సంపాదించుకోవాలి.

భౌతికంగా, బాహిరంగా మనిషి చాలా పురోగమించాడు. అద్భుత నాగరికతను నెలకొల్పుకున్నాడు. ఈనాటి సాంకేతిక ప్రగతి అపూర్వం, ఆశ్చర్యం, ఆశ్చర్యకరం. నిజమే కాని, మానసికంగా, ఆంతరికంగా మనిషి ఏ ప్రగతి సాధించాడు? ఉన్నవోటే వుండిపోయాడు. వేల ఏళ్ళ నరజాతి చరిత్ర వ్యక్తిలో మూర్తీభవిస్తున్నది. అధికార లాలస, పదవీవ్యామోహం, ప్రాబల్యకాంక్ష, కీర్తి, ప్రతిష్ఠలకై ప్రాకులాట, అవి తెచ్చి పెట్టే భయం, ఆందోళన, హింస, క్రౌర్యం, నైచ్యం - ఇవన్నీ మానవునిలో మూర్తీభవిస్తున్నాయి. ఏ ప్రవక్త, తత్వవేత్త ఈ సమస్యలకు పరిష్కారం చూపలేకపోతున్నాడు. మానవస్వభావం లక్షల ఏళ్ళ నుంచి ఎక్కడ వేసిన గొంగళి అక్కడే అన్నట్టుండిపోయింది. ఎందుచేత? ఈ యుద్ధాలు, విప్లవాలు, సంస్కరణలు, చట్టాలు, ఆదర్శాలు ఇవన్నీ ఏమి సాధించాయి?

మొత్తం నరజాతి చరిత్ర మానవ వ్యక్తిలో నిక్షిప్తమై వుంది. అందుచేత ప్రతి యుద్ధానికి, ప్రతి దుర్మార్గానికి, ప్రతి అన్యాయానికి, అధర్మానికి అన్నిటికీ మనిషిదే బాధ్యత. మానవజాతి బాహిర ప్రగతిలో ప్రతి మనిషి భాగస్వామి అయినట్టే, మానవ జాతి వినాశన చరిత్రలో కూడా ప్రతి మనిషి బాధ్యత వుంది. ఇది గ్రహించి ప్రతి ఒక్కరు తమలో మార్పును సాధించడానికి ప్రయత్నించాలి. ముందుగా తమ మనస్సును తాము అవగాహన చేసుకోవాలి. అదే పరివర్తనకు దారితీస్తుంది. ఎవరో చెప్పిన సూత్రాల ప్రకారం కాదు; ఇతరుల సూత్రాలను అనుసరించి మనం అవగాహన కోసం ప్రయత్నిస్తే వారిని గురించిన అవగాహన మనకు లభిస్తుంది తప్ప మన గురించిన ఎరుక మనకు లభించదు. మనల్ని గురించి మనం అవగాహన చేసుకోవాలి. అప్పుడు అన్ని భయాలు తొలగిపోతాయి. పరాధీనత పోతుంది. మనిషికి స్వస్వరూప జ్ఞానోదయమైనప్పుడు స్వతంత్రుడు అవుతాడు. స్వేచ్ఛాసాధనే జీవిత లక్ష్యం. ఆ లక్ష్యాన్ని ఎవరికి వారు చేరుకోవలసిందే....

ఈ విధంగా దాదాపు 50-60 సంవత్సరాల పాటు కృష్ణమూర్తి ప్రసంగిస్తూ వివిధ దేశాలలో పర్యటించాడు. చిన్ననాడు అర్భకంగా, అనారోగ్యంగా, ఎప్పుడు గుటుక్కు మంటాడోనని ఆందోళన కలిగించేటంత బలహీనుడుగా ఉండే కృష్ణమూర్తి సుదీర్ఘకాలం జీవించాడు. మానసికంగా, శారీరకంగా, చివరి వరకు దృఢంగా, ఆరోగ్యవంతుడుగా

సంచరించాడు. చర్విత చర్వణంగా చెప్పిందే అటు తిప్పి, ఇటు తిప్పి కొత్త మాటలలో విభిన్న ఉదాహరణలతో తిరిగితిరిగి చెప్పినా, మానవాళి స్వయం సముద్ధరణకు మార్గాన్ని ఉపదేశిస్తూ పర్వతించాడు. సత్యాన్వేషణ యాత్రలో ఆయన నిత్య పథికుడు.

కృష్ణమూర్తి ఆఖరి సారిగా 1986 జనవరిలో మద్రాసు వచ్చాడు. వసంత విహార్‌లో 4వ తేదీన తుదిసారిగా ప్రసంగించాడు. అప్పటికే ఆయన క్యాన్సర్ వ్యాధిగ్రస్తుడై వున్నాడు. జనవరి 10వ తేదీన కాలిఫోర్నియా తిరిగి వెళ్ళాడు. ఓహైలోని తన నివాసంలో చివరి రోజులు గడిపాడు. ఫిబ్రవరి 16వ తేదీన సాయంత్రం తన కుటీరం ఎదుటగల వృక్షం క్రింద పద్మాసనంలో కూర్చుని ధ్యాననిమగ్నుడయ్యాడు. తర్వాత ప్రతిదినంవలె కొంతసేపు వ్యాహ్యశికి వెళ్లి తిరిగి వచ్చాడు. ఆ రోజు అర్ధరాత్రి దాటిన తర్వాత నిద్రలోనే అంతిమ శ్వాస విడిచాడు. 1895 మే 11వ తేదీన ప్రారంభమైన ఆయన 91 సంవత్సరాల జీవితయాత్ర 1986 ఫిబ్రవరి 16వ తేదీన ప్రశాంతంగా అంతమై పోయింది.

మోక్షం అనండి, ముక్తి అనండి, స్వేచ్ఛ అనండి, స్వాతంత్ర్యం అనండి - ప్రతి మత ప్రవక్త, ప్రతి తత్వవేత్త మానవుడిని బంధవిముక్తుడిని చేయడానికే ప్రయత్నించాడు. ఎటొచ్చి, ఎవరి దారి వారిది, ఎవరి బోధ వారిది, ఎవరి బాధ వారిది. ఒక్కొక్కరు పరస్పర భిన్న మార్గాలను కూడా ప్రతిపాదించారు. కృష్ణమూర్తి కూడా మానవ స్వాతంత్ర్యాన్ని కాంక్షించాడు. కాని ఆయన దారి ఆయనది. తన దారిని ఎవరూ అనుసరించ నక్కరలేదని, ఎవరి దారిని వారు నడిచి స్వాతంత్ర్య గమ్యాన్ని చేరుకోవాలని, సత్య సందర్శనం చేయాలని ఆయన బోధించాడు. కృష్ణమూర్తి ఒక అపూర్వ వ్యక్తి. ఆయన జీవితం అపూర్వ గాధ, ఆయన ఉపదేశించినది అపూర్వ బోధ.

ఇంతకుముందు పేర్కొన్నట్లు “విశ్వదర్శనం - పాశ్చాత్యచింతన” అస్తితప్తవాది జాన్ పోల్ సార్త్రతోను, “విశ్వదర్శనం - భారతీయ చింతన” నిత్య సత్య పథికుడు జిడ్డు కృష్ణమూర్తి తోను ముగియడం యాదృచ్ఛికం కాదు, ఇరువురికి పోలికలున్నాయి; ఇరువురు సమకాలికులు; ఇరువురు మానవతావాదులు; ప్రతి మానవవ్యక్తి (human individual) అద్వితీయుడు (unique) అని, మానవుని పరమ లక్ష్యం, చరమ లక్ష్యం సంపూర్ణ స్వేచ్ఛను సాధించడమేనని చాటి చెప్పిన వారు. ఏ మతం, ఏ దేవుడు, ఏ ప్రవక్త, ఏ తత్వవేత్త మరొకరికి మార్గదర్శి కాలేదని, ఉద్ధారకుడు కాలేదని, ఎవడికి వాడు అన్న వినాలి. అన్నీ పరిశీలించాలి. చివరికి తన పథాన్ని తనకు తాను స్వతంత్రంగా నిర్ణయంగా నిర్దేశించుకుని, ఆ మార్గాన సత్యాభిముఖంగా ప్రయాణించాలని ఎలుగెత్తి చెప్పినవారు, మానవుడే మకుట ధారి అని గానం చేసినవారు.

ఎటొచ్చీ, సార్త్ర చింతనకు యూరోపియన్ తత్వశాస్త్ర చరిత్రలో పూర్వ రంగం ఎంతో వుంది. సార్త్ర ఒక్కసారిగా ఊడిపడలేదు. సోఫిస్టుల సంప్రదాయం, సోక్రటీస్ ఆదర్శం, కాంట్ క్యాటిగారికల్ ఇంపరేటివ్ సూత్రం, కీర్కగార్డ్ అస్తిత్వవాదం అతని ఎదుట వున్నాయి.

కాని, కృష్ణమూర్తికి ఎట్టి పూర్వభూమిక లేదు. అన్ని భూమికలను అతడు త్రోసి రాజన్నాడు. వేదాలు, ఉపనిషత్తులు, బ్రహ్మ సూత్రాలు, భగవద్గీత, శంకరాద్వైతం, బుద్ధుని నిర్వాణవాదం అన్నిటినీ అతడు త్రోసిపుచ్చాడు. మానవుడు తనకు తానే మార్గదర్శి. అన్నీ తెలుసుకో, అన్నీ చదువుకో, అన్నీ అనుభవించు. కాని నీ మార్గం నీవు అన్వేషించుకో. ఎవరూ నిన్ను ఉద్ధరించలేరు.

సత్యానికి ఎన్నోదార్లు వున్నాయని అనిపిస్తుంది. అన్నీ అక్కడికే దారి తీస్తాయన్న (All roads lead to Rome) అన్నట్లు వాదం కూడా వున్నది. కాని, ఏ దారీ మనల్ని సత్యం వద్దకు తీసుకుపోలేదు. తీసుకు వెళ్ళిందని ఎవరైనా చెబితే, అది వట్టి ప్రచారం, ప్రచారం (propaganda) సత్యం కారాదు. ప్రచారాన్ని వ్యవస్థీకరించిన మరుక్షణం సత్యం మనల్ని కిక్కురించి మాయమైపోతుంది. నీ సత్యం నీది; దాన్ని నీవే అన్వేషించుకుని అనుసరించు.

ఇదీ కృష్ణమూర్తి వాదం, దీనికి భారతీయ తత్వ శాస్త్ర చరిత్రలో ఎక్కడా ఆధారభూమిక లేదు. అది కృష్ణమూర్తి స్వయంసృష్టి. చివరికి ఆయన ఒకటే చెబుతాడు; “ఎవరు చెప్పేదీ గుడ్డిగా నమ్మవద్దని నేను అంటున్నాను. అందుచేత నేను చెప్పేదాన్ని కూడా గుడ్డిగా నమ్మవద్దు. నేను చెప్పేది వినండి. కాని, అంతిమ నిర్ణయం మీదే. ఎందుకంటే నియతివాదాన్ని (determinism) దాటి పోయిన తర్వాత చివరికి మిగిలేది ఒక్కటే. అది మానవుడి నిర్ణయస్వేచ్ఛ (Man's free will)”

ఆధార గ్రంథావళి

BIBLIOGRAPHY

“విశ్వదర్శనం - భారతీయ చింతన” రచన కోసం ఒక వందకు పైగా గ్రంథాలను కొని, లేదా మిత్రులనుంచి, లైబ్రరీలనుంచి సేకరించి, అధ్యయనం చేయడం, పరిచడం, తిరగవేయడం జరిగింది. వాటినుంచి సేకరించిన సమాచారం ఈ గ్రంథ రచనకు ఎంతగానో తోడ్పడింది. వాటిలో పెక్కింటిని ఎప్పటికప్పుడు ఒక జాబితాగా వ్రాసుకొని వుంచుకొన్నాను కూడా. కాని, దురదృష్టవశాత్తు ఆ జాబితా ఎక్కడో మిస్ అయింది. అయినా నాకు జ్ఞాపకం వున్నంతవరకు ఈ రచనకు ఆధారమైన గ్రంథాల పేర్లను, గ్రంథకర్తల పేర్లను ఈ దిగువ ఇస్తున్నాను.

1. The Oxford History of India - Vincent Smith

2. Arctic Home in the Vedas - B.G. Tilak

3. Cultural Heritage of India (5 Vols.)

Published by Ramakrishna Mission, Calcutta.

4. Spiritual Heritage of India - Swami Prabhavananda.

5. History of Indian Philosophy - S.N. Dasgupta

6. Indian Philosophy - S. Radhakrishnan.

7. Discovery of India - Jawaharlal Nehru.

8. Rgveda (7 vols. Translated into English by H.H.Wilson)

9. Meditations through Rgveda - Antonio T. de Niccolas.

10. Life Divine (and other works) - Sri Aurobindo

11. Books on Theosophy - by Annie Besant and Charles Leadbeater

12. Jnan Yoga, Raja Yoga (and other works) - Swami Vivekananda.

13. Biographies of Ramakrishna, Vivekananda and Gandhi - Romain Rolland.

14. Commentaries on Brihadaranyaka and Principal Upanishads - Swami Sivananda.

15. Commetaries on Chandogya and other Upanishads - Swami Chinmayananda.

16. Gitanjali, Fruit Gathering, Gardener, Sadhana, Creative Unity, etc. Rabindranath Tagore.

17. Tagore - A Life - Krishna Kripalani
18. Gandhi - A life - Krishna Kripalani
19. The Story of My Experiments with Truth - M.K. Gandhi
20. Reason, Romanticism and Revolution - M.N. Roy
21. New Orientation, etc, - M.N.Roy
22. M.N. Roy (Biography) - V.B. Karnik
23. J. Krishna Murthy (Biography) Pupul Jayakar
24. Krishna Murthy (Biography) Mary Lutyens.
25. The First and last Freedom, etc., - J. Krishna Murty
26. History of Sanskrit Literature - A. A. Macdonell.
27. Indian Philosophy since 1498 - K. Satchidananda Murty
28. Philosophy in India - K. Satchidananda Murty.
29. The writings of Gandhi (selected by Ronald Duncan)
30. Modern Indian Thought - D.R.Bali

ఇక తెలుగులోను, ఇంగ్లీషులోను నాకు తోడ్పడిన మరికొన్ని గ్రంథాలు, గ్రంథకర్తల జాబితా:

రాహుల్ సాంకృత్యాయన్ (అనువాదాలు); డి.డి. కొశాంబి; భారతీయ విద్యాభవన్ ప్రచురించిన ఆర్.సి.మజుందార్ హిస్టరీ ఆఫ్ ఇండియా (?); తిరుమల - తిరుపతి దేవస్థానం ప్రచురించిన ఋగ్వేదం 5 సంపుటాలు; ఆ దేవస్థానం వారే ప్రచురించిన అథర్వవేదం (విద్వాన్ విశ్వం అనువాదం 5 సంపుటాలు), కొండూరు వీరరాఘవా చార్యులుగారి ఋగ్వేద దిగ్దర్శనం (3 సంపుటాలు), ఋగ్వేద రహస్యాలు, అథర్వవేద దర్శనం; విద్యా ప్రకాశానందగిరి స్వామి (శ్రీకాళహస్తి) వారి “గీతా మకరందం”; తిలక్, గాంధీ, అరవిందుడు, శంకరాచార్యుడు, ఇంకా ఎందరెందరో వ్రాసిన ఇంగ్లీషు, తెలుగు భగవద్గీతా వ్యాఖ్యానాలు, పండిత గోపదేవ్ గారి వైశేషికం, న్యాయం మొదలైన దర్శనాలపై వ్యాఖ్యానాలు: బొడ్డు, జైన, శైవ, వైష్ణవ మతాలకు, దర్శనాలకు సంబంధించిన వివిధ గ్రంథాలు; ముఖ్యంగా శ్రీ జి.వి.కృష్ణరావుగారి విగ్రహ వ్యావర్తని (నాగార్జునుడి గ్రంథానికి అనువాదం), ఆయన ఇతర గ్రంథాలు; రాజా రామమోహనరామ్, దయానందసరస్వతి జీవిత చరిత్ర గ్రంథాలు, “బ్రహ్మసూత్రాలు”కు శ్రీ నోరి శ్రీనాథ వేంకట సోమయాజులు గారి వ్యాఖ్యానం; శంకర గ్రంథ రత్నావళి (12 సంపుటాలు: ప్రచురణ - సాధన గ్రంథమండలి, తెనాలి) ఇంకా ఇంగ్లీషు, తెలుగులలో అనేక భారతీయ తాత్వికగ్రంథాలు.

విశ్వదర్శనం (భారతీయచింతన)

తత్వ శాస్త్రాధ్యయనంవల్ల ప్రయోజనం ఏమిటి? భౌతికశాస్త్రాలు అతి వేగంగా పురోగమిస్తూ, మానవ జీవిత విధానాన్ని మార్చివేస్తున్న ఈ కాలంలో ఎవరికీ కావాలి తత్వమీమాంస అని కొందరు ప్రశ్నించవచ్చు.

ఇది అనాలోచిత నైఖరి తత్వజిజ్ఞాస మానవ నాగరికతకే పునాది వంటిది. వివిధ కాలాలలో ప్రజల మత, సాంఘిక, నైతిక, రాజకీయ, ఆర్థిక వ్యవస్థల మీద, విశ్వాసాల మీద ఆయా కాలాల నాటి తత్వనేత్రల ప్రభావం ఎంతో ఉన్నది.

ఈ రచన ప్రౌఢ నిర్భర వయః పరిపాకంలో ఉన్నవారినే కాక, యువతరం దృష్టిని కూడా ఆకర్షించగలదని ఆశపడుతున్నాను. తత్వశాస్త్రాధ్యయనం చేసిన వ్యక్తి మనస్సు మరింత పరిణతం, మేధ మరింత నిశితం, హృదయం మరింత విశాలం అవుతాయని నాకు అనిపిస్తున్నది.

విలేడ్జ్యూరాంట్ తన "ప్లైజర్స్ ఆఫ్ ఫిలాసఫీ"లో పేర్కొన్నట్లు తత్వ శాస్త్రాధ్యయనంలో ఒక అనిర్వచనీయానందం కూడా ఉన్నది. అధ్యయనా నంతరం పఠిత తనకు తానుగా, పూర్తిగా తనదే అయిన ఒక నూతన జీవిత దృక్పథాన్ని ఏర్పరచు కొనగల శక్తిని సముపార్జించు కోగలడని నాకొక నమ్మకం.

భారతీయ మేధావుల మనః కుహరాంతరాలలోనికి, వారి మనోవాల్మీకాల లోనికి, వారు సృష్టించిన మంత్రనగరి సరిహద్దులలోనికి ఈ సాహసయాత్ర కొలంబస్ అమెరికాఖండ యాత్రకు, అర్వేస్టాంగ్ చంద్రలోక యాత్రకు తీసిపోదు. ఈ యాత్రలో పొల్గొనవలసిందిగా పాఠకులను ఆహ్వానిస్తున్నాను.

- రచయిత

VICTORY PUBLISHERS
 # 30-17-3A, Varanashvri Street,
 Seetharamapuram, VIJAYAWADA - 2.
 Ph : 0866 - 2444156